

سہ رحمتی رہ پامہ کافی نور

۹

زبان نامہ کی

بہ دیووزدہ مان

سہ عہد کی نور کی

لہ نور سینی خوی و قوت بیانی

فاروق رہ سوول یہ حیا

گر ہووینہ بہ کوری

منتدی اقرأ الشفافی

www.iqra.ahiamontada.com

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پراي دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

بۆدابه زانندی جۆرهها کتیب: سهردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للکتب (کوردی ، عربی ، فارسی)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ژیاننامہ
بہ دیوڑ زمان
سہ عیدی نووری

سە رەجەمى پەيامە كانى نوور

۹

ژياننامەى

بە دىعوززە مان

سە عەيدى نوورى

لە نووسىنى خۆى و قوتايانى

فاروق رەسوول پەجيا

كردوو به كوردى

نورسی، سعید، ۱۸۷۳ - ۱۹۶۰ م. Nawrasi, Said.
ژیاننامه‌ی به دیعوززه‌مان سه‌عیدی نوورسی: وه‌رگیر فاروق رسول
یحیی. — تهران: احسان، ۱۳۹۲.
[۸۹۶] ص. ISBN: 978-600-349-000-0
چاپ اول: ۱۳۹۲.
کتابنامه: به صورت زیر نویس.
۱. اسلام — اسماء الله. صفات خداوند الف. یحیی، فاروق رسول، ۱۹۵۵ - م.
مترجم. ب. عنوان.
۲ و ۹ ن/ BP۲۳۳/۷ ۲۹۷/۳۸
۱۳۹۲
کتابخانه ملی ایران ۱۵۱۷۷-۸۳ م

ژیاننامه‌ی به دیعوززه‌مان سه‌عیدی نوورسی

❖ مؤلف: بدیع الزمان سعید نورسی
❖ مترجم: فاروق رسول یحیی
❖ ناشر: نشر احسان
❖ چاپ: مهارت
❖ تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه
❖ نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۲
❖ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۰۰۰۰-۰

فروشگاه:
تهران، خ انقلاب، روبروی دانشگاه.
مجمع فروزنده، شماره ۴۰۶
تلفن: ۶۶۹۵۴۴۰۴

شکری وەرگێر

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

ئەم بەرگەى بەردەستى خوێنەرى ئازيز، تايبەتە بە ژيانى بەديعوززەمان مامۆستا سەعیدی نوورسى، رەحمەتى خواى لى بىت. ئىمە لە کتیبى (سیرە ذاتیە) وە کردوو مانە بە کوردی، کە وەرگێران و ئامادە کردنى مامۆستای بەرپز "ئیحسان قاسم سالحي" یە بە زمانى عەرەبى. کتیبى ناوبراو لە "سنى سەرچاوە" ی باوەرپینى کراوى دوور لە گومان وەرگێراوە: یە کەمیان: کتیبى "تاریخچەى حەیات" ه، کە میژوو نامە یە کى ژيانەتى، قوتایانى بە زمانى تورکى نووسیویانە. ئنجما مامۆستا نوورسى بۆ خۆى پاکۆزى کردوو و، لە پیش وەفاتى بلاوى کردوو تەو ه.

دوو هەمیان: ئەو بەرگە پەرش و بلاوانەى ناو "سەرجمەى پەيامەکانى نوور" ه کە نوورسى خۆى لە بارەى قۆناغەکان و لایەنە جۆراو جۆره کانى ژيانەو نووسیویەتى. سنى هەمیان: هەندیکى کەمى "وتەى شایەتخاڵەکان" ه، کە یاداشت و بینینەکانى خۆیان و یادگارى یە کانیان لە گەل مامۆستا نوورسیدا دەگێرنەو ه.

ئەم کتیبەى کە مامۆستا ئیحسان ئامادەى کردوو ه، چەند کەسێک لە قوتایى یە ئەمیندار و میراتگرە کانى مامۆستا بەديعوززەمان، هەلیان سەنگاندوو ه و، رەزامەندى یان لەسەرى نواندوو ه و، ریش سببى یە کیان لە برى هەموویان، پیشە کبى بۆ نووسیو ه.

رێبازى مامۆستا ئیحسان لە هینانى دەقە کانى ئەو سنى سەرچاوە یە دا، بەم جۆرە یە: دەقە کانى "تاریخچەى حەیات" و "سەرجمەى پەيامەکانى نوور" بەشى هەرە زۆرى کتیبە کە ی پێکدەهین و، بە روونى هەردوو کيانى لە یە ک جیا کردوو تەو ه و لە پەراویزدا سەرچاوە کە ی دیارى کردوو ه.

زۆر بە ی وتەى شایەتخاڵە کانیشى کردوو بە بەند (فصل) یکى سەر بەخۆ لە کۆتایى کتیبە کە دا و، جینی بۆ یە ک دانەیان بە ناوى "دوا کۆچ" لە دەقى کتیبە کە دا کردوو تەو ه، ئنجما ئەوانى تری بە گوێرەى پێویست خستوو تە پەراویزەو ه، کە چەند بەرگە یە کى کە من.

مامه‌له‌ی ئیمه‌ش لهم وه‌ر گێڕانه کوردی‌یه‌دا به‌همان جۆر بوو له‌گه‌ڵ هینانی ده‌قه‌کانی ئهو سه‌رچاوانه‌دا، ئهو به‌نده‌ی کۆتایی کتیبه‌که‌ نه‌بی که‌ له‌ قسه‌ی شایه‌تخاله‌کان پیکهاتوو؛ به‌ پێویستمان نه‌زانی بیکه‌ین به‌ کوردی، چونکه‌ سه‌رجه‌می یادگاریی شایه‌تخاله‌کان که‌ ئهو به‌نده‌ی لێ وه‌ر گێراوه، له‌ لایه‌ن لیژنه‌یه‌که‌وه‌ کراوه به‌ کوردی و، به‌ پشتیوانیی خوای گه‌وره‌ له‌ "چوار به‌رگ" دا چاپ ده‌کریت.

ئنجایه‌ تابه‌مه‌ندی ئهم وه‌ر گێڕانه‌ی که‌ بۆ خوێنه‌ری کورد ئاماده‌ کراوه، هه‌ندێ جیاوازیی له‌ چاو عه‌ره‌یی‌یه‌ که‌دا ده‌خواست، که‌ هه‌وانه‌ش لهم دوو خاله‌دا ده‌خه‌ینه‌ روو:

یه‌که‌م: ئهو به‌نده‌ی که‌ له‌ دوا باسه‌کانی کتیبه‌که‌دا تابه‌ت کراوه بۆ "قوتابخانه‌ی زه‌هراء" (زانکۆی زه‌هراء) ئیمه‌ پێشمان خست بۆ ئهو شوێنه‌ی که‌ باس له‌ هه‌ولێ مامۆستا نوورسی ده‌کات بۆ دامه‌زراندنی. خۆ هه‌رچه‌نده‌ باسه‌که‌ی که‌مێک پێ درێژ بووه‌ته‌وه‌، به‌لام پێمان وابوو پێشخستنی بۆ ئه‌وێ پێر بابه‌ته‌که‌ روون ده‌کاته‌وه‌.

دووهم: ئهو بېرگه‌ و باسانه‌ی که‌ تابه‌تن به‌ داواکاری‌یه‌کانی مامۆستا نوورسی چ له‌ سوڵتان عه‌بدوولحه‌مید و چ له‌ ده‌سته‌ی ئیتیحاد و ته‌ره‌قی، ئیمه‌ سه‌ر له‌نوێ به‌ شیوه‌یه‌کی روونتر و فراوانتر پێکمان خسته‌وه‌. بۆ ئهم مه‌به‌سته‌ش هه‌ندێ زانیاریی ترمان له‌ نووسینه‌کانی نوورسی خۆی هیناوه‌، وه‌ک ئهو وتاره‌ی که‌ به‌ زمانی کوردی بلأوی کردووته‌وه‌.

دوو تێبینی:

١ - بۆ جیاکردنه‌وه‌ی ده‌قه‌کان، هه‌رچی له‌ "تاریخچه‌ی حه‌یات" وه‌ر گێراوه‌ نه‌مان خستووته‌ ناو که‌وانه‌وه‌، به‌لام له‌ په‌راویزی کۆتایی ده‌قه‌که‌دا روونمان کردووته‌وه‌ که‌ له‌وێ هیناوه‌.. ئه‌وانه‌ی "سه‌رجه‌می په‌یامه‌کانی نوور" یش سه‌رچاوه‌که‌مان له‌ په‌راویژدا دیاری کردوو و ده‌قه‌که‌شمان له‌ ناو دوو که‌وانه‌ی گه‌وره‌ی ئاوا (دا داناه‌وه‌، چونکه‌ که‌وانه‌ بچوو که‌کانی تابه‌ت به‌ ده‌قمان بۆ وشه‌ و ده‌قی تر به‌ کارهیناوه‌. ئنجایه‌ر تێهه‌لکێشینی ئاماده‌کاری کتیبه‌ عه‌ره‌یی‌یه‌که‌ و ئیمه‌ش هه‌بیت، که‌ ناچار بووین بۆ په‌یوه‌ستکردنی باسه‌کان زیادی بکه‌ین، ئه‌وا خستوو مانه‌ته‌ نیوان دوو که‌وانه‌ی لهم جۆره‌وه‌: [] .

٢ - په‌راویزه‌کانی مامۆستا ئیحسان له‌ په‌راویزه‌کانی تر زیاترن و، به‌وه‌ جیامان کردنه‌وه‌ که‌ له‌ کۆتاییاندا ناوی که‌سمان نه‌هیناوه‌. به‌لام له‌ داوینی په‌راویزه‌کانی مامۆستا نوورسی‌یه‌وه‌ له‌ که‌وانه‌دا وشه‌ی (دانه‌ر) و بۆ په‌راویزه‌کانی خۆپێشمان وشه‌ی (وه‌ر گێڕ)مان داناه‌وه‌.

فاروق په‌سوول یحیا

سلیمانی - باشووری کوردستان

٢٠١٣/٧/٢٧

پیناساندن

پیشه کی برای بهر پتر مستهفا صونگور^(۱)

"به دیعوز زه مان سه عیدی نوروسی" کئی په که له رینی ئه و په پامانه یه وه که نایان
"په پامه کانی نور" ه و پتر له سه د و سی په یامن و، به هوی کۆمه له که شیه وه (قوتاییانی
نور) که وانه ی ئه م په پامانه له نیوان خزیاندا ده ئینه وه و، به هه موو ئاسن کانی زه ویدا
بلاوی ده که نه وه، بانگه وازه که ی به هه موو جیهاندا بلاو بووه ته وه؟

ئه وه تا له هه موو شاره کانی تورکیا و له شارۆچکه و گونده کانی، ته نانه ت له
چهن دین شوینی جیهانی ئیسلامی و سه رجه می مرؤفایه تیدا په پامه کانی ده خویندرینه وه..
ئیت له ناوه ندی تویشوو وه رگرتن له چهن دین وانه ی زانستی و ئیمانی و، له گۆره پانیک
فراوانی هینده ی جیهاندا گیانی زانستخوازی له م سه رده مه دا بووژانده وه. چونکه ئه و
په پامانه جگه له وه رگپرانیان بۆ زمانی عه ره بی، بۆ زمانه جۆراو جۆره کانی جیهان
وه رگپراون و، خه لکی به حه ز و تاسه یه کی له سنوو به ده ر باوه شیان بۆ کردوه ته وه.
به راده یه کی وا که ئه م په پامانه گه یشتنه چهن دین شوینی یه کجار دووری ئاسیای
ناوه راست و پرووسیا و، بوونه هوی رزگار کردنی گه لئی که سی له ژماره به ده ر له
تاریکی یه وه بۆ پرووناکی و، له کوفره وه بۆ ئیمان و، له گو مپراییه وه بۆ هیدایه ت.
له مه شه وه به خته وه ری یه کی نه براوه و هه میشه بی بۆ به خشین.. ئیت به م جۆره و به فه زلی
خوای گه وه، باز نه ی ئه م بانگه وازه ئیمانی یه رۆژ له دوای رۆژ فراوانتر ده بیئت.

(۱) له قزای "هفلانی" ی سه ر به پاریزگی "زه نگولداغ" له سالی ۱۹۲۹ زدا له دایک بووه و، له هه موو
بارودۆخیک ئیمانی مامۆستا نوورسیدا هاوده می بووه و، تا پله ی "فناء فی رسائل النور" - وه ک مامۆستا خۆی
وتووینتی - قوتاییینی ئه وی کردوه. هه روه ک مامۆستا نوروسی دوای خۆی له مانه تی سه رپه رشتیی قوتاییانی
نوروسی به م و به چهن د برایه کی تری به ریزی هاوونیه ی ئه م سپاردوه. له رۆژی شه مه به سه رواری
۱/۱۲/۲۰۱۲ ز کۆچی دوایی کرد. خوای گه وه ئینی خۆش بیئت و پله ی به رز بکات. (وه رگپ)

تایا ئەم نوورسی‌یه کئی‌یه؟ ژیان‌ی چۆن بووه؟ بانگه‌وازه‌کە‌ی چی‌یه؟ به‌هەم و دانراوه‌کانی چین؟ مە‌به‌ست و ئامانجی چی‌یه؟
ئەو کتیبانه‌ی که سه‌بارەت به ژیانە پەر له پرووداوه‌کانی ئەو زاتە دانراون، وه‌لامی هه‌موو ئەم پرسیارانە ده‌ده‌نه‌وه.

بئ‌ی‌گومان کتیبی "ژياننامه‌ی به‌دیعوززه‌مان سه‌عیدی نوورسی" که ئەو قوتایانه‌ی خۆی ئاماده‌یان کردووه که له‌گه‌ڵی ژیاون و له‌ کاروباریدا یارمه‌تی‌یان داوه‌، بۆ خۆیشی دوای راستکردنه‌وه و پوخته‌کاری، په‌زانه‌ندی له‌سه‌ر نواندووه.. ئەم کتیبه‌، له‌ناو خه‌ڵکدا بلاوه و له‌ به‌رده‌ستیاندا‌یه. ئنج‌ا خودی دانەر چەند به‌شیک‌ی له‌ په‌یامی "الآية الکبری - بیننه‌کانی گه‌شتیارنک" و په‌یامی "مونا‌جات" و چەند به‌شیک‌ی زۆری له‌ په‌یامه‌کانی تر تیه‌ه‌لک‌یشی ئەو کتیبه‌ کردووه. هه‌روه‌ک له‌ نامه‌کانیدا پروونی کردووه‌ته‌وه که نرخ‌ی ئەو کتیبه‌ هینده‌ی نرخ‌ی بیست کۆمه‌له‌ په‌یامی نووره‌!
کتیبی ناوبراو ئیستا له‌ قۆناغی وه‌ر گه‌یژاندا‌یه بۆ زمانی عه‌ره‌یی، هه‌روه‌ک به‌شیک‌ی زۆری لئ‌ی کراوه به‌ زمانی ئینگلیزی.

وا ئیستا وه‌ر گه‌یژ‌ی به‌رپ‌یز "ئیحسان قاسم صالحی" به‌ شیوازیکی نایاب و ر‌ی‌باز‌یکی ته‌واو په‌سه‌ن ئەم "ژياننامه"‌یه پ‌شک‌ه‌ش ده‌کات، ئەوه‌ش به‌ کۆکردنه‌وه‌ی ده‌قه ئەسلی‌یه‌کان له‌ گو‌فتاری خودی مامۆستا له‌ "سه‌رجه‌می په‌یامه‌کانی نوور" و له‌ "ژياننامه"‌که‌ی. به‌مه‌ش ئەم "م‌یژووی ژیان" ه‌ گ‌رنگ‌ی‌یه‌کی زۆر به‌ده‌ست ده‌ه‌ینیت و قه‌شه‌نگ‌ی‌یه‌کی نوێ و جوان‌ی‌یه‌کی تر ده‌خاته سه‌ر باسی م‌یژووی ژیان‌ی مامۆستا.

به‌ سۆز و میه‌ره‌بان‌ی خ‌وا‌ی گه‌وره‌، ئەم ده‌سته‌وسانه‌ه‌ژاره‌ی ده‌ر گانه‌ی خ‌وا‌ی گه‌وره‌ و برائ‌ی‌ی تری، له‌ نیعمه‌تی ژیان له‌ گه‌ل مامۆستا نوور سیدا، بۆ زیاد له‌ ده‌ سالی کۆتایی ژیان‌ی پ‌ر پ‌یت و به‌ره‌که‌تی، به‌هره‌مەند بووین. جا به‌ ناوی ئەو برائ‌یانه و له‌ زمانی ته‌واوه‌ ده‌مه‌وینت وه‌ک هه‌ول‌ئیک‌ی وه‌فاداری بۆ چاکه‌ی مامۆستا و، بۆ هینانه‌دی خ‌واستی وه‌ر گه‌یژ‌ی به‌رپ‌یز ئیحسان قاسم، زۆر به‌ پوختی له‌ چەند باب‌ه‌ت‌ئیک‌ بدویم که په‌یامه‌کانی نوور به‌ در‌یژ‌ی باسیان کردوون.

پ‌یوسته‌ته‌وه‌مان له‌یاد بی‌ت که بۆ ته‌وه‌ی بتوانین گو‌زارشت له‌ گ‌رنگ‌ی‌یه‌ی په‌یامه‌کانی نوور بکه‌ین و ر‌ی‌زی شایانی ئەو په‌یامانه‌ بزانی‌ن، ده‌ب‌ی له‌ پ‌شدا بیر له‌ قۆناغ‌ی دانان و نووسینه‌وه‌ و بلا‌بوونه‌وه‌یان بک‌ریته‌وه‌.

په پامه کانی نورور دواى دوور خستنه وهى ماموستا نورسى له شارى "وان"ى خور هه لاتی نه نادۆله وه بۆ "بارلا"ى خور ئاواى نه نادۆل و، له پاش بزوتنه وهى "شیخ سه عیدی پیران" دهست کراوه به دانانیان. ئەم ماوه یه سه ره تای پیاده کردنی چه ندین توندوتیژی ئیستیدادینکی ره هایه که چاره که سه دهیه کی خایاند.

به ئنی، ئامانجی رینکخراوه ئیلحادی یه په نهانه کان لابرندی یه که له دواى یه کی دروشمه کانی ئاین و، سرینه وهى گیانی ئیسلام بوو لهو نه ته وهى تور که دا که بۆ ماوه ی شهش سه ده، ته نانهت له سه رده می عه بیاسی یه کانه وه ئالای ئیسلامیان هه لگرتبوو.

ئو رینکخراوانه بۆ هیئانه دیی ئەم ئامانجیان له پیشدا ده ستیان دایه جیبه جی کردنی پلانی پینگه یاندنی نه وه یه که که هه ر بۆ خۆی دواى سی سأل قورئان لابادات و له ناو دلاندا ده ری به ئنیته .. هه ر له راستیدا ئەم پلانه شیان خسته بواری جیبه جی کردنه وه. هه روه که له پچراندنی په یوه ندی یه کانی ئەم نه ته وه یه دا به ئیسلامه وه سه ر که وتیان به ده ست هیئا و، به چه ندین هۆکاری جوړاو جوړ هه وتیان بۆ خسته گه ر.

که واته کیشه که گرفتینکی جوزئی شوینینکی دیاری کراو نی یه، به لکو کیشه یه کی گشتی و هه مه لایه نگیره و، په یوه ندیی به ئیمانی ملیۆنه ها که سه وه هه یه له پۆله کانی نه وه ی داها توو، هه روه که په یوه ندیی به ئیمانی هه میشه یی سه رانسهری گه لی نه نادۆله وه هه یه. چونکه ئەو ماوه یه چه ندین ئالو گۆری ترسناک و، دارمانی مه ترسیدار و، هه وتی سرینه وه ی میژووی پر له شکۆی ئەم نه ته وه قاره مانه و، دوژمنایه تی درندانه ی به رامبه ر به ئیسلام و قورئان به خۆوه بیی، به راده یه که ئەو رینکخراوه ئیلحادی یانه نه وه ی نو بیان، به تایبهت قوتایی قوتابخانه کانیان، به ره و له بیر برده وه ی رابوردووی باپیرانیان هان دا، که پره له خه بات و تیکۆشان له پیناوی به رز راگرتنی ئیسلام و وشه ی "الله" دا. ئەوهش به گوتارینکی ئەوتۆ که رواله ته که ی باق و بریق بوو، تا کو په یوه ندیی ئەوان به ئیسلامه وه پچرین و، به وهش که شینکی گونجاو ساز بکه ن بۆ دامه زاندنی سیسته میکی بی په رده ی ئیلحادی.

که واته له ده می توینسه وه ی بانگه وازی ماموستا نورسى و خزمه تیدا بۆ ئیمان و قورئان، پیوسته ئەو رۆژگاره تاریک و دژوار و ترسناکانه له پیش چاو دابنریت و به هه ند وه ر بگیریت.

له‌وانه‌یه هه‌ندی له‌و ئاماژه غه‌یبی یانه‌ی په‌یوه‌ندی یان به‌و چاودیری یانه‌ی خواوه‌نده‌وه هه‌یه که هاوړنی بانگه‌وازی "په‌یامه‌کانی نوور" بوون و، ئه‌و پشتگیری یه په‌روه‌دگاری یه‌ش که له‌دانه‌ریان دانه‌پراوه، بۆ خودی که‌سی دانه‌ر نه‌بوو بیټ، به‌لکو بۆ گرنگی ئه‌م خزمه‌ته‌ قورئانی یه‌بوو بیټ له‌و کاته‌ دژوار و پر له‌گرفتانه‌دا.

مامۆستا نوورسی ه‌زی ئه‌م گرنگی یه‌روون ده‌کاته‌وه و ده‌لیت:

(ئاشکرایه هه‌ندی جار ته‌نها یه‌ک خوله‌ک به‌ئهنده‌ی سه‌عاتیکی ته‌واو بایه‌خدار ده‌بیټ و، به‌قه‌ده‌ر ئه‌و سه‌عاته‌ ته‌نانه‌ت ئه‌وه‌نده‌ی به‌ره‌می رۆژنیکی ته‌واو، به‌لکو به‌ئهنده‌ی به‌ره‌می چه‌نده‌ها سالی‌ش به‌یټ و به‌ره‌که‌ت و به‌ره‌مدار ده‌بیټ. هه‌ندی جاری تری‌ش ته‌نها یه‌ک سه‌عات به‌ئهنده‌ی سالیکی ته‌مه‌ن، ته‌نانه‌ت هه‌موو ته‌مه‌نیش به‌ره‌م به‌خش و بایه‌خدار ده‌بیټ.

بۆ غمونه:

ئه‌و که‌سه‌ی له‌رینی خوادا شه‌هید ده‌بیټ - که‌یه‌ک خوله‌ک ده‌خایه‌نیټ - پله‌ی ئه‌ولیاپانی ده‌ست ده‌که‌ویټ.. هه‌روه‌ها ئه‌و که‌سه‌ی بۆ ماوه‌ی ته‌نها یه‌ک سه‌عات له‌سه‌ر سنووریک له‌سنووره‌کانی ولاتی ئیسلام و له‌ده‌می توندوتیژی سهرما و سه‌ختی هیرشی ترسناکی دژمندا ئیشک ده‌گرت، له‌وانه‌یه ئه‌وه‌نده‌ی سالیکی ته‌واوی خواپهرستی کاره‌که‌ی بایه‌خدار بیټ و به‌و ئهنده‌یه‌ پاداشتی بۆ بنووسریټ..

په‌یامه‌کانی نووریش به‌هه‌مان جۆرن.. چونکه ه‌زی ئه‌و گرنگی و بایه‌خه‌ی به‌ده‌ستیان هیناوه ده‌گه‌رپه‌وه بۆ:

گرنگی ئه‌و کات و چه‌رخه‌ی تیا‌دان و.. سه‌ختی و مه‌زنی ئه‌و کاولکاری یانه‌ی که‌ئهم سه‌رده‌مه له‌شه‌ریعت و دروشمه‌کانی ئایینی پینغه‌مه‌رماندا ﷺ ته‌نجامی داون و.. ئه‌م فیتنه و ئاشووبه‌ی ئیستای ئاخ‌زه‌مان که‌نه‌ته‌وه‌ی ئیسلام هه‌ر له‌میژه‌له‌تاو مه‌ترسی یه‌کانی په‌نایان به‌خوا گرتوه و.. له‌و گۆشه‌یه‌شه‌وه‌یه که‌ئهم په‌یامانه ئیمانیه‌ باوه‌رداران له‌هیرش و په‌لاماردانی فیتنه و ئاشووبه‌کان رزگار ده‌که‌ن.

به‌لنی، قه‌لا ته‌قلیدی یه‌کانی ئیمان له‌ئنجامی هیرشه‌سامناکه‌کانی ئه‌م چه‌رخه‌وه، تیکرا له‌رزهیان پتی که‌وتوه و، درز و که‌لینیان تیدا په‌یدا بووه و، ئیمان له‌خه‌لکی دوور که‌وتوه ته‌وه و، چه‌ندین په‌رده‌ی به‌سه‌ر روودا دادراوه ته‌وه. ئه‌مه‌ش داخواری

ئەو ھەبە كە (ھەموو يە كىڭ) لە باو ھەرداران خاوەنى ئىمانىكى تەحقیقىيە كەجار بەھیز بىت تاكو بتوانىت (ھەر بە تەنھا خۆى) بەرامبەر "ھىرشى بە كۆمەلى گومپايان" بەرھەستى بنوینىت و خۆى پىن راگىر بكرىت.

جا پەيامە كانى نوور لە تارىكتىن و سامناكتىن و پىويستىن و تەنگانەتىن كاتدا ئەم فەرمانبەرى و ئەركە جىبەجى دەكەن و، خزمەتى ئىمانىيە خۆيان بە شىوازيك بەجى دەھىن كە ھەموو كەسىك لىيان تىبگات و، بە چەندىن بەلگەى بەھىزىش قوولتىن و وردتىن و پەنھانتىن پراستى بە كانى قورئان و ئىمانىان چەسپاندوو، بە رادەيەك كە ھەر قوتابى بەكى پراست و ھەفادارى پەيامە كانى نوور ئىمانى تەحقیقىيە لە دلى خۆيدا ھەلگرتىت، لە پرووى خزمەتگوزارى بە كانیو ھە بۆ ئىمان و ھەكو "قوتب" يكى شارراو ھى ئەولياكان و بنكەى مەعنەوىيە ئىمانداران و اىە لەو شار و دىھاتانەى تىپاندا دەژىن، ئەوانە ھەر چەندە ئاشكرا نىن و نەناسراون و ھىچ كەسىك ئاورپان لى ناداتەو ھە و باپەخىان پى نادات، بەلام ھەر بە كەيان بەو عەقىدە و بىروباو ھە مەعنەوىيە ھەبەتى، ھەك ئەفسەرىكى ئازاى ناو سوپا وان، ھىز و پىز و يارىدەى مەعنەوى بە دلى ئىمانداران دەبەخشن و گىيانى و ھە و ئازاىەتى و ھەماسەتەيان تىدا دەبزوینى^(۱).

ھەر ھە دەللىت:

(پەيامە كانى نوور تەفسىرى پراستەقىنەى قورئانى پىروژن و، پەيوەندى بەكى توندوتۆلىيان بە قورئانەو ھەبە، كە ئەویش كىتیبكى شكو دارە و بە عەرشى ھەرە مەزنەو پەيوەستە. كەواتە ھەلە و ناتەواوى بە كەسى بە كانى من ئاراستەى پەيامە كان ناكرىن^(۲). ئەم "ژياننامە" يە، كە لە گوفتارە كانى مامۇستا نوورسى خۆبەو ھە ئامادە كراو ھە، ھەر ھەك مېژوو ھى ژيانى مامۇستا دەخاتە پىش چاوى خۆبەرى بەرپىز، لە ھەمان كاتدا رىياز و مەشرەبى ئەویش لە بانگەوازدا بۆ ئىمان و قورئان، لە زارى خودى مامۇستاو ھە، پىشكەش دەكات.

ئىمە لىرەدا ھەندى لەو شتەنە باس دەكەين كە بە ھەمان جۆر پەيوەندىيان بە شىواز و رىيازى بانگەوازە كەى مامۇستاو ھەبە، لە ناو ھەندى ئەو باس و باپەتەندا كە لە دەمى

(۱) پاشبەندە كان، پاشبەندى قەستەمۆنى، ل: ۳۱۶-۳۱۸. (و ھەگىپ)

(۲) پاشبەندە كان، پاشبەندى قەستەمۆنى، ل: ۳۰۳. (و ھەگىپ)

وتنه‌وه‌ی وانه‌کانی نوور و له‌و پرژانهدا له‌نزیکه‌وه ناماده‌ی لای ئەو بووین، لییان ده‌دوا. هه‌روه‌ها له‌و ده‌ساله‌ی کۆتایی ژیانیدا که به‌فه‌زلی خوا‌ی گه‌وره‌ سه‌رقالی بلا‌و کردنه‌وه‌ی په‌یامه‌کانی نوور بووین.
به‌جه‌خت لی‌کردنه‌وه‌ ده‌لین:

شتی زۆرمان له‌ مامۆستا ده‌بیست، به‌لام له‌به‌ر ئەوه‌ی په‌یوه‌ندی به‌ ئیمه‌وه، یان به‌ شیوه‌یه‌کی تایبه‌تی په‌یوه‌ندی به‌ منه‌وه‌ هه‌بوو، ئاشکرمان نه‌ده‌کرد و ده‌مانشارده‌وه. که‌چی دوا‌ی ماوه‌یه‌ک ده‌رده‌که‌وت که هه‌موو ئەو شتانه‌ له‌ په‌یامه‌کانیشدا باس کراون! زۆر جار له‌مه‌ سه‌رسام ده‌بووم! ته‌نانه‌ت له‌ به‌رئیز "مه‌مه‌د فه‌یزی" م پرسسی، که هه‌شت سا‌ل له‌ قه‌سته‌مۆنی له‌ خزمه‌تی مامۆستادا بووه، وتم: چ نه‌ینی‌یه‌ک له‌وه‌دا هه‌یه‌ که مامۆستا ناوی "نوسه‌روه‌ی نه‌ینی‌یه‌کان" ی له‌ ئیوه‌ ناوه‌؟ به‌ زه‌رده‌خه‌نه‌وه‌ وه‌لام‌ی دامه‌وه‌ که:

"مامۆستا له‌ ده‌روه‌ی ئەو شتانه‌ی که له‌ په‌یامه‌کاندا نووسیونی هیچ شتیکی تری به‌ گو‌یی مندا نه‌چاندوه."

به‌و واتایه‌ی که ئەم په‌یامانه‌ هه‌موو شتیکیان ده‌رپریوه‌ و، ئیمه‌ شتیکیان له‌ لانی‌یه‌ که له‌ ده‌روه‌ی په‌یامه‌کاندا بی‌ت.

واله‌ خواره‌وه‌ نموونه‌یه‌ک بۆ ئەمه‌ ده‌هینمه‌وه:

پرژێکیان له‌ "بارلا" له‌ ماتی به‌رپۆه‌به‌ری پێشووی ناحیه‌که‌ من و جه‌یلان و زوبه‌یر له‌ گه‌ل مامۆستادا بووین. مامۆستا به‌ منی وت: تۆ و جه‌یلان وه‌رن بۆ لام. که‌ پرۆشتینه‌ ژووره‌که‌ی، بینمان سه‌رقالی خویندنه‌وه‌ی "ئه‌ورادی قودسییه‌" ی شاه‌ی نه‌قشبه‌نده‌. ئیمه‌ش راوه‌ستاین چاوه‌روانی هه‌ر فه‌رمانیک بووین که پیمان بسپیریت.

لی‌ پرسین: ئایا په‌یامی "الآیة الکبری" تان خویندوه‌ته‌وه‌؟

وتمان: به‌لێ خویندوه‌مانه‌ته‌وه‌.

وتی: ئایا ده‌زانن ئەو گه‌شتیاره‌ کێ‌یه‌ که به‌ناو چه‌رخه‌کاندا گه‌راوه‌ و چینه‌کانی بوونه‌وه‌رانی پشکنیه‌وه‌؟ ده‌زانن ئەو گیانه‌ چالا‌که‌ کێ‌یه‌ که گه‌شتی به‌ناو ئاسۆکانی جیهاندا کردوه‌وه‌؟

ئیمه‌ش "له‌ دلی خۆماندا" وتمان: به‌لێ، ئیوه‌ن ئەو گه‌شتیاره‌ی که به‌ناو ئاسۆکانی جیهاندا گه‌راون.

پاشان وتی: ده فەرموون برۆن!

ئیمەش پرۆشتینە دەرەوہ.

من ئەم یاداشتەم وە کو یادگاری یەکی خۆشی مامۆستا باس دە کرد. بەلام پرۆژیکیان
کە ئەو بر گەیم خویندەوہ لە سەرەتای مەقامی دووہەمی پەيامی "الحجة الزهراء" دا یە،
بۆم دەرکەوت کە گەلێ ئوموونە ی وەك ئەم ئوموونە یە لە پەيامە کاندایا هە یە.

بەو واتایە ی کە زۆر بە ی ئەو یادگاری یانە ی باسیان دە کەین لە پەيامە کاندایا هەن.

بر گە کەش ئەمە ی خوارەوہ یە:

(ئەو گەشتیارە ی کە لە پەيامی "الآية الكبرى" دا گەشتی بە ناو دنیا دا دە کرد و لە
دەمی گەپانی بە دوای بەدیهینەریدا پرساری لە هەموو بوونەوہران و جۆرەکانی
کرد و، پاشان بەدیهینەری خۆی دۆزی یەوہ و، بە سی و سنی پینگە و بەتگە ی بەهیزی
گومان پر و بە "علم اليقين" و "عين اليقين" خرای خۆی ناسی، هەر ئەو گەشتیارە
- بێ ئەوہ ی ماندوو بیئت - بە ژیری و دل و ئەندیشە ی، گەشتیکی بە ناو چینه کانی
چەر خە کان و زەوی و ئاسمانە کاندایا کرد، تەنانەت تا ئیستاش بۆ ئەوہ ی تینووتیی ناخی
خۆی بشکینیت لە گەشتە کەیدا هەر بەردەوامە و، وەك کە سیک بە ناو شارێکدا
بگەریت گەشتی بە ناو هەموو شوین و لایەنیک ی ئەم دنیا فراوانە دا کردوہ ..

لەم گەشتە شیدا لە رپی ژیری یەوہ هەندئ جار پشتی بە دانستی قورئان و هەندئ
جاری تر بە دانستی فەلسەفە دە بەست و، بە دوورینی ئەندیشە دوورترینی چینه کانی
دەر دە خست، هەتا سەر جەمی راستی یە کانی وەك واقیعی راستە قینە ی خۆیان بینی و،
هەواتی هەندیکیشیان لەو پەيامی "الآية الكبرى" یە دا را گەیاند^(۱).

وا ئیستا یەك دوو یادگاری دەهینمەوہ کە شایانی باسکردن:

لە سەرەتای سالی (۱۹۵۴ز) دا تازە لە بەندیخانە ی "سامسۆن" دەر چوو بووم،
مامۆستاش ئەو دەمە لە "ئەمیر داغ" بوو، چونکە لە ناوەرستی سالی (۱۹۵۳ز) دا لە
ئیسپارتەوہ هاتبوو ئەو ی و خانوویە کی بە کسری گرتبوو، لەو قوتابخانە نووری یە
سی هەمە دا نیشته جی بوو بوو. ئیمەش لە گەل برایان تاهیری و زوبەیر و جەیلان و بەیرام
لە ژووریک ی خانووە کە دا بووین ..

(۱) تیشکە کان، تیشکی پاز دەهەم، ل: ۸۷۱-۸۷۲. (وەر گێژ)

رؤژنکیان مامۆستا له پیش نوژیی خهوتناندا هاته ژووره‌وه بۆ لامان و، وتی: شتیکم به دلدا هاتوو. . . فیری زمانی عه‌ره‌بی‌تان ده‌که‌م و، له سه‌ینێ به‌یانی یه‌وه ده‌ست ده‌که‌ین به "المنوي العربي النوري". ئیتر بۆ رۆژی دوا‌ی ئه‌وه ده‌ستی کرد به وانه و تنه‌وه‌ی "المنوي العربي النوري" به ئیمه. وانه که‌ش زۆریه‌ی جار سێ چوار سه‌عاتی ده‌خایاند و، هه‌ندی جاریش به ده‌گه‌من بۆ پینج سه‌عات درێژه‌ی ده‌کیشا. خۆی به زمانی عه‌ره‌بی بۆی ده‌خویندینه‌وه و، به زمانی تورکی روونی ده‌کرده‌وه بۆمان.

گرنگی (المنوي العربي النوري) لای که‌س شاراهه‌ نی‌یه، چونکه بناغه و پیره‌ی په‌یامه‌کانی نووره. مامۆستا دوو جار مه‌سه‌نوی پی و تینه‌وه، به هه‌مان جۆر "إشارات الاعجاز" ی عه‌ره‌بیش.

له راستیدا ئیمه ناتوانین راده‌ی سوود وهر گرتمان و مه‌ودای به‌ده‌سه‌ته‌ینانی خۆراکی رۆحی و مه‌عه‌ویمان له‌و وانانه، ده‌رپه‌رین. چونکه ئه‌وه رۆژگارانه به راستی به‌خته‌وه‌ترینی رۆژه‌کانی ژیا‌نمان بوون، ئه‌وه‌بوو پینکه‌وه ده‌رپۆشتین بۆ "بارلا" یان بۆ سه‌ر "چیای چام" و، له‌وئ ئه‌وه ده‌رسانه به‌رده‌وام ده‌بوون و نه‌ده‌وه‌ستان.

رۆژانی یه‌که‌می وانه‌کان به ته‌واوی له هه‌موو وانه‌که تینه‌ده‌گه‌شتین، چونکه به باشی زمانی عه‌ره‌بیمان نه‌ده‌زانی، به‌لام وه‌که که‌سینک له هه‌مووی تینگه‌شته‌یت سوود و پیمان له وانه‌کان وهرده‌گرت و، وه‌کو ئه‌وه‌ی که‌ بالنده به سه‌رمانه‌وه نیشه‌تیه‌وه گویمان له مامۆستا راده‌گرت و، تامی وته و گو‌فتاره‌کانی ئه‌ومان وه‌کو "شيله" ی هه‌نگوین و به وینه‌ی تینوو بۆ ئاوی زولال ده‌چه‌شت و، وه‌کو که‌سینک دوا‌ی ماندوو‌بوونیکی زۆر هه‌وا‌ی پاک هه‌لبمژیت، ئیمه‌ش به‌و جۆره‌ سه‌روه‌ی ئه‌وه گو‌فتارانه‌مان ده‌نۆشی.

له راستیدا گیان و ژیری و سه‌رجه‌م لایه‌نه‌ نیانه‌کانمان گه‌لنی وانه‌ی زۆریان له مامۆستا وهرگرت. ئیمه‌ش سوپاس و ستایشی نه‌پراوه پیشکه‌ش به‌خوای گه‌وره ده‌که‌ین. ئه‌وه‌ش فه‌زل و چاکه‌ی په‌روه‌رده‌گاره.

چه‌ندین رۆژمان له سه‌ر چیای چام و له سه‌ر لوتکه‌ی ئه‌وه دره‌ختی سه‌نه‌به‌ره‌ی که‌ جیی تیرامانی مامۆستا بوو، برده‌سه‌ر. دوا‌ی دوو سال "حوسنی" ش، که‌ له "ئورفه" خزمه‌تی په‌یامه‌کانی نووری ده‌کرد، هات و له‌گه‌ل ئیمه‌دا هاو‌به‌شی وانه‌کان بوو. به‌لنی، ناتوانم یادگاری یه‌که‌می ئه‌وه رۆژگاره‌ جوانانه له‌یاد بکه‌م که‌ له‌گه‌ل مامۆستادا به‌سه‌رمان برد.

بهم بۆنەپەوۋە ئەو ھەش باس دە كەم كە مامۇستا لە دوای بەندیخانەى ئافیوونەو لە سالى (۱۹۴۸ز) ھەتا سالى (۱۹۵۰ز) ھەندى جار لە لای خۆى دەپهشتینهو، ھەندى جارى دىكەش دەیناردین بۆ ئەنقەرە و ئەستەمبول و ئورفە و شارەكانى تر بۆ خزمەتى پەيامەكانى نوور. بەلام لە دوای ئەم سالە، لای خۆى دەپهشتینهو بۆ ھاوکارى کردنى لە ئىشوکاریدا. پىشتىش براى بەرپىز "عەبدوللا يە گن" بۆ ماوہى دوو سال لە خزمەتى مامۇستادا بوو. كەسانى تىرش ھەبوون كە لە گەل مامۇستادا و بۆ خزمەت کردنى دەمانەو.

مامۇستا "سەرجمى پەيامەكانى نوور"ى، چ توركى يە كان و چ عەرەبى يە كان، بە دەرس پىن وتینەو، ھەمانى دا كە "المثنوي العربي النوري" بە ئامىرى لەبەرگرتەوہى "رۇنىۆ" چاپ بکرىت و بە شوینە جىاجىاكانى جىھاندا بلأوبكرتەو.

سالى (۱۹۵۶ز) پەيامەكان چاپ دەكران و، فۆرمەكانى دەھاتنەو، لە دەسى وانەكاندا دەخویندرانەو، مامۇستا لەبەر نوسخە ئەسلى يە كەدا، كە بە پىتى عەرەبى بوو، بەدواداچوونى بۆ ئەو فۆرمانە دەكرد. پاشان ھەمانى دەدا بە دەستكردن بە چاپ.

پاش ئەو ئەستەمبولىش دەستى دا بە چالاكى يە كانى چاپ و بلأو كەردنەوہى پەيامەكان. ئەو ھەبوو ھەرىكە لە (برىسكە كان و، ئاماژەكانى ئىعجاز و، مەسنەوہى نوورى و، عەسای مووسا و، ژياننامە و، تىشكە كان و، مۆرى تەسدىقى غەببى) لە گەل چەند پەيامىكى بچوو كدا، لەوى چاپ كران.

رۆژانە دوای نوپۆى بەيانى، ھەندى جار دوای نوپۆەكانى تىرش، لەو پەيامانەمان دەخویندەو. ئىتر مامۇستا بەم كارە رپورەسمى خویندنى "پەيامەكانى نوور"ى دامەزراند كە ھەر ئەو ھە قوتايىانى نوور لە كاتى ئىستادا لەسەرى بەردەوامن.

بەم جۆرە، سال ھات و رۆشت ھەتا نزىك بووینەو لە سالى (۱۹۶۰ز). ئىتر "پاشبەندەكان" و گفتوگۆكانى مامۇستا چاپ كران، ئەوانەى كە لە كۆر و دانىشتنەكانىدا و ترابوون لە سەردانەكانىدا بۆ ھەرىكە لە بارلا و ئەمىرداغ و ئەسكى شەھر و ئەگرىدر و ئىسپارتە و شوپنانى تر.

وا يە كىك لەو یادگاربانە باس دەكەم:

رۆژنىكيان مامۇستا وتى:

(کاتیک که له "وان" بووم والیی شار "تاهیر پاشا" ژوورنیک‌ی له قاتی سه‌روه‌ی میوانخانه‌ی که‌ی بۆ تهرخان کردبووم، منیش شهو له‌وئی ده‌مامه‌وه، ئەو کاته نزیک‌ی نه‌وه د کتیبم له حقیقه‌ته‌کان له‌بهر کرد. ئیتز هه‌موو پوژنیک ماوه‌ی سنی سه‌عات ده‌وری ئەو شتانه‌م ده‌کرده‌وه که له‌بهرم کردبوون و، هه‌موو سنی مانگ جارنیک ئەو ده‌ور کردنه‌وه‌یه‌م ته‌واو ده‌کرد. جا براینم! من سوپاسی زۆری خوای گه‌وره‌ ده‌که‌م بۆ ده‌ور کردنه‌وه‌ی به‌رده‌وامی ئەو شتانه‌ی که له‌بهرم کردبوون، چونکه بوونه هۆیه‌ک بۆ سه‌رکه‌وتنم به‌ره‌و راستی‌یه‌کانی قورئانی پیرۆز، ئنجا گه‌یشتم به‌ قورئانی پیرۆز و، بینیم که هه‌موو یه‌کیک له‌ ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌کانی به‌ ته‌واوی ده‌وراند‌ه‌وری گه‌ردوونیان داوه. ئیتز دوا‌ی ئەو قورئان بی‌ نیازی کردم له‌ هه‌موو شتیکی تری غه‌یری خۆی).

مامۆستا له "بریسکه‌ی سی‌هه‌م" دا شتیکی باس کردوه که پشتی ئەم یادگاری‌یه‌ ده‌گریت سه‌باره‌ت به‌وه‌ی په‌رده‌ له‌سه‌ر چه‌ندین ئایه‌ت له‌ پینش چاویدا لادراوه، له‌ ده‌می رافه‌ کردیندا بۆ ئەم ناوه‌ جوانانه‌ی خوای گه‌وره: "الفرد، الحی، القیوم، الحکم، العدل، القدوس".

ئەوه‌تا ده‌لێت:

(له‌ به‌ندیخانه‌ی "ئه‌سکی شه‌هر" و له‌ مانگی "شه‌وال" دا، سه‌رنجینکی وردی ئەم دوو ئایه‌ته‌ ناوبراوه‌ و^(۱)، یه‌کیک له‌ دره‌وشانه‌وه‌کانی نووری ئیسمی "الحی" که ئیسمی ئەعه‌زه‌مه‌، یان یه‌کیکه‌ له‌ دوو نووره‌کانی ئەو ئیسمه^(۲)، یاخود نووریکه‌ له‌ شه‌ش نووره‌کانی^(۳)، له‌ ئاسۆی ژیریمدا ده‌رکه‌وت. له‌و کاته‌شدا نه‌متوانی ئەو بالنده‌ به‌رزه‌ بگرم، به‌لام پاش دوورکه‌وتنه‌وه‌ی شه‌وقه‌ دره‌خشانه‌که‌ی، ناچار بووم به‌ دانانی چه‌ند "هینما" یه‌ک، که په‌مزی تیشکه‌کانی ئەو حقیقه‌ته‌مه‌زن و نووره‌هه‌ره‌ گه‌وره‌یه‌ن، ئاماژه‌ی بۆ بکه‌م^(۴)).

(۱) مه‌به‌ست له‌م دوو ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌یه: ﴿فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُخَيِّ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمُخْبَى الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الروم: ۵۰)؛ ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾ (البقرة: ۲۵۵). (وه‌رگنێ)

(۲) مه‌به‌ستی له‌ دوو نووره‌که‌ (حی، قیوم) ه. (وه‌رگنێ)

(۳) مه‌به‌ستی له‌ شه‌ش نووره‌که‌: (فرد، حی، قیوم، حکم، عدل، قدوس) ه. (وه‌رگنێ)

(۴) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی سی‌هه‌م، ل: ۶۹۵. (وه‌رگنێ)

نیازم له خستنه پرووی ئەم نمونانە، پشتگیری مامۆستا نوورسی یە لەو هەدا که وتووێتی:

(پەیامە کانی نوور تەفسیریکی مەعنەویی قورئانی پیرۆز و موعجیزەییە کی مەعنەویی ئەون^(۱)).

وایادگاری یە کی تر دەهینم، وە کو نمونەیک بۆ ئەو راستی یانە ی که باس کراون: لە بەهاری سالی (۱۹۵۴ز) دا من و زوبەیر لە گەل مامۆستا لە ژووری باخیکدا بووین لە کەناری دەریاچە ی بارلا "ئەگریدر". مامۆستا فرمووی: "نزیکی سی سال پیش ئیستا و لەم وەرزه دا که گۆلی دره خته کانی چواله ده میان ده پشکویت لیڤه دا (ئامازه ی بۆ دره خت و باخه کان کرد) هاتوو چۆم ده کرد. کتوپر ئەم ئایه ته پیرۆزه:

﴿فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَخَبْرُ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾
وهو على كل شيء قدير ﴿الروم: ۵۰﴾..

هاته دلمه وه و، خوای گه وه ده رگای و اتا کانی ئەم ئایه ته ی له و پۆزه دالسی کردمه وه، ئیتر به ده م هاتوو چۆ کردنه وه و به ده نگێ به رز چل جار خویندمه وه.. بۆ ئیواره که ی پهیامی چه شر (وته ی ده هه م) م له گەل "حافظ توفیقی شامی" دا دانا. (واته مامۆستا ده یوت و ئەویش ده ینووسی یه وه).

خوالیخوشبوو "خلووصی یه حیا گیل" که یه که م قوتایی نووره، ده گێریته وه که مامۆستا پێی وتوه:

"کاتی وتە ی ده هه م داده نا، دووسه د ئایه تی پیرۆز پشتیان ده گرتم و به ده مه وه ده هاتن!"

مامۆستا خویشی ده ئیت:

(ئەم قسه یه ی که سه باره ت به "وته کان" هه ده یکه م، له پرووی ته واز و عه وه نی یه، به لکو پروونکرده وه ی حه قیقه ته:

ئەو راستی و تایبه تکاری یانە ی له "وته کان" دان، هه رگیزاو هه رگیز زاده ی بیری من نین، به لکو ته نها هی قورئانی پیرۆز. چونکه ئەو وتانه چه ند نمیکن له ئاری زوالاتی

(۱) بروانه: پاشبه نده کان، پاشبه ندی قه سته مونی، ل: ۳۱۲. (وه رگێر)

قورئان، به راده‌یه‌ك كه وته‌ی ده‌هه‌م (به‌یامی حه‌شر) له راستیدا چه‌ند دلتزینکی نم‌نم داتكاوی سه‌دان ئایه‌تی قورئانی پیروژه. هه‌روه‌ها په‌یامه‌کانی تریش^(۱).

مامۆستا له زۆر نامه‌یدا بۆ قوتاییانی جه‌ختی له‌وه ده‌کرده‌وه كه خۆی خاوه‌نی "په‌یامه‌کان" نی‌یه و ناشتوانی بیانکات به‌ مۆلکی خۆی. وایه‌ کیک له‌و نامانه‌ی ده‌هینین:

(ئه‌گه‌ر من ده‌نگم به‌ هه‌موو جینگایه‌کی جیهان بگه‌یشتایه، ئه‌وا به‌ هه‌رچی هیز و توانام هه‌یه ده‌موت:

"وته‌کان" تینکرا حه‌قیقه‌تن و تابلنی جوان و په‌نگینن. به‌لام له‌ منه‌وه سه‌رچاوه‌یان نه‌گرتوه، به‌لکو چه‌ند تیشکینکن له‌ راستی‌یه‌کانی قورئانی پیروژه‌وه په‌یدا بوون و دره‌وشاونه‌ته‌وه. که‌واته‌ جوانیی راستی‌یه‌کانی قورئان له‌ لایه‌ن منه‌وه نی‌یه و من نه‌م‌رازاندوه‌ته‌وه، ته‌نانه‌ت هه‌ر نه‌شمتوانیوه جوانی‌یه‌که‌ی ده‌ربخه‌م، به‌لکو راستی‌یه‌ جوانه‌کانی قورئانی پیروز، وشه‌ و ده‌رپینه‌کانی منیان رازاندوه‌ته‌وه^(۲).

له‌ په‌یامی "موعجیزاتی قورئانی" دا‌روونکردنه‌وه‌یه‌ك هه‌یه سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که‌ له‌ سه‌روه‌ه‌ باس کرا، ئه‌ویش بریتی‌یه‌ له‌مه‌ی خواره‌وه:

(راستترین و روونترین به‌لگه‌ له‌ سه‌ر پایه‌بلندی قورئانی حه‌کیم و له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ قورئان راست و په‌وايه‌ و، به‌هیزترین به‌لگه‌ و نیشانه‌ش له‌سه‌ر ئیعه‌جازه‌که‌ی ئه‌وه‌یه‌ که‌: قورئانی پیروز له‌ ده‌می باسکردنی "ته‌وحید" و هه‌موو به‌شه‌کانیدا هاوده‌م له‌گه‌ل باسکردنی گشت پله‌کانی ئه‌و به‌شانه‌ و سه‌رجه‌م پنداویستی‌یه‌کانیان و، بئێ ئه‌وه‌ش "رینکوپینکی" ی هیچ کامینکیان تینک بدات، به‌ ته‌واوی "هاوسه‌نگی" ی خۆی پاراستوه‌! هه‌روه‌ك پارینزگاریی "هاوسه‌نگی" ی نێوان گشت حه‌قیقه‌ته‌ خوايیه‌ به‌رزه‌کانیشی کردوه‌ و، سه‌رجه‌می ئه‌و حوکه‌مانه‌شی له‌ خۆدا کۆکردوه‌ته‌وه که‌ هه‌موو ناوه‌ جوانه‌کانی خوای گه‌وره‌ داخوازی ده‌بن، هاوده‌م له‌ گه‌ل پاراستنی رینکوپینکی و په‌یوه‌ندی ده‌ست له‌ملاتی نێوان ئه‌و حوکه‌مانه‌دا.. هه‌روه‌ك به‌ هاوسه‌نگی ته‌واو کاروباری "په‌رووبیه‌ت" و "ئولووه‌یه‌ت" ییشی پیکه‌وه‌ له‌ خۆدا کۆکردوه‌ته‌وه‌!

(۱) مه‌کئووبات، مه‌کئووبی بیست و هه‌شتم، ل: ۶۲۲-۶۲۳. (وه‌رگێڕ)

(۲) مه‌کئووبات، مه‌کئووبی بیست و هه‌شتم، ل: ۶۲۴. (وه‌رگێڕ)

جا هم "پاريز گاری" و "هاوسه نگی" و "کۆ کردنه وه" به، تایبه تکاراری به کی قورئانه که هدر گیز له هیچ ئاسه واریکی مرؤفدا نی به. ته نانه ت نه له بهر همه فیکری به کانی گشت بیریاره مهز نه کان و، نه له ئاسه واری ئه و لیایانی پیاو چا کدا که رۆشتوو نه ته ناو جیهانی مهله کووت و، نه له کتیبی ئه و ئیشراقی یانه ی که له ناخی دیوی ناوه وه ی شتاندا رۆچوون و، نه له عیرفانی ئه و رۆحانی یانه شدا که رۆشتوو نه ته ناو جیهانی په نهانی غه یبه وه، تایبه تکاراری واده ست ناکه ویت. به لکو هه موو بهش و تاقمیککی ئه وان دهستی به ته نها لقیك یان دوو لقی دره خته مهز نه که ی "حه قیقه ت" ه وه گرتوو و، به ته واوه تی به گه لا و بهری ئه و لقه وه سه رقآل بووه و، چ له بهر پینه زانی و چ له بهر بۆ نه روائین، ئاوری له هیچ کامی لقه کانی تر نه داوه ته وه، ده ئینی جزیره کار دابه شکر دنیك له نیوانیاندا پرووی داوه!

به ئی، روائینه "به رته سه که پابه نده کان" هه رگیز ناتوان ده و رانده وری "حه قیقه تی ره ها" بدهن و هه موو لایه کی ببینن. چونکه ئهم کاره پینوستی به روائینیککی کوللی و گشتگیری وهك "قورئانی پیروز" ده بیئت!

که واته هیچ شتیکی تری غهیری قورئانی پیروز - با ده رس و رینماییشی له قورئان وه رگرتیئت - ناتوانیئت به "ژییری" به سنووردار و جوزئی به که ی خزی جگه له چمکیك یان دوو چمکی حه قیقه ته کامله که هیچی تر به ته واوی ببینیئت! بۆیه به گه رمو گوپری له و چمک و لایه نه دا سه رقآل ده بیئت و لینی ناترازیئت و، له ئه بنجامدا "هاوسه نگی" ی نیوان "حه قیقه ته کان" ده شیویئییئت و، یان به "زیاده رپۆیی" یا خود به "کورتسپری" رینکوپینکی نیوانیان ده شیویئییئت^(۱).

له م پرگه یه وه و له گوفتاری خودی مامۆستا وه تیده گهین که "په یامه کانی نوور" له بهر ته وه ی ته فسیری قورئانی پیروزن، ئه وا بریسکه په کی ئهم تایبه ئه ندی به ده راسا و گشتی به یان وه رگرتوو ه. واته نه ا یه ک نمونه بۆ ئه مه ده هینینه وه:

(برام! تۆ له نامه که تدا ده لیئت: ته فسیر نووسان له ده می ته فسیر کردنی: ﴿رب العالمین﴾ دا و توویانه: هه ژده هه زار جیهان هه یه و، پر سیار له حکمه تی ئهم ژماره یه ده کهیت!

(۱) وته کان، ته ی بیست و پینجم، ل: ۶۴۱-۶۴۲. (وه رگیز)

برام! من نیستا حیکمه‌تی ئەو ژماره‌یه نازام، به‌لام تهنه‌ی ئەمه‌ی خواره‌وه ده‌تیم: رسته‌کانی قورئانی حه‌ کیم تهنه‌یه‌ک واتایان له‌خۆ نه‌گرتوه، به‌لکو هه‌ر یه‌که‌یان له‌ حوکمی "کوللی" یه‌کدایه‌ که‌گه‌لی واتای بۆ هه‌موو چینیک له‌ چینه‌کانی مرؤف له‌خۆ گرتوه. چونکه‌ قورئانی پیروژ گوفتاریکه‌ ئاراسته‌ی سه‌رجه‌م چینه‌کانی ئاده‌میزاد کراوه. که‌واته‌ ئەو واتا پروونکراوانه‌ له‌ حوکمی "جوزئییات" ی ئەو قاعیده‌ و یاسا "کوللی" یه‌دان و، هه‌ر ته‌فسیر نووس و هه‌ر خواناسی‌ک به‌شیک له‌و واتا کوللی یه‌ باس ده‌کات و، له‌و ته‌فسیره‌شدا یان پشت به‌ که‌شقییات یان به‌لگه‌ یان مه‌شره‌به‌که‌ی خۆی ده‌به‌ستیت و، یه‌کی‌ک له‌و واتایانه‌ ته‌رجیح ده‌دات و هه‌لی ده‌بژیریت. هه‌ر له‌ راستیشدا کۆمه‌لێک له‌و ته‌فسیر نووسانه‌ له‌م پرووه‌دا واتایه‌کی موافیقیان له‌گه‌ل ئەم ژماره‌یه‌دا ده‌رخستوه.

بۆ نموونه: ئەولیاکان، به‌ گرنگی‌ پیدانیک‌کی زۆره‌وه، به‌یانی و ئیسواره‌ له‌ نیوان و یرده‌کانیندا ئەم ئایه‌ته‌ پیروژه‌ ده‌خوینن که‌ ده‌فه‌رموی:

﴿مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ﴾ (الرحمن: ۱۹-۲۰)..

ئەم ئایه‌ته‌ گه‌لی واتای زۆری هه‌یه، هه‌ر له‌ ده‌ریای په‌روه‌ر دگاریتی یه‌وه له‌ بازنه‌ی "وجووب" و ده‌ریای به‌ندایه‌تی یه‌وه له‌ بازنه‌ی "ئیمکان" .. تا ده‌گاته‌ هه‌ردوو ده‌ریای دنیا و ئاخیره‌ت و جیهانی شه‌هاده‌ و جیهانی غه‌یب و، هه‌روه‌ها تا ده‌گاته‌ زه‌ریاکانی خۆره‌لات و خۆرئاوا و باکوور و باشوور و ده‌ریای رۆم و ده‌ریای فارس و ده‌ریای سه‌ی و ده‌ریای ره‌ش و گه‌روه‌که‌ی نیوانیان که‌ ئەو چه‌شنه‌ ماسی‌یه‌ی لێ ده‌رده‌چیت که‌ پێی ده‌لێن "مه‌رجان" و .. تا ده‌گاته‌ ده‌ریای سوور و نوکه‌ندی سوێس و، ده‌ریای ئاوه‌ سازگار و ئاوه‌ سوێره‌کان و، ده‌ریای ئاوه‌ سازگار په‌رته‌وازه‌ بلاوه‌کانی ناو زه‌وی و، ده‌ریا سوێره‌کانی سه‌ر پرووی زه‌ویش که‌ به‌یه‌ کتره‌وه‌ لکاوان و، ئەو پرووباره‌ گه‌ورانیه‌ی چه‌شنی نیل و دیجله‌ و فورات که‌ پێیان ده‌وتریت: ده‌ریا سازگار به‌چوکه‌کان و، ئەو ده‌ریا سوێرانه‌ش که‌ تیکه‌لیان ده‌بن..

هه‌موو ئەم جوزئییاتانه‌، له‌ ناوه‌ندی و اتا‌کانی ئەو ئایه‌ته‌ پیروژه‌دان و هه‌ر هه‌مووشیان دروسته‌ ئامانج و جیی مه‌به‌ست بن، که‌واته‌ هه‌موو ئەوانه‌ واتای حه‌قیقی و مه‌جازیی ئەم ئایه‌ته‌ پیروژه‌ن.

به هه مان جۆر: ﴿الحمد لله رب العالمين﴾ یش، وهك ئەمانه‌ی باس کران، گه‌لی حه‌قیقه‌تی زۆری له‌ خۆدا کۆکردوو ته‌وه‌ و، ئەه‌لی که‌شف و حه‌قیقه‌تیش به‌پێی که‌شفییاتی خۆیان به‌ چهند ڕوونکردنه‌وه‌یه‌کی جۆراو جۆر ئه‌و ڕاستی‌یانه‌ ده‌رده‌خه‌ن. منیش به‌ش به‌حالی خۆم ئه‌م واتایه‌ی خواره‌وه‌ له‌م ئایه‌ته‌ تێده‌گه‌م:

ئاسمانه‌کان هه‌زاران جیهانیان تێدا‌یه‌ و، ده‌گونجی هه‌ر ئەستێره‌یه‌ك له‌ناو کۆمه‌له‌که‌ی خۆیدا جیهانیکی سه‌ربه‌خۆ‌بیت و، هه‌موو ڕه‌گه‌زێکی ناو گۆی زه‌ویش جیهانیکی سه‌ربه‌خۆ‌یه‌ له‌ خۆیدا. ته‌نانه‌ت هه‌موو مرۆفێك جیهانیکی بچوو‌که‌. که‌واته‌ وشه‌ی: ﴿رب العالمين﴾ ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نیت که‌ کاروباری هه‌موو یه‌کیك له‌و جیهانانه‌ ڕاسته‌وخۆ له‌ لایه‌ن په‌روه‌ردگاریتی خاوه‌نده‌وه‌ به‌‌پۆه‌ ده‌بریت و په‌روه‌رده‌ ده‌کریت و کاروباره‌کانی به‌‌پۆی ده‌خریت^(۱).

لێره‌دا یادگاریك له‌ مامۆستامانه‌وه‌ ده‌گێرمه‌وه‌:

له‌ "ئیسپارته‌" بووین.. وانه‌ی ئیمانی په‌یامه‌کانی نوورمان له‌ نیوان خۆماندا ده‌خویند و، مامۆستاش له‌سه‌ر جینگا‌که‌ی خۆی دانیشتبوو به‌دوادا‌چرونی بۆ وانه‌که‌ ده‌کرد له‌ په‌یامیکدا که‌ به‌ پیتی عه‌ره‌بی نووسرابوو. کتو‌پر هه‌لسایه‌وه‌ و چاویلکه‌که‌ی لا‌برد و، ڕووی تێکردین و، وتی:

"ئێوه‌ لا‌ون، بیر کردنه‌وتان به‌هێزه‌.. به‌لام من پیر بووم و بیر کردنه‌وه‌م لا‌واز بووه‌. له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا سویندتان بۆ ده‌خۆم به‌ خوا‌ی گه‌وره‌ که‌ هینده‌ سوودم له‌م وانه‌یه‌ وه‌رگرت ده‌لێی یه‌که‌م جاره‌ ده‌بخوینمه‌وه‌، له‌ کاتی‌کدا که‌ تا ئیستا ده‌هه‌زار جار خویندوو مه‌ته‌وه‌!"

دوا‌ی چهند ڕۆژیک وتی:

"پێش چهند ڕۆژی ئاوا و ئاوام پین وتن. به‌رزبوونه‌وه‌ له‌م وانانه‌دا سنووریکی نی‌یه‌، چونکه‌ له‌ ڕێژه‌ی قورئانی پیرۆزن".

مامۆستا سوور بوو له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ سه‌رنجه‌کان له‌ که‌سی خۆی لا‌بیرین و به‌ره‌و په‌یامه‌کانی نوور ئاراسته‌ بکړین. ده‌یوت:

"په‌یامه‌کانی نوور وانه‌یه‌کی قورئانی پیرۆزن له‌ ئاستی تینگه‌‌یشتنی ئه‌م سه‌رده‌مه‌دا".

(۱) مه‌کتووبات، مه‌کتووبی بیست و شه‌شم، ل: ۵۴۸-۵۴۹. (وه‌رگێر)

هه‌روه‌ك تابلۆیه‌کی له دیوی پشته‌وه‌ی دهر‌گای ژووره‌که‌ی له شوینی مانه‌وه‌ی هه‌لواسیبوو، چ له ئیسپارته و چ له ئەمیرداغ، هه‌ر که‌سیك سهردانی بگردایه پئی ده‌وت بیه‌خوینیته‌وه. له‌و تابلۆیه‌دا نووسیبوو:

"په‌یامه‌کانی نوور هیچ پینۆستی‌یه‌کی به‌ من نه‌هیشتووه‌ته‌وه. هه‌ر په‌یامێك له‌و ملیۆنه‌ها نوسخانه‌ی که‌ ده‌یاخویننه‌وه، ده‌هینده‌ی چاوپینکه‌وتنی من سوودی لێ وهرده‌گرن."

له‌ شوینیکی تردا ده‌لێت:

"له‌ رووی کار کردنه‌وه بۆ قورئانی پرۆز، خوای گه‌وره به‌ میهره‌بانیی خۆی چه‌ندین برای چوست و چالاکی له‌ خزمه‌تی ئیمان و قورئاندا پئی به‌خشیووم، که‌ دوا‌ی مردنم ئەو خزمه‌ته‌ ئیمانی‌یه، له‌ بریی یه‌ك مه‌لبنده‌، له‌ چه‌ندین مه‌لبنده‌ی زۆره‌وه ئەنجام ده‌دریت. خۆ ئەگه‌ر "مردن" زمام بێده‌نگ بکات، ئەوا له‌ بریی من چه‌ندین زمانی به‌هیز ده‌که‌ونه‌ گۆ و، ئەو خزمه‌ته‌ش به‌ به‌رده‌وامی رایی ده‌که‌ن."

هه‌روه‌ها ده‌لێت:

(خزمه‌تگوزاری‌یه‌کانم و رووداوه‌کانی ژیانم له‌ حوکمی "تۆو" ی‌کدان تا‌کو ببن به‌ سه‌ره‌تا و بنه‌مای خزمه‌تیکی ئیمانی مه‌زن. ئەوه‌تا چاودیری خوای گه‌وره‌ له‌م سه‌رده‌م و پرۆژگارهدا دره‌ختیکی به‌رداری به‌ "په‌یامه‌کانی نوور" - که‌ له‌ قورئانی پیرۆزه‌وه سه‌رچاوه‌یان گرتووه - له‌و تۆوه‌ پینگه‌یانداوه‌وه و به‌خشیویه‌تی^(۱).)

خۆ کاتی باسی چاودیری‌یه‌ په‌وه‌ردگاری‌یه‌کان ده‌کرا له‌ پرۆزانی سه‌ره‌تای دانانی په‌یامه‌کاندا، ده‌یوت:

(ماوه‌یه‌کی زۆر پینش ئیستا له‌ وه‌ل‌یه‌کی پیاوچاکم بیست، وتی:
"له‌ ئاماژه‌ غه‌یبی‌یه‌کانی چه‌ند ئەولیا‌یه‌کی پینشینه‌وه دهره‌نجامیکی ئەوتۆی به‌ده‌ست هیناوه‌ که‌ قه‌ناعه‌تی ئەوه‌ی داوه‌تی: له‌ خۆره‌لاته‌وه‌ رووناکی‌یه‌ك په‌یدا ده‌بیست و تاریکی بیدعه‌ته‌کان ده‌ره‌وینیه‌وه!"

ماوه‌یه‌کی زۆر چاوه‌روانی سه‌ره‌لدانی ئەم چه‌شنه‌ رووناکی‌یه‌م کرد و ئیستاش هه‌ر چاوه‌روانم. به‌لام خۆ گۆله‌کان له‌ به‌هاردا ده‌میان ده‌پشکوئی! که‌واته‌ ده‌بی هه‌ر له‌

(۱) پاشه‌بنده‌کان، پاشه‌بنده‌ی ئەمیرداغ: ۵۱۳/۲. (وه‌رگێز)

نیستاوه پری بۆ پشکورتی ټو چه شنه گولہ خاویانه ناماده بکهین و، زانیمان ټیمه بهم خزمه تهمان پری بۆ هاتنی ټو نورانی په بهر پزانه خوش ده کهین^(۱).

سوپاس بۆ خوا ټو گولانه ده میان پشکورت و، گول و بهر و بومی نورانی یان گرت. به پشتیوانی خوا هر ده شیگرن.

به بۆ نهی ټم ژبانامه یوه، و له خواره وه ټو نووسینه ی هردوو برای بهر پز "محمد محمد فهیزی" و "ټمین چایچی" ده هینین که له باره ی ماموستاو ټواریان کردووه. ټم دوو بهر پز له ده می مانه وه ی ماموستادا له "قهسته مؤنی" بهر ده وام له خزمه تیدا بوون. ټه وه تا ده ټین:

(ټیمه قه ناعه تی خۆمان بۆ هه موو ټو که سانه ټو مار ده کهین که ده پانه وئی به که سایه تی معنه و بی ماموستا که مان ټاشنا بین.

به دبعوز زهمان سه عیدی نورسی له بهر ټه وه ی بهر هه مهندی دره شانوه کانی ههردوو ناوی جوانی "النور" و "الحکیم" ی خوی گه وره بووه، ټه و له گه بچینه ی راستی په کانی قورټانی پروزه وه گه لئ راستی و زانستی مه زنی به ده ست هیناوه و، وه ک شوکرانه و را گه یانندن نیعمه تی خوی گه وره ش ټو راستی یانه ی قورټانی خستووه ته پیش چای گروزی ټاده میزاد.

ماموستا سه رجهم بهر به سته کانی دهروون و هه و و ټاره زوی ټپه پراند و، په وشته محمد محمدی په کانی کرد به ټاکاری خوی، ته نانه ت له م سه رده مه دا بوو به نمونه په کی که م وینه و بهر جه سته ی ټاکاره بهرزه کان. ټیتر ژبانی خوی له گه ل هیممه ټیکی بلند و متمانه په کی دامه زراودا، به خاوینی په کی ته و اه تی برده سه ر. هاوکات له گه ل خۆ له بیر برده وه په کی راسته قینه ی ټه و ټو دا که ژیری په کان لئی سه رسامن..

هه موو ټه مانه، به هوی ټو دلپاکی و ته وه ککول و قه ناعه ته ته و اه ی که خوی گه وره پنی به خشیبوو، ټه وه بوو ټه و په ری ساده ییمان له گوزه ران و پۆشاک و هه موو بارو دؤخیکی ټه و دا ده پینی، ته نانه ت هینده ی گه ردیله په کیش چه ز و خۆ شه ویستی دنیا ی له گه ل خۆ دا هه ټنه گرتوو.

(۱) مه کتوبات، مه کتوبی بیست و هه شتم، ل: ۶۲۵. (وه رگیز)

تابلیی به‌تو‌او‌ی "عیززه‌تی زانست" ی ده‌پاراست و، هه‌ژاری خۆی له‌پیش‌چاوی که‌سیکی جگه‌له‌خوای‌گه‌وره‌دا ده‌رنه‌ده‌خست. ئه‌وه‌ش مه‌زن‌ترین ده‌ستووری ژيانی بووه، هه‌ر‌چهند دنیا‌پرووی له‌و بوو که‌چی ئه‌و پستی تی کردبوو. ئیمه‌له‌و دلتیاییه‌داین که‌ئهم پاریزگاری و پابه‌ندبوونه‌ی به‌ده‌ستپاکی و خاوینی‌یه‌وه، یه‌کیکه‌له‌چاودیری‌یه‌کانی خوای‌گه‌وره‌سه‌بارت به‌و، چونکه‌سه‌ده‌قه و زه‌کاتی وه‌رنه‌ده‌گرت، ته‌نانه‌ت هه‌ر بۆ خۆی کرنی خانووه‌که‌شی ده‌دا.

پاشان مامۆستا له‌پرا‌ده‌به‌ده‌ر بی‌زی ده‌هاته‌وه‌له‌خۆنواندن و پیا و خۆ به‌گه‌وره‌گرتن. داوای له‌قوتایانیشی ده‌کرد که‌له‌خۆنواندن دوور بکه‌ونه‌وه، پێی ده‌وتن:

"خۆنواندن له‌پرووی شەرع و حکمه‌ته‌وه‌نه‌هیی لێ کراره، چونکه‌مرۆف به‌ره‌و به‌زانندی سنووری پێ پێدراو ده‌داته‌به‌ر. ئه‌وانه‌ش که‌خۆیان ده‌نوینن، له‌شانازی و پیاکاری قه‌به و قورس پزگاریان ناییت، خۆ هه‌موو ئه‌وانه‌ش ئیخلاص ده‌شیوینن".

پاشان مامۆستا له‌وپه‌ری خۆنه‌ویستیدا بوو، زۆر به‌توندی له‌هۆکاره‌کانی (زالبوون به‌سه‌ر خه‌لکدا و خۆ جیا‌کردنه‌وه‌لییان) دووره‌په‌ریزی ده‌کرد. به‌باشی مامه‌له‌و به‌رخوردی له‌گه‌ل هه‌موو که‌سیکدا ده‌کرد، به‌تایبه‌ت پیران و منالان و هه‌ژاران، هه‌روه‌ک به‌نهرم و نیانی و خۆشه‌ویستی برایانه‌هه‌لسوکه‌وتی له‌گه‌ل ده‌کردن. ئیتر خۆشه‌ویستی و رووخۆشیی ئاویتسه‌له‌گه‌ل نووری و یقاردا هه‌رده‌م به‌روخساره‌گه‌شاوه‌که‌یه‌وه‌ده‌بریسکایه‌وه، جگه‌له‌نیشانه‌کانی هاو‌پزازی و سام و شکۆشتی ترمان لێ نه‌ده‌بینی. به‌لێ، هه‌میشه‌خه‌نده‌ی له‌سه‌ر لێو بوو، هه‌ندی جاریش هه‌بیه‌ت و توندی لێ ده‌بینرا به‌پرا‌ده‌یه‌ک که‌زمانمان له‌به‌رده‌میدا گۆی نه‌ده‌کرد و هه‌یچمان پێ نه‌ده‌وترا.

گوفتاره‌کانیشی که‌م و پوخت بوون.. هه‌ر گیز زه‌می که‌سمان لێ نه‌بیستوو.. پێی نه‌ده‌دا که‌سیک له‌لای ئه‌ودا غه‌بیه‌ت بکات، به‌لکو هه‌له‌کانی خه‌لکی ده‌پۆشی و، هه‌میشه‌گومانی باشی به‌که‌سانی تر ده‌برد، تا‌کو بوار به‌که‌س نه‌دات قسه‌ی خراپی بۆ بگێرێته‌وه. وه‌ک ئه‌وه‌ی ئه‌گه‌ر که‌سیک بیوتایه: "فلانه‌که‌س ده‌باره‌ی تۆ ئاوا و ئاوا‌ی ده‌وت" مامۆستا به‌په‌رچی ده‌دایه‌وه‌و ده‌یوت:

"نه‌خیر ئه‌مه‌پرا‌ست نی‌یه، فلانه‌که‌س هه‌ر گیزشتی و نالییت".

ئیتز ئەو كەسە بېدەنگ دەبوو!

مامۆستا پىنگەيە كى دامەزراوى ھەبوو لە مۇجاھەدەي دەروون و لىپرسىنەوھيدا. ھەرگىز ھەز و خواستە كانى دەروونى خۆي نەھىناو تەدى، تەنانەت ئە ژەمى خواردندا ھىندەي دەخوارد كە پىيى بژى و، زۆر بە كەمى دەنوست و، شەوگارى بە خواپەرستى يە كى ملكەچانەي وادەبردەسەر كە سەرنجە كانى رادە كىشا. ئەمەش پەفتارى بوو چەندەش وەرزە كان گۆرانىيان بەسەردا بەھاتايە..

ھەرگىز نەبىنراو كە دەستى لە شەونوئىز و وىردە كان و موناچاتە كانى ھەنگرتىت، تەنانەت لە كاتە كانى نەخۆش بوونىشىدا. بگرە ئەو كاتەش كە لەبەر سەختىي نەخۆشى يە كەي شەش پۆژى پەمەزان نەتوانى بەربانگ بەكاتەو، ھىشتا ھەر وازى لە خواپەرستى و شەونوئىز نەھىنا، بە رادەيەك كە دراوسىكانى سەريان لە خواپەرستى و ملكەچى و لالانەوھى شەوانەي مامۆستا لە زستان و ھاویندا سوورمابوو، بۆيە گوئى بىستى موناچاتە كانى دەبوون كە لە دلئىكى زامداروھە ھەلدەقولا.

مامۆستامان زۆر بە توندى چاودىرىي پاكوخاوينىي دە كرد بەو جۆرەي كە شەرع داواي كردووھە و، بەردەوام دەستى بە دەستنوئىزەوھە بوو. ھەروەك چاودىرىي كاتى دە كرد، چونكە ھەرگىز كاتى بە خۆرپايى نەدەبردەسەر، ئەوھبوو يان پەيامە كانى نوورى دادەنا، يان ھەلە گىرى و راستكردنەوھى لە دەستنووسى پەيامە كاندا دە كرد، ياخود زىكر و وىردە كانى دەخويند، يان نوقىمى پەرسىنى فيكرى و تىرپامان دەبوو لە نىشانە كانى دەسەلاتى خواي گەورەدا..

ئەمە كار و پىشەي بوو چ لە مال و چ لە سەفەر و دەرەوھەدا، چونكە پۆژگارانى ھاوین لە گەل ئەودا دەرپۆشتىنە دەرەوھە بۆ دارستانە دوورە كە و، لە رىنگادا ھەلە گىرىي لە دەستنووسى پەيامە كاندا دە كرد، يان گوئى لە خويندەنەوھى پەيامە كان دە گرت كە بۆمان دەخويندەوھە، ياخود وانەي يە كىك لە كىتیبە دانراوھ پىشەينە كانى خۆي پىي دەوتىنەوھە.. بەم جۆرە ھتد..

ھەر كات لە گەل مامۆستادا بوويناىيە ھەستمان بە ماندوو بوون و بىزارى نەدە كرد، تەنانەت گەر وانە كان لە بەيانىوھە ھەتا ئىوارەشى بىخاينداىيە و بە پىي پىرۆشتىناىيە.

مامۆستا دەبوت:

"ماوه‌ی بیست سالة جگه له قورئانی پیرۆز و په‌یامه‌کانی نوور هیچ کتیبیکم له لای خۆم گل نه‌داوه‌ته‌وه و نه‌خویندوه‌ته‌وه."

له‌بهر ئه‌وه، کار کردنی بۆ په‌یامه‌کانی نوور، که ته‌فسیری قورئانن، له هه‌موو شتیکی دیکه پێ باشتر بوو. ئایا که سینک خوای گه‌وره پیت و به‌ره‌که‌تی له قورئانه پیرۆزه که‌یه‌وه به‌سه‌ر دلدا پرشتیبت چ پێویستی‌یه‌کی به‌غیری قورئانه؟

به‌ئێ، له‌ده‌می دانانی په‌یامه‌کانی نووردا خوای گه‌وره توانایه‌کی ره‌وانیژی‌یانه‌ی سه‌رسوورپه‌ین و توانستیکی ناوازه‌ی گوفتاری به‌مامۆستامان به‌خشیبوو که زۆر که‌س بۆیان نارپه‌خسیت. چونکه ئه‌و په‌یامانه له‌چه‌ندین بارودۆخی غه‌ریبی و نه‌خۆشی و، له ژێر چاودێری و ته‌نگانه و، له هه‌لومه‌رجی ئه‌وتۆدا دانراون که له‌توانای که‌سدا نی‌یه، به‌لام به‌یارمه‌تی و پشتگیری خوای گه‌وره و، بۆ به‌هاناهه‌وه‌ی چوونی ئیمانداران و، سه‌رباری ئه‌و هه‌موو کێشه و گرفتانه، په‌یامه‌کان له‌ناو دۆل و چیا و ده‌شت و ده‌ر و باخه‌کاندا، دوور له‌چاوی چاودێران و هه‌ندی جاریش بێ ئه‌وه‌ی نووسه‌ره‌وه‌یه‌کی یارمه‌تیده‌ری له‌لاینت، دانراون.

به‌م جۆره، چاودێری خوایی به‌شێوه‌یه‌کی نااسایی له‌ده‌می دانانی په‌یامه‌کاندا ده‌ورانده‌وری مامۆستامانی دا‌بوو.

سوپاس و ستایش هه‌ر ته‌نها بۆ خوای گه‌وره‌یه‌که‌ بوونه‌هرانی له‌به‌رده‌م مامۆستادا به‌وینیه‌ی کتیبیکی پروون و ئاشکرایه‌کالا کردو، به‌که‌شف و شه‌هود تا پله‌ی "حق‌الیقین" توانای خویندنه‌وه‌ی ئه‌و کتیبه‌ی پێ به‌خشی.

که‌واته ئه‌م به‌ره‌مانه ته‌نها و ته‌نها ئه‌نجامی پشتگیری و یارمه‌تی‌یه‌کی په‌روه‌دگاره، چونکه راستی و زانسته‌کانی قورئانی پیرۆزی، به‌ئایه‌ته‌شریعی و گه‌ردوونی‌یه‌که‌نه‌وه، له‌و به‌ره‌مانه‌دا پروون کردوه‌ته‌وه.

جاله‌و کاته‌دا که پێویست بوو ئه‌م "سه‌عید" هه‌خته‌وه‌ره له‌لایه‌ن هه‌مووانه‌وه‌ مایه‌ی فه‌خر و شانازی بوایه، به‌هۆی ئه‌وه‌ی که به‌نووری قورئان پێی به‌رزبوونه‌وه‌ی به‌ره‌و به‌رزترینی پله‌کانی خواناسی بۆ گه‌رۆی مرۆف له‌پێی "په‌یامه‌کانی نوور" هه‌و پروون کرده‌وه، که‌چی به‌دبه‌خته‌کان به‌پێچه‌وانه‌ی ئه‌مه‌ پرکێشی‌یان کردو، چه‌ندین جار ژه‌هریان ده‌رخوارد دا. له‌وانه‌یه‌ ئه‌وه‌ش به‌کێک بێت له‌خواسته‌کانی حیکمه‌تی خوای

گهوره، چونکه بهلا و گرفته کان به سهر میراتگرانی پیغمبهران و پیاوچاکاندا دهباریت، وهك له فهرموده ی پرۆزدا سهلماره:

(أشد الناس بلاء الأنبياء ثم الصالحون ثم الأمتل فالأمتل)^(۱).

پرۆژیکیان له "قهسته مۆنی" که مامۆستا به نیازی دهستنوێژ گرتن له کانی یه که له مال پرۆشته دهره وه، منالان بهر بهردیان دا! که چی مامۆستا ئارامی و خۆراگریسی دهربری و، له دل و دهروونی خۆیدا هیچ شتیکی جگه له خاوینی و سهلامهتی بهرامبهر بهو منالانه ههله گرت! ئنجا ههروهك رقی لئی ههله گرتن و لییان تووره نه بوو، دوغای خیریشی بۆ کردن و، فهرموی:

"ئهو منالانه بوون به هۆی ئه وهی که یه کیك له نهینی یه کانی ئایه تیکی مه زنی سوورتهی یاسینم بۆ دهر بکه ویت".

پاشان ئهو منالانه، به فزلی خوا ی گهوره و به بهره که تی دوغاکانی مامۆستا بۆیان، وایان لئی هات که له ههر شوینی کدا مامۆستایان بینیا یه به را کردنه وه به ره وه پیری دهرۆشتن و دهستیان ماچ ده کرد و تکای دوغای خیریان لئی ده کرد! مامۆستا که مان هینده حاله تی نا ئاسایی و له عاده ت به دهری هه یه که له ژماره نایه ن، له پیشه کبی ئه واندا دانانی "په یامه کانی نور" ه.

به لئی، ئیمه دان به وه دا ده نیین که مامۆستامان له خۆمان زیاتر و وردتر ختوره کانی دلی ئیمه ی ده خوینده وه. زۆر جار بۆ هه ندی شتی ئه وتو بیداری ده کردینه وه و وریایی ده داینی که به خه یالماندا نه ده هات، ئیمهش له وه سه رسام ده بووین. که چی دوای چه ند پرۆژیک پرۆ به پروی ئه و شتانه ده بوینه وه که پیشتر ئاگاداری کرد بوینه وه لییان. ئیتر ئیمهش بیدار ده بوینه وه.

کاتی له گه ل مامۆستادا دهرۆشتین بۆ چیا که، هه ندی جار ده مانینی پیش ئه وه ی کاتی گه رانه وه بیست به ره و ماله وه، کتوپر هه لده ستا و فهرمانی به ئیمهش ده دا که هه لبسین و بگه رینه وه. که هۆ کاری ئه و گه رانه وه پیش وه خته مان لئی ده پرسی، ده یوت:

(۱) صحیح، رواه الترمذی وابن ماجه وأحمد، وابن حبان والحاكم. (وهو رگبیر، له چاپه تازه عه ره بی به که وه)

"با به خیرایی بگه‌پینه‌وه بۆ ناوشار، له‌وئى بۆ خزمه‌تى په‌يامه‌کانى نوور
چاوه‌پروائمانن."

كاتى كه ده‌گه‌راينه‌وه، ده‌مانینی هه‌ر له‌ راستیدا یه‌ كێك له‌ قوتاییانى نوور بۆ
كارنكى گرنگ چاوه‌پریمان ده‌كات. . یان دراوسێكان هه‌واییان پى ده‌داین كه كه‌سێك
پرسیاری له‌باره‌ی ئیوه ده‌كرد و چه‌ند جارێك سه‌ردانى ماله‌كه‌ی كردن، پاشان رۆشت
به‌ رێی خوێه‌وه!

رۆژنیکیان خوشكى به‌رپێر "ئاسیا خانم" كه‌ له‌ نه‌وه‌ی "عاشقه‌ بچكۆله‌"یه، كه‌ ئه‌ویش
یه‌ كێكه‌ له‌ قوتاییانى مه‌ولانا خالید (قدس سره‌) جووبه‌یه‌ كى مه‌ولانا خالیدی هێنا كه
سالانیكى زۆر بوو پارێزگاریی لێی كردبوو، جووبه‌كه‌ی دا به‌ "فه‌یزی". كه‌ چى بینیمان
مامۆستا فه‌رمانى دا به‌ "ئه‌مین" كه‌ جووبه‌كه‌ی بۆ بشوات و، ئىجا سوپاس و ستایشی
خوای كرد له‌سه‌ر جووبه‌كه‌! "فه‌یزی"یش سه‌رى له‌وه‌ سوورما و، ئه‌وه‌ی به‌ دلدا هات
كه‌ ئه‌م خوشكه‌ جووبه‌كه‌ی بۆ ماوه‌ی بیست رۆژ به‌ من دا، ئیتر بۆ چى مامۆستا هه‌لى
ده‌گریت بۆ خۆی؟

"فه‌یزی" دوای ماوه‌یه‌ك "ئاسیا خانم" ده‌بینیت، ئه‌ویش به‌ فه‌یزی ده‌لێت:

كه‌ جووبه‌كه‌م هێنا، بۆیه‌ به‌و جۆره‌ له‌ گه‌ل تۆ دوام تاكو مامۆستا - گياغمان به
قوربانى بێت - قبوولى بكات و جووبه‌كه‌ هى ئه‌وه، چونكه‌ ده‌زاتم ئه‌گه‌ر راسته‌وخۆ بۆم
به‌هینایه‌ دیاریی وه‌رنه‌ده‌گرت!

به‌لێ، وه‌رگرتنى ئه‌و جووبه‌یه‌ له‌ لایه‌ن مامۆستامانه‌وه‌ نیشانه‌ی ئه‌وه‌یه‌ كه‌ ئه‌ركى
نوێكردنه‌وه‌ی ئاین له‌ دوای مه‌ولانا خالید گوێزراوه‌ته‌وه‌ بۆ مامۆستامان. ئه‌وه‌تا له
فه‌رموده‌ی پیرۆزدا هاتوه‌:

(خوای گه‌وره‌ سه‌رى هه‌موو سه‌د سالیك كه‌سێك ده‌نیریت كه‌ كاروبارى ئاین بۆ
ئه‌م نه‌ته‌وه‌یه‌ نوێ بكاته‌وه‌).

ده‌بینین به‌روارى له‌دايكبوونى مه‌ولانا خالید ساتى "۱۱۹۳"ى كۆچى یه‌ و،
به‌روارى له‌دايكبوونى مامۆستا ئیمان "۱۲۹۳"ى كۆچى یه‌!

مامۆستا زۆر جار گالته‌ی له‌ گه‌ل ئیمه‌دا ده‌كرد و، ده‌یوت:

"له‌مه‌ولا سزا ده‌درین.. ده‌رۆنه‌ به‌ندیخانه‌".

هر له راستیدا ماوهیه کی زۆری پێ نهده چوو قسه کانی دههاتنه دی.

له پێش بهندیخانهی "دهنیزلی" شدا هه مان شت رووی دا، چونکه مامۆستا وتی:
"ماوهیه که له ههشت سأل زیاتر له هیچ شوینیک نه ماومه تهوه، واههشت سأل
تپهپری به سهر هاتندا بۆ ئیره، جاییان ئهوهیه ئه مسأل ده مرم، یاخود ده گوێز ریمه وه بۆ
شوینیکی تر".

بهمهش هه وائی به جیهیشتنی "قهسته مۆنی" ی راگه یاند.

رۆژنیکیان وتی:

"زۆر زۆر وریابن! چونکه ههست ده کهم له چهند لایه کهوه هیرشی سهخت ده کریته
سههر په یامه کانی نوور".

له راستیدا زۆری پێ نه چوو رووداوی ئیعتیرازی مهلا زاناکهی ئهسته مبول له سهر
مهسه لهیه کی یه کیك له په یامه کانی نوور رووی داو، بهرپز "عهلی رهزا"ش، خوالیی
خۆش بیست - که ئه مینداری فهتوا بسو - بهرپه رچی دایه وه و، پشتی حه قتر بوونی
په یامه کانی نووری گرت.

مامۆستامان دهیوت:

(با ئه هلی دنیا خۆیان پاریزن له هیرش کردنه سهر په یامه کانی نوور، چونکه بهو
کاره یان ده بنه هزی دابارینی به لا و موسیبه ته کان، له بهر ئه وهی په یامه کانی نوور
سه ده قهیه که له جۆری "وشه ی خاوین". خۆ سه ده قهش به لا ده با ته دواوه).

پێش روودانی بهندیخانهی دهنیزلی، پێی وتین:

(پلانیکی سامناک له دژی په یامه کانی نوور داریژراوه، به لام مژده بیست چاودیری
خوای گه و ره پشتمان ده گریت، چونکه ئه مپۆ کاتی "الحزب الأعظم" ی ویرده
قورئانی یه کاتم کرده وه، روو به رووی ئه م ئایه ته پیرۆزه بوومه وه:

﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾ (الطور: ۴۸).

ئهم ئایه ته له ناوه رۆ کدا پێی وتم: ورد به ره وه له من، منیش لێی ورد بوومه وه و، بینیم
که به یه کیك له واتا ئاماژه ییه کانی ئاماژه بۆ موسیبه تی بهندیخانه و، پاشان بۆ
پزگار بوون ده کات لێی).

ئهمه‌ش نو مانگ پیش بریاری بی تاوانیمان بوو له به‌ندیخانیه‌ی ده‌نیزلی. ئیتر به‌وه گه‌وه‌ریکی گه‌نجینه‌کانی ئهم ئایه‌ته‌مه‌زنه و سه‌رنجیکی ئیججازی ئایه‌ته‌که‌ی پیشانداین و، مژده‌ی به‌ئیمه‌ی لاواز دا و دلخۆشی کردین.
به‌پوختی:

چه‌نده‌ش ئیمه‌ی لاواز له‌باره‌ی مامۆستاره‌ بلین و بنووسین، هیشتا هه‌ر خوای گه‌وره‌ گه‌لی سیفته‌تی تایبه‌تی به‌ مامۆستا به‌خشیه‌ له‌ بانگه‌وازه‌ که‌یدا.
ده‌سا به‌خته‌وه‌ری بو ئهو که‌سه‌ی له‌ خزمه‌تی په‌یامه‌کانی نووردایه، که‌ ته‌فسیریکی به‌رنخی قورئانی پیروژن.. خۆشبه‌ختی بو ئهو که‌سه‌ش که‌ وانه‌کانی له‌و په‌یامانه‌ وهرده‌گریت.

له‌ خوای گه‌وره‌ ده‌پارینه‌وه‌ که‌ له‌ گه‌ل مامۆستامان به‌دیعوززه‌مانی گه‌نجینه‌ی زانسته‌کان و گه‌وره‌ زانای سه‌رده‌مدا حه‌شرمان بکات، که‌ به‌ درێزایی مانه‌وه‌ی له‌ شاره‌ که‌ماندا "قه‌سته‌مۆنی" راستی به‌کانی ئیمان و قورئانی بلاو ده‌کرده‌وه‌ و، هه‌موو توانایه‌کی خۆی خسته‌کار تا کو ئیمه‌ به‌خته‌وه‌ری به‌ده‌ست به‌ئین. هه‌روه‌ک له‌ خوای گه‌وره‌ ده‌پارینه‌وه‌ که‌ له‌ رۆژی حه‌شری مه‌زنیشدا له‌ گه‌ل ئهو دا بین و به‌ ده‌سته‌ میهره‌بانه‌ رووناک و پا که‌که‌ی ده‌ستمان بگریت و به‌ پشتیوانیی خوا، بمانباته‌ خزمه‌ت په‌سوولی ئه‌کره‌م ﷺ^(۱).

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.

ده‌سته‌وسان

مسته‌فا صونگور

خزمه‌تکاری

خزمه‌تکاری قورئان

به‌دیعوززه‌مان سه‌عیدی نوورسی

(۱) لیره‌دا ده‌قی نووسینه‌کانی هه‌ردوو به‌ریز "محمد مه‌د فه‌یزی" و "ئه‌مین چایچی" ته‌واو بوو. (وه‌رگرت)

نهم ژياننامه يه

به پينوروسى ماموستا:
ئىحسان قاسم صالحى

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على سيد المرسلين
محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

لهوانه يه خوښنهرى بهرېز له گه ل مندا هاوههست و راپيټ كه نووسينى "ميژووى
ژيان" به تايهت "ژياننامه ي خوښى" يه كيكه لهو نووسينه دژوارانه ي كه زورنيك له
نووهران خوښانى لى ده بوږن، له بهر نه وه ي بابه تى لهم جوړه كۆمه ليك پابه نده بوون و
شيواز و خواستى تايهت به خوښى هه يه.

له گه ل نه وه شدا گه لى نووسهر و توږهر، به چهنه د شيوازنيكى جوړاو جوړ، ژيانى پر
له رووداوى "ماموستا نوورسى" يان تاوتوئى كرده وه. هه نديك لهوانه ته نها پابه ندى
گيږانه وه ي ميژوويى رووداوه كان بوون و، هه نديكى تريان رپيازي نووسينى رومانيان
گرتووه ته بهر و، هه نديكى ديكه ش شيوازى زانستى و نه كادميان بۆ نووسينه كه يان
هه ليژاردووه .. هتد.

يه كه م كهس كه ميژووى ژيانى ماموستا نوورسى نووسينيټ (عه بدورپه همان) ي
براز او قوتايى دلسو زيه تى، نه وه ش له ناميلكه يه كدا كه سالى (۱۹۱۹ز) بلاوى
كرده وه ته وه^(۱).

(۱) له پيش (عه بدورپه همان) دا، بهرېز (همزه موكسى) ي قوتايى ماموستا نوورسى له سالى (۱۹۱۸ز) له
ناميلكه يه كدا بوخته يه كى ژيانى ماموستا نوورسى نووسيوه. كه ئيمه له كۆتايى بهرگى شه شهمى سه رجه مى
په يامه كانى نوور (داوهرى به كان) دا بلاومان كرده وه. (وهرگيږ)

له سه‌ره‌تای ساله‌کانی په‌نجادا (واته‌هی سه‌ده‌ی بیستم) قوتایانی نووری زانکو به
 ئامیری له‌به‌ر گرتنه‌وه‌ی "پوئیو" و به‌پته‌عه‌ره‌بی‌یه‌کان کتیبیکیان (له‌ژیانی مامۆستادا)
 بلاو کرده‌وه به‌ناونیشانی:

"له‌تورکیاوه‌خۆر به‌سه‌ر جیهانی زانست و عیرفاندا هه‌لدیت".

دوای ئه‌وه "ئه‌شه‌رف ئه‌دیپ"ی نووسه‌ر و ئه‌دیپی به‌ناوبانگی تورك زنجیره و تاریکی
 له‌باره‌ی ژيانی مامۆستاوه‌له‌گۆفاره‌که‌ی خۆیدا "سبیل الرشاد" بلاو کرده‌وه.

پاشان ئه‌و قوتایانه‌ی مامۆستا نوورسی که‌وانه‌یان له‌لاخویند و، به‌وینه‌ی سیبه‌ر له
 به‌ندیخانه و دوورخستنه‌وه‌کانیدا لینی جیانه‌بوونه‌وه، میژوو‌یه‌کیان بو‌ژیانی
 مامۆستا که‌یان نوورسی که‌هیشتا له‌ناویاندا ده‌ژیا. ئنجا نووسینه‌که‌یان خسته‌به‌رده‌ستی
 مامۆستا نوورسی و، ئه‌ویش دوای لابردنی هه‌رشتیک مه‌دح و پناهه‌لدانی خۆی
 بوویت، کاره‌که‌ی ئه‌وانی په‌سه‌ند کرد و، پاش ئه‌و پوخته‌کاری‌یانه‌سالی (۱۹۵۸ز) له
 ژیر ناونیشانی (تاریخچه‌ی حیات) واته (ژیاننامه) دا بلاویان کرده‌وه.

دوای ئه‌وه، چه‌ند توێژه‌ریک له‌م بواره‌دا په‌یدا بوون که‌به‌زمانی تورکی باس و
 توێژینه‌وه‌کانیان نووسی، ئه‌م توێژینه‌وانه‌ش بوون به‌چه‌ند سه‌رچاوه‌یه‌کی ئه‌وتۆ که‌له
 ده‌می نووسینی ژيانی نوورسیدا پشتگۆی ناخرین و نووسه‌ر ناتوانیت لییان بی‌نیاز
 بی‌ت.

له‌نیوان ئه‌وانه‌شدا به‌تایه‌ت هه‌ردوو برای به‌ریز "عه‌بدولقادر بادلی" و "ئه‌جه‌دین
 شاهینەر" که‌یه‌که‌میان له‌سێ به‌رگدا کتیبیکی نووسی به‌ناوی:

(بدیع الزمان سعید نورسی مفصل تاریخچه‌ی حیات). واته "ژیان‌نامه‌ی
 به‌دیعوز زمان سه‌عیدی نوورسی به‌دووردرژی" ..

ئه‌وی دیکه‌شیان دوو کتیب به‌ناوی: (بیلیمه‌یه‌ن طرفلریله‌بدیع الزمان سعید
 نورسی) واته "چه‌ند لایه‌نیکی نه‌زانراوی به‌دیعوز زمان" و، (صۆن شاهدلر) واته
 "دواهمین شابه‌ته‌کان" له‌چوار به‌رگدا^(۱).

(۱) ئه‌مه‌ی دوایی له‌ده‌ره‌نجامدا به‌زمانی تورکی بوو به‌شش به‌رگ، که‌به‌زمانی عه‌ره‌بی هه‌لبۆرده‌به‌کی
 چوار به‌رگی لێ بلاو کره‌وه. به‌پشتیوانی خۆی گه‌وره‌به‌کوردیش بلاوده‌کریته‌وه. (وه‌رگێز)

ھەريەك لەو دوو بەرپۆزەش بەلگەنامەي ميژوويي و پەسەي و زانستىيان لەناو كەتتەيە كانياندا پيشكەش كرد، دواي ئەوەي كە ئەركي چەندىن سەفەر و گەپانى مەيدانىي دوور و دريژيان گرتە ئەستۆ لە پىناوي بەدەستەينانى زانبارىيە كاندا لە سەرچاوە پەسەنە كانەو.

بەلام سەبارەت بە خۆم، ئەوا لە دەمي كاري وەرگيراندا بۆ "سەرجمەي پەيامە كاني نوور" (واتە بۆ زمانى عەرەبي) تەيەينيم كرد، بەلكو بەو پەري پىگوماني ھەستم كرد كە خودى مامۆستا نوورسى زۆرەي ئەو رووداوانەي ھاتوونەتە پنى ژيانى، بگرەختوورە و پەنج و تەقالا دەروونى و پۆحىيە كاني و، تەنانەت پرا و تىروانىن و شىكردەنەوە كانىشى بۆ رووداوە كان، لە پەيامە كاني نووردا تۆمار كردووە.

مامۆستا ھەموو ئەمانەي لە سەرجمەي پەيامە كاندا بە پەرش و بلاوى داناو و ئاوتەي بەرگە و دەستەواژە كاني ئەو پەيامانەي كردووە و، وەكو چەند ھۆكارىك لە خزمەتى ئيمان و ھىنانەدى و جىگىر كەردنى لە دل و ژىرىيە كاندا بە كاري ھىناو. ئىتر ئەو ياداشتەنە تەنھا بە چەند ياداشتىكى سەرىنىي و ميژوويي نەماونەتەو، بەلكو بوونەتە چەند رووداويكى ئاوتە و ھاوئاهەنگ لە گەل ژيان و ئيماندا و، چەند ھۆكار و بەلگە و ئامازەيە كيشن بۆ باس و بابەتە كاني ئيمان.

لێرەو پىم باش بوو كە لە نووسىنى ئەم ميژووي ژيانەي مامۆستادا پىيازىكى جىاواز بگرەمەبەر، ئەويش دەرھىنان و كۆكردنەوەي ئەو يادگارى و رووداوە پەرش و بلاوانەي نىوان دپەرە كاني ھەر ھەشت بەرگە كەي "سەرجمەي پەيامە كاني نوور"ە، پاشان ريز كردن و رىنكخستتەو ھيانە، سەرلەنوئى، بە پنى ريزبەندىي ميژووي رووداوە كان.

ھۆكاري بنەرەتى بە لامەو بە ھەلبژاردنى ئەم جۆرە نووسىنە دژوارە، ئەو ھەيە كە خوئىنەري بەرپۆز لەم ميژووي ژيانەدا راستەوخۆ گوىيىست و پووبەرووي خودى مامۆستا نوورسى يىت، بى ئەو ھەي خۆم بچەمە نىوانيانەو، تاكو ھىچ دەستىكم لە ھەست و نەستى خوئىنەردا نەيىت. چونكە نووسەر چەندەش ھەولتى دەستبەردارى و بابەتى بوون بەدات لە نووسىنە كەيدا ھىشتا بە چەند وشەيە كى ستايش و پياھەلدان ھەندى ريز و سەر سوورمانى خۆي بۆ كەسي لە سەر نووسراو دەر دەخات.

ئەمە لە لایە کەمەو.. لە لایە کی دیکەو هه‌چ سه‌رچاوه‌یه‌ک - چه‌نده‌ش پراست و دروست بێت - ناگاته‌ پراده‌ی پراست و دروستیی ئەو‌ه‌ی که مامۆستا نوورسی له‌ باره‌ی خۆیه‌وه‌ تو‌ماری کردووه‌.

جگه‌ له‌وه‌ش، پێم خۆش بوو زۆرترینی ئەو ب‌په‌ی که له‌ توانادایه‌ له‌ باس و، یادگاری و، پرو‌داوه‌ کان و، به‌لگه‌نامه‌ پراست و دروسته‌ کان، به‌ زمانی عه‌ره‌بی ب‌ج‌مه‌ به‌رده‌ستی خۆینه‌ری به‌پ‌یز. له‌ هه‌مان کاتیشدا ئه‌رکی گه‌پان و تو‌یژینه‌وه‌ له‌ سه‌ر شانی ئەو تو‌یژه‌رانه‌ هه‌لب‌گرم که ئاره‌زوومه‌ندی نووسینی ژيانی مامۆستا نوورسین.

له‌ به‌ر ئەوه‌، ده‌قی کتیبه‌ که‌م له‌ گو‌فتاری خودی مامۆستا نوورسی یه‌وه‌ هه‌یناوه‌ (له‌ سه‌رجه‌می په‌یامه‌ کانی نوور)، هاوکات له‌ گه‌ل چه‌ندین ب‌رگه‌ی کتیبی "تاریخچه‌ی حه‌یات" دا که مامۆستا بۆ خۆی ره‌زامه‌ندی له‌ سه‌ر نواندووه‌.

ئنجاهه‌موو ئەوانه‌م به‌ پێی زنجیره‌ی میژووی پرو‌داوه‌ کان پ‌یک‌خسته‌وه‌. هه‌روه‌ک ئەو شتانه‌م له‌ سه‌رچاوه‌ تو‌رکی یه‌ کانه‌وه‌ وه‌رگرت که پشته‌ی ده‌قی کتیبه‌ که ب‌گریت و له‌ په‌راویژدا دامنان. ته‌نانه‌ت له‌ هه‌ندی شویندا ئەوانه‌شم بۆ زیاد کرد که پراسته‌وخۆ له‌و قوتایانه‌ی مامۆستا نوورسیم بیستوه‌ که له‌ ژياندان، وه‌ک "مسته‌فا صونگور" و "بايرام یوکسه‌ل"^(۱) و "محمد فرنجی"^(۲) و که‌سانی تر، هه‌روه‌ها ئەوه‌ش که تو‌یژه‌ران له‌و که‌سانه‌یان بیستبوو مامۆستا نوورسیان بینیه‌وه‌..

ئیه‌ر له‌نیۆ ئەم یادگاری و بینینه‌دا ئەوانه‌یانم هه‌لب‌ژارد که له‌ لایه‌ن چه‌ندین شایه‌تی زۆروه‌ پشته‌پراست کراوه‌ته‌وه‌، یاخود به‌ ته‌واتور یه‌کیان گرتوه‌ له‌ سه‌ری. شاراوه‌ نی‌یه‌ که ئەم شیوازه‌ی باسمان کرد، لایه‌نی باش و خراپی خۆی هه‌یه‌..

(۱) بايرام یوکسه‌ل "سالی (۱۹۳۱ز) له‌ دايبک بووه‌. له‌ ته‌مه‌نی شازده‌ سالیدا به‌ په‌یامه‌ کانی نوور ئاشنا بووه‌. ئیه‌ر پاشماوه‌ی ته‌مه‌نی خۆی، ته‌نانه‌ت له‌ به‌ندیخانه‌شدا، وه‌ک قوتایی یه‌کی دلسۆز له‌ خزمه‌تی مامۆستا نوورسیدا به‌سه‌ربردووه‌. ئەم یاداشتانه‌شی دوو مانگ پێش وه‌فاتی له‌ (۱۹۹۷ز) دا به‌ کارساتینکی ئازاربه‌خش و له‌ پرو‌داوی ئوتۆمبێلدا، بۆ مامۆستا ئیحسان قاسم گێراوه‌ته‌وه‌. (وه‌رگێڕ)

(۲) محمد نووری فرنجی. سالی (۱۹۲۹ز) له‌ قه‌زای "ئه‌ینه‌ گول" ی سه‌ر به‌ پارێزگای "بوورسه‌" ی خۆرئاوای تو‌رکیا له‌دايبک بووه‌. له‌ سه‌ره‌تای ساڵه‌ کانی په‌نجای سه‌ده‌ی زاینی پێشوو به‌ په‌یامه‌ کانی نوور ئاشنا بووه‌. قوتایی یه‌کی وریا و چالاکی مامۆستا نوورسی یه‌. له‌و کانه‌وه‌ هه‌تا ئیستا ئه‌رکی بلاو کردنه‌وه‌ی "په‌یامه‌ کانی نوور" پراده‌پ‌رینیت. مرؤفیککی رۆح سووک و خۆش مه‌ش‌ره‌ب و خاکی یه‌. (وه‌رگێڕ)

يە كېڭ لە لايەنە باشە كانى ئەو يە كە راستتەين و پاكترىنى مېژووى ژيانى مامۇستا نوورسى پېشكەش بە خوئىنەر دە كات، بىئ ئەو يە خۇمان لە رادەر پېرىن و لېكدا ئەو يە هيچ دەستەواژەيە كدا تېھەل كېش بكەين، تاكو باسە كە گوزارشت بېت لە خودى مامۇستا نوورسى، نەك لەو خۇشەويستى و رېز و سەر سوورمانەي كە مامۇستا شايانەيتى و لە دلماندايە ..

كە واتە لەم كىتەپە دا جگە لە رېز بەندى و رېكخستەن، جېدەستىكى دىكەي منى تېدا نى يە. بۇ يە ھەر لە سەرەتاي كىتەپە كەو ھە تا كۆتايى، خوئىنەرى بەرپىز لە بىر كەردنە و ھېدا ئازادە و، دوورە لە ھەست و نەستە كانى نووسەر. جگە لەو يە كە ئەندازەيە كى زورى لە زانبارى و يادگارى يە كان لە بەردەستدان.

بە لام لە گەل ئەمەشدا ناتەواوى يەك لەم شىوازە دا ھەيە كە خوئىنەر ھەستى پىئى دە كات و، لەو ھەدايە كە بېرگە كانى گوفتارى خودى مامۇستا نوورسى، كە لە پەيامە كانى نوورەو ھەر گىراون و، ئەوانەش كە لەو ژياننامەيەو ھىنراون رەزامەندىي لە سەر نوواندوو، لە دوو جۆرە دارشتنى جىواوزدا بەدى دە كرىن؛ دە بىنىت جارېك لە سەر زمانى "كەسى يە كەم" و جارېكى تر لە شىوازى قسەي "كەسى سى ھەم" دا دارپىژراون .. بۇ يە ناچار بووم كە چەند ناوئىشانىكى بچووك، ياخود چەند كور تە رستەيەك، لەوانەش تەنھايەك و شە، لە ناوئەندى ئەم دوو كەوانە گۆشە دارەدا [] بىخەمە نىوان بېرگە كان، تاكو ئەلقە كانى زىچىرە بىرى خوئىنەرى بەرپىز لە يە كتر دانە بېرىن.

لەوانەشە ئەم كارەمان، كە بۇ پېر كەردنەو ھى كەلېن و ناتەواوى يە كانە، ھۇ كارېك بېت ھانى خوئىنەر بدات بۇ بە كارھىنانى زەين و، خوئىندنەو ھى نىوان دېرە كان و، شىكردنەو ھى، پەيوەستەردن، بەو ھى لە خوئىندنەو ھى سەرپىئى دەربازى بېت. ئىست ئەو كاتە شىوازى نووسىنە كە دەبىتە يە كېڭ لە لايەنە باشە كانى ئەم كىتەپە، نەك خراپە كانى.

بىن گومان ئەم ژياننامەيە، بەم شىوازە، ئىمەي بەرەو قسە كردن لە سەر وتارە كانى مامۇستا نوورسى و، كىتەپە كانى و، پەيامە كانى و، بەرگى يە كانى لە دادگا كاندا و، شتى ترى جگە لەمانەش، دا يە بەر.

لە بەر ئەو ھى، بۇ ھەريەك لەوانە لە دەقە ئەسلى يە كانەو ھى، ئموونەيەك ياخود چەند بېرگەيە كم ھىناو ھى، لە پەر اوئىزدا شوئىنى ھەريە كە يانم لە سەر جەمى پەيامە كاندا دەست

نیشان کردوه، تاكو خوینه‌ری به‌ریز تامه‌زرۆی سه‌ردانی ته‌واوی ده‌قه كه بیئت له شوینی خۆیدا، له هه‌مان كاتیشدا به هینانی ده‌قه دوور و درێژه كان له هاو‌پیشه‌تی مامۆستا نوورسی بێ به‌شی نه‌كه‌ین.

هه‌روه‌ها به مه‌به‌ستی ئاسانكاری، له پێشه‌کی هه‌ندی به‌شی كتیبه‌كه‌دا سه‌ره‌تایه‌ كمان داناوه كه رووداوه‌ كانی پێشووی تیدا پوخت ده‌كه‌ینه‌وه، تاكو یارمه‌تی خوینهر بدات له په‌یوه‌ست كردن و یادخستنه‌وه‌ی زنجیره‌ی رووداوه‌ كان. یه‌ كێك له‌و گرفتانه‌ی كه له ده‌می نووسینی ئەم كتیبه‌دا ده‌بووه له‌مه‌هر له‌سه‌ر رێمدا، میژووی رووداوه‌ كان بوو..

چونكه جارێك ئەو میژووه به پێی ته‌قویمی "رۆمی" بوو، كه به شیوه‌یه‌کی ره‌سمی له كۆتایی ده‌وله‌تی عوسمانیدا كاری پێ ده‌كرا، جارێکی تر به میژووی "كۆچی" و، جارێکی دیکه‌ش به میژووی "زایینی". بۆیه ناچار بووم سه‌رجه‌م ئەو به‌رواران‌ه‌ی كه له سه‌رچاوه‌ كاندا هاتوون بیاخه‌مه‌وه سه‌ر ته‌قویمی زایینی و كۆچی. كه ئەمه‌ش بوو به هۆی په‌یدا‌بوونی هه‌ندی جیاوازی له مانگه‌ كاندا، نه‌ك ساڵه‌ كان.

ئنجاهه‌ چهند براهیه‌کی ئازیزم له‌ گه‌ل خۆمدا هاوبه‌ش كرد بۆ وه‌رگێرانی هه‌ندی باهت. زۆریكیشم له كتیبه‌ی "ذکریات عن سعید النورسی" وه‌رگرت كه له وه‌رگێرانی "ئوسه‌ید"ی كورپی خۆشه‌ویستمه‌.

هه‌روه‌ك سوودم له نه‌خشه‌ كانی كتیبه‌ی: (The Author of the Risale-i Nur Bediuzzaman Said Nursi) وه‌رگرت له نووسینی خوشکی به‌ریز (شوكران واحیده) كه وه‌رگێری "سه‌رجه‌می په‌یامه‌ كانی نور" ه‌ بۆ زمانێ ئینگلیزی. خوای گه‌وره هه‌موویان بپاریزی و پاداشتی زۆریان بداته‌وه.

دوای لیبوونه‌وه‌م له كاره‌كه‌م، براهیه‌ری "فاروق په‌سوول یه‌حیا"م له ته‌نیشتی خۆمه‌وه بینی، كه مامۆستای ئەده‌بی عه‌ره‌بی و وه‌رگێری "سه‌رجه‌می په‌یامه‌ كانی نور" ه‌ بۆ زمانێ كوردی، ئیتر به تیبینی یه‌ به‌نرخه‌ كانی و راستکردنه‌وه‌ ورده‌ كانی، یارمه‌تی دام. خوای گه‌وره له بری ئیمه‌ پاداشتی چاكه‌ی بداته‌وه.

ئومێده‌وارم ئەم كاره به‌قبوول بوونی لای خوای گه‌وره به‌هره‌مه‌ند بیئت. هاوكات له‌ گه‌ل داننام به كورتی و ناته‌واوی په‌كانیدا، كه هی ده‌ست كورتیمه‌ له‌م مه‌یدانه‌دا.

لە خۆاي گەورە دەپارتمەووە کە لە داھاتوودا کەسێک بۆ ئەم کارە بنیڕیت شایانی بێت و، بەو شیوہیە لێی بدوویت کە برای خۆشەوێستم "ئەدیب ئیبراھیم دەباغ" وەسفی کردووە لەو نامەيەیدا کە بۆی ناردم و، تیایدا دەلێت:

(برای خۆشەوێستم!

لە نامە کە تەدا باست لەووە کردووە بە نیازیت میژووێ کە "خۆیی" بۆ ژيانی مامۆستا نوورسی بنووسیت کە لە بەرھەمە فیکری و ئیمانی یە کە ی خۆی دەرھێنرا بێت. ئەو ھەش بێ گومان کارێکی باشە و تاج دەخاتە سەر کارە گەورە کانت لە دانان و وەرگێران و لیکۆلینەو دا. بۆیە لە لایەنی خۆمەووە بە کتیبێکی نایابی وای دەخەم لێم کە کاربگەری یە کە لە ناوھندی رۆشنیر و بیریاراندا دەھینیتە کایەو، یاخود پێویستە بھینیتە کایەو کە مامۆستا نوورسی شایانیەتی و، سەرنجیان بە چوستی بۆ لای ئەم پێشەوا مەزنە و بەرھەمە مەزنە فیکری یە کانی رابکیشیت.

برای بەرپۆزم!

تکایە بە کەسێکی خۆھەلقورتینم دامەنێ کاتێ کە دەلێم:

بە نازی براھتیی نیوانمان تکات لێ دە کەم ئەو کتیبە دوور بھنیتەووە لەوہی کتیبێکی ئاسایی و کلاسیکی بێت! چونکە ئەو کەسە میژووی ژيانی دەنووسیت ھێچ رۆژێک لە رۆژان لە نووسینە کانی و ئەو بەرھەمانەیدا کە بە جیی ھێشتوون، کەسێکی ئاسایی و کلاسیکی نەبوو!

کەواتە برای بەرپۆزم! ھەرگیز پەلە مە کە و.. لەسەر خۆ بە، لەسەر خۆ!

ئەو کتیبە ی کە لە ناخی دلەمەووە ئاواتەخوایم بینووسیت، نابێ کتیبێکی ئە کادیمی

سارد و سربیت و ھەر لە لانکەووە سارد و سرب کۆتایی بە ژيانی بھینیت!

راستە کە "رێرەوی زانستی" لە نووسیندا پێویستە و، راستی یە کانیخ خۆیان بەسەر نووسەردا دەسەپنن. بەلام دەبێ "راستی" قەلەمیکی گەرموگوری بەتین لێی بدوویت، دەنا قەلەمی سارد ھەرگیز ناتوانیت خۆینەری خۆی بیزوینیت و بەرەو ئەو "راستی" یە ھانی بدات!

جا تۆ - ئازیزە کەم! - بە قەلەمە کەت لە کەسایەتی یە کە ھیندە بە گروتین دەدوینت

کە کانیاوێکی زیندووی بە گور تەقیووە و، چەندەھا بیر و ھزری گەرم و بە بلیسە ی لێ

هه‌لده‌قولیت. ده‌سا‌قه‌لمه‌که‌ت له‌م بلیسه‌تیمانی و نوورانیه‌هه‌لبکیشه، تا‌کو بلیسه‌ به‌هزره‌کان‌بدن و دله‌کانیش‌پرووناک‌بکه‌نه‌وه. له‌وانه‌شه‌پوژنیک‌له‌پوژان‌له‌ته‌نیشتی‌خۆ‌ته‌وه‌م، تا‌کو‌له‌نووسینی‌هه‌ندی‌به‌شیدا‌به‌شداریت‌بکه‌م^(۱).

له‌خوای‌گه‌وره‌ده‌پارینه‌وه‌که‌حه‌ز و ئاره‌زووی‌هم‌برا‌به‌پزیه‌و‌هی‌هه‌مووشمان‌به‌ینیتیه‌دی‌و، که‌سیک‌بۆ‌هم‌کاره‌ئاماده‌بکات‌که‌شایانی‌بیست.. هه‌روه‌ها‌یارمه‌تیمان‌بدات‌بۆ‌نیازی‌جوان‌و، تیگه‌یشتنی‌پاست‌و، پاستی‌و‌دروستی‌له‌گوفتار‌و‌کرداردا.
وصل‌اللهم‌علی‌سیدنا‌محمد‌و‌علی‌آله‌وصحبه‌وسلم.

ئیحسان‌قاسم‌سالتجی

(۱) خوای‌گه‌وره‌له‌بهر‌نیاز‌خاوینی‌هم‌برایه، ئاواته‌پاسته‌که‌ی‌هینایه‌دی‌و، له‌کاتی‌پنووستدا‌له‌ته‌نیشتمه‌وه‌پوو. لیه‌به‌خویندنه‌وه‌یه‌کی‌ورد‌کتیبه‌که‌ی‌خوینده‌وه‌و‌تیبینی‌به‌پاست‌و‌ورده‌کانی‌پینشک‌کرد، پینش‌مه‌وی‌به‌جیمان‌به‌ینیت و پروات‌بۆ‌له‌نجامدانی‌کاره‌که‌ی‌وه‌ک‌مامۆستای‌هه‌ده‌ی‌عه‌ره‌ی‌له‌زانکۆی‌تایبه‌تی‌داغستان.

تېروانىنى بەدیعوز زەمان

بۆ مېژووی ژيانى خۆی

ژيانم "تۆۋ" يەكە بۆ خزمەتى ئىمان و قورئان

(بەپەرى دىئايىيەۋە بۆم دەر كە وتوۋە كە زۆربەى پروداۋە كانى ژيانم بە بى تۈانا و ھەست و تە گبىرى خۆم پرودەدەن، چونكە رەۋىتىكى سەپىرىان پىن گىراۋە تەبەر تاكو ئەم ھەموو پەيامانە بەرھەم بىنن كە خزمەتى قورئان دەكەن. بەلكو ھەر ھەموو ژيانى زانستىم - بە گشتى - ۋەك چەند پىشەكى يەك وان بۆ ئەۋەى بە "وتە كان" ئىعجازى قورئان پروون بىكەمەۋە، بە پادەيەك كە بەسەر چوونى ئەم حەوت سالىھى ژيانم بە ئاۋارەىى و دوور خرانەۋەم لە خەلكى، بىن ھىچ ھۆيەك و لە دژى ئارەزۋى خۆم و، بەسەر چوونى ژيانم لە گوندىكى دووردا بە پىچەۋانەى مەشرەبە كەم و، دوورە پەرىزىم لە زۆر پەپوھندى كۆمەلايەتى كە زووتر لە گەلىاندا راھاتبووم..

ھەموو ئەمانە، قەناعەتىكى تەۋاۋى دوور لە گومانىان پىن داۋم كە ھەموۋىان بۆ ئەۋەن مەن تەنھا بۆ خزمەتگوزارى قورئان ئامادە بىكەن، خزمەتگوزارى يەكى بىنگەردى ۋا كە ھىچ خلتەيەكى ئاۋىتە نەبىت.

تەنانەت قەناعەتىكى يە كجار تەۋاۋم بەۋە ھەيە كە ھەموو ئەۋ تەنگانانەى زۆربەى كات دەيانەپىننە پىم و، ئەۋ كۆلى ماندوۋ بوۋنەى بە ئارپەۋالە ژىرىدا دەئالىنم، ھەموۋىان كارى دەستىكى نادىارى مېھرەبانن، بۆ ئەۋەى ۋام لى بىكەن تەنھا بۆ رازە كانى قورئان پرواڭم و، ئاۋرپم بەم لا و ئەۋ لادا پەرتەۋازە نەكەم و، بە ھىچ شتىكى ترەۋە سەرقال نەم.

ھەر چەند مەن پىشتر گەلى خەزم لە خويندەنەۋەى كىتەب بوو، كەچى ۋا ئىستا دوورە پەرىزى و توخن نەكەۋتەنى ھەموو كىتەبىكى غەبرى قورئان بە رۇح بەخشاۋە.

له‌مه‌وه تیگه‌یشتیم که ئەو شته‌ی وازی له کتیب خویندنه‌وه پنی هینام - که دلده‌روه‌ی من بوون له‌م چه‌شنه ئاواره‌یه‌دا - تهنه‌ا ئەوه‌یه که ئایه‌ته‌کانی قورئان به‌ته‌نیا خۆیان مامۆستا و رابهرم بن^(۱).

(به‌لنی، تۆوی دره‌ختی سنه‌وبهر، که قه‌باره‌که‌ی به‌ئەندازه‌ی ده‌نکه‌گه‌نمیکه، ده‌بیئت به‌هۆی په‌یدا بوونی دره‌ختیکی گه‌وره‌ی سنه‌وبهر. واته‌ توانستی خوای گه‌وره‌ ئەو دره‌خته‌ سه‌رسوور هینه‌ره‌ له‌و تۆوه‌ به‌دی ده‌هینیت..

له‌وانه‌شه‌ ئەو تۆوه‌ جگه‌ له‌ ریزه‌ی یه‌ک له‌ ملیۆن هیچ به‌شیک‌ی تری له‌و به‌دیهینانه‌دا نه‌بیئت، چونکه‌ قه‌لمی توانستی خوایی پیرستیکی مه‌عنه‌ویی ئەو دره‌خته‌ی له‌و تۆوه‌دا تۆمار کردوه‌.

جا ئە‌گه‌ر ئەم کاره‌ ه‌ی توانستی خوای گه‌وره‌ نه‌بیئت، ئەوا ده‌بیئ پر به‌ شارینکی گه‌وره‌ کارگه‌ی زۆر و زه‌به‌نده‌ بۆ به‌دیهینانی دره‌خته‌که‌ (له‌و تۆوه‌دا) هه‌بیئت، تا‌کو ئەو دره‌ختی سنه‌وبه‌ره‌ به‌لق و په‌له‌کانیه‌وه‌ دروست بیئت!

به‌م جۆره‌، یه‌ کێک له‌ به‌لگه‌کانی مه‌زنی و توانستی خوای گه‌وره‌ له‌وه‌دایه‌ که‌ له‌ شتیکی به‌ کجار بچووکی وه‌ک "تۆو" گه‌لنی شتی مه‌زنی به‌ئەندازه‌ی چیا‌کان به‌دی ده‌هینیت.

جا به‌ وینه‌ی ئەم غۆونه‌یه‌، وا من به‌ نیازینکی خاوین و قه‌ناعه‌تیک‌ی ته‌واوی ئەوتۆ که‌ هیچ خۆنه‌ویستی و ته‌وازو‌عینکی ده‌ستکردی تێدا نی‌یه‌، را‌یده‌گه‌یه‌نم که‌:

خزمه‌تگوزاری یه‌ کاتم و رووداوه‌کانی ژیانم له‌ حوکمی "تۆو" ی‌کدان تا‌کو بن به‌ سه‌ره‌تا و بنه‌مای خزمه‌تیک‌ی ئیمانی مه‌زن. ئەوه‌تا چاودیری خوای گه‌وره‌ له‌م سه‌رده‌م و پرۆژگار ه‌دا دره‌ختیک‌ی به‌رداری به‌ "په‌یامه‌کانی نوور" - که‌ له‌ قورئانی پیرۆزه‌وه‌ سه‌رچاوه‌یان گرتوه‌ - له‌و تۆوه‌ پینگه‌یان‌دووه‌ و به‌خشویه‌.

جا بۆ ئەوه‌ی دلنیا بن، سویندتان بۆ ده‌خۆم و ده‌لیم:

هه‌ر گیز من هیچ توانا و تاییه‌تکاری یه‌ کم له‌ خۆمدا شک نه‌ده‌برد بۆ ئەو کاره‌ ده‌راسایانه‌ی که‌ به‌ سه‌ر ژیاغدا هاتن. بۆیه‌ هه‌ر کاتی بیرم لێ ده‌کردنه‌وه‌ و، بۆ توانا و لێهاته‌نه‌کانی خۆم ده‌روانی، تووشی سه‌رسوورمان ده‌بووم. ته‌نانه‌ت هیچ لێهاته‌نیک‌یشم

(۱) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی بیست و هه‌شته‌م، ل: ۶۳۴.

لە خۆمدا نەدەبىنى بۆ بەرپىكردنى كاروبارە كانى ژيانى خۆم و پەيوەندى يە كام بە كۆمەلەو، چ جاي ئەوئى خاوەنى دەهەئ و زىرە كى و ويلايەتى ئائاسايى بم!
 بەلئى، چەند حالەتئىك لە منەو دەركەوتن كە سەرنجى خەلئىكان بۆ لاراكىشام،
 بەلام ھەر ھەموويان لە دەروەئى وىست و ئىختىيارى مندا بوون، كەچى بە چەشنىك
 پىش چاودە كەوتن كە وەك بەلئى جۆرىك بن لە پراكىشانى سەرنجى خەلك بۆ لاي من.
 لە راستىدا لەو رپووەو بوون كە ئەو گومانە باشەئى خەلئى بەرامبەر بە من ھەيان بوو،
 بە درۆ نەخرىتەو.

جالەبەر ئەوئى حىكمەتى ئەوئى نەدەزانى كە بۆچى من لە راستىدا بەو جۆرە نىم كە
 خەلئى بە گومانى باشى خۆيان بۆم دەروانن و، بۆچى من ھىچ سوودىكم بۆ دنيا
 نى يە و، كەچى خەلئىكش رپويان تىكردووم و ھەزار و يەك ئەوئەندەئى پلەئى خۆم بەرزتر
 بۆم دەروانن..

لەبەر ئەوئى، ھەمىشە ئەم كارەم بە پىچەوانەئى حەقىقەتەو دادەنا!
 بەلام ھەزار شوكر و سوپاس بۆ ئەو خواوئەندە گەورەيەئى كە بە چاكە و بەخششى
 خۆئى لە رۆژگارانى كۆتايى ژيانم و دوئى بەسەرچوونى نزيكەئى ھەشتا سالى تەمەنم،
 شتىكى لە حىكمەتى ئەم كارە تىگەياندم^(۱)!
 (بۆ ئمۇنە:

ئەم سەئىدە ھەزارە ھەرچەند پىويستى يەكى لەرادەبەدەرى بە نووسىن و خەت
 خۆشى ھەبوو، چونكە واماوئى حەفتا سالى بەو كارەو سەرقالە و ھەندئى جار ناچارە
 رۆژانە دووسەد لاپەرە بئوئىتەو و ھەلە كانيان راست بكاتەو.. كەچى لەگەل
 ئەوئەشدا ھىندە شارەزاي نووسىن و خەت نى يە كە منائىكى زىرە كى دە سالى لە ماوئى
 دە رۆژدا فىرى دەبىت!

ئەم كارە - لە راستىدا - جىئى سەرسوورمانە! چونكە سەئىد بە تەواوئى لە توانا و
 لىھاتە كان بن بەھرە نەبوو. جگە لەوئەش، براكانى ھەموويان خەتيان خۆشە و بە
 باشى و جوانى دەنووسن.

(۱) باشبەندەكان، باشبەندى ئەمىرداغ: ۲/۵۱۲-۵۱۴.

وا ئیستا قه‌ناعه‌تینکی ته‌واوم په‌یدا کردوو به‌وه‌ی که حیکمه‌تی مانه‌وم به "نیمچه نه‌خوینده‌وار" - له‌به‌ر خه‌ت ناخوشیم - له‌م ساوه‌ دوور و درێژه‌ی ته‌مه‌غدا، سه‌رباری ته‌و هه‌موو پینووستی په‌شم به‌ نووسین و خه‌ت خو‌شی، ته‌وه‌یه‌ که:

رۆژگار و زه‌مانیک دیته‌ پیش که هیز و توانا و به‌هره‌ که‌سی و جوزئی په‌کان ناتوانن به‌ره‌نگاری هیزشی دوژمنه‌ سامنا که‌کان بینه‌وه، له‌و رۆژ‌گاره‌دا "سه‌عید" به‌وپه‌ری گه‌رموگوری به‌ دوا‌ی که‌سانیکدا ده‌گه‌ریت که به‌هره‌ی خه‌ت خو‌شی یان هه‌بیت، تاکو له‌گه‌ل خو‌ی له‌ خزمه‌تینکی گشتی و هه‌مه‌کی و به‌هیزدا به‌شداریان بکات و، پینکه‌وه هه‌زاران پینوس پینک به‌ینن که‌ ته‌و خزمه‌ته‌ که‌سی و جوزئی په‌ بگۆرن به‌ خزمه‌تینکی هه‌مه‌کی و گشتی و به‌هیز. چونکه هه‌موویان - به‌وینه‌ی کۆبوونه‌وه‌ی هه‌وا و پروناکی و ئاو - له‌ ده‌وری ته‌و "تزو" ه‌ کۆده‌بنه‌وه و یارمه‌تیی ته‌و دره‌خته مه‌عنه‌وی په‌ ده‌ده‌ن.

ئنججا جگه‌ له‌م حیکمه‌ته، حیکمه‌تینکی تر له‌م کاره‌دا هه‌یه و مرۆف به‌ره‌و خزمه‌تی ئیمان ده‌داته‌به‌ر، ته‌ویش بریتی په‌ له: تواندنه‌وه‌ی خو‌ویستی په‌ که‌ی له‌ناو جه‌وزی به‌بیت و پیروزی کۆمه‌لدا، به‌وینه‌ی تواندنه‌وه‌ی قالبی سه‌هۆل له‌ناو ئاودا. تاکو ئیخلاسی راسته‌قینه و بیگه‌رد به‌ده‌ست به‌ینیت.

ته‌مه‌ش حیکمه‌تینکی تره‌ و بۆ خزمه‌تی ئیمان ده‌مانداته‌به‌ر^(۱).

(من به‌وینه‌ی تزوی روای ناو خاک پوو کاومه‌ته‌وه‌و، له‌و باوه‌ره‌دام که هه‌موو گرنگی و نرخ و زینده‌یی و شه‌ره‌فمه‌ندی و پله‌وپایه‌یه‌ک که له‌و تزوه‌دا بوو، پۆشتوو به‌ "په‌یامه‌کانی نوور". له‌به‌ر ته‌وه‌یه‌ که نرخ و به‌ها و گرنگیی په‌یامه‌کانی نوور ده‌رده‌خه‌م، تاکو ئیعبازی قورئان پیش چاو بچهم)^(۲).

(۱) باشه‌نده‌کان، باشه‌ندی ته‌میرداغ: ۵۱۹/۲-۵۲۰.

(۲) هینمای هه‌شته‌می تیشکی هه‌شته‌م.

چهند رووداویکی گرنګ

له ژبانی "به دیعوززه مان سه عیدی نورسی" د

به پنی زنجیره ی میژووی رووداوه کان

۱۸۷۶-۱۸۷۷ز/۱۲۹۴ك

- له دایکبوونی و رېژگارانی منالیی.

۱۸۸۵ز/۱۳۰۳ك

- ههنگاونانی په کهمی به ره و خویندن و فیربوونی زانست.

- وانه خویندنی له گوندی "تاغ".

۱۸۸۸ز/۱۳۰۶ك

- بوونی به قوتابی لای ماموستا "سه یید نور محمد".

۱۸۹۱ز/۱۳۰۸ك

- خهون بینینی به پتغه مبهروه ﷺ له ټامیزی دایک و باوکید.

- ده سترګدنی به خویندنی راسته قینه له لای ماموستا "محمد جه لالی" له "بایه زید".

۱۸۹۲ز/۱۳۰۹ك

- تاقیکردنه وهی زانستی پانه ی له لایه ن "ماموستا مه لافه ټخو ټلا" وه.

- مونازه وهی له گهل زانایان له شاری "سیرت" دا.

- پنی به خشینی نازناوی "به دیعوززه مان".

۱۸۹۳ز/۱۳۱۰ك

- مانه وهی له "شیروان".

۱۸۹۴ز/۱۳۱۱ك

- گزشه گیری له "تیلنؤ".

- بەرەنگار بونوئەوی بۆ سەئەمی "مستەفا پاشا"ی سەرۆک عەشرەتی میران.
- مونازەرەى لە گەل زانایاندا لە "جزیره".
- رۆشتنی بۆ "ماردین" و بايەخدانی بە سیاسەت.
- ۱۳۱۲/ز ۱۸۹۵ك
- دوورخستنهوئەى لە "ماردین"ەوئە بۆ "بەدلیس".
- ۱۳۱۴/ز ۱۸۹۷ك
- رۆشتنی بۆ "وان" لە سەر بانگهێشتی والی یەكەى.
- شارەزابوونى لە زانستە تازە كاندا لە كۆتیبخانى میوانگەى والیى "وان" و لە بەرکردنى مەننەكانى نەوئەد كۆتیب.
- ئاگادار بونوئەوی لە وتە یەكی وەزیری موستەعمەراتی بەریتانیا لە دژی قورئان و موسلمانان.
- كەوتنە خوارەوئەى لە قەلاى "وان".
- ۱۳۱۶/ز ۱۸۹۹ك
- ڕوودانى ئالوگۆرى فیکرى.
- ۱۳۳۴/ز ۱۹۰۶ك
- خزمەتگوزاریی قورئان.
- ۱۳۲۵/ز ۱۹۰۷ك
- رۆشتنی بۆ "ئەستەمبول" بە نیازی دامەزراندنی "قوتابخانەى زەهراء" (زانکۆى زەهراء).
- ڕاگەیاندى ئامادەبوونی خۆى بۆ مونازەرەى زانایان لە "خانى شە کرچى".
- وەلامدانەوئەى بۆ پرسیارەكانى سەر کردەى ژاپۆنى.
- پێشکەش کردنى داواکارى یەك بۆ سولتان عەبدولخەمید لە مەرچا کەسازى بارو دۆخى ناوچەى کوردستان و دامەزراندنی قوتابخانەى "زەهراء".
- بەرینکردنى بۆ خەستەخانەى شیتان!
- گەفتوگۆى لە گەل پزىشکى خەستەخانە کەدا.
- گەفتوگۆى لە گەل وەزیری ئاسایش (شەفیق پاشا) دا.

۱۹۰۸/ز/۱۳۲۶ك

- راگەیاندىنى "مەشرووتىيەتى دووھەم" (پژىمى پەرلەمانى) لە ۱۹۰۸/۷/۲۳زدا.
- وتارەكەى بۇ پرافە كردنى واتاى راست و دروستى نازادى و مەشرووتىيەت.
- كۆبوونەوہى لە گەل "عەمانوئىل قەرەسۆ" دا و ھەلھاتنى عەمانوئىل لەو چاوپىنكەوتنە لە مەترسىيە ئەوہى نوورسى بەرەو موسلمانكردنى ببات!
- چاوپىنكەوتنى شىخ "بەخىت" ى موفتىيى ميسر.
- بەرپەرچدانەوہى بۇ نووسىنى رۇژنامە كان.
- ھيۆر كردنەوہى ھەست و نەستە وروژاوە كان بە وتارىك لەسەر شانۆى "فەرەح" دا.
- وتاردانى بۇ ھيۆر كردنەوہى ھەمالە كان لە كىشەى "مامەلە داڤرىن لە گەل كەلرپەلە كانى نەمسا" دا.

۱۹۰۹/ز/۱۳۲۷ك

- وتاردانى بۇ ھيۆر كردنەوہى قوتايياني زانستە شەرعىيە كان لە گۆرپەپانى "بايەزىد" لە ۱۹۰۹/۲/۲۷زدا.
- بەشدارىيە لە ئاھەنگى دامەزراندنى كۆمەلەى "ئىتتىحادى مەمەدى" لە ۱۹۰۹/۴/۵زدا بە ئاراستە كردنى وتارىك بۇ ئامادەبووان.
- بىدار كردنەوہى رۇژنامە نووسان.
- پرووداوى ۳۱/مارت/۱۳۲۵ى رۆمى لە (۱۳/۴/۱۹۰۹ز) دا.
- وتاردانى بۇ ھيۆر كردنەوہى ئەو بەربادىيەى كە لە ئەنجامى پرووداوە كانەوہ سەرى ھەلدابوو. ھەرەھا گۆرپەپانەوہى ھەشت تىپى سەربازى بۇ گۆرپەپانەى ئەفسەرە كانيان.
- بردنى بۇ دادگاي عورفىيە سەربازى بەھۆى پرووداوە كانى (۳۱) ى مارتەوہ و، پاشان دەرچوونى بە بى تاوانى لە دادگا.

۱۹۱۰/ز/۱۳۲۸ك

- دەرچوونى لە "ئەستەمبوول" ەوہ بەرەو "وان".
- گفتوگۆى لە گەل پۇلسىنكى روىسى لە "تەفلىس".

- گه‌شت و گه‌رانی به‌ناو هۆزه‌کاندا و دانانی په‌یامی "مونا‌هرات".
١٣٢٩/ز/١٩١١ك
- رۆشتنی بۆ شام له وه‌رزی زستاندا (له کۆتایی ١٩١٠ و سه‌ره‌تای ١٩١١زدا).
- ئاراسته‌کردنی وتاریك به‌ زمانی عه‌ره‌بی له سه‌ر مینه‌بری مز‌گه‌وتی ئەمه‌ویی دیمه‌شق.
- گه‌رانه‌وه‌ی بۆ ئەسته‌مبوول له رێی "به‌یرووت - ئیزمیر" هوه.
- هاو‌رپه‌تی کردنی سولتان په‌شاده‌ گه‌شته‌که‌یدا بۆ "رۆمه‌لی" له ماوه‌ی نیوان (٧-٢٦/٦/١٩١١ز)دا.
- دانانی به‌ردی بناغه‌ی قوتابخانه‌ی "زه‌هراء" (زانکۆی زه‌هراء) له سه‌ر لیواری ده‌ریاچه‌ی وان.
١٣٣١/ز/١٩١٣ك
- به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی بۆ چه‌کداره‌کانی ئەرمه‌ن.
- مه‌شق پێکردنی قوتایی به‌ گیانفیداکانی، هاو‌ده‌م له‌ گه‌ل به‌رده‌وامبوونی چالاکیی زانستی‌یانه‌ی له قوتابخانه‌ی "خو‌ر‌خو‌ر"دا.
١٣٣٣/ز/١٩١٥ك
- خه‌ونیکێ راست سه‌باره‌ت به‌ ئیعبجازی قورئانه‌وه.
- دامه‌زراندنی هیزی خو‌به‌خشه‌ران.
- له به‌ره‌ی جه‌نگدا له‌ گه‌ل پروسه‌کان.
- ١٣٣٤/ز/١٩١٦ك
- دانانی کتییی "ئاماژه‌کانی ئیعبجاز".
- هه‌ولدانی بۆ رزگارکردنی دانیشتووان.
- دیل بوونی به‌ ده‌ستی پروسه‌کان له ٢/٣/١٩١٦زدا.
- بردنی بۆ "کۆستما" و، به‌رده‌وامبوونی له وتنه‌وه‌ی وانه‌کانی ئیمان به‌ هاوه‌له‌ دیله‌کانی.
- په‌که‌م "بیداریی رۆحی"ی له مز‌گه‌وتیکێ ته‌تاره‌کاندا.

۱۳۳۶/ز/۱۹۱۸ک

- پراکردنی له دلیلی و گه پړانه وهی بۆ تهسته مېوول له ۱۷/۶/۱۹۱۸ز دا.
- دامه زړاندنی به ته ندام له "دار الحکمة الإسلامية" دا له بهرواری ۱۳/۸/۱۹۱۸ز دا.

۱۳۳۷/ز/۱۹۱۹ک

- گفتو گۆیه ک له خه و نیکدا (مانگی تهیلوولی سالی ۱۹۱۹ز).
- مانه وهی له چاملجه له گه ل "عه بدورپه حمان" ی برزایدا.
- نوئی بوونه وهی بیداری به رۆحی به که ی.

۱۳۳۸/ز/۱۹۲۰ک

- داگیر کردنی تهسته مېوول له لایه ن ئینگلیزه کانه وه له ۱۶/۳/۱۹۲۰ز دا.
- بلاو کردنه وهی نامیلکه ی "شش هه نگاهه کان" به ههردوو زمانی تورکی و عه ره بی.

- گۆشه گیری له سهر گردی "صاری یه ر" له تهسته مېوول له ناوه راستی ته م سانه دا.
- وازهینانی له دهوام له "دار الحکمة الإسلامية" دا.

۱۳۳۹/ز/۱۹۲۱ک

- وه لامدانه وهی بۆ که نیسه ی تهنگلیکی.
- وه لامدانه وهی بۆ تهو فهتوایه ی که مه شیه خهت له ژیر پاله په ستوی داگیر که راندا له دژی بزووتنه وهی پزگار بخواز ده ری کردبوو.

۱۳۴۰/ز/۱۹۲۲ک

- گۆشه گیری له "گردی یوشه ع" و گۆرانی بۆ "سه عیدی نوئی" له تهنجامی کرانه وهی کی رۆحی و تالو گۆرینکی قهلبی و فیکریدا.
- رۆشتنی بۆ ته نقره له ۱۹/۱۱/۱۹۲۲ز دا.
- تیرامانی له سهر لوتکه ی قه لای ته نقره دا.
- پینشوازی لینکردنی له لایه ن تهنجومه نی په ر له مان (مه بعووسان) ه وه له ۲۲/۱۱/۱۹۲۲ز دا.

۱۳۴۱/ز۱۹۲۳ك

- بلاو كردنه‌وی به‌ياننامه‌یه‌ك به‌سه‌ر نه‌ندامانی په‌رله‌مان (نه‌نجومه‌نی نوینه‌ران) دا له

۱۹۲۳/۱/۱۹ز دا.

- ژهر پیدانی بۆ یه‌که‌م جار.

- بلاو كردنه‌وی نامیلکه‌ی (حباب) و پاشکۆ که‌ی.

- به‌جیه‌یشتنی "نه‌نقهره" له‌ دوای ۳۰/۴/۱۹۲۳ز.

- گه‌رانه‌وی بۆ "وان" له‌ سه‌ره‌تای مانگی حوزه‌یراندا.

۱۳۴۲/ز۱۹۲۴ك

- به‌سه‌ر بردنی دوو سال له‌سه‌ر چپای "ته‌ره‌ك" دا.

۱۳۴۳/ز۱۹۲۵ك

- داگرتنی له‌سه‌ر چپای ته‌ره‌که‌وه له‌ ۱۰/۲/۱۹۲۵ز دا.

- دوورخستنه‌وی له‌ "وان" هوه بۆ "بور دوور" له‌ ۲۵/۲/۱۹۲۵ز دا.

۱۳۴۴/ز۱۹۲۶ك

- بردنی له‌ مانگی (نیسان - مایس) دا بۆ نه‌سته‌مبوول.

- ئاگر به‌ر بوونه‌وه له‌ باله‌خانه‌ی "مه‌شیه‌خه‌تی ئیسلامی" له‌ ۲۹/۴/۱۹۲۶ز دا.

- بردنی بۆ "بور دوور" له‌ رپیی "ئیزمیر - نه‌تالیا" وه.

- دانانی په‌یامی "ده‌روازه‌ی نوور" له‌ شاری بور دوور دا.

۱۳۴۵/ز۱۹۲۷ك

- گه‌یشتنی بۆ "بارلا" سنی رۆژ پيش هاتنی مانگی ره‌مه‌زانی پیروژ، له‌ رۆژی سنی

شه‌مه ۱/۳/۱۹۲۷ز دا.

- سه‌ره‌تای بلاو بوونه‌وی په‌یامه‌کانی نوور.

۱۳۴۷/ز۱۹۲۹ك

- یه‌که‌م ده‌ستدریژی بۆ سه‌ر مز گه‌وته‌که‌ی.

۱۳۵۰/ز۱۹۳۲ك

- په‌لاماردانی مز گه‌وته‌که‌ی له‌ لایه‌ن جه‌ندر مه‌وه له‌ ۱۸/۷/۱۹۳۲ز دا.

ك۱۳۵۲/ز۱۹۳۴

- بردنى لە "بارلا" ۋە بۇ "ئىسپارتە" لە ناوھەراستى ھاويندا.

ك۱۳۵۳/ز۱۹۳۵

- گرتنى قوتايىنى نور لە ۲۵/۴/۱۹۳۵ زدا.

- ھاتنى ۋەزىرى ناوخۇ لە ۲۷/۴/۱۹۳۵ زدا بۇ ئىسپارتە ۋە، بردنى بەندكراوان بۇ "ئەسكى شەھەر".

- بەرگىرى كردنى مامۇستا ۋە بىرىرى دادگاي گەورەى جەزا لە ۱۹/۸/۱۹۳۵ زدا بە مەھكوم كردنى لەسەر دانانى "پەيامى پۇشتەبى".

- ژەھرىدانى بۇ دووھەم جار.

ك۱۳۵۴/ز۱۹۳۶

- ئازادكردنى لە ۲۷/۳/۱۹۳۶ زدا ۋە دوورخستتەۋەى بۇ "قەستەمۆنى" ۋە، نىشتەجىي كردنى ئىجبارىي لەۋى بۇ ماۋەى ھەشت سال لە ژۇر چاۋدىرىي پۇلىسدا.

- ژەھردەرخوارددانى بۇ جارى سى ھەم ۋە چوارەم ۋە پىنجەم لەم ماۋەيەدا.

ك۱۳۶۲/ز۱۹۴۳

- پەلاماردانى مالەكەى سى جار ۋە، پاشان گرتنى لە ۲۰/۹/۱۹۴۳ زدا ۋە ناردنى بۇ "ئەنقەرە".

- بردنى خۇى ۋە قوتايىنى بۇ دادگاي گەورەى جەزا ۋە بەندىخانەكەى لە دەنىزلى لە ۲۵/۱۰/۱۹۴۳ زدا.

ك۱۳۶۳/ز۱۹۴۴

- دادگاي "دەنىزلى" ۋە وردبۈنەۋە لە پەيامەكانى نور لە لايەن خەبىرەكانەۋە.

- ژەھرىدانى لە ماۋەى (۱۹۴۳-۱۹۴۴ ز)دا بۇ جارى شەشەم ۋە ھوتەم ۋە ھەشتەم ۋە، شەھىدبۈۋىنى "حافزەلى" لەمەى دۋايىدا.

- راگەياندىنى بى تاۋانىي مامۇستا لە ۱۵/۶/۱۹۴۴ زدا.

- مانەۋەى لە "دەنىزلى" بۇ ماۋەى دوو مانگ.

- نىشتەجىي كردنى زۇرەملىنى لە قەزاي "لەمىرداغ" بە فەرمائىك لە ئەنقەرەۋە لە كۆتايى مانگى ھەشتى ئەم سالەدا.

- رئی پئی نه‌دانی که پروات بۆ مزگه‌وت له "ئه‌میرداغ".
- ژه‌رده‌رخوارددانی بۆ جاری نۆهم و ده‌هه‌م و یازده‌هه‌م و، شه‌هیدبوونی "حه‌سه‌ن فه‌یزی" له‌مه‌ی دو‌اییدا.
- ك ۱۳۶۷/ز ۱۹۴۸
- بردنی خۆی و قوتاییانی بۆ دادگای "ئافیوون" له ۱۹۴۸/۱/۲۳زدا.
- بریارده‌رچوون له سه‌ریان له ۱۹۴۸/۱۲/۶زدا.
- ژه‌رده‌رخوارددانی بۆ جاری دو‌وازه‌هه‌م و سیازده‌هه‌م و چوارده‌هه‌م.
- ك ۱۳۶۸/ز ۱۹۴۹
- ئازادکردنیان له به‌ندیخانه‌ی ئافیوون له ۱۹۴۹/۹/۲۰زدا.
- هینانه‌وه‌ی بۆ ئه‌میرداغ له به‌رواری ۱۹۴۹/۱۲/۲ز و، مانه‌وه‌ی له‌ژێر چاودیریدا.
- ك ۱۳۶۹/ز ۱۹۵۰
- ناردنی برووسکه‌یه‌کی پیرۆزبایی بۆ سه‌رۆك کۆماری نوئی به‌ بۆنه‌ی سه‌رکه‌وتنی له هه‌لبژاردنه‌کان له ۱۹۵۰/۵/۱۴زدا.
- وه‌لامدانه‌وه‌ی برووسکه‌که‌ی.
- لاچوونی یاساغیی یاسایی له‌سه‌ر بانگی شه‌رعی و، پیرۆزبایی کردنی مامۆستا له قوتاییانی و له سه‌رجه‌م جیهانی ئیسلامی به‌م بۆنه‌یه‌وه‌ له ۱۹۵۰/۶/۱۶زدا.
- ك ۱۳۷۰/ز ۱۹۵۱
- ناردنی نامه‌یه‌ك و چه‌ند په‌یامی‌کی نوور بۆ "فاتیکان".
- برووسکه‌ی وه‌لامدانه‌وه‌ له لایه‌ن فاتیکانه‌وه‌ له ۱۹۵۱/۲/۲۲زدا.
- رۆشتنی بۆ "ئه‌میرداغ" بۆ ماوه‌ی یه‌ك هه‌فته‌ له ۱۹۵۱/۱۱/۲۰زدا.
- رۆشتنی بۆ "ئه‌سکی شه‌هر" له ۱۹۵۱/۱۱/۲۹زدا و مانه‌وه‌ی له‌وئ له ئوتیلی "یه‌لدز"دا
- رۆشتنی بۆ "ئیسپارته" له ۱۹۵۱/۱۲/۲۹زدا.
- ك ۱۳۷۱/ز ۱۹۵۲
- رۆشتنی بۆ ئه‌سته‌مبوول له ۱۹۵۲/۱/۱۵زدا بۆ ئاماده‌بوونی له دادگا له‌سه‌ر بلاوکردنه‌وه‌ی کتییی "رابه‌ری لاوان".

- دانیشتنە کانی دادگالە روژانی: ۱/۲۲ و ۲/۱۹ و ۳/۵ ئەم سالەدا.
 ۱۳۷۲/ز/۱۹۵۳
- بئى تاوان بوونی لە کیشەى "رەبەرى لاوان"دا.
- گەرانبەوى بۆ ئەمیرداغ لە سەرەتای مانگی نیساندا.
- روشتنی بۆ "ئەستەمبوول" تاكو لەوێوە پروات بۆ دادگای "سامسۆن".
- مانەوہى لە "ئەستەمبوول" نزیکەى سنی مانگ و، ئامادەبوونی لە بەردەم دادگای "ئەستەمبوول"دا لە بریى دادگای "سامسۆن" و بەرگری لەخۆکردن و بئى تاوان بوونی.
- دەرجوونی لە ئەستەمبوول لە ناوہراستی هاویندا بەرەو "ئەسکی شەھر" و، لە وێشەوہ بۆ "ئەمیرداغ" و، ئنجا بۆ "ئیسپارتە" و لەوێشەوہ بۆ "بارلا".
- چەند سەفەریکی ناوبەناو لە نیوان: "بارلا، ئیسپارتە، ئەمیرداغ"دا و هەندى جار بۆ "ئافیوون" و "ئەسکی شەھر"یش.
- ۱۳۷۵/ز/۱۹۵۶
- دەرجوونی بریاری بئى تاوانی "پەيامە کانی نوور" لە دادگای ئافیوون لە ۱۳۷۶/۵/۲۳زدا و، دەسپێکی چاپکردنی ئەم پەيامانە بە شیوہى رەسمى.
- ۱۳۷۶/ز/۱۹۵۷
- هەلوێستی لە هەلبژاردنە گشتی بە کاندای.
- ۱۳۷۷/ز/۱۹۵۸
- کیشەى ئەنقەرە و گرتنی قوتابیانى نوور لە (ئەنقەرە، ئەستەمبوول، ئیسپارتە) لە ۱۳۷۸/۴/۱۶زدا.

سەردانە کانی مالتاوايى

- ۱۳۷۸/ز/۱۹۵۹
- روشتنی لە ئەمیرداغەوہ بۆ ئەنقەرە و گەرانبەوى بۆ ئەمیرداغ لە روژی دوای ئەوہدا.

- ۱۹۵۹/۱۲/۳، پۇشتى بۇ ئىسپارتە و گەپرانەۋەى بۇ ئەمىرداغ دواى پازدە پۇژ.
 - ۱۹۵۹/۱۲/۱۹، پۇشتى بۇ "قۇنيە" و گەپرانەۋەى بۇ ئىسپارتە و لەۋىشەۋە بۇ ئەمىرداغ.
 - ۱۹۵۹/۱۲/۲۰، پۇشتىنەۋەى بۇ قۇنيە بۇ جارى دوۋەم و گەپرانەۋەى بۇ ئەمىرداغ لە دواى نوپۇى بەيانى.
 - ۱۹۵۹/۱۲/۳۱، پۇشتى لە ئەمىرداغەۋە بۇ ئەنقەرە.
- ۱۹۶۰/ز۱۳۷۹ك
- ۱۹۶۰/۱/۱، پۇشتى بۇ ئەستەمبول.
 - ۱۹۶۰/۱/۳، گەپرانەۋەى بۇ ئەنقەرە (دواھەمىن وانە).
 - ۱۹۶۰/۱/۵، دىدارى پەيامنىرى پۇژنامەى "تائىس" لە گەلىدا.
 - ۱۹۶۰/۱/۶، پۇشتى بۇ قۇنيە و لەۋىشەۋە بۇ ئىسپارتە و ئەمىرداغ.
 - ۱۹۶۰/۱/۱۱، گەپرانەۋەى بۇ ئەنقەرە و ناچار كىردنى لە لايەن حكومەتەۋە كە لە ئەمىرداغ دابنىشىت!
 - ۱۹۶۰/۱/۲۰، پۇشتى لە ئەمىرداغەۋە بۇ ئىسپارتە و دواى مانەۋەى دوو پۇژ لەۋى پۇشت بۇ ئافىيون ئىنجا دواى پۇژىك لەۋىۋە گەپرايەۋە بۇ ئەمىرداغ.
 - ۱۹۶۰/۳/۱۹، پۇشتى لە ئەمىرداغەۋە بۇ ئىسپارتە .
 - ۱۹۶۰/۳/۲۰، مانەۋەى لە ئىسپارتە دوو پۇژ، پاشان پۇشتى بەرەۋ "ئورفە".
 - ۱۹۶۰/۳/۲۱، تىپەربونى بە شارەكانى: (قۇنيە، ئەدەنە، غازى عەنتاب)دا.
 - ۱۹۶۰/۳/۲۲، گەپشتى بۇ "ئورفە" و سەردانى لە لايەن خەلكى شارەۋە.
 - ۱۹۶۰/۳/۲۳، گيان سپاردنى بە پەروەردگارى لە سەعات سىنى شەۋدا. خواى گەۋرە لىنى خۇش بىت و نوقمى پەحمەتى فراۋانى خۇى بكات.
 - ۱۹۶۰/۳/۲۴، رى و پەسمى بە خاك سپاردنى لە شارى ئورفەدا.
 - دەرھىنانى تەرمە كەى لە لايەن كار بەدەستانەۋە لە مانگى حەۋتى ئەم سالەدا و گواستەۋەى بۇ شوپىنىكى تا ئىستا نەزائراۋا

پيشه كى (۱)

له دهى خویندنه وهی ژياننامه ی گه وره مهردان و گوئی راگرتن له باسی مهناقیبی بهر زیان و یاد کردنه وهی هه لوئیستی قاره مانانه ی ئه واندا، مرؤف له ناخی دهروونه وه ههست به گواستننه وهی خۆی ده کات به ره وه جیهانیکی تر. گه موگورپی ئه و بلیسه بلنده ی که له وه ههست و نهسته خاوینانه وه پهیدا ده بن، بی ئاگایی دلی مرؤف ده سووتین و نوقمی ناو ریژنه ی ئیلاهیی ده که ن.

میژوو له م بواره دا ناوی چه ندین مهردی ئه و تۆی بۆ تۆمار کردوین که گه وره یی پیاوانی مهزن له ئاستیاندا بچووک ده بیته وه |

له کاتی یاد کردنه وهی قاره مانه به هر مهنده کانی میژوودا "گیان" ی مرؤف له چنگی قور و لیته ی زهوی ده ربازی ده بیته و، به ئاسمانی جیهانه فراوانه کاندا ده فریته. ده لیبی بۆن و بهرامه ی ههزاران عهتر و گولاو ده وره یان داوه، وه که ئه وهی به ناو گول و ریحانه ی باخ و گولزاره بۆن خو شه کاندا گوزه ر بکات.

من بۆ خۆم له دهی نووسینی ئه م پيشه كى په دا ههست به م راستی په بهرزه ده كه م، به هه مو مهزنی په كى و به ته وایی سه رجهم و اتا کانی ..

چونکه ئه م کتیبه ی که ئیستا به وه پیری راستی و دلسۆزی په وه پيشکه شی خویننه رانی خو شه ویستی ده که بن، باس له میژووی ژيانی "فاتیحی دلان" مامۆستای مهزن سه عیدی نوورسی ده کات له ماوه ی ئه و ته مه نه پیدا که له سه ده یه که نزیک ده بیته وه و، هه موو په کیکی لاپه ره کانی به ههزاران قاره مانیتی و کاری نا ئاسایی لیوانلیوه. ههروه که ناوه رۆکی په یامه کانی ئه و زاته له خۆ ده گریت که ژماره یان ده گاته سه د و سی په یام و،

(۱) ئه م پيشه كى په زانای پایه بهرز و شاعیری گه وره ی تورک "عهلی عولسوی قوروجو" (۱۹۲۰-۲۰۰۲ز) نووسیوه تی که له مه دینه ی مونه وهره بووه. له کاتی چاپی ئه م ژيانه دا ناردووه تی بۆ مامۆستا نوورسی. ئه ویش ئاماژه ی داوه به قوتایانی که له سه ره تای ژياننامه که په وه دا بنریت که به زمانی تورکی نوو سراوه.

چا که و مه‌ردایه‌تی قوتایی به شکۆدار و پایه‌بهرزه‌کانیشی دهرده‌خات که ههریه‌ک له "ئیمان و زانست و ئیخلاس و راستگۆیی" ئا‌کاری ئه‌وانی رازاندوو‌ته‌وه و، بوونه‌ته پینشه‌نگینکی ناوازه‌ی جوان نه‌ک ته‌نھا بۆ یه‌ک ولات به‌ئکو بۆ سه‌رجه‌می مرؤفایه‌تی.

به‌ئتی، "پینشه‌کیی کتیب" کورته‌یه‌کی ئه‌و کتیبه و پوخته‌ی ناوه‌رؤ که که‌یه‌تی. که‌چی ناساندنی ناوه‌رؤ که‌کانی ئه‌م کتیبه‌مه‌زنه‌ی که‌چه‌ندین لق و په‌لوپۆی به‌ربلاوی لێ بووه‌ته‌وه و ههریه‌ک له‌بابه‌ته‌کانیشی کتیبینکی سه‌ربه‌خۆی له‌خۆ گرتوو، ههرگیز له‌پینشه‌کی‌یه‌کدا جینی نایته‌وه که‌له‌چه‌ند لاپه‌ره‌یه‌ک پینکه‌هتیت.

له‌هیچ کامی نووسینه‌کاغدا، چ په‌خشان بن و چ هۆنراو، تووشی ده‌سته‌وسانی و سه‌رسامی نه‌بووم، وه‌ک ئه‌وه‌ی که‌له‌نووسینی ئه‌م پینشه‌کی‌یه‌دا دوو چاری بووم! ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ئه‌م کتیبه‌ده‌بینن و به‌تامه‌زرۆیی و کیش بوونینکی بلنده‌وه‌ده‌بخویننه‌وه، به‌سه‌رسوورمانه‌وه‌بۆیان دهرده‌که‌وینت که‌"به‌دیعوززه‌مان" که‌سایه‌تی‌یه‌کی نایاب و زانایه‌کی تاقانه‌ی رۆژگاره، که‌ههر له‌منالی‌یه‌وه‌له‌ژیر چاودیریی‌یه‌کی که‌م وینه‌ی خواوه‌نددا به‌شیه‌یه‌کی ناوازه‌پینگه‌شتوو.

دوای ئه‌وه‌ی به‌جوانی روانیمه‌ئهم زانا مه‌زنه و، به‌گه‌رموگۆری له‌کتیبه‌کانی ورد بوومه‌وه و، له‌نزیکیشه‌وه‌قوتاییانی ئه‌وم ناسی و، به‌هزر و هه‌ست و گیانیشم له‌ناو ئه‌م جیهانی نوورهدا ژيام، راده‌ی راستیی ئه‌و وته‌یه‌م بۆ دهرکه‌وت که‌ده‌ئیت:

بۆ خوا ئاسانه‌سه‌رانسه‌ر جیهان کۆبکاته‌وه‌له‌ناو یه‌ک ئینسان

* * *

ئه‌وانه‌ی که‌له‌ده‌ورانده‌وری ئه‌م جه‌مسهره‌ئیمانی‌یه‌دا ده‌فرن و، له‌بهر بلندیی ئامانج و مه‌زنیی بانگه‌واز و گه‌وره‌یی ئیمان و خاویینی رپیازه‌که‌ی که‌مه‌ندکیشی ده‌بن، رۆژ له‌دوای رۆژ له‌زیادبووندان. جا هه‌روه‌ک ئه‌م زیادبوونه‌شکۆمه‌نده‌ی که‌دلان سه‌رسام ده‌کات، ده‌بیته‌مایه‌ی ئه‌وه‌ی داخ به‌دلی سه‌رسه‌ختاندا بکات و بلیسه‌ی شه‌وقیان بکوژینته‌وه، ئه‌وا له‌هه‌مان کاتدا دلخۆشی و شادمانی و دلنه‌وایی به‌رده‌وام به‌ئیمانداران ده‌به‌خشیت.

یہ کیلک لہ ٹیکو شہرہ مہزنہ کان، بہ شیوازیلک کہ سوز و دلنایابی بہ دلان بہ خشیت، گوزارشت لہم پروداوہ دہ کات کہ لہ دہ ستاویزنیکی معنہوی بہوہ دریژہ بہ ژیان و گوروتینی دہ دات لہ ناودلہ ٹیماندارہ کاندا، دہ لیت:

"کاتی کہ لہ پروژگارنیکی تاریک و نووتہ کدا "بہ درہ وشتی" بہ وینہی توفانی پامالہر بہ ہموو لایہ کدا بلاوبوہوہ و خہریک بوو ہموو ٹاکارنیکی بہرز بخنکینیت و کپی بکات، دہ بینین ریژنہی بہرہ کہ تی ماموستا بہ دیعوززہ مان، بہ ہوی نہینی بہ کی خویاہوہ و بہ وینہی ٹو لافاوی کہ بہرگری لئی ناکریت، لہ دلہ کانہوہ بو ناویہ کتر خور دہ بنہوہ و، دلنہوایی و ورہ و ہیژ و پیژ بہ ٹاواتہ کانمان دہ بہ خشن. بہ لئی، شہو گارہ کانمان بہ پہ شایہ کی خوسہ پین لئی تاریک بووہ، کہواتہ سپدہی بہ بیان نزیلک بووہ تہوہ!"

بہ لئی، ٹو کہ سانہی کہ لہ ہموو شوینیکی ولاندا پست و بہرہ کہ تی ٹم نوورہ و کاریگری بلاوبوہوہ یان - بہ پشتیوانیی خوا - لہ دلنیکوہ بو دلنکی تر بینی، کہ بہ شیوہیہ کہ ٹہستہمہ بتوانریت بہر بہست بکریت و کہ سپک پرو بہ پرووی بیتہوہ، ہموو ٹوانہ نو قمی سہر سامی بوون و، دہ بیان پرسی:

ٹایا ٹم مروٹہ کی بہ کہ ناوبانگی سہرانسہری ولانی گرتوہ تہوہ؟ ٹایا ژیان و بہرہمہ کانی و ریژازہ کہی چہی؟ ٹایا ٹو ریژازہی گرتوہ تہ بہر تہریقہ تیکی سوئی؟ یان کومہ لہ پیک؟ یا خود پیڑنیکی سیاسی بہ؟

کار لہ مہدا نہوہ ستا، بہ لکو پشکینہ کانی کارگری حکومہت و دامودہ زگای داد و، لئی وردبوہوہی جیددی و توندوتول دہستی پیکرد و، دادگایی دریژخایہن و پیک لہ دوا یہک خرانہ گہر، ہہتا لہ دوا پیدا بویان دہر کہوت کہ ٹم درہوشانہوہ خویاہیہ جگہ لہ "دامہ زراوہیہ کی ٹیمانی و زانستی" کہ خویہ تی خوی لہ ناو جیہانی دلاندا ہلدوہ، شتیکی تر نی بہ..

ٹیر دادپہروہی قہدہری خوی گہورہ بہم شیوہیہ ہاتہدی کہ بہ رہسمی بی تاوانیی بہ دیعوززہ مان سہ عیدی نوورسی و سہر جہم پہیامہ کانی نور راگہ بہنرا و، راستی ٹو یاسا خویاہانہش کہ لہ ٹہزلہوہ ہہتا ٹہبہد بہردہ وامن، وہ کو خوری درہ خشان دہر کہوت، کہ بریتی بہ لہ زالبوونی روج بہ سہر ماددہدا و، سہر کہوتنی حہق بہ سہر

ناحه‌قدا، و شکستی تاریکی له ئاستی پرووناکیدا، و، پاشه‌کشینی کوفر له به‌ردهم ئیماندا.

ده‌لین:

راستترین پیوه‌ر و وردترین ته‌رازوو بۆ راست و دروستی و لیپرانی هه‌ر چاکسازینک که له هه‌ر شوینیکدا سه‌ره‌لبدات، له دووتویی ئه‌و گۆرانکاری یانه‌دایه که به‌سه‌ری دیت له دوای به‌ده‌سته‌هینانی سه‌ر که‌وتن له ژیانی که‌سی و کۆمه‌لایه‌تی و پۆحیدا، به به‌راورد له گه‌ل پۆژگارانی یه‌که‌می بانگه‌وازه‌که‌ی..

بۆ نمونه:

با سه‌یری که‌سیک بکه‌ین که له سه‌ره‌تای بانگه‌وازه‌که‌یه‌وه به‌خۆنه‌ویست و جوانکار و جوامیر و پیزدار و گیانفیدایه‌ک بینه‌راوه که په‌نای بۆ ده‌براو، پێشه‌نگینکی بلیمه‌ت و نمونه‌یه‌کی سه‌ر راست و نایاب بووه که سه‌رجه‌م په‌وشته‌ باش و ئاکاره به‌رزه‌کانی پیوه‌ بینه‌راوه، به‌ئه‌ندازه‌ی پاک و خاویینی "به‌فر" و به‌هه‌موو واتایه‌کی ئه‌م وشه‌یه‌ پاک و خاویین بووه.. با له دوای گه‌یشتنی به‌ ئامانج و به‌ده‌سته‌هینانی سه‌ر که‌وتن و جینگرتنی به‌رز و بلندی له ناوه‌هه‌ست و نه‌ست و دلاندا بۆی پروانین و، بزانیان ئایا له سه‌ر پاک و خاویینی پێشوری ماوه‌ته‌وه؟ یان به‌هزی مه‌ستی سه‌ر که‌وتن و پایه‌به‌رزی، له‌خۆی بایی بووه و خۆی له چیاکان به‌گه‌وره‌تر ده‌بینیت؟

به‌لێ، ئه‌م ئاوینه‌یه‌ پرونترین و خاوینترینی ئاوینه‌کانه بۆ پێشاندانی پرووکاری راسته‌قینه‌ی ناوه‌رۆک و کاکله‌ی خاوه‌نی بانگه‌وازه‌کان و گه‌وه‌ری که‌سایه‌تی‌یان.

میژوو به‌ پرووداوه‌کانی خۆی شایه‌ته که پێغه‌مبه‌ران - دروودیان له سه‌ر بیست - له پێشه‌نگی هه‌موو شایانه‌وه پێشه‌واکه‌یان محمه‌دی سه‌روه‌رمان ﷺ، دوای ئه‌ویش جینشین و هاوه‌له‌ به‌رپزه‌کانی، هه‌ر که‌سیکی دیکه‌ش له گه‌وره‌مه‌ردان که له سه‌ر ریبازی ئه‌وان و له‌به‌ر پرووناکیی ئاکاریاندا هه‌نگاوی ناییت، باشترین نمونه و پێشه‌نگی جوان بوون له به‌ده‌سته‌هینانی ئاواته‌کان و، یه‌که‌م گره‌ویان له‌م تاقیکردنه‌وه سه‌رسوورپه‌ینه‌رده‌ا بردووه‌ته‌وه.

پیغمبرہری خوشہ ویست ﷺ به ره وانیزی به خاوهن ئیعجازه کهی خوی لهم
 فرموده پیروزه یددا: "العلماء ورثة الأنبياء"^(۱) قورسی ئه کی سهرشانی زانایان و
 مهودای سهختی کاره کهیان پروون ده کاته وه.

جا مادهم ئه کی سهرشانیان بهم جوړه بیټ، ده بیټ له راگه یاندنی حهق و راستی
 ناشکرا و بهرز و بلنددا چاو له پیغمبره ران - دروودیان له سهر بیټ - بکهن و پینگای
 ئهوان بگرنه بهر، ههر چه ندهش بهر بهستی جوړ او جوړیان بیټه ری، ته نانهت گرتن و،
 دورو خسته وه و، زیندانی تاکه کهسی و، ژه هر پیدان و، په تی سیداره و، ئه و شیوا زانه ی
 ستم و نازاردانیش که به ئه ندیشی که سدا نایه ن.

مامؤستا نورسی به درئیایی ژیانی و بز ماوه ی زیاد له نیو سده، به جیهاده
 موقه دده سه کهی خوی ئهم پینگا سهخته ی بری و، به وینه ی هه وره بروسکه هه زاران
 پینگری جیهیشت و، به کردار سملاندی که زانایه که له میراتگرانی پیغمبره ران،
 دروودیان له سهر بیټ.

له نیوان فراوانی زانست و، بلندی ئه دهب و، باشی پرهوشت و ئاکاره
 زوره کانیدا، "فراوانی ئیمان کهی"، منی له ناخوه که مه ند کیش کردوه، که ئیمانیکه
 هینده ی چیا گهر دنکه شه کان جینگیر و، به وینه ی دهریا گه وره کانیش قول و بی بنکه!
 خوا به گیان! چ ئیمانیکه مه زن و، ویستیکی سهختی پؤلایین و، ئارام گرتنیکی
 به رزی بی کوتایی و، سهرنیکی به رزی نهوی نه بوو بز کؤیله کان و، ده نگیکی کپ
 نه کراوی بلند و، هه ناسه یه کی به هیزی نه خنکاوی هیه، ویرای ئه وه موو گوشار و
 هه ره شانه ی که ته نانهت خه پالیش ده تر سینیت و دیمه نی یادگاری به کان به تارمایی سام و
 مه ترسی ره ننگ ده کات!

پروان خوی گه وره لهم ئایه ته پیروزه دا چ به لئینیکی به مواهیدان داوه:

﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ (العنكبوت: ۶۹).

به لئی، ئه و مواهیدانه ی که له ربی ئیمان و قورئاندا خویمان و دنیا که یان به خوی
 گه وره به خشپوه، خوا وه ند مژده ی رینمایان بز سهر ربی خوی پتی ده دات. بی گومان

(۱) رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد.

خواوند به‌لئینی خۆی دواناخات، گەر ئهو مەر جانه کۆبینه‌وه که هۆی هاتنه‌دیی ئهم به‌لئینه‌ی خوای گه‌وره‌ن.

ئهم ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ رێبه‌رینکی نووران‌ی به‌ بۆ شیکردنه‌وه‌ی که‌ سایه‌تی و میژووی ژبان‌ی مامۆستا نوورسی، به‌ چه‌ شنیك ده‌توانین وردترین روخساره‌ کان و بچوو کترین خاله‌ کان ببینین وه‌ که‌ ئه‌وه‌ی هه‌موویان چه‌پکیکی بریسکاوه‌ی رووناکی به‌خش بن.

خۆ هه‌ر کات خوای گه‌وره‌ نبعمه‌تی "پارێزگاری"ی خۆی به‌ مرۆفیک به‌خشی، ئه‌وا هیچ گرنگی‌یه‌ك بۆ ترس و بیم و بیزاری و هه‌لگه‌رانه‌وه‌ و هاوشیوه‌ی ئه‌مانه‌ نامینێته‌وه‌، چونکه‌ ئایا چ په‌له‌ هه‌ورینکی ره‌ش و تاریك ده‌توانیت سیبه‌ری خۆی به‌هاریته‌ سه‌ر دلێك که‌ به‌ نووری خوای گه‌وره‌ رووناك بووبێته‌وه‌؟ یان چ هیوا و ئاواتینکی فانی و خواستینکی له‌ناوچوو، یان چ ئاو‌ر‌دانه‌وه‌یه‌کی کاتی و، رووتیکردن‌ینکی ده‌سته‌وسان و، ئامانجینکی بێ نرخ و، ده‌ستکه‌وتینکی نزمی ده‌روون، ده‌توانیت گیانی به‌نده‌یه‌ك ئاسووده‌ بکات که‌ به‌هره‌مه‌ندی په‌یوه‌ست بوون بێت به‌ په‌روه‌ردگاریه‌وه‌ و، له‌ هه‌موو سات و چرکه‌یه‌ کدا شه‌ره‌مه‌ندی حوزووری لای خوای گه‌وره‌ بێت!

به‌دیعوززه‌مان که‌ سایه‌تی‌یه‌ که‌ به‌هره‌مه‌ندی "چاودێری"یه‌کی ئائاسایی په‌روه‌ردگاره‌. هه‌ر له‌ به‌ر ئه‌وه‌ شه‌ که‌ به‌ندیخانه‌ کان سه‌باره‌ت به‌وه‌ کو چه‌ند باخچه‌یه‌کیان لێ هات که‌ لێیانوه‌ ئاسۆی نووران‌ی جیهانه‌ هه‌میشه‌یه‌ کان ده‌بینی..

هه‌روه‌ك داری سێداره‌ و سه‌کۆی ئیعدامیش بۆ ئهو بریتین له‌ کورسی ئامۆزگاری و رێنمایی، که‌ له‌ویوه‌ وانه‌کانی ئارامی و خۆراگری و توندوتۆلی و مه‌ردایه‌تی، له‌ پیناوی ئامانجینکی بلنددا، به‌ مرۆفایه‌تی ده‌لێته‌وه‌!

به‌ندیخانه‌کانیش ده‌بنه‌ چه‌ند قوتابخانه‌یه‌کی یووسفی که‌ به‌ وینه‌ی مامۆستایانی زانکۆ ده‌رواته‌ ناوی بۆ پیشکesh کردنی وانه‌کانی، چونکه‌ به‌ندکراوانی ئه‌وئ چه‌ند قوتایی‌یه‌کن پینوستیان به‌ بێت و رێنمایی ئه‌وه‌یه‌. پینی وایه‌ رزگارکردنی چه‌ند هاوولاتی‌یه‌ك و هینانیان بۆ ناو بازنه‌ی ئیمان، هه‌روه‌ها گۆرپینی چه‌ند تاوانباریک به‌ مرۆفی وه‌ك فریشته، به‌خته‌وه‌ری‌یه‌ که‌ نایگۆرپێته‌وه‌ به‌ هیچ که‌ره‌سه‌یه‌کی دنیا‌ی فانی.

مرۆفیک که‌ ئهم چه‌شنه‌ ئیمان و ئیخلاسه‌ی له‌ دل‌ی خۆیدا هه‌لگرتبیت و، هه‌موو چرکه‌یه‌ك له‌ ناخی خۆیدا هه‌ستی بێ بکات، بێ گومان واز له‌ کاریگه‌ری ئه‌و بریق و

باقه درۆينه‌يه ده‌هينيت که ه‌ردوو چه‌مکي "کات" و "شوین" له‌سه‌ر پرۆله ده‌ستکورت و ده‌سته‌وسانه‌کاني جيهاني ماده‌ به جيني ده‌هیلن! بۆيه گياني خۆي به‌ره جيهاني مه‌عنوي په‌رواز ده‌کات که ئاسۆکاني تا بليی فراوانه و به‌هره‌مندی نوور و هيدايه‌ته.

خۆ ئه‌و په‌لوه‌پايه‌ ته‌واو گه‌وره‌يه‌ي که قوتبه‌کاني رپيازي ته‌سه‌ووف ليی ده‌دوين و وه‌سفي ده‌کن و، بریتی‌يه‌ له "الفناء فی الله والبقاء بالله" جگه‌ له به‌ده‌سته‌هيناني ئه‌م شه‌رفه‌ مه‌زن و بلنده، شتيکی ديکه‌ ني‌يه.

راسته‌ هه‌موو ئيمانداريک حاليکی تايه‌ت به‌ خۆي هه‌يه‌ له‌ دنيایي و، دلغاماده‌يي و، ملکه‌چی و، ده‌سته‌رداري و، پیت و به‌ره‌که‌ت و، نوqm بوون له‌ يادی خواي گه‌وره‌دا. هه‌ر که‌سه‌ش به‌ نه‌دازه‌ي ئيمان و، زانست و، ته‌قواکه‌ي و، به‌ رپژه‌ي به‌هره‌مندی بووني ليیان، له‌م ئارامي‌يه‌ خوايه‌ هه‌لده‌ گۆزیت..

به‌لام ئه‌م حاله‌ نه‌دار و جوانه‌ و، ئه‌م به‌ يه‌ك شادبوونه‌ سازگاره‌ ته‌ر و پاراوه‌ و، ئه‌م ئارامي‌يه‌ که‌م وي‌نه‌ هه‌ميشه‌ نوئ‌يه‌، به‌ به‌رده‌وامي به‌سه‌ر ئه‌وانه‌دا ده‌بارين که‌ خاوه‌ني په‌له‌ي "ئيحسان"ن، واته‌ ئه‌و موجه‌هیده‌ مه‌زنانه‌ي که‌ له‌ تايه‌ته‌که‌ي پيشوودا باس کراون. هه‌ر له‌ به‌ر ئه‌وه‌يه‌ که‌ ئه‌وان دووچارى بين ئاگايي نابن له‌ يادی خاوه‌ني به‌خشنده‌يان و، به‌ درپژايي ژيانيان وه‌ کو شير زۆران له‌ گه‌ل ده‌رووني به‌دخوازباندا ده‌گرن و، هه‌موو چر که‌ساتيکی ته‌مه‌نیشيان جوانترين يادگاري خۆ کامل کردن و به‌رزبوونه‌وه‌ تۆمار ده‌کن. ئه‌وان به‌ هه‌موو بوون و قه‌واره‌ و به‌رده‌وامي ژيانی خۆيان له‌ناو په‌زانه‌نديی په‌روه‌ردگاري جيهانياندا ده‌توينه‌وه‌، که‌ خاوه‌ني هه‌موو سيفه‌ته‌کاني جواني و شکۆمه‌ندی و که‌ماله‌.

ئيمه‌ تا ئيستا له‌ باره‌ي گه‌وره‌يي ئيمانه‌ که‌يه‌وه‌ دواين، که‌ به‌ شيوه‌يه‌ که‌ دۆستان به‌ره‌و پرووی کيش ده‌بن و دوژمنانيشی ليی ده‌سه‌له‌مينه‌وه‌. ده‌بيی له‌ باره‌ي که‌سايه‌تي و، تايه‌ته‌مندی و، په‌ه‌شته‌کاني و، ئه‌و که‌مالا‌تانه‌شي بدوين که‌ وه‌ك خه‌رمانه‌يه‌کي پروناکي ده‌ورانه‌وري ئه‌ويان داوه‌.

وه‌ك ئاشکرايه‌ هه‌موو مروفينيکی گه‌وره‌ چه‌ندين خه‌سه‌له‌تي تايه‌ت به‌ خۆي هه‌يه‌ و، خاوه‌ني چه‌ند نيشانه‌يه‌کي جياوازه‌ که‌ له‌ که‌ساني تر جياي ده‌که‌نه‌وه‌. به‌ هه‌مان شيوه‌

"مامۆستا نوورسی" ش له پینکهاته‌ی که سایه‌تیی خۆیدا به‌م سیفه‌تانه‌ی خواره‌وه تایه‌تمه‌نده:

خۆبه‌ختکاری

"خۆبه‌ختکردن" له گرنگترینی مهرجه‌کانی سه‌رکه‌وتنی خاوه‌ن بانگه‌وازه‌کانه. چونکه دل و چاوه‌کان حه‌زیان له بینینی ئەم سیفه‌ته‌ گرنگه‌یه و به‌وپه‌ری هه‌ستیاری چاوه‌روانی ده‌که‌ن. ژبانی "مامۆستا نوورسی" ش لیوانلیوه به‌جوانترینی ئه‌مونه‌کانی گیانفیدایی و خۆبه‌ختکاری.

له‌گه‌وره‌ زانای خوالیخۆشبوو "شینخولئیسلاام مسته‌فا سه‌بری" م بیست که له‌ گوفتاریکیدا وه‌سفی "خۆبه‌ختکاری" ی ده‌کرد، ده‌یوت:

"پنۆسته‌هه‌لگه‌رانی ئالای خاوینی جیهادی ئیسلامی له‌م سه‌رده‌مه‌ پر له‌ ته‌نگانه‌یه‌دا، نه‌که‌ هه‌ر ته‌نها ژبانی دنیایان به‌خت بکه‌ن، به‌لکه‌ ده‌بیست قوربانی به‌ ژبانی دواڕۆژی‌شیان بده‌ن!"

ئهم گوفتاره‌ی که له‌ ناوه‌رۆکدا قورس و تابلێی پر و اتایه‌ و، له‌ زاری مرۆفیکیی گه‌وره‌وه‌ ده‌رچوو، یه‌که‌م جار پێم هه‌رس نه‌ده‌کرا، به‌هاوشیوه‌ی گوفتار و مه‌ته‌له‌کانی ئه‌و سوڤی‌یانهم وینا ده‌کرد که له‌ ده‌می نوقم بوونیان له‌ حاله‌تی رۆحیدا ده‌ری ده‌پرن، بۆیه‌ پرپارم دا لای که‌س باسی نه‌که‌م و له‌ هیچ کۆرپیکیشدا لێی نه‌دوینم! به‌لام کاتی که هه‌مان گوفتارم له‌ دووتویی ده‌سته‌واژه‌ حه‌ماسی‌یه‌ هه‌لچوووه‌کانی مامۆستا نوورسیدا خوینده‌وه‌، تیگه‌یشتم که پێوه‌ره‌کانی "خۆبه‌ختکاری" به‌پنی گه‌وره‌یی مرۆفه‌ مه‌زنه‌کان گه‌وره‌ ده‌بن! به‌لێ: "وتصغر في عين العظیم العظام"^(١).

به‌لێ، ئه‌و تیکۆشه‌رانه‌ی که هه‌موو شتیکی به‌نرخیان به‌خت ده‌که‌ن و، خۆیان له‌سه‌ر کاره‌ساته‌ ئازاربه‌خشه‌کان پاده‌گرن و به‌ئارام ده‌بن، خاوه‌ندی مه‌زن که به‌رز و

(١) نیوه‌ به‌یتیکی موته‌نه‌بی‌یه، ته‌واوه‌که‌ی به‌م جۆره‌یه:

وتعظم في عين الصغیر صغارها
وتصغر في عين العظیم العظام

واته:

بجووک لای "بجووک" گه‌وره‌ ده‌نوینی "گه‌وره‌" ش هی گه‌وره‌ بجووک ده‌بینی
(وه‌رگێز)

خاوين و بهخشندهيه له بهرزايى خۆيدا و، له ههموو ميهره بانىك ميهره بانتره، چۆن دهستيان لى هه لده گريت؟ خواى گهوره ي شكۆمه ند گه لى بهرز و مهنزه له وه ي كه ئه و بهنده يه ي له رپى ئه ودا ههموو شتىكى خۆى بهخشيوه، له سۆز و بهخشنده يى و چاوديرى خۆى بى بهش بكات.

به م جۆره، به ديعوززه مان به باشتين نمونه ي ئه م دهستبهردارى يه ناوازه يه داده نريت، چونكه ته مهنى به بيتى خۆى به دووره په ريزى له ههموو كه ره سه يه ك و بى به شى له سه رجه م چيزه ره و اكان به سه ر بر دووه. ئيتر هيج هه لىكى په خساوى بۆ نه هاتووه ته پيش كه بير له پىكه ينانى ژيانىكى خيزانى كامه ران بكاته وه و له ژير سايه يدا ژيانىكى به خته وه رانه به سه ر بيات. به لام خواى گهوره چاكه يه كى ئه وتۆى پى بهخشيوه كه پىنووسه كان له ناساندنى و وه سفى مه ودا كانيدا دهسته وسان ده بن.

ئايا چ خيزاندار و خاوه ن مالىك ئه مپۆ له و به خته وه رتره؟ ئايا چ باو كىك هه يه ژماره ي مناله كانى به مليۆ نه ها بيت، كه مه گه ز ته نها خوا بزائىت چۆن پۆ له يه كى باش و گوپرايه لن! يان ئايا چ مامۆستا و فير كارىك ئه م ژماره زۆره ي قوتايان له سه ر ده ستى پىده گه ن.

به پشتيوانى خواى گهوره ئه م ئه لقه پاك و پيرۆزه، هه تا ئاسمانه كان و زه وى بمين به رده وام ده بيت و، هه تا هه تا به وينه ي لافاوينكى پروناكى خوڤ ده بيته وه. چونكه ئه م بانگه وازه خوايه له كانياوى قورئانى پيرۆزه وه هه لقولاوه و له ده رباى نوورى ئه وىش سه رچاوه ي گرتوه، كه واته "بوون" و "ژيان" ي ته نها له و به ده ست ده هينيت.

سۆز و ميه ره بانى

مامۆستا نوورسىي خواناس هه ر له منالى يه وه حه ق و راستى دۆزیه ته وه، له و پۆزگارانه وه كه په ناى ده برده به ر چۆ له وانى و ئه شكه وه ته كان بۆ گوئى راگرتن له ئاخ و سه سه رته دلى خۆى و، گه پانه وه و پارانه وه كانى گيانى، هه تا ئه و ده مه ي كه تامى "گوپرايه لى" ي خواى گهوره ي چه شت و، شيله ي "په رستش" ي نۆشى و، بۆنى خۆشى "بیر کردنه وه" به سه ر دلیدا هه لى كرد و، له "په روه رده ي پۆحى و ده روونى" شدا هينده رپى برى تا گه يشته لوتكه ي دلنبايى و ئارامى.

خو کاتی که دیوه‌زمه‌ی ئیلحداد به‌وینه‌ی چهنده‌ش‌پۆلیکی شه‌وگاری تاریک دای به‌سه‌ر جیهانی ئیسلامیدا، به‌تایبه‌تی ولاته‌که‌مان، مامۆستا نوورسی له‌و پۆژ‌گاره ترسناک و نه‌گریسانه‌دا به‌وینه‌ی راپه‌رینی شیر له‌لانه‌که‌ی، به‌گوپ و تینه‌وه‌هاته‌مه‌یدانی خه‌بات، ده‌توت گر کانیکه‌ته‌قیوه‌ته‌وه‌و، هه‌موو بوون و قه‌واره‌ی خو‌ی کرده‌قوربانیی هم‌بانگه‌وازه‌پاک و خاوینه. ئیتر له‌و پۆژه‌وه‌هه‌موو به‌کیکی وشه‌کانی و یه‌که‌به‌یه‌کی هزر و بیره‌کانی به‌وینه‌ی پزیسکی ئاگر له‌ناو دلاندا هه‌لنده‌گیرسین و، وه‌کو پشکۆ له‌ناو هه‌ست و هزره‌کانیشدا ده‌گه‌شینه‌وه.

گه‌پرانه‌وه‌ی مامۆستا نوورسی بۆ ناو کۆمه‌لگا به‌مه‌به‌ستی بانگه‌واز و پینمایی، له‌دوای گۆشه‌گیری و دووره‌په‌ریزی، وه‌کو گه‌پرانه‌وه‌که‌ی ئیمامی غه‌زالی وایه. بێ گومان خوای گه‌وره‌به‌نده‌پالوته‌و هه‌لبێزارده‌کانی خو‌ی و راپه‌ره‌مه‌زنه‌کان، ماوه‌یه‌که‌له‌گۆشه‌چۆله‌کاندا پوخت و خاوین ده‌کاته‌وه، پاشان ئه‌رکی پینمایی و بانگه‌وازیان ده‌خاته‌ئه‌ستۆ. ئیتر هه‌رکات هه‌ناسه‌ی ئه‌و مه‌رده‌گه‌وران به‌ر دلان ده‌که‌ون، ژیانپان تیدا ده‌بووژینه‌وه.

مامۆستا نوورسی چه‌ندین فتووحاتی له‌بواری ئیمان و ئیخلاصدا به‌ده‌ست هینا، وه‌که‌ئه‌وه‌ی که‌ئیمامی غه‌زالیی مامۆستای، نۆسه‌د سال پین ئیستا چه‌ندین فتووحاتی له‌مه‌یدانه‌کانی ره‌وشت و ئاکاره‌به‌رزه‌کاندا ئه‌نجام دا.

به‌ئێ، سۆز و میه‌ره‌بانیی مامۆستا نوورسی هه‌میشه‌به‌ره‌و مه‌یدانه‌کانی ئهم‌خه‌باته ترسناکه‌یان بردووه. ده‌با ئهم‌راستی‌یه‌له‌خو‌ی بیستین:

"پیم‌ده‌ئین: بۆچی فلان و فیسار زامدار ده‌که‌یت؟ نازانم.. هه‌ستم نه‌کرد و به‌رپیی خۆم نه‌بینی.. له‌به‌ر ئه‌و ئاگره‌گه‌وره‌یه‌ی که‌له‌به‌رده‌مدا بلێسه‌که‌ی به‌رز ده‌بینته‌وه‌و مناله‌کام ده‌سووتینیت و گر له‌ئیمان‌که‌م به‌رده‌دات. جاله‌و کاته‌دا که‌له‌هه‌ولیی کورژاندنه‌وه‌ی ئاگره‌که‌و رزگار کردنی ئیمان‌که‌مدام، که‌سینک ته‌گه‌ره‌م ده‌خاته‌پینش و پینی منی به‌رده‌که‌ویت.."

ئایا ئهم‌رووداوه‌جوزئی‌یه‌چ نرخ و گرنگی‌یه‌کی هه‌یه‌له‌چاو هه‌لمه‌تی درندانه‌ی ئاگره‌سووتینه‌ره‌که‌دا؟ ئنجا بزانه‌که‌ژیری ئه‌وانه‌چه‌نده‌بچووک و تپروانینیشیان تا چ راده‌یه‌که‌م و کۆتایه!"

بی نیازی

ماموستا نورسی له درژیابی ژبانی خویدا جوانترین نمونہی "بی نیازی له خەلك" پیش چاوی توئژہ جیاوازه کانی کۆمه لگا که مان خستووہ، به راده یه کی وا که ئەو نمونانہ بوونہ ته چەند داستانیك و لەسەر زارہ کاندا دەماو دەمیان پی دە کریت. ئیتر به هەموو قەوارە و کەسایەتی و فراوانی گیانی خوێ و به تەواوەتی له هەموو کەسینکی جگە خوای گەورە بی نیازی بووہ و، پەنای بۆ سایە ی پەرورە دگار بردووہ و، پشتی به فراوانی گەنجینە کانی میهرەبانی ئەو بەستووہ که چەندین گەنجینە ی بی کۆتاین.

وہە بی ئەم بی نیازی یەشی هەر تەنہا عادیك بوویت، بە لکو ریباز و ریبچکە یە ک بروہ که له ماوہی سالہ کانی تەمەنیدا گرتوو یە تەبەر و، تا ئیستاش هەنگاوە کانی بەو پەری دامەزرای هەر لەسەر ئەم رینگایە دادەنیت، چەندەش گێر و گرتی زۆری لەو پیناوەدا بۆ دروست ببیت.

سەرنج راکیش لیڤەدا ئەو یە که ئەم ریبازە تەنہا به کەسی خوێوہ قەتیس نەبووہ، بە لکو گواستراو تەوہ بۆ قوتاییانی و، بوو تە ئامانج و ئاوانی پیرۆزی ئەوانیش له ژباند! مرۆف ناتوانیت خوێ رابگریت و قوتایی نووری خووش نەوینت، که مرۆفیکە له دەریای نووردا خوێ شۆردووہ و، له سەر چاوە ی ئەو ئاوە ساز گارەشی نۆشیوہ.

بروانن که چۆن ماموستا نورسی له مەکتووبی دووہمی "مەکتووبات" هە کەیدا ئەم خالە ی به هەست و نەستیکی ئیمانی و زانستی، له شەش رۆودا پروون کردووہ تەوہ:
(یە کەم:

گومرپایان هەمیشە "زانایان" بەوہ تۆمە تبار دە کەن که گوا یا زانستە کە یان وە ک داویک بۆ راکردنی دەستکەوتە کانی دنیا بە کار دەهین! ئالیڤوہ به ناحق هیرشیان دە کەنە سەر و پینان دەلین: "ئەوانە زانست و ئابینیان دە کەن به هۆ کاریک بۆ بە دەستخستنی گوزەرانیان".

کەواتە دە بی به کردار و رەفتار ئەو گومرپایانە بە درۆ بخرینەوہ.

دووہم:

دە بی ئیمە له راکە یاندن و بلاو کردنەوہ ی "حەق" دا شوین پی پیغە مەبران - دروودیان لەسەر بیت - هەلبگرین. ئەو تاقورنانی پیرۆز بۆ مان دە گێریتەوہ که ئەوانە ی

"حق" یان بلاو کردووه‌ته‌وه، به‌ئاشکرا و بی‌پینچ و په‌نا‌رایانگه‌یاندووه‌که: پیوستی‌یان به‌هیچ‌که‌سیک‌نی‌یه‌و، فەرموویانه:

﴿إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ﴾، ﴿إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ﴾^(١).

ئنجانه‌وه‌ئایه‌ته‌ی‌سورته‌تی "یاسین" یش‌که‌ده‌فه‌رموی: ﴿اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ (یس: ٢١) چه‌ندین‌واتای‌زۆر‌و‌ناوهرۆکی‌قوولی‌تیدایه‌سه‌بارت‌به‌م‌مه‌سه‌له‌یه‌ی‌که‌لئی‌ده‌دوین^(٢).

پشتگیری‌خواوه‌ند‌له‌سه‌ر‌که‌وته‌کانی‌په‌یامه‌کانی‌نووردا،‌ته‌نها‌به‌روبوومینکن‌بۆ‌جوامیری‌خۆراگری‌له‌سه‌ر‌پێبازی‌پێغه‌مبه‌ران‌(دروودیان‌له‌سه‌ر‌بی‌ت)‌و‌کردنیان‌به‌پیشه‌نگ.‌هه‌ر‌له‌م‌په‌هه‌نده‌وه‌یه‌که‌مامۆستا‌نورسی‌توانیویه‌تی‌عیززه‌تی‌زانستی‌خۆی‌پارێزیت،‌ئوه‌ی‌که‌به‌پراوپری‌دنیا‌له‌ئالتوون‌ناگۆر‌دریته‌وه.

ئاخر‌چۆن‌ئوه‌که‌سه‌نایته‌"فاتیحی‌دلان"‌که‌به‌ستینه‌کانی‌مووچه‌و‌پله‌و،‌کۆت‌و‌زنجیره‌کانی‌سامان‌و،‌هیچ‌کام‌له‌به‌رژه‌وه‌ندی‌یه‌ماددی‌یه‌کان،‌که‌خه‌لکی‌به‌دوایاندا‌له‌هه‌ناسه‌بر‌کی‌دان،‌رینگا‌بۆ‌ناو‌دلی‌ئوه‌نه‌دۆزنه‌وه‌؟‌ئیه‌ر‌چۆن‌دله‌ئیمانداره‌کان‌له‌نوور‌و‌به‌ره‌که‌تی‌ئوه‌پر‌نابن‌!؟

ده‌ست‌پێوه‌گرتن‌له‌گۆزه‌راندا

"ده‌ست‌پێوه‌گرتن"‌پروونکردنه‌وه‌ی‌واتای‌ئوه‌بی‌نیازی‌یه‌یه‌که‌باسکرا.

مرۆف‌بۆ‌ئوه‌ی‌پرواته‌ناو‌دیوانی‌ده‌ست‌پێوه‌گرتنه‌وه،‌ده‌بی‌له‌ده‌روازه‌ی‌بی‌نیازی‌یه‌وه‌پرواته‌ژووره‌وه‌!‌له‌به‌ر‌ئوه‌،‌ئه‌گه‌ر‌یه‌کی‌یان‌"لازم"‌بی‌ت‌ئوه‌ی‌تریان‌ده‌بیته‌"مه‌لزوم"‌ی.

تینکۆشه‌ریکی‌پرووسپی‌وه‌کو‌مامۆستا‌نورسی،‌که‌له‌ده‌سته‌رداری‌و‌بی‌نیازیدا‌پێغه‌مبه‌رانی‌-‌دروودیان‌له‌سه‌ر‌بی‌ت‌-‌کردووه‌به‌پیشه‌نگ‌و‌پیشه‌ره‌وی‌خۆی،‌بی‌گومان‌"ده‌ست‌پێوه‌گرتن"‌ی‌لئی‌جیا‌نایته‌وه،‌هه‌تا‌کو‌ده‌بیته‌ره‌فتار‌و‌خوویه‌کی

(١) لهم‌فه‌رموده‌یه‌ی‌پێغه‌مبه‌ران‌-‌دروودیان‌له‌سه‌ر‌بی‌ت‌-‌له‌چه‌ندین‌ئایه‌تی‌قورئانی‌په‌رۆزدا‌هاتووه‌.‌وه‌ک:

(یونس: ٧٢)، (هود: ٢٩)، (سبأ: ٤٧). (وه‌ر‌گێڕ)

(٢) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی دووهم، ل: ١٩. (وه‌ر‌گێڕ)

سروشتى و رهوشتيكى ئاسايى ئەو، ئىتر كەمىك شۇربا و پەرداخىك ئاۋ لە گەل لە تىك ناندا سەروزىيادى بۇيۇي پۇژانەي دەيىت، چونكە ئەم مەرقۇشە گەورەيە، وەك "لامارتىن" شاعىرى بە ويۇدانى فەرەنسى دەليىت:

"بۇ ئەو نازى كە بخوات، بەلكو هيندە خىراك دەخوات كە برسيتىي بشكىنى، تاكو دريۇه بە ژيانى بدات".

دەست پىۋە گرتنى مامۇستا نوورسى تەنھا لە خواردن و خواردنەو و پۇشاك و كاروبارە سادە كانى تردا نىيە و لەو سنوورەدا نەپوستاندوۋە، بەلكو واتايە كى فراوانى بە "دەست پىۋە گرتن" بەخشىۋە، ئەوئەش بە ئىسراف نە كردن لە بەھا پەتى و كاروبارە مەعنەۋىيە كانى وەك هزرر و توانا و لىھاتن و كات و دەروون و تەنانەت هەناسەشدا! ئىتر ئەم شىۋازى لىپرسىنەۋە وردەي بۇ خۇي پەسەند كرد كە بە دريۇايى ژيانى گرتىبەر و، بە وينەي يە كىك لە ئاكارە كانى خۇي پىش چاۋى سەرجەم قوتايانىشى خست. بەم پىيە، تەلقىندانى هزرە كان - ھەرچى يەك بن - بە گوڭى ئەواندا و، كىتب پىن خويندەنەۋى قوتايىي نوور بە ھەر شىۋەيەك رىك بىكەۋىت، كارىكى يە كجار دۇۋارە. چونكە تىشكۆي دلى ئەو، كە وشەي "ورىابە"ى لەخۇ گرتوۋە، بەھىزترىن پارىزەرىەتى لە گەشتى ژياندا.

بەم جۇرە و بە دامەزراندنى پىشەنگىكى باك و خاۋىن، نوورسى سەلماندى كە يە كىكە لە مەرقۇشە دە گمەنە كان و، چاكسازىكى بە توانا و پەروەردە كارىكى زانا و شارەزايە بە دەروازە و كەلەبەرە كانى دەروونى مەرقۇش و، لاپەرەيە كى فراوانى نوڭى خستە سەر "مىژۋوى دەست پىۋە گرتن" كە بە نوورنىكى درەخشان نووسراۋەتەۋە.

خۇ بە گەورە پىشان نەدان و دەستبەردارى

ئەم دوو سىفەتە كارىگەرىيە كى يە كجار گرنىگان لە بلاۋبوۋنەۋى پەيامە كانى نووردا ھەيە لە سەرانسەرى دىيادا. چونكە مامۇستا نوورسى خەرمانەي "قۇب العارفين" و بريق و باقى "غوث الواصلين"ى لە دەۋرى خۇي نەئالاندوۋە! لەبەر ئەۋەيە كە دلە كان خۇشيان ويست و، بەۋپەرى حەز و گەرموگورىيەۋە بەرەۋ پرووى پۇشتن و، دەر گاكانى خۇيان بۇ خستە سەرىشت، تاكو پىشۋازى لە ئامانجە بلند و مەزنىە كەي بىكەن..

بۆ ئوموم: زۆر ئیك له ئامۆزگاری و وانه‌کانی له ره‌وشت و ئاكاره‌ به‌رزه‌کان و په‌ند و حیکمه‌ته‌کاندا، راسته‌وخۆ ئاراسته‌ی خۆی ده‌کات و، ده‌روونی خۆی ده‌کاته ئاقانه و یه‌که‌م گۆی بیست بۆ گوفتاره‌ به‌هیز و وشه‌ توندوتیژه‌کانی. ئیتر پرووناکی په‌کان له‌و مه‌لبه‌نده‌وه‌ بلاوه‌بنه‌وه‌ به‌ره‌و ئه‌و دلانه‌ی که‌ تامه‌زرۆ و تینووی دلنه‌وایی و به‌خته‌وه‌ری و ئاسوده‌یین، به‌ وینه‌ی بلاو بوونه‌وه‌ی شه‌پۆله‌ هه‌لچوه‌کانی ده‌ریا له‌ سه‌نته‌روه‌ بۆ ده‌ورو به‌ر.

مامۆستا نوورسی له‌ ژبانی که‌سیی خۆیدا هه‌تا بلیی خاکی و له‌سه‌رخۆیه‌ و، به‌ هه‌موو توانایه‌کی له‌ ئازاردانی خه‌لك، ته‌نانه‌ت له‌ ئازاردانی بچوو‌کترین زینده‌وه‌ریش خۆی ده‌پاریزیت. به‌م پێی په‌چه‌ندین سه‌ختیی بێ سنوور و ته‌نگانه‌ی جۆراو جۆر و گرفتی جیا جیا ده‌چێزیت، به‌و مه‌رجه‌ی په‌نجه‌ بۆ ئیمان که‌ی نه‌بریت و، به‌ خراپیش ده‌ست بۆ کتێبه‌ پیرۆزه‌ که‌ی درێژ نه‌کریت که‌ قورئانی پیرۆزه‌! چونکه‌ له‌و کاته‌دا ئه‌م ده‌ریا ئارامه‌ ده‌شله‌فیت و شه‌پۆله‌کانی هینده‌ به‌رز ده‌بنه‌وه‌ و توفانیکی و هه‌ا پیکده‌هین که‌ سه‌رسامی ده‌هاوینت و، سام و ترس و له‌رزیش له‌ که‌ناره‌کانیدا هه‌لده‌پێژی! که‌واته‌ پاته‌وان و سه‌ربازیکی هینده‌ ئازا و به‌جه‌رگه‌ که‌ سنووری ئیمان ده‌پاریزیت..

ئاخر چۆن نا؟ ئه‌ی ئایا ئه‌و خزمه‌تگوزاریکی ئه‌مینی قورئانی پیرۆز نی‌یه‌ که‌ به‌وپه‌ری راستی به‌رگه‌یی لێ ده‌کات؟!

مامۆستا نوورسی بۆ خۆی ئه‌م راستی په‌ به‌م جۆره‌ی خواره‌وه‌ پروون ده‌کاته‌وه‌: "هه‌روه‌ک ئه‌و سه‌ربازه‌ ئیشکگره‌ی له‌ شوینی دیاریکراودا راوه‌ستاوه‌، نابێ ده‌سته‌رداری چه‌کی خۆی ببینت، ته‌نانه‌ت گه‌ر سه‌رکرده‌ی گشتیی سوپاش بیت بۆ سه‌ردانی.. منیش سه‌ربازیکم له‌ سه‌ربازه‌کانی قورئان و، یه‌که‌م له‌ خزمه‌تگوزاره‌کانی و، له‌ پرووی سه‌ر سه‌ختترین که‌ سدا حه‌ق ئاشکرا ده‌که‌م، بێ ئه‌وه‌ی سه‌ری خۆمی بۆ نه‌وی بکه‌م".

* * *

ئاواته‌خواز بووم که‌ پیش ده‌ستکردن به‌م کتێبه‌، له‌ لایه‌نی زانستی و، هزر و، سۆفیتی و، ئه‌ده‌بی مامۆستا به‌دیعوززه‌مان بدوینم. به‌لام به‌ دلنایایی زانیم که‌ ئه‌م بابته‌

گشتگیر و خاوون ناوهرؤ که قوولانه ناتوانریت له چهند لاپهره په کدا سنووردار بکرین،
بویه تنها به چهند پرسته په ک نامازه یان بؤ ده کهم:

زانسته کهی

شاعیری خوالیخو شبوو "زیا پاشا" له بهیتیکیدا حقیقه تیکی مه زنی دهر پرپوه، که
نه وه کان په که له دوا ی په که دهیلینه وه و، بریتی په له وهی:

"کردار" نه که گرفتار نمای ئینسانه "بهرهم" پیوه ری پله ی مهرداته

به لئی، به دیعوززه مان سه عیدی نورسی که له کتیبخانه ی زانسته و ئیماندا
"سهرجه می په یامه کانی نور" ی کردوو به دیاری بؤ گه لی موسلمانن ئیمه و، له ناو
دله کانیشدا قوتابخانه په کی پیروزی نورانی دامه زران دووه، که سایه تی په کی کهم وینه ی
ئاو، بی نیازه له وهی که درپزه به باسی توانای زانستی بدریت، به وینه ی بی نیازی
"خؤر" له وه سف کردنی به روژی روشنادا.

به لام وه که شاعیرنکی دل سوتاو ده لیت:

جوانی نه وه په "ویست" دلمالیت

تویزه ری زیان و که مال و په وشت و په فتاره کانی هم مهرده گه وره په ی که له سایه ی
چاودیری خوی گه وره دایه، له هموو چرکه په کی زیانیدا ههست به چیژنکی خاوین و
به رز و، نارامی په کی بلند ده کات. بویه ویست و ئیختیاری لی داده مالریت و ناتوانی
درپزه به گرفتاره که ی نه دات!

ماموستا نورسی له "سهرجه می په یامه کانی نور" داله گرنگترینی بابه ته
سهره کی په کانی "نابین و، کؤمه لناسی و، نه ده ب و، یاسا و، فلهسه فه و، ته سه ووف"
دواوه و، هه تا بیشلینی تیایاندا سهر که وتوو بووه..

نه و شته ی سهرنج راده کیشیت نه وه په که خوی له دهریای نه و مه سه له و بابه ته
سهخت و ئالوزانهش داوه که زورنک له زانایان تیایدا سهر گهردان بوون و، له
چاره سهریاندا دهسته و سان مان و له رینی راست ترازان! که چی هم به وپه ری ئاسانی و به
شپوه په کی بیگومان پرونی کردنه وه و، بؤ خوی گه یشته لیواری ئاسوده بی و،
خوینره انیشی گه یانده نه و لیواره، نه وه ش به گرتنه به ری رینی نه هلی سوننهت و
جه ماعت!

لهم پروانگه‌یه‌وه خۆمان به به‌خته‌وه‌ر ده‌زانین که "سه‌رجه‌می په‌یامه‌کانی نوور" به‌وپه‌ری ئەمانه‌ت و سنگ فراوانی‌یه‌وه پیشکەش به‌هه‌موو توێژه‌کانی کۆمه‌لگا‌که‌مان بکه‌ین.

ئەم په‌یامانه‌ چه‌ند دلتۆپنکی بریسکاوه‌ن له‌ زه‌ریای قورئانی پیروژ و، چه‌ند چه‌پکینکی نوورانین له‌ تیشکی خۆری هیدایه‌ت. بۆیه‌ ئەو کاره‌ به‌ ئەرکی پیروژی سه‌رشانی هه‌موو موسلماننکی به‌غیره‌ت داده‌نریت که‌ بۆ بلاو‌کردنه‌وه‌ی ئەم په‌یامانه‌ هه‌ول‌ بدات، له‌ پیناوی رزگار کردنی ئیمانی که‌سانی تر‌دا.

میژوو به‌ گه‌لێ نموونه‌ی خۆی شایه‌ته‌ له‌سه‌ر ئەوه‌ی که‌ چه‌ندین که‌س و خه‌یزان و گه‌ل و کۆمه‌لگای بێ سنووری ئاده‌میزاد له‌ رێی ته‌نها‌یه‌ک دانه‌ کتیبه‌وه‌ هیدایه‌ت درا‌ون و به‌خته‌وه‌ری‌یان به‌ده‌ست هینا‌وه‌.

ئەو مرو‌فه‌ چه‌نده‌ دلخۆش و شادمانه‌ که‌ ده‌بیت به‌ هۆی هیدایه‌ت و ئیمان هینانی براه‌یه‌کی مرو‌فی خۆی!

هزر و بیرى

ئاشکرایه‌ که‌ هه‌موو "بیریار" یێک رینازینکی جی‌اواز و هزرنکی تایبه‌ت به‌ خۆی هه‌یه‌ و، خاوه‌نی ئامانجیکه‌ له‌ ژبانی فیکری خۆیدا که‌ له‌ پینا‌ویدا تیده‌ کۆشیت و له‌ ناخی دل‌ه‌وه‌ په‌یوه‌ندی توندوتۆلی له‌ گه‌ل‌دا هه‌یه‌. به‌لێ، ده‌بینین بۆ باسکردنی هزری مامۆستا نوورسی و قبوولکردنی ریناز و ئامانجه‌که‌ی، گه‌لێ پینشه‌کی دوور و درێژ ده‌هینریته‌وه‌. که‌چی زۆر به‌ ئاسانی ده‌توانریت هزر و ریناز و ئامانجی مامۆستا له‌م ده‌سته‌واژه‌یه‌دا ده‌ره‌بهریت که‌:

"تاقانه‌ ئامانجی کتیبه‌ ئاسمانی‌یه‌ کان و، ته‌نیا بانگه‌وازی سه‌رجه‌م پینغه‌مبه‌ران - دروودیان له‌سه‌ر بیت - بریتی‌یه‌ له‌ راگه‌یانندی "خواه‌یه‌تی" و "یه‌کتایی" به‌دیه‌ینه‌ری بوونه‌وه‌ران و، سه‌لمانندی ئەم بانگه‌وازه‌ هه‌ره‌ مه‌زنه‌ به‌ به‌لگه‌ زانستی و مه‌نتیقی و فه‌لسه‌فی‌یه‌کان".

ئایا و اتای ئەم ده‌سته‌واژه‌یه‌ ئەوه‌یه‌ که‌ مامۆستا نوورسی په‌یوه‌ندی به‌ مه‌نتیق و فه‌لسه‌فه‌ و زانسته‌ گه‌ردوونی‌یه‌ کانه‌وه‌ هه‌یه‌؟

بہ لئی، مامؤستا نورسی بؤ خۆی زانایه کی گہورہی مہنتیق و فہیلہ سوو فینکی بہ توانایه، مادہم فہلسفہ و مہنتیق لہ گہل قورئانی پیروزدا لہ ناشتہ و اییدا بن و، رینی خزمہ تکرندی حق و راستی بگر نہ بہر، لہ پیناوی چہ سپاندنی مہودای حہقتر بوونی بانگہ وازہ جیہانی یہ پیروزہ کہی قورئاندا. ہر وہک زانستیش بہ دہستہ وہ دہ گریٹ تا کو جارینکی دیکہ لہو رپیہ وہ و بہ درہ خشانترین بہ لگہی بن گومان بیسہ لمینیت کہ قورئانی پیروز گرفتاری ئەزہ لیبی خوای گہورہ یہ.

خۆ ہد تا فہلسفہ لہ واتای "حیکمہت" نزیک بیئتہ وہ، ئەوا ہموو کتیبیککی فہلسفہ دہ بیئتہ "حیکمہت" یکی مہزن و، دانہرہ کہشی دہ بیئت بہ "حہ کیم" یکی کارامہ لہ رینی چہ سپاندنی بوونی بہ دہ بیئتہری بہ خشنندہ دا، بہو سیفہ تہ موقہ ددہ سانہی کہ شایانی ئەون. مامؤستا نورسی، بہ گرتنہ بہری ئەم رینگا زانستی یہ توندوتوئل و نورانی یہی قورئانی پیروز، شہرفی رزگار کردنی ئیمانی ہزاران کہسی دہست کہوتو وہ لہ قوتایانی زانکۆ، ہر وہک گہلی تاییہ ئەندلی زانستی و ئەدہ بی و فہلسفہ فی تریشی بہ دہست ہینا وہ.

تہسہ ووفی

رؤژیکیان لہ زانایہ کی گہورہی تہریقہ تی نہ قشہ بندیم پرسی، کہ بہ ہموو توانایہ کی تیدہ کۆشیت لہ سہر جہم جموجوولہ کانیدا شوین سوننہ تی پیغہ مہر ﷺ بکہویت، وتم:

ھۆی تیکچوونی پہیوہندی نیوان سو فی و زانایان چی یہ؟

وتی: "زانایان" زانست "ی پیغہ مہر ﷺ و، سو فی یہ کانیش "کردار" ہکانی ئەو سہرورہ یان بہ میرات و ہر گرتو وہ. لہ بہر ئەوہ، ہر کہ سینک زانست و کرداری ئەوی پینکہ وہ بہر کہوت بیت پنی دہلین: "ذو الجناحین". کہواتہ مہ بہست لہ تہریقہ تدا کار کردنہ بہ عزمہ تہ کان، نہک رپوخسہ تہ کان. ہر وہ ہا رپوشت گرتنہ بہ ئاکارہ بہرزہ کانی پیغہ مہر ﷺ و خۆ پاک کردنہ وہ یہ لہ سہر جہم نہ خۆشی یہ مہعنہوی یہ کان و، توانوہ وہ یہ لہ رہزامہندی خوای گہورہ دا..

ئو کہسہی کہ ئەم پلہ یہ کجار بہرزہی دہست دہ کہویت، بن گومان لہ ئەہلی حہقیقہ تہ. واتہ گہیشتوہ تہ ئەو ئامانجہی کہ لہ تہریقہ تدا جینی مہ بہستہ. جا لہ بہر ئەوہی

به‌ده‌سته‌ینانی ئەم پله‌ بلنده بۆ هه‌موو که‌سیک مه‌یسه‌ر ناییت، ئەوا گه‌وره‌ مه‌ردانمان چه‌ند ده‌ستوورینکی دیاری کراویان داناوه‌ که‌ به‌ ئاسانی مرۆف ده‌ گه‌یه‌ننه‌ ئەو ئامانجه‌ .
به‌ پوختی: "ته‌ریقه‌ت" له‌ ناوه‌ندی بازنه‌ی "شه‌ریعه‌ت" دا ده‌خولیته‌وه‌ . خۆ ئە‌گه‌ر که‌سیک له‌ ته‌ریقه‌ته‌وه‌ به‌ربیته‌ خواره‌وه‌، ده‌ که‌وێته‌ ناو بازنه‌ی "شه‌ریعه‌ت" . به‌لام ئەو که‌سه‌ی - په‌نا به‌ خوا - له‌ بازنه‌ی شه‌ریعه‌ت ده‌رده‌چیت، ئەوا زیانیکی گه‌لی ئاشکرا ده‌کات ."

به‌ پشت به‌ستن به‌ وته‌ی ئەم زانا مه‌زنه‌، هیچ جیاوازی‌یه‌کی سه‌ره‌کی له‌ نیوان ناوه‌رۆکی ئەو پینگا نوورانی‌یه‌دا که‌ به‌دیعوززه‌مان گرتوویه‌ته‌به‌ر و ئەو ته‌سه‌ووفه‌ راسته‌قینه‌یه‌دا نی‌یه‌ که‌ شتیکی دیکه‌ی تیکه‌ل نه‌بووینت جگه‌ له‌وه‌ی باسکرا . هه‌ردوو کیشیان مرۆف ده‌ گه‌یه‌ننه‌ ره‌زانه‌ندی به‌دیپهنه‌ر، که‌ ئەویش ده‌یگه‌یه‌نیته‌ به‌هه‌شت و بینیی جوانیی خۆای گه‌وره‌ .

به‌م پێ‌یه‌، هه‌موو یه‌کینکی برایانمان له‌ ئەه‌لی ته‌سه‌ووف که‌ بۆ ئەو ئامانجه‌ ره‌سه‌ن و به‌رزانه‌ تیده‌ کۆشن، ده‌توانن به‌وپه‌ری خۆشه‌ویستی و به‌ بنی هیچ پینگریک "سه‌رجه‌می په‌یامه‌ کانی نوور" بخویننه‌وه‌ . ته‌نانه‌ت په‌یامه‌ کانی نوور به‌ گرتنه‌به‌ری پینگای قورئانی پیروز بازنه‌ی "موراقبه‌"ی ته‌سه‌ووفیان فراوان کردووه‌ و، ئەرکی "بیر کردنه‌وه‌"شی وه‌کو ویردینکی گرنگ بۆ ئەوان زیاد کردووه‌ .

به‌ئێ، ئەو ریپواره‌ی رینی ته‌سه‌ووف که‌ سه‌رقالی چاودیری دلی خۆیه‌تی، به‌م "بیر کردنه‌وه‌"یه‌ چه‌ندین ئاسۆی فراوان له‌ پیش چاوی خۆی و دلیدا ده‌کاته‌وه‌، هه‌روه‌ک به‌ دل و سه‌رجه‌م له‌تائیفه‌ کانی تری ده‌روانیته‌ بوونه‌وه‌ران به‌و مه‌زنی‌یه‌ی خۆیانه‌وه‌، هه‌ر له‌ گه‌ردیله‌ کانه‌وه‌ هه‌تا هه‌ساره‌کان و، به‌وپه‌ری شادمانی‌یه‌وه‌ هه‌زار و یه‌ک دره‌وشانه‌وه‌ی ناوه‌ جوانه‌ کانی خۆای گه‌وره‌ و سیفه‌ته‌ شکۆمه‌نده‌ کانی له‌و جیهانانه‌دا ده‌بینیت . ئیتر به‌ "علم‌ الیقین" و "عین‌ الیقین"، ته‌نانه‌ت به‌ "حق‌ الیقین" یش ده‌بینی و هه‌ست ده‌کات له‌ ناو مزگه‌وتینکی هینده‌ فراواندایه‌ که‌ ئەو کۆمه‌لانه‌ی ده‌رۆنه‌ ناوی له‌ سنووری ژماره‌ و په‌نوس به‌ده‌رن و، هه‌ر هه‌مووشیان، به‌وپه‌ری شه‌وق و ملکه‌چی و مه‌ستی و خۆشه‌ویستی‌یه‌وه‌ و به‌ په‌ک ده‌نگ، یادی به‌دیپهنه‌ریان به‌ شیوه‌یه‌ک ده‌کهنه‌وه‌ که‌

ئاوازه تەبا و سازگاره كانی ئەو زیكر و یاده به چه نندین زمانی جیا جیا لەو مزگوتەدا دووبارە دەكەنوه و دەلین:

"سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر".

بەم جۆرە، ئەو كەسەى بەم رینگا نورانی و ئیمانی و بەلگەییەدا دەروات كە پەيامە كانی نوور بەرەو قورئان و ئیمان و زانست كرددوویانەتەوه، دەرواتە ناو ئەم چەشنە مزگوتە مەزنەوه. هەر كەسەش بە ئەندازەى ئیمان و ئیخلاص و زانستی خۆى، لەم سەرچاوه به خوڕەمه بههرەمەند دەبیت.

ئەدەبه كەى

ئەدیبان و شاعیران و بیریاران و زانایان، هەر لەمیزه، لە پرووی وشە و واتا و شیواز و ناوەرۆكەوه بوون بە دوو بەشەوه. هەندیکیان تەنها بایەخى بە شیواز و گەیانندى مەبەست و كیش و سەروا داوه، و اتایان بۆ شیواز بەخت كرددوه. كە ئەمەش بە جوانى لە شیعردا دەردەكەوت. بەلام بەشەكەى تر لایەنى ناوەرۆك و اتایان كرده مەبەست و نەیانكرد بە قوربانى بۆ وشە و شیواز.

جالەبەر ئەوهى مامۆستا نورسى بلیمەتیکى كەم وینەیه، ئەوا تەمەنى بەبیت و پر لە بەخششى خۆى لە ریز كردن و رینكخستنى وشە كاندا بەسەر نەبردوه. بەلكو بە پینچەوانەوه، كاری سەرەكیى ئەو بریتى بووه لە زیندوو كرددنەوهى هەستی ئایینی و ئیمانی، هەرۆك زیندوو راگرتنى چەمكى پەوشت و ئاكارە بەرزە كانی كرددوه بە ئاوات و ئامانجى خۆى. ئەوهش بە دامەزراندن و جیگیر كردنیان لە گیان و ویزدان و هزرە كاندا، تاكو لە ناوەندى چەرخ و سەردەمە كانەوه بۆ بەره كانی داهاتوو بگۆیزرینهوه.

شتیکى سروشتىیه بۆ كەسینكى وهك ئەم تیکۆشەرهى كە هەموو هەناسە و ژبانی خۆى لە پیناوى هینانەدیى ئەم ئامانجە بەرزەدا بەخت كرددیت، سەرقالى وشەى رازاوه و لایەنە پروو كەشە كانی شیواز نەبیت.

لە گەل ئەوه شدا دەتوانیت بوترى:

مامۆستا لە پرووی جوانیى چیژو، ناسکیى هەست و، قولیى هزر و، دووریى ئەندیشهوه، خاوهنى مەلەكەیه كى ئەدەبى داهینەر و ئااساییه. بۆیه بەپینى جۆراو جۆریى

"بابه‌ت" شیوازی تایه‌تی و دارشتنی جیاوازی له نووسینه‌کانیدا به‌کار ده‌هینیت. ئەو‌ه‌تا کاتی له‌بابه‌ته‌فلسه‌فی‌یه‌کاندا ده‌یه‌ویت به‌ه‌لگه‌ی مه‌نتیقی قه‌ناعه‌ت به‌ژی‌ری به‌خشیت، ده‌چی ده‌سته‌واژه‌کورت و پوخته‌کان به‌کار ده‌هینیت. به‌لام کاتی که ده‌یه‌ویت دل و رۆح به‌ره‌و به‌رزایه‌کان بیات، ئەوا به‌ت‌ه‌وا‌ی ده‌روونه‌کان که‌مه‌ند‌کیش ده‌کات..

بۆ نمونه: کاتی له‌ئاسمان و خۆر و ئەستێره‌کان و پرووناکیی مانگ ده‌دویت، به‌تایه‌ت لیدوو‌انه‌کانی له‌باره‌ی وه‌رزی به‌هار و دره‌وشانه‌وه‌ی توانست و مه‌زنی به‌دی‌هینەر له‌م جیهانانه‌دا، ئەوا شیوازه‌که‌ی نه‌رمونیانی‌یه‌کی تایه‌تی به‌ده‌ست ده‌هینیت، وه‌ک بلی هه‌موو یه‌کیک له‌و ته‌شبهه‌انه‌ی که‌ ده‌یان‌هینیت یاد‌کردنه‌وه‌ی تابلویه‌کی هونه‌ری په‌نگین بیت که‌ خه‌رمانه‌ی جوانترین و سازگارترین په‌نگ ده‌وره‌یان داییت. له‌به‌کارهینانی وینا‌کانیشدا ژیان به‌به‌ر جیهانیک‌ی پر له‌گه‌وره‌ترین کاری ده‌راسادا ده‌کات.

له‌م نه‌ینی یه‌وه‌یه‌که‌ قوتایی نووری زانکۆ ده‌توانیت به‌خویندنه‌وه‌ی "سه‌رجه‌می په‌یامه‌کانی نوور" هه‌موو هه‌ست و هزر و گیان و وێژدان و ئەندیشه‌ی خۆی تیر بکات. ئە‌ی ئایا چۆن دل ئارام ناییت، له‌کاتیکدا که‌ په‌یامه‌کانی نوور چه‌پکیکی هه‌لبژاردن له‌گولزاری ئەو قورئانه‌ی پرۆزه‌ی که‌ هه‌موو جیهانه‌کانی له‌ئامیز گرتوه‌! ئەو‌ه‌تا بۆن و به‌رامه‌ی باخچه‌ی پرۆزی خ‌وای میهره‌بان و پرووناکی‌یه‌کانی ئەو باخه، له‌و په‌یامانه‌وه‌ بلاو ده‌بنه‌وه.

بہی یہ کہم

تو ناعی یہ کہ می ریانی

بهندی یه کهم

له دایکبوون و گهوره بوون

سالی ۱۸۷۷ز/ ۱۲۹۴ک

□ ناسنامه‌ی کهسی:

ناو و نازناوی: بهدیعوززه مان سه‌عید.

ناوی باوکی: میرزا^(۱).

ناوی دایکی: نورییه^(۲).

به‌رواری له دایکبوونی: سالی ۱۲۹۳^(۳).

شوینی له دایکبوونی: گوندی "نوورس" ی سهر به ناحیه‌ی "تیسپاریت" که سهر به

قهزای "خیزان" ه و له شوینه کانی سهر به پاریزگای "به‌دلیس" ه.

ئایینی: موسلمان.

(۱) "سۆفی میرزا" ی باوکی له "وهرع" دا هینده به‌ناوبانگ بووه که به نمونه هینراوه‌ته‌وه و، تامی پارووی حهرامی نه‌چه‌شتووه و، جگه له حه‌لال هیچ شتیکی ده‌رخواردی مناله کانی نه‌داوه. ته‌نانه‌ت که نازه‌له کانی له کیلگه و له‌وه‌رگاگان ده‌هیناپه‌وه، ده‌می ده‌به‌سن تاکو له گیا و ده‌غل و دانی خه‌لک نه‌خۆن (ش ۵۴/۱). له ساله کانی بیستی سه‌ده‌ی بیسته‌مدا کۆچی دوابی کردووه و له گۆرستانی گوندی "نوورس" ته‌سپه‌رده‌ی خاک کراوه و له‌سهر کیلی گۆزه‌که‌ی نووسراوه: (مرزه).

(۲) کاتن پرسیار له دایکی کراوه: به چ جۆرنیک مناله کانت په‌روه‌ده کردووه و ا هینده له راده‌به‌ده‌ر زیره‌کن؟ له وه‌لامدا و توویه‌تی: مه‌گه‌ر ئه‌و کاتانه‌ی عوزری شعرعیم بوویت، ده‌نا هه‌ر گیز ده‌سته‌رداری شه‌ونوێ نه‌بووم و، ده‌ستیشم به ده‌ستوێزه‌وه نه‌بوویت شیرم به مناله کاتم نه‌داوه. (ب ۵۹/۱) له کاتی جه‌نگی یه‌که‌می جیهانیدا کۆچی دوابی کردووه و له گۆرستانی گونده‌که‌یان له نیوان گۆری سۆفی میرزا و مه‌لا عه‌بدوللای کوره‌گه‌وره‌یدا نیژراوه.

(۳) به پنی میژووی رۆمی که له کۆتایی ده‌ولته‌ی عوسمانیدا کاری پین ده‌کرا و، سال له‌و ته‌قوعه‌دا له یه‌کی مارت‌ه‌وه ده‌ستی پین ده‌کرد. ئه‌م سال‌ش ده‌کاته سالی ۱۲۹۴ کۆچی (۱۸۷۶ - ۱۸۷۷ز).

روخساری: بالا به‌رز، چاو هه‌نگوینی، گه‌نم ره‌نگ.
نیشانه‌ی جو‌دا‌که‌ره‌وه‌ی: نی‌یه^(۱).

* * *

[جگه له‌مانه‌ی ر‌ابورد، له‌و داخو‌ازی‌یه‌شدا که پ‌ری کردووه‌ته‌وه بۆ "دار الحکمة
الإسلامية" ئەم زانیاری‌یانه‌ی خو‌اره‌وه‌ی تو‌مار کردووه]:

ناوم: سه‌عید.

نازناوم: به‌دیعوززه‌مان.

ناوی باو‌کم: میرزا.

له ه‌یج بنه‌ماله‌یه‌کی ناسراو نیم.

شافیعی مه‌زه‌هم.

یه‌کی‌کم له‌هاوولاتیانی ده‌وله‌تی پایه‌بلندی عوسمانی.

له‌سه‌ره‌تای خویندنی زانستیمدا نزیکه‌ی دوو سال له‌ناحیه‌ی "ئیسپاریت" لای
کاکه‌مه‌لا "عه‌بدوئلا"ی برا‌گه‌وره‌م وانهم خویندووه. پاشان له‌شارۆچکه‌ی
"بایه‌زید"ی سه‌ر به‌پاریز‌گای "ئه‌رزروم" رۆشتمه‌ئه‌لقه‌ی ده‌رسی "مامۆستا مح‌مه‌د
جه‌لالی" و سه‌رجه‌م وانه‌دیاری کراوه‌کانم له‌وئ ته‌واو کرد. پاشان بۆ ماوه‌ی پازده‌سال
وانه‌ی زانسته‌جۆراو‌جۆره‌کانم له‌شاری "وان" به‌ده‌رس وتوو‌ه‌ته‌وه.

کاتیکیش که ئەم جه‌نگه‌ی ئیستا - جه‌نگی جیهانیی یه‌که‌م - را‌گه‌یه‌نرا، به‌سیفه‌تی
فه‌رمانده‌ی خو‌به‌خشه‌ران به‌شداریم تیدا کرد، ئنجا له‌شاری "به‌دل‌یس" به‌دی‌ل گیرام و
که‌ومه‌ به‌رده‌ستی رووسه‌کان. پاشان له‌دی‌لی هه‌له‌هاتم و گه‌رامه‌وه‌ بۆ ئه‌سته‌مبوول و،
بووم به‌ئه‌ندام له‌"دار الحکمة الإسلامية"دا له‌سه‌ره‌تای دروست بوونیه‌وه.

له‌ده‌می دی‌لیمدا ئەو ئیجازه‌نامه‌یه‌م ون کرد که له‌مامۆستا "مه‌لا مح‌مه‌دی جه‌لالی"م
وه‌رگرت.

(۱) له‌و به‌لگه‌نامه‌یه‌وه‌رگه‌راوه‌که مامۆستا نورسی له‌کاتی وه‌رگیرانی به‌ئه‌ندام له‌"دار الحکمة
الإسلامية"دا پێشکشی کردووه. (ش ۱۹۸/۱).

حه فده دانراوم ههیه، که ئەمانەن:

به زمانى عەرەبى: "إشارات الإعجاز، تعليقات، قزل إيجاز، الخطبة الشامية"^(۱).

پاشماوهى كتيبه كانى تر به زمانى تور كين، كه بریتين له:

"خالتك له نوورى ناسینی خواى گهوره، تيشكه كانى ناسینی پیغه مبهەر ﷺ، سنووحات، مونا زه رات، موحا كه مات، گزنگه كان، چهنه بریسكانه وهیهك، هیمما كان، ئاماژه كان، شمش ههنگاوه كان، پروانامه ی ههردوو قوتابخانه ی موسیبهت، ناو كه كانى حه قیقهت".

به توركى و كوردی قسه ده كه م، ههروهك به عەرەبى و فارسیش ده خوینمه وه و ده نووسم^(۲).

□ خیزانه كه ی

(له ته مەنى نو سالى يه وه دايكى ميهره باغم نه ديوه و به هره مه ندى له گه ل دانيشتن و گفتو گۆى نه بووم، بۆيه له و خو شه ويستى يه بهرز و بلنده بى بهش بووم.

ههروه ها له ته مەنى پازده سالىشمه وه نه متوانيوه هه ر سى خوشكه كه م بينم^(۳)، چونكه - به وينه ی دايكم - كۆچيان بۆ جيهانى بهرز ه كرد. بۆيه من له زور لوتف و سۆزى ريز و ميهرى ئه و چه شنه دانيشتن و به يهك شادبوونه ی "خوشك و برا" له دنيا دا بى بهش بووم.

ههروه ها وا په نجا ساله دو انم له سى برا كاتم نه ديوه^(۴)، خوا لىيان خو ش بىنت. به م جو ره، من له و شادمانى و دلخو شى يه بى بهش بووم كه ئەنجامى برايه تى پر سۆز و

(۱) پاشماوهى دانراوه عەرەبى يه كانى تر، خرا نه ناو كۆمه له په يامى (مه سنه ويى نوورى).

(۲) ش ۱/ ۲۰۴.

(۳) ئه و سى خوشكه ی بریتين له: "دورپريسه" كه دايكى "عوبه يد" ه و ينش جهنگى جيهانى يه كه م كۆچى دواى كردوه. ههروه ها "خاتم" كه ئافره ته زانايه كى به ريز بووه و سالى ۱۹۴۵ له حج و له ده مى ته وافدا كۆچى دواى كردوه (تيشكه كان، ل: ۴۳۱). ههروه ها "مه رجان" كه له هه مرويان بچوو كتر بووه.

(۴) برا كانى ئەمانەن "عه بدوللا" له سالى ۱۹۱۴ از كۆچى دواى كردوه كه باوكى "عه بدوره حمان" ه، ئه وه ی كه مامۆستا نوورسى به قوتابى و كورى مه عنوى خۆى ناوى ده بات. ههروه ها "مه ممد" له سالى ۱۹۵۱ زدا كۆچى دواى كردوه، ئنجا "عه بدوله جيد" كه له سالى ۱۹۶۷ زدا كۆچى دواى كردوه. كه واته مناله كانى صوفى "مه رزا" يهك له دواى يهك ئەمانەن: (دورپريسه، خاتم، عه بدوللا، سه عيد، مه ممد، عه بدوله جيد، مه رجان).

میهره‌بانی‌یه و، له تیکه‌لی و پیکه‌وه ژیانی ئەو ئازیزه زانا و خاوه‌ن ته‌قوایانه‌وه مرۆف هه‌ستی پێ ده‌کات.

ئه‌مرۆ که له گه‌ل ئەو چوار که‌سه‌دا ده‌گه‌رام که له کاروباره‌کاندا هاوکاریم ده‌که‌ن، به‌یه‌قین و دلنیاپییه‌وه به‌شیکم له‌و تۆوه‌ی به‌هه‌شت به‌ دلدا هیئرا که له ئیماندا هه‌یه، وه‌ک ئەوه‌ی "په‌یامه‌کانی نوور" به‌ روونی لێی دواون و پێش چاویان خستوه. جاله‌به‌ر ئەوه‌ی من ژنم نه‌هیناوه و به‌ پێ هاوسه‌ر ژیانم به‌سه‌ر بردوه، ئەوا منالیشم نه‌بووه و، له چێژی خاوین و به‌راهه‌تی منال و خۆشحالی و شادمانییان پێ به‌ش بووم. که‌چی له گه‌ل ئەوه‌شدا هه‌ر گیز هه‌ستم به‌م نه‌بوونی و که‌می‌یه نه‌کردوه. هه‌ر ئه‌مرۆ خوای گه‌وره و اتایه‌کی تابلیتی به‌تام و له‌زه‌تی پێ به‌خشیم و له‌سێ پرۆه‌وه هه‌ر چوار زامه‌ ناوبراوه‌کانی بۆ تیمار کردم:

یه‌که‌میان: له بریی ئەو سۆز و میهره‌بانی‌یه تاییه‌تی‌یه‌ی که له لایه‌ن دایکه‌وه ئاراسته‌م ده‌کرا، خوای گه‌وره‌ی میهره‌بان، به‌چاکه و به‌خشنده‌یی خۆی، هه‌زاران دایکی ئەوتۆی پێ به‌خشیم که سوودی له‌ راده‌به‌ده‌ر له په‌یامه‌کانی نوور وه‌رده‌گرن و چه‌ندین تام و له‌زه‌تی پۆحیی خاوین و بیگه‌ردی لێ ده‌چێژن. وه‌ک فه‌رمووده‌ی: "علیکم بدین العجائز"^(١) ده‌ری خستوه که له په‌یامه‌کانی نووردا باس کراوه.

هه‌روه‌ها له بریی ئەو شادمانی و خۆشحالی و سۆزی خوشک و براییه‌تی‌یه‌ی که ده‌بوو له تیکه‌لی و پیکه‌وه ژیان و له گه‌ل دانیشتنی هه‌ر سێ خوشکه‌کانه‌وه - خوا لییان خۆش بێت - به‌ده‌ستم به‌هینایه، خوای گه‌وره‌ی به‌خشنده هه‌زاران خوشکی به‌پێز و لاوی پێ به‌خشیم. منیش هه‌زاران سوود و به‌روبوومی مه‌عنه‌وی و شادمانیی پۆحیم له‌ دوعا و نزاکانی ئەوان و په‌یوه‌ندی‌یان به‌ په‌یامه‌کانی نووره‌وه، ده‌ست ده‌که‌ویت. گه‌لێ نیشانه‌ی زۆر هه‌ن له‌سه‌ر راستیی ئەم به‌شهی دووه‌م که بڕاکانم ده‌یانزانن و ئاگایان لێیه‌تی.

هه‌روه‌ها له بریی ئەو یارمه‌تی‌یه‌ ماددی و مه‌عنه‌وی‌یه‌ی که چاوه‌پروان ده‌کرا ئەو دوو برا خوا لیخۆشبووه‌م له‌ پرووی سۆز و به‌زه‌یی و میهره‌بانی‌یه‌وه فریایان بخستمایه و به‌

(١) الغزالی، إحياء علوم الدين، ٣/٧٨؛ الآمدي، الإحكام، ٤/٢٣٠؛ العراقي، تخریج أحاديث الإحياء، ٦/٣٧٠؛ السخاوي، المقاصد الحسنة، ٢٩٠؛ السيوطي، الدرر المنتثرة، ١٤، علي القاري، الأسرار المرفوعة، ١٢٤؛ العجلوني، كشف الحفاء، ٢/٩٢. (وه‌رگیز، له چاپه‌عه‌ره‌یی‌یه‌که‌وه)

ده‌مه‌وه بهاتنايه، خوای گه‌وره - به میهره‌بانئی خۆی - سه‌دان هزار برای راسته‌قینه و فیداکاری له خزمه‌تی په‌یامه‌کانی نووردا پئی به‌خشیم که خاوه‌نی سۆزی خاوین و بیگهردن و یارمه‌تیم ده‌ده‌ن و، نه‌ک هر ته‌نھا ژبانی دنیایان به‌تکو سه‌رمایه‌ی ژبانی ته‌ودنیاشیان له‌و پیناوه‌دا به‌خت ده‌کن.

هه‌روه‌ها له به‌رامبه‌ر بئی به‌ش بوونم له چیژی ته‌و سۆز و به‌زه‌یه‌ی که مرؤف به‌رامبه‌ر مناله‌کانی هه‌ستی پئی ده‌کات، چونکه له دنیا‌دا ژنم نه‌هیناوه و منالم نی‌یه، خوای گه‌وره - له بریی ته‌وه - سه‌دان هزار منالئی بئی گونا‌ه و خاوین و به‌ریی پئی به‌خشیم له‌و پرووه‌وه که له لاینده‌دا سوود له "په‌یامه‌کانی نوور" وه‌رده‌گرن.

به‌م جۆره‌ خوای گه‌وره‌ ته‌م سئی جۆره‌ سۆز و شه‌فه‌قه‌ت و میهر و به‌زه‌یه‌ جۆزئی‌یه‌ی بۆ گۆزیم به‌ سه‌دان هزار سۆز و شه‌فه‌قه‌ت و میهره‌بانئی^(۱).

○ عه‌بدو له‌جیدی برای

("عه‌بدو له‌جید" ی برام^(۲)) به‌ هۆی کۆچی دوایی "عه‌بدو ره‌جمان" ی برامزه‌وه‌وه‌، له‌به‌ر چه‌ند بارودۆخیکی نازار به‌خش و خه‌مگین، هه‌ستی به‌ شله‌ژان و دارمانیکی توند و به‌هیز ده‌کرد له ناخی خۆیدا، ئنجا ئومیده‌واری هیممه‌ت و مه‌ده‌دینکی مه‌عنه‌ویی ته‌وتۆ بوو له لایه‌ن منه‌وه‌ که له توانای مندا نین..

خۆ هه‌ر چه‌نده‌ من نامه‌م بۆ نه‌ده‌نارد، که چی کتوپر چه‌ند په‌یامینکم له "وته‌کان" بۆ په‌وانه‌ کرد، ته‌ویش له‌ دوای خۆیندنه‌وه‌ی ته‌و وتانه‌ نامه‌یه‌کی بۆ ناردم که تیایدا نووسیوی:

"سو‌پاس بۆ خوا! پزگارم بوو.. چونکه پینش ناردنی ته‌م وتانه‌ وه‌خت بوو شیت بيم! به‌لام هه‌ریه‌ک له‌و وتانه‌ جینی رابه‌ریکیان بۆ من گرت‌وه‌وه. خۆ ته‌گه‌ر ته‌نھا یه‌ک رابه‌رم لئی

(۱) پاشبه‌نده‌کان، پاشبه‌ندی له‌میرداغ: ۵۶۸/۲-۵۷۱.

(۲) بچوو کتیبی براکانی مامۆستا نوورسی‌یه. به‌شیککی له‌ په‌یامه‌کانی نوور کردووه به‌ عه‌ره‌بی، هه‌روه‌ک "لامازه‌کانی لبعجاز" و "مه‌سه‌ویی نووری" شی کردووه به‌ تورکی. له‌ پینشدا مامۆستای زمانی عه‌ره‌بی و، پاشان موفتی و، ئنجا مامۆستای زانسته‌ لیسلامی‌یه‌کان بووه له‌ په‌همانگای بالای شاری "قۆنیه". له‌ سالی ۱۹۶۷ز له‌ ته‌مه‌نی هه‌شتا و سنی سالی‌دا کۆچی دوایی کردووه‌وه، له‌ گۆزستانی مه‌ولانا جه‌لاله‌دینی رۆمی له "قۆنیه" نۆزراوه. خوالئی خۆش بیت. (وه‌ر گێژ)

دوور کهوتبیته‌وه، ئەوا به یەك جار چەندین رابەری زۆرم دەست کهوت^(۱)، سوپاس بۆ خوالەو باره پەڕیشانە رزگارم بوو. منیش لە لایەنی خۆمەوه که سه‌یری حالی ئەوم کرد و سه‌رنج‌م دا، بۆم دەر کهوت پینگا و پینازینکی جوانی گرتوو ته‌به‌ر و، به‌فه‌زلی خوای گه‌وره‌ له‌و حاله‌ت و بارودۆخانه‌ی پینشووی رزگاری بووه^(۲).

(عه‌بدوله‌جیدی برام یه‌ کینکه‌ له‌ قوتابی‌یه‌ خۆبه‌ختکار و کارگوزار و دل‌سۆزه‌ کام.) کاتی خۆی خانوویه‌کی جوانی له‌ شاری "وان" هه‌بوو، گوزه‌رانیشتی له‌وئ به‌ گوێره‌ی دل بوو. ئەمه‌ سه‌ره‌رای ئەوه‌ی که به‌ دهرس و تنه‌وه‌ خه‌ریک و سه‌رقال بوو. جا کاتی که خزمه‌تکردنی قورئان پینوستی کرد به‌ره‌و شوینیکی دووری سه‌رسنوور پرۆم، ویستم له‌ گه‌ل خۆمدا بیهم. به‌لام ئەو به‌مه‌ رازی نه‌بوو، وه‌ك بلینی پینی باش بیست منیش نه‌پرۆم، چونکه‌ له‌وانه‌یه‌ کاره‌ که شتیکی له‌ باره‌ی سیاسه‌ته‌وه‌ تیکه‌ل بیست و، دوور نی‌یه‌ دوو چاری په‌هه‌نده‌ییشی بکات و، وای به‌ باش زانی که هه‌ر له‌وئ بمینتیه‌وه‌. ئیتر به‌م جۆره‌ له‌ گه‌لماندا به‌ شداری نه‌کرد.

به‌لام زلله‌یه‌کی میه‌ره‌بانیی وای لێ درا که پینچه‌وانه‌ی مه‌به‌سته‌که‌ی خۆی هاته‌ دی و، هه‌ر گیز چاوه‌رینی شتی وای نه‌ده‌کرد. ئەوه‌بوو له‌وئ و له‌ خانووه‌ جوانکیله‌که‌ی دوور خرایه‌وه‌ و ناچار کرا بروات بۆ "هه‌ر گانی"^(۳)!

○ عوبه‌یدی خوشکه‌زای

"عوبه‌ید"ی خوشکه‌زام یه‌ کینک بوو له‌ قوتابی‌یه‌ کام و، له‌ جه‌نگی جیهانیی یه‌ که‌مدا له‌ نزیکه‌ی منه‌وه‌ و له‌ بری من شه‌هید بوو. جا هه‌ر چه‌نده‌ من له‌ دیلیدا بووم و نه‌مه‌زانی له‌ کوئ نیژراوه‌ و سێ مانگه‌ پینش له‌ شوینی ناشتییه‌وه‌ دوور بووم، که‌چی له‌ خه‌ونیکدا که پینم وایه‌ "رؤیا صادقه‌" بوو، رۆشتمه‌ ناو گۆره‌ که‌یه‌وه‌ که له‌ خانوویه‌ك ده‌چوو له‌ ژێر زه‌ویدا بنیات نرابیست..

(۱) چونکه‌ خۆی دوور خرایه‌وه‌ بۆ "هه‌ر گانی" و مامۆستا نورسیش دوور خرایه‌وه‌ بۆ "بوردوور". مه‌به‌ستیشی له‌ "چه‌ندین رابەری زۆر" په‌یامه‌کانی نووره‌.

(۲) مه‌کتوبات، مه‌کتووبی بیست و هه‌شتم، ل: ۶۰۲-۶۰۳.

(۳) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی ده‌هه‌م، ل: ۸۵. هه‌ر گانی: قه‌زایه‌کی سه‌ر به‌ پارێزگای "له‌لازیغ"ی تورکیایه‌ و (۵۰۰کم) به‌ره‌و خۆرئاوا له‌ "وان"ه‌وه‌ دووره‌! (وه‌رگێڕ)

له‌و خه‌ونه‌دا ئه‌وم له‌ چینی پله‌ی شه‌هیداندا بینی. ئه‌و له‌و باوه‌رهدا بوو که من مردووم و پینی راگه‌یاندم که گه‌لنی بۆم گریاوه! باوه‌ریشی و ابوو که هیشتا خۆی ماوه، به‌لام له‌تاو مه‌ترسیی داگیر کردنی پرووس خانوویه‌کی جوانی له‌ ژیر زه‌ویدا بۆ خۆی بنیات ناوه^(۱)!

○ عه‌بدوهره‌حمانی برزای

(“عه‌بدوهره‌حمانی”ی برزای^(۱) هه‌شت ساڵ پێش ئیستا به‌جینی هیشتم و لیم دوور که‌وته‌وه. خۆ هه‌رچه‌نده‌ له‌م ماوه‌یه‌دا له‌ که‌ی بنی ئاگایی و شوبه‌هه و گومان و هه‌مه‌کانی دنیای به‌ر که‌وتبوو، که‌چی له‌ گه‌ل ئه‌وه‌شدا گومانیککی باشی له‌ پاده‌ی خۆم زیاتری پیم هه‌بوو. بۆیه‌ داوای لێ کردم هه‌ممه‌تیککی ئه‌وتۆی فریا بۆم که من شککی نابم و له‌ تواناندا نی‌یه‌..

به‌لام هه‌ممه‌ت و یارمه‌تیی فریاگوزاریی “قورئانی پیرۆز” فریای که‌وت و پوشت به‌ هانایه‌وه، چونکه‌ سێ مانگ پێش وه‌فاتی، “وته‌ی ده‌هه‌م”ی به‌ده‌ست گه‌یانده‌بوو، که‌ تایبه‌ته‌ به‌ “حه‌شر” هه‌!

ئه‌و په‌یامه‌ش له‌ پرووی پاکژ کردینه‌وه له‌ چلک و چه‌په‌لی په‌ مه‌عنه‌وی په‌کان و لێلایه‌کانی وه‌هم و گومان و بنی ئاگایی، پوشتی خۆی له‌ودا بینیبوو. ته‌نانه‌ت به‌ره‌و په‌یه‌کی وه‌ک پله‌ی “ویلایه‌ت” به‌رزای کردبووه‌وه، چونکه‌ سێ دانه‌ که‌رامه‌تی ئاشکرای له‌و نامه‌یه‌دا ده‌رخستبوو که‌ پێش وه‌فاتی بۆی نووسیویوم! ئه‌و نامه‌یه‌ش له‌ ناوه‌ندی پرگه‌کانی “مه‌کتووبی بیست و چه‌وته‌م” دا تۆمار کراوه. با سه‌یر بکړیت^(۳).

(۱) مه‌کتووبات، مه‌کتووبی په‌که‌م، ل: ۸.

(۲) ناوی “عه‌بدوهره‌حمانی کورپی عه‌بدووللا”یه و برزای مامۆستا نوورسی‌یه. له‌ ساڵی ۱۹۰۳ز له‌ گوندی “نوورس” له‌ دایک بووه‌و، له‌ ساڵی ۱۹۲۸زیشدا له‌ گوندی “زولفه‌زل”ی نزیککی ئه‌نقهره‌ کۆچی دوا‌یی کردووه، خوالینی خۆش پێت. ژياننامه‌یه‌کی مامۆستا نوورسیی نووسیوه‌ که‌ هه‌ر له‌ سه‌ره‌تای ژبان و له‌دایکبوونی مامۆستاوه تا ساڵی ۱۹۱۸ز باسی ژبانی ئه‌وی تیدا کردووه‌و، له‌ کتێبیکدا که‌ له‌ ئه‌سته‌مبوول چاپی کردبوو، بلاری کرده‌وه. (وه‌رگێڕ)

(۳) مه‌کتووبات، مه‌کتووبی بیست و هه‌شته‌م، ل: ۶۰۱، هه‌روه‌ها بۆ بینینی نامه‌که‌ی عه‌بدوهره‌حمان با سه‌یری پاشه‌نده‌کان بکړیت، ل: ۳۸-۴۰.

□ بنہ چہ و رپہ چہ لہ کی^(۱)

(خہ بیرہ کان لہ داد گای "دہ نیزیلی" دا، بہ بیی باوہ ری ہہ ندیکیان، سہ بارہ ت بہ
قوتاییانی نورہوہ و تیان:

تہ گہر سہ عیدی نورسی خزی بہ "مہدی" لہ قہ لہم بدات، تہوا ہہ موو
قوتایی بہ کانی بہ سنگیکی فراوانہوہ قسہ کہی دہ سہ ملیئن!

منیش لہ داد گادا پیم و تن: من ناتوانم خۆم لہ ئالی بہیت دابنیم، چونکہ نہ سہ بہ کان
لہم سہ رده مہدا بہ جۆرینکی و اتیکہ لہی بہ کتر بوون کہ ناتوانیت لہ یہ ک جیا بکریئہوہ، لہ
کاتیکدا کہ مہدی ئاخیر زہمان لہ ئالی بہیت دہ بیت.

خۆ ہہر چہ ند لہو پرووہوہ کہ من وہ کو کورینکی مہ عنہویی حہزرتی عہ لیم
- خوالییی رازی بیت - و، وانہی حہقیقہ تم لہ لا خویندوہوہ و، یہ کیئک لہ و اتاکانی "ئالی
محمد ﷺ" قوتایی بہ راستہ قینہ کانی نور دہ گریئہوہ و، دہ گونجی لہم پرووہوہ لہ ئالی
بہیت دابنیم.. بہ لام تہم زہمان و رۆژ گارہ ہی کہ سی مہ عنہویی بہ و، ریبازی پہ یامی
نوریش بہ ہیچ جۆرینک بوار بہ حہزی خۆویستی و خۆدہر خستن نادات و، بہ دوا
پلہو پایہ دا ناگہریت و، جیی بہدہ ستہینانی شہرہ فہمہندی و ناوبانگی تیندا ناپیتہوہ.
چونکہ ہہ موو تہمانہ بہ تہواوی دژی نہینیی ئیخلاسن.

(۱) ہہر سنی تویژہری بہرین (نہجہ دین شاہینہ) و (عہ بدلقادر بادلی) و خوالیخشیو (مہلا عہمد
زاہیدی مہلاز گوردی) لہ رپہ چہ لہ کی مامۆستا کۆلیو نہتہوہ و گہبشتو نہتہ تہم دہرہ نجامہ: سۆفی میرزا کوری
عہلی کوری خزر کوری خالید کوری میرزا رپہ شانہ لہ ہۆزی ئیسپاربت. دایکیشی: نورویہی کچی مہلا
تاہر لہ گوندی "بہ لکان" ہ کہ سنی سہ عات لہ گوندی "نورس" ہوہ دوورہ و سہر بہ ہۆزی (خاکیف) ہ.
ہہردو ہۆزہ کمش لہ کوردانی ہہ کارین.

ہہتا ئیرہی نہ سہ بی مامۆستا نورسی بیگومان و جیی متمانہ بہ. خۆ ہہر چہ ندہ لہ نووسینہ کانیدا خزی لہ ئالی
بہیت (سہید) دانہ ناوہ، بہ لام ہہ ندی کہس پیان وابہ کہ لہ دانیشتنہ تاییہ تہ کانیدا بۆ ہہ ندی لہ قوتاییانی
تہوہی باس کردوہ کہ لہ بار کہوہ دہروا تہوہ سہر ئیمامی حسہن و لہ دایکیشوہ بۆ سہر ئیمامی حسہین،
خوالیان رازی بیت. جا تہ گہر بہ بہ لگہ تہوہ بسہ لیت تہوا ہیچ جیی مشتومر ناپیت. بروانہ: پہراویزی ل:
(۵۵) ی (سیرہ ذاتیہ). شایانی باسہ ماوہ یہ ک لہ دوا و ہفاتی، ہہ ندی کہسی دہ مارگیر ہہولتی تہوہ یان دا کہ
رپہ چہ لہ کی نورسی بۆ نہتہوہی تورک بگپرنہوہ، بہ لام نہ پانوانی بہ بہ لگہ بیسہ ملیئن. ئیستا ہہ ندی
دہ مارگیری تر ہہولتی سہروم دہدہن بۆ تہوہی کہ زنجیرہ نہ سہ بیکی بۆ سہر ئالی بہیت بۆ بھۆننہوہ، لہو
گومانہدان کہ تہ گہر لہ بہرہ تدا "سہید" بیت تہوا سہلماندوویانہ کہ کورد نی یہ! دہک نہ فرہت لہ دہ مارگیری
جاہیلی کہ مرؤف دوو چاری ہہلہی وادہ کات! (وہر گپ)

که واته شوکر و سوپاسی بی سنور پیشکش به په روره دگاری شکومه ندم له سهر نه وی که وای لئی کر دووم له خوم رازی نه بم. بویه هر گیز ئاور لهم چه شنه پله و پایه که سی یانه ناده مه وه، که زور له سهر وی توانا و پله ی خومه ون. ته نانهت گهر چه ندین پله ی به رزی سهر به قیامه تیشم بدریتئی، هر هیشتا خوم به ناچار ده زانم که واز له هموویان بهینم، تا کو ئهو ئیخلاسه زامدار نه کم که له ریازی په یامه کانی نووردا هیه.

ئاوام به خه بیره کانی داد گاو و، ئه وانیش بی ده نگ بون^(۱).

□ ئه ندیشه کانی به هر ه داری له ده می منالیدا

(جاری نکیان له کاتی منالیدما - هر وه که له په یامی حه شردا ئامازه ی بز کراوه - له ئه ندیشه ی خوم پرسى:

کام لهم دوانهت به لاره باشتره: نه مه نیکی پر به خته وه ریت له گهل دهسته لاتداری و خوشی دنیادا بیئت، به لام به نه مان و نه بون کوتایی پی بیئت.. یان به همیشه یی عینیته وه له گهل ژیانیکی ئاسایی سه خندا؟!)

سه یرم کرد چه ز له دووهم ده کات و بیزاری له به کهم دهر دهر پرت و ده لیت:

من "نه بون" م ناویت، به لکو مانه وه م ده ویت با له دوزه خیشدا بیئت^(۲)!

(له تافی منالیدما جاری نکیان مانگ گیرا. له دایکم پرسى: چی به سهر مانگدا هاتووه؟ وتی: مار قووتی داوه! وتم: خو هیشتا هر ده بیئریت؟ وتی: ماری ئاسمان وه که شووشه وایه، ناوه وه یان دیاره!

زور جار که ئم پروودا وه ده هاته وه یاد، له خوم ده پرسى: خورافه تیک که تا ئم راده یه له راستی یه وه دووره، چون که وتووه ته سهر زاری ئهو دایکه ژیره ی که له گوفتاره کانیدا تابلئی جیددی یه و هر گیز توخنی گالته وه گپ ناکه ویت؟!)

پاشان که زانستی گهر دووناسیم خوینده وه، بوم دهر کهوت که ئه وانیه به چه شننی دایکم دیارده ی مانگ گیران لیکده ده نه وه، ته شیه یان به وینه ی راستی یه کی بهر چه سته وه رگرتووه!

(۱) پاشبه نده کان، پاشبه ندی ئه میر داغ: ۴۵۳/۱ - ۴۵۴.

(۲) تیشکه کان، تیشکی یازده هم، ل: ۳۶۸.

چونکه گهردووناسه کان، له ته‌شبییه‌کی جواندا، ئەو دوو که‌وانه‌یه‌ی که له تیکه‌لبوونی بازنه‌ی خۆر - که ناوچه‌ی بورجه کان و خولگه‌ی پله‌کانیانه - و بازنه‌ی مانگ - که میل و خولگه‌ی مه‌نزله‌کانی مانگه - پینکها‌تووه، به دوو ماری گه‌وره‌یان شوبه‌اندوون و ناوی هه‌ژدیه‌یان لئ ناون. ئنجا به‌کیک له دوو خالی به‌کترپینی ئەو دوو بازنه‌یان ناو ناوه "سه‌ر" و ئەوی تریشیان ناو ناوه "کلک". جا کاتی که مانگ ده‌گاته ئاستی "سه‌ر" و خۆریش ده‌گاته ئاستی "کلک" ئەوا - وه‌ک گه‌ردووناسه‌کان ده‌لتین - زه‌وی ده‌که‌ویته‌ نیوان هه‌ردوو کیانه‌وه و دیارده‌ی مانگ گیران پروو ده‌دات. واته به‌پینی ئەو ته‌شبییه‌ی پینشو مانگ ده‌چپته گه‌رووی هه‌ژدیه‌ها که‌وا!

به‌م جۆره، ئەم ته‌شبییه‌ زانستی به‌به‌زه‌ی که به‌تپه‌رپوونی کات که‌وته ناو گوفتاری عه‌وامه‌کانه‌وه، کرا به‌هه‌ژدیه‌ها که به‌رجه‌سته‌ی هینده‌ گه‌وره که مانگ قووت بدات^(۱)!

(له ده‌ورو به‌ری ته‌مه‌نی نۆ سالی‌مدا بووم که هه‌موو که‌سو کار و خزم‌نم په‌یوه‌ندی‌یان به‌ته‌ریقه‌تی نه‌قشبه‌ندی‌یه‌وه هه‌بوو، هه‌ر هه‌موو شیان ئیستمدادیان له‌ شینخی‌کی به‌ناوبانگی ئەوی ده‌کرد که ناوی "غه‌وسی‌خیزانی"^(۲) بوو. منیش به‌پینچه‌وانه‌ی ئەوانه‌وه ده‌م وت: ئەی شینخی‌گیلانی^(۳)! سوورته‌ی فاتیحته‌ بۆ ده‌خوینم، تۆیش ئەو گۆزه‌ی و نم‌کردووه - یان هه‌ر شتی‌کی تری بی‌نرخ‌ی وه‌ک ئەمه - بۆم بدۆزه‌ره‌وه! له‌ راستیدا کارینکی گه‌لنی سه‌رسوور هین بوو، چونکه‌ سویند به‌خوا هه‌زار جار شینخ به‌دوعا و هیممه‌تی خۆی هاتووه به‌هانامه‌وه. هه‌ر له‌به‌ر ئەوه‌شه که هه‌رچی وێرد و زی‌کرم له‌ درێژایی ژیا‌مدا خویندووه‌یه که‌م که‌س پینشکه‌شم کردووه به‌پینغه‌مبه‌ری سه‌روه‌ر و خۆشه‌ویست ﷺ، و، دوا‌ی ئەو به‌شینخی‌گیلانی (قُدَس سِرُهُ)!

(۱) بریسکه‌کان، ل: ۱۸۲-۱۸۳، ۷۸۸؛ داوه‌ری‌یه‌کان ل: ۶۲.

(۲) ناوی "شینخ‌بیبغه‌تولای‌ئارواسی" به‌و، خه‌لیفه‌ی شینخ‌تا‌های‌نه‌هری‌یه، که له‌ویش خه‌لیفه‌ی مه‌ولانا خالیدی نه‌قشبه‌ندی‌یه، خوا له‌هه‌موویان رازی بی‌ت.

(۳) شینخ‌عه‌بدولقادی‌گیلانی (۴۷۰-۵۶۱ه‌ک) به‌کیکه‌له‌گه‌وره‌زانا‌یان و پینگه‌یشتوران و خزمه‌تگوزاران‌ی ئابینی ئیسلام. چه‌نده‌ها که‌سی گا‌ور و جو‌وله‌که‌له‌خزمه‌تیدا موسلمان بوون و هه‌زاران موسلمانیش له‌سه‌ر ده‌ستیدا تۆبه‌یان کردووه، گه‌لنی به‌ره‌میشی به‌جی هیشتووه. پروانه: "رجال‌الفکر والدعوة فی الإسلام"؛ "هکذا ظهر حیل صلاح الدین وهکذا عادت القدس". (وه‌رگێر)

ئنجاهر چه ندهش من له سنی پرووه په یوه ندیم له گهل تریقه تی نه قه شبه ندیدا هیه^(۱)، که چی به بی ئیختیاری خوم خوشه ویستی تریقه ت و مشره بی قادری حو کمی خوی له مندا رایی ده کات. به لام نه ونده هیه سه رقال بوونم به زانسته وه بواری نه وهی نه دام به تریقه ته وه خهریک یم^(۲).

(کاتی که له ته منی ده سالیدا بووم حاله تیکی به خوزاین و شانازیم له "روح" ی خومدا ده بینی، ته نانهت هندی جار له شیوهی پی خوش بوونی مه دح و سه نادا نهو حاله ته دهره کوهت! نه وه بوو - به پنجه وانسهی هز و ئاره زوی خوم - وه ک پالنه وانیکی گهوره و پیشه وایه کی مه زن و خاوهن کاریکی گرنگ خوم پیشان ده دا! هه ر یو خویشم له خومم ده پرسی:

هم خوده رخستن و فیز و دهمارهت له بهر چی یه، به تاییهت له بواری ئازایه تیدا، له کاتیکدا که خوت پینج پاره ناهینیت^(۳)? ئیتر به سه رسامی ده مامه وه و وه لامی هم پر سیاره م نه ده زانی.

به لام دوو مانگ پینش ئیستا به مهی خواره وه و وه لامی نهو سه رسامی یه م درایه وه:
"په یامه کانی نور" به "ههستی پینش وهخت" هاتنی خویان به گوئی ههستی تودا چرپاند.

تو یو خوت هه ر ته نها ده نکه تووئیکی بچووکی بی بایه خیت، به لام له بهر نه وهی پینش هاتن و سه ره لدانئ نهو په یامانه هه ستت به هاتنیان کردوه، نهوا هی شوه به هه شتی په کانت (په یامه کانی نور) به هی خوت زانیوه و شانازیت پیانه وه نو اندوه. سه بارهت به گونده که شمان (نورس) نهوا خه لکی نهوئ و قوتایی یه دیرینه کانیشم ئاگادارن که خه لکی نهو گونده مه دح و ستایشیان گه لئ پی خوش بوو، تا کو ده ری بجن که هه ر نهوان یه که م کس و پیشه نگی هه لمهت و ئازایه تین! بویه پیان خوش بوو له شیوهی قاره ماناندا خویان دهر بجن، وه ک بلئی ولاتیکی گهوره یان فتح کردینت!

(۱) چونکه دایک و باوک و ماموستا کهی سه ر بهم تریقه ته بوون.

(۲) بریسکه کان، بریسکه ی هه شتم.

(۳) چل "پاره" ده کاته په ک "قورش" ده قورشیش ده کاته په ک لیره ی تورکی! (وه ر گیز)

ئیتزر زور سهرم له خۆم و گونده‌که‌م سوور ده‌ما. وا ئیستاله‌رپی
ئاگادار کردنه‌وه‌یه‌کی حه‌قیقی‌یه‌وه‌له‌و نه‌ینی‌یه‌تیگه‌یشتم که:

ئهو خه‌لکانه‌ی گوندی نوورس بۆیه‌شانازی‌یان ده‌نواند چونکه‌گونده‌که‌یان له
دواییدا به‌هۆی په‌یامه‌کانی نووره‌وه‌شانازی‌یه‌کی مه‌زن به‌ده‌ست ده‌هینیت. ته‌نانه‌ت ئهو
که‌سانه‌ی که‌زوتر ناوی پاریز‌گا و ناوچه‌که‌شیان نه‌یستوه‌وه، دوایی له‌رپی
په‌یامه‌کانه‌وه‌و به‌گرنگی پێدانه‌وه‌به‌گونده‌که‌ش ئاشنا ده‌بن.

که‌واته‌ئهو نوورسی‌یانه، له‌رپی هه‌ستیکی پێش وه‌خته‌وه‌و له‌شیوه‌ی فه‌خر و
شانازی‌دا، شو کرانه‌بژیری خۆیان به‌رامبه‌ر به‌م نیعمه‌ته‌ده‌ره‌برن.

به‌لێ، له‌کاتێکدا که‌هه‌موو خه‌لکی کوردستان شانازی‌یان به‌زۆری قوتاییان و
زانایانه‌وه‌ده‌کرد، که‌به‌هۆی هه‌ممه‌ت و تیکۆشانی مامۆستا مه‌لا "عه‌بدوره‌حمان"ی
تاغی‌یه‌وه‌- که‌له‌ناوچه‌که‌مان (ئیسپاریت) و قه‌زا که‌مان (خیزان) به‌"سه‌یدا"
به‌ناوبانگه‌^(۱) - پینگه‌یشتیوون و کۆتاییان به‌خویندن هه‌نابوو. منیش له‌نیوان ئه‌واندا و
له‌ناوه‌ندی ئهو موناژه‌ره‌به‌رز و هه‌ممه‌ته‌بلند و بازنه‌فراوانه‌زانستی و سۆفی‌یانه‌دا، وا
هه‌ستم ده‌کرد که‌ئهو زانایانه‌سه‌رانسه‌ری گۆی زه‌وی فه‌تح بکه‌ن!

ئهو کاته‌که‌من هه‌یشتا له‌ده‌هه‌م سالی ته‌مه‌ندا بووم، کاتی مه‌ناقیبی زانایانی
به‌ناوبانگی پێشین و ئه‌ولیا مه‌زنه‌کان و قوتبه‌گه‌وره‌کام ده‌یست، وام به‌دلدا ده‌هات
که‌ئهم قوتایی و زانایانه‌ش گه‌لێ ئاسۆی فراوانی زانست و ئایین فه‌تح ده‌که‌ن. چونکه
گه‌ر هه‌ر کامیکیان که‌منی زیره‌کی زیاتری تیدا بیه‌ت، ئه‌وا سه‌رنجی بایه‌خ پێدانی
ئاراسته‌ده‌کریت و، گه‌ر هه‌ر کامیکیشیان له‌موناژه‌ره‌یه‌کی زانستیدا سه‌رکه‌وتن له
هه‌ر مه‌سه‌له‌یه‌کدا به‌ده‌ست به‌هینیت، گه‌لێ شانازی به‌و سه‌رکه‌وته‌یه‌وه‌ده‌ره‌بریت.

(۱) په‌کیکه‌له‌ئه‌ولیا و پیاوچاکانی هه‌لکه‌وتووی گه‌له‌که‌مان. له‌نیوان ساله‌کانی (۱۲۴۷-
۱۳۰۴/ک/۱۸۸۴ز) ژیاوه. ناوی: شیخ "زه‌پاله‌ددین عه‌بدوره‌حمان تاغ"ه‌و، به‌"سه‌یدا" به‌ناوبانگه‌و، خه‌لکی
گوندی "نوورشین"ی نزیک مه‌له‌بندی پاریز‌گای "سوش"ی باکووری کوردستانه. له‌جیهادی جه‌نگی
په‌که‌می جیهانیدا قۆلێکی له‌ده‌ست داوه‌و، سولتان ره‌شاد مه‌دالیایه‌ک و قۆلێکی ده‌ستکردی پێ به‌خشیوه‌وه.
پاشان له‌جیهادی جه‌نگه‌کانی سه‌ربه‌خۆیی ولاتدا (که‌له‌پشای و ده‌ره‌نانی داگیرکه‌ران به‌رپا کرابوو)
به‌شداری کردوه‌وه. (وه‌رگێن)

جا من سهرم له مه سوور دوما! چونكه ئه وه ستانه له خویشمدا هه بوون!
ته نانهت له نيوان شيخاني ته ريقهت و باز نهی ته سه ووفی ناوچه و قهزا و
پاريز گاکه شماندا پيشپر کئي يه کي سهر سوور هين و سهرنج پراکيش هه بوو که له هيچ
شاريکي تر دا بهو راده يه نهم بينوه^(۱)!

(ئه گهر چه ده که يت ته مهت بۆ پروون بيته وه، ئه واه فرموو به ته ندیشه برۆ بۆ کۆري
"سهيدا" - قدس سره - له گوندي "نوورشين" و، له وئي ئه و شارستانتي يه ی ئيسلام
بينه که به هاو ده ميبی خاوين و قودسيی ئه و زاته له و کۆر و مه جليسه دا ده ر که و تووه.
له و ته نجومه نه دا چه ندين پادشا له پۆشاکی هه ژاران و مه لايکه تانيش له بهرگ و
پۆشاکی مرۆفدا ده بينيت. پاشان برۆ بۆ "پاريس" و بچۆره ناو کۆري گه و ره
پياوانيانه وه، ده بينيت چه نده ها دوو پيشک بهرگ و پۆشاکی مرۆفان پۆشيوه و چه نده ها
ديو و درنجيشت پيش چاو ده که و يت که له شيوه و روخساری ئاده ميزاددا خزيان
ده نوينن^(۲)!

سالي ۱۸۸۵ ز/ ۱۳۰۳ ک

□ ههنگاوه کانی به ره و زانست و مامۆستا کانی

(سویند به خواي گه و ره، قوولتزين و دامه زراوترين ده ر سينک وهرم گر تووه و هه ميشه
له ده رو و غدا نوئي ده بيته وه: ئامۆژگاری و وانه مه عنه و ی يه کانی دايکمن - خوالیي
خۆش بيټ - به چه شني که له ناخي سروشتمدا ئه و ده ر سانه ی ئه و جيگير بوون و، له
جه سته شمدا وهك "تۆو" يان لي هات له دريژايي ماوه ی ته مه غدا که خۆی له هه شتا سال
ده دات، هه ر چه نده ش ده رسم له هه شتا هه زار کهس وهر گر تووه^(۳). ته نانهت له و

(۱) پاشبه نده کان، پاشبه ندي له مير داغ: ۳۵۷-۳۵۹.

(۲) مه سنه و یی نووری، که فیک له ده رباي قورئان.

(۳) واته: ده رس و وانه ی له هه موو شتيکی ده ور به ري خۆی، ته نانهت له "ميش" يش وهر گر تووه. له وه تا
ده ليټ: "جاريکیان بينيم نفسي خۆم له خۆی بايی بووه و شانازی به چاکه کانيه وه ده کات. پيم وت: تۆ
خواه ني هيچ شتيک نيټ تا شانازی پيوه بکه يت! وتی: که واته بابه خ به له شم ناده م.. وتم: نايټ له ميش
که مر بيټ، گهر ده ته و ئی له مه بزانيټ ئه واه سيري له م ميشه بکه و بزانه چۆن به هه ردوو قاچه کانی باله کانی

دلنیا‌یه‌ش‌دام که دهرسه‌کانی تر له‌سه‌ر بناغ‌هی‌ئو تووانه سه‌وز بوون و نیات نراون. واته ئاموژ‌گاری و دهرسه‌کانی دایکم که له سالانی‌یه که‌می ته‌مه‌غدا ئاراسته‌ی سروشت و گیانی منی کردن، من به‌چهند تووینکی بنه‌ره‌تی‌یان ده‌زام له نیوان ئو پراستی‌یه مه‌زانه‌ی که ئیستا له ته‌مه‌نی هه‌شتا سالیمدا ده‌یانینم^(۱).

(سه‌ره‌تای خویندنی سالی ۱۸۸۵ز (۱۳۰۳ک) بوو که تیایدا ده‌ستی به‌خویندن و فی‌ربوونی قورئانی پی‌روژ کرد)^(۲).

ئو حاله‌ته ره‌وحی‌یه‌ی تیایدا بوو هانی دا که سه‌رنجی ئو ده‌ستکه‌وتانه بدات کا که "مه‌لا عه‌بدوئلا"ی له زانسته‌کانه‌وه به‌ده‌ستی هینابوون، ئه‌وه‌بوو ئه‌و تایبه‌تکاری‌یه به‌رزانه‌ی برا‌گه‌وره‌که‌ی و کامل بوون و پینگه‌یشتنی ره‌فتاره جوانه‌کانی له‌پینی خویندن و فی‌ربوونی زانسته‌کانه‌وه سه‌رنجی سه‌رسوورمانی ئه‌میان راکی‌ش‌ابوو. به‌چاوی خۆی ده‌بیینی که‌چۆن برا‌که‌ی پیش‌هاوه‌له‌کانی خۆی داوه‌ته‌وه له‌گونه‌که‌دا و، ئه‌وان وه‌ک ئه‌م توانای نووسین و خویندنه‌وه‌یان نی‌یه..

ئه‌م سه‌رسوورمانه‌ شوق و تاسه‌یه‌کی گه‌رمو‌گورپان پینی به‌خشی که‌ئه‌میش پ‌روات بخوینیت و زانست به‌ده‌ست به‌یئیت. بۆیه‌ پینی گونه‌کانی نزیک‌ی گوندی نوروسی له‌و پیناوه‌دا گرت‌ه‌بر، هه‌تا له‌گوندی "تاغ" له‌قوتابخانه‌که‌ی "مه‌لا مح‌مه‌د ئه‌مین ئه‌فه‌ندی"دا گه‌ر سایه‌وه..

به‌لام نه‌یتوانی له‌وئ.مینیته‌وه و وازی له‌وئ هینا، چونکه‌ خاوه‌نی ده‌روون به‌رزای‌یه‌کی ئه‌وتۆ بوو سه‌تمی پینی قبوول نه‌ده‌کرا و، پازی نه‌ده‌بوو رینز و که‌رامه‌تی ته‌نانه‌ت به‌بچوو‌کترین قسه‌ش پ‌رووشینریت که‌خۆسه‌پاندنی پینوه ده‌ر‌بکه‌ویت، که له‌وئ ئه‌وه‌ی بۆ مه‌یسه‌ر نه‌بووه. بۆیه‌ گه‌رپایه‌وه بۆ گونه‌که‌ی خۆی (نوروس) که‌هیچ فی‌رگه و قوتابخانه‌یه‌کی تیدا نه‌بوو بۆ خویندن و فی‌ربوونی زانست، ته‌نها ئه‌و ده‌ر‌سانه

خاوپن ده‌کاته‌وه و به‌ده‌سته‌کانیشی سه‌ر و چاوی ده‌سپینته‌وه! که‌واته‌ خاوپینی و بینگه‌ردی بۆ له‌و خاوپه‌ی که‌ ئه‌م کاره‌ی لیلهامی منیش کردوه و، له‌م رینه‌وه کردی به‌ماموستابه‌ک بۆ من تا‌کو ده‌روونی خۆمی پینی ته‌می و ده‌مکوت به‌کم"ا مه‌سنه‌ویی نوروی، دل‌ئینک له‌ده‌ریای قورلان، پاشکۆ.

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و چواره‌م، ل: ۴۰۴.

(۲) تیشکی به‌که‌م

نه‌ییت که مه‌لا عه‌بدو لئای برا گه‌وره‌ی له سهر دانی هه‌فتانه‌یدا بۆ مائه‌وه پئی ده‌وت و فیری ده‌کرد.

پاش ماوه‌یه‌کی کهم رۆشت بۆ گوندی "پیرمس" ئنجا بۆ "هاوینه‌هه‌واری شیخی خیزان" ئنجا بۆ گوندی "نورشین" پاشان بۆ گوندی "خیزان".

جاله‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ر گیز بواری خۆسه‌پاندنی به‌که‌س نه‌ده‌دا، له‌گوندی "پیرمس" له‌گه‌ل چوار قوتاییدا بوو به‌شهری، چونکه‌ ئه‌و چوار که‌سه‌هه‌میشه‌ بۆ شه‌ر پئی فرۆشتنی یه‌کیان گرتبوو! ئه‌مه‌ش ناچاری کرد که‌ بچیت بۆ لای مامۆستا "سه‌یید نور محمد" سکالای ئه‌و چوار که‌سه‌ی له‌ لا بکات و، به‌شانازی و سهر به‌رزایه‌وه‌ بلیت: - مامۆستای به‌رێزم! تکات لئی ده‌که‌م به‌و چوار که‌سه‌ به‌رموو که‌ هه‌موویان به‌ یه‌که‌وه‌ شه‌رم پئی نه‌فرۆشن، با دوو دوو پین شه‌رم له‌ گه‌لدا بکه‌ن!

مامۆستا "سه‌یید نور محمد" یش به‌م مه‌ردی و جوامیری به‌ پیش وه‌خت و زووه‌ی سه‌عیده‌ بچکۆله‌ گه‌لێ دلشاد بوو، بۆیه‌ بۆ دلدا نه‌وه‌ی پئی وت:

- تۆ قوتایی خۆمی! که‌س ناتوانییت توخت بکه‌ویت و رپت پئی بگریت!

دوای ئه‌م رووداوه‌، پئی ده‌وترا "قوتایی مامۆستا".

ماوه‌یه‌که‌ له‌م قوتابخانه‌یه‌دا مایه‌وه‌، پاشان وازی لئی هیئا و له‌گه‌ل کاکه‌ "مه‌لا عه‌بدو لئال" یدا رۆشت بۆ گوندی "نورشین".

ئه‌و ده‌مه‌ هه‌ر زانایه‌که‌ ئیجازه‌ی زانایی ببوایه‌ مافی ئه‌وه‌ی هه‌بوو قوتابخانه‌ (حوجره‌) له‌ هه‌ر گوندی‌که‌دا بکاته‌وه‌، ته‌نها بۆ مه‌به‌ستی ره‌زامه‌ندی خوای گه‌وره‌ و بئی هیچ ده‌ستکه‌وتیکی دنیایی.

خه‌رجی و مه‌سه‌رفی قوتاییانی ئه‌و قوتابخانه‌یه‌ش ده‌که‌وته‌ ئه‌ستۆی ئه‌و مامۆستا، ئه‌گه‌ر خۆی توانا و ده‌سته‌لاتی ببوایه‌، ده‌نا خه‌لکی گونده‌که‌ له‌ زه‌کات و سه‌ده‌قه‌ و خیر و به‌خششه‌کانی خۆیان ئه‌و ئه‌ر که‌یان هه‌لده‌گرت. به‌و واتایه‌ی ده‌بوو ئه‌و زانایه‌ به‌ خۆرایی ده‌رسی به‌و قوتاییانه‌ بوتایه‌ته‌وه‌ و، که‌سانی نیشته‌جیی گونده‌که‌ش پینداویستی و خه‌رجی و مه‌سه‌رفی ئه‌وانیان بگرتایه‌ته‌ ئه‌ستۆ.

جالو گوندهدا هەموو قوتایان لەو زە کات و خێرەیان وەر دەگرت، تەنھا سەعیدی بچکۆلە نەبێت کە زە کاتی لە کەس وەر نەدەگرت^(۱)!

□ سەر بەرزى و ملکه چ نه کردن

(هەر چەندە "سەعیدی کۆن" هەر لە پۆزگارانی منالی یەوێ هەزار و، باوکیشی کەم دەرامەت بوو، کەچی لە گەڵ ئەوێ شەدا سەدەقە و دیاریی لە خەڵک وەر نەدەگرت. تەنانەت هەر نەیدەتوانی وەری بگرت، مەگەر لە بەرامبەر شتی کەو، هەر چەندەش لەو کاتانەدا تابلێی موحتاج بوو... هەر وەها هیچ کاتێک "سەعید" نەدەرپۆشت بۆ وەرگرتنی "ئازووقە" یان - پێی بزانی - "زە کات" ی لە هیچ کەسێک وەر نەگرتوو، بە وینەى داب و عادەتی ئەوسای کوردستان کە ئازووقەى قوتایان لە لایەن خەڵکە کەوێ دەدرا و خەر جیشیان لە زە کاتی ئەوان دابین دەکرا..

جا ئیستا قەناعەتێکی تەواوم هەیە بەوێ کە حیکمەتی ئەم دیاردەى ژیانی "سەعیدی کۆن" بریتی یە لەوێ کە:

لە دوا پۆزەکانی ئەمەمدا "پەيامەکانی نوور" - کە خزمەتێکی بەرز و بلند و بێگەردن بۆ ئیمان و ئاخیرەت - نەکەم بە هۆکار و پلیکانەى بۆ دەستکەوتەکانی دنیا و بیانووێک بۆ دەستخستنی بەرژەوێندى یە کەسى یەکان!

لەبەر ئەم حیکمەتەى کە ئەم حالەتەم پێی بەخسرا، کە حالەتی نەفەرەت و دوورەپەریزیمە لەو رەفتارە بێ زیانە و دەست نەگرتەوێە لە خەڵکی. ئەوێ بوو من بە پۆزی مایەى بۆی و فەقیری و هەزارى سەخت و گوزەرانی کولەمەرگی پازی بووم، تاکو ئەو ئیخلاسه راستەقینەى نەشیوێت کە هیزی راستەقینەى پەيامەکانی نوورە! هەر وەها هەست دەکەم کە ئەم کارە ئاماژەى کى پر واتای وەك ئەمەى خوارەوێشى تێدا یە:

هەر ئەم موحتاجی یەى کە زانایان ناچار دەکات نوقمى خەمى ژیان و گوزەرانی ببن، تالە ئەنجامدا وایان لى دیت دەستەلاتیان بەسەر خۆیاندا نامینیت و ژیر دەستی ئەم و ئەو دەبن^(۲)!

(۱) Tarihce-i Hayat. İlk hayati.

(۲) پاشبەندەکان، پاشبەندى ئەمیر داغ: ۵۱۷/۲-۵۱۸.

سالی ۱۸۹۱ز/ ۱۳۰۸ک

□ مژده دانی پیغمبه ری خوشه ویست ﷺ

ماوه بهك له گوندی "نوورشین" مایه وه. ئنجا رۆشت بۆ "خیزان". پاشان وازی له خویندن هیئا و، گه رایه وه بۆ لای دایک و باو کی له گوندی "نوورس" هه تا وهرزی به هار.

له ماوه یه دا خه ونیکی بینی، له و خه ونه دا بینی قیامت به ریا بووه و سه ره نوئی بوونه وهران زیندوو کراونه ته وه. بیری کرده وه چۆن به زیاره تی پیغمبه ری مه زن ﷺ شه ره فمه ند بیئت؟ پاشان ئه وه ی به یاددا هات که له سه ره تای پردی سیر اتدا چاوه رپئی بکات که هه موو که سینکی پیندا تیده په رپیت. بۆیه به خیرایی رۆشته ئه وئ. به م جوړه هه موو پیغمبه ران - دروودیان له سه ر بیئت - له وئوه تیه رپین و یه ک به یه کیانی زیاره ت کرد و دهستی هه موویانی ماچ کرد. ئنجا به زیاره تی پیغمبه ری مه زن ﷺ شه ره فمه ند بوو و خۆی هاویشته سه ر دهسته په روزه کانی و ماچی کردن، ئنجا داوای "زانست" ی لئی کرد. پیغمبه ری خوشه ویستیش ﷺ مژده ی دایه که:

"سیوهبُ لک علمُ القرآن ما لم تسألُ أحداً"^(۱).

ئه م خه ونه شه ووق و تاسه یه کی مه زنی له ودا بۆ خویندن و به ده سه ته یانی زانست ورووژانند. بۆیه مۆله تی له باو کی وهرگرت و رۆشت بۆ ناوچه ی "نارواس" تا کو لای "مامۆستا مه لا محمه د ئه مین ئه فه ندی" بخوینیت. که چی کاتی ئه م مامۆستایه ده رس پی وئتی ئه می به یه کیکی تر سپارد، "سه عیده به چکۆله" ش گه لئی دلگه ران بوو به وه ی که

(۱) ناوه رۆکی ئه و خه ونه، سونه تیکی پیغمبه ره ﷺ، له چه ند رپوایه تینکدا هاتوه، وه ک ئه م رپوایه ته:

"کنا عند رسول الله ﷺ تسعة أو ثمانية أو سبعة. فقال ألا تابعون رسول الله؟ وكنا حديثي عهد ببيعة، فقلنا: قد بايعناك يا رسول الله. ثم قال: ألا تابعون رسول الله؟ فقلنا: ألا تابعون رسول الله؟ قلنا: قد بايعناك يا رسول الله. ثم قال: ألا تابعون رسول الله؟ قال: فبسطنا أيدينا وقلنا: قد بايعناك يا رسول الله فعلام نبايعك؟ قال: (على أن تعبدوا الله ولا تشركوا به شيئاً، والصلوات الخمس، وتطيئوا. وأسرّ كلمة خفية: ولا تسألوا الناس شيئاً). فلقد رأيت بعض أولئك النفر يسقط سوط أحدهم فما يسأل أحداً يناوله إياه" رواه مسلم (۱۰۴۳). (وهه رگیز)

مامۆستا نوورسی خه ونیکی تری به و سه ره وه وه بینیوه، له کتیبی "سنووحات" دا تواماری کردووه. پروانه: داوه ری به کان، ل: ۷۳۵-۷۳۶.

مامۆستا ئەم پەفتارە‌ی نواند و خۆ‌ی بەرزتر پراگرت لە‌وه‌ی که دەرس بەم بلیت. تەنانه‌ت جارێکیان لە‌ دەرسینکدا پەرخە‌ی لە‌ مامۆستاکی گرت و، پیتی وت:

- گە‌وره‌م! وان‌ی‌ه!

پاشان ئەو هە‌لوێستە‌ی یادخستە‌وه‌ که خۆ‌ی بەرزتر نواندوو لە‌وه‌ی دەرس بەم بلیتە‌وه‌.

دوای ئە‌وه‌ی که ماوه‌یه‌کی که‌می لە‌ "ئارواس" برده‌سه‌ر، پرووی کرده‌ قوتابجانه‌ی "میرحە‌سە‌ن وه‌لی"^(۱). بە‌لام که‌ له‌وئ‌ی بایە‌خ نە‌دانی بە‌ قوتابی‌یه‌ تازە‌کان بێنی، خۆیندنی حە‌وت کتیبی پە‌راند لە‌و کتیبانه‌ی که‌ لە‌ حوجره‌کاندا پیریاری خۆیندنیان دراوه‌ و، یە‌کسه‌ر دەستی بە‌ خۆیندنی کتیبی هە‌شته‌م کرد!

پاشان بۆ‌ ماوه‌ی مانگیگ و بۆ‌ مە‌به‌ستی گە‌شت و سه‌یران پ‌وشت بۆ‌ شارۆ‌چکه‌ی "وه‌ستان" (گە‌واش).

دوای ئە‌و مانگە‌ له‌ گە‌ل "مه‌لا محە‌مه‌د"ی هاو‌پیدا بە‌ره‌و "بایە‌زید" که‌وته‌رئ‌ی که‌ سه‌ر به‌ ویلایه‌تی "ئاگری" یه‌ و ده‌ که‌ویته‌ سه‌ر سنووری ئ‌یران^(۲).

□ خۆیندنی راسته‌قینه‌:

خۆیندنی راسته‌قینه‌ی له‌ "بایە‌زید" ده‌ستی پ‌ئ‌ کرد، چونکه‌ تائ‌ه‌و کاته‌ تە‌نها سه‌ره‌تاکانی "نه‌حو" و "صه‌رف"ی هە‌تا کتیبی "ئ‌یزهار" خۆیندبوو^(۳).

(له‌و کاتانه‌دا، نه‌ک هە‌ر تە‌نها زیره‌کی یه‌کی نا‌ئاسایی و ه‌یزینکی مە‌عنه‌وی، به‌لکه‌و جگه‌ له‌وه‌ حاله‌تینکی سه‌رسوورپه‌ینه‌ریش له‌ سه‌عیده‌وه‌ ده‌ر که‌وت و سه‌ری هە‌لدا، که‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی بازنه‌ی گشت توانا و لیه‌اته‌ کانیه‌وه‌ بوو. چونکه‌ تە‌نها دوای چاو‌گیرانی به‌ ناو بابه‌ته‌ سه‌ره‌تاییه‌ کانی صه‌رف و نه‌حو له‌ ماوه‌ی یه‌ک دوو سالیگدا، ئە‌و حاله‌ته‌ سه‌رسوورپه‌ینه‌ره‌ سه‌ری هە‌لدا، وه‌ک بلیی له‌ ماوه‌ی سێ مانگدا نزیکه‌ی پە‌نج کتیبی

(۱) له‌ شارۆ‌چکه‌ی "موکس". (وه‌رگ‌ر)

(۲) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati.

(۳) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati. "إظهار"ی "به‌رکه‌وی" کتیبیکه‌ له‌ زانستی نه‌حوودا، له‌ حوجره‌کاندا ده‌خۆینرئ‌ت.

خویندبیت! ئەو‌ه‌بوو له‌و‌ماوه‌یه‌دا له‌ه‌موویان تیڤگ‌یش‌ت و ئی‌جاز‌ه و به‌ل‌گه‌نامه‌ی ته‌واو کردنیانی به‌ده‌ست هینا^(۱)!

ئهم وانه خویندنه چ‌ر‌و‌پ‌ره، ماوه‌ی س‌ن‌ی مانگی خایاند له‌لای "مام‌وستا مه‌لا مح‌مه‌دی جه‌لالی". ج‌یی سه‌رس‌و‌ر‌مانه که ه‌ه‌ر له‌کت‌یب‌ی "جامی"^(۲) یه‌وه خویندنی ه‌ه‌موو ئەو کتیبانه‌ی له‌و‌ماوه‌یه‌دا ته‌واو کرد که له‌کوردستاندا بۆ قوتاییان ده‌ست‌یشان کرابوون بخوینریت. چونکه له‌ه‌ه‌ر کتیبیک یه‌ک وانه، یان دوو، یاخورد ه‌تا ده‌ وانه‌ی ده‌خویند و، ئیتر ب‌ئ‌ئ‌وه‌ی ئەو کتیبه‌ ته‌واو بکات ده‌ستی به‌کتیبیکی تر ده‌کرد! کاتیک مام‌وستا که‌ی (مام‌وستا مه‌لا مح‌مه‌دی جه‌لالی) ه‌زی ئەم کاره‌ی ل‌ئ‌ی پرس‌ی - که پ‌ن‌چه‌وانه‌ی ئەو کلتور و نه‌ریته‌یه له‌ح‌وج‌ره‌کاندا باو بووه - وه‌لام‌ی به‌وه‌ داوه‌ته‌وه که:

- ناتوانم ه‌ه‌موو ئەم کتیبانه بخوینم و ل‌ییان تیڤگ‌م. ئەم کتیبانه وه‌ک س‌ند‌و‌وق و گه‌نجینه‌ی گه‌وه‌ه‌ر وان و، کل‌یل‌ه‌کان‌یش‌یان له‌لای جه‌نابتانه، تک‌ای من له‌ئ‌یوه‌ ته‌نها ئەوه‌یه که ر‌ن‌ماییم ب‌که‌ن بۆ ئەو شتانه‌ی که له‌ناو س‌ند‌و‌وقه‌کاندان، واته‌ ت‌ی‌م ب‌گه‌یه‌نن. که ئەم کتیبانه له‌چی ده‌دوین، تا‌کو من‌یش ئەو شته‌یان ل‌ئ‌ی ه‌ه‌ل‌ب‌ژ‌یر‌م که له‌گه‌ل س‌ر‌و‌ش‌تم‌دا ب‌گ‌و‌نج‌ین.

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی ته‌م‌رداغ: ۵۱۴/۲.

(۲) مه‌ولانای جامی (۸۱۷-۸۹۸ ک/ ۱۴۱۴-۱۴۹۲ ز) ناوی ته‌واوی: (نوره‌دین عه‌بدو‌ر‌ه‌مان ک‌و‌ر‌ی ته‌مه‌دی ک‌و‌ر‌ی مح‌مه‌ده) و، له‌(جام)ی سه‌ر به‌(ه‌ه‌رات)ی ئه‌ف‌غان‌ست‌انی ئ‌ی‌ستا له‌دایک بووه و له‌بنه‌چه‌دا خه‌لکی ناوچه‌ی ئ‌ی‌سه‌فه‌ه‌انه. شاع‌یر و نووس‌ه‌ر و زانا و ع‌ار‌ف‌یک‌ی ر‌ه‌ب‌یانی و م‌ه‌زنی سه‌ده‌ی نۆه‌می ک‌ۆ‌چی بووه و، پاش ته‌واو کردنی خویندن ه‌ه‌زیک‌ی زۆری له‌ته‌سه‌و‌وف کردووه و لای مام‌وستا سه‌عه‌د‌د‌ینی کاشغ‌ه‌ری (۸۶۰ ک) که زانایه‌کی سه‌رده‌می خ‌ۆ‌ی و ش‌ی‌خی نه‌ق‌ش‌به‌ندی ئەو ر‌ۆ‌ز‌گ‌اره‌ بووه، ته‌سه‌و‌وف‌ی وه‌ر‌گ‌رت‌و‌وه. سالی (۸۷۷ ک) له‌ر‌ئ‌ی (ه‌ه‌مه‌دان - کوردستان - به‌غ‌دا) وه‌ر‌ۆ‌ش‌ت‌و‌وه بۆ ح‌ج. له‌ته‌مه‌نی ه‌ه‌شتا و یه‌ک سالی‌دا ک‌ۆ‌چی دوایی کردووه. ج‌گه‌ له‌نووس‌ینه‌کانی که ده‌گه‌نه‌سی و یه‌ک کتیب و نام‌یل‌که، س‌ن‌ی دیوانی ش‌ع‌یری و م‌ج‌دان‌ی و ح‌ه‌وت دیوانی مه‌سه‌و‌یش‌ی به‌ج‌ن‌ی ه‌ی‌ش‌ت‌و‌وه. مه‌به‌ست له‌کتیب‌ی "جامی"ش ل‌ی‌زه‌دا ئەو شه‌رح‌یه‌تی که له‌سه‌ر کتیب‌ی "الکافیة"ی "ابن‌الح‌اجب" نووس‌ی‌و‌ه‌تی و، به‌باش‌ترین ش‌ی‌وه ه‌ه‌موو شه‌رح‌ه‌کانی تری کافیه‌ی ت‌ی‌دا به‌پ‌وخ‌تی ه‌یناوه و له‌لایه‌ن خ‌ۆ‌ش‌یه‌وه ه‌ه‌ند‌یک‌ی تری جوان و ر‌یک‌و‌پ‌ین‌کی ل‌ئ‌ی زیاد کردووه و، ناوی ناوه: "الف‌وائ‌د الض‌یائیه". به‌لام له‌ناو ف‌ه‌قی و ح‌وج‌ره‌کانی کوردستاندا ه‌ه‌ر به‌کتیب‌ی (جامی) به‌ناو بانگه. پ‌روانه: (نقد و بر‌رسی آثار و شرح احوال جامی، تالیف: اعلا‌ح‌ان اف‌ص‌ح زاد، چاپ اول، ۱۳۷۸ ه‌.ش. ته‌ران) ه‌ه‌روه‌ها: (تاریخ ادبیات ایران، تالیف: ذ‌بیح‌الله صفا، ت‌ن‌خ‌یص: س‌ید مح‌مد ت‌راب‌ی. ح ۳/ص ۱۵۲-۱۵۵، چاپ پنجم ۱۳۸۰ ه‌.ش. ته‌ران). ه‌ه‌روه‌ها: (ک‌ش‌ف الظ‌ن‌ون ۳/ ۱۳۷۲) و (الأعلام ۳/ ۲۹۶). (وه‌ر‌گ‌ت‌ی)

کاتنی که ماموستا که‌ی لئی پرسى:

- باشه ئایا کام له‌م زانستانه له‌گه‌ل سروشتی تودا ده‌گوینجی؟

وتی:

- ناتوانم لیکیان جیا بکه‌مه‌وه، هه‌موویان لای من یه‌کسانن.. یان ئه‌وه‌یه به‌ته‌واوی

له‌هه‌موویان تیده‌گه‌م. یان هیجیان لئی تینا‌گه‌م!

له‌ماوه‌ی ئه‌م سنی مانگه‌دا هه‌رچی رۆژه‌نزیکه‌ی دووسه‌د لاپه‌ره‌یاخود زیاتری ده‌خویند له‌مه‌نتی کتیبه‌کانی وه‌ک "جمع‌الجوامع"^(۱) و "شرح‌المواقف"^(۲) و "ابن‌حجر"^(۳). له‌گه‌ل تیگه‌یشتنی ته‌واوه‌تی له‌هه‌موویان، به‌بنی یارمه‌تیدانی هیج که‌سێک. به‌را‌ده‌یه‌ک شاره‌زایی تیاپاندا په‌یدا کردبوو که‌هه‌ر پرسیارێکی له‌باره‌ی هه‌ر زانستیکه‌وه‌ ئاراسته‌بکرایه، یه‌کسه‌ر وه‌لامی تیروته‌سه‌لی ده‌دایه‌وه‌..

به‌م جزیره، له‌و ماوه‌یه‌دا به‌ته‌واوی بۆ خویندنه‌وه‌ و لیکۆلینه‌وه‌ لئی بپرا، به‌را‌ده‌یه‌ک که‌په‌یوه‌ندیی به‌ژيانی کۆمه‌لایه‌تی‌یه‌وه‌ نه‌ما، به‌ده‌گه‌من قسه‌شی ده‌کرد و، زۆربه‌ی کاته‌کانی له‌ته‌نیشت ئارامگای ئه‌دییبی خواناس و به‌ناوبانگی کورد "ئه‌حمه‌دی خانی"^(۴) به‌سه‌ر ده‌برد به‌تایبه‌ت له‌شه‌ودا. له‌کاتی‌کدا خه‌لک له‌رۆژی رۆشنادا ده‌ترسان پڕۆنه

(۱) جمع‌الجوامع: کتیبه‌که‌ له‌زانستی "أصول‌الفقه‌دا، تاجه‌دین عه‌بدولوه‌هایی سه‌بوکی (۷۲۷ - ۷۷۱ک) دایناوه‌ که‌له‌نزیکه‌ی سه‌د کتیبه‌وه‌ کۆی کردوه‌ته‌وه‌ و، پوخته‌یه‌کی به‌ناوبانگه‌ له‌زانسته‌دا. گه‌لێ رافه‌ و په‌راویزی بۆ کراوه‌.

(۲) المواقف: کتیبه‌که‌ له‌زانستی "که‌لام" دا‌عه‌زوده‌دینی ئیجی دایناوه‌ که‌له‌سالی (۷۵۶ک) دا‌کۆچی دوابی کردوه‌وه‌. کتیبه‌کی به‌نرخه‌ و گه‌لێ زانای پایه‌به‌رز شه‌رحیان کردوه‌وه‌، وه‌ک: جورجانی و، کرمانی و، ته‌به‌ری و، جگه‌ له‌وانیش. مه‌به‌ست له‌و شه‌رحه‌ی که‌له‌ده‌قه‌که‌ی سه‌ره‌وه‌دا ناری هاتوه‌وه‌، شه‌رحه‌که‌ی سه‌یید شه‌ریفی جورجانی‌یه‌.

(۳) مه‌به‌ست کتیبی: "تحفة‌المحتاج فی شرح‌المنهاج" ه‌که‌ئین حه‌جهری هه‌یته‌میی مه‌ککی دایناوه‌ و، شه‌رحی "منهاج‌الطالبین" ی ئیمامی نه‌وه‌وی‌یه‌ له‌مه‌زه‌بی شافعی‌یدا.

(۴) شیخ‌ئه‌حمه‌دی خانی: له‌"خان‌ی سه‌ر به‌پاریزگای" هه‌کاری" ی له‌باکووری کوردستان سالی ۱۶۵۰ از له‌دایک بووه‌. زانسته‌ئیسلامی‌یه‌کانی له‌گه‌رنده‌کانی نزیکی خۆیان خویندوه‌وه‌ تا شاره‌زایی ته‌واوی تیاپاندا به‌ده‌ست هێناوه‌. دیوانیکی شیعر و چهند به‌ره‌مه‌یکێ تری هه‌یه‌ وه‌ک: "نوبهار" و "مه‌م و زین". ئه‌مه‌ی دوابی یه‌کێکه‌ له‌شاکاره‌ به‌ره‌مه‌کانی گه‌ده‌بی کوردی. "خانی" به‌زمانه‌کانی کوردی و فارسی و عه‌ره‌بی و تورکی شیعی نووسیوه‌. سالی ۱۷۰۶ از له‌شاری پایه‌زید کۆچی دوابی کردوه‌ و هه‌ر له‌وێش به‌خاک سپێراوه‌.

ناو ئه‌و ئارام‌گایه که له شوینیکی چۆله‌وانیدایه. هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ش بوو که خه‌لکی ده‌یانوت: نوورسی به‌هره‌مندی به‌ره‌که‌تی ئه‌حمه‌دی خانی بووه، و، ئه‌م حاله‌ت و دیارده ناوازه‌یه‌ی ئه‌ویان به که‌رامه‌تی شیخ ئه‌حمه‌دی خانی له‌قه‌لم ده‌دا.

پاشان برپاری دا پروات بۆ به‌غدا بۆ مه‌به‌ستی سه‌ردانی زانایانی ئه‌وی. ئیتر پۆشاکێ ده‌رویشانی پۆشی و به‌رۆژ و شه‌و پێی چیا و شاخه‌هه‌له‌ت و دارستانه‌ چهره‌کانی بری و پێبازی زاهدانی گرت‌به‌ر و، ده‌ستی دایه‌ وه‌رزشی پۆحی و به‌کاره‌ینانی زوه‌دی خواناسان، هه‌تا پۆژ له‌ دوا‌ی پۆژ هینده‌ لاواز بوو که ئه‌م چه‌شنه‌ وه‌رزشی له‌ توانادا نه‌ما، چونکه به‌ ماوه‌ی سێ پۆژی ره‌به‌ق ته‌نها یه‌ك پارچه‌ نانی ده‌خواردا به‌و نیازه‌ی که بگاته‌ حاله‌تی ئه‌و حه‌کیمانه‌ی پێیان و بووه‌ وه‌رزشی پۆحی زه‌ینی مرۆف پۆشن ده‌کات..

هه‌روه‌ها له‌ گۆشه‌ی ئه‌و ته‌سه‌ووفه‌ی که ئیمامی غه‌زالی له‌ کتیبی "إحياء علوم الدین" دا وه‌سفی کردووه، ئه‌و قاعیده‌ نه‌به‌وی‌یه‌ی کرد به‌ ده‌ستووری خۆی که ده‌فه‌رموی: "دُعْ مَا يَرِيكُ إِلَى مَا لَا يَرِيكُ"^(۱).. له‌به‌ر ئه‌وه، وازی له‌ هه‌موو ئه‌و شتانه‌ هینا که شوبه‌ه‌یان تێدایه، ته‌نانه‌ت وای لێ هات که به‌ خواردنی گزو‌گیا ده‌ژیا.. ئیتر به‌م جۆره‌ پێگای بری تا‌کو گه‌یشته‌ به‌دلیس^(۲).

□ به‌رگ و پۆشاکێ زانایان:

(کاتی که ته‌مه‌م چوارده‌ سالان بوو چه‌ند پێگرتنیک بوون به‌هۆی ئه‌وه‌ی که هه‌یچ مامۆستایه‌ك می‌زهرم بۆ نه‌پێچیته‌وه‌ و جو‌به‌م له‌به‌ر نه‌کات، وه‌ك نیشانه‌یه‌ك له‌سه‌ر به‌لگه‌نامه‌ی زانستی، که جار ان وه‌ك نه‌ریتنیک له‌ ئاهه‌نگی وه‌رگرتنی ئیجازه‌ی زانستیدا باو بوو. چونکه له‌به‌ر کردنی جو‌به‌ه، که پۆشاکێ زانایان و که‌سانی ته‌مه‌ن گه‌وره‌یه، له‌گه‌ل ته‌مه‌نی بچووکی ئه‌و کاته‌ی مندا نه‌ده‌ گونجا..

هه‌روه‌ها زانایانی ئه‌و کات و سه‌رده‌مه، له‌ به‌رامبه‌ر منه‌وه‌ یان له‌ هه‌لوێستی مونا‌فیسدا بوون، یان به‌ ته‌واوی ته‌سه‌لیم بووبوون. بۆیه‌ نه‌یانتوانی وه‌ك مامۆستا له‌

(۱) ئیمامی ترمیزی ربوایه‌تی کردووه، کتاب صفة القيامة: (۲۵۲۰).

(۲) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati.

به‌رام‌به‌رمه‌وه خۆیان بنوینن. پاشان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که چه‌ند ئه‌ولیا‌یه‌کی مه‌زن کۆچی مائ‌غاوایان له‌م دنیا‌یه‌ کردبوو، ئه‌وا که‌س ئه‌و شایسته‌یه‌ی له‌ خۆیدا نه‌ده‌بینی جو‌به‌م له‌به‌ر بکات و می‌زه‌رم بۆ بپینچیته‌وه^(۱).

ئه‌وه‌ش له‌ "به‌دلیس" دا بوو کاتی که رۆشت بۆ لای مامۆستا "محمد ته‌مین ته‌فه‌ندی" و دوو رۆژ ئاماده‌ی ته‌لقه‌ی وانه‌کانی بوو. ئه‌م مامۆستایه‌ داوای لێ کرد پۆشاک‌ی زانایان (جو‌به‌ه) بپۆشینت و، واز له‌ پۆشاک‌ی ده‌رویشانه‌ به‌ینیت. به‌لام داواکاری مامۆستا که‌ی نه‌هینایه‌دی و، وتی:

- هیشتا من بالغ نه‌بووم و، خۆم به‌ شیاوی پۆشینی به‌رگ و پۆشاک‌ی زانایان نازانم..
ئایا چۆن ده‌مه‌ زانا که‌ هیشتا من منالم؟^(۲).

□ بۆ لای کاکه "مه‌لا عه‌بدو‌للا"ی:

پاشان رۆشت بۆ شاری "شیروان" بۆ لای کاکه "مه‌لا عه‌بدو‌للا"ی برای. مه‌لا عه‌بدو‌للا پینی وت:

- من کتیبی: "شرح الشمسية" م^(۳) ته‌واو کردوه، ئه‌ی تۆ له‌م ماوه‌یه‌دا چیت خویندوه؟

- هه‌شتا کتیبم خویندوه!

- مه‌به‌ستت چی‌یه؟

- هه‌موو ئه‌و کتیبانه‌م خویندوه که‌ بپاره‌ بخوینرین و، زیاد له‌ وانه‌ چه‌ند کتیبکی تریش.

- ئاخ‌ر تاقیت ده‌ که‌مه‌وه؟

- ئاماده‌م.. چی ده‌پرسیت بپرسه!

(۱) پاشبه‌نده‌کان، پاشبه‌ندی قه‌سته‌مۆنی، ل: ۱۹۱-۱۹۲.

(۲) Tarihe-i Hayat, ilk Hayati.

(۳) (الشمسية) کتیبکه‌ له‌ زانستی مه‌نتیقدا که‌ (الکاتبی القزوينی ۶۰۰-۶۷۵ک) به‌ عه‌ره‌یی دایناوه. هه‌ر به‌ک له‌ (ته‌فتازانی ۷۹۳ک) و (ته‌حسانی ۷۶۶ک) شه‌رحیک‌ی باشیان بۆ نووسیه‌. ئه‌مه‌ی دوو هه‌میان به‌ ناوی (تحریر القواعد المنطقية في شرح الشمسية) ناسراوه و له‌ حو‌جره‌ کاندای خوینراوه.

پاشان "مه‌لاعه‌بدوللأ" پرسیاره‌کانی ئاراسته‌کرد، کاتیی گویی له‌وه‌لامه‌راسته‌کانی بوو، ریزی له‌توانست و لیهاتنه‌زانستی‌یه‌که‌ی براکه‌ی نا، ته‌نانه‌ت کردیشی به‌ماموستای خزی. له‌کاتیگدا که‌هه‌شت مانگ له‌وه‌وپیئش به‌دیعووززه‌مان قوتایی بوو له‌لای^(۱)!

[هه‌ر له‌ماوه‌یدا ئەم گفتوگۆیه‌ی خواره‌وه‌ له‌نیوان هه‌ردووکیاندا پرووی دا که‌ته‌رازوویه‌کی وردی تیدایه‌]:

□ ته‌رازوویه‌کی ورد له‌ناو گفتوگۆیه‌گدا

(نزیکه‌ی په‌نجا سال پیئش ئیستا ئەم گفتوگۆیه‌ی خواره‌وه‌ له‌نیوان من و کاکه‌مه‌لاعه‌بدوللأمدا - خوالئی خوش بیئ - پرووی دا. وا بۆ ئیوه‌شی ده‌گیرمه‌وه:
کاکیی خوالینخۆشبووم یه‌کیگ بوو له‌موریده‌تایبه‌ئمه‌نده‌کانی "شیخی زیائه‌ددین"
- فُدس سرّه - که‌یه‌کیکه‌ له‌ئولیا و پیاوچاکه‌کان^(۲).)

وه‌ک ئاشکرایه‌سۆفییانی ته‌ریقه‌ت خۆشه‌ویستی له‌پاده‌به‌ده‌ر و زیاده‌په‌روی له‌گومان باشیدا به‌مورشیده‌که‌یان به‌شتیکی ئاسایی ده‌زانن، به‌لکو پیئشی رازین. له‌به‌رئه‌وه، رۆژنکیان کاکم پیئ و تم:

- شیخی "زیائه‌ددین" زانیاری‌یه‌کی یه‌کجار فراوانی هه‌یه‌و، به‌چه‌شنی "قوتبی ئه‌عزه‌م" ئاگاداری هه‌موو ئه‌و شتانه‌یه‌که‌ له‌بوونه‌وردا رووده‌ده‌ن!
ئنجاه‌گه‌یی ئمونه‌ی له‌سه‌ر پایه‌بلندی و کاره‌له‌عاده‌ت به‌ده‌ره‌کانی ئه‌و بۆگیرامه‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی هانم بدات منیش په‌یوه‌ندی له‌گه‌لدا بیه‌ستم!
به‌لام من پیئ و ت:

- کاکیی به‌رپزم! تۆ زیاد له‌پیئوست رۆده‌چیت.. ئه‌گه‌ر رووبه‌پرووی شیخی "زیائه‌ددین" خۆیشی بیمه‌وه‌ له‌زۆر مه‌سه‌له‌دا به‌به‌لگه‌ده‌یه‌ستمه‌وه. ئه‌وه‌ش بزانه‌تۆ - وه‌ک من - به‌خۆشه‌ویستی راسته‌قینه‌ئه‌وت خۆش ناویت، چونکه‌تۆ ئه‌و "زیائه‌ددین" ه‌ت خۆش ده‌ویت که‌له‌زه‌ینی خۆتدا به‌شیوه‌ی قوتبیکی ئه‌عزه‌م و ئاگادار به‌هه‌موو شتیگ له‌بوونه‌وردا ئه‌ندیشه‌ت پیشاتی ده‌دات! که‌واته‌تۆ به‌م ناو‌نیشان و

(۱) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati.

(۲) پروانه‌په‌راویزی ل: ۸۶. (وه‌رگیر)

سیفه‌توه په‌یوه‌ندیت له‌گه‌ل به‌ستووه و خۆشت ده‌وئیت. خۆ ته‌گه‌ر په‌رده له‌رووی لابرئیت و حه‌قیقه‌تی ده‌ر بکه‌وئیت، ئەو خۆشه‌ویستی‌یه‌ت نامینئیت، هیچ‌نه‌ی کهم ده‌بیته‌وه!

به‌لام من - ئەی کاکێ به‌رئیم! - ئەو مرۆفه‌ پیاوچاک و وه‌لی‌یه‌ موباره‌ کهم وه‌ک تۆ خۆش ده‌وئیت، ته‌نانه‌ت ریزی شایانیشی لئ ده‌گرم، چونکه:

رابه‌ریکی مه‌زنی ئیماندارانه و، له‌سه‌ر رپی حه‌قیقه‌تی شوینکه‌وته‌ی سونه‌تی پیرۆزی پیغه‌مبه‌ره ﷺ. جا ئیتر پله‌ی راسته‌قینه‌ی ئەو هه‌رچی‌یه‌ک بیټ با بیټ، من ئاماده‌م گیانی خۆم بۆ ئەو خزمه‌تگوزاری‌یه‌ بیه‌خشم که ئەو پینشکه‌شی ئیمانی ده‌کات. خۆ ته‌گه‌ر په‌رده له‌رووی پله‌ی راسته‌قینه‌ی لابرئیت، من پشتی لئ هه‌لناکهم و وازی لئ ناهینم و پله‌ی خۆشه‌ویستی‌یه‌ که‌شم بۆی دانا به‌زئیت، به‌لکه‌ر پتر په‌یوه‌ندی له‌گه‌لدا پته‌و ده‌که‌مه‌وه و زیاتر ریزی ده‌گرم و خۆشم ده‌وئیت.

که‌واته - کاکێ به‌رئیم! - من "زیاته‌ددین"م خۆش ده‌وئیت به‌و جۆره‌ی که‌ هه‌یه‌ و له‌سه‌ر ئەو حه‌قیقه‌ته‌ی که‌ تیا‌دا‌یه‌. به‌لام تۆ ئەو "زیاته‌ددین"ه‌ت خۆش ده‌وئیت که‌ له‌ ئەندیشه‌تدا‌یه ^(۱)!

جا له‌به‌ر ئەوه‌ی کاکێ خوالیخۆشبووم به‌راستی زانایه‌کی "به‌ویزدان" بوو، راکه‌ی منی په‌سه‌ند کرد و په‌زامه‌ندی له‌ به‌رامبه‌ره‌وه‌ ده‌رپری و وه‌ری گرت و ریزی لئ نا ^(۲).

□ مه‌ردایه‌تی پیش وه‌خت

(گفتوگۆ و مونا‌زه‌ره‌ی رۆژگارانی دیرینی "سه‌عید" که‌ هیشتا منال بوو له‌گه‌ل زانا به‌رئیم و پایه‌به‌رزه‌ کاندایه‌.. هه‌روه‌ها وه‌لامدانه‌وه‌ی راست و دروستی بۆ پرسیاره‌کانیان، بی‌ئوه‌ی خۆی هیچ پرسیاریک ئاراسته‌ی ئەوان بکات، هه‌رچه‌نده‌ش پرسیاره‌کانیان له‌ قورسترین باب‌ه‌ت و مه‌سه‌له‌دا هه‌ل‌بژیرا‌بوون..

(۱) چونکه‌ له‌ به‌رامبه‌ر خۆشه‌ویستی‌یه‌ که‌توه‌ نرخیکی زۆر گرانت ده‌وئیت، ئەوه‌تا له‌ به‌رامبه‌ر ئەو خۆشه‌ویستی‌یه‌وه‌ بیر له‌ شتیکی سه‌دقانی ئەو نرخی ده‌که‌بته‌وه، له‌ کاتیکدا که‌ مه‌زنترین خۆشه‌ویستی له‌ به‌رامبه‌ر پله‌ و پایه‌ی راسته‌قینه‌ی ئەو زاته‌وه‌ هیشتا هه‌ر به‌کهم داده‌نرئیت. (دانەر)

(۲) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی قه‌ستمۆنی، ل: ۱۸۱-۱۸۳.

هم حالتهی که هوسا به منوه بینرا، پر به دم ده لیم و دان به وهدا ده نیم که هی هوه نه بوو خاوه نی زیره کی به کی له راده به در یان توانا و لیهاتنیکی نائاسایی هم. نه خیر هی هوه نه بوو، چونکه من هه کاته هیشتا منالیکي بچووک و گیروده ی زور در دیسه ری بووم و، تازه ده ستم دابووه خویندن و، بیرم پرت هواز و خویشم مایه ی ورووژاندنی موناقه شه ی خه لکی بووم.

که واته من هه رگیز هوه م له توانادا نه بوو که وه لامی پر سیاری زانا پایه به رزه کان بده مه وه، چونکه من هه ر له و کاتانه دا هه ندی جار له موناقه شه ی زانا بچووک که کان و قوتاییانی بچووکي زانستدا شکستم ده هینا و به سهرمدا سهرده که وتن!
له بهر هوه، قه ناعته ی ته و اوم هه یه به وه ی که وه لامه راست و دروسته کانی هه کاته م هی توانا و لیهاتنم و، له زیره کیی خوومه وه نه بوون..

خویشم ماوه ی هه فتا سالی ره بق سهرم له م دیارده یه سوورما بوو. به لام وائستا - به فزل و به خشنده یی خوای گهوره - یه کیک له حکمه ته کانی هه دیارده یه تیگه یشتم.
هه ویش بریتی یه له مه ی خواره وه:

هه زانستانه ی که له ناو قوتایخانه ئایینی یه کانداه خوینرین - که وه ک تزوی هه زانستانه - دره ختیکی به در داریان لی پی ده گات و، خزمه تگوزاری هه دره خته ش گه لی هه سوود و نه یاری ده بیت..

جا هه روه که له سهرده مه کانی پیشوودا "هه هلی سوننه ت" و "موخته زیله" له دژی یه کتر ده دوان و بزه لوه شانده وه ی را و بزه چوونه کانی یه کتری و سهر که وتیان به سهر هه وی ترده کتیبیان داده نا.. ده بوو - به و پی یه - خاوه ن مه شره ب و ریپازه جیا جیا کانی موسلمانانی هم سهرده مه ش ره خنه یان له خزمه تگوزاری هه دره خته - دره ختی نور - بگرتایه، به تایهت زانایانی ئاین، که چ له بهر موناقه سه و چ به هژی جیاوازیی مه شره ب و چ له بهر هه وه ی که "یه یامه کانی نور" گه لی جار ده ماریان ده ورووژنییت، چاوه پروان ده کرا ره خنه یان ئاراسته بکر دایه..

جا له کاتی کدا که ده بوو هه مه رووی بدایه.. که چی خوای گهوره ویستی له سهر هه وه بوو که به پیچه وانه ی هم عاده ته دیرینه یه هم کاره به ری بکات!

که‌واته هه‌زار و یه‌ک جار شوکر و سوپاس بۆ خوای گه‌وره له‌سه‌ر ئەم نیعمه‌ته مه‌زنه‌ی که به‌فه‌زلی خۆی به‌خشیی.

ئێستا من باوه‌ری ته‌واوم به‌وه هه‌یه که هۆی نه‌نوسینی هیچ کتێبێک له‌ لایه‌نی زانایانه‌وه بۆ ره‌خنه‌گرتن له‌ "په‌یامه‌کانی نور"، وه‌لامدانه‌وه راست و دروسته‌کانی ئەوسای "سه‌عیده بچکۆله" یه‌ بۆ زانا مه‌زنه‌کانی سه‌رده‌می زوو! چونکه وه‌لامه راست و ته‌واوه‌کانی ئەو کاته‌ی سه‌عید، غیره‌ت و ئازایه‌تی زانایانی ئێستای به‌ نه‌ندازه‌یه‌ک خاو کرده‌وه که خزیان له‌ قه‌ره‌ی په‌یامه‌کانی نور نه‌دا و پووبه‌پرووی نه‌پوونه‌وه! هه‌رچه‌نده‌ش مه‌شره‌بیان له‌ گه‌ل ه‌ی په‌یامه‌کانی نوردا جیا‌یه و، گیانی مونا‌فسه و غیره‌تی زانستیشیان له‌ خۆدا هه‌لگر توه!

له‌به‌ر ئەوه، من له‌و قه‌ناعه‌ته‌ ته‌واوه‌دام که ئەمه‌ یه‌کێکه له‌ حیکمه‌ته‌کانی ئەوه‌ی زانایان په‌خه‌نیان له‌ په‌یامه‌کانی نور نه‌گرت. چونکه ئەگه‌ر په‌خه‌نیان لێ بگر تابه‌، ئەوا دوژمنه‌ په‌نه‌انه‌ کاغمان و مولحیدان و شوینکه‌وتوو انیان په‌خه‌نه‌که‌ی ئەوانیان ده‌قۆزته‌وه و، به‌ وینه‌ی به‌لگه و به‌هانه‌یه‌کی یه‌ کجار گرنگ ده‌یانگرت به‌ده‌سته‌وه، ئنجا بۆ شکاندنێ شان و شکۆی "په‌یامه‌کان" و "زانایان" یه‌ پێکه‌وه به‌ کاریان ده‌هینا!

که‌واته سوپاسی نه‌براه و بێ کۆتایی بۆ خوای گه‌وره، که ته‌نانه‌ت له‌ لایه‌ن ئەو زانا په‌سیمی‌یانه‌شه‌وه که په‌یامه‌کان گه‌لێ جار قسه‌ی به‌جێ تێ سه‌ره‌واندوون، هیچ به‌ره‌نگاری و په‌خه‌یه‌ک ئاراسته‌ی "په‌یامه‌کانی نور" نه‌کران^(۱)!

سالی ۱۸۹۲/ز/۱۳۰۹ک

□ بۆ سیرت (سیرد):

دوای ئەوه‌ی که دوو مانگ لای "مه‌لاعه‌بدووللا" ی برای "مایه‌وه، پۆشت بۆ "سیرت" بۆ قوتابخانه‌که‌ی "مامۆستا مه‌لا فه‌تحووللا".

مامۆستا مه‌لا فه‌تحووللا لێی پرسی:

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی ته‌میرداغ: ۲/۵۱۵-۵۱۷.

سالی پار "سیروتی" ت^(۱) ده خویند، آیا تم سال "جامی"^(۲) ده خوینیت؟

- خویندنی "جامی" م ته او کردوه.

ئجما مامؤستا ناوی هر کتیبیکي لئ ده پرسی، نو له وه لامدا ده بوت:

- ته او م کردوه.

بؤیه مامؤستا سه ری لئ سوورما! چونکه کئ ده توانیت له م ماوه که مه دا نو هه موو

کتیبانه بخوینیت؟ ته نانه ت تم سه سوورمانه ی له شیوه ی گالته دا ده بری و، وتی:

- سالی پار شیت بوویت، ئیستاش هر به شیتی ماو ته وه؟!

وه لامي دایه وه که:

- له وانیه مروف "حقیقه ت" له خه لکی بشاریته وه، تا کو دوو چاری له خو بایی

بوون نه بیت و، ده ورونی به دخوازیشی بشکینیت. به لام قوتایی له به رده م

مامؤستا کهیدا، که له باوکی خوی زیاتر ریژی لئ ده گریت، جگه له حه قیقه تی په تی و

بی گومان ناتوانیت شتیکی تر بلیت. جا نه گه ر به رموون نو ما من تاماده م له و کتیه

ناویراوانه دا تا قیم بکه نه وه!

دوای تم گفغو گۆیه، مامؤستا مه لاهه تحوئلا پرسیاره کانی ناراسته کرد. له هر

کتیبیکدا پرسیاری لئ بگردایه، په کسه ر وه لامي تیروته سه لی ده دایه وه!

یه کیك له وانیه که تاماده ی تم گفغو گۆیه بوون "مه لاهه لی سووران" بوو، که دوای

تم پروداوه ده سستی کرد به ده رس خویندن لای "مه لاهه سعید". له کاتیکدا که سالی

پیشوو مامؤستای مامؤستا که ی مه لاهه سعید بوو!

پاشان مامؤستا مه لاهه تحوئلا لئی پرسی:

- باشه.. وا دیاره زیره کی یه که ت ناااساییه.. به لام با توانای له بهر کردنت بینین!

بزاین ده توانیت ته نها به دوو جار خویندنه وه چه ند دپریک له کتیبی "مه قاماتی حهریری"

له بهر بکه پت؟

(۱) واته کتیبی: "البهجة المرضية في شرح الألفية" له زانستی "نهحوو" دا، دانراوی جه لاله ددینی سیروتی یه، که "مهلفیه ی لبین مالیک" ی تیدا راته کردوه.

(۲) واته کتیبی: "الفوائد الضیائیة" ی "جامی" که باسی رابورد.

مه‌لا سه‌عید کتیبه‌کە‌ی لێ وەرگرت و، تهنه‌یا یه‌ک جار لاپه‌ره‌یه‌کی لێ خوینده‌وه و، یه‌کسه‌ری له‌به‌ری کرد و، له‌به‌ر بۆ مامۆستا که‌ی خوینده‌وه! بۆیه مامۆستا که‌ی له‌ سه‌رسوورماندا خۆی بۆ پانه‌گیرا و، وتی:

"کۆبوونه‌وه‌ی زیه‌ که‌ی یه‌کی ناگاسایی و، توانای ده‌راسا بۆ شت له‌به‌ر کردن، گه‌لێ نایاب و ده‌گمه‌نه".

هه‌ر له‌وێ مه‌لا سه‌عید له‌ ماوه‌ی یه‌ک هه‌فته‌دا و رۆژی بۆ ماوه‌ی یه‌ک دوو سه‌عات وانه‌ خویندن، کتیبه‌ی "جمع‌ الجوامع" ی له‌به‌ر کرد! ئەمەش وای له‌ مامۆستا مه‌لا فه‌تحو‌للا کرد که‌ ئەم ده‌سته‌واژه‌یه‌ی خواره‌وه له‌سه‌ر به‌رگی کتیبه‌که‌ بنوسیت:

"قد جمع في حفظه جمع الجوامع جميعه في جمعة!"

ئێتر دوای ئەم رووداوانه‌، مامۆستا که‌ی (مه‌لا فه‌تحو‌للا) له‌ هه‌موو کۆر و دانیشتیکی له‌ گه‌ل زانایاندا مه‌دحی ده‌کرد و، سه‌رسوورمانی خۆی له‌ باره‌وه ده‌رده‌به‌ری و، ده‌یوت:

"قوتایی یه‌ک له‌ هه‌ره‌تی لاویدا، هاتوو بۆ قوتابخانه‌که‌مان و، به‌ بێ پاره‌وه‌ستان و په‌ک که‌وتن و هه‌لامی هه‌موو ئەو په‌رسیاران‌ه‌ی داوه‌ته‌وه که‌ ئاراسته‌م کردوو. بۆیه گه‌لێ سه‌رم له‌ زیه‌ که‌ی یه‌ ده‌گمه‌ن و زانسته‌ زۆره‌ که‌ی سوورماوه" (۱).

له‌به‌ر ئەمه‌ بوو که‌ ده‌نگ و باسی له‌ "سیرت" دا بلاو بووه‌وه، ئەمەش سه‌رنجی زانایانی ئەوێ و رووژاندا و، له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه روویان تێده‌کرد و تاقی‌یان ده‌کرده‌وه و، ده‌یانویست به‌ په‌رسیار لێکردن سه‌خه‌تی بکه‌ن. ئەمەش له‌ کۆبوونه‌وه‌یه‌کی فراواندا پرووی دا که‌ "مامۆستا مه‌لا فه‌تحو‌للا" ش ئاماده‌ی بوو..

له‌و کۆره‌دا هه‌ر په‌رسیاریکیان ئاراسته‌ی به‌دیعوززه‌مان ده‌کرد، له‌ پێشدا سه‌یری پرووی مامۆستا که‌ی (واته‌ سه‌یری پرووی مه‌لا فه‌تحو‌للا) ده‌کرد ئنجا وه‌لامیکه‌ی هینده‌ ته‌واوی ده‌دایه‌وه وه‌ک بلیی له‌ کتیبه‌دا بێخوینیته‌وه. جا ئەو زانایانه‌ی که‌ ئەم دهمه‌نه‌یان بینی، وتیان ئەم لاوه‌ مرقفیکه‌ی ده‌راسایه‌.. ئنجا تیکرا مه‌دح و ستایشی زیه‌ که‌ی و زانست و په‌لی به‌رزی ته‌ویان کرد.

(۱) وه‌ک دوایی روون ده‌بیته‌وه: مامۆستا مه‌لا فه‌تحو‌للا یه‌ که‌م کس بوو که‌ نازناوی "به‌دیعوززه‌مان" ی بۆ مامۆستا سه‌عیدی نورسی دانا.

هیندهی نه خایاند هم هه واله له ناو خه لکی شاری "سیرت" دا بلاو بووه وه، ته نانه ت خه لکی به وینه ی ریز گرتیان له وه لی یه کی بیا وچاک ریزیان لئ ده گرت. هممهش ده ماری حه سوو دبی لای هه ندئ زانا و قوتایانی تر ورووژاندا. جا له بهر هه وه ی هه وانه نه یانده توانی له بواری زانستدا زورانی له گه ل بگرن و به سه ریدا سه ربکه ون، هه ندئ له و لاوانه و یستیان له پئی به کارهینانی هیز و شه ر پئی گپرانه وه ئازاری پئی بگه یه نن!

هم هه واله که وه ته وه بهر گوئی خه لکی سیرت، خپرا فریای که وتن و له ژیر ده ستی هه و لاوانه ده ر بازیان کرد و، بۆ مه به ستی پاریز گاری لیکردنی خستیانه ژووریکه وه. به لام له بهر هه وه ی زانست و زانستخوازانی گه لئ خو ش ده ویست، له ژووره که ده ر پیری یه ده ره وه و برپاری دا - گه ر کوشتوو شیانه - بهر گری و دا کۆکی له قوتایی یه نه یاره کانی بکات، تا کو نه بن به نیشانه ی تیری نه زانه کان!

بۆیه پرووی کرده یه کی لک له و قوتایانه و، پئی وت:

"بمکوژن.. به لام پاریز گاری شه رف و پله و پایه ی زانست بکه ن!"

همه ی وت و، پئی خۆی گرت بهر، پئی هه وه ی هیچ کام له و قوتایانه پئی پئی بگریت! به م جزره کۆتایی به و نا کۆکی یه هات.

کاتی پاریز گاری "سیرت" هه واله که ی بیست، چه ند جه ندرمه یه کی نارد بۆ لای به دیعوززه مان تا کو پئی رابگه یه نن که فه رمانی داوه نه یاره کانی دوور بخاته وه، بۆ هه وه ی له شه ری هه وان بپاریزیت، هه روه ها تا کو ئاگاداری بکه نه وه که پاریز گار ده به وئی چاوی پئی بکه ویت.

به لام به دیعوززه مان به سه ر کرده ی جه ندرمه کانی وت:

"ئیمه قوتایی زانستین، هه ندئ جار ده چین به گزی یه کتیدا، پاشان ئاشت ده بینه وه و هیچ له دلماندا نامینیت. بۆیه به کاریکی شیاوی نازانین که سیکي تری ده ره وه ی ریزازه که مان خۆی له رووداوه کانی نیوانماندا هه لبقور تینیت. ئنجا هه وه ش هه یه که هه له که له لایه ن منه وه بوو. بۆیه تکام وایه پۆزشم بگه یه ننه پاریز گار که ناتوانم سه ردانی بکه م!"

مه‌لا سه‌عید له‌م کاته‌دا ته‌مه‌نی بازده سالان و له‌وپه‌په‌ری هیز و چالاکی‌دا بوو. جگه له‌وه، سه‌ر که‌وتیشی به‌سه‌ر هه‌موو زانایاندا به‌ده‌ست هینابوو. هه‌ر بۆیه ناوی "سه‌عیدی مه‌شه‌وور" یان لێ نا. چونکه له "سیرت" دا رایگه‌یاندا که ئاماده‌یه وه‌لامی هه‌موو په‌رسیاریک بداته‌وه، بی ته‌وه‌ی خۆی په‌رسیار له‌ که‌س بکات!

چارینکی تر پڕۆشته‌وه بۆ "به‌دلیس" و، له‌وئ بیستی که‌ گرژی که‌وتوو ته‌ نیوان "مامۆستا محمه‌د ئەمین ته‌فه‌ندی" و شیخانی خیزان. بۆیه نه‌سیحه‌ت و ئامۆژگاریی خه‌لکی کرد که‌ خۆیان له‌ غه‌یبه‌ت په‌پاریزن، که‌ په‌فتاریکه‌ شایانی موسلمانان نی‌یه. ته‌وانیش لای "مامۆستا مه‌لا محمه‌د ئەمین" سکالایان له‌ده‌ست کرد، ته‌ویش وتی:

– ته‌و هیشتا مناله.. شایانی قسه‌ له‌ گه‌ل کردن نی‌یه!

ئه‌م قسه‌یه به‌رگۆنی مه‌لا سه‌عید که‌وته‌وه، له‌ کاتی‌کدا که‌ سوو که‌له‌ترین قسه‌ی قه‌بوول نه‌ده‌کرد!

بۆیه پڕۆشت بۆ کۆری ئه‌م مامۆستایه‌ و، ده‌ستی ماچ کرد و پنی وت:

– گه‌وره‌م! تکام وایه‌ به‌رموون تاقیم بکه‌نه‌وه.. من ئاماده‌م بیسه‌لمینم که‌ شایانی ته‌وه‌م گه‌فوگۆم ئاراسته‌ بکړیت!

"مامۆستا محمه‌د ئەمین" یش له‌ قورسترین مه‌سه‌له‌ی زانسته‌کاندا شازده په‌رسیاری ئاماده‌ کرد تاکو "مه‌لا سه‌عید" یان پنی تاقی بکاته‌وه^(۱). ته‌ویش به‌ بی ته‌وه‌ی له‌ هه‌یچیاندا دایمینیته‌، وه‌لامی هه‌موویانی دایه‌وه!

دوای ئه‌م پرووداوه پڕۆشته‌ مزگه‌وتی "قوره‌یشی" و، له‌وئ ده‌ستی دایه‌ ئامۆژگاری و په‌نمایی خه‌لکی.

پاش ئه‌مه، خه‌لکی "به‌دلیس" بوون به‌ دوو به‌شه‌وه، هه‌ندیکیان پشتگیری‌یان له‌ "به‌دیعوززه‌مان" ده‌کرد و، هه‌ندیکێ تریشیان له‌ "مامۆستا مه‌لا محمه‌د ئەمین". پاریزگاری شاریش که‌ به‌مه‌ی زانی ترسا ئه‌و دوو کۆمه‌له‌ ده‌سته‌ویه‌خه‌ی یه‌ک بینه‌وه. بۆیه‌ فه‌رمانی ده‌رکرد مه‌لا سه‌عید بۆ شاری "شیروان" دوور بخریته‌وه.

(۱) یه‌کیک له‌و په‌رسیارانه‌ له‌ کۆتایی کتیی (فزله‌ عیجاز) له‌ کۆمه‌له‌ په‌یامی عه‌ره‌بی "صیقل الإسلام" دا بلاو کراوته‌وه.

رۆژنیکیان ویستی خوای گه‌وره و ابوو که "به‌دیعووززه‌مان" نویژی به‌یانیی بچیت! هەر هینده‌ی نه‌یاره‌کانی به‌مه‌یان زانی به‌کسه‌ر کردیان به‌مقۆمقۆ له‌شاردا که مه‌لا سه‌عید وازی له‌نویژ هیناوه!

کاتی خه‌لکی لییان پرسی:

- بۆچی هه‌موو خه‌لکی ئەم قسه‌یه ده‌ئینه‌وه؟

وتی:

- هەر قسه‌یه‌ك گەر بناغه‌یه‌کی نه‌بیت، ئاوا به‌خیرایی له‌ناو خه‌لکدا بلاو نابیته‌وه. که‌واته‌هه‌له‌که‌له‌خۆمه‌وه‌یه‌و، دوو سزاش درام له‌سه‌ری: یه‌که‌میان گله‌یی خوای گه‌وره‌و، دوو‌هه‌میشیان قسه‌ی خه‌لکی!

به‌لام هۆکاری سه‌ره‌کیی ئەم کاره‌ئوه‌یه‌به‌شهو‌ئو‌ویرده‌شهریفه‌م نه‌خویند که‌پراهاتووم هه‌موو شه‌ویک بیخوینم. که‌واته‌رۆحی‌ئو‌خه‌لکه‌هه‌ستیان به‌و‌راستی‌یه‌کردووه‌، به‌لام به‌ته‌واوی‌لینی‌تینه‌گه‌یشتوون و نه‌یانزانیوه‌هه‌له‌که‌له‌کویدایه‌، بۆیه‌ناوینکی‌تریان‌له‌و‌راستی‌یه‌ناوه‌.

هەر له‌و‌ماوه‌یه‌ی‌که‌له‌"شیروان"‌دا‌بوو، پیاوینکی‌خه‌لکی‌یه‌کتی‌له‌گونده‌کانی "سیرت"‌هات‌بۆ‌لای‌و، پیتی‌وت:

- له‌"سیرت"‌دا‌زانایه‌کی‌بچووک‌په‌یدا‌بووه‌که‌ته‌مه‌نی‌له‌نیوان‌چوارده‌و‌پازده‌سالاندا‌یه‌و، به‌سه‌ر‌هه‌موو‌زانایانی‌شاردا‌سه‌ر‌که‌وتوووه‌. بۆیه‌تکات‌لێ‌ده‌که‌م‌که‌پرۆیت‌بۆ‌ئو‌ئێ‌تا‌کو‌مونا‌زه‌ره‌ی‌له‌گه‌ل‌بکه‌یت.

سه‌عیدیش‌به‌ده‌م‌خواستی‌ئەم‌مرۆفه‌وه‌پۆشت‌و،‌خۆی‌ئاماده‌کرد‌سه‌فه‌ری‌له‌گه‌لدا‌بکات‌بۆ‌"سیرت". ئنجا‌دوای‌ئوه‌ی‌شاریان‌به‌جێ‌هیشت‌و‌ماوه‌ی‌دوو‌سه‌عات‌رینگایان‌پنکه‌وه‌بری،‌سه‌عید‌وه‌سفی‌ئو‌لاوه‌زانایه‌ی‌له‌هاورپنکه‌ی‌پرسی.

ئهویش‌وتی:

- ناوی‌نازانم،‌به‌لام‌کاتی‌که‌هاته‌شاره‌که‌مان‌به‌رگ‌و‌پۆشاک‌یه‌ده‌رویشانه‌ی‌له‌به‌ردا‌بوو،‌پاشان‌پۆشاک‌یه‌قوتاییانی‌قوتابخانه‌ی‌ئایینی‌پۆشی‌و،‌له‌مونا‌زه‌ره‌دا‌به‌سه‌ر‌هه‌موو‌زانایاندا‌سه‌ر‌که‌وتنی‌به‌ده‌ست‌هینا.

ئا لیره‌دا سه‌عید زانیی که نه‌و که‌سه‌ی نه‌م پیاوه باسی ده کات خۆیه‌تی! واته ده‌رۆشت مونا‌زهره له‌گه‌ل خۆیدا بکات! له‌بهر نه‌وه، یه‌کسه‌ر گه‌راپه‌وه بۆ شیروان. پاشان رۆشت بۆ یه‌کنی له‌ شارۆچکه‌کانی سه‌ر به "سیرت" که ناوی "تیللو"یه^(۱) و له‌وی رۆشته ئیعتیکاف و گۆشه‌گیری یه‌وه^(۲).

سالی ۱۳۱۱/ز ۱۸۹۴

□ گۆشه‌گیری له "تیللو"دا:

(نه‌و کاته من - وه‌ک ئیستام - گۆشه‌گیر بووم له ژیر گومه‌زینکی چۆلدا. کاتی که شۆر‌بايان بۆ ده‌هینام، ده‌نک و دانه‌کانی ناو شۆر‌باکه‌م ده‌رده‌هینا و بۆ میرووله‌کانم پۆده‌کردن، خۆیشم نانه‌که‌م به‌شله‌که‌ی ته‌ر ده‌کرد. جا نه‌و کاته که لییان پر سیم بۆچی وات ده‌کرد، وتم:

- نه‌ته‌وه‌ی میرووله و هه‌نگ له ژیر سایه‌ی سیسته‌میک کۆماریدا ده‌ژین، منیش له‌بهر ریزنا‌م له‌ رژی‌مه‌ کۆماری یه‌که‌یان دانی ناو شۆر‌باکه‌م بۆ پۆ ده‌کردن. پیمان وتم:

- تۆ به‌م کاره‌ت ره‌فتارینکی پینچه‌وانه‌ی سه‌له‌فی صالحت کردوه. له‌ وه‌لامدا وتم:

- خه‌لیفه‌ راشیده‌کان هه‌روه‌ک خه‌لیفه‌ برون، له‌ هه‌مان کاتدا سه‌رۆک کۆماریش بوون. نه‌وه‌تا صیددیقی مەزن (خوای لی‌ رازی بی‌ت) بنی هیچ گومانیک وه‌ک سه‌رۆک کۆمار و بووه‌ بۆ عه‌شه‌ره‌ی موبه‌شسه‌ره و سه‌رجه‌می هاوه‌لان، به‌لام نه‌ک له‌ ژیر ناو‌نیشان و له‌ قساوغینکی به‌تالدا، به‌لکو هه‌ریه‌که‌یان سه‌رۆک کۆمارینکی ئاییندار بوون و، واتای داد‌گه‌ریی راسته‌قینه و سه‌ر به‌ستی ش‌ه‌ری‌یان له‌خۆدا هه‌لگرتبوو^(۳).

(۱) "تیللو" شارۆچکه‌یه‌که‌ له‌ باکووری کوردستان هه‌وت کیلۆمه‌تر له‌ سیرته‌وه‌ دووره، ئا ئیستاش به‌ پینگه‌ماندن زانایانی خواناس و پیاوچاک تایه‌مه‌نده.

(۲) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati.

(۳) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۵۶۱.

له‌ده‌می‌گۆشه‌گیری و ئیعتیکافییدا له "تیللۆ"، فهره‌نگی "القاموس المحیط" ی
فه‌یروز ئابادیی هه‌ر له سه‌ره‌تاوه هه‌تا (باب السین) له‌به‌ر کرد!

کاتی ه‌زی ئه‌م کاره‌یان لێ پرسی، وتی:

ئه‌م فهره‌نگه‌ بۆ هه‌موو وشه‌یه‌ك چه‌ندین واتای جیاواز ده‌ه‌ینیت. منیش ئه‌وه‌م به
ئه‌ندیشه‌دا هات که فهره‌نگیک به‌ پێچه‌وانه‌ی ئه‌مه‌وه‌ دا بنیسم، واته‌ چه‌ند وشه‌یه‌کی
جیا جیا به‌ینم که ئاماژه‌ بۆ هه‌مان واتا بکه‌ن^(۱)!

□ لا بردنی سته‌م:

شه‌ویك له‌ خه‌ونیدا چاوی به‌ "شیخ‌عه‌بدولقادی گه‌یلانی" - قدس سه‌ره - که‌وت.
شیخ‌فه‌رمانی پێ دا که:

مه‌لا سه‌عید! هه‌لسه‌ پرۆ بۆ لای "مسته‌فا پاشا" ی^(۲) سه‌رۆك‌عه‌شره‌تی "میران" و، بۆ
پێی راست و ده‌ست هه‌لگرتن له‌ سته‌م بانگی بکه‌ و، پێی بلێ نوێزه‌کانی بخوینیت و
فه‌رمان به‌ چاکه‌ بکات.. گه‌ر نه‌هات به‌ده‌م داواکاری به‌ کاته‌وه‌ بیکۆزه.
که‌ له‌ خه‌و هه‌لسا، یه‌ کسه‌ر که‌وته‌ پێی بۆ ناو‌عه‌شره‌تی میران و راسته‌وخۆ پرووی
کرده‌ خێوه‌ته‌ که‌ی "مسته‌فا پاشا" .. به‌لام که‌ زانیی له‌وئ‌ی به‌ دانیشته‌ تا کو که‌می
بچه‌سێته‌وه‌.

هه‌ر که‌ مسته‌فا پاشا خ‌زی کرد به‌ خێوه‌ته‌ که‌دا، ئاماده‌بووان هه‌موویان بۆ پێزلینانی
له‌به‌ری هه‌لسانه‌ سه‌ر پێ، جگه‌ له‌ مه‌لا سه‌عید که‌ له‌ شوینی خ‌وی نه‌جوولا! مسته‌فا
پاشا به‌ تیلی چاوه‌ستی پێ کرد، بۆیه‌ له‌ "فه‌تاح ئاغا" ی پرسی، که‌ یه‌ کیک بوو له
میرانی‌عه‌شره‌ت: ئه‌م لاوه‌ کێیه‌؟

(۱) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati. به‌لام دوا‌ی وازی له‌و نیازه‌ی ه‌ینا، چونکه‌ بیستی که‌ له‌ ولاتی میسر
به‌ره‌مه‌نکی له‌و جۆره‌ دانراوه. پروانه: داوه‌ری به‌کان، ل: ۸۶۰. (وه‌رگێڕ)

(۲) سولتان‌عه‌بدولخه‌مید په‌ی "پاشا" ی - که‌ پوتیه‌به‌کی سه‌ربازی بووه - به‌م مسته‌فا به‌ و چه‌ند سه‌رۆك
عه‌شره‌تیکی تری کورد به‌خشیه‌وه‌، چونکه‌ ئه‌وانه‌ به‌ خ‌زیان و چه‌ کداره‌کانیان‌وه‌ه‌وه‌ رۆلی پاسه‌وانیان ده‌بینی
له‌سه‌ر سنووری نیوان ده‌وله‌تی عوسمانی و روسیا، هه‌روه‌ك‌ ه‌ا‌رکاری سوبای نیزامیشیان ده‌کرد و، خه‌لکی
ناوچه‌که‌یان له‌ ه‌یرشی چه‌ کداره‌کانی ئه‌رمه‌ن ده‌پاراست. جگه‌ له‌م ه‌ۆکارانه‌ش ده‌وله‌تی عوسمانی به‌م کاره
"لاپه‌نگیری" ی ئه‌وانه‌ی بۆ ده‌وله‌ت مسۆگه‌ر ده‌کرد و بواری نه‌ده‌دا که‌ له‌ ده‌وله‌ت هه‌لبه‌گه‌ر پێنه‌وه‌!

پئی وت: مہلا سعیدی مہشہورہ!

ئەم پاشایە، خۆی لە خۆیدا رقی لە زانیان بوو، ویستی رقی کەمی بخواتەوہ و دەری
نەپریت. لە مہلا سعیدی پرسی:

بۆچی ہاتوویت بۆ ئیرہ؟

وتی: بۆیہ ہاتووم کە رپی حەق و راستت پیشان بدەم. جا یان ئەوہیہ دەست لە ستم
ہەلدەگریت و نوێزە کانت دە کەیت، یان دەتکوژم!

مستەفا پاشا بیستنی ئەم گوفتارہی گەلی پئی قورس بوو. بۆیہ لە تاوا رۆشتە
دەرہوہی خێوہتہ کە و، نەختی ہاتوچۆی بہو ناوہدا کرد. ئنجا ہاتەوہ ہەمان پرساری
لنی کردەوہ.

مہلا سعیدیش وەلامی دایەوہ:

بۆ ئەوہ ہاتووم کە پیم وتیت!

"پاشا" نامازہی بۆ شمشیرہ کەمی ئەو کرد، کە بە ستوونی خێوہتہ کەدا ہەلی واسیبوو،
ئنجا بہ سوو کایەتی یەوہ وتی:

بەم شمشیرہ زہنگاوی بہ دەمکوژیت؟

ئەویش وتی: ئەوہی کە دەپریت دەستہ کەیہ، نەک شمشیرہ کە!

جاریکی تر پاشا بہو پەری توورہییەوہ خێوہتہ کەمی بہجی ہیشت. پاشان کە ہاتەوہ
ژوورہوہ بہ "بہدیعوززہمان"ی وت:

من لەم ناوچە "جزیرہ" یەدا (جزیرہی بۆتان) گەلی زانام ہەیہ. کۆرپکی
مونازەرہی زانستی لە نیوانتاندا ساز دەکەم. جا ئەگەر توانیت بہ سەریاندا زال بیت،
ئەوا داواکاری بہ کەت جیبہجی دەکەم، دەنا دەتہاوہم ناو پروبارہ کەوہ.

مہلا سعید وتی:

ہەرہک من بۆم نی بہ سەر جەمی زانیان ییدەنگ بکەم و بہ سەریاندا زال بیم، تۆش
ناتوانیت من بخەیتە ناو پروبارہ کەوہ، بەلام گەر بہ سەریاندا سەر کەوتم دەبئی تفعەنگیکی
"ماوزەر"م بەدەیتی، تاکو - گەر بەلینہ کەت نەبەیتە سەر - بہو تفعەنگە بتکوژم!

دوای ئەم دەمه‌قەرە توندو تیژە، پینکەوه به سواری ئەسپ بەرهو "جزیره" کهوتنه ری. به درێژایی پرینگا پاشا هیچ قسه‌یه‌کی له گه‌ل مه‌لا سه‌عیددا نه‌کرد.

کاتی گه‌یشتنه‌ ناو دارستانه‌ کانی "بانی خانی" و دوای ماندوو بوونیکی زۆر، مه‌لا سه‌عید خه‌وی لێ کهوت. کاتی له‌ خه‌و هه‌تسا بینیی زانایانی جزیره‌ هه‌موویان کۆبوونه‌توه‌ و کتیبه‌ کانیان له‌ گه‌ل خۆیاندا هیناوه‌ و، چاره‌پوانی کاتی ده‌ست پینکردنی موناژه‌ره‌ن.

کۆر ساز کرا و، پاش سلوا کردن "چا" بۆ ئاماده‌بووان هینرا. به‌لام زاناکان له‌ تاوا ئاگایان له‌ "چا" کانیان نه‌مابوو، به‌تکو هه‌ر خه‌ریکی په‌ر هه‌لدانه‌وه‌ی کتیبه‌ کانی به‌رده‌ستیان بوون و، ناوبانگی "مه‌لا سه‌عید" ترسی هاویشتوو ه‌ ناو دلێان و، خۆیان بۆ وه‌لامی پرسیاره‌ کانی ئاماده‌ ده‌کرد. که‌چی له‌و لاشه‌وه‌ مه‌لا سه‌عید زۆر ئاسایی بوو، گونیی به‌و موناژه‌ره‌یه‌ نه‌ده‌دا، ته‌نانه‌ت جگه‌ له‌ "چا" که‌ی خۆی، چای یه‌ک دواینکی تری ده‌وروبه‌ری خۆیشی خواره‌وه‌ له‌وانه‌ی که‌ له‌به‌ر سه‌یرکردنی کتیبه‌ کانیان ئاگایان لای خۆیان نه‌مابوو!

ئاله‌و کاته‌دا مسته‌فا پاشا - که‌ سه‌رنجی هه‌موویانی ده‌دا - پرووی کرده‌ زاناکان و پێی وتن:

هه‌رچه‌نده‌ من نه‌خوینده‌وارم، به‌لام پێم وایه‌ له‌ به‌رده‌م مه‌لا سه‌عیددا هه‌مووتان ده‌دۆزین، چونکه‌ سه‌رنجم دا سه‌رقال بوونتان به‌ کتیبه‌ کانه‌وه‌ ئاگای چا خواره‌نه‌وه‌ی له‌ لا نه‌ه‌یشتن، که‌چی ئەو جگه‌ له‌ "چا" که‌ی خۆی چای یه‌ک دواینکیشتانی خواره‌وه‌! مه‌لا سه‌عید به‌ نه‌رمونیانی زانایانی هینور کرده‌وه‌ و، هه‌ندی قسه‌ی خۆش و گالته‌ ئامیزی له‌ گه‌لدا کردن. ئنجا پێی وتن:

به‌رێزان! من به‌پارم داوه‌ پرسیار ئاراسته‌ی هیچ که‌سه‌یک نه‌که‌م. به‌لام وا ئاماده‌م بۆ وه‌لامی پرسیاره‌ کانتان!

دوای ئەم گوفتاره‌، دلێایی پرووی تینکردن و، ئنجا نزیکه‌ی چل پرسیاریان ئاراسته‌ کرد.

مہلا سہ عیدیش وہ لآمی ہەر ھەموویانی بہ راستی و دروستی دایہوہ، ہی یە کینکیان نہ بیئت، کہ راستیی نہ پینکابوو، بی ئەوہی زانایان بہو ھەلەبەہی بزانتن! چونکہ ھەموویان سہری تەسدیقیان بۆ دانواند.

دوای ئەوہی کۆرہ کہ کۆتایی پین ھات، مہلا سہ عید بہ دوایاندا پڤوشت و، پینی و تن: داوای لیبور دن دە کہم.. لہ وە لآمی فلانہ پرسیاردا سہ ھووم کرد و، ئیوہش پینان نہ زانی. بە لآم وە لآمہ راستە کہی ئاوا و ئاواہ!

تینکرا وتیان:

بہ راستی تۆ ئیمەت بہ بە لگہ بە ستەوہ.. ھەموومان دان بەو ھادا دە نین. دوای ئەم پرووداوہ، ھەندئ لہو زانایانہ وە ک قوتایی لہ بەردەم مہلا سہ عیددا دادە نیشن و، بہ وانہ خویندن لہ سەر چاوہی زانستی ئەویان ھەلدە گۆزی. سہ بارەت بہ "مستەفا پاشا"، ئەوا بە لئینہ کہی بردە سەر و، تەفەنگیکیی ماوزەری بہ دیاری دا بہ "مہلا سہ عید" و، دەستی کرد بہ ئەنجامدانی نوێزە کانی.

پڤوژنکیان بہ ھاو پرنیہ تیی مستەفا پاشا پڤوشت بۆ پینشپر کییی ئەسپ سواری، بە لآم پاشا بہ پەنھانی فەرمانی دا بوو ئەسپیکیی سەر کەش بۆ مہلا سہ عید ئامادە بکەن! ئەویش لہ دەمی لاوی و لہ سەرەتای تەمەنی شازدە سالیدا بوو، ئەسپە کہی بہ راست و چەپدا غار دەدا، کہچی ئەسپە کہ بەرہو شوینی تر پرادە پەری و غاری دە کرد، خۆ ھەر چەندە ویستی بہ سەریدا زال بیئت، کہچی ھیچ سوودیکیی نہ بوو، تا لہ ئەنجامدا بہ غاردان خۆی کرد بہ ناو جینگایە کدا منالان یاری یان تیندا دە کرد و یە کیئک لہو منالانہی خست و کہوتە ژنیر پینی ئەسپە کہوہ، ئەو منالەش کورپی یە کیئک لہ پیاوہ گەورە کانی جزیرە بوو..

کہ خەلکە کہ بینیان منالە کہ جوولەہی لئین بپراوہ، یە کسەر ویستیان مہلا سہ عید بکوژن و خەنجەریان بۆ دەر ھینا، مہلا سہ عیدیش دەستی خستە سەر دەمانچە کہی و، پینی و تن:

لہ پرووی حەقیقەتەوہ خوا منالە کہی مراندووہ و، لہ پراوالتیشدا ئەسپە کہ کوشتووہ تی، بە لآم ئە گەر لہ گۆشەہی ھۆکاروہ پراویننہ مەسەلە کہ ئەوا "مچە

که چهل "کوشتوویه تی که هم ته سپه شیتته یی دام! که واته باله پیشدا سهیری مناله که بکهین، ته گهر مردینت، باشهر بکهین..

پاشان له ته سپه که یی دابهزی و مناله که یی گرته باوهش، که بینیی هیچ جموجوونیکیی نه ماوه، یه کسهر له ئاوینکی ساردی هه لکیشا. دوا یی ئه وه کتوپری مناله که به زهرده خه نه وه چاوه کانی کرده وه، خه لکه که ش گهلنی له و پرووداوه سه رسام مابوون.

دوا یی ئه وه یی که ماوه یه که له "جزیره" مایه وه، له گهل یه کئی له فه قیکانیدا که ناوی "مهلا صالح" بوو، رۆشت بۆ "پیرۆ" که نیشته جینی عه ره به ده شته کی یه کان بوو، ماوه یه کیش له وئی مایه وه. هه تا بیستی "مستهفا پاشا" گه راوه ته وه بۆ سه ر خووه ناله باره که یی پشروی که سته مکردن بووه له خه لک. بۆیه رۆشته وه بۆ لای و ماوه یه که تاموژگاریی دا به گویندا، ئنجا هه ره شه یی لئی کرد و وتی:

- ئایا ده ست دایه وه سته مکردن؟ ته بچاره به ناوی "حه ق" وه ده تکوژم.

به لام کاتبه که یی پاشا بووه ناو بژیوان و هه لوینسته که یی هیور کرده وه. که چی له بهر سته مه زۆره کانی پاشا له خه لکی ناوچه که، مه لا سه عید ده ستی له سه رزه نشت کردنی پاشا هه لئه گرت.

پاشا هم سوو کایه تی یانه یی پنی هه لئه گه را، بۆیه ویستی مه لا سه عید بکوژینت. ئیتر پیاو ما قوولانی عه شره تی میران که وتنه نیوانیانه وه و نه یانپنشت ده ست بۆ مه لا سه عید بیات.. پاشان "عه بدولکه ریم" یی کوری مستهفا پاشا به مه لا سه عیدی وت:

- له ره فتاری باو کم دلگران مه به، چونکه قسه یی هیچ که سینک وهرنا گرت.. باوه رینکی بئی که لکی هه یه. بۆیه تکایه کی دلسوزانه ت لئی ده که م که ته شریفه ت بیهیت بۆ شوینیکیی تر.

مه لا سه عید قسه و تکای عه بدولکه ریمی په سه ند کرد و، ئه وئی جینی هیشت و، رۆشت بۆ ناو ده شتایی "پیرۆ".

له وئی تووشی بوو به تووشی کۆمه لیک پیاو خراپه وه که هه ر هه مرویان قه مه و خه بجه ریان له ده ستدا بوو. جا له بهر ئه وه یی مه لا سه عید تفهنگی پنی بوو، چه ند

فیشہ کیکی بہ سہردا تہقاندن، لہ ترسا لئی دور کہوتنہوہ. دواى ئەوہ، لہ رۇشتنى خۆى بەردەوام بوو ھەتا کہوتە ناو بۆسەى دەستەبەك چەتەوہ، کاتى وىستیان بیکوزن، یە کیکیان ناسی یەوہ و، وتى:

ئەمە پیاویکی بەناوبانگە و، من لەناو عەشیرەتى "میران" دا دیومە.
 کہ ئەمەیان لہ ھاوئە کەیان بیست، رپیان بۆ چۆل کرد و پۆزشیان بۆ ھینایەوہ، تەنانەت وىستیان رەوانەى بکەنەوہ تا کو لەو شوینە پر لہ دزی یەدا تووشى ھىچ گىرو گرفتیک نەبیت. بەلام مەلا سەعید ئەم داوا یەى ئەوانى گىرپایە دواوہ و بە تەنیایی رپنگای گرتەبەر.

دواى چەند رۇژیک گەیشتە "ماردین". یە کەم جار زانایانى ئەم شارە وىستیان پەلپ بە مەلا سەعید بگرن و لہ مونا زەرەدا یئدەنگى بکەن و بەسەرىدا زال ببن. بەلام سەر کہوتیان بەدەست نەھینا و، دواى ئەوہى کہ توانای زانستى لہ رادە بەدەرى ئەویان بینى، رازى بوون کہ بیکەن بە مامۆستای خۆیان، ھەرچەندە لہ ھەرەتى لاوى و لہ ئەمەنى کورپى ئەواندا بوو.

لەم کاتەدا دوو فەقنى بینى، یە کیکیان لہ قوتایانى "سەبید جەمالەدینى ئەفغانى" و، ئەوى تریشیان سەر بە تەریقەتى "سەنوسى" بوو. لہ رپى ئەم دوانەوہ زانیارى و ئاگادارى لہ رپبازى سەبید جەمالەدین و تەریقەتى سەنوسى پەیدا کرد^(۱).

□ سەرەتای بابەخدانى بە "سیاسەت" و بە کاروبارى جیھانى ئىسلامى (شازدە سال پش ئیستا^(۲)) لہ دەورو بەرى شارى "ماردین" دا زاتیکم بینى کہ بۆ رپى راست رپنمایى کردم و، راستى کارى سیاسەتى پشان دام. منیش تا ئەو کاتە لہ خەونیکى وەك "خەون" ە کەى کەمالدا^(۳) بروم^(۴).

(۱) Tarihe-i Hayat, ilk Hayati.

(۲) مەبەست راگەباندنى مەشرووتیەتى دوو ھەمە لہ ۱۹۰۸/۷/۲۴ زدا. واتە سالى ۱۸۹۲ یان ۱۸۹۳ گەیشتو ھەتە ماردین.

(۳) مەبەست کتیبیکى نووسەرى تورک "نامیق کەمال" ە بە ناوى "خەونیک" سالى ۱۹۰۸ ز لہ میسر پلاو کرایەوہ. تیایدا "ئازادى" بە حۆرى دەچوینیت و بە "خەون" وەسفى دەکات!

(۴) داو ەرى یەکان، مونا زەرەت، ل: ۳۷۸.

(من به‌یعم به "سولتان سه‌لیم"^(۱) داوه و بیروکه‌ی ئه‌وم سه‌بارت به "یه‌کگرتنی ئیسلامی" له‌لا په‌سه‌نده، چونکه هه‌ر ئه‌و بیروکه‌یه بوو کورده‌کانی به‌خه‌به‌ر هی‌نا و، له‌سه‌ر ئه‌وه به‌یعمه‌تیا‌ن پی‌داوه^(۲). کورده‌کانی ئیستا هه‌ر ئه‌وانه‌ی پێشوون و نه‌گۆراون. پێشینانی من له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا: سه‌یید جه‌ماله‌دینی ئه‌فغانی یه‌و، له‌زانا پایه‌به‌رزه‌کانیش: شیخ مح‌مه‌د عه‌به‌دی موفتیسی و لاتنی میسره‌و، عه‌لی سواعی و، زانا: ته‌حسین و، نامیق که‌مالی شاعیره^(۳) که‌بانگه‌شه‌ی بۆ "یه‌کگرتنی ئیسلامی" کردوه‌و..

(۱) "سولتان سه‌لیم" کورپی سولتان باه‌زه‌یدی دووه‌مه‌و کورپه‌زای مح‌مه‌د فاتیه‌ه. له‌نیوان سا‌له‌کانی (۱۴۷۰-۱۵۲۰ز) دا‌ژیاوه‌و، له‌به‌رواری (۱۵۱۲ز) شدا رۆشتووه‌ته‌سه‌ر ته‌خت و، یه‌که‌م خه‌لیفه‌یه‌له‌ سولتانه‌عوسمانی‌یه‌کاندا. (وه‌رگێپ)

(۲) دانهر ئاماژه‌به‌وه‌فرمانی خود موختاری‌یه‌ده‌دات که‌سولتان سه‌لیم سه‌بارت به‌کوردستان ده‌ری کردبوو. له‌وه‌بوو دوا‌ی جه‌نگی به‌ناوبانگی "چالده‌ئیران" (۱۵۱۴ز) و سه‌رکه‌وتنی سوپای عوسمانی به‌سه‌ر سه‌فه‌وی‌یه‌کاندا و دابه‌شبوونی کوردستان به‌دوو به‌شه‌وه، به‌هۆی تیکۆشانی "مه‌لا ئیدریسی به‌دلیسی" که‌پاویژکاری سولتان بوو له‌کاروباری کورد و کوردستاندا، سولتان سه‌لیم "فه‌رمان" یکی ده‌رکرد بۆ میرنشینه‌ کوردی‌یه‌کانی سنووری عوسمانی که‌سه‌ریه‌خۆ له‌لایه‌ن میره‌کانیا‌نه‌وه‌به‌رپۆه‌بیرین، به‌رامه‌ر به‌وه‌ش باجیگی سا‌لانه‌بدن به‌ده‌ولته‌ی عوسمانی و، له‌کاتی پێوستیشدا به‌ناردنی جه‌نگاوه‌ر یارمه‌تی ده‌ولت بدن. به‌پێی ئه‌وه‌فرمانه‌میرنشینه‌کانی (بۆتان، بادینان، سۆران، بابان) خاوه‌نی خود موختاری بوون و، کۆمه‌له‌ماف و ئیستیا‌زێکیان هه‌بوو، ده‌ولته‌تیش ده‌ستی نه‌ده‌خسته‌ناو کاروباری ناوخویان. به‌لام به‌دریژی کات دوا‌حکومه‌ته‌کانی ده‌ولته‌ی عوسمانی ئه‌وه‌په‌مانه‌یان له‌بیر خۆیان برده‌وه‌و، ده‌سه‌لانه‌کوردی‌یه‌کانیان نه‌هێشت. په‌روانه: (الأکراد حتى معاهدة سيفر ۱۹۲۰، ساینی: <http://www.kdps.info/tarikh>). (وه‌رگێپ)

(۳) (سه‌یید جه‌ماله‌دینی ئه‌فغانی): که‌سه‌یه‌تی ناوداری خۆره‌لته‌. داواکاری یه‌کینی و شووری ئیسلامی بووه. به‌زۆریه‌ی ولاتانی ئیسلامیدا گه‌راوه‌و بیروباوه‌ری خۆی به‌گه‌لان و حکومه‌ته‌کانی گه‌یا‌ندووه. سالی (۱۸۹۷ز) له‌ئه‌سته‌بوون کۆچی دوا‌ی کردوه. (شیخ مح‌مه‌د عه‌به‌د): (۱۸۵۰-۱۹۰۵ز) زانا‌یه‌کی هه‌لکه‌وتووی میسره‌ه. له‌هه‌لگرانی هزری سه‌یید جه‌ماله‌دینه. دوورخراوه‌ته‌وه‌بۆ سوریا. پاشان رۆشتووه‌بۆ پارێس. که‌گه‌راوه‌ته‌وه‌بووه‌به‌مامۆستا له‌ئه‌زه‌هر، پاشان هه‌تا کۆچی دوا‌ی موفتیسی میسر بووه. (عه‌لی سواعی): (۱۸۳۹-۱۸۷۸ز) شاعیر و نووسه‌ریکی شاره‌زای زانسته‌ئیسلامی و کۆمه‌لایه‌تی‌یه‌کانه‌و، نه‌باری سیاسه‌تی عوسمانی و ئیستیدا‌د بووه. ماوه‌یه‌که‌له‌فه‌ره‌نسا ماوه‌ته‌وه. له‌دامه‌زرینه‌رانی کۆمه‌له‌ی "تورکیای لاوه‌". له‌پرووداوینگدا کوزراوه. زانا (ته‌حسین): ناوی حه‌سه‌ن ته‌حسین عوسمانه (۱۸۱۱-۱۸۸۱ز). خویندنی له‌ئه‌سته‌مبوون و پارێس ته‌واو کردوه. کراوه‌به‌سه‌رۆکی زانکۆی ئه‌سته‌مبوون. ده‌وانیکی شیعی چاپ نه‌کراوی جینی هێشتووه. (نامیق که‌مال): (۱۸۴۰-۱۸۸۸ز) له‌دیب و شاعیر و رۆژنامه‌نووسینکی نوێخو‌ازی به‌ناوبانگی تورکه‌یه‌کیکه‌له‌دامه‌زرینه‌رانی کۆمه‌له‌ی "تورکیای لاوه‌". گه‌لسنی شیعر و پۆمانی نووسیوه. باوه‌ری به‌یه‌کیتی ئیسلامی و، شه‌ریعت به‌سه‌رچاوه‌ی یاسا، بووه.

هه‌روه‌ها "سولتان سه‌لیم" یش که وتوویه‌تی:
جیاوازی و دووبه‌ره‌کی ته‌نانه‌ت له‌ناو گۆزه‌که‌شدا حه‌وانه‌وه‌م له‌سی ده‌سینیت.
چه‌کمان له‌شکاندنی هیرشی دوژمناندا ته‌نها‌یه‌کگرته. گهر نه‌ته‌وه‌ی ئیسلام یه‌ک
نه‌گریت، من به‌خه‌فته‌وه‌ ده‌تلیمه‌وه^(۱).

□ که‌رامه‌تی نوێژ کردن:

له‌به‌ر ته‌وه‌ی چالاکی‌یه‌کی گهرموگۆری بۆ "سه‌ربه‌ستی" پیوه‌ده‌ر که‌وت و
پشتگیری بانگه‌شه‌چانی سه‌ربه‌ستی ده‌کرد و، بایه‌خی به‌کاروباری کۆمه‌لایه‌تی و
سیاسی ده‌دا، پارێزگاری "ماردین" به‌که‌له‌پچه‌کراوی به‌دوو جه‌ندرمه‌دا بۆ شاری
"به‌دلیس" دووری خسته‌وه.

له‌رینگه‌دا کاتی نوێژ کردن داوای له‌جه‌ندرمه‌کان کرد که‌له‌پچه‌کانی ده‌ستی
بکه‌نه‌وه، به‌لام ته‌وان که‌له‌پچه‌که‌یان له‌ده‌ستی نه‌کرده‌وه. که‌چی خۆی به‌وپه‌ری
ناسانی، وه‌ک ته‌وه‌ی ده‌سته‌سپرنک یه‌کالا بکات، که‌له‌پچه‌کانی له‌ده‌ستی خۆی
کرده‌وه و فرپی دایه‌به‌رده‌میان! جه‌ندرمه‌کان له‌تاوا حه‌په‌سان و، ئهم کاره‌یان به
که‌رامه‌تیک دانا. بۆیه‌ لێی پارانه‌وه و وتیان:

ئیمه‌ تا ئیستا پاسه‌وانت بووین، به‌لام له‌مه‌ولا ده‌بینه‌ خزمه‌تکارت!

دوایی هه‌ر کاتی که‌ پرسیاری له‌ ده‌کرا: چۆن ته‌وه‌ که‌له‌پچانه‌ کرانه‌وه؟

ده‌یوت: خۆیشم نازانم.. به‌لام پێم وایه‌ کردنه‌وه‌ی ته‌وه‌ که‌له‌پچانه‌ هی که‌رامه‌تی
"نوێژ" بوو^(۲).

له‌به‌دلیس رۆژنیکیان بیستی که‌ پارێزگار و چه‌ند کارمه‌ندیک خه‌ریکی مه‌ی
خواردنه‌وه‌ن. به‌مه‌ زۆر تووره‌ بوو، وتی:

تییسی: هه‌موو یه‌کیکی ته‌وه‌ که‌سایه‌تی‌یه‌ ناوبراوانه - وه‌ک هه‌موو مرۆفیکسی تر - لایه‌نی ئیجابی و
سه‌لپیان هه‌بووه. مامۆستا نوورسی وه‌ک زانییه‌کی چاکساز و شه‌ریعه‌تخوازی ته‌وه‌ ده‌مه‌و، به‌ پێی ته‌وه
ده‌ستوره‌ی ژبانی: (خُدْ ما صفا، دَعْ ما کَدْر) سوودی له‌ لایه‌نه‌ ئیجابی‌یه‌ کانیان وه‌رگرتوه. (وه‌رگێژ)
(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، بره‌وانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۲۱-۴۲۲.

(۲) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati. ئهم پروداوه‌ له‌ یاداشته‌نامه‌کی مه‌لاعه‌بدوله‌جیدی براهیدا باس
کراوه‌و، بۆ خۆی له‌و "ئیراهیم" ناوه‌ی بیستوهه، که‌ یه‌کێک بووه‌ له‌و دوو جه‌ندرمه‌یه‌ی سه‌عیدی لاویان
برده‌بوو بۆ به‌دلیس. ب/۱/۹۷/۷۴.

که سینک له شارنکی موسلمانان وه که "به دلیس" دا نوینهری حکومت بیت، نابین کاری وای لئی بووه شیتوه.

ئهمه ووت و، په کسه رپوشت بۆ کۆری مهی خوار دنه وه که یان. له وئی ئامۆژگاری به کی جوانی کردن و، سه ره تاکه شی به فرموده یه کی پیغه مبه ر ﷺ دامه زرانده باره ی "خهر" هوه. پاشان گهلخ قسه ی زبری ئاراسته کردن..

له م کاته دا ده ستیشی له سه ره ده مانچه که ی دانابوو، به دووری نه ده زانی که پاریزگار ئامازه یه که بکات بۆ پیاره کانی ده ستدریژی بکه نه سه ره. به لام پاریزگار زور ئارام بوو، دانی به خۆدا گرت و هیچ شتیکی نه وت.

کاتی مه لا سه عید له کۆره که هاته ده ره وه، یاره ره که ی پاریزگار پئی وت:

تۆ چیت کرد؟ ئه م قسانه ت داخوازی له سیداره دانه!

وه لامی دایه وه:

ئه وه م به خه یالدا نه هاتبوو که له سیداره بدریم، به لام وام دانابوو سزای ئه م کاره م یان "به ندی" یان "دوورخستنه وه" بیت.. به هر حال، چ زیانیک ده که م گهر له پیناوی نه هیشتنی مونکه ریکدا بمرم!

نزیککی دوو سه عات دوای گهرانه وه ی له و کۆره، پاریزگار دوو پۆلیسی نارد به شویندا. که چوو بۆ لای و رپوشته ژووره وه، پاریزگار به و په ری ریز و قه درزانی به وه پیشوازی لئی کرد و، ویستی ده ستیشی ماچ بکات. ئنجا پئی وت:

"هه موو که سینک مامۆستایه کی پیشره وی هه یه.. تۆ له مه ولا مامۆستا و پیشه نگی منیت" (۱).

□ شه فه قه تی دایک و باوک

(هه ر کاتی هه والی ناخۆش بۆ دایک و باوکم براهه، وه که ئه وه ی به کیک پئی بووتنایه: "کۆره که تان کۆژراوه.. یان لئی دراوه.. یان به ند کراوه" باوکم به بیستی ئه م چه شنه هه و الانه دلخۆش ده بوو.. به پیکه نینه وه ده بوت:

- ماشه‌للا! که‌واته کوره‌کم هینده گه‌وره بووه که قاره‌مانیتی بنوینیت و، کارینکی
وا‌مه‌زن نه‌بجام بدات که خه‌لکی باسی بکه‌ن!
که‌چی دایکم له به‌رامبه‌ر هم خۆش‌حالی‌یه‌ی باو‌کمه‌وه، به‌کول ده‌گریا!
دوایی پۆژگار ده‌ری خست که زۆر جار باو‌کم له‌وه‌لو‌یسته‌یدا له‌سه‌ر حه‌ق
بووه^(۱)!

□ نه‌روانینی حه‌رام

(دوای نه‌وه‌ی که "عومه‌ر پاشا" هه‌ولتینکی یه‌که‌جار زۆری له‌گه‌ل دام پرۆمه‌مالیان،
چونکه‌ پۆژینکی زۆری له‌ زانست و زانایان ده‌گرت، دوو سال له‌ مالتی خوالیخۆشبوو
عومه‌ر پاشای ناوبراودا له "به‌دلپس" مامه‌وه..
هم پیاوه‌ شه‌ش کچی هه‌بوو؛ سیانی بچووک و سیانی گه‌وره. جا هه‌رچه‌نده‌ من
ماوه‌ی دوو سال له‌ ماله‌دا ژیا، که‌چی کچه‌ گه‌وره‌کانیم نه‌ده‌ناسین، چونکه‌ بۆم
نه‌ده‌روانین تا بیان ناسم و لیکیان جیا بکه‌مه‌وه.
جارینکیان زانایه‌ک بوو به‌ میوام و، له‌ ماوه‌ی دوو پۆژدا نه‌وه‌ کچانه‌ی ناسی و له
یه‌کی جیا کردنه‌وه!

نه‌وه‌ که‌سانه‌ی له‌ ده‌ور و به‌رمدا بوون، سه‌ریان سوورده‌ماله‌وه‌ی که‌ چۆن من
نایان ناسم و.. پرس‌ی‌یان: بۆچی سه‌ریان ناکه‌یت؟
منیش پیم وتن:
"پارێژگاری کردنی عیززه‌ت و سه‌ربه‌رزیی زانست نایه‌لێت به‌ پروانینی حه‌رام سه‌یر
بکه‌م"!^(۲)

□ له‌به‌ر کردنی مه‌تنی کتێبه‌کان

کاتی مه‌لا سه‌عید له‌ به‌دلپسدا گه‌یشته‌ ته‌مه‌نی بائغ بوون، به‌هه‌ره و بۆهاته‌کانی
هه‌روه‌ها نه‌وه‌ پیت به‌ره‌که‌تانه‌ی که‌ پینی به‌خشر ابوون و له‌ موناژه‌ره‌کانی له‌گه‌ل زانایاندا

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی ته‌میرداغ: ۱/ ۴۰۴.

(۲) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی ته‌میرداغ: ۱/ ۴۴۷.

به‌هزیانه‌وه سه‌ر کهوتنی به‌ده‌ست ده‌هینا، ورده ورده به‌ره و که‌مبوونه‌وه ده‌رۆشتن! خۆیشی هۆکاری راسته‌قینه‌ی ئەم ئالوگۆزهری نه‌ده‌زانی چی‌یه، له‌وانه‌یه له‌ داخوای‌یه‌کانی با‌لغ بوون، یان هی بایه‌خدانی بوویت به‌ کاروباری کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی..

بۆیه ده‌ستی دایه له‌به‌ر کردنی مه‌ته‌کان^(۱) له‌ هه‌موو زانستی‌کدا، تا‌کو پارێزگاریی پله‌وپایه‌ی زانستی خۆی بکات له‌ناو زانایاندا..

ئه‌وه‌بوو له‌ ماوه‌ی دوو سالدا گه‌لێ "مه‌تن"ی کتیبی له‌به‌ر کرد، وه‌ك "المطالع"^(۲) و "المواقف" و هاوچه‌شنیان له‌و کتیبانه‌ی که به‌رپه‌رچی ئه‌و دوودلی و گومانانه ده‌ده‌نه‌وه ئاراسته‌ی ئایین ده‌کرین، جگه له‌وه‌ش له‌ مه‌تنی کتیبه‌ ئالی‌یه‌کانی وه‌ك نه‌حوو، سه‌رف، مه‌نتیق و، هی کتیبه‌ زانستی‌یه‌کانیش وه‌ك ته‌فسیر و که‌لام و فه‌رموده و فیه‌هی له‌به‌ر کرد. له‌ پێشدا ده‌ستی دایه له‌به‌ر کردنی مه‌تنی کتیبی "المرقاة"^(۳) به‌ بنی رافه‌ و په‌راویزه‌کانی. پاشان به‌راوردیکی ساز کرد له‌ نیوان بۆچوون و تینگه‌یشتنی خۆی له‌و مه‌ته‌ و، په‌راویزه‌کان و رافه‌ی کتیبه‌ که‌دا. له‌ ئە‌نجامدا بۆی ده‌رکه‌وت که هه‌موو مه‌سه‌له‌کانی ناو په‌راویز و رافه‌کان، له‌ سێ وشه‌دا نه‌ییت ده‌نا له‌ گه‌ل ئه‌وه‌ی زه‌ینی خۆیدا یه‌ کاویه‌ك ده‌رچوون. زانایان ئە‌م په‌فتاره‌ی ئه‌ویان گه‌لێ پێ جوان بوو، هه‌ر بۆیه سه‌ریان له‌و کاره‌ی سوورما.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ش بایه‌خی دا به‌ له‌به‌ر کردنی مه‌تنی سه‌رچاوه‌ بنه‌رته‌تی‌یه‌کانی کتیبه ئیسلامی‌یه‌کان، له‌ بابته‌ جه‌زراو جه‌زره‌کانی زانست و فه‌لسه‌فه‌دا، تا‌کو بیانکات به‌ کلیلێک بۆ کردنه‌وه‌ی راستی‌یه‌ په‌نه‌ان و داخراوه‌کانی قورئانی پیرۆز و، به‌رپه‌رچی ئه‌و گومانانه‌ بداته‌وه که ئاراسته‌ی ئایین ده‌کرین^(۴).

(۱) زۆریه‌ی کتیبه‌کانی جاران له‌ (مه‌تن) و (شه‌رح) پێکده‌هاتن. مه‌تن به‌ چڕه‌په‌ری بابه‌ته‌که‌ی تێدا ده‌نووسرا. به‌لام شه‌رحه‌که رافه‌ و ئاسانکاری تینگه‌یشتنی ده‌کرد. زۆر جار خوینداری ئه‌و کتیبانه ده‌قی مه‌ته‌کانی له‌به‌ر ده‌کرد و، زانیاریشی له‌به‌ره‌ی شه‌رحه‌کانه‌وه ده‌بوو. (وه‌رگێڕ)

(۲) "مطالع الأنوار" کتیبیکه له‌ "مه‌نتیق" دا و، گه‌لێ شه‌رح و په‌راویزی له‌ لایه‌ن زانایانه‌وه له‌سه‌ر کراوه.

(۳) "مرقاة الوصول الی علم الأصول" کتیبیکی زانستی ئوسوولنی فیه‌قه له‌سه‌ر مه‌زه‌به‌ی حه‌نفی، عه‌مه‌دی کوری فه‌رموزری خه‌سه‌ره‌ی دایناوه که له‌ سالی "۸۸۵ک" دا وه‌فاتی کردوه.

(۴) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati.

[ھەر لەسەر ئەم حالە ھەتا کۆتایی تەمەنی بەردەوام بوو. ئەو تا لەبارەى خۆیەو دەلتی]:

(بەشتیکی کەمى بریسکانهوى نوورینكى مەعنەوى، لە شیۆهى زانستىك له مېشكى مرۆفیکدا دەردە کەوئیت کە بەهۆى ئەو ھیزی پارێزگار (حافظة) ەى بە ئەندازەى نینۆکىك دەبیت، دەتوانیت شت لەبەر بکات.. ئەم مرۆفە وشە کانی نەو دە کتیبى لە مېشكى خۆیدا جەم کردوو، ھەموو رۆژنىك سى سەعات لە خویندەنەو ەى تەنھا ئەم بەشەى حافیزەیدا بەردەوام دەبى تا ماو ەى سى مانگ ئنجا تەواوى دە کات!

ھەر ئەم مرۆفە کاتى ھەر شتىكى بوئیت، لەوانەى کە بیینیونى یان بیستوونى، یان ھەر شیۆه و واتایەك ھاتوو تە پېش چاوى، یان ھەر وشە و گوفتارىك کە پىنى جوان بوو، یاخود سەرى لىنى سوورماو، یان ھەر شتىك ھەزى لىنى بوو، لە گەل سەر جەمى ئەو دەنگ و رەنگانەى کە ھاتوو تە رىنى ژيانى لە ماو ەى تەمەنى خۆیدا کە خۆى لە ھەشتا سالى داو، دەتوانیت لەو حافیزە دەرى بەھىت!

ھەموو ئەو شتانەى ناویان برا لە لاپەرەى ئەو حافیزەیدا کۆکراو تەو. لەبەر ئەو، پىنى وایە ئەو حافیزە بە وینەى کتیبخانەى کى گەرەى ئەو تۆ وایە کە بە شیۆه کى رېکوپىك زانیارى بە کانی تیدا رېکخرا بن^(۱).

(ئەو توانا و بەھریە سەبارەت بە من نەعمەتىكى گەرە بوو. خۆ ئە گەر. ئەتوانایە بە جوانى بنووسم و خەتم خۆش بوایە، ئەو مەسەلانە لە دلمدا جىگىر نەدەبوون. چونکە پېشتر من دەستم بە خویندنى ھەر زانستىك کردیت، لەبەر ئەو ەى لە خەتى خۆش بى بەش بووم، لە پېشدا لە ناو رۆحمدا دەمنووسى یەو)^(۲).

□ دوا وانە:

رۆژنىکیان کە سىك پرۆپاگەندە بە کى بلاو کردو ەو کە گوايا "مامۆستا مەلا محەمەدى کوفرەوى"^(۳) دوعاى شەرى لە مەلا سەعید کردو ەو.

(۱) پاشبەندە کان، پاشبەندى ئەمیر داغ: ۵۹۲/۲.

(۲) پاشبەندە کان، پاشبەندى بارلا، ل: ۱۱۰.

(۳) لە گوندى "کفرە" ى سەر بە "سیرت" لە دایک بوو. لە بەدلیس نیشەتە جى بوو و ھەر لەوینش سالى

۱۸۹۷ز (۱۳۱۳ك) کۆچى دواى کردو ەو.

هر نه وندهی ئه هه الوه بیست، په کسه ر ژوشت بۆ سهردانی ماموستای کوفره وی..

ماموستاش به رووی خۆشه وه به خیرهاتنی کرد و، ئه میش له وی ئاماده ی دهر سینکی ئه م ماموستایه بوو که دوا وانه په سه عیدی لای خویندوویه تی^(۱). ئه وه بوو ماموستای ناوبراو وانه که ی به م دهسته وازه یه ده ست پیکرد:

(الحمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي قَدَّرَ مَقَادِيرَ الْأَشْيَاءِ بِقَدْرَتِهِ وَصَوَّرَ تَصَاوِيرَ الْأَشْكَالِ بِحُكْمَتِهِ. وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى مُحَمَّدٍ مَحْيَطٍ مَرَكِزِ دَائِرَةِ النَّبُوَّةِ وَعَلَى آلِهِ حَبِيبِ كَسْوَةِ الْفَتْوَةِ وَالْمُرْوَةِ، مَا دَارَتْ عَلَى سَطُوحِ الْأَفْلَاكِ النُّجُومِ وَمَا سَارَتْ فِي زَوَايَا الْغِبْرَاءِ الْغِيُومِ)^(۲).

به تی دواهه مین دهرس و به پیت ترین وانه له خزمه ت "ماموستا مه لا محمه دی کوفره وی" دا - قُدَسَ سِیرَه - خویند که زۆر له سنووری خۆم زیاتر سۆز و شهفه قه تی بۆ نواندم^(۳).

شهویک له خه وندا ماموستا مه لا محمه دی کوفره وی بینی، پی وت:

مه لا سه عیدا و ه ره بۆ سهردانم، و امن کۆچ ده که م و ده رۆم.

هر له خه ونه که یدا راده په ریت که بجیت بۆ سه ر لیدانی، به لام ده بینیت ماموستای کوفره وی بالی گرتوه و ماله که ی خۆی به جی هیشت. ئیتر خه به ری ده بیته وه و، په کسه سهیری کاتز میره که ی ده کات، ده بین س عات. هه وه - به کاتی خۆر ئا و ابون - (که ده کاته نیوه شه و). پاشان نوسته وه و، بۆ سه بینی گونی له ده نگی گریان بوو له مالی ماموستای ناوبراو ده هاته گونی. که رۆشت بزانی ت چی رووی داوه، بیان وت:

ماموستا سه عات هه وتی شه و کۆچی دوا بی کردوه!

ئیت به دلنکی خه م بار و، به ده م وتی: "إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ" وه گه راپه وه.

ده سا خوای گه وره لپی خۆش بی ت. ئامین^(۴).

(۱) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati.

(۲) ب/۱/ ۴۱۰/۱ ش ۷۰/۱.

(۳) ب/۱/ ۱۰۱ له پاشکۆی بارلا، ل: ۱۶۶، چاپی "دار الأنوار".

(۴) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati.

سالی ۱۸۹۷ز/۱۳۱۴ك

□ هه‌وله‌کانی بۆ ناشته‌وایی له‌ناو هۆزه‌کاندا:

له‌بهر ئه‌وه‌ی شاری "وان" زانیه‌کی گه‌وره و به‌ناوبانگی تێدا نه‌بوو، "حه‌سه‌ن پاشا"ی پارێزگاری شار ناردی به‌ شوینیدا. ئه‌ویش پڤۆشت بۆ ئه‌وئ و، ماوه‌ی بازده سال له‌وئ مایه‌وه. له‌و ماوه‌یه‌دا به‌ گه‌ران به‌ناو هۆزه‌کاندا و، پینمایی کردنیان و، به‌ وانه و تنه‌وه به‌ قوتایی به‌کانی، کاته‌کانی به‌سه‌ر ده‌برد. جگه‌ له‌ به‌ستنی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل پارێزگار و کارمه‌ندانی شاردا.

له‌م ماوه‌یه‌دا بایه‌خی زۆری به‌ ناشته‌وایی نیوان هۆزه‌کان ده‌دا؛ هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی به‌رگۆنی بکه‌وتایه‌ ناکۆکی له‌ نیوان هۆزه‌کاندا هه‌یه، خێرا ده‌پڤۆشت بۆ ناویان و پینمایی ده‌کردن. ته‌نانه‌ت توانیی "شوکور ئاغا" و "مسته‌فا پاشای سه‌رۆک عه‌شیره‌تی میران" پینک به‌هینیت، له‌ کاتیکدا که‌ هه‌ولتی کاربه‌ده‌ستانی ده‌وله‌تی عوسمانی بۆ رینکخستیان شکستی هینابوو.

له‌ کاتی ئه‌م سوله‌هدا به‌ مسته‌فا پاشای وت: ئایا تا ئیستا تۆ به‌ت نه‌ کردوه‌؟!

وتی: سه‌یدا! (۱) من له‌ قسه‌ی تۆ ده‌رناچم!

ئینجا "ئه‌سه‌پ" پینک و هه‌ندی پاره‌ی پینشکه‌ش به‌ به‌دیعوززه‌مان کرد. به‌لام وه‌ری نه‌گرت و، پینی وت:

ئایا نه‌تبیستوه‌ که‌ من هه‌یج پاره‌ و پوولینکم له‌ هه‌یج که‌سه‌یک وه‌رنه‌ گرتوه‌؟ ئیستا چۆن له‌ که‌سانی سته‌مکاری وه‌ک تۆی وه‌رده‌گرم! دیاره‌ ئیوه‌ تۆ به‌ که‌تان شکاندروه‌! ده‌ یاخوا به‌ سه‌لامه‌تی نه‌گه‌یته‌وه‌ جزیره‌.

هه‌روه‌هاش بوو، چونکه‌ پینش ئه‌وه‌ی مسته‌فا پاشا به‌گاته‌وه‌ جزیره‌، له‌ رینگادا مرد. وه‌ک بلییت خوای گه‌وره‌ دوعا که‌ی مامۆستای گیرا کردییت (۲).

(۱) وشه‌ی پینلینانه، له‌ کرمانجیی ژووڕودا بۆ برای گه‌وره‌ و زانای پایه‌به‌رز به‌ کار ده‌هینریت. (وه‌رگێڕ)

(۲) Tarihe-i Hayat, ilk Hayati. چونکه‌ سته‌می له‌ میللته‌ ده‌کرد. (وه‌رگێڕ)

□ شاره‌زابوونی له زانسته تازه‌کاندا له شاری "وان"

له‌و ماوه‌ی‌دا به‌تواوه‌تی دلتیا بوو له‌وه‌ی که زانستی "که‌لام" له شیوه‌دیرینه‌که‌یدا بۆ به‌ر په‌ر چ‌دان‌وه‌ی گو‌مان و دوو‌دلی‌یه‌کانی سه‌رده‌م، که روو ده‌که‌نه‌ئاین، که‌م و کورته‌و، دادی گه‌رو‌گرفته‌کانی رۆژ‌گار نادات. بۆیه‌به‌ده‌سته‌ینانی زانسته‌تازه‌کانی به‌کارینکی پیوست ده‌زانی.

ئه‌م جۆره‌ده‌ستیشان کردنه‌ی ئه‌وی به‌ته‌مه‌ن لاو بۆ گرفت و ده‌رده‌کانی سه‌رده‌م، پینگای بۆ خزمه‌تینکی قورئانی و کارینکی ئیسلامی مه‌زن له‌دوا‌رۆژ‌دا خوش‌کرد، چونکه‌دوای سی‌سال‌له‌م‌په‌ی‌بردن و ده‌ستیشان کردنه، خوای گه‌وره‌له‌دانانی "په‌یامه‌کانی‌نور" دا‌پشتی‌گرت، که‌له‌راستیدا نوێ‌کردنه‌وه‌ن له‌زانستی "که‌لام" دا.

ئێتر ده‌ستی دایه‌خویندنه‌وه‌ی کتیبی زانسته‌تازه‌کان و، توانی شاره‌زای بناغه‌کانیان بیئت‌وه‌ک: میژوو، جو‌گرافیا، بێ‌کاری، زه‌وی‌ناسی، فیزیک، کیمیا، گه‌ردوون‌ناسی، فله‌سه‌فه‌و، زانسته‌تازه‌کانی‌تر. هه‌موو‌ئه‌مانه‌ش له‌ماوه‌یه‌کی زۆر که‌م‌دا و، هه‌ر به‌ته‌قالای خوێ شاره‌زایان بوو، بێ‌ئه‌وه‌ی که‌سێک یارمه‌تی‌بدات، یاخود په‌نا‌بۆ مامۆستایه‌ک بیات بۆ‌فیربوونیان!

بۆ‌ئموونه: له‌ماوه‌ی‌بیست و چوار‌سه‌عاتدا کتیبینکی جو‌گرافیای له‌به‌ر‌کرد، پێش‌ئه‌وه‌ی بۆ‌رۆژی‌دوایی‌مونا‌زه‌ره‌له‌گه‌ل‌وانه‌بیژنکی جو‌گرافیدا بکات له‌مالی‌تاهیر‌پاشای‌والیدا و، به‌سه‌ری‌دا سه‌ر‌بکه‌وێت!

به‌هه‌مان‌جۆر به‌سه‌ر‌وانه‌بیژنکی کیمیاشدا سه‌ر‌که‌وت، دوای‌ئه‌وه‌ی کتیبینکی له‌کیمیای‌ناوێ‌ر‌گانیدا له‌به‌ر‌کرد.

"تاهیر‌پاشا"ی‌پاریز‌گار ده‌چوو‌چه‌ندین‌پرسیاری‌زانستی و فله‌سه‌فی له‌ناو کتیبه‌ئه‌وروپی‌یه‌کان ده‌رده‌هینا و ئاراسته‌ی "به‌دیعوز‌زه‌مان"ی‌ده‌کردن. ئه‌ویش‌وه‌لامی‌ته‌واوه‌تی‌ئه‌و‌پرسیاران‌یه‌ی‌ئه‌وی‌ده‌دایه‌وه، بێ‌ئه‌وه‌ی‌ئه‌و کتیبانه‌ی‌بینیست و به‌ته‌واویش‌فیری‌زمانی‌تورکی‌بوو‌بیست، چونکه‌تازه‌کی‌ده‌ستی‌دابوو‌ه‌قسه‌کردن‌به‌تورکی. ئنجا که‌دوای‌ماوه‌یه‌ک‌ئه‌و کتیبانه‌ی‌بینی، تیگه‌یشت که‌تاهیر‌پاشا‌ئه‌و

پرسیاران‌هی له‌و کتیبانه‌ده‌هیناوه! بۆیه‌ده‌ستی دایه‌خویندنه‌وه و لیکۆلینه‌وه‌یان و، توانیی له‌ماوه‌یه‌کی که‌مدا‌شاره‌زایی ته‌واویان تیدا‌پیدا‌بکات.

له‌ماوه‌ی مانه‌وه‌یدا له "وان" رینگایه‌کی تاییه‌تیی بۆ "وانه‌وتنه‌وه" دانا که‌جیاواز بوو له‌شیوه‌ی وانه‌وتنه‌وه‌ی ئه‌و ده‌مه‌ی قوتابخانه‌ئایینی‌یه‌کان. ئه‌مه‌شی له‌و کتیبه‌تازانه‌ی که‌خویندبوونیه‌وه و، له‌ئهم‌مورنی وانه‌وتنه‌وه‌ی خو‌ی و، له‌شیوازی وانه‌وتنه‌وه‌ی ناوچه‌که‌وه‌هه‌لتنجابوو، که‌خواستی پیداوستی‌یه‌کانی سه‌رده‌می تیدا‌ره‌چاو کردبوو. بناغه‌ی ئه‌م شیوازه‌له‌سه‌ر ئه‌وه‌دامه‌زرا‌بوو که‌راستی‌یه‌کانی ئایینی له‌گه‌ل زانسته‌تازه‌کاندا تیکه‌ل ده‌کرد، به‌شیوازیکی نزیک له‌تینگه‌یشتنی خه‌لکی سه‌رده‌م، هه‌روه‌ها پیش‌چاو خستن و چه‌سپاندنی ئه‌و راستی‌یانه‌بۆ خه‌لکی به‌روونترین شیوازی ئه‌وتۆ که‌له‌گه‌ل تینگه‌شتنی ئه‌واندا بگۆنجیت.

رۆژنیکیان لای تاهیر پاشا باسی ئه‌وه‌ی کرد که‌له‌مانگی ته‌موزیشدا به‌فر و شه‌خته‌له‌سه‌ر لوتکه‌کانی چپای "باشید" ده‌مینیت. که‌چی تاهیر پاشا پینی و ابرو نامینیت و، وتی:

"هه‌رگیز به‌فر له‌وئ تا مانگی ته‌موز بپ ناکات و ده‌توینته‌وه."

له‌کاتی به‌سه‌ربردنی هاوینی دوا‌ی ئه‌و پرووداوه‌له‌هاوینه‌ه‌واره‌کانی "باشید" و "به‌یتوشه‌باب" دا، ئه‌م گه‌فتو‌گۆیه‌ی نیوان خو‌ی و تاهیر پاشای بیر‌که‌وته‌وه، ئیتر ئه‌م نامه‌یه‌ی خواره‌وه‌ی بۆ نووسی، که‌یه‌که‌م نامه‌یه‌تی به‌زمانی تورکی:

"پاشا! به‌فر لوتکه‌ی باشیدی دا‌پۆشیوه.. ئه‌وه‌ی به‌چاو نایینیت ئینکاری مه‌که..

چونکه‌هه‌موو شتیک له‌ناوه‌ندی زانیاری‌یه‌کانی تۆدا نی‌یه.. والسلام"^(۱)!

جارنیکیان له‌کاتی موناقه‌شه‌زانستی‌یه‌کانی له‌گه‌ل تاهیر پاشادا، پاشا ئه‌م پرسیاره‌ی

خواره‌وه‌ی ئاراسته‌کرد:

(۱) پۆزی چوارشه‌مه، به‌رواری ۲۰۰۷/۷/۲۵ ز له‌فۆکه‌خانه‌ی شاری "وان" هه‌به‌ره‌و "هه‌سته‌مبول" که‌ومگه‌رئ. فۆکه‌که‌له‌ده‌می به‌رزبوونه‌وه‌یدا، به‌سه‌ر لوتکه‌کانی چپای "باشید" دا پینچی کرده‌وه و، به‌چاوی خۆم په‌له‌به‌فره‌زۆره‌کانی سه‌ر چپای باشیدم بینی له‌و مانگی ته‌موز و چله‌ی هاوینه‌دا! په‌کسه‌ر ئه‌م به‌سه‌رهاته‌ی نیوان مامۆستا نوورسی و تاهیر پاشام بیر‌که‌وته‌وه که‌سه‌ده‌یه‌کی به‌سه‌ردا تپه‌رپیرو! له‌به‌رخۆمه‌وه‌وتم: راستت فه‌رموو مامۆستای به‌رێزم! (وه‌رگۆب)

گریمان پازده که‌سی موسلمان و پازده‌ی تری ناموسلمان ه‌بیئت که ه‌موو ناموسلمانیک له پستی موسلمانیکه‌وه و له یه‌ک ریزدا راوه‌ستابن و هیلکی راستیان پیکه‌ینا بیئت. ئنجا داوا بکریت که پازده جار تیروپشکیان له‌سه‌ر ئه‌نجام بدریت به چه‌شینیک که ه‌موو جارئ ئه‌نجامی تیروپشکه که به‌ر ناموسلمانانه که بکه‌ویت.. ئایا چون ئه‌م کاره پای ده‌کریت؟

به‌دیعووززه‌مان وتی:

- ئه‌مه سه‌د و بیست و چوار گریمانی تیدا به!

پاشان وتی:

- من مه‌سه‌له‌یه‌کی له‌مه ئالتوزتر ده‌هینمه‌ گۆرئ، که دوو هه‌زار و پینج سه‌د گریمانی

تیدا بیئا!

ئه‌وه‌بوو مه‌سه‌له‌یه‌کی هینایه‌ کایه‌وه که دوو هه‌زار و پینج سه‌د گریمانی تیدا بوو. به چه‌شینیک که ژماره‌ی موسلمانان په‌نجا که‌س و ناموسلمانانیش په‌نجا بیئا. ئنجا به نامیلکه‌یه‌ک که له "بیرکاری" دا داینا بوو ئه‌وه‌ی پروون کرده‌وه و دای به تاهیر پاشا. به‌لام نوسخه‌ی ئه‌و نامیلکه‌یه‌ له ئاگر کهوتنه‌وه‌یه‌کی شاری "وان" دا تیاچوو.

ئیت به‌م جۆره، گه‌لئ موناقه‌شه‌ی بیرکاری و زانستی و ه‌کو ئه‌مه له نیوانیاندا پرووی ده‌دا، هه‌ر ه‌مووشیان زیره‌کی نا‌ئاسایی "به‌دیعووززه‌مان" ی ده‌رده‌خست. ته‌نانه‌ت هه‌ر پرسیاریکی بیرکاری یان ده‌خسته به‌رده‌ستی، یه‌کسه‌ر له زه‌ینی خۆیدا شیته‌ئێ ده‌کرد و پینش هه‌موو خه‌لکی وه‌لامه‌ که‌ی ده‌دایه‌وه.

به‌م جۆره و، له‌به‌ر به‌هره‌ زۆره‌کانی و زیره‌کی‌یه‌ نا‌ئاساییه‌ که‌ی و هیزێ بیر و زه‌ینی، زانایان نازناوی "به‌دیعووززه‌مان" یان پین به‌خشی^(۱).

□ نازناوی به‌دیعووززه‌مان

(ئه‌م نوورسی‌یه‌ هه‌زار و غه‌ریبه‌ی که شایانی ئه‌وه‌یه‌ ناوی "بیدعه‌توززه‌مان" ی لئ بریت، که‌چی - به‌ناپه‌زایی خۆی - ناوبانگی "به‌دیعووززه‌مان" ی ده‌ر کرده‌وه، ئاگر له

ہہ ناوی بہر بوہ بؤ دوا کہوتنی ئەم نەتەوہیہ و، ھاوار دە کات و دەلئیت: ئاخ.. ئاخ..
بەداخەوہ کہ خەلەتاین و، کاکلە و گەوہەری ئیسلاممان پشتگوئی خست و، پروانینی
خۆمان ترنجاندە پروالت و توینکلە کہی^(۱).

[کاتی پرسیاری لئی کرا]:

(تۆ کۆتایی وتارە کانت بە ناوی "بەدیعوززەمان" وازوو دە کەسیت، خۆ ئەمەش
هێمایە کہ بۆ مەدحی خۆ کردن!

وہ لآم: نەخیر بۆ مەدح کردن نییە، بە لکو دە مەوی بەم وازوو قسوورە کاتم و
بە لگە ی کہ مو کورتیی خۆم دە رنجەم.

پروونکردنەوی ئەمەش بریتی یە لەوہی کہ:

"بەدیع" واتە: نامۆ. چونکە رەوشتە کاتم بە وینە ی پروالتەم غەریب و نامۆن و،
شیوازی نووسینە کانیشم وە کو بەرگ و پۆشا کہ کاتم پینچەوانە ی خەلکانی ترن.
جا من بە زمانحالی ئەم ناو نیشانە تکای ئەوہ دە کەم کہ داوہری یە ژیری یە کان و
شیوازە باوہ کانی نووسین نە کریت بە پێوہرێک بۆ داوہری یە ژیری یە کاتم و سەنگی
مەحەک بۆ شیوازە کانی نووسینم.

پاشان مەبەستم لە بەدیع "عەجیب"ە، چونکە واتای ئەو و تەبەم تیدا ھاووہ تە دی کہ
وتراوہ:

إِلَيَّ لَعْمَرِي قَصْدُ كُلِّ عَجِيبَةٍ كَأَنِّي عَجِيبٌ فِي عَيُونِ الْعَجَائِبِ^(۲) (۳).

(پاشان ئەو ناز ناوی "بەدیعوززەمان"ە ی من شایانی نیم و پیم دراوہ، لە راستیدا ہی
من نییە، بە لکو ناوینکی مەعنەوی یە بۆ پەیا مە کانی نور، بە شیوہی ئەمانەت خوازراوہ
بۆ دانەرە کەیان. وایستە من ئەو ناوہ ئەمانەتە بە خواوہنە راستە قینە کہی خۆی
دە سپێر مەوہ^(۴)).

(۱) داوہری یە کان، مو حاکە مات، ل: ۳۵.

(۲) ئەم بەیتە ہی مۆتەئەببە یە. پروانە: دیوان المتنبي ص ۲۷۸ چاپی دار النیل. دون تأریخ. واتە: بۆ ھەموو
شتینکی سەر سوور ھینەر بیگومان پروو لە من دە کریت، وەک بلتی من شتیکی سەر یم لە پینش جاوی شتە
سەرە کاندای. (وہر گئی)

(۳) داوہری یە کان، پاشکۆی وتاری شام، ل: ۵۵۶-۵۵۷.

(۴) هێمای حەوتەمی تیشکی ھەشتەم.

(به‌لن، هم‌وو گرنگی‌به‌ك هی په‌یامه‌کانی نووره که موعجیزه‌ی قورئانن. ته‌نانه‌ت ناوی "به‌دیعووززه‌مان" که جار ان من هه‌لم ده‌گرت، له‌راستیدا هی ئه‌و په‌یامانه‌یه، هه‌ر بۆیه درایه‌وه پێیان. خۆ گومانیش له‌وه‌دا نی‌یه که په‌یامه‌کانی نوور مولک و ته‌فسیری قورئانی پیرۆزن)^(۱) ..

(ئه‌وه‌بوو په‌نجما و پینج سال پینش ئیستا له "سیرت" مامۆستای خوالی خۆشبووم "مه‌لا فه‌تحو‌ل‌لا"^(۲) سه‌عیدی کۆنی چواند به "به‌دیعووززه‌مانی هه‌مه‌دانی"^(۳) و ناوی "به‌دیعووززه‌مان" ی به‌سه‌ردا بری)^(۴) .

سالی ۱۸۹۹ز/۱۳۱۶ک

□ ئالوگۆری فیکری به‌دیعووززه‌مان

(ئه‌وه‌ی شایانی بایه‌خدان و تێرامانه‌ئه‌وه‌یه که دانهری په‌یامه‌کانی نوور له‌ده‌وروبه‌ری سالی ۱۸۹۹ز (۱۳۱۶ک) دا ئالوگۆرینکی فیکری گرنگی به‌سه‌ردا هات، چونکه تا ئه‌م میژوو به‌بایه‌خی به‌زانسته‌جۆراو جۆره‌کان ده‌دا تا کو بیانقۆزیته‌وه و بیری خۆی رووناك بکاته‌وه پێیان ..

به‌لام دوا‌ی ئه‌م به‌رواره، له‌رینی تاهیر پاشاوه بیستی که ئه‌وروپا پیلانیکی چه‌په‌ل له‌دزی قورئانی پیرۆز ساز ده‌کات، چونکه له‌تاهیر پاشای بیست که وه‌زیری موسته‌عمه‌راتی به‌ریتانی^(۵) و توویه‌تی:

(۱) هینمای هه‌شته‌می تیشکی هه‌شته‌م.

(۲) سالی ۱۳۱۷ک (۱۹۰۰ز) کۆچی دوا‌یی کردوه.

(۳) مه‌به‌ست "به‌دیعووززه‌مانی هه‌مه‌دانی" به‌که ناوی "له‌حمده‌ی کوری حسه‌ین" ه و له‌ئێوان ساله‌کانی (۳۵۸-۳۹۸ک) دا ژیاوه. له‌زهره‌کی و خیرا له‌به‌رکردن و زه‌هین‌روونی و به‌هیزی ده‌رووندا بێ وینه و ناوازه‌بووه. گه‌ر قه‌سیده‌یه‌کی بۆ بخۆنرا به‌ته‌وه په‌کسه‌ری هه‌مووی له‌به‌ر ده‌کرد؛ گه‌ر سه‌یری چوار پینج په‌ره‌ی له‌هه‌ر کتێبێک بکرا به‌ته‌نهما به‌هه‌ك جار هه‌مووی له‌به‌ر ده‌کردن. (معجم الأدباء ۱/۱۶۱ - ۲۰۲ به‌کورتی).

(۴) (ب: ۱/ ۷۶) له‌ده‌ستوو سینکی (پاشبه‌ندی له‌میرداغ) هوه.

(۵) ئه‌و وه‌زیری موسته‌عمه‌راتی به‌ریتانی ناوی: "وليام گلا‌دستون" ه. له‌ئێوان ساله‌کانی: (۱۸۰۹ - ۱۸۹۸ز) دا ژیاوه، چهند جارێک په‌ی وه‌زاری گرتوه‌ته‌سه‌تزو، چوار جارێش به‌سه‌رۆکی وه‌زیران

"ه‌تا ئەم قورئانه له بەردهستی موسلماناندا بێت ناتوانین به‌تەواوی حوکمیان بکەین. کەواتە با هەوڵ بەدەین ئەو قورئانەیان لێ دا‌مالین".

بیستنی ئەم هەواله ئەوی وروژاند و له‌پارده‌به‌ده‌ر پێی توورپه‌بوو، به‌پارده‌یه‌کی وا که له‌ئەنجامی ئەم ئالوگۆرپه‌فیکری‌یه‌وه‌ پروکاری بایه‌خدانی خۆی به‌ئاراسته‌یه‌کی تردا گۆرپی و، سه‌رجه‌می ئەو زانسته‌جۆراوجۆرانە‌ی که له‌زه‌ینیدا کۆی کردبوونه‌وه‌ وه‌ک پلیکانه‌ به‌کاری هینان بۆ‌په‌ی بردن به‌واتاکانی قورئان و چه‌سپاندنی راستی‌یه‌کانی. ئیتر دوا‌ی ئەو پروداوه‌ جگه‌ له‌ قورئان هیچ ئامانجێک له‌ زانست و ژبانی ئەودا نه‌ما و، موعجیزه‌ی مه‌عنه‌ویی قورئانی پیروزی کرد به‌مامۆستا و پاره‌ری خۆی^(۱).

ته‌نانه‌ت بۆ هه‌موو که‌سانی ده‌ورو به‌ری خۆی را‌گه‌یاندا که:

"ده‌بێ به‌هه‌نگه‌ بۆ هه‌موو جیهانی بچه‌سپینم و پێیان به‌سه‌لمینم که قورئانی پیروژ خۆریکی مه‌عنه‌وی‌یه، تیشکی ئەو خۆره‌ هیچ کاتی کز ناییت و پروناکی‌یه‌که‌شی به‌ هیچ که‌سیک نا‌کوژیته‌وه"^(۲).

سالی ۱۹۰۶ ز/ ۱۳۲۵ ک

□ خزمه‌تگوزاری قورئان:

(له‌م به‌رواره‌وه‌ دانەری په‌یامه‌کانی نوور رۆشته‌ دۆخی "خزمه‌تگوزاری قورئان" ه‌وه، له‌و پرووه‌وه‌ که راسته‌و خۆ‌پرووی کرده‌ حیکمه‌تی قورئان، دوا‌ی ئەوه‌ی که زانسته

هه‌لبژیراوه. له‌ تاوتوئی کردن و لیکۆلینه‌وه‌ی ئاییندا هینده‌ قوول بووه‌ته‌وه‌ تا پسپۆری تیدا په‌یدا کردوه. په‌که‌م دانراوی کتیبیکه‌ به‌ ناوی: "ده‌وله‌ت و په‌یوه‌ندی به‌ که‌نسه‌وه". له‌ سه‌رده‌می ده‌سه‌لاتی خۆیدا که‌نسه‌ی ئێرله‌ندی هه‌له‌شاندوه‌ته‌وه.

(۱) تیشکی په‌که‌م. به‌ریز مسته‌فا صونگور (۱۹۲۹-۲۰۱۲ ز) که قوتابی‌یه‌کی دێزینی مامۆستا نورسی‌یه، ده‌لیت له‌ مامۆستا نورسیم بیستوه‌وه‌ وتویه‌تی: "تزیکی نه‌وه‌د کتیب که‌ زووتر له‌ به‌رم کردبوون بۆ من بوون به‌ پلیکانه‌ تا‌کو به‌هۆیا‌نه‌وه‌ بۆ راستی‌یه‌کانی قورئانی پیروژ سه‌ر بکه‌وم. کاتیکیش گه‌یشتم به‌و راستی‌یا‌نه‌ بینیم هه‌موو په‌کیک له‌ ئایه‌ته‌ پیروژه‌کانی قورئان ده‌ورانه‌وری گه‌ردوونیا‌ن داوه‌ و گه‌ردوونیا‌ن له‌ ئامیز گرتوه‌وه. بۆیه‌ ئیتر قورئانی پیروژ خۆی بوو به‌ سه‌روزیادام و پێویستم به‌ هیچ شتیکی تر نه‌ما بیکه‌م به‌ سه‌رچاوه‌م". مسته‌فا صونگور ده‌لیت: چه‌ندی‌ن جار ئەمه‌م لێ بیستوه‌وه. (ش ۸۱/۱)؛ (ب ۱۱۹/۱).

Tarihce-i Hayat, ilk Hayati. (۲)

تام‌پراز (ئالی) ه‌کانی ته‌واو کردبوو. سالتیکیش دوای ئەم به‌رواره رۆشت بۆ "ئه‌سته‌مبوول" و، له‌وئ جیهاده مه‌عه‌وی به‌که‌ی ده‌ستی پێ کرد^(۱).

[ئیتر هه‌تا له‌ ژياندا ما هه‌ر خزمه‌تگوزاری قورئان بوو. ته‌نانه‌ت له‌ دو‌اهه‌مین داد‌گاییدا وه‌لامی دادوه‌ری به‌وه‌ دایه‌وه‌ که]:

من خۆم به‌ شایانی ئەو رێزلێنانه نازانم که پارێزه‌ره به‌پێزه‌ کانم له‌ وه‌کانیاندا به‌رامبه‌رم ده‌ریان بپری. من جگه‌ له‌ خزمه‌تگوزاریکی ده‌سته‌وسانی قورئان و ئیمان شتیکی تر نیم. وه‌یه‌کی تری جگه‌ له‌مه‌ شک نابهم بیلیم^(۲).

(۱) تیشکی به‌که‌م. چونکه هه‌وله‌کانی خۆی خسته‌کار بۆ دامه‌زراندنی قوتابخانه‌ی "زه‌ه‌راء" و، بلاو‌کردنه‌وی وتاره‌کانی له‌ رۆژنامه‌کاندا و، گه‌له‌ی خزمه‌تی تر.

(۲) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati.

بهندی دووههم

له ناسۆی ئەسته مبولدا

سالی ۱۹۰۷/ز/۱۳۲۵ک^(۱)

□ له رێی ئەسته مبولدا

(کاتی - پێش سەردهمی سەر بەستی - هاتم بۆ ئەسته مبول، هەندێ کتیی تابهت به "زانستی کهلام"م کپی و به وردی خویندمنهوه. ئنجا که هاتم بۆ ئەسته مبول زانیان و مامۆستایانی قوتابخانه ئایینی به کامم بۆ موناقه شه و وتووێژ بانگهێشت کردو، رامگه یاند که: "وهلامی هه موو پر سیاریکتان ده درێتهوه" ..

به لام له وهدا سه رسام بووم که ئه و که سانهی ده هاتن بۆ سه ردام پر سیاریان له باره ی ئه و شتانه وه ئاراسته ده کردم که له رێی سه فه ری هاتندا بۆ ئەسته مبول وه لامه کانیام خویندبووه، یان ئه وانه بوون که له یادم مابوون! چونکه هه موو ئه و مه سه لانه ی که فه یله سووفه کان بهر چاویان خستبوون له زه یندا مابوونه وه و، پر سیاره کانی ئه وانیش هه ر له و بابه تانه دا بوون!

وا ئیستا [واته دوای نزیککی په نجا سال] نه یینی ئەمهم بۆ روون بووه ته وه و، تیده گم که ئه و سه رکه و تنه ئاشکرا و را گه یاندنه سه یره م و، ده ر برینی ریز و سه رسوورمانی خه لکیش، که زۆر له سه رووی سنووری خۆمه وه بوون، ته نها له بهر ئه وه بوو که ناوه ندیککی گو نجاو بۆ وه ر گرتی "په یامه کانی نوور" له ئەسته مبول و لای زانیانی ئه وێ ساز و ئاماده بکریت و، راده ی گرنگی ئه و په یامانه له وێ بزانریت^(۲).

(۱) تیینی: هەندێ رووداوی تری دوای ئەم سالەش، که په یه سه ن به م بهر واره وه، تیه لکیشی ئەم بهنده بوون. (وه ر گێر)

(۲) پاشبهنده کان، پاشبهندی ئەمیرداغ: ۳۶۲/۱.

(شەش مانگ پێش پراگەیانندی "سەر بەستی"، زانایان و ئەهلی قوتابخانە نوێیە کانی
 لە ئەسته مبول بۆ وتووێژ و وەلامدانەوهی پر سيارە کانیان - بێ ئەوهی خۆی هیچ
 پر سيارێک لەوان بکات - بانگ کرد و، لە ئەنجامیشدا وەلامی راست و دروست و
 بێ کەموکوڕیی سەر جەم پر سيارە کانی دانەوه) (۱).

(۱) بریسکە کان، بریسکە ییست و دوو هەم، ل: ۳۴۵

بەرێژ (حەسەن فەهەمی پاشا ئۆغلو) کە لە دواییدا بوو بە ئەندامی (دەستە ی راویژ کاریی کاروباری ئایینی لە
 تورکیا) دە گێڕێتەوه و دەلێت:

کاتی لە سەر دەمی "مەشرووتەت" لە قوتابخانە ی "فاتیح" دا دەخویند، هەواتی لاریکمان بیست کە هاتوو بە
 ئەسته مبول و ناوی "بەدیعووزەمان" ه، و، تابلۆیە کێ بە دەر گای ژووڕە کە ی خۆی لە ئوتیلە کەدا هەلواسیوه
 تیایدا نووسیبووەتی: (لێرە دا وەلامی هەموو پر سيارێک دەدرێتەوه، بێ ئەوهی پر سيار لە کەس بکریت) ! یە کەم
 جار وام بە بیردا هات کە خاوەنی ئەم چەشنە ئیددیعیایە دەبێ کە سێکی شێت بێت! کە چی ئەو مەدح و ستایشە
 یە کە لە دوا ی یە کە ی دە مەبێستەوه لەو قوتابی و زانایانە ی سەردانیان کردبوو، ئارەزوویە کێ زۆری لە
 دەرووندا هەژاند کە منیش بۆم بۆ سەر لێدانی. بۆیە بریارم دا قورسترین پر سياری لە وردترین بابەتی
 زانستیدا بۆ هەلێژیم و ئاراستە ی بکەم. من لەو کاتەدا بە یە کێک لە قوتابی یە زیرە کە کانی قوتابخانە داوە نرەم.
 ئیوارە ی پۆزێک خۆم ئامادە کرد و لە زانستە کانی "عەقالید" دا قورسترینی ئەو بابەتانەم هەلێژارد کە مە گەر بە
 چەند کتیبێک وەلام بەدرێتەوه. پاشان بۆ پۆزی دوا ی ئەوه پۆشتم بۆ لای و ئەو پر سيارانەم ئاراستە کرد. لە
 راستیدا وەلامە کانی ئاسایی و سەر سوو پھێن بوون و، دەتوت دوینتی لە لای من بسوو و ئەو کتیبانە ی
 لە گەلدا خویندووم و مەتەوه، چونکە وەلامە کانی هەموو راست و دروست بوون! ئێت من لە زانستی فراوانی ئەو
 دنیای بووم و بۆم دەر کەوت کە زانیاری یە کانی ئەو وە کۆ هی ئێمە کە سێ نی یە، بە لکۆ زانستیکی "لُدُنْی" یە.
 پاشان نەخشە یە کێ پێشاندا ئین کە لە سەر ئەو نەخشە یە رادە ی گرنگی و پێویستی کردنەوه ی قوتابخانە
 زانستی یە کانی پێی سەلماندین لە خۆر هەلاتی ولات (کوردستان) دا، کە ئەو دە مە لە لایەن "سوارە ی
 حەمیدی" یەوه بەرێو دە برا. هەر وە ک پوونی کردەوه کە ئەم چەشنە ئیدارە یە دادی ئەو ناوچە یە نادات و، بە
 شێوازیکی قەناعەت بەخش تێی گەیاندین کە پێویستە ئەو ناوچە یە لە پرووی زانستی یەوه بیدار بکریتەوه و،
 تەنها بۆ ئەو ئامانج و مەبەستەش هاتوو بە ئەسته مبول. هەر وە ک دەبوت: "ئایین پرووناکیی دلانە و زانستە
 تازە کانیش نووری ژیری یە کانه".

هەر وەها مێووونوسی تورک: "ماھر ئیز" دەلێت:

کاتی "بەدیعووزەمان" هات بۆ ئەسته مبول، لە هەرەتی لاویدا بوو، بە پۆشاکێ ناوچە کە یانەوه دە گەر او،
 کە سێکی گەلێ رەوانیێژ و وتار خوینیکی تەواو بەتوانا و خاوەنی زیرە کێ یە کێ ئاسایی بوو لە ناو هەموو
 خەلکی خۆر هەلاتدا. هەموو زانایانی بانگ کرد بۆ مونا زەرە و تەحەدای هەموویانی کرد، چونکە باوەر و
 متمانە ی بە خۆی هەبوو.

هەر وەها بەرێژ "عەلی هیممەت بەرقی" کە یە کێکە لە سەرۆکە پێشینە کانی داد گای تەمبیز، لە بیرەوه ی یە
 تاییەتی یە کانیدا سەبارەت بە هانتی "بەدیعووزەمان" بۆ ئەسته مبول، دەلێت: ئەو دە مە من لە قوتابخانە ی
 قازی یە کان (واتە کۆلیجی یاسا) دەخویند کاتی هەوالتیک بۆ بوووه کە مرفیقک لە خۆر هەلاتەوه هاتوو و،

□ پرسیاره کانی سەر کردەى ژاپۆنى

(چل سال پيش ئىستا، واتە يەك سال پيش راگەياندى سەر بەستى^(۱))، هاتم بۆ ئەستەمبول، فەرماندەى گشتىي ئەو كاتەى سوپاى ژاپۆن هەندى پرسیارى ئایینی ئاراستەى زانایانی ئیسلام کردبوو، ئەوانیش پرسیاره کانی ئەو كەسەیان پروبەرووی من کردەو، هەر وەك بەو بۆنەو هەندى پرسیارى تریشیان لە گەلدا ئاراستە کردم.

یەكیك لەو پرسیارانە لەسەر ئەو فەرموودە پروژە بوو كە دەفەرموی:

"لە ئاخزەماندا كەسێكى سامناك بەیانی یەك كە رۆزى لى دەیتەو لە ناوچاویدا نووسراو: ئەمە كافره".

منیش وتم:

كەسێكى سەیر و سەر سوورھین كاروبارى ئەم نەتەو یە دە گرتە دەست و، رۆژیک دیت كە شەپقە لەسەر دەكات و خەلكیش بە زۆرەملی ناچار دەكات بێكەنە سەریان.

دواى ئەم وەلامە، لییان پرسیم:

ئايا ئەو كەسەى كە لەو رۆژگارەدا شەپقە لەسەر دەكات پى كافر نایت؟

تم: كاتى شەپقە كە لەسەرى جینگیر دەیت بەو مرۆفە دەیت: سوژدە مەبە. بەلام

پشت بە خوا ئیمانی ناو سەرى ئەو كەسە شەپقە كە ناچارى سوژدە بردن دەكات و

موسلمانى دەكات^(۲)!

بەرگ و پۆشاكێكى نامۆى لەبەردایە و، ناوى "بەدیعوززەمان"ە و، هەر پرسیارىكى لى بكرنت وەلامى دەداتەو. خەزىكى زۆرمان تىدا رروژا كە بزانی كى یە؟ بۆیە رۆشتین بۆ ئەو ی بیبیین. سەیرمان كرد دانىشتوو بە بەلگەى مەنتىقى و عەقلى، فەلسەفەى سۆفستائى هەلدەو شىئیتەو. بە راستى شایانى نازناوى: "بەدیعوززەمان" بوو چونكە زانیارى یە كانی لە فەلسەفەى ئىسلامى (زانستى كەلام) و لە زانستە كانی زماندا سنورى نەبوو. (ش: ۸۳/۱).

هەر وەها زانای بەرپز: (خەربى زادە حەسەن ئەفەندى) كە مامۇستای قوتابخانەى فاتىح و كەسایەتى یە كى زانستى مەزن بوو و، هەتا ئەمەنى نەو دە سالى وانەى وتوو تەو و لى دانەبراو، تەنھا یەك رۆژ نەیت كە ئەو رۆژە سەردانى بەدیعوززەمانى کردوو. لە گەرانەویدا بە سەر سوورمانەو پروی كرده قوتابى یە كانی خۆى و پى و تن: تا ئىستا رۆژگار هاوشیو ی ئەوى بە خۆیە نەیینوو، و هەلكەوتەى سەر سوورھینەرى سەردەمە كەیتى، پىم وایە لەمەولاش هاوشیو ی ئەو هەلناكەوئى! (ش: ۹۰۱/۱)

(۱) مەبەست راگەياندى دووهم جارى دەستورە لە دەولەتى عوسمانیدا، كە بە "مەشرووتیەتى دووهم"

ناسراو و، لە ۱۹۰۸/۱/۲۳دا لە لایەن سولتان عەبدوڵخەمیدى دووهمەو راگەینراو. (وەرگىر)

(۲) تیشكە كان، تیشكى چوار دەهم، ل: ۵۵۱.

(پاشان هەندئێ پرسیاری تریان له باره‌ی به‌ر به‌ستی "زولقهر نه‌ین" و "یه‌ئجوج و مه‌ئجوج" و "دابة الأرض" و "ده‌جال" و "هاتنه‌ خواره‌وی چه‌زرتی عیسا - دروودی له‌سه‌ر بیته‌ - "لسنی کردم و، منیش وه‌لامم دانه‌وه. ته‌نانه‌ت هەندئێ له‌وه‌لامانه‌ له‌ دانراویکی کۆمدا تۆمار کراون)^(۱).

داواکاری یه‌کانی له‌ سولتان عه‌بدولحه‌مید:

داواکاری یه‌که‌م: ئەنجامدانی چاکسازی له‌ کۆشکدا

(له‌ رووی چه‌مکی پارێزگاری کردنی مه‌لبه‌ندی خه‌لافه‌ته‌وه، که‌ له‌ راستیدا مه‌لبه‌ند و چه‌قه‌ خالی موسلمانانه‌ و شوینی په‌یوه‌ندی یانه‌ و، بۆ ئه‌وه‌ی پێ نه‌درئ به‌وه‌ی گرفتاری تیاچوون بیته‌..

هه‌روه‌ها به‌و بۆچوونه‌ی که‌ وامده‌زانی سولتانی پێشوو^(۲) ئاماده‌یه‌ کاره‌کان روون بکاته‌وه‌ و له‌ هه‌له‌ کۆمه‌لایه‌تی یه‌کانی رابوردووی په‌شیمان بیته‌وه‌..

هه‌روه‌ها به‌ پێی ره‌فتار کردن به‌ ده‌ستووری: ﴿وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ تاکو رووداوه‌کانی ئیستا که‌ به‌ توندوتیژی په‌وه‌ روویان دا و تۆزی ئاشووب و دووبه‌ره‌کی یان چاند، سووک و ته‌نک بکرینه‌وه‌..

له‌ به‌ر هه‌موو ئه‌مانه‌، به‌ زمانی رۆژنامه‌کان به‌ سولتانی پێشووم وت:

(کۆشکی یه‌لدز که‌ ئه‌ستیره‌یه‌کی کزی تین لێ بره‌وه‌، بکه‌ به‌ زانکۆی زانست، تاکو به‌ وینه‌ی ئه‌ستیره‌ی "کۆ" (ثریا) به‌رز بیته‌وه‌..

له‌ بریی گه‌شتیاران و ده‌رگاوانی دۆزه‌خ، راستیخوازان و فریشته‌ی میهره‌بانیی تیدا نیشته‌جێ بکه‌، تاکو به‌ وینه‌ی به‌هه‌شت خۆش و دل‌رفین بیته‌..

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ۵۵۲. مه‌به‌ستیشی له‌ دانراوه‌ کۆنه‌که‌ په‌یامی "موحاکمه‌ت"ه‌ که‌ له‌ ده‌مه‌دا دایناوه‌. "وه‌لامه‌ ژاپۆنی یه‌کان"یشی له‌ وتاری سه‌ه‌می ئه‌و کتێبه‌دا داناوه‌. هه‌روه‌ک "تیشکی پێنجه‌م"ی کۆمه‌له‌ په‌یامی "تیشکه‌کان"یش نیشانه‌کانی قیامه‌تی باس کردوه‌ و، فه‌رموده‌ پێرۆزه‌کانی سه‌باره‌ت به‌و نیشانه‌ و ته‌لوپله‌کانیشیانی له‌وئێ روون کردوه‌ته‌وه‌.

(۲) مه‌به‌ستی (سولتان عه‌بدولحه‌مید). (وه‌رگێڕ)

ئەو سەرۆت و سامانانەى ناو كۆشك كە نەتەوہ پىشكەشى كىردوويت، لە رېنى دامەزراندنى زانكۆ ئايىنى يە كانەوہ بيانگېرەوہ بۆيان، تاكو ئەو نەزانى يە لەناو بېيەت كە دەردىكى كوشندەيە و ئەم نەتەوہ يە پىوہى گىرۆدەيە..

پەر بە دل متمانەت بە خۆشەويستى و جوامىرىي نەتەوہ كەت بېيت، چونكە ھەر ئەوہ كە ويستى پادشايى ئيوہ لە ئەستۆ دە گرىت..

پىش ئەوہى دنيا واز لە تۆ بھيىت تۆ واز لەو بھيىنە و.. زە كاتى تەمەنت لە پىناوى تەمەنى داھاتووتدا سەرف بکە. دەبى لە دواى ئەم تەمەنت تەنھا بىر لە دواپۇرت بکەيتەوہ^(۱).

□ رەخنە گرتنى لە حوكمى تاكپەوى (استىداد)

(ئىستىداد خۆسەپاندنە.. واتە مامەلەى ئارەزوو كارانەيە.. واتە "زەبر"ى پشت بەستووە بە "ھىز" .. واتە پراى تاكپەوانەيە.. واتە رىخۆشكەرە بۆ خراپە رەفتار كىردن.. واتە ئەوہ يە كە دەر گاكانى لەسەر پىشەن بۆ خۆتېھەلكىشەنى خراپكارى يە كان..

ئەوہش لە راستىدا بناغەى سەتەم و لەناوبەرى مرۆفەتى يە.. ھەر ئەوہ كە مرۆفى رېزىلىنگىراوى بەرەو نىزمىنى نىزمى يە كان تىلۆر كىردەوہ.. ئەوہ يە كە جىھانى ئىسلامىي خستە ژيانى زەلىلى يەوہ.. ھەر ئەوہ كە ئامانجە بەدە كەسى يە كان و رقە بەر اىتە يە كانى بىدار كىردەوہ.. ھەر ئەوہ كە ژيانى مۇسلمانانى ژەھراوى كىردووە و ژەھرە كەشى بەناو دەمارە كانى جىھانى ئىسلامىدا بلاو بوو تەوہ.. ھەر ئەوہ يە كە جىاوازى يە سەرسوور پھىنەرە كانى خستە ناوہندە كانەوہ^(۲).

(ئىستىدادى خۆسەپىن ھىچ پەيوەندى يە كى بە شەرىعەتى خاوينى ئىسلامەوہ نى يە. شەرىعەت بۆ ئەوہ ھاتووە كە سەرانسەرى جىھان ھىدايەت بەدات، تاكو خۆسەپاندنى سەمكاران و ئىستىداديان نەھيلىت^(۳)).

(۱) داوہرى يە كان، پروانامەى ھەردو قوتانجانەى موسىبەت، ل: ۴۲۹-۴۳۰.

(۲) داوہرى يە كان، موناھەرات، ل: ۲۹۳.

(۳) داوہرى يە كان، پروانامەى ھەردو قوتانجانەى موسىبەت، ل: ۴۱۴.

(سی سالی راپوردوو که تیايدا رۆژروومان له قسه گرتبوو، ئارامی و خۆراگریمان کردبوو به پیشه و، پشتمان به خوای گهوره بهستبوو، به کردنهوهی دەرگاگانی بهههشتی پیشکەوتن.. دەرگاگانی شارستانییهک که ئازار و ئەشکهنجەهی تێدا نییه، پاداشتی ئەو سی سالتە دەدرێنەوه)^(۱).

□ ئیستیدادیکی لاوازه لهچاو ئەوهی که لهمهولا دیت

(کاتی که "سەر بهستی" بوو به هاوتای "شیتی"، ئیستیدادی لاواز "خهستهخانهی شیتان"ی بۆ کردم به قوتابخانه)^(۲).

(وا دهرده کهوئ که مه بهست لهو پرووداوه^(۳) سه نندنهوهی "سەر بهستی" نه بوو له سولتان عهبدو لهمه مید، به لکو گۆرینی ئیستیدادیکی بچووک و لاواز بوو به ئیستیدادیکی گهوره و بههین)^(۴)

(که سانیکی زۆرم بینی هیرشیان ده کرده سەر "سولتان عهبدو لهمه مید" زیاتر لهو هیرشهی که دهیان کرده سەر "ئازادینوازه کان"^(۵) و، دهیان وت: گه لئی ههله بووه که سی سال پیش ئیستا "سەر بهستی" و "یاسای بنه رتهی"ی^(۶) په سه ند کرد.

ئایا ئیوه را و بۆچوونتان بهرام بهر بهو که سه چی په که ئەو "ئیستیداد"ه ی سولتان عهبدو لهمه مید ناچار بوو بیکات به "سەر بهستی" داده نیت و، له تاو ئەو "یاسای بنه رتهی" یهش له رزی لئی دیت که ناویکی بی ناوه رۆکه؟ ئایا نرخ ی ئەو قسه یه ی چه نده یه)^(۷)؟

(۱) داوه ری به کان، وتاره کان، ل: ۶۰۴.

(۲) داوه ری به کان، پروانامه ی ههردوو قوتابخانه ی موسیبهت، ل: ۴۰۹.

(۳) واته پرووداوی (۳۱) ی مارت، که له مهولا باسی دیت.

(۴) داوه ری به کان، پروانامه ی ههردوو قوتابخانه ی موسیبهت، ل: ۴۴۱.

(۵) (ئازادینوازه کان) حیزبکی رکه بهری دهسته ی "لیتیحاد و تهرهقی" بوون لهو ماوه یه ی پیش لابر دنی سولتان عهبدو لهمه میدوه ههتا ئیتیحادی به کان به تهواوی دهسه لاتیان گرت دهست.

(۶) مه بهست له یاسای بنه رتهی "دهستور"ه.

(۷) داوه ری به کان، موزا هرات، ل: ۳۲۴-۳۲۵.

(ئاخر چۆن په‌خنه له که‌سیک ناگرم که ئیستیدادی پېشوی به سه‌ربه‌ستی داناوه و هیرشی کردووه ته سه‌ر "یاسای بنه‌په‌تی"؟
به‌لام ئەوانه هه‌ر چه‌نده نه‌یاری حکوومه‌ت بوون و په‌خنه‌یان لێ ده‌گرت، که‌چی ئیستیدادیکی سه‌خت و دژوارترین ده‌ویست. له‌به‌ر ئەوه، ده‌ستم به‌ روویانه‌وه ده‌نا و به‌ر په‌ر چه‌م ده‌دانه‌وه)^(۱).

(سه‌عیدی کۆن، به‌ وینه‌ی چه‌ند که‌سیک له‌ سیاسه‌تمه‌دارانی بلیمه‌ت و ئەدیانی وریا و زیره‌ک، زووتر هه‌ستی کردبوو که "ئیستیداد" یکی سامناک بۆ ئەم نه‌ته‌وه‌یه به‌ر په‌وه‌یه، بۆیه هه‌موویان به‌ره‌نگاری بوونه‌وه..

به‌لام ئەم هه‌سته پېش وه‌خته پېوستی به‌ لیکدانه‌وه بوو. چونکه ئەوان هیرشیان بۆ سه‌ر سینه‌ریکی لاوازی شتیگ برد که بینیبوویان و له "ئیستیداد" دا هه‌ر ته‌نها ناوه‌که‌ی پێ پرا بوو، به‌لام هی چه‌ندین ئیستیدادی تر بوو که دوا‌ی ماوه‌یه‌کی درێژ‌خایه‌ن ها‌ته‌ گۆرێ و، هه‌ر ئەو کاته ترس و سامی هاویشتبوو ده‌لی ئەمانه‌وه.
که‌واته ئاما‌نجه‌ که‌یان راست بوو، به‌لام نیشانه‌ که‌یان نه‌پێکابوو)^(۲)!

□ داکۆکی‌یه‌ک^(۳) له سولتان عه‌بدو‌لحه‌مید

("پادشایی" و "خه‌لافه‌ت" یه‌کیان گرتووه‌و، هه‌ر چه‌ند روو‌کاری هه‌ریه‌ که‌یان له‌وی تر جیاوازه، که‌چی له‌یه‌ کتر جیا ناکرینه‌وه.

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، مونا‌زه‌رات، ل: ۳۷۹.

(۲) پاشه‌بنده‌کان، پاشه‌بنده‌ قه‌سته‌مۆنی، ل: ۱۶۹-۱۷۰.

(۳) "مسته‌فا صونگور" (۱۹۲۹-۲۰۱۲ز) که‌یه‌ کێکه‌ له‌ قوتاییانی نزیک‌ی مامۆستا نوروسی، ده‌گێرینه‌وه که: دوا‌ی ئەوه‌ی مامۆستا نوروسی ئەو هه‌موو گه‌رو‌گرفته‌ی له‌ سه‌رده‌می حوکمی تاکه‌ حیزیدا (واته‌ سه‌رده‌می مسته‌فا کمال، عیسه‌مت لێنۆنۆ) ها‌ته‌ پێ، له‌ گه‌ل‌ خۆی ده‌دا و ده‌بوت: ده‌سا‌ئ‌ی سه‌عیدا له‌ تۆله‌ی ئەو په‌خنه‌یه‌دا که‌ له‌ سولتانیک‌ی به‌سۆز و میه‌ره‌بان‌ت ده‌گرت و ده‌توت پادشایه‌کی خۆسه‌پنه‌، ئیستا نازاری ئەم ئیستیداده‌ سامناکه‌ بچێزه‌!" (ب: ۱/۱۸۴) هه‌روه‌ها مسته‌فا صونگور ده‌گێرینه‌وه که‌ پۆزنیکیان مامۆستامان سه‌باره‌ت به‌ سولتان عه‌بدو‌لحه‌مید وتی: سولتان عه‌بدو‌لحه‌مید یه‌کێکه‌ له‌ پیاو‌چاکان و له‌ ناوه‌ندی دو‌عا تاییه‌تی یه‌کا‌ندا جیم بۆ کردووه‌ته‌وه‌ و هه‌موو به‌یانی‌یه‌ک له‌ دو‌عا‌کا‌ندا ده‌لیم: خوا‌یه‌ گیان! له‌ سولتان عه‌بدو‌لحه‌مید خان و سولتان وه‌حیده‌دین و بنه‌ماله‌ی حوکم‌رانی عوسمانی خۆش‌به‌". (ب: ۱/۱۸۴)

له سەر ئەم بناغەیه.. پادشا که مان ههروهك "پادشا"یه، له هه مان کاتدا "خەلیفه" شه و، نوێنەری رەزمی جیهانی ئیسلامه.

له و پوانگەیهوه که پادشا و سولتانه سەرپەرشتیی "سی ملیۆن" کهس ده کات. به لام له روانگەیه ئهوهی که خەلیفهیه، ده بن پالپشتی "سی سهد ملیۆن" موسلمان بیّت، که به په یوه ستیکی نورانی په یوه ندی یان په یوه ههیه. ههروه ها ده بی خەلیفه مایه ی یارمه تیدانی سەرجه می موسلمانان بیّت^(۱).

[ئەو قسه یه ش که وتراوه]:

(به سته م و زۆرداری ناتوانیت "سەر به سته ی" بسپرته وه..)

گەر ده توانیت "هه ست و په ی بردن" له مرۆفایه تی بسینه ره وه^(۲)!

ئەم وتە به هیز و توندو توڵه، به هه له، له رووی پساویکی خاوه ن پایه دا وترا که ئەم چه شنه زلله یه شایانی ئەو نه بوو..

به لکو ئەم وتیه شایسته ی ئەوه یه که به وینه ی زلله یهك له سه رو گوێلاکی رووی غه دداری ئەم چه رخه بدریت که له ژیر په رده ی "سەر به سته ی" دا سته مینکی سامناکی له خۆیدا هه لگرتوه^(۳)!

□ خه ونیک به سولتان عه بدولخه میده وه

(له جیهانی مه عنادا پادشام بیی. وتم:

تۆزه کاتی ته مه نی خۆت له ریبازه که ی عومه ری دووه مه دا [واته کوپی عه بدولعه زیز] به سه ر بیه، تا کو گشتینه ی خه لکی رووی خۆیا نت ئاراسته بکه ن، که هه ر ئەوه ش و اتا و ناوه روۆکی به یعه ته و له پێداویستی سەرۆکایه تی مه شر ووتیه ته.

پادشا وتی:

باشه ئەگەر من به پنی ئەودا پۆشتم، ئایا ئیوه ش ده توانن به وینه ی خه لکانی ئەو کاته بن؟ پاشان ئەی ئەو هیزه ئیسلامی و، پاکی و، ره وشت جوانی یه ی ئەوان؟..

(۱) داوه ری به کان، سنووحات، ل: ۷۳۷.

(۲) نه رجه می دیزه شیعریکی "نامیق که مال" ه.

(۳) بریسکه کان، بریسکه ی بیست و دووهه م، ل: ۳۴۰.

من وتم: ئەم بیدار بوونو هیه له هزر و بیری گشتیدا و، کامل بوونی بنهما و هۆکاره کان و، گشتگیری شارستانی له لای ئیمه، جیی ئەو خالانه ده‌گرێته‌وه. ئنجا نه‌ک ته‌نها ئەو خالانه به‌دهست ده‌هینیت، به‌لکو پیشکەوتنیش به‌ره‌م ده‌هینیت که ده‌ره‌نجامه‌خو‌ازراوه‌که‌یه. داد‌گه‌ری ده‌وله‌تانی بیانی ئەمه‌ده‌سه‌لمینیت.

ئەو وتی: من چۆن بکه‌م؟

وتم: له‌به‌ر ئەوه‌ی ئیستیبداد خوینی له‌و ئەسته‌مبووله‌دا نه‌هیشتوو که دلی ولاته، تۆ نیازخاوینی بنوینه..

هه‌روه‌ک به‌بی‌رشتنی خوین "مه‌شرووتیه‌ت" قبول کرد و شه‌فه‌قه‌تت پیشان دا، به‌هه‌مان شیوه‌یه‌لدزی نه‌فره‌ت لیکراویش بکه‌به‌خۆشه‌ویستی دلان و، له‌بریی زه‌بانیه‌کانی پیشوو پری بکه‌له‌زانایانی لیکۆله‌ر که مه‌لایکته‌تی میهره‌بانین، بایه‌لدزیش وه‌کو زانکۆی لی بیته..

زانسته‌ئیسلامی‌یه‌کان بیوژینه‌ره‌وه‌و، "خه‌لافه‌ت" و "مه‌شیخه‌تی ئیسلامی" یش بۆ پینگی بلندی خویان به‌رز بکه‌ره‌وه..

نه‌خۆشیی دلی میلیه‌ت که لاوازیی ئایینه‌و نه‌خۆشیی سه‌ریشی که نه‌زانی‌یه، به‌سه‌روه‌ت و سامانه‌که‌ت چاره‌سه‌ر بکه‌، تا‌کو‌یه‌لدز هینده‌ی هیشوو هه‌ستیره‌ی "کو" به‌رز بیته‌وه‌و، خانه‌دانی عوسمانیش له‌بورجی خه‌لافه‌تدا بیته‌رووناکی پرژینسی دادپه‌روه‌ری..

له‌پیداووستی‌یه‌ناچاری‌یه‌کاندا ده‌ست پینوه‌بگه‌ره، تا‌کو‌ئەو میلیه‌ته‌داماوه‌ی که له‌سه‌ر هه‌له‌خه‌رجی راهینراوه‌و هه‌یچ ده‌سه‌لاتیکیشی به‌سه‌ردانی‌یه، چاوت لی بکات، ماده‌م ئیمامیانیت.

له‌ناکاوه‌ئاگا هاتم. بینیم:

ئەم جیهانی بیداری‌یه‌خه‌ونه‌و، حه‌قیقه‌ت و بیدار بوونو هیه‌راسته‌قینه‌ش ئەو خه‌ونه‌بوو که بینیم^(۱).

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۷۵-۶۷۶.

□ نامهیه کی تایهت^(۱) بۆ گومان لابر دن له سەر سولتان عه بدولحه مید:

[قوتابیانى لهو باره یه وه ده لئین]:

(یه کتێ لهو برایانه مان که ئه رکى مامۆستایى جیبه جئ ده کات، گومانى بۆ پهیدا بووه له وهى که مامۆستامان پێزى شایانى سولتان عه بدولحه میدى نه زانیوه و، وهك له وتاره کانیه وه که له سه ره تای سه رده مى سه ره به ستیدا ئاراسته ی کردوون، وا ده رده که ویت که هیرشی کردووه ته سه ر ئه و پادشا مه زنه .

وه لام:

وا ئیمه له راستی ئه و حاله ی که له مامۆستامانه وه وه رمان گرتووه، وه لام ده دهینه وه و، ده لئین:

یه که م: مامۆستامان به درێزایى ژيانى له سه ر ئه م ده ستووره قورئانى و قاعیده مه زنه په فتارى نواندووه که ئه م ئایه ته ده رى ده خات:

﴿وَلَا تَرُّرُ وَاذِرَةٌ وِرْزُ أُخْرَى﴾ (فاضل: ۱۸)..

به و واتایه ی که هه له و که موکوورپیه کانى حکوومه تى ئه و سه رده مه ناخرینه ئه ستزى سولتانه وه ..

بۆیه دلێ پاك بووه به رامبه رى و گومانى باشى پێى بووه . ته نانه ت هه ولتى داوه - له به رامبه ر نه یاره کانى سولتانه وه - ئه و هه له و که موکوورپیه یانه ی که سولتان ناچار کراوه ئه نجامیان بدات، به باشى لێکیان بداته وه .

دوو هه م: له سه ره تای سه رده مى سه ره به ستیدا مامۆستامان گه لئى ستایشى سه ره به ستیى شه رعى کردووه و له وتاره کانیدا خه لکی بۆ بانگ کردووه و، به نه یارانیشى وتووه:

گه ر "سه ره به ستى" به "شه ریه عه ت" سنووردار نه کریت و یاسای بۆ دانه نریت ئه وائه و شته لاواز و جوزئى یه ی که ناوی تاکره وى (ئیه ستییدا) تان لئى ناوه و ته نها یه ك که س

(۱) به ریز "موحسین ئالوو" یه کێکه له و قوتابیانیه ی نوور که له گه ل مامۆستا نوور سیدا ژیاوه، ده لئیت: کاتێ مامۆستا نوور سى بیستی که سێک له ئەسته مبول کتیبیکى بلأو کردووه ته وه و هیرشى تیدا کردووه ته سه ر سولتان عه بدولحه مید، وتی: سولتان عه بدولحه مید خه لیفه ی شه ست ملیۆن موسلمان بوو، من به وینه ی یه کێک له ئه ولیاکان بۆی ده رواتم و حسابى بۆ ده که م. پاشان نامه یه کی تایه تى له م باره ی وه بلأو کردووه .

ناچار کراوه بی‌کات، ده‌بیت به "ئیستیبداد" یکی هینده گه‌وره که به‌سه‌ر هه‌موو خه‌لکیدا دابه‌ش ده‌بیت و، هه‌موو که‌سیک له شوینی خۆیدا ده‌بیت به خۆسه‌پینیک. ئنجا له‌وه‌شه‌وه تاکر‌ه‌وی‌یه‌کی په‌یدا ده‌بیت و، ئه‌و یه‌ک دانه ئیستیبداده‌ش ده‌بیت به هه‌زاران..

به‌و واتایه‌ی که "سه‌ربه‌ستی" ده‌مریت و، ئیستیبدادینکی په‌ها له‌دایک ده‌بیت. ته‌نانه‌ت مامۆستامان ئه‌م گو‌فتاره‌ی خواره‌وه‌ی ئاراسته‌ی ئه‌و داد‌گایه‌ کرد که بۆ له سیداره‌دانی خه‌لک ئاماده کرابوو..

پیی وتن:

"گه‌ر مه‌به‌ست له "مه‌شرووتیه‌ت" ره‌فتاری پیچه‌وانه‌ی شه‌ریعه‌ت و خۆسه‌پاندنی کۆمه‌لیکی دیاری کراو - واته ئیستیحدادی‌یه‌کان - بیت، ئه‌وا با هه‌موو گرۆی جیننی و ئاده‌میزاد شایه‌ت بن که من کۆنه‌په‌رستم!"

سێهه‌م: مامۆستامان له‌ پینی هه‌ستی پیش وه‌خته‌وه، هه‌ستی به‌ پر‌گار‌بوونی جیهانی ئیستای ئیسلامی کردبوو له‌ زالبوونی بیانی‌یه‌کان و، به‌ره‌و رینکه‌وتن چوونی ئه‌وان له‌ شیوه‌ی چه‌ند جه‌ماوه‌ریکی ئیسلامی‌یه‌ کگرتوودا. بۆیه هه‌میشه‌ ئه‌مه‌ ئاواتی بووه‌ که بیته‌دی، ته‌نانه‌ت به‌ هه‌موو هی‌زیکیه‌وه خه‌لکی بۆ ئه‌م ئامانجه‌ بانگه‌یشت کردوه.. له‌به‌ر ئه‌وه‌یه‌ که رینزی شایانی له‌ سه‌ربه‌ستی شه‌رعی ناوه‌ و، له‌ وتاره‌کانی ئه‌و کاته‌یدا وتویه‌تی:

ئه‌گه‌ر "سه‌ربه‌ستی" به‌ په‌روه‌ده‌ی ئیسلامی گۆش نه‌کریت، ئه‌وا ده‌مریت و ئیستیبدادینکی په‌ها له‌ جییدا له‌دایک ده‌بیت.

چواره‌م: له‌ مامۆستامان بیستوووه‌ و له‌ نزیکیشه‌وه‌ ئاگادارین که له‌ نیوان سولتانه‌ عوسمانی‌یه‌کاندا، سولتان عه‌بدو‌لحه‌مید به‌ لایه‌وه‌ وه‌ک وه‌لی‌یه‌کی پیاو‌چاک وایه، چونکه: به‌په‌ری چاوقایمی و خۆراگری‌یه‌وه‌ له‌ به‌رده‌م فرۆفیل و هی‌زی دوزمناندا راه‌ه‌ستاووه‌..

خه‌لیفه‌ی زۆربه‌ی جیهانی ئیسلامی بووه‌..

عه شیره ته ره و نه ده کانی پارێزگا کانی خۆرهلآت (کوردستان) ی له رینی "سواره ی
حه میدیه" وه به ره و پیشکه وتنی شارستانی و سه ربازی بر دووه و ..
هه تاله توانیدا بووه چاودیریی دروشمه کانی ئیسلامی کردووه و ..
نوێژی هه یینی له مزگه وتدا خویندووه و ..
له کۆشکه کهیدا مامۆستایه کی به ریز و رابه ریکی مه عنهوی ده ستگیری بۆ خۆی دانا
بوو ..
جگه له کرده وه چاکه کانی تری).

ئه و قوتایانه ی نوور

که له گه ل "مامۆستا نوورسی" دان

۱۹۵۳ ز ئەسته مبول^(۱)

داواکاریی دووهه م: دامه زرانندی (قوتابخانه ی زه هراء)

[له ئەسته مبول داواکارییه کی پیشکه شی سولتان عه بدولحه میدی دووهه م
کرد سه باره ت به پنیوستیی کردنه وه ی چه ندین قوتابخانه به زمانی کوردی له
ناوچه کانی کوردستاندا، له وانه ش دامه زرانندی قوتابخانه ی زه هراء. که له
پۆژنامه ی (شهرق و کوردستان) دا بلاو کرایه وه. ئەمه ی خواره وه ده قه که یه تی]:

(خه لکی کوردستان که توخنیکی گرنگی قه واره ی کۆمه لگای عوسمانی
پینکده هین، هه ر چه نده بارو دۆخیان له لای حکومه ت ئاشکرایه، به لام داواکارم
ده رفه تم بده ن هه ندی داواکاری یان بجه مه روو که تایبه ته به خزمه تی پیروزی
"زانست" هوه:

له م دنیای شارستانیته یه مان و له م چه رخی پیشکه وتن و پیشپرکی یه دا و بۆ مه به ستی
به ربوونه وه ی پله ی زانیاری، کورده کان - وه ک برایانی تر - پنیوستیان به کردنه وه ی
قوتابخانه هیه له ناوچه کانیاندا.

هه رچه نده کۆششی حکومه ت جینی سوپاسه له رووی کردنه وه ی چه ند
قوتابخانه یه که له مه لیه ندی قه زا و گونده کاند، به لام جگه له مناله تورک زمانه کان

(۱) (ب: ۱/ ۱۸۳).

که‌سی تر سوودیان لئی وهرناگریت، ئەو قوتابجانه‌ش که کورد زمانن هەر ئەوه‌نده له قوتابجانه تێده‌گهن که سه‌رچاوه‌ی زانسته، یان ده‌زگایه‌کی زانستی‌یه و، هیچی تر سوودی لئی وهرناگرن.

خۆ نه‌شاره‌زایی مامۆستایانی ئەو قوتابجانه له زمانی خه‌لکی ناوچه‌که، کۆلێکی تری قورسی خستووته سه‌ر ئەستۆی قوتابیان و، بووته هۆی بێ به‌ش بوونیان له زانست له ئەنجامدا.

ئهم باره نامۆیه کاریکی وای کردوه که خۆرئاواییه‌کان به‌و دواکه‌وتنه‌ی کوردان خه‌نی و شاد ببن، له لایه‌کی تریشه‌وه گهر خه‌لکی ئەو ناوچانه هەر به‌و جۆره له که‌ناگری و ژبانی ده‌شته‌کیتی و سه‌ره‌تاییدا بمیننه‌وه، ئەوا چه‌ندین دوودلی و گومانیان له باره‌وه دروست ده‌بیته.

ئهمرۆ به‌ چاوی خۆمان ده‌بینین ئەو نه‌ته‌وانه‌ی که له هه‌موو پرۆیه‌که‌وه پله‌یان له خوار پله‌ی کورده‌وه بووه، وایستا سوود له باری دواکه‌وتوی کورد وهرده‌گرن و پێشیان ده‌که‌ون، ئەم دۆخه‌یش کاریکی کردوه که غیره‌تمه‌ندانێ کورد بکه‌ونه بێرک‌دنه‌وه.

ئهم سنی خاله‌ی باس کران وه‌ک مسته‌ کۆلێکی جه‌رگ‌پ‌وان ئاراسته‌ی کورد کران و، دلی که‌سانی خاوه‌ن به‌سیره‌تیاں ئاگر تی به‌رداوه‌..

چاره‌سه‌ر کردنی‌شان به‌ کردنه‌وه‌ی چه‌ندین قوتابجانه‌ی نمونه‌یی ده‌بیته له هه‌موو ناوچه‌یه‌کی تیره و هۆزه‌کاندا، تا‌کو بیته به‌ هۆیه‌ک بۆ خویندن و هانیان بدات بۆ به‌ده‌سته‌ینانی زانست. هه‌روه‌ها له شوینه جیا‌جیا‌کانی ناو کورددا وه‌ک عه‌شیره‌ته‌کانی "ئارتروش" و مه‌ل‌به‌نده‌که‌یان که "بیت الشباب" ه. یه‌کیکی تریش له مه‌ل‌به‌ندی "مۆتکان، به‌لکان، ساسۆن" دا. یه‌کیکی تر له ناوه‌ندی "سپیکان، حه‌یده‌ران" وه‌ک ئەوه‌ی که له "وان" دا هه‌یه و، هەر به‌ ناوی "مه‌دره‌سه" وه زانسته ئایینی و سروشتی‌یه‌کانی پێکه‌وه تێدا بخوینریت و، به‌لای که‌مه‌وه په‌نج قوتایی تێدا بیته و گوزه‌رائیشیان له لایه‌ن حکومه‌ته‌وه مسۆگه‌ر بکریته..

به‌ پێ‌یه‌ سنی مه‌ل‌به‌ندی زانستی پێ‌ویسته‌ دایه‌زرین.

زیندوو کردنەوی هەندێ لەم قوتابخانانە دەبێتە هۆی زیندوو کردنەوی ژایانی ماددی و مەعنەوی لە کوردستاندا و، ژایانی ئاییندەشی دەستەبەر دەکات و، دەبێ بە بەردی بناغەیی بینای زانستی. هەر لەم سەرەتای دامەزراندنەشەو یە کێتی دروست دەبێت.

ئێتر ئەو هیژە مەزنەیی ئەوان کە لە ناکۆکیی ناو خۆدا تیا دەچیت، ئەو کاتە دەدریتە دەست حکوومەت، تا کۆ لە بەرامبەر دەرەو بە کاربەیریت. ئەمە هەر وەک مافی پەروا و دادگەرانی خۆیانە، بە هەمان جۆر گەوهەری ناو سروشتی ئەوانیش دەر دەخات لەو هەدا کە شایانی پیشکەوتن و شارستانیین^(١).

□ هۆکارەکانی دامەزراندنی قوتابخانەیی زههراء (زانکۆی زههراء)

[پێویستی دامەزراندنی قوتابخانەیی زههراء لەبەر چەند هۆکارێکە، لەوانە]:

◆ هۆکاری یە کەم: دابەزینی ئاستی زانست لە قوتابخانە ئایینی یەکاندا

(دەست هەلگرتنی کەسی لێهاتوو لەو شتانەیی کە شایانەتی ئەنجامیان بدات و، دەستگرتنی بە داوینی ئەو شتەیی شایانی نییە، لە راستیدا سەرپێچی یە کێ گەرە و پشتگوێ خستنیکی ئابروو بەرە سەبارەت بە گۆپراپەلێبی شەریعەتی گەردوون..

چونکە یە کێ لە خواستەکانی ئەم شەریعەتە: بلاو بوونەوی توانا و لێهاتنەکانی مەرۆف و چوونە ناو هەوێ بەهەرە کانیەتی بۆ ناو سنەتە کە و، ریزگرتن و خۆشەویستی سنەتە کە یە و، لەخۆدا پیادە کردن و بەرجەستە کردنی یاسا کانیەتی.

بە پوختی: ئەم شەریعەتە داخواری توانەویە لە سنەتدا.

مادەم ئەرکی سەرشانی "بەدیھاتن" ئەمە یە.. ئەوا رەفتار کردنی مەرۆف بە پێچەوانەیی ئەم شەریعەتە، لە راستیدا شیوەی شیای سەتە کە دەگۆریت و، یاسا کانی تێکەدات. هەر وەک شیوەی سنەتە ناسروشتی یە کەش کە دەستی لە داوینی گیر کردووە دەشیوینیت بەوی کە مەیلی ناخی خۆی بەلای سنەتە کە ی تردایە، هۆکەشی ئەو یە کە مەیل و سنەتە کە ئاویتە یە کتر نابن و، لە ئەنجامدا شیرازەیان تێکەد چیت.

(١) داوهری یەکان، وتارەکان، ل: ٦٤٠-٦٤١.

لەسەر بناغەى ئەمە: کەسانىكى يە کجار زۆر بە مەیلی سەر کردایەتى و، فەرماندەبى و، خۆگەورە دانان بەسەر خەلکانى تردا رەفتار دە کەن. دەبىنى "زانست" کە شتىكى شەوق بەخش و رابەر و ئامۆژگار و نەرم و نىانە، بە وینەى ھۆکارىكى زەبر و زۆرەملىی "خۆسەپاندنى کەسى" بەسەر خەلکانى تردا بە کار دەھىنىت، واتە لە برى ئەوہى خزمەت بە زانست بکات دەچى لە خزمەتى خۆیدا دەپختە کار! بەم پىنە کارمەندى بە کان - نەخوازەلأ ھى قوتابخانە ئابىنى بە کان - کەوتە دەست کەسانىكى نەشیاو. لە ئەنجامى ئەمەشدا قوتابخانە کان بەرەو پوو کانەوہ و نەمان رۆشتن.

تەنھا چارەسەرى ئەمەش بەوہ دەبى: وانەبىژە کان، کە وە کو کارگوزارانى بەک فەرمانگە وان، لە چەند بازنەبە کى زۆردا بە وینەى زانکۆ و، ھەریە کەیان لە بواری پسپۆرى خۆیدا رىکبەخرىن، تا کو ھەر کەس بازارى مرفۇاىەتیبى خۆى بەرپۆہ بىات و، پرووى لە مافى خۆى بىت و، بە مەیلی سروشتى و گوپراپەلتى کردنى فەرمانى مەعنەوبى دانستى ئەزەلبىش دەستوورى "کار دابەشکردن" جىبەجى بکات.

ئەو ھۆکارە گرنگەى کە زانستى ناو قوتابخانە ئابىنى بە کانى لە ئاستى خۆى دابەزاند و، لە رپۆہوى سروشتى خۆى ترازاند ئەوہبە:

کاتى کە "زانستە ئامراز"ە کان^(۱) خزانە ناوہندى زانستە مەبەستە کانەوہ، زانستە باشە کان پشتگوئى خزان. چونکە شىکردنەوہى دەستەواژەى عەرەبى، کە پۆشا کە ھى (وشە کەى) لە حوکمى و اتاکەبداپە، بەسەر زەینە کاندان زال بوو. ئنجا ئەو زانستەش کە مەبەستى سەرەکى بە لە خویندندا بوو بە پاشکۆى ئەو! جگە لەوہش، ئەو کتیبانەى کە لە زنجىرەى خویندنى زانستدا بوون بە کتیبى رەسمى و دەستەواژە کانىان تارادەبەک دەماو دەمیان پىن دە کرا، ھەموو کات و بىر و ھزرە کانىان لە خۆياندا بەند کرد و بواریان نەدا بە دەرچوون لىيان^(۲).

(۱) زانستە ئامرازە کان (العلوم الآلية) وە کو: نەحوو، صەرف، مەنتىق و زانستە کانى ترى ھاوشىوہیان کە دەبە ئامراز و ھۆکار بۆ تىگەبىشتن لە زانستە بالاکان (العلوم العالیة) وە کو: تەفسىر و، ھەدىس و، فىقھ و زانستە کانى ترى ھاوشىوہیان. (وەرگىز)

(۲) داوہرى بە کان، موحاکامات، ل: ۱۰۳-۱۰۴.

◆ هۆکاری دووهەم: چاکسازی له ویلایهته کانی کوردستاندا

(من بارو دۆخی پەڕیشانی کورده کانی دانیشتووی کوردستانم بینی و، تیگه‌یشتم که پرویه کی به‌خته‌وه‌ری دنیا مان به زانسته نوئی‌یه کانی ئیستا دیته دی..
زانایانیش یه کیك له پروباره ساز گاره کانی ئەو زانستانه ده‌بن و، سه‌رچاوه‌ که‌ی
تریشی به بی گومانی، قوتابخانه ئایینی‌یه کان ده‌بیت، تاکو زانایانی ئاین له‌گه‌ل زانسته
نوئی‌یه کاندایا پابین.

جاله‌به‌ر ئەوه‌ی جله‌وی ئیختیاری کورده کان به ده‌ست زانایانه‌وه‌یه، ئەوا ئەم
هسته‌م هانی دام بێم بۆ ئەسته مبول، چونکه ئەو کاته بێم وابوو که به‌خته‌وه‌ری
(السعادة) له "دار السعادة"^(١) دا به‌ده‌ست ده‌هینین^(٢)!

◆ هۆکاری سێهەم: به‌رپه‌رچدانه‌وه‌ی پلانیکی چه‌په‌ل له دژی قورئان

(شه‌ست و پینج سال له‌مه‌و پینج^(٣) یه کیك له والی‌یه کان هه‌والی دامی که:
له‌رۆژنامه‌یه کدا و تاریکی وه‌زیری موسته‌عمه‌راتی به‌ریتانیای خویندووه‌ته‌وه که له‌و
وتاره‌یدا نوسخه‌یه کی قورئانی پیرۆزی به‌ده‌سته‌وه‌ گرتووه و وتوویه‌تی:
"تا ئەم کتیبه‌ له‌ناو ده‌ستی موسته‌ماناندا بمینیت، ناتوانین جله‌وی حوکمرانی‌یان
بگرینه‌ ده‌ست، که‌واته چار ته‌نها ئەوه‌یه که ئەم قورئانه له‌سه‌ر پروی زه‌ویدا نه‌هیلین،
یان په‌یوه‌ندیی موسته‌مانانی پتوه‌ بچهرین".

به‌م جۆره، رینکخراوه خراپکاره ترسناکه کان به‌گه‌رموگوری‌یه‌وه هه‌ولیان دا ئەم
دوو پلانه له‌زه‌مینه‌ی واقیعدا به‌هیننه‌ دی: شکاندنی شان و شکۆی قورئانی پیرۆز له
به‌رچاوی خه‌لکیدا و، دوورخسته‌وه‌یان لێی. ئەوه‌بوو زۆر به‌چوست و چالاکی له‌م
بواره‌دا هه‌وله‌کانیان خسته‌کار، تاکو زیان به‌م نه‌ته‌وه‌ خۆبه‌ختکاره به‌ری و کلتۆله
بگه‌یه‌نن.

(١) "دار السعادة: یه‌کیکه له‌ناوه‌ کانی "ئه‌سته مبول" له‌و کاته‌دا. (وه‌رگێڕ)

(٢) داوه‌ری‌یه‌کان، بڕوانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ٤٢٨.

(٣) ئەمه‌ ده‌قی نامه‌یه‌که‌ دانهر له‌ دوا‌ی سالی ١٩٥٠ ز له‌ سه‌رده‌می عه‌دنان مه‌نده‌رس و جه‌لال باياردا
ئاراسته‌ی سه‌رۆك وه‌زیران و سه‌رۆك كۆماری كردووه‌.

منیش هر ټو کاته و شه‌ست و پینج سال پینش نیستا، برپارم دا پروبه‌پرووی ټم پلانه ترسناکانه بیمه‌وه، بؤ ټمه‌ش پشت به قورټانی پروژ بیه‌ستم و، هیژ و پیژ و پشت و په‌نا هر له خوی و هر گرم.

ټه‌وه‌بوو دټم ټیلهام و پینمایي ریځگایه کی کورټی کردم به‌ره و حقیقه‌ت و، بیرم له دامه‌زراندنی زانکویه کی مه‌زن کرده‌وه.

ټیژ له‌و کاته‌وه ټیمه بؤ رزگار کردنی دواړوژمان ټیده کوشین. یه‌کنی له به‌روبوومه کانی ټم کاره‌ش له دنیا‌دا بریتی یه له رزگار‌بوونی خه‌لکی له "ټیستیدادی په‌ها" و، قوتار بوونیان له ده‌رده کوشنده کانی "گومرایي"، هه‌روه‌ها په‌ره‌پیدانی په‌یوه‌ندی یه کانی "برایه‌تی" له نیوان نه‌ته‌وه موسلمانانه کاندا.

بؤ ټم مه‌به‌سته‌ش و له‌م ری‌یه‌دا دوو هو کارمان گرت‌ه به‌رچاو:
هوکاری یه‌که‌م:

"په‌یامه کانی نور" ه که له رینی به‌هیژ کردنی ټیمان‌ه‌وه په‌یوه‌ندی یه کانی برایه‌تی ټیمانی نیوان ټیمانداران توندوتول ده‌کن.

به‌لگه‌ش له‌سه‌ر ټه‌مه: دانان و نووسینی ټه‌و په‌یامانه‌یه له ده‌می سته‌م و ته‌نگ و چه‌ټه‌مه و گیروگرتی سه‌ختدا و، کاریگه‌ری له‌را‌ده‌به‌ده‌ریانه له هه‌موو شوینیکي جیهانی ټیسلامی و ټه‌ورویا و ټه‌مریکا - له‌م کاته‌دا - و، زالبوونیانه به‌سه‌ر ټیک‌ده‌رانی پینسا و فله‌سه‌فه‌ی مولحید و ټه‌و چه‌مکه ټیلحادی یانه‌شدا که له بلاو‌بوونه‌وه و په‌ره‌سه‌ندندان، وه‌ک: فله‌سه‌فه‌ی سروشتی و ماددی، بی ټه‌وه‌ی له هیچ داد‌گایه‌ک یان لیژنه‌یه کی خه‌بیره کاندا زامدار بکرین.

پشت به خوا که‌سانی وه‌ک ټیوه له‌وانه‌ی که کلیلی "برایه‌تی ټیسلامی" یان دوزیوه‌ته‌وه، ټم په‌یامانه ده‌گرنه خویان که نورینکی نیوان پروناکی یه کانی قورټانی پروژ ده‌نوین و، له سه‌رجه‌می جیهانی ټیسلامیدا بلاویان ده‌که‌نه‌وه.
هوکاری دووه‌م:

شه‌ست و پینج سال له‌مه‌وپینش ویستم برؤم بؤ "مزگه‌وتی ټه‌زه‌ر" تا‌کو زانسته کانی ټیدا هه‌لب‌گوزم، له‌و پرووه‌وه که ټه‌زه‌ر قوتابخانه‌ی جیهانی ټیسلامه..

بهلام دهرفتی ئەم کارەم بۆ نەرەخسا و، له بریی ئەوه خوای گهوره بۆ هینانه دبی بیرنک پینمایی کردم که بریتی به له وهی:

مزگهوتی "هزهەر" قوتابخانهیه کی گشتی به له کیشورهی ئەفریقیا دا. کهواته کارنکی گهستی پینوسته که له کیشورهی ناسیاشدا قوتابخانهیه کی وهک ئەو بنیات بنریت، تهنا ته به ریزه ی فراوانیی ناسیا له چاو ئەفریقیا دا ئەم قوتابخانهیهش له چاو ئەزههردا فراوان بیت. تاکو بیری "دهمار پهستی"، برایه تیی نیوان نه ته وه کانی ولاته عه ره بهی به کان و هیندستان و ئیران و قهفقاس و تورکستان و کوردستان تیک نه دات و، "گیانی ئیسلامه تی" ش - که نه ته وایه تیی راسته قینه و راست و دروست و بهرز و هه مه لایه نهیه - له نیواناندا ببووزنریته وه و، شه ره فمه ندی ئەم ده ستوره قورئانی به بن که ده فرمویت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ (الحجرات: ١٠) ..

ههروهها بۆ ئەوهش که ئەو زانستانه ی له فهلسه فه وه سه ریان هه لدا وه له گه ل ئاییندا ده ست له ملی به کتری بکه ن و، شارستانیی ئەوروپاش به ته واهه تی له گه ل راستی به کانی ئیسلامدا بسازین و، قوتابخانه تازه کانی ش له گه ل قوتابخانه شه رعی به کانی ئەنادۆلدا هاو کار بن و پیک بکه ون.

بۆیه هه مو وهو ل و توانیه کی خۆم بۆ دامه زرانندی ئەم زانکۆیه له مه لبه ندی پاریز گا کانی خۆره لاتدا (کوردستان) خسته گه ر که نا وه ندیکه له نیوان: هیندستان و ولاته عه ره بهی به کان و ئیران و قهفقاس و تورکستاندا و، ناوی "قوتابخانه ی زههراء" م لسی نا، که قوتابخانه یه کی نوێ و شه رعی به له هه مان کاتدا.

جا ههروهک هه مو وهو ل و ته قالا یه کی خۆم له پیناوی دامه زرانندی ئەم زانکۆیه دا خسته گه ر، به هه مان جو ر بۆ بلا و کردنه وه ی "په یامه کانی نوور" ی ش ئەو توانایه ی خۆم خسته کار^(١).

◆ هۆکاری چواره م: سه قامگیر کردنی "ناستی" و، یار نه دان به "ده مارگیری" (هه ره له سه رده می ئەه موی به کانه وه زیانی بانگه شه ی نه ته وایه تی و ده مارگیری ده رکه و تو وه، ههروهک له سه ره تای سه رده می "سه ره بهستی" و "پراگه یانندی ده ستوور" ی شدا خه لکیی شه پرزه و پارچه پارچه کرد..

(١) پاشه بنده کان، پاشه بندی له میر داغ: ٥٩٩/٢ - ٦٠٤.

ئوہ بوو "یانہ" و "کۆمەلە" کان لەو سەردەمەدا دامەزرێنران..
 ھەر وەك سەرلەنوێ بانگەشەى نەتەوايەتى بە کارھێنرايەوہ بۆ دوو بەرە کى نانەوہ لە
 نێوان برا عەرەبە نەجیب و تورکە موحاھیدەکاندا و، لەم پڕی یەوہ پشپۆی ھەموو لایە کى
 گرتەوہ و حەوانەوہش لە خەلکى سەنرايەوہ و زەوت کرا.
 خۆ ئاشکرايشە کە سروشتى "نەتەوايەتى" و "دەمارگيرى" بریتى یە لە زیاندان لە
 خەلکى لە پڕى ئەنجامدانى کارى سەلبى یەوہ.

ئنجانەتەوہى "تورک" یش لە ھەموو شوێنیکى جیھاندا موسلمانن، واتە
 نەتەوايەتى یە کە یان بە چەشنیک لە گەل "ئیسلام" دا ئاویتە بووہ کە ھەر گیز ناتوانی
 لیک جیا بکرنەوہ..

کەواتە کاتى وترا: "تورک". ئوہ دە گەبە نیت کە ئو کە سە موسلمانە. تەنانەت ئو
 تورکانەى کە موسلمان نین بە تورک لە قەلەم نادرین.

"عەرەب" یش بە ھەمان جۆرن؛ چونکە ئەوانیش نەتەوايەتى یە کە یان ئاویتەى ئیسلام
 بووہ و نەتەوايەتیی راستەقینەیان بریتى یە لە ئیسلام. واتە ئیسلام سەروزیادیانە.

بەلام دەمارگيرى و بانگەشەى نەتەوايەتى مەترسى یە کى گەلنى مەزنى تێدايە^(۱).
] "سەعیدی کۆن" بەمەى خوارەوہ وەلامى ئو پەرلەماتارانەى داہەوہ کە رایان
 لە سەر دامەزراندنى قوتابخانەى زەھراء نەبوو]:

(با بە فەرزی مەحال واکریمان بکەین کە ئیوہ پێویستتان بەمە نى یە، بەلام خۆ
 سەرھەلدانى زۆربەى پێغەمبەران - دروودیان لە سەر بێت - لە کیشوہرى ئاسیا و
 خۆرھەلاتدا، ھەر و ھا پەیدا بوونى زۆربەى حەکیم و فەیلەسووفەکانیش لە خۆرئاوادا،
 بەلگەى ئوہ یە کە ئاسیا زیاتر ھەست و شعورى ئایینى بەرەو پێشکەوتنى راستەقینەى
 دەبات، تا فەلسەفە و زانستەکان.

جا ئەگەر ئیوہ ئەم یاسا سروشتى یە وەر نەگرن و، بە بیانووى لاسایى کردنەوہى
 خۆرئاوا، نەریتە ئیسلامى یە کان پشتگوئى بجنەن و دەوڵەتە کەتان لە سەر بناغەى ئیلحاد
 بنیات بنین، ئەوا ھیشتا ھەر لە پیناوى بەرژوہەندى نیشتمان و نەتەوہدا ناچارن کە

(۱) پاشبەندەکان، پاشبەندى ئەمیر داغ: ۵۹۸/۲.

لایەنی ئیسلام بگرن، تاكو بتوانن ئاشتی له پارێزگاكانی خۆرەه لاتدا (كوردستان) سهقامگیر بکەن که کەوتوو نەتە نیوان چوار پینج دەولەتی مەزنەو! و الە نیوان هەزاران نمونەدا یەك نمونەتان پینش چاو دەخەم: کاتی که له شاری "وان" بووم، بە یەکیك له قوتابی یە کوردە بەغیرەتە کانی خۆم وت:

تور که کان گەلی خزمەتیان بە ئیسلام کردوو، رات بەزامەریان چی یە؟

وتی:

"من تور کینکی موسلمانم پین باشترە له برایە کی فاسقی خۆم، تەنانت لە بەر ئەو ی تور که که خزمەتی ئیسلام دە کات له باو کم زیاتر پەویەندی له گەلدا دەبەستم." پاشان رۆژگار گۆرا و سالان هاتن و رۆشتن.. هەر ئەو قوتابی یە - خوالینی خۆش بیت - له سەردەمی دیلیمدا رۆشتبوو ناو قوتابخانە نوێ یە کانهو له ئەستەمبوول. ئنجا پاش گەرانهو له دیلی چاوم پین کەوتەو، هەستم کرد له ئەنجامی "دەمارگیری تورکی" له لایەن هەندی کەس له مامۆستا کانیەو "دەماری نەتەوایەتی کوردی" لای ئەمیش بزواو و، دەبوت:

"من ئیستا کوردیکی بە ئاشکرا فاسق، تەنانت موحیدیشم له تور کینکی پیاوچاک پین باشترە!"

پاشان چەند دانیشتیکم له گەلدا ساز کردو، بە ئیزنی خوالەو حالەتە رزگارم کردو، قەناعەتی بۆ دروست بوو که تور که کان سەربازی پالەوانی ئەم نەتەوایەن.

دەسائە ی پەرلەمانتارە پرسیار کەرە کان!

نزیکی ی پینج ملیۆن کورد و سەد ملیۆن ئێرانی و هیندی و حەفتا ملیۆن عەرەب و چل ملیۆن قەفقاس له خۆرەه لاتدان و، هەموویشیان پەویەندی یە کانی: برایەتی و دراوسێیەتی و پێوستی یان بە یە کتری بە یە کدوہ گری یان دەدات..

جا من پرسیار له ئیوہ دە کەم:

ئەم دوانە کامیان زیاتر پێوستن: ئەو دەرس و وانەیی که قوتابی له زانکۆ کە ی "وان" دا دە بخوینیت که قوتابخانە یە که گەلان و نەتەوہ کان له خۆدا کۆدە کاتەوہ.. یان

ئەو وانەیی که نەفرەت دەخاتە نێوان ئەو گەلانەووە و، بیری ئەو قوتایی یە تەنھا لە نەتەووە کە ی خۆیدا دەبەستیتەووە و، ئینکاری برایەتی ئیسلامەتی دەکات و، هەموو توانایەکی بۆ فێربوونی زانستە فەلسەفی یە کان دەخاتە کار و، هیچ بایەخێک بۆ زانستە ئیسلامی یە کان دانانیت؟!

ئایا حالی ئەم یە کەیان وەك حالەتی دوو هەمی قوتایی یە کەم دەرنانچیت؟
دوای ئەم پرسیارە، ئەو پەرلەمانتارانەش کە شوین پنی خۆرئاوایان هەلەدەگرت و دەستیان لە نەریتە ئیسلامی یە کان داشۆردبوو، هەلسان و بپارە کەیان ئیمزا کرد. پیویست ناکات ناویان بەینم، چونکە کۆچی دواییان کردوو. خوالییان خوش بیت^(۱).

(ئەم زانکۆیە بەردنکی بناغەییە بۆ سەقامگیر کردنی ناشتی لە خۆرەلاتی ناوەر استدا و، دەینی بە قەلایەکی قایی ناشتی و ئاسایش لەویدا، هەر وەك - بە پشتیوانیی خوای گەورە - گەلنی سوودیش لە بەرژەوەندی ئەم گەل و ولاتەدا بەرھەم دەھینیت. زانستە ئیسلامی یە کان لەم زانکۆیەدا بناغەیی دەبن، چونکە هیژە دەره‌کی یە پرووخینەرە کان چەند هیژنکی ئیلحادین و "مەعنەوییات" لەناو دەبن. خو مەگەر هیژنکی مەعنەویی گەورە وەك خۆی، دەنا هیچ هیژنک ناتوانیت لە پروویدا بوو سستیت، بەلکو تەنھا ئەو هیژە کە بە وینە ی بۆمبای ئەتۆمی بەسەر ئەو هیژە ئیلحادی یە دا دەتەقیته‌و^(۲).

◆ هۆکاری پینجەم: مردنی قوتابخانە ئایینی یە کان

(بە مردنی قوتابخانە ی خورخوری ژیر قەلا سەختە کە ی وان، کە قوتابخانە یە کە سەرەتایی قوتابخانە ی زەرھرایە و، بە مردنی سەرجمی قوتابخانە شەری یە کانی ئەنادۆل، هەموو قوتابخانە کان مردن و گیانیان لە دەست دا. وەك بلینی قەلا کە ی وان بوو بە کیلیک بۆ گۆرە مەزنە کەیان.

دەسا ئە ی ئەوانە ی کە دوای سنی سەد سال دین!

(۱) پاشبەندە کان، پاشبەندی ئەمیر داغ: ۶۰۲/۲-۶۰۳.

(۲) پاشبەندە کان، پاشبەندی ئەمیر داغ: ۶۰۴/۲.

گۆلی قوتابخانەیه کی نوور له گەل خۆتاندا بهینن و له سهەر لوتکهی ئەم قەلایه بیروینن^(۱).

□ شوینی دامهزراندنی قوتابخانە ی زههراء

(داوای دامهزراندنی "قوتابخانە ی زههراء" ده کهین، که خوشکی مزگهوتی ئەزهه ره و زانکۆی له خۆ گرتوه. داواکارین له "به تلیس" که وهك مهلبهندی کوردستان وایه دامهزرت و، له ههردوو باله کهشی که "وان" و "دیاربه کر" ه زانکۆی هاوشیوهی ئەوهی به تلیس بکریتهوه. بێ گومان ئیمه ی کورد وهك خه لکانی تر نیین؛ دلنایین له وهی که ژیا نی کۆمه لایه تیمان له ژیا نی کۆمه لایه تی و به خته وه ریی تور که کانه وه سه رچا وه ده گریت^(۲)).

□ مه رجه کانی قوتابخانە ی زههراء

(یه که میان: ناوی "قوتابخانە ی" لئ بنریت^(۳). چونکه خه لکی له گەل ئەو ناوه دا راهاتوون و سه رنج را کیشه و به لایانه وه ئاسایه. خۆ هه رچه نده ناوی "قوتابخانە" ناو نیشانیکی ئیعتیباری یه، به لام راستی یه کی مه زن له خۆ ده گریت، که ئەوهش ده بیته هژی بزواندنی هه ز و شه وه کهان و بێدار کردنه وهی ئاره زو وه کهان.

دوو هه میان: تیکه ل کردن و خویندنی زانسته گه ردوونی یه نوئی یه کهانه له گەل زانسته ئایینی یه کهاندا، هاو ده م له گەل ئەوه شدا زمانی عه ره بی واجب و کوردی دروست و تور کی پنیوست بیست که زمانی خویندنی ناو ئەو قوتابخانە یه بن. ئەوهش بۆ ده رباز کردنی

(۱) پاشه بنده کهان، پاشه بندهی ئەمیر داغ: ۵۴۸/۲.

(۲) داوه ری یه کهان، مونا زه رات، ل: ۳۸۰.

(۳) له ده قه ئەسلی یه کهدا له جیی "قوتابخانە" نوو سه راوه: "مه دره سه". لیره دا ئەوه بۆ خویندنی به ریزو روون ده که سه وه که له باکووری کوردستان و شه ی "مه دره سه" زا را وه یه کپی تابه ته به خویندنی ئایینی، وه که ئەوهی لای خۆمان وه که زا را وه یه کی تابه ت بهو جو ره خویندنه ده لئین: خویندنی "حوج ره". به لام خویندنی ناو قوتابخانە تازه کهان پنی ده لئین: خویندنی "مه که ت". جا مامۆستا نوو سی جه خت له وه ده کهاته وه که "زانکۆی زههراء" هه ر به ناوی "مه دره سه" وه بیست، له بهر ئەو ریزه ی له ناو دلی خه لکی ناو چه کهدا هه بو وه به رامبه ر به و وشه یه، تا کو هه ز نرخی ئەو زانکۆیه بزانیست. (وه ر گێب)

داوهری زهین و ژیری به له تاریکستانی فیل و گزی چوار پیوهری نمونه‌یی به‌د و بی که‌لک و^(۱)، له‌بهر لابرندی ئەو به‌هه‌له‌دا بردنە‌ی که به‌هره و توانای "خۆ به‌دانا زان" له بواری چاولیکه‌ری خۆه‌لقورتنەر و مشه‌خۆردا به‌ره‌می ده‌هینیت.

به‌لئی، پرووناکیی دل: زانسته‌ئایینی به‌کانه و، نووری عه‌قلیش: زانسته‌گه‌ردوونی به‌نوینکانه. به‌تیکه‌ل کردنی ئەم دوانه "راستی" ده‌رده‌که‌وینت و، هیممه‌تی قوتایی په‌روه‌ده‌ده‌ینت و به‌هه‌ردوو باله‌که به‌رز ده‌بیته‌وه. به‌لیک جیابوونه‌وه‌شیان: ده‌مارگیری بی که‌لک و نه‌فره‌ت لیکراو له‌یه‌که‌میاندا و، فروفیل و گومانیش له‌دوو هه‌میاندا، سه‌ره‌له‌ده‌دات.

مه‌رجی سه‌هه‌م: هه‌لێژاردنی وانه‌پیژه‌کانیه‌تی، یان له‌زانایانی کوردی خاوه‌ن دوو بال، واته‌له‌وانه‌ی که له‌لایه‌ن زانایانی کورده‌وه‌پروایان پی کراوه و پشتیان پی ده‌به‌سه‌رتی.. یان له‌وانه‌ی که زمانی خۆجیسی ناوچه‌که‌ده‌زانن، تاکو هۆگری و هاوده‌می یان له‌گه‌لدا دروست بیت.

مه‌رجی چواره‌م: پاریژ و پرس و رایه‌به‌توانا و لیهانتی کورده‌کان و، په‌چاو کردنی قۆناغی منالی میلی یان و، ساده و ساکاری یان. چونکه‌گه‌لێ پۆشاک هیه‌به‌قه‌د و بالایک جوانه، به‌لام بۆ قه‌د و بالایه‌کی تر ناشیرینه. دیاره‌فیرکردن و پی خۆیندنی منال یان به‌زۆره‌ملی و سه‌پاندن ده‌بی، یان به‌ناز هه‌لگرتنی چه‌ز و ئاره‌زوویان.

مه‌رجی پینجه‌م: جیبه‌جی کردنی سه‌رتاسه‌ری یاسای "کار دابه‌شکردن"ه، تاکو هه‌موو لق و به‌شیک که‌سانی سپۆر و کارامه‌ی لی ده‌رجه‌یت، له‌گه‌ل ئەوه‌شدا ئەم لق و به‌شانه‌تیه‌لکیشی به‌کترین^(۲).

(۱) له‌نمونه‌کانی ئەو پیوهره‌هه‌له و بی که‌لکانه:

یه‌که‌م: قیاس کردنی معنوی به‌سه‌ر شتانی ماددی و، به‌هه‌لگه‌دانانی هه‌رجی ئەوروپا له‌بواری معنویاتدا ده‌بلی. واته: هه‌روه‌ک له‌شتانی ماددیدا کارامه‌ن و چاویان لی ده‌کری، وایزانیست له‌باهه‌ته‌کانی عه‌قیده و باوه‌پیشدا ئاوا کارامه‌بن.. دووه‌میان وه‌رنه‌گرتنی وته‌ی ئەو زانایانه‌ی شه‌ره‌زای زانسته‌نوینکان نین، له‌بواری زانسته‌ئایینی به‌کاندا.. سه‌هه‌م: پشت به‌خۆبه‌سه‌ن و به‌خۆنازین له‌بواری ئاییندا، ته‌نها له‌بهر ئەوه‌ی که له‌زانسته‌نوینکاندا کارامه‌یه.. چواره‌م: قیاس کردنی پیشینه‌نه‌سه‌ر پاشین و، رابوردوو له‌سه‌ر ئیستا، پاشان هیرش کردن و ده‌رپینی په‌خه‌ی ناره‌وا و نابه‌جی به. (عه‌بدو له‌جیدی برای به‌دیعووزمان)

(۲) داوهری به‌کان، موناژه‌رات، ل: ۳۸۱-۳۸۲.

(پەپرەوی و گوپرایەلی بۆ یاسای "تەواو کاری و پیشکەوتن" - که یاسایەکی بەدیھینەری شکۆمەندە و لە گەردووندا بەپێی دابەشکردنی ئەر که کان لە کاردا یە - واجب و پێویستە، که چی مافی تەواو نەدرا بە گوپرایەلی ئەو نامازە و پەزما نەندی یە خوای گەورە که لەو یاسایەدا هەبە. لە کاتێکدا که دەستی چاودێری دانستی خوایی - که دەستووری "کار دابەشکردن" دەخوایزێت - چەندین توانا و لیھاتنی لە ماھییەتی مەرفەدا داناوە بۆ ئەنجامدانی زانست و پیشەسازی یە کان، که لە حوکمی "فەرزێ کیفایە"ی شەریعەتی گەردوونیدان.

وێپرای ئەم فەرمانە مەعنەوی یەش بۆ بەجێھێنانیان، که چی بە پەفتاری هەتە ی خۆمان ئەو حەز و شەوقەمان لە دەست دا که پشتی ئەو مەیلە دە گریت و لەو توانا و لیھاتنەو سەرچاوەی گرتوووە..

هەر وەك بەم هەتپە و سووربوونە درۆینە یەمان و، بەم حەزی سەر کەوتنەش بە سەر خەتکدا - که سەری ریاکاری یە - بلیسە کەمان کۆژاندەو!

بێ گومان سزای سەریچیکار دۆزەخە.. ئێمەش بە "دۆزەخی نەزانی" سزا درابن، چونکە فەرمانە کانی شەریعەتی فیتە ئمان لە خۆماندا جێبەجێ نە کرد که یاسای بەدیھاتووێ..

خۆ تەنها کار کردن نەبێت بەپێی یاسای "دابەشکردنی کار" هیچ شتیکی تر لەم سزا و ئازارە رزگارمان ناکات. ئەو بوو پیشینانمان بەهۆی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایەو پۆشتنە ناو بەهەشتی زانستە کان^(۱).

(مەرجی شەشەم: دوا ی تەواو کردنی خویندن و دەرچوونی خویندکارانی ئەم قوتابخانە یە، چەند رینگایەك بگێریتە بەر بۆ دەستەبەر کردنی بەرەو پیش چوون و سوود وەرگرتیان، تا کو لە گەل دەرچووانی قوتابخانە بالاکان و پەیمانگا پەسمی یە کاندایە کسان بن و، بە هەمان شیوەی ئەوان مامەتەیان لە گەتدا بکریت و، تاقیکردنەو کانیشیان بە وینە ی ئەو قوتابخانە بەرەم بەخش بێت، نەك نەزۆك و بێ ئەنجام.

(۱) داوهری یە کان، موخاکەمات، ل: ۶۷-۶۸.

مهرجی حوتمه: به جۆرنیکی کاتی (خانه‌ی مامۆستایان) بکرنیت به کۆله‌که و پالپشتی ئەم قوتابخانیه و تینکه‌ل بکرنیت له‌گه‌لیدا، تاکو "رینسا" و "به‌هره‌وه‌رگرتن له زانست" له‌و خانه‌یه‌وه بۆ ناو ئەم قوتابخانیه‌وه، په‌وشت به‌رزى و ئایینداریش له‌م قوتابخانیه‌وه بۆ ناو ئەو خانه‌یه‌وه بپروات و ته‌شه‌نه بکات، هه‌تا هه‌ردوو کیان به‌م ئالوگۆره ده‌بن به‌ خاوه‌نی هه‌ردوو باله‌که.

مهرجی هه‌شته‌م:

گۆزینی ئەو نه‌ریته به‌رده‌وامه‌ی که له‌ کوردستاندا هه‌یه، ئەوه‌ی که خویندن و فیرکردن بۆ تا که که‌سه. به‌وه‌ی که تاییه‌ت بکرنیت به‌ کۆمه‌ل و بازنه‌یه‌که له‌ خه‌لکان^(۱).

□ ده‌رامه‌ته‌کانی قوتابخانیه‌ی زه‌هراء

(ده‌رامه‌ته‌کانی ئەم قوتابخانیه‌یه بریتی‌یه له‌ غیره‌ت و په‌رۆشی..)

پاشان ئەم قوتابخانیه‌یه به‌ وینه‌ی "تۆو" دره‌ختینکی تووبا - له‌ دۆخی هه‌یزدا - له‌خۆ ده‌گریت. جا ته‌گه‌ر به‌ "غیره‌ت" و "په‌رۆشی" سه‌وز بوو، ئەوا پینۆستی به‌ ئیوه‌ و گه‌نجینه‌ وشک و برنگه‌کانتان ناییت، به‌وه‌ی که به‌ جۆرنیکی سروشتی ژایانی ماددی خۆی کیش ده‌کات. ئەوه‌ش له‌ چه‌ند روویه‌که‌وه:

یه‌که‌م: ئەوقاف. ته‌گه‌ر به‌ جۆرنیکی راسته‌قینه‌ رینک بکرنیت، ئەوا به‌ یه‌که‌خستنی قوتابخانه‌کان کانیایینکی به‌خوڕ ده‌کاته‌ سه‌ر ئەم حه‌وزه.

دووه‌م: زه‌کات. چونکه‌ ئیمه‌ شافیعیین^(۲). جا ته‌گه‌ر دواى ماوه‌یه‌که‌ ئەم قوتابخانیه‌ی زه‌هرايه خزمه‌تگوزاری‌یه‌کانی بۆ ئیسلام و مرۆفایه‌تی خسته‌ پوو، ئەوا بێ گومان و، به‌ شایسته‌یی، به‌شیکى زه‌کات رووی تیده‌کات و بۆ خۆی ده‌سته‌به‌ری ده‌کات. ته‌نانه‌ت گه‌ر زه‌کاتی زه‌کاتیش بێت سه‌روزیا دیه‌تی.

سێهه‌م: نه‌زر و سه‌ده‌قه‌کان. چونکه‌ هه‌روه‌که‌ ئەم قوتابخانیه‌یه له‌ لای ژیری‌یه‌کان به‌رزترین قوتابخانه‌ پینکده‌هینیت، له‌ به‌رچاوی دۆل و ویژدانه‌کانیش خاوینتزین ته‌کیه‌ و

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، موناژه‌رات، ل: ۳۸۲-۳۸۳.

(۲) مه‌به‌ست ئەوه‌یه‌که‌ به‌ پێی ئەو مه‌زه‌به‌ ناوبراوه‌ ده‌توانریت به‌شیک له‌ زه‌کات بدریت به‌ قوتابانی زانست که‌ به‌ راستی لێپراون بۆ خویندن. (وه‌رگێڕ)

خانەقا دەنۆینیست، ئەوەش بەهۆی ئەو بەرربوومانی بەلاویان دەکاتەو، ئەو پرووناکی یانە یەک بە هەموو لایەکیان دەگەیهێت، ئەو خزمەتە مەزنانەیی پیشکەشیان دەکات بە ئیسلام.

واتە: هەرۆک قوتابخانەی ئایینی یە.. قوتابخانەی نوێ یە.. بەتکو تەکیە و خانەقاشە. دیارە ئەو کاتە بەشیکی نەزر و سەدەقەکان - کە لە نیوان هاو بەرپرستی کۆمەڵایەتی موسلماناندا - پروو دەکاتە ئەو قوتابخانە یە.

چوارەم: خواستن. ئەویش بە فراوانکردنی رێژەی دەرامەتەکانی خانەیی مامۆستایان، دوا ی ئەو تیکەڵ کردنە ی لەبەر ئالوگۆری ناوبراو ئەنجام دەدرێت. چونکە دەگۆنجی بە جۆریکی کاتی دەرامەتەکی بۆ ئەو قوتابخانە یە بخوازی. خۆ کە دوا ی ماویەک ئەو قوتابخانە یە کەوتە سەر خۆ و دەولەمەند بوو، ئەو دەمە ئەمانە تە خوازراو کە دەدرێتەو بە خاوەنە کە ی^(١).

□ سوود و بەرربوومەکانی قوتابخانە ی زەهراء

(ئەو سوود و بەرربوومانی بە کورتی و پوختی بریتین لە:

دایین کردنی ئایندە ی زانایانی کورد و..

تێخزانندی زانست بۆ ناو کوردستان لە رێی قوتابخانەو و..

دەرخستنی لایەنە جوانەکانی "مەشرووتیەت" و "سەر بەستی" و، سوود وەرگرتن

لێیان.

بەلام بە دوور و درێژی بریتین لەمانە:

یە کەم: یە کخستنی قوتابخانە ئایینی بەکان و ئەنجامدانی چاکسازی تیا یاندا.

دوو هەم: رزگار کردنی ئیسلام لە ئەفسانە و ئیسرا ئیلیات و دەمارگیری بیزلینکراو،

کە هەر ئەمانە بوون شمشیری بە پرشتی ئیسلامیان ژەنگاوی کرد.

بەلێ، ئیسلام داخوازی توندوتۆلیی موسلمانە لە ئاییندا، کە بریتی یە لە دین قایمی و

دامەزرایی و پابەند بوون بە "حەق" هەو.. نەک "دەمارگیری" کە ئەنجامی نەزانی و

بە کارنەهینانی داوهریی ژیری یە.

(١) داوهری بەکان، مونا زەرات، ل: ٣٨٣-٣٨٤.

من لام وایه مه‌ترسیدارترین جزیره‌کانی ده‌مارگیری ئەوه‌یه که لای ه‌ندی
چاولیکه‌رانی ئەوروپا و مولحیدانی ده‌بیریت، چونکه به‌سه‌سه‌ختی‌یه وه سوورن له‌سه‌ر
گومانه‌ی بنه‌ماکان!!

دیاره ئەوه ه‌رگیز ره‌فتار و خووی زانایان نی‌یه که پابه‌ندی به‌لگه‌کانن.
سێ ه‌م: کردنه‌وه‌ی ده‌رگایه‌ک بۆ بلاو بوونه‌وه‌ی لایه‌نه‌ جوانه‌کانی مه‌شرووتیه‌ت.
به‌لێ، له‌ناو ه‌وزه‌کاندا هیج ه‌زر و بیرێک نی‌یه "مه‌شرووتیه‌ت" زامدار بکات. به‌لام
گه‌ر به‌لایانه‌وه‌ جوان نه‌بیت سوودی لێ وه‌رناگرن. دیاره ئەمه‌ش زیانی گه‌لێ زیاتره‌.
بێ گومان نه‌خۆش ده‌رمانێک به‌کار ناهێنیت که بێی واییت ژه‌هری ئاوێته‌ بووه‌.
چواره‌م: کردنه‌وه‌ی ده‌رگایه‌ک بۆ رۆشتنی زانسته‌ گه‌ردوونی‌یه‌ نوێکان بۆ ناو
قوتابخانه‌ ئایینی‌یه‌کان. ئەوه‌ش به‌ کردنه‌وه‌ی کانیایوئیکی سازگاری بێ خلتنه‌ له‌و
زانستانه‌، به‌ جۆرێک شوێنکه‌وتووانی قوتابخانه‌ ئایینی‌یه‌کان نه‌فره‌تی لێ نه‌کن.
چه‌ن‌دین جار و توومه‌: تیگه‌یشتیکی هه‌له‌ و گومانیکێ شووم تا ئیستا دوو
به‌ره‌ستیان له‌ به‌رده‌م رۆشتنی زانسته‌کاندا "بۆ ناو قوتابخانه‌ ئایینی‌یه‌کان" داناوه‌^(۱).
(گرنگترین رینگه‌ر، که به‌لایه‌کی داباریوه‌ به‌سه‌رماندا: گومان بردنی ئەندیشه‌یی و
ناحه‌قی ئیمه‌ و بیانی‌یه‌کانیشه‌ که گویا ناسازی‌یه‌ک له‌ نیوان ه‌ندی رواله‌تی ئیسلام و
ه‌ندی باه‌تی زانستیدا هه‌بیت!

ده‌سا ئافه‌رین بۆ ته‌قالای بلاو بوونه‌وه‌ی رێژنه‌ی زانیاری‌یه‌کان و، ده‌ستخۆشی له
ماندوو بوونی زانسته‌ به‌غیره‌ته‌کان که پشتی لیکۆلینه‌وه‌ و به‌دوادا گه‌رانی
راستی‌یه‌کانیان گرت و، هێز و وزه‌یان به‌به‌ر مرۆفایه‌تیدا کرد و، هه‌زی به‌کارهێنانی
ویژدانیان له‌ گرووی ئاده‌میزاددا چاند و، "راستی‌یه‌کان" یان به‌ که‌ره‌سه‌ و تفاقێ جه‌نگ و
به‌مه‌به‌ستی دوورخستنه‌وه‌ی رینگه‌رکان پر چه‌ک کرد، تاله‌ناویان بردن و له‌مه‌ولاش به
ته‌واوی نایانه‌پلن.

به‌لێ، گه‌وره‌ترین ه‌ۆکاری ئەوه‌ی که حه‌وانه‌وه‌ی دنیای له‌ ئیمه‌ گرت‌وه‌ و،
بیانی‌یه‌کانیشه‌ی له‌ به‌خته‌وه‌ریی ئەودنیا بێ به‌ش کرد و، په‌رده‌ی به‌سه‌ر رووی خۆری

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، موناژه‌رات، ل: ۳۸۴-۳۸۶.

ئیسلامدا هینا و، بوو به هۆی گیرانی ئەو خۆره، تهنها بهد تیگه یشتن و گومان بردنی ناسازی و نه گونجایی ئیسلام بوو له گهڵ راستی به کانی زانستدا.

گه لێ سهیره!! ئاخیر چون بهنده ده بیته دوژمنی گه وره که ی و، خزمه تگوزاریش ده بیته نه یاری سه رۆکی خۆی و، منال چون له باو کی خۆی هه لده گه رپته وه؟! خۆ ئیسلام سه روه و رابه ری هه موو زانینه کان و، سه رۆک و باو کی سه رجه م زانسته راسته قینه کانه!

به لام - به داخه وه - ئەم تیگه یشتنه ناره وا و هه له یه تا ئیستاش فه رمانی خۆی رایپی ده کات! ئەوه تا گو مانه کانی خۆی ده هاو یته ناو ده روونه کان و، ده رگای شارستانی و زانیاری له رووی کورده کان و هاوشیوه یان داخستوه. ئیتر سامیان له گو مانی بوونی نه گونجایی نیوان چه ند رواله تیگی ئاین و چه ند بابه تیگی زانستی لێ نیشت^(۱).

(پنجهم: ئەوه دوو پات ده که مه وه که چه ند جار - به لکو سه د جار یش - وتومه: ئەم قوتابخانه یه ئاشتی و سازش ده خاته نیوان ئەهلی "قوتابخانه ی ئایینی" و "قوتابخانه ی نوێ" و شوینکه و تووانی "ته که یه و خانه قا کان" و، وایان لێ ده کات - به لای که مه وه - له ئامانجدا یه ک بگرن، به هۆی گزری نه وه ی مه یل و بیرو را کان که له نیوانیاندا پینکدیت. به لێ، به و په ری داخ و په ژاره وه ده بینن که هه روه ک جیاوازی بیرو و بۆچوونه کانیان یه کیتی نیوانیانی له توپه ت کردوه، جیاوازی مه شره به کانی شیان پینشکه و تن و به رزبوونه وه ی ئەوانی له شوینی خۆیدا را گرتوه ..

چونکه به هۆی ده مارگیری هه ریبه که یان بۆ رپبازه که ی و، روانینی ساکار و رواله تیی بۆ رپبازی ئەوی تر، ملیان به ره و زیاده په وی و گوئی پنی نه دان ناوه. ئەوه تا ئەمیان به وه زیاده په وی ده کات که ئەو به "گومرا" داده نیوت و، ئەویش به وه ته قسیرباره که ئەم به "نه زان" له قه له م ده دات!

په رخته ی مه مانه:

ئه گه ر ئایینی ئیسلام به رجه سته بییت، ئەوا له شیوه ی کۆشکیکی هینده پرووناک و دره خشاندا ده بییت که سه رانسه ری زه وی پرووناک ده کاته وه و ده یخه ملینی ..

(۱) داوه ری به کان، موخاکه مات، ل: ۳۶-۳۷.

یه کیك له مه‌نزله‌کانی ئه‌و کۆشکه: "قوتابخانه‌یه‌کی نوئ" و، ژووریکسی:
 "قوتابخانه‌یه‌کی ئایینی" و، گۆشه‌یه‌کیشی: "ته‌کیه" و، هه‌یوانه‌که‌شی شوینی
 کۆبوونه‌وه‌ی هه‌موویان و ئه‌نجومه‌نی شوورای نیوانیان ده‌بیست، به‌جۆری که
 هه‌ریه‌که‌یان ناتهوایی ئه‌وانی تر پر بکاته‌وه.

جا هه‌روه‌ک ئاوینه‌ خۆری تیدا ده‌رده‌که‌وئ و وینه‌که‌ی ده‌داته‌وه، ئه‌م قوتابخانه‌ی
 زه‌ه‌رایه‌ش به‌هه‌مان جۆر له‌ لای ولاته‌ بیانی‌یه‌کان و له‌ پێش چاویاندا وینه‌ و شیوه‌ی ئه‌و
 کۆشکه‌ ئیلاهی‌یه‌ی تیدا ده‌رده‌که‌وئ^(۱).

هه‌لتویستی کاربه‌ده‌ستان به‌رامبه‌ر به‌م داواکاری‌یه‌ی

بلاو‌کردنه‌وه‌ی زانست له‌ کوردستاندا

□ تۆمه‌تی "شیتی!"

"له‌ کۆتایی موناژه‌ره‌ زانستی و گفتوگۆ‌بلنده‌کانیدا، که زۆر سه‌رکه‌وتوانه‌ چه‌ند
 پوژ و هه‌فته‌یه‌کیان خایاند، وتیان: ئه‌م پیاوه‌ شیته، چونکه‌ هه‌موو شتیك ده‌زانئ! ئیتر
 ناوی سه‌عیدی هه‌ژاریان له‌ لیستی شیتاندا تۆمار کرد، ئه‌وی شه‌یدای زانست و
 نیشتمان و شارستانی و مرۆفایه‌تیان به‌ره‌و خه‌سته‌خانه‌ی شیتان به‌ری کرد!
 له‌ کۆشکه‌وه‌ پزیشکی‌کیان نارد که توانسته‌ عه‌قلیه‌کانی پیشکنئ، به‌لام سه‌عیدی
 دیوانه‌! بارودۆخی خۆی و هۆکاری هاتنی بۆ ئه‌سته‌مبوول بۆ پزیشکه‌که‌ روون کرده‌وه،
 پێی وت:

من نه‌خۆش نیسم، به‌لکو نه‌ته‌وه‌ و ولات دووچارای نه‌خۆشی بووه، من هاتم
 ده‌رده‌کانیان چاره‌سه‌ر بکه‌م.

ناوچه‌ی کوردستان له‌و کاته‌وه‌ که خوا دروستی کردووه‌ هه‌تا ئیستا وه‌کو خۆی
 ماوه‌ته‌وه، خه‌لکه‌که‌شی نو‌قمی زۆنگاوی نه‌زانئیه‌..

منیش به‌هیوای رزگار کردنیان هاتم بۆ ئیره‌. که‌چی کاتیك هه‌وله‌کانم له‌و پیناوه‌دا
 خه‌سته‌کار، تۆمه‌تی "شیتی" م درایه‌ پال!

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، موناژه‌رات، ل: ۳۸۶.

زۆر راسته هەر كه سێ تێكه لێی شیتان بكات، ئەویش شیت ده بێ. ئەوهو بو هاتم بۆ ئەسته مبول و به شیت دانرام^(۱)!

□ به رهو نه خو شخانهی شیتان!

(جاران پێم و ابوو تیکچوونی بارودۆخی کوردستان هی ئەوهیه که ئەندامینکی جهستهی گرفتاری نهخۆشی بووه. بهلام که هاتم بۆ ئەسته مبول و ترپهی دڵ و ده ماره کانیم تاقی کردهوه و نهشتهر گهریم تیدا ئەنجام دا، تینگه یستم که نهخۆشی یه که له "دڵ" هوه پهری سهندووه و پاشان به هه موو لایه کی تر دا بلاو بووه ته وه. بۆیه هه وتی چاره سه ر کردنی ئەو نهخۆشی یه م دا، که چی به ناز ناوی "شیتی" پێزم لێ نرا^(۲)!

(چونکه که سانی حه سوود و نه یار له لای کار به ده ستان بۆ یان تێچاندم و، به فه رمانی سو لتان عه بدو له مید - خوالیی خۆش بیست - به رهو نه خو شخانهی شیتان درامه به ر^(۳)).

□ گفتو گۆی له گه ل پزیشکی نه خو شخانه که دا

(ئهی پزیشکی به ریز! من ده دویم و، تۆش گویم لێ را بگره ..

وا به لگه یه کی تر ت ده ده من له سه ر شیتی یه که م! ئەویش وه لامدان هوی خه لکه، بی

ئوه ی پر سیارم لێ کرایت!

(۱) یاداشته کانی عه بدوله جیدی برای مامۆستا سه عیدی نورسی، ل: ۶ (ب/ ۱۵۵). "هه شره ف له دیب"ی نووسه ری به ناو بانگ، له باسی ئەو ده مه ی ژبانی مامۆستا نوور سیدا ده لیت: به ده یعو ززه مان بۆ ئەوه هات بۆ ئەسته مبول تا کو چه ندین قوتابخانه ی نووی له هه رێمه کانی رۆژهه لاتدا دا که زرنیت، له پیناوی پهره پێدانی گیانی زانست و بلاو کردنه ویدا له و ناوچانه. ئەو له هه موو که سێک زیاتر شه میدای "سه ره ستی" بوو، هه ره و که که سێکی گه لێ نازا و شارستانی بوو. نوورسی ئەو راده زۆره ی بویری و نازایه تی له پیناوی نازا دیدا له کاتێکدا ده رپری که خه لک نه یانده وێرا ته نانه ت یه ک دانه وشه له و باره یه وه ده رپرن و، ته نها به هێما و ئاماژه کان ده یاندر کاند. جا سه ره هه لدانی که سێک له هه رێمه کانی خۆره لات که تا ئەم راده یه بویری و نازایه تی ده رپرن له کاتێکدا که هه موو ده سه لاته کان له ده ستی "پاشاکان" و "کۆشک" دا بوو، زۆر سه روشتی بوو که سه ر که وتی به سه ر ئەواندا سه رسامی و مه ترسی به اویته دلێان. بۆیه ئەو "پاشا" خۆ سه پینانه ی که میلیه تیان به کۆپله ی خۆیان ده زانی نه یانته وانی رێ یه ک بدۆزنه وه خۆ یانی له ده ست رزگار بکه ن ئەوه نه بیست که بلین: "ده رپرنی ئەم بویری یه، ئاماژه یه بۆ ناته وایی ژیری ئەم که سه!" لێر خسته یانه نه خو شخانه ی شیتان. ئەمه هۆ کاری بر دنی نوورسی بووه بۆ ئەو خه سته خانه یه! (وه رگێر، له شوکران واحیده وه: ۸۹-۹۰)

(۲) داوه ری یه کان، وتاره کان، ل: ۶۱۵.

(۳) تیشکه کان، تیشکی چواره ده مه م، ل: ۷۰۴.

بئ گومان ئیوه‌هه‌ز له‌ بیستنی‌گوفتاری‌شیتیک‌ی نامۆ‌ده‌که‌ن!
من‌ داوا‌کارم‌ له‌ شیوه‌ی‌ داوه‌ری‌یه‌کی‌ ژیریدا‌ پشک‌نینم‌ بۆ‌ نه‌ب‌جام‌ بده‌ن،‌ با‌ ویژدان‌یشت‌ له‌مه‌دا‌حه‌که‌م‌ بیټ.

دیاره‌ و‌تنه‌وه‌ی‌ وانه‌یه‌که‌ له‌ زانستی‌ پزیشک‌یدا‌ به‌ پزیشک‌یک‌ کارنکی‌ بیه‌هوده‌یه‌،‌ به‌لام‌ ده‌بئ‌ نه‌خۆش‌ له‌ ده‌ست‌نیشان‌ کردنی‌ نه‌خۆشی‌یه‌ که‌یدا‌ یارمه‌تیی‌ پزیشکه‌ که‌ی‌ بدات.
هه‌روه‌ها‌ به‌ پیوستی‌ ده‌زانم‌ که‌ به‌ باشی‌ گوئی‌ بیستم‌ بن،‌ تا‌کو‌ ئاینده‌ به‌ درۆتان‌ نه‌خاته‌وه‌..

که‌واته‌ به‌ بایه‌خ‌ پێدانه‌وه‌ سه‌رنج‌ له‌م‌ چوار‌ خاله‌ بده‌ن:
یه‌که‌میان: من‌ له‌ چیاکانی‌ کوردستاندا‌ گه‌وره‌ بووم. که‌واته‌ ئه‌و‌ حاله‌تانه‌ی‌ من‌ که‌ ئیوه‌ په‌سه‌ندی‌ ناکه‌ن‌ و‌ به‌ قه‌به‌ی‌ ده‌زانن،‌ ده‌بئ‌ به‌ ته‌رازووی‌ کوردستان‌ هه‌لیان‌ بسه‌نگینن،‌ نه‌که‌ به‌ ته‌رازووی‌ هه‌ستیار‌ و‌ شارستانی‌ "هسته‌مبوول"..
خۆ‌ ته‌گه‌ر‌ به‌ ته‌رازووی‌ هه‌سته‌مبوول‌ هه‌لیان‌ بسه‌نگینن،‌ ئه‌وا‌ به‌ره‌به‌ستیک‌ی‌ ئه‌وتۆ‌ له‌ به‌ر‌ ده‌ماندا‌ داده‌نێن‌ که‌ پئی‌ سه‌رچاوه‌ی‌ به‌خته‌وه‌ری‌ دوا‌پۆژمان‌ لئ‌ ده‌گرن‌ و،‌ ده‌بئ‌ ئه‌و‌ کاته‌ زۆریه‌ی‌ کورده‌کان‌ به‌ره‌و‌ نه‌خۆشخانه‌ی‌ شیتان‌ به‌ری‌ بجه‌ن!
چونکه‌ ئه‌و‌ په‌وشتانه‌ی‌ که‌ به‌لای‌ خه‌لکی‌ کوردستانه‌وه‌ په‌سه‌ند‌ و‌ جوانن،‌ بریتین‌ له‌: جه‌سه‌اره‌ت‌ و،‌ عیززه‌تی‌ نه‌فس‌ و،‌ دین‌ قلمی‌ و،‌ یه‌ که‌بونی‌ دل‌ و‌ زمان‌..
که‌چی‌ ئه‌و‌ شته‌ی‌ له‌ شارستانییدا‌ پئی‌ ده‌لێن‌ نه‌زا‌که‌ت‌ و‌ نه‌رمونیانی،‌ به‌لای‌ ئه‌وانه‌وه‌ پیا‌ و‌ دوورپوویه!

دووه‌میان: خوو‌ و‌ په‌فتاره‌ کام‌ - به‌ وینه‌ی‌ به‌رگ‌ و‌ پۆشاکم‌ - پینچه‌وانه‌ی‌ خه‌لکی‌یه‌. که‌واته‌ سه‌رنجی‌ خۆتان‌ ئاراسته‌ی‌ واقیع‌ و‌ راستی‌ بکه‌ن‌ و،‌ ئه‌و‌ نه‌ریت‌ و‌ باوه‌ خراپانه‌ مه‌که‌ن‌ به‌ ته‌رازوو‌ بۆ‌ پیاوانه‌ی‌ شتانی‌ که‌ رۆژگار‌ به‌ه‌وی‌ پئی‌ داون‌ و‌ بوونه‌ته‌ ئه‌وه‌نه‌ی‌ سه‌رمه‌شق‌ بۆ‌ خه‌لکی‌..

من‌ موسلمانم،‌ له‌م‌ پروه‌وه‌ ئه‌رکی‌ سه‌رشاغه‌ که‌ وه‌فادار‌ و‌ پابه‌ند‌ بم‌ به‌ ئایینه‌که‌مه‌وه‌..
که‌واته‌ ده‌بئ‌ بیر‌ له‌و‌ شتانه‌ بکه‌مه‌وه‌ سوودی‌ نه‌ته‌وه‌ و‌ ئایین‌ و‌ ده‌وله‌تیان‌ تیدا‌یه‌ و،‌ ئه‌و‌ قسه‌ بئ‌ گیان‌ و‌ مردوو‌ه‌ نه‌لیمه‌وه‌ که‌ خه‌لک‌ ده‌لێن:

(من‌ چیم‌ له‌مه‌ داوه‌،‌ با‌ که‌سانی‌ تر‌ بیر‌ی‌ لئ‌ بکه‌نه‌وه‌)!

سێهەمیان: زووتر گەلێی کەسی "دەگمەن" هاتوون و رۆشتوون لەوانەى کە هەریە کەیان پێش کات و زەمانی خۆیان کەوتبوون..

خەلکی ئەو سەردەمانە یە کەم جار هەلسو کەوت و رەفتاری ئەوانیان بە شێتی و بێ سەرەبەرە دەدا یە قەلەم، پاشان بە سێحر و شتی نااسایی..

دیارە دزایەتیی نێوان خالی یە کەم و دوو هەم ئامازە بە بۆ دزایەتیی نێوان ئیددیعە و بەلگە کانی ئەوانەى کە برپاری "شێتی" یان بۆ دەر کردووم. چونکە بە کردووە و زمانی حال و تێبوویان:

"ئەم کەسە شێتە؛ چونکە وەلامی هەموو پرسیارێک دەداتەو و گشت گەری کۆرە یە کیش دە کاتەو!"

خۆ بێ گومان ئەو کەسە شێتە کە ئەم بەلگە یە دەهێنێتەو!

چوارەمیان: هەر کەسێک خاوەنی میزاجێکی توورەى - بە تاییەت - وەک میزاجی مەن بێت، بێ هیچ گومانێک دەبێ کە سێکی توورە بێت! چونکە ئەو کەسەى کە ماوەى پازدە سالە بیریکی بەرزى - واتە سەر بەستیی شەرعى - لە گەل خۆیدا هەلگرتووە و، نزیک بوو بە چاوە بێنیت هاتبێتە دى، کە چى لەم کاتە دا خۆى لە مەترسیدا بێنیتەو و، خەریک بێ تیا بچیت و، بەهۆی روودانی ئالوگۆریکی مەزنەو لە بێنینی ئاواتە کەى بێ بەش بێت.. کە سێکی وا چۆن توورە ناییت؟!

پاشان وەزیری ئاسایش گەلێی لە مەن شیت ترە، چونکە لە چاوە مەن توورە ترە! لە کاتی کدا کە مەگەر یەک لە هەزارى ئەو خەلکە، دەنا کەس لەم شێتی یە کاتی یە رزگاری ناییت:

فکل الناس مجنونٌ ولكن على قدرِ الهوى اختلف الجنون!

جا ئەگەر ماستا و چیتی و مەرابی و لالانەو هی پشیلە ئاسا و کلکە لە قیى سە گانە و بەختکردنی بەرژەو نەدی گشتی لە پیناوی بەرژەو نەدی تاییە تیدا، بە "ژیری" دا بێت.. ئەوا ئیو شایەت بن کە مەن دەست لەم جۆرە "ژیری" یە هەل دەگرم و، شانازی بەو شێتی یەو دە کەم کە بە پای مەن وەک پلە یەک وایە لە پلە کانی بێ تاوانی.

ئەجا چەند "خال" یەک هەن کە گومان و دوودلی یان سەبارەت بە مەن و رووژاندووە. لە کاتی کدا کە مەن لە سەر بناغەى زانین و لە بەر هەندى حیکمەتی پەنھان ئەنجام داو.

● یە کەمیان: شێۆ و شیۆه نامۆ کەمە.

من بەم بەرگ و پۆشاکانەم کە لە هێ خەلک ناچیت، پرایدە گەیهنم کە هیچ نیازنیکم بە ئامانجە دنیاىە کان نی یە و .. بەهانه دەهینمەو بە گۆی نەدایم بەو عادیە تانەى کە لەناو خەلکی ئەم وڵاتەدا پیادە دەکرین و، دەری دەخەم کە خوو و پەفتارە کاتم وەك هێ خەلکی تر نین و، ئەو هەش دەخەمە پیش چاو کە مرۆفایە تی یە کەم بریتی یە لە یە کبوری ناو و و پولاتی دەروەم .. هەروەها خۆشویستنی میللەتە کەم بەمە دەردەخەم ..

پاشان "واتای نامۆ" بۆ ئەو هێ سەرنج رابکێشیت دەبی لەناو "وشە یە کی نامۆ" دا بیت .. ئنجا لە رینی ئەم شیۆه نامۆ یە مەو بە پەفتار و کردار ئامۆژگاری پیش چاوی خەلکی دەخەم کە هاندەری بەرەمی ناو خۆی بن و برەوی پنی بدەن .. هەروەها ئەو شیۆه یەم ئامازە یە بۆ ئەو مەیلی نوئی بوونەو یە ی کە لە زاتی خۆمدا هەستی پنی دەکەم، لە هەمان کاتیشدا ئامازە یە بۆ تازە بوونەو یە زەمان و رۆژگار .. هەروەها من پەیمانم بە سولتان سەلیم داو.

● دوو هەمیان: مونا زەرە کردنمە لە گەل زانایاندا.

هۆکاری ئەمە بریتی بوو لەو هێ کە کاتی هاتم بۆ ئەستەمبوول بینیم قوتابخانە ئایینی یە کان، بە وینەى بواریە کانی تری ژیان، لە وڵاتدا پیش نە کە و توون. هۆی ئەمەش دە گەریتەو بە بۆ ئەو هێ کە ئەو کتیب خۆیندەنەى ئامادە کاری یە بۆ هە ئینجانی مەسەلە کان، خراو تە جینی "مەلە کە ی زانست" (۱).

ئنجا لە ئەنجامی نەبوونی مونا زەرەى زانستی و پرسیار و وەلام لە نیوان قوتابیاندا، هەندئى حالە تی وەك پشتگۆی خستنی خۆیندن و، نەمانی شەوق و، لاوازی "مەلە کە" لە ناویاندا سەری هەلداو.

(۱) "مەلە کە": سیفە تیکی جیگیرە لە دەروونی مرۆفدا. واتە: بەهۆی یە کیک لە کردارە کانەو شتیک لە ناخی مرۆفدا دروست دەبیت پنی دەلین: "چۆنی تی دەروونی". جا ئە گەر ئەو چۆنی تی یە بە خیرایی نەما پنی دەوتری: "حالەت". بەلام ئە گەر چەند جارنیک دووبات بوو و و جینی خۆی گرت و بوو بە چۆنی تی یە کی بەردەوام کە لا بردنی ئەستەم بیت، پنی دەوتری: "مەلە کە". خۆ ئە گەر بە کرداریش بەر جەستە بوو، پنی دەلین: پەوشت و خوو. پروانە: (التعريفات) للسید الشریف الجرجانی. ص: ۱۲۶، طبع ونشر دار الشؤون الثقافية - بغداد. هەروەها: (کشاف اصطلاحات الفنون) للتهانوی. ۱۶۴۲/۲. (وەرگێز)

دەبێ بزاین کە "زانستە خوایبە کان" بە وینە ی زانستە کانی تر بە دەست ناهێنن، چونکە خۆیان لە خۆیاندا مەبەست و جینی ئامانج و، لەزەتێکی راستەقینە بەرھەم دەھێنن. کەواتە نە وەکو زانستە گەردوونی یەکانن - کە سەرسامی و سەرسوورمان دەورووژینن - نە وەکو ئەو زانستانەشن کە بۆ گالته و گەپ بە کاردین و کاتیان پێ بەسەر دەبریت ..

لەبەر ئەوە، فێربوون و دەستخستیان پێویستی بە ھیممەتێکی بەرز، یان پۆچوونێکی تەواوەتی، یان ھاندەرێکی شەوق بزۆین و دەرەکی ھەبە کە بە وینە ی پرسیار و وەلام پێشپێکی بەرھەم بەھێنیت، یان دەبێ بە پێی جیبەجێ کردنی دەستووری "کار دابەش کردن" ھەر یەک لە قوتاییان بە گوێرە ی توانای خۆی لە ھەندێ زانستدا پۆبجیت، تاکو تیایدا ببیت بە پەسپۆر و زانییە کە ی پروکەش و سەریبێی نەبیت. چونکە ھەموو یەکیک لەو زانستانە "وینە ی کێ راستەقینە" ی خۆی ھەبە، جا ھەر کاتی مرۆف "مەلە کە" ی نەما زانستە کەشی وەکو وینە یەکی ناتەواو دەر دەچیت ..

چارەسەری ئەمەش بەو دەبێ کە ھەموو قوتایی یەکی لێھاتووی بەتوانا یەکیک لە زانستە کان بکات بە بەردی بناغە ی زانستە کانی خۆی، ئنجا چەردە یەک لە یەک بە یەکی ئەو زانستانە ی تریش دەستی خۆی بجات کە پەیوەندییان بە زانستە سەرەکی یە کەو ھەبە، تاکو "وینە ی راستەقینە" ی ئەو زانستە ی تەواو بکات. چونکە ھەموو پوختە و چەردە یەکی ئەو زانستانە ی تر دەکریت ببیت بە تەواو کەری زانستە سەرەکی یە کە، بێ ئەو ی بتوانیت "وینە" یەکی سەر بەخۆ پیکبھینیت!

ئە ی قوتاییانی زانستە شەری یەکان لەوانە ی کە گوئیان لە دەنگمە!

دەبا وەک ئەو ی کە قوتاییانی قوتابخانە نوێ یەکان بوون بە باشترین "جینشین" بۆ "پیشیان" ە ناتەواو ەکانیان، با ئیمە بین بە باشترین "جینشین" بۆ "پیشیان" مان کە گەشتبوونە چلە پۆپە ی "تەواوی"!

جا مەبەستی من لەو مونا زەرانی ئەو ەبوو کە - بە کردو ە - بۆ ئەم دوو خالە بیداریان بکەم ەو ە.

● سئ‌هه‌میان: من - وئ‌پ‌رای ناشایسته‌ییم - ئەم دوو چه‌مکه‌ی خواره‌وهم پروون کرده‌وه:

یه‌که‌م: ئیس‌لام - که بریتی‌یه له شارستانییتی راسته‌قینه - له‌م چه‌رخ‌ی پیش‌که‌وتنه‌دا به‌ وینه‌ی شارستانییتی ئەم پرۆژ‌گاره‌هه‌نگاوی به‌ره‌و پیش‌نه‌ناوه.

گه‌وره‌ترین هۆ‌کاری ئەمه‌ بریتی‌یه له‌ جیا‌وازیی بیرو‌را و مه‌شره‌به‌کان له‌ نیوان ئەه‌لی قوتاب‌خانه‌ ئایینی‌یه‌کان و، قوتاب‌خانه‌ نوئی‌یه‌کان و، ته‌کیه‌ و خانه‌قا‌کاندا، ئەوانه‌ی واتای ئەو په‌نده‌یان تئ‌دا هاتووه‌ته‌ دی که‌ ده‌لئ‌ی: "ئامان‌جیان یه‌که‌ و جیا جیا لئ‌ی ده‌دوین" ..

ئه‌وه‌تا ئەه‌لی قوتاب‌خانه‌ی ئایینی که‌سانی قوتاب‌خانه‌ نوئی‌یه‌کان به‌وه‌ تو‌مه‌ت‌بار ده‌که‌ن که‌ ده‌لئ‌ین: بیرو‌باوه‌ریان لا‌وازه، له‌به‌ر ئەوه‌ی ده‌چن پرو‌اله‌تی هه‌ندئ‌ی ئایه‌ت و فه‌رمووده‌ی پی‌رۆز به‌ شی‌وره‌یه‌ک لی‌کده‌ده‌نه‌وه‌ که‌ واتایه‌کی تری جگه‌ له‌ مه‌به‌ستی خۆیان به‌ ده‌سته‌وه‌ بده‌ن ..

ئنج‌ا ئەوانیش ئەمان به‌ باوه‌ر پئ‌نه‌ کراو داده‌نئ‌ین، چونکه‌ بایه‌خ به‌ زانسته‌ نوئی‌یه‌کان ناده‌ن ..

پاشان ئەه‌لی قوتاب‌خانه‌ "ئایینی‌یه‌کان" خه‌ل‌کانی ناو ته‌کیه‌ و خانه‌قا‌کان به‌ ئەه‌لی بیدعه‌ت له‌ قه‌له‌م ده‌ده‌ن و، ئەم‌را و بۆ‌چوونه‌ به‌تاله‌شیان له‌سه‌ر ئەو گوما‌نه‌ نا‌ره‌وایه‌ی عه‌وام و هه‌ندئ‌ی نه‌زان بنیات ناوه‌ که‌ پئ‌یان وایه‌ هه‌ندئ‌ی له‌و جم‌وجوول و هه‌لسو‌که‌وته‌ شه‌وق به‌خش و موباحانه‌ی له‌ زی‌کردا ده‌کرئ‌ین له‌ خودی زی‌ک‌ره‌ که‌ بی‌ت ..

له‌ کاتیکدا ئەوه‌ی "عیباده‌ت" ه‌ته‌نه‌ها زی‌ک‌ره‌ که‌یه‌ و، ئەو جم‌وجوولانه‌ش به‌شی‌ک له‌ زی‌ک‌ره‌ که‌ نین ..

ئنج‌ا کردنه‌وه‌ی ده‌ر‌گای گوئی پئ‌ نه‌دان و چاوپۆشی له‌ هه‌ندئ‌ی شت، له‌ رینی گوئی نه‌دانی ئەوان و پرۆ‌چوونی زیاد له‌ پئ‌ویستی ئەمانیش، کارپ‌کی کرد که‌ هه‌ندئ‌ی "بیدعه‌ت" ئاوئ‌ته‌ی زی‌ک‌ر بی‌ت!

ئەم جیا‌وازی‌یه‌ی که‌ له‌ نیوان بیرو و بۆ‌چوون و مه‌شره‌به‌کاندا به‌دی ده‌کرئ‌ت، په‌وه‌شتی موسلمانانی ترازاندووه‌ و له‌ کاروانی شارستانییتی دوا‌ی خستوون.

چاره‌سه‌ری ئەمه‌ش به‌وه‌ ده‌بی‌ت که‌:

به چه شنیکى دروست و راسته قینه زانسته ئایینی به کان له قوتابخانه نوئیه کاندای بخوینرین..

له قوتابخانه ئایینی به کانیشدا له جیئیه ئه زانستی حیکمه ته کۆنه ی که هیچ جی به ک ناگریت، هه ندی لهو زانسته نوئیه یانه بخوینریت..

ههروه ها دانانی زانای پایه دار و ئاگادار بۆ ته کیه و خانه قاکان..

ئهو کاته و دوای ئه م چاره سه رانه، ئومیدیکى توندوتۆل ده بیست به وه ی که ئه م سئ لایه نه بین به ده ز گایه کى هاو کار و ته باى ئه وتۆ که پیکه وه پله کانی پیشکه وتن بپرن.

بیری دووهه م: تابه ته به واعیزه کان، که وانه بیژی گشتین.

کاتی گویم له واعیزه کان راگرت، بینیم وه عز و ئامۆژگاری یان هیچ کاریکی تی نه کردم.

که بیرم له هۆکاری ئه مه کرده وه، بۆم ده رکه وت، جگه له دلپه قی خۆم، سئ هۆکاری تره ن:

یه که میان:

ئهو واعیزانه له ده می پروونکردنه وه ی مه به سه کاندای، به یه ک چاو سهیری ئیستا و کاته کانی رابوردوو ده که ن و، ئه وه ره چاو ناکه ن که سه رده مه کانی پیشوو له بهر ئه وه ی خاوینی دۆ و ده روون و چاولیکردنی زانایان به سه ر خه لکیدای زالی بوو، ئه وازانایان پیوستیان به هیئانه وه ی به لگه نه بوو له سه ر قسه کانیان..

به لām ئیستا هه رکه سه و بۆ خۆی چه زی به دواداچوونی حه قیقه تی ئیدا ورووژاوه. له بهر ئه وه، پروونکردنه وه کان به بین هیئانه وه ی به لگه بۆیان کاریان تیناکات.

جا بۆ ئه وه ی له م سه رده مه دا کاریگه ربیان هه بیست، پیوستیان به سه لماندن و قه ناعه ت بین به خشین هه یه.

هۆکاری دووهه م:

ئهوان کاتی خه لکی بۆ کاریکی چاک هان ده ده ن.. یان مه ترسی به کانی کرداریکی خرابیان پیش چاو ده خه ن، ده چن له و پیناوه دا نرخ و به های شته گه وره کان ده هیئنه خواره وه!

بۇ ئىمۇنە دەلتىن: دوو پ كاتى شەونوئىز خىرى حەجىكى ھەبە و، ھەر كەسەش غەببەت
بكات ھىندەى زىنابەك پىنى گوناھبار دەبىت!

سى ھەمیان:

ئەوان گوفتارىك ئاراستەى خەلكى ناكەن، كە وەك "رەوانىيۇى" دەخوازى، لە گەل
حال و مەقامى پۇزگار و سەردەمدایە كاوبەك بىت. وەك بلىنى خەلكى ئىستا بەرەو
سەردەمە پىشووە كان كىش بکەن، ئىجا بە زمانى ئەو سەردەمانە لە گەلىان بدوین!
من دەمویست ئەو بەخەمە روو كە مەرجه "واعیزە كان" ھەم "زانای لىكۆلەر" بن،
تاكو بتوانن گوفتارە كانیان بچەسپىنن.. ھەم "دانای وردە كار" بن، تاكو ھاوسەنگى
شەرىعت لىك نەترازىن.. ھەم "رەوانگۆى قەناعەت بەخش" بن.

چوارەمیان:

من وتوومە: "زەنىم شىواوہ".

مەبەستىشم لەم قسەبە ئەو بوو كە "بىر" م گرفتارى لە بىر چوونەو بوو و، ھەست بە
زەن تەسكى و بى ئاقەتى لە سروشتدا دەكەم.

خۆ مادەم شىت بە خۆى نالىت "شىت" ئىتر چۆن ئەم قسەبەم دەبىت بە بەلگە لەسەر

شىتیم؟!

ھەر و ھا و تبووم: دوای خویندىنى كىبى "إظهار" تەنھا سى مانگ دەرسم خویندووہ.
جا ئەم قسەبەم لە دوو روو ھە گومان و دوودلى دەرووژىنىت:

چونكە يان ئەو بە پىنچەوانەى راستى بە، لە كاتىكدا كە زۆر بەى خەلكى كوردستان
پىشتراستى دەكەنەوہ..

يان ھەرچەندەش راستە، بەلام ئامازەى تىدا بە بۆ مەدحى خۆ كردن و لەخۆ بايى
بوون - كە بە كىكە لە توخمە كانى شىتى - وەك تۆ دەلتىت كاكى دكتورا

وہ لآمى ئەمەش:

ئەو قسەبەم بە وىستى راست و دروستى خۆم بوو لە وەلامى پىسارىكدا كە بە كىك
لە پىوانى دەولەت لىنى كردم، ھەرچەند خۆمەدحى كىردنى پىوہ دەبىرنىت.

ئىستاش پىم وایە دوای نەمانى گوماتان لە "ھەست و شعور" م، دوودلىتان لە "بىر و
بۆچوون" م ھەبىت. خۆ ئەو ھەش بە بچو و كترىن داوہرى زىرى نامىنىت..

چونکه مرۆفیککی کوردی ده شته کی و ئازاد، گهر وه فا و راستیی تیدا نه بیته بو نه ته وه یه کی پیشکه و تووی چه شنی ئەلماس و، له خۆیدا خاوه نی بیریککی به رزی وه کو گه وه هر نه بیته، چون ده توانیته فرۆفیله کانی و بیر ی بن که لگ و خراپی خۆی به در یزایی ئەم هه موو کاته بشاریته وه، به م هه موو جیا واز ییانه وه که پێوه ی ده بینر یته؟

لای من فیل له وه دایه که واز له فیل بهینر یته!

که واته له دلی خۆیدا ههستی به وه فایه کی بیگهر دی ئەو تو کردوه که له هی هه موو کهس زیاتر بیته، چونکه که سی راستگۆم له گه ل میلیله تدا نه بینی. بۆیه خۆی له و جوړه بارو دۆخانه دا بینی یه وه.

وکم من عائب قولاً صحیحاً و آفته من الفهم السقیم^(١)!

به و واتایه ی "تینگه یشتن" ی پزیشکه کاتمان تینگه یشتنیکی نه خۆشه و، هه ر ئەوان به پینی

راپۆرته پزیشکی به کانیان تووشی شیتی بوون!

یه کیکی تر له و شیتانه وه زیری "ئاسایش" ه، چونکه زیاد له پنیوست هه لده چیته!

جا ئەی کاککی پزیشک!

تۆ پزیشکیکی وریا و کارامهیت.. فه رموو ئەو بیچارانه پیش من چاره سه ر بکه!

ئەی ئەو که سانهش که سهیری ئەم گوفتاره م ده که ن!

گه ر ئەم قسانه م شتیکی ئەو تو ی تیدا یه ههستی ئیوه زامدار بکات، یان گه ده ی لاواز تان پینی هه رس (هضم) نه کر یته، داوای لیپوردن ده که م، چونکه له کاتی شیتی و له نیوان چوار دیواری نه خۆ شخانه ی شیتاندا و توومه!

خۆ کاریگه ریی ده ورو به ر له گوفتار دا شتیکی سه لماوه، چونکه: "دیوانه را قلم نیست" واته: قه لمه له سه ر شیت هه لگه را وه.

دیاره نه خوینده واریکی ده شته کی، واته کوردیکی ئازاد که تور کی به باشی نازانیته، هه ر ئەوه نده ده توانیته مه بهستی خۆی ده ر به ر یته.

والسلام^(٢).

(١) ئەم شیعره هی موته نه بیی به. واته:

هه ندی تو انجیان له قسه ی جوانه ده ردی ناساغیی تینگه شتیانه

به روانه دیوانه که ی: ٢٤٦/٤. (وه ر گه ی)

(٢) داوه ری به کان، به روانامه ی هه ردوو قوتانجانه ی موسیبه ت، ل: ٤٤٩-٤٥٨.

(پاش بیستنی ئەم گوفتارە، پزیشکە که نوقمی سەرسامی بوو، چونکە مەودای دلسۆزی و هەول و تیکۆشانی ئەوی بۆ دەرکەوت لە پیناوی خزمەتی نیشتمان و سوودگەیانندی بە هاوولاتیان لە پێی بەدەستەینانی زانستەو. هەرەها بۆی دەرکەوت که چۆن لە چلەپۆپەى زیرە کیدایە. بۆیە راپۆرتینکی ئامادە کرد و ئەم گوفتارەى تیدا نووسیوو:

"لە نیوان هەموو ئەوانەى که هاتوونەتە ئەستەمبوولەو هەیچ کەسێک نییە که وەك ئەو وریا و زیرەك بێت. لە هەموو جیهاندا دەگمەن و بێ وینەیه".
لە ئەنجامی ئەم راپۆرتەدا سەرسامی و ترس کەوتە پزیزەکانی بەرپرسیانی کۆشک. بۆیە لە گەل "شەفیق پاشا"ی وەزیری "ئاسایش"دا فەرمانیکی کارگیریان بۆ نارد که مووچەیه کی مانگانەیان تیدا بۆ بریوووە بە بری سی لیرەى زێر، جگە لەو بەخششانەى که بۆیان دەستیشان کردبوو، هەموو ئەمانەش بۆ مەبەستى دوورخستنه‌وه‌ى له ئەستەمبوول^(۱).

□ گفتوگۆی لە گەل "شەفیق پاشا"ی وەزیری ئاسایشدا

(وەزیری ئاسایش:

سولتان سلاوت لى دە کات و، "هەزار قروش" مانگانەشى بۆ بریویتەو و، دەلنى که دواى بۆت دە کات بە "بیست - سی لیرە".
و لەلام دایەو:

من سواکەرى مووچە نیم. ئە گەر هەزار لیرە شەم بەدەننى هەر وەرى ناگرم. من بۆ مەبەستى کەسى خۆم نەهاتووم، بەلکۆ لە پیناوی بەرژەو نەندى نەتەو کەمدا هاتووم. ئەوێ ئیو دەتانهوئى پزیشکەشى منى بکەن بەرتیلینکە بۆ ییدەنگ کردنم.
وەزیر: بەم کارەت دەست بە رووی فەرمانى سولتانەو دەنییت، فەرمانى ئەویش پەت ناکریتەو.

لە وەلامدا وتم: پەتئى دە کەمەو، تاکو سولتان لەم کارەم بىزار بێت و بنیریت بە شوینمدا، ئەو کاتە دەتوانم راستەوخۆ لای خۆى قسەى هەق بکەم.

(۱) داوهرى بەکان، پروانامەى هەردوو قوتابخانەى موسیبت، پەراوێزى ل: ۴۵۸ لە یاداشتنامەى مامۇستا عەبدولمەجیدى نوورسى یەو.

وہزیر: ئاخەر ئەنجامی ئەمە باش نابیت!

وتم: ئەگەر ئەنجامە کە ی ئەو ه بیست، مەخەنە ناو دەریاو، ئەو دەریا دەبیته گۆرینکی فراوان بۆم.. گەر لە سێدارە شەم بەن ئەو لە ناو دلی نەتەو ه کەمدا ئەسپەر دە دە کریم.
بیشزانە کاتی کە هاتم بۆ ئەستەمبوول گیانی خۆم - لەو پیناوەدا - بەخشیبوو..
چیتان لە دەست دیت درێغی مە کەن.

من بە دلتسۆزی پیتان دەلیم: ویستم بە کردار پۆلە کانی نەتەو ه کەم بیدار بکەمەو ه کە هەر کامیکیان پەیوەندیی بە دەولتەتەو ه هەبیست با تەنھا لە پیناوی خزمەتی نەتەو هدا بیست، نەک بۆ لیکیشانەو هی مووچە و مانگانە.

هەر و هە خزمەتی کە سیککی وە کو من بۆ میللەت و دەولت تەنھا بە پیشکە شکر دنی ئامۆژگاری دەبیست، ئامۆژگاریش دەبی کاربگەریی جوانی هەبیست، ئەو هەش بە واز هینان لە بەرژەو هندیی خۆیی دیتە دی، ئەو هەش بەو ه دەبیست کە ئامۆژگارییە کە بی بەرامبەر بیست و واز لە سوو دە کە سی یە کان بەینریت.

بەم پێیە من بەهانەم بە دەستەو هیە بۆ وەر نە گرتنی مووچە و مانگانە.
وہزیر: ئەو مەبەستە ی بۆی هاتوو یست، کە بلاو کردنەو هی زانستە لە کوردستاندا، لە بەر دەستی ئەنجومەنی وە کیلاندا یە و لیی دە کۆلنەو ه.

وہلامم دا یەو ه: ئەمە جیی سەر سوورمانە!

بە چ یاسایە ک دەچن مەسەلە ی بلاو کردنەو هی زانست دوادە خەن و، بۆ برینەو هی مانگانەش پەلە دە کەن؟

بۆچی بەرژەو هندیی کە سیم بەسەر بەرژەو هندییە گشتی یە کانی میللەتدا پینش دەخەن^(۱)!

(دەسا ئە ی کوردە کان!

من نەخۆ شخانە ی شیتانم قبوول کرد، بەلام بۆ ئەو هی "کوردایەتی" لە کە دار نە کەم ویستی پادشا و، مووچە و چاکە ی شاهانەم قبوول نە کرد^(۲)!

(۱) داو هری یە کان، پروانامە ی هەردوو قوتابخانە ی موسیبت، ل: ۴۵۹-۴۶۱.

(۲) داو هری یە کان، وتارە کان، ل: ۶۳۴.

دهره‌نجامی هه‌وله‌کانی بۆ دامه‌زراندنی قوتابخانه‌ی زه‌هراء

[مامۆستا سه‌عیدی نورسی له‌یه‌که‌م رۆشتنیوه‌ بۆ ته‌سته‌مبوول هه‌تا دوا ساڵه‌کانی ته‌مه‌نی کۆلی له‌و داواکاری‌یه‌ی نه‌داوه‌ و، ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ی رۆبه‌ر رۆی هه‌موو ده‌سه‌لاته‌یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌که‌کانی تورکیا کردووه‌ته‌وه‌. ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ به‌ کورتی قۆناغه‌کانی ئه‌و هه‌وله‌ و دهره‌نجامه‌کانیه‌تی که‌ هه‌موو ته‌مه‌نی ئه‌وی گرتووه‌ته‌وه‌:]

□ حکوومه‌ته‌کانی دواتر پێشوازی له‌و داوا‌یه‌ ده‌که‌ن

(سێهه‌م سالی راگه‌یانندی "سه‌ربه‌ستی" ئه‌م باسانه‌م له‌ شیوه‌ی وتاردا به‌ گۆیی خه‌لکی شاره‌کانی به‌تلیس و وان و دیاربه‌کر و شوینه‌کانی تردا دا، هه‌موو شیان پشتگیری‌یان لێ کردم و پێیان وابوو که‌ ئه‌مه‌ بابه‌تیکی راسته‌قینه‌یه‌ و، له‌ توانادا هه‌یه‌ بێته‌ دی. بۆیه‌ ده‌توانم بڵێم: من له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا هه‌موو ئه‌و شتانه‌م درکاندووه‌ که‌ به‌ دلێ ئه‌واندا هاتووه‌)^(۱).

(سوڵتان ره‌شاد - خوالی خۆش بێت - یه‌که‌م که‌س بوو بایه‌خی به‌ دامه‌زراندنی ئه‌م زانکۆیه‌ دا و بیست هه‌زار لیره‌ی زیرینیشی بۆ ته‌رخان کرد. خۆ کاتیکیش که‌ له‌ جه‌نگی جیهانیی یه‌که‌مدا له‌ دیلی گه‌رامه‌وه‌، سه‌د و شه‌ست و سێ که‌سی په‌رله‌مانتار له‌ نیوان دوو سه‌د په‌رله‌مانتاردا ئیمزایان له‌سه‌ر ته‌رخان کردنی سه‌د و په‌نجا هه‌زار لیره‌ کرد - به‌و نرخه‌ زۆره‌ی ئه‌و ده‌مه‌ی لیره‌ - بۆ هه‌مان مه‌به‌ست، که‌ خودی مسته‌فا که‌مال یه‌کیک بوو له‌وانه‌. ئه‌مه‌ش تێمان ده‌گه‌یه‌نیت که‌ ئه‌وان له‌ هه‌موو شتیکی تر زیاتر بایه‌خیان به‌ دامه‌زراندنی ئه‌م زانکۆیه‌ داوه‌.

ته‌نانه‌ت ئه‌و په‌رله‌مانتارانه‌ش که‌ لاسایی خۆرئاوایان ده‌کرده‌وه‌ و هه‌یج بایه‌خچیکیان له‌ دوور و نزیکه‌وه‌ به‌ ئایین نه‌ده‌دا و په‌یوه‌ندی‌یان به‌ نه‌ریته‌ ئیسلامی یه‌کانه‌وه‌ په‌چرا بوو، هه‌موو ئه‌وانه‌ش - دوانیان نه‌بێت - بپاره‌که‌یان ئیمزا کرد. به‌لام ئه‌و دوو که‌سه‌یان وتیان: ئیمه‌ زیاتر پێویستمان به‌ شارستانیتی خۆرئاوایه‌ تا ئه‌وه‌ی پێویستمان به‌ کۆکردنه‌وه‌ و پێکه‌وه‌ گریدانی زانسته‌ ئایینی و زانسته‌ نوێکان بێت)^(۲).

(۱) داوه‌ری یه‌کان، موناژه‌رات، ل: ۳۸۴ (په‌راویز).

(۲) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌نده‌ی ئه‌میر داغ: ۶۰۱/۲.

(پروژەیی دامەزراندنی زانکۆیەکم له شاری "وان" دا پێشکەش کردن که وهک "زانکۆی ئەزهەر" و ابییت و ناوی "زانکۆی زههراء" بییت، تهنانهت به دهستی خۆیشم بناغهی زانکۆکم دانا..

بهلام جهنگی جیهانیی یه کهم بهربابوو، ناچار له قوتاییانی خۆم و خۆبهخشهران تیپهکانی "یاریدهدان" م پیکهینا و خۆم سهر کردهبیم ده کردن و، له بهرهی قهقازدا بز بهرگری کردن له شاری "بهدلیس" بهشداریی چهئدین جهنگی سهخت و خهتەرناکمان کرد له دژی دهستدریژی بهکانی "رووس" ی دهستدریژی کهر^(۱).

(پاشان دواى نزیکهی شەش سال رۆشتم بۆ ئەنقەرە و له پیناوی جیهی جی کردنی ئەو پراستی یه دا ههوله کانی خۆم خستهوه گهر. ئەوه بوو له کۆی دووسه ده ئەندامی په رله ماندا سه د و شهست و سێ ئەندام په زامه ندى یان له سه ر ئەوه نواند که یازده هه زار لیره ی وه ره قی بۆ بنیاتنانی قوتابخانه که مان تایهت به کرىت. به لام هه زار هه زار داخ و ئەسه ف بۆ ئەوه ی که هه موو قوتابخانه ئایینی په کان داخران و، منیش ئیتر نه متوانی له گه ل ئەواندا خۆم بگه یه ئینم و، دیسانه وه پرۆژه که دوا که و ته وه)^(۲).

(جی پێش خۆشحالی و مایه ی گه شینی په که دوا ی شکست هینانی زه بر و زهنگی ئەو ئیستبداده تر سنا که ی که بیست و پینج سالی خایاند و کۆتایی به ژيانی قوتابخانه شه رعی په کان هینا، "توفیق ئیله رى" ی وه زیری په روه رده بریاری دامه زراندنی قوتابخانه ی زه هراى داوه له "وان" دا به ناوی "زانکۆی خۆره لات" و، "جهلال بايار" ی سه رۆك کۆماریش - بێ ئەوه ی پنی بزانییت - برپاره که ی وه زیری په سه نده کردووه و خستوو په تیبه لیستی مه سه له گرنه گه کانه وه. خۆ ئەمهش ئەو شته په که چل سال پێش ئیستا "سه عید" ئاواته خوازی بوو. پشت به خوا ئاواته که ی دیته دی)^(۳).

("سه رۆك کۆمار" دامه زراندنی ئەو زانکۆیه ی له خۆره لاتدا له ناوه ندى بابته سیاسى په گرنه گه کاندا دانا و، تهنانهت ویستی یاسایه ک ده ربکات بۆ ته رخان کردنی شه ست ملیۆن لیره، بۆ مه به ستی بنیاتنانی ئەو زانکۆیه)^(۴).

(۱) تیشکه کان، تیشکی چواره هه م، ل: ۷۰۴.

(۲) پاشبه نده کان، پاشبه ندى قهسته مۆنى، ل: ۱۷۱.

(۳) پاشبه نده کان، پاشبه ندى ئەمیر داغ: ۵۴۸/۲-۵۴۹.

(۴) پاشبه نده کان، پاشبه ندى ئەمیر داغ: ۶۰۳/۲.

□ هاتنه‌دی ئەو قوتابخانه‌یه به‌ریاز و قوتاییانی په‌یامه‌کانی نوور

(میهره‌بانیی فراوانی خوای گه‌وره‌ی به‌توانا تاییه‌تکاری‌یه‌معنه‌وی‌یه‌کان و کاکله و جه‌وه‌ری ئەو قوتابخانه‌یه‌ی له "ئیسپارته" دا دامه‌زراند و، "په‌یامه‌کانی نوور"ی هینایه و جوود. پشت به‌خوا "قوتاییانی نوور" پروه ماددی‌یه‌که‌ی ئەو راستی‌یه‌ش ده‌هینته‌دی و دایده‌مه‌زینن^(۱)).

(به‌لام له‌به‌ر ئەوه‌ی گه‌لنی پینگری زۆر هه‌بوون که نه‌یانده‌هینشت قوتابخانه‌ی زه‌هراء له شینوه ماددی‌یه‌که‌یدا دروست بییت، ئەوا ئیستا بریتی‌یه‌له‌بازنه‌فراوانه‌گشتی‌یه‌که‌ی قوتاییانی نوور)^(۲).

(قوتاییانی نووری زانکۆ نوین‌ه‌رایه‌تی چهند سه‌عیدیکی لاوه‌که‌ن و، به‌راستی هه‌رکی سه‌رشانی "قوتابخانه‌ی زه‌هراء" چ له‌هسته‌مبوول و چ له‌هه‌نقه‌ره‌دا راده‌په‌رینن و، هه‌چ هه‌ر کێک بۆ ئەم سه‌عیده‌لاوازه‌ناهیله‌وه)^(۳).

(ئاشکرایه‌که "قوتابخانه‌ی زه‌هراء" به‌هۆی نه‌یینی ئیخلاسی راسته‌قینه و فیداکاریی گه‌رم‌گوهر و ده‌ستبه‌رداریبوون له‌خۆپه‌رستی و نواندنی خۆنه‌ویستی ته‌واوه‌تی له‌بازنه‌ی نووردا هه‌رده‌م فراوان ده‌بییت و، ئەم په‌ه‌وشته‌جوانانه‌له‌ناوه‌نده‌کاندا بلاوه‌کاته‌وه)^(۴).

(شوکر و سوپاسی نه‌پراوه‌بۆ خوای گه‌وره‌که‌پاریزگای ئیسپارته‌ی کرد به‌و قوتابخانه‌ی زه‌هرا و مزگه‌وتی هه‌زه‌ره‌ی که له‌میژه‌ئامانجی هه‌ندیشه‌م بووه. چونکه‌قه‌له‌مه‌کانتان جیی چاپخانه‌یان بۆ په‌یامه‌کانی نوور گرتوه‌ته‌وه و، بلاوبوونه‌وه‌ی ئەم ژماره‌زۆره‌ی نوسخه‌بین هه‌له و خاوه‌ن ته‌وافوقانه‌ی که به‌په‌رۆنیۆ و له‌ماوه‌یه‌کی که‌مدا بلاوتان کردنه‌وه)^(۵).

(له‌چهند "پاریزگه‌یه‌که‌" دا ده‌مبینی ئافه‌ه‌تان بایه‌خیکی گه‌لنی گه‌رم‌گوهر و خاوین به‌"په‌یامه‌کانی نوور" ده‌ده‌ن. کاتیکیش بۆ جاری سێ هه‌م هاتم بۆ ئەم قوتابخانه‌ی زه‌هرا

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی قه‌سته‌مۆنی، ل: ۱۷۱.

(۲) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی قه‌سته‌مۆنی (تورکی): (۱/۱۷۸۳).

(۳) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی هه‌میرداغ: ۴۷۸/۲.

(۴) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۷۲۷.

(۵) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی قه‌سته‌مۆنی، ل: ۲۹۴.

مەعنەوی، کە شاری پیرۆزی "ئیسپارته"یە، بیستم ئەو ئافرەتە پاک و پیرۆزانەیی خوشکانی دواپۆژم چاوەروانی ئەوەن دەرسیکیان پێ بلێم^(۱).

[یەکیک لە ئەرکانی قوتابخانەی زههراء دەلتی:]

(کاتی کە مامۆستامان بەهۆی نەخۆشی یەکیەوێ منی دانا بە بریکاری خۆی بۆ بەدواداچوونی کاروباری "پەيامەکانی نوور" لە دادگاکانی ئەنقەرەدا، ئەم نامە هاوینچەیی خوارەوهمان خستە بەردەست پەرلەمانتارە بەرپزەکان.

وا ئیستاش بەهۆی بەردەوامبوونی هەمان مەسەلە، سەرلەنوی پێشکەشی ئێو و ئەندامانی بەرپزێ پەرلەمانی دەکەینەو، بە تايبەت دواي ئەو هەولانەیی کە لەم مانگانەیی دوايیدا بۆ دامەزراندنی زانکۆ تازە کەیی پارێزگاکانی خۆرهلەلات دراو:

بلاوبوونەوێ فراوان و بەربلاوی "پەيامەکانی نوور" لە ماوێ سێ سالی رابوردو، چ لە ناوخوا و چ لە دەروەیی ولاتدا، کاریگەری باشیان لەسەر خەلکی.. هەر وها هەولدانێ بەردەوامی پەنجما و پینج سال پینش ئیستا بۆ دامەزراندنی زانکۆیەک لە پارێزگاکانی خۆرهلەلاتدا..

ئەمانە دوو مەسەلەیی گرنگی یەک لە دواي یەک و تەواو کەری یە کترین و، جیسی بایەخی جیهانی ئیسلامین.

چونکە ئەم نەتەوێه (بە تايبەت خەلکی پارێزگاکانی خۆرهلەلات) و، چوار سەد ملیۆن کەسی نەتەوێ ئیسلام و، جیهانی نەصرانییەتی موحتاج بە ئاشتی لە سەرتاسەری جیهاندا، بایەخ بەم دوو ئەنجامە مەزن و پروداوێ گرنگە دەدەن. لەبەر ئەوێ کە دوو سەرچاوەیی بەرفراوان بۆ راگەیانندی ئیسلام و بلاوبوونەوێ راستی یەکانی قورئان.

مامۆستای بەرپزیمان پەنجما و پینج سال پینش ئیستا بە هیممەتیکی یە کجار بەرز و لە رپی بە کارهینانی گەلی هۆکارەوێ هەولتی دامەزراندنی زانکۆیەکی ئیسلامیی وەک زانکۆی ئەزھەر و بە ناوی قوتابخانەیی زههراءوێ لە خۆرهلەلاتی ئەنادۆلدا داو، دەری خستوو کە دامەزراندنی ئەم زانکۆیە گەلی پینویستە، وەک لە پیرۆزبايیه کەیدا بۆ سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیران لەم پرووێه و تەوویەتی:

(۱) بریسکەکان، بریسکەیی بیست و چوارەم، ل: ۴۰۲.

"ئەو زانکۆیە‌ی خۆرەه‌لات بەهۆی ئەو‌ە‌ی لە شوێنێکی ناو‌ەندی جیهانی ئیسلامیدا، ئەو پلە‌وپایە‌یە‌کی بە‌رزی لە‌ناو موسلماناندا دە‌ییت. چونکە‌ هە‌موو ئە‌و خزمە‌تە‌ ئایینی‌یە‌ مە‌زن و بە‌رزانی پێ‌شین و گشت پە‌وشتە‌ مە‌عنە‌و‌ی‌یە‌ نە‌مرە‌ کانی هە‌زاران باپیری زانا و خواناس و شە‌هید و لێ‌کۆ‌لە‌ران کە‌ لە‌و پارێزگایانە‌دا ئە‌سپە‌ردە‌ کراون، هە‌موویان لە‌و زانکۆ‌یە‌دا دە‌بووژێنە‌و‌ە‌ و بە‌ر‌جە‌ستە‌ دە‌بنە‌و‌ە‌، لە‌ فراوانترین بوار و مە‌یداندا ئە‌ر کە‌ ئیمان‌ی‌یە‌ کانیان سەر‌لە‌نوێ‌ رادە‌پەر‌ئین".

ئە‌و وانه‌ بناغە‌ییە‌ش کە‌ شایانی ئە‌و‌ە‌یە‌ بە‌رنامە‌ و پرۆ‌گرامی ئە‌و زانکۆ‌یە‌ی خۆ‌رە‌ه‌لات ییت، بریتی‌یە‌ لە‌ "پە‌یامە‌ کانی نوور" کە‌ تە‌فسیری راستی‌یە‌ ئیمان‌ی‌یە‌ کانی قورئانی پیرۆز و، بە‌لگە‌ی ژیری و مە‌تقی و ئیمان‌ی‌ بۆ‌ چە‌سپاندنی مە‌سە‌لە‌ و بابە‌تە‌ گە‌ورە‌ و گرنگە‌ کانی قورئان دە‌هێنە‌و‌ە‌.

کە‌واتە‌ ئە‌م پە‌یامانە‌ شایانی ئە‌و‌ە‌ن کە‌ لە‌ زانکۆ‌ و قوتابخانە‌ نوێ‌یە‌ کاندا بابە‌تی خوێندن و لێ‌کۆ‌لێنە‌و‌ە‌ بن.

"پە‌یامە‌ کانی نوور" بە‌هۆی یە‌کیک لە‌ قوتابیانی مامۆستایان و قوتابخانە‌ ئایینی‌یە‌ زۆر و بلا‌و‌ە‌ کانی سەر‌انسە‌ری خۆ‌رە‌ه‌لات‌ە‌و‌ە‌ سە‌ریان هە‌لدا‌و‌ە‌، ئە‌و سەر‌چا‌و‌ە‌ مە‌عنە‌و‌ی‌یە‌ ئایینیان تە‌قاند‌و‌و‌ە‌ تە‌و‌ە‌ کە‌ مایە‌ی ژیان.

ئێ‌مە‌ بە‌ هە‌موو گیان و قە‌وارە‌یە‌کی خۆ‌مان لە‌ میهرە‌بان‌ی‌ی خا‌و‌ە‌ند ئومێد‌ە‌وارین کە‌ ئە‌و مامۆستا بە‌رێزانە‌ سەر‌لە‌نوێ‌ ئە‌ر کە‌ کانی سەر‌شانیان بگرنە‌و‌ە‌ ئە‌ستۆ‌، لە‌ رێ‌ی بە‌ر‌و‌بو‌و‌ە‌ پروناکە‌ کانی ئیستای هە‌و‌ل و کۆ‌ششە‌ کانیانە‌و‌ە‌ بازە‌ی کارە‌ فیکری و خزمە‌تگۆزاری‌یە‌ قورئانی‌یە‌ کانیان فراوان بکە‌ن و، لە‌م رێ‌ی‌یە‌و‌ە‌ بارودۆ‌خە‌ کانی لە‌مەر‌ ژیان و کات و شوێن و ناشتی و ئاسایشی گشتی، بۆ‌ هاتنە‌دی ئە‌م ئاواتانە‌مان، ئامادە‌ بین.

بە‌ئێ‌ی، "پە‌یامە‌ کانی نوور" کە‌ تە‌ن‌ه‌ایە‌ک بە‌ر‌و‌بو‌وم و ئە‌نجامی گە‌ورە‌ و هە‌مە‌کیی چالاکی‌یە‌ زانستی‌یە‌ کانی خۆ‌رە‌ه‌لاتن، شایانی ئە‌و‌ە‌ن کە‌ لە‌ لایە‌ن کارگۆزارانی ئیسلام و ئە‌م نە‌تە‌و‌ە‌یە‌ و جیهانی ئیسلامی‌یە‌و‌ە‌ بایە‌خیان ئاراستە‌ بکریت.

بایەخدان بە پیامە کان و قوتابیانى نوور لە ئەمریکا و ئەوروپادا و بلاو بوونەو هیان لەو شوینانەدا، گرنگیی ئەم داوا یەمان دەردەخات. مستەفا صونگور^(١).

□ قوتابخانەى یوسفى هەمان نامانجى زەهراش دەهینتەدى

(چاودیریى پەرورەدگار فریام کەوتەو و، ئەو بەندیخانە سامناکەى بۆ گۆریم بە قوتابخانەى کى نوور و، دەر کەوت کە بە راستى "بەندیخانە" قوتابخانەى یوسفى یە! ئەو بوو پیامە کانى نوور کەوتەو و بلاو بوونەو و، پالەوانانى قوتابخانەى "زەهراء" یش بە قەلمە ئەلماسى و کارامە کانیان دەستیان دا بە نووسینەو و لەبەر گرتەو هی پیامە کان^(٢).

(پشت بەخوا قوتابخانەى یوسفیش شوینىکى پیرۆزى لەمەر لیکۆلینەو هی سەر بە قوتابخانەى "زەهراء" دەییت)^(٣).

(برا بەوفا و راست و ئازیزە کام!

مادەم بە نیازی دەستکەوتنى پاداشتى دوارۆژ و ئەنجامدانى جۆرە پەرسىنىکى تايبەتى، پەيوەندىتان بە پیامە کانى نوورەو کەردووە - کە پەيامى دوارۆژ و ئيمان - ئەوا بى هیچ گومانىک هەموو یە کىک لە سەعاتە کانى تەمەنتان لەم بار و دۆخ و هەل و مەرجه سەخت و قورسانەى ئیستادا لە حوکمى بیست سەعات خواپەرسىتیدا یە، بیست سەعاتى کارگوزارى خزمەتى ئيمان و قورئانىش، لەبەر ئەو هی بە جیهادىکى مەعنەوى دادەنریت، بایەخ و گرنگیى سەد سەعاتى هەیه و، سەد سەعاتیش کە لە چاوپىکەوتن و بەپەك گەیشتنى چەندین موحاهیدى راستەقینە و چەند برا یە کى باشدا بەسەر بېریت، کە هەریە کەیان بەرامبەر سەد کەسن و.. بەستنى پەيوەندى برا یانە لە گەلیاندا و.. یارمەتیدان یان بە: هیزی مەعنەوى و.. یارمەتى لى وەر گرتیان و.. دلدانەو هی ئەوان و دلتى خۆدانەو هوش پىیان و.. بەردەوامى دامەزرابوى تەواوەتى و پەيوەندى راستەقینە لە گەلیاندا بۆ مەبەستى خزمەتگوزارى ئيمان و.. سوود وەر گرتن و بەهرەوەر یرون لە

(١) پاشبەندە کان، پاشبەندى ئەمیر داغ: ٥٦٤/٢-٥٦٦.

(٢) بریسکە کان، بریسکەى بیست و شەشم، ل: ٥٢٥-٥٢٦.

(٣) تیشکە کان، تیشکى چوار دەهەم، ل: ٦٩٠.

ره‌فتار و ره‌وشته به‌رزه‌کانیان و .. به‌ده‌سته‌پنانی شایسته‌یی قوتابی بوون له قوتابخانهای زه‌رائدا، که ئه‌ویش به‌وه‌ده‌بئی مرؤف بیته ناو ئه‌م کۆرپی ئیمتیحانه له‌م قوتابخانها یووسفی‌یه‌دا و .. وه‌رگرتنی ئه‌و رۆزی‌یه‌ش که قه‌ده‌ر بۆ هه‌ر یه‌که‌یانی نووسیوه، به‌ نیازی پاداشت وه‌رگرتن ..

هه‌موو ئه‌مانه‌ی باس کران، داخوازی ئه‌وه‌ن پر به‌ دل شو کرانه‌بژیری خوای گه‌وره بن که ئیوه‌ی گه‌یاندووته ئیژه و، پیویسته هاو‌ده‌م له‌ گه‌ل بیر کردنه‌وه له‌و سوودانه‌ی باس کران، له‌ به‌رامبه‌ر هه‌موو گیروگرفت و ته‌نگانه‌کانه‌وه به‌ئارام و خۆراگر بن^(۱).
(چاوپیکه‌وتنی ئه‌و خۆشه‌ویسته راسته‌قینه و میهره‌بانانه‌ی که زۆر زیاتر له‌ سۆزی برا بۆ برای خۆی میهره‌بانترن، له‌م زستانه‌ماددی و معنه‌وی‌یه‌ دووچه‌ندانه‌یه‌دا که کاروباری تێدا راوه‌ستاوه و له‌م قوتابخانها یووسفی‌یه‌دا که یه‌کیکه له‌ قوتابخانها کانی زه‌راء ..

به‌یه‌ک شادبوون له‌ گه‌ل برایانی ئاخیره‌تدا که وه‌کو چه‌ند رابه‌ریکی ئامۆزگار وان، هه‌روه‌ها سه‌رلێدانیان و به‌هره‌مه‌ندبوون له‌ تایبه‌تکاری یه‌ک به‌ یه‌کیان و سوود وه‌رگرتیش له‌ کرده‌وه چاکه‌کانیان که به‌ وینه‌ی ته‌شه‌نه‌کردنی نوور و پرووناکی له‌ ماده‌ه‌ پروونه‌کاندا، په‌ره‌ده‌سینیت و بلاو ده‌بیته‌وه، ئه‌مانه‌ش به‌وپه‌ری ئاسانی و هه‌رزانی و به‌ چه‌ند ئه‌رکیکی تابلیتی که‌م ..

سه‌ره‌رای سوود و یارمه‌تی وه‌رگرتن له‌ هاو‌کاری یه‌ معنه‌وی‌یه‌کانیان و شادمانی و دل‌دانه‌وه‌کانیان ..

هه‌موو ئه‌مانه، کاریک ده‌که‌ن که ئه‌م گرفت و ته‌نگانه‌یه‌ شیوه‌ی خۆی بگۆریت به‌ جۆره‌ده‌یه‌کی چاودێری معنه‌وی‌یه‌ په‌روه‌ردگار^(۲).

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هه‌م، ل: ۴۸۶-۴۸۷.

(۲) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هه‌م، ل: ۴۹۱.

بهندی سیّهم

سهرهتای وهرچهرخان له میژووی ژیانیدا

سالی ۱۹۰۸ز/۱۳۲۶ک

□ راگه‌یاندنی "مەشرووتیەت" ^(۱) و، روونکردنەوہی ناوەرۆکە کە

(مەشرووتیەت دەرخەر و پرافە کاری ئەم دوو ئایەتە یە:

﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾ (آل عمران: ۱۵۹) ..

﴿وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ﴾ (الشورى: ۳۸) ..

کەواتە مەشرووتیەت "شورای شەری" یە. هیزی ئەو بوونە رووناکەش بریتی یە لە "حەق" و .. ژیانە کە "دادگەری" یە و .. دلێشی بریتی یە لە "زانی" و .. زمانە کە "خۆشەویستی" یە و .. ژیری یە کە شێ بریتی یە لە "یاسا" نە کە هیچ کە سینک ^(۲)!

(گیانی "مەشرووتیەت" بریتی یە لەوەی کە هیز لە یاسادا بیست و، فەرمان و نەهی بە دەستی حەق بیست و، مرووفیش خزمەتگوزار بیست) ^(۳).

(۱) مەبەست لە "مەشرووتیەت" راگه‌یاندنی سیستمی پەرلەمانی یە لە دەولەتی عوسمانیدا و، بەو پێیە وەزارەت دەبوو لە بەردەم پەرلەماندا - نە کە سولتان - بەرپرس بیست. هەرۆک ئەرکی یاسادانانیشت کەوتە ئەستۆی پەرلەمان. سولتان عەبدولخەمید دوو جار "مەشرووتیەت" ی راگه‌یاندوو. یە کەم جار لە سەرەتای حوکمی خۆیدا کە پێی دەوتریست "مەشرووتیەتی یە کەم" و لە بەرواری ۱۹/۳/۱۸۷۷دا بوو. بەلام لەبەر ئەوەی پەرلەمانتارە ناموسلمانە کان ئەنجومەنە کە یان بۆ ئامانجە کانی خۆیان قۆز ئەو و لە هەمان سالددا دەولەتی عوسمانی یان گرفتاری جەنگێکی سەخت کرد لە گەل رووسیادا و، لەبەر پەبوەندی یە کانی ئەو ئەندامانە ی پەرلەمان بە کۆمەلە نەهێنی یە چە کدارە کان و دەولەتە بیانی یە کانهو، سولتان ئەم ئەنجومەنە ی هەلوە شاندهو، بە پێ ئەوەی خودی مەشرووتیەت هەلووە شینیتەو. پاشان لە ۲۳/۷/۱۹۰۸زدا جاریکی تر مەشرووتیەتی هینابەو گۆڕی کە پێی دەوتریست "مەشرووتیەتی دووهم". ئەوەش هەتا هوندە ی مۆنדרۆس لە ۳۰/۱۰/۱۹۱۸ز بەردەوام بوو.

(۲) داوهری یە کان، مونا زەرەت، ل: ۲۹۴.

(۳) داوهری یە کان، مونا زەرەت، ل: ۳۰۴.

(مه‌شرووتیه‌ت بریتی‌یه له‌ فەرمان‌پره‌وایی نه‌ته‌وه. خۆ‌حکوم‌مه‌تیش له‌ خزمه‌تکار زیاتر شتیکی تر نی‌یه.. ئە‌گەر مه‌شرووتیه‌ت به‌ راستی پیاده‌ بکریت، ئە‌وا قایمقام و پارێزگار له‌ خزمه‌تکاریکی کری گرتە به‌ولاوه‌ زیاتر نین)^(۱).

□ "مه‌شرووتیه‌ت" و "نازادی"ی شه‌رعی، یاخود "ئیس‌تیب‌ادیکی نوئ"

(هه‌لگرانی هزر و بیره‌ بی که‌لکه‌ کان ده‌یان‌ه‌وێت له‌ ژێر په‌رده‌ی سه‌ربه‌ستی و نازادیدا خۆسه‌پاندن و سته‌مکاری بالاده‌ست بی‌ت.

جا بۆ ئە‌وه‌ی جاریکی تر ئە‌و خۆسه‌پاندنانه‌ی که‌ له‌ گۆری رابوردوودا ئە‌سه‌په‌رده کران و ئە‌و سته‌مکاری‌یان‌ه‌ش که‌ لافاوی رۆژگار رابم‌الین، نه‌یان‌بینینه‌وه.. ده‌مه‌وئ به‌ربه‌ستیکی ئاسنین له‌ نیوان رابوردوو و داهاتوودا بنیات بنی‌م، ئە‌وه‌ش به‌ روونکردنه‌وه‌ی "میژووی ژیا‌نی سه‌ربه‌ستی" ..

به‌م جۆره‌ی خواره‌وه:

ئهم رۆله‌ی "سه‌ربه‌ستی"‌یه‌ی که‌ ئە‌م ئالو‌گۆره‌ بو‌یه‌تی، گەر بیخاته‌ باوه‌شی شوورای شه‌رعی‌یه‌وه‌ بۆ په‌روه‌رده‌ و به‌خێو‌کردنی، ئە‌وا شانازی‌یه‌کانی رابوردووی ئە‌م نه‌ته‌وه‌یه‌ به‌ شیوه‌یه‌کی به‌هێز و ده‌سته‌لاتدار زیندوو ده‌کاته‌وه. به‌لام گەر ئە‌و سه‌ربه‌ستی‌یه‌ له‌ گه‌ل ئامانجه‌ که‌سی‌یه‌کاندا بکه‌ونه‌ یه‌ک، ئە‌وا ده‌بی‌ت به‌ ئیس‌تیب‌ادیکی په‌ها)^(۲).

(ئە‌ی رۆله‌کانی نی‌شتمان!

نه‌که‌ن به‌ هه‌له‌ و شیوه‌یه‌کی خراپ سه‌ربه‌ستی لێک‌ بده‌نه‌وه، بال‌ه‌ ده‌ستمان ده‌ر نه‌چیت.. به‌ ده‌رخوار ددانی کۆیلا‌یه‌تی‌یه‌ بی که‌لکه‌ که‌ی پێشوو، له‌ ده‌فریکی تردا، مه‌مان خنکی‌نین^(۳))^(۴).

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، مونا‌زه‌رات، ل: ۳۴۱.

(۲) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۰۹.

(۳) به‌لێ، به‌ ئیس‌تیب‌ادیکی تر سناک‌ز و توندوتیژتر، کۆیلا‌یه‌تی‌یه‌کی یه‌ کجار له‌وه‌ ژه‌هراوی تریان ده‌رخوارد داین. (دانه‌ر)

(۴) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۰۷.

(چونکه تهنه‌ها به چاودیری کردنی فرمان و دابه‌کانی شهریه‌ت و، ره‌فتار کردن به ره‌وشته جوانه‌کان، سهره‌ستی و نازادی په‌ره ده‌سینتی و گه‌شه ده‌کات.

به‌لگه‌ی دره‌خشانی‌ش له‌سهر ئه‌م ده‌عوایه، بریتی‌یه له‌و سهره‌ستی و داد‌گه‌ری و یه‌کسانی‌یه‌ی که وی‌پرای وه‌حشیک‌گه‌ری و خۆسه‌پاندنی نه‌فره‌ت لیک‌راوی ئه‌و قۆناغه‌ی میژوو، که‌چی سهرده‌می هاوه‌ته به‌ریزه‌کانی - خویان لئی‌پازی بی‌ت - پازاندبووه‌ه^(۱).

(له‌سهره‌تای پراگه‌پاندنی "سهره‌ستی" دا‌نزیکه‌ی په‌نجا‌شه‌ست بروسکه‌م له‌پیی دیوانی سهرۆ‌کایه‌تیی وه‌زاره‌توه‌ بو‌هۆزه‌ کورده‌کان نارد. ناوه‌رۆکی ئه‌و بروسکه‌نه‌ش بریتی بو‌له‌وه‌ی که:

"ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ی بیستووتانه، که مه‌شرووتیه‌ت و یاسای بنه‌ره‌تی‌یه، له‌پراستیدا بریتی‌یه له‌داد‌گه‌ری پراسته‌قینه و شوورای شهرعی. ئیوه به‌نیازینکی باش وه‌ری بگرن و هه‌ولتی پراستنی بده‌ن، چونکه به‌خته‌وه‌ری دنیا‌مان به‌نده به "مه‌شرووتیه‌ت" هوه. ئه‌وه‌بوو ئیحه له‌هه‌موو که‌سێ زیاتر تالی و سویریمان له‌ده‌ستی "ئیسیتیداد" چه‌شت". وه‌لامی ئیجاییی ئه‌و بروسکه‌نه‌م له‌هه‌موو شوینیکه‌وه بو‌هاته‌وه. به‌و واتایه‌ی که من کورده‌کاتم بی‌دار کرده‌وه و نه‌مه‌یشت لئی بی‌ئاگا بن و ئیسیتیدادینکی نوی ییا‌نخه‌له‌تینیت^(۲).

(له‌یه‌ک به‌یه‌کی مزگه‌وته‌کانی: "ئه‌یاصۆفیا و بایه‌زید و فاتیح و سوله‌یمانییه" دا‌چهن‌دین و تارم ئاراسته‌ی زانیان به‌گشتی و زۆر که‌س له‌قوتاییانی شهریه‌ت کرد و، په‌یوه‌ندی پراسته‌قینه‌ی نیوان شهرعی پراسته‌قینه و مه‌شرووتیه‌تم ده‌رخست و، ئه‌وه‌شم پروون کرده‌وه که ئیسیتیدادی خۆسه‌پین هیچ په‌یوه‌ندی‌یه‌کی به‌شهریه‌تی‌ خاوینی ئیسلامه‌وه‌ نی‌یه. شهریه‌ت بو‌ئوه‌ هاته‌وه که سهرانسهری جیهان هیدایه‌ت بدات، تا‌کو خۆسه‌پاندنی سته‌مکاران و ئیسیتیدادیان نه‌هیلیت^(۳).

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۰۷.

(۲) داوه‌ری‌یه‌کان، پروانامه‌ی هه‌ردوو قوتایخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۱۳.

(۳) داوه‌ری‌یه‌کان، پروانامه‌ی هه‌ردوو قوتایخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۱۳-۴۱۴.

ھەرۈھا وتم: (رېيازى راستەقىنەى شەرىعەت لە راستىدا برىتى يە لە حەقىقەتى "مەشرووتىەت" نىڭ كە مەشرووع و پەوا بىت.

بەو واتايەى كە من بە مەشرووتىەت نىڭ رازىم بەلگە كانى شەرىع پىشتى بگرىت، نەك بەو جۆرەى كە ھەندى لە ھەلگىرانى بانگەشەى شارستانىتى خۇرئاوايى پى رازىن. چونكە ئەوانە بە چەشنىكى چاولىكەرى وەريان گرتووە و بە پىچەوانەى شەرىعەت شى لىنى تىگەشىتون. بۆيە من ھەرگىز دەستم لە شەرىعەت ھەلنە گرت و نەمدا بە بەرتىل بۆ ھىچ شتىك^(۱).

(چونكە كاتى مەشرووتىەت لەسەر تەخت و عەرشى ھزر و بىرە كان دانىشت، پەت و گورىسى قاىمى نەتەوايەتى پاتە كاند و، "ئىسلام" ىش - كە دەستاۋىزىكى مەحكەمە - لە لايەنى خۆيەو پاتە كانى پى كەوت و، ھەموو موسلماننىڭ تىگەشىت لەوہى كە بەرى بۆ بەرەلە نە كراو، بەلكو بە چەند ھۆكارىكى وەك: بەرژەوہندى و، سوودى ھاوبەش و، ھەستى موجدەرپەد، پەيوەستى كەسانى ترە. لەبەر ئەوہى موسلمانان بە وىنەى يەك ھۆز و تىرە وان ھەموويان پەيوەندىيان بە يە كترەوہ ھەيە^(۲).)

(ئەوروپا وا گومان دەبات كە "شەرىعەت" ھىز و پىز بە ئىستىداد دەدات و پىشتى دەگرىت..

نەخىر ھەرگىز وانى يە.. لە راستىدا ئەو نەزانى و دەمارگىرى يەى لەناو ئىمەدا بلاۋبوو تەو، يارمەتى ئەوروپايان داوہ كە لەو گومانە ھەلەيەدا بىت گوايا شەرىعەت يارمەتيدەرى ئىستىدادە. بۆيە لە ناخى دلەوہ گەلى ئازارم بەم گومانە ھەلەيە چەشت كە بەرامبەر شەرىعەت ھەيانە.

جا من بۆ ئەوہى گومانە كەيان بەدرۆ بىخەمەو، ئەوالە ھەموو كەس زىياتر بە ناوى شەرىعەتەوہ چەپلەم بۆ "مەشرووتىەت" لىندا..

بەلام ترسم لى نىشت كە ئىستىدادىكى تر بەرپا بىت بۆ پىشت راستكردنەوہى ئەو گومانەى ئەوروپايە كان..

(۱) داوہرى يە كان، پروانامەى ھەردوو قوتابخانەى موسىبەت، ل: ۴۱۴.

(۲) داوہرى يە كان، موناظرەت، ل: ۳۶۵.

له‌به‌ر ئه‌وه، به‌هموو هیزیکمه‌وه له وتاریکمداله مزگه‌وتی ئه‌یاصوفیا به‌په‌رله‌مانتاره‌کام‌وت:

"مه‌شرووتیه‌ت" له‌رووناکیی "مه‌شرووعیه‌ت" دا‌وه‌ربگرن و، له‌سه‌ر ئه‌و بناغه‌یه‌ش لینی تیڤگن و، خه‌لکیشی لسی تیڤگه‌یه‌نن، تا‌کو ده‌ستی چه‌په‌تی ئیستیدادیکی نوئی و په‌نهان و خوانه‌ناس له‌که‌داری نه‌کات و، ئه‌و بارودۆخه‌خاوین و پیرۆزه‌بو مه‌به‌سته‌که‌سی‌یه‌کانی خۆی وه‌که‌قهلغانیک به‌کار نه‌هینیت. هه‌ول‌بدن که "سه‌ربه‌ستی" به‌"ئادابی ش‌وع" هه‌و‌گرئی‌بدن، ده‌نا‌عه‌وامی خه‌لکی و نه‌زانه‌کان ده‌بن به‌که‌سانی هه‌رزه‌و چه‌ته‌و ملنه‌ده‌ر. ئه‌و کاته‌ش که سه‌ربه‌ستی بی‌قه‌ید و شه‌رتیان پی‌درا، مل‌بژ فه‌رمانه‌کان که‌چ‌نا‌کن.. با‌قبیله‌تان له‌نوئیژی "داد‌گه‌ری" دا‌له‌سه‌ر هه‌ر‌چوار مه‌زه‌به‌که‌بی‌ت، تا‌کو ئه‌و نوئیژه‌تان دروست بی‌ت، چونکه‌من ئه‌و ده‌عوایه‌م را‌گه‌یاند که‌چ به‌"پاشکاوی" و چ به‌جۆرنیکی "ناوه‌کی و رو‌خسه‌ت وه‌رگرتن" ده‌توانریت پاستی‌یه‌کانی "مه‌شرووتیه‌ت" له‌چوار مه‌زه‌به‌کان ده‌ره‌به‌تریت^(۱).

پاشان (هۆی شه‌یدا بووم به‌"اتا"ی مه‌شرووتیه‌ت، ئه‌وه‌یه‌که‌له‌و با‌وه‌ر‌ده‌دام‌یه‌که‌م ده‌روازه‌ی پ‌شکه‌وتنی ئاسیا و جیهانی ئیسلامی له‌ئاینده‌دا بریتی‌یه‌له‌"مه‌شرووتیه‌ت" ی‌که‌که‌ره‌وا بی‌ت و، "سه‌ربه‌ستی" یه‌که‌که‌له‌چوار چی‌وه‌ی شه‌ریعه‌ت‌دا بی‌ت.. کللیی به‌خته‌وه‌ری و پ‌شکه‌وتنی مو‌سلمانانیش له‌و "شورا" یه‌دایه‌که‌"مه‌شرووتیه‌ت" له‌خۆی ده‌گریت. چونکه‌- تا ئیستا - سنی سه‌د ملیۆن مو‌سلمان له‌ژۆر پی‌ئ‌ستیدادی مه‌عنه‌ویی بیانی‌یه‌کاندا پلی‌شاونه‌ته‌وه.

جا‌له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئیستا فه‌رمانه‌وا یه‌تی ئیسلام له‌جیهاندا - به‌تایه‌ت له‌مه‌ودا له‌ئاسیادا - زاله، ئه‌وا هه‌موو مو‌سلمانیک به‌شیک پاسته‌قینه‌ی له‌و فه‌رمانه‌وا یه‌تی‌یه‌دا هه‌یه. هه‌روه‌ها رینگا چاره‌ی رزگار کردنی سنی سه‌د ملیۆن مو‌سلمان له‌دیلی، ته‌نها "سه‌ربه‌ستی" یه. خۆ ئه‌گه‌ر به‌گرمانی مه‌حالی‌ش له‌کاتی دامه‌زراندن و سه‌قام‌گیر کردنی "سه‌ربه‌ستی" دا بیست ملیۆن که‌س زیانیان پی‌بگات، ئه‌وا با ئه‌و زیانه‌بی‌ت به‌قوربانیی ئه‌و ئامانجه، چونکه‌بیست ده‌به‌خشین و سنی سه‌د وه‌رده‌گرین.

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، بروانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۱۶-۴۱۷.

به داخه‌وه که ره‌گه‌ز و نه‌ته‌وه کانی لای ئیمه به وینه‌ی به‌شه‌کانی هم‌واله‌گه‌ل‌یه‌کدا
تیکه‌ل‌بوون و، هیشتا‌وه‌کو به‌شه‌کانی ناو‌ئاو‌یتیه‌ی‌یه‌کتری‌نه‌بوون..

له‌مه‌ولا‌ئهم‌ره‌گه‌ز و نه‌ته‌وانه، به‌هۆی‌ئایینی‌ئیسلا‌مه‌وه، به‌ته‌واوی‌تیکه‌لی‌یه‌کتر
ده‌بن، که‌ئایینی‌که‌به‌وینه‌ی‌ته‌زووی‌کاره‌با‌کاریان‌تیده‌کات. پشت‌به‌خوای‌گه‌وره
ئاو‌یتیه‌ی‌ئهو‌داد‌گه‌ری‌یه‌به‌ویژدانه‌ی‌که‌له‌گه‌رمی‌و‌تینی‌نووری‌زانسته
ئیسلا‌می‌یه‌کانه‌وه‌سه‌ری‌هه‌لدا‌وه، دیته‌کایه‌وه.

ده‌سا‌هه‌ر‌بژی "مه‌شرووتیه‌تی‌ره‌وا" ..

ئهو "سه‌ره‌ستی"‌یه‌پروونا‌ک‌ه‌ش‌هه‌ر‌به‌رده‌وام‌بیت‌که‌رینمایی‌له‌په‌روه‌ده‌ی‌راستی
شه‌ریعت‌و‌ه‌رده‌گریت^(۱) (۲).

(به‌بی‌نیازی‌شانازی‌کردن‌ده‌لیم:

"ئیمه‌ی‌کوورد‌ده‌خه‌له‌تینرین، به‌لام‌ک‌ه‌س‌ناخه‌له‌تینین‌و‌له‌پیناوی‌ژیانیکدا]‌واته
ژیانی‌دنیا]‌دانا‌به‌زینه‌ئاستی‌درۆ‌کردن" ..

چونکه‌ده‌زانین‌که "فیل‌له‌وه‌دایه‌واز‌له‌فیل‌به‌ینریت!"

به‌لام‌من‌له‌به‌ر‌ئهو‌ی‌په‌یام‌به‌مه‌شرووتیه‌تی‌راسته‌قینه‌و‌ره‌وا‌داوه، گه‌ر‌ئیس‌تیب‌دام
بیته‌ری - هه‌ر‌پۆشا‌کیکی‌له‌به‌ردا‌بیت - زله‌ی‌تی‌ده‌سه‌ره‌وینم، ته‌نانه‌ت‌گه‌ر‌به‌رگی
مه‌شرووتیه‌تیشی‌پۆشینی، یاخود‌ناوی‌ئهو‌ی‌هه‌لگریت!

من‌له‌و‌با‌وه‌ره‌دام‌دوژمنانی‌مه‌شرووتیه‌ت‌ئهو‌وانه‌ن‌که‌شیوه‌که‌ی‌ده‌شبوینن‌و، به
شتیکی‌پنجه‌وانه‌ی "شه‌ریعت"‌ی‌پیشان‌ده‌ده‌ن‌و، به‌وینه‌ی‌سته‌م‌کاریک‌ده‌ری‌ده‌خه‌ن.
به‌م‌کاره‌یان‌دوژمنانی "شورا"‌زیاد‌ده‌که‌ن..

له‌کاتیکدا‌که‌ده‌ستوریک‌چی‌سه‌پا‌وه‌یه‌ده‌لیت:

"به‌گۆرینی‌ناو‌راستی‌یه‌کان‌ناگۆرین" (۳).

(۱) تا ئیستا ئهم ئومید و هیوا سیاسی‌یانته‌ مایه‌پووج‌ده‌ر‌چوون. به‌پشتیرانی‌خو‌اله‌دا‌هاتوودا‌به
شیوه‌ی‌کی‌تر‌ده‌ده‌که‌ون. (دانه‌ر)

(۲) داوه‌ری‌یه‌کان، پروانامه‌ی‌هه‌ردوو‌قوتابجانه‌ی‌موسیه‌ت، ل: ۴۴۷-۴۴۸.

(۳) داوه‌ری‌یه‌کان، پروانامه‌ی‌هه‌ردوو‌قوتابجانه‌ی‌موسیه‌ت، ل: ۴۳۲.

□ دیداریک له گه‌ل موفتیی میسر دا:

(له به کهم سالی سهرده می سهر به سیتیدا "شیخ به خیت" ی موفتیی میسر^(۱) له "سه عیدی کۆن" ی پرسى:

"رات چۆنه سه بارهت بهم سهر به ستی بهی دهوله‌تی عوسمانی و، شارستانی ئه‌وروپا؟"
سه عیدی کۆن وه‌لامی دایه‌وه:

"دهوله‌تی عوسمانی سکی به دهوله‌تیکی ئه‌وروپایی پر بووه و رۆژیک دیت ده‌زیت..
ئه‌وروپاش سکی به ئیسلامه‌تی پر بووه و رۆژیک دیت ده‌بییت!"

شیخی به‌پرزوتی: "منیش ته‌سدیقی قسه‌که‌ی ده‌که‌م!"

پاشان به زانیانی ده‌ورو به‌ری خزی وت:

"من مونا زهره‌ی ئەم لاوه‌ ناکه‌م و ناتوانم به‌سه‌ریدا زال بيم."

ئه‌وه‌بوو دوابی به‌چاوی خۆمان له‌دایکبوونی به‌که‌مان بینی، که بریتی بوو له‌وه‌ی ده‌وله‌تی عوسمانی له‌دوو رکه‌وتنه‌وه‌یدا له‌ئایین چاره‌که‌ سه‌ده‌یه‌ک پش ئه‌وروپا که‌وته‌وه‌! به‌لام له‌دایکبوونی دووه‌م - پشت به‌خوا - دواى نزیکه‌ی سی سالی‌ک دیته‌دی و، چ له‌خۆره‌لات و چ له‌خۆرئاوا ده‌وله‌تیکی ئیسلامی په‌یدا ده‌بییت^(۲).

□ وتاریک بۆ سهر به‌ستی^(۳):

(ئه‌ی سهر به‌ستی شه‌رعی!

(۱) ناوی شیخ "محمد به‌خیتی کورپی حسه‌ینی موتبعی" ی حه‌نه‌فی به. له‌نیوان ساله‌کانی: (۱۲۷۱- ۱۳۵۴/ک/۱۸۵۴-۱۹۳۵ز) داژیاوه. له‌شارزجکه‌ی "موتبعه" ی سهر به‌پارێزگی "ئه‌سیوت" ی میسر له‌دایک بووه. له‌ئزه‌هر خۆیندوو به‌تی و، دوابی له‌وی بووه به‌مامۆستا. ههر له‌واوه‌یه‌شدا سهردانی ته‌سته‌مبولی کردوه. سالی ۱۲۹۷ک بووه به‌مامۆستای قه‌زای شه‌رعی. په‌یه‌ئیدی به‌سه‌ید جه‌ماله‌دینی ئه‌فغانی به‌وه‌ کردوه، به‌لام نه‌یاری ئه‌و بزوتنه‌وه‌ی چاکسازی به‌بووه که‌ شیخ محمد عه‌ده‌ نه‌جامی داوه. له‌نیوان ساله‌کانی (۱۳۳۳-۱۳۳۹/ک/۱۹۱۴-۱۹۲۱ز) دا موفتیی ولاتی میسر بووه. زیاده‌له‌پازده‌ به‌ره‌می به‌نرخ‌نووسیوه. پروه‌ته: (الأعلام للزکلی ۶/۵۰، ط. ۱۹۸۰م، بیروت، دار العلم للملايين). (وه‌رگێڕ)

(۲) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی ئه‌مرداغ: ۵۵۱/۲.

(۳) مامۆستا نوورسی له‌سه‌هم رۆژی راگه‌یانندی "سهر به‌ستی" دا ئەم وتاره‌ی له‌ته‌سته‌مبول به‌ئهرتجال ئاراسته‌کردوه، پاشان له‌گۆره‌پانی ئازادی له‌شاری "سه‌لانیک" دووباره‌ی کردوه‌ته‌وه. ئیمه‌ لێره‌دا چه‌ند بره‌گه‌یه‌که‌مان لێ هه‌ناوه. ههر کس ده‌یه‌وینت هه‌مووی بیینیت با له‌م سهر چاره‌یه‌دا ده‌قه‌ ته‌واوه‌ که‌ی بخۆنیته‌وه: داوه‌ری به‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۰۳-۶۱۷

گویم لیبە کە تۆ بە دەنگىكى دلیر بانگمان دە کەیت.. بەلام دەنگىكى خۆش و سازگار کە مژدەبە کى خۆشى پى یە و، کوردىكى گوندنشىنى وەك منى پى بیدار دە کەیتەو کە لە ژیر چینه کانی بى ئاگایدا خەوى لى کە وتوو. گەر تۆ نەبوویتایە من و سەرجمى نەتەووش لە بەندیخانەى کۆت و دىلیدا دەماينەو..

من مژدەى تەمەنىكى بى کۆتايیت دەدەمى.

خۆ ئە گەر شەرىعەت - کە کانیاوى ژيانە - بکەیت بە سەرچاوەى ژيان و لەو بەهەشتە دلگیر و خەملاو دە گەشە بکەیت، ئەوا مژدەبە کى تر رادە گەیهنم کە ئەم نەتەوە ستەم لیکراو هەزار هیندەى حالى رابوردووى پىش دە کەوئیت..

جا ئە گەر نەتەوە تۆ بە رابەرى خۆى پەسەند بکات و، بە پەنگى ئامانجە کەسى پەکان و حەزى تۆلە سەندنەو پەنگاوپەنگت نەکات، ئەوا ئیتر ئەو کەسى کە خاوەنى گەورەبى و منەت لىنانە ئیمەى لە گۆرى ستەم و بىزارى دەرەیناوە و، بۆ ناو بەهەشتى بە کىتى و خۆشەویستى بانگهێشتى کردووين..

ئەم پە کىتى پە، واتە پە کىتى دلان و خۆشویستى سەرجمى نەتەوە لە بازنەى شەرىعەتدا، کە کانگای بەختەوهرى و ئازادى پە، خواى گەورە بە خۆپراىى و بى بەرامبەر پى بەخشوین، لە کاتىکدا نەتەوە کانی تر دواى بەخشىنى ملیۆنەها گەوهرى بەنرخى مرفۆفەکان بەدەستیان هیناوە.

زایەلەى "سەر بەستى" و "داد گەرى" لە فووى ئیسرافیل دە کات و، ژيان لە ناو هەست و نەستى شارستانىتى ئیمە و ئاواتە کپ بوو کائمان و حەز و ئارەزوو نەتەوەبە بەرزە کائمان و پەوشتە ئىسلامى پە جوانە کائماندا دەبووژىنیتەو، بە رادەبەك کە گوئى زەوى حالى لىهاتووى چەشنى موریدى مەولەوى دەزنگیتەو و، سەرجمى نەتەوە دەهەژىنیت و، بە وینەى کەسىكى جەزبە لىهاتوو پایدەوەشپىن.

دەسا ئەى برايانى نىشتما!

نە کەن جارنىكى تر بە هەرزەبى و پشتگوئى خستنى ئابىن برپارى مردنى بۆ دەر بکەن. ئەو یاسا بنەرەتە پەى کە لە سەر بناغەى ئەم شەرىعەتە خاوینە دامەزرارو، بوو بە مەلاىکەتى گىان کىشانی سەرجم بىر و هزرە بى کەلک و پەوشتە ناشىرىن و پلانە شەیتانى و پیا نزمەکان.

دەسا برایانی بەپەرۆشی نیشتمان!

هەرگیز بە ئیسراف و ڕەفتاری پێچەوانەى شەریعەت و تام و چێژە حەرامەکان،
ژیان بە بەر ئەو شتە نێمانەدا مەکنەوه..

کاری پێچەوانەى ئەمە و لێکدانەوهى "سەر بەستى" و "کار پێکردنى" بەو
تێگەشتنەى کە رزگار بوون بێت لە پابەندى بە یاسا و، نوقم بوون بێت لە هەرزەهێ و
چێژ و لەزەتە نارەواکان و هەلەخەرجى و ئیسرافدا و، شکاندنى سنوورى هەموو شتیك
بێت لە پێناوى هەوا و ئارەزووى دەرووندا..

کاری لەم جۆرە، وەك ڕەفتارى ئەو کەسە وایە کە خۆى لە دیلى دەستەلاتى یەك
پادشا دەرباز دەکات و، دەرواته ژێر ڕکێفى خۆسەپاندنى چەندین کەسى نزمى بى
نرخەوه! ئەمە وێرای ئەوهى کە تێگەشتنى لەم شیوهیە بۆ "سەر بەستى" دەرى دەخات
کە ئەم نەتەوهیە نایاوازى و، هیشتا لە قوناغى منالیدایە و، شایانى "سەر بەستى" نی. یە.
کەواتە هەرزەهێ و، دەبى مامەلە کردنى لى قەدەغە بکرىت. ئەوهش بە گێرانهوهى بۆ ژێر
دەستەلاتى ئیستىبادى پێشوو..

لە سەر بناغەى ئەمانەى ڕابورد:

ئێمە نابى بچەلەتیین، بەلکو دەبى ئەم یاسایەى خوارووە بکەین بە یاسای کارمان، کە
بریتى یە لە: "خُذْ مَا صَفَا دَعْ مَا كَدْر" ..

ئێز لەبەر ڕووناکیی ئەم دەستوورەدا بە سوپاسەوه ئەو زانست و پێشەسازى یانە لە
بیانى یەکان وەردەگرین کە یارمەتیی پێشکەوتنى شارستانیمان بدات. بەلام داب و
پهوشتە خراپەکان لە راستیدا بریتین لە گوناھ و خراپکاری یەکانى شارستانیى، کە
لەبەر ئەوهى چاکەکارى یە زۆرەکانى شارستانیى دەورەى داوون چەپەلى و ناشیرینى یان
بە زۆرى دەرناکەوێت.

جا ئەگەر ئێمە بەهۆى بەدبەختى و خراپى هەلیژاردنمانەوه، بە وێنەى منال، ئەو شتە
لە شارستانیى وەر بگرین کە لە گەل هەوا و ئارەزووە کاندایە کدەگرن و، واز لە
چاکەکارى یەکانى شارستانیى بهێنین کە بۆ بەدەستەینانى دەبى هەول و تەقالا بەدەین،
کتومت وەکو پیاوی ژنانى و ژنى نێرە کورەمان لى دیت و دەبینە گالته جارى خەلك،

چونکه هه‌روه‌ك ژن ته‌گه‌ر پۆشاكی پساوان و پساویش پۆشاكی ژنان پۆشیت ده‌بیته
مایه‌ی گالته و سوو‌كایه‌تی، ئیمه‌ش وه‌هامان لى دیت.

كه‌واته نابى مەردى خاوه‌ن هیممه‌تی بلند به‌وینه‌ی خانمیکى به‌ناز و ابیت كه به
هۆكاره‌كانى ئارایشته‌ی رازینرا‌بیته‌وه..

ده‌بى ئیمه له‌ بواری شارستانیتیدا چاوه‌ له‌ ژاپۆنى‌یه‌كان بکه‌ین؛ ئەوه‌تا پارێزگاریی
داب و نهریته‌ نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌ كانی خۆیان کردوو‌ه كه هۆکاری مانه‌وه‌یانه‌ و، له‌ هه‌مان كاتدا
چا‌كه‌ کاری‌یه‌ كانی شارستانیتیشیان له‌ ئەوروپا وه‌رگر‌توو‌ه.

جا ماده‌م داب و نهریته‌ نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌ كانمان له‌ ئیسلامه‌وه‌ په‌یدا بووه‌ و هه‌ر به‌ ئیسلامیش
گه‌شه‌ ده‌كات، ئەوا پینووستی وا ده‌خوازى كه به‌ توندی له‌ دوو‌ رووه‌ ده‌ست به
ئىسلامه‌وه‌ بگرین..

ئیمه‌ ئومیدیکى گه‌وره‌مان به‌وه‌ هه‌یه‌ كه‌ كیلگه‌ی ئەنادۆل و رۆمه‌لى گه‌لێك لاوی
به‌غیره‌ت به‌ره‌م به‌ینیت. بى‌گومان و لاته‌كانى قه‌له‌م‌ره‌وى عوسمانى شوینی په‌یدا بوونی
په‌غه‌مبه‌ران و لانكى ده‌وله‌ته‌ خاوه‌ن شارستانیتى‌یه‌كان و هه‌لاتگه‌ی خۆرى ئیسلامه‌.

جا ته‌گه‌ر ئەم توانا و لیهاتنه‌ی كه‌ له‌ سروشتى مرۆفایه‌تیدا ریشكى داكو‌تاوه‌ به
باراناوی سه‌ر به‌ستی گه‌شه‌ بکات، ئەوا ده‌بیت به‌ دره‌ختیکى تووبای دره‌خشان و، لق و
په‌له‌ كانی به‌ هه‌موو لایه‌ كدا بلاو ده‌کاته‌وه‌ و، خۆر هه‌لات ده‌كات به‌ هه‌لاتگه‌ی خۆرى
رووناكى به‌خش بۆ خۆرئاوا، به‌ مه‌رجى مۆرانه‌ی "ته‌مه‌لى" كرمۆلى نه‌كات و، ژه‌هرى
"ئامانجه‌ كه‌سى‌یه‌كان" یش تىكى نه‌دات و نه‌یشوینیت..

شه‌ریعه‌تى خاوین له‌ به‌ر ئەوه‌ی له‌ لایه‌ن گو‌فتارى ته‌زه‌لى‌یه‌وه‌ هاتوو‌ه، ئەوا به‌ره‌و
ئه‌به‌دیش ده‌روات. چونکه دره‌ختى "مه‌یلی به‌ره‌و كامل چوون" به‌ ریشه‌ی خۆراك
وه‌رگرتنى له‌ پوخته‌ی توانای "به‌دواى‌یه‌ كدا هاتنى هزره‌كان" گه‌شه‌ ده‌كات، كه
ده‌ستكه‌وت و به‌ره‌مى مه‌یلی پێشكه‌وتنه‌ له‌ مرۆفدا، كه‌ ئەویش لقى "بوون" ه‌.

به‌لگه‌ی دره‌خشان له‌ سه‌ر ئەمه‌ بریتى‌یه‌ له‌وه‌ی كه‌ شه‌ریعه‌ت به‌ وینه‌ی گه‌شه‌ کردنى
زینده‌وه‌ر گه‌شه‌ ده‌كات و فراوانى به‌ده‌ست ده‌هینیت^(۱).

(۱) ئاشكرا به‌مه‌بەستى دانەر "فیقه‌ی شه‌ریعه‌ت" و "بواره‌كانى جینه‌جنى کردنیه‌تى". ده‌نا "شه‌ریعه‌ت" بۆ
خۆى كامله‌، به‌ به‌لگه‌ی ئایه‌تى: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾ (المائدة: ۳). (وه‌رگێڕ)

جا ئەو سەر بەستی و دادگەری و یە کسانێ یە کە باشترین سەدە کان و سەردەمی چوار جینشینە کان لە سایەیدا دەژیان، بە تایبەت لەو کات و رۆژگارەدا، بەلگە یە لە سەر ئەو ی کە شەریعەتی پاکی ئیسلام سەر جەم پە یو ئەندی یە کانی یە کسانێ و دادگەری و ئازادیی راستە قینە ی لە خۆیدا کۆ کردووە تەو ..

ئاسە واره کانی ئیمامی عومەر و ئیمامی علی و صەلاحە ددینی ئە ییووبیی کوردی - خویان لێی رازی بیټ - باشترین بەلگە یە لە سەر ئەم دە عوایە .
ئالێرەو هە من برباریکی بی گومان دە دەم کە :

دوا کە وتن و نزمبوونەو و بەدحالیی ئیستامان، ئەنجامی ئەم چوار هۆکارە ی خوارەو یە :

- ١- چاودیری نە کردنی فەرمانە کانی شەریعەتی خاوین .
- ٢- هەلسو کەوتی هەر پە مە کیی هەندی کەس لە مەراییکە ران .
- ٣- دەمارگیری نە فرەت لیکراوی نایە جی، ئیتر چ لە لایەن زانایە کی نەزان و چ لە لایەن نەزانیکی زاناو ه بیټ .

٤- لاسایی کردنەو ی تووتی ئاسا بۆ خراپکاری یە کانی شارستانی یی ئەو روپا، بەهۆی بەدبەختی، یان بەهۆی خراپ هەلبژاردنی خۆمان . هەر ئەمەش بوو بەهۆی واز هینانمان لە چاکە کاری یە کانی شارستانی یی، کە بە چەندین گێرو گرفت و دەردیسەری بە دەست دین .

جا ئە گەر کارمەندان بە ریکوینیکی ئەر کە کانی سەر شانیان جیبە جی بکەن و، خەلکانی تریش بە پێی بارودۆخی دەو رو بەر و خواستی زەمان و رۆژگاری ئیستا تیبکۆشن، ئەوا هیچ کە سێک کاتی زیاد ی لێ نامینیتەو ه کە لە هەر زەبیدا بە سەری بەریت .. خۆ ئە گەر هەر کامیان خۆی بە کاری هەر زەبیەو ه سەرقال بکات، ئەوا دە بیټ بە میکرو ئینیکی تر سناک لە جەستە ی کۆمەلگادا ..

هەر و هک مە حالە بە یە کجار جەستە ی زیندەو هەر هەلبووە شیتەو ه و بیتهو ه بە گەردیلە کان ..

هر بهو جزوهرش مه‌حاله به کتوپری و به یه کجاری ئهو جه‌سته‌یه له گهردیله کان پینکیت.

له‌بهر ئه‌وه، لابرندی کارمه‌نده‌کانی پینشو و له جه‌سته‌ی ده‌ولت و دانانی کارمه‌ندانی نوی له جییاندا کاریکی دژواره، گهر نه‌ئیم مه‌حاله..

ئاشکراشه جه‌سته‌ی ده‌ولت دواتر ئهو کارمه‌ندانه لاده‌بات که چه‌په‌لی یه‌کی ئه‌وتویان له خژدا شار دوو ه‌توهه چاکسازی هه‌لنه‌گریت، به‌لام دهر گای تۆبه و په‌شیمانی بۆ ئه‌وانه‌یان له‌سهر پشته که ده‌گورنجیت چاکسازی یان تیدا بکریت، به‌مه‌رجیک خۆر له خۆر ئاو هه‌لنه‌یه‌ت.

ئه‌وانه ده‌بیت سوود له ئه‌زموونیان وه‌ربگریت، چونکه پرکردنه‌وه‌ی شوینه‌کانیان به کارمه‌ندانی نوی چل سالی تر ده‌خایه‌نیت.

ده‌نا زمان دریتز کردن به خرابی بۆ هه‌موویان و سووکایه‌تی پین کردنیان کاریک ده‌کات یه‌کییتی ئه‌م نه‌توهه مه‌زنه دوو چاری په‌تایه‌کی ترسناک و کوشنده‌ی هزر و بیره بئی که‌لک و په‌وشته خراپه‌کان بکات^(۱).

□ له‌گه‌ل "عه‌مانۆئیل قهره‌صۆ"^(۲) دا:

"عه‌مانۆئیل قهره‌صۆ"ی جووله‌که، له هه‌ولینکدا بۆ کارکردنه‌سه‌ر "به‌دیعوززه‌مان" ویستی چاوی پینی بکه‌ویت. ئه‌ویش لاریی له‌م چاوپینکه‌وتنه‌ نه‌بوو. بۆیه‌رۆشت بۆ لای "به‌دیعوززه‌مان". به‌لام زۆری نه‌خایاند ئه‌م جووله‌که‌یه دیداره‌که‌ی به‌جی هیشته‌و، له ترسی کاریگه‌ریی که‌سایه‌تی "به‌دیعوززه‌مان" به‌په‌له هه‌له‌هات! هینده‌په‌شۆ کابوو خه‌ریک بوو باوه‌ر به‌خۆیشی نه‌کات کاتنی که‌وتی:

"ئه‌م پیاوه‌سه‌ر سوور هینه‌ره خه‌ریک بوو به‌قسه‌کانی خۆی کارم تیبکات و بمخاته ناو ئایینی ئیسلامه‌وه"^(۳)!

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۰۳-۶۱۷.

(۲) ئه‌ندامیکی بلندی مه‌حفه‌لی ماسۆنی و سه‌رۆکی حاخامه‌کانی ئه‌سته‌مبول و نوینه‌ری شاری سه‌لانیک بووه‌له‌په‌رله‌ماندا. له‌دواییدا رۆلینکی کاریگه‌ری بووه‌له‌رووداوی له‌سه‌ر کار لابرندی سولتان عه‌بدو‌لحه‌میدی دووه‌مدا!

(۳) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati

□ هه‌لوئسته‌کانی بهرامبهر "جۆن تورك" ^(۱) و "ئیتیحاد و تهره‌قی" ^(۲)

[مامۆستا نوورسی یه‌که‌م جار مرۆقه‌باشه‌کانی ئه‌وانی به‌چاک زانیوه، وه‌که‌ له‌ گه‌فتوگۆکه‌ی له‌ گه‌ڵ هۆزه‌کاندا (به‌یامی موناژه‌رات) به‌روونی ده‌رده‌که‌ویت:]
(پرسیار: ئیمه‌ له‌ میژه‌ و تا ئیستاش ده‌بیستین که‌ زۆربه‌ی ئه‌ندامانی "جۆن تورك" ماسۆنین، که‌ دوژمنایه‌تی ئایین ده‌که‌ن؟

وه‌لام: ئیستیب‌داد له‌ پیناوی هیشته‌وه‌ی خۆیدا ئه‌م جووره‌ پروپاگه‌ندانه‌ی خستوه‌ته‌ ناوتانه‌وه ^(۳)! بایه‌خ نه‌دانی هه‌ندیکیان به‌ ئایین، پشتی ئه‌م گومانه‌ی گرتوه‌ و هیژی داوه‌تی!

به‌لام دلنیا بن! ئه‌وانه‌یان که‌ نه‌رۆشتوه‌ته‌ ناو ماسۆنییه‌ته‌وه‌، ئامانجیان زیان‌گه‌یاندن نی‌یه‌ به‌ ئایین، به‌لکو‌ خزمه‌ت کردن و دا‌بین کردنی ئاسایشی نه‌ته‌وه‌یه‌. به‌لام هه‌ندیکیان

(۱) جۆن تورك (تورکیای لای) له‌ ده‌سته‌واژه‌ی (Jeunes Turces) ی فهره‌نسی وهرگیراوه‌. ئه‌م ناوه‌ به‌و کۆمه‌ل و که‌سانه‌ وتراوه‌ که‌ هه‌ر له‌ سه‌رده‌می سولتان عه‌بدولعه‌زیزه‌وه‌ نه‌یاری پژیسی فهرانه‌ه‌وا بوون له‌ ده‌وله‌تی عوسمانیدا. پوخته‌ی داواکاری‌یه‌کانی ئه‌م کۆمه‌ل و که‌سانه‌ بریتی‌یه‌ له‌ پراگه‌یاندنی "ده‌ستور" و "دامه‌زاندنی په‌رله‌مان". به‌هه‌یترینی ئه‌و کۆمه‌لانه‌ش کۆمه‌له‌ی "ئیتیحاد و تهره‌قی" بوو.

(۲) "ئیتیحاد و تهره‌قی" کۆمه‌له‌یه‌کی نه‌ینی بووه‌، قوتابی‌یه‌کی ئه‌لبانی به‌ ناوی "ئیسراهم ته‌مۆ" له‌ قوتابخانه‌ی پزیشکی سه‌ربازی، له‌ گه‌ڵ چه‌ند قوتابی‌یه‌کی هاوه‌لی له‌ سالی ۱۸۸۹زدا دا‌مه‌زاندوه‌. ئامانجی ئه‌م کۆمه‌له‌یه‌ له‌ سه‌ر کار لا‌بردنی سولتان عه‌بدولعه‌میدی دووه‌م بووه‌، و دروشمی "سه‌ربه‌ستی، یه‌کسانی، داد‌گه‌ری" ی هه‌له‌پییوو. مه‌حفه‌له‌ ماسۆنی‌یه‌کان پشتیان گرت و گه‌لێ کس له‌ ئه‌ندامه‌کانیان رۆشته‌ ناویه‌وه‌، هه‌روه‌ک چه‌ند ده‌وله‌تیکی زۆری له‌وروپاش ده‌ستی یارمه‌تی‌یان بۆ درێژ کرد. ئه‌م کۆمه‌له‌یه‌ کاتێ له‌ ناو سوپای سینی عوسمانیدا له‌ "سه‌لانیك" که‌ مه‌لّه‌ندی جووله‌که‌ی "دۆغه" و مه‌حفه‌لی ماسۆنی بووه‌، ته‌شه‌نه‌ی کرد، مه‌ترسی‌یه‌که‌ی له‌ سه‌ر ده‌وله‌ت په‌ره‌ی سه‌ند و، بزوتنه‌وه‌یه‌کی هه‌لگه‌رانه‌وه‌ له‌م سوپایه‌دا به‌ریا بوو، سه‌ر کرده‌کانی ئه‌م هه‌لگه‌رانه‌وه‌یه‌ چه‌ندین برووسکه‌یان ئاراسته‌ی سولتان کرد تیایدا داوا‌ی ده‌ستور و هینانه‌دیی "په‌رله‌مان" یان پینش چاو خست، سولتانیش بۆ پراگرتنی بارودۆخ مه‌شرووتیه‌تی دووه‌می له‌ سالی ۱۹۰۸زدا پراگه‌یاند. به‌لام پاش سالیك له‌ پراگه‌یاندنی ده‌ستور له‌ سه‌ر ته‌ختی حوکمه‌رانی لا‌برا، و "عه‌مه‌د ره‌شاد" ی برای خرایه‌ شوینی. هه‌رچه‌ند "ئیتیحاد و تهره‌قی" له‌ ماوه‌ی حوکمه‌رانی خۆیدا هه‌ندێ چاکسازی له‌ کارگیریی ولات و سوپای عوسمانیدا به‌ ئه‌نجام گه‌یاند، به‌لام به‌ ده‌ستیکی ئاسنین حوکمی گرتبووه‌ ده‌ست و، دیکتاتۆریتی‌یه‌کی سه‌تمکارانه‌ی دامه‌زرا‌ند، ده‌وله‌تی عوسمانی به‌ جه‌نگی جیهانی‌یه‌ که‌مه‌وه‌ گه‌لان. له‌ دوا‌ی هه‌دنه‌ی مۆندروس له‌ ۳۰/۱۰/۱۹۱۸زدا سه‌ر کرده‌کانی ئه‌م کۆمه‌له‌یه‌ هه‌له‌هاتن بۆ ده‌ره‌وی ولات!

(۳) هه‌روه‌ک ئه‌وانه‌ی که‌ بیست و پینج سال به‌ ئیستیب‌دای په‌ها حوکمیان ده‌کرد، ئایینداره‌کانیان به‌ "کۆنه‌پرست" ناو ده‌برد، تا‌کو ئه‌و له‌ پئی ترازانه‌ی پین بشارنه‌وه‌ که‌ هاوده‌می ئیستیب‌دای په‌هایه‌! (دانه‌)

زىداد لە پىيويست ھېرش دەكەنە سەر ئەو دەمارپەرستىيە نەفەرت لىكراوھى كە شايانى ئايىن نىيە.

وا ديارە ئىوھ ناوى "جۆن تورك" لەو كەسانە دەئىن كە پىشتر چەند خزمەتلىكىان پىشكەشى مەشرووتىت كردوو، يان ئەوانەى كە بە سەر بەستى و مەشرووتىت پازى بوون.

بەلام باش بزانن كە ھەندىك لەوانە موحاھىدى ئىسلامن و ھەندىكى تىرشىيان خۇيان بۇ سەلامەتى و ئاسايشى نەتەو بەخت كردوو. بەشى ھەرە زۆرى ئەوان و پىكھىنەرى گرىنى ژيانىان لە غەبرى ماسۆنىيە كانن و، زۆرىنەى ئىتتىحاد و تەرەقى لەوان پىكھاتوو..

ئەوھتا بە ئەندازەى ژمارەى ھۆزە كانى ئىوھ شىخ و زانا لەناو رىزە كانى "جۆن تورك" دا ھەيە؛ ھەرچەندەش تاقمىكى ھەرزە و خراپكارى "ماسۆنى" يان لە ئىواندايە، بەلام ئەوانە ژمارەيان كەمە و لە سەدا دە زياتر نابن. لە كاتىكدا كە نەو دە كەسە كەى تىريان مۇسلمان و باوھردارى و ھەك ئىوھن. خۇ ديارە بىرارىش بە گوئىرەى زۆرىنە دەردە كرىت..

كەواتە گومانى باشىيان بىن بىەن، چونكە گومان خراپى زىيان بە ئىوھش و بەوانىش دەگەيەئىت^(۱).

(پرسىيار: بۇچى - ھەركات بۆت بلوئىت - گومانى باش بەرامبەر حكومەتى مەشرووتىت و كەسانى نامولھىدى دەستەى "جۆن تورك" دەردە بىرەيت؟

وھلام: لەبەر ئەوھى ھەركات ئىوھ بۆتان بلوئىت گومانى خراپىيان بىن دەبەن، ئەوامن گومانى باشىيان بىن دەبەم!

جائە گەر بەو جۆرە بن ئەوا شتىكى باشە، دەنا بەو باسكردنەم رىنمايىيان دەكەم بەرەو پىنى پاست، تاكو بىگرنەبەر.

پرسىيار: پات سەبارەت بە "ئىتتىحاد و تەرەقى" چىيە؟

(۱) داوھەرىيەكان، موناھەرات، ل: ۳۴۲-۳۴۳.

وه‌لام: ههرچه‌نده من نرخ و به‌هایان ده‌زاتم، به‌لام ره‌خنه له توندوتیژی سیاسی‌یه کانیان ده‌گرم و، له ههمان کاتیشدا و هه‌تا راده‌یه‌ک پیروزیایی له به‌ش و لقه پو‌شنیبری و ئابووری‌یه کانیان ده‌گرم، به‌تایبهت له پاریز‌گاکانی خۆره‌لاتدا^(۱) (۳).

(ههرچه‌نده ئه‌و کاته "سه‌عیدی کۆن" زۆر به‌ توندوتیژی له دژی رینکخراوی "ئیتیحادی و ته‌ره‌قی" راوه‌ستا، به‌لام لایه‌نی حکوممه‌ته‌که‌ی، به‌تایبهت سوپاکه‌ی، گرتن. ئه‌وه‌بوو هه‌لوئستی ریز و سهر سوورمان و گوپراه‌تیی له به‌رامبه‌ره‌وه نواندن.. ئه‌مه‌ش هی ئه‌وه‌بوو که به‌ "هه‌ستی پینش روودان" په‌یی به‌وه بردبوو که ئه‌وه ده‌سته و تا‌قمه سهر‌بازی و کۆمه‌له‌ میلی‌یانه، دوا‌ی حه‌وت سال، یه‌ک ملیۆن شه‌هیدیان له نیواندا په‌یدا ده‌بی‌ت، که له په‌له‌ی ئه‌ولیا‌دان.. بۆیه به‌ بێ‌ ویست و ئیختیاری خۆی، دوا‌ی چوار سال لایه‌نی گرتن، که ئه‌مه‌ش پینچه‌وانه‌ی مه‌شره‌بی خۆی بوو.

به‌لام ههر که جه‌نگی یه‌که‌می جیهانی به‌ریا بوو، هه‌موو ئه‌وانی راته‌کاند و، رۆن و که‌ره‌ی پیروزی و به‌نرخ‌ی له‌و ماسته‌جیا کرده‌وه و، پاشماوه‌که‌ی کرد به‌ دۆیه‌کی بێ‌ نرخ. ئیتر "سه‌عیدی نو‌ی" ده‌ستی دایه‌ جیهاده‌که‌ی خۆی و به‌ پینچه‌وانه‌ی سه‌عیدی کۆنه‌وه ره‌فتاری نواند)^(۳).

(له سه‌ره‌تای سه‌رده‌می سه‌ره‌ستیدا چه‌ند که‌سیکی مولخیدم له ناوه‌ندی ئیتیحادی‌یه‌کاندا ده‌بینی که ده‌یان وت:

تایینی ئیسلام و شه‌ریعه‌تی محمه‌دی چه‌ندین یاسا و ده‌ستووری یه‌که‌جار به‌نرخ و گه‌شتی و سوودبه‌خشیان تیدا‌یه که شایانی جیه‌جی کردنن له کۆمه‌لگای ئاده‌میزاد به‌تایبهت له سیاسه‌تی عوسمانیدا.

واته: به‌هه‌موو هیژنکیانه‌وه لایه‌نی شه‌ریعه‌تی محمه‌دی‌یان ده‌گرت.

(۱) "ستم" له دابه‌شکردنی ناداد‌گه‌رانه‌ی "داد‌گه‌ری" دا‌ده‌رده‌که‌وینت! چونکه ناکرێ له‌به‌ر خراپیی یه‌که‌ دانه‌ که‌س هه‌ست و نه‌ستی هه‌زاران زامدار بکرینت. "توندوتیژی" جیا‌یه له "په‌رۆشی". چونکه ئه‌گه‌ر که‌سیکی له‌خۆبایی و له‌خۆپرازی لایه‌نی "حه‌ق" بگرینت ئه‌وا زۆر که‌س به‌ره‌و "نا‌حه‌ق" ده‌بات، له‌وانه‌شه له‌به‌ر ئه‌و توندوتیژی‌یه‌ی ده‌بنوینت، به‌ره‌و نا‌حه‌ق راپینچیان بکات! (دانه‌ر)

(۲) داوه‌ری‌یه‌کان، مونا‌زه‌رات، ل: ۳۸۹.

(۳) پاشبه‌نده‌کان، پاشبه‌ندی قه‌ستمۆنی، ل: ۱۷۱-۱۷۲.

جا ئەوان لەم خالەدا موسلمانن. واتە: هەرچەند بئى ئيمانن، بەلام لایەنى حەقیان گرتوو و جیبەجیبی دەکەن. بەو واتایەى که شایستەى ئەوون پێیان بوتريت: موسلمانى بئى ئيمان!

بەلام ئیستا کەسى وا هەیه لە خۆیدا خۆى بە ئیماندار دەزانیت و باوەرى بە خوا و پێغەمبەر ﷺ و پوڤى دواى هەیه، کە چى بە ناوى "مەدەنبیەت" هوه دەچیت پشتگیری لهو ئەوژمانە دەکات کە دژى شەریعتن و لە گەل بىانی یەکاندا رێک و هاویروران!
جا لەبەر ئەوهى یاساکانى شەریعتى ئەحمەدى جیبەجی ناکات - کە حەق و حەقیقەتن - و، بە چەشنیکى راستەقینە لایەنى ئەو یاسایانە ناگریت، ئەوا دەبیت بە ئیمانداریکى ناموسلمان!

دەتوانرئى بوتريت: هەر وهك ئیسلامى بئى ئيمان ناییت بە مایەى رزگار بوون، بە هەمان جۆر ئيمانى بئى ئیسلامیش - کە لەسەر بناغەى زانین بیت - خۆى راناگریت و رزگاریش بۆ مروڤ بەدەست ناهینیت^(۱).

داواکارى یەکانى له "ئیتیحاد و تەرەقى:

داواکارى یەكەم: دامەزراندنى "قوتابخانەى زهراء"

[لە فەسلنى پێشوردا ئەم داواکارى یەى مامۆستا سه‌عیدی نورسىمان بە دوور و درىزى روون کردوه. بۆ بەدەستھێنانى زانیارى لەبارەى هوه با خوینەرى بەرێز سەردانى ئەوئى بکات]^(۲).

داواکارى دووهەم: راستگۆیى و، ئەمانەتپارێزى و،

دەستبەر کردنى ئایندهى زانایان

(داوا یەكەم هەیه دەمەوئى لە گەل تاییبەتمەنداندا لىنى بکۆلمه‌وه و، مەسەلە یەكی گرنگیشم هەیه لە گەل حکوومەت و ئەشرفدا.. لە گەل ئەوانەى کە ماسۆنى نین لەناو کۆمەلنى "ئیتیحاد و تەرەقى" دا:

(۱) پاشبەندەکان، پاشبەندى بارلا، ل: ۱۲۲-۱۲۳.

(۲) پروانە ل: (۱۴۰-۱۷۴) ى ئەم کتیبەى بەردەست.

ئەى چینی تایبەتمەندان!

ئیمەى عەوام و کەسانى ناو قوتابخانەى ئایینی، داواى مافى خۆماتنان لى دە کەین:
 داواتان لى دە کەین گوفتارە کانتان بە کردار بەسەلمینن و.. قسوورى غەیری خۆتان
 بە بەهانه مەهیننەوه و.. لە نیوان خۆتاندا کار مەخەنە ئەستۆی یە کترەوه و.. لە خزمەتی
 ئیمەشدا - کە واجیبى سەرشاتانە - تەمبەتی مە کەن و.. ئەو شتانەى کە بەهۆی ئیئوه
 لە دەستمان دەرچوون، فریایان بکەون و بیانخەنەوه دەستمان و.. گوئی لە بارودۆخی
 ئیمە رابگرن و، لە پىداویستی یە کاتماندا راپوێژمان پى بکەن و، لە چۆنیتی ژیان و
 گوزەرمانان بپرسن و.. گالتەوگەبى خۆتان بچەنە لاوه!
 بە پونختى:

داواى دەستەبەر کردنى دواپوێژى کورده کان و زانایانیان دە کەین و، داواکاری
 بەشى خۆمانین لە واتای "ئىجتىهاد" و واتای "تەرەقى" نەك ناوە کەى!
 داواى شتىکتان لى دە کەین کە لای ئیئوه ئاسانە و، بە لای ئیمەشەوه گەلى
 گرنگ و مەزن و بايە خدارە^(۱).

داواکاریى سەنھەم: دامەزراندنى ئەنجومەنىكى

راپوێژکاری بۆ "ئىجتىهاد" و، بووژاندنەوهى "مەشیه خەت"

(لە کاتیکدا کە دەبینین "وەزارەت" لە بنەرەتدا پشت بە سى ئەنجومەنى راپوێژکاری
 دەبەستیت و، هەندى جاریش ئەم سى ئەنجومەنە پىداویستی یە زۆرە کانى وەزارەت ئەنجام
 نادەن، کە چى لە هەمان کاتدا "مەشیه خەت" تەسلىمى ئىجتىهادى یە کەس کراوه!
 بە تایبەت لەم کات و سەر دەمەدا کە پەيوەندى یە کانى نیوان هەموو شت و
 کاروبارىک، تەنانەت لە وردترین شتانیشدا، تابلێ ئالۆز بووه. سەرەپرای ئەو فەوزا
 سامناکەى لە راپوێژکاری یە کاندای هەیه و، ئەو بىر پەرتەوازەبى و پەروەشت نزمى یە
 تر سناکەش کە لە ئەنجامى بلاو بوونەوهى مەدەنییەتی درۆینەوه، لە ناوماندا بلاو بوونەتەوه.

(۱) داوهرى به کان، مونا زه رات، ل: ۳۸۰.

ئاشکرایه به‌ره‌نگار بوونه‌وی کارتی‌کردنه دهره‌کی‌یه‌کان له لایه‌ن ته‌نیا که‌سیکه‌وه، به‌ره‌ه‌تستیکی لاواز ده‌بیست. ئەوه‌تا بۆ خۆ‌گو‌نجاندن له‌گه‌ل ئەو کارتی‌کردنه دهره‌کی‌یا نه‌دا قوربانی به‌زۆر له‌ئه‌حکامی ئایین دراوه و له‌و پیناوه‌دا به‌خت کراوه!

خۆ ئەو کاته‌ی که‌ کاروباره‌کان ساکار و ئاسایی بوون و به‌م چه‌شنه‌ی ئیستا ئالتۆز نه‌بوو بوون و، خه‌لکی له‌خۆ ته‌سلیم کردن و ته‌قلیدیان بۆ زانیان به‌رده‌وام بوون، مه‌شیه‌خت ته‌سلیمی ئەنجومه‌نیکی راویژ‌کاری کرابوو، که‌ له‌که‌سانی به‌رز پیکهاتبوو، هه‌ر چه‌نده‌ش ئەنجومه‌نه‌که‌ به‌ته‌واوی رینکوپینگ نه‌بوو..

که‌چی ئیستا، که‌ هه‌رچی کاروباره‌ ئالتۆز بووه و جله‌وی ته‌قلیدی زانیان و شوینکه‌وتیان شل بووه، چۆن ته‌نها یه‌که‌ که‌س ده‌توانی‌ت ئەم هه‌موو ئه‌رکانه‌ی ئەستۆی ئەنجام بدات؟

رۆژگار دهری خست ئەم مه‌شیه‌خته، که‌ نوینه‌ری خه‌لافه‌ته، ته‌نها تایه‌ت نی‌یه‌ به‌ خه‌لکی ئەسته‌مبوول و ده‌وله‌تی عوسمانی‌یه‌وه، به‌لکو ده‌زگایه‌کی مه‌زنه‌ و هی هه‌موو موسلمانانه به‌گشتی.

به‌لام به‌م باره‌ی ئیستای، ته‌نانه‌ت پینمایی خه‌لکی ئەسته‌مبوولی پین هه‌لناسوورپیت، چ‌جای پینمایی کردنی جیهانی ئیسلامی!

له‌به‌ر ئەوه، پینویسته ئەم مه‌شیه‌خته بگه‌یه‌نریته‌ پله‌یه‌کی ئەوتۆ که‌ بتوانی‌ت بیست به‌ جینی پروای جیهانی ئیسلامی و، وه‌کو ئاوینه‌یه‌که‌ واییت بۆ ده‌رخستن و پيشاندانی گه‌روگرفت و کیشه‌کانی موسلمانان به‌گشتی و، بیست به‌سه‌رچاوه‌یه‌کی به‌پیتی به‌رکردنه‌وه و ئیجتیهاد.

ته‌نها ئەو کاته‌ ده‌توانی‌ت به‌ته‌واوی پینویستی و ئه‌رکی سه‌رشانی خۆی به‌رامبه‌ر به‌ جیهانی ئیسلامی ئەنجام بدات^(۱).

(له‌کاتی راگه‌یانندی ده‌ستووردا هینانه‌دی ئەم فیکره‌یه‌م^(۲) له‌ئەندامانی "تورکیای لاو" داوا کرد. به‌لام به‌ده‌نگمه‌وه نه‌هاتن. دوازه‌سال دوا‌ی ئەوه داوام لێ‌کردنه‌وه،

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، سنووحات، ل: ۷۳۷-۷۳۸.

(۲) واته: دامه‌زاندنی ئەنجومه‌نیکی راویژ‌کاری بۆ ئیجتیهاد.

ئەبجاره پێی رازی بوون، بەلام ئەنجومەنی نوێنەران هەلۆه‌شێنرابوو. وائێستا جارێکی تر دەبێخەمە پێش چاوی خاڵی چەقەهێز (نقطة تمرکز) ی جیهانی ئیسلامی^(۱).

داواکاریی چوارەم: چاکسازی له ئیدارە ی "حەمیدیه"^(۲)

له کوردستاندا

(ئەو سەربازە نەتەوویانیەکی کورد که پێیان دەوتریت "حەمیدیه" پێویستیان بە رێکوپێکی هەیه و هەرەمە کێتی قبوول ناکات..

چونکه "رێکوپێکی" هەم زیان ناهێلێت و هەم سووده گەوره کانیشی بۆ دەسته‌بەر دەکات.

بەلام "هەرەمە کێتی" ی برای مردن و نەمان - که دوورخستنه‌وه‌ی زیانه به زیانیکی تر - پێچەوانه‌ی یاسای ئوسووله^(۳).

(ماوه‌ی پازده‌ ساڵه له نیوان ئەو پێداویستیانه‌دا که بیرم لێ کردوونەتەوه، دوانیام کردووه به ئامانجی سەرە کیم. جگه له‌و دوانه‌ش هیچ هۆکاریکی تر شك نایه‌م که داهاتووی کوردستان دەسته‌بەر بکات.

یه که‌میان: یه کێتی نەتەوه‌یی.

دووه‌میان: گشتاندنی ئەوه‌ی که هاوکات له‌ گە‌ل زانسته‌ ئاینیه‌ کاندایانسته‌ شارستانی‌یه‌ تازه‌ کانیشت له‌ قوتابخانه‌ کاندایانترین، که بناغە‌ی ئەمەش سواری عەشیره‌ته‌ کانن.

(۱) داوهری‌یه‌کان، سنووحات، ل: ۷۳۶، (پەراویز).

(۲) دەولەتی عوسمانی له‌ کۆتایی سەده‌ی نۆزده‌هەمدا چەند قوتابخانه‌به‌کی له‌ کوردستاندا دامەزراند به‌ ناوی "قوتابخانه‌ی عەشیره‌ته‌ کان" که منالی هۆزه‌ کورد و عەرەبه‌کانی تێدا وەرده‌گیران. هەرۆه‌ک چەند لیوایه‌کی سوپای سواری له‌ هۆزه‌ کورده‌کان پێکھێنا به‌ ناوی "سواری حەمیدیه" که سوپایه‌کی نانیزامی بووه‌، پتر خزمەتی بەرژەوه‌ندی‌یه‌کانی دەولەتی عوسمانی و سەرۆک هۆزه‌ کورده‌کانی کردووه‌ تا ئەوه‌ی خزمەت به‌ میلیت بکات. دواي‌ راگه‌باندنی دەستور له‌ سالی (۱۹۰۸ ز) سەرله‌نوێ ئەم سواریانه‌ رێکخرا‌نەوه‌، بەلام له‌ دووه‌م سالی جەنگی جیهانی یه‌که‌مدا هەلۆه‌شێنرابوو. مامۆستا نوورسی دەپویست سوودی لیجایی ئەم هەنگاوه‌ی دەولەت له‌ کوردستاندا وەر‌بگیریت و به‌ ئاراسته‌یه‌کی باشدا بربیت، تا‌کو بکریت به‌ بناغە‌یه‌کی توندوتۆڵ بۆ لایندەیه‌کی باشتر. (وەرگێڕ)

(۳) داوهری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۳۶.

به پشت به‌سَن به‌م نه‌ینی‌یه، ده‌توام بی‌په‌روا بلّیم:
 پیوسته‌ئو که‌سانه‌ی که‌له‌ناو عه‌شیره‌ته‌کاندا نه‌بوونه‌ته‌سه‌رباز، بکرّین به‌
 سه‌ربازی میلی، تا‌کو‌ئو سه‌ربازیتی‌یه‌ی که‌وه‌ک تیشکی‌کاره‌با وایه، په‌یوه‌ندی‌یه‌کی
 کیمیایی ئاسا له‌نیوان ئهم عه‌شیره‌ته‌جیاوازه‌هاوسینانه‌دا پینکبه‌ینت.
 به‌تیکه‌لکردنی هزره‌کان و ئاواته‌کان، جه‌وه‌ری ئه‌وان و به‌های راسته‌قینه‌یان
 ده‌رده‌که‌ویت و، پرووناکیی زانسته‌کان و گه‌رموگورپی هیزی کورده‌کانیش له‌دایک
 ده‌بن^(۱).

(ته‌نها چاره‌سه‌ر بریتی‌یه‌له:

کردنه‌وه‌ی ده‌رگای بلندی سه‌ربازی و سواره‌ی عه‌شیره‌ته‌کان به‌پرووی قوتابخانه‌و
 زانسته‌تازه‌کاندا. هه‌روه‌ها زیندوو کردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌ئایینی‌یه‌پوو‌کاوه‌کانیش که
 کانه‌زای به‌خته‌وه‌ری‌بانه‌و، و تنه‌وه‌ی وانه‌ی زانسته‌پیوسته‌شارستانی‌یه‌کان، شان
 به‌شانی زانسته‌ئایینی‌یه‌کان، له‌لایه‌ن زانایانی کورده‌وه.

به‌پوختی: هه‌موو میلیله‌تیک، به‌تایه‌ت کورده‌کان، ده‌ستاویزی مه‌حکهم و ماکی
 راسته‌قینه‌یان "یه‌کگرتن"ه.

جانه‌گه‌ر ئهم‌یه‌کگرتنه‌کۆشکیک‌بیت، ئه‌وا "سواره‌ی عه‌شیره‌ته‌کان" هه‌روه‌ها
 "سه‌ربازی" له‌ژیر هه‌ر ناو‌نیشانیکدا بیت، بناغه‌یه‌کی درێژ و سه‌قفیکی توندوتۆلی ئه‌و
 کۆشکه‌پینکده‌هینت.

هه‌روه‌ها ئه‌و شته‌ی که‌پرووناکی به‌و کۆشکی‌یه‌کگرتن و یه‌کیبونه‌ده‌به‌خشیت،
 یاخود سووری خوینی ژبانی نه‌ته‌وه‌کان، که‌به‌وینه‌ی سه‌رچاوه‌ی گازی هه‌وا‌یه.
 بریتی‌یه‌له‌زانسته‌کان..

سواره‌ی عه‌شیره‌ته‌کانیش ده‌بن به‌قوتابخانه‌یه‌کی مه‌زنی زانسته‌تازه‌کان و
 کارگه‌یه‌کی پیشه‌سازی‌یه‌که‌جار‌گه‌وره. ده‌بنی حکومه‌تی مامۆستاشیان، به‌پیی
 ئاماده‌یی و لیهاتنی سواره‌کان، وانه‌یه‌کی رینکوپینکی‌یان بی‌بلّیته‌وه^(۱).

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۴۵.

(۲) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۴۷.

داواکاریس بیتجهم: پیاده کردنی "دادگیری" به

جیهه‌جی کردنی بریاره‌کانی شهرع

(ئه‌ی نوینه‌رانی خه‌لك! ئه‌و سوود و به‌رژه‌وه‌ندی‌یانه‌ی میلله‌ت كه به "مافه‌کانی خوا" گوزارشتیان لێ ده‌كریت، له بیستانی شارستانییدا به "شهریعت" ئاو‌دیژی بکه‌ن كه ئه‌و كانیای ژیانیه‌ خوا ناردوو‌یه‌تی، تاكو شارستانییتی‌یه‌ كه‌مان هه‌تاهه‌تایه‌ به‌م ژیانه‌، درێژه به‌ لاوی‌یه‌كه‌ی بدات و، "دادگیری خوایی"ش مافی پێ بدریت و وه‌ك خۆی ده‌ربكه‌ویت. چونكه‌ دادگیری خوایی له‌سه‌ر عهرشی شهریه‌تدا ده‌رده‌كه‌ویت.. ئه‌و ئه‌حكامانه‌ش بکه‌ن به‌ به‌رنامه‌ی كارتان كه‌ له‌ویوه‌ هاتوو‌نه‌ته‌ خواره‌وه‌، بۆ ئه‌وه‌ی پێویست به‌وه‌ نه‌بیت كه‌ به‌ بێ روخسه‌ت ده‌ستكاری له‌ مافه‌کانی خوادا بكریت. ده‌ست تێوه‌ردانیان به‌ بێ مۆله‌تی خاوه‌ن ماف كاریکی دروست ناییت^(۱).

(ئه‌و گه‌نجینه‌ نه‌پراوه‌ و ناكوژتایه‌ی چوار مه‌زه‌به‌كه‌، به‌ هه‌لتینجان و نووسینی بێ گومانی ملیۆنان بلیمه‌ت دارپێژراوه‌ و، به‌ وینه‌ی دره‌ختی تووسا په‌لوپۆی بلاو‌بووه‌ته‌وه‌. چ له‌ رووی سیاسه‌ت و چ له‌ رووی به‌رژه‌وه‌ندی‌یه‌وه‌ ده‌ستگرتن به‌ هه‌ر بابه‌تیکی هه‌ر كامینکیان به‌ كاریکی دروست بینراوه‌ و، نه‌ینی: ﴿ولا رطب ولا یابس إلا فی کتاب مبین﴾ ته‌فسیر كرده‌وه‌.. ئه‌و گه‌نجینه‌یه‌، لیوانلیوه‌ له‌و گه‌وه‌هه‌رانه‌..

كه‌واته‌ بۆ رێكخستن و به‌ ده‌ستوور کردنی ئه‌و ئه‌حكامه‌ دادپه‌روه‌رانه‌ و ئه‌و راستی‌یه‌ به‌رزانه‌ی شهریه‌تی خاوین، سه‌ردانی بیر و بۆچوونی گشتیی هه‌لگرانی شهریه‌ت بکه‌ن، تاكو راستی‌یه‌کانی مه‌شرووتیه‌ت و بریاره‌کانی یاسای بنه‌رته‌تی به‌ شیوه‌یه‌کی تۆکه‌تر و پوونتر له‌ شهریه‌تی خاوینه‌وه‌ هه‌لبه‌گۆزن و رێکی بجنه‌ن، وه‌ك ئه‌وه‌ی كه‌ به‌ هیممه‌تیکی كه‌م "مجلة الأحكام" یان^(۲) رێكخست..

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۴۸.

(۲) (مجلة الأحكام) کتێبێکه‌ یاسای مه‌ده‌نی ده‌وله‌تی عوسمانیی تیندا تۆمار كراوه‌، كۆمه‌لیك زانای فیه‌قی ئیسلامی به‌ سه‌رۆکایه‌تی زانای گه‌وره‌ و وه‌زیری دادی ئه‌و رۆژگاره‌ "مه‌حمه‌د جه‌وده‌ت" بابته‌کانی فیه‌قی مه‌زه‌بی حنه‌فی‌یان به‌ شیوه‌ی قانوون دارشروه‌ته‌وه‌. دواتر "مامۆستا عه‌لی حه‌یده‌ر" كه‌ سه‌رۆکی یه‌كه‌می داداگای ته‌مبیز و ته‌مینی فه‌توا و وانه‌بۆی ئه‌و کتێبه‌ بووه‌ له‌ کۆلیجی مافه‌کان له‌ سه‌سته‌مبوول، شه‌رحیکی

چونکه "یه کیتی گشتی" که پستی توندوتولی ده‌ست پیوه‌گرتنه بۆ ژیانمان، به‌م شیوه‌یه به‌هیز ده‌بیت و دیتهدی^(۱).

(پیشان‌دانی هه‌ژاری بۆ ئه‌وروپا له‌ بواری "ئه‌حکام" دا و سوانکردنی "ئه‌خلاق" لییان، له‌ کاتیکدا که خۆمان خاوه‌نی گه‌نجینه‌ی گه‌وه‌ره‌کانین، خیانه‌تیکی گه‌وره‌یه‌ له‌ ئاینی ئیسلام و کوشتنی ژبانی نه‌ته‌وه‌یه.

ئاین بۆ دنیا به‌خت ناکریت. ئاینی ئیسلامیش، که له‌سه‌ر به‌لگه‌ عه‌قلی‌یه‌ کان بنیات نراوه، به‌ پیوه‌ری ئاینیکی دیکه‌ به‌راورد ناکریت.

به‌لێ، ئیمه‌ پیوستمان به‌ "وه‌رگرتن" هه‌یه‌ له‌ ئه‌روپا.. پیوستمان به‌ وه‌رگرتنی ئه‌و لایه‌نانه‌یه‌ که له‌ به‌ریوه‌بردنی مال و سامان و، ریک‌خستنی هه‌یزی جه‌نگی و ده‌ریایی و، هونه‌ری پیشه‌سازیدا به‌ که‌لکمان دین. ئه‌مه‌ش به‌ فرمانی ئاینه‌که‌مان..

ئه‌وروپاش ته‌نها "دادگه‌ری"ی له‌ ئیمه‌ ده‌وێت و، چاوه‌روانی "شارستانیتی" مان لێ ده‌کات، تاکو هاوسه‌نگی‌یه‌ که‌ تیکنه‌چیت.

ئیمه‌ شه‌ریعه‌ته‌که‌مان له‌سه‌ر ئه‌م دوو بناغه‌یه‌ بنیات نراوه و، به‌ ته‌واوه‌تی چاودیره‌ به‌سه‌ریانه‌وه^(۲).

(هه‌روه‌ها با "هه‌یز" له‌ یاسادا بیٔت، ده‌نا ئیستبداد دابه‌ش ده‌بیٔت. هه‌یزی "یاسا"ش له‌ به‌هه‌یزی یاسادانه‌ره‌که‌یه‌وه‌ سه‌رچاوه‌ ده‌گریت.

ئه‌و هه‌یزه‌ی که له‌و یاسا خراپه‌دا هه‌یه‌ و، له‌وه‌وه‌ که‌ بیروباوه‌ری راسته‌قینه‌یه‌، له‌ ماوه‌یه‌کی که‌مدا هه‌موو پۆژه‌ه‌لات و پۆژئاوای نوقمی دادگه‌ریی خۆی کرد.

له‌ شه‌ریعه‌تدا گوپراه‌لی کردن بۆ گه‌وره‌ و کاربه‌ده‌سته‌کان جیساوازه‌ له‌ ئیستبداد، چونکه‌ پایه‌به‌رزترین که‌س له‌ شه‌ریعه‌تدا ئه‌وه‌یه‌ که له‌ دیلیتی "ده‌روون"ی رزگاری بووه‌ و، به‌هۆی سه‌ره‌ستی شه‌ری‌یه‌وه‌ بووه‌ته‌ مرفیکی کامل! هه‌ر له‌به‌ر ئه‌مه‌شه‌ که‌ ریزی لێ ده‌گریت و گوپراه‌لی‌یه‌کی ئاوته‌ی خۆشه‌ویستی له‌ روودا ده‌نوێریت.

گرنگی بۆ نووسیه‌وه‌. له‌ لایه‌ن پارێزه‌ر "فه‌می حسه‌بنی"یه‌وه‌ به‌شی "موعه‌مه‌لات و جینایات"ی کراوه‌ به‌ عه‌ره‌بی. (وه‌رگه‌یر)

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۴۹.

(۲) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۵۴-۶۵۵.

ئهمه جیاوازه لهو ئیستیداده‌ی که له‌سهر ترس و زۆره‌ملی بنیات نراوه و، له‌م سهرده‌مه‌ی ئیستاماندا به‌هۆی بیدار بوونه‌وه‌ی بیری خه‌لکی‌یه‌وه توانای له‌ده‌ست داوه^(۱).

(به‌هه‌موو هیزنکمه‌وه ده‌لیم: هیچ لایه‌نیکی جوانی شارستانی نی‌یه که ئایینی ئیسلام، چ به‌راشکاوای چ به‌ناوه‌رۆک چ به‌رپێدان، له‌خۆی نه‌گرتبیت، یاخود باشتری له‌لا ده‌ست نه‌که‌ویت)^(۲).

* * *

□ نه‌یاری کردنی بۆ "ئیتیحاد و ته‌ره‌قی و، به‌ناره‌وا دانانی خۆشویستیان (هه‌له‌ی "تورکیای لاو" له‌وه‌دا بوو که نه‌یانده‌زانی ئاین بناغه‌ی ژیان؛ بییان وابوو: نه‌ته‌وه شتیکه و ئیسلامیش شتیکی تری جیاوازه!

هۆکار و هانده‌ری ئهم هه‌له‌یه‌شیان شارستانی سهرده‌م بوو که ئهو چه‌شنه بۆچوونه‌ی بلاو ده‌کرده‌وه و، به‌وه‌ی که ده‌یوت: "به‌خته‌وه‌ری ته‌نها له‌ژیاندایه" به‌سهر بیری خه‌لکدا زال بووبوو.. به‌لام پڕۆژگار ده‌ری بخست که پرسیای ئهم شارستانی‌یه، بێ که‌لک و زیانبه‌خشه^(۳)!

ئنجاقا تاقیکردنه‌وه بێ گومانه‌کانیش چه‌سپاندیان که: "ئاین ژیان و پروناکی و بناغه‌ی "ژیان" ..

زیندوو کردنه‌وه‌ی ئهم نه‌ته‌ویه به‌ژیانده‌وه‌ی ئاین ده‌بیت، هه‌ر ته‌نها ئیسلامیش په‌یی به‌م راستی‌یه بردوو.

ئه‌ندازه‌ی به‌ره‌ویش چوونی نه‌ته‌وه‌ی ئیمه به‌پێژه‌ی ده‌ستگرتیه‌تی به‌ئاینه‌وه و، مه‌ودای دواکه‌وتن و نزمبوونه‌وه‌شی به‌ئه‌ندازه‌ی پشتگرتنی خستنی ئاینه‌که‌یه‌تی.. به‌پنجه‌وانه‌ی ئاینه‌که‌ی ترا ئهمه‌ش راستی‌یه‌کی میژووویه، له‌بیر براوه‌ته‌وه^(۴)!

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۵۸-۶۵۹.

(۲) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۷۲.

(۳) ئاماژه‌یه‌کی پرون و ئاشکرایه بۆ شارستانی موحیدی سته‌مکار که ئیستا به‌ئازاری سهرمه‌رگه‌وه گیرۆده‌یه! (دانهر)

(۴) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی سی و دووه‌م، ل: ۷۸۹.

(وتیان: جاران نه‌یاری ئیتیحاد و تهره‌قی بوویت، که‌چی ئیستا لییان بیده‌نگیت؟

وتم: له‌بهر زۆری هی‌رش‌ی دوژمنان له‌سه‌ریان.

ئامانجی ئەو هی‌رش‌ه‌ی که دوژمنان ده‌یکاته سه‌ریان ئەو دامه‌زراوی و تین و غیره‌ته‌یه که له‌واندا هه‌یه و، ئەوه‌شه که نابن به‌هۆکار و ئامرازیک بۆ پیاده‌کردنی ئامانجی دوژمنان له‌ژه‌راوی کردنی هزر و بیری موسلماناندا. ئەمه‌ش له‌چاکه‌کاری‌یه‌کانی ئەوانه.

من لام وایه به‌وینه‌ی دوو تایی تهرازوو ری‌نگاکه‌ش دوانه؛ سووکی‌ی تابه‌کیان قورسی‌ی تاکه‌ی تر به‌ره‌م ده‌هینیت. ههر بۆیه من له‌ته‌نیشتی "ئه‌نترانیک" وه^(۱) زلله‌ی خۆم له "ئه‌نوه"^(۲) ناده‌م و، له‌پال "فینزیلیۆس" ی‌شدا^(۳) دا له "سه‌عید حه‌لیم" ی^(۴) ناسره‌وینم. پیم وایه ئەو که‌سه‌ی زلله‌یان ئاراسته‌ده‌کات نزم و بێ نر‌خه^(۵).

(به‌لێ، من نه‌یاری ئەو لقه‌خۆسه‌پینه‌ی ئیره‌ی "ئیتیحاد و تهره‌قی" بووم که شه‌وقی خه‌لکی نه‌هیشت و، خۆش‌حالی‌ی لێ زران‌دن و، ده‌ماری دوور‌وویی و لایه‌نگیری تیدا

(۱) سه‌رۆکی ری‌نخ‌راوی "تاشناق" ی ئه‌رمه‌نی‌یه که سه‌رده‌مانیکی زۆر ده‌وله‌تی عوسمانی به‌شۆر‌شه‌کانی سه‌رفال کردبوو.

(۲) ئه‌نوه پاشا: (۱۸۸۱-۱۹۲۲ز) له‌حکومه‌تی ئیتیحاد و تهره‌قیدا سالی (۱۹۱۳ز) وه‌زیری جه‌نگ بووه. دوا‌ی جه‌نگی یه‌که‌می جیهانی بۆ ئه‌لمانیا هه‌لهات و، پاشان پۆشت بۆ تورکستان و سوپا‌یه‌کی بز به‌ره‌نگاری پووسه‌کان پیکه‌ینا و له‌وێ له‌جه‌نگیکدا شه‌هید بوو.

(۳) فینزیلیۆس (۱۸۶۴-۱۹۳۶): سیاسه‌مه‌داریکی ناوداری یۆنانی‌یه و یه‌کێکه له‌پساوه‌به‌ناوبانگه‌کانی ده‌وله‌ت. له‌پشدا پارێزه‌ر بووه، پاشان رۆژنکی گرنگی بینه‌وه له‌سه‌ر کردایه‌تی کردنی شۆرش‌ی کریت (۱۸۹۶-۱۸۹۷) دا له‌دژی ده‌وله‌تی عوسمانی. سالی ۱۹۱۰ز وه‌زاره‌تی یۆنانی پیکه‌یناوه. گه‌لێ ئاشوویی چه‌کدارانه‌ی له‌دژی حکومه‌تی پاشایه‌تی ری‌نخ‌ستوه، به‌لام هه‌ر هه‌موویان سه‌رکوت کراون. سالی (۱۹۲۵ز) رای‌کردوه بۆ فه‌رنسا و له‌وێ دوا‌ی سالی‌ک کۆچی دوا‌ی کردوه.

(۴) سه‌عید حه‌لیم پاشا: (۱۸۶۳-۱۹۲۱ز) سه‌رۆک وه‌زیرانی حکومه‌تی ئیتیحاد و تهره‌قی بوو له‌و ده‌مه‌دا که "ئه‌نوه پاشا" وه‌زیری جه‌نگ بوو. له‌گه‌ل شه‌ست و هه‌وت که‌سی تری هاو‌رئیدا به‌وه تاوانبار کرا که ده‌وله‌تی عوسمانی‌یان له‌جه‌نگی جیهانی‌دا رای‌نجی جه‌نگ کردوه و، له‌ئه‌نجامی ئەوه‌دا بۆ دوورگه‌ی "ماتته" دوورخراوه‌وه. دوو سال له‌وێ ماوه‌یه‌وه. ئنجا په‌نای برده‌به‌ر ئیتالیا، چونکه‌ رۆشنتی بۆ ناو تورکیا و میسر لێ قه‌ده‌غه‌ کرابوو له‌بهر له‌وه‌ی ئەو ده‌مه له‌لایه‌ن به‌ریتانیاوه‌ داگیر کرابوون. له‌به‌رواری: ۱/۶/۱۹۲۱ له‌نزیکی رۆما به‌ده‌ستی که‌سێکی ئه‌رمه‌نی کوزرا.

(۵) داوه‌ری‌یه‌کان، سنووحات، ل: ۷۵۳-۷۵۴.

ورووژاندن و، بوو به هۆی نانه‌وه‌ی جیاوازی و پهرته‌وازیه‌ی له نیوان خه‌لکیدا و، حیزب و ده‌سته و تاقمه‌ قهومی‌یه‌کانی هینایه‌گۆرئ و، به پرواته‌ت ناوی "مه‌شرووتیه‌ت"ی له خۆی نا، به‌لام له راستیدا "ئیسیتیدا"ی راسته‌قینه‌ی نواند، ته‌نانه‌ت ناوی ئیتیحاد و تهره‌قیشی چه‌په‌ل کرد^(۱).

(له سه‌دا نه‌وه‌دی ئەم بزوتنه‌وه‌یه^(۲) له دژی ئیتیحاد و تهره‌قی و دیکتاتۆریه‌تیان ئاراسته‌ کرابوو)^(۳).

(ئەم حکومه‌ته‌ چه‌ته‌یه‌ له رۆژگارانی "ئیسیتیدا" دا دۆژمنایه‌تی "ژیری"ی ده‌کرد. که‌چی وایستا دۆژمنایه‌تی سهرانسه‌ری "ژیان" ده‌کات. جا‌ته‌گه‌ر حکومه‌ت به‌م شکل و شیوه‌یه‌ بی‌ت، ئەوا با بژی "شیتی" .. بژی "مردن" .. "دۆزه‌خ"یش هه‌ر بژی بز سته‌مکاران)^(۴)

("قه‌ده‌ری خوا" له‌سه‌ر ئەو مه‌یله‌ی به‌لای ئەه‌لی دنیا‌دا هه‌مه‌ و ئەوانیش شایانی نین، به‌ده‌ستی ئەو سته‌مکارانه‌ی ئەه‌لی دنیا سزام ده‌دات! به‌پێی ئەو ده‌ستووره‌ی که‌ ده‌لیت: "پاداشت و ئەنجامی خۆشه‌ویستی نامه‌شرووع، دۆژمنایه‌تی‌یه‌کی سته‌مکارانه‌یه‌!"

جا بۆیه‌ لایه‌نی بی‌ ده‌نگیم گرت، چونکه‌ ده‌مزانی شایانی ئەم زلله‌یه‌م .. ئەوه‌بوو من به‌سیفه‌تی سه‌رکرده‌ی خۆبه‌خشه‌ران له‌ جه‌نگی‌یه‌ که‌می جیهانیدا به‌شدار بووم و، پۆشتمه‌ ناو چه‌ندین جه‌نگه‌وه‌ و قوتایی‌یه‌ باش و خۆشه‌ویسته‌کانیشم له‌و جه‌نگانه‌دا به‌خت کرد و، ته‌قدیر و ریزی "ئه‌نوه‌ر پاشا"ی سه‌رکرده‌ی گشتیی سوپام به‌ده‌ست هینا و، له‌ جه‌نگدا پینکرام و، به‌ زامداری‌یه‌وه‌ دیل کرام.

ئنجا دوا‌ی گه‌رانه‌وه‌شم له‌ دیلی، به‌هۆی دانانی په‌یامی "شه‌ش هه‌نگاوه‌کان"ه‌وه‌، که‌ به‌ر به‌ره‌ کانی ئینگلیزم تیدا کرد له‌و ده‌مه‌ی که‌ ته‌سته‌مبوولیان داگیر کردبوو، خۆم خسته‌ ناو باوه‌شی مردنه‌وه‌ ..

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، پروانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۳۱.

(۲) واته‌ پرووداوی "۳۱"ی مارت.

(۳) داوه‌ری‌یه‌کان، پروانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۳۵.

(۴) داوه‌ری‌یه‌کان، پروانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۱۰.

واته هاو کاری ئه‌و براده‌رانم کرد که بئ هیج هۆکاریك منیان خسته ناو تازار و سزای دیلی یه‌وه.

ئهمه‌ش پاداشتی ئه‌وان بوو بۆ یارمه‌تی یه‌کام، ئه‌وه‌بوو له‌ ماوه‌ی سنی مانگدا هینده گروگرفت و تازاریان هینایه‌ پئیم که گه‌لئ زیاتر بوو له‌و تازاری دیلی یه‌ی بۆ ماوه‌ی سنی سال له‌ رووسیدا پئوه‌ی تلامه‌وه^(۱).

□ هه‌لتۆستی به‌رامبه‌ر پشئویی دوای راگه‌یانندی سه‌ربه‌ستی

(له‌ سه‌ره‌تای سه‌رده‌می سه‌ربه‌ستیدا [واته‌ راگه‌یانندی ده‌ستور] چهند کۆمه‌لئیکی جۆراوجۆر له‌ ژئیر ناوی چه‌ندین "یانسه" ی زۆر و زه‌به‌نده‌دا بۆ په‌ناهی‌نه‌ره‌کان، له‌ پئشه‌نگیانه‌وه "رۆم" و "ئهرمه‌ن" دامه‌زران و، وه‌ك چۆن به‌ رووخانی بورجی بابل نه‌ته‌وه‌کانی ژئیر سایه‌ی ئه‌و ده‌وله‌ته‌ په‌رته‌وازه‌ بوون و بلاو بوونه‌وه، ئه‌وانیش بوون به‌هۆی پارچه‌ پارچه‌بوون و په‌رته‌وازه‌بوونی دلّه‌کان. ته‌نانه‌ت هه‌ندیکیان بوون به‌ پاروویه‌کی ئاماده‌ی ئه‌وتۆ که بیانی یه‌کان قوتیان دان و، هه‌ندیکی تریشیان هینده گومرا بوون که به‌ ته‌واوی له‌ پئ ترازان^(۲).

(به‌ هۆی ئه‌و وتاره‌ هانده‌رانه‌ی که رۆژنامه‌کان له‌ ماوه‌ی هه‌شت نۆ مانگدا بلاویان کرده‌وه و.. ناو نووس کردنی خۆبه‌ختکاران له‌ لایه‌ن ده‌سته‌ و پێره‌ جیاجیا‌کانه‌وه و.. زالبوونی سه‌ر کرده‌کانی کووده‌تا که و.. ته‌شه‌نه‌ کردنی سه‌ربه‌ستی په‌ها بۆ ناو سه‌ربازه‌کان به‌ شیوه‌یه‌ك که دژی بنه‌مای گوپراپه‌لئیی سه‌ربازی بیست و.. ته‌لقیندانی سه‌ربازه‌کان له‌ لایه‌ن که‌سانی نابهرپرس و بئ ئامانجه‌وه به‌و شتانه‌ی که پێیان وابوو دژ و پینچه‌وانه‌ی ئادابی ئایین بیست.. به‌هۆی هه‌موو ئه‌مانه‌وه، تۆقاندن و به‌ربادی و هه‌ر مه‌کیتی سه‌رانسه‌ری ناوه‌نده‌کانی گرتوه‌وه.

ئنجا دوای ئه‌وه‌ی که شیرازه‌ی گوپراپه‌لئیی پچرا، که‌سانی خۆسه‌پین و ده‌مارگیره‌ نه‌زانه‌کان و ئه‌وانه‌ش که بئ به‌شن له‌ داوه‌ریی ژیری له‌ ئاییندا، به‌ گومانی چاکه‌ کاری، تۆوی خۆیان له‌و زه‌له‌کاوه‌ بۆگه‌نه‌دا چاند و، سیاسه‌تی گشتیی ده‌وله‌ت که‌وته‌ ده‌ستی

(۱) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی شازده‌هم، ل: ۱۲۵-۱۲۶.

(۲) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی بیست و شه‌شم، ل: ۵۳۸.

نه‌فامان و، نزیکه‌ی یه‌ک ملیۆن گولله به‌ه‌وادا ته‌قینرا و، ده‌سته ناوخۆ و ده‌ره‌کی یه‌کانیش خۆیان له بارودۆخه‌که‌دا هه‌لقور تاند^(۱).

□ وتاریک به‌زمانی کوردی بۆ گه‌لی کورد^(۲)

(ئه‌ی گه‌لی کوردان!

ئیتیفاقی ده‌قووه‌ت، ئیتیحادی ده‌حه‌یات، د‌برایه‌تی ده‌سه‌عاده‌ت، حکوومه‌تی ده‌سه‌لامه‌ت هه‌یه.

کابیکا ئیتیحادی و شریتا موحه‌به‌تی قه‌وی بگ‌رین، داوه‌ژ به‌لایین خه‌لاس که.
 قه‌نج گوه‌نی خووه‌بدنه‌نی، دا‌ئه‌زی تشته‌کی ژ وه‌را بیژم:
 هوون بزانی کو سێ جه‌وه‌ه‌را مه‌هه‌نه، حیفا خووّه ژ مه‌دخووزن:
 یه‌ک: ئیسلامیه‌ت، کو هه‌زار هه‌زار خوینا شه‌هیدان به‌هایی وئێ دانه.
 ئی دوودووا: ئینسانیه‌ت، کو لازمه‌ئهم خووه‌نه‌زه‌را خه‌لقی ده‌ب‌خدمه‌تا عه‌ق‌لی،
 جوامیری و ئینسانیه‌تی ئو خووه‌نیشانی دنیه‌یی بدین.
 ئی سسیان: میللیه‌تا مه‌یه، کو مه‌زه‌یه‌تی دا مه.
 ئی به‌ری کو ب‌قه‌نجی ئو خووه‌ساغین، ئهم ب‌کاری خووه، ب‌حیفا میللیه‌تا
 خووه، پروحنی وان قه‌برا وان ده‌شاد بکین.
 پشتی وئێ، سێ دوژمنی مه‌هه‌نه، مه‌خه‌راب دیکین:
 یه‌ک: فه‌قیرتی یه. چیل هه‌زار حه‌مالی ئیسته‌نبوولنی، ده‌لیلی وئێ یه.
 ئی دوودوویان: جه‌هاله‌ت و بی‌خوانده‌نی. کو هه‌زار ژ مه‌دا یه‌ک قازه‌ته‌نیکارن
 ب‌خوینن، ده‌لیلا وئێ یه.

ئی سسیان: دوژمنی و ئیختیلافه. کو ئه‌ف‌عه‌داوه‌ت قووه‌تا مه‌وندا دکه، مه‌ژی
 موسته‌حه‌قی ته‌ریه‌تی دیکه و، حکوومه‌ت ژ یێ ئینسافیا خووه‌زولم ل مه‌دیکیر.

(۱) داوه‌ری یه‌کان، پروانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۳۷.

(۲) به‌پێی ئه‌و زانیاریانه‌ی که‌تا ئیستا له‌به‌رده‌ستدان، ئهم وتاره‌تاقانه‌به‌ره‌می بلاو‌کراوه‌ی مام‌زستا سه‌عیدی نوورسی یه‌به‌زمانی کوردی (کرمانجی ژووروو) له‌یه‌که‌م ژماره‌ی رۆژنامه‌ی "ته‌عاون و ته‌ره‌قیی کورد" دا که‌له‌به‌رواری ۲۲/۱۱/۲۰۰۸ ز ده‌رچوو، بلاوی کردووه‌ته‌وه. ئیمه‌دوا به‌دوای ده‌قی وتاره‌که، له‌به‌راوه‌ی خستوو‌مانه‌ته‌سه‌ر شیوه‌زاری کرمانجی خواروو. (وه‌رگیر)

کروه‌ئو سه‌ح کر، بزاین چارامه‌ئوه کو ئهم سنی شووری ئه‌لماس ب ده‌ستی خووه بگرین، تا کو ئهم هه‌ر سنی جه‌وه‌را خووه ژ ده‌ستی خووه نه‌کین، هه‌ر سنی دوژمنی خووه سه‌ر خووه پراکین:

ئو شووری عدل و معاریف و خواندنه.

ئی دوو‌دوویان: ئیتیفاق و موحه‌به‌تا میلی‌یه.

ئی سسیان: ئینسانی ب نه‌فسا خووه شوغلا خووه بیکه و، مینا سه‌فیلان ژ قودره‌تا خه‌لقی هیفی نه‌که و پشتا خووه نه‌ده‌نی.

وه‌سیه‌تا پاشی:

خواندن.. خواندن.. خواندن!

ده‌ستی هه‌ف گرتین.. ده‌ستی هه‌ف گرتین.. ده‌ستی هه‌ف گرتین^(۱).

(۱) داوهری‌یه‌کان، وتاره‌کان، ل: ۶۴۲-۶۴۳. ئهمه‌ش له‌خواره‌وه ده‌قی وتاره‌که‌یه به‌زاری کرمانجی خواروو:

(ئه‌ی گه‌لی کوردان)

له‌یه‌کگرتندا هیز و.. له‌یه‌کئیدا ژیان و.. له‌برایه‌تیدا به‌خته‌وه‌ری و.. له‌حکوومه‌تا سه‌لامه‌تی هه‌یه.

به‌توندی ده‌ست به‌گوریسی یه‌کئینی و پتی خۆشه‌ویستی یه‌وه‌بگرن، تا کو له‌به‌لا پرزگارتان ببیت.

باش گویم لئ بگرن هه‌تا شتیکنان بئ بئیم: بزانی! ئیمه‌ سنی گه‌وه‌رمان هه‌یه که ده‌خوازن بیانپارێزین:

یه‌که‌میان ئیسلامه‌تی یه، که هه‌زار هه‌زار خوینی شه‌هیدانمان له‌به‌هائیدا داوه.

دوو‌هه‌میان: ئینسانیه‌ته، که پئویسته له‌پیش چاوی خه‌لکیدا، به‌خزمه‌تی عه‌قلی، جوامیری و مرۆف

په‌روه‌ری خۆمان پیشانی دنیا بده‌ین.

سنی هه‌میان: نه‌ته‌وا به‌تیمانه، که تایبه‌غه‌ندبی به‌ئیمه‌ داوه.

پیشینانمان که بۆ خۆیان کاردروست و ریکوینک بوون، ده‌بئ ئیمه‌ به‌کاره‌کانمان و پاراستنی نه‌ته‌وا به‌تیی

خۆمان، گیانی هه‌وان له‌گۆره‌کانیاندا شاد بکه‌ین.

دوای ئه‌وه.. سنی دوژمنان هه‌یه که ئیمه‌ له‌ناو ده‌به‌ن:

یه‌که‌م: هه‌زاری یه. چل هه‌زار حه‌مان له‌ته‌سته‌مبوولدا به‌لگه‌یه له‌سه‌ری.

دوو‌هه‌م: نه‌زانی و نه‌خوینده‌واری یه. که له‌هه‌زار که‌سدا یه‌کینکمان ناتوانیت پۆژنامه‌ بخوینیتسه‌وه،

به‌لگه‌ی ئه‌وه‌یه.

سنی هه‌م: دوژمنابه‌تی و دوو‌به‌ره‌کی یه. که ئهم دوژمنابه‌تییه‌ش هیزی ئیمه‌ له‌ناو ده‌بات و، ئیمه‌ش

شایسته‌ی ته‌من و په‌روه‌رده‌ده‌کات. حکوومه‌تیش له‌بئ وێژدانیی خۆیدا سته‌می لئ ده‌کردین.

دوای ئه‌وه‌ی که ئیوه له‌مه‌ ئینگه‌شتن، بزانی چاره‌ی ئیمه‌ له‌وه‌دایه که سنی شمشیری ئه‌لماس به‌ده‌سته‌وه

بگرین، تا کو پارێزگاری له‌هه‌ر سنی گه‌وه‌ره‌کانمان بکه‌ین و، هه‌ر سنی دوژمنه‌که‌شمان له‌خۆمان دوور

بخه‌ینه‌وه. ئه‌و سنی شمشیره‌ش:

□ هیورکردنه‌وهی ههسته وروژاوه‌کان

(له‌چهند کۆر و کۆبوونه‌وهیه‌کی گه‌وره‌دا هه‌ستم کرد خه‌لکی وروژاوه، ئیتر ترسی ئه‌وه‌م لێ نیشته که عه‌وامی ئه‌و خه‌لکه به‌خۆه‌لقورتانندن له‌کاروباری سیاسه‌تدا سیسته‌م و ئاسایشی ولاته‌ تیکبده‌ن. بۆیه به‌گوفتاریکی گونجاو بۆ زمانی کوردیکی زانسته‌خواز، ئه‌و هه‌سته و نه‌سته وروژاوه‌م هیور کرده‌وه. بۆ ئه‌مونه:

له‌ کۆبوونه‌وهی قوتایاندا له‌ مزگه‌وتی بایه‌زید و، ئاهه‌نگی یادی له‌دایکبوونی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ مزگه‌وتی ئه‌یاصوفیا و، له‌ شانۆی فه‌رحدا، تارا ده‌یه‌که هه‌لچوون و توورپه‌یی خه‌لکه که‌م هه‌یمن کرده‌وه. خۆ ئه‌گه‌ر ئه‌و وتاران هه‌بوونایه، ئه‌وا زریانیکێ گه‌یوه‌لوه‌و کاوی ده‌بێچانه‌وه^(۱).

□ هیورکردنه‌وهی حه‌ماله‌کان

(هه‌ستم به‌مه‌ترسیی ئه‌وه کرد که دلپاکیی کورده‌کان بیه‌ته‌ هۆی ئه‌وه‌ی هه‌ندێ له‌ بانگه‌شه‌چیانی حیزبه‌کان پۆله‌کانی نه‌ته‌وه که‌م له‌خه‌شته‌ بیه‌ن و، به‌مه‌ش نه‌ته‌وه‌ی کورد

یه‌که‌م: دادپه‌روه‌ری و زانسته و خویندنه.

دووه‌میان: یه‌کگرتن و خۆشه‌ویستی نه‌ته‌وه‌یه.

سێهه‌میان: مرۆف بۆ خۆی کاری خۆی بکات و، به‌وینه‌ی که‌سانی نزم به‌هیوای توانا و یارمه‌تی خه‌لکی نه‌بیت و، پشیمان بێ نه‌به‌ستنی.

دواوه‌سێهه‌م:

خویندن.. خویندن.. خویندن!

ده‌ستی یه‌ک گرتن.. ده‌ستی یه‌ک گرتن.. ده‌ستی یه‌ک گرتن).

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، پروانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۱۸. چونکه‌ نزیك بوو ئاژاوه و پشپوویی ناو شانۆکه بگۆریت به‌ شه‌رێکی خویناوی له‌ نیوان لایه‌نگران و نه‌پارانێ کۆمه‌له‌ی "لیتیحاد و ته‌ره‌قی" دا. خه‌یرا مامۆستا نوورسی سه‌رکه‌وت بۆ سه‌ر سه‌کۆی شانۆکه و به‌ ده‌نگی به‌رز گوتاریکی ئاراسته‌ی ئاماده‌بووان کرد. له‌ پێشدا داوا یه‌نده‌نگی و پراگرتنی ئارامیی لیکردن، ئنجا ئه‌وه‌ی بۆ پروان کردنه‌وه که‌ ده‌بێ خۆیان پابه‌یئن له‌ سه‌ر ریزگرتنی پرای به‌رامبه‌ر و ئازادیی گفتوگۆ. هه‌روه‌ک پێی وتن شووره‌یه‌ بۆ نه‌ته‌وه‌یه‌که‌م شه‌رووتیه‌تی پراگه‌یانده‌ی چاودێری له‌مانه‌ نه‌کات. به‌م بۆنه‌یه‌شه‌وه‌ سنگ فراوانی پیغه‌مبه‌ری ﷺ هه‌ینانه‌وه‌ یادکاتنی راویژۆی به‌ هاوه‌لانی ده‌کرد. ئیتر به‌م ئامۆژگاریانه‌ توانیی ئارامی بگه‌یژێته‌وه‌ بۆ ناو ئه‌و کۆبوونه‌وه‌یه‌ی که‌ خه‌ریک بوو بیه‌ت به‌قه‌سابخانه.

له‌که‌دار بکه‌ن، که ژماره‌یان نزیکه‌ی بیست هه‌زار که‌س^(۱) ده‌بیت و له‌هسته‌مبوولدا کاری همالی ده‌که‌ن و خه‌لکانی ساویلکه و خۆش باوه‌رن..

بۆیه سالی پار رۆشتم بۆ هه‌موو ئه‌و شوینه گشتی و چایخانانه‌ی که ئه‌و کوردانه‌ی تێدان و، به‌راده‌ی تیگه‌یشتنی خۆیان "مه‌شرووتیه‌ت" م بۆ روون کردنه‌وه و، به‌م واتایه‌ی خواره‌وه پیم و تن^(۲):

"ئیسیتیب‌داد سته‌م و خۆسه‌پاندنه به‌سه‌ر خه‌لکانی تردا، به‌لام مه‌شرووتیه‌ت داد‌گه‌ری و شه‌ریعه‌ته.

ئه‌گه‌ر سولتان گوپ‌رایه‌لی فه‌رمانه‌کانی پینغه‌مبه‌ری سه‌روه‌رمان ﷺ بیت و له‌سه‌ر ریبازه پیرۆزه‌که‌ی ئه‌و بپروات، ئه‌وا خه‌لیفه‌یه و ئیمه‌ش گوپ‌رایه‌لی ده‌بین. ده‌نا ئه‌و که‌سانه‌ی که سه‌رپینچی له‌ فه‌رمانه‌کانی پینغه‌مبه‌ر ﷺ و سته‌م له‌ خه‌لکی ده‌که‌ن، ته‌نانه‌ت گه‌ر سولتانیش بن هه‌ر چه‌ته و رینگرن.

دوژمنانی ئیمه (هه‌ژاری و، نه‌زانی و، دووبه‌ره‌کی) یه‌ و.. به‌چه‌کی (پیشه‌سازی و، زانست و، یه‌ کگرتن) به‌گژی ئه‌و سنی دوژمنه‌دا ده‌چینه‌وه.

به‌لام به‌وه‌په‌ری خۆش‌حالی یه‌وه ده‌بینه‌ دۆستی ئه‌رمه‌نه‌کانی دراوسیمان، که تا راده‌یه‌ک و له‌ روویه‌که‌وه هۆکاری بیداربوونه‌وه‌مان بوون له‌ بێ ئاگایی و هاندانمان بۆ گرتنه‌به‌ری رینی پیشکه‌وتن، هه‌روه‌ها ده‌ست له‌ناو ده‌ست هاو‌کاری و هاو‌پێ‌یه‌تی ئه‌و تور‌کانه‌ش ده‌که‌ین که برای راسته‌قینه‌مان.

به‌لێ، له‌گه‌ل ئه‌وان و هه‌موو هاوسینکا‌ئماندا هاو‌کاری ده‌که‌ین، چونکه‌ ناکۆکی و دوژمنایه‌تی کارێکی له‌را ده‌به‌ده‌ر تیکده‌رانه‌ بوو. ئیمه‌ش کاتی دوژمنایه‌تیمان به‌ ده‌سته‌وه نی‌یه.

هه‌روه‌ها خۆمان له‌ کاری حکوومه‌ت هه‌لناقور‌تین، چونکه‌ حیکمه‌تی کاره‌کانی نازانین".

(۱) له‌هه‌ندێ شوینی تردا ژماره‌یان به‌چل هه‌زار ده‌خه‌ملینیت. (وه‌رگێب)

(۲) ده‌قی ته‌واوی ئه‌م وتاره‌ی که ئاراسته‌ی هماله‌ کورده‌کانی ئه‌سته‌مبوولتی کردووه، له‌ کتیبی "داوه‌ری‌یه‌کان" ل: ۶۲۱-۶۲۲ د‌بلاو‌کراوه‌ته‌وه. (وه‌رگێب)

ئەم ئامۆژگاری یانەش کاریگەری خۆیان لە سەر ئەو حەمالانە بەجی هیشت کە بەرامبەر کەلوپەلی نەمسا - بە وینە ی من بەرامبەر کەلوپەلی هەموو ئەوروپا - مامەلەیان دا بریوو^(۱). ئەو بوو لەو بارودۆخە بە کجار شلە ژاوەدا ژیرانە پەفتاریان نواند^(۲).

سالی ۱۹۰۹/ز/۱۳۲۷ك

□ پشتگیری کۆمەڵە "یە کیتی محەممەدی"

(بیستم کۆمەڵە بە ناوی "یە کیتی محەممەدی" دامەزراوە^(۳). لە لایەنی خۆمەووە مەترسی یەکی زۆرم لێ نیشتم کە لە ژیر پەردە ی ئەم ناو پیرۆزەدا هەندێ لە ئەندامە کانی جھو جوتلی هەلەیان لێ بوو شیتەووە.

پاشان بیستم کە چەند کەسیکی دیار و بەرپرسی چەشنی "سوهیل پاشا" و "شیخ صادق"^(۴) ناوەرۆکی ئەم ناوەیان گۆریو بە شتیکی ساکار و ئاسان، چونکە تاییە تیان کردوو بە تەنھا پەرسش و شوینکەوتنی سوننەتی خاوین و، پەبوەندیان بەو کۆمەڵەووە پچریو و دەست وەر نادەنە سیاسەت.. بۆیە جاریکی تر ترسم لێ نیشتمەووە و، پیم وتن: ئەم ناو مافی سەر جەمی موسلمانانە، تاییە تکرەدن و سنوور بۆ دانان هەلناگریت.

(۱) لە بەرواری ۹/پەمەزان/۱۳۲۶ك (۹/۱۰/۱۹۰۸ز) ولاتی نەمسا سوودی لە ئاوابوونی ئەستێرە ی سولتان عەبدولخەمید وەرگرت و پرایگە یاند کە "بۆسنە و هەرسک" ی خستوو تە سەر ولاتە کە ی! دوا ی ئەووە لە ئەستەمبوول بایکۆتییکی جەماوەری پراگە یەنرا بەرامبەر کەرەسە و شەکی نەمسا و ئەو گۆگایانەش کە دەیانفرۆشت. حەمالە کانی لە لایەنی خۆیانەووە بایکۆتیان سەبارەت بە داگرنتی شتومەکی نەمسا پراگە یاند. بەلام کار لەم سنوورەدا نەووەستا، بەلکو هیندە تەشەنە ی کرد کە ژیان ی بازارگانی لە ئەستەمبوولدا خستە مەترسی یەووە. هەرەک ئەو ئاراستە یەشی گرتەخۆ کە حەمالە کان سەرینجی فەرمانی سەرۆکە کانی خۆیان بکەن و، لە هەندێ چایخانە و لە سەتەریکی سەرە کبی خۆیاندا لە (خانی عەشیرەت) کۆبوونەووە بکەن و، کەش و هەوا لە بار بوو بۆ تەقینەووە. لەم کاتەدا بەدیعووززەمان پۆشت بۆ لایان و، تارێکی جوانی لە ئاستی تینگەشتنی ئەواندا ئاراستە کردن، بەو هەش توانی پێ لەووە بگریت کە پروداوە کان بەرەو خراپەر تەشەنە بکەن. تەنانەت پشکنیاری گشتیی بۆ لیمی ئەستەمبوول سوپاس و پیری پشکەش کرد لە سەر هەول و تەقالا باشە کانی.

(۲) داوهری یەکان، پروانامە ی هەردوو قوتابخانە ی موسیبت، ل: ۴۱۵-۴۱۶.

(۳) ئەو کۆمەڵە یە لە بەرواری: ۵/۴/۱۹۰۹ز دا پشکەت و، لە کۆبوونەووە یەکی ئایینی پشکۆدا لە مزگوتی ئەباسوفیا پراگە یەنرا. "مامۆستا نوورسی" و تارێکی پەنگینی تیدا ئاراستە ی ئامادە بووان کرد.

(۴) ئەم دوو بەرپزە لە ئەندامانی دامەزرینەری کۆمەڵە ی "یە کیتی محەممەدی" ن. (وەرگیز)

جا ھەر وەك لە پرویە كەووە من پەيوەندىم بە ھەوت كۆمەلەوہ ھەيە، چونكە بىنىم ئامانجە كانيان يە كىكە، پەيوەندىشم بەم ناوہ پىرۆزەوہ ھەيە.

بەلام ئەو "يە كىتتى محەمەدى" يەى كە من دەيزاتم و پەيوەندىم پىوہى ھەيە: باز نەيە كى پەيوەستە بە زنجيرەيە كى نورانىيى ئەوتۆ كە ھەر لە خۆرھەلاتەوہ بۆ خۆرئاوا و لە باشوورەوہ بۆ باكوور دريژ بوو تەوہ.. ئەو كە سانەش كە لە ژىر ئالاكەيدا ريزيان بەستووە لەم سەردەمەدا ژمارەيان لە سنى سەد ملیۆن زياترە.. لايەنى يە كىوون و پەيوەندى لەم كۆمەلەيدا "تەو حيد"ى خوای گەورەيە.. سویند و پەيمانى بریتی بە لە ئيمان.. ئەوانەش كە پەيوەندىيان پىوہ كر دوو ھەموو ئيمانداران ھەر لە سەرەتای بەدبەھنانى مرقۆسەوہ.. تۆمارى ناوى ئەندامە كانىشى لەوحى مەحفوزەوہ.. بلاو كەرەوہى بىر و بۆچوونە كانيان سەر جەم كىتیبە ئىسلامى يە كانە و، پۆژنامە كانىشيان ھەموو ئەو پۆژنامە ئايىنى يانەيە كە ئامانجيان بەرز كردنەوہى ئالای ئىسلامە.. شويىنى كۆبوونەوہ كانى سەر جەم مزگەوت و تەكیە و خانەقا و قوتابخانە ئايىنى يە كانە.. مەلەبەندە كەشى ھەردوو ھەرەمى پىرۆزە..

ئىتر كۆمەلەيە كى وەك ئەمە، سەرۆكە كەى فەخرى عالەم پىغەمبەرى سەرورەمانە ﷺ.. بەرنامە و رپيازىشى ئەوہيە كە ھەموو كەسىك موحامەدەى دەروونى خۆى بكات، واتە رەفتار كردنە بە رەوشتە بەرز و بلندە كانى پىغەمبەرى خۆشەويست ﷺ و، زىندوو راگرتنى سوننەتى پىرۆزى و، خۆشەويستى خەلكانى تر و، ئامۆزگارىيان بە گوفتارىكى ھىندە نەرم كە زىانى لى نەبىتەوہ.

پرۆگرامى ناوخويشى سوننەتى پىرۆزى پىغەمبەرە ﷺ و.. ياساكانى فەرمان و نەھى يە كانى شەرەوہ.. شمشيرە كانى بەلگە بەھىز و گومان پرە كانە، چونكە سەر كەوتن بەسەر خەلكانى شارستانى و رۆشنبىردا بە قەناعەت پىن بەخشىن دەبىت، نەك بە گوشار و زۆرەملى.

سۆراخ كردن و بەدوادا گەرانى "راستى"ش بە "خۆشەويستى" ئەنجام دەدرىت، كەچى دژايەتى تەنھا بەرامبەر وەحشىگەرى و دەمارگىرى دەبىت.

ئامانجىشى بەرز كردنەوہى ئالای ئىسلامە.

ئەوێش هەبە کە رێژە ی پەوشت و پەرسش و رەفتارە بەرزە کان لە شەردا لە سەدا نەوێنێ و، رێژە ی سیاسەتیش لە سەدا یەك تێپەر ناکات. دەبا کار بە دەستمان بیری لێ بکەنەو.

ئێستاش ئامانجمان وروژاندنی شەوق و حەزی ناو و یژدانی هەمووانە لە پێشکەوتنەو بەرەو کەعبە ی ئا کارە بەرز و بلندە کان. ئەمەش بە بزواندنی ئەو زنجیرە نوورانی یە، چونکە پێشکەوتنی ماددی لەم سەردەمەدا هۆ کارێکی گەلێ مەزن و گرنگە بۆ بەرز کردنەو ی و شە ی "الله" و ئالای ئیسلام.

بەم جۆرە، من یە کێکم لە تاکە کانی ئەم کۆمەڵە یە و، هەوڵدەران بۆ شە کاندنەو ی ئالاکە ی و، دەر خستنی ناو کە ی ..

دەنا هەر گێز لەو جۆرە حیزب و کۆمەڵانەدا نیم کە دووبەرە کی و جیاوازی لە نیوان خە لکیدا دە نینێو^(۱)

(لە یە کەم رۆژە کانی لیکۆلینەو دە^(۲) لێیان پرسیم، وە ک لە کەسانی تریشیان پرسی: ئایا پە یو نەدیت بە "یە کێتی محەممەدی" یەو کەردووە؟

وتم:

بە لێ، من بە سەر بەرزی و شانازی یەو بەجوو کترینی ئەندامە کانیم. بەلام بەو روو ی کە خۆم دەیناسینم.

دەسا فەرموون کە سینکم نیشان بەدەن - جگە لە مولحیدان - کە لە دەرهو ی ئەو یە کێتی یەدا بێت؟

وا من ئەم رۆ بەم جۆرە ی خوارەو و تارە کەم بلاو دە کەمەو، تاکو "مەشرووتیەت" لە چەپە ل بوون پاریژم و، "ئە هلی شەریعەت" یش لە نا ئومیدی رزگار بکەم و، "رۆ لێ کانی ئەم چەرخ" هەش لە بەر چاوی رواینی میژوودا لە ناتۆرە ی شیتی و نەزانی دەرباز بکەم و.. "راستی" ش لە ناو گومان و دوو دلی یە کان دەربهینم^(۳).

(۱) داوهری یە کان، بڕوانامە ی هەردوو قوتابخانە ی موسیبهت، ل: ۴۱۹-۴۲۰.

(۲) واتە لە دادگای عورفی سەربازیدا. (وەرگێر)

(۳) داوهری یە کان، بڕوانامە ی هەردوو قوتابخانە ی موسیبهت، ل: ۴۱۱.

(من له پیناوی دوو ئامانجی مه‌زن‌دا به‌ئاشکرا بانگه‌یشتی خه‌ئکیم بۆ ئەم "یه‌کیتی
عه‌مه‌دی" یه‌ده‌کرد:

ئامانجی یه‌که‌م: پاراستنی ئەو ناوه‌له‌وه‌ی که‌ بخریته‌ ناو سنوورینکه‌وه‌ و تایه‌ت
بکریته‌ پینی، به‌ئکو رایبگه‌یه‌ئم که‌ سه‌رانسه‌ری ئیمانداران ده‌گریته‌وه‌، تا‌کو جیاوازی و
دوو‌به‌ره‌کی روو نه‌دات و، شوبه‌ه و گو‌مانه‌کانیش رووی تی نه‌کات.

ئامانجی دووهم: بۆ ئەوه‌ی بییت به‌ به‌ر به‌ستیک له‌ به‌رده‌م جیا‌بو‌نه‌وه‌ و لیک‌ت‌زانی
ئەو حیزب و ده‌سته و تا‌قمانه‌ی که‌ هۆکاری روودانی ئەم گ‌رفته‌ مه‌زنه‌ بوون که‌
پا‌بورد^(۱)، ئەوه‌ش به‌ هه‌ولێ یه‌ک‌خستیان. که‌چی به‌ داخه‌وه‌ کات یارمه‌تی نه‌داین و،
لافاوه‌ که‌ هات منی‌شی له‌ گ‌ه‌ل‌ خۆیدا پاماتی!

پاشان من ده‌موت: گ‌ه‌ر ئاگرێک بکه‌ویته‌وه‌، لانی که‌م هه‌ولێ کوژاندنه‌وه‌ی
به‌شیکێ ده‌ده‌م، که‌چی ته‌نانه‌ت به‌رگ و پۆشاکه‌ زانستی یه‌که‌ی خۆیشم سووتا و، به‌
سو‌پاسه‌وه‌ ئەو ناوبانگه‌ درۆینه‌یه‌م تیا‌چوو که‌ ناتوانم پارێزگاری لێ بکه‌م^(۲)!

□ وتاری: به‌ر به‌رچدانه‌وه‌ی گو‌مانه‌کان^(۳)

لی‌به‌دا ئەو نۆ دانه‌ گو‌مانه‌ هه‌له‌یه‌ ده‌هینم که‌ دراونه‌ته‌ پال کۆمه‌لی "یه‌کیتی
عه‌مه‌دی":

گو‌مانی یه‌که‌م:

باسکر دنی بابه‌تی ئایینی له‌ ناوه‌نده‌کاندا بۆ ئەم چه‌شنه‌ بارودۆخه‌ ناسکه‌ ناگونجیت.

وه‌لام:

یه‌که‌م: ئیمه‌ ئایینمان خۆش ده‌وێت و، هه‌ر له‌ به‌ر ئایینیش دنیا‌مان خۆش ده‌وێت (لا
خیر فی دنیا بلا دین).

دووهم: ماده‌م له‌ سیسته‌می مه‌شرووتیه‌تدا میلیه‌ت فه‌رمانه‌وه‌ایه‌، ئەوا ده‌بی میلیه‌ت
بوونی خۆی به‌رجه‌سته‌ بکات.

(۱) مه‌ه‌ست رووداوی "۳۱"ی مارتە. (وه‌رگێڕ)

(۲) داوه‌ری یه‌کان، پروانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۲۲.

(۳) ئەم وتاره‌ له‌ دوو ژماره‌ (۹۰-۹۱)ی پرژنامه‌ی ئایینی (وولقان) له‌ به‌رواری ۳/۳۱ و ۱/۴/۱۹۰۹زدا
بلا‌وکراوه‌ته‌وه‌. (وه‌رگێڕ)

میللهتی ئێمەش هەر تەنھا موسلمانە. چونکە جگە لە ئایینی ئیسلام هیچ پەيوهستنیکی راستەقینە و بەهێز نییە کە (عەرەب و تورك و کورد و ئەلبان و چەرکس و لاز) پێکەوه گری بەدات.

ئاشکرایە کە پشتگۆی خستنیکی بە کجار کەمی ئاین، بوو بەهۆی قایمکردنی بناغەیی دەستە و تیرە جیا جیاکان و پاشاگەردانی و، زیندوو بوونەوهی دەمارگیری جاهییلی مردووی پیش سیازدە سەدە و، سەرھەلدانی ئاشووب و پشیوی. ئەو بەو هەموو ئەمانە هاتنە دی و بە چاوی خۆشمان بینیمان.

گومانێ دوو هەم:

تایبەت کردنی ئەم ناو نیشانە (واتە بە کیتی محەممەدی) ئەو کەسانە دەخاتە گومان و دوو دلی یەو کە پەيوه ندییان پێو نە کردوو.

و ئەلام:

پێشتر و ئەلامی ئەمەم داو تەو. یان نە خویندراو تەو، یاخود بە هەلە لیکدراو تەو. بۆیە ناچارم دوو پاتی بکەمەوه و بئیم:

ئێمە کاتێک کە دەئین: (بە کیتی محەممەدی) کە بە کیتی ئیسلامە، مەبەستمان ئەو بە کیتی بە جیگیر و دامەزر او بە کە چ لە راستیدا هەیه و چ لە دۆخی هیز و توانا و لیھاتندایە لە نیوان سەر جەمی ئیمانداراندا و، هەر گیز مەبەست کۆمەلە خەلکیک نییە لە ئەستەمبوول یان لە ئەنادۆلدا. چونکە بەک دلتۆپ "ئاو" سیفەتی ئاوی لە خۆ گرتوو. کە واتە کەس لەم بە کیتی بە دەر نییە و، ئەم ناو نیشانەش تایبەت نە کراوە بە هیچ کەسێکەوه.

پێناسە راستەقینە کە ی ئەمەیه:

بناغەیی ئەم بە کیتی بە: لە خۆرھەلاتەو بە خۆر ئاوا و لە باشوورەو بە باکوور درێژەیی هەیه ..

مەلەبەندە کەشی: هەردوو حەرەمی پێرۆزە ..

لایەنی بە کبونی: تەو حیدی خوای گەرەیه ..

سویند و پەیمانی بریتی بە: ئیمان ..

په‌پره و پرؤگرامی ناو خوشی: سوننه‌تی پیروزی پیغمبهره ﷺ و..
 یاسا کانی: فرمان و نه‌هی‌یه کانی شهرعه و..

شونینی کۆبوونه‌وه کانی: سهرجه‌م قوتابخان و مزگه‌وت و ته‌کیه و خانه‌قا‌کانه و..
 بلاو‌که‌روه هه‌میشه‌یه کانی بیر و بۆچوونه کانی ئەو کۆمه‌له: هه‌موو کتیبه
 ئیسلامی‌یه‌کانه، که له پیشه‌نگیانه‌وه قورئانی پیروز و ته‌فسیره کانی‌ته‌تی (په‌یامه کانی نور
 یه‌کیکن له‌و ته‌فسیرانه له‌م پرؤزگارهی خۆماندا) هه‌روه‌ها سهرجه‌می ئەو پرؤزنامه
 ئایینی و خاوینانه‌یه که ئامانجیان به‌رز کردنه‌وه‌ی ئالای ئایینی ئیسلامه و..
 شونیکه‌وتووانیشی: هه‌موو ئیماندارانه و..
 سه‌رۆکه‌شی: فه‌خری‌عالمه ﷺ.

ئێستا ئەو خاله‌ی مه‌به‌ستمانه: بیداربوونه‌وه‌ی ئیمانداران و رۆشتنیانه به‌ره‌و ئیسلام.
 دیاره کاریگه‌ریی رای گشتی ئینکاری ناکریت..

ئامانج و مه‌به‌ستی ئەم یه‌کتیی: به‌رز کردنه‌وه‌ی ئالای ئیسلامه و..
 رینبازیشی: جیهادی هه‌ره‌گه‌وره‌ی ده‌روون و، رینماییی خه‌لکانی تره و..
 هیممه‌ت و لیبرانی ئەم کۆمه‌ل و ده‌سته پیروزه به‌رێزه‌ی له سه‌دا نه‌وه‌د و نۆ له‌شتانی
 غه‌یری سیاسه‌تدا وه‌ك: پا‌کژ کردنی ره‌وشت و رینک‌کردنه‌وه‌ی ره‌فتاره‌کان و ئامانج و
 فه‌زیله‌ته‌ ره‌واکانی هاوشینو‌بیاندا، به‌کار ده‌بریت. چونکه ئەو کۆمه‌لانه‌ی که بایه‌خ به‌م
 شتانه‌بدن زۆر ده‌گه‌من و که‌من، له‌کاتێکدا که بوونیان زۆر گرنگه. ته‌نها یه‌ک له
 سه‌دی ئامانجه کانی ئەو کۆمه‌له په‌یوه‌ندیی به‌ سیاسه‌ته‌وه هه‌یه، ئەویش رینماییی کردنی
 سیاسی‌یه‌کانه.

شمشیره کانی‌شی: به‌لگه به‌هینز و گومان به‌ره‌کانه.

مه‌شره‌بی: خۆشه‌ویستی‌یه و په‌ره‌بێدانی ئەو خۆشه‌ویستی‌یه‌یه که له‌ناو تووی
 برایه‌تی ئیمانداراندا هه‌یه، تا‌کو بێت به‌ دره‌ختیکی تووبای به‌ فه‌ر و پرؤز.
 گومانی سنی هه‌م:

ئەم کۆمه‌له‌یه زیاد له‌وه‌ی که دووبه‌ره‌کی ده‌نیته‌وه و که‌سانی تر تووشی نا‌ئومیدی
 ده‌کات، چ سوودینکی هه‌یه؟

وێلام:

ئەمە دووبەرەکی نی، یە، یە کگرتنە.. نائومییدی نی، بەلکو ئومید بەخشینە.
ئەو پراستی بە زۆر گەورەییە که وەك گەنجینەییەکی ئالتوون وایە، بە دۆزینەووی
سوچنکی لە نیوی گۆی زەویدا، وەك مەشخەلێك درەوشاو تەو.
هەر وەك دەریایەکی گەورە لە پیاڵەییە کدا جینی ناییتەو، "یە کیتی محەممەدی" ش نە لە
بەریو بەرایەتی پۆژنامە "وولقان" و نە لە ئەستەمبولیشدا قەتیس ناییت.
بەلکو ئەو "یە کیتی محەممەدی" یە که ئیستا بەشیککی لە دۆخی "هیزە" وە پۆشتووتە
دۆخی "کردار" - چەشنی لیدانی دکتۆرێك بە مەبەستی پشکین - بریتی یە لە
وری کردنەو یەك.

هەر وەها بزواندنێ ئەو زنجیرە درێژ و یەك لە دوا یە که نوورانی یە که
مەلبەندەکانی موسلمانان بە یە کەو دەبەستیتەو، یێدار کردنەو یە هەموو ئەو
موسلمانانە دەگەییە نیت که پێیەو پەییەسن و، هاندا نیانە - بە حەز و فەرمانیککی
ویژدانی - بۆ پیشکەوتنی ماددی و مەعنەوی که لەم سەر دەمەدا گەورەترین هۆکارن بۆ
بەرزراگرتنی وشە "الله" (ئالای ئیسلام)..

چونکه پزگار بوون لە ئیستیداد، بە هاندهری حەز و شوقی ویژدان دەبییت..
دەبییت لە نیوان هەزار کەسدا تەنها یەك دانەیان پۆشنبیرە و، لە ناخی ویژدانییدا
هەست بەو حەز و شوقە دە کات، جا ئەگەر بە هەستی ئایینی بییت، ئەوا لە پرسی
پیشکەوتندا تاییەتترین کەسی چینی تاییەتەندان و عوامترین کەسی ئاسایی، وە کو
پۆشنبیرە که وان و، لەو هەستە ئایینی یەدا یە کسانن.

هەر وەها لەبەر ئەو ی ئیمە زانیاری گشتی و شارستانی تەواوەتیمان لە بەردەستدا
نی یە - که هۆکاری پۆشنبیر کردن - ئەوا دەبییت ئایینی ئیسلام، که پۆشناپی هەموو
پرووناکی یە کانه، بکەینە مەشخەلێکی پرووناکی بەخش، تاکو ئاهەنگی پیشکەوتن
نەشیوینت.

گومانی چوارەم:

ناموسلمانەکانی ناومان دەترسن، یاخود ورك دەگرن!

وه‌لام:

ورک گرتن پیشه‌یه کی منالانه و ناپاکانه‌یه.. ترسانیش نه‌زانی‌یه، یان خۇدانه له نه‌زانی..

به‌رزئی ئایینی ئیسلام و نه‌بوونی ئەو گرفته‌ش که ئەوان به‌گومان دروستی ده‌که‌ن، لی‌ره‌دا وه‌ک خۆر ئاشکرایه. چونکه ناموسلمانان له‌سه‌ده‌کانی ناوه‌راستدا و له‌وکاته‌دا که نه‌زان و ناشارستانی بوون، به‌فرمانی: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ﴾ هاوړی له‌گه‌ل سه‌رجه‌م ئایین و نه‌توهه جیاوازه‌کانی ناو شارستانی ئیسلامدا به‌پاریزراوی ماونه‌توهه. هه‌روه‌ها سه‌لامه‌تیی ناموسلمانان له‌ئاسووده‌یی ولاتدايه.

"به‌رده‌وامیی گیان" و "خالی پشت پی به‌ستن" و "راهر"ی مه‌شرووتیه‌تیش ئایینی ئیسلامه، که شه‌ریعت و نه‌توه‌ایه‌تیمانه. که‌واته ناموسلمانان کان ناییت له‌م یه‌کیتی‌یه به‌رسن، به‌لکو ده‌بیئت دلیان پینی خۆش بیئت و به‌په‌رۆزی رایگیرن.

گومانی پینجه‌م:

له‌وانه‌یه بیانی‌یه‌کان له‌م یه‌کیتی‌یه بیزار بین.

وه‌لام:

ئەو که‌سه‌ی که ئەم گریمانه‌دا ده‌نیت بی گومان که‌سیکی بی ئاگا و نه‌زانه، چونکه ئەو هه‌موو وتار و موخازه‌رانه‌ی که له‌کۆنفرانسه‌کانیا‌ندا سه‌باره‌ت به‌گه‌وره‌یی و به‌رزئی ئیسلام له‌مه‌لبه‌ندی ده‌مارگیری پایته‌خته‌کانی ئەواندا پینشکه‌ش ده‌کرین^(۱)، ده‌ست به‌رووی ئەم گریمانه‌وه‌ ده‌نیت.

پاشان دوژمنانی ئیمه‌ ئەو بیانیانه‌نین، به‌لکو ئەو شته‌ی که ئیمه‌ی به‌ره‌و ئەم بارو‌دۆخه‌ی ئیستامان دا‌به‌زاند و رتی به‌رز کردنه‌وه‌ی ئالای ئیسلامی لێ گرتین، ته‌نها سه‌رپینچی کردمانه‌ له‌فرمانه‌کانی "شه‌ریعت" که ئەویش ئەنجامی "نه‌زانی"مانه‌ و، هی "هه‌ژاری"یه‌ که به‌دپه‌وشتی و به‌دپه‌فتاری له‌ئیمه‌دا به‌ره‌می هینا و، هه‌ژکاری "دوو‌به‌ره‌کی"ی نیوانمانه‌ که ئامانجه‌ که‌سه‌ی‌یه‌کان و دوو‌روویی له‌ئیمه‌دا هینا‌یه‌ ده‌رخستن. که هیرشی ئەم یه‌کیتی‌یه‌ی ئیمه‌ بۆ سه‌ر ئەم سنی دوژمنه‌ بی ویزدانیه‌.

(۱) ئامازه‌یه بۆ وتار و پروتکردنه‌وه‌کانی بسمارک و میستر کارلایل و هاوشیوه‌کانیان. (دانهر)

نەزانی و بێ ئاگایی بیانییەکانیش سەبارەت بە ئیسلام لە سەدەکانی ناوەراستدا، ئەوا ئیسلام ھەرچەندە ناچار بوو دوژمنایەتی نەزانی و وحشیگەری بکات، کەچی پارێزگاری دادگەری و میانەپەویی لە گەڵ ئەواندا کردوو، ئەواتا لە میژووی ئیسلامدا شتانی وەك "دادگاكانی پشکنین" نەبیراوە. ئنجا لەبەر ئەوەی لەم سەردەمی شارستانی بەدا "بیانییەکان" ھیز و شارستانییان بە دەست ھینا، ئەوا دەمارگیری نەفرەت لیکراویان لە لا نەما.

لە پوانگەی ئایینەو سەرکەوتن بەسەر کەسانی خاوەن شارستانییدا بە "قەناعەت" بێ کردن دەبێت، نەك بە زۆرەملتی.. ھەروەھا بە پێشاندانی ئیسلام لە پێش چاویاندا لە شیوەیەکی بەرز و خۆشەویستدا، ئەویش بە گۆپراپەلێی جوان و پێکۆپێکی فەرمانەکان و پێش چاوی خستنی رەوشتە بەرزەکان.

بەلام دوژمنایەتی و بەکارھێنانی زەبر و زەنگ تەنھا بەرامبەر درێندەیی و وحشیگەرەکانە.

گومانی شەشەم:

ھەندێ کەس دەتین: ھەلبژاردنی "پەپەرەوی کردن لە سوننەتی خاوینی پیغمبەر ﷺ" وەك ئامانجی "یەکیتی"یە کە، سنووریک بۆ ئازادی دادەنێت و لە گەڵ خواستەکانی شارستانییدا ناگونجی.

وەلام:

یە کەم: ئیماندار لە ماف و زاتی خۆیدا ئازادە. چونکە ئەو کەسە بەندەیی خوای گەورەیی پەروردگاری جیھانیانە، ھەرگیز نابێ زەلیلێ بۆ هیچ کەسێک بنوێنێت. بەو واتایە کە: ھەتا ئیمان دامەزراوتر بێت، ئازادی و سەر بەستی پێ بەھیز دەبێت.

ھەرچی ئازادی و سەر بەستی پەھایە، لە راستیدا بریتی یە لە وحشیگەری پەھا، تەنانەت "ئاژەلێتی"یە. لە گۆشە پوانینی مەزۆقیەتی یەو سەنووور دانان بۆ ئازادی گەلی پێویستە.

دووھەم: ئەوانەیی کە وەکو منال حەزیان لە ھەوا و ھەوس و ئارەزووەکانە، خراپکارییەکانی شارستانی بە چاکە دەزانن. لە کاتی کدا کە هیچ چاکەییەکی

راسته‌قینه‌ی شارستانی نی‌یه له ئایینی ئیسلامدا چ به راشکاوی و چ به شیوه‌یه‌کی ناوه‌کی نه‌بیئت، یاخود روخسه‌تی پی نه‌دراییئت، یان له‌وه‌ی ئیسلام جوانتر و باشتر بیئت. سنی‌هم: هه‌ندی که‌سی هه‌رزه و بی ئامانج ده‌یانه‌ویئت هه‌ر له زه‌لیلی و دیلیسی ده‌روونی به‌دخوازا دا‌بمینه‌وه و، ژیانی ئازادانه و سه‌ره‌ستی یان پی خووش نی‌یه. به پوختی:

ئه‌و ئازادی‌یه‌ی که له باز نه‌ی شرع به‌ده‌ره، له راستیدا بریتی‌یه له ئیستیداد، یان دیل بوونه به ده‌ستی ده‌روونی به‌دخواز، یاخود درنده‌یی و ئازه‌لێتی‌یه. جا با ئه‌و مولحید و بی ئامانجانه‌ی که ئایینیان پشتگوئی خستوه، بزانی که هه‌رگیز به ئیلحاد و هه‌رزه‌یی ناتوانن له لای هیچ بیانی‌یه‌کی خاوه‌ن و یژدان خۆیان خۆشه‌ویست بکه‌ن، ته‌نانه‌ت هه‌ر ناشتوانن کاریک بکه‌ن له‌وان بچن! چونکه ئه‌و هه‌رزه و نه‌فامه‌ی که بی ئامانج و بی به‌نامه‌یه و بی هیچ به‌رچاو پۆشنی‌یه‌که، له راستیدا کس خۆشی ناویئت. ئه‌وه‌تا پۆشاکێک بۆ قه‌د و بالای ئافره‌ت بشیئت گه‌ر پیاو له‌به‌ری بکات ده‌بیته‌مایه‌ی سوو کایه‌تی و گالته‌جاری!

گومان‌ی هه‌وته‌م:

کۆمه‌له‌ی "یه‌کیتی ئیسلام" له راستیدا دوو به‌ره‌کی له نیوان سه‌ره‌جمی کۆمه‌له ئیسلامی‌یه‌کانی تر دا ده‌نیته‌وه و هه‌سوودی و نه‌فرین به‌ره‌م ده‌هینیئت.

وه‌لام:

یه‌که‌م: کاروباره قیامه‌تی‌یه‌کان هه‌سوودی و پالپالین و موناقه‌شه‌یان تییدا نی‌یه. جا هه‌ر موناقه‌شه و ئیره‌یه‌که سه‌باره‌ت به‌و کۆمه‌لانه، وه‌کو ئه‌وه وایه که دوو پرووی و پیاکاری له خوا په‌رستیدا بکریئت.

دوو هه‌م: ئیمه به دوو مه‌رج له گه‌ل ئه‌و کۆمه‌لانه‌دا یه‌کده‌گرین و پیرۆزباییان لێ ده‌که‌ین که به هانده‌ری خۆشه‌ویستی ئایین و خزمه‌تکردنی پینکه‌هاتون:

مه‌رجی یه‌که‌م: پاراستنی ئاسایشی گشتی ولات و سه‌ره‌ستی شه‌ری.

مه‌رجی دوو هه‌م: گه‌رته‌به‌ری رێبازی خۆشه‌ویستی له هه‌موو جموجوولێکدا و، هه‌ول نه‌دان بۆ له‌که‌دارکردنی کۆمه‌له‌کانی تر بۆ ئه‌وه‌ی به‌ها و به‌ره‌وی زیاتر به‌خۆی

بدات. خۆ ئەگەر هەلەیه کیش پێش چاو کەوت، بۆ مەبەستی چارەسەر کردنی بۆ لای موفتیی نەتووە و کۆمەڵەی زانایان بگەڕێنەو.

سێ هەم: ئەو کۆمەڵەی کە ئامانجی بەرز کردنەوی ئالای ئیسلام بێت هەر گیز ناییت بە هۆکار و ئامراز بۆ هیچ چەشنە ئامانجێک، هەر چی یەک بێت..

خۆ ئەگەر دەست بە داوینی هەر ئامانجێکی ترەو بگرت، ئەوا لەبەر ئەوەی دەبێ بە نیفاق و دوورویی، هەر گیز سەر کەوتن بە دەست ناهێنیت. کەواتە شان و شکۆی حەق بەرز و بلندە و لە پێناوی هیچ شتێکدا بەخت ناکریت. چونکە چۆن دە کرێ هیشوووە ئەستیرە ی کۆ (سورەیا) بکرت بە گسک؟ یان بە وینە ی هیشوووی تر ئی بخوریت؟ ئەو کەسە ی دە یەوێت بە فووی دەم خۆری "حەقیقەت" بکۆزێنیتەو شێتی خۆی دەر دەخات!

دەسا ئە ی رۆژنامە ئایینی یە کان!

ئامانجمان یە کگرتنی کۆمەڵە ئایینی یە کانە لە مەبەست و ئامانجە کاندای. چونکە یە کگرتن لە رێباز و مەشرەبە کاندای هەر وەک لە توانادای یە، دروستیش نی یە، چونکە چاویلکەری رینی خۆی لەویدا دە کاتەو و والە مرۆف دە کات بلی: "من چیم لەم کارە داو؟ با یە کێکی تر بیری لێ بکاتەو".

گومان ی هەشتەم:

زۆر بە ی ئەو کەسانە ی کە پە یوەندیان بە "یە کیتی ئیسلام" هەو کردووە - چ لە پراستیدا و چ لە ناوهرۆکدا - لە چینی عەوامن و، هەندیکیشیان نەناسراون. ئەمەش هۆکارێکە بۆ سەر هەلدانی ئاشووب و دووبەرەکی.

و ئەلام:

پە یوەندی کردنی ئەوانە تەنھا لەبەر ئەو یە کە لەم یە کیتی یەدا بوار بە جیاوازی و ئامانجە کەسی یە کان نەدریت. پاشان لەبەر ئەوە ی مرۆف لەم یە کیتی یەدا بانگەشە بۆ بەرز کردنەوی ئالای ئیسلام دە کات، ئەوا هەر کرداریک لەو پێناویدا ئەنجام بدات پاداشتی پەرسشتی بۆ دەنووسریت. نایینی مزگەوت کە شوینی خواپەستی یە پادشا و

سوالکەر به بی هیج جیاوازی یه‌ک تیایدا یه‌کسانن، ته‌نانه‌ت یه‌کسانیی راسته‌قینه ده‌ستورنکی جیبه‌جی کراوه و، ئیمتیاز بۆ که‌س نی‌یه، چونکه به‌ریزترین که‌س لای خوا‌ته‌ویه له هه‌موویان زیاتر خوا‌ه‌نی ته‌قوا بی‌ت، خۆ‌ئو که‌سه هه‌ره به‌ته‌قوا یه بریتی یه له مرۆفی خۆ‌نه‌ویست.

جا له‌سه‌ر بناغه‌ی ئەم یاسایه، ئەو که‌سه‌ی به‌نیازی خزمه‌تی ئایین و بانگه‌واز بۆ قیامه‌ت په‌یوه‌ندی به‌م کۆمه‌له‌ ئایینی و قیامه‌تی‌یه‌وه ده‌کات، خۆی شه‌ره‌فمه‌ندی و سه‌ره‌زی به‌ده‌ست ده‌هینیت، ده‌نا هیج شه‌ره‌ف و سه‌ره‌زی یه‌ک بۆ ئەم یه‌کیتی یه‌ زیاد ناکات، چونکه به‌ دلۆزینک ئاو هیج له‌ ده‌ریا زیاد ناییت..

پاشان هه‌روه‌ک مرۆف به‌ کردنی گوناھی که‌بیره کافر ناییت، ده‌ر گای په‌شیمانی و تۆبەش هه‌تا هه‌له‌هاتنی خۆر له‌ خۆر ئاو او هه‌ر کراوه‌ته‌وه و، ده‌ریاش به‌ له‌وینچینک ئاو بیس ناییت، به‌لکو ده‌سته‌که پاک ده‌کاته‌وه.

جا ئەو که‌سه‌ی په‌یوه‌ندی به‌م نمونه‌ بچوو که‌ی "یه‌کیتی ئیسلامی" یه‌وه ده‌کات، ئەوه‌ی لێ ده‌گیریت به‌ مه‌رج که‌: شوین سوننه‌تی پیغمبه‌ر ﷺ بکه‌ویت و، له‌ ژبانی خۆیدا زیندوو ی بکاته‌وه و، فه‌رمانه‌کانی ئەو سوننه‌ته جیبه‌جی بکات و، له‌و شتانه‌ش دووره‌په‌ریزی بکات که‌ سوننه‌ت نه‌هی لێ کردوون و، ئاسایش و سیسته‌می ولات تیک نه‌دات.

جا ئە‌گه‌ر که‌سینکی نه‌ناسراو به‌ نیازی خراب په‌یوه‌ندی به‌م یه‌کیتی یه‌وه بکات، هه‌ر چه‌نده‌ش هه‌ول بدات ناتوانیت ئەم راستی یه‌ چه‌په‌ل بکات، ته‌نانه‌ت گه‌ر مرۆف سه‌باره‌ت به‌ خۆی گوناها‌ریش بی‌ت، خۆ ئیمان که‌ی پاک و خاوینه‌ و، ئەو په‌یوه‌ندی یه‌ش که‌ به‌ یه‌کیتی ئیسلامه‌وه په‌یوه‌ستی ده‌کات ته‌نها "ئیمان" ه، نه‌ک شتی تر.

ئیتڕ شیواندن و ناشیرین کردنی ئەم ناو‌نیشانه‌ پاک و پیروزه به‌م چه‌شنه‌ پروبیانووه لاوازانه، ته‌نها ئەنجامی بی ئاگایه‌ له‌ مه‌زنی ئیسلام، جگه‌ له‌وه‌ی که‌ ئەو که‌سه‌ی به‌هانه‌ و پروبیانووی له‌م جۆره‌ ده‌هینته‌وه ده‌ری ده‌خات که‌ له‌ هه‌موو که‌سیک گه‌وج و نه‌زانژه.

ئێمە بە ھەموو ھیزیگمانەو ڕووبەرۆوی ھەر ھەولێک دەووستین کە بیەوێت ناوبانگی باشی "یە کیتی" یە کەمان بشیوینت کە نمونە (یە کیتی) یە، یان بە وینە ی کۆمەلە دنیایە کان توایچی تی بگریت. ئێمە ئەو پەری ئامادە باشیمان بۆ وەلامدانەو ھەر پرسیار و ڕەخنەیک تێدا یە.

ئەو کۆمەلە ی کە پەویندیم پیو ھەر دوو ھەم یە کیتی یە ئیسلامی یە کە بە درێژی لیبی دوام. ئەو ھەتا شتیگ نی یە لەوانە ی کە بیانو و گران بە ئەندیشە ی ناپو ھای خۆیان بیری لیبی دە کەنەو. تاک تاکە کانی ئەم دەستە و کۆمەلە ئایینی یە ھەمیشە پیکەو ھەن، چ لە خۆرھەلات بن یان خۆرئاوا، چ لە باشوور بن یان باکوور.

گومان ی تۆھم:

لە کاتیگدا کە کۆمەلە کانی تر "نەھنی پاراستن" ی تێدا یە، کە چی لە "یە کیتی محەمەدی" دا ھەر خستنی نەھنی یە کان بە پیوست زانراو ھ؟

و ھلام:

ئایینی ئیسلام ئاشکرایە.. خۆ ئە گەر ئەو ھیزی فراوانبو ھەنە ی کە لە خۆ ی گرتو ھە، بەر تەسک بگریتو ھە، ئەو بو ھەلرە بە ھەموو "بوون" ی دەخات..

ئەجا "شارد ھەو" ش لە بەر ئەو ھە ی فیل و گومان لە گەل خۆیدا دەھینت، ئەو ئەو پراستی یە ی کە لە فیل و گومان بەری یە، لە "پەنھانی" ش بێ باکە! فیلش - لە پراستیدا - بریتی یە لە وازھینان لە فیل!

"سەر پراستی" ئەم کۆمەلە یە، لە گەل کۆمەلە کانی دیکە دا بەراود ناکریت. چونکە ئەوان و اتازە خەریکن بناغە دادەنن، کە چی ئەم لە کاتیگدا کە خۆ ی دامەزرینەرە، لە ھەندئ گۆشە یەو ھەریکە دە برسکیتو ھە.

ھەر و ھە ئەم لە سەرەتای ئیسلامدا - کە ژمارە ی ھەلگرنی چل کەس بوو - نەشاررایو ھە، ئیستا چۆن دەشارریتو ھە کە ھەلگرنی سنی سەد ملیۆن کەس؟

ھەر و ھە شتیگ کە "زیری" بیینت و پەسەندی بکات، "ھزر" یش سەرقال دەبیت پیو ھە و ملی بۆ ھەو ی دە کات.. "حەقیقەت" یش پەردە ی پەنھانی قبوول ناکات^(۱).

(۱) داو ھەری یە کان، وتاری شام، ل: ۵۴۷-۵۵۶.

□ بیدار کردنه‌وی رۆژنامه‌وانان

(رۆژنامه‌کان له رڤی دوو پڤوه‌ری ناره‌وا و بی که‌لک و، به‌چهند بلاو کراوه‌یه‌کی سه‌ربه‌زی شکین، له‌رزهیان به‌ره‌وشته ئیسلامی‌یه‌کان خست، به‌راوه‌یه‌کی ئه‌وتۆ که بیروپرای گشتی‌یان له‌ناو برد. بۆیه منیش به‌چهند وتاریک پرووبه‌پروویان بوومه‌وه که له رۆژنامه‌کاندا بلاو کرانه‌وه و، پیم وتن:

ئهی رۆژنامه‌نو سه‌کان! ده‌بی ئه‌دییان پابه‌ند بن به‌ئه‌ده‌به‌وه و، به‌و ئادابه‌ی شایانی ئیسلامه‌ ره‌فتار بکه‌ن. هه‌روه‌ها ده‌بی گو‌فتاره‌کانیان له‌سینه‌یه‌کی دوور له‌لایه‌نگری ده‌ر بچیت و له‌دل و ده‌روونی‌که‌وه سه‌رچاوه‌ بگریت که‌ گوزارشت له‌پرای گشتیی خه‌لکی بکات و، سه‌رانسه‌ری نه‌ته‌وه له‌وتاره‌کانیاندا هاورا و هواسۆزیان بیت. هه‌روه‌ها ده‌بی ئه‌وه‌سته‌تایینی و نیازه‌پاکه‌ی که‌له‌ویژدان و ناخیاندایه، به‌رنامه‌ی چاپه‌مه‌نی رپک بجات..

که‌چی ئیوه به‌پڤوه‌ریکی بی که‌لک، واته: سه‌یر کردنی لادی به‌چاوی ئه‌سته‌مبوول و ئه‌سته‌مبوولیش به‌چاوی ئه‌وروپا، پرای گشتی و بیروپرای باوی ناو کۆمه‌لتان خستوه‌ته ناو زه‌لکاویکی بۆگه‌نه‌وه. به‌م کاره‌شتان ده‌ماری ئامانجه‌که‌سی‌یه‌کان و، سروده‌خۆییه‌کان و، حه‌زی تۆله‌سه‌ندنه‌وه‌تان له‌و خه‌لکه‌دا بیدار کردوه‌ته‌وه..

"فهلسه‌فه‌ی سروشتی" به‌گوئی مندالینکدا نادریت که‌هیشتا نه‌رۆشتوه‌ته‌ قوتابخانه! جا هه‌روه‌ک پۆشاکي ئافره‌تان شایانی پیاو نی‌یه، به‌همان جۆر نابنی هه‌ست و نه‌سته ئه‌وروپایه‌کان له‌ئسته‌مبوولدا پیاده‌بکرین. چونکه‌جیاوازیی نه‌ته‌وه و شوینه‌کان وه‌کو جیاوازیی کات و سه‌رده‌مه‌کان وایه؛ پۆشاکي ئه‌م بۆ ئه‌و ناییت. واته‌ شوپرسی فه‌ره‌نسی ناگونجی بگریت به‌ده‌ستوور بۆ ئیمه. هه‌له‌له‌وه‌دایه‌که‌ تیۆره‌کان جیبه‌جی بکرین و، ئاور له‌داخوازی‌یه‌کانی رۆژگار و سه‌رده‌م نه‌دریته‌وه^(۱).

(به‌پیی زانیاری‌یه‌کام "ئه‌دیبه‌کان" به‌ئه‌ده‌بن و په‌روه‌ده‌ی بی‌ری خه‌لکی ده‌که‌ن! که‌چی ده‌بینم هه‌ندی له‌ئدیبه‌کان له‌ئه‌ده‌ب بی‌به‌شن و له‌رۆژنامه‌کاندا دوورپوویی بلاو ده‌که‌نه‌وه..

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، بروانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۱۷-۴۱۸.

جا ئه گهر "ئه‌ده‌ب" بریتی بێت له‌مه‌ و، بیر و پرا گشتی‌یه‌ کان تا ئه‌م پرا‌ده‌یه‌ تیکه‌ل و پینکه‌ل بن، ئه‌وا ئیوه به‌ شایه‌ت بن که‌ وازم له‌م ئه‌ده‌به‌ هیناوه‌ و تیایدا به‌شدار نیم. به‌تکو ده‌چم له‌سهر لوتکه‌ی چیا به‌رزه‌ کانی کوردستان، له‌سهر دوندی چیا "باشید" له‌ بری‌ی خویندنه‌وه‌ی ئه‌و رۆژنامانه‌، ته‌ن و قه‌باره‌ کانی ئاسمان و تابلۆ ره‌نگین و پروونا که‌ کانی ده‌خوینمه‌وه‌^(۱).

(من ره‌خنه‌ له‌ بناغه‌ی ئه‌و بیروبو‌چوونانه‌ی رۆژنامه‌ کان ده‌ گرم که‌ له‌ ناوه‌ پراستی مانگی نیسان به‌ دواوه‌ سه‌ری هه‌لدا.

چونکه‌ ئه‌وان ده‌لاقه‌ و پاساویکیان بۆ ره‌خسا بۆ له‌ده‌ستدانی سه‌ره‌رزی و که‌رامه‌ت و بنه‌مای گوێپراپه‌لێی سه‌ربازی، که‌ چه‌ند شتیکن له‌ "ژیان" به‌نرخن، ته‌نانه‌ت ژیانیان له‌ پیناودا به‌خت ده‌ کریت. ئه‌وه‌ش له‌ پیناوی چه‌ند کرداریکی نا‌ره‌وا و نرمی ئه‌وتۆدا که‌ لای که‌سانی خاوه‌ن و یژدان ئه‌و کردارانه‌ به‌ "خزمه‌تکاری خودی ژیان" داده‌نرین.

ئنجائو "شه‌ریعه‌ت" ه‌ی که‌ هه‌موو پراستی و حال و بارودۆخه‌ کان به‌ لایدا کیش ده‌بن و په‌یوه‌ستن پێوه‌ی، ئه‌وان له‌و گومانه‌ هه‌له‌یه‌دا بوون که‌ شوینکه‌وته‌ی ده‌سته‌لاتدارانه‌ و، جل‌ه‌وی به‌ ده‌ست خه‌لافه‌ته‌وه‌یه‌، یان ئامرازی ده‌ستی هه‌ر سیاسه‌تیکی تره‌..

بهم باوه‌ره‌شیان وایان پیشان دا که‌ خۆری دره‌خشان شوینکه‌وته‌ی ئه‌ستیره‌یه‌ کی گه‌راوی رۆچووی پوکاوه‌ بێت. به‌مه‌ش نا‌ره‌وا یان کرد.

وا من به‌ هه‌موو هه‌یزیکم ده‌لیم:

به‌ پێشکه‌وته‌ی ئه‌م ئیسلامه‌ نه‌بێت که‌ ئاین و نه‌ته‌وه‌مانه‌، هه‌یچ پێشکه‌وتنیک به‌ خۆمانه‌وه‌ نابین و.. به‌ ده‌ر که‌وته‌ی پراستی‌یه‌ کانی شه‌ریعه‌تیش نه‌بێت، هه‌یچ به‌رزبوونه‌وه‌یه‌ك به‌ده‌ست ناهین. ده‌نا هه‌ر کاریکی پێچه‌وانه‌ی ئه‌مه‌ واتای ئه‌و په‌نده‌مان تیدا به‌رجه‌سته‌ ده‌کات که‌ ده‌لێت: "أضاع المشیتین"^(۲).

(۱) داوه‌ری‌یه‌ کان، پروانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۴۶.

(۲) په‌ندێکی عه‌ره‌بی‌یه‌. له‌ واتای ئه‌و په‌نده‌ کوردی‌یه‌دا به‌ که‌ ده‌لێت: (بوو به‌ کورده‌ کی له‌ هه‌ردوو جه‌ژن بوو)! واته‌ هه‌ردوو کیانی له‌ کيس ده‌چیت. (وه‌رگه‌ی)

بەلنى، دەبىي ھەست بە شەرەف و سەر بەرزىي نەتەوہ و، پاداشتى دوارپۇز و، کاروبار و بەھاكانى كۆمەل و، پەرۇشىي ئىسلامى و، خۇشەويستىي نىشتمان و ئايىن بىكەين. چونكە لە دووچەندانە كاندا ھىزىكى گەورەي لەبن نەھاتوو ھەيە^(۱).

□ وتارى: بۇي شەرىعەتى ئەحمەدى^(۲)

(شەرىعەتى خاوين ھەتاھەتايە دەمىنئەوہ، چونكە لە گوفتارى ئەزەلى يەوہ ھاتووہ. رزگار بوونىش لە خۇسەپاندنى دەروونى بەدخواز تەنھا بە پشت بەستن بە ئىسلام و دەست گرتن دەبىت بە پەتى مەحكەم و توندوتۇلى ئەو [واتە قورئانى پىرۇز]. بەدەستھىنانى سوودە كانى سەر بەستىي راستەقىنە، بە جۇرئىكى تەواوہتى، پەيوەستە بە سەرچاوە گرتنى ھەموو ھەلسو كەوتىك لە "ئىمان" ھوہ. چونكە ھەر كەسىك خوازىارى بەندايەتىي پوخت و خاوين بىت بۇ پەرورەد گارى جىھانىان، نابىن لە لای خەلكى خۇي زەليل بىكات و بىت بە بەندەي كۆيلە كان.

ئىنجا مادەم ھەموو مرۇقىك لەناو مولك و جىھانى خۇيدا سەرپەرشتىارى ئەو جىھانەيە، ئەوا جىھادى گەورەي لەو جىھانە بىچكۆلەيەدا لە ئەستۇدایە و، دەبىي پەشت و پەفتارە شىرىنە كانى پىغەمبەرى خۇشەويست ﷺ لە خۇيدا بەھىنئە دى و سوننەتە خاوينە كەي ئەو زىندوو بىكاتەوہ.

ئەي كار بەدەستان!

ئەگەر دەتەنەوئى لە كاروبار تاندا سەر كەوتوو بن، ئەوا بە يە كخستنى كارە كاتان لە گەل ياسا گەردوونى يە كانى خواي گەورەدا، ئەو سەر كەوتنە بەدەست دەھىنن. دەنا لە ھەر كارىكى پىچەوانەي ئەمەدا جگە لە بەزىن و شكست ھىنان دروینەي ھىچ بەرھەمىكى تر ناكەن..

چونكە سەرھەلدانى پىغەمبەران - درووديان لە سەر بىت - بە گشتى لە ولاتە كانى ئىسلام و قەلەمپروى عوسمانىدا ھىما و ئامازەيە كى قەدەرى خواي گەورەيە بۇ ئەوہي

(۱) داوہرى يە كان، بىروانامەي ھەردوو قوتابخانەي موسىبەت، ل: ۴۳۸-۴۳۹.

(۲) ئەم وتارە لە ژمارە (۷۷) ي رۇژنامەي ئايىنىي (وولقان) لە بەروارى ۱۸/۳/۱۹۰۹ زدا بلاو كراوہتەوہ.

کە تەنھا ئاین پۆلە کانی ئەم ولاتە بەرەو پیش دەبات و، گولزارە کانی کینگە ی ئاسیا و ئەفریقا و بیستانە کانی نیوہی ئەوروپاش بە نووری ئیسلام دەپشکوین.

باش بزانی کە:

ھەرگیز ئاین لە پیناوی بەدەستھێنانی دنیا دا بەخت ناکریت.

جاران بابەتە کانی شەریعت دەدران بە بەرتیل لە پیناوی ھێشتنەو و پارێزگاری کردنی ئیستیدادی لەناوچوودا.

فەرموون پیشام بەدەن جگە لە زیان و ناو میدی چی یان دروینە کرد لە بەختکردن و واز لە ھینانی بابەتە کانی ئاینیدا؟

پێکان و زامدار کردنی جەرگ و دلێ نەتەو ھی لاوازی ئاینە و، ھەرگیز نیعمەتی تەندروستی بەدەست ناهێنیت گەر ھیز و گور و تین بە ئاین نەدریتەو.

مەشرەبی ئیمە: خۆشویستنی خۆشەویستی و، رقبە بەرایەتی دوژمنایەتی یە.

واتە پشت گرتنی سەربازە کانی خۆشەویستی یە لە نیوان موسلماناندا و، پەرتەوازە کردنی سوپای دوژمنایەتی یە لە نیوانیاندا.

رێبازمان: پابەندبوونە بە ڕەوشتە محەمەدی یە کان ﷺ و، زیندوو کردنەو ھی سوننەتی خاوینی ئەو.

رەبەرمان لە ژیاندا: شەریعتی خاوینە.

شمشیرمان: بەلگە گومان ڕەکانە.

ئامانجمان: بەرز کردنەو ھی ئالای ئاینی ئیسلامە.

ھەموو ئیماندارێک لە و ئا و ناو ھەرۆ کدا پەیوەندی بە کۆمەلە کەمانەو ھە کردووە. شپۆھە ئەم پەیوەندی کردنەش ڕیاری یە کجاری و بی گومانەتی بۆ زیندوو کردنەو ھی سوننەتی خاوینی پێغمبەر ﷺ لە جیھانە تاییەتی یە کە ی خۆیدا.

ئنجای ئیمە بە ناوی شەریعتەو ھە داوا لە ھەموو رەبەرمان (لە زانیان و شێخان و قوتابیانی ھەموو زانستەکان) دە کەین کە پیش ھەموو خەلکانی تر یە کبگرن^(۱).

(۱) داو ھەری یە کان، و تاری شام، ل: ۵۴۲-۵۴۴.

□ پروداوی (۳۱)ی مارت (۱۳/۴/۱۹۰۹ز)^(۱)

(بۆ ماوه‌ی چەند خولە کینگ ئەو جموجوولە ترسانا کەم لە دوورەوه بینی کە لە (۳۱) ی مارت) دا پرووی دا..

گەلنی داواکاریم بەر گوئی کەوت، بەلام هەروەك ئەگەر حەوت پەنگ لە بازنەیه کدا بە خیرایی بخولینرینەوه تەنھا پەنگی سەپی دەردە کەوینت، بە هەمان جۆر لە نیوان ئەو داواکارییانەدا تەنھا وشە "شەریعت" دەرکەوت، کە ئەویش پێژەری خراییی ئەو داواکارییە جۆراو جۆرانە لە هەزارەوه دەهینیتە خوارەوه بۆیەك و، عەوامی خەلکی لە نانەوهی ئازاوه و پشیموی دەپاریزیت و، بە شیۆه‌یه‌کی دەراسا سیاسەت لەوه رزگار دە کات کە بکریت بە گەمە‌ی دەستی تاکە کەسە کان.

پاشان هەستم کرد پروداوه کە بە خراییی دەشکیتەوه، چونکە گوپراپەلنی شیواوه و ئامۆژگاری بی سوووه. دەنا هەلمەتم دەبرد بۆ کوژاندنەوهی ئەو ئاگرە، وەك ئەوهی کە ئاگرە کانی ترم دە کوژاندەوه. بەلام کە سەرنجیم دا زۆرینە‌ی خەلکە کە لە توژی عەوام بوون و، کورده کانی شمان کە سانیکی بی ئاگا و ساویلکەن و، منیش بە روالەتی ناوبانگی درۆینەوه دەردە کەوم..

(۱) پروداوی ۳۱/مارت/۱۳۲۵ (بە تەقویمی رۆمی) بریتی‌یه لە هەلگەرانەوه‌یه‌کی سەربازی و ملنەدانی سەربازەکان بۆ فەرمانی فەرماندەکانیان. ئەم پروداوه‌یه کەم جار لە سەربازگی "تاش قشله"ی ئەستەمبول سەری هەلدا، پاشان سەربازگە کانی تری شارێ گرتەوه و، ئنجا سەربازە هەلگەراوه‌کان پێژانە ناو شەقامەکان و هەندێ وەزیر و پەرلەمانتار و ئەفسەریان کوشت. خۆ ئەگەر ئەو وتارانە‌ی "مامۆستا نورسی" نەبوایە کە دەپۆشت لەناو سەربازگەکانیاندا ئاراستە‌ی دەکردن، لەوانەبوو گەلنی ئاکامی ناھەموارتر لەو هەلگەرانەوه سەربازییە بکەوتایەتەوه، بەلام وتارە کانی مامۆستا هۆکاریکی گرنج بوون لە هیندی کردنەوه‌ی سەربازە هەلگەراوه‌کاندا. ئەم پروداووش لە پۆزی ۱۳/نیسان/۱۹۰۹زدا دەستی پێ کرد، واتە دوا‌ی پراگەیانندی مەشرووتیەت (پۆزیمی پەرلەمانی)ی دووھەم و هاتنەسەر حوکمی کۆمەلە‌ی ئیتیحاد و تەرەقی. ئنجا سولتان عەبدوڵحەمید تاوانبار کرا بە سازدانی پروداوه‌کە و، کۆمەلە‌ی ناوبراو کۆمەکی سەربازی لە شاری سەلانیکەوه - کە بنکە‌ی سەرەکی‌یانی لێ بوو - هینایە ناو شاری ئەستەمبول. دواپەدوا‌ی گەبشتنی هیزە سەربازییە کەش بە کسەر باری نااسایی لە شاردرا پراگەپەنرا و، هەلگەرانەوه کە سەركوت کرا و، دادگای سەربازی پێکھێنرا و، گەلنی کەسی پێ لە سیدارە درا. ئنجا کۆمەلە‌ی ئیتیحاد و تەرەقی ئەم پروداوه‌ی قۆزتەوه و لە ۲۷/نیسان/۱۹۰۹زدا سولتان عەبدوڵحەمیدی لەسەر کورسیی خەلافەت و پادشایی لا برد. بەم جۆرە و لە ماوه‌یه‌کی کورتدا دەرکەوت کە پروداوه‌کە هەر لە بناغەدا بۆ ئەو دەره‌نجامە ساز کرابو!

بۆیه دواى سى خولهك كشمهوه و، رۆشتم بۆ "مەقرى كۆى"^(۱) تاكونه هيلم
هاوه لایم خۆيانى تيوه بگليئن و، هەر كه سينم بينى ئامۆزگاريم كرد خۆى دوور
بگريئ.

خۆ ئەگەر هيندهى گەرديلهيهك خۆم تيوه بگلاندايه ئەوا به جوانى دەرده كه وتم،
چونكه بهرگ و پۆشاكه كه م دهرم ده خات و ناوبانگه كه شم له ناوخه لكدا بلاوه،
به هۆيهوه دەرده كه وتم. دوور نه بوو كه بوونى خۆم بهوه دهر بخستايه - ته نانه ت گەر به
ته نيا خۆيشم بوومايه - بهر هه لستى سوپای بزوتنه كه م تا "ئه ياستافانووس"^(۲) بگردايه،
پاشان به مردنيكى شهر فمه ندى و مەردانه. مەردمايه. ئەو كاتش خۆهولتقورتاندم شتيكى
به لگه نهويست ده بوو، بئى ئەوهى پيوست به ليكۆلينه وه بكات!

له رۆزى دووهه مدا پرسيارم له سەربازە گوپرايه له كان كرد، كه گرني ژيانى ئيمه
ده نوين، وتيان: ئەفسەرە كان پۆشاكى سەربازيان پۆشيبوو. كه واته "گوپرايه لى" زۆر
نه شيواوه.

پاشان پرسيم:

چەند ئەفسەر پينكراون؟

خه له تاندميان و، وتيان:

ته نيا چوار، ئەوانهش له خۆسه پينه كان بوون، دواتر ئادابى شهر يعهت و سزاکانى
جيبه جى ده کرين.

پاشان دهستم دايه رۆژنامه كان، بينيم كه ئەوانيش رووداوه كه به بزوتنه وهيه كى
پهوا ده بينن و، له سەر ئەو شيوهيه ويئه كهى ده كيشن. ئيتر له روويه كهوه دلخۆش بووم،
چونكه پيرۆزترين ئامانجى من جيبه جى كردنى تهواوه تيبى فه رمانه كانى شهرعه.
به لایم له لايه كى تره وه گه لى نا ئوميد بووم و، به تينكچوونى گوپرايه لى سەربازى
ئازارم پى گه يشت. بۆيه به زمانى رۆژنامه كان گوftarم ئاراسته ي سەربازە كان كرد و،
پيم وتن:

(۱) له چاپى كى تردا: "باقر كۆى". يه كيكه له گه ره كه كانى "هسته مبول". (وه رگير)
(۲) ناوچه يهك بووه له كه نارى "هسته مبول". ئيستا به شينكيه تى و پنى ده لىن: "يه شيل كۆى".

ئە‌ی سەربازە کان!

ئە‌گەر ئە‌فسەرە کان بە‌یەك دانە گوناھ ستمە لە‌ خۆیان بکەن، ئیو بە‌ هە‌لگە‌ر‌انە‌و و سە‌ر‌پینچیتان لە‌ فەرمانە‌ کان، ستم لە‌ مافی سی ملیۆن هاوولاتی دە‌ولە‌تی عوسمانی و سێ سە‌د ملیۆن موسلمان دە‌کەن، چونکە‌ شەرە‌ف و بە‌ختە‌و‌ە‌ری و ئالای بە‌ کیتی هاوولاتیانی عوسمانی و سەر‌جە‌می موسلمانان لە‌ پروو‌یە‌ک‌و‌ە‌ بە‌ندە‌ بە‌ گۆ‌ن‌ر‌ایە‌ل‌یتان‌و‌ە‌ بۆ فەرمانە‌ کان.

پاشان داوا‌کاریی ئیو جیبە‌جی کردنی شەر‌ی‌عە‌تە‌، کە‌چی بە‌م سە‌ر‌پینچی‌یە‌تان کار‌ینکی پینچە‌وانە‌ی خواستی شەر‌ی‌عە‌ت ئە‌نجام دە‌دە‌ن.

ئافە‌رین و پیرۆزباییم بۆ بزوتنە‌و‌ە‌ کە‌یان و ئازایە‌تی‌یە‌ کە‌یان دە‌ر‌س‌ری، چونکە‌ پۆ‌ژ‌نامە‌ کان - کە‌ زمانیکی درۆزنی رای گشتین - بزوتنە‌و‌ە‌ کە‌ی ئە‌وانی بە‌ "پە‌وا" پیشان دا.

جا بە‌پینی ئە‌و هە‌تسە‌نگاندە‌نی ئە‌وان، تو‌انیم کار‌ی‌گە‌ری ئامۆ‌ژ‌گاری‌یە‌ کائم لە‌واندا بە‌جی بە‌یلم و، تا رادە‌یە‌ک هە‌لگە‌ر‌انە‌و و سە‌ر‌پینچی‌یە‌ کە‌ی ئە‌وان هینور بکە‌م‌و‌ە‌، دە‌نا کارە‌ کە‌ ئاسان نە‌دە‌بوو^(۱).

بە‌لام (بە‌ داخە‌و‌ە‌، ئە‌و کە‌سانە‌ی کە‌ زیادە‌ر‌ە‌وی‌یان پنی خۆشە‌، لە‌م پرو‌وداوە‌دا بە‌ر‌بە‌ستینکی قایمیان لە‌ بە‌ردە‌م‌ حە‌ز و ئارە‌زو‌و‌ە‌ کانی ئە‌م نە‌تە‌و‌ە‌یە‌دا دانا کە‌ تاسە‌مە‌ندە‌ بۆ ئە‌و مە‌ش‌رو‌وتیە‌تە‌ ر‌ە‌و‌ایە‌ی بە‌ختە‌و‌ە‌ری ئیمە‌ی لە‌خۆ‌گ‌رت‌و‌و‌ە‌، سە‌ر‌چا‌و‌ە‌ی ژ‌یانی کۆ‌مە‌لایە‌تیمانە‌.. ئە‌م نە‌تە‌و‌ە‌یە‌ی کە‌ تینووی ئە‌و چە‌شنە‌ زانستانە‌یە‌ و ئە‌و زانستانە‌ش کە‌ لە‌گە‌ل ئیسلامدا تە‌با و گۆ‌ن‌ج‌ا‌و‌ن.

بە‌لنی، ئە‌و زیادە‌ر‌ە‌وانە‌ بە‌ر‌بە‌ستینکی قایمیان لە‌ بە‌ردە‌م ئا‌وا‌تە‌ کانی ئە‌م نە‌تە‌و‌ە‌یە‌دا دانا، بە‌و‌ی کە‌ ئامانجی کە‌سی و ئازا‌و‌ە‌ کانیان خستە‌ ناو مە‌ش‌رو‌وتیە‌تە‌و‌ە‌. جگە‌ لە‌ کردارە‌ ئیلحادی‌یە‌ کانی پۆ‌شنیران و بایە‌خ نە‌دانیان بە‌ ئاین^(۲).

(لە‌ پرو‌وداوی "۳۱ی مارت" دا بە‌ چا‌و‌ی خۆ‌م حالە‌تینکی نزیك لە‌مە‌م بینی:

(۱) دا‌و‌ە‌ری‌یە‌ کان، پ‌ر‌و‌انامە‌ی هە‌رد‌و‌و قوتابجانی موسیبت، ل: ۴۲۲-۴۲۵.

(۲) دا‌و‌ە‌ری‌یە‌ کان، پ‌ر‌و‌انامە‌ی هە‌رد‌و‌و قوتابجانی موسیبت، ل: ۴۳۰-۴۳۱.

ئوه‌بوو کاتنی ئه‌و که سه‌هیممه‌ت به‌رزانه‌ی که گیانی خۆیان پینشکەش به‌ئیسلام ده‌که‌ن، بانگه‌شه‌یان بۆ مه‌شرووتیه‌ت کرد، ئه‌وانه‌ی که له‌و باوه‌پرده‌دا بوون نیعمه‌تی مه‌شرووتیه‌ت ئه‌وپه‌ری ئاوات و کاکله‌ی ژیانه‌و، به‌چوست و چالاکی بۆ جیبه‌جی کردنی لق و په‌له‌کانی لیبران به‌پنی شه‌ریعه‌ت و، به‌رپرسانی ده‌وله‌تیا‌ن پینمایه‌ی ده‌کرد تا‌کو له‌ نوێژی داد‌گه‌ریدا روو له‌ قیله‌ بکه‌ن و، داواکاری ئه‌وه‌ بوون که به‌ هی‌زی مه‌شرووتیه‌ت ناوی خاوینی "شه‌ریعه‌ت" به‌رز رابگیریت و، به‌ هی‌زی شه‌ریعه‌تیش "مه‌شرووتیه‌ت" مینیته‌وه‌ و، هم‌وو خراپکاری‌یه‌کانی پینشوویان خسته‌ ئه‌ستۆی گوئی نه‌دان به‌ شه‌ریعه‌ت..

هه‌ر هینده‌ی ئه‌و که سانه‌ ده‌نگی ئه‌م بانگه‌شه‌یان به‌رز کرده‌وه‌ و هه‌ندئ کاروباری لاوه‌ کیشیا‌ن جیبه‌جی کرد، چه‌ند که سینکیان لێ په‌یدا بوو له‌وانه‌ی که راست و چه‌پی خۆیا‌ن له‌ یه‌ک جیا ناکه‌نه‌وه‌ و، له‌و گومانه‌دا بوون که - حاشا وانیه‌ - شه‌ریعه‌ت پش‌تی ئیستیب‌داد ده‌گریت. ئیتر وه‌ کو تووتی لاسایی ئه‌وانیا‌ن کرده‌وه‌ و وتیا‌ن:

"ئیمه‌ داواکاری شه‌ریعه‌تین!"

ئوه‌بوو ئاما‌نجه‌ که به‌م جو‌زه له‌و ناوه‌دا ون بوو، ته‌نانه‌ت وای لێ هات که مه‌به‌سته‌ راسته‌قینه‌ که نه‌ده‌زانرا و، بارودۆخه‌ که گه‌یشه‌ ئه‌وه‌ی که بینیا‌ن. ئاشکرا‌یه‌ که پینش‌تر پلانه‌کان ساز کرابوون و دارپۆزرا‌بوون!

کاتنی کار گه‌یشه‌ ئه‌وه‌، هه‌ندئ له‌وانه‌ی که به‌ درۆ ده‌مامکی په‌رۆشی و غیره‌تیا‌ن پۆشیه‌وه‌، هیرشیا‌ن کرده‌ سه‌ر ئه‌و ناوه‌ به‌رز و په‌رۆزه‌ و، په‌خنه‌ و ته‌نانه‌ت ده‌ستدریژی‌یا‌ن ئاراسته‌ کرد.

جا ئه‌مه‌ی سه‌ره‌وه‌ خالیکی ره‌شی شایانی په‌ند لێ وه‌رگرته‌^(۱)

(ئه‌و تۆفانه‌ ترسناک و زریانه‌ سووتینه‌ره‌ی که ناوی رووداوی "۳۱ی مارت"ی لێ نراوه‌، له‌ ژێر کاریگه‌ری چه‌ند هۆکاریکی ئاساییدا توانا و لی‌هاتنیکی سروشتیی ئه‌وتۆی ئاماده‌ کرد که ناوی ئه‌و "شه‌ریعه‌ت"ه‌ی هه‌میشه‌ مو‌عجیزه‌ی خۆی ده‌رده‌خات،

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، مونا‌زه‌رات، ل: ۳۴۵-۳۴۶.

له لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه، به‌سه‌ر زمانی هه‌لسوورپینه‌رانی ئه‌و پرووداوه‌دا هینا، هه‌رچه‌نده‌ش ئاکامه‌که‌ی پشپوی و ئالۆزی بوو.

جاله‌به‌ر ئه‌وه‌ی ناوی "شه‌ریعت" ئه‌و تۆفانه‌ی به‌و ئاراسته‌یه‌دا برد که به‌ بئ‌وه‌ی تپه‌ر بییت، ئه‌وا ئه‌م ناوه‌ له‌ به‌رده‌م خوای گه‌وره‌دا هه‌موو ئه‌و رۆژنامه‌نه‌ تاوانبار ده‌کات که له‌ ناوه‌راستی مانگی نیشان به‌ولاره‌ زمانی به‌دیان درپۆ کرد.

خۆ ئه‌گه‌ر ئه‌م سه‌وت هۆکار و بارودۆخه‌ی خواره‌وه‌ په‌چاو بکړین که ئه‌و پرووداوه‌یان هینایه‌ گۆرپئ، ئه‌وا "راستی" به‌ پروونی ده‌رده‌که‌وئیت:

۱ - له‌ سه‌دا نه‌وه‌دی ئه‌م بزوتنه‌وه‌یه‌ له‌ دژی ئیتیحاد و ته‌ره‌قی و دیکتاتۆریه‌تیا ن ئاراسته‌ کرابوو.

۲ - هه‌روه‌ها ئامانجیککی تری: گۆرپینی ئه‌و وه‌زیرانه‌ بوو که مایه‌ی قسه‌ له‌سه‌ر کردنی پپ‌ر و حیزبه‌کان بوون.

۳ - ده‌رباز کردنی سوئتانی سته‌م لیکراو له‌وه‌ی له‌سه‌ر کار لابریت، که پیشتر بپیار و نه‌خشه‌ی بۆ دارپۆزرا بوو.

۴ - رپئ نه‌دان و کۆتایی هینان به‌و رپنمایی و ده‌رس دادانه‌ی که له‌ گه‌ل نه‌ریتی سه‌ربازی و ئادابی ئابینیدا په‌ک ناگره‌وه.

۵ - دۆزینه‌وه‌ی بکوژی به‌رپۆ "حه‌سه‌ن فه‌همی"^(۱) دوای ئه‌وه‌ی که بابه‌تی کوشته‌که‌ی گه‌لئ به‌ گه‌وره‌ گیرا.

۶ - چاره‌سه‌ر کردنی به‌ ویژدانانه‌ی کپشه‌ی ئه‌فسه‌رانی "ئه‌لایلی"^(۲) که له‌ خزمه‌تی سه‌ربازی که‌نار دران.

۷ - رپئ گرتن له‌ گشتانندی چه‌مکی "ئازادی" بۆ په‌فتاره‌ هه‌رزه‌کان.

(۱) حه‌سه‌ن فه‌همی: رۆژنامه‌نووسینکی نه‌یاری کۆمه‌له‌ی ئیتیحاد و ته‌ره‌قی بووه. له‌سه‌ر پردی "گه‌له‌ته‌ سه‌رای" له‌ ئه‌سته‌مبوول له‌ لایه‌ن ئه‌و کۆمه‌له‌یه‌وه‌ تیروۆر کراوه. ئه‌م کرداره‌، بیزاری و رقیکی گشتیی له‌ دژی ئیتیحادی په‌کان له‌ ناوه‌ندی خه‌لکیدا وروژانند.

(۲) ئه‌فسه‌رانی ئه‌لایلی: ئه‌وانه‌ بوون که له‌ پیشدا سه‌ربازی ئاسایی بوون و دواتر په‌لیان به‌رز کرابوووه، بئ‌ ئه‌وه‌ی قۆناغه‌کانی خۆپنندی کۆلیجی سه‌ربازیان بپییت.

واتە سنووردانانیك بە ئادابەکانی شەرع بۆ واتای "سەر بەستی".
پاشان جیبەجی کردنی یاسا و سزاکانی شەرع کە عەوام جگە لە دەست بڕینەو و
تۆلە سەندنەو و هیچی تری لێ تینە گەشتوون.

بەلام پینستەر زەمینە بۆ گەن ساز کرابوو، ھەر وەك پیلان و پینخلیسکە ئامادە کانیش
بە رادەیهك دارپۆر ابوون کە گوپراپەلێی یە کجار بەرز و بلندى "سەربازی" لەو پیناوەدا
کرا بە قوربانى.

بناغەى ھەموو بناغەکانى ئەو ھۆکارانەش وتووێژى توندوتیژ و، لایەنگری دەستە و
پێرە کان بوو، ھاو دەم لە گەل رۆچوونى رۆژنامە کان لەو گفتوگۆیانەدا کە لە بری
"رەوانیژی گوفتار" زیادەپەوی درۆی تیدا بە کارھاتبوو^(۱)!

□ ھیتانەو ەى سەربازە کان بۆ ژیر گوپراپەلێی فەرماندەکانیان
(رۆژى ھەینی ھاوړی لە گەل زانایاندا رۆشتم بۆ لای ئەو سەربازانەى کە لە
وہزارەتى جەنگدا بوون..
لەوئ بە چەند وتاریکی یە کجار کاریگەر، ھەشت تیپی سوپام ھینایەو ە ژیر
فەرمان و گوپراپەلێ..

ئامۆژگاری یە کانیشم پاش ماو ەیهك سوودە کانیان دەر کەوت.
وا وینەى وتارە کەمتان بۆ دەھینم:
ئەى سەربازە یە کتاپەرستە کان!
شەرەف و کەرەمەت و بەختەو ەرى و ھیمای یە کیتی سى ملیۆن ھاوولاتیى
عوسمانى و سنى سەد ملیۆن موسلمان - لە روویە کەو ە - پەيوەستە بە گوپراپەلێتانەو ە بۆ
فەرماندە کانتان.

گەر ئەو فەرماندانە بە یەك دانە گوناھ ستەمیان لە خۆیان کردینت، ئیو ە بەم
سەرینجی یەتان ستەم لە سنى سەد ملیۆن موسلمان دە کەن، چونکە بەم کارەتان براهتیى
ئیسلامى دە خەنە مەترسى یەو ە.

(۱) داو ەرى یە کان، بڕوانامەى ھەردوو قوتابخانەى موسیبت، ل: ۴۳۵-۴۳۶.

باش بزائن که ری و شوینی سهربازان گه‌لی مه‌زنه، چونکه وه کو کار گه‌یه‌ک وایه. نه‌وه‌تا نه‌گه‌ر هر کار گه‌یه‌ک چهر خینکی تینک‌بجیت نه‌وا سیسته‌می کار له‌ناو سهرجه‌می کار گه‌که‌دا ده‌شیویت.

ههر گیز نابج سهربازه‌کان "وه‌ک تا‌که‌کس" خو‌یان له‌سیاسه‌تدا هه‌لبقور تینن. "تینکیشاری‌یه‌کان" (١) باشترین به‌لگه‌ن له‌سهر نه‌مه.

ئیه‌وه‌داواکاری شهریه‌تن، که‌چی په‌فتاری پینچه‌وانه‌ی شهریه‌ت ده‌نوینن و به‌ناشیرینی ناوی ده‌زپینن.

به‌شهریه‌ت و قورمان و فهرمووده و دانست و نه‌زمونه‌کان سه‌لماوه‌که: گو‌پرایه‌لیی کار به‌ده‌ستی دینداری راسته‌ه‌وی پابه‌ند به‌حوق کارینکی فه‌رزه. کار به‌ده‌ستان و ماموستایانی ئیه‌وش نه‌فسره‌کانتانن.

جا هه‌روه‌ک نه‌گه‌ر نه‌ندازیاری لیزان، یان دکتوری شاره‌زا، گو‌ناهباری و په‌فتاری نارپه‌وایان لئی بووه‌شیته‌وه، زیان له‌پیشه‌ی "پزیشکی" و "نه‌ندازیاری" نادات، به‌همان جو‌ر نه‌فسره‌پروونا‌کبیره‌کانتان که‌شاره‌زای هونه‌ری جه‌نگن و که‌سانی ئیماندار و خاوه‌ن غیره‌ت و حه‌ماسه‌تی ئیسلامین که‌هه‌ریه‌که‌یان به‌رامبه‌ر به‌ه‌زارن، گه‌ر هه‌ندیکیان له‌نه‌بنجی جموجو‌لینکی جو‌زئی‌یه‌وه‌کارینکی نارپه‌وای لئی پروو بدات، ناییت بکرنیت به‌بیانوو بۆ سهرپینچی نواندن له‌فه‌رمانه‌کانیان و، له‌م ری‌یه‌وه‌سته‌م له‌هاو‌ولاتیانی ده‌وله‌تی عوسمانی و سهرجه‌می موسلمانان بکه‌ن..

(١) سوپای ئینکیشاری رینکراونکی سهربازی بوو که دامه‌زرینه‌ری ده‌وله‌تی عوسمانی: (نورخانی کوری عوسمان ١٣٢٦-١٣٦١ز) دانه‌وه. سهره‌تاله‌چهن‌دین بنه‌چه و په‌گه‌زی جو‌راو جو‌ر پینکه‌اتبوو که‌له‌بنه‌ماله و که‌سوکاریان داب‌رکراپوون. سوپابه‌کی پیشه‌گه‌ر و کاری ته‌نها راپه‌راندنی نه‌رکی سهربازی بووه. نه‌م رینکراوه سهربازی‌یه‌له‌سهره‌تادا خزمه‌تینکی زوری پینشکه‌ش به‌ده‌وله‌تی عوسمانی کرد. پاشان ورده‌ورده گه‌نده‌لیی ئیدا په‌یدا بوو تا گه‌پشته‌نه‌وراده‌یه‌ی که‌گرفتینکی گه‌وره‌ی بۆ ده‌وله‌ت پینکه‌تینا و چاره‌سهر کردنیشی گه‌لی دژوار بوو، به‌لام سولتان مه‌حمودی دو‌وه‌م (١٨٠٨-١٨٣٩ز) به‌پلانی‌ک توانیی هه‌لی بووه‌شینینه‌وه و "سیسته‌می نوئی سهربازی"ی له‌بری دانا، که‌سیسته‌مینکه‌هه‌ولی تازه‌گه‌ریی داله‌ناو سوپای عوسمانیدا. پروانه: (الدولة العثمانية من الميلاذ إلى السقوط) د. عدنان العطار. ص: ٢٣-٢٤، ١٣٧-١٣٨، ط ١. دار القلم دمشق. ٢٠٠٦م. هه‌روه‌ها: (الدولة العثمانية، عوامل النهوض والسقوط) د. علی محمد الصلابي. ص: ٦٧-٧٠، ٣٧٠-٣٧٢، ط ٥. دار المعرفه، بیروت، لبنان. ٢٠٠٨م. (وه‌رگپ)

چونکه سهرینچی له فرمان تهنها یهك دانه تاوان نی‌یه، بهلكو ده‌ستدریژی‌یه بۆ سهر مافی ملیۆنه‌ها كەس.

ده‌زانن كه ئالای یه‌كتایی خوای گه‌وره له ده‌ستی ئازایه‌تیی ئیوه‌دایه و، هیزی ئه‌وه ده‌ستش له گوپرایه‌لی و پابه‌ندبووندا یه‌به‌سیسته‌می سهر‌بازی‌یه‌وه، چونكه هه‌زار كه‌سی گوپرایه‌ل و پینكخراو سه‌ده هه‌زار كه‌سی وێل و به‌ره‌لا ده‌هینیت.

ئاشكرایه كه سه‌ی ملیۆن عوسمانی له ماوه‌ی سه‌ده سالدا نه‌یان‌توانی ئه‌م دوو ئالو‌گۆر (كوده‌تا)ه خویناوی‌یه به‌رپا بکه‌ن. كه‌چی ئیوه به‌ گوپرایه‌لیتان ئه‌نجامتان دا.

زیاد له‌وانه‌ش، له‌ده‌ستدانی یه‌ك ئه‌فسه‌ری به‌ په‌رۆش و شاره‌زا و پۆشنبیر، له‌ده‌ستدانی و ره و هیزی معنه‌ویی خۆتان ده‌گه‌یه‌نیت. چونكه له‌ پۆزگاری ئیستادا پتر ئازایه‌تیی ئیمانی و عه‌ق‌لی و زانستی زاله و، هه‌ندئ جار یه‌ك دانه پۆشنبیری ناو ئه‌وان سه‌ده كه‌سی تری جگه له‌وان ده‌هینیت..

بیانی‌یه‌كان تیده كۆشن به‌م ئازایه‌تی‌یه‌یان به‌سه‌رتاندا زال ببن. واته ئازایه‌تیی سروشتی به‌ ته‌نیا خۆی داد نادات.

به‌ پوختی: من فرمانه‌كاني پیغه‌مبه‌ری مه‌زنتان ﷺ پین راده‌گه‌یه‌نم، كه:

گوپرایه‌لیی كار به‌ده‌ستان فه‌رزه.

بۆی سه‌ربازه‌كان.. بۆی مه‌شرووتیه‌تی ره‌وا^(۱).

(بیستم به‌شیک له سه‌ربازه‌كان په‌یه‌هه‌ندی‌یان به‌هه‌ندئ "كۆمه‌له" وه‌ کردووه، یه‌كسه‌ر رووداوه ترسناکه‌که‌ی "ئینکیشاری" م وه‌بیره‌اته‌وه. بۆیه گه‌لنی نیگه‌ران و په‌شپۆ بووم و، له‌ پۆزنامه‌یه‌ کدا نووسیم:

به‌رزترین و په‌رۆزترین "كۆمه‌له" له‌م کاته‌ی ئیستاماندا کۆمه‌له‌ی سه‌ربازانی

ئیمانداره.

سه‌رجه‌می ئه‌وه كه‌سه‌انه‌ی پۆشتوونه‌ته‌ ریزی سه‌ربازی‌یه‌وه، هه‌ر له سه‌ربازنیکی ئاساییه‌وه تا ده‌گاته سه‌ر کرده، هه‌موویان له‌م کۆمه‌له‌یه‌دان. چونكه په‌رۆزترین ئامانجی خاوینترین کۆمه‌له له سه‌رانسه‌ری جیهاندا بریتی یه له یه‌کتیی و برایه‌تی و گوپرایه‌لی و

(۱) داوه‌ری‌یه‌كان، پڕانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۲۶-۴۲۷.

خۆشەوېستى و بەرز كۆرەنەوى ئالای ئىسلام. ئەو ەتا سەر جەمى سەربازانى ئىماندار بانگھېشت بۇ ئەم ئامانچە رادە گەينن.

بەلام سەربازە كان خۇيان مەلبەندن و، دەبى سەر جەمى نەتەو و ەممو كۆمەلە كانىش پەيوەندى بە سەربازە كانەو بەكن. چونكە ەممو كۆمەلە كانى تىر تەنھا بۇ ئەو ن كە نەتەو بەكن بە سەرباز لە رېيازى خۆشەوېستى و براپەتېدا.

سەبارەت بە "يە كىتېبى مەمەدى" ىشەو، ئەو ەممو ئىمانداران دە گىر تەو و، نە كۆمەلە و نە حىزبە. چونكە مەلبەندە كەى و رېزى پېشەو و مۇجھىدان و شەھىدان و زانايان و راپەرە كانن. ەيچ ئىماندار و سەربازىكى گىيانفېدانى يە - چ ئەفسەر بىت و چ سەرباز - لەم يە كىتېبى بە دەدەر بىت.

كەواتە ەيچ پېوېستى يەك نى يە بۇ پەيوەندى كۆرەن بە كۆمەلە كانى ترەو. لە گەل ئەو ەشدا خۆم لە كاروبارى ەندى لەو كۆمەلە خىر خوازانە ەلئاقور تىنم كە مافى خۇيانە ناوى يە كىتېبى مەمەدى بۇ خۇيان دابنېن^(۱).

□ بردنى بۇ دادگای عورفى سەربازى بەھۆى رووداوى "۳۱" ى مارتەو (كاتى كە "سەربەستى" بو بە ھاوتى "شىتېى"، ئىستېدادى لاواز "خەستەخانەى شىتان" ى بۇ كۆردم بە قوتابخانە^(۲)..

(لە دادگای عورفى سەربازى و لە دەمى رووداوە كەى "۳۱" ى مارتدا وتم: من قوتابى شەرىعەتم. ەر لەبەر ئەو ەش ەممو شىتېك بە تەرازوى شەرىعەت ەلئەسەنگىنم.

تەنھا ئىسلام ئايىن و رېياز مە و، پىوەر و پروانىنە كانم بۇ ەر شىتېك بە پى پروانىنى ئىسلامە.

لەو كاتەدا كە من لە دەر گای ئەو جىھانى بەرزەخەدا راپو ەستام كە ناوى "بەندىخانە" نان لى ناو و، لە وىستگای سىدارەدا چاوپروانى ئەو شەمەندەفەرەم كە

(۱) داو ەرى يە كان، پروانامەى ەردو قوتابخانەى موسىبەت، ل: ۴۲۳.

(۲) داو ەرى يە كان، پروانامەى ەردو قوتابخانەى موسىبەت، ل: ۴۰۹.

دەمگۆزیتەو بە ئو دنیایا، پەرخنە و ناپەزایی خۆم لەو بارو دۆخە غەددار و ستەمکارانە بە دەردەبەرم کە لە کۆمەلگای مرۆفایەتیدا پیادە دەکریت.

پرووی ئەم گوشتارەم تەنھا لە ئێوە نییە، بەلکە ئاراستەیی سەر جەم پە گەزی ئادەمیزادی ئەم پۆژگاری دەکەم.

ئەو تا بەهۆی نەینیی ئایەتی: ﴿يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ﴾ (الطارق: ۹) هەموو پراستی بە کان بێ پەردە لەناو گۆزری دلەو هاتوونەتە دەر. دەبا ئەو کەسە نامەحرەمە بۆیان نەپروانیت. من بەو پەری حەز و شەوقەو ئەمادەیی سەفەرم بۆ ئەو دنیا و لە سەرینیی کۆچ کردم لە گەل ئەوانەیی کە بە سێدارە کاندایە ئاسراون^(۱).

گوندنشینکی شەیدای شتانی نامۆ، گەر لایەنە سەیر و سەرسوورەین و خۆشی و جوانی بە کانی ئەستەمبوول ببیستیت، دەبێ چەندە تامەزرۆی بینین و سەرلێداننی ئەستەمبوول بیت؟

منیش وە کو ئەو دەشتەکی بە بووم؟ گەلنی تاسەمەندی کۆچ بووم بەرەو ئەو دنیا، کە کۆگا و پیشانگای شتانی نامۆ و سەرسوورەینە. ئیستاش هەر وام.

کەواتە دوورخستەو و نەفی کردم بۆ ئەو، سەبارەت بە من بە "سزا" دانانریت. بەلام گەر دەتوانن سزای "ویژدانی" م بەن، چونکە جگە لەو شیوێ سزایە هیچ شتیکی تر بۆ من سزانییە، بەلکە شان و شەرف و بلندییە.

ئەم حکوومەتە چەتە بە لە پۆژگاران "ئیستیداد" دا دوژمنایەتی "زیری" دەکرد. کەچی وایستای دوژمنایەتی سەرانسەری "ژیان" دەکات..

جائە گەر حکوومەت بەم شکل و شیوێ بیت، ئەوا با بۆ "شیتی" .. بۆ "مردن" .. "دۆزەخ" یش هەر بۆی بۆ ستەمکاران.

من بۆ خۆم لە زەمینە بە دە گەرام کە بیروبۆچوونە کانی تیدا بچەمە روو. وائەم دادگا عورفی بە بوو بە باشترین شوین کە لێیەو هزر و بیرە کاتم بۆ بکەمەو.

(۱) چونکە لە دەمی ئەو بەرگری بە دا، تەرمی نازدە کەس لە پەنجەرەیی ژووری دادگاوە دەبیران کە بە سێدارەدا هەتوئاسراوون!

له‌یه‌که‌م‌پ‌رۆزه‌کانی‌لی‌کۆلینه‌وه‌دا‌لییان‌پ‌رسیم،‌وه‌ک‌له‌که‌سانی‌تری‌شیان‌پ‌رسی:
"تۆیش‌دا‌وای‌شه‌ریعه‌ت‌کرد‌وه"؟

و‌تم:

ئه‌گەر‌هه‌زار‌"گیان‌م‌هه‌بیت،‌ئاماده‌م‌هه‌موویان‌له‌پ‌یناوی‌یه‌که‌دانه‌پ‌راستی
"شه‌ریعه‌ت‌"‌دا‌به‌خت‌بکه‌م..

چونکه‌شه‌ریعه‌ت‌هۆکاری‌به‌خته‌وه‌ری‌یه‌و..‌داد‌گه‌ری‌بی‌بیگه‌رد‌و‌خاوینه‌و..
فه‌زیله‌ت‌و‌سه‌ره‌زی‌یه..‌"شه‌ریعه‌تی‌پ‌راسته‌قینه‌"‌ده‌لیم،‌نه‌ک‌به‌وینه‌ی‌دا‌وا‌کاری
هه‌لگه‌پ‌راوه‌کان

وا‌ده‌ست‌به‌وتاره‌که‌م‌ده‌که‌م:

ئه‌ی‌سه‌ر‌کرده‌کان!‌ئه‌ی‌ئه‌فسه‌ره‌کان!

پ‌وخته‌ی‌تا‌وانه‌کانم‌که‌دا‌خوازی‌به‌ند‌کردم‌بوون‌ئه‌وه‌یه‌که:

إِذَا عَاسِيَنِ اللَّاتِي أُدِلُّ بِهَا كَأَنَّ ذُنُوبِي، فَقُلْ لِي كَيْفَ أَعْتَدِرُ^(١)؟

واته:‌ئه‌گەر‌ئاکاره‌به‌رز‌و‌جوانه‌کانم‌که‌مایه‌ی‌شان‌از‌بهن‌به‌تا‌وان‌دابنرین،‌ده‌پ‌نم

بلی‌ئیت‌چۆن‌پۆزش‌به‌ینمه‌وه؟

له‌سه‌ره‌تا‌وه‌ده‌لیم:

مرۆفی‌م‌ه‌رد‌دانا‌به‌زیته‌ئاستی‌ئه‌نجامدانی‌تا‌وان.‌خۆ‌ئه‌گەر‌پ‌نی‌تۆمه‌تبار‌بک‌ریت‌له

تۆله‌و‌سزا‌نات‌رسیت..

جائه‌گەر‌من‌به‌ناحق‌له‌سیداره‌بدریم،‌ده‌سکه‌وتم‌پ‌ادا‌شتی‌دوو‌شه‌هید‌ده‌بیت.
چونکه‌شه‌هیدانی‌تر‌نیوه‌ی‌پ‌ادا‌شته‌که‌یان‌به‌ناوبانگی‌دنیا‌یی‌ده‌گۆرپ‌نه‌وه..‌ئه‌گەر‌له
به‌ندیخانه‌شدا‌بم‌ینمه‌وه،‌ئه‌وا‌بن‌گومان‌باشترین‌شوینه‌له‌سایه‌ی‌ئهم‌حکوم‌مه‌ته
سته‌مکاره‌ی‌که‌له‌ئازادی‌و‌سه‌ره‌ستیدا‌ته‌ن‌ها‌و‌شه‌که‌ی‌پ‌نی‌پ‌راوه‌ا‌که‌واته‌مرۆف‌به
سته‌ملیک‌راوی‌بم‌ریت‌باش‌زه‌له‌وه‌ی‌به‌سته‌مکاری‌پۆی!

(١)‌ئهم‌به‌یته‌شیره‌هی‌وه‌لیدی‌کورپی‌عوبیدی‌ناسراو‌به‌(بو‌حتوری)‌یه‌(٢٠٥-٢٨٤/ک/٨٢١-٨٩٧ز)‌که
یه‌کیکه‌له‌شاعیره‌ناوداره‌کانی‌سه‌رده‌می‌عه‌باسی.‌پ‌روانه:‌دیوان‌البحرئ:‌١/٤٦٨.‌دار‌الجیل،‌بیروت.
دون‌تاریخ.‌(وه‌رگێڕ)

ههروهها دهتیم:

ههندی کەس لهوانه‌ی که سیاسه‌تبان وهك ئامرازیک به دهستی ئیلحاده وه به کارهیناوه، خه‌لکانی تر به "کۆنه‌په‌رستی" و "قۆزته‌وه‌ی ئاین له پیناوی سیاسه‌ت" دا تۆمه‌تبار ده‌کهن، تاکو خراپکاری و تاوانه‌کانی خۆیان بیۆشن.

جاسوس و سیخوره‌کانی ده‌سته‌لاتداران، گه‌لێ لهوانه‌ی پینش خۆیان دلپه‌قهن، ئیتر چۆن متمانه‌یان بێ ده‌کریت و پشتیان بێ ده‌به‌سه‌ری و، "دادگه‌ری" له‌سه‌ر قسه و گوفتاری ئه‌وان بنیات ده‌نریت؟

جگه له‌وه‌ی که مرۆف له‌که‌موکوورپی و ناته‌واوی ده‌ربازی ناییت، ئه‌وه‌تاله‌و کاته‌دا که به‌جهره‌زه‌یی هه‌ولێ "دادگه‌ری" ده‌دات، ده‌که‌ویته‌ نیوان "سته‌م" وه! به‌لام کۆکردنه‌وه‌ی چه‌ندین که‌موکوورپی زۆر و زه‌به‌نده که له‌چه‌ند ماوه‌یه‌کی درێزخایه‌ن و له‌هه‌لسوکه‌وتی چه‌ندین که‌سی زۆره‌وه‌ روویان دا‌ییت - که بکری به‌و چاکه‌کاری‌یا‌نه‌ی که ناوبه‌ناو له‌نیوانیاندا روویان داوه، چاوپۆشی له‌که‌موکوورپی‌یه‌کان بکریت - و، گومان بردنی ئه‌وه‌ی که ئه‌وه‌مو که‌موکوورپی‌یا‌نه هێیه‌ک که‌س بن و له‌یه‌ک کاتیشدا ئه‌نجامی دا‌بن، کاری ده‌کات ئه‌وه‌که‌سه‌ شایانی سزایه‌کی گه‌لێ سه‌خت بی‌ت..

دیاره ئه‌وه‌ش له‌خۆیدا سته‌میکێ یه‌کجار گه‌وره‌یه!

وا ئیستاش له‌تاوانه‌کانم ده‌دویم که یازده تاوان و نیون^(۱) (۲).

ئهم به‌رگری‌یه‌ ئازا و په‌نگینه له‌کاتی خۆیدا دوو جار له‌چاپ درایه‌وه.

له‌وکاته‌دا که چاوه‌پروانی ئه‌وه ده‌کرا بریاری له‌سێداره‌دانی له‌لایه‌نی ئه‌وه دادگایه‌وه له‌سه‌ر ده‌ربجی‌ت، که‌چی بریاری بێ تاوانی و ئازادکردنی بۆ "به‌دیعووززه‌مان" ده‌رکرد، که هه‌ر ئه‌وه دادگایه‌ بوو گه‌لێ که‌سی به‌په‌تی قه‌ناره‌دا هه‌تواسی!

(۱) هه‌ریه‌ک له‌م تاوانانه پوخته‌ی چل لاپه‌ره‌ی په‌ریشانغه له‌وه‌لامی داداگای سه‌ربازیدا و، وه‌لامی چه‌ند په‌رسیارنکی چاوه‌پروانکراوه که له‌چه‌ند شوێننکی جیاوازا دا هاتوونه‌ته‌ زه‌نمه‌وه. (دانه‌ر)

(۲) داوه‌ری‌یه‌کان، پروانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۰۹-۴۱۳. ده‌قی ته‌واوی ئهم به‌رگری‌یه له‌سه‌ر چاوه‌ی ناوبراودا هاتووه.

جا "به‌دیعووزمان" له بریی ئه‌وه‌ی سوپاسی دادگا بکات له‌سه‌ر ئه‌م بریاره‌ی، که‌چی هه‌ر له‌گه‌ره‌کی "بایه‌زید" ه‌وه - که‌دادگا‌که‌ی لێ بووه - هه‌تا گه‌ره‌کی سولتان ئه‌حمده‌د به‌رئ پێوان له‌گه‌ل جه‌ماوه‌ریکی زۆردا و، هه‌مووشیان به‌ده‌نگی به‌رز له‌پشت سه‌ریه‌وه‌ ئه‌م دروشمه‌یان ده‌وته‌وه:

بژی دۆزه‌خ بۆ سته‌مکاران.. بژی دۆزه‌خ بۆ سته‌مکاران!^(۱)

□ به‌رگری کردنی له‌ بێ تاوانه‌کان، دوا‌ی ئازادبوونی له‌ دادگای سه‌ربازی (ئهم وتانه‌ی خواره‌م په‌که‌م جار له‌ دادگای سه‌ربازیدا له‌سه‌ر زار هه‌تقولاوله‌.. پاشان دوو له‌سه‌ر سینی وتاره‌که‌م ئاراسته‌ی دووه‌م دادگای سه‌ربازی کردووه‌ و له‌ هه‌مان کاتیشدا وه‌لامی چهند پرسیارێک بوون که‌ له‌ چهند کاتیکی جیا‌جیادا ئاراسته‌م کراون.

به‌شی پرسیاره‌کانم له‌ دووه‌م رۆژی ئازادبووندا جارێک نارد بۆ "خورشید پاشا"ی سه‌رۆکی په‌که‌م دادگای سه‌ربازی و، چهند جارێکیش به‌مه‌به‌ستی به‌رگری کردن له‌ گیراوه‌ بێ تاوانه‌کان ئهم پرسیارانه‌م ئاراسته‌ کردووه‌. پارچه‌یه‌ کیشیم له‌ چهند شوینیکی جیا‌وازا به‌ شیوه‌ی وتووێژ ده‌ربرپوه)^(۲):

[ئه‌مه‌ش پرسیاره‌کانن که‌ بۆ دا‌کوکی کردنی له‌ بێ تاوانه‌کان ئاراسته‌ی دادگای سه‌ربازی ئیتیحادی په‌کانی کردووه‌]:

(سزای ئه‌و که‌سه‌ چی په‌ که‌ له‌ رووی مرۆفیک ده‌وه‌ستیته‌وه‌ شیوه‌ی ماری له‌خۆ گرتووه‌ و، به‌رامبه‌ر پیاو‌چا‌کیک پۆشاکێ که‌سینکی خراپکاری پۆشیوه‌ و، دژی مه‌شرووتیه‌تێک به‌رگی ئیستیدادی له‌به‌ردایه‌.. که‌ له‌ راستیدا جگه‌ له‌ مار و خراپکار و خۆسه‌پین هه‌یچی تر نین؟

ئایا خۆسه‌پین (مستبد) په‌ک دانه‌ که‌س ده‌بیت، یان ده‌گونجی که‌ چهند که‌سینکی زۆر

بن؟

(۱) Tarihee-i Hayat, ilk Hayati

(۲) داوه‌ری په‌کان، بره‌وانامه‌ی هه‌ردوو قوتابخانه‌ی موسیبه‌ت، ل: ۴۱۰-۴۱۱.

ئهو هوش ههيه كه من پيم و ايه ده بي هيز له ياسادا بيت، ده نا ئيستيداده كه دابهش ده بيت و، له ربي ريگخراوه كانهوه زياتر توندوتولي به دهست دههينيت.

ئهم دوانه كاميان زياني زياتره:

له سيداره داني بي تاوانيك، يان ليخوشبون له ده تاوانبار؟

ئايا گوشار خستنه سهر خاوهن ريباز و بير و هزره كان، ريگكاني دوورپويي زياتر ناكات؟ له كاتيكددا كه ده زانين ئهم گوشاره دهره قه تيان نايهت؟

ئايا به بي لابردي "تايه تمه ندي به كان بو هه ندي كهس جگه له هه نديكي تر" ده توانريت به كيتي نه ته وه بهينرته دي، كه كانگاي ژياني كومه لايه تيمانه؟

شيواندني "يه كساني" و تايهت كردني به تنها چهند كه سينكه وه، و جيهه جي كردني ياسا تنها سه بارهت به وان، ههر چهند به روالهت "دادگري" ده گهيه نيت، به لام له پرويه كي تره وه نه بوني "يه كساني" ستم و دوورپويي به رهم دههينيت. وپراي ئه وه ي كه بي تاواني زوري به بندكراوان به ئازاد كردني له سه دا هه شتايان دهر كهوت و، ئاشكرا بو كه هيج تاوانيكيان نه بووه. جا ئه گهر له گوشه نيگاي زورينه وه ئهم حاله فهرانپه و ابيت، ئايا رق و بيري توله سه ندنه وه ي لي ناكه وپته وه؟

من ليره دا شتيكم ني به به دادگاي بليم، به لكو ده بي هه و الگه ره كان بيري لي بكه نه وه!

گهر دهسته يه كي دياريكراو خوي به خاوهن ئيمتياز دانا به سهر خه لكاني تر دا و ئه واني ناچار كرد له شيوه ي نه ياري مه شرووتيه تدا دهر بكه ون، له بهر په خنه ي زوري ئه وه دهسته يه ليسان و زامدار كردني هه ست و نه ستيان.. گهر هه موو خه لكه كه په خنه يان له و ئيستيداده سهر سه خته ي ئه وه دهسته يه گرت كه له ژير په رده ي مه شرووتيه تدا خوي شار دو وه ته وه، ئايا كني به گونا بهار داده نريت؟

ئه گهر باخه و انيك دهر گاي باخه كه ي به كراوه يي به جي هيشت، به شيوه يه كي وا كه ههر كه سني ويستي لي بيت برواته ناوي، پاشان دهر كهوت كه دزي له ناو باخه كه دا پروي داوه.. ئايا كني بهر پرسه؟

ئەگەر سەر بەستىيى بىر بۇچوون و ئازادىيى قسە بە خەلكى درا، پاشان لىپرسىنەوہ لە كەسىك كرا لە سەر بىر و بۇچوون و گوفتارە كانى، ئايا دەرنا كەوئىت كە پلانكىكى داپئىزاو بووہ بۇ پال پىنەنانى ئەو نەتەوہ كلۆلە بەرەو دۇزەخ؟ ئايا ئەوہ بە خەيالدا نايەت كە ئەگەر ئەمەش نەبوایە ھەر بەھانەيەك بۇ ھەمان مەبەست دەدۇزرايەوہ؟
دەبىنەن ھەمووان پەيمان بە "مەشرووتىەت" دەدەن و سوئندى پىن دەخۇن، كەچى پەفتارە كانى خودى پەيمانەر دۇى ناوەرۇكى مەشرووتىەتە، يان لە كەسانى دۇى مەشرووتىەت بىن دەنگە!

ئايا ئەو ديار دەيە پىويستى بە كەفارەتى سوئندى نىيە؟
ئايا ئىتەر نەتەوہ بە درۇزن دانانرئىت؟ ئايا ئەو راي گشتى يەى كە دەبىن لەو كاتانەدا خاوين بىت، بە درۇزن و كەودەن و گەمژە لە قەلەم نادرنىت؟
بە پوختى:

ئەو شتەى كە بەسەر بارودۇخى ئىستادا زالە، ئىستىداد و خۆسەپاندىكى توندوتىژە، ئەوہش بە قۇزتنەوہى ئەو نەزانى يەى كە بە ھەموو لايە كدا بلاو بووہ تەوہ. وەك بلىنى "جاسوسى" و "خۆسەپاندىن" گىيانىان لە گەل يە كتردا گۆرپوہ تەوہ^(۱).

□ پوختەيە كى ئەم ماوہ يەى ژيانى

سەعیدى لاو بە سروسىت يىزار دەبوو لە ھەر شتىك سنوور بۇ جوجوولسى دابنىت و شىوازى ژيانى پابەند بكات. بەلكو ھەزى دە كردد لە ھەموو پەفتار و جوجوولنىكى ژيانىدا بە سەر بەستى ھەلسو كەوت بكات و، دوور بىت لە پالەپەستۆى فەرمان و كۆت و زنجىرى ياساكان. بۇيە ھەمىشە ئەوہى دوويات دە كرددەوہ كە:

"ئازادىيى خۇم بە ھىچ ياسايە كى ھەر پەمە كى سنووردار ناكەم"

لە سەر جەم لا پەرە كانى ژيانىدا ئەم ھەز و مەيلەى بۇ "ئازادى" لىن بىنراوہ و، ھىچ كات مىلى بۇ ياساكانى گومرايى سامناك و ئەو ئىلحادە كەچ نە كرددوہ كە لە ئەوروپاوہ ھاتوون و، جلمەوى كارى نەداوہ تە دەستى ئەو ئىستىبادەى كە بەر ھەمى

(۱) داوہرى يەكان، بروننامەى ھەردوو قوتابخانەى موسىبەت، ل: ۴۳۹-۴۴۱.

فەلسەفەی سروشتی یە و، هەردەم تیکۆشاوێ بۆ روونکردنەوێ پراستی ئیسلام، کە سەر بەستی شەری و شارستانی ئی غونەیی و ناوازی لەخۆ گرتووە.

بە شیوێ کێ گشتی ژیا نێ "بەدیعووززەمان" لە ئەستەمبوول تارا دەیهک مۆرکیکی سیاسی ینوێ دیار بوو، چونکە بیروکەیی خزمەتکردنی ئایینی لە پێی سیاسەتوێ هەلگرتبوو، هەر تەنھا خۆشەوێستی خزمەت بە ئاینیش ئەم پێگایەیی پێ گرتبوو بەر. ئەو بوو لەو پێناوێدا پستی بانگەشەیی "ئازادی" ی گرت و، بە توندی لە دژی کۆمەڵەیی ئیتیحاد و تەرەقی راوێستا کاتێ کە هەندێ ستمی ئەوانی بینی. تەنانەت دوو دل نەبوو لەوێ کە رووبەرۆ پێی وتن:

"ئێوێ دەستدرێژیتان کردە سەر ئاین و، خۆتان لە قەرەیی غیری تی خوای گەورە دا و، پشیمان لە شەریعت هەلکرد. دیارە ئاکامتان مەترسیدار دەبێت!"

لە دوا ی پراگەیانندی دەستووریش، پستی کۆمەڵەیی "یەکیتی عەمەدی" ی گرت کە لە ماوێ کێ کەمدا هیندە پەری سەند کە تەنھا لە "ئەدەپازی" و "ئیزمیت" دا^(۱) و لە دوا ی بلۆ کردنەوێ و تاریکی "بەدیعووززەمان" پەنجار کەس پەپوێندیان بەو کۆمەڵەییوێ کرد.

هەر لەم ماوێیدا و تاری یەک لە دوا ی یەکی لە پۆژنامە ئاینیی یەکاندا بلۆدە کردوێ و گوتاری بۆ جەماوێر دەدا، تا کو پێی بگرت لەوێ کە "سەر بەستی" بە هەلە لیکبدریتوێ یان لە پێپەوێ خۆی لادریت، هەر و هە خەلکیش ئاگادار بکاتوێ لەوێ کە رازی بوون بە "مەشرووتیەت" بەندە بەو مەر جەیی کە پەپوێست بێت بە شەریعوێ. ئیتر چ زۆری نەیی خەلکی و چ زانایان و چ سیاسەتمەداران، سوو دیککی یە کجار زۆریان لەو و تارانەیی وەر گرت.

هەر و هە بەردەوام مژدەیی هەلھاتنی "سپیدەیی پراست" ی بەختوێری دنیایی ئاسیای بە خەلکی دەدا، لە پێی بیدار کردنەوێ گیانی نەتوایەتی تیایاندا، بە مەر جی پابەندبوون بە فەرزەکانی شەریعوێ، تا کو جەلوی ئەو بیداری یە لە دەستی میللەت نەترانیت.

(۱) مەلەندی دوو پارێزگای تورکیان دەکەوێ خۆرەلاتی ئەستەمبوول. (وەر گرت)

ہەر وەك ھەمیشە وریایی دەدا و دەیوت: "تە گەر مەشرووتیەتی مەشرووع و سەر بەستی شەری قبوول نە کەین و بە شیوەی پۆیست جیبە جی نە کرین، ئەو لە دەستی دە دەین و، کار گیرێ بە کی خۆسە پین دە پواتە جیبی" (۱).

سالی ۱۹۱۰ ز/ ۱۳۲۸ ک

□ لە رێی گەرانە وەیدا بۆ "وان"

لە ئەستەمبول نە مایە و، بە لکو لە رێی "باتووم" ھوہ گەراپە وە بۆ "وان". لە پێدا، بە شاری "تەفلیس" دا تێپەری و سەر کەوتە سەر گردی "شیخی سەنعان" (۲).

□ گفتو گۆی لە گەل پۆلیسیکی رووسدا

(دە سال پێش ئیستا [واتە سالی ۱۹۱۰ ز] پۆشتم بۆ "تەفلیس" و سەر کەوتە سەر گردی "شیخی سەنعان".

لەو کاتەدا کە بە تێرمانە وە سەرنجی دەور و بەری خۆم دەدا، پروسینک لیم ھاتە

پێش و، وتی: سەرنجی چی دە دەیت؟

وتم: نەخشە قوتابخانە کەم دە کیشم!

وتی: بۆچی تۆ خەلکی کویت؟

وتم: بە تلیس.

وتی: ئاخەر خۆ ئێرە تەفلیسە!

وتم: بە تلیس و تەفلیس برای یە کترین.

وتی: مە بە ستت چی یە؟

وتم: خەریکە سنی رووناکیی یەك لە دوای یەك لە ئاسیا و سەر جەمی جیھانی

ئیسلامیدا دەردە کەون.. لای ئیوہش سنی تاریکیی یەك لە سەر یەك پەیدا دەبن. دوای

ئەو، پەردە ی ئەم ئیستیدادە دیتە وە یەك و پارچە پارچە دە بیست. ئەو کاتە منیش دیم و

قوتابخانە کەم لێرە بنیات دە نیتم.

(۱) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati

(۲) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati

وتی: ئاواتیکى چەندە دوورە! من لە هیوا درێژیت سەرسام ماوم!
 وتم: منیش لە ژیری تۆ سەرم سوورماوه! ئایا پست وایە ئەم وەرزی زستانە هەر
 دەمینیتهوه؟ دلنیا بە کە هەموو زستانێک بە هاریکی لە دوایە و، هەموو شەو نیکیش پوژی
 لێ دەبیتەوه!

وتی: ئاخر موسلمانان لە توپەت بوون.
 وتم: پوشتوون بۆ بە دەستەینانی زانست.. ئەوە تا "هیندی" ی کورێ بە جەوهەر و
 لیھاتووی ئیسلام لە قوتابخانەى ئامادەیی ئینگلیزدا دەخوینیت..
 ئەوش "میسری" ی کورە زیرەك و وریای ئیسلامە لە قوتابخانەى ئیداریی سیاسیی
 ئینگلیزدا درێژە بە خویندنه کانی دەدات..
 ئەوانەش قەفقاسی و تورکستانین، کە کورێ ئازا و بە جەرگی ئیسلامن، لە
 قوتابخانەى سەربازیی پروسدا مەشق دەکەن... هتد.

جا ئەو پۆلە بەوهفا و جوامیرانە، دوای وەرگرتنی پروانامە کانیان، هەریە کەیان
 جلەوی یەکیک لە کیشوهرە کان دەگرە دەست و، ئالای باوکی دادگەریان - کە
 ئیسلامی مەزنە - بەرز دەکەنەوه، تا کو بەسەر ئاسۆکانی سەر جەم ئاکارە بلند و پەفتارە
 مەزنە کاندایە کیشوهرە و، وێرایی هەموو گێرو گرتیکیش نەینیی ئەو دانستە ئەزەلی یە
 خواوەند ئاشکرا بکەن کە لە چارەنووسی ئادەمیزاددا دەستینیشانی کردووه^(۱).

□ دانانی پەیمای رەچەتەى عەوام "مونا زەرات"

کاتی گەشتەوه شاری "وان" دەستی کرد بە وتەوهی وانە کۆمەلایەتی و
 زانستی یەکانی و، بەناو هۆز و تیرە کاندای گەرا و، لە نیوان چەند پرسیار و وەلامیکدا و
 بە شیوازی گفتوگۆ پێنمایە کانی خۆی پێشکەش کردن، کە دوایی لە نامیلکەیه کدا بە
 ناوی "مونا زەرات" بە زمانی تورکی بلای کردووه. هەر وەك لە هەمان کاتدا و بە
 مەبەستی ناساندنی پروناکی یەکانی ئیسلام بە کەسانی سیاسی و کاربەدەستان،
 گفتوگۆی لە گەل دەگۆرینەوه^(۲).

(۱) داوهری یەکان، سنووحات، ل: ۷۶۵-۷۶۷.

(۲) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati

□ هه‌ندی له پيشه‌کی نهو په‌يامه

(بزبان که: کاتې دووهم سالی "مه‌شرووتیه‌ت" گه‌شته‌که‌م ده‌ستی پینکردو، له‌و سه‌رده‌مه‌وه که نه‌سته‌مبول نوینه‌رایه‌تبی ده‌کات به‌ره‌و دوا گه‌پامه‌وه و، به‌ره‌و چه‌رخه‌کانی ناوه‌پراست شۆر بوومه‌وه و، به‌ناو هۆزه کورده‌کاندا گه‌پام و، "هاوینه گه‌شته‌که‌م" له‌باخی به‌هاره‌وه به‌ره‌و پایز ده‌ستی پینکرد، ئنجا له‌ویشه‌وه که‌وغمه‌ری بۆ "گه‌شتی زستان" له‌ولاته‌عه‌ره‌بی‌یه‌کاندا.. له‌م کاته‌دا، چیا و ده‌شته‌کانم کرده قوتابخانه‌یه‌ک وانه‌ی "مه‌شرووتیه‌ت" م‌تیدا پنی و‌تنه‌وه.

هه‌ر نهو کاته له‌دوودلی و گومانه‌کانیا‌نه‌وه بۆم ده‌رکوت که به‌شیوه‌یه‌کی نامۆ له "مه‌شرووتیه‌ت" تیگه‌یشتوون، هه‌روه‌ک زانیم زۆربه‌ی گومانه‌کان و پرسیا‌ره‌کانیا‌ن ه‌ی یه‌ک دۆل و شیون. ئیتر به‌مه‌به‌ستی ده‌ستنیشان کردنی نهو نه‌خۆشی‌یه، کلیلی گوفتارم دایه‌ده‌ستی خۆیا‌ن و، وتم:

"پرسیار بکه‌ن" تا‌کو وه‌لامه‌که‌م نه‌خۆشی‌یه‌که‌تان چاره‌سه‌ر بکات.

نه‌وانیش ئه‌م شیوا‌زیان په‌سه‌ند کرد، چونکه‌سروش‌تیا‌ن وایه‌که له‌ری‌ی و‌توویژ و گفتو‌گۆ کردنه‌وه وانه‌کانیا‌ن وه‌رده‌گرن.

جا به‌و نیازه‌ی که سووده‌که‌ی گشتی بی‌ت، پرسیا‌ره‌کانی نه‌وانم له‌گه‌ل وه‌لامه‌کانی خۆمدا نووسی، تا‌کو پش‌تی نه‌و وه‌لامانه‌بگرن و، نووسراوه‌که‌م له‌بری‌ی من بدوینت و، پرو‌ی گوفتاری له‌کورده‌کان و هاوشیوه‌یا‌ن بی‌ت که نه‌مبیینیون، هه‌روه‌ها بۆ نه‌وه‌ش که به‌زمانی پرسیا‌ره‌کان مه‌به‌ستی نه‌و که‌سانه‌ده‌ر‌ب‌ر‌پ‌ت که زمانیا‌ن توانای ده‌ر‌ب‌ر‌ینی ناخی خۆیا‌نی نی‌یه.

واته‌ئه‌م کتیبه‌له‌بری من وه‌لام ده‌داته‌وه و له‌بری‌ی نه‌وان پرسیا‌ره‌کات. هه‌روه‌ک یارمه‌تیی پزیشک‌انی سیاسه‌تیش ده‌دات بۆ دیاری کردنی نه‌خۆشی‌یه‌که.

ده‌سه‌ئە‌ی که‌سانی به‌په‌رۆش و خاوه‌ن‌غیره‌ت!

ئاگادارتان ده‌که‌مه‌وه که وه‌ک بی‌ر و هزر کورده‌کان و هاوشیوه‌کانیا‌ن بوون و ده‌شبن به‌"مه‌شرووتیه‌ت خواز". به‌لام هه‌ندی له‌کارمه‌ندان به‌"کرداریان" شوورا

بەرجهسته ناکەن. کە ئەمەش گرفتی لەوە زیاترە، لە کاتیگدا کە مامۆستای ئەو
عوامانەی ژیریان لە چاویاندا بە بریتی یە لە "کردار" (١)

[کاتی کە دوای ماوەیەکی درێژخایەن "مونا زەرات" ی خویندەو، ئەمە ی
خوارەو ی نووسی:]

(برا ئازیزە کام!)

کتیپکی چاپکراوی سەعیدی کۆنم دەست کەوت کە ناوی "مونا زەرات" ە و، بە
وردبینی و تاسەمەندی یەو تێم روانی. یە کسەر ئەم بەرگە یی خوارەو هاتە دلەمەو:
یە کەم:

ئەم کتیپە ی کە سالی ١٣٢٩ک لە چاپخانە ی "أبو الضیاء" چاپ کراو، بریتی یە لەو
دەرسە ی کە لە سالی سێ هەمی سەردەمی سەر بەستیدا و بۆ ئەو ی هۆز و خێلە کان بە
پراستی و دروستی لە شوورای شەری تیبگەن و وەری بگرن، سەعیدی کۆن بە
عەشرەتە کانی "ئەرتووش" بە تاییەت "گەژەدان" و "مامە خووران" ی وتوو ئەو. بەلام
هەرچەند سالی بە دوای ئەم نووسراوە مەدا دە گەرام بە داخەو دەستم نە کەوت، تا
لەم نزیکانە دا یە کێک نوسخە یە کێ دەست کەوت و بۆی ناردم.

کتیپە کەم بە وردی و بە عەقڵی سەعیدی کۆن و بە سنووحاتی سەعیدی نووی
خویندەو ..

تیبگە یشتە کە سەعیدی کۆن بە هەستیکی سەیر و سەرسوورپهینەری پیش وەخت
نزیکە ی چل سالی پیش ئیستا هەستی بەم رووداوە ماددی و مەعنەوی یانە کردووە کە
ئیستا روو دەدەن. چونکە لە پشت پەردە ی هۆز و عەشیرەتە کورده کانهو ئەو
خیانەتکارانە ی بینی کە ئەم پرۆژگار و زەمانە یان کردبوو بە رووپۆشی خۆیان و، بریتین
لەو مولحید و جاهیلە پراستە قینە و کۆنە پەرستانە ی کە دەیانەوێت لە ژیر پەردە ی نیشتمان
پەروە ریدا ئەم نەتەو یە بەرەو داب و نەریتە پێشینه کانی پیش سەردەمی ئیسلام بوونیان
بگێر ئەو، سەعیدی کۆنیش بە توند و تیژی لە گەلیان داو.

(١) داوهری بە کان، مونا زەرات، ل: ٢٩١-٢٩٢.

دووهم:

ئو لاپه‌رانهم لهم کتیبه‌دا خوینده‌وه که تیااندا دهرده که‌ویت وه‌لی‌یه‌کی گه‌وره‌له‌ناو
گوئی بیستانی ئو دهرسه‌مدا بووه، به‌بی ئه‌وه‌ی من پیی بزائم. چونکه‌له‌و مه‌قامه‌دا
ره‌خنه‌یه‌کی توندی گرت و وتی:

- تۆ زیاد له‌ پیوسته‌ی رۆ ده‌چیت و پیی لئی راده‌کیشیت، چونکه "ئه‌ندیشه" به
"حه‌قیقه‌ت" پیشان ده‌ده‌یت و، له‌و رووه‌وه‌ که پیست وایه ئیمه "نه‌زان" بین.
سووکایه‌تیمان پی ده‌که‌یت. خو ئیمه‌له‌ چه‌رخه‌ی ئاخ‌زه‌مانداین و فه‌ساد و خراپکاری
په‌ره‌ ده‌سینیت و له‌مه‌ولاش له‌ خراپه‌وه‌ به‌ره‌و خراپتر سه‌رده‌کیشیت.
وه‌لامی ناو کتیبه‌که‌ش به‌م جزره‌بوو که:

بۆچی ده‌بی دنیا بۆ هه‌موو که‌سیک گۆره‌پانی پیشکه‌وتن بیت و، ته‌نها بۆ ئیمه
مه‌یدانی دوا که‌وتن بیت؟!

جا ئه‌گه‌ر وایه، ئه‌وا سویند بیت له‌ گه‌ل ئیوه‌ نه‌دویم و پشتان لئی هه‌لبکه‌م و، رووی
گوفتارم بکه‌مه‌ ئه‌وانه‌ی که له‌ ئاینده‌دا دین، [پیان ده‌لیم:]

ئهی ئه‌و که‌سه‌ی و له‌ پشت چه‌رخیکی بلندی دوا‌ی سئ سه‌د سه‌اله‌وه‌ و به
ئه‌سه‌پایی و بی ده‌نگی گوئی له‌ وته‌کانی "نوور" راده‌گریت و، به‌ ته‌ماشاکردنیکه‌ی
غه‌یبی و په‌نه‌هان بۆمان ده‌روانیت!

ئهی ئه‌وانه‌ی ناوتان: "سه‌عید و حه‌مزه و عومه‌ر و عوسمان و تاهیر و یوسف و
ئه‌حمه‌د" و ئه‌م چه‌شنه‌ ناوانه‌یه!

من له‌ گه‌ل ئیوه‌ ده‌دویم.. سه‌رتان به‌رز بکه‌نه‌وه‌ و ته‌سدیق‌م بکه‌ن و بلین:
"راستت وت".

با ئه‌م ته‌سدیق‌کردنه‌ش قه‌رز بیت له‌ ئه‌ستۆتاندا!

با واز لهم هاوچه‌رخانه‌م بینین که گوئی بۆ وته‌کاتم پاراناکرن. من له‌ گه‌ل ئیوه‌مه‌ و،
هه‌ر له‌ شیوه‌ قووله‌کانی رابوردووه‌وه‌ - که ناوی میژووی لئی نراوه‌ - تا ده‌گاته‌لوتکه
بلنده‌کانی ئاینده‌ی ئیوه‌ و، له‌ پیی شه‌پۆله‌کانی "ئه‌ئیره‌وه" له‌ گه‌لتان ده‌دویم..

چی بکه‌م؟ ناچار بروم زرو ییم و به دهستی خۆم نه‌بوو، ویستی قه‌ده‌ر وا بوو که له زستانی ژیاندا بیمه‌ناو ئەم ژیانه. به‌لام خۆزگه‌م به‌ئیه، له به‌هاریکی خۆشی به‌هه‌شت ئاسادا دینه‌مه‌یدان و، ئەو تۆوانه‌ی "نوور" که ئیستا ده‌چینرین، له زه‌ویی ئیه‌دا به‌چه‌ندین گۆلی گه‌ش ده‌میان ده‌پشکویت.

ئیمه‌ به‌رامبه‌ر به‌خزمه‌تگوزاری به‌کائمان ته‌نها داوا‌ی ئەوه‌تان لێ ده‌که‌ین که هه‌ر کات هاتن و به‌قه‌دپالی رابوردوودا گۆزه‌رتان کرد، سه‌ریک له‌گۆره‌ کائمان بده‌ن و دیاری به‌کانی ئەو به‌هه‌ره‌تان له‌سه‌ر لووتکه‌ی قه‌لاکه‌دا بروین^(۱).

سالی ۱۹۱۱ز/۱۳۲۹ک

□ به‌ره‌و شام

[له‌کۆتایی سالی ۱۹۱۰ز (۱۳۲۹) دا پوشت بو‌شام و، له‌وئێ له‌سه‌ر مینه‌ری مزگه‌وتی ئەمه‌وی و تاریکی ئاراسته‌ی ئاماده‌بووان کرد که دواتر له‌نامیلکه‌یه‌ کدا به‌ناوی "وتاری شام" چاپ کرا].

□ هه‌ندی له‌پیشه‌کی "وتاری شام"

(ئهم په‌یامه‌ عه‌ره‌بی به‌چل سال پێش ئیستا به‌ده‌رس له‌مزگه‌وتی ئەمه‌ویی ده‌مه‌شقادا و له‌سه‌ر جه‌ختی زانایانی ئەوئێ پیشکesh کراوه‌ و، نزیکه‌ی ده‌هه‌زار که‌س گۆنیان لێ پراگرت، که به‌لای که‌مه‌وه‌ سه‌د که‌س له‌گه‌وره‌ زانایانی شامیان له‌نیواندا بوو. "سه‌عیدی کۆن" به‌هه‌ستی پێش روودان هه‌ستی به‌و راستی‌یانه‌ کردبوو که به‌دنیایی و یه‌قینیکی ته‌واوه‌تی وه‌ک مژده‌یه‌ک له‌و وتاره‌دا رایگه‌یاندن، چونکه‌ پێی وابوو ئەو راستی‌یانه‌ نزیکن یینه‌دی. به‌لام هه‌ردوو جه‌نگه‌ گه‌وره‌ که‌ و ئیستیدادی په‌هه‌یش، که‌ چاره‌ که‌ سه‌ده‌یه‌کی خایاند^(۲)، بوون به‌هۆی ئەوه‌ی چل په‌نجا سال هاته‌دی ئەو راستی‌یانه‌ دوا بکه‌وئیت^(۳).

(۱) پاشه‌نده‌کان، ل: ۵۶-۶۸ داوه‌ری به‌کان، موناژه‌رات، ل: ۳۴۹-۳۵۰.

(۲) واته‌ له‌نهمانی خه‌لافه‌تی عوسمانی‌یه‌وه‌ له‌سالی (۱۹۲۴ز) دا، هه‌تا سالی (۱۹۵۰ز).

(۳) داوه‌ری به‌کان، وتاری شام، ل: ۴۷۵.

ئەم "وتاری شام"ە کاتی خۆی دوو جار لە چاپ درایەو. لەم وتارەیدا دەردە ماددی و مەعنەویەکانی نەتەوێ ئیسلامی دەستنیشان کردووە، لەو هۆکارانە داووە کە جیهانی ئیسلامیی دوو چاری پروو داووە لەناو دەره کان کردووە.

هەر وەك پڕیگا چاره‌ی پزگار بوونیشی لەو دەردانە لە وتارە کەیدا خستوو تە پروو. هەر وەها مژدەى بە هەموو موستمانان و سەرجهمی مرفاى تە داووە کە لە داها توو دا ئاینی ئیسلام لە سەرانسەری زەویدا فرمانەر و دەبیت، پروونیشی کردووە تەو کە گەورەترین پینشکەوتنی ماددی و مەعنەوی - پینکەو - ئیسلام دەبەینیتەدی و، شارستانی ئیسلامیش بە جوانترین شیوێ دەردە کەوینت و، گۆی زەوی لە چلک و چەپەلی بەکانی پاک دەبیتەو.

هەموو ئەمانەشی هاو دەم لە گەل چەندین بەلگەى توندو توولی عەقلیدا دەخستە پروو^(۱).

□ غورونەیهك لە وتارە کەى

(من وانه کاتم لە قوتابخانەى ژيانى کۆمەلایەتیی ئادەمیزاددا خویندوو، لەم کات و شونیندا فیری ئەو بووم کە شەش نەخۆشی هەن ئیمەیان - لە پرووی ماددی یەو - لە دەرگای سەدەکانی ناو پرستدا راگرتوو، لە کاتیکدا کە بیانی یەکان - بە تاییەت ئەو روپاییەکان - بەرەو داها توو هەلفرپون.

ئەو نەخۆشی یانەش ئەمانەى خوارەو:

یە کەم: ژيانى نائومیدی و بی هیوایی، کە لەناو ئیمەدا هۆکاری سەرھەلدانی بەدەست هیناوە.

دوو هەم: مردنی "راستی" لە ژيانى کۆمەلایەتیی و سیاسیماندا.

سێ هەم: حەز بە دوژمنایەتیی.

چوارەم: نەزانیی ئەو پەيوەندی بە نوورانی یانەى کە ئیمانداران پینکەو گری دەدەن.

(۱) Tarihe-i Hayat, ilk Hayati

پینجەم: بلاو بوونەو و تەشەنە کردنی خۆسەپاندن (ئێستیداد) بە وینە ی تەننەو ی پەتا و درمە جۆراو جۆرە کان.

شەشەم: پەستاندنی ورە و چالاکی لە بازنە ی بەرژووەندی یە کەسی یە کاندایا.
 وا بە مەبەستی چارەسەر کردنی ئەم "شەش نەخۆشی" یە کوشندە یە، بە "شەش وشە" ئەو رینگا چارانە دەخەمە پوو کە لە دەرمانخانە ی قورئانی حە کیم - کە وەك کۆلیژنیکی پزیشکی وایە لە ژیان ی کۆمەلایە تیماندا - وەرم گرتوون، چونکە ئەوانە بە بناغە ی چارەسەر دەزانم.

وشە ی یە کەم: "هیوا!"

واتە: پشت بەستنی توندوتۆڵ و تەواوەتی بە "میهرەبانیی خوی گەرە" و متمانە پی بوونی.

بەلێ، ئە ی جەماوەری موسلمان! لەسەر بناغە ی وانە کاتم کە لە ژیاندا فیریان بووم، خۆشحالم مژدە ی ئەو ئەتەن بەدەمی کە نزیکە نیشانە کانی سپێدە ی بەیان لە ئاسۆدا دەربکەون و، خۆری بەختەوهری ئەم دنیای جیهانی ئیسلامە، بە تاییەت قەتە مەرەوی عوسمانی و پیشکەوتنی ئیسلام هەلبێت، نەخوازە لایە بەکان کە بیداری و پیشکەوتنی جیهانی ئیسلامی بەندە بە رابوون و بیداریی ئەوان.

وامن بە کۆیریای چاوی "ناتومیدی" و، بەو پەری هیز و توانای خۆم و، بە دنیاییە کی ئەوتۆ کە هەموو گیتی بییستی، رایدە گە یەنم کە:

ئایندە تەنھا هەر بۆ ئیسلامە و، جلەوی فەرمانرەواییش تەنھا بە دەست راستی یە کانی قورئان و ئیمانەو دەبێت. کەواتە با بەو قەدەرە ی خوی گەرە و ئەو بەشە ی کە بۆی دیاری کردوین رازی بین، چونکە ئیمە ئایندە یە کی گەش چاوەروانمانە و، بیانی یە کانیش رابوردوویە کی ئالتوز و شیواویان تۆمار کردووە.

ئەمە دەعوا کەمە و، گەلێ بەلگەشم لەسەری هەبە. بەلام - دوا ی رێ خۆش کردن بە چەند پیشە کی یەك - تەنھا بەلگە و نیویکیان لێ باس دە کەم^(١).

(١) داوهری یە کان، و تاری شام، ل: ٤٨٨-٤٨٩.

□ گەڕانەوی بۆ ئەستەمبوول

[پاشان لە پێی بەیرووت - ئیزمیرەو گەڕایەو بۆ ئەستەمبوول و، لەوێ بەردەوام بوو لەسەر دواکاری دامەزراندنی قوتابخانە (زانکۆ)ی زەهراء].

□ ھاوڕێتیی کردنی سولتان رەشاد لە گەشتە کەیدا

لە سەرەتای سەردەمی سەربەستیدا بە نوێنەری ویلایەتەکانی خۆرەلەت (کوردستان) ھاوڕێتیی سولتانی رەشادی کرد لە گەشتە کەیدا بۆ رۆمەلی^(۱). ئەو دەمە بە سولتان و ئەو ئیبتیحادییانەشی و ت که لە گەل سولتاندا بوون: "خۆرەلەت" (کوردستان) لە ھەموو شوێنێکی دیکە زیاتر پێویستی بەم چەشنە زانکۆیە ھەیە^(۲)، چونکە شوێنێکی "ناوھند"ە سەبارەت بە جیھانی ئیسلامی. سولتانیش بۆ ئەو مەبەستە بەلێنی باشی پێ دا.

پاشان ھەر ھیندەوی جەنگ لە گەل بەلقاندا ھەلگیرسا و شوینی ئەو زانکۆیە لە "قوسوا" دا گیرا، بەدیعوززەمان داوای کرد ئەو بپرە پارەییی که بۆ ئەوێ تەرخان کرابوو، دا بنریت بۆ کردنەوی زانکۆیەك لە خۆرەلەت، ئەو بپوێ رەزامەندی لەسەر داواکەیی بە دەست ھات^(۳).

(سولتان رەشاد نۆز دە ھەزار لیرەیی زێرینی بۆ دامەزراندنی ئەو قوتابخانەیی بەخشی و، بناغەکانی ئەو قوتابخانەیی دامەزران و بەرز کرانەو، بەلام ھەلگیرسانی جەنگی یە کەمی جیھانی پێی لە تەواو کردنی ئەو پرۆژەیی گرت)^(۴).

□ غیرەت و پەرۆشی "نایینی" یان ھی "نەتەوہیی"؟

(لەناو شەمەندەفەرە کەماندا گفتمو گۆیەك رۆوی دالە نیوان من و دوو برادەر لەوانەیی کە زانستیان لە قوتابخانە تازەکاندا خویندبوو.. لێیان پرسیم:

(۱) واتە ئەو بەشەیی خۆھەلانی ئەوروپا کە لە ژێر دەسلەلانی عوسمانیدا بوو. گەشتە کش ماوہی (۷- ۱۹۱۱/۶/۲۶)ی خایاندووہ.

(۲) پێدەچی مەبەست زانکۆیەکی دیاری کراو بیت کە ئەو دەمە لە نیازدا بووہ لە بەشە ئەوروپی یە کەیی دەولەتی عوسمانیدا دلە زریت. (وہر گێر)

(۳) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati

(۴) پاشبەندەکان، پاشبەندی قەستەمۆنی، ل: ۱۷۱.

غیرەت و پەرۆشیی "ئایینی" و "نەتەوەیی" کامیان بەهێزتر و باشترە مرۆف شوینی بکەوێت و پشتی پێ بیست؟
 ھەر ئەو کاتە وەلامم دانەووە کە:

لای ئێمە موسلمان "ئاین" و "نەتەوە" یەکیان گرتووە. خۆ ئەگەر جیاوازی یەکیش ھەبێت، تەنھا پڕۆلەتی و لاوەکی یە. تەنانت ئاین لای ئێمە گیان و ژانی نەتەوایە تیمانە.

بەلام گەر بەو چاوە تەماشای بکەین کە لە یەک جیا بن، ئەوا دەبینین ھەماس و پەرۆشی ئایینی سەر جەمی کەسانی تاپەتەند و خەلکانی عەوامیش دەگرێتەو، کەچی غیرەتی نەتەوەیی تاپەت دەبێت بە یەک لە سەدی خەلکی لەوانە یە کە بتوانن سوود و بەرزووەندیی کەسیی خۆیان لە پیناوی نەتەویدا بەخت بکەن!

کەواتە دەبێت لە مافە گشتی یەکاندا پەرۆشی ئایینی بکەیت بە بناغە، ئنجایە نەتەوەییە کەش خزمەتگوزاری گونجێت و پشنگی توندوتۆلی ئەو بێت.

ئێمە خۆرھەلاتی لە خۆرئاوایەکان ناچین، چونکە ھەست و نەستی ئایینی بەسەر دێماندا زائە. ئەواتا قەدەری خۆی گەورە بە ئاردنی پێغەمبەران - دروودیان لەسەر بێت - لە خۆرھەلاتدا ئامازە دەکات بۆ ئەو یە کە تەنھا ھەست و نەستی "ئایینی" یە بێداری بە خەلکانی خۆرھەلات دەبەخشیت و بەرەو پشکەوتن دەیانبات. چەرخێ بەختەویری و سەدە نزیکەکانی دوا ی ئەو، بەلگە یەکی زۆر باشن لەسەر ئەمە.

دەسائە ی ھاوڕێیانم لەم قوتابخانە گەرۆک (شەمەندەفەر) دا!

ئە ی ئەوانە ی پرسیار لەمە جیاکاریی ئیوان غیرەتی ئایینی و نەتەوەیی دەکەن!
 ئە ی ئەو قوتابییانەش کە لەناو قوتابخانە ی شەمەندەفەری زەماندا لە گەل ئێمەدان و

دەرۆن بۆ داھاتو!

رۆوی گوفتارم لە ھەمووتانە و، دەتێم:

پەرۆشی ئایینی و نەتەوەیی ئیسلامی، بەتەواوی و بە جۆرنیک کە نەتوانی لە یەک جیا بکەیت، لە نەتەوەکانی تورک و عەرەبدا تیکەلی یە کتری بوون.

جا هم پەرۆشی‌یه ئیسلامی‌یه ئاویتیه، به‌هیزترین و توندوتۆلتزین په‌تی نورانی‌یه که له‌ عهرشی هه‌ره‌ مه‌زنه‌وه‌ نازل بووه‌ و، قائمترین ده‌ستاویزه‌ که هه‌رگیز ناپه‌چریت و، ئه‌وه‌ قه‌لا پۆلایینه‌یه که ناروو‌خینریت^(۱).

□ له‌باره‌ی کتییی "ته‌علیقات" هه‌وه‌ که له‌ زانستی "مه‌تیق" دا‌ دایناوه

[مامۆستا عه‌بدوڵه‌جیدی برای له‌م باره‌یه‌وه‌ ده‌لێت:]

ئهم په‌یامه‌ی که ناوی "ته‌علیقات" ه، بریتی‌یه له‌وه‌ په‌راویزانه‌ی که به‌دیعوززه‌مان سه‌عیدی کوردی له‌سه‌ر کتییی "بوره‌ان" ی گوله‌نبه‌وی نووسیه‌وه‌تی و، "مه‌لا حه‌یب" یش نووسیه‌وه‌ته‌وه‌ که خۆشه‌ویست‌ترین قوتایی ئه‌وه‌ ده‌مه‌ی مامۆستا و ئاماده‌ی به‌رده‌وامی وانه‌کانی ئه‌وه‌ بووه‌^(۲). ئیتر ئه‌وه‌ روونکردنه‌وانه‌ی له‌ شیوه‌ی په‌راویزدا تۆمار کردوه‌. ئه‌وه‌ش له‌ سالی (۱۳۲۹ک) دا‌ بوو.

پاشان جه‌نگی جیهانی‌یه‌ که مه‌هلگیرسا و، به‌دیعوززه‌مان و مه‌لا حه‌یب وه‌کو ئامۆژگار به‌ هاورپیه‌تی هیزه‌که‌ی "وان" رۆشتن بۆ به‌ره‌ی جه‌نگ له‌ "ئه‌زررۆم" و، دوا‌ی سالتیک پینکه‌وه‌ گه‌رانه‌وه‌. له‌وه‌ ده‌مه‌دا وان له‌ لایه‌ن ئه‌رمه‌نه‌کانه‌وه‌ داگیر کرابوو. ئیتر پاشه‌کشییان به‌ره‌وه‌ قه‌زای "گه‌واش" کردو، مه‌لا حه‌یب له‌وئ شه‌هید بوو.

دوا‌ی ئه‌وه‌، نامیلکه‌ ده‌ستوو سه‌که‌ی ئه‌وم به‌ درێزایی ساله‌کانی کۆچکردنم له‌ شارینکه‌وه‌ بۆ شارینکی تر و له‌ شارۆچکه‌یه‌که‌وه‌ بۆیه‌ کینکی دی له‌ گه‌ل خۆمدا هه‌لده‌گرت، هه‌تا سالی (۱۹۴۰ز) له‌ شاری "مه‌لاتییه" گیرسامه‌وه‌ و، پاشان له‌ویوه‌ به‌ره‌وه‌ شارۆچکه‌ی "ئۆرگوب" و، له‌وئ به‌ موفتی دامه‌زرام.

هه‌رچه‌ند نامیلکه‌ که چه‌ند په‌ریه‌کی په‌چرپه‌چر و جیاجیا بوون، به‌لام من کۆم کردنه‌وه‌ و به‌رگم تینگرتن، به‌وه‌ هیوایه‌ی که رۆژگارێک بێته‌ پێشه‌وه‌ سه‌رله‌نوئ

(۱) داوه‌ری‌یه‌کان، وتاری شام، ل: ۵۲۳-۵۲۴.

(۲) "مه‌لا حه‌یب" یه‌ کینکه‌ له‌ قوتایی‌یه‌ دلسۆز و زیره‌ک و نزیکه‌کانی مامۆستا نورسی له‌ پێش جه‌نگی یه‌که‌می جیهانیدا. به‌ هۆی خه‌ته‌ جوانه‌که‌یه‌وه‌ نووسه‌ره‌وه‌ی به‌ره‌مه‌کانی ئه‌وه‌ ده‌مه‌ی مامۆستا نورسی بووه‌، وه‌ک ئه‌وه‌ کتییی (ته‌علیقات) ه‌ی که له‌ ده‌قه‌که‌دا باسی هاتوه‌، هه‌روه‌ها ته‌فسیری عه‌ریبی (اشارات الإعجاز) و کتییکی تری ته‌فسیریش به‌ زمانی کوردی که له‌وه‌ جه‌نگه‌دا تیاچوو. له‌ گه‌ل مامۆستا نورسیدا به‌شداریی جیهادی کردوه‌ هه‌تا ئه‌وه‌ کاته‌ی شه‌هید بووه‌. خوالینی خۆش بێت. (وه‌رگێڕ)

زانست و ئایین زیندوو بکریڤهوه و، خه‌ئکانیک بینه مه‌یدان که ئەم چه‌شنه نامیلکانه بخوینن. ئیتر ئەو کاته‌ی ریزی شایانی لێ ده‌گیریت و ده‌زانریت که چ هزرینکی قوول و چ زیره‌کی‌یه‌کی تیزێ تیدا‌یه. به‌لام ئاواتینکی دووره! نه‌ئو پرۆژگاره دیت و نه‌ئو خوینهرانه‌ش په‌یدا ده‌بن! والسلام.

عه‌بدوله‌جید ۱۹۵۱ز^(۱)

سالی ۱۹۱۳ز/ ۱۳۳۱ک

□ رووداوه‌که‌ی به‌تلیس^(۲)

(ماوه‌یه‌کی که‌م پێش جه‌نگی جیهانی پێشو، هه‌ندی که‌سی ئاییندار و خاوه‌ن ته‌قوا هاتن بۆ لام له‌ شاری وان و، وتیان:

"هه‌ندی له‌ سه‌ر کرده‌کان چه‌ند کارینکی دژ به‌ ئایین نه‌نجام ده‌ده‌ن. ده‌مانه‌وئێ لیبان هه‌لگه‌رپینه‌وه. تۆیش به‌ شداریمان بکه!"

پێم وتن:

"ئهو کاره‌ بێ دینی و خراپکاری‌یانه‌ی که‌ ئیوه‌ باسی ده‌که‌ن، هی ئەو چه‌شنه سه‌ر کرده‌یه و، ناگرێ به‌رپر سیاریتی‌یان بخه‌رته‌ ته‌ستۆی سوپا. چونکه‌ ئەم سوپای عوسمانی‌یه‌ له‌وانه‌یه‌ سه‌د هه‌زار ته‌ولیای خوای گه‌وره‌ی تیدا بی‌ت، بۆیه‌ ناتوانم شمشیر له‌ پرووی ئەم سوپا‌یه‌دا هه‌لبه‌رم و به‌ شداریتان بکه‌م".

دوای ئەمه‌، وازیان له‌ من هینا. به‌لام خۆیان چه‌کیان هه‌لگرت و، ئاکامه‌ که‌شی پرووداوه‌که‌ی "به‌تلیس" بوو، که‌ هیچ ئامانجیکێ ئه‌وانی نه‌هینایه‌ دی..

پاش ماوه‌یه‌کی که‌م جه‌نگی‌یه‌ که‌می جیهانی هه‌لگه‌رسا و، ئەو سوپا‌یه‌ له‌ ژێر ئالای ئاییندا به‌ شداریی له‌و جه‌نگه‌دا کرد و رۆشته‌ ناو گه‌رمه‌ی جیهاده‌وه و، سه‌د هه‌زاریان

(۱) صیقل الإسلام، تعليقات، ص: ۲۴۲.

(۲) (به‌دلیس، به‌تلیس، بیتلیس) هه‌موویان یه‌ک ناوێ بۆ مه‌له‌ندی پارێزگاکه‌ی نوورسی. ئەو پرووداوه‌ش بریتی‌یه‌ له‌ هه‌لسانه‌وه‌ی هۆزه‌ کورده‌کانی ده‌وروبه‌ری شاری "به‌تلیس" به‌ سه‌رۆکایه‌تی شیخ سه‌لیم له‌ دژی هه‌لسوکه‌وتی ناموسلمانانه‌ی هه‌ندی له‌ ئه‌فسه‌ره‌کانی حوکه‌می "قیتیحاد و ته‌ره‌قی". له‌ مانگی حوزه‌بیرانی (۱۹۱۳ز) دا پرووی داوه‌ و، بۆ ماوه‌ی حه‌فته‌یه‌ک شاره‌که‌یان له‌ ژێر ده‌ستدا بووه. (وه‌رگێڕ)

لئی شه‌هید بوو، له‌م‌رئی‌یه‌شموه‌ئو شه‌هیدانه‌ بۆ‌پله‌ی‌ئو‌لیا‌کان‌ به‌رز‌بوونه‌وه‌و، به‌خوینته‌که‌یان‌ ئیمزایان‌ له‌سه‌ر‌ بپروانامه‌ی‌ "ویلایه‌ت" کرد! ئه‌و‌ ئاکامه‌ش‌ بوو‌ به‌ به‌لگه‌یه‌ک‌ و‌ پشتی‌ راستیی‌ ره‌فتاره‌ که‌ی‌ منی‌ گرت‌ له‌و‌ کیش‌یه‌دا^(۱).

□ به‌ره‌نگار‌بوونه‌وه‌ی‌ هه‌یرشی‌ ئه‌رمه‌ن

(په‌یوه‌ندی‌ قوتابییانی‌ "سه‌عیدی‌ کۆن" به‌ مامۆستا‌که‌یانه‌وه‌ هه‌ینده‌ توندوتۆل‌ بوو‌ که‌ گه‌یشته‌بووه‌ پله‌ی‌ خو‌ به‌خت‌ کردن‌ و‌ قوربانیدان‌. بۆ‌یه‌ "سه‌عیدی‌ کۆن" ده‌یتوانی‌ پرووبه‌پرووی‌ ئه‌و‌ چالاکی‌یه‌ زۆرانه‌ بیه‌ته‌وه‌ که‌ چه‌ کداره‌ کانی‌ ئه‌رمه‌ن‌ و‌ گیانفیداییانی‌ "تاشناق" ده‌یانکرده‌ سه‌ر‌ ده‌وروبه‌ری‌ "وان" و‌ "به‌تلیس". ته‌نانه‌ت‌ هه‌ندی‌ جار‌ تا‌ پاده‌یه‌ کیش‌ له‌ سنووری‌ خو‌یاندان‌ رایان‌ ده‌ گرتن.

خۆ‌ کاتی‌ که‌ تفه‌نگی‌ "ماوزه‌ر"ی‌ بۆ‌ قوتابییانی‌ په‌یدا‌ کرد، قوتابخانه‌ که‌ی‌ شیوه‌ی‌ سه‌رباز‌گه‌ی‌ له‌خۆ‌ گرت، چونکه‌ کتیب‌ و‌ تفه‌نگه‌ کان‌ له‌و‌ قوتابخانه‌یه‌دا‌ شان‌ به‌ شانی‌ یه‌ کتر‌ بوون. هه‌ر‌ له‌و‌ ده‌مه‌دا‌ سه‌ر‌ کرده‌یه‌ کی‌ سه‌ربازی‌ به‌ پله‌ی‌ "فه‌ریق" هات‌ و‌ ئه‌و‌ ده‌مه‌ی‌ بیینی، وتی: "ئه‌مه‌ سه‌رباز‌گه‌یه‌، نه‌ک‌ قوتابخانه‌!" ئنجاله‌ ترسی‌ دووباره‌ بوونه‌وه‌ی‌ پرووداوه‌ که‌ی‌ "به‌تلیس" فه‌رمانی‌ دا‌ که‌ "تفه‌نگه‌ کان‌ کۆ‌ بکه‌نه‌وه‌". به‌م‌ جوۆره‌، پازده‌ تفه‌نگیان‌ له‌ ئیمه‌ گرت.

دوای‌ نزیکه‌ی‌ دوو‌ مانگ، یه‌ که‌م‌ جه‌نگی‌ جیهانی‌ هه‌لگیرسا‌و، منیش‌ تفه‌نگه‌ کانی‌ خو‌مم‌ لئی‌ سه‌ندنه‌وه‌.. به‌ هه‌ر‌ حال.

جا‌ به‌ بۆ‌نه‌ی‌ ئه‌و‌ چه‌شنه‌ بارودۆخ‌ و‌ هه‌لوێسته‌وه‌، لییان‌ پرسیم:

چه‌ کداره‌ کانی‌ ئه‌رمه‌ن‌ که‌ خۆ‌به‌ختکاری‌ تر‌سناکیان‌ تێدا‌یه‌، لیتان‌ ده‌ ترسن، ته‌نانه‌ت‌ له‌و‌ کاته‌شدا‌ که‌ ئیوه‌ له‌ خه‌لک‌ دوور‌که‌وته‌وه‌ و‌ له‌سه‌ر‌ چیا‌ی‌ "ئه‌ره‌ک‌"ی‌ "وان" دا‌ ده‌ستان‌ دایه‌ گۆشه‌گیری‌، ئه‌و‌ چه‌ کدارانه‌ هه‌ر‌ خو‌یان‌ له‌ ئیوه‌ ده‌پاراست‌ و‌ لیتان‌ دوور‌ ده‌که‌وته‌وه‌. ئایا‌ ئیوه‌ چ‌ هه‌یزیکتان‌ هه‌یه‌ که‌ ئه‌وانی‌ والی‌ کردووه‌؟

منیش‌ وه‌لام‌ ده‌دانه‌وه‌ که‌:

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی‌ چوارده‌هه‌م، ل: ۵۵۵-۵۵۶.

گیانفیدایانی ئەر مەن، لە پیناوی بەدەستەینانی ژیانیکی فانیی دنیا و، بۆ هینانەدیی بەرژەوهندی یەکی کاتیی نەتەو یەکی بچووک و، بۆ پارێزگاری لێ کردنی، ئەم چەشنە قارەمانیتی یە ناوازیە دەنوینن..

بەلام ئیمە که پروو بەرووی ئەوانە دەبینەو، ئەو قوتایانمان لە پیناوی بەدەستەینانی ژیانیکی نەپراوی هەمیشەیی و، هینانەدیی چەندین بەرژەوهندیدا بۆ نەتەو ی بەرز و مەزنی ئیسلام تیدە کۆشن و، دلنیان که ئەجەل یە کیکە و گۆرانی بەسەردا نایەت. جا بێ گومان ئەم قوتایانە هەر گیز لەو گیانفیدا ئەر مەنانە دواناکەون، تەنانەت گەر پێویست بکات ئامادەن که بە بێ هیچ دوودلی یەک و بەوپەری شانازی یەوە ژیان و ئەجەلی خۆیان و تەمەنیکی چەند سالە ی روالەتی دنیا بەخت بکەن لە پیناوی بەدەستەینانی ملوینەها سالی ژیانیکی نەمر و، لەبەر پارێزگاری کردنی سەلامەتی میلیارەها موسلمانانی خواناس^(۱).

□ خەونێکی راست لەبارە ی "ئیعجازی قورئان"ەو

(پیش هەلگیرسانی جەنگی یە کەمی جیهانی و لە دەمی هەلگیرسانیشیدا، ئەم خەونە راستەم دی:

خۆم لە ژێر چیا ی "ئەرارات" دا بینی.. کتوپر ئەو چیا یە پارچە پارچە بوو و، بەردی هیندە گەورە گەورە ی بەم لا و ئەو لای پرووی زەویدا دەهاویشت که هەریە کەیان ئەو هەندە ی چیا یە دەبوون..

کاتیی لەو بارە سامنا کە دا بووم، دایکەم لە تەنیشتی خۆمەو ی بینی - خوالیی خۆش بیئت - پیم وت:

"دایە گیان! ترست نەبیئت، ئەمە فەرمانی خوای گەورە یە، خۆ ئاشکراشە که خواوەند دانا و میهرەبانە".

که من لەم حالە دا بووم، مرقۆئیکی مەزنی پیاو چاکم لێ پەیدا بوو، فەرمانی پێ دام و وتی: "ئیعجازی قورئان روون بکەرەو".

(۱) تیشکە کان، تیشکی چوار دەهەم، ل: ۷۳۷-۷۳۸.

کاتی له خهو هه‌لسام، تیڭگه‌یشتم که ته‌قینه‌ویه کی مه‌زن پرووده‌دات و، له ئەنجامی ئەم ته‌قینه‌ویه‌شدا ئەو شوورایانه دەر ووخین که دەوری قورئانی پیرۆزیان گرتوو، ئنجا قورئان هیرشی ده‌کریتسه سەر و خۆی بو‌خۆی به‌رگری له‌خۆی ده‌کات و، "ئیعجاز" ه‌کەشی قه‌لای مه‌حکەم و پۆلایینی ده‌بیست و، یه‌کیکی وه‌ک منیش ده‌ستیشان ده‌کریم تا‌کو له‌مه‌مانه‌دا یه‌کیک له‌جۆره‌کانی "ئیعجازی قورئان" پروون بکه‌مه‌وه، به‌چه‌شنی که‌زۆر له‌سه‌رووی توانای خۆمه‌وه بیست.

ئیت‌ر تیڭگه‌یشتم که‌من بو‌ئەم کاره‌ ده‌ستیشان کراوم^(۱).

□ هه‌ره‌شه‌ی جه‌نگ

[عه‌بدوله‌جیدی برای ده‌گیرته‌وه:]

پۆژیکیان که‌له‌سه‌ربانی قوتابخانه‌ی خو‌رخو‌ر بووین و مامۆستا وانه‌ی "ته‌فسیر"ی پێ ده‌وتینه‌وه و، یه‌که‌م جه‌نگی جیهانی نزیک بوو هه‌لبگیرسیت، ئەو ئیواره‌یه‌ خۆر به‌ته‌واوته‌ی گیرا. به‌دیعوزهمان ئاخیکێ قوولی هه‌لکیشا و، وتی: "به‌داخه‌وه، لافاوێکی پاماله‌ر به‌رپه‌یه‌ که‌دیت هه‌موومان راده‌مالیت". هه‌روه‌هاش بوو، دوا‌ی مانگیک جه‌نگ پرا‌گه‌یه‌نرا و، له‌ماوه‌یه‌کی که‌مدا سه‌رانسه‌ری ولاتی گرتوه^(۲).

[هه‌روه‌ها قوتاییانی تریشی ده‌تین]:

چه‌ندین جار له‌کاتی ده‌سه‌کانیدا هه‌والی سه‌ره‌لدانی بوومه‌له‌رزیه‌کی گه‌وره‌ی به‌واتای "جه‌نگی جیهانی" به‌گویندا ده‌داین. ئەوه‌بوو چۆن هه‌والی له‌باره‌وه‌ دا، هه‌ر به‌و جۆره‌ش پرووی دا.

(له‌قوتاییانی دانەر: جه‌مزه. مح‌مه‌د شفیق. مح‌مه‌د میهری)^(۳).

(۱) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی بیست و هه‌شتم، ل: ۶۲۱-۶۲۲.

(۲) (ب: ۲۲۷/۱) ئه‌ویش له‌یاداشته‌کانی عه‌بدوله‌جید نوورسی، ل: ۱۷.

(۳) پێشه‌کی کتیبی: ئامازه‌کانی ئیعجاز، په‌راویز.

بهندی چوارهم

له ئەنجامدانی فەرزى جيهادا

سالى ١٩١٥/ز/١٣٣٤ك

□ پىكهنانى هيزى خوڤه خشه ران^(١)

(له يه كهه جهنگى جيهانيدا^(٢)) له گهه شههيدى خوالىخوشبوو "مهلا حهيب" له بهرەى "پاسينلەر" پهلامار و هيرشمان بۆ سەر پرووسه كان دەبرد و، توپخانه كهى ئەوانيش بهردهوام له ماوهى ههموو يهك دوو خوله كينكدا سنى گولله تۆپى تى ده گرتين!
جارىكيان سنى دانه لهو گولله تۆپانه به بهرزايى دوو مەتر له ئاستى سەرماندا تىپه رين و، يه كينكيان له شيوه كهى پشتمانه وه ته قيه وه و، سەربازە كانى ناو سەنگەرە كانيش كشانه دواوه. منيش - بۆ تاقىكر دهنه وه - به مهلا حهيبم وت:
- تۆ چى ده ئىيت مهلا حهيب؟ من خۆم له گولله تۆپى ئەو كافرانە ناشارمه وه!
وتى:

- منيش وهك تۆ ده كهه م و لىت دوا ناكهوم و جيا نايه وه لىت!
لهم قسانه دا بووين كه گولله تۆپى دووهه م له نزيكمانه وه داكهوت.

(١) مامۆستا نوورسى سالى (١٩١٤ ز) وهكو لىمۆزگار (واعيز) پۆشتووه ته ناو سوپاي عوسمانى و، سالى (١٩١٥ ز) يش هيزه كانى خوڤه خشه ران (ياريدده ران) ي پىكهنانا و له بهرەى قهفاسدا بۆ خۆى سەر كر دايه تى ده كردن.

(٢) سوپاي پرووسيا له بهروارى ٣١/١٠/١٩١٤ ز دا خۆرهلانى توركيا (به شىكى كوردستان) ي داگير كرد. پاشان له بهروارى ١٥/١٠/١٩١٥ ز دا و، به شهيد بونى شهست ههزار سەرباز، له شوينه داگير كراوه كان به دهه ران. دواى ئەوه، جارىكى ديكه سوپاي پرووس له بهروارى ١٣/١١/١٩١٦ ز دا و به هيزىكى سنى ئەوهندهى هيزى عوسمانى ناوچه كهى داگير كرده وه و، له ١٦/٢/١٩١٦ ز دا پۆشته ناو شارى ئەرزۆمه وه.

هاو دهم له گەل متمانه‌یه‌کی زۆردا به پارێزگاریی خوای گه‌وره سه‌باره‌ت به ئیمه، به مه‌لا حه‌بیبم وت:

با به‌ره‌و پێشه‌وه‌ برۆین.. گولله‌ تۆپی کافران نامانکوژیت و.. هه‌رگیز ئیمه‌ش دانا به‌زینه‌ ئاستی هه‌له‌هاتن و دواکه‌وتن!

هه‌مان شت له‌ جه‌نگه‌ که‌ی "به‌تلیس" و به‌ره‌ی پێشوی ئه‌و جه‌نگه‌ شدا پرووی دایه‌وه. چونکه‌ سێ گولله‌ی پروسه‌کان به‌ر سێ شوینی کوشنده‌ی من که‌وتن و یه‌ کینکیشیان شه‌رواله‌ که‌ی منی کون کرد و له‌ نیوان هه‌ردوو پیمه‌وه‌ ده‌رچوو.

له‌و کات و بارودۆخه‌ پڕ له‌ مه‌ترسی‌یه‌دا حاله‌تیکی پۆحیی ئه‌وتۆم له‌ خۆمدا هه‌لگرته‌بوو که‌ پیم عار بوو دایه‌ز مه‌ ناو سه‌نگه‌ره‌وه. ته‌نانه‌ت "که‌ل عه‌لی"ی سه‌ر کرده‌ و "مه‌مدووح"ی پارێزگار له‌ پشته‌وه‌ هاواریان لێ به‌رز بووه‌وه:

با بکشیته‌ دواوه.. یان خیرا پرواته‌ ناو سه‌نگه‌ره‌ که‌وه!

جا هه‌ر چه‌ند ئه‌وان ئاویان پێ ده‌وتم، من هه‌ر ده‌موت:

گولله‌ تۆپی دوژمنان نامانکوژیت و، بایه‌خم نه‌دا به‌ حه‌زه‌ر و خۆپاراستن و، هه‌وتم بۆ پاراستنی ژیا نه‌ ره‌نگینه‌ که‌ی پوژگاری لاویم نه‌دا^(۱).

دوای ئه‌وه‌ی که‌ به‌دیعوززه‌مان، وه‌ك فه‌رمانده‌ی هیزه‌کانی یاریده‌ده‌ران، به‌ جوانترین شیوه‌ فه‌رزی جیهادی له‌ به‌ره‌ی قه‌فاس جیبه‌جێ کرد و، پێز و پێزانیی سه‌ر کرده‌ی گشتی (ئه‌نوه‌ر پاشا) و سه‌ر کرده‌ی تپه‌ه‌ کانی سوپای به‌ده‌ست هینا، کشایه‌وه‌ به‌ره‌و شاری "وان" که‌ هیزه‌کانی پرووس به‌ره‌و ئه‌وئێ ده‌پۆشتن.

له‌ ده‌می چۆلکردنی شاری واندا له‌ دانیشتووانی له‌ لایه‌ن حکومه‌ته‌وه، به‌ نیازی ده‌رباز کردنیان له‌ هه‌یرش و په‌لاماری هیزه‌کانی پرووس، به‌دیعوززه‌مان و قوتاییانی بپاریان دا که‌ هه‌تا به‌ده‌سته‌په‌نانی پله‌ی شه‌هیدی داکوکی له‌ شاره‌ که‌یان بکه‌ن و، له‌ قه‌لایه‌ کدا خۆیان قایم بکه‌ن.

به‌لام به‌ کشانه‌وه‌ی والی و قائمقام و خه‌لک و سوپا به‌ره‌و "به‌تلیس"، فه‌وجیکی سواره‌ی قازاقی پرووس هه‌یرشیان برده‌ سه‌ر "وه‌ستان"، له‌و ده‌مه‌دا مه‌لا سه‌عید و چه‌ند

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی ئه‌میرداغ: ۲/ ۴۷۰-۴۷۱.

که سینی که می قوتایی و نریکه ی چل که س له و سه ر بازانه ی که پاشه کشیانی نه کردبوو به رهنگاریان بوونه وه، ته نانه ت بوونه هوی که مال و منالی دانیشتووان نه که ویته به رده سستی دوزمن، ئیت سه رجه می دانیشتووان توانییان له ده می کشانه وه یاندا پرزگاریان بیست و دوزمن زیانیان پی نه گه یه نیت.

ئجا به مه به سستی ترس هاویشته دلی قازاقه هیر شیره کانه وه، خوی و قوتایی و ایان پیشان دا که ته پۆلکه یه کیان به ده سته وه به سه ر ئه واندا ده روانیت! به مهش و ای تیگه یانندن که هیزیکی سه ربازیی گه و ره به هانایانه وه هاتوه!

به کاره ی سنوریکی بو به ره و پیش هاتنی "قازاق" دانا، هر ئه وهش بوو به هوی ته وه ی که پروس شارۆچکه ی "وهستان" یان بو نه گیریت.

له گه رمه ی ئه وه جه نکه دا، جار به جار ده گه رایه وه ناو سه نکه ره که ی و، ته فسیری "ئاماژه کانی ئیعجاز" ی داده نا، که بو "مه لا حه بیب" ی قوتایی ده وت و ئه ویش ده ی نووسی یه وه. ته نانه ت هه ندی جار له سه ر پشتی ئه سه په که ی، یا خود له یه که م هیل ی به رگریدا ئه م کاره ی ئه نجام ده دا، هه تا به ش ی هه ره زوری ئه وه ته فسیره مه زنه ی ته واکرد^(۱).

□ له پیشه کیی ئاماژه کانی ئیعجاز

(به که م سالی جه نگی جه هانیی یه که م و، له به ره ی جه نگدا و، به بی هیچ سه رچاوه یه ک، ته فسیری "ئاماژه کانی ئیعجاز" دانراوه.

دیاره بارودۆخی دژواری جه نگ و، ده ستکورتی و نه بوونی، که له گه ل جه نگدا هاوده من، داخوازی ئه وه بوون که ئه م ته فسیره - له به ر چه ند هۆکاریکی زور - له وپه ری کورتی و پوختیدا بنوو سرت.

ئه وه بوو ته فسیری سوورته ی "فاتحه" و نیوه ی یه که می ته فسیره که له راده به ده ر به کورت و پوختی نووران:

یه که م: له به ر ئه وه ی که ئه و پۆزگار و سه رده مه بواری پرونکردنه وه ی نه ده دا، چونکه "سه عیدی کۆن" به ده سته وازه ی پوخت و کورت نیاز و مه به سته کانی خوی ده رده پری.

دووه‌م: "سه‌عید" تنها بایه‌خی به پله‌ی تیگه‌یشتنی قوتایی‌یه هه‌ره زیره‌که کانی خۆی ده‌دا و، بیرى له تیگه‌یشتنی ئه‌وانی تر نه‌ده کرده‌وه.

سێه‌م: له‌بهر ئه‌وه‌ی که وردترین و به‌رزترین "ئیعجاز"ه‌ خواوه‌ن ئیعجازه‌ کانی هۆنینی قورئانی پروون ده‌ کرده‌وه، ئه‌وا ده‌سته‌واژه‌کان به‌رز و پوخت هاتن به‌ده‌سته‌وه‌! له‌ گه‌ل ئه‌وه‌شدا، وا ئیستا به‌ چاوی "سه‌عیدی نوێ" چاوم پێدا خشانده‌وه‌ و، بۆم ده‌ر کهوت که ئه‌م ته‌فسیره‌ له‌ راستیدا به‌ هۆی ئه‌و ورده‌ کاریبانه‌ی تیایدا کراوه‌، به‌ یه‌ کیك له‌ شاکاره‌ په‌نگینه‌ کانی "سه‌عیدی کۆن" داده‌نریت، سه‌رباری هه‌له‌ و گوناوه‌ کانی.

جا له‌بهر ئه‌وه‌ی "سه‌عیدی کۆن" له‌ ده‌می نووسینی ئه‌م ته‌فسیره‌دا هه‌لمه‌تی بۆ به‌ده‌سته‌ینانی "پله‌ی شه‌هیدی" ده‌برد، ئیتر هه‌رچی‌یه‌کی لێ ده‌رده‌ کهوت به‌ نیه‌تیکی خاوین ده‌ینووسی و، یاسا کانی په‌وانبیزی و زانسته‌ کانی زمانی عه‌ره‌یی تیدا جیبه‌جی ده‌ کرد، ئه‌وا نه‌متوانی په‌خه‌ له‌ هیچ شوینیکی بگرم، چونکه‌ ئومێدم وایه‌ که به‌دیبه‌نه‌ری مه‌زن ئه‌م دانراوه‌ بکاته‌ که‌فاره‌تی گوناوه‌ کانی و، خه‌لکانیکی به‌توانا بنیریت که به‌ راستی و دروستی له‌م ته‌فسیره‌ تیگه‌ن.

خۆ ئه‌گه‌ر پێگه‌ر کانی جه‌نگی جیهانی نه‌بوونایه‌، ئه‌وا نیازمان وابوو که ئه‌م به‌رگه‌ تابه‌ت ییت به‌ پروونکردنه‌وه‌ی "ئیعجازی هۆنن" له‌ ئیوان پرووه‌ کانی ئیعجازی قورئاندا و، هه‌ریه‌ك له‌ به‌رگه‌ کانی تریش تابه‌ت ییت به‌ یه‌ کیك له‌ پرووه‌ کانی تری ئیعجاز. جا ئه‌گه‌ر ئه‌و راستیانه‌ی ته‌فسیر، که له‌ په‌یامه‌کاندا په‌رش و بلاون، بخرینه‌ ناو به‌رگه‌ کانی تره‌وه‌، ئه‌وا ده‌بیته‌ ته‌فسیریکی ناوازه‌ و هه‌مه‌لایه‌نه‌ی قورئانی خواوه‌ن ئیعجازی به‌یان.

به‌شکو‌ خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌سته‌یه‌کی پروونا کبوی به‌خته‌وه‌ر بنیریت که ئه‌م به‌رگه‌ و هه‌ر شه‌ست و شه‌ش په‌یامه‌که‌ی "وته‌کان" و "مه‌کتوبات" بگه‌ره‌ هه‌ر سه‌د و سی به‌شه‌ کانی "په‌یامه‌ کانی نوور" بکاته‌ سه‌رچاوه‌یه‌ك و، له‌ پروونا کیی ئه‌و سه‌رچاوه‌یه‌دا ته‌فسیریکی له‌م جۆره‌ بنووسیت^(۱).

(۱) ته‌فسیری: ئاماژه‌ کانی ئیعجاز، پێشه‌کی.

(ئنجاکاتی که من چاوه پروان بووم و، پرووم له م ئامانجه کردبوو که دهستهیه کی له م شیوهیه سه ره ه لبدات - که ئه مهش له میژ بوو ئامانجی ئه ندیشه م بوو - کتوپر به هه ستیکی پیش روودان نزیکیبوونه وه ی بوومه له رزه یه کی مه زن به دلدا تپه پری. ئیژ وپرای کۆله واری و ناته و اویم و داخراوی گوفتارم، ده ستم دایه تۆمار کردنی هه رچیم لێ هه لده کهوت له ئاماژه کانی ئیعبجازی قورئان سه باره ت به "هۆنن" ی و، خسته رووی هه ندی له راستی به کانی. له و ده مه شدا سه ردانی ته فسیره کاتم بۆ نه په خسا. جا ئه گه ر له گه لیاندا یه کی گه رته وه ئه و! جینی دلخۆشی یه، ده نا ئۆبالی له ئه ستۆی خۆمدا یه.

ئه وه بوو ئه م گه رته مه زنه پرووی دا..

ئیژ له ده می ئه نجامدانی فه رزی جیهاد و هه ر کاتی له هیلێ جه ننگدا هه لم بۆ هه لیکه و تایه، به چه ند ده سته وازه یه کی جۆرا و جۆری حالته جیا جیا کان و، له ناو چیا و دۆله کاندای هه رچیم لێ ده رده کهوت، تۆمارم ده کرد. هه رچه ندهش ده زاتم پێویستیان به پاکۆکاری و چاکسازی هه یه، به لام دلم به گۆرپین و ده سته کاری یان پازی ناییت، چونکه له حالیکه ی نیاز پاکیی وه هادا سه ربان هه لدا وه که ئیستا شکی نابهم.

وا ده یانخه مه به رچاوی خه لکانی خاوه ن که مال، نه ک له بهر ئه وه ی ته فسیری قورئان بیست، به لکو - ئه گه ر قبوولی جه ما وه ری زانیانی به ده ست هینا - بیسته جۆره سه رچاوه یه ک بۆ هه ندی له پرووه کانی ته فسیر.

دیاره حه ز و شه وقم منی به ره و کارێک دایه بهر که له سه رووی وزه و توانای خۆمه وه یه. جا ئه گه ر ئه وان به جوان هه لیا نسه نگان د، ئه و بۆ به رده و ام بوون له سه ری هاتم ده دهن. یارمه تی و پشتیوانیش هه ر له لایه ن خوا ی گه وره وه یه^(۱).

(ئه م ته فسیره، هینده مایه ی خۆشحالی و په زامه ندیی "ئه نوهر پاشا" ی سه رکرده ی گه سته ی هینزه چه کداره کان بوو که به و په پری رپزه وه - که ئه وه شی له گه ل که سدا نه کردوه - رۆشت بۆ پیشوازی لیکردنی^(۲). ته نانه ت برپاری دا کاغه زی پێویست بۆ

(۱) ته فسیری: ئاماژه کانی ئیعبجاز، پیشه کی.

(۲) واته پیشوازی لیکردنی مامۆستا نوورسی له ده می گه رانه ویدا له دیلی.

چاپکردنی کتیبه که به‌خشیت، تا کو پاداشتیکی له شه‌ره‌ف و شانازی و پاداشتی‌ئو دیاری‌یه‌دا هه‌بیت، که دیاریی جه‌نگه^(۱).

هه‌روه‌ك خه‌بات و تی‌كۆشانی دانهری‌ئو کتیبه له جه‌نگدا، به‌وپه‌ری باشی و ریزه‌وه باس کرا و نرخینرا.

□ رزگار کردنی هه‌ر شتی‌ك له توانادا بوو

له گه‌رمه‌ی ئه‌و جه‌نگه خویناویانه‌دا^(۲) نزیکه‌ی بیست که‌س له قوتایی‌یه نه‌جیبه‌کانی شه‌هید بوون. به‌لام قوتایی‌یه نووسه‌روه‌ه‌که‌ی که‌ ناوی "مه‌لا حه‌یب" بوو دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌گه‌ل "خه‌لیل پاشا" دا ئه‌رکیکی سه‌ربازی له به‌ره‌ی "وان" دا به‌ئه‌نجام گه‌یاندا، له "وه‌ستان" شه‌هید بوو.

گیانفیدایانی ئه‌رمه‌ن له چه‌ند ناوچه‌یه‌ کدا منالی موسلمانانیا‌ن سه‌رده‌په‌ری، موسلمانه‌کانیش له کاردانه‌وه‌ی ئه‌واندا منالی ئه‌رمه‌نیا‌ن ده‌کوشته‌وه!

به‌لام هه‌ر هینده‌ی هه‌زاران منالی ئه‌رمه‌ن له‌و ناوچه‌یه‌دا کۆکرانه‌وه‌ که‌ له‌ زێر فه‌رمانی به‌دیعوززه‌ماندا بوو، په‌کسه‌ر فه‌رمانی بۆ سه‌ربازه‌کان ده‌ر کرد که‌ به‌هیچ شیوه‌یه‌ك کاریان به‌سه‌ر ئه‌و منالانه‌وه نه‌بیت.

پاشان بی ئه‌وه‌ی هیچ کرداریکی نابه‌جییا‌ن به‌رامبه‌ر بکات، هه‌موویانی ئازاد کرد و، ناردیه‌وه‌ بۆ ناو خیزانه‌کانی خویان له‌ پشتی سه‌نگه‌ره‌کانی رووسه‌وه!

ئه‌م په‌وشه‌ی به‌دیعوززه‌مان، وانه و په‌ندیکی گرنگ بوو ئاراسته‌ی ئه‌رمه‌نه‌کانی کرد و، بوو به‌هۆی ئه‌وه‌ی ریز له‌و په‌وشت و په‌فتاره‌ی موسلمانان بنین.

دوا‌ی ئه‌م رووداوه، ئه‌رمه‌نه‌کان وازیان له‌ کوشتنی منالی موسلمانان هینا‌له‌و گوندانه‌دا که‌ هیزه‌کانی رووس داگیریا‌ن ده‌کرد. چونکه‌ وتیان: مه‌لا سه‌عید مناله‌کانی ئیمه‌ی سه‌ر نه‌په‌ری، به‌لكو ته‌سلیمی کردینه‌وه. ده‌بی ئیمه‌ش په‌وشمان به‌هه‌مان شیوه‌ بیت له‌گه‌ل منالانی موسلماناندا.

ئیز له‌سه‌ر ئه‌وه په‌یمانیا‌ن به‌ په‌کتر دا.

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۶۷۱.

(۲) واته‌هی ئه‌و شه‌وه‌ی که‌ له‌ لایه‌ن رووسه‌کانه‌وه په‌تلیس گه‌را.

واته به دیعوززه مان بوو به هۆی رزگار بونی هه زاران منالی بئی گوناھی ههردوو لا.
 دواى ماوهیهك پروسه كان دهستیان بهسه ر ناوچه كانی "وان" و "مووش" دا گرت.
 ئنجا له ده می هی رشیاندا به سنی هیزی سوپاوه بۆ سه ر به دلیس، "مه مدووح به گ" ی
 والیی شار و "که ل عه لی" ی سه ر کرده به مامۆستا به دیعوززه مانیان وت:
 "ئیمه ناچارین بکشینه وه، چونکه تهنها یهك تیبی سه ربازی و نزیکه ی دوو هه زار
 خۆبه خشمان هه یه که له ژیر فه رمانی تۆدان".

به دیعوززه مان پئی وتن:

"بهو پینه بی ت، هه موو دانیشتووانی ده ورو به رمان و خه لکی به تلیسش که په نایان بۆ
 ئیمه هیناوه، خۆیان و منال و سامانیان ده که ویتسه دهستی دوژمن! که واته ناچارین هه تا
 مردن به رگری له ناوچه که بکهین!"

وتیان:

"سه ربازه كان هه وتلی ئه وه ده ده ن که سی دانه له تۆپه کا ئمان بگۆیزنه وه بۆ به ره که ی
 تری جه نگی له "مووش" دواى ئه وه ی که وته دهستی دوژمن. جا ئه گه ر ده توانیت به و
 هیزه خۆبه خشه ی له ژیر فه رمانتدا یه ئه و تۆپانه رزگار بکهیت، ئه و ده توانین چه ند
 رۆژینکی تر به رگری بکهین هه تا خه لکه که رزگاریان ده بی ت".

به دیعوززه مان وتی:

"یان ئه وه یه ده مر م، یان ئه و تۆپانه ده هی نمه وه!"

ئیت ر به سه ر کردایه تیبی سنی سه د که سی خۆبه خشه وه به ره و "نوورشین" به شه و
 که و تنه پئی که تۆپه كان به ره و ئه وئى برا بوون. هه و الگره کانیشی ده نگو ی ئه وه یان له
 نیوان سه ربازه قازا قه كانی پروو سدا بلا و کرده وه که:

ئه و سه ر کرده یی خۆبه خشه ران که به رگری له به تلیس کرد، به سنی هه زار
 سه ربازی خۆیه وه ها و کات له گه ل سه ر کرده موو سا به گدا ئه ویش به هه زار که س له
 سه ربازه کانیه وه به پیه ون بۆ رزگار کردنی تۆپه كان.

هه ر هی نده ی ئه م هه واته ی که زیاده په و بی تیدا کرا وه له ناویاندا بلا و بو وه وه،
 یه که سه ر سه ر کرده ی قازا قه كان له هی رش کردن را وه ستا.

ئیتز بەدیعووزەمان ھەموو سەربازە خۆبەخشەکانى خۆى بەسەر تۆپەکاندا دابەش کرد و بەرەو بەتلیس پرایان کیشان، تەنانەت دوا دانەى ئەو تۆپانە بە تەنھا خۆى و دوو خۆبەخشى ھاوڕێى پزگاریان کردا

بەم جۆرە، سى دانە تۆپى لە دەستى دوژمن پزگار کرد و ناردنى بۆ بەتلیس، ئیتز سەربازەکان و خۆبەخشەرانیس بەھۆى ئەم تۆپانەو تەوانییان چەند پزۆنیکى تر لە بەردەم دوژمندا خۆیان پرابگرن، ھەتا ھەموو خەلکەکە و ماڵ و منالیان پزگاریان بوو.

ھەر و ھا دەگێرنەو ھە خۆبەختکارانى ئەرمەن بەو ناوبانگیان دەر کردبوو کە چەندەش ئازار بەدرین، تەنانەت گەر پشکۆى ئاگریان بەسەردا بەکریت و چاویشیان ھەتیکۆلریت ھیشتا ھەر نھینیى خۆیان دەپارنیزن و بۆ ھیچ کەسێکى نادر کینن! لە گەل ئەو ھەشدا رووسەکان دەیانووت:

"خۆبەخشەکانى بەدیعووزەمان لە ئەرمەن ئازاترن و، تەوانیویانە بەسەر قازاقتا سەربکەون!"

بەدیعووزەمان لە یە کەم ھێلى بەرگری پێشەو ھى جەنگ و بەناو ئاگر باراندا، بە مەبەستى بەرز کردنەو ھى و ھى سەربازەکان و بلاو کردنەو ھى ئازایەتى لە نیوان جەنگاوەراندا، بەسەریاندا دەگەرا و، نەدەرۆشتە ناو سەنگەرەکانەو ھ.

کاتى کە لە ھێلى پێشەو ھەسەر پشتى ئەسپە کەى بە راست و چەپدا دەجەنگا، ختوورە ھى کى ئەوتۆى بە دلدا ھات کە چالى لەناو گیانیدا ھەلکەند. چونکە لە بەرخۆیەو ھە خۆى و ت:

ئە گەر ئیستا، کە لە ھێلى ئاگردا پێش ھەموویان کەوتوویت، لەم شوینەدا شەھید بییت، نە کەى شتیک لە خۆنواندن تیکەل بە کارە کەت بییت و، لەمەو ھ "ئیخلاص" ھە کەت کەلینى تینکەو یت، کە یە کینکە لە بناغەکانى پەلەى "شەھیدی"!

یە کسەر دواى ئەم ختوورە ھە گەراپەو ھە ناو سەنگەر بۆلای ھاوڕێیانى! دواى کیشانەو ھە و پزگار بوونى "والى" و "کەل ھەلى" ھى سەر کردە و خەلکەکە بە شەو لە گەل سەربازەکان و خۆبەخشەراندا، بەدیعووزەمان و چەند کەسێک لە خۆبەخشەران لەناو بەتلیسدا مانەو ھە بۆ پزگار کردنى ئەوانەى کە نەیان تەوانیبوو

رزگاريان بيټ. هر هينده ي تاريخي رهوي يهوه، خوږيان له بهردهم تپيټك سهربازي دوژمندا بيني يهوه! ئيز زورپك له هاورپياني، كه يه كيټك له وانه "عوبهيد" ي خوشكه زاي بوو، شهيد بوون و، تنها خوږي و چوار دانه له قوتاياني به تپه پوونيان به شپوه يه كي سهر سوور هينهر به ناو ريزه كاني دوژمندا، رزگاريان بوو.

بؤ دلدا نه وه ي هاورپياني، پي و تن:

چه كه كاغان كاتي به كارده هينين كه روو به رووي ژماره يه كي زوري دوژمن بينه وه، كه واته خوږمان هرزان فروش ناكهين و نهو فيشه كانه ي پيمانه نايته قينين به سهر يهك دوو كه سي دوژمندا!

□ ديل بووني

(لهو جهنگه جيهاني يه دا چهند بارينكي ترسناك دهوره يان دام، ته نانهت يه كه م ره شنووسي "ئامازه كاني ئيعجاز" به دهستي دوژمن درا و له توپهت بوو، چونكه چوار گولله توپم به يه كجار ئاراسته كرا و، له يه كينكياندا بريندار بووم و، پنيه كيشم شكا. ئيز سي و چوار ساعات له ناو قوراودا چاوه پرواني مردنم ده كرد و، له لايه ن دوژمنانه وه گه مارؤ درا بووم..

نهو كاتانه، به تاريختري ن و نائوميډتري ن و ترسناكتري ن كاته كاني ژيامم داده نرين^(۱)! چاوديري يه كي ئاشكراي په روه ردگار بوو كه سهربازاني پروس و نپراي پشكيني به رده وام و گه پان به دواياندا نه ياندوزينه وه، هر چهند نه مان له شوينيكدا بوون كه نه وانيان ده بيني!

به قوتايي يه گيانفيدا كاني خوږي و ت:

هاورپيانيم! بهم جوړه ليړه دا مه ميننه وه، برؤن و من به جني بهيلن، ده نا گهر دنتان ئازاد ناكم. ههولتي رزگار كردني خوږتان بدهن!
وه لاميان دا يه وه كه:

هر گيز او هر گيز تو بهم حاله وه به جني ناهيلن. با پينكه وه له خزمه تي تودا شهيد

بين.

بهم جزوره، لهو شوینه‌دا مانه‌وه، هه‌تا پروسه‌کان دیلیان کردن^(۱).
پاشان بران بۆ وان، جه‌لفا، ته‌فلیس، کیلو گریف، کۆسترما.
نریکه‌ی دوو سال و نیو له دیلیدا مایه‌وه، هه‌تا توانیسه‌لبیت و، سالی (۱۳۳۶ک)
گه‌پایه‌وه بۆ ته‌سته‌مبول^(۲).

[عه‌بدوله‌جیدی برای له ده‌می نووسینه‌وه‌ی "ئاماژه‌کانی ئیعجاز" دا و پڑانی
مه‌ره‌که‌ب به‌سه‌ر نووسینه‌وه‌که‌یدا، بهم جزوره‌ی خواره‌وه میژووی ئه‌و دیلبوونه‌تۆمار
ده‌کات:]

(ئهم نه‌خشه‌نامۆیه‌ له‌م باسه‌ سه‌ر سوور هینه‌ره‌دا و له‌ ده‌می نووسینه‌وه‌ی له‌ دیار به‌کر
له‌ مائی جه‌ودت به‌گ، به‌رواری نۆزده‌ی شوبات عه‌سری شه‌وی هه‌ینی پرووی دا که
هاوکات بوو له‌ گه‌ل داگیر کرنی به‌تلیس و دیل بوونی دانهر "به‌دیعوززه‌مان" له‌و
شه‌وه‌دا^(۳)..

وه‌ک بلتی دروستبوونی ئهم نه‌خشه‌له‌سه‌ر ئهم لاپه‌ریه‌ له‌و شه‌وه‌دا، ئاماژه
ییت - خوای گه‌وره‌ باشتر ده‌زانیت - بۆ پڑانی خوینی هاوپیانی دانهر و دیلبوونی
خۆی ئه‌و شه‌وه‌ له‌ به‌تلیس^(۴).

(۱) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati. قوتاییانی هاوینی ده‌گیر نه‌وه‌ که: دوای ئه‌وه‌ی قاچی مامۆستا
شکا، هه‌لمانگرت و بردمان بۆ ناو جۆگه‌له‌ ئاویکی سه‌ر گراو، ئنجا چه‌ند دانیه‌که‌مان له‌ تهنه‌نگه‌کان خسته
ناو ئاوه‌که‌ و ینی مامۆستامان له‌ سه‌ر تهنه‌نگه‌کان پراکیشا، هه‌تا هه‌ندئ حه‌واپه‌وه. پاشان ینی وتین: برایانم!
تازه‌قه‌ده‌ر برپاری دیلیی له‌سه‌ر داوم. بیر له‌ پزگار کردنی خۆتان بکه‌نه‌وه. هه‌ر که‌ ئه‌وه‌ی وت، هه‌موومان
ده‌ستمانکرده‌ گریان و، وتمان: مامۆستا بۆ کوئی پزۆین؟ چۆن تۆ بهم حاله‌وه‌ به‌جی ده‌هیلین؟ تۆ بلتیست ئیمه
شه‌ره‌ف و غیره‌مان نه‌ماییت؟ ده‌ین ژیان و مردغان له‌ خزمه‌تی تۆدا ییت! ئیتر سی و چوار سه‌عتمان بهم جزوره‌ و
له‌و شوینه‌دا به‌سه‌ر برد. سه‌رمای له‌ پاده‌به‌ده‌ریش خه‌ریک بوو له‌ ناوی ده‌بردین، چونکه‌ به‌فر هه‌موو شوینیکی
داپۆشیبوو، هه‌روه‌ک ماوه‌ی سنی پزۆیش بوو برسیتی په‌کی خسته‌بووین و، با شه‌وئخوونی و ترسیش له‌ولاوه
بووه‌ستی که‌ ده‌وره‌ی داوورین. دواچار برپارمان دا یه‌ کێکمان (که‌ عه‌بدوله‌هاب بوو، چونکه‌ شتیکی له
زمانی پروسی ده‌زانی) پروات پروسه‌کان له‌ شوینه‌که‌مان ئاگادار بکاته‌وه. ئیتر بهم جزوره‌ پروسه‌کان
مامۆستایان به‌ ده‌سته‌به‌ره‌یه‌ک له‌سه‌ر شانیان هه‌لگرت و ئیمه‌ش له‌ ده‌وریدا ده‌پزۆشتین. (ب ۳۲۰/۱ له
یادداشته‌کانی عه‌لی چاوشه‌وه، به‌ کورتی)

(۲) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati.

(۳) واته‌ هی سالی (۱۳۳۱) به‌ ته‌قیمی پزۆمی، که‌ به‌ ته‌قیمی زایینی ده‌کاته (۲/۳/۹۱۶ز).

(۴) ئاماژه‌کانی ئیعجاز، تیپینی په‌که‌ی عه‌بدوله‌جیدی برای.

□ چەند يادەوهرى يەكى رۆژگارانى دىلى

(ئەو كاتەى كە لە پروسىا دىل بووم لە شوپىنىكى نىزىكمانەوہ خۆر تا يەك حەفتە ئاوا نەدەبوو، تەنانتە خەلكى دەچوونە دەرەوہ بۆ بىنىنى دىمەنى ناوازەى خۆرئاوا بوون)^(۱)!

(لە گەل نەوہ ئەفسەر لە كۆستىماى پروسىا لە هۆلىكى گەورەدا دىل بووين و، جار بە جار يەك من دەرسم پىن دەوتن.

رۆژنىكىان سەر كرده پروسە كە هات و هەلويستە كەى بىنى، وتى:

"ئەم كاترا كوردەى كە سەر كردهى خۆبەخشەران بسووه و زۆر كەسى لە سەربازە كاغان سەربىرپوہ، ئىستا هاتووہ لىرەدا وانەى سياسى دەلىتەوہ؟! هەرگىز شتى وا نايى پرو بەدات".

ئىتر بە توندى رپى ئەو كارەى لى دەگرم..

بەلام هەر هەمان سەر كردهى پروس دوای دوو رۆژ هاتووہ و، وتى:

"وا ديارە وانە كاتان سياسى نىن، بەلكو وانەى ئايىنى و پرەشتىن. كەواتە فەرموو لەسەر وتنەوہى وانە كانت بەردەوام بە".

بەم جۆرە بوارى دەرس وتنەوہى داين)^(۲).

(هەر چەند پروسە كان بە سيفەتى "سەر كردهى خۆبەخشەرانى كورد" بۆيان دەروانىم و، وەك ستمكار يەك سەيرىان دە كردم كە گوايا دىلە كان و قازاقە كان سەردەبرىت، كەچى لە گەل ئەو هەشدا رپى دەرس وتنەوہيان لى نەگرتم. بەلكو دەرسەم بە ئەفسەرە دىلە كانى هاو ئەم دەوتەوہ كە ژمارەيان نەوہ كەس بوو، يەك جار نەبى كە سەر كردهى پروسە كان هات و گوپى لە دەرسە كەم راگرت و، لەبەر ئەوہى زمانى توركىي نەدەزانى پىنى وابوو كە دەرسىكى سياسى يە، بۆيە ئەو جارە دەرس وتنەوہى لى قەدەغە كردم..

بەلام دوای ئەو يەك جارە، روخسەتى دام لەسەر دەرسە كاتم بەردەوام يم.

(۱) وتەكان، وتەى بىست و چوارەم، ل: ۵۰۲-۵۰۳.

(۲) تىشكە كان، تىشكى چوار دەهەم، ل: ۷۴۵.

پاشان ژووړنیکمان له‌ناو سه‌ربازگه‌که‌دا - که‌تیایدا دیل بووین - کردبوو به مزگه‌وت بۆ نوړی جه‌ماعه‌ت و خویشم پیشنوړیوم بۆ ده‌کردن..

له‌گه‌ل ټه‌وه‌شدا هیچ کاتیک ټه‌وړووسانه‌ده‌ستیان نه‌هینایه‌ریمان و، ټیکه‌لاوی و هامشوی یه‌کتریان لئ قه‌ده‌غه‌نه‌کردین و، رپی نامه‌هاتن و ناردنیان لئ نه‌به‌ستین^(۱).

(له‌جه‌نگی جیهانیدا له‌گه‌ل نه‌وه‌د کس له‌ټه‌فسره‌کامان له‌ناو هۆلټیکي گه‌وره‌له‌باکووری وروسیادا به‌ند کرابووین.

من له‌رپی ټاموژگاری کردنیانوه‌هرگیز بواری ده‌نگ به‌رز کردنوه‌و غه‌لټه‌غلبم نه‌ده‌دا، چونکه‌له‌پراده‌به‌ده‌ر ریزیان لئ ده‌گرم.

پوړنیکیان کتوپر له‌ټه‌نجامی ټه‌و ده‌مارگرزی و دلته‌نگی یه‌ی به‌سه‌ر ده‌روونی ټه‌و خه‌لکه‌دا زال بوو بوو، تووړه‌بوونی هه‌ندیکیان چه‌ندین موناغه‌شه‌ی توندوتیژی له‌نیواندا دروست کردن.

منیش به‌هه‌ندی له‌و هاوړپیانهم‌وت:

"پروڼ بۆ لای ټه‌و قره‌قېر و غه‌لټه‌غلبه‌و، پشتی ټه‌وه‌یان بگرن که‌ناحه‌قه، نه‌ک ټه‌وه‌ی که‌له‌سه‌ر حه‌قه!"

ټه‌وانش به‌گوڼیان کردم و، به‌م کاره، ټه‌و موناغه‌شه‌توندوتیژ و زیانبه‌خشه‌کوټایی بڼ هات!

پاشان لییان پرسیم:

بۆ ټهم کاره‌ناره‌وايه‌ت کرد؟

وتم: ټه‌و که‌سه‌ی له‌سه‌ر حه‌ق بیټ هه‌میشه‌به‌ویژدانه؛ له‌پیناوی حه‌وانه‌وه‌و به‌رژه‌وه‌ندیی مه‌زن و زوری که‌سانی ترده‌ده‌ست له‌مافی خوی هه‌لده‌گریت.

به‌لام بابای ناحه‌ق زوربه‌ی جار له‌خوبایی و خو‌په‌رسته؛ ده‌ست له‌هیچ شتیک هه‌لناگریت و، قره‌قېره‌کش هه‌ر له‌زیادبووندا ده‌بیټ^(۲)!

(۱) - ټه‌کتووبات، پاشکووی مه‌کتوویی شازده‌هه‌م، ل: ۱۲۶.

(۲) - ټیشکه‌کان، ټیشکی سیازده‌هه‌م، ل: ۵۰۳.

□ رەوشت و خوويەك ژېرى يەكان سەرسام دەكات^(۱)

[يە كېڭ له شايبە تىخا له كان ئەم رووداوه دە گېرپتەوه و دەلئيت:]

كاتىڭ كە له بەتلىس لە جەنگى يە كەمى جيهانيدا بريندار بووم و دىل كرام، لە هەمان رۆژدا بەدیعوززەمانىش بە دىل گىراو، نارديان بۆ گەورەترين سەربازگەى دىلە كان لە سيبيريا. منيش رەوانەى دوورگەى "نانكۆن"ى سەر بە "باكۆ" كرام.

رۆژىڭ كە "نيقۆلا نيقۆلا فيج" بە مەبەستى پشكین سەردانى سەربازگەى ناوبراو دەكات، هەموو دىلە كان - بە مەبەستى رېز لىنان - لە بەرى هەلدەسنەوه. كاتىكيش بە بەردەم بەدیعوززەماندا تېدەپەرىت، ئەو لە شوئى خۆى ناجوولئيت و بايەخى پىن نادات! ئەمەش سەرنجى سەر كرده گشتى يە كە رادە كېشئيت!

بۆيە بە بيانوويەك دە گەرىتە دواوه و جارنىكى تر بە بەردەم بەدیعوززەماندا دەپرواتەوه، ئەویش بە هەمان شىوہى جارى پىشوو بايەخى پىن ناداتەوه!

لە جارى سىن هەمدا كە بە هەمان شىوہ بايەخى پىن نادات، لە بەردەم بەدیعوززەماندا رادەوهستى و، بە هۆى وەر گېرپنكەوه ئەم گفتوگۆيەى خوارەوه لە نىوانياندا روو دەدات:

دەلئيت: ئايا نەيناسيم؟

لە وەلامدا دەلئيت:

بەئى ناسيومه.. ئەوه "نيقۆلا نيقۆلا فيج"ە، كە خالى قەيسەر و سەر كردهى گشتى

بەرەى قەفقاسە!

ئەویش دەپرسئيت:

كەواتە بۆچى بە نيازى سوو كايەتى پىن كردن لە بەرم هەلنەسا؟

وەلامى داپەوه:

نەخىر.. من سوو كايەتىم پىن نە كردووه. بەلكو كارىكم ئەنجام داوه كە

بيروباوەرە كەم فەرمانى پىن داوم.

(۱) ئەم وتارە لە گۆڤارى "أهل السنة" دا لە ئەستەمبول و لە ۱۵/۱۰/۱۹۴۸ز بە پىنوسى خاوەنە پارىزەرە كەى "عەبنورەحيم زابسو" بلاقراوەتەوه.

وتی: بیرو باوہ پرہ کہت چ فرمانیکت بین دہدات؟

وہ لآمی دایہ وہ:

من زانایہ کی موسلمانم و لہ ناو دلندا ایمانم ہہ لگر تووہ. جا ئەو کہ سہی ئیمانی لہ
دلی خۆیدا ہہ لگر تبیت باشترہ لہ کہ سیک کہ ئیمانی لہ دلیدا ہہ لگہ گرتبیت. خۆ ئە گەر
وہک ریز لیمانیک لہ بەری ہہ لگسا مایہ تہوہ ئەو کاتہ ریزی کہ مم بہر امبەر بہ بیرو باوہ پرہ کہم
دہ نواند. جا بۆ ئەوہی شتی وا روو نەدات، لہ بەری ہہ لگہ سام.

ئەویش وتی:

کہ واتہ بہوہی سیفہ تی بین ئیمانیی داوہ تہ پال من، ئەوا سوو کایہ تی بہ خۆم و بہ
سو پاکم و نە تہوہ کہم و بہ قەیسەر کردوہ. کہ واتہ ہەر ئیستا دہ بی داد گایہ کی
سہر بازی بۆ لپیئر سینہوہ لہم کہ سہ پیک بہنریت.

لہ سەر ئەم ہر پارہ و بۆ جیبہ جی کردنی ئەم فەرمانہ، داد گایہ کی سہر بازی پیکہینرا..
ئەفسەرہ دیلہ کانی تورکیا و ئەلمانیا و نەمس، بہ جہخت لئ کردنہوہ داوایان لہ
بہ دیعوز زہمان کرد کہ داوای لیووردن لہو سەر کردہ پروسہ بکات و، پئی بلتت کہ
لئی خۆش ببیت!

بہ لآم بہ دیعوز زہمان بہم شیوہیہی خواریوہ و ہ لآمی دانہوہ:

"من پر بہ دل حەز لہ سەفەر دہ کہم بۆ ئەو دنیا و نامادہ بوون لہ بەردہم پیغەمبەری
خۆ شەو یستدا ﷺ. ئەو نندہ ہەبە من پیوستم بہ پاسپورتی سەفەرہ بۆ ئەو دنیا. ہەر وہا
ناتوانم کاریک بکہم کہ پینچەوانہی ئیمانہ کہم بیت."

لہ ئاستی ئەم گوفتارہ دا ہەموو ئەفسەرہ کانی ہاوری بئ دہنگی دایگرتن و،
چاوەرئی ئەنجامی داد گایہ کہیان دہ کرد..

داد گاکەش کارہ کانی بہ دەر کردنی ہر پاری لہ سیدارہ دانی بہ دیعوز زہمان کۆتایی

بین ہینا، بہ پئی ماددہی یاسایی سوو کایہ تی کردن بہ قەیسەر و سوپای پروس!

باشان دہستہیہ کی سہر بازی بہ سەرۆ کایہ تی ئەفسەرنیکی پروس دین بۆ بردنی
بہ دیعوز زہمان بہرہ و گۆرہ پانی لہ سیدارہ دان. بہ دیعوز زہمانیش بہ پروویہ کی گەش و

خەندانہوہ داوا لہ ئەفسەرہ پروسہ کہ دہ کات کہ:

"مؤلته تي تنها پازده خوله كم بدنه تي بؤ ئه وه ي دوا ئه رك و واجبي سهرشاني خؤم جيبه جي بكه م".

ئير هه لده ستي و ده ستويز ده گريت و ده يه وي پيش له سيداره داني نويز بكات.

له و كاته دا "نيقؤلا نيقؤلا فيج" ناماده ده بيت و پي ده لئيت:

"داواي ليبور دنت لي ده كه م! پيشتر پيم و ابو كه ئه و كارهي به رام بهر من نواندت

به نيازي سوو كايه تي پيكر دني من بيت، بؤيه ئه و ره وشه ياسايانهم به رام بهر تان نه نجام دا.

به لام ئيستا تيگه يشتم كه ئه م هه لوئسته تان له ئيمانه كه تانه وه سهر چاوه ده گريت و

كارنيك جيبه جي ده كه ن كه بيرو باوه ره كه تان فهرماتان پي ده دات. له بهر ئه وه، فهرماني

داد گام سه باره ت به ئيوه هه لوه شانده وه و، ئيوه له بهر ته قوا و ئايند اريتان شاياني هه موو

ريز و سهر سوور مانينكن. داواي ليبور دن ده كه م كه بيزارم كردن و، چهند جار نيكي

تريش دوو پاتي ده كه مه وه كه: داواي ليبور دن ده كه م".

ئه م عيززه ته ئايني و خوورپه وشته به رزه ي كه پيشه نكيكي جوان و نه خشينه بؤ

موسلمانان، يه كيك له هاور ئي ئه فسه ره كاني له سهر باز گه ي ديله كان كه له پله ي

نه قيبدا بووه و به چاوي خؤي شايه تي رووداوه كه بووه، گير اوپه ته وه.

منيش كه هه ر ئه مه م بيست، چاوه كام - به پي هيج ده سه لائينيكي خؤم - پر بوون له

فرميسك^(۱). عه بدوره حيم زابسو^(۲).

□ بيدار بوونه وه يه كي رؤحي و يارمه تي يه ك له قورنانه وه

(ئه و كاته ي له يه كه م جهنگي جيهانيدا به ديل گيرام، له شار نيكي دووري باكووري

خؤر هه لاتي رووسيا ده زيام كه ناوي "كؤستر ما" بوو.

(۱) هه ر چهند مامؤستامان خؤي فهرماني پي نه داوين كه ئه م پر گه يه ي له و گؤفاره دا نووسراوه بلاوي بكه ينه وه، به لام خرايه ئه م شوينه، له بهر ئه وه ي گه لي په ندي به نر خي تيدا به و هه ست و نه ستي خوئنه ر ده وروؤيئيت و مايه ي بايه خ پيدانه. (خه سره و)

(۲) تيشكه كان، ل: ۷۴۳-۷۴۱. شاياني باسه، به دريؤاي سي و دوو سال و هه تا بلاو بوونه وه ي له گؤفاري ناوبراودا، مامؤستا نوورسي باسي ئه م رووداوه ي نه كردووه. به لام كاتي كه داواي بلاو بوونه وه ي پرساريان لي كرد: ئايا راسته؟ ئه گه ر وايه بؤچي تا ئيستا باست نه كردووه؟ له وه لامدا وتوويه تي: به ئي راسته، به لام بؤيه باسم نه كردووه چونكه تا ئيستا شايه تحالم نه بوو! به روانه: (الشهود الاواخر: ۱/۶۸). (وه ر گير)

ئەو شارەش مزگەوتیکی بچووکی تەتارەکانی لئی بوو کە لەسەر کەناری پرووباری "فۆلگا"ی بەناوبانگ بنیات نرابوو.

منیش لە نێوان ئەفسەرە دیلەکانی ھاوئەلمدا دلتەنگی دایگرتبووم و سه‌ودای گۆشه‌گیری کەوتبوو سه‌رمه‌وه، بەلام نەیانده‌هینشت بەبێ روخسەت کەس پڕواته‌ دەرەوه‌ی ئۆردو گای دیلەکان..

پاشان هەرچۆن بوو هینشتیان بە کەفاله‌تی تەتارەکان پڕۆمه‌ دەرەوه‌ و لە مزگەوتە کەدا بژیم.

ئێتر شەو بە تەنایی لەو ئێ دەمامه‌وه‌ و دەخه‌وتم. بەهاریش نزیك بووبوووه‌ و، شەو گاری ئەو ناوچه‌ دوورەش گەلێ درێژ بوو.

لەو شەو درێژ و تاریکانه‌دا کە بە پەژارە‌ی پەشی غەریبی خۆیان داپۆشیبوو، زۆر جار هەتا پڕۆژم دەکرده‌وه‌ خەو لە چاوه‌ کاتم دەزرا!

خۆ لەو شەوانه‌شدا هیچ دەنگێک بەر گۆئ نەده‌ کەوت جگه‌ لە خۆره‌ی خەمناکی پرووباری فۆلگا و، چرکە‌ی ناسکی تکه‌ی باران و، پەژارە‌ی جودایی نەبیت کە لە هازە و وژە‌ی باره‌ ده‌هاته‌ گۆنیم!

هه‌موو ئەمانه‌ش منیان لەو خه‌وه‌ قورس و قوولە‌ی بێ ئاگایی - بۆ ماوه‌یه‌کی کاتی - بێدار کردوه‌.

خۆ هەرچەند هینشتا خۆم بە پیر نەدەزانی، بەلام هەر کە سێک جەنگی جیهانیی ببینیایه‌ ده‌بوو پیر ببوایه‌! چونکە چەند پڕۆژیکێ ئەوتۆ هاتن و پڕۆشن کە منالیا نێدا پیر ده‌بوو! وه‌ک بلیی یه‌ کێک له‌ نه‌هینی یه‌کانی ئایه‌تی: ﴿يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا﴾ (المزمل: ۱۷) پڕۆشبتێته‌ ناویانه‌وه‌!

لەبەر ئەوه‌ بوو کە هەرچەنده‌ بە تەمەن نەگە‌یشتبوومه‌ چل سال، کەچی خۆم وه‌ک پیریکێ هه‌شتا سالی ده‌هاته‌ بەرچاوا!

لەو شەو گارە تاریک و خەمناک و درێژانه‌دا و، لەو دەورووبەرە نوقم بووه‌ی ناو پەژارە‌ی غەریبی و، لە ناوه‌ندی ئەو باره‌ ئازاربه‌خشە‌ی خۆمدا، ناو میدی یه‌کی هینده‌

قورس خۆی کوتایه سهر سنگم که به جارئی هموو هیوا و ئومیدئیکی بریم سه بارهت به زیاتم و گه پانهوهم بۆ نیشتماتم!

خۆ ههر کاتی که ئاورم به لای ته نیایی و بئ دهسته لاتی خۆمدا ده دایه وه، به تهواوی هموو ئومیدئیکم ده پرا و بئ هیوایی سهری تئ ده کردم..

به لام یارمه تیم له قورئانی پیروزه وه بۆ هات و، "زمان" دهستی کرد به دوو پاتکردنه وهی:

﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ (آل عمران: ۱۷۳).

"دل" یشم به گریانه وه وتی:

غریبم بی کسم ضعیفم ناتوانم الامان گویم

عفو جویم مدد خواهم ز در گاهت إلهی

به لام "پۆح" م که خۆشه ویستانی زووی شاره که می که وه ته وه یاد و، مردغمی لهم غه ربیی به دا هاته پێش چاو، شیعره کانی "نیازی" ی خوینده وه که له دووی هاوړئ ده گه پێت:

"به لای هموو خهفه تئیکی دنیا دا گوزه رم کرد و..

دامه شهقه ی بال به ره و "نه بوون".

ده فریم به تاسه وه و، له هموو ساتیکدا هاوارم ده کرد:

هاوړئ.. هاوړئ...!"

به هه ر حال.. "لاوازی" و "دهسته و سانی" م له و شه وه تاریک و خه مناک و درئژانه ی که تاریکی جودایی و نامویی دایپۆشیبوون، گه یشتنه راده یه ک که له ده ر گای میهره بانایی خوا وه ند نزیکیان خسته مه وه و، بوون به مایه ی گیرابوونی نزا و پارانه وه کاتم و تکاکارم له حوزووری خوا ی گه وه دا..

ئه وهش به شیوه یه ک بوو که تا ئیستاش سهر سامی ئه وه م چۆن توانیم دوا ی چه ند پۆژئیکی که م رابکه م و، به جزئیکی چاوه پروان نه کرا و ماوه یه کی هینده دوور و درئژ بپرم که مه گه ر به سالیکی تهوا و دهنه به و ماوه که مه نابهرئیت، بئ ئه وه ی شتیکی ئه وتۆش

له زمانی پرووسی بزاتم!!

چونکه به جۆرنیکی زۆر سه‌یر و سه‌رسوور هینهر له‌و دلی‌یه‌ر زگارم بوو، ئەویش
ته‌ن‌ها به‌ فه‌زلی چاودیری خ‌وای گه‌وره‌ بوو که ناردی به‌ هانای "لاوازی" و
"ده‌سته‌وسانی" مه‌وه. به‌م جۆره‌ له‌ پێی "وارشۆ" و "قیه‌ننا" وه‌ گه‌یشتمه‌وه‌ ته‌سته‌مبوول.
گه‌شتی دوور و درێژی ئەم را‌کردنه‌شم هینده‌ به‌ ئاسانی به‌ ده‌سته‌وه‌ هات که ئازاترین
که‌س له‌وانه‌ی زمانی رووسی ده‌زانن کاری وایان بۆ نه‌ده‌چوو ه‌سه‌ر^(۱).

سالی ۱۹۱۸ز/ ۱۳۳۶ک

□ گه‌رانه‌وه‌ی له‌ دلی

(که‌ له‌ دلی ده‌رباز بووم و گه‌رامه‌وه‌ بۆ ته‌سته‌مبوول^(۲))، ئەو پێشوازی‌یه‌ ره‌نگین و
گه‌رمه‌ی لێم کرا، چ له‌ لایه‌ن خه‌لیفه‌ و، چ له‌ لایه‌ن شێخ‌ولعیسلام و، چ له‌ لایه‌ن
سه‌ر کرده‌ی گشتی و، چ له‌ لایه‌ن قوتاییانی زانسته‌ شه‌رعی‌یه‌ کانه‌وه‌.. هه‌روه‌ها ئەو ریزه
گرنگه‌ی لێم گه‌را..

هه‌موو ئەمانه‌، له‌ راده‌یه‌ کدا بوون که من شایسته‌ی نه‌بووم^(۳).

□ دامه‌زراندنی به‌ نه‌ندام له‌ "دار الحکمة الإسلامية" دا

(حکومته‌ی ئیئتیه‌حاد و ته‌ره‌قی به‌ کۆی ده‌نگ ئەویان له‌ هه‌موو که‌سه‌یک به‌لاوه
گونجاوتر بوو که‌ بتوانیت "حیکمه‌تی ئیسلامی" به‌ شێوه‌یه‌ کی کاریه‌گر به‌ فه‌یله‌سووفانی
ئه‌وروپا را‌بگه‌یه‌نیت^(۴)).

[خۆی ده‌ گه‌یژته‌وه‌ که‌:]

(بۆ خزمه‌ت‌کردنی ئایین له‌ "دار الحکمة الإسلامية" دا، نزیکه‌ی سێ سالی له
ته‌سته‌مبوول مامه‌وه‌)^(۵).

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۴۶۹-۴۷۰.

(۲) له‌ ۱۹/مه‌زان/۱۳۳۶ک، به‌رامبه‌ر به‌ ۸/۷/۱۹۱۸ز.

(۳) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۴۶۳.

(۴) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ۶۷۱.

(۵) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۴۹۳. ده‌زگای زانستی "دار الحکمة الإسلامية" له‌

به‌رواری ۲۵/۸/۱۹۱۸ز دامه‌زراوه‌ و، هه‌تا سالی ۱۹۲۲ز له‌ کاره‌کانیدا به‌رده‌وام بووه‌.

[عه بدوره حماني بر ازای بهم جوره باسی مامی ده کات له دواي گه پراهه وهی له ديلی:]

دواي نه وهی مامم سالی ۱۳۳۴ ی پژمی (۱۹۱۸ ز) له ديلی گه پراهه وه، به بی په زامه ندیی خوی له "دار الحکمة الاسلامیة" به ئەندام دامه زرا^(۱)، بویه به شداری کۆبوو نه وه کانی نه وئی نه کرد، چونکه دواي نه وهی گرفته سه خته کانی ديلی چه شتوو، ههستی ده کرد که پیوستی به کی زوری به پشوودان و حهوانه وه ههیه.

له بهر نه وه، چه ندین جار داواکاری بی ناردن که دهست له وه ئەندامبوونهی ده کیشیته وه، که چی داواکهی وه نه گیرا. بویه دوا جار په یوه ندیی به کاره که یه وه کرد^(۲).

من نه وه ده مه چاودیری حالی نه وه ده کرد. ده مبینی نه وه مووچه یه که وهی ده گرت ته نها هیندهی لی به کار دهینا که مایه ی پژوی بیت.

کاتی که له م باره یه وه پر سیاری لی ده کرا، ده یوت: ده مه وئی وه کوزورینهی خه لکی پژیم، که به هیندهی نه م بره پاره یه به پیداوستی به کانی گوزهران و ژيانی خویاندا راده گن و، نامه وئی شوینکه وه تهی که مینه یه کی هه له خه رچی دهست بلاویم.

ئجا دواي نه وهی که بری دیاریکراوی بو خه رچی و مهسره ف ده خسته لاوه، پاشماوه که ی لای من داده نا و، ده یوت: نه مه پاریزه. به لام من پشتم به شهفه قهت و میهره بانی به که ی ده بهست و بی نه وهی پی بزانیته خه رجم ده کرد!

که چی پژویکیان پی وتم: نه وه پاره یه بو ئیمه حه لال نی یه، چونکه مالی نه ته وه یه. پژی خه رجت کرد؟ که واته واله ئیستاوه تو م له کاری خه رچی و مهسره ف لا برد و، له بری تو خۆم له سه ره نه وه کاره داده نیم!

(۱) له سه ر داواي "وه زاره تی جهنگ" له ۱۹۱۸/۸/۲۶ ز له وئی به ئەندام دامه زرا، واته له کۆتایی دووه م مانگی گه پراهه وهی له ديلی و به مووچه یه کی مانگانه که بره که ی په بنجا لیره ی زیر بوو. پاشتر له سه ر داواي "له نوهر پاشا" وه زیری جهنگ، شینخولعیسلام "موسا کازم" داواي له سولتان وه حیده دین کرد که پله یه کی به رزی زانستی به به دیعوززه مان به خشینت. سولتانیش له بهرواری ۱۹۱۸/۹/۹ زدا په زامه ندیی له سه ر داواکهی نواند.

(۲) نه وهش له مانگی حوزه میرانی ۱۹۱۹ زدا بوو. واته کۆی ده وامکردنی ته واره تی له وئی ده کاته ده مانگ چوار پژ که م، چونکه له و ماوه یه دا چه ند جار نیک مۆله تی نه خۆشیی وه رگرتوه.

رؤژگار هات و رۆشت. ئەو‌ه‌ی به‌ دلدا هات که ئەو دوازده پەيامه‌ی داینا بوون، له چاپان بدات^(۱). ئیتر ئەو ب‌ره‌ پاره‌یه‌ی که پاشه‌ کهوتی کردبوو، له چاپکردنی ئەو نامیلکانه‌دا خه‌رج کرد. ئنجایه‌که دووانیکیان نه‌ییت ئەوانی تری به‌ خۆپراییی دابه‌ش کرد!

که لیم پرسیی بۆچی دانراوه‌کانی نافرۆشیت؟ وتی: له‌م مووچه‌یه‌دا جگه‌ له‌ راده‌ی پیوست، مافیکی تری منی تیندانیه‌ و، پاشماوه‌ که‌ی هی نه‌ته‌وه‌یه. منیش له‌ لایه‌نی خۆمه‌وه‌ به‌م کاره‌م پاره‌ که‌م دایه‌وه‌ به‌ خاوه‌نه‌ که‌ی^(۲)!

(۱) Tarihce-i Hayat. ilk hayati. ئەو پەيامانه‌ش بریتین له‌:

۱. ئاماژه‌کانی ئیعباز (۱۹۱۹ز) به‌ زمانی عه‌ره‌یی.
۲. خالینک له‌ نووری ناسینی خ‌وای گه‌وره‌ (۱۹۱۹ز) به‌ زمانی تورکی.
۳. سنووحات (۱۹۲۰ز) به‌ زمانی تورکی.
۴. ناوکه‌کانی حه‌قیقه‌ت/۱ (۱۹۲۰ز) به‌ زمانی تورکی.
۵. گزنگه‌کان (۱۹۲۱ز) به‌ زمانی تورکی.
۶. تیشکه‌کانی ناسینی یه‌غه‌مه‌ر ﷺ (۱۹۲۱ز) به‌ زمانی تورکی.
۷. قزل‌ئیمجاز (۱۹۲۱ز) به‌ زمانی عه‌ره‌یی.
۸. هیناکان (۱۹۲۱ز) به‌ زمانی تورکی.
۹. ئاماژه‌کان (۱۹۲۱ز) به‌ زمانی تورکی.
۱۰. چه‌ند بریسکانه‌وه‌یه‌که (۱۹۲۱ز) به‌ زمانی تورکی.
۱۱. شمش‌ه‌نگاوه‌کان (به‌ بێ میژوو) به‌ زمانی عه‌ره‌یی و تورکی.
۱۲. ناوکه‌کانی حه‌قیقه‌ت/۲ (۱۹۲۱ز) به‌ زمانی تورکی. (پاشکۆی میژووی ژبانی مامۆستا، له‌

نوسینی عه‌بدوپه‌حمان)

هه‌ر له‌م ماوه‌یه‌دا ئەم به‌ره‌مه‌شی چاپ کرد:

۱. موحاکه‌مات (۱۹۲۱ز) به‌ زمانی تورکی.
- له‌ پێش ئەوانه‌شدا، ئەم کتیبانه‌ی تری چاپ کردبوو:
۱. ره‌چه‌ته‌ی عه‌وام و ره‌چه‌ته‌ی زانایان (الصیقل الإسلامی) (۱۹۱۲ز) به‌ زمانی عه‌ره‌یی.
۲. وتاری شام (ده‌رمانی ناو میڤدی) (۱۹۱۱ و ۱۹۱۲ز) به‌ زمانی عه‌ره‌یی.
۳. موناژه‌رات (۱۹۱۳ز) به‌ زمانی تورکی.
۴. ده‌ستینشانکردنی نه‌خۆشی (۱۹۱۲ز) به‌ زمانی تورکی.
۵. نوتق (۱۹۱۲ز) به‌ زمانی تورکی.
۶. دادگای عورفیی سه‌ربازی (۱۹۱۱ز) و (۱۹۱۲ز) به‌ زمانی تورکی.

Tarihce-i Hayat. ilk hayati. (۲)

(به شینکی زوری ئهو مووچهیهه خهرج کرد که له "دار الحکمة الإسلامية" وهرم ده گرت و، به شینکی که می شیم لئ پاشه کهوت کرد به نیازی به جیهانی فهزری حه ج. هه ئهو پاره که مه، به هۆی به ره که تی قه ناعهت و ده ست پیوه گرتنه وه، به شی کردم و ئاوای رووم نه تکا. ئیستاش پاشماوهی به پیتی ئهو پارهیه هه ماوه^(۱)).

چونکه (نزیکه دوو سال نه بیست که له "دار الحکمة الإسلامية" دا ئه ندام بووم، ده نا هیهج مووچهیه کم و هه ر نه گرتوو، که ئه ویشم بۆ له چاپدانی کتیبه کام و پاشان دابهش کردنیان به سهه خه لکیدا - به خۆرایی - خه رج کردوو، له م پرییه وه داومه ته وه به خۆیان^(۲)).

(۱) تیشکه کان، ل: ۶۴۸. ئهو پاشماوهیه نه وه د لیره ی زبیری لئ مابوو وه، ماموستا نورسی له سالی (۱۹۴۶ز) دا وه که به شداری کردنی خۆی له خه رچی و مه سه رفی کاغه ز و چاپکردنی په یامه کاندایه ئامیزی رۆنیۆ، راده ستی ئهو قوتابیانهی کرد که په یامه کانی نووریان بلاو ده کرده وه. (ب: ۵۱۱/۱)

(۲) پاشه بنده کان، پاشه بندی ئه میر داغ: ۳۳۵/۱؛ مه کتوبات، مه کتوبی شازده هه م، ل: ۱۱۰.

عه بدوره هانی برازای، له نامه یه کدا که بۆ "عه بدوله جید" ی مامی نووسیه، ده لئ: (من له هه لسه که وتی "مامه سه عید" م سه رسام ماوم! هه موو ئاواته کانی دنیای منی کوزانده وه. چونکه حکومهت مووچهیه کی باشی ده داتی و، منیش هه رچی له خه رچی و مه سه رفی خۆمان زیاد بیست پاشه که وتی ده که م. چهنه کتیبیکیشی داناو. جارنیکیان بانگی کردم و، وتی: برۆ خاوه نی فلان چاپخانه م بۆ بانگ بکه. منیش رۆشتم. کاتی دانراوه کانی خۆی دا به خاوه نی چاپخانه که، وتی: عه بدوره هان! چهنه پاره ت پاشه کهوت کردوو بیده به به رپیوه به ری به ریز. منیش داوا که یم جیه جی کرد. دوا ئه وهی که به رپیوه به ر پۆشت چاوه کام پرپوون له فرمیسک، به لام دوا یی دلی خۆم به وه دایه وه که: ئه م کتیبانه ده فرۆشرین و پاره که بیان دهنه وه و، منیش جارنیک تر پاشه که وتیان ده که مه وه. که چی دوا ی چهنه رۆزیک منی نارده وه به دوا ی به رپیوه به ردا و، ئه م جاره پنی وت: تکایه له سهه کتیبه کام بنووسه: "به خۆرایی به سهه موسلماناندا دابهش ده کریت"

دوا ی رۆشتنی به رپیوه به ر، هه ستم کرد ئهو په یوه ندی به رپۆخی به م له رزه ی پنی کهوت که به رامه به مامی گه وره م هه ستم پنی ده کرد. ئیتر خۆم بۆ رانه گرا و دامه پر مه ی گریان و، وتم: مامه گیان! هه ندن پاره م پاشه کهوت ده کرد تاکو خانوو که مانی پنی نۆزه ن بکه مه وه که جهنگ ویرانی کرد، که چی وایستایه ئاواته ی منت کوشت، ئایا کاری وادروسته؟

مامم به زه ره خه نه یه که وه پنی وتم: کوپم عه بدوره هان! حکومهت مووچهیه کی زوری ده داپنی. له مایه ی بزیو زیاتر هی من نه بوو تا وه ری بگرم. هه رچی له وه زیاتر بیست ده بی بدرینه وه به "به یتمال". بزیه منیش دامه وه به موسلمانان. له و باوه ره شدا نیس که تۆ له مه تینگه یه ت، به لام ئه وه بزانه که ته گه ر خوا ی گه وره ویستی له سهه بیست خانوو به کت له شوینیکی ئه م نیشتمانده دا ده داتی! (ش: ۱۸۵/۱-۱۸۶) ئه ویش له: (گۆفاری "اهل السنة" وه ۴/۱۲ له به روارای ۱/۱/۱۹۴۸ز).

"دار الحکمة الإسلامية" ش ده‌ز گایه کی سهر به "مه‌شیه‌خه‌تی گشتیی ده‌وله‌تی عوسمانی بووه، تنه‌ها گه‌وره زانایانی به‌پیزی له‌خۆ ده‌گرت، وه‌ک: محمده‌د عاکیف و، ئیسماعیل حه‌ققی ئیزمیرلی و، حه‌مدی ئەملایلی و، هاوشیوه‌یان^(۱).

[کاتێ که له‌ دوای داگیر کردنی ئەسته‌مبول ئەم پرسیاره‌ی لێ کرا:]

(بۆچی "دار الحکمة الإسلامية" نه‌یتوانی خزمه‌ت بکات؟

وه‌لامی دایه‌وه:

گه‌وره‌ترین خزمه‌تی ئەوئ خزمه‌ت نه‌کردنه‌تی! مه‌زنترین جموجوولیشی نه‌جوولانه‌وه‌یه‌تی!

چونکه ئەو هیزه‌ی که لێره‌دا زاله‌، سهر کوئی ههر جموجوولێک ده‌کات له‌ به‌رژه‌وه‌ندیی خۆی نه‌ییت.

راپه‌ریوه‌ جوولاه‌و کائم بینی که له‌ناو مزگه‌وته‌ پیرۆزه‌کاندا ناچار کران دو‌عا بۆ کافران بکهن و، فه‌توا بۆ کوشتنی خه‌باتگێرانی‌ش ده‌ربکهن!

له‌به‌ر ئەوه، نه‌یانتوانی له‌م زریانده‌دا "دار الحکمة" بکهنه‌ ئامرازێک بۆ ئەم فیتنه‌یه.

هیژی بیانی، که گه‌وره‌ترین رینگه‌ر بوو له‌وه، به‌هه‌موو توانایه‌کی خۆی پارێزگاری له‌ ره‌وشته‌ خراپه‌کان ده‌کرد و هانی بلا‌بوونه‌وه‌یانی ده‌دا.

هۆکاری دووه‌م:

ئه‌ندامانی "دار الحکمة" توانای توانه‌وه‌یان له‌یه‌ کتردا و تیکه‌ل بوونیان به‌یه‌ کتری تێدا نی‌یه، به‌لکو هه‌ریه‌ که‌یان تاییه‌ته‌ندیی که‌سیی خۆی هه‌یه‌ و، گیانی "کۆمه‌ل" له‌واندا له‌دایک نه‌بووه‌ و، "من"ه‌ کانیان زۆر به‌ هیزه‌ و کوناوده‌ر نه‌کراوه‌ تاکو بیته‌ "ئیمه"! به‌ئێ، "من" نه‌بووه‌ "ئیمه".

ئه‌وان به‌ ده‌ستووری "هاوبه‌شیتی" ده‌ستیان دایه‌ کار و، ده‌ستووری "هاوکاری" له‌

نیوانیاندا پشتگۆی خرا.

(۱) Tarihe-i Hayat. ilk hayati. "ئیسماعیل حه‌ققی"ی میژوونوس ده‌گێڕینه‌وه‌ که له‌ مامۆستاکی خۆی (شینخولئیسلام مسته‌فا سه‌بری)ی پرسیه‌وه: هۆی چی بوو به‌دیعوززه‌مان له‌ "دار الحکمة الإسلامية" دا کرا به‌ ئەندام؟ وه‌لامی داوه‌ته‌وه: له‌به‌ر ئەوه‌ی شاره‌زاییه‌کی زۆری له‌ زانستی فه‌رموده‌دا هه‌یه. چه‌ند که‌سیکی تریش هه‌مان هۆکاریان باس کردوه. (Aydinlar Konuşuyor)ی نه‌جه‌دین شاهینەر، ل: ۳۰۳

"هاوبه شیتی" له کاروباره ماددیه کاندایه ره مه مه که ده کاته شتیکی زور گهوره، به لام له کاروباره معنه و یه کاندایه یانکات به شتیکی ئاسایی، ته نانهت ناشیرین و بی که لکیش.

که چی ده ستوری "هاوکاری" له شتانی ماددیدا به ته وای پیچه وانهی ته مه یه؛ سه بارهت به "کۆمهل" ده بیته هۆی به ره مه میکی زور بچووک، به لام سه بارهت به تاکه که سه ده بیته هۆی به ره مه میکی زور گهوره، خو له شتانی معنه ویدا به راده یه کی نا ئاسایی به ره مه مه که به رز ده کاته وه.. ههروه ها ره خنه گرته کانیشی یه کجار یه کلا که ره وه؟ هزری نه یار له تو پهت ده که ن و ده یکو ژینه وه.

هه ندی که سه له سۆرا گکردنی "حه قتر" دا "حه ق" ون ده که ن.

به رای من زور جار "حه ق" له "حه قتر" حه قتره، چونکه له "حه ق" دا یه کگرتن

هه یه و له "حه قتر" دا جیا وازی پراکان!

له ماوه ی گه پراکاندا به دوا ی "حه قتر" جۆره چاوپۆشییه ک روو ده دات له ناحه ق^(۱)!

چهند ته و ژمیکی دوور له گیانی ئیسلام، به تایهت بیانی یه کانیان، هه ولیان ده دا ده ست له کاروباری "دار الحکمة الإسلامیة" وه ربه دن. به دیعوززه مانیش به وینه ی چیا سه خته کان له دژیان راده وه ستا و، به بی دوودلی به ره ره چی فه توا هه له کانی ئه وانی ده دایه وه، چونکه هه میسه مردنی له پیش چاوی خۆی دانا بوو^(۲).

[لیره دا ئه م وه لامه ی خواره وه ی ده هینین سه بارهت به و فه توایه ی که له مه شیخه تی

ئیسلامی یه وه له دژی بزووتنه وه ی رزگار یخوازی ئه نادۆل نوو سیویه تی^(۳) :]

(ئه وه "فه توا" یه کی په تی نی یه هه تا عوززی بو به نیریته وه، به لکو فه توایه که

"قهزا" پریاری له خو گرتوه..

(۱) داوه ری یه کان، گزنگه کان، ل: ۸۱۳-۸۱۴.

(۲) Tarihce-i Hayat. ilk hayati. چونکه شینخولئیسلامی ئه و کاته "عه بدوللا دوورپی زاده" له بهرواری ۱۱/۴/۱۹۲۰ زدا نژیکی پینج فه توای له دژی بزووتنه وه ی رزگار یخواز ده ر کرد بوو.

(۳) ئه و ده مه دوو حکومهت له تورکیا هه بوو: حکومهتی ئهسته مبول، که له ژیر ده سه لاتی دا گیر که رانی ئینگلیز دا بوو. حکومهتی ئه نادۆلیش که ئه نقه ره بیان کرد بووه پایتهخت و له دژی دا گیر که ران ده جه نگان. ئه و فه توایهش به گوشاری ئینگلیز له دژی ئه م میان ده ر کرا بوو.

چونکه جیوازیی فەتوا لە قەزا لەو دەایە کە بابەتی فەتوا گشتی یە و، دەستیشان نە کراوە و، مولزیمیش نییە. بەلام قەزا هەم دەستیشان کراوە و هەم مولزیمیشە..
 جاتەم فەتوایەى کە پرسیاری لەبارەو دە کەیت، هەر وەك "دەستیشان کراوە"، ئەو تا هەر کە سێك سەرنجی بدات لە مەبەستە کەى تێدە گات.. "مولزیم" یشە، چونکه هاندانی عەوامی موسلمانان لە دژی ئەوان (ئەنادۆل) دوا هەمین هۆکاری دەر کردنیەتی.
 جاتەم ئەم "فەتوا" یە "قەزا" ی لەخۆ گرتووە، ئەو لە "قەزا" دا گوئی پراگرتن لە هەردوو پرکە بەرە کە دەبێتە کاریکی پێویست..

لەبەر ئەوە، دەبوو قەسەى ئەنادۆلیش بە هەند وەر بگێرایە. دواى ئەوە لە لایەن دەستەپە کى سیاسەتمەدار و زانایانەو و، لە خالی بەرژەو نەندى ئیسلامدا داوهرى لەو دەعوایەى کە لە دژیانە و لە دەرەنجامى مایەى دەعوای کە شەدا بکرایە، ئنجا دەتوانرا فەتوا کە بدریت.

خۆی لە خۆیدا هەندى لە راستى یە کان هەلگە پراو نەتەو و، دژە کان ناو کە کانى خۆیان لە گەل یە کێژدا گۆرپو تەو، ئەو تا "ستەم" بە دادگەرى و، "جیهاد" بە هەلگە پراو و، "دیلى" بە ئازادى ناو دەبرین^(۱)!

[بۆ چاکسازى لە بارودۆخى "دار الحکمة" دا پێشنيازی ئەمەى خوارەو ی کرد]:
 (بە کارهینانى هەر شتىک لە غەبرى جىگای خۆیدا، ئەنجامى لە کارخستەن دەبیت و، ئەو ی لى چاوەروان دە کریت نایەتەدى!

بۆ نمونە:

"دار الحکمة الاسلامیة" کە بۆ ئامانجى مەزن دامەزرىنراوە، ئەگەر لەم بارەى ئیستای دەر بچیت و، هاو دەم لە گەل سەرۆک فەرمانگە کانى تری مەشیه خەت لە پراوێژ کاریدا بە شدار بکریت و، بە ئەندامى ئەو فەرمانگە دا بتریت و، نزیکە ی بیست زانای بەرز و بەرپز و جیى پراو ی لە هەموو لایە کى جیهانى ئیسلامی یەو بۆ بهیتریت، ئەو کاتە دەتوانریت بناغەیهک بۆ ئەم مەسەلە گەورە و گرنگە پەیدا بپیت^(۲).

(۱) داوهرى یە کان، گزنگە کان، ل: ۸۰۵-۸۰۶.

(۲) داوهرى یە کان، سنووحات، ل: ۷۴۰-۷۴۱.

سالی ۱۹۱۹ز/۱۳۳۷ك

□ په ژاره کانی سه بارهت به گرفته کانی نه ته وهی ئیسلام
 [کاتی پر سیاری له باره ی په ژاره و ژاره کانیه وه لنی ده کرا، به هوی ئه و گرفتانه ی
 که به سر موسلماناندا هاتن له دوا ی جهنگی په که می جیهانی، ده پوت:]
 من ده توانم ژاره که سی په کانی خوم بخومه وه و دان به خودا بگرم. به لام ژاری
 نه ته وهی ئیسلام هینده منی هاریوه که وا هه ست ده که م ئه و چه پوکانه ی له جیهانی
 ئیسلامی وه شینران له پیندا به وینه ی خه بنجهریک به دلی مندا کراون، له بهر ئه وه یه که
 وا به دلشکاو ی ده مبین. به لام نوریک ده بینم به ریوه یه که - پشت به خوا - دیت و ئه م
 بازارانه مان له بیر ده باته وه^(۱).

□ گفتو گزیه ک له خه ونیکدا

(مانگی ئه یلوولی سالی ۱۹۱۹ز و، له نهجامی نائومیدی په کی له راده به ده ر که
 پرو دوا وه کانی رۆژگار دوو چاریان کرد بووم، له ناو په ریشانی و په شیوی په کی سه خندا
 ده تلامه وه..

ئو ده مه، له و تاریکی په رهش و چرده دا به دوا ی پرو ناکی په کدا ویل بووم که له
 بیداریدا نه مدوزی په وه.. ئه و بیداری په ی که له راستیدا خه ونیکه مرؤف له نوستنیکدا
 ده بینیت. به لکو له خه ونیکی راستدا ده ستم کهوت که بیداریی راسته قینه یه!
 لیړه دا ئه و خالانه تو مار ده که م که بریتین له و گوفتارانه ی کاتی دواندیانم به سر
 زمانمدا هاتن، بی ئه وه ی پرؤمه ناو دریزه پندانیا نه وه. ئه ویش بریتی په له مه ی خواره وه:
 شه ویککی ههینی له رپی خه ونه وه رؤشتمه ناو جیهانی میساله وه.

له وئ یه کیلک هات و پی و تم:

ئه بنجومه نیککی خاوه ن ریز و به سام و شکو بانگت ده که ن، که بؤ باسی چاره نووسی
 جیهانی ئیسلامی و حالی ئیستای گیرا وه.

منیش رۆیشتم.. ئەنجومه‌نیکی وا نورانیم بینی که پیشینانی پیاوچاک و نوینه‌رانی
چەر خه‌کان، هەر چەر خه‌و نوینه‌ریک، له‌وئ ئاماده‌ بوون.. له‌ ژياندا هاوشیوه‌یانم
نه‌دیوو.. بۆیه‌ سام دایگرتم و، له‌ ئەده‌ب و شهرمدا لای دهر گاکه‌وه‌ راوه‌ستام!
یه‌ کینکیان پرووی گوفتاری تینکردم و، وتی:

ئهی مرۆی چەرخی کاره‌سات و ئاشووب و تیاچوونه‌کان! رای خۆت سه‌باره‌ت
به‌م باسه‌ دهر بپه‌. چونکه‌ تۆ خاوه‌نی رای خۆتی تیایدا.

هەر به‌ راوه‌ستانه‌وه‌، وتم:

پرسیار بکه‌ن با وه‌لامتان بده‌مه‌وه‌.

یه‌ کینکیان وتی:

رات سه‌باره‌ت به‌ چاره‌نووسی ئه‌و شکسته‌ چی‌یه‌ که به‌سه‌ر ده‌وله‌تی عوسمانیدا
هات؟ .. چ ئاکامینکت چاوه‌ران ده‌کرد بۆ ئه‌و ده‌وله‌ته‌ گهر سه‌رکه‌وتنی به‌ده‌ست
به‌ینایه‌؟

وتم: گرفت و موسیبه‌ته‌کان سه‌رتاسه‌ر خراپ نین، چونکه‌ هه‌ندئ جار به‌خته‌وه‌ری
له‌ به‌لا و گرفته‌کانه‌وه‌ سه‌ر هه‌لده‌دات، هه‌روه‌ک هه‌ندئ جاری تریش به‌خته‌وه‌ری
ئاکامه‌که‌ی به‌لا و دهر دیسه‌ری ده‌بی‌ت.

ئهم ده‌وله‌ته‌ی که پیشتر بۆ پارێزگاری له‌ جیهانی ئیسلامی - که وه‌ک یه‌ک جه‌سته
وايه - ئه‌رکی جیهادی وه‌ک فه‌رزینکی کیفایه‌ت له‌ بریی سه‌رجه‌می موسلمانان
خسته‌بووه‌ ئه‌ستۆی خۆی و، له‌ پیناوی به‌رز کردنه‌وه‌ی وشه‌ی "الله" و پاراستنی
سه‌ره‌خۆیی جیهانی ئیسلامیدا خۆی له‌ هه‌لوێستی قوربانی و خۆبه‌ختکاریدا دانا و،
ئالای خه‌لافه‌تی هه‌لکرد..

ئهم ده‌وله‌ت و نه‌ته‌وه‌ موسلمانه‌، به‌ پشتیوانیی خوای گه‌وره‌، به‌ سه‌ره‌ستی و
به‌خته‌وه‌ری یه‌کی ئه‌وتۆ پاداشت ده‌دریته‌وه‌ که سه‌رانسه‌ری جیهانی ئیسلامی
بگرتنه‌وه‌ و، قه‌ره‌بووی گرفت و زیانه‌کانی پیشوویان بۆ بکاته‌وه‌..

چونکه‌ ئهم گرفته‌ی که دوو چاری بووین، زیندوو بوونه‌وه‌ی برایه‌تی ئیسلامی و
گه‌شه‌ کردنیشی له‌ نیوان موسلماناندا پیش خست، ئه‌و برایه‌تی یه‌ی که گیان و کاکله‌ی

ژيانمانه! تەنەت كاتى كە ئىمە بە دەم ئازارەو دەتلاينەو جيهانى ئىسلامى بۆمان دەگريا. خۆ ئەگەر ئەوروپا پتر ئازارى بدايناه، ئەوا جيهانى ئىسلامى دەنگى هاوار و نالەى لى بەرز دەبوو.ه.

ئەگەر ئىمە بمرين، ئەوا بىست هاوولائىي "قەلەمرەوى عوسمانى" دەمرىت، بەلام سى سەد موسلمان زيندوو دەبىتەو.ه.

ئىمە لە چەرخى كارە دەراساكاندا دەژىين، دوو سى سال دواى مردنمان دەبىنرئىن كە زيندوو دەبىنەو.ه.

راستە بەم شكستەمان بەختەو ەرى يە كى فانىي ئىستامان لە دەست دا، بەلام دواتر بەختەو ەرى يە كى هەمىشەىي چاوەر وانمان دەكات.

دياره ئەو كەسەى كە حالئىكى جوزئىي بگۆر و ديارى كراوى ئىستاي دەگۆرپتەو بە داهاتوويه كى گەش و فراوانى ئاييندە، بى گومان ئەو كەسە قازانجى كردوو، نەك زيان.

لەم كاتەدا دەنگىك لە ئەنجومەنە كە بەرز بوو، و تى:

ئەو ەى دەبلىت پرونى بگەرەو.ه.

وتم: جەنگى نىوان نەتەو و دەولەتە كان جىسى خۆى بۆ جەنگى نىوان چىن و توئۆه كانى مرؤف چۆل كردوو. ئادەمىزاد ەروەك مل بە دىلى نادات، بە ژيانى كرى گرتەيش پازى نايىت..

ئەگەر سەر كەوتنمان بە دەست بەيناىه، ئەوا بەرەو پەفتارى دوژمنانمان لەمەر داگىر كارى و خۆسەپاندىن كىش دەبووين و خوروى ئەوانمان دەگرت، لەوانەشە زىادەرەويمان تىدا بگردايە. لە كاتىكدا كە ئەو تەوژمە داگىر كارى يە خۆسەپىنە تەوژمىكى سستەمكارانەى و، دژى سروشتى جيهانى ئىسلامى و، پىچەوانەى بەرژەو ەندىيى زۆرىنەى رەهاى ئيماندارانە. سەرەپاى ئەو ەى كە تەمەنىشى كورتە و پروبەرووى لەت لەت بوون و نەمان دەبىتەو.ه.

جا ئەگەر ئىمە دەستمان لەو تەوژمە گىر بگردايە، ئەوا جيهانى ئىسلاميمان بەرەو شتىكى پىچەوانەى سروشتى خۆى دەدایە بەر.

ئەم شارستانیتی‌یه چه‌په‌له‌ی که جگه له خراپه شتی ترمان لئی نه‌دیوه و، له دیدی شه‌ریعه‌ته‌وه ناپه‌سه‌ند و نو‌یستراوه و، خراپه‌کانی به‌سه‌ر چاکه‌کانیدا زال بووه، به‌رژه‌وه‌ندیی ئاده‌میزاد برپاری هه‌له‌وشانه‌وه‌ی و، بیدار بوونه‌وه‌ی گروژی مروؤفیش فه‌رمانی ق‌ربوونی بۆ ده‌رده‌کات.

ئە گهر ئیئمه سه‌ربکه‌وتینایه، ئەوا له ناوه‌رو کدا پارێز گاریی ئەم شارستانیتی‌یه هه‌رزه و یاخی و ناپاک و درنده‌یه‌مان له ئاسیادا ده‌گرته ئەستوا
یه کیکی ناو ئەنجومه‌نه‌که وتی:

بۆچی شه‌ریعه‌ت ئەم شارستانیتی‌یه^(۱) په‌سه‌ند ناکات و ده‌ست به‌ پروویه‌وه ده‌نیئت؟
وتم: چونکه له‌سه‌ر پینج بناغه‌ی سه‌لبی دامه‌زراوه:
خالی پشت پین به‌ستنی بریتی‌یه له: "هیز". دیاره "هیز" یش ماف خواردن و سنوورشکاندن و ده‌ستدریژی لئی ده‌بیته‌وه.
مه‌به‌ست و ئامانجی‌شی بریتی‌یه له: "به‌رژه‌وه‌ندی". خۆ ئەمه‌ش پالپالین و دوژمنایه‌تی لئی ده‌بیته‌وه.

ده‌ستووری ژیانیش به‌لایه‌وه بریتی‌یه له "مشتومر و مملانی". خۆ ئەمه‌ش هه‌رده‌م ق‌ره و بره و پاشقول له‌یه کترگرتنی لئی په‌یدا ده‌بیئت.
ئهو په‌یوه‌ندی‌یه بنه‌رته‌تی‌یه‌ش که بۆ هاو‌ئاهاه‌نگی نیوان کۆمه‌لانی خه‌لکی داده‌نیئت بریتی‌یه له "ده‌مارگیری و نه‌ته‌واپه‌تی‌یه‌کی سه‌لبی" که له‌سه‌ر حسابی نه‌ته‌وه‌کانی تر گه‌شه ده‌کات و په‌ره ده‌سینئت. خۆ ئەمه‌ش وه‌ک له به‌رچاودایه هه‌میشه ئاژاوه و جه‌نگ و ناکۆکی لئی ده‌بیته‌وه.

(۱) مه‌به‌ست ئەو چاکه‌کاری‌بانه‌ی شارستانیتی‌یه که پشکه‌شی ئاده‌میزادی کرد، نه‌ک خراپکاری و گونا‌هه‌کانی که گه‌وج و نه‌فامان به‌ دوایدا هه‌ناسه برکینانه و پینان وایه ئەو خراپکاری‌بانه چاکه‌بن، هه‌تا دوو چاری تیاچوونیان کردین! مروؤفایه‌تی له ئەنجامی زالبوونی تاي خراپه‌کانی ئەم شارستانیتی‌یه به‌سه‌ر چاکه‌کانی و گونا‌هه‌کانی به‌سه‌ر لایه‌نه جوانه‌کانیدا دوو زلله‌ی سامناکی لئی درا که دوو جه‌نگی جیهانی له‌وتۆ بوون ئەو شارستانیتی‌یه گونا‌هه‌ریان تیابرد و خوینیکیان پشاندوه که سه‌رانسه‌ری گۆی زه‌ویی چه‌په‌ل کرد. له‌ خوای گه‌وره داوا‌کارین که به‌هیزی ئیسلام له لاینده‌دا چاکه‌کاری‌یه‌کانی شارستانیتی به‌سه‌ر خراپه‌کانیدا زال بین، تاکو گۆی زه‌وی له چلک و چه‌په‌لی‌یه‌کانی پاك بکاته‌وه و، ئاسایشی گشتی بۆ سه‌رانسه‌ری گروژی مروؤف ده‌سته‌به‌ر بکات. (دانه‌ر)

ئەو خزمەتەش که پیشکەشی گرووی ئادەمیزادی دە کات خزمەتیکە لە خشته بەری سەرنج راکێشه.. که بریتی یە لە هاندانی حەز و ئارەزووی سوود و بەرژەوهندی و، وروژاندنی دەروونی بەدخواز و، هینانەدیی خواسته کانی و ئاسانکردنی بەدەستهینانی داواکاری یە کانی..

خۆ ئەو حەز و ئارەزووانەش مرۆف لە پلە ی مەلایکە پیه وه بەر دەدەنه خوار وه بۆ پلە ی ئازە لیتی سەگ ئاسا، بەمەش دەبێتە هۆی شیواندنی سەرو سیمای مرۆفانە ی ئادەمیزاد و بە چه شنیکە مەعنهوی مەسخی دە کات!

ئەو هەتا گەر دیوی دەر وه ی زۆر یە ئەو مرۆفە شارستانی یانە ئاوه ژوو بکەیت و ناوه رۆکیان بچەیتە پروو، ئەوا ئەندێشە ی مرۆف شیوه ی گورگ و ورچ و مار و مەمموون و بەراز، لە پوخسار و سیمایاندا بەدی دە کات!

هەر لەم پیناوه شدا شارستانی تی ئیستا لە سەدا هەشتای گرووی ئادەمیزادی خسته باوهشی بەدبەختی و، لە سەدا دە یانی لەو بەدبەختی یە هینایە دەر و خستنی ناو بەختە وه ی یە کی ساخته و پروو کەش و، دە کە ی تریش لەو نیوانەدا مانە وه..

لە کاتی کدا بەختە وه ی ئەو یە که هەمووان، یاخود زۆرینه ی خەلکی بگریته وه. که چی بەختە وه یی ئەم شارستانی تی یە بۆ که متری بی بە شه که مە کانی خەلکی یە. لە بەر ئەم یە قورئانی پیرۆز بە شارستانی تی یە ک رازی نابیت که بەختە وه یی هەمووان، لانی کەم زۆرینه ی زۆریان دەسته بەر نه کات.

پاشان بەهزی خۆسە پاندنی هەوا و ئارەزووه لە بەند پچراوه کان، شتانی ناپیویست وه کو شتانی پیویست و ناچار یان لێ هاتوووه بۆ مرۆف.. چونکه لە کاتی کدا که مرۆف لە قۆناغی ژیا نی دە شته کیتی دا پیویستی تەنها بە چوار شتی سەر ه کی دە بوو، ئیستا لەم شارستانی تی یە دا پیویستی بە سەد شت ه یە. بەم جۆره، "شارستانی تی ئیستا" مرۆفی دوو چاری هەژاری یە کی لە راده بە دەر کرد وه.

ئنجا لە بەر ئەو ی که هەول و کۆششی حەلال ناتوانیت ئەرک و خەرجی ئەو پینداویستی یە هەمیشه زیاد بووانه بگریته ئەستۆ، ئەوا مرۆف دەستی دا یە کاری ساخته و فرۆفیل و خواردنی حەرام! بەم جۆره بناغه کانی خوورپه وشت لیک هەلوه شان.

له کاتیگدا ئەم شارستانیتی یه سه‌روهت و ده‌وله‌مه‌ندی و زرق و برق به‌کۆمه‌ل و په‌گه‌زی مرۆف ده‌دات، که‌چی تاکه‌ که‌س ده‌ستکورت و هه‌ژار و به‌دپه‌ه‌شت ده‌کات!

په‌شانه‌وه‌ی ئەم شارستانیتی یه‌ درنده‌یه‌یه‌ کی ئەوتۆی له‌ گه‌رووی خۆی هه‌نایه‌وه‌ که‌ له‌ درنده‌یه‌ی سه‌ده‌کانی پێشین گه‌لی زیاتر بوو.

په‌هاته‌وه‌ی جیهانی ئیسلامی له‌ وه‌رگرتنی ئەم شارستانیتی یه‌ و هه‌له‌په‌ بۆ نه‌کردنی و دوودل بوونی له‌ وه‌رگرتنیدا، شایانی سه‌رنجدان و تێپه‌رمانه‌.

چونکه‌ ئەو "په‌نمایه‌ خوایی" یه‌ که‌ شه‌ریعه‌ته‌، تابه‌تکاریی "سه‌ره‌خۆیی" و پێویست نه‌بوون به‌ شتی تر به‌ مرۆف ده‌به‌خشیته‌ و، هه‌رگیز ناگۆنجنی ئەم "شه‌ریعه‌ت" ه‌ تێهه‌لکێش و ئاوێته‌ی "ده‌هه‌"ی فه‌لسه‌فه‌ی^(۱) پۆمانی بیه‌ت، یان هه‌لی بله‌وشیه‌ت، یاخود شوینی بکه‌ویت.

زیره‌کیی "پۆمان" و "یۆنان"ی دێرین (واته‌ شارستانیتی یه‌ که‌یان) که‌ وه‌ کو منالی دوانه‌ له‌ یه‌که‌ سه‌رچاوه‌ و بناغه‌وه‌ سه‌ریان هه‌لدا‌بوو، وێرای تێپه‌ر‌بوونی چه‌رخه‌کان و، گۆرانی بارودۆخ و، ته‌قالا و کۆششی گه‌رموگۆر بۆ تێکه‌ل‌کردن و تواندنه‌وه‌یان له‌ یه‌که‌تیدا و، ئاوێته‌کردنی هه‌ردووکیان به‌ نه‌سه‌رانییه‌ت، که‌چی به‌ چه‌شنی تێکه‌ل‌نه‌بوونی پۆن و ئاو، هه‌یج کامیان ئاوێته‌ی ئەوی تر نه‌بوو، ته‌نانه‌ت ئیستا گیانی هه‌ر یه‌که‌یان له‌ چه‌ند شپه‌یه‌کی جۆراو‌جۆر و جیا‌جیادا ده‌ژی.

جا ئەگه‌ر دوو برای دوانه‌ و هاو‌په‌ی یه‌که‌تر له‌ گه‌شه‌کردن و به‌ره‌وه‌پێش‌چووندا، له‌ گه‌ل‌ه‌موو هه‌ول و هۆکاریکی ئاوێته‌کردن، به‌ درێژایی ئەم ماوه‌یه‌ و تا ئیستاش هه‌ر پێکه‌وه‌ نه‌گۆنجان و تێکه‌لی یه‌که‌تری نه‌بوون، ئیتر چۆن نوری هه‌دايه‌تی قورئان - که‌ گیانی شه‌ریعه‌ته‌ - تێکه‌ل‌به‌ تاریکی یه‌کانی شارستانیتی ده‌بیه‌ت که‌ بناغه‌که‌ی "ده‌هه‌"ی پۆمایه‌؟ دياره‌ هه‌رگیز نه‌ تێکه‌لی یه‌که‌تری ده‌بن و نه‌ پێکه‌وه‌ هه‌ر سه‌یش ده‌کری.

(۱) مه‌به‌ست به‌ وشه‌ی "ده‌هه‌": گه‌شت له‌ چه‌مکه‌ (مفاهیم) ه‌ ماددی یانه‌یه‌ که‌ شارستانیتی خۆرئاوا، یان بیری ماددی له‌ فه‌لسه‌فه‌ی خۆرئاوا له‌ ئامیزی گرتوون. ئەم وشه‌یه‌شمان وه‌ک خۆی هه‌شته‌وه‌، چونکه‌ له‌ گه‌ل‌ وشه‌ی "ه‌ودا" و "هه‌دايه‌ت" جیناسیکی جوان پێکه‌ده‌هه‌ن. (وه‌رگێڕ)

وتیان:

ئەو شارستانیتی یە کامە یە که له شه‌ریعه‌تدا یه؟

وتم:

ئەو شارستانیتی یە که شه‌ریعه‌تی خاوین له خۆی گرتوو و فه‌رمایشی به ئیمه داوه شوینی بکه‌وین، ئەو یه که به په‌وینه‌وه‌ی ئەم شارستانیتی یە ئیستا دهرده که‌وێت و، له بریی بناغه بێ که‌لک و کرمۆل و سه‌لبی یه‌کانی ئەو، چه‌ندین بناغه‌ی ئیجابی و بنیاتنه‌ر داده‌نیئت:

به‌لێ، خالی پشت پێ به‌ستنی، له بریی "هیز"، بریتی یه له "حه‌ق" .. خۆ ئاشکرا یه که "حه‌ق" هه‌میشه داد‌گه‌ری و هاوسه‌نگی داده‌مزرینیت ..

ئامانجیشی، له بریی "به‌رزه‌وه‌ندی"، بریتی یه له "فه‌زیله‌ت" .. دیاره به‌ره‌می "فه‌زیله‌ت" یش خۆ شه‌ویستی و ته‌بابی و لێک نزیکیو نه‌وه‌یه ..

لایه‌نی یه‌کیتی و په‌یوه‌ندی دهره‌کانی نیوان کۆمه‌لانی مرۆف به‌ لایه‌وه بریتین له په‌یوه‌ندی "ئاین" و "هاونیشتمانی" و "په‌یوه‌ندی یه‌کانی کار و پیشه" له بریی "په‌گه‌ز په‌رستی" .. خۆ ئەم چه‌شنه په‌یوه‌ندی یانه هه‌میشه برایه‌تی بیگه‌ردی راسته‌قینه و ناشتی و ئاسایش و ته‌بابی و به‌رگری له ولات له ده‌می ده‌ستدریژی دوژمندا به‌ره‌م ده‌هینیئت ..

ده‌ستووری شی له ژياندا، له بریی مشتومر و مملانی، بریتی یه له "هاو‌کاری" و "هاو‌ناهه‌نگی" و "یارمه‌تیدانی یه‌کتری" .. دیاره "هاو‌کاری" یش یه‌کیوون و پشتگیری له نیوان مرۆفدا به‌ره‌م ده‌هینیئت ..

ئنج "هودا" له بریی "هه‌وا" و ئاره‌زووه‌کان داده‌نیئت بۆ ئەوه‌ی فه‌رمانه‌وه‌ی ئەو خزمه‌تگوزاری یانه بیئت که پیشکەش به کۆمه‌ل ده‌کرین .. خۆ "هودا" یش ئاستی مرۆف به‌ره‌و ئاکاره‌ ته‌واوه‌کان به‌رز ده‌کاته‌وه .

ئنج له‌وه‌ کاته‌دا که سنووریک بۆ هه‌وا و ئاره‌زووه‌کانی "ده‌روون" داده‌نیئت، دلنیا ییش به "گیان" ده‌به‌خشیئت و بۆ به‌رزی یه‌کان په‌رۆش و تامه‌زرۆی ده‌کات .

واته ئیمه به شکست هینانمان له جه‌نگدا شوین ته‌وژمی دووه‌م که‌وتین که ته‌وژمی سته‌م لیکراوان و جه‌ماوه‌ری خه‌لکه . خۆ ئە‌گه‌ر سته‌م لیکراوانی غه‌یری موسلمان له

سه‌دا هه‌شتا پێك بهینن، هی موسلمانان له سه‌دا نه‌وه‌د، به‌لكو له سه‌دا نه‌وه‌د و پینج پێكده‌هینن.

دووره‌په‌ریزی جیهانی ئیسلامی له‌م ته‌وژمی دووه‌مه‌یان نه‌یاری کردنی بۆی کارینکی بێ پالپشته و، سه‌رجه‌می هه‌ول و ته‌قالاكانیشی به‌زایه‌ داوه. ده‌یتوانی له‌ بریی توانه‌وه‌ له‌ ژێر ده‌سته‌لاتی زالیبوی لایه‌نی سه‌رکه‌وتوودا ژیرانه‌ هه‌تسوکه‌وتی بکراپه‌ و ئه‌و ته‌وژمه‌ی له‌ گه‌ل ته‌رز و شیوه‌یه‌کی ئیسلامدا بگونجاندایه‌ و به‌و جوژه‌ بیخستایه‌ته‌ کار..

چونکه‌ دوژمنی دوژمن هاورپێی هه‌تا دوژمنی بیت، هه‌روه‌ك هاورپێی دوژمن دوژمنه‌ هه‌تا هاورپێی بیت.

ئامانجه‌كان و سووده‌كاني ئه‌م دوو ته‌وژمه‌، دژی یه‌كترین. ته‌نانه‌ت گه‌ریه‌ كێکیان بلێ: "بهره" ئه‌وی تریان ده‌لێت: "زیندوو به‌ره‌وه". واته‌ سوودی یه‌ كێکیان داخواری زیان و شه‌پزه‌یی و نزمی و لاوازی ئیمه‌یه‌.. هه‌روه‌ك سوودی ئه‌وی تریان بێ گومان هیز و یه‌ کگرتنی ئیمه‌ ده‌خواریت.

جاران دوژمنایه‌تی خۆره‌لات رابوون و بیداری ئیسلامی ده‌خنکاند. وا ئیستا نه‌ما، ده‌شبنی نه‌مینیت. به‌لام دوژمنایه‌تی خۆرئاوا ده‌بێ. مینیت، چونکه‌ هۆ کارینکی گرنه‌گه‌ بۆ گه‌شه‌ کردن و یه‌ کیتی برایه‌تی ئیسلامی.

له‌م کاته‌دا نیشانه‌كاني پشتگیری قسه‌کام له‌ ئه‌نجومه‌نه‌که‌وه‌ به‌رز بووه‌ و.. وتیان: به‌لێ، ئومیده‌وار بن. چونکه‌ مه‌زنترین ده‌نگێک که‌ له‌ ئالوگۆره‌كاني داها‌توودا ده‌زرنگیته‌وه‌ ده‌نگی زولالی ئیسلامه‌.

یه‌ کینکی تریان پرسیی:

به‌لا و گرفته‌كان سزای تاوان و پیشه‌کی پاداشتن. ئایا ئیوه‌ چ تاوانیکتان کرد که‌ قه‌ده‌ری خوایی برپاری ئه‌م گرفته‌ی بۆ ده‌ر کردن، چونکه‌ هۆی دا‌بارینی موسیبه‌ت و گرفته‌ گشتی یه‌کان هه‌له‌ و تاوانی زۆرینه‌ی خه‌لکی یه‌؟ هه‌روه‌ها پاداشته‌ پیشه‌کی و خیرا که‌ شتان چی یه‌؟

وتم:

پيش هموو شتيك پشتگوي خستنى سنى پايهى ئىسلام بوو له لايهن ئيمهوه: نوپز،
رؤزوو، زه كات. چونكه:

بهديهنه رمان داواى لنى كردين كه له ماوهى بيست و چوار سعاتدا، تنه يهك
ساعات بؤ به جيھينانى پينج فهزرى نوپز تهرخان بكهين. كه چى ئيمه سستيمان له م
هر كه دا نواند..

خوای گهورهش له تۆلهى ئەمەدا، به مەشق و تەدریبیكى سەخت و بەردەوامی
بيست و چوار سعاتی و بۆ ماوهى پينج سالى يهك له داواى يهك سزای داين. واته
ناچارى به جيھينانى جزره نوپزىكى تايبه تيبى كردين!

ههروهها ئهوه بهديهنه ره مەز نه بهزهى به ئيمه دا هاتهوه و داواى لنى كردين كه تنه
يهك مانگ له سهرانسەرى سالددا بهرؤزوو بين. كه چى ئيمه دهروونى خۆمان به لاوه
نازیز بوو، ئهوه فه رمانهى خوای گهوره مان جينه چى نه كرد..

خوای گهورهش له سزای ئەم سهرپنجى يه دا و بؤ كه فاره تى ئهوه گونا هه، به دريژايى
پينج سال ناچارى رؤزوو يه كى تايبه تيبى كردين!

ههروهها داواى لنى كردين كه ده يهك، يان چل يه كى ئهوه مال و سامانهى خۆى، كه
به ئەمانەت لای ئيمه دايناوه، به ناوى زه كاتهوه ده ربكهين. كه چى ئيمه چروو كيمان
نواند و، ستهمان له خۆمان كرد..

له سزای ئەمەشدا ناچارى كردين كه به پيى ياساى "الجزاء من جنس العمل" زه كاتى
كه له كه بووى ئهوه ماوه يه به يهك جار ده ربكهين!

پاداشتى خيرا و زوو به زووى ئەم گرفتهش برىتى بوو له وهى كه پينج يه كى ئەم نه تهوه
گونا هه باره - واته چوار مليۆن كەس - بۆ پايهى ويلايهت به رز كرانه وه و، پلهى
موجاهيدى و شههيدى يان پين به خشرا.

كه واته ئهوه موسيبه ته گشتى يهى كه نه نجامى هه له يه كى گشتى بوو گونا هه كانى
رپاوردووى سپرى يه وه.

یه کینکیان وتی:

ئه‌گەر فەرمانده به‌هه‌له‌ فەرمانی داییت ئەوا نه‌ته‌وه‌ی دوو چاری تیاچوون کردوه؟
وتم:

مرۆفی تووش بوو به‌گرفتیک ئومیده‌واری پاداشته. جاییان چاکه‌کاری به‌کانی ئەو
فەرمانده‌یه‌ی ده‌دریتی که به‌هه‌له‌ فەرمانی بۆ ده‌ر کردوه، دیاره‌ ئەوه‌ش شتیکی ئەوتۆ
نی‌یه.. یان گه‌نجینه‌ی غه‌یب خۆی پاداشتی ده‌داته‌وه..

پاداشتی ئەو مرۆقه‌ش له‌و گه‌نجینه‌یه‌وه، له‌م چه‌شنه‌ کاروبارانهدا، جگه‌ له‌ پله‌ی
موجاهیدی و شه‌هیدی شتیکی تر نی‌یه.

بینیم ئاماده‌بوونی ئەنجومه‌نه‌ میسالی به‌که‌ ئەم وه‌لامه‌یان په‌سه‌ند کردم.

دوای ئەمه.. له‌ تین و تاوی هه‌لچوونی خۆم، له‌ خه‌ونه‌ که‌م بیدار بوومه‌وه!

سه‌یرم کرد په‌نجه‌کانی ده‌ستم هه‌لپیکاوه و ئاره‌قم لێ ده‌چۆرئ!

ئهو شه‌وه‌م به‌م جۆره‌ لێ گۆزه‌را^(۱).

(له‌ خه‌ونه‌ که‌دا هه‌یج شتیکی له‌ باره‌ی "حه‌ج" هه‌ه‌ باس نه‌کرد.

له‌ راستیدا پشتگوئێ خستنی هه‌ج و بایه‌خ نه‌دان به‌و حه‌یکمه‌تانه‌ی که‌ له‌ هه‌جدان،

نه‌ک ته‌نها مایه‌ی دابارینی موسیبه‌ته، به‌لکه‌ قه‌هر و توورپه‌یی خوای به‌هیز و خاوه‌ن

زه‌بریش ده‌بارینیت. سزا که‌شی که‌فاره‌تی گوناهاه‌کان نی‌یه، به‌لکه‌ زۆر بوونیه‌تی!

به‌لێ، پشتگوئێ خستنی سیاسه‌تی به‌رزی ئیسلام له‌ هه‌جدا، که‌ یه‌ کگرتنی بیر و

هزره‌کانی له‌ رێی یه‌ کتر ناسینه‌وه و هاو به‌شکردنی هه‌ول و ته‌قالا کانیشی له‌ رێی

هاو کاری یه‌ کتر هه‌ له‌ خۆ گرتوه، بوو به‌هۆی ئاماده‌کردنی دۆخ و ناوه‌ندیکی له‌ بار بۆ

دوژمنان که‌ ملیۆنه‌ها موسلمان له‌ دژی ئیسلام به‌ کار به‌ینن.

ئهو ته‌ ئه‌و هیندی یه‌ له‌ لای سه‌ری باوکیه‌وه ده‌گری که‌ کوشتوویه‌تی؛ پینی و ابووه

دوژمنه‌ که‌ یه‌تی..

ئهو ته‌ تار و قه‌فاسن لای پینی ته‌رمیکه‌وه راوه‌ستاوان که‌ له‌ کوشتیدا یارمه‌تی

یه‌ کتر یان داوه.. دوای هه‌ل له‌ ده‌ستدان زانیویانه‌ که‌ باوکیانه..

(۱) داوه‌ری به‌کان، سنووحات، ل: ۷۴۱-۷۵۰.

ئەو ە عەر بە کانیشن بە ە ە ە برا قار ە مانە کە ی خۆیان کوشتو ە ، لە سەر سامیدا نازانن چۆن بۆ ی بگرن و بیلاویننە ە ..

ئەو ە ئەفریقیا یە بێ ئەو ە ی پنی بزانی ت برا کە ی خۆ ی کوشتو ە و ، ئیستا هاوار و شینی بۆ دە کات ..

ئەو ە ش جیهانی ئیسلامی یە بێ ئەو ە ی بە خۆ ی بزانی ت یار مە تیی کوشتنی رۆلە کە ی خۆ ی دا ە و ، ئیستا بە وینە ی دایکینکی شیت و نە فام لە کولمی خۆ ی دە دات و قزی دە ر نیتە ە .

ملیۆنە ها موسلماننی جیهان لە ژیر ئالای دوژمندا - کە سەر تا پا شەر و خراپە ی پە تی و بێ گومانە - بەر ە و چە ندین گە شتو گوزاری در یژ خایەن درا ونە تە بەر ، لە بریی ئەو ە ی چاک بکەن بە لادا و بۆ حە ج خۆیان بپنچنە ە و ، کە سەر انسەر خیر و چاکە ی پروون و بێ گومانە .. دە سا پە ند ە وەر بگرن!

هەر ە وک پینوستی یە نا چاری یە کان شتانی حە رام بۆ مرؤف حە لال دە کەن ، بە ە مان جۆر گیرو گرتە کانیشی بۆ ئاسان دە کەن .

مریشک کە بۆ تر سنۆکی بە نمونە دە ە یتریتە ە و ، بۆ پاریز گاری لە جوو جە لە کانی ە یرش بۆ سەر گامیش دە بات .. ئازایە تیی لە رادە بە دەر ئە مە یە ..

ترسی بز ن لە گورگ نمونە ی پنی دە ە یننە ە و . کە چی ئە و ترسە ی لە کاتی نا چاریدا ە ە ل دە گە ریتە ە و بۆ دا کۆکی و بەر گری کردن ، تە نانە ت بە گۆ ی گور گدا دە چیت .. دلیری نا ئاسایی ئە مە یە ..

بە تی ، مە یلیک کە سروشتی بیت ناتواننی پنی لسی بگیریت . ئە و تالە و یچیک ئاو گەر لە ناو توپینکی ئاسندا دابنریت ، ە یندە ی پروو بە پرووی سەر مای زستان دە کریتە ە و ، ئە و ئاو ە ی کە دە یبە ستیت ئاسنە کە لە ت و پە ت دە کات ، لە بەر ئە و مە یلە سروشتی یە کە تیایدایە بۆ کرانە وە و بلاو بوونە ە .

جا ئازایە تیی مریشکی دلسۆز بۆ جوو جە لە کانی و .. دلیری نا چاری یی بزنی دە روون بەرز ، نمونە ی وروژاندنی سروشتین .

ئەم وروژاندنە سروشتی‌یە ئەگەر سەتەمی کافر یەخە‌ی پنی بگریت و شەری پنی بفرۆشیت، بە وینە‌ی ئاوی ناو تۆپە ئاسنە کە هەموو شتی‌ک لە بەردەمی خۆیدا وردوخاش دەکات..

پرووسە لادنی نەشینە کان نمونە‌ی لەبەرچاوان لەسەر ئەمە. وێپرای ئەمەش، ئەو مەردایەتی‌یە نا‌ئاسایی‌یە کە ما‌هیەتی ئیمان لەخۆ‌ی گرتووە و ئەو تازایەتی‌یەش کە لە عیززەتی ئیسلامیدا هەیه و تەحەددای سەرجهمی جیهان دەکات، لە پنی بلاو بوونەوه و پەرەسەندنی براهەتی ئیسلامی‌یەوه، هەموو کاتی‌ک دەتوانیت موعجیزات پیش چاوخات.

پۆژیک دیت کە خۆری حەقیقەت هەلیت.. ئایا جیهان تا ئەبەد هەر لە تاریکی‌دا دە‌مینیته‌وه؟^(۱)

سالی ۱۹۲۰/ز/۱۳۳۸ک

□ بلاوکردنەوه‌ی "شەش هەنگاوه‌کان" بۆ بەرەنگاری کردنی ئینگلیز (کاتی ئەو سەرکردە ئینگلیزە‌ی کە ئەستەمبوولێ داگیر کرد^(۲) دەستی دایە نانەوه‌ی تۆوی دووبەرەکی لە نیوان موسلماناندا، تەنانەت "شیخولئیسلام" و هەندێ زانای تری خەلەتاند و وای لێ کردن کە هیزش بکەنە سەر یە کتری و، جیاوازی نیوان کۆمەڵی "ئیتیحادی‌یە‌کان" و کۆمەڵی "ئیتیلاف"ی^(۳) فراوان کرد، تاکو کەش و بارودۆخ بۆ سەرکەوتنی یۆنانی‌یە‌کان ئامادە بکات و شکست بە بزوتنەوه‌ی میلیسی نیشتمانی بهینیت.

لەو دە‌مە‌دا من نووسراوی "شەش هەنگاوه‌کان"م لە دژی ئینگلیز و یۆنانی‌یە‌کان دانا و، بە‌پێز "ئەشرف ئەدیپ"یش^(۴) لە چاپی دا و بلاوی کردەوه.

(۱) داوه‌ری‌یە‌کان، سنووحات، ل: ۷۵۷-۷۵۸.

(۲) لە بەرواری ۱۸/۳/۱۹۲۰زدا ئینگلیزە‌کان ئەستەمبولیان داگیر کرد.

(۳) مەبەست کۆمەڵی ئیتیحاد و تەرەقی‌یە، کە دوا‌ی شکستی دەولەتی عوسمانی لە جەنگدا، سەرکردە‌کانیان رایان کرد بۆ دەرەوه‌ی ولات. بە‌لام کۆمەڵی ئیتیلاف دەستەبە‌کی سیاسی بوون کەمێک دوا‌ی جەنگی یە‌کەمی جیهانی سەریان هەلدا و ڕکەبەری ئیتیحادی‌یە‌کان بوون.

(۴) یە‌کی‌کە لە تیکۆ شەرائی ئەو دە‌مە. دوا‌یی باسی پوختە‌یک لە ژبانه‌‌ی کە‌ی دیت. (وه‌رگێز)

ئەم کارەش یارمەتی یەکی باشی دا بز پووچەل کردنەو هی کاریگەری ئەو پلانی دۆزەخی یانە ی که ئەو سەر کردەیه دایر شتبوو^(۱).

کاتی سەر کردە ی سوپای ئینگلیز هاتە ناو ئەستەمبوولەو، نامیلکە ی "شەش هەنگاوە کان" ی درایە دەست، که به توندی هێرشیان دە کاتە سەر و، پەردە لە پروی درۆ و دە لە سە کانیا ن هەل دە داتەو و، وری موسلمانان بەرز دە کاتەو. هەروەها چالاکی یە سەر و مەرە کانی "بەدیعوززە زمان" یان پێش چا و خست لە پروی ئابروو بردنی سیاسەتی ئینگلیز و هاندانی خەلکی لە دژیان ..

ئەو سەر کردە یە بریاری لە سێدارە دانی "بەدیعوززە مان" ی دا. بەلام کاتی ئاگادار کرایەو لەو هی که ئەم بریارە پتر رق و قینی گەلیان لە دژ دە و روژنیست و، هانیان دەدات که به هەر نرخیگ بوو کرداری دۆزمنانە ی زیاتریان بەرامبەر ئەنجام بدەن، ئەوا لە بریاری لە سێدارە دانی پاشگەز بوو و، که چی لە گەل ئەو شەدا داگیر کەران بە مەبەستی گرتنی بە دوایدا دە گەران^(۲).

کاتیکیش سەر کردە کانی "بزووتنەو هی رزگار یخوازی" لە ئەنقەرە کاریگەری ئەم پەیمانە یان لە ناو نەدە گشتی و تاییەتە کاندایست و، جیهاد و کۆششی "بەدیعوززە زمان" یان لە دژی داگیر کەرانی ئەستەمبوول بەر گوئی کەوتەو، بە مەبەستی ریزنان لە پالەوانیتی و خزمەتە مەزنە کانی لە پیناوی ولات و گەلدا، دوو جار بانگهێشتیان کرد بۆ ئەنقەرە ..

بەلام مامۆستا لەو دەمەدا بە دەم داواکاری یە کە یانەو نەرۆشت و، مانەو هی لە ئەستەمبوول بەلاو بەشتر بوو، وتی:

(۱) تیشکە کان، تیشکی چوار دەهەم، ل: ۶۵۹.

(۲) قوتایانی دەلین: نووسینی ئەم کتێبە بچوو که لەو رۆژگارە ترسناکەدا که هیزە کانی دۆزمنان لە هەر چوارلاو "گەنادۆل" یان داگیر کردبوو، ئاوینە ی کی درەخشانە لە نیوان هەزاران چاکە ی تابلینی گەورە و لە ناو نەدی خزمەتە یە کجار بەرزە کانی مامۆستادا، که بی سلەمینهو و بە وینە ی قارەمانیک لە پنی زمانی چاپخانە کانەو لە پروی داگیر کەراندا سەر بەرز یی لیسلام و غیرەتی ئیمانی و هیری خەلکی هیناوتەو. که ئەمەش لەو رۆژەدا وەگ تف کردنیگ و ابوو بە پروی ئەو داگیر کەرانەدا. پروانە: داوهری یە کان، پێشە کیی شەش هەنگاوە کان، ل: ۷۷۳.

"من دهمه‌وی له ترسناکترین شویندا جیهاد بکهم، نه‌ک له پشتی سه‌نگه‌ره‌کانه‌وه. ینم وایه شوینه‌که‌ی تیره‌م له چاو نه‌نادۆل گه‌لی ترسناک‌تره"^(۱)

سالی ۱۹۲۱ز/۱۳۳۹ک

□ وه‌لامیک بۆ که‌نیسه‌ی نه‌نگلیکی

(کاتی ئینگلیزه‌کان - له‌جه‌نگی جیهانیدا - تۆپه‌کانی ده‌ربه‌ندیان تیکشکاند و نه‌سته‌مبوولیان داگیر کرد، سه‌رگه‌وره‌ی قه‌شه‌کانی که‌نیسه‌ی ئینگلیکی شه‌ش پرسپاری ئاراسته‌ی "مه‌شیه‌خه‌تی ئیسلامی" کرد^(۲)، که‌ ئه‌وه‌ده‌مه‌له‌ "دار الحکمة الإسلامية" دا نه‌ندام بووم.

پینان وتم:

وه‌لامی پرسپاره‌کانیان به‌ شه‌ش سه‌د وشه‌ بده‌ره‌وه، وه‌ک خۆیان ده‌ستنیشانیان کردوه.

وتم: وه‌لامی ئه‌م پرسپاران نه‌ شه‌ش سه‌د و نه‌ شه‌ش وشه‌ و نه‌ یه‌ک وشه‌یه، به‌لکو ته‌نها یه‌ک تفه‌ که‌ بکریته‌ ناوچاویان)^(۳)

(رۆژنیکیان قه‌شه‌یه‌کی قین له‌ دل و سیاسی و فیلباز و دوژمنی سه‌ر سه‌ختی ئیسلام، پرسپاری له‌ باره‌ی چوار شته‌وه‌ کردبوو که‌ ده‌یویست به‌ شه‌ش سه‌د وشه‌ وه‌لام بدرینه‌وه! ئه‌م پرسپاران ه‌شی بۆ مه‌به‌ستی وروژاندنی گومان و، به‌ ده‌رخستنی لووت‌به‌رز و گالته‌ پی کردن و، ده‌رپینی شادمانی به‌ شکستی موسلمانان و، له‌ کاتیکی وا سه‌ختدا ئاراسته‌ کرد که‌ ده‌وله‌ته‌که‌ی ده‌ستی له‌ گه‌رووی ده‌ربه‌نده‌کانمان گیر کردبوو!

(۱) Tarihce-i Hayat. ilk hayati.

(۲) ئه‌و نامه‌یه‌ له‌ به‌رواری ۱۹۱۸/۱۲/۲۱ز دا به‌ ئیمزای "ئاسه‌ر بۆت ۆد"ی سه‌رۆکی قه‌شه‌کان ئاراسته‌ی مه‌شیه‌خه‌تی ئیسلامی کرابوو. شیخولک‌یسلام حه‌یده‌ری زاده‌ ئیبراهیم ئه‌فه‌ندیش ناردی بۆ "دار الحکمة الإسلامية". له‌وی جگه‌ له‌ مامۆستا نوورسی، هه‌ریه‌ک له‌ ئیسماعیل حه‌ققی ئیزمیرلی موفه‌سسیر و، شیخ عه‌بدوله‌عزیز جاویش، وه‌لامی تیره‌ته‌سلی پرسپاره‌کانیان دایه‌وه.

(۳) مه‌کتوبات، مه‌کتووبی بیست و نۆه‌م، ل: ۷۰۷-۷۰۸.

جا ده بی سهارهت به خوشحالی په که ی ئه و قین له دل به: "سهرت دای له بهرد" وه لام بدریته وه و، بهرامهر به فروفیله کانیشی ده بی به رقه وه پشتگوئی بخرین، سهره پرای وه لامینکی ده مکوت که ریش که له بهرامهر ئینکاری کردنه که یه وه وه که چه کوش بدریت به توفی سهریدا!

بویه من ئه و دوژمنه سهرسهخته به شایانی وه لامدانه وه نازام، به لکو وه لامه کانان بز ئه و که سانه یه که گوئی راده گرن و عهدالی راستین.

ئهمانهش وه لامه کانن:

له پر سیاری یه که مدا وتبووی:

ئاینی محمد ﷺ چی یه؟

وتم:

قورئانی پیروزه.. که بناغهی ئامانج و مه بهسته کانی: جینگیر کردنی شهش پایه کانی ئیمان و، قوول کردنه وه ی پینج پایه کانی ئیسلامه.

له دووه مدا وتبووی:

ئیسلام چیی پیشککش به "بیر" و "ژیان" کردووه؟

وتم:

"یه کبوون" ی به بیر و، "ئیسیتقامهت" یشی به ژیان پیشککش کردووه. شایه تیشم

له مه دا ئه م فرمودانه ی خوی گه وره یه:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ (الإخلاص: ۱) ..

﴿فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ﴾ (مرد: ۱۱۲).

له سئ هه مدا وتبووی:

ئیسلام چۆن کیشه و ململانیکانی ئیستا چاره سهر ده کات؟

ده ئیم:

به حهرام کردنی رپیا و فهرز کردنی زه کات. شایه تیشم له مه دا ئه م فرمودانه ی

خوی گه وره یه:

﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ (البقرة: ۲۷۵) ..

﴿يُمَحِّقُ اللَّهُ الرِّبَا﴾ (البقرة: ۲۷۶) ..

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ (البقرة: ۴۳) ..

له چواره‌مدا وتبووی:

ئیسلام چۆن ده‌پروانیتته‌گیر وگرفته‌کانی گروزی مرۆف؟

ده‌لیم:

هه‌وڵ و کۆشش بناغیه‌و، ده‌شیی سامانی مرۆف له‌ده‌ستی سته‌مکاراندا کۆ نه‌بیته‌وه و له‌گه‌نجینه‌کانیاندا که‌له‌که‌نه‌کریت. شایه‌تیشم له‌مه‌دا ئه‌م فه‌رموودانه‌ی خوای گه‌وره‌یه:

﴿وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾ (النجم: ۳۹) ..

﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾

(التوبة: ۳۴) ..^(۱).

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی سی و دووهم، ل: ۸۳۸-۸۳۹؛ تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌ده‌هم، ل: ۶۲۴.

بہشتی دووہم

سہ عیدی نوی

بهندی یه کهم

له دایکبوونی سه عیدی نوی

◆ تیبینی:

خوینهری به پیز ده بینیت که له پیز به ندیی میژوویدا گهراوینه ته وه بۆ سالی (۱۹۱۹ز) تا کو به ئاسانی بتوانیت به دوادا چون بۆ له و ماوه یه یه ژبانی مامۆستا نوورسی بکات که له گهرا نه وه ی له دیلی یه وه ده ست پنده کات و، قۆناغه کانی ژانی له دایکبوون و سه ره هلدانی "سه عیدی نوی" ده نوینیت و، ئهرکی بانگه وازی بۆ "ئیمان" و "قورئان" خسته ئه ستۆی، له دژوارترینی ئه و قۆناغانه دا که نه ته وه ی ئیسلام پیایدا ده پۆشت.

ئه گه ر بگه رینه وه بۆ سه ره تای میژووی ژبانی، ده بینین قه ده ری خوای گه و ره "سه عید" ی هه ر له منالی یه وه بۆ هه لگرتنی ئه م ئه مانه ته ئاماده کردوه. چونکه هه ر له و ساته وه ختانه وه به خواردن و پارووی حه لال گوش کراوه و پینگه به نراوه و، هه لکه و تووی پیوه دیار بووه و، به هره ی زیره کی یه کی تیژبین و هیزینکی سه رسوور هینتی بیر و زهینی پیوه ده ر که و تووه. هاوکات له گه ل ده روون به رزی و، شه ره فمه ند بوونی به مژده ی پیغه مبه ر ﷺ و، به هره وه ر بوونی به هه لگوزینی زانسته جۆراو جۆره کان و، گرته به ری رپبازی زوه د و وه ر و، پروودانی ئالو گۆر له هزری ئه ودا له ده می بیستنی پلانیکی چه په ل له ده وری قورئان و، لیبرانی ته واره تیبی بۆ خزمه تی قورئانی پیرۆز..

تنجا ئەو باره دەروونی‌یه پەڕنیشانە‌ی کە لە دەمی دیلیدا دوو چاری بوو، هاوکات لە گەڵ بیداربوونە‌وه‌ی رۆحیی، پاشتر گەڕانە‌وه‌ی دوای دەربازبوون لە دیلی.. پاشان ئەو گۆرانیکاری‌یه مەزنە‌ی کە بە‌هۆی هە‌رپە‌شە‌ی پیری و، بیرکردنە‌وه‌ی لە‌مردن و، یە‌ک‌خستنی قیبلە‌ی پروتینکردنی پروو و قورئانی پی‌رۆز پرووی دا، دوای خویندنە‌وه‌ی کتیبی شینخی گەیلانی و ئیمامی رەبیانی.. هە‌روه‌ها سەر‌هە‌لدانی سەر‌ه‌تای ئالوگۆرینکی یە‌ک‌جار گە‌وره‌ لە‌ ژیانیدا بە‌ رادە‌یه‌ک کە ئارە‌زووی گۆ‌شە‌گیری بوو بە‌ خو‌لی‌ای، بۆ‌یه‌ لە‌ خە‌ڵک دوور‌کە‌وتە‌وه‌ و لە‌ سەر "گردی یوشە‌ع" دەستی دایە‌ رێ‌بازی تێ‌رامان و بیرکردنە‌وه‌ و، هەرچی تۆز و چلک و چە‌پە‌لیی فە‌لسە‌فە‌ لە‌ هزری نیشتبوو هە‌مووی داتە‌کاند و، سەر‌جە‌م موعانانە‌ دەروونی و ئالوگۆرە‌ رۆ‌حی و پروونبوونە‌وه‌ قە‌لبی‌یه‌ کانی خۆی لە‌ "مە‌سنە‌وی" یە‌کە‌یدا تۆ‌مار کرد، هە‌تا بە‌ تە‌واوە‌تی بوو بە‌ "سە‌عیدینکی نوێ" لە‌ رینگایە‌کی قورئانیدا، کە‌ رینی کۆ‌لە‌واری و، هە‌ژاری و، شە‌فە‌قە‌ت و، بیرکردنە‌وه‌یه‌.

سە‌رباری ئە‌وه‌ش، لە‌ هێ‌چ کاتینکی ئە‌م ما‌وه‌یه‌ی ژیانیدا ئە‌رکی گە‌یاندنی بانگە‌وازی لە‌بیرنە‌چوو، ئە‌وه‌بوو لە‌ پرووی پیلانە‌کانی ئینگلیز ر‌ا‌وه‌ستا و، لە‌ ئە‌نقەرە‌ش هە‌ولتی سەر‌وم‌ری دا کە‌ پروو‌کاری ئالوگۆرە‌ نوێ‌یه‌ کە‌ بە‌ره‌و بە‌رژە‌وه‌ندی ئیسلام ئاراستە‌ بکات، بە‌لام لە‌وێ‌ نیشانە‌کانی "دە‌جال" و "سوفیانی" ی لە‌و کە‌سە‌دا بینی کە‌ دە‌سە‌لاتی گرتبوو دە‌ست. ئیتر دُنیا بوو لە‌وه‌ی کە‌ پرووبە‌روو بوونە‌وه‌ی ئە‌و بارو‌دۆ‌خە‌ تە‌نها بە‌ "ئیعجازی قورئان" دە‌ییت.

بۆ‌یه‌ بە‌ تە‌واوی لە‌ کاروباری سیاسە‌ت دوور‌کە‌وتە‌وه‌ و، بە‌ره‌و "وان" گە‌ر‌ایە‌وه‌، تا‌کو لە‌وێ‌ خۆی بۆ‌ هە‌لگرتنی ئە‌مانە‌تە‌ قورسە‌ کە‌ ئامادە‌ بکات.

بە‌م جۆ‌ره‌، دە‌بینین کە‌ چا‌ودێ‌ریی خ‌وایی چۆ‌ن چۆ‌نی لە‌ قۆ‌ناغیکە‌وه‌ بۆ‌ قۆ‌ناغیکێ‌ تر ئە‌وه‌ی بردوو، تا‌کو "سە‌عیدی نوێ" بە‌ تە‌واوە‌تی لێ‌ بپ‌ریت بۆ‌ ئە‌رکی "ر‌زگارکردنی ئیمان".

سالی ۱۹۱۹ ز/ ۱۳۳۶ ک

□ سه ره لاندانه وهی رابوونه رۆحی به کهی

(کاتی که له دیلی گه پاره وه، له گه ل "عه بدوره حمان" ی براز امدا له ناو خانوو به که له سه ر لوتکه ی "چاملیجه" ی ته سه مبول نیشته جی بوو بووم.

ده کریت تهو جوړه ژبانه - له لایه نی دنیا یی وه - بو ئیمه مانان له چه ند روویه که وه به ژبانیکی میسالی دابنریت. چونکه له لایه که وه له دیلی رزگارم بوو بوو. له لایه کی تریشه وه ده رگا کانی ده زگای چاپ و بلاو کردنه وهی "دار الحکمة الإسلامية" به پنی پیشه و ئه رکی زانستی سه رشانم له من کرابوونه وه. ئنجا ناو بانگیش به راده یه که ده وهی دابووم که من شایسته ی نه بووم. ئمه جگه له وهی که من له خو شترین شوینی ته سه مبول ("چاملیجه" دا ده ژبام و، هه موو شتیکم به گویره ی دل بوو، چونکه خوالیخو شبوو "عه بدوره حمان" ی برازام له گه لدا بوو، که جگه له وهی له و په ری وریایی زیره کیدا بوو، له هه مان کاتدا قوتایی و خزمه تگوزار و نووسه ر و مرؤفیکی گیانفیدا بوو، به راده یه که من به کورنکی معنه وی خو م داده نا.

له م کاته دا که خو م به به خته وه رترین که سی ئه م جیهانه ده زانی، سه یرنکی ئاوینم کرد. هه ر هینده ی چه ند تالینکی سپیم له سه ر و پشمدا به دی کرد، به کسه ر تهو بیدار بوونه وه رۆحی به ی سه رده می دیلم که له مزگه وته که ی "کۆسزما" دا هه ستم پی کرد، به بیننی ئه م تاله مووه سپی یانه سه ری هه لدا یه وه!

له مه وه ده ستم کرد به سه رنجدان و بیر کردنه وه لهو شتانه ی که به دل په یوه ستیان بووم و وامده زانی مایه ی به خته وه ری ژبانی دنیان. به لام دوا ی سه رنجدانیکی ورد بۆم ده ر کهوت که هه موو یه کینکی تهو حالت و هۆکارانه، که م نرخ و مرؤف خه له تینه رن و شیای تهو نه ن که دلایان پیوه بیه سزیت.

سه ره رای ئه مانه ش، له م کاته دا پچرانی په یوه ندیی هاوړئ یه تی، ته نانه ت بی وه فاییه کی چاوه روان نه کراوم له هاوه لینکی دلسۆزم دی که هه رگیز شتی وام به دلدا نه ده هات ..

ئه‌مانه هه‌موویان بوون به‌مایه‌ی دوور که‌وتنه‌وه و بی‌زاری و نه‌فرین کردنم له‌ژیانی دنیا و، له‌دلی خۆم پرسی:

"ئایا من خه‌له‌تاوم که‌ده‌بینم زۆربه‌ی خه‌لکی به‌چاوی غیبه‌ و هه‌سوودی‌یه‌وه سه‌یری ئه‌م ژیا‌نه‌ی ئیمه‌ ده‌که‌ن، که‌له‌راستیدا شایسته‌ی شیوه‌ن و گریانه‌؟! ئایا ئه‌وه هه‌موو خه‌لکه‌ شیت بوون؟ یان من به‌ره‌و شیتی ده‌پۆم که‌ئهو شه‌یدا‌یا‌نه‌ی دنیا به‌شیت ده‌زانم؟!"

به‌هه‌رحال.. ئه‌م بێ‌داربوو نه‌وه‌یه‌ی که‌به‌هۆی بینینی پیری‌یه‌وه‌ پوو‌ی دا، به‌باشی و جوانی نه‌مانی شتانی "فانی"‌ی پیشان دام و تییگه‌یاندم که‌ده‌بی هه‌ر بپۆن و چاوه‌پێی مانه‌وه‌ نه‌که‌ن!

که‌ئاو‌رم به‌لای خۆمدا دایه‌وه، بینیم له‌وپه‌ری ده‌سته‌وسانیدام.
"گیان"یشم که‌داخو‌ازی مانه‌وه‌ و نه‌مری‌یه‌ و، ده‌ستی له‌داوینی دنیا و ئه‌و شتانه‌گیر کردبوو که‌پوو له‌نه‌مانن، چونکه‌پێی وابوو نه‌مری و مانه‌وه‌یان تیدا‌یه‌.. ئه‌م گیانه، که‌ده‌سته‌وسانیی منی بۆ ده‌ر که‌وت، به‌ده‌م هاواره‌وه‌ وتی:

"ماده‌م جه‌ستمه‌ فانی بیت، ده‌بی چ سوودیکم له‌م شته‌فانی‌یا‌نه‌ ده‌ست بکه‌وت؟..
که‌خۆم به‌م جۆره‌ ده‌سته‌وسانم، ده‌بی چاوه‌پێی چی‌م له‌ده‌سته‌وسان و بی ده‌سته‌لاتان؟! که‌واته‌ ئه‌م ده‌رده‌هیچ ده‌رمانیکی نی‌یه‌ و چاره‌سه‌ر نا‌کریت، مه‌گه‌ر ته‌نها لای ئه‌و خواوه‌نده‌بالاده‌سته‌ی که‌هه‌ر بووه‌ و هه‌ر ده‌بی و ده‌مینته‌وه‌".

به‌م جۆره‌ که‌وتمه‌ گه‌ران و به‌دواداچوون..

یه‌که‌م شت که‌بۆ مه‌به‌ستی دۆزینه‌وه‌ی هیوا و ئومید پیا‌یدا پ‌رۆشمه‌وه، ئه‌و زانستانه‌بوون که‌زووتر خویندبوومن و ده‌ستم که‌وتبوون.

به‌لام به‌داخه‌وه‌ من تا ئه‌و کاته‌ش زانسته‌ئیسلامی‌یه‌کان و زانسته‌فله‌سه‌فی‌یه‌کام تیکه‌ل کردبوون و پیکه‌وه‌ لیم هه‌لده‌گۆزین.

ئنجاله‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌من له‌پرا‌ده‌به‌ده‌ر به‌هه‌له‌دا چوو بووم، وامده‌زانی ئه‌م باب‌ته‌فله‌سه‌فی‌یا‌نه‌سه‌رچاوه‌ی کامل بوون و پیشکه‌وتن و ته‌وه‌ره‌ی "پ‌رۆش‌بیری"‌ن!

که‌چی له‌راستیدا هەر ئەو بابەتە فەلسەفییانە بوون که سەریان له‌رۆحم شیواند و له‌که‌ی زۆریان له‌سەر هەتچنی و، هەر ئەوانیش بوون به‌تەگەرە له‌رێی بەرزبوونەوه‌ی مەعنه‌ویدا^(۱).

□ لا‌بردنی له‌مپه‌ره‌کان له‌سەر رێی "دل" دا

(بێ‌گومان هەر بۆ‌خۆم زیادبوونی "زانستی فەلسەفیی" م له‌ زیادبوونی نه‌خۆشی‌یه‌که‌دا بیینی، هه‌روه‌ک زیادبوونی نه‌خۆشی‌یه‌که‌شم له‌ زیادبوونی "زانستی عه‌ق‌لی" دا بیینی. چونکه‌ نه‌خۆشی‌یه‌ مەعنه‌وی‌یه‌کان مرۆف ده‌گه‌یه‌ننه‌ چەند زانستیکی عه‌ق‌لی، هه‌روه‌ک زانسته‌ عه‌ق‌لی‌یه‌کانیش ده‌بنه‌ هۆی په‌یدا‌بوونی چەندین "نه‌خۆشی‌ قه‌لبی"^(۲).

ئەوه‌بوو (کاتی "سه‌عیدی نوئ" رێی تێ‌رامان و بیر‌کردنه‌وه‌ی گرت‌ه‌به‌ر، هونەر و زانسته‌ فەلسەفیی‌یه‌کانی ئەوروپا که تا‌را‌ده‌یه‌ک له‌ بیری "سه‌عیدی کۆن" دا جینگیر بووبوون، له‌ناو دلی ئەودا چەند نه‌خۆشی‌یه‌کیان پێکه‌یتنا و، له‌و گه‌شته‌ی که ئەو به "دل" ئه‌جمایی دا چەندین گێروگرتی زۆریان لێ په‌یدا بوو.

له‌به‌ر ئەوه، "سه‌عیدی نوئ" بیری خۆی - به‌یه‌ک‌جاری - له‌ چلک و چه‌په‌لێی فەلسەفیی به‌روو‌که‌ش‌پازاوه‌ و شار‌ستائیتی ساخته و نه‌فام، داته‌کاند^(۳).

(۱) بریسکه‌کان، ل: ۴۷۷-۴۷۸. پێ‌ویسته‌ ئەوه‌ش یادی‌خوینەری به‌ریز ب‌خه‌ینه‌وه‌ که: "ئەو فەلسەفە‌یه‌ی که په‌یامه‌کانی نوور هیرشی ده‌که‌نه‌ سه‌ر و زلله‌ی توند و به‌هێزی تێ‌ده‌سه‌روین، ته‌نها فەلسەفه‌‌زایانه‌خشه‌که‌یه‌ و تێک‌رای فەلسەفه‌‌نی‌یه. چونکه‌ به‌شی "حیکمه‌ت" له‌ فەلسەفه‌‌دا، که خزمه‌تی‌زیانی کۆمه‌لایه‌تی مرۆف ده‌کات و یارمه‌تی‌ئاکار و په‌وشته‌به‌رزە‌کان ده‌دات و رێ‌بۆ‌پێشکه‌وتنی پێشه‌سازی‌خۆش‌ده‌کات، په‌یوه‌ندی‌باشی له‌گه‌ل‌قورئاندا هه‌یه‌ و سازه‌له‌گه‌لی، به‌ئکو‌خزمه‌ت‌کاری حیکمه‌تی‌قورئانی‌پێ‌رۆزه‌ و له‌ دژی‌راناوه‌ستیت، ته‌نانه‌ت هەر ناشتوانیت له‌ دژی‌را‌بووه‌ستیت. له‌به‌ر ئەوه، په‌یامه‌کانی نوور به‌ر‌له‌م به‌شی فەلسەفه‌‌ناگرن. به‌لام به‌شی دووه‌می فەلسەفه‌، هه‌روه‌ک له‌لایه‌که‌وه‌ بووه‌ به‌هۆی‌به‌ربوونه‌وه‌ی خه‌لکی‌بۆ‌ناو‌گومرایی و ئیلحاد و لیتاوی‌بۆ‌گه‌نی فەلسەفه‌‌ی‌سروشتی، له‌هه‌مان‌کاتدا و له‌لایه‌کی‌تری‌شه‌وه‌ به‌هه‌رزه‌یی و گه‌مه‌ و گالته‌وه‌ مرۆف به‌ره‌و‌بێ‌ئاگایی و گومرایی‌ده‌داته‌به‌ر. ئنجا‌له‌به‌ر‌ئەوه‌ی به‌و‌کاره‌ده‌راسایانه‌ی‌خۆی‌که‌وه‌کو‌سیح‌ران، سنگ‌له‌راستی‌یه‌کانی‌موع‌جیزه‌ی‌قورئانی‌پێ‌رۆز ده‌رده‌په‌رئیت، ئەوا په‌یامه‌کانی‌نوور‌له‌زۆر‌به‌ی‌به‌شه‌کانیاندا و به‌دامه‌زراندنی‌چەندین‌ته‌رازووی‌ورد و ده‌ستووری‌تون‌وتۆ‌ل، له‌رێ‌سازدانی‌چەنده‌ها‌به‌راوردی‌پشت‌به‌ستوو‌به‌به‌لگه‌ی‌به‌هێز، رووبه‌رووی‌ئەم به‌شه‌گومرایی‌یه‌ فەلسەفه‌‌ده‌بنه‌وه‌ و زلله‌ی‌تون‌وتۆ‌ی‌تێ‌ده‌سه‌روین، له‌کاتی‌که‌دا که‌کاریان‌به‌سه‌ر‌به‌شه‌راست و سوود‌به‌خشه‌که‌ی فەلسەفه‌‌وه‌نی‌یه". پاشه‌بنده‌کان، پاشه‌بنده‌ی‌ئەمیر‌داغ: ۴۰۸/۱-۴۰۹.

(۲) مەسنه‌ویی‌نووری، دلتۆ‌یک له‌ده‌ریای‌ته‌وحید، کۆتایی.

(۳) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی‌حه‌فده‌هه‌م، ل: ۲۲۸.

چونکه (سه‌عیدی کۆن و بیراره‌کان له هه‌ندیکێ ده‌ستوره‌کانی فله‌سه‌فه‌ی مرزف "رازی"ن. واته‌ شتیکیان لێ په‌سه‌ند کردوه و، هه‌ر به‌چه‌کی ئه‌وان زۆرانیان له‌گه‌لدا ده‌گرن و، به‌شیک له‌ ده‌ستوره‌کانی فله‌سه‌فه‌یان به‌ وینه‌ی زانسته‌ نوێ به‌کان وه‌رگرتوه و سه‌لماندووینه. بۆیه ناتوانن - به‌م شیوه‌ کارکردنه - وینه‌ی راسته‌قینه‌ی ئیسلام پیشکesh بکه‌ن. چونکه ده‌چن دره‌ختی ئیسلام به‌لق و په‌لی ئه‌و حکمه‌ت و فله‌سه‌فه‌یه‌ موتوربه‌ ده‌که‌ن که پێیان وایه‌ خاوه‌نی په‌گ و پریشه‌ی قوول و به‌ربلاو بن. وه‌ک بلیی ده‌یان‌ه‌وێت به‌م کاره‌یان ئایینی ئیسلام به‌هێز بکه‌ن!

به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زۆر به‌که‌می پێ ده‌که‌وێت که به‌م چه‌شنه‌ کارکردنه‌ سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر دوژمناندا به‌ده‌ست به‌یتریت و.. له‌به‌ر ئه‌وه‌ش که هه‌ندیک داشکانی تێدایه‌ له‌ شان و شکوی ئیسلام، ئه‌وا وازم له‌و پێیازه‌ هێنا و، به‌ راستی و کردار ده‌رخست که بناغه‌کانی ئیسلام هێنده‌ پریشکدار و قوولن و ئه‌وه‌نده‌ به‌ناخدا پۆچوون که هه‌رگیز بناغه‌کانی فله‌سه‌فه‌یان پێ ناگات، ته‌نانه‌ت له‌ به‌رامبه‌ریان‌ه‌وه‌ بێ بناغه‌ و پروکesh ده‌رده‌که‌ون!

له‌ "وته‌ی سی‌هه‌م" و "مه‌کتوبی بیست و چواره‌م" و "وته‌ی بیست و نۆهه‌م" دا ئه‌م راستی‌یه‌م به‌ به‌لگه‌ کانی‌ه‌وه‌ پێش‌چاو خستوه‌.

له‌ رێبازی پێش‌ه‌ودا و اگومان ده‌بریت که فله‌سه‌فه‌ شتیکی قوول بیت و ئه‌حکامه‌کانی ئیسلامیش پڕواله‌تی و پروکesh بن، بۆیه ده‌ست له‌ په‌ل و لقه‌کانی فله‌سه‌فه‌ گیر ده‌کریت بۆ مه‌به‌ستی پاراستنی ئیسلام!

به‌لام هه‌رگیز وانی‌یه‌ و ئه‌م بۆچوونه‌ گه‌لێ له‌ واقیعه‌وه‌ دووره‌. ده‌ستوره‌کانی فله‌سه‌فه‌ له‌ کۆی ده‌توانن به‌و ئه‌حکامانه‌ بگه‌نه‌وه^(۱)!

□ سه‌رکه‌وتنی "دل"

(له‌و کاته‌دا که من به‌م حاله‌وه‌ ده‌تلامه‌وه، میه‌ره‌بانی و که‌ره‌می خوای گه‌وره‌ی به‌توانای بالاده‌ست، دانسته‌ به‌رز و پیرۆزه‌که‌ی قورئانی پیرۆزی نارد به‌ هانامه‌وه‌ و،

(۱) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی بیست و نۆهه‌م، ل: ۷۴۹-۷۵۰.

له کهی ئەو بابەتە فەلسەفی یانەیی داشۆرد و "گیان"ی منیان لەوانە پاک کردووە، وەك له زۆر پەيامدا باس کراوە.

چونکە ئەو تاریکییە پڕۆحییەیی که له زانستە فەلسەفییە تازە کانی لەمەر بوونەوهرهوه سەرچاوه ده گرن، نزیك بوو پڕۆحی منیش دایپۆشن و پڕۆشناییه کهی له ناوەندی بوونەوهراندا نغزو بکن..

ئەوه بوو هەر کاتی که دەمروانییە هەر لایەنیکێ ئه و بابەتە فەلسەفی یانە، ترووسکاییهك پروناکیم تیدا نەدەبینین و تەنانەت تەنگە نەفەسێش دەبووم! هەتا ئەو دەمەیی که نووره درەخشانه تەوحیدی یه کهی قورئانی پیرۆز هات و تەلقینی "لا إله إلا هو" دادام، و ئەو تاریکییەیی له سەر پەواندەمەوه و سنگم کرایهوه. ئنجما توانیم بهوپەری حەوانەوه و دنیایی هەناسەیی ئاسوودەیی هەلبکیشم.

بەلام نەفس و شەیتان، بەهۆی ئەو دەرس و ئامۆزگاری یانەیی که لای گو مریان و ئەهلی فەلسەفە خویندبوویان، خۆیان بۆ رانه گیرا و پینکەوه هیرشیان کردە سەر "دل" و "ژیری" م. ئەوه بوو لەم هیرشەدا چەند گفتوگۆ و تووویژنیک له نیوان هەردوو لادا پرووی دا، که سوپاس بۆ خوا به سەرکەوتنی "دل" و دام و دەستە کهی کۆتایی پێ هات^(۱)!

□ هەرەشەیی پیری و، یادکردنەوهی مردن

(کاتی له بەرەبەیانێ پیریدا له خەوی شەوگاری لاوی بیندار بوومەوه، سەرنجەم له خودی خۆم دا، بینیم وا به خیرایی له لوتکەیی بەرزاییه کهوه بەرهو دەرگای گۆرە کهم بەرەبمەوه، وەك "نیازی میسری"^(۲) له وهسفی ئەم چەشنە حالەتەدا دەتیت:

(۱) بریسکه کان، بریسکهی بیست و شەشم، ل: ۴۷۹.

(۲) نیازی میسری (۱۶۱۸-۱۶۹۴ز) شاعیرنکی زاھیدە، له گوندنکی سەر به پارێزگی "مەلاتییه" له دایک بوو. خویندنی له "ئەزھەر" تەواو کردووه، هەر له بەر ئەو هوش پێی وتراوه: "میسری". که له میسر گەراوه تەوه دەستی کردووه به پینمائی موسلمانان له یه کیک له قوتابخانە کانی ئەو کاتەیی ئەستەمبوولدا، هەر لەویش تەریقەتی "خەلوتە"ی دامەزراندووه که پینشی دەوتریت: "تەریقەتی نیازی" و "تەریقەتی میسری". جگه له "دیوانی شاعر" و "مەکتوبات" ه کهی، چەند بەرھەمیکێ تری هەیه وەك: "موائد العرفان"، "عوائد الاحسان"، "هدایة الاخوان". (وه گێر)

له‌گهرمه‌ی خه‌وی غه‌فله‌تی "گیان"م

رووخا به‌رد به‌ردی کۆشکی "ژیان"م!

به‌لێ، ئه‌و جه‌سته‌یه‌ی که‌ خانه و لانه‌ی گیانه، به‌ درێژایی رۆژگار یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌کی به‌رده‌کانی دا‌که‌وتن.. ئه‌و هیوا و ئاواتانه‌ش که‌ به‌ توندی میان به‌ دنیاوه‌ به‌ستبوو، هه‌موویان پچ‌پران و له‌ت له‌ت بوون! له‌مه‌وه‌ هه‌ستم به‌ نزیکبوونه‌وه‌ی واده‌ی جودایی و لیکداپ‌پرا‌م کرد له‌و هاو‌پ‌پ‌ی و خۆشه‌ویستانه‌ی که‌ له‌ ژماره‌ نایه‌ن.

له‌به‌ر ئه‌وه، که‌ه‌غه‌ گه‌پ‌ران به‌ دوا‌ی تیماری ئه‌م برینه‌ مه‌عنه‌وی یه‌ قووله‌ی که‌ وا‌ دیاره‌ ده‌رمانی نی‌یه‌. به‌لام هیچ چاره‌سه‌رنه‌که‌م ده‌ستگیر نه‌بوو. له‌ ناچاریدا‌ منیش وه‌کو "نیازی" وتم:

"دانست" خوازیاری فه‌نای جه‌سته‌مه

"ئه‌به‌د" ئاواتی دلی خه‌سته‌مه

ده‌روونم که‌یلی په‌ژاره‌ و ده‌رده

لوقمان سه‌رسامه‌ و تیمار ئه‌سته‌مه

له‌م کاته‌دا که‌ من به‌م حاله‌وه‌ ده‌تلامه‌وه، له‌ نا‌کا‌ودا‌ نووری ئه‌و پینغه‌به‌ره‌ خۆشه‌ویسته‌ی ﷺ که‌ ئه‌م‌یندار و نمونه‌ و بانگه‌واز کار و زمانی میه‌ره‌بان‌یی خوا‌ی گه‌وره‌یه، هاو‌ده‌م له‌ گه‌ل شه‌فاعه‌ت و ئه‌و دیاری‌یه‌ی که‌ خوا‌ی گه‌وره‌ پێی به‌خشیوه‌ و بریتی یه‌ له‌ رینمایی کردنی مرۆفایه‌تی، بوون به‌ مه‌له‌هم و ده‌رمان‌یکی ساریژکاری ده‌رده‌ بی‌ ده‌رمانه‌ که‌م و، ئه‌و نا‌ئومیدی‌یه‌ په‌ش‌یه‌یان بۆ گۆریم به‌ ئومیدی‌کی رووناکی ده‌ره‌خشان^(۱).

(کاتی که‌ یه‌ که‌م هه‌نگام نایه‌ ناو ده‌رگای پیری‌یه‌وه، ته‌ندروستی جه‌سته‌شم - که‌ درێژه به‌ خه‌وی "بێ ئاگایی" ده‌دات - تینکچوو بوو.

به‌م جۆره، "پیری" و "نه‌خۆشی" یه‌کیان گرت و پینکه‌وه‌ هیرش‌یان کرده‌ سه‌رم و، تا ئیستایش به‌ دوو قۆلی لیم راست بوونه‌ته‌وه‌ و زلله‌ی یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک له‌ سه‌ر و گویلا‌کم ده‌سه‌رویتن. تا به‌ ته‌واوی خه‌وی "بێ ئاگایی" یان لێ زرا‌ندم.

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۴۴۸-۴۴۹.

ئنجاهه‌یچ شتیکی وه‌ک مال و منالیشم نه‌بوو تا به دنیاوه بمبه‌ستنه‌وه. له‌بهر ئه‌وه، که سه‌یری ئه‌نجامی سه‌رمایه‌ی ته‌مه‌نی خۆمم کرد - که به‌هۆی بی ئاگایی سه‌رده‌می لاویم له‌ده‌ستم ده‌رچوو - بینیم هه‌ر ته‌نها تاوان و گونا‌هباری‌یه!

له‌م کاته‌دا منیش وه‌کو "نیازی میسری" هاوارم لئ هه‌لسا و، وتم:

به‌ده‌ستی خالی پینگام گرت‌ه‌بهر

به‌بی ئاگایی و په‌نجی بی سه‌مه‌ر

له‌کاروان جیماو، نامۆ و ئاواره

سه‌رمایه‌ی ژینم رۆیشت به‌هه‌ده‌ر

* * *

ته‌نها لافاوی فرمیسکی چاوم

قرچه‌ی سووتاویی تاسه‌ی هه‌ناوم

هاوده‌می گه‌شتی ته‌نیایی من بوون

سه‌رباری "زیری" ی سه‌ر لئ شیواوم

له‌وه‌مه‌شدا له‌نامۆیه‌کی سه‌ختدا ده‌ژیام. بۆیه هه‌ستم به‌په‌ژاره و نائومی‌دی ده‌کرد و، له‌حه‌سره‌ت و په‌شیمانیی رۆژانی رابوردوی ته‌مه‌ندا بووم. له‌تاوا به‌ده‌م داد و هاواره‌وه‌ داوای یارمه‌تیم ده‌کرد و، له‌دووی ئومی‌دی‌کدا ده‌گه‌رام که دلم پرووناک بکاته‌وه..

له‌ناکاودا قورئانی پیروزی ئیعه‌جازبه‌خش ئاویری سۆزی لئ دامه‌وه‌وه، ده‌ستی یارمه‌تی بۆ درێژ کردم و، ده‌رگایه‌کی گه‌وره‌ی هیوا و ئومی‌دی بۆ خسته‌مه سه‌رپشت و، نوورینکی هینده ئومی‌دبه‌خش و دره‌خشانی بی به‌خشیم که ئه‌گه‌ر ئه‌وه نائومی‌دی‌یه‌م سه‌ده ئه‌وه‌نده‌ش زیاتر و گه‌وره‌تر بوایه، هه‌ر هه‌مووی ده‌په‌وانده‌وه و ده‌وروبه‌ری بۆ پرووناک ده‌کردمه‌وه^(۱).

(به‌ئێ، من ئه‌وه وته‌یه‌م تیدا هاتووه‌ته‌دی که وتراوه:

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۴۵۰-۴۵۱.

وعیني قد نامت بليل شبیبي ولم تنبیه إلا بصبح مشیب^(۱)

چونکه ئیستا بۆم دهر کهوت که بیدارترینی کاته کانی لاویم، قوولترینی چینه کانی نووستنم بوون^(۲)!

(ئهممه له کاتیکدا بوو که چه‌ند تالیککی سپی - که نیشانه‌ی پیری به - تیکه‌لی مووی سه‌رم بوو بوون.

پرووداوه سه‌خته کانی به‌که‌م جه‌نگی جیهانی و، ئاسه‌واره قووله کانی دیل بوونم له پرووسیا به سه‌ر ژیاغه‌وه، خه‌وی بی ئاگایی منیان قورستر کردبوو.

دوای ئه‌وه‌ش که له دیلی دهر باز بووم و گه‌رامه‌وه بۆ ئه‌سته‌مبوول، ئه‌و پیشوازی به‌ پهن‌گین و گه‌رمه‌ی لیم کرا چ له لایه‌ن خه‌لیفه و چ له لایه‌ن "شینخولعیسلام" و چ له لایه‌ن سه‌رکرده‌ی گشتی و چ له لایه‌ن قوتاییانی زانسته شه‌رعی به‌کانه‌وه، هه‌روه‌ها ئه‌و پیزه‌ گرنگی لیم گیرا که له راده‌یه‌ کدا بوو من شایسته‌ی نه‌بووم.. هه‌موو ئه‌مانه، هاو‌ده‌م له‌گه‌ل مه‌ستی و بی ئاگایی لاویدا، بوون به‌هۆی دروستبوونی باریکی رۆحییی ئه‌وتۆ که خه‌وی بی ئاگایی منیان له‌ جارێ قورستر کرد، به‌ راده‌یه‌ک که دنیام به‌ هه‌میشه‌یی ده‌هاته به‌رچاوا! هه‌روه‌ک "ده‌روون" یشم هینده به‌ شیوه‌یه‌کی سه‌یر خۆی پابه‌ندی دنیا کردبوو وه‌ک بلئی هه‌ر گیز مردنی له‌ رینگادا نه‌بیت!

ئاله‌م کاته و له‌ مانگی په‌مه‌زانی پیروژدا سه‌ریکی مز‌گه‌وتی "بایه‌زید"م داله‌ ئه‌سته‌مبوول، به‌و نیازه‌ی که له‌سه‌ر زاری قورئان خوینه‌ دلسۆزه کانی ئه‌وی گوی له‌ قورئانی پیروژ رابگرم^(۳). ئه‌وه‌بوو له‌سه‌ر زمانی قورئان خوینه‌ کانه‌وه ئه‌و راگه‌یانده‌

(۱) واته:

گه‌نج بووم چارم نووست "لاوی"م بوو به‌ شه‌و سپنده‌ی "پیری" جا هه‌لسا له‌ خه‌و
دوای گه‌رانیکی زۆر بۆم ساخ نه‌بووه‌وه ئه‌م به‌یته شیعره‌ هی کتی به. (وه‌ر گێپ)

(۲) مه‌سه‌نوی نووری، تووینک له‌ به‌روبوومه‌ کانی به‌هه‌شتی قورئان.

(۳) مامۆستا نورسی چه‌ند یاده‌وه‌ری به‌کی گرنگی له‌ مز‌گه‌وتی "بایه‌زید"دا هه‌یه که شایانی یادخه‌ستنه‌وه‌ن، له‌به‌ر ئه‌وه‌ش نه‌مانه‌هینان بۆ ئیژه‌ تاكو باسه‌ که درنۆزه نه‌کیشیت. خوینه‌ری به‌پیز ده‌توانیت له‌ شوینی دیاریکراوی خۆیاندا بیاخوینیته‌وه‌ و سوودیان له‌ وه‌ر بگرت. به‌ کێک له‌وانه له‌ باسی ئیعبازی پیشی "ن"ی ﴿عَبْدُ﴾ دایه، بروانه: "مه‌کتوبات، ل: ۶۶۳-۶۶۸" به‌ کێکی تر له‌ ده‌می چه‌سپاندنی ئه‌وه‌ی که قورئان گوفتاری خرای گه‌وره‌یه، "مه‌کتوبات، مه‌کتوبی بیست و شه‌شم، ل: ۵۱۷-۵۲۹".

توند و به‌هیزه‌ی قورئانی پیروزی ئی‌عجاز به‌خشم بیست که به‌گوفتاره به‌رز و ئاسمانی به‌که‌ی خۆی مردن و نه‌مانی مرۆف و هه‌موو زینده‌وه‌ریکی له‌ئایه‌تی: ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ دا (آل عمران: ۱۸۵) به‌ئاشکرا پراگه‌یانده‌وه!

ئهم پراگه‌یانده‌وه توند و به‌هیزه، هینده به‌گه‌رموگوری رۆشته‌ناو گویمه‌وه که هه‌موو چینه‌چر و ئه‌ستوره‌کانی خه‌وی بێ ئاگایی و مه‌ستی منی بریی و، جینی خۆی له‌ناخی دلمدا کرده‌وه!

دوای ئه‌وه له‌مزگه‌وت ده‌رچووم.

پاش چهند رۆژێک هه‌ستم کرد که پاشماوه‌ی ئاسه‌واره‌کانی ئه‌و خه‌وی بێ ئاگاییه‌ی که له‌میژه جینی خۆی له‌ناخی مندا کردبووه‌وه، وه‌ک زریانکی گه‌وره و سه‌خت له‌سه‌رمدا ده‌جوولا و، خۆم وه‌ک که‌شتی‌یه‌ک ده‌بینی که له‌ناو شه‌پۆلی ده‌ریادا قیله‌ماکه‌ی له‌کار که‌وتیبت و به‌راست و چه‌پدا بخولیته‌وه. ده‌رووم له‌ناو ئاگرێکی چه‌په‌ دووکه‌لاویدا هه‌لده‌قرا. خۆه‌ر کات له‌ئاوینده‌وه‌سه‌یری خۆم ده‌کرد، مووه‌ سه‌پیه‌کان پێیان ده‌وتم: وریابه‌!

به‌ئێ، ئهم جاره به‌په‌یدا‌بوون و بیدار کردنه‌وه‌کانی ئه‌و چه‌ند تاله‌سه‌پیه، هه‌موو شتی‌کم له‌لا‌روون بووه‌وه..

چونکه‌ بینیم ئه‌و لاوی‌یه‌ی که من زۆر جار پینی ده‌نازیم و شه‌یدای چێژه‌کانی بووبووم، ئیستا پیم ده‌ئێ: "خوا حافیز!" هه‌روه‌ها ئه‌و ژيانه‌ی که په‌یوه‌ندیی خۆشه‌ویستیم له‌گه‌لدا به‌ستبوو، ورده‌ورده‌ به‌ره‌و کزبوون و کوژانه‌وه‌ده‌رۆشت.. ئه‌و دنیایه‌ش که ده‌ستم له‌داوینی گیر کردبوو، ته‌نانه‌ت زۆر بۆی په‌رۆش بووم، به‌لکو شه‌یداشی بووبووم، بینیم پیم ده‌ئیت: "خوا حافیز، خوات له‌گه‌ل!"

به‌مه‌ش پینی راده‌گه‌یاندم که من لێره‌دا میوام و هینده‌ی نه‌ماوه ئهم میواخانیه‌ به‌جی به‌پێلم. به‌لکو له‌مه‌ش زیاترم دی؛ چونکه‌ بینیم دنیا خۆیشی خه‌ریکی خۆپێچانه‌وه‌یه بۆ کۆچکردن و "خوا حافیزی" وتن!

ئجایه‌کتی له‌واتا "هه‌مه‌کی" به‌کانی ئایه‌تی: ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ له‌رووی دلمدا کرایه‌وه، که بریتی به‌له‌مه‌ی خواره‌وه:

"سەرجه‌می مرۆفایه‌تی به‌گشتی وه‌ک تاقه‌که‌سیک وایه، ده‌بی. بمریت تاکو سەرله‌نوئی زیندوو بکریته‌وه.. گۆی زه‌ویش که‌سیکه‌ ده‌بی تامی مردن بچیزیت تاکو شیوه‌ی مانه‌وه و هه‌میشه‌یی له‌خۆ بگریت.. دنیاش به‌هه‌مان جۆر که‌سیکی تره‌ و ده‌بی. بمریت، تاکو له‌ شیوه‌ی دوا‌پۆژدا دروست بکریته‌وه".

ئنجا بیرم له‌و باره‌ کرده‌وه که‌ ئه‌و کاته‌ منی تیدا‌بووم.. بینیم:

ئه‌و لاوی‌یه‌ی که‌ خولگی هه‌موو تام و چیژنکه‌، به‌ره‌و نه‌مان ده‌پروات و شوین بۆ ئه‌و پیری‌یه‌ چۆل ده‌کات که‌ سەرچاوه‌ی هه‌موو داخ و خه‌فه‌تیکه‌! ئه‌م ژیانه‌ دره‌خشان و پروونا‌کەش له‌ پۆشتن‌دایه‌ و، مردنی به‌ پڕواله‌ت تاریک و لیل خۆی بۆ شوینه‌ که‌ی ئاماده‌ ده‌کات! ئه‌م دنیا خۆشه‌ویست و شیرینه‌ش که‌ واده‌زانیته‌ هه‌میشه‌یه‌ و خۆشه‌ویستی بی‌ئاگایانه‌، بینیم زۆر به‌ په‌له‌ به‌ره‌و ئاوابوون ده‌پروات!

منیش بۆ ئه‌وه‌ی سەر به‌ ناو بی‌ئاگایدا بکه‌م و له‌ ده‌ست ئه‌و باره‌ په‌ریشانه‌ خۆم بجه‌له‌تینم، ئاو‌پێکم به‌ لای ئه‌و په‌له‌ و پایه‌ به‌رزه‌ کۆمه‌لایه‌تی‌یه‌دا دایه‌وه‌ که‌ پاش گه‌رانه‌وه‌م له‌ دیلی له‌ ئه‌سته‌مبوول به‌ده‌ستم هینا و ده‌روو‌م پینی خه‌له‌تا و، سەر‌تا‌پا دلنه‌وایی و پێزلینان و پرووتینکردنی خه‌لکی بوو به‌رامبه‌رم و، زۆر له‌ توانا و وزه‌ی خۆم زیاتر بوو..

بینیم هه‌موو ئه‌مانه‌ تا ده‌رگای گۆره‌ که‌م له‌ گه‌لمدا دین که‌ لیی نزیك بوومه‌ته‌وه‌ و، هه‌ر هینده‌ی گه‌یشتمه‌ ئه‌وئی سەرجه‌م پرووناکی‌یه‌ کانیا‌ن ده‌کوژینه‌وه‌!

پاشان بۆم ده‌رکه‌وت که‌ ریا‌یه‌کی قه‌به‌ و خۆپه‌رستی‌یه‌کی سارد و سڤر و بی‌ئاگاییه‌کی کاتی خۆیان له‌ پشتی په‌رده‌ی پازاوه‌ و نه‌خشای "له‌خۆ پازی بروون" هه‌وه‌ مه‌لاس داوه‌، که‌ نمونه‌ی به‌رز و ئاواتی گه‌وره‌ی شه‌یدا‌یانی ناوبانگه‌!

ئێتر تینگه‌یشتم که‌ ئه‌م شتانه‌ی تا ئیستا منیا‌ن خه‌له‌تاند، له‌مه‌ودوا هیچ دلنه‌وایی و پرووناکی‌یه‌کم پێ‌نا‌ه‌خشان!

جا بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌م جارهیان به‌ ته‌واوی له‌ خه‌وی بی‌ئاگایی بیدار بیمه‌وه‌، ده‌ستم کرده‌وه‌ به‌ گۆی پا‌گرتن له‌و قورئان خوینه‌ به‌پێزانه‌ی ناو مزگه‌وتی "بایه‌زید" بۆ مه‌به‌ستی خویندن و وه‌رگرتنی وانه‌ ئاسمانی‌یه‌که‌ی قورئانی پیرۆز.

ئیترا لهم پئی یهوه و له ناوهندی فرمانه خاوین و پیروزه کانی پهروه دگارد، مزگینی به کانی ئەو رابره ئاسمانی یه بیست که له ئایهتی: ﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا...﴾ (سورة البقرة: ۲۵) رایگه یاندوه.

به ئی، کاریگه ری ئەو پێژنه و به ره که تهی له قورئانی پیروزه دهستم کهوت، هانی دام که له ناو ئەو شتانهی سه رسامیان کردبووم و خستیو میانه نا ئومیدی و دلتهنگی یهوه، به شوین ئومید و پروناکیدا بگه پریم.

هه زاران شوکر و ستایش بۆ به دیهینه ری به خشندهم که یارمه تی دام بۆ دۆزینه وهی ده رمان له هه مان نه خۆشیدا و، بینینی پروناکی له هه مان تاریکیدا و، هه ست کردن به دلتهوایی له هه مان تازار و سامناکیدا!

یه کهم جار سه پیریکی ئەو "پرو" هم کرد که خه لکی ده تر سینیت و له پیش چاوی هه مواندا سامناک ده رده که ویت، که بریتی به له پروی "مردن"!

به نووری قورئانی پیروز بۆم ده ر کهوت که پروی راسته قینهی مردن سه باره ت به ئیماندارانه وه پرویه کی جوانی پروناکه، هه رچه ند دیوی ده ره وهی به په رده یه کی ره شی تاریک و ناشیرین و ترسناک دا پۆشراوه.

ئهم راستی یه شمان به جویریکی گو مان بر له زۆر په یامدا چه سپاندوه. به تایبه ت له "وتهی هه شتەم" و "مه کتووبی بیسته م" دا پرو ئمان کردوه ته وه که "مردن" له ناودانی هه تاهه تایی و جو دایی هه میشه یی نی یه، به لکو پیشه کی و سه ره تایی ژیانیکی هه میشه یی و.. مؤله ت و حه وانه وه یه و.. کۆتایی هینانه به ئه رکی کارمه ندیی ئەم ژیا نه و.. شوین گۆرین و به یه ک شادبوونه وه یه له گه ل کاروانی ئەو خۆشه ویستانه ی که کۆچیان بۆ جیهانی به رزه خ کردوه.

به م جو ره و له پوانگه ی ئەم راستی یانه وه، پروی گه ش و پروناکی مردنم دی. بی گو مان نه ک به ترس و له رزه وه، به لکو - له پرویه که وه - به پوانینی حه ز و تاسه مندیی وه بۆم پوانی. که ئەمه ش بوو به هۆی یه کی که له نه یینی یه کانی یادی مردن (رابطه الموت) م بۆ ده ربکه ویت که پێره وانی رپیازه کانی "ته سه ووف" ئەنجامی ده ده ن.

پاشان سهرنجی "سهردهمی لاوی" م دا که سهردهمی که سینگ شه‌یدایه تی و خه‌فەت به نه‌مانی ده‌خوات و، وه کو لاوی من له هه‌موو که سینگ تریش به بی تاگایی و گونا‌هباری ده‌چینه‌سهر! بینیم له پشت ئه‌و بهر گه رازاوه نه‌خشاو‌هی لاوی‌یه‌وه پرویه کی ناشیرین و ته‌نانهت سهر سوور‌هین و مه‌ستکه‌ر هه‌یه که به‌و بهر گه دا‌پۆشراوه. خۆ نه‌گه‌ر من راستی و چیه‌تی لاویم نه‌زانیایه، ئه‌وا با ته‌مه‌تیکی سهد سالییشم بیوایه، هه‌تا دوا هه‌ناسه‌ی ژیانم دوو چاری خه‌فەت و گریانی ده‌کردم، بۆ ئه‌و چەند سالة که‌مه‌ی که به مه‌ستی و پینکه‌نینه‌وه ده‌چینه‌سهر، به وینه‌ی ئه‌و شاعیره‌ی که به خه‌فەت و نازاریکی تاله‌وه بۆ لاوی خۆی گریاوه و، وتوویه‌تی:

خۆز گا گه‌نجی به‌که‌م نه‌گه‌را دواوه گله‌یی پیریم ئه‌کرد به‌لاوه
به‌لنی، ئه‌و پیرانه‌ی که به جوانی له نه‌ینی‌یه‌کانی تافی "لاوی" نه‌گه‌شتوون، به وینه‌ی
ئهم شاعیره، ته‌مه‌نی پیری‌یان به خه‌فەت و گریانه‌وه ده‌به‌نه‌ سهر، بۆ له‌ده‌ست‌چوونی
"سهردهمی لاوی" یان.

ئه‌گه‌ر گه‌شه و لینه‌اتوویی هه‌ره‌تی "لاوی" له باوه‌رداریکی هین و ژیر و دل‌بیدار و به‌ویقاردا جیی خۆی بکاته‌وه و، وزه و هیزی لاوی له خواپه‌رستی و کرده‌وه‌ی چاک و بازارگانیی دوا‌پۆژدا به‌سهر بیات، ئه‌وا ده‌بیئت به‌گه‌وره‌ترین هیزی خیر و چاکه‌ و، باشترین هۆی بازارگانی و، جوانترین و به‌تامترین مایه‌ی چاکه‌کاری.
به‌لنی، سهردهمی لاوی، سهردهمیکی گه‌لنی به‌نرخه‌ و نيعمه‌تیکی گه‌وره‌ی خوایی و شادمانی‌یه‌کی به‌تام و خۆشه‌، بۆ که‌سینگ که باش به‌کاری به‌یئیت و ئه‌ر که تایینی‌یه‌کانی سهرشانی جیه‌جی بکات.

به‌لام نه‌گه‌ر سهردهمی "لاوی" پینگای راستی تیدا نه‌گیرته‌ به‌ر و، له‌گه‌ل داوین پاکي و خواپه‌رستیدا هاو‌ده‌م نه‌بیئت، ئه‌وا گه‌لنی مه‌ترسیی سه‌خت و له‌ناو‌ده‌ری له‌ پینگادایه. چونکه هاندان و هه‌له‌شه‌یی ئهم سهردهمی ته‌مه‌ن "به‌ختیاری هه‌میشه‌یی" و "ژیانی دوا‌پۆژی" مرۆف له‌ناو ده‌بات، ته‌نانهت له‌وانه‌یه ژيانی ئهم دنياشی تینک‌بشکینیت. که ئهمه‌ش ده‌بیئت به‌هۆی ئه‌وه‌ی له سهردهمی پیریدا خه‌فەت و نازاریکی

زۆر دهر خواردی ئەو کەسه بدات، تەنها لەبەر چەند سالتیکی کەم کە بە کەیف و شادی یەوه لێی چوو تەسەر.

جا لەبەر ئەوەی زۆربەى خەلکی سەردەمی لاوی یان بە بێ زیان لێ ناچیتە سەر، ئەوا دەبێ ئێمەى پیر و بەسالاً چوو سوپاسیکی زۆری خوای خۆمان بکەین کە لە زیان و مەترسی یەکانی ئەو سەردەمە رزگاری کردوین.

لە لایەکی تریشەوه تام و لەزەتەکانی "لاوی" - وهك هەموو شتیکی تر - لە ئەنجامدا دەبرێنەوه و کۆتایان پێ دیت. جا ئەگەر ئەم سەردەمە بە پەرستش و کردەوهی چاک بەسەر بێریت، ئەوا بەروبوومی نەپراوه و بەردەوام بە مرۆف دەبەخشیت و، دەبێت بەهۆی دەستخستنی لاوتی یەکی هەتاهەتایی لە ژيانیکی هەمیشەبیدا.

پاشان سەیریکی ئەم دنیا یەم کرد کە زۆربەى خەلکی شەیدا و گیرۆدەى بوون. بەهۆی نووری قورئانی پیرۆزه‌وه بینیم "سێ" دنیاى گشتی هەیه کە تێهەلکیشی یە کترى بوون:

یە کەم: ئەو دنیا یەى کە دەروانیتە ناوه جوانه‌کانی خوای گەوره و ئاوی نەه‌ى ئەو ناوانه‌یه.

دوو هەم: ئەو دنیا یەى کە دەروانیتە رۆژی دوا یی و کێلگەى چانندنى تۆوی ئەو دنیا یە.

سێ هەم: ئەو دنیا یەى کە دەروانیتە ئەهلی دنیا و گومراییان و، جیی گالته و گەپ و رابوار دنیا نه.

هەروەها بۆم دەرکەوت کە هەرچی کەسه لە ناوه‌ندى ئەم دنیا یەدا، دنیا یەکی تایه‌تیی خۆی هەیه. واتە هینده‌ى ژماره‌ى مرۆف دنیا ی تێهەلکیشی یە کترى هەیه! بەلام دنیا ی تایه‌تیی هەموو کەسیک لەسەر بناغه‌ى ژيانه تایه‌تیی یە کەى ئەو کەسه پراگیر بووه و، هەر کات جه‌سته‌ى ئەو کەسه رووخا و تیکشکا، ئەوا دنیا کەشى رووخاوه و قیامه‌تى بەرپا بووه!

جا لەبەر ئەوەى بێ ئاگیان بەم خیرایی و کتوپری یە هەست بە رووخانی دنیا تایه‌تیی یە کەى خۆیان ناکەن کە ئاوا بە زوویی هەرەس دەهینیت و کۆتایی پێ دیت، ئەوا شەیدای دەبن و پێیان وایه کە وهك دنیا دامه‌زراوه گشتی یە کەى دەورو به‌ریان وایه!

منیش کہ بیرم کردہ وہ، لہ بہر خۆمہ وہ وتم: بی گومان منیش - وہ کو خہ لکی - دنیاہ کی تایہ تیبی خۆم ہئیہ و، دنیا کہی منیش وہ کو ہی ئہ وان بہ خیرایی و لہ پر دہروو خیت. ئیتر دہ بی ج سوو دیک لہ دنیا تایہ تی یہ کہی تمہ نہ کورتہ کہ مدا بیئت!؟

بہ نوروی قورئانی پیروز بۆم دہر کہوت کہ ئہم دنیا تایہ تی یہی من و خہ لکی: خانہ یہ کی کاتی یہ بۆ بازار گانی .. میوانخانہ یہ کہ ہہ سوو رۆژنیک لہ میوان پر دہ بیئت و پاشان خالی دہ بیئتہ وہ .. بازارنکی سہر رینگاہ بۆ ئہ وانہی کہ دین و دہرۆن .. کئییککی کراوہی بہ دیہینہری وینہ کیئشہ کہ دانستی خوای گہورہ نووسین و کوژاندنہ وہی بہ ویستی خۆی تیدا دہ کات .. ہہ موو بہ ہاریکیشی نامہ یہ کی نہ خشاوی رازا وہیہ .. ہاوینہ کانیشی چامہ یہ کی ہۆنراوہی بہ سۆز و رہنگینہ .. چہند ئاوینہ یہ کی ہہ میئشہ نوئی بووی ئہوتۆبہ کہ دہرہ و شانہ وہی ناوہ جوانہ کانی کردگاری شکۆمہ ندیان تیدا دہرہ کہ ویت .. باخچہ و کیلگہی تیدا چاندنی تۆوی ئہو دنیاہ .. گولدانہ میہرہ بانہی خواوہ ندہ .. کار گہ یہ کی کاتی یہ بۆ ئامادہ کردنی ئہو تابلۆ پەرورہ دگاری یہ ہہ میئشہ بیانہی کہ لہ جیہانی ہہ تاہہ تایی و نہ مریدا پیشان دہ درین!

ئیتز منیش، کہ ئہمہم بینی، لہ لایہ نی خۆمہ وہ شو کرانہی زۆرم پیشکەشی خواوہ ندی بہ دیہینہری بہ خشندهم کرد بۆ ئہ وہی کہ دنیاہی لہ سہر ئہم شیوہ بہ دی ہینا وہ!

بہ لام ئہو "خۆشہ ویستی" یہی کہ بۆ ئہ وہ لہ ناخی مرۆفدا جینگیر کراوہ تاکو بۆ دوو پرووہ جوانہ کہی دنیا بہ کاری بہینیت، کہ دہ پروانہ ناوہ جوانہ کانی خوای گہورہ و پۆزی دواہی، کہ چی مرۆف نیشانہ کہی نہ پینکا و بہ ہہ تہدا چوو کاتی کہ ئہو خۆشہ ویستی یہی لہ جینگای خۆیدا بہ کار نہ ہینا و بہرہ و پرووہ ناشیرینہ زیانہ خشہ کہی سئہمی دنیا و ہری چہر خانہ. بۆیہ فہر موودہ پیروزہ کہی پیغہ مہری ئازیزی ﷺ تیدا ہاتہ دی کہ دہ فہر موئی: "حب الدنيا رأس کل خطیئة" (۱) (۲).

(۱) پروانہ: (ضعیف الجامع الصغیر زیادہ: ۲۶۸۱). (وہر گتیر)

(۲) بریسکہ کان، بریسکہی بیست و شہ شہم، ل: ۴۶۲-۴۶۸.

سالی ۱۹۲۱ز/۱۳۳۹ک

□ رینمای قورنانی پیروز

(دوای ئەو هی که له "دیلی" گه پامه وه، به درێزایی دوو سال له ژبانی ئەسته مبولم - سەر له نوێ - بێ ناگایی سهری تی کردبوومه وه. چونکه باری پامیاری ئەو کاتهی ئەوئی و تهوژمه کانی، زهین و بیری منیان شپهزه و په رته وازه کرد و سه رقائیان کردم به خۆیان هوه و، نه یانه هشت ئاورپیک به لای خۆمدا بدهمه وه و به قوولی له خۆم ورد بيمه وه. رۆژنیکیان له شوینیکی به رزی گۆرستانی "ئه بوو ئەبیووبی ئەنصاری" دا - خوای لێ پازیبی بیت - که به سهر دۆلێکی قوولدا ده پروانی، دانیشتبوم و سه رنجم له و ئاسۆیان هیه ده و روبه ری ئەسته مبول دەدا.

کتوپر دنیا تایبه تی به که ی خۆم و اهاته پیش چاو که له سه ره مه رگدا بیت! چونکه له ئەندیشه مدا وام هه ست ده کرد که له هه ندی لامه وه رۆحم ده کیشریت! منیش له بهر خۆمه وه وتم: ئایا بلێیت نوو سراوی سه ر ئەم کیلانه بۆ ئەم جووره ئەندیشه انه هانیان دایبتم؟

ئه مه م وت و، پرووی خۆم له و ئاسۆ دووران هه ره چه ر خاند و پروانیمه گۆرستانه که. له م کاته دا ئەم واتایه خرایه دلمه وه که:

"ئه م گۆرستانه ی چوار ده ورت سه د ئەسته مبولی تیدا یه؛ چونکه سه د جار ئەسته مبولی تیدا رۆکراوه! دانستی خوا وه ندی به توانا و دانایش که دانیش تووانی ئەسته مبولی لیره دا خالی کردوه ته وه، هه رگیز تۆ له وان جیا ناکاته وه و ده بی تۆش وه ک ئەوان برۆیت و ئیره به جی بهیلت!"

به م خه یاله سامنا که وه گۆرستانه که م به جی هیشته و، پۆشتمه ناو ژوورینکی به چووک له مزگه وتی "ئه بوو ئەبیووبی ئەنصاری" دا، که پیشتر زۆر جار ده پۆشتمه ناوی.. له وئی بیرم له خۆم کرده وه.. بۆم ده ر که وت که من له سنی لاوه میوانم. چونکه هه ره وه ک له م ژووره به چکۆله یه دا میوانم، به هه مان جوور له ئەسته مبولیشدا، ته نانه ت له دنیا شدا میوانم و ده بی برۆم و به جی بهیلم! خو دیاره میوانیش ده بی بیر له رینگا و

سہ فہری خۆی بکاتہوہ و مشووری بۆ بخوات! بہ لئی ہەر وہک لہم ژوورہ بچوو کہ دەرۆمہ دەرہوہ و چۆلی دە کہم، بہ ہہمان شینوہ رۆژنیکیش دیت کہ لہ ئەستەمبوول دەرۆمہ دەرہوہ و بہ جینی دەہیلیم، ہەر وہک دەبئی رۆژنیک بیتہ پینشہوہ کہ ئەم دنیایەش بہ جینی بہیلیم!

خەفەت و ئازاریکی لیل و تەماوی لہم حالەدا خۆی ھاویشتە سەر دل و بیر و ئەندیشەم! چونکہ بئی گومان کہ من کاتیئک ئەستەمبوول بہ جینی دەہیلیم تەنہا لہ ژمارە یەکی کہمی ھاوپی و دۆست و خۆشەویستام دانابپیم، بە لکو لہ ہەزاران دۆست و خۆشەویستی ئەستەمبوول دوور دە کہومەوہ. تەنانەت کاتی کہ لہم دنیا جوانە دەر دەچم، ہەزاران بە لکو سەدان ہەزاریان لہ دواي خۆم لئی بہ جینی دەہیلیم!

بەم حالە و بە دەم خەفەتہوہ جارینکی تر رۆشتەوہ بۆ ہەمان شوینی ناو گۆرستانە کہ. ئەم جارەیان دانیشتوانی ئەستەمبوولم وەک چەندین تەرم ہاتنە پینش چاو کہ ہەلسابنە سەر پی و بہریندا بپۆن! بہ وینە ی ئەو ئە کتەرانی کہ خۆیان مردوون، کہ چی لہ فیلمە کانی سینەمادا - چونکہ بہ نیازی وەرگرتنی پەند و عیبرەت جار بە جارینک دەرۆشتە سەیریان - دەر دە کہون و دەجوولینەوہ!

ئەندیشەم پئی وتم: مادەم ہەندیک لہم تەرمانە ی کہ ئیستا لہم گۆرستانەدا نوستوون، دە گوینجی وەک ئە کتەرە کانی سینەما دەر بکہون و بچوولینەوہ، کہ واتە بیر لہو خەلکانەش بکہرہوہ کہ دینە ناو ئەم گۆرستانە و ہەر لہ ئیستاوہ وا دا بئی کہ رۆشتوونەتە ناو گۆرہ کانیانەوہ! کہ واتە ئیستا ہەموو ئەوانە تەرمن و دەجوولینەوہ!

لہم کاتەدا کہ من بہم خەفەت و بارە ئازار بەخشەوہ دەتلامەوہ، لہ نا کاودا بہوئی نووری قورئانی پیرۆز و، بہ رابەریی شینخی گەیلانی - قُدَس سِرُّہ - نورینکی خۆش و بہتام و لەزەتم لہ قورئانی پیرۆزہوہ بہ ہاناوہ ہات کہ ئەو حالەتہ خەفەت بزوینە ی لہ ناو برد و، گەشاندمیہوہ و، دلئی خۆش کردم. چونکہ ئەو نوورە ی کہ لہ قورئانی پیرۆزہوہ ہات بہ ہاناوہوہ و لہ پروی دلما کرایەوہ، ئەمانە ی خوارەوہ ی یاد خستەوہ:

لہ دەمی دیلیت لہ کۆسترا یەک دوو ئەفسەری دیلی ھاوپیئت لہ گەلدا بوون و، بہ دلنیاییشەوہ دەرانی کہ رۆژنیک دیت ہەموویان دە گەرینەوہ بۆ ئەستەمبوول.

خۆ ئە گەر ئەو کاتە یە کێکیان لێی بېرسیتایە:

" ئایا لێرە دەمێنیتەوێ یان دە گەریتەوێ بۆ ئەستەمبوول؟ "

بێ گومان - ئە گەر نەختیک هۆش و ژیریت بېوایە - بەو پەری شادمانی و خۆشحالی یەوێ پۆشتنەوێ بۆ ئەستەمبوول هەلە پێژارد. چونکە لە نێوان هەزار دۆست و خۆشەویست و هاوڕێدا نۆسەد و نەوێ و نۆیان لەوین، بەلام لێرە دا مە گەر یەك دوانیکیان لە گەلدا بن، کە ئەوانیش بە دلتیایەوێ دە گەریتەوێ بۆ ئەوێ. واتە پۆشتنەوێ بۆ ئەستەمبوول هیچ نایتە مایە خەفەت و ئازار..

خۆ وا هاتیتەوێ، لە ولاتی دوزمان و شەو گارە دوور و درێژە پەش و تاریکەکانی و زستانە سارد و سەرکە ی رزگارت بوو، گەیشیتەوێ ئەو ئەستەمبوولە جوان و خەملاوێ کە دەلێی "بەهەشتی سەرپووی زەوی" یە. ئایا هیشتا بەمە پزازی ناییت و شوکری خوای گەرە ی لە سەر ناکەیت!؟

بە هەمان جۆر، لە سەدا نەوێ و نۆی خۆشەویستانی درێژی تەمە نیش، هەر لە منالیتەوێ تانیستا، کۆچیان بۆ ئەو گۆرستانە کردووە کە بە پوالت ترسناک دیارە. خۆ ئە گەر یەك دوانیکیان لە دنیا دا مابن، ئەوانیش لە پۆشتدان بۆ ئەوێ. کەواتە مردنت جودایی و لیکدا پەران نی، بەلکو لە پاستیدا پێ شادبوون و بەیەك گەیشتنەوێ بە لە گەل ئەو خۆشەویستانە تدا..

بەلێ، "گیان" ی نەمری ئەوان هەندیکیان هیلانە رووخواوە کە ی ژیر زەوی یان یە جێ هیشتووە و لە گەشتی ناو ئەستێرە کاندان و، هەندیکێ تریشیان لە ناو چینه‌کانی جیهانی بەرزەخدا دەژین.

بەم جۆرە ئەو نوورە ی کە لە قورئانی پیرۆزەوێ هات بە هانامەوێ و لە پووی دلتدا کرایەوێ، ئەمانە ی سەرەوێ یاد خستەوێ.

"قورئان" و "ئیمان" ئەم پاستی یەیان بە جۆریکی هیندە بەهیز و گومان پەر چه سپاندووە کە ئە گەر کە سێک "دل" و "گیان" ی خۆی لە دەست نەدا ییت، یاخود نوومی گومرایی نەبوو ییت، وەك بە چاو بیبینیت ئاوا باوەر بەم پاستی یە دەهینیت و هەستی یێ دە کات..

چونکه ئەو خواپه‌ی که بۆ ئاشکرا کردنی که‌ره‌م و میهره‌بان‌یی په‌روه‌ردگاریتی‌یه‌که‌ی، ئەم جیهانه‌ی به‌لوتف و سۆزی خۆی و نیعمه‌ته‌له‌ژماره‌ نه‌هاتوو‌ه‌کانی رازاندوو‌ه‌ته‌وه‌و، پارێزگاریی هه‌موو شتیکی بوونه‌وه‌ر ته‌نانه‌ت شته‌ بچوو‌که‌ هه‌نده‌کی‌یه‌کانی وه‌ک تۆوی پرووه‌ک و دره‌خته‌کانیش ده‌کات..

ئاشکرایه‌ ئەم به‌دیهینه‌ره‌ میهره‌بان و به‌خه‌شنده‌یه، نایه‌وینت ئەو مرۆفه‌ی که‌ رینکوپینکترین و رینزینگیراوترین و گرنگترین و خۆشه‌ویست‌ترینی به‌دیهینه‌راوانیه‌تی، هه‌روا به‌ بێ دواپۆژ و بێ به‌زه‌ییانه‌ له‌ناو بیات و به‌ له‌ ناوبردنی هه‌میشه‌یی بیفه‌وتینیت - وه‌ک له‌ رواله‌تدا وا ده‌رده‌که‌وینت - به‌لکو به‌ پێچه‌وانه‌وه‌، هه‌روه‌ک چۆن جووتیار تۆوی ده‌غل و دان له‌ زه‌ویدا ده‌چینیت تاکو له‌ شیوه‌ی ژیانیکی تری وه‌ک گوته‌گه‌مدا دروست بکریته‌وه‌، خواوه‌ندی میهره‌بانیش که‌ مرۆف بۆ ماوه‌یه‌کی که‌م ده‌خاته‌ ژیر خاکی ده‌روازه‌ی چوونه‌ ژووره‌وه‌ی جیهانی پر له‌ میهره‌بان‌یی و به‌زه‌ییه‌وه‌، بۆ ئەوه‌یه‌ که‌ له‌ ژبانی دواپۆژدا ئەو مرۆفه‌ به‌روبوومی خۆی به‌خه‌شیت.

پاش ئەوه‌ی که‌ ئەم ئاگاداری‌یه‌م له‌ قورئانی پیرۆزه‌وه‌ وه‌رگرت، له‌ ئەسته‌مبوول زیاتر دل‌م به‌و گۆرستانه‌ ده‌کرایه‌وه‌و، گۆشه‌گیری و ته‌نیاپیشم له‌ تیکه‌لاویی خه‌لکی گه‌لنی بێ خۆشتر بوو!

هه‌ر ئەمه‌ش بوو که‌ هانی دام جینگایه‌ک بۆ گۆشه‌گیری بدۆزمه‌وه‌ له‌ "صاری‌یه‌ر"دا که‌ به‌رزاییه‌ که‌ به‌سه‌ر ده‌ره‌ندی "بسفۆر"دا ده‌روانیت. ئیتر بۆ خۆم له‌وئ داده‌نیشتم و، شینخی گه‌یلانی - خوای لێ رازی بیت - له‌ رینی کتیپی "فتوح الغیب"ه‌وه‌ بوو به‌ مامۆستا و پزیشک و رابه‌رم و، "ئیمامی ره‌ببانی"یش - خوای لێ رازی بیت - به‌هۆی "مه‌کتوبات"ه‌ که‌یه‌وه‌ بوو به‌ مامۆستایه‌کی دلده‌ره‌وه‌ی به‌سۆزم.

به‌م جوهره‌، منه‌تباری و په‌زنامه‌ندی‌یه‌کی ته‌واوم به‌ پیری و دوور که‌وتنه‌وه‌م له‌ رابواردن و چێژه‌ شارستانیتی‌یه‌کان و خۆکشانه‌وه‌م له‌ ژبانی کۆمه‌لایه‌تی ده‌رپری و، شوکرانه‌بژیری‌یه‌کی زۆرم له‌ ده‌رگانه‌ی خوای گه‌وره‌دا پێشکه‌ش کرد^(۱).

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۴۷۳-۴۷۶.

□ قەيرانىكى رۇحىي سەخت

(لە سالى "۱۳۳۹ك" دا بە قەيرانىكى رۇحىي سەخت و دژواردا تىپەرىم و، نىگەرانى يەكى ترسناك و پشيوى يەكى فىكرىي مەترسیدار هاته رېم. لەو كاته دا زۇر بە توندى هانام بۆلای شىنخى گەیلانى برد، ئەویش بە هیممەتى خۆی و كىئىيى "فتوح الغیب" هەكى فریام كەوت. بە رادە يەكى وا كە ئەو نىگەرانى و پشيوى يەم تىپەراندى^(۱).

□ يە كخستنى قىبلە لە "قورئان" دا يە!

(سى سال پىش ئىستا چەند زللە يەكى توند و بەهیز لە سەر و گوئىلاكى "سەئىدى كۆن" ى بى ئاگا وە شىئران. ناچار بىرى لە كىشەى "مردن راست و رەوايە" كرده وە، بىئىي كە سەرتاپا لە ناو قور و لىتاودا نوقم بووە..

لە تاوا هاوارى فریاگوزارى لى هەتسا و بە دوای رىنگای دەربازبوون و كەسىكى فریاگوزاردا دەگەرا كە دەستى بگرت و لەو بارە پەرىشانە رزگارى بكات. ئىنجا ئەو رىنگایانەش كە بۆ ئەم مەبەستە دۆزىنە وە لە ناو خۆياندا جىاجىا و جۆراو جۆر بوون! بۆ يە سەرسام ما و لە تاوا دەستى دا يە كىئىيى "فتوح الغیب" ى شىخ عەبدولقادرى گەیلانى - خوای لى رازى بىت - و بە گەش بىئىيە وە كرىدە وە. يە كسەر ئەم دەستە وازە يە تىدا بەدى كرد كە دەفەرموئ:

"أنت في دار الحكمة فاطلبُ طبيياً يداوي قلبك"^(۲)!

ئەمەم زۇر بە لاوە سەير بوو! چونكە من ئەو كاتە لە دەزگای "دار الحكمة الإسلامية" دا ئەندام بووم! وەك بلىئى بۆ ئەو هاتبە ناو ئەم دەزگایە وە كە زامە كانى نەتە وەى ئىسلام سارپژ و چارەسەر بكم، كە چى خۆم لە هەموو كەسىك نەخۆشتر بووم و زياتر پىئوستم بە دەرمان و چارەسەر هەبوو! خۆ ديارە دەبى مرؤفى نەخۆش پىش هەموو كەسىكى تر مشوورى خۆى بخوات و چارەسەرى خۆى بكات.

(۱) برىسكە كان، برىسكەى هەشتەم.

(۲) دەقى ئەو دەستە وازە يە بەم جۆرە يە: "يا عباد الله! أنتم في دار الحكمة، لايد من الواسطة، اطلبوا من معبودكم طبيياً يطب أمراض قلوبكم، مداوياً يداويكم". پروانە: "الجلس الثاني والستون" ص ۳۰۶ ط دار الكتاب العربي. لە كىئىيى: (الفتح الربانى) ى شىنخى گەیلانى كە لە چاپە پىشووە كاندا لە گەل كىئىيى (فتوح الغیب) دا پىنكە و بەم نارەى دووهم چاپ دەكران.

به‌لئی، شیخ پیی وتم: تۆ نه‌خۆشیت.. پزیشکینک په‌یدا بکه با چاره‌سهرت بکات!
 وتم: ئە‌ی شیخی به‌پزیم! تۆ ببه به‌پزیشکم.

ئیت‌ده‌ستم دایه‌خویندنه‌وه‌ی ئە‌و کتیبه‌به‌چه‌شنیک که‌وا بزائم‌رووی‌گوفتاری
 راسته‌وخۆ‌ئاراسته‌ی من‌ده‌کات.. له‌راستیدا شیوازی‌گوفتاری کتیبه‌که‌زۆر‌توندوتیز
 بوو، غروور و له‌خۆبایی بوونی منی تینکده‌شکاندو، گه‌لئی نه‌شته‌رگه‌ریی قوولئی له‌ناو
 ده‌رووندا ئە‌نجام‌دا. بۆیه‌توانای به‌رده‌وام بوونم تیدا نه‌ما و برستم لئی بپرا. چونکه‌به‌و
 چاوه‌ده‌مپروانی‌یه‌گوفتاره‌کانی که‌ئاراسته‌ی منیان‌ده‌کات..

به‌لئی، به‌م‌چه‌شنه‌هه‌تا‌نزیکه‌ی ناوه‌راستی ئە‌و کتیبه‌م خویندنه‌وه، به‌لام نه‌متوانی چیی
 تر له‌سه‌ری به‌رده‌وام یم و ته‌واوی بکه‌م. بۆیه‌کتیبه‌که‌م خسته‌وه‌جیئ خۆی.. که‌چی
 پاش تیپه‌رپروونی ماوه‌یه‌که‌هه‌ستم کرد‌ئازاره‌کانی ئە‌و نه‌شته‌رگه‌ری و زامانه‌کۆتایان پیی
 هاتووو، چه‌ن‌دین‌چیژ و له‌زه‌تی سه‌یر و سه‌رسوورپه‌ینی رۆح‌ییان له‌شویندا به‌جی
 ماوه‌! ئە‌نجا گه‌رامه‌وه‌سه‌ری و، خویندنه‌وه‌ی کتیبه‌که‌ی مامۆستای یه‌که‌مم ته‌واو
 کردو، گه‌لئی سوودی مه‌زئم لئی ده‌ست‌که‌وت و، چه‌ند کاتیکی دوور و درێژ‌خایه‌نم
 له‌گه‌لدا برده‌سه‌ر که‌تایاندا گویم له‌ویرد و مونا‌جاته‌نهرم و خاوینه‌کانی ئە‌و
 مامۆستایه‌ده‌گرت.

پاشان کتیبی "مه‌کتووبات"م که‌وته‌ده‌ست، که‌هی "ئیمامی ئە‌حمه‌دی فاروقیی
 سه‌ره‌ندی"^(۱)ی نوینکاری هه‌زاره‌ی دووه‌مه.

به‌نیازی خیر و گه‌شبینی‌یه‌کی خاوینه‌وه‌ده‌ستم دایین و کردمه‌وه.. یه‌کسه‌ر شتیکی
 سه‌یرم تیدا بینیی! چونکه‌له‌دوو‌نامه‌ی ئە‌و کتیبه‌دا وشه‌ی "میرزا به‌دیعوز زمان" به‌کار
 هاتبوو! منیش وام‌هه‌ست کرد که‌له‌گه‌ل منی بیئت و به‌ناوی خۆمه‌وه‌بانگم بکات،
 چونکه‌باو‌کم‌ناوی "میرزا" بوو، هه‌ردوو‌نامه‌که‌ش ئاراسته‌ی "میرزا به‌دیعوز زمان"
 ناویک کرابوون!

(۱) ئیمامی په‌ببانی: ئە‌حمه‌دی کوری عه‌بدوڵله‌حه‌دی فاروقی (۹۷۱-۱۰۳۴ ک) خه‌لکی هیندستانه.
 نوینکاری لایین بووه‌له‌سه‌ره‌تای هه‌زاره‌ی دووه‌می کۆچیدا. زانایاکی یه‌کجار به‌توانا و خاوه‌نی
 ده‌روونیکي پاك و ئیخلاصیکي که‌م‌وینه‌و رۆحیکي په‌روه‌رده‌کراو بووه‌له‌به‌ندایه‌تیدا بۆ‌خوای‌گه‌وره.
 رووبه‌رووی ئە‌و ئاشووبه‌پراوه‌ستا که‌له‌هیندستان بۆ‌له‌ناوبردنی ئیسلام هه‌لگیرسا، توانی ده‌ولت
 بگێرینه‌وه‌بۆ‌باوه‌شی ئیسلام. چه‌ند به‌ره‌میکي به‌جی هیشتوو، به‌ناوبانگه‌که‌یان "مه‌کتووبات"ه. (وه‌رگێز)

له‌بهر خۆمه‌وه و تم: سبحان الله! ئەم نامەیه پراسته‌و خۆ له‌گه‌ل منیه‌تی!
چونکه سه‌عیدی کۆن به نازناوی "به‌دیعووزمان" ناسرابوو. خۆ هه‌ر چه‌نده جگه له
"هه‌مه‌دانی" - که له سه‌ده‌ی چواره‌می کۆچیدا ژیاوه - که سێکی ترم شك نه‌ده‌برد به‌م
نازناوه به‌ناوبانگ بوو بیست، که چی ئەم نامەیه ئەوه‌ی ده‌گه‌یاند که ده‌بێ که سێکی تری
غه‌یری "هه‌مه‌دانی" هاوسه‌رده‌می ئیمامی ره‌ببانیی سه‌ره‌ه‌ندی بوو بیست و، به‌م نازناوه
نامه‌که‌ی ئاراسته کرایست. ده‌شبیست حالته‌که‌ی ئەو وه‌ک هی من و ابو بیست، چونکه
ده‌رمانی ده‌رده‌که‌ی خۆم له‌و دوو نامه‌یه‌دا ده‌ست کهوت!

ئیمامی ره‌ببانی له‌و دوو نامه‌یه و چه‌ند نامه‌یه‌کی تر دا ئامۆژگاریی ئەوه‌ی ده‌کات
که: "قیبله‌ی روو تیکردنت بکه به‌یه‌ک"^(۱). واته شوین یه‌ک پێشه‌وا و رابه‌ر بکه‌وه و، به
غه‌یری ئەو رابه‌روه سه‌رقال مه‌به!

له‌پراستیدا ئەم ئامۆژگارییه له‌گه‌ل ئاماده‌یی و باری پۆحیی ئەو کاته‌مدا یه‌ک
نه‌ده‌کهوت. چونکه بیرم کرده‌وه له‌وه‌ی که ئایا شوین کامیان بکه‌وم؟ له‌ پشت سه‌ری
ئه‌میان‌ه‌وه برۆم یان ئەو؟

له‌پراستیدا گه‌لئێ سه‌رسام بووم و نه‌مه‌دزانی کامیان هه‌لبژێرم. سه‌رسامی یه‌که‌شم
زۆر خه‌ست و چر بوو، چونکه هه‌ریه‌که‌یان تابه‌تکاری و جازیبییه‌تی خۆی هه‌بوو. بۆیه
نه‌متوانی یه‌کیکیان هه‌لبژێرم و ده‌ست له‌وی تریان هه‌لبگرم!

کاتی من له‌م سه‌رسامی و چه‌په‌سانه‌ خه‌ست و چه‌رده‌دا ده‌تلامه‌وه، ختووره‌یه‌کی
ره‌حمانیم به‌ دلدا هات که پێی و تم:

سه‌ره‌تای سه‌رجه‌می ئەم پێگایانه و.. سه‌رچاوه‌ی ئەم هه‌موو جۆگه‌لانه و.. خۆری
ده‌رخشانی گشت ئەم هه‌ساره‌ گه‌رۆکانه، ته‌نها هه‌ر قورئانی پێرۆزه. که‌واته یه‌که‌خه‌ستی
پراسته‌قینه‌ی "قیبله" له‌ شوینکه‌وتنی "قورئانی پێرۆز" دایه. چونکه قورئانی پێرۆز به‌رزترین
رابه‌ر و خاوینترین مامۆستایه.

ئێ ئێ له‌و پێرۆزه‌وه پووم کرده‌ قورئان و، ده‌ستم پێه‌ گرت و، یارمه‌تی و فریاگوزاریم
ته‌نها له‌ قورئان وه‌ر گرت.

(۱) برواته: "مکتوبات الإمام الرباني"، المکتوب الخامس والسبعون ۸۷/۱، له‌ چاپه‌ عه‌ره‌بی یه‌که‌ی (دار
الکتاب العلمیه، لبنان)، یان ۲۲۱/۱ له‌ چاپه‌ فارسی یه‌ تازه‌که‌ی (انتشارات صدیقی، زاهدان). (وه‌رگێر)

خۆ توانا و لیھاتنی پەڕیشان و ناتەواوی من گەلسی لەو دەستەوسان و کۆتاترە که بتوانیت - وەك پیوست - لە پڕۆژە‌ی بە‌خۆرەمی ئەو پابەرە حەقیقی‌یە بنۆشیت، که وەك کانیاوینکی سەلسەبیل و ئاوی حەیات و ژیانە‌خەش وایە. بە‌لام بە‌فەزلی خودی پڕۆژە‌ی قورئان دە‌توانین ئەو پڕۆژە و سەلسەبیلە بۆ‌کەسانی "ئەهلی دڵ" و "خاوەنی حال" و، هەریە‌کەیان بە‌پینی پلە‌ی خۆی، پروون بکەینە‌و.

کەواتە "تە‌کان" و ئەو پرووناکی‌یانەش که لە قورئانی پیرۆزە‌و هە‌لگۆزران [واتە بە‌یامە‌کانی نوور] تە‌نها چە‌ند مە‌سە‌لە‌یە‌کی "زانستی" و "عە‌قڵی" نین، بە‌لکۆ‌لە‌گە‌ن ئە‌و شە‌دا بریتین لە چە‌ند مە‌سە‌لە‌یە‌کی "قە‌لبی" و "پ‌رۆ‌حی" و چە‌ند حالە‌تینکی "ئیمانی". واتە وە‌ك چە‌ند زانستینکی بە‌رز و بە‌نرخ‌ی خۆی و پە‌روە‌ردگاری (ان)^(۱).

□ هە‌نگاوان بە‌رەو "سە‌عیدی نوێ"

(لە ئە‌ستە‌مبوول و لە مانگی رە‌مە‌زانی پیرۆزدا پروودا‌وینکی می‌سالیم دی. ئە‌و کاتە من هێشتا "سە‌عیدی کۆن" و سە‌رقالی فە‌لسە‌فە‌ بووم و، لە‌و هە‌دا بووم بگۆ‌ریم بە "سە‌عیدی نوێ".

لە‌و کاتە‌دا سە‌ر‌نجم لە‌و سنی رێ‌بازە‌ی کۆتایی سوورە‌تی "فاتیحە" دا که بە: ﴿اَلْعَمَلُ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ ئاماژە‌یان بۆ‌کراو.

لە‌م سە‌ر‌نجدانە‌و، ئە‌و پروودا‌وە ئە‌ندێشە‌یە‌م دی که زۆ‌ر لە "خە‌ون" دە‌چوو، کاتی خۆ‌یشی لە‌ کتێ‌بی "چە‌ند بڕیس‌کانە‌و یە‌ك" دا لە‌ شینۆ‌ی گە‌شتینکی ئە‌ندێشە‌ییدا و بە‌ پە‌خشانینکی لە‌ شیعەر‌چوو تۆ‌مارم کرد. وائێ‌ستا کاتی پروونکردنە‌و و لێ‌کدانە‌و‌ی هاتوو، چونکە‌ تیشکی پرووناکی دە‌خاتە‌ سەر ئە‌و راستی‌یە‌ ناوبراو:

خۆ‌م لە‌ ناو‌ه‌راستی دە‌شتایە‌کی گە‌لسی گە‌ورە و فراواندا بین‌یە‌و، هە‌وری تاریک و رە‌ش پرووی ئاسمانی دا‌پۆ‌ش‌یبوو، هە‌موو شو‌ینینکی سەر زە‌وی تە‌نگە‌نە‌فە‌سیی تێ‌دا زال بوو، بە‌ ئاسانی هە‌ناسە‌ نە‌دە‌درا و وە‌خت بوو مرو‌فی تێ‌دا ب‌ج‌ن‌ک‌یت. نە‌ س‌ر‌و‌ه‌یە‌ك هە‌بوو، نە‌ پرووناکی‌یە‌ك، نە‌ ئاوێ‌ك.. وام گومان دە‌برد که سەر‌زە‌وی لە‌ در‌ندە‌ و ئازە‌لی زیانە‌خەش پ‌ر‌بوو.

(۱) مە‌کتوبات، مە‌کتوبی بیست و هە‌شتم، ل: ۵۹۵-۵۹۸.

له‌و کاته‌دا ئەوه‌م به‌ دل‌دا هات که رووه‌که‌ی تری زه‌وی سرروه‌یه‌کی فینک و ئاویکی سازگار و پروناکی‌یه‌کی گه‌لنی جوانی لسی‌یه. که‌واته‌ چارنی‌یه‌ ده‌بیست برۆم بۆ ئەو لایه‌ی که‌ ئەمانه‌ی تێدان.. پاشان خۆم وا بینی‌یه‌وه‌ که‌ به‌ ویستی خۆم بۆ ئەوی ده‌رۆم..

رۆشتمه‌ ناو ئەشکه‌وتیکه‌وه‌ له‌ناو زه‌ویدا که‌ له‌ تونیلی ناو چیاکان ده‌چوو، پێم گرته‌به‌ر و رۆشتم. ده‌مبینی پێش من که‌سانی زۆری تر به‌م پێگایه‌ی ژێر زه‌ویدا گوزه‌ریان کردووه‌، به‌لام بێ ئەوه‌ی رۆشتمه‌ که‌یان ته‌واو بکه‌ن، له‌ په‌لوپۆ که‌وتوون و له‌ جیبی خۆیاندا هه‌ناسه‌یان سوار بووه‌ و خنکاوان، چونکه‌ جێ پێ‌یایم ده‌بینی و جار به‌ جاریش ده‌نگی هه‌ندیک‌یایم ده‌هاته‌ گوئی، به‌لام هینده‌ی نه‌ده‌خایاند ئەو ده‌نگه‌ش ده‌بپرا و کپ ده‌بوو.

ده‌سا ئە‌ی ئەو هاو‌رپه‌یه‌ی که‌ ئەویش به‌ ئەندیشه‌ی خۆی له‌م گه‌شته‌ ئەندیشه‌یه‌دا به‌شداریم ده‌کات!

ئەو زه‌وی‌یه: "سروشت" و "فەلسەفە‌ی سروشتی‌یه" ..

تونیله‌ که‌ش: ئەو رێبازه‌یه‌ که‌ پێ‌هوانی فەلسەفە‌ بۆ مه‌به‌ستی گه‌یشتن به‌ "راستی" به‌ بیری خۆیان برپویانه‌ ..

جێ پێ‌کانیش جێ پێ‌ی فەیلە‌سووفه‌ به‌ناوبانگه‌کانی وه‌ک: "ئەفلاتوون" و "ئهرستۆ"^(۱) ..

ئەو ده‌نگانه‌ش که‌ ده‌هاتنه‌ گویم: ه‌ی بلیمه‌ت و مرۆفه‌ زیره‌ که‌کانی چه‌شنی "ئیسین سینا" و "فارابی" بوون ..

(۱) له‌گه‌ر ده‌ئیت: جا تو چیت تاكو زوران له‌ گه‌ل ئەو مرۆفه‌ به‌ناوبانگانه‌دا به‌گريت؟ ئایا وه‌ک مینشیکیش ده‌بیت تاكو له‌ گه‌ل ئەو هه‌لۆپانه‌دا به‌فريت؟

مینش ده‌ئیم: ماده‌م مامۆستا‌یه‌کی ئەزه‌لیم هه‌یه‌ که‌ قورئانی پیرۆزه‌، ئەوا له‌ پێ‌ی گه‌یشتمدا به‌ "راستی و زانست" به‌ ئەندازه‌ی باله‌ مینشیکیش خۆم به‌ ناچار نازانم با‌یه‌خ به‌و هه‌لۆپانه‌ بده‌م که‌ قوتایی ئەو فەلسەفه‌یه‌ن به‌ گو‌مرایی چه‌په‌ل بووه‌ و، شوێنکه‌وته‌ی ئەو ژیری‌یه‌ن که‌ دوو چاری ده‌ردی گو‌مانه‌ .. که‌واته‌ هه‌ر چه‌نده‌ پله‌م له‌وانه‌ نزمتر بیست، به‌لام مامۆستا‌کانی ئەوان به‌ چه‌ندین پله‌ی له‌ژماره‌به‌ده‌ر له‌ خواروی مامۆستا‌که‌ی منوه‌ن. به‌ سایه‌ی مامۆستا‌که‌مه‌وه‌، ئەو ماده‌هه‌یه‌ی که‌ ئەوانی به‌ ته‌واوی له‌ خۆیدا نو‌قم کرد، نه‌یتوانی بنی پینشم ته‌ر بکات! به‌تێ، سه‌ربازیک که‌ فه‌رمانی پادشایه‌کی مه‌زنی پێ‌ بیست، ده‌توانیت کاری وا‌ له‌نجام بدات که‌ "موشرێک" لای پادشایه‌کی به‌جوك هه‌ر گیز نه‌توانیت ئەنجامی بدات. (دانه‌ر)

به‌ئێ، هه‌ندی "وته" و "یاسا"ی "ئین سینا"م له هه‌ندی جیدا ده‌بیست، به‌لام به ته‌واوی ئه‌و ده‌نگانه ده‌په‌چران و نه‌ده‌مان و نه‌یانده‌توانی پتر به‌ره‌و پینش به‌رۆن، واته ده‌خنکان!

به هه‌ر حال، وا من هه‌ندی له‌و راستی‌یانهم به‌رۆن کردیته‌وه که له ژیر په‌رده‌ی نه‌ندیشه که‌مدان، تا‌کو هه‌ندی تاسه‌مه‌ندیی چاوه‌روانی کردنت له‌سه‌ر شان سووک بکه‌م..

وا ئیستاش به‌و باسی گه‌شته نه‌ندیشه‌یه که‌م ده‌گه‌ریمه‌وه:

کاتی من له‌رۆشتندا به‌رده‌وام بووم، کتوپر دوو شتم هاتنه‌ ده‌ست:
یه که‌میان:

گلۆپینکی کاره‌بایی بوو که تاریکیی چر و نه‌ستووری ژیر زه‌ویی ده‌ره‌وانده‌وه.
دوو هه‌میان:

ئامیرینکی مه‌زن بوو، به‌ردی گه‌وره گه‌وره‌ی وه‌ک چیاکانی له‌توپه‌ت ده‌کرد و رینی به‌و ده‌کردمه‌وه.

له‌و کاته‌دا ئه‌وه‌م به‌گویدا درا که: ئه‌م چرا و ئامیره‌ت له‌گه‌نجینه‌ی قورئانی په‌رۆزه‌وه پین به‌خه‌شراوه.

به‌م چه‌شنه، ماوه‌یه‌ک رۆشتم تا‌کو گه‌یشتمه دیوه‌که‌ی تر. ده‌بینم له‌وئێ، له‌ ئاسمانی‌کی سافی بێ هه‌وری سامال و جواندا خۆر هه‌له‌هاتوو و، رۆژیش به‌هاریکی خۆشی سه‌فا به‌خه‌شه و، سه‌روه‌ی هه‌وايش وه‌ک گیانی به‌به‌ردا کرایت هه‌تی ده‌کرد و، ئاوی سازگاریش له‌کانیاوه‌کانه‌وه به‌خوڕ ده‌هاته‌ خوارئێ..

به‌کورتی: جیهانی‌کم دی که به‌خۆشی و شادی و کامه‌رانی خه‌ملا‌بوو. منیش سوپاس و شوکرانه‌ی زۆرم پینشکه‌شی خوای گه‌وره‌ی خۆم کرد.

پاشان سه‌یری خۆم کرد.. بینیم خاوه‌نی خۆم نیم و، ناتوانم به‌سه‌ر ده‌روون و خودی خۆمدا زال و سه‌رکه‌وتوو بم و، یه‌کی‌ک هه‌یه‌تاقیم ده‌کاته‌وه..

کتوپر جاریکی تر خۆم له‌و ده‌شتاییه به‌رینه‌دا بینی‌یه‌وه و، دیسان هه‌وری په‌شی تاریک رووی ئاسمانی داپۆشی و، دنیا تاریک داها‌ت و، له‌ته‌نگه‌ نه‌فه‌سیدا وه‌خت بوو هه‌ناسه‌م به‌و نه‌دریت.

وام هه‌ست ده‌کرد که‌سیک هه‌یه بۆ‌رپیه‌کی ترم ده‌بات، چونکه‌ بینیم ئهم جارهبیان له‌سه‌ر پرووی زه‌وی بۆ‌لاکه‌ی تری ده‌پۆم نه‌ک له‌ناو تونبئه‌که‌وه.

له‌م پۆشته‌ی ئهم جارهمدا شتی گه‌لئێ سه‌یر و ده‌مهنی سامناکی زۆر ناوازه‌م دی که هه‌رگیز باس نا‌کرێن.. ده‌مینی ده‌ریا رقی لێم هه‌لساوه و زریان ده‌پێ‌ساندم و هه‌موو شتی‌ک ته‌گه‌ره‌ی ده‌هینایه‌ پێم، به‌لام ئهو ته‌گه‌ره و قورسایبانهم به‌ سایه‌ی ئهو هۆی گه‌شته‌ی که له‌ قورئانی پیرۆزه‌وه پێم به‌خشرابوو، له‌سه‌ر پێ بۆ‌لا ده‌برا و کارم بۆ ئاسان ده‌کرا..

به‌رده‌وام هه‌نگاوم ده‌ناو، پێم ده‌بری و، تهرمی گه‌شتیارانم له‌م لا و له‌و لای پینگادا ده‌بینی که یه‌ک له‌هه‌زاری گه‌شتیاران نه‌بێ که‌سی تر ئهو گه‌شته‌یان ته‌واو نه‌کردبوو! هه‌رچۆن بوو له‌ تاریکیی ئهو هه‌وره‌ چرانه‌ی که وه‌خت بوو مرفۆف بجنکێن، پزگارم بوو و، گه‌یشتمه‌ لاکه‌ی تری زه‌وی و، پرووبه‌پرووی خۆری راسته‌قینه‌ بوومه‌وه و، هه‌ناسه‌یه‌کی فینک و خۆشی ئاسووده‌م هه‌لکێشا و، ده‌ستم به‌ گه‌شت و گه‌ران کرد له‌و جیهانه‌دا که وه‌ک به‌هه‌شت و ابوو.

ئێتر سوپاسی خوای گه‌وره‌م کرد و، وتم: "الحمد لله".

پاشان ده‌بینم نایه‌لن لێره‌شدا بئینمه‌وه، چونکه‌ یه‌کی‌ک هه‌یه ده‌یه‌وێت پێیه‌کی ترم پیشان بدات. له‌به‌ر ئه‌وه، یه‌کسه‌ر برده‌یه‌وه دۆخی یه‌که‌م جار بۆ ده‌شتایه‌ به‌رینه‌که‌ی یه‌که‌م.

سه‌یرم کرد چه‌ندین شتی چه‌شنی پلیکانه‌ی کاره‌بایی له‌ به‌رزایی ئاسمانه‌وه داده‌به‌زنه‌ خواره‌وه و هه‌ریه‌که‌یان شیوه‌ و جۆریان له‌وانی تر جیاوازه، هه‌ندیکیان له‌ فڕۆکه‌ ده‌چوون و هه‌ندیکی تریان له‌ ئۆتۆمبیل و هه‌ندیکی تریش وه‌ک زه‌مبیله‌ شوپ کرابوونه‌وه. ئنجا هه‌ر که‌سی‌ک به‌پێی هێز و توانای خۆی بتوانی‌ت ده‌ست به‌ یه‌کی‌ک له‌وانه‌وه بگرێت ئه‌وا سه‌رده‌خری‌ت و له‌وئێ رزگاری ده‌بێت.

منیش سواری یه‌کی‌ک له‌و هۆکارانه‌ بووم. ده‌بینم له‌ ماوه‌ی یه‌ک خوله‌ کدا له‌ سه‌رووی هه‌ور و له‌سه‌ر چه‌ندین چیا‌ی سه‌وز و جوان و په‌نگیندام، ته‌نانه‌ت ئهو چیا‌نه‌ ئه‌وه‌نده‌ به‌رزن که هه‌وره‌کان ناگه‌نه‌ نیوه‌یان و، له‌ هه‌موو جیگایه‌ که‌وه جوانترین پرووناکی و ناسکترین سروه‌ و سازگارترین ئاو ده‌بینران و هه‌ستیان پێ ده‌کرا..

کہ بہ جوانی تماشای ہموو لایہ کم کرد، بینیم ئەو مەنز لگا نورانی یانہی کہ وەک پلیکانہ وان، لە ہموو شوینکدا ہەن. لە دوو گەشتہ کہی ترم لە پرووہ کہی تری زہویدا شتی وەک ئەمانەم دەبینی، بەلام ہیچم لە بارہیانہوہ نەدەزانی، وا ئیستا تیدہ گەم کہ ئەو مەنز لگایانہ ہی درہوشانہوی ئایەتہ کانی قورئانی پیرۆزن. جا:

رَبِّي يَه كەم: ہی گو مریانہ، کہ بہ: ﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾ ئامازہیان بۆ کراوہ و، رپیازی ئەوانیہ کہ بہرہو چەمکی "سروش" پییان خلیسکاوہ و بیری سروشتیہ کانیان ہەلگرتوہ. دیارہ ئیہوش ہەستتان کرد و بۆتان دەرکەوت کہ گەیشتن بہ "راستی" بہووی رپینی ئەم رینگایہوہ چەندہ کاریکی دژوار و پر لە گیرو گرفتہ.

رَبِّي دووہمیش: کہ بہ: ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾ ئامازہی بۆ کراوہ، رپیازی ہۆپەرستان و ئەوانیہ کہ "بەدیہیان" دەگیرنہوہ بۆ ہۆکارہ کان و کاریگەرییان دەدەنی و، دەیانہویت وەک دانایانی فەلسەفەیی گەرۆ کابەتی (الحکماء المشائون) تەنہا لە رپی "بیر" و "زیری" یەوہ بگەن بە راستیی ہموو راستیہ کان و ناسینی خوای گەورہ.

بەلام رپی سنیہم: کہ بہ: ﴿انْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ ئامازہی بۆ کراوہ، رپی راست و نورانی شوینکەوتوانی قورئانہ و، کورتترین و بێ مەترسی ترین و ئاسانترین رپیہ و، لە بەردەم ہموو خەلکیدا کراوہتەوہ تاکو بیگرنہ بہر و، رینگایہ کی ئاسمانی و پەحمانی و نورانیہ^(۱)!

□ سوننەتی پیغەمبەر ﷺ چرای ریتمایہ

(لەو رپی تاریکەیی کہ لە گەشتی ناو تاریکستاندا بریم، سوننەتہ پیرۆزہ کائیم وەک ئەستیرہ و چرا دەبینن. دەمبینی ہەریەک لە سوننەتہ کان و ہەریەک لە پریار و فەرمانہ کانی شەرع لە نیوان رپی تاریک و سەر لئی شیوینہ لە ژمارہ بەدەرہ کانددا دەرہوشینہوہ و، بە لادانیش لە سوننەت دەمبینی مرؤف دەبیت بە گالتە جاری شەیتان و، مەلبەندی وەہم و، کۆگای تەنگانہ کان و، ہەلگری چەندین باری قورسی چەشنی چیاکان، گەر شوینی سوننەت بکەو تايہ ہموو ئەمانہی لە کۆل دەبوو نہوہ.

(۱) وتەکان، وتە سیہم، ل: ۸۱۴-۸۱۷.

سوننەتە کاتم وەك چەندین پەت دەبینی بە ئاسماندا شۆر بوو بیتنەو، هەر کەسێ دەست بە شتیکیەو - با هەندە کیش بیت - بگریت، خۆی سەر دەخات و بەختەو وەریش بە دەست دەهینیت.

هەر وەها بە چاوی خۆم بینیم کە ئەو کەسە ی رەفتاری بە پینچەوانە ی سوننەتە و پشت بەو ژیری یە دەبەستیت کە لە نیوان خەلکدا باو، وەك ئەو ی بیەوئیت لە رینی هۆکارە کانی زەوی یەو بە هۆکارە کانی ئاسمانە کان بگات، بە چەشنی فیرەوئیت لێ دیت و عەقلى دەدۆرینیت، لەو هەدا کە وتی:

﴿يا همامان ابن لي صرحاً﴾ (غافر: ۳۶)..^(۱)

(کاتی ئەم "سەعید" هەژارە ی دەرگانی خواتێدە کۆشالە دۆخی "سەعیدی کۆن" دەربچیت، دڵ و ژیریم لە بەرامبەر زریانیکى مەعنەوی سامناک و لە ناوێندی راستی یە کاندایەریان پێ کەوت و تلۆر بوونەو..)

چونکە لەو کاتەدا وا هەستم دەکرد کە وەك بلیی دڵ و ژیریم تاوئیک لە ئاسمانەو دە کەوئە خوارەو بەرەو زەوی و تاوئیکى تریش لە زەوی یەو بەرەو ئاسمان بەرز دەبنەو! بەهۆی ئەو ی کە لە لایە کەو کەس رابەرم نەبوو، لە لایە کى تریشەو دەروونی بەدخوایم لە خۆی بای بوو..

جالەو کاتەدا کە من لەم دابەزین و بەرزبوونەو یەدا بووم، هەریەك لە سوننەتە پیرۆزە کانی یغەمبەر ﷺ، و، رەچاو کردنی ئاسایی ترین رەویە ی ئەوم وەك قیبلەنمایەك بینی کە رۆوکاری کەشتی یە کانی ناو دەریا دەستنیشان دەکات، و، دەمبینی کە هەریە کەیان وەك چرایەك وایە چەندین رینی تاریک و زیانبەخشی لەژمارە بەدەر رۆوناک دەکاتەو.

کاتی ئەو گەشتە رۆحی یەمدا لە ژیر پالە پەستۆی چەندین گوشار و کۆلی گەورە و قورسدا ماندوو دەبووم، هەتا شوین ئەو مەسەلانە ی سوننەتی پیرۆز دەکەوتم کە پەیوەندیان بەو بارە رۆحی یەمەو هەبوو، هەستم بە لەش سووکی دەکرد. وەك ئەو ی سوننەتی پیرۆز کۆلە قورسە کاتم بۆ هەلبگریت، و، ئەر کە کانی سەر شام لە کۆل بکاتەو!

(۱) مەسنەوی نووری، دلتۆینک لە دەریای تەوحید، پاشکۆ.

ئیتز بهم چه‌شنه و به خۆته‌سلیم کردنی ته‌واو‌ه‌تیم بۆ سوننه‌تی پیروزی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، له په‌ژاره‌ی وه‌سوه‌سه و دوو دلایی وه‌ك: "ئایا ئەم کاره به‌رژه‌وه‌ندی تیدا‌یه یان نا؟ کارێکی ره‌وا‌یه یان نا؟" بز‌گارم ده‌بوو.

ئنجاهه‌ر کات ده‌ستم له سوننه‌ت هه‌لده‌گرت، یه‌کسه‌ر شه‌پۆلی گه‌رو‌گرفته‌کان زیاد ده‌بوون و، پینگانه‌زانراوه‌کانیش زیاتر سه‌خت و پرله‌هه‌لت و ته‌ماوی و، کۆله‌کانیش پتر قورس ده‌بوون..

له‌کاتی‌کدا که من له‌وه‌په‌ری کۆله‌واری و کورت‌بینیدا بووم و پینگاش تارێک داها‌تبوو..

به‌لام هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی ده‌ستم به سوننه‌ته‌وه‌ ده‌گرت و شوینی ده‌که‌وتمه‌وه، هه‌ستم ده‌کرد که یه‌کسه‌ر پینگام له‌به‌رده‌مدا پروناک ده‌بووه‌وه و، ئارامی و ئاسایشی تیدا ده‌بینرا و کۆله‌کانیش سووک ده‌بوون و، کۆسپ و ته‌گه‌ره‌کانیش نه‌ده‌مان.

به‌ئێ، له‌و ماوه‌یه‌ی ژیا‌ندا ئه‌و دیاره‌یه‌م به‌و جوژه‌بینی، ئیتز به‌و هه‌سته‌کردن و بینینه‌ی خۆم ته‌سدیقی بریار و فه‌رمایشته‌که‌ی ئیمامی ره‌هبانیم کرد^(۱)، له‌وه‌دا که ده‌فه‌رموی:

"ئهو کاتانه‌ی که په‌له‌کانی سه‌یر و سلووکێ رووحیم ده‌په‌ری، ده‌مبینی گه‌شاوه‌ترین و به‌رزترین و ناسکترین و هه‌یم و ئارامترین چینه‌کانی ئه‌ولیا، ئه‌وانه‌ن که شوینکه‌وتنی سوننه‌تی پیروزیان کردووه به‌بناغه‌ی ته‌ریقه‌ته‌کانیان. ته‌نانه‌ت وه‌لی‌یه‌ عه‌وامه‌کانی ئه‌و چینه، گه‌لێ جوانتر و به‌په‌زیرتر ده‌بینران له‌چاو ئه‌ولیا‌یانی تایه‌تیبی چینه‌کانی تردا"^(۲).

(به‌ئێ، ئیمامی ره‌هبانیه‌ی نوێکاری هه‌زاره‌ی دووه‌م - خوالییی رازی بی‌ت - راستی فه‌رمووه. چونکه ئه‌و که‌سه‌ی ده‌ست به سوننه‌تی پیروزه‌وه‌ ده‌گریت و ده‌یکات به‌بناغه‌ی کاره‌کانی، شایانی په‌له‌ی "مه‌جبووبیه‌ت"^(۳) له‌ژێر سایه‌ی پیغه‌مبه‌ری خۆشه‌ویستی خوادا ﷺ^(۴)).

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی یازده‌هه‌م، ل: ۱۰۲-۱۰۳.

(۲) له‌چه‌ندین شوینی مه‌کتووباتی ئیمامی ره‌هبانیدا جه‌خت له‌شوینکه‌وتنی سوننه‌ت کراوه‌ته‌وه. (وه‌رگه‌ی)

(۳) ئاماژه‌یه بۆ ئایه‌تی: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾ (آل عمران: ۳۱). (وه‌رگه‌ی)

(۴) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی یازده‌هه‌م، ل: ۱۰۲.

□ به ریگایه کدا رۆشتم له نیوان "دل" و "زیری" دا که پیشتر نه گیرابوو بهر!
 (هه ندئ جار "زیری" م ده بیته هاوړپئی "دل" م له ده می گه شته کهیدا، ئیتر ئه وهی "دل"
 له وه گه شته دا به چیژ ده بیینیته دهیداته دهستی "زیری". ئه ویش به پیی نه ریتی خوئی، له
 شیوهی ئه وونهیه کدا پیش چاوی دهخات که به لگه پستی گرتیبت) (۱).
 [له پیشه کیی هه ندئ له دانراوه کانی ئه م ماوهیهی ژیا نیدا، ئه مانه ی خواره وهی
 تۆمار کردوه]:

(ئه م په یامه چه ند گفتو گۆیه کی کتوپرین له گه ل دهروونی خو م له کاتیکی
 سه رسوور هینه ردا و، ته کانیش له ده می وتوو یژیککی هینده گه وره دا له دایک بوون که
 وه ک زریانیککی ئه وتو بوون پروناکی و ئاگره کان ململانی یان تیدا ده کرد و.. له یه ک
 ساتدا سه رم له لوتکه ی بهرزاییه کانه وه به ره و خوار ی خواره وه به رده بووه وه، له
 خوار ی خواره وهش به ره و لوتکه ی سه ره وه سه رده کهوت و به رز ده بووه وه؛ چونکه
 ریگایه کم له نیوان "زیری" و "دل" دا گرتبووه بهر که پیشتر نه گیرابوو بهر و، ژیریم له
 چه په ساوی ئه و به ربوونه وه و به رزبوونه وه دا گیژ و سه رسام ما بوو!
 بۆیه هه ر هینده ی ریم له نووریک ده کهوت نیشانه یه کم له سه ر داده نا تا کو به هۆیه وه
 بینه اسمه وه..

ته نانه ت زۆر جار یه ک وشه م وه ک نیشانه یه ک له سه ر نووریک داده نا که ناتوام
 گوزارشتی لی بکه م، ئه مه ش ته نها بۆ ئاگادار کردنه وه و یادخستنه وه، نه ک بۆ ئه وه ی
 به لگه بیته له سه ر ئه و نووره و پروونی بکاته وه. به لکو زۆر جار ته نها یه ک وشه م له سه ر
 یه ک نووری گه وره داناه.

پاشان بۆم ده ر کهوت که ئه و نوورانه ی له ناو زه ویی تاریک و نووته کدا به ده مه وه
 دین و یارمه تیم ده دن، تیشکه کانی خوړی قورئانی پیروژن وه کو چرا لیم ده ر کهوتوون!
 اللهم اجعل القرآن نوراً لعقولنا، وقلوبنا، وأرواحنا، ومرشداً لأنفسنا.. آمین) (۱).

(۱) مه سنه ویی نووری، مه شخه لیک له پروناکی یه کانی خوړی قورئان.

(۲) مه سنه ویی نووری، پیشه کیی دانهر، بیدار کردنه وه.

(باسە كانی ئەو پەيامانە وە كۆ چەند پلېكانە و هۆكارىك دەبنىم بۆ بەرزبونەوہى مرؤف بەرەو ئەو زەمبیلانەى كە لە عەرشى خواى مېھرەبانەوہ شۆرپونەتەوہ، كە ئايەتە كانی قورئانى پېرۇزىن. چونكە هېچ بابەتېكىيان نى يە سەرى بە پىنى ئايەتېكى قورئانى پېرۇزەوہ نەنووسايت.

خۆ ھەرچەندەش مەسەلە كانی ئەو پەيامانەم يە كەم جار لە پىنى چىژ و ھەدس و شەھودەوہ بەدەست ھىنا، بەلام لەبەر ئەوہى بە ھاورپىشەتېى "ژىرى" م و بە چاوى كراوہوہ پۇشتمە ناو بىابانى شىتى لەو شتانەدا كە خواوہنى بىننەكان چاوى تىدا دەنووقىنن، ئەوا ژىرىم بە پىنى نەرىتى خۆى بىننەكانى دلەمى لە پىئوہرە كانی خۆى دا و لەو رىيەوہ ھەلى سەنگاندىن و بە بەلگە كانىشى ھەلى گرتن. ئىتر لەم رووہوہ بابەتە كانی ئەم پەيامانە وە كۆ ئەوہيان لى ھات كە بە بەلگە سەلمان.

كەواتە ئەو كەسەى لە رووى ھزر و زانستەوہ لە رى ترازاوہ، دەتوانى ئەوہندە سووديان لى بەدەست بەئىت كە لە پىن خلىسكى ھزرە فەلسەفى يە كان بىپاريزىت.

تەنانەت دە كرى، بە پوختە كارى و رىنكخستىن و روونكردنەوہ، بىروباوہ رىنكى ئىمانى و زانستىكى نوئى "كەلام" يان لى دەر بەئىت كە لەو پەرى ھىز و توندوتۆلىدا يىت بۆ بەرپەرچدانەوہى گو مپاى ھزرە كانی سەردەم.

بەلكو ئەو كەسەى كە "ژىرى" ى ئاوتەى "دل" ى بوو، يان "دل" ى دواى ئەو "ژىرى" يەى كەوتووہ كە لەناو ئاسۆ كانی "زۆرى" دا پەرتەوازەى، دەتوانىت رىنگايە كى پتەوى بى وەبى چەشنى ھىلى شەمەندەفەريان لى ھەلئىنجىنىت كە بە رىنماى قورئانى پېرۇز بەسەرىدا تىپەرىت. ئەى چۆن وانى يە، لە كاتىكدا كە ھەر جوانى يەك لە پەيامە كاندا ھەبىت تەنھا لە رىژنەى قورئانى پېرۇزەوہ!

سو پاس تەنھا بۆ خوايە. چونكە ھەر قورئان لەم رىيەدا مامۇستا و رابەرم بوو. بەلى، ھەر كەسىك دەست بە قورئانەوہ بگرت، ئەوا دەستى بە دەستاويزىكى نەچراوى توندوتۆلەوہ گرتووہ^(۱).

(۱) مەسئەبى نوورى، بلىقك لە دەريای قورئانى پېرۇز، پاشكۆ، روونكردنەوہ يەك.

(بیت و نه بیت ته وهی من دهینو و سم شتیک بیت هزر و ژیری به کان جو بیټیا نه وه ..
نه خیر!

به لکو پښنه په که له نه بجمی داوای یار مه تی له قورثانی پیروز به سهر گیانیکي
زامدار و دلنیکي هه و کردوی بریندار دا پښاوه ..
گومانی ته وهش نه بهیت که شتیکي کاتی بیت؛ دلته کان بیچیزون و پاشان نه مینن ..
نه خیر!

به لکو چهند پروناکي په کن له چهندين راستی دامه زراوی نه گزړه وه، له سهر
ژیری به کی دهرده دار و دلنیکي بیمار و دهر وونیکي ناینا په رنگیان داوه ته وه.
من خویشم نازانم که چوڼ "دل" و "ژیری" م ناوینته یه کتری بوون و، له پښگای
شوینکه و تووانی ژیری (له زانایانی پشین) و له پښگای ته هلی دلش (له پیاوچا کان)
پښتمه دهر ..

خو ته گهر له گه ل ههردو و کیاندا یه کم گرتبته وه، ته وازور باشه و مایه ی
خو شحالی یه ..
ده نا گهر له هه ر کامیکي ته و دو پښه لامدایت، ته و ا گو فتاره کم به پروی خو مدا
ده درینته وه.

ته و مه سلانه ی که له شیوه ی به لگه دا دینه پښت "به لگه" بن هه تا بوتری: "جینی
قسه ی تپایه!" به لکو چهند بنه مایه کی "حده سی" ن که به نووره کانی ته و یه قینه گری
دراون و پاریزراون که پښنه ی قورثانی پیروزه^(۱).

(مرؤفی به خته وه ری پشتگیر او له لایه ن خوای گه وروه وه، ده گو بختی له پروی
پرواله ته وه بگات به ناوهرؤ کی حه قیقه ت، به بی ته وه ی به نیو به رزه خی ته ریه تدا تپهر
بیت!

من بو خوم هه ر له قورثانی پیروزه وه پښه کم دی به ره و حه قیقه ت، به بی گرتنه به ری
ته ریه ت "واته ته وه ی که مه شهووره" ..

(۱) مه سنه ویی نوری، پاشکزی "حباب"، پروونکر دنه وه. ههروه ها پروانه: دلنیک له دهریای ته وحید،
کو تایی.

هه‌روه‌ها رپیه‌کم تیدا دۆزی‌یه‌وه مرؤف ده‌گه‌یه‌نیتته‌ئو زانستانه‌ی که‌ئامانج و مه‌به‌ستن، به‌بئی تیپه‌ر بوون به‌ناو به‌رزه‌خی زانسته‌ئالی‌یه‌کاندا^(۱)!

□ قۆناغه‌کانی رۆشتن به‌ره‌و "سه‌عیدی نوئ"

(له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌عیدی کۆن، په‌نج‌ساڵ پێش ئیستا، خۆی به‌زانسته‌عه‌قلی و فه‌لسه‌فی‌یه‌کانه‌وه‌گه‌لی سهرقال کردبوو، ئه‌وا به‌دوای ده‌روازه‌و رپیزانیکدا ده‌گه‌را که‌له‌رپیه‌وه‌بگات به‌راستی‌یه‌هموو راستی‌یه‌کان و، پرواته‌ریزی ئه‌وانه‌ی که‌ته‌ریقه‌ت و حه‌قیقه‌تیان پینکه‌وه‌کۆکردووته‌وه‌.

بۆ ئهم مه‌به‌سته‌ش ته‌نها به‌جمووجوولی "دل" رازی نه‌ده‌بوو، وه‌ك ئه‌وه‌ی که‌زۆریه‌ی شوینکه‌وتووانی ته‌ریقه‌ت پینی رازین. به‌لكو له‌پێشدا هه‌ولێکی زۆری دا بۆ رزگار کردنی "زیری" و "بیری" خۆی له‌هه‌ندیکی ئه‌و نه‌خۆشی‌یانه‌ی که‌له‌خویندنه‌وه‌ی به‌رده‌وامی کتیبی فه‌یله‌سووفه‌کانه‌وه‌دووچاریان هاتوو.

دوای ئه‌وه‌ی له‌م نه‌خۆشی‌یانه‌ر‌زگاری بوو، ویستی شوین پینی هه‌ندی له‌و گه‌وره‌مه‌ردانه‌ی ئه‌هلی حه‌قیقه‌ت هه‌لبه‌گریت که‌به‌"زیری" و "دل" پروه‌و حه‌قیقه‌ت هه‌نگاویان ناوه‌. سه‌یری کرد هه‌ریه‌ك له‌و گه‌وره‌مه‌ردانه‌تایبه‌تکاری سهرنج راکیشی خۆی هه‌یه، بۆیه‌له‌هه‌لبه‌زاردنی هه‌ندیکیان به‌سه‌ر هه‌ندیکی دیکه‌یاندا سه‌رسام ما!

ئاه‌م کاته‌دا ئه‌وه‌ی "مه‌کتووباتی ئیمامی ره‌ببانی" به‌دلی سه‌عیدی کۆنی سه‌رتاپا برینداردا هات که‌به‌په‌نهانی و له‌پشتی په‌رده‌وه‌فه‌رمانی: "قیبه‌ت یه‌ك بجه‌"ی ئاراسته‌ده‌کرد. واته‌مامۆستای راسته‌قینه‌ته‌نها هه‌ر قورئانه‌و، په‌کخستنی "قیبه‌ل"ش به‌وه‌ده‌ییت که‌مرؤف ته‌نها قورئان به‌مامۆستای خۆی دابنیت.

ئیه‌ر به‌رینمایی ئه‌و مامۆستا پاک و خاوینه‌و، به‌نامۆترین شیوه‌ده‌ستی دایه‌سلووک و هه‌نگاوان به‌"گیان" و "دل". ده‌روونی به‌دخوایش به‌هۆی دوودلی و گومانه‌کانیه‌وه‌ئهبیان ناچاری موجه‌ده‌ی مه‌عنه‌وی و زانستی کرد.

له‌ده‌می برینی ئه‌و رینگایه‌و، ماندوو بوونی له‌پووچه‌لکردنه‌وه‌و به‌ده‌رنانی گومانه‌کاندا، هه‌موو مه‌قامه‌کانی بری و هه‌موو ئه‌و شتانه‌شی بینی که‌له‌و مه‌قامانه‌دا.

(۱) مه‌سنه‌وی نووری، بۆنیک له‌سه‌روه‌ی هیدایه‌تی قورئان (۳).

هه‌بوون، به‌لام نه‌ک به‌چاوی نووقاو، وه‌ک ئه‌وه‌ی که ئه‌هلی "ئیسٹیغراق" ده‌یکه‌ن، به‌ئکو له‌گه‌ن کردنه‌وه‌ی چاوه‌کانی "دل" و "گیان" و "ژی‌ری" دا، وه‌ک ئه‌وه‌ی ئیمامی غه‌زالی و ئیمامی ره‌ببانی و جه‌لاله‌ددینی رۆمی ئه‌نجامیان دا. ئیتر به‌ناو مه‌قامه‌کاندا رۆشت و به‌و چاوه‌کراوانه - به‌بێ نووقانندن و ترووکانندن - هه‌موو شتیکی ناو ئه‌و مه‌قامانه‌ی بیینی.

ده‌سا سوپاس بۆ خوای گه‌وره‌ که له‌ ریزنه‌ی رینمایی قورئانی پیرۆزه‌و یارمه‌تی دا ته‌ریقه‌ت له‌گه‌ن حه‌قیقه‌تدا کۆ بکاته‌وه‌..

ته‌نانه‌ت توانیی به‌ "په‌یامه‌کانی نوور" که سه‌عیدی نوئ دایناون، ئه‌و راستی‌یه‌ پروون بکاته‌وه‌ که ده‌ئیت:

و فی کلِّ شَيْءٍ لَه آيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى اَنَّهُ وَاٰحِدٌ^(۱)

له‌ گه‌شت و گوزاری ناو ئه‌و مه‌قامانه‌دا به‌ "دل" له‌ ژیر چاودیری ژیریدا و، به‌ "ژی‌ری" ش له‌ ژیر پارێزگاری دلداه‌رۆشت و هه‌نگاوی ده‌نا، به‌ وینه‌ی ئیمامی غه‌زالی و ئیمامی ره‌ببانی و جه‌لاله‌ددینی رۆمی..

له‌ پێشدا ده‌ستی دایه‌ ساپێژکردنی زامه‌کانی دل و گیانی و، به‌ ته‌واوی خو‌ی له‌ وه‌سه‌سه‌ و گومانه‌کان رزگار کرد. به‌م رزگار بوونه‌شی لێیان، "سه‌عیدی کۆن" گۆرا به‌ "سه‌عیدی نوئ".

ئیتر به‌ زمانی عه‌ره‌بی و به‌ پوخته‌ترین ده‌سته‌واژه، چه‌ند نامیلکه‌یه‌کی له‌ حوکم و ناوه‌رۆکی "مه‌سنه‌وی" دا نووسی، که له‌ بنه‌ره‌تدا به‌ زمانی فارسی نووسراوه‌.

ئنجاهه‌رکات ده‌رفه‌تی بۆ به‌رئه‌خسایه‌ ئه‌و نامیلکه‌ عه‌ره‌بی‌یانه‌ی یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک چاپ ده‌کرد، که بریتین له‌:

"قطرة، حَبَاب، حبة، زهرة، ذرة، شمة، شعلة و، چند وانه‌یه‌کی تر" ..

(۱) ئه‌م به‌ینه‌ی شاعیری سه‌رده‌می عه‌بباسی (أبو العتاهیه) به‌ (۱۳۰-۲۱۱ک/۷۴۷-۸۲۶ز). واته‌:

هه‌موو شتیکی به‌ئگه‌ی تیا به‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا ته‌نیا به‌

په‌روانه: (دیوان أبي العتاهیه) ص: ۷۱، نشر: دار الجلیل، بیروت، ۲۰۰۳م/۱۴۲۴هـ. (وه‌رگێڕ)

له گه‌ل دوو نامیلکه‌دا به زمانی تورکی که بریتین له:
"لمعات، نقطه"^(۱).

پاشان له ماوه‌ی نیو سه‌ده‌دا ئه‌و ریبازه‌ی به "په‌یامه‌کانی نوور" پروون کرده‌وه، ئه‌و په‌یامانه‌ی که ته‌نھا به جیهادی نه‌فس و شه‌یتانه‌وه نه‌وه‌ستان، به‌لکو جگه‌ له‌وه‌ش وه‌کو کۆمه‌له‌ په‌یامیکی گشتی و فراوانی "مه‌سنه‌وی" یان لی‌هات له‌وه‌دا که سه‌رگه‌ردان و موحتاجان ده‌ریاز ده‌که‌ن و، ئه‌وانه‌ش رزگار ده‌که‌ن که به‌هۆی فه‌لسه‌فه‌وه‌ به‌ره‌و گومرایی پینان خلیسکاوه.

ئه‌و موناژه‌یه‌ی که له‌ نیوان هه‌ردوو سه‌عیدی کۆن و نویدا پرووی دا، شه‌یتانی به‌ده‌رنا و ده‌روونی به‌دخوایشی سه‌رکوت کرد، به‌راده‌یه‌ک که "په‌یامه‌کانی نوور" بوون به‌ پزیشکیکی شاره‌زا و کارامه‌ی زامداران له‌ قوتاییانی حه‌قیقه‌ت و، له‌ هه‌مان کاتیشدا ده‌مکوته‌کهری مولحید و گومراییان^(۲)!

□ شتیکم نه‌نووسیه که نه‌مینییت!

(قه‌ده‌ری خوای گه‌وره‌ منی به‌ره‌و رینه‌کی سه‌یر دایه‌به‌ر، که پیایدا رۆشتم دووچارای گه‌لئی مه‌ترسی و گرفت و دوژمنی زۆر و زه‌به‌نده‌ بووم..
له‌به‌ر ئه‌وه، په‌شۆکام و، له‌تاوا به‌ کۆله‌واری‌یه‌وه‌ هانام برد بۆ په‌روه‌ردگارم.
یه‌کسه‌ر چاودیریی ئه‌زه‌لیی ئه‌و ده‌ستی گرتم و، قورئان هۆش و فامی کردمه‌وه و،

(۱) له‌ دوا مانگه‌کانی سالی (۱۹۲۱ز) دا ده‌ستی کرد به‌ دانانی ئه‌و په‌یامانه و، له‌ مانگی چواری سالی (۱۹۲۳ز) دا ته‌واوی کردن. ئه‌وانه‌شیان که به‌ زمانی عه‌ره‌یی چاپ کران بریتین له:

۱. قطرة من بحر التوحيد، وذيل القطرة (ط ۱۹۲۲).
۲. شمة من نسيم هداية القرآن، وذيل الشمة (ط ۱۹۲۲).
۳. حبة من نوات ثمرة من ثمرات جنان القرآن، وذيل الحبة (ط ۱۹۲۲).
۴. زهرة من رياض القرآن الحكيم، وذيل الزهرة (ط ۱۹۲۳).
۵. ذرة من شعاع هداية القرآن (ط ۱۹۲۲) وذيل الذرة (ط ۱۹۲۳).
۶. حجاب من عمان القرآن، وذيل الحجاب (ط ۱۹۲۳).
۷. شعلة من أنوار شمس القرآن (ط ۱۹۲۳).

ئه‌وانه‌ش که به‌ زمانی تورکی چاپ کران، بریتی بوون له:

۱. لمعات (ط ۱۹۲۱).
۲. نقطة من نور معرفة الله جل جلاله (ط ۱۹۲۱).

(۲) مه‌سنه‌ویی نووری، پشه‌کیی دانه‌ر.

"ميهره بانى" ش هات به هانامه وه و له وه مه ترسى يانه رزگارى كردم. ئىتر - سوياس بۆ خواى گه وه - له وه جهنگانم له گه ل ده روون و شه يتاندا سه ر كه وتنم به ده ست هينا كه بو بوونه بريكارىكى خۆه لقورتىنى سه ر جه م جو ره كانى گومرايان.

يه كه م جار له باره ي ئه م وشه پيرو زانه وه ده سته ويه خه ي يه كتر بو وينه وه:

سبحان الله، والحمد لله، ولا إله إلا الله، والله أكبر..

ئوه بو وه له ژير هه مو يه كىكى ئه وه قه لايانه دا سى جهنگ پرووى دا!

ئىتر هه مو و رسته يه ك، ته نانه ت هه مو به ستىنىك له م په يامه دا، ئه نجماىكى سه ر كه وتنه له جهنگىكدا كه هيج ته ماعىك، بگره بچو و كترين پرويا نووشى بۆ دوژمن تيدا نه مايه وه. كه واته شتىكم نه نوو سيوه كه نه مينيبيت، ته نانه ت گرمانى وه هميى پىنجه وانه كه ي ئه وه شم له لا نه ماوه كه نوو سيومه^(۱)!

(دان به راستيدا ده نيم و، به وپه رى ده نكى به رزم هاوار ده كه م كه: من ده سته وسام.. كه متوانام له تىگه ياندندا. له گه ل ئه وه شدا بۆ ده رپرى نى نيمه تى خواى گه وه و راسپاردنى ئه مانه ت ده ئيم: دلنباين كه ناتاخه ته تيم، به لكو شتىك ده نووسم كه ده يينم، يا خود به "عين اليقين" يان "علم اليقين" لى دلنبايم^(۲)).

سالى ۱۹۲۲ ز/ ۱۳۳۹ ك

□ نالوگورينكى رۆحى و، بىزارى له ژيانى كۆمه لايه تى

(دواى ئه وه ي كه له جهنگى يه كه مى جيهانى له دىلى پروسه كان ده ر باز بووم و گه رامه وه بۆ ئه سته مبول، نزيكه ي سنى سال بۆ خزمه ت كردنى ئاين له "دار الحكمة الإسلامية" دا مامه وه. به لام به رىنمايى قورئانى پىرو ز و هيممه تى شىخى گه يلانى و بىدار بوونه وه م به پىرى، له ژيانى شارستانى ئه سته مبول بىزار بووم و ئه وه ژيانه كۆمه لايه تى يه ره نگينه م لى بىزار.

(۱) مه سنه ويى نوورى، دلنباين له ده رباي ته وحيد، پروونكر دنه وه يه ك.

(۲) مه سنه ويى نوورى، بۇنىك له سه وه ي هيدا يه تى قورئان، پروونكر دنه وه يه ك.

ئنجائو تاسه‌مندی‌یه‌ی پئی ده‌تریت "ده‌ردی غه‌ریبی" هانی دام که برۆمه‌وه بۆ
شاره‌که‌م. چونکه‌ ده‌موت: ماده‌م هر ده‌مرم، ده‌با له‌ شاره‌که‌ی خو‌مدا، بمرم^(۱)!

(به‌لئی، نه‌فهرت کردم له‌ ژیانه‌ رازاوه‌ دنیا‌یه‌ی ته‌سته‌مبوولم - که له‌ پرواله‌تدا
له‌زه‌ت و خو‌شحالی بوو - به‌و جزیره‌ بوو که باس‌مان کردو، له‌ ته‌نجامی ئه‌و پروانین و
تیفکرینه‌وه‌ بوو که له‌ دوای بینینی تاله‌ مووه‌ سه‌ی به‌کانی سه‌ر و پریشم و، دوای بی
وه‌فایی هاو‌پئی دلسۆزه‌که‌م، رووی دا.

ئیت "ده‌روون"م له‌ بریی ئه‌و چیژه‌ ماددی و دنیا‌یه‌ی که پیشتر پییان خه‌له‌ تابوو،
به‌دوای چیژه‌ مه‌عنه‌وی به‌کاندا ده‌گه‌را و، سو‌راخی ئومید و نوورینکی بۆ ئه‌م پیری‌یه
ده‌کرد که سارد و سه‌ر و قه‌به‌ و قورس ده‌رده‌ که‌وئیت له‌ به‌رچاوی بی ئاگایاندا، تا‌کو
تین و گه‌رمو‌گو‌پیی پی بیه‌خشیت!

جا‌هه‌زاران شو‌کر و سو‌پاس بۆ ئه‌و خوا‌یه‌ی که رینمایی کردم ئه‌و چیژه‌ راسته‌قینه
هه‌میشه‌ییانه‌ له‌: (لا‌إله‌ إلا‌هو) و نووری "ته‌وحید"دا بدۆزمه‌وه، له‌ بریی ئه‌و چیژه
دنیا‌یه‌ی بی ئاکامانه‌ی که هه‌یچ راستی و تامینکیان نی‌یه‌.

هه‌روه‌ها سو‌پاس بۆ ئه‌و خوا‌یه‌ی که ره‌زای پیری له‌ لا‌شیرین کردم و، له‌ گه‌رمایی و
پرووناکیی پیریدا هه‌واندمیه‌وه. به‌ پینچه‌وانه‌ی پیری گو‌م‌پرایان که تابلتی سارد و سه‌ر و
ره‌زا گرانه^(۲)!

(له‌ سه‌ره‌تای پیریدا هه‌زم له‌ گۆشه‌گیری و ته‌نیایی ده‌کرد له‌ سه‌ر‌گردی
"یووشه‌ع"، که به‌سه‌ر‌گه‌رووی "بسفۆر"دا ده‌پروانیت و، "گیان"یشم به‌ دوای
ئاسووده‌یی گۆشه‌گیری و ته‌نیاییدا هه‌ودال بوو..

پۆژینکیان له‌سه‌ر لوتکه‌ی ئه‌و گرده‌ ناوبراوه‌ به‌رزوه‌ سه‌یری ئاسۆکانی دنیا‌م
ده‌کرد. له‌ نا‌کاودا هه‌ره‌شه‌ی "پیری" تابلۆیه‌کی له‌و تابلۆ ناسک و خه‌منا‌کانه‌ی
جودایی و نه‌مانی پیشاندام.

که سه‌رنجی ئه‌و تابلۆیه‌م دا، بینیم هه‌ر له‌ چله‌پۆیه‌ی لقی چل و پینجه‌می دره‌ختی
ساله‌کانی ته‌مه‌غه‌وه‌ هه‌تا قوولت‌زین ره‌گ و ریشه‌ی چینه‌کانی ژیره‌وه‌ی ژیانم، هه‌موویانم

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۴۹۳.

(۲) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۴۸۵-۴۸۶.

به تهرمى ئەو دۆست و خۆشەويستانەم دەهاته پېش چاۋو كه له ژماره نايەن و، ئەوانەش كه له ماوهى ژياندا پەيوەندىم له گەلياندا بووه!

له تاو حەسرەت و پەژارەى جودايى ياران و خۆشەويستاندا، ئەم نالەيهى "فزرولىيى بهغدادى"م^(۱) له بەر خۆمەوه و تەوه كه له دەمى جودايى خۆشەويستاندا و تويەتى:

له گەل يادى وه سلى تۆدا فرمىسكى گەش دەبارىنم

تا هەناسەى ژىنم مايبەت به يادى تۆ دەنالينم!

له ناوەندى ئەو هەموو خەفەت و حەسرەتە قوولانەدا، به دواى دەروويه كى ئوميد و كلاًورۆژنەيه كى پروناكيدا دە گەرام كه دلى خۆمى پى بدەمەوه. له پەر نورى: "ئيمان به رۆژى دوايى" هات به هانامەوه!

بەلنى، ئەم ئيمانە نورىكى ئەوتۆى پى به خشيم كه هەر گىز كوژانەوهى نى يە و، ئوميدىكىشى خەلات كردم كه هەر گىز خامۆش نايبت^(۲).

(كاتى له ئەستەمبوول له سەر گردى "يووشە ع"ى ليوارى بسفۆردا بپارى تەركى دنياى دا، چەند هاوهلىكى ئازىز هاتن بۆ لام تاكو له و بپارەم پەشيمانم بگەنەوه و بۆ حالەت و بارى يە كەم جارم. بگىر نەوه!

منيش پىم وتن:

لپم گەرىن هەتا سبەينى با ئىستىخارەيه كى پەرودەگارم بگەم!

بۆ بەيانى ئەم دوو تابلۆيهى خوارەوه بۆ دلم هاتن، كه هەر چەند به شيوە و روخسار

له شيعر دەچن، بەلام شيعر نين.

هەر بهو شيوەزەش هيشتمنەوه كه هاتنە دلمەوه و، له بەر ئەو خاتىرە پيرۆزە قەلەمم تىن

نەبردن. پاشان له كۆتايى وتەى بيست و سى هەمدا دانران و، له بەر گونجاويى ئەم پلە و

مەقامەش هينرانە ئيرە.

(۱) "فزرولىيى بهغدادى" شاعىرىكى تور كه له سەدهى شازدەهەمى زابىندا ژياوه و، ناوى "محمدەد"ە، ئەم شاعىرە دەورىكى كارىگەرى بووه له ئەدهبى تور كيدا و، به دامەزرينهري ئەدهبى ئازەرى تور كى دادەنریت. به زمانە كانى: تور كى و فارسى و عەرەبى شيعرى وتووه. چەند بەر هەمىكى هەيه يە كىك له وانە: "لەيلا و مەجنون"ە، له سالى ۱۵۵۵ زدا به تاعون كۆچى دوايى كردووه.

(۲) بريسكه كان، بريسكهى بيست و شەشم، ل: ۴۵۳.

تابلۆى يەكەم: "كە وینەى راستىی دنیاىە لە نىگای بینىنى گومرايانەوہ":
 بۇ لای دنیا بانگم مەكە! من خۆم ھاتم و بى كەلكىی ئەوم دى..
 چونكە لەبەر ئەوہى "بىن ئاگایى" تیايدا بوو بە پەردە و نوورى "حەق"ى داپۆشى،
 ئەو، سەرجمەى بوونەوہ رانم بە "فانى" و "زیانبەخش" ھاتە پىش چاو.
 ئەگەر دەلئیت: "بوون". دەلئیم: بەلئى، ئەو بەرگەشم پۆشى، بەلام گەلئى
 گىروگرفتى "نەبوون"م لەو پىناوہدا ھاتەپرى!
 گەر دەلئیت: "ژیان". دەلئیم: تامى ئەویشم نۆشى، بەلام گىرۆدەى گەلئى سزا و
 ئازارى سەختى ژيان بووم.. چونكە لەم ژيانەدا:

"مانەوہ"ى مرؤف بۇ ئەو بەلایە..

"ژىرى" سزايە و "تەمەن" ھەوايە..

"كەمال" فەنايە و.. "كردار" پریايە!

تەنانەت نۆشى ئاواتەكانى

دەبن بە نیشى ئازارەكانى!

"بەيەك شادبوون"یش خودى نەمانە

ئەوہى كە دەردە تۆپت دەرمانە!

پروناكى يەكانى ئەم جۆرە ژین و بىر كەردنەوہ يەش تارىكستانىكى رەش و چىر بۇ
 مرؤف فەراھەم دەھىن و، خۆشەويستانىش لەم پروانگەيەدا بە وینەى "ھەتيوان"ى بى
 ئەو لە پىش چاودا دەنوئىن..

ئەو "دەنگانە"ش كە دینە گوئى مرؤف تىكپرا ھەوالى دلتەزىنى جودايى و
 لىكداپرانىان پىيە و، "زىندوووان"یش وەك مردووى بى گيان دەردە كەون.

سەرتاپاى "زانستەكان"ى ئەم جۆرە ژيان و دنيايە، وەھم و ئەندىشەى بى بناغەن و..
 ھەزاران دەرد و زام و بيمارىش لە تونى "دانستەكان"يدا حەشار دراون..

"تام و چىژەكان"یشى سەرتاپا دەرد و ئازارن و.. ھەزاران جۆرى "نەبوون"یش لە
 دووتوئى تەنھايەك "بوون"دا خۆيان مەلاس داوہ.

ئەگەر دەشئیت: ئەدى "خۆشەويست"؟! دەلئیم: بەلئى، "خۆشەويست"یشم
 دۆزى يەوہ، بەلام سەد ئاخ لە دەست جودايى، كە چەندە ئازارى سەخت دەرخواردى
 مرؤف دەدات!

تابلۆی دووه‌هم: "ناماژه بۆ راستیی دنیا ده‌کات به لای رپړه‌وانی رپی هیدایه‌ته‌وه":
 هر ښه‌ونده‌ی پوره‌ی "بني ښاگایی" له بهر چاودا لاچوو، به ښاگرانووری
 "حق" م بښی و، دهر کهوت که:

"بوون" به‌لنگه‌ی زاتی ښه‌وه و.. "ژیان" یش ښاویښه‌به که "حق" ی تیدا دهره‌وشیته‌وه..
 "ژیری" ش کللی گه‌نجینه‌که‌یه و.. "نه‌مان" یش دهر گای "مانه‌وه" یه!

بریسکه‌ی "که‌مال" کوژایه‌وه.. به‌لام خوری "جه‌مال" له و ښاویښه‌وه هه‌لهاه!
 ئیتر دوا‌ی ښه‌وه:

"نه‌مان" بوو به خودی "به‌یه‌ک شادبوون" و.. "نازار" یش تام و چیژی خۆش و
 به‌له‌زته‌ی به‌رهم هینا.

بښیم که "ته‌من" هر خودی کرداره‌کانی مرؤفه و، تا "که‌به‌د" یش ښه‌و ته‌منه
 درپژخایه‌ن و به‌رده‌وامه..

"تاریکی" یش توپکلی سهر پووی "پووناکي" یه و.. ژيانی راسته‌قینه‌ش له
 "مردن" دایه!

"شتان" م به‌هاو‌ده‌م و دلده‌روه و هاو‌راز هاتنه‌پښ چاو.. "ده‌نگه‌کان" یشم به
 زیکر و یادی خوا‌ی گه‌وره‌هاتنه‌به‌ر گوئی، چونکه سهرجه‌می بوونه‌وه‌ران سهرگه‌رمی
 زیکر و ته‌سبحن.

بۆم دهر کهوت که: "هه‌ژاری" گه‌نجینه‌ی "ده‌وله‌مندی" یه و.. "هیز" یش له دوو‌توپی
 "بی‌ده‌سته‌لاتی" و کۆله‌واریدایه!

گهر خوا‌ی گه‌وره‌ت دۆزی‌یه‌وه، هه‌موو شتی‌ک ده‌بیست به‌هی تو. به‌ئی، گهر تو
 به‌نده‌ی خوا‌ه‌نی ښه‌و مولکانه‌بیست، ښه‌و سهرجه‌می مولکه‌کانی ښه‌و ده‌بن به‌مولکی تو!
 ده‌نا گهر به‌نده‌ی دهروونی خۆت بیست و له‌نه‌فست پازی بیست، ښه‌و بی‌گومان
 گرفتاری گه‌لښ به‌لای بی‌ژماره‌ده‌بیست و، سزای چه‌ندین ښازاری بی‌سنووریش
 ده‌چیژیست.

به‌لام گهر به‌نده‌ی راسته‌قینه‌ی خوا‌ی گه‌وره‌بیست و، به‌راستی ئیمان‌ت پی هینا، ښه‌و
 فرموو خاوینی و بیگه‌ردی‌یه‌کی بی‌سنوور بیینه و تامی به‌خته‌وه‌ری‌یه‌کی له‌ژماره‌به‌ده‌ر
 بنۆشه و به‌ده‌ستی به‌ینه^(۱).

(۱) و ته‌کان، مه‌قامی دووه‌می و ته‌ی حه‌فده‌هم، ل: ۳۰۴-۳۰۶.

(ئەي "نەفس"ە كەم!
 تۆش وەك "دَل"م.. بە ئەشكى گەش
 ھانا بۆ فریادپەرس بەرە.
 بلى: من خۆم "فانى"م.. ئىتر "فانى"م ناوئى..
 دەستەوساتم.. كۆلەوارم..
 شتى "دەستەوسان"م ناوئى!
 "پۇج"ى خۆم بە خواوەندى "پەحمان" سپارد..
 ھىچ كەسنىكى دىكەم ناوئى!
 بەلكو تەنھا ئەوم دەوئى..
 "يار"ى باقىيى فانى نەبووى تاكم دەوئى.
 من گەردىلەم..
 بەلام خۆرى ئاوانەبووى ھەمىشە بى باكم دەوئى.
 خۆم لە خۆمدا: ھىچى تەواو ھىچم، كەچى:
 سەرانسەرى بوونەوهرى پاكەم دەوئى)^(۱).

□ ئەو رووداوەی كە "سەعیدی كۆن"ى گۆرى بە "سەعیدی نوئى"

(گوئى لەم رووداوە ئەندىشەییە رابگرە، كە راستى ژيانى دىنا دەنوئىت و،
 رووداوينكە "سەعیدی كۆن" چاوى پىن كەوت و گۆرى بە "سەعیدی نوئى". كە بەم
 جۆرەيە:

خۆم وەك مرقۇئىك دى كە لەسەر سەفەر بووم و، بۆ شوئىنىكى دوور پەوانە
 كرابووم و، پىنگايە كى دوورودرئۆم لەبەر بوو. گەورە كەشم شەست لىرەى زىپىنى "ھەر
 پۆزە و لىرەيەك" بۆ تەرخان كەردبووم. تا پۆزىنكىيان پۆشمە ئوتىلىكەوہ كە مەھلای تىندا
 بوو، منىش "دە" لىرەم لەو كاتەدا پىن بوو، ھەموويانم لە يەك شەودا لەسەر مېزى قومار و
 لە پىناوى ناوبانگ دەست كەوتندا دۆراندا و، بە دەستى بەتال مامەوہ و ھىچ
 كەسابە تىنكەم بە پارە كەمەوہ نە كەرد و، ھىچىشم نەھىشتەوہ تاكو پىداويستى يە كانى ئەو
 جىنگايەمى پىن داين بكەم كە بۆى دەرۆم.

(۱) وتەكان، مەقامى دووھەمى وتەى حەفدەھەم، ل: ۳۰۸

به کورتی: له‌و چیژ و تامه نار‌ه‌وایه جگه له‌ ئازار و، تاوانی زۆر و، زام و، داخ و، خهم و په‌ژاره‌ هیچی ترم‌ لئ‌ پاشه‌ که‌وت نه‌ کرد.

کاتی من‌ لهم‌ ناتومیدی و خه‌فه‌تباری و خهم‌ خوار‌دنه‌دا ده‌تلامه‌وه، پیاوئیکم‌ لئ‌ په‌یدا بوو، وتی: "هه‌موو سه‌رمایه‌ که‌ت له‌ ده‌ست دا و ئیستا شایانی سزایت. وا به‌ ده‌ستی به‌تالیش به‌ره‌و ئه‌و شاره‌ی نیازته‌ بۆی برۆیت پئی ده‌گریته‌ به‌ر. جا ئه‌ گه‌ر وریا و خواوه‌نی بینایی دل‌ بیت، ئه‌وا ده‌رگای په‌شیمان بوونه‌وه و تۆبه‌ کردن هینشتا دانه‌خراوه، ده‌توانیت به‌ نیوه‌ی قازانجی ئه‌و پازده‌ لیره‌یه‌ی که‌ ماوته‌ که‌سابه‌تی پئوه‌ بکه‌یت و، هه‌ندی له‌ پینداویستی به‌کانی ئه‌وئیت بکریت".

که‌ له‌مه‌دا پراوئیزم به‌ نه‌فسم‌ کرد، ده‌بینم‌ پازی نی‌یه‌..
پیاوه‌ که‌ وتی: "که‌واته‌ سئ‌یه‌ کی". نه‌فسم‌ به‌مه‌ش پازی نه‌بوو.
پیاوه‌ که‌ وتی: "چواریه‌ کی". ده‌بینم‌ نه‌فسم‌ نایه‌وئ له‌و خووه‌ی دوو‌چاری بووه
لابدات! پیاوه‌ که‌ به‌ توور‌ه‌یه‌وه‌ پشتی تئ‌ کردم‌ و پڤوشت.

پاشان که‌ ته‌ماشام‌ کرد، وه‌ک‌ بلیی هه‌موو شتیک‌ گۆرا بیت و وه‌ک‌ خۆی نه‌ماییت،
وا بوو له‌ به‌ر‌چاوم‌دا! خۆم‌ له‌ناو شه‌مه‌نده‌فه‌رئیک‌دا دی که‌ به‌وپه‌ری توندی و به‌ په‌له‌ له‌
تونیلکی ناو زه‌ویدا ده‌پڤوشت، له‌ سه‌رسوور‌ماندا شپه‌زه‌ بووبووم. به‌لام‌ هیچ
چارئیکم‌ نه‌بوو و نه‌مه‌توانی نه‌ به‌ لای راست نه‌ به‌ لای چه‌پدا بپڤوم. سه‌یر له‌وه‌دا بوو
له‌م‌ دیو و ئه‌و دیوی شه‌مه‌نده‌فه‌ره‌ که‌دا چه‌ندین جۆر گۆلی ره‌نگین و جوان و سه‌رنج
پراکیش و به‌روبووم و میوه‌ی به‌تام‌ دیار بوون.

منیش وه‌کو مرۆفه‌ ده‌به‌نگه‌کان ده‌ستم‌ پڤ بردن، تاکو هه‌ندی له‌و گولانه‌ بکه‌مه‌وه‌ و
له‌و میوه‌ به‌تامانه‌ش شتیکم‌ ده‌ست بکه‌وئیت. به‌لام‌ هیچم‌ ده‌ست نه‌که‌وت، چونکه‌ هه‌ر
ئه‌وه‌نده‌ی ده‌ستم‌ پینان گه‌یشت، در‌که‌ کانیاان به‌ ده‌ستم‌دا چه‌قین و ده‌ستیان زامدار
کردم‌ و خوئینان لئ‌ هینا، شه‌مه‌نده‌فه‌ره‌ که‌ش له‌ په‌وتی توندوتیژی خۆیدا هه‌ر به‌رده‌وام
بوو! به‌م‌ جۆره‌، بئ‌ ئه‌وه‌ی هیچ سوودئیکم‌ ده‌ست بکه‌وئیت خۆم‌ تووشی ئازار کرد..

فه‌رمانبه‌رئیک‌ی شه‌مه‌نده‌فه‌ره‌ که‌ پئی وتم: "پینج‌ قرووشم‌ بده‌رئ، تا ئه‌ندازه‌یه‌ کی
باشت له‌و گۆل و به‌روبوومانه‌ی ده‌ته‌وئین بۆ بکه‌مه‌وه‌. خۆ تۆ به‌م‌ زامانه‌ت چه‌ندین
ئه‌وه‌نده‌ی ئه‌وه‌ی به‌و پینج‌ قرووشه‌ ده‌ستم‌ ده‌که‌ون زیان ده‌که‌یت، ئه‌مه‌ سه‌ره‌پای ئه‌و

سزایہی کہ لہ سہر تم کارہت دہیچڑیت، چونکہ بی روخست و ہر گرتن دہستت بڑ بردون".

لہو کاتہدا سہری دنیا م لئی ہاتہوہیک و بہ تہواوی کہوتمہ پہزارہ و تہنگانہوہ. لہ پہنجرہ کہوہ سہیرنکی لای پیشہوہم کرد، تاکو بزائم کہی تم تونیلہ کڑتایی پئی دیت؟ دہینم کڑتایی تہو تونیلہ چہند کون و کہلہبہر و پہنجرہ و چالینکن و، ہہریہک لہ نہفرہ کانی تہو شہمہندہفرہ فرئی دہدرینہ ناویہ کیئک لہو کون و چالانہوہ! لہ بہرامبہر خویشمہوہ چالینکم دی لہ ہردوو سہریہوہ بہردی و ہک "کیلی گڑر" دانرابوون. کہ لہ بہردہ کانی وردبوومہوہ، دہینم بہ پیتی گہورہ ناوی "سہعید"یان لئی نووسرابوو!

لہ ترس و بیم و سہرسوورماندا بہ دہنگی بہرز وتم: تہی ہاوار!!
کتوپر دہنگی تہو پیاوہم ہاتہوہ گوئی کہ لہ دہرگای مہلہکدہ ناموزگاریی زوری کردم. گویم لئی بو پئی وتم:

"کورم! ژیریت ہاتہوہ بہر؟ لہ مہستی بیڈار بوویتہوہ؟"

وتم: "بہلئی، بہلام دواوی تہوہی کہ کار لہ کار ترازاو، ہیچ ہیژ و توانا دہستہ لاتینکم لہ دہستدا نہما".

وتی: "تؤبہ بکہ و پشت بہخوا بہستہ".

وتم: "وا کردم".

پاشان کہ بیڈار بوومہوہ، "سہعیدی کؤن"م لئی ون بوو و، "سہعیدی نوئی"م لہ خؤمدا بینی^(۱)!

□ ریبازی "بیر کردنہوہ"

(بیست و سئی سال پیش ئیستا کہ "سہعیدی کؤن" گؤرا بہ "سہعیدی نوئی" و ریبازی "بیر کردنہوہ"ی ہلٹژارد، بہ دواوی نہینیی "تفکر ساعة خیر من عبادۃ سنۃ"دا گہرا. تہوہوو ہموو یہک دوو سالیئک تہو نہینیی یہ شیوہ کہی خوی دہ گؤری و، یان پھیامیکی عہرہبی یان پھیامیکی تورکیی بہرہم دہینا. تم راستی یہش ہہر لہ پھیامی

(۱) وتہکان، وتہی بیست و سئی ہم، ل: ۴۷۱-۴۷۳.

عه‌ره‌بیی "فطره" وه هتا په‌یامی "الآیسه‌ الکبری" (۱) له‌سه‌ر شیوه‌ گۆرینه‌ جۆراو جۆره‌ کانی خۆی به‌رده‌وام بوو، دوا‌ی ئه‌وه‌ شیوه‌ هه‌میشه‌یه‌ که‌ی له‌ "الحزب النوری" (۲) دا‌گرته‌ خۆ.

وا‌ماوه‌ی بیست‌ ساله‌ هه‌ر کاتیک‌ دلته‌نگ‌ ده‌م و، بیر و دلتم‌ ماندوو‌ ده‌بن و، له‌ تاوا‌ په‌نا‌ بۆ‌ خۆیندنه‌وه‌ی ورد و له‌سه‌رخۆ و تیزامانی به‌شیک‌ی "الحزب النوری" ده‌به‌م، یه‌کسه‌ر دلته‌نگ‌ی و بیزار‌ی و ماندوو‌بوونه‌ که‌م ده‌ره‌وینیته‌وه‌. وا‌ئمه‌ هه‌زار جار‌یش دوو‌پات‌ بووه‌وه‌ و، خۆیندنه‌وه‌ی شه‌ش‌یه‌کی‌ ئه‌و‌ حیزبه‌ له‌ پینش‌ نویژی‌ به‌یانیدا‌ هیچ‌ شۆینه‌واریک‌ی بیزار‌ی و ماندوو‌بوونی به‌جی‌ نه‌هیشت‌ که‌ ده‌بوو‌ له‌ ئه‌نجام‌ی خۆیندنه‌وه‌ی ماوه‌ی پینج‌ شه‌ش‌ سه‌عات‌ی شه‌ودا‌ به‌جیی‌ به‌یشتایه‌. به‌لنی، ئه‌م‌ حالته‌ هه‌تا‌ ئیستاش‌ هه‌ر به‌رده‌وامه‌) (۳).

□ پروونکردنه‌وه‌ی رینازی: ده‌سته‌وسانی و، هه‌زار‌ی و،

شه‌فه‌قه‌ت و، بیر‌کردنه‌وه‌ (له‌ ئمونه‌یه‌ کدا)

(... گریمان‌ ئیمه‌ هه‌ر‌سیکمان‌ ئه‌و‌ "گول" و "دلۆپ" و "ئم‌"ه‌ین، چونکه‌ ئه‌و‌ هه‌ست و شعور‌ه‌ی که‌ به‌ گریمان‌ دامان‌ نا‌تیا‌یاندایه‌، به‌شی‌ ئه‌م‌ کاره‌ ناکات. بۆیه‌ وا‌ژیری‌ خۆیشمان‌ ده‌نیرینه‌ ناویانه‌وه‌. واته‌ ده‌بی‌ تیبگه‌ین‌ له‌وه‌ی که‌ هه‌روه‌ک‌ ئه‌و‌ سیانه‌ له‌ ریزنه‌ی‌ پرووناکی‌ خۆره‌ ماددی‌یه‌ که‌یان‌ به‌هه‌مه‌ند‌ ده‌بن، ئیمه‌ش‌ به‌ هه‌مان‌ جۆر‌ له‌ هی‌ خۆره‌ مه‌عنه‌وی‌یه‌ که‌مان‌ به‌هه‌مه‌ند‌ ده‌بین..

ده‌سا‌ئهی‌ ئه‌و‌ هاو‌پێ‌یه‌ی‌ که‌ دنیا‌ له‌ بیر‌ ناباته‌وه‌ و له‌ شتانی‌ ماددیدا‌ پۆده‌چیت‌ و نه‌فسیشی‌ چپ‌ و ئه‌ستوو‌ر‌ بووه‌! تۆ‌به‌ به‌ "گول"ه‌ که‌، چونکه‌ توانا‌ و لینه‌انت‌ وه‌ک‌ هی‌ ئه‌و‌ وایه‌، ئه‌وه‌تا‌ ئه‌و‌ گول‌ه‌ له‌ ئاو‌یته‌بوونی‌ پرووناکی‌ خۆره‌وه‌ په‌نگیک‌ وه‌رده‌گریت‌ و وینه‌ی‌ ئمونه‌ی‌ خۆر‌ له‌وه‌ په‌نگه‌دا‌ ئاو‌یته‌ ده‌کات‌ و له‌ شیوه‌یه‌کی‌ جواندا‌ خۆی‌ پێ‌ ده‌نه‌خشینیت‌.

(۱) تیشکی‌ حه‌وته‌می‌ کۆمه‌له‌ په‌یامی‌ "تیشکه‌کان‌". هه‌روه‌ک‌ به‌ سه‌ره‌خۆیی‌ به‌ ناوی‌ "بینینه‌کانی‌ گه‌شتیارنیک‌" بلا‌ومان‌ کردووه‌ته‌وه‌. (وه‌رگێڕ)

(۲) کۆمه‌له‌ تیزامانیکی‌ ئیمانی‌ مامۆستا‌ نوورسی‌یه‌، به‌ زمانی‌ عه‌ره‌بی‌ له‌ شیوه‌ی‌ "مونا‌جات‌"دا.

(۳) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی‌ قه‌سته‌مۆنی، ل: ۲۹۳.

ئىنجا ئەم فەیلەسوفەش كە لە قوتابخانە نوئىيە كاندا خوئندووئەتى و، باوهرى بە كارىگەرىي "هۆكارەكان" هەيه و، لە "سەعیدی كۆن" دەچىت، با بىت بە "دلۆپ" هە شەيدا كەى ئەو مانگەى كە سىبەرى "پرووناكى" ي لە خۆر وەرگىراوى دەداتى و، پرووناكى يەك بە چاوى ئەو دەبەخشىت كە پىي بىرسكىتەو.. بەلام ئەو دلۆپە دەبى بزانىت كە جگە لە "مانگ" چىي تر بەو پرووناكى يە نايىنىت و ناتوانىت "خۆر" ي پىي بىنىت. مەگەر لە رپى ئىمانە كەپەو - نەك بەو پرووناكى يە - بتوانىت خۆر بىنىت.

پاشان ئەم هەزارەش [دانەر مەبەستى خۆيەتى] كە باوهرى وایە هەموو شتىك راستەو خۆلە خواى گەورەوئەيه و "هۆكارەكان" بە پەردە دادەنىت، با "نم" هە كە بىت. ئەو تالە خۆيدا ئىكى هەزارە و شتىكى ئەوتۆى نىيە وەك گولە كە پشتى پىي بىستىت و پالى پىو بەدات و، رەنگىكىشى نىيە كە بەهۆيەو بىنىت و، جگە لە خۆر هىچ شتىكى تر ناناىت تا رووى تى بكات، هىندە نەبىت كە سافى و خاوينى يە كى بىگەردى ئەوتۆ لە بىلبىلەى چاويدا شك دەبات كە وئىنەى خۆرى پىي هەلبەگرتى^(۱).

[دواى روونكردەو، بەمەى خوارەو كۆتايى بە باسە كە دەهينىت]:

(واهاوئەلى سى هەمىشتان، كە وەك "نم" وایە، هەزارە.. بىي رەنگە.. هەر خىرا بەهۆى گەرمىي خۆرەو دەبىت بە هەلم و، واز لە خۆويستىي خۆى دەهينىت و، سواری پشتى هەلم دەبىت و، بە بۆشايى ئىوان ئاسمان و زەويدا سەر دە كەوئەت و، بە ئاگرى عىشق ماددە چرە كەى ناوى گەر دە گرتى و، لە رپى پرووناكى يەو دەبىت بە "نوور" و، دەست بە يە كىك لەو تىشكانەو دە گرتى كە لە درەوشانەو كانى ئەو پرووناكى يەو هاتوون و، بۆ خۆى لەم رپى يەو لىي نزيك دەبىتەو!

دەسا ئەى وئىنە و نمونەى "نم" هە كە! تۆ مادەم راستەو خۆ ئەر كى ئاوينە رادەپەرنىت بۆ "خۆر"، ئەو الە هەر پلەيە كدا دەبىت بىيە، چونكە دەتوانىت لەو پلەيەدا پەنجەرەيە كى پروون و خاوينت دەست بكەوئەت كە بە "عين اليقين" سەيرى رووى خۆرى لىو بەكەيت و، لە گىرانهوى ئاسەوارە سەر سوور هينەرە كاندا بۆ خۆر، گىرفارى هىچ چەشنە دۆزارى و گىروگرتىك نەبىت. چونكە دەتوانىت - بىي هىچ چەشنە دوودلى يەك - وەسفە بەهەبەت و سامە كانى خۆر بۆ خودى خۆر بگىرپتەو و، هىچ شتىك ناتوانىت رپى گىرانهوى ئەو ئاسەوارە سەر سوور هينەرەنت بۆ دەستەلاتدارى يە

(۱) وتەكان، وتەى بىست و چوارەم، ل: ۴۹۰-۴۹۱.

په‌هاکه‌ی خۆر لئی بگرتت.. نه‌ته‌نگ و تارایی به‌رزه‌خه‌کان، نه‌پابه‌ندیی توانا و لی‌ها‌ته‌کان.. نه‌بچووکیی ئاوینه‌کان، هیچ کامیان گرفتاری سه‌رسامیت ناکه‌ن و به‌ره و شتیکی پی‌چه‌وانه‌ی "حه‌قیقه‌ت" ناته‌ن، چونکه‌ خۆت ساف و بی‌گه‌ردیت و پرسته‌وخۆ سه‌یری خۆر ده‌که‌یت.. هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌یه که زانیت ئه‌وه‌ی له‌ ئاوینه‌کاندا دیارن خودی خۆر نین، به‌لکو جۆره‌ دره‌وشانه‌وه و په‌نگدانه‌وه‌یه کی جۆراو جۆرن و، ته‌نها به‌لگه و ناو‌نیشانی خۆرن و، ناتوانن سه‌رجه‌می ئاسه‌واره به‌سام و شکۆداره‌کانی خۆر ده‌رخه‌ن^(۱).

□ نزیکترین ری بۆ لای خوای گه‌وره

(چه‌ندی‌ن ری زۆر هه‌ن که مرۆف به‌ خوای گه‌وره ده‌گه‌یه‌نن، سه‌رچاوه‌ی هه‌موو ئه‌و ری پرسته‌وانه‌ش "قورئانی پی‌رۆز"ه. به‌لام ئه‌وه‌نده هه‌یه هه‌ندی له‌م ری‌یانه له‌چاوه‌ ئه‌وانی تر دا‌گشتی تر و سه‌لامه‌ت تر و نزیک‌تره.

من، وپ‌رای تی‌گه‌یشتنی کۆتا و ناته‌واوی خۆم، ری‌نگایه‌کی ته‌خت و کورت و ئاسام له‌ ری‌زهی قورئانی پی‌رۆزه‌وه دۆزیوه‌ته‌وه، که بریتی‌یه له‌ ری:

"کۆله‌واری، هه‌ژاری، شه‌فه‌قه‌ت، بیر کردنه‌وه".

به‌لئی، "کۆله‌واری" وه‌ک عیشق وایه، ری‌یه که مرۆف به‌ خوای گه‌وره ده‌گه‌یه‌نیت، به‌لکو ری‌نگایه‌ که له‌ عیشق سه‌لامه‌ت‌تر و نزیک‌تره، چونکه له‌ ری "به‌ندا‌یه‌تی"یه‌وه مرۆف ده‌گه‌یه‌نیته "مه‌حبوو‌بییه‌ت".

"هه‌ژاری"ش وه‌ها‌یه، مرۆف به‌ ناوی پی‌رۆزی "الرحمن"ی خوای گه‌وره ده‌گه‌یه‌نیت.

"شه‌فه‌قه‌ت"یش به‌ هه‌مان جۆر وه‌ک عیشق وایه، مرۆف به‌ خوای گه‌وره ده‌گه‌یه‌نیت، به‌لکو له‌ عیشق تی‌زه‌تره و مه‌ودا‌که‌شی له‌و فراوان‌تره، چونکه مرۆف ده‌گه‌یه‌نیته ناوی پی‌رۆزی "الرحیم"ی خوای گه‌وره.

"بیر کردنه‌وه"ش وه‌ک عیشق وایه، ته‌نانه‌ت له‌م‌ویش به‌پی‌زتره و پرووناکی‌یه که‌شی دره‌وشاوه‌تره و ری‌یه کی گه‌لئ به‌ری‌ن‌تره. چونکه ری‌بواری ئه‌و ری‌یه ده‌گه‌یه‌نیته ناوی پی‌رۆزی "الحکیم"ی خوای گه‌وره.

(۱) وته‌کان، ته‌هی بیست و چاره‌م، ل: ۴۹۳-۴۹۴.

ئەم ڕۆیە جیاپە لەو هی که له "ده" هەنگاو پینکها تووه و ڕیوارانی ڕینی "نهیینی" گرتوو یانە تەبەر.. هەر وه ها جیاپه له وهی که له ڕینی "ناشکرا" دا دهیگر نه بهر و بریتی به له "حهوت" هەنگاو، به پینی ژماره ی حهوت دهروونه کان..

ئەم ڕۆیە بریتی به له تهنها "چوار" هەنگاو. راستی به کی شه رعیشه زیاتر تا ئە وهی تهریقه تیکی سۆفی بیّت.

با به ههله دا نه چن، مه به ست له: قسوور و کۆله واری و هه ژاری ئە وهی به که هه موو ئەمانه تهنها له بهردهم خوا وهندی مه زندا ده بربرین، نه که له بهردهم خه لکیدا.

و یرد و زیکره کانی ئەم ڕۆیە ش ئەمانه ی خوا وهن:

* شوین پی هه لگرتی سونه تی پیروزی پیغه مبه ر ﷺ.

* ئەنجامدانی فه رزه کان، به تایبه تی به جیهینانی نوێژ به ڕیکوینکی و، خویندنی زیکره کانی دوایان.

* ده ست هه لگرتن له گونا هه گوره کان.

سه رچا وه کانی ئەم ههنگاو انه ش له قورئانی پیروژدا، ئەمانه ن:

﴿فَلَا تُكْرَاهُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ (النجم: ۳۲) ئاماژه بۆ ههنگاوی به کهم ده کات..

﴿وَلَا تُكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ﴾ (الحشر: ۱۹) ئاماژه بۆ ههنگاوی

دوو هه م ده کات..

﴿مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ﴾ (النساء: ۷۹) ئاماژه

بۆ ههنگاوی سی هه م ده کات..

﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ (القصاص: ۸۸) ئاماژه بۆ ههنگاوی چوار هه م ده کات.

روونکردنه وهی ئەم چوار ههنگاوه - زۆر به کورتی - بهم جۆره یه:

ههنگاوی به کهم: وه که ئایه تی ﴿فَلَا تُكْرَاهُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ ئاماژه ی بۆ ده کات،

بریتی به له وهی "نه فس" به خاوین له قه له م نه دریت.

چونکه مروّف، به پینی سروشت و فیزه تی، راسته وخۆ و له پێشدا تهنها خۆی خۆش ده ویت و، له پیناویدا هه موو شتی که به خت ده کات و، به چه شنیک به شان و بالای خۆیدا ده خوینیت و مه دحیککی وای ده کات که تهنها شایسته ی خوا وه ند بیّت و، هه رده م خۆی به خاوین له قه له م ده دات. تهنانه ت هیه چ که مو کووری به کی بۆ ره وا

نابینت و بدرگیری به کی توندی تا راده‌ی پرستی لئی ده‌کات. وه‌ک بلئی هه‌موو ئه‌و
 ئامیرانه‌ی که خوای گه‌وره بۆ ستایش و پاک راگرتنی خواوه‌ند له‌و مرۆفه‌دا داینان، ئه‌و
 مرۆفه ده‌چی بۆ خۆی به‌کاریان ده‌هینت!

به‌م جۆره ڤووبه‌ڤووی ئه‌و وه‌سه‌فه ده‌بیته‌وه که له‌م ئایه‌ته ڤیروزه‌دایه:
 ﴿مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ﴾ (الفرقان: ۴۳).

ئیت دوو چاری له‌خۆ ڤازی بوون و له‌خۆ بایی بوون ده‌بیته‌ و، ڤیویست ده‌کات که
 پاکژ بکریته.. جا پاکژ کردنی ده‌روونی مرۆف له‌م هه‌نگاوه‌دا به‌وه ده‌بیته‌ که به‌ پاک
 نه‌زانیت و به‌ خاوین له‌ قه‌له‌م نه‌دریت!

هه‌نگاوی دووه‌م: ئه‌و ده‌رسه‌یه که له‌م ئایه‌ته ڤیروزه‌ وه‌رده‌ گیریت:
 ﴿وَلَا تُكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ﴾.

ئویش به‌م جۆره:

مرۆف هه‌رده‌م خۆی له‌ بیر ده‌باته‌وه، خۆ ئه‌گه‌ر بیریش له‌ مردن بکاته‌وه، ئه‌وا ڤووی
 ئه‌و مردنه بۆ غه‌یری خۆی وه‌رده‌چه‌رخینت و، گه‌ر له‌ناوچوون و نه‌مانیش ببینت،
 بۆ که‌سانی تری داده‌نیت، وه‌ک بلئی هه‌ر گیز ئه‌و نه‌گرتنه‌وه و هیچ په‌یوه‌ندی به‌ کی به
 خۆیه‌وه نه‌بیته!

هۆی ئه‌مه‌ش ده‌گه‌رپته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی که ده‌روونی به‌دخوای مرۆف له‌ کاتی به‌ش و
 پاداشت وه‌رگرتندا خۆی بیر ده‌که‌ویته‌وه و به‌ توندی ده‌ستی ڤیوه ده‌گرت. که‌چی له
 کاتی کار و فرمان و خزمه‌تگوزاریدا خۆی له‌بیر ده‌باته‌وه!

که‌واته پاکژ و خاوین و په‌روه‌رده کردنی، له‌م هه‌نگاوه‌دا، ڤه‌فتار کردنه به
 ڤیچه‌وانه‌ی ئه‌م حاله‌ته. واته خۆ له‌بیر نه‌چوونه‌وه له‌ ده‌می له‌بیر چوونه‌وه‌دا.

به‌ واتایه‌ کی تر: خۆ له‌بیر بردنه‌وه له‌ کاتی پاداشت وه‌رگرتن و، بیر لیکردنه‌وه‌شی له
 ده‌می خزمه‌تگوزاری و یادی مردندا!

هه‌نگاوی سێهه‌م: ئه‌وه‌یه که ئه‌م ئایه‌ته ڤیروزه ئاماژه‌ی بۆ ده‌کات که ده‌فه‌رموی:

﴿مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ﴾.

چونکه هه‌رده‌م "نفس" داخوای ئه‌وه‌یه که هه‌رچی خیر و چاکه‌یه به‌ هی خۆی
 داده‌نیت، ئه‌م کاره‌ش به‌ره‌و شانازی و له‌خۆڤازی بوونی ده‌بات.

که‌واته ده‌بیئت، لهم هه‌نگاوه‌دا، له‌ناته‌واوی و که‌مو‌کووری و کۆله‌واری و هه‌ژاری به‌ولاوه‌هیچی تر له‌خۆیدا نه‌بیئیت و، هه‌موو چاکه و لایه‌نه‌ته‌واوه‌کانی خۆیشی به‌چاکه‌ی خواوه‌ندی مه‌زنیان دا‌بیئت و به‌به‌خششی ئه‌ویان بزانیئت. ئیتر له‌بری شانازی و له‌خۆ‌بایی بوون، شوکرانه‌بژی‌ری ده‌نویئیت و سوپاسی خواوه‌ند ده‌کات.

که‌واته پاکۆ کردنی "نه‌فس" لهم پله‌یه‌دا له‌نه‌یئیی ئه‌م ئایه‌ته‌په‌روه‌دایه‌که ده‌فه‌رموی: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا﴾ (الشمس: ۹).

واته به‌وه‌ده‌بیئت که بزانیئت ته‌واویی خۆی له‌ناته‌واویدا و، توانای له‌کۆله‌واریدا و، ده‌وله‌مه‌ندی‌یه‌که‌شی له‌هه‌ژاریدا.

به‌و‌واتایه‌ی که بزانیئت ته‌واویی خۆی له‌وه‌دایه‌که ته‌واو نه‌بیئت و، ده‌سته‌لاتی له‌وه‌دایه‌که له‌به‌رده‌م‌خوا‌ی گه‌وره‌دا کۆله‌وار و بێ ده‌سته‌لات بیئت و، ده‌وله‌مه‌ندی‌یه‌ی له‌وه‌دایه‌که هه‌ژاری ده‌رگانه‌ی ئه‌و بیئت.

هه‌نگاوی چواره‌م: ئه‌و‌وانه‌یه‌که ئه‌م ئایه‌ته‌ده‌یئیه‌وه: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾. چونکه "نه‌فس" گو‌مانی وایه‌که خۆی له‌خۆیدا سه‌ربه‌ست و سه‌ربه‌خۆیه. له‌به‌ر ئه‌وه‌لافی جۆره‌په‌روه‌ر‌دگاری‌یه‌که‌سی ده‌دات و، به‌رامبه‌ر په‌رس‌ترای پراسته‌قینه‌ی خۆی سه‌رینجیی تێدا‌یه. جا هه‌ستکردن به‌م پراستی‌یه‌ی خواره‌وه‌مرۆف له‌و‌باره‌رزگار ده‌کات. ئه‌و پراستی‌یه‌ش بریتی‌یه‌له‌وه‌ی که:

هه‌موو شتێک له‌خۆیدا و به‌"واتا ئیسمی‌یه‌که‌ی" له‌ناو‌چوو، ون بوو، تازه‌پیدا بوو، نه‌بووه. به‌لام به‌"واتا حه‌رفی‌یه‌که‌ی" و له‌و‌په‌روه‌وه‌که به‌پینی ئه‌رک و فرمانی سه‌رشانی ده‌وری ئاوینه‌ی ده‌رخه‌ری ناوه‌جوانه‌کانی به‌دیهینه‌ری مه‌زن ده‌بیئیت، ئه‌وا ئه‌و شته: بینه‌ر و بینراوه‌و، هه‌یه و بووه.

جا پاکۆ کردنی "ده‌روون" لهم هه‌نگاوه‌دا به‌وه‌ده‌بیئت که بزانیئت نه‌بوونی له‌بوونیدا، بوونیشی له‌نه‌بوونیدا!

واته ئه‌گه‌ر خۆی بینی و بوونی به‌خۆی به‌خششی، ئه‌وا له‌تاریکستانی چه‌ندین نه‌بوونی ئه‌وه‌نده‌زۆر و زه‌به‌نده‌دا نو‌قم ده‌بیئت که به‌ئهن‌دازه‌ی هه‌موو بوونه‌وه‌ران ده‌بن.

به واتایه کی تر ده لّین: ئە گەر له به دیهینەری راسته قینهی خۆی - که خوای گه ورهیه - بێ ئاگا بێت و، به بوونی خۆی بایی بییت، ئەوا خۆی به ته نیایی و خنکاوی ده بینیتوه له ناوهندی تاریکیی بێ کۆتایی جو دایی و نه بووندا، به چه شنی گوله ستیره که ته نها به پرو ناکی په کزه کهی خۆی له تاریکیی شهوی تاردا بچوولیته وه.

به لام کاتی واز له خۆویستی و له خۆ بایی بوون ده هینیت، بۆی ده رده که ویت که له راستیدا خۆی له خۆیدا شتیک نییه، به لکو ئاوینهیه کی دره و شانوه کانی به دیهینەری راسته قینهیه. بهم پێیه، له م پێیه وه "بوون" یکی نه پراوه و بێ کۆتایی به ده ست ده هینیت و، ئنجا "بوون"ی هه موو بوونه وه رانیش ده سته که وت و قازانجی ده بییت. به لّنی، ئەو که سه ی خوا ده دۆزیته وه، هه موو شتیکی ده ست که وتوه، چونکه هه مزو بوونه وه ران، تیکرا، بریتین له: دره و شانوه ی ناوه جوانه کانی خوا وهندی مه زن!

کۆتایی:

ئهم پێنگایه ی که پێکهاتوه له م چوار هه نگاوه: "کۆله واری و، هه ژاری و، شه فقهت و، بیر کردنه وه" له هه ر بیست و شه ش و ته کانی پێشووی کتیبی "وته کان" دا، که له زانستی حه قیقهت و، راستیی شه ریعهت و، حیکمه تی قورئانی پیرۆز ده دوین، پروون کراونه ته وه.

به لام لیره دا ته نها ئامازه یه کی پوخت بۆ چه ند خالینک ده که ین که ئەمانه ن:

ئهم پێنگایه کورت ترین و نزیکترین پێیه له چاو ئەوانی تر دا، چونکه ته نها چوار هه نگاوه. ئنجا ئە گەر "کۆله واری" به سه ر نه فسدا زال بییت، ئەوا راسته و خۆ ته سلیمی خوا وهندی "به توانا" ی شکۆ مه ندی ده کات.

به لام گەر له پێنگه ی عیشقا - که گه یه نه رترین پێیه بۆ لای خوای گه وره - "عیشق" به سه ر نه فسدا زال بییت، ئەوا ده روونی مرؤف ده سته کانی له داوینی مه عشوقی مه جازی گیر ده کات و به و جزره ده مینیته وه هه تا نه ماننی ئەو مه عشوقه ی ده بینیت، ئنجا ده گات به خۆ شو یسترای راسته قینه!

باشان ئەم پێنگایه له هه موو ئەوانی تر بێ وهی تره، چونکه "نه فس" له م پێنگایه دا دوو چاری "شه ته حات" نابیت و، لاف و گه زافی له توانای خۆی به ره وه ژوور تر لّنی

نادات، چونکه مرؤف له‌م رینگایه‌دا جگه له کۆله‌واری و هه‌ژاری و قسور و نات‌ه‌واری، هیچی تر له نه‌فسی خۆیدا شك نابات، تاله سنووری خۆی لاب‌دات!

ئهم رپی‌یه جاده‌یه کی گه‌وره و شه‌قامیکی گشتی‌یه، چونکه مرؤف له‌م رپی‌یه‌دا ناچار ناییت بوونه‌وران بخاته "به‌ندیخانه" یان "ئیع‌دامیان" بکات، به‌وینه‌ی رپه‌روانی رینگه‌ی "وحدة الوجود"، که بۆ مه‌به‌ستی گه‌یشتن به‌ دلنیا‌یی و حوزووری قه‌لبی، بوونه‌ورانیا‌ن له‌وه‌می خۆیاندا به‌ "نه‌بوو" له‌قه‌لم داو، وتیان: "لا موجود الا هو" ..

یان به‌وینه‌ی رپه‌روانی رپی "وحدة الشهود" که بۆ مه‌به‌ستی به‌هره‌ور بوون و گه‌یشتنیا‌ن به‌و دلنیا‌یه، بوونه‌ورانیا‌ن له‌به‌ندیخانه‌ی "بیرچوونه‌وه" دا به‌ند کردو، وتیان: "لا مشهود الا هو"!

قورئانی پیروژ - که ئهم چوار رپی‌یه‌ی لئی وه‌ر گیراوه - به‌تاشکرا له‌ئیع‌دام کردنی بوونه‌وران خۆش ده‌بیت و له‌به‌ندیخانه‌ش ده‌ربازیان ده‌کات!

جا ئهم رینگایه - له‌سه‌ر ئه‌و رپه‌زهی قورئان - به‌و چاوه‌ ده‌روانیته‌ بوونه‌وران که: ملک‌ه‌چ و گوپه‌رپه‌لئی به‌دیپه‌نه‌ری شکۆمه‌ندیانن و، له‌رپی ئه‌ودا خزمه‌ت ده‌که‌ن و، ده‌رخه‌ری ده‌روشانه‌وه‌کانی ناوه‌ جوانه‌کانن، ده‌لئیی ئاوینه‌ن ئه‌و ده‌روشانه‌وانه‌ ده‌ده‌نه‌وه و ده‌ریانده‌خه‌ن. واته‌ ئهم رپی‌یه‌ بوونه‌وران به‌ واتای "حه‌رفی" ده‌بینیت و مامه‌له‌یان له‌گه‌لدا ده‌کات و، دووریان ده‌خاته‌وه‌ له‌وه‌ی که خاوه‌نی واتای "ئیسمی" بن و، هه‌ر بۆ خۆیان که‌وتبه‌ خزمه‌ت و گوپه‌رپه‌ل بووبن.

به‌م چه‌شنه، مرؤف له‌بئی ئاگایی رزگاری ده‌بیت و، له‌سه‌ر رپه‌زیه‌ که‌ی قورئانی پیروژ به‌ "حوزووری به‌رده‌وام و هه‌میشه‌یی" ده‌گات و بئی به‌هره‌ور ده‌بیت. ئه‌و کاته‌ش له‌هه‌موو شتی‌کدا رینگایه‌ک ده‌بینیت که به‌خوا‌ی گه‌وره‌ی ده‌گه‌یه‌نیت.

په‌خته‌ی ئهم قسانه‌:

ئهم رینگایه به‌ "واتای ئیسمی" ناروانیته‌ بوونه‌وران، واته‌ به‌و پروانینه‌ بۆیان ناروانیت که له‌خۆیاندا و بۆ خۆیان که‌وتبه‌ کار و گوپه‌رپه‌ل بووبن. به‌لکو ئهم بۆروانینه‌یان لئی داده‌مالیت و، ئه‌رک و فه‌رمانبه‌ری "ملکه‌چ بوونیا‌ن بۆ خوا‌ی گه‌وره" ده‌خاته‌ ئه‌ستۆ^(۱).

(۱) وته‌کان، وته‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۷۰۰-۷۰۵.

بەندى دووھەم

لە ئەنقەرە

سالى ۱۹۲۲ز/ ۱۳۴۰ك

□ بانگه‌يشت بۆ ئەنقەرە

(كاتىنى كە لە سەرەتاي پىرىمدا خەندەي خۆشحالئىي "سەئىدى كۆن" نەما و جىئى بۆ شىن و گرىانى "سەئىدى نوئ" چۆل كىرد، دنياخوازانى "ئەنقەرە" پىيان و ابوو من وەك بارى پىشووم ماومەتەو و ھەر "سەئىدى كۆن" ى جارائىم، بۆيە بانگه‌يشتيان بۆ كىردم كە بچىم بۆ ئەوئى. منىش رۆشتم)^(۱).

چونكە (مستەفا كەمال دوو نامەي بە پەرلە نارد بۆ تەحسىن بە گى ھاوپىم كە ئەو كاتە والى بوو لە شارى "وان". لەو دوو نامەيەدا بانگه‌يشتى دە كىردم بۆ ئەنقەرە تاكو پاداشتم بداتەو لە سەر بلاو كىردنەوئى نامىلكەي "شەش ھەنگاۋە كان". منىش رۆشتم بۆ ئەنقەرە)^(۲).

(لە سالى "۱۳۳۸" دا^(۳) لە ئەنقەرە دىخۆشى و شادمانئىي ئىماندارائىم پىنى بە سەر كەوتنى سوپاي ئىسلام بە سەر يۆنانىيە كاندا. بە لام لە ھەمان كاتدا جموجوئى سامناكى بىن بىروايى و ئىلھادىشم پىنى كە لە پىنى بە كارھىنانى فرتوفىل و لە خىشتە بردنى خەلكىيەو خەرىكى جىكردنەوئى چەمكە كانى خۆي بوو لەناو دل و دەروون و

(۱) بىرىسكە كان، بىرىسكە بىست و شەشم، ل: ۴۵۸.

(۲) تىشكە كان، تىشكى چواردەھەم، ل: ۵۵۲.

(۳) بە مئزۋوى رۆمى، كە دە كاتە: (۱۹۲۲ز) و (۱۳۴۰ك). (وەرگىز)

بیروباوه‌ری دامه‌زرای ئیمانداراندا، بۆ ئه‌وه‌ی له‌خشته‌یان بیات و بیروباوه‌ریان
ژه‌ه‌راوی بکات.

منیش که ئه‌مهم بینی و هه‌ستم پێ کرد، له‌ ناخی دلمه‌وه داخ و خه‌فەت دایگرتم و، له
ده‌ست ئه‌و دێوه سامناکه‌ی که ده‌یه‌وێت په‌لاماری پایه و بنچینه‌کانی ئیمان بدات،
هاوار و هانام برده لای خوای گه‌وره‌ی به‌ده‌سته‌لات و په‌نام به‌م ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ برد و
ده‌ستم پێوه‌ گرت^(۱).

ئه‌وه‌بوو نامیلکه‌یه‌کی بچوو کم به‌ زمانی عه‌ره‌بی دانا و، له‌ چاپخانه‌ی: "رۆژی
نوێ Yeni Gun"ی ئه‌نقهره‌ له‌ چاپم دا و بلاوم کرده‌وه، که به‌دییه‌ی‌ه‌تی "بوون" و
"یه‌کتایی" خوای گه‌وره‌م تیندا چه‌سه‌پاندبوو. به‌هۆی ئه‌و به‌لگه‌ به‌هیز و پته‌وانه‌ی که له
نووری قورئانی پیرۆز وهرم گرتبوون و، سه‌ری هه‌ژدیهای پێ برواییم پێ کوتابوونه‌وه‌ و،
له‌و نامیلکه‌دا باسم کردبوون..

به‌لام جیده‌ست و شوینه‌واری ئه‌و به‌لگه‌ به‌هیزانه‌ له‌ به‌ره‌نگاری کردنی پێ بروایی و
ئیلحاددا ده‌رنه‌که‌وت، چونکه‌ ئه‌و نامیلکه‌یه‌ی که چاپم کردبوو تابلێ پوخت و
کورت بوو، جگه‌ له‌ که‌میی ئه‌وانه‌ش که بایه‌خیان به‌ زمانی عه‌ره‌بی ده‌دا. له‌به‌ر ئه‌مانه‌،
وه‌هم و خه‌یاله‌کانی ئه‌و ئیلحاده - به‌ داخه‌وه - پتر له‌ گه‌شه‌ و بلاو بوونه‌وه‌دا (بوون)^(۲).

به‌لێ، ئه‌و ئامانجه‌ی که به‌دیعوززه‌مان هه‌ر له‌ مندالی‌یه‌وه‌ هه‌ولێ بۆ ده‌دا و ئه‌و
هیوایه‌ش که له‌ پێی رۆشتیندا بۆ ئه‌نقهره‌ بوو بووه‌ خولیا، بریتی بوو له‌ به‌رپابوونی
پابوونیکێ ئیسلامیی گشتی که سه‌رجه‌می جیهانی ئیسلامی بگرێته‌وه‌.

ئهم رۆحه‌ مه‌زنه‌، پتر له‌و باس و موناژه‌رانه‌یدا پروون بووه‌وه‌ که پێش هاتنی بۆ
ئه‌سته‌مبوول له‌ گه‌ل سه‌دان زانای خۆره‌له‌اتی ئه‌نادۆلدا ئه‌نجامی دا. هه‌روه‌ها له‌ ده‌می
هاتنیشیدا بۆ ئه‌نقهره‌، به‌ راده‌یه‌ك که سیاسه‌مه‌دارانی سه‌رسام کردبوو.

هیچ کاتێك ئهم به‌رپرسی‌یه‌ مه‌زن و ئه‌ر که قورس و شه‌وقه‌ به‌رده‌وامه‌ی لێ جیا
نه‌بووه‌ته‌وه‌. ئومێدی و ابوو که پراگه‌یانندی ئازادی و مه‌شرووتیه‌ت له‌ خزمه‌تی
شه‌ریعه‌تی خاوندی بی‌ت و، بی‌ته‌ مزگینێ‌یه‌ك بۆ به‌خته‌وه‌ری ئه‌نادۆل و سه‌رجه‌می

(۱) واته‌ ئایه‌تی: ﴿قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِ اللَّهِ شُكٌّ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (ابراهیم: ۱۰).

(۲) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و سێهه‌م، ل: ۳۵۰، سروشت هونه‌ره‌ یان هونه‌رمه‌ند؟ ل: ۹-۱۰.

جیهانی ئیسلامی. ته نانهت له پرووناکیی ئه و هیوا یهیدا و، بۆ هیئانه دیی ئه و ئاواته ی، گهلنی گوتاری ئاراسته ی جه ماوه ر کرد و، چه ندین وتاریشی له رۆژنامه کاندایا بلاو کرده و. ههروهک ئه م ئاواته ی له چه ند نووسراوینکییدا ده ر کهوت که له و قوئاغه دا داینا بوون. هه میشه به راشکاوی رایده گه یاند که مه ز نترین ده نگیک له داها توودا بزرنگیته وه ده نگیی زو لالی قورئانی پیرۆزه.

به لام پرووخانی ده ولته تی عوسمانی، که نزیکیی هه زار سال له دوای عه باسی یه کان خزمه تی ئیسلامی خسته بووه ئه ستۆی، زۆر به توندی جیهانی ئیسلامیی له رزاند. ئیتر دوژمنانی سه ره سه ختی ئیسلام زال بوون به سه ر مه لبه ندی خه لافه تدا و، ده ستیان دایه پیره که ن کردنی ئیسلام له ناخی دلله کاندایا.. که چی چاکه ی توانستی خوایی به سه ر به دیعوززه ماندا دره وشایه وه، تا کو له و بارو دۆخه سه خت و تاریکه دا ئالا که هه لبگریت. به هیوای ئه وه ی شتیگ له به رژه وه ندیی ئیسلام به ده ست به یئیت و، یارمه تی به رپرسان بدات رۆشت بۆ نه نقره. چونکه ههروهک "جهنگی رزگاری" جهنگیکیی ئیمانی بوو بۆ وه ده رنانی دوژمنان بۆ ده ره وه ی ولات به پشتیوانی خوای گهوره، به هه مان جۆر ئومیدی به وهش هه بوو که حکومه تی نوئی راسته وخۆ پشت به قورئان بیه ستیت بۆ به ره و پینش بردنی کاروباری ئیسلام له ولاتدا و، یه کگرتنی "جیهانی ئیسلامی" ش بکاته پالپشتیک بۆ خۆی و، به جوانترین شیوه ی ماددی و مهعنه وی ئه و شارستانییی یه ی ئیسلام بخته پروو که له کاکله و ناوه رۆکی ئیسلامدا هه یه..

به لام کاتنی گه یشته نه نقره و، له لایه ن به رپرسانه وه - په رله ماتاران و وه زیره کان - ههروهه له لایه ن جه ماوه ره وه پینشوازی یه کی تۆکمه و په رنگینی لئی کرا، شتانیکیی ئه وتۆی بینی که چاوه پروانی نه ده کرد، ئه وه بوو سه رنجی دا له په رله ماندا بایه خ به ئایین نادریت و گوتی ناده نه دروشمه کانی ئیسلام. له بهر ئه وه، پینوستیی خواپه رستی به تایبه ت ئه ئجامدانی "نوئی" ی له به یاننامه یه کدا بۆ پروونکردنه وه که به سه ر ئه ندامانی په رله ماندا دابهش کرا و، جه نه رال "کازم قه ره به کر" بۆ "مسته فا که مال" ی خوینده وه^(۱).

(۱) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati. مامۆستا نوورسی له ۱۹۲۲/۱۱/۲۲ زدا گه یشته نه نقره. ئه وه به یاننامه یه ش له ۱۹۲۳/۱/۱۹ زدا به سه ر ئه ندامانی په رله ماندا دابهش کرا.

یه کیڅ له دهره‌نجامه کاریگه‌ره کانی هم به‌یاننامه‌یه، پابه‌ند بوونی شه‌ست په‌رله‌مانتار بوو له‌سهر به‌جیهینانی نویژه کانیان. ته‌نانه‌ت هئو ژووره‌ی که پیشتر نویژیان تیدا ده‌کرد، دوا‌ی هئو به‌یاننامه‌یه جیی نویژخوینانی تیدا نه‌ده‌بووه‌وه، بویه ژووریکسی فراوانتریان بو هئو‌نجامدانی نویژه کانیان ته‌رخان کرد^(۱)!

[هئمه‌ش ده‌قی به‌یاننامه‌که‌یه]:

□ (وتاریک بو هئو‌نجومه‌نی نویته‌رانی نه‌ته‌وه

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ (النساء: ۱۰۳)

یا ایها المبعوثون! إِنَّكُمْ لَـ﴿مَبْعُوثُونَ﴾ * لَیَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿﴾ (المطففین: ۴-۵)!

هئو مو‌جاهیدانی ئیسلام! هئو هئهللی جه‌ل و عه‌قدا!

تکام وایه گوی بو مه‌سه‌له‌یه‌ک رابگرن که هئم هه‌ژاره ده‌یه‌وی به‌چه‌ند ئاموژگاری‌یه‌ک و، له ناوه‌ندی "ده" و شه‌دا ئاراسته‌ی ئیوه‌ی به‌ریزی بکات:

"یه‌که‌م": هئم نیعمه‌ته‌مه‌ز نه‌ی که خوا‌ی گه‌وره به‌م سه‌ر که‌وته‌نه‌تان پی‌ی به‌خشیون خوا‌زیاری شوکرانه‌بژی‌ری‌یه، تا‌کو له به‌رده‌وامی و زیاده‌بووندا بی‌ت. چونکه هه‌ر نیعمه‌تی‌ک گه‌ر به شوکرانه‌کردن پیشوازی‌ی لی نه‌کریت، ده‌بریت و کۆتایی پی‌ی دیت.

جا‌ماده‌م ئیوه - به‌فه‌زلی خوا‌ی گه‌وره - قورئانی پی‌رو‌زتان له هئیرش و په‌لاماری دوژمنان رزگار کرد، هئو ده‌بی گوپ‌رایه‌ل و ملکه‌چی فه‌رمانی راشکاوی هئو قورئانه‌ش بن سه‌باره‌ت به نویژه فه‌رزه‌کانه‌وه، تا‌کو هه‌ر به‌م شیوه‌ده‌راسایه‌ریژنه و سایه‌ی نووره‌کانی قورئانتان له‌سه‌ر به‌رده‌وام بی‌ت.

"دووه‌م": ئیوه سه‌رجه‌می جیهانی ئیسلامیتان به‌م سه‌ر که‌وته‌نه‌تان شادمان و دلخۆش کرد و، ریز و خۆشه‌ویستی هئوانتان به‌ده‌ست هئنا. به‌لام مانه‌وه و به‌رده‌وامی هئم ریز و خۆشه‌ویستی‌یه‌ی هئوان ته‌نها به‌نده به‌ملکه‌چی و پابه‌ندیتان به شه‌عائیری ئیسلامه‌وه. چونکه موسلمانان ته‌نها له‌به‌ر "ئیسلام" ئیوه‌یان خۆش ده‌وی‌ت.

"سئى ھەم": ئىيۈ لەم جىھانەدا سەرکردەيى چەندىن كەستان لە موحاھىدان و شەھىدان گرتە ئەستۆ كە لە حوكمى ئەوليا و پياوچاكاندان. جا ئەو ھەلۆيستەي كە لە شان و شكۆي كەسانى غىرەتمەندى وەك ئىيۈ چاوەروان دە كرىت، ھەولدىنى گەرموگورپانە بۇ فەرمانبەردارى و گوپرايەلئى فەرمانەكانى قورئانى پىرۇز، تاكو لەودىاشدا شەرفى ھاوپرېيەتئى ئەو شەھىدە نورانىيانە بەدەست بەيئىن. دەنالاھوئى ناچارى ئەو دەبن كە تكا و داواي يارمەتى لە ئاسايى ترين سەربازى ئىرەتان بكەن، لە كاتىكدا كە خۆتان لىرە لە پلەي سەر كرده و پىشەوادان.

خۆ تاشكرايە ئەم دنيايە، بە ھەموو ناوبانگ و شەرفەمەندى بە كىيەو، ھىشتا ھەر شايانى ئەو نىيە كە بەرپزانى وەك ئىيۈ پىيى رازى بىت و، دوامەوداي زانىنتان بىت و، سەر جەمى ئاواتە كانىشتانى تىدا بىتەدى.

"چوارەم": ھەر چەندە بە شىكى ئەم نەتەوئى ئىسلامە لە بە جىھىنئانى نوپۇزە كانياندا سىستى و كەمتەرخەمى دەنوئىن، كەچى لە گەل ئەو شەدا دەيانەوئى سەر كرده و سەرۆكە كانيان پياوچاك و خاوەن تەقوا بن، ھەر چەند خۆيشيان لەرئى لادەر يان خاوەنى رەفتارى خراپ بن!

تەنانەت يە كەم پرسيار كە خەلكى كوردستان لە بارەي بەرپر سە كانيانەو دەيكەن سەبارەت بە نوپۇزەوئىيە. واتە ئە گەر ئەو بەرپر سەنە نوپۇزەخوئىن بن، ئەوا بە باشيان دادەنئىن و جىئى پىروا و متمانەيان دەبن، دەنا كارمەند و بەرپر س بەلايانەو جىئى دوودلى و گومان دەبىت، ھەر چەندە لە راپەراندنى ئەر كەكانى سەرشانىدا بەتوانا و لىھاتووش بىت!

كاتى خۆي ھەندئى پشپوئى لە نىوان عەشیرەتەكانى "بىت الشىباب" دا سەرى ھەلدا. منىش بە نيازى زانىنى ھۆكارەكانى ئەو رووداوە رۇشتەم و پرسيارم لئى كردن..

وتيان: چۆن دە گونجئى گوپرايەلئى بەرپر سىكى بئى ئايىنى وەك قائىقام بىن كە نوپۇز ناكات و مەي دەخواتەو؟! لە كاتىكدا ئەو كەسانەي كە ئەمەيان دەوت بۇ خۆيان نوپۇزە كەر، تەنانەت چەتەش بوون!

"پىنجەم": سەرھەلدىنى زۆربەي پىغەمبەران - درووديان لەسەر بىت - لە خۆرھەلات و زۆربەي فەيلەسووفە كانىش لە خۆرئاوادا، ھىمايە كە لەلايەن قەدەرى

خواوەندەوێ بۆ ئەوێ کە تەنھا "دل" و "ئایین" - نەك "زیری" و "فەلسەفە" - دەتوانن خۆرەلات راپەرێن و باری لاری بۆ راست بکەنەو.

جا مادەم ئێوێ خۆرەلاتان لە خەو بیدار کردووەتەو، ئەوا رێبازیکیشی بۆ دابین بکەن کە لە گەل سروشتیدا بگۆنێت. دەنا هەموو هەول و کۆششیکتان بە فەرۆ دەروات، یان هیچ نەبێ هەول و تەقالیەکی کاتی و پروکەش دەبێت.

"شەشەم": ئەوروپایەکان کە دوژمنی ئێوێ و ئایینی ئیسلامیشن - بە تاییەت ئینگلیزەکان - هەر لە میژە هەتا ئیستاش هەلی کە مەترخەمی ئێوێیان لە ئاییندا قۆستوووەتەو. تەننەت دەتوانم بڵێم: ئەوانە کە سوود لەم کە مەترخەمی یە ئێوێ وەر دەگرن، بە وینە دوژمنە کانتان (یۆنانی یەکان) زیان بە ئایینی ئیسلام دەگەینن.

کەواتە پێویستە ئێوێ لە پیناوی بەرژووەندی ئیسلام و سەلامەتی نەتەوێ کە تاندا، واز لەم کە مەترخەمی و پشتگوێ خستە بهین و، کردەوێ لە جیگادا دابینن.

ئێوێ هەر بۆخۆتان بینیتان کە چۆن سەر کردەکانی "ئیتیحاد و تەرەقی" لەبەر بایەخ نەدانی هەندیکیان بە ئایین و شەعائیرەکانی، لە ناوخوازی و لات و لە لایەن ئەم نەتەوێیەوێ چ بێز و نەفرەتیکیان ئاراستە کرا، هەرچەندە خۆبەختکردن و هیممەت و ئازایەتی زۆریشیان نواندو، تا رادەیه کیش بوون بە هۆی ئەم بیداری و رابوونە ئیسلامیە. کەچی موسلمانانی دەرەوێ و لات لەبەر ئەوێ پشتگوێ خستن و کە مەترخەمی ئەوانیان لە کاروباری ئاییندا نەبینبوو، ریزیکێ زۆریان پێ بەخشیبوون!

"حەوتەم": هەرچەندە جیهانی کوفر لە میژە توانیویەتی هیرش بۆسەر جیهانی ئیسلامی بهینیت، کەچی بە گشت توانا و هۆکاریکی شارستانییتی خۆی و بە هەموو فەلسەفە و زانست و موبەششیرەکانیەو، نەیتوانیوە لە پرووی ئایینەوێ بەسەریدا سەربکەوێت. ئەوێبوو دەستە و تاقمە گومراکانی ناوخواز هەمیشە هەر کە مایەتی و ژێر دەستە بوون.

جالە کاتیکیدا کە ئایینی ئیسلام توانیویەتی بە "ئەهلی سوننەت و جەماعەت" پارێزگاری توندوتۆلی و دامەزراوی خۆی بکات، ئەوا تەوژمیکێ بیدەخوازی سەرەلداوی لایەنە چەپەلە کە شارستانییتی ئەوروپا هەرگیز ناتوانیت رینگا بۆ

ناوجەرگەى جیهانى ئىسلامى خۆش بکات. پىشتریش جموجوولى لەم جۆره پرووی نەداوه، گەر پروویشى داىت ئەوا یە کسەرى و خیرا دووچارى نەمان و پرووبە پرووی تیاچوون و ئاوابوون بوو تەوہ.

واتە جگە لە "ملکەچى تەواوتى" بۆ "ياسا و دەستورە کانى ئىسلام" ھەرگىز لە توانادا نى یە ئالوگۆرپىكى جەوھەرى و بنەپەرتى بەرپا بکرت.

"ھەشتم": ھەرگىز ناتوانریت ھاودەم لە گەل سستى و کەمترخەمى کردن لە کاروبارى ئاییندا، کارىكى "ئىجابى و بنیاتنەر" ئەنجام بدریت. چونکە وانزیکە شارستانىتى قورئان بىتە کایەوہ و، ھىندەشى نەماوہ شارستانىتى گومراى ئەوروپا - کە ئۆبالی لاوازبوونى ئایینى لە ئەستۆدايە - پرووبە پرووی ھەلۆ شەنەوہ و دارپان بىتەوہ! خۆ سەبارەت بە ئەنجامدانى "کارى سەلبى" ش ئەوا ئىسلام پىوستى پى نى یە، چونکە ئەو زام و دەردیسەرى و گىروگرفتەنەى سەروزیادن کە ھاتنەپى!

"نۆھم": ئەو کەسانەى کە ئیوہیان بە دل و زمان خۆش دەویت و، بەھای خزمەت و سەرکەوتتەن لە جەنگە کانى "سەربەخۆی" دا دەزانن، تەنھا جەماوہرى ئیماندارانن، بە تايبەت چىنى "عوام" کە موسلمانانى راستین و بە گەرمى ئیوہیان خۆش دەویت و، بە راستى شانازیتان پىوہ دە کەن و، بە دل سۆزى و ئىخلاسەوہ پشتگىریتان بۆ دەنوینن و، بە گەورەترینى ئەو ھىز و توانايش کە تیاياندا بىدار بوو تەوہ یارمەتیتان دەدەن..

دەپى ئیوہش لە لایەنى خۆتانەوہ و بۆ مەبەستى شوینکەوتنى فەرمانە کانى قورئانى پىرۆز و بەرزەوہندى ئایینى ئىسلام، پەيوەندى توندوتولیان لە گەلدا گرى بىدەن و، پشتیان پى بىستەن. دەنا پىشخستنى کەسانى خۆدامالیو لە ئىسلام و پەيوەندى بىراو بەم نەتەوہیوہ (لە سەر سوورپماوان و چاولیکەرانى ئەوروپا) بەسەر گشتینەى موسلماناندا، کارىكى تەواو دژ و پىچەوانەى بەرزەوہندى ئىسلامە و، "جیهانى ئىسلامى" ش - لە ئەنجامى ئەم کارەدا - بۆ داواى یارمەتى و ھاوکارى پروو لە جىگایە کى تر دە کات.

"دەھەم": ئەگەر پىنگایەك "نۆ" گرىمانى تیاچوون و تەنھا "یەك" گرىمانى پىرگاربوونى تىدا بىت، ئەوا مەگەر شىتیکى ھىندە نەفام کە بايەخ بە ژيانى خۆیشى نەدات، دەنا ھىچ کە سىك نایگریتە بەر!

خۆ ئاشکرایه پښې جیبه‌جې کردنی فەرزە ټایینی په‌کان پڙه‌ی له‌سه‌دا نه‌وه‌د و نو‌ی پزگار بوونی تیدایه. له‌کاتینکدا که‌له‌ماوه‌ی شه‌و و پزژینکدا ته‌نها په‌ک سه‌عات سه‌روز یاده‌ بۆ نه‌نجامدانی نو‌پڙه‌کان، له‌به‌رامبه‌ر گریمانی په‌ک دانه‌زیانه‌وه‌ که‌له‌وانه‌یه - له‌پرووی بڼی ئاگایی و ته‌مه‌لی‌یه‌وه - له‌م ژیانه‌ی دنیا بکه‌وینت. که‌چی وازه‌ینان له‌فەرزە‌کان و پشتگویی خستیان، به‌پڙه‌ی له‌سه‌دا نه‌وه‌د و نو، گریمانی زیانی تیدایه. له‌به‌رامبه‌ر پڙه‌ی په‌ک له‌سه‌دی گریمانی پزگار بوون، له‌پرووی بڼی ئاگایی و گوم‌پرایه‌وه. ئایا ده‌بڼی چ پ‌روویانوویه‌ک بۆ وازه‌ینان له‌فەرزە‌کان بد‌وزریته‌وه، له‌کاتینکدا که‌ وازلیه‌ینانیان زیان له‌دین و دنیا‌ی مرۆف ده‌دات؟ یان چۆن غیره‌ت و جوامیری مرۆف بواری ئەم که‌مته‌رخه‌می‌یه‌ی ده‌دات؟

هه‌لسوکه‌وت و په‌فتاره‌کانی کاروانی موجه‌یدی ئەم نه‌نجومه‌نه‌ بالایه‌ گه‌لنی گرنگه‌، چونکه‌ له‌ دواییدا ده‌بڼی به‌پیشه‌نگ و چاوی لښ ده‌گرینت.. جاییان نه‌وه‌یه نه‌ته‌وه‌ چاو له‌هه‌له‌کانیان ده‌کات، یان په‌خه‌نیان لښ ده‌گرینت، که‌هه‌ردوو کاره‌که‌ زیان و مه‌ترسی‌یان له‌دوو تویدایه. واته‌ ده‌ستگرتنی ئەم کاروانه‌ به‌مافه‌کانی خوا‌ی گه‌وره‌وه‌ و نه‌نجامدانی فەرزە‌کانی ته‌ستویان، پ‌اپه‌راندنی مافی به‌نده‌کانیش له‌خۆ ده‌گرینت.

هه‌رگیز ناتوانرینت کارینکی جیددی له‌گه‌ل ئەو که‌سانه‌دا نه‌نجام بدرینت که‌ به‌چه‌ند وه‌همینکی بریقه‌داری له‌خسته‌به‌ری "ده‌روون" و وه‌سوه‌سه‌ی "شه‌یتان" رازی بوون و پڼی خه‌له‌تاون و، گوینی خۆیشیان له‌ئاستی ئەو راگه‌یاندنه‌ روون و دره‌خشانانه‌دا ئاخویه‌ که‌ به‌ته‌واتور و کۆده‌نگی زانیان چه‌سپاون. به‌لڼی، به‌ردی بناغه‌ی ئەم ئالوگۆره‌ مه‌زنه‌ ده‌بڼی توندوتۆل بیت.

هینزی "که‌سایه‌تیی مه‌عنه‌وی"ی ئەم نه‌نجومه‌نه‌ بالایه‌ واتای "سه‌لته‌نه‌ت"ی له‌خۆ گرتوه‌. جا نه‌گه‌ر - به‌وه‌کاله‌ت - واتای "خه‌لافه‌ت"یش له‌خۆ نه‌گرینت و، شه‌عائیره‌کانی ئیسلام جیبه‌جې نه‌کات و، فه‌رمانیش نه‌دات به‌خه‌لکی بۆ نه‌نجامدانیان، واته‌ گه‌ر له‌پیشه‌کش کردنی واتای خه‌لافه‌تدا نوشوستیی هینا و پیداو‌یستی ئایینی ئەم نه‌ته‌وه‌یه‌ی ده‌سته‌به‌ر و دا‌بڼن نه‌کرد، که‌ نه‌ته‌وه‌یه‌ که‌ هینستا فه‌تره‌تی تڼک نه‌چوووه‌ و

پيوستی به ثابین زیاتر ههیه تا به هۆکاره کانی ژیان و گوزه ران و، هیشتا له ژیر پاله په ستوی گه مه و گالته ی شارستانی نیی نویدا پنداویستی به رۆحی به کانی خۆی فه رمۆش نه کردوو. .. ئەوا خه لکی ناچار ده بن که واتای "خه لافه ت" به و شته به خشن که ئیوه ته نها وشه و ناوه که یان بۆ داناوه و، پشتگیری و هیژ و پیزیش به مانه وه و به رده وامیی ئەو واتایه ده ده ن. له کاتی کدا که ئە گه ر ئەم جوړه هیژه له دهستی ئەم ئەنجومه نه دا نه بیئت و له م ریپه وه نه هاتیته کایه وه، ده بیئت به هۆی په رت بوون و شپزی! خۆ دیاره سه ریچی و گوێراپه لئی نه کردن، کارئیکی دژ و پیچه وانهی فه رمانی قورئانی پیروژه که ده فه رموی:

﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ (آل عمران: ۱۰۳).

ئەم چه ر خه ی ئیستا چه رخی "کۆمه ل" ه. چونکه "که سیئیی مه عنه وی" که گیانی کۆمه له، له "که سیئیی تاک" دامه زراوتره و زیاتریش ده توانی فه رمانه کانی شه رع راییی بکات. که سایه تی "خه لیفه" ته نها به هۆی پالدا نه وه یه تی به م گیانه مه عنه وی به وه که ده توانی ئەر که کانی سه ر شانی راپه رپینیی.

به لئی، "که سایه تی مه عنه وی" گیانی جه ماوه ر و گشتینه ی خه لکی ده نوینیی. جا هه تا ئەو که سیئیی به له راسته شه قام لانه دات، ئەوا له چاو "که سیئیی تاک" دا په ر گه شاره و دره خشانتر ده بیئت. ده نا گه ر بئ که لک و رزیو بیئت، ئەوا هه ر به و پئی به بئ که لکی و رزیوی به که شی بلاوده بیته وه و په ره ده سیئیی. چونکه "خیر و شه ر" له تاکدا سنووریکیان هه یه، به لام له "کۆمه ل" دا بئ سنوورن..

که واته وریابن! ئەو چاکه کاری یانه ی که له به رامبه ر ده ره وه دا به ده ستان هیناون، له ناو خۆدا نه یانگۆرن به خراپکاری!

خۆتان باش ئاگاداری ئەوه ن که دوژمنه هه میشه یه کانتان هه ولی تیکدانسی شه عایره کانی ئیسلام ده ده ن. که ئەمه ش کاریکه زیندوو کردنه وه و پارێزگاری کردنی ئەم شه عایره تان له سه ر پیوست ده کات. ده نا - بئ ئەوه ی به خۆتان بزائن - یارمه تی ئەو دوژمنانه تان ده ده ن که له مه لاسدان بۆتان و خۆیان ئاماده کردوو هیرشان بکه نه سه ر.

که‌متره‌خمی له جیبه‌جی کردنی شه‌عائیره‌کانی ئاییندا شه‌نجامه‌که‌ی لاوازی نه‌ته‌وه ده‌بیئت و، شه‌م لاوازی‌یه‌ش ته‌ماعی دوژ‌منانتان لسی ده‌وروژینیت و، گیانی ئازایه‌تی‌یان له‌دژی ئیوه‌ده‌کات به‌به‌ردا و، له‌سنوورنیکیشدا رایان ناگیرت.
حسبنا الله ونعم الوکیل.. نعم المولی ونعم المصیر^(۱).

□ له‌گه‌ل سه‌رۆک کۆماردا

[وێرایی خویندنه‌وه‌ی به‌یاننامه‌که‌ بۆ په‌رله‌مانتاران، به‌لام بوو به‌هۆی دروستبوونی مشتومڕێک له‌گه‌ل "مسته‌فا که‌مال" دا. چونکه‌ شه‌م کاره‌ی "به‌دیعوززه‌مان" ی به‌دل نه‌بوو. بۆیه‌ له‌ به‌رده‌می نزیکه‌ی شه‌ست په‌رله‌مانتاردا پێی وت:]
"بێ گومان ئیمه‌ پنیوێستمان به‌مامۆستایه‌کی به‌توانای وه‌کو ئیوه‌هیه‌. بۆ شه‌وه‌ش بانگه‌یشتمان کردیت بۆ ئییره‌ تا‌کو سوود له‌را و بۆ‌چوونه‌راست و دروسته‌کانت وه‌ربگیرین، ئیوه‌ش به‌ده‌م بانگه‌یشته‌که‌وه‌هاتن. که‌چی یه‌که‌م کارێک شه‌نجامتان دا نووسینی چهند شتیکت بوو له‌باره‌ی نوێزه‌وه‌، به‌مه‌ش تۆوی دووبه‌ره‌کیت له‌نیوان ئیمه‌دا چاند!"

یه‌کسه‌ر به‌توورپه‌یی وه‌لامی توندوتۆلی دایه‌وه‌ و، په‌نجه‌ی بۆ راکیشا و، وتی:
"پاشا.. پاشا.. له‌ئیسلامدا گه‌وره‌ترین حه‌قیقه‌تی دوا‌ی "ئیمان" بریتی‌یه‌ له‌ "نوێژ".
خۆ هه‌ر که‌سێک نوێژ نه‌کات خیانه‌تکاره‌. دياره‌ حوکمی خیانه‌تکاریش وه‌رناگیرت و پشنگویی ده‌خریت!"

"پاشا" ناچار بوو که‌ توورپه‌یی خۆی بخواه‌وه‌ و، هه‌وتی راکرتنی دلی بدات^(۲).
(مسته‌فا که‌مال له‌وئ ئه‌وه‌ی بۆ پێشنیاز کردم که‌ به‌ "واعیزی گشتی" له‌ پارێزگا‌کانی خۆره‌له‌لندا به‌موو‌چه‌یه‌کی سنی سه‌د لیره‌یی له‌جینگه‌ی شیخی سه‌نووسی^(۳) دام به‌مه‌زینیت، چونکه‌ شیخی ناوبراو زمانی کوردیی نه‌ده‌زانی، هه‌روه‌ها له‌گه‌ل دامه‌زراندنم به‌ئندام له‌ شه‌نجومه‌نی مه‌بعووسان (په‌رله‌مان) دا و، شه‌ندامیتیش له‌

(۱) مه‌سه‌وه‌یی نووری، بلقیك له‌ ده‌ریای قورئانی پڕۆژ.

(۲) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ۶۳۹؛ ۶۶۰.

(۳) شیخی سه‌نووسی واعیزینکی ئایینی بروه‌ له‌ کوردستان و پارێزگا‌کانی خۆره‌له‌لندا و، له‌ ده‌می داگیرکاری ئینگلیزیشدا رۆژینکی له‌ به‌رچاوی بووه‌ له‌ ده‌رکردنی فه‌توای جیهاد له‌ دژی ئینگلیزه‌کان.

سەرۆکایه تیبی کاروباری ئایینی، هاو دەم له گه‌ل مانه وهی ئەندامیتیم له "دار الحکمة الإسلامية" دا. مه به ستیشی رازی کردنی من و، قهره بوو کردنه وهی کارمه ندی به که ی پینشووم بوو.

به لām که سهرنجم دا به شیک له وهه والانه ی له دهقی ئەسلی "تیشکی پینجه م" دا هیه، به پراوپری له که سیکدا دیتهدی که له وئ بینیم. ناچار بووم واز له کارمه ندی به گرنگانه بهینم، چونکه به قه ناعه تی تهواو زانیم که له یه ک تیگه یشتن له گه‌ل تهو که سه دا، یان مامه له له گه‌ل کردنی، یاخود ری لئی گرتنی، کاریکی تهستم و مه حاله. ئیتر دوا ی تهوه، وازم له کاروباری دنیا و سیاسهت و ژبانی کۆمه لایه تی هینا و، هه موو کاته کام ته نها له پیناوی خزمه تی ئیماندا ته رخان کرد^(۱).

(چهند کارمه ندیکی گه وره لیان پرسیم:

"کاتی که مسته فا که مال ویستی به "ئامۆژگاری گشتی" و به رپرسی هه موو کوردستان و پارێزگا کانی خۆره لات له بری شینخی سه نووسی و به مووچه یه کی سنی سه دلیره یی^(۲) دات. مه زرینیت، بزچی پنی رازی نه بوویت؟ خۆ ته گه ر پنی رازی ببوویتایه ده بوویت به هۆی رزگار کردنی سه دان هه زار کهس له وانیه که بوون به قوربانیی شۆرشه که"^(۳)؟

له وه لāmی ته م پرسیاره یاندا و تم: "له جیاتی ته وهی بیست سی سالی ژبانی دنیایی تهو پیاوانه رزگار بکه م، په یامه کانی نوور بوون به هۆی رزگار کردنی ملیۆنه ها سالی ژبانی تهو دنیای سه دان هه زار هاوولاتی. واته کارنیکیان ته بنجام دا که تهو زیانه یان به هه زاران ته وه نه ده ی خۆی قهره بوو کرده وه. خۆ ته گه ر من تهو کاته تهو داواکاری به م قبول

(۱) تیشکه کان، تیشکی چوارده هه م، ل: ۵۵۲-۵۵۳.

(۲) ته م مووچه یه له و رۆژگاره دا به کجار زۆر و هی وه زیره کان بووه. (وه رگێر)

(۳) له وه ده مه دا باکووری کوردستان چهند شۆرشینکی به خۆه بینی. گرنگه زینیان شۆرشه که ی شینخ سه عیدی پیران بوو له ۱۳/۲/۱۹۲۵ز دا له دژی سیاسه تی مسته فا که مال که "دزایه تی ئیسلام" و، سیاسه تی "ره گه ز په رستی" ی پیاده ده کرد. به لām مسته فا که مال توانیی به سه ر ته م شۆرشه دا زال ببیت و، له له بنجامدا شینخ سه عید خزی و چل و جهوت که سی تر له هاوڕینانی له ۳۰/۶/۱۹۲۵ز له سیداره دران، جگه له مالوێرانی و ده ره ده ر بوونی هه زاران کهس. (وه رگێر)

بکر دایه، ئەوا "په‌یامه‌کانی نور" که نه‌یینی ئیخلاس‌یان له‌خۆدا هه‌لگرتوووه و نابن به شوینک‌هوته و هۆکار و ئامرازی هیچ شتیگ، په‌یدا نه‌ده‌بوون".

ته‌نازه‌ت له‌به‌ندیخانه‌دا به‌هاورێ به‌پێزه‌کانی خۆم‌وت: ئە‌گه‌ر په‌یامه‌کانی نور ئیمانی ئە‌و کار‌به‌ده‌ستانه‌ی ئە‌نقهره‌ر‌ز‌گ‌ار بکه‌ن که‌ ز‌لله‌ی توند‌وتیژی په‌یامه‌کان تازاری دان و، پ‌ریاری له‌س‌یداره‌دان‌یان بۆ‌ده‌ر‌کردم.. گه‌ر ئە‌م په‌یامانه‌ ئە‌وان له‌ئ‌یعدامی هه‌میشه‌یی ده‌رباز بکه‌ن، ئە‌وا ئ‌یوه به‌شایه‌ت بن که‌ من له‌ناخی د‌لمه‌وه‌ لییان خۆش ده‌م^(۱)!

له‌به‌ر ئە‌وه‌ی به‌و فیتنه‌یه‌ را‌گه‌یشت که‌ خه‌ریگ بوو له‌هه‌موو جیهانی ئ‌یسلامیدا په‌ره‌ی ده‌سه‌ند، ئە‌وه‌ی که‌ ماوه‌ی هه‌زار و چوار سهد سال بوو نه‌ته‌وه‌ی ئ‌یسلام په‌نا‌ی به‌خوا ده‌گرت لیی.. هه‌روه‌ها له‌به‌ر ئە‌وه‌ی که‌ هه‌لگ‌یر‌س‌ینه‌رانی ئ‌اگری ئە‌و فیتنه‌یه‌ی به‌چاری خۆی بینی. ئە‌وا رۆژنیک بۆ‌ماوه‌ی دوو سه‌عات و توو‌یژی له‌گه‌ل مسته‌فا که‌مالدا کردو، تیی گه‌یاندا که‌ لا‌بردنی دروشمه‌کانی ئ‌یسلام به‌مه‌به‌ستی به‌ده‌سه‌ته‌ینانی ناوبانگ له‌لای دوژمنانی، خراپ‌ترین کاولکاری‌یه‌ له‌م نه‌ته‌وه‌یه‌دا و تیکدانی گه‌ل و ولاته. خۆ ئە‌گه‌ر هه‌ر ئ‌الو‌گۆرپنیک پ‌نویست بی‌ت با له‌روانگه‌ی پشت به‌سته‌نوه‌ بی‌ت به‌قورئانی پ‌یروز و کردنی بی‌ت به‌ده‌ستووری ئە‌م ده‌وله‌ته‌ نو‌ی‌یه^(۲).

□ هه‌ندی و ته‌ی له‌داد‌گا‌کاندا له‌باره‌ی مسته‌فا که‌ماله‌وه

(هه‌رگیز ئ‌یمه‌ له‌گه‌ل سه‌ر‌کرده‌یه‌ ک‌دا نیین که‌ به‌پیی ئ‌اره‌زووی خۆی فه‌رمانه‌کانی به‌ناوی یاساوه‌ ده‌ر‌کرد بۆ‌گۆرینی مز‌گه‌وتی "ئه‌یاسوفیا" به‌بتخانه‌و، گۆرینی باره‌گای مه‌شیه‌خه‌تی ئ‌یسلامی بۆ‌دواناوه‌ندی‌یه‌کی کچان.. ئ‌یمه‌ نه‌به‌هزر و بیرو نه‌له‌رووی باهه‌ت و نه‌له‌رووی هاندەر و نه‌له‌رووی ئ‌اکامه‌کانه‌وه‌ له‌گه‌ل ئە‌ودا نین و، خۆشمان به‌ناچار نازانین که‌ شتی واقیوول بکه‌ین^(۳)).

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی دوازده‌هه‌م، ل: ۴۵۹-۴۶۰.

(۲) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati. ده‌توانزێ سه‌ردانی ئە‌و نمونه‌ جوانه‌ بکریت که‌ مامۆستا نوروسی بۆ مسته‌فا که‌مالی هیناوه‌ته‌وه، له‌ک‌نپیی "مه‌کتوبات" دا، مه‌کتووبی بیست و نۆهه‌م، ل: ۷۰۰-۷۰۲.

(۳) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ۶۱۵-۶۱۶.

(کاتنی که من به چهند وشهیه کی توندوتیژ ره خنه ی راسته خووم ناراسته ی نهو که سه ناسراوه کرد که سه رۆ کایه تی حکوومه تی له نه نقره گرتنه ده ست، خو ی هیچ کاردانه وهیه کی نه بوو بهرام بهرم، به لکو بی دهنگی هه لئژارد. که چی له دوا ی مردنی، راستی فهرمووده یه کی پیروز - که من پیش چل سال نووسیبووم - هه له که ی نهوی ده رخت..

جا نهو راستی یه و، نهو ره خنانه ش که سروشتی و پیوست بوون، ئیمه له لایه نی خو مانه وه به نهینی و تایبه ت، نهک گشتی و ئاشکرا، هه لمان گرتبوون. به لام داواکاری گشتی به فیئل شکاندیه وه به سهر نهو که سه دا و، بهر پر سیاری یه که شی خسته نه ستۆی ئیمه وه!

ئیر ئایا داد گهری یاسا، که ره مز و یادگاری نه ته وه یه و یه کی که له دره وشانه وه کانی خوا ی گهره، له کو ئی و.. خاتری که سیکیش که مرد و په یوه ندی به ده ولته وه نه ما، له کو ئی^(۱)

(له کاتیکدا که پیوست بوو حکوومه ت بیاراستمایه و دهستی یارمه تی و هاوکاری بۆ درێژ بکردمایه، چونکه نهو کاره بهرزه وه ندی یه کی گهره ی بۆ نه ته وه و سوودیکی زۆری بۆ نیشتمان تیدایه، که چی گوشار خسته سه رم له لایه ن حکوومه ته وه، ئاماژه یه بۆ نه وه ی "دهسته ی په نهانی ئیلحاد" که ماوه ی چل ساله دژایه تیم ده که ن و، هه ندیک له پیروی شیوعی یه کانی که ئیستا رۆشتوونه ته ریزی نه وان، توانیویانه چهند شوینیکی گرنگی ناوه نده ره سمی یه کان داگیر بکه ن و، ئیستا له ویوه سهر کرده یی نهو هیر شه ده که ن له دژم. ئیر حکوومه تیش یان به مه نازانیت، یاخود پی ده زانیت و بواری پی داون^(۲).

(ئایا چ گونا ه و چ تاوانیک له وه دا هه یه ره خنه له پیاوئیک بگریت و خوشت نهوی که "مزگه وتی نه یاصوفیا" ی - که مایه ی شانازی هه میسه یی نه ته وه یه کی پاله وان و، گه وه ری دره خشانی خزمه ت و تیکۆشانیه تی له پیناوی قورئاندا و، دیاری یه کی

(۱) تیشکه کان، تیشکی چواردههم، ل: ۵۶۷.

(۲) تیشکه کان، تیشکی چواردههم، ل: ۵۹۵.

به‌نرخ‌ی شم‌شیری با‌پیره قاره‌مانه‌کانیه‌تی - کرد به‌خانه‌ی بتان و، باره‌گای مه‌شیه‌خه‌تی
ئیسلا‌می گۆری به‌دواناوه‌ندی کچان^(۱)؟

(ده‌مارگیری و‌هاورپی‌یه‌تی داواکاری گشتی - که‌ئم چه‌شنه‌مه‌قامه‌ی هه‌یه - بۆ
مسته‌فا که‌مال بوو به‌هۆی چه‌ند پرسیار و‌په‌لپ و‌بیانویه‌کی نایاسایی و، هه‌له‌و، دوور
له‌پنویست. هه‌ر ئه‌وه‌ش ناچاری کردم ئه‌م پروونکردنه‌وانه‌پشکه‌ش بکه‌م که‌له
ده‌ره‌ه‌ی باسه‌که‌دایه.

لیره‌دا، وه‌ک نمونه‌یه‌ک له‌سه‌ر گوفتاری نایاسایی تی‌که‌ل به‌میزاجی که‌سیی ئه‌و،
یه‌کی‌ک له‌قه‌سه‌کانی خۆی ده‌هینم:

پنی وتم: ئایا له‌هه‌موو دلی خۆته‌وه‌له‌و قسانه‌ت په‌شیمان نییت که‌له "تیشکی
پینجه‌م" دا هیناوه؟ چونکه‌تۆ سووکایه‌تیت به‌و کردوه‌ کاتی له‌باره‌یه‌وه‌وتووت:

"هینده‌ئاره‌ق و‌شه‌رابی خواردوه‌ته‌وه‌که‌وه‌کو کونده‌ی ئاوی لئ هاتوه!"
منیش له‌وه‌لامی ده‌مارگیری‌یه‌ته‌واو هه‌له‌و نه‌فهره‌ت لئ کراوه‌که‌یدا، که‌هی
هاورپی‌یه‌تی خۆیه‌تی بۆی، ده‌لیم:

شه‌ره‌فی سه‌رکه‌وتنی سوپای پال‌ه‌وان ناییت ته‌نیا بدریته‌پال ئه‌و، به‌لکو ته‌نها
به‌شیک‌ی دیاری کراوی له‌و سه‌رکه‌وته‌دا هه‌یه، چونکه‌سته‌مینکی ئاشکرا و‌ده‌رچوونه
له‌دادگه‌ری که‌ده‌ستکه‌وت و‌مال و‌سامان و‌رۆزی سوپا بدریت به‌ته‌نیا یه‌ک که‌سی
سه‌رکرده.

جا هه‌روه‌ک ئه‌و داواکاره‌گشتی‌یه‌دوور له‌ویژدانه‌به‌وه‌تۆمه‌تبارم ده‌کات که‌ئو
که‌سه‌خاوه‌ن عه‌یب و‌عه‌ره‌م خۆش ناویت، به‌را‌ده‌یه‌کی وا که‌وه‌کو که‌سینکی
خیانه‌تکار به‌نیشتمان دامده‌نیت! منیش له‌لایه‌نی خۆمه‌وه‌به‌وه‌تۆمه‌تباری ده‌که‌م که
سوپای خۆش ناویت، چونکه‌کاتی که‌ئو هه‌موو شه‌ره‌ف و‌ده‌ستکه‌وته‌معنه‌وی‌یانه‌ی
سوپا ده‌به‌خشیت به‌هاورپیکه‌ی، ئه‌وا به‌م کاره‌ی سوپا له‌شه‌ره‌فمه‌ندی خۆی بئ به‌ش
ده‌کات. که‌چی حه‌قیقه‌ت ئه‌وه‌پنویست ده‌کات که‌سه‌رجه‌می چاکه‌کاری و‌کاره
ئیجایی‌یه‌کان به‌سه‌ر کۆمه‌ل و‌سوپادا دابه‌ش بکریت..

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۶۰۰.

به لآم ناتو اووی و خراپکاری و کرداره سلبی به کان ده بی ناراسته ی سهر کرده و که سی جله و به ده ست بکریت. چونکه "بوون" ی هر شتیك به هاتنه دیی سهرجه م پایه و همل و مهرجه کانی ئه و شته دپته دی. سهر کرده ش لیړه دا تنها په کیکه له و همل و مهرجانه. به لآم بۆ نه هاتنه دی و ټیکچوونی ئه و شته، نه هاتنه دیی تنها په کیکه دانه مهرج، یان ټیکچوونی په کی دانه له پایه کانی، سهر و زیاده. بۆیه ده تو انریت ئه و خراپکاری په بدریته پال نه خشه ساز و سهر و کی ئه و کاره، چونکه چاکه کاری و لایه نه باشه کان چه ند شتیکی میجایی و خاوه ن "بوون" ن، که واته ناکری تنها له و که سانه دا جه م بکرین که له سهر و کایه تیی ده و لته تدان. به لآم ناتو اووی و خراپکاری به کان بریتین له کاو لکاری و شتی "نه بوو"، بۆیه سهر کرده کان به رپرسن لییان!

ماده م حق و راستی ئه مه یه، ئه و ا چون ده کری هۆزیک که چه ندین سهر که و تنی به ده ست هینا بییت، به سهر و که که یان بو تریت: "ده ست خۆش ئه ی حه سه ن ئاغا"؟ به لآم گهر ئه و هۆزه شکست به نییت، سو و کایه تی ناراسته ی په کی به یه کی پۆله کانی ئه و هۆزه بکریت؟ دیاره ئه م چه شنه ره فتاره به ته و اووی پیچه وانه ی حق و دژی راستی به. به هه مان شیوه، ئه و دا واکاره گشتی به ش که منی تۆمه تبار کردووه، له حق و راستی لایداوه، که چی به خه یالی خۆی به ناوی داد گهری به وه بریار ده دات)^(۱)!

(سه باره ت به مه سه له ی ئه و زلله به ش که له لایه ن په یامه کانی نووره وه ناراسته ی مسته فا که مال کراوه، ئه و ا شتیکی په نهان نی به و، شه ش داد گا و سهرجه م لایه نه ره سمی به کانی "نه نقره" لیی ئا گادارن و، هیچ ئیعتیرازیکیان لی نه گرتووه و، بریاری بی تاوانی یان بۆ ده ر کردین و، سهرجه م کتیبه کانیان دایه وه، که له نیوانیاندا "تیشکی پینجهم" یشی تیدا به. پاشان کاتی که من خراپکاری به کانی ئه و ده رده خه م، له پی ناوی پاراستنی ریز و حورمه تی سو پادایه. واته خۆش نه ویستنی ته نیا که سیك له بهر ستایش کردنی پر له خۆشه ویستی سو پایه)^(۲).

(گریمان سهر کرده یه کی ترسناک و بلیمه ت، به زیره کیی خۆی توانی هه موو کرده وه باشه کانی سوپا به هی خۆی له قه له م بدات و، کرده وه خراپ و لایه نه

(۱) تیشکه کان، تیشکی چوارده هه م، ل: ۵۵۴-۵۵۵.

(۲) تیشکه کان، تیشکی چوارده هه م، ل: ۵۹۷-۵۹۸.

سه‌لبي‌یه‌کانی خۆیشی بداته پال سوپا، ئەوا به‌م کاره‌ی سه‌رجه‌می کرده‌وه چاکه‌کانی - که به ژماره‌ی هه‌موو که‌سانی سوپا ده‌بن - که‌م کردووه‌ته‌وه بۆ کرده‌وه‌ی چاکه‌ی یه‌ک دانه‌که‌س. هه‌روه‌ها کاتی که خراپه و هه‌له‌کانی خۆیشی دایه پال سوپا، ئەوا ژماره‌ی ئەو خراپانه‌ی به ئەندازه‌ی ژماره‌ی که‌سانی ناو سوپا په‌ره پێداوه و زیادی کردووه. دیاره ئەمه‌ش سته‌مینکی ترسناکه و دژی راستی‌یه.

هه‌ر له‌به‌ر ئەوه، له داد‌گاییه‌کی پێشوومدا که داواکاره گشتی‌یه‌که‌ی له‌سه‌ر ئەوه هیرشی کرده سه‌رم که له ده‌می لیک‌دانه‌وه‌ی فه‌رمووده‌یه‌کی پیروزدا پێش چل سال زلله‌یه‌کی ته‌می کردنم ئاراسته‌ی ئەو که‌سه کردووه^(۱)، به‌و داواکاره گشتی‌یه‌م وت: به‌ئێ راسته، من به هینانی چهند هه‌والێک که فه‌رمووده پیروزه‌کان رایان گه‌یانندووه له شان و شکۆی ئەو که‌سه که‌م ده‌که‌مه‌وه، به‌لام له هه‌مان کاتدا شه‌ره‌فی سوپا له هه‌له گه‌وره‌کان ده‌پاریزم. به‌لام تۆ ده‌چیت له پیناوی یه‌ک که‌سی هاوه‌تی خۆتدا شه‌ره‌فی ئەو سوپایه چه‌په‌ل ده‌که‌یت که هه‌لگری ئالای قورئان و سه‌ر کرده‌یه‌کی به هه‌لمه‌تی جیهانی ئیسلامی بووه و، چاکه‌کانی له بناغه‌دا هه‌لده‌وه‌شینیته‌وه.

به‌م قسه‌یه‌م، ئەو داواکاره سه‌ری بۆ ویژدان نه‌وی کرد و، به پشتیوانی خوای گه‌وره له‌وه هه‌له‌یه‌ر زنگاری بوو^(۲).

(هه‌رچهنده سه‌رۆکه گه‌وره‌که، به هاندهری وه‌هم و گومانه‌کان و رق و قینی خۆی، هه‌ندئێ که‌س و کارمه‌ندی وه‌زاره‌تی "داد"ی له دژمان هان دا، به‌لام بریاری بێ تاوانی په‌یامه‌کانی نوور له تۆمه‌تی دامه‌زراندنی هه‌ر "کۆمه‌له" و "ته‌ریقه‌ت" یکی سۆفی له داد‌گاوه ده‌رچوو^(۳).)

[هه‌روه‌ها له داد‌گادا وتویه‌تی]:

(پیاویک که به‌وپه‌ری توندوتیژی و به بێ هیچ ترس و بیمیک له به‌رده‌م ئەو داد‌گا عورفی‌یه سه‌ربازی‌یه‌دا که به‌هۆی رووداوی "۳۱ی مارت" هه‌وه سازکرا، به‌رگری‌یه‌کی یه‌کجار کاریگه‌ر و دلیرانه‌ی کرد و، له به‌رده‌م ئەنجومه‌نی "مه‌بعووسان" یشدا به هه‌مان

(۱) مه‌به‌ست: مسته‌فا که‌ماله. (وه‌رگێڕ)

(۲) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ۵۸۹.

(۳) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ۵۷۶.

شيوه، بئ ئه وهى گوئى به توورپهئى و هه لچوونى مسته فا كه مال بدات .. چو ن ئه و كه سه به وه تو مه تبار ده كرئت كه گويا به نهئنى و بئ ئه وهى كه س پئى بزائئت ما وهى هه ژده سالى ره به ق پيلانى سىاسى ده گيرئت؟ ئه و كه سهى تو مه تى واى ئاراسته بكات بئ هئچ گومانئك كه سئكى قئن له دلته^(۱).

(ماده م خودى مسته فا كه مال و، دوو دادگا و، والى سئ پارئزگا نه يانتوانى ئه م سه رسه ختى و عئنادى بهى بشكئئن، ده بئ ئيوه چى بن كه بتانه وئت ئه م هه وه بئ سوود و نه زوكه بدن! يان بو چى هه وئئكى ئاوا بئ ئه نجام ده دن له كاتئكدا كه هئچ خئرئكى نه بو نه ته وه و نه بو ئه م حكوو مه ته ئئدا نى به)^(۲)؟

[له نامه به كئدا بو قوتايانى نوو سئويه تى]:

(به پئى نهئنى ده ستوورى: "الخير فيما اختاره الله" دو اكه وئنى ئه م مه سه له به مان خئرئى ئئدا به. چونكه خو شوئستنى ئه و پيا وه مردو وه تر سنا كه، له هه موو قوتابخان ه كان و فه رمانگه كانى حكوو مه ت و له نا وه نده گشتى به كانى گه لدا، هه رده م ده و ترئته وه و به گوئى خه لئكئدا ده درئت. ئه م حاله ته كارئگه رى به كئى به كجار دلته زئن و ئازار به خشى له جئهانئى ئئسلامئى و له ئائنده شدا ده ئئت)^(۳).

□ ره خنه گرتنى له سه رو ك كو مار^(۴)

(هؤكارى بنه ره تئى هئرئشى داخ له دلان له دژى من ئه وه به كه به بئانورئى خو شه وئستئى و پشتگئرئى يان بو مسته فا كه مال ده مه ارئ و ئازارم ده دن!

وا منئش به و رقاوى و داخ له دلانه ده ئئم:

من له باره ئى كه سئكه وه كه مرد و كو تايئى پئى هات و په يوه ندى به حكوو مه ته وه نه ما، و توومه: له ئاخ زه ماندا كه سئك په ئدا ده ئئت زئان به قورئانئى پئرو ز ده گه به ئئت! ئه مه شم سئى سائ پئش په ئدا بوونئى و ت و، كاتئى خو ئى له فه رموو ده به كئى پئرو زه وه وه رمگرئبوو. پاشان رو ژگار ده رئى خست كه ئه و كه سه "مسته فا كه مال"ه!!

(۱) تئشكه كان، تئشكى چوار ده هم، ل: ۵۵۸.

(۲) تئشكه كان، تئشكى دو از ده هم، ل: ۴۶۳.

(۳) تئشكه كان، تئشكى سئاز ده هم، ل: ۵۲۲.

(۴) ئه مه پاشكوزئى ئه و عه رزو حاله به كه پئشكه شئى سه رو ك كو مار [جه لال بايار] كرا، ناچار بروم بئنووسم. (دانه ر)

جا ئه‌و رِق له دلانه‌ی که لایه‌ن و پشتی مسته‌فا که مال ده‌گرن، و ماوه‌ی بیست ساله، به‌چهند پروبیانوویه‌کی پروپوچ، ئه‌شکه‌بجه و ئازارم ده‌ده‌ن، چونکه من ناچم کارینکی پینچه‌وانه‌ی راستی بکه‌م و هموو سه‌ره‌ری و شانازی و سه‌رکه‌وته‌کانی ئه‌و سوپایه‌ی پینج سه‌د ساله به‌قاره‌مانیتی و خۆبه‌ختکاری‌یه‌وه له پیناوی حه‌قدا ته‌حه‌ددای جیهانی کردوو، بده‌مه پال مسته‌فا که مال!

به‌ئێ، وه‌ك له داد‌گادا چه‌سپاندم: هموو شانازی و ده‌سکه‌وت و کرداره‌ چاکه‌ ماددی و مه‌عنه‌وی‌یه‌کان ده‌بێ بدرینه‌ پال کۆمه‌ل و به‌سه‌ر ئه‌واندا دابه‌ش بکړین، به‌لام تاوان و گوناوه‌کان و هه‌لسوکه‌وته هه‌له‌کان ده‌بێ بدرینه‌ پال سه‌رۆکه‌کیان.

جاله‌به‌ر پروناکیی ئه‌م ده‌ستوره‌ راسته‌قینه‌یه‌دا ده‌ئیم: ئه‌و شه‌ره‌ف و شانازی‌یانه‌ی که سوپا له‌ پێی سه‌رکه‌وته‌کانی خۆیه‌وه به‌ده‌ستی هینان، به‌تایه‌ت هی ئه‌فسه‌ره‌ قاره‌مانه‌کان که سه‌ر کردایه‌تی سوپایان له‌ ئه‌ستۆدا بوو، نابێ به‌ هی مسته‌فا که مال دابنرین، به‌ئکو ته‌نها هه‌له و ناته‌واوی و گوناوه‌کانی ده‌درینه‌ پال!

جا ئه‌و که‌سانه‌ی که به‌خۆش نه‌ویستنی مسته‌فا که مال تۆمه‌تبارم ده‌که‌ن، له‌ راستیدا سووکایه‌تی به‌ شان و شه‌ره‌ف و که‌رامه‌تی سوپا ده‌که‌ن. بۆیه‌ من به‌ خیانه‌تکارانی نه‌ته‌وه‌یان داده‌ئیم و، به‌و چاوه‌ ده‌روانه‌ ئه‌و سه‌ر سه‌خته‌ لایه‌نگرانه‌ی مسته‌فا که مال و، ئاماده‌شم ئه‌م راستی‌یه‌یان پێ بسه‌لمینم، وه‌ك له‌ به‌رده‌م داد‌گادا چه‌سپاندم:

"من ملیۆنه‌ها سه‌رباز و ئه‌فسه‌ری سوپای کۆلنه‌ده‌ری ئه‌م نه‌ته‌وه‌ خاوینه‌م خۆش ده‌وێت و، هه‌تا بتوانم بۆ پاراستنی عیززه‌ت و که‌رامه‌ت و پزیزیان تێده‌کۆشم. که‌چی ناحه‌زه‌ رِق له‌ دله‌کاتم که به‌رامبه‌رم راوه‌ستاون، له‌ ناوه‌رۆکدا سووکایه‌تی به‌ شان و شکۆی ملیۆنه‌ها که‌سی ئه‌م سوپایه‌ ده‌رده‌برن و، له‌ پیناوی خۆشوێستنی ته‌نها یه‌ك که‌سدا دوژمنایه‌تی‌یان ده‌که‌ن".

به‌ئێ، به‌چهند نیشانه‌یه‌کی زۆر بۆمان ده‌رکه‌وتوو که: ته‌نها له‌به‌ر ئه‌وه‌ی "مسته‌فا که‌مال"م خۆش ناوێت و نه‌یاری بووم، ئه‌و رِق له‌ دلانه‌ هیرشم ده‌که‌نه‌ سه‌ر و، هۆکاره‌کانی تر هه‌موویان پروبیانووی پروپوچ و ده‌ست هه‌لبه‌ستن. بۆیه‌ ناچار بووم که به‌و نه‌یارانه‌م بلێم:

مستهفا که مال خۆی بانگی کردم بۆ نهغهره تا کو رینزم لئی بگریت و بمکات به واعیزی گشتیی هموو کوردستان (باریز گاگانی خۆرهلآت). منیش رۆشتم بۆ نهغهره، به لآم ئەم سنی ماددانهی خواره وه هانیان دام و از له خۆشویستنی بهینم و، له نهنجامی ئەم و از هینانه شدا بیست سالی ره به قم به نازاری ژبانی گۆشه گیری و پر له نهشکه بنجه و نازار برده سهر و، توخنی کاروباره دنیا بیه کانی ئەوان نه که وتم:

ماددهی یه کهم:

به کردار و رهفتاره کانی خۆی ده ری خست که "مستهفا که مال" ئەو که سهیه فەرموودهی پیروز رایگه یاندوو: له ئاخو زه ماندا که سیك پهیدا ده بیت هه ولی زیان گه یاندن به داب و نه ریته ئیسلامی یه کان ده دات! من سی و شهش سال پیشتر ئەو فەرمووده پیروزه م لیکدا ابووه. پاشان به تهواوی و اتاکه ی له م که سه دا هاته دی! ئەمه شم له ماددهی سنی هه می بهر گری یه کانم له بهردهم دادگادا، پروون کردوو تهوه.

ماددهی دووهه م:

"بوون" و "بينا" و "زیان" ی هه رشتیک بهنده به بوونی "هه موو" پایه و هه ل و مه رجه کانی ئەو شته وه. به لآم "نه بوون" و "رووخان" و "مردن" ه که ی به تیکچوون یان نه هاته دبی تنها "یهک" مه رج روو ده دات. ئەمهش ده ستورینکی هینده راسته قینه یه که له سه ر زمانی خه لکیدا ئەم قسه یه وه که پهندی لئی هاتوو و ده لئین:

"ویرانکاری له ئاو هه دانکردنه وه ئاسانه!"

جا له سه ر بناغه ی ئەم ده ستوره به هیز و توندوتۆله:

هه رچی ناتهواوی و عه بیه و کاو لکاری پروه تی و سامناک پروویان داوه، هه موویان هه ی هه له کانی ئەو سه ر کرده یه ن! به لآم سه ر که وتنه دره خشانه کان هه ی قاره مانیتی سوپان.

جا له کاتیکدا که ده بوو سه رجه می خراپکاری یه کانی بدرینه پال و، کرداره چاکه کانیش به هه ی سوپا دا بنرین، که چی ئەم پینویستی یه به تهواوی پینچه وانه کراوه تهوه، ئەوه تا کرداره چاکه کانی کۆمه ل ده درینه پال ئەو که سه ی که خراوه ته پینشه وه و، خراپه کانی ئەویش ده درینه پال کۆمه ل! دیاره ئەمهش سه مینکی چه په ل و ئابروو به ره.

مادده‌ی سنی‌هم:

گیږانه‌وی چاکه‌کاری‌یه‌کانی کۆمه‌ل و سه‌رکه‌وته‌کانی سوپا بۆ سه‌رکرده‌ی فه‌رمانده، هه‌روه‌ها گیږانه‌وی گونا‌هه‌کانی ئه‌و فه‌رمانده‌یه‌ش بۆ هه‌موو کۆمه‌ل، ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که سه‌ووکایه‌تی به‌شان و شکۆی هه‌زاران کرده‌وه‌ی چاک بکری‌ت و به‌یترینه‌ ئاستی یه‌ک دانه کرده‌وه‌ی چاک و، له‌هه‌مان کاتدا یه‌ک کرداری خراپیش بکری‌ت به‌هه‌زاران هه‌له و کرده‌وه‌ی خراب..

چونکه هه‌روه‌ک ئه‌گه‌ر تپینکی سوپا دوژمنی‌کی سه‌رسه‌خت بکوژن، ئه‌وا هه‌موو یه‌کی‌کی سه‌ربازه‌کانی ئه‌و تپه‌پله‌ی موجهیدیان ده‌دریتن، به‌لام گه‌ر ئه‌م پله‌یه‌ ته‌نها به‌ فه‌رمانده‌که‌یان بدریت، ئه‌وا هه‌زار پله‌ی موجهید داده‌به‌زیترینه‌ ته‌نها یه‌ک دانه پله..

هه‌روه‌ها گه‌ر له‌ئه‌نجامی هه‌له‌یه‌کی فه‌رمانده‌ی ئه‌و تپه‌وه‌ تاوانی‌کی قه‌تل‌پروو بدات و پاشان ئه‌م تاوانه‌ بخزیته‌ ئه‌ستۆی هه‌موو یه‌کی‌کی ئه‌و تپه‌وه، ئه‌وا یه‌ک دانه تاوانه‌ که زیاده‌کات و له‌حوکمی هه‌زار تاواندا ده‌بی‌ت. چونکه ئه‌و کاته - بۆ نمونه - هه‌زار سه‌رباز له‌و تاوانه‌ به‌رپرسن و شایانی سزاده‌بن له‌سه‌ری!

هه‌روه‌ک ئه‌مه‌ له‌م نمونه‌یه‌دا وایه، ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ش به‌هه‌مان جوژه. چونکه هه‌له‌ گه‌وره‌کان زۆر ئاشکرا و له‌به‌رچا‌ون. جا ئه‌گه‌ر نه‌خرینه‌ ئه‌ستۆی ئه‌و پیاوه‌ مردووه‌ی که هه‌ر خۆی ئه‌نجامی دا‌ون و، بدرینه‌ پال ئه‌و سوپا مه‌زنه‌ به‌ریزه‌ی که له‌پیش‌چاوی هه‌موو جیهاندا جیهادی له‌پیناوی هینانه‌دیی حه‌قدا ده‌رخست و، به‌خوین و شمشیره‌کانیشی شایه‌تیی سه‌ربه‌ری و بلند‌راگرتنی ئالای قورئانی له‌ماوه‌ی پینج سه‌د به‌لکو هه‌زار سالتدا سه‌لماند، ئه‌وا ئه‌و گونا‌هانه‌ ده‌بن به‌هه‌زاران گونا‌هه‌ و به‌ئهن‌دازه‌ی ژماره‌ی ئه‌رکانه‌کانی ئه‌و سوپایه‌ زیاده‌که‌ن و، به‌مه‌ش‌پابوردووی به‌رز و مایه‌ی شانازی ئه‌و سوپایه‌ به‌شێوه‌یه‌کی سامناک چه‌په‌ل ده‌بی‌ت و ده‌شپوینت و، میژووه‌که‌شی به‌پاده‌یه‌ک ره‌ش ده‌بی‌ت که سوپای ئه‌م چه‌رخه‌ به‌رپرس و شه‌رمه‌زار ده‌کات له‌به‌رده‌م سوپا پال‌ه‌وانه‌کانی چه‌رخه‌کانی پيشوودا..

هه‌روه‌ها گه‌ر سه‌رکه‌وته‌ دره‌خشانه‌کانی سوپا و شانازی و ده‌سکه‌وته‌کانی ئیستای بدرینه‌ پال ته‌نها یه‌ک دانه‌ که‌س، ئه‌وا ده‌بن به‌شتی‌کی جوژئی و، ئه‌و کرده‌وه‌ چاک و

جيهادانهش كه هيندهى ژماره‌ى ټركان و سهربازه كاني سوپا دهن، دینه خوار و ده چنه حوكمى چاكه‌ى يهك دانه كس. دياره لهو كاته شدا لهو پروناكي يه دره خشانه ده كوژينه وه و ناييت به كه فاره‌تى تاوان و گوناوه كان.

له بهر هم هژكارانه يه كه وازم له خو شوپستنى لهو پياوه هينا و، خو شوپستنى لهو سوپايه ده سكهوت كه به كرده وه، به جوړينكي كاريگهرو، له كاتينكي ناسكي سه خله تدا، له ريزه كانيدا خزمتم كرده وه. ههروهك به په يامه كاني نووريش ههولنى پاريزگاري شهره فنى لهو سوپايه داوه كه ههزار جار له ههركه كه سيك بهرز و بلنډتره) ^(۱)!

□ حالتى رڼحى له نه نقره

(له رڼحى كوتايى پايزدا رڼشمه سهر لوتكه‌ى قهلاكه‌ى نه نقره، كه له من گهلى زياتر دوو چارى پيرى و پرتوكان بوو بو!

لهوئ لهو قهلايم وهك پروداوه ميژووييه به بهردبووه كان هاته بهرچاو!
جا به هوى پيربوونى سال له وهرزى پايزدا و، پيرى خوم و، پيرى قهلاكه و، پيرى مروفايه تى و، پيرى دهولته تى مهزنى عوسمانى و، مردنى خهلافهت و، پيربوونى دنيا به گشتى، خه ميكي قوول، ناخى دهروونى گرته وه و تهزوويه كى به تينيش به جهسته مدا هات ..

لهو حالته، ناچارى كردم كه له سهر لوتكه‌ى لهو قهلايه وه چاو به ناو بهرزيه كاني ناينده و شيو و دوله كاني رابوردوودا بگيرم و، به دواى نور و نوميد و شتيكى دلخوشكردا بگيرم، تاكو شهوه زهنگى چر و تاريكى لهو باره رڼحى يه م بؤ پرووناك بكاوه وه، له تاريكايى لهو هه موو چه شنه پيرى يه تيك ئالاوانه‌ى دهرووبه رم، كه نوقمى بووه، دهري بهينيت ^(۲)!

بؤمه به ستى چاو گيران به دواى نور و نوميددا، ئاورينكم به لاي راستدا - كه رابوردووه - دايه وه. هم لايه م له دووره وه له شيوه‌ى گورستانى باوك و باپيرام و

(۱) پاشبهنده كان، پاشبه ندى هميرداغ: ۱/ ۴۵۶-۴۶۰.

(۲) هم حالته رڼحى له شيوه‌ى موناجاتدا، به زمانى فارسى هاته دلتموه و نووسيم، پاشان له پهيامى (جهباب) داله نه نقره چاپ كرا. (دانهر)

تینکرای مرؤفایه‌تیدا هاته پینش چاو. واته له بریی ئەوه‌ی دلم بداته‌وه و نورونیکم پی بیه‌خشیت، که‌چی ئەوه‌نده‌ی تر بیزاری کردم و دلی دا‌گرتم!

پاشان ئاورم به لای چه‌پدا دایه‌وه - که ئاینده‌یه - به‌و نیازه‌ی دهرمانیکم تیدا ده‌ست بکه‌ویت. که‌چی ئەم لایه‌م له شیوه‌ی گۆرستانیککی گه‌وره و تاریکی خۆم و هاوچه‌شنه‌کانم و نه‌وه‌کانی داهاتوودا بینی! به‌م جزره، ئەم لایه‌ش دهرده‌که‌ی گرانتر کردم!

دوای ئەوه‌ی که دلم له "رابوردوو" و "ئاینده" هه‌لکه‌ندرا، سه‌یرنیککی کاتی "ئێستا" م کرد. یه‌کسه‌ر له به‌ر چاوی پروانینی میژوو و ییمدا ئەم کاتم له شیوه‌ی تابووتی تهرمی جه‌سته‌ی تینکشکاوم و، به‌ وینه‌ی سه‌ربراونیک له نیوان ژیان و مردندا، هاته پینش چاو!
که ده‌ستم له‌م لایه‌ش داشۆرد، سه‌رم به‌رز کرده‌وه و بۆ چله‌پۆیه‌ی دره‌ختی ته‌مه‌نی خۆم پروانی. بینیم ته‌نها یه‌ک دانه به‌ری گرتوه، ئەویش ته‌رمه‌که‌ی خۆمه و بۆم ده‌روانیت! له‌تاوا سه‌رم داخست و پروانیمه‌ په‌گ و پیشه‌ی دره‌ختی ته‌مه‌م. بینیم خاک و گلی ژیر پیم، تینکرا گلی جه‌سته و ئیسکی پرتوو کاوی منن که تینکه‌لی یه‌کتری بوون و خه‌لکی به‌سه‌ریاندا ده‌رۆن و پیی پندا ده‌نین!

به‌م شیوه‌یه، ئەم دوو پروانینه‌ش، له بریی ئەوه‌ی دهرمانم بده‌نی و زامه‌که‌م ساپژ بکه‌ن، که‌چی دهرده‌که‌یان پتر بۆ گران کردم و هیچ دهرمانیکم تیاياندا به‌دی نه‌کرد!
له ناچاریدا ئاورنیکم به‌لای "دوا" وه دایه‌وه. بینیم ئەم دنیا فانی یه‌ به‌ره‌و شیو و دۆلی بیهووده‌یی و رووه‌و تاریکستانی "نه‌بوون" تلۆر ده‌بیته‌وه!

ئەم سه‌یر کردنه، زه‌هری به‌سه‌ر زامه‌که‌مدا کرد و، له بریی ئەوه‌ی ساپژ و تیماری بکات پتر کولاندیه‌وه و هینایه‌وه سۆ.

که له‌م لایه‌ش نائومید بووم، سه‌یرنیککی "به‌رده‌م" ی خۆم کرد و پروانیمه‌ دوور. ده‌بینم وا گۆره‌که‌م له‌سه‌ر چه‌قی رینگادایه و ده‌می لسی کرد و مه‌ته‌وه و، چاوه‌رپیم ده‌کات! له‌ پشتیه‌وه ئەو رینگا دوور و درێزه‌ نه‌پراوه‌یه‌ش دهرده‌که‌ویت که چین له‌ دوای چینی کاروانه‌کانی گرووی مرؤفی پندا تیپه‌ر ده‌بن!

منیش له بهردهم هم هه موو گپرو گرفته سهخت و سه سوور پهینه رانه ی که له هه ر شهش لاهوه پرووم تیده کهن، بینیم هیچ پالپشتیکم نی یه که پشتی پی به ستم و، جگه له به شیکي بچوو کی نه و ویسته هه نده کی یه (الإرادة الجزئية) نه بیئت که پیم به خشر اوه، هیچ چه کینکی ترم به دهسته وه نی یه.

که واته له بهردهم هه موو دوژمنانی زور و شتانی زیان به خش و له ژماره نه هاتوودا ته نها نه و چه که مروفانه یه نه بیئت که بریتی یه له (جوزئی ئیختیاری) هیچی تر شك ناهم. به لام له بهر نه وه ی هم چه کهش له خویدا کوله وار و ناته و اوه و، ناتوانیت پرواته ناو کاتی "رابوردوو" تا کو خه م و خه فه ته کانی نه ویم نه هیلیت و، بیشچیته ناو "لاینده" وه تا کو هه ر شتیکی سامناک له رینگامدایه له ناویان بیات، نه و دلتیا بووم له وه ی که نه دهسته لاتی چاره سه ر کردنی سه رجه می نازاره کانی خویم هیه و، نه ده شتوانم گشت هیوا و ئا واته کانی رابوردوو و داهاتووم بهینمه دی. بویه له ناچاریدا ده ست له نه ژنو دانیشتم و دوش دامام!

له م کاته دا که له هه ر شهش لاهوه چه ندین جوړی بیزاری و سه رسامی و ناو میدی و تاریکی ده وره یان دابووم، "نووره کانی ئیمان" م بینی که له پرووی قورئانی پیروزی خاوه ن ئیعجازی به یانه وه ده دره و شانوه!

هم نوورانه به هانامه وه هاتن و، هه ر شهش لاکانیان به چه ندین نووری دره خشان بز پرووناک کردمه وه، به چه شنیك که نه گه ر نه و بیزاری و تاریکی یه زورانیه گه مارویان دابووم سه د جاره ش بیوونایه ته وه، نه و نوورانه سه روزیادی پرووناک کردنه وه ی هه موویان ده بوون.

به م جوړه، نه و نوورانیه ئیمان یه که به یه کی نه و زنجیره سامناک و درپژانیه یان گوړی به دلده انه وه و تومید و، سه رجه می مه ترسی یه کانیشیان کرد به هیوای گیان و، نارامی و ئاسووده یی له دل و ده رووندا!

به ئی، "ئیمان" توانی نه و وینه سامناکه ی "رابوردوو" - که گوړستانیکي گه وره بوو - بدرپنیت و، بیگوړیت به نه نجومه نیکي نوورانی و کزگای خو شه ویستان. نه مه شی به "عین الیقین" ته نانه ت به "حق الیقین" پیشان دام..

هه‌روه‌ها ئه‌و "داهاتوو" ه‌ی که کاتی به چاوی بی ئاگاییه‌وه سه‌یری ده‌که‌ین وه‌کو گۆرینکی گه‌وره و فراوان دپته پیش چاومان، "ئیمان" به "علم‌الیقین" پیشانی دام که له راستیدا ئه‌نجومه‌نی میوانداریسی خوا‌ی گه‌وره‌ی میهره‌بانه، که له کۆشکه‌کانی به‌ختیاریی هه‌میشه‌ییدا بۆ میوانه‌کانی خۆی ئاماده‌ی کردوو..

پاشان "ئیمان" ئه‌و دیمه‌نی تابووت و تهرمه‌ی کاتی "ئێستا"ی تینکشکاندو، تینگه‌یاندم که کاتی ئێستام مه‌لبه‌ندیکی بازرگانی‌یه بۆ دوا‌پۆژ و میوانخانه‌یه‌کی رازاوه‌ی خوا‌ییه..

ئنجا ئه‌و تاقانه "به‌ر" ه‌ی دره‌ختی ته‌مه‌ن، که چاوی بی ئاگایی له شیوه‌ی "تهرم" دا پیشانی دام، ده‌رکه‌وت به‌و جۆره‌نی‌یه. چونکه "ئیمان" به "علم‌الیقین" پیشانی دام که ئه‌وه بریتی‌یه له ده‌ربازبوونی "گیان" م - که شیایو ژبانی هه‌میشه‌یه و ده‌ستنیشان کراوی به‌ختیاریی هه‌تاهه‌تایه - له هیلانه‌ کۆنه‌که‌ی خۆی به‌ره‌و ژبانی ناو ئاسۆی ئه‌ستیره‌کان و گه‌شتوگوزار له ناویاندا..

پاشان رازه‌ نه‌ینی‌یه‌کانی "ئیمان" ده‌ربانجست که خاکی ئیسکی پرتوو‌کاوم و خاکی سه‌ره‌تای دروستبوونم به‌و شیوه‌ که‌م نرخه‌نی‌یه که پتی پیندا بنریت، به‌لکو ده‌رگای میهره‌بانایی خوا‌ی گه‌وره و په‌رده‌ی سه‌ر‌پرووی هۆله‌کانی به‌هه‌شته..

ئنجا که‌یه که‌م جار به چاوی بی ئاگایی ده‌مپروانی‌یه‌ حال و بارودۆخه‌ دارووخواه‌کانی "دنیا" و ده‌هاتنه‌ پیش چاوم که له شیو و دۆلی بیهووده‌یه‌وه بکه‌ونه ناو تاریکایی "نه‌بوون" ه‌وه. که‌چی "ئیمان" پیشانی دام که ئه‌م ئالوگۆرانه‌ی دنیا بریتین له نامه و نووسراوه‌ سه‌مه‌دانی‌یه‌کانی خواوه‌ندو، لاپه‌ره‌کانی نه‌خشونینگاری ناوه‌ جوانه‌کانی، که ئه‌رکی سه‌رشانیان ئه‌نجام داوه‌و، واتا‌کانی خۆیان را‌گه‌یاندوووه‌و، به‌ره‌م و ئاکامی خۆیان له بوونه‌وه‌ردا به‌جی هیشتوووه.

به‌م جۆره "ئیمان" هه‌تا پله‌ی "علم‌الیقین" به‌ها و چیه‌تی (ماهیه‌)ی دنیای پتی ناساندم..

پاشان ئه‌و "گۆر" ه‌ی که له‌وه‌و پیش و امده‌زانی بۆم ده‌روانیت و، له‌سه‌ر چه‌قی رینگا له مه‌لاسه‌دایه و چاوه‌روانم ده‌کات، "ئیمان" به‌هۆی نووری "قورئانی پیرۆز" ه‌وه‌ده‌ری

خست که ټو گزړه بېړیک نی په دهمی لئی پان کردیتمه وه، به لکو پیشانی دام که ټو گزړه له راستیدا بړیتی په له دهر گای چوونه ژووره وه بژ ناو "جیهانی پرووناکی". ټو رینگا دوور و درپژوش به تاریکایی و نه بوون کوتایی پنی نایهت، به لکو راسته شه قامیکه بهرو جیهانی "پرووناکی" و "بوون" و "بهختیاری همیشهی".

بهم جزره.. ټم حاله تانه بوون به دهرمانی دورد و مه لهمی زامه کانم. ټمانه شم به شیوه کی هینده ټاشکرا به دی کرد که گه یاندمیانه قه ناعه تیککی ته و او بهو ټه بچامانه.

پاشان ټم "جوزئی ټیختیاری" په که مهی که ته نها ده سته و تیککی تابلتیت هه نده کیی هیه، "ټیمان" به لگه نامه کی ټه و توی پنی به خشی که به هویوه پال به توانستیککی ره او به داته وه و، په یوه ندیی به میهره بانئ په کی فراوانیشه وه بکات له دژی ټو هه موو دوژمنه له ژماره به دهر و تاریکی په زورانئ که له هه موو لایه که وه دهره یان داوه. ته نانهت ههر خودی "ټیمان" ده بیټ به پروانامه یه که به ده ست "جوزئی ټیختیاری" په وه.

ټنجا ههر چه ندهش ټم جوزئه ټیختیاری په - که چه کی مرؤقه - خوی له خویدا کوتله وار و، که م و، کوتا و، ناته و او، به لام ټه گهر به ناوی خواوه ندی حق و له پیناوی خوا و له رینگای ټه و دا به کار هیتر، ټه و او به ناوی ټیمان وه به هشتیککی همیشهی و فراوان به پانتایی پینج سه د سال رئی دهستی خواونه که ی ده خات..

ټیماندار له مه دا وه که ټو سه ر بازه وایه که ټه گهر هیزه هه نده کی په که ی خوی به ناوی ده و له ته وه به کار بهینت، ده توانیت به ټاسانی چه ند کاریککی ټه و تو ټه انجام بدات که به هزاران جار له هیزه تاییه تی په که ی خوی گوره تر بیټ.

ټنجا هه روه که "ټیمان" به لگه نامه یه که به دهستی "جوزئی ټیختیاری" ده سپیرت، له هه مان کاتدا جلوه ی جوزئی ټیختیاریش له ده ست "جهسته" ده سینیته وه که هیچ دهسته لاتیکی به سه ر ټاینده و رابورد و دا نی په و، ده داته ده ست "دل" و "گیان"!

جاله بهر ټه وه ی باز نه ی "دل" و "گیان" به وینه ی جهسته پابه ندی "کاتی ټیستا" نی په و، چه ند سالیکی ټاینده و رابورد و و ش له سنووری باز نه ی ژبانی دل و گیان دان، ټه و او ټم جوزئه ټیختیاری په له هه نده کی په وه دهر ده چیت و ده بیټ به هه مه کی!

ټیتر هه روه که به "هیزی ټیمان" دهر واته ناو قوولایی شیو و دوله کانی "رابورد و" و تاریکی خهم و خه فته کانی ټه وئی له ناو ده بات، به هه مان جوز و به "نووری ټیمان"

سه‌رده که‌وئیت و ده‌فریئت تا ده‌گاته لوتکه‌ی به‌رزاییه‌کانی "ئاینده‌"ش و هه‌موو مه‌ترسی به‌کانی تیندا له‌ناو ده‌بات^(۱)!

□ پوخته‌ی ئەم ماوه‌یه‌ی ژیانی له ئەنقەرە

سه‌رۆك كۆمار ویستی به‌لای خۆیدا راییکیڤشیت، تاكو سوود له‌ پینگه‌ی ئەو وەر‌بگریت له‌ خۆره‌لاتی و لاتدا و، داوای لێ کرد بیئت به‌ ئەندامی پەرله‌مان، هاوکات له‌ گه‌ل مانه‌وه‌ی ئەندامیتی له "دار الحکمة الاسلامیة" دا، هه‌روه‌ها مه‌نسه‌بی و اعیزی گشتیی خۆره‌لاتی و لات بگریته‌ ئەستۆ له‌ بریی "شیخی سه‌نوسی" .. هه‌روه‌ها ته‌رخانکردنی "قیلا" به‌کی گه‌وره‌ش بۆی .. جگه‌ له‌ خسته‌نه‌به‌ری ته‌ماعه‌کانی تری هاوشیوه‌ی ئەمانه‌ ..

به‌لام له‌ به‌ر ئەوه‌ی به‌دیعوززه‌مان له‌وئ ئەو وه‌سفانه‌ی بینی که‌ له‌ فه‌رموده‌ی پیروزدا له‌ به‌ره‌ی که‌سه‌کانی ئاخ‌زه‌مانه‌وه‌ (ده‌جال و سو‌فیانی) پ‌یوايه‌ت ک‌راون و، کاتی خۆی له‌ سه‌سته‌مبوول پ‌یش "سه‌رده‌می سه‌ره‌به‌ستی" ته‌ئویلی کردبوون، دل‌نیا بوو له‌وه‌ی که‌ رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی ئەو جۆره‌ که‌سانه‌ ته‌نها به‌ نووره‌کانی ئیعجازی قورئان ده‌کریت، نه‌ك به‌ ر‌یبازی سیاسه‌ت ..

له‌ به‌ر ئەوه‌، ده‌ستی به‌ رووی سه‌رجه‌م پ‌یشنیا‌ره‌کانی مسته‌فا که‌ماله‌وه‌ نا و، ئەنقهره‌ی به‌جی ه‌یشت، داوای ئەوه‌ی که‌ ت‌یروانینی خۆی سه‌باره‌ت به‌ حکومه‌تی نوئی بۆ ئەو پەرله‌مانتاران ه‌ پ‌وون کرده‌وه‌ که‌ ئاماده‌ی مالتاواپی و به‌رپ‌یکردنی بوون و، جه‌ختیان ل‌ئێ ده‌کرد که‌ له‌ ئەنقهره‌ ع‌مینیته‌وه‌ بۆ هاوکاری حکومه‌تی نوئی^(۲).

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۴۵۹-۴۶۲.

(۲) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati. له‌ ماوه‌ی نیوان ۴/۳۰- ۱۳/۵/۱۹۲۳ له‌نقهره‌ی به‌جی ه‌یشت. له‌وه‌ که‌سه‌به‌تی‌پانه‌ی که‌ هاتبوون بۆ به‌رپ‌یکردن و خواحافیزیی "کازم قه‌ره‌به‌کر" و "په‌شوف ئوربای" و سه‌رکرده‌کانی هاوشیوه‌یان بوون که‌ زۆر جه‌ختیان ل‌ئێ کرد له‌ ئەنقهره‌ ع‌مینیته‌وه‌ و به‌جی نه‌ه‌یلت. به‌لام قایل نه‌بوو له‌وئ ع‌مینیته‌وه‌. بۆیه‌ به‌ شیوازیکی جوان ده‌ستی به‌ رووی داواکاری به‌کیانه‌وه‌ نا. (ب: ۵/۱) له‌ ده‌فته‌ری ت‌یبینی به‌کانی "زوبه‌یر گوندوز ئالب" ه‌وه، ل: ۹۱.

بهندی سیّ هم

دوور کهوتنه ویه کی رهنگین

سالی ۱۹۲۳ ز/ ۱۳۴۰ ک

□ بهره و "وان"^(۱)

(رؤشتمه و به وان. لهوئی پیش هموو شتیک رؤشتم بؤ سهردانی قوتابخانه کهم که ناوی "خوپخوپ" بو..)

بینیم له ده می داگیر کردنی هم شاره دا له لایهن رووسه کانه وه، نهمه نه کان قوتابخانه کهم و خانووه کانی هم شاره یان سووتاندوو!

ئنجاسهر کهوتمه سهر قه لا به ناوبانگه کهی "وان" که تاشه بهردیکی زه به لاحه و قوتابخانه کهم راسته و خو له تهنیشت و داوینی نهو قه لایه دا بنیات نرابوو..

لهم کاته دا تارمایی هاوه ل و برایانی راسته قینه م، له قوتاییانی قوتابخانه کهم، به پیش چاودا دههات و دهچوو که حوت سال بوو به جیم هیشتبوون!

نهو به بوو دوا ی پروودانی نهو کاره ساته سهخت و ناهه مواره، هه ندی لهو هاوړی گیانفیدایانم له راستیدا شهید بوو بوون و، هه ندیکی تریشیان پله ی شهیدی

مه عنه وی یان به ده ست هینا بوو. که همم دی، خزم پی رانه گیرا و به کول دامه گریان!

پاشان رؤشتمه سهر لوتکه ی نهو قه لایه، که به نه ندازه ی ههردوو مناره که بهرز بوو و به سهر قوتابخانه کهمدا ده پروانی. لهوئی دانیشتم و کهوتمه بیر کردنه وه و تیپرامان..

(۱) له مانگی ۱۹۲۳/۵ زدا.

جاله‌بهر گه‌وه‌ی من له‌وئێ ته‌نیا بووم و، هیچ شتیکیش نه‌بوو پێی یادکردنه‌وه‌ی ئه‌و
 پوژگارانه‌م لێ بگریته‌ و، له‌ خۆیشمدا نه‌ندیشم به‌هێزه‌.. ئه‌وا به‌ بیر و نه‌ندیشم
 گه‌رنامه‌وه‌ بۆ هه‌شت ساڵ پێشتر و، یادی ئه‌و کاتانه‌م کرده‌وه‌ که‌ له‌وئێ به‌سه‌رم
 بردبوون..

ببینم له‌ ماوه‌ی ئه‌و هه‌شت ساڵه‌دا گۆرانیکی گه‌لێ گه‌وره‌ به‌سه‌ر ئه‌م شاره‌دا
 هاتووه‌! ته‌نانه‌ت هه‌ر که‌ چاو‌م ده‌ کرده‌وه‌ هینده‌ گۆرانیکاریم به‌دی ده‌ کرد که‌ ده‌توت
 چه‌رخیک به‌ خۆی و رووداوه‌ کانیه‌وه‌ به‌سه‌ر ئه‌م شاره‌دا تیپه‌ریوه‌! چونکه‌ سه‌نته‌ری ئه‌م
 شاره‌ سه‌زنه‌ی ده‌ورانه‌ه‌وری قوتابخانه‌که‌م - که‌ له‌ ته‌نیشتی ئه‌و قه‌لایه‌دا بوو -
 سه‌رانسه‌ری سووتینرا‌بوو، یان به‌ ته‌واوی کاول کرابوو!

ئنجاه به‌ خه‌م و په‌ژاره‌یه‌کی زۆره‌وه‌ سه‌پینکی ئه‌م دیمه‌نه‌م کرد و خه‌فه‌تیکی گه‌لێ
 زۆرم پێ خوارد، چونکه‌ جیاوازی‌یه‌کی یه‌ کجار گه‌وره‌م له‌ نیوان ئیستا و ئه‌وسای ئه‌م
 شاره‌دا ده‌بینی! وه‌ك بلیتی دوو سه‌د سالی ره‌به‌قی به‌سه‌ردا تیپه‌ر بوویته‌!

زۆربه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ ئه‌م خانووانه‌یان ئاوه‌دان کردبووه‌وه‌، دۆست و
 خۆشه‌ویست و ئازیزانی من بوون. که‌چی وا ئیستا هه‌ندیکیان به‌ کۆچ کردیان له‌م
 شاره‌، تیاچوون و تالیی کۆچکردنیان چه‌شت، خوای گه‌وره‌ به‌ سۆز و میه‌ره‌بانیی
 خۆی له‌ هه‌موویان خۆش بیته‌. چونکه‌ جگه‌ له‌ گه‌ره‌کی ئه‌رمه‌نه‌کان، سه‌رانسه‌ری
 شار و سه‌رجه‌می خانووی موسلمانه‌کان کاول کرابوو!!

ئه‌وه‌نده‌ له‌ ناخی دلمه‌وه‌ خه‌فه‌تم به‌و دیمه‌نه‌ خوارد که‌ ئه‌ گه‌ر هه‌زار چاو‌م ببوایه‌ به
 هه‌ر هه‌موویان فرمیسکم هه‌لده‌رشته‌!

پێشتر وام ده‌زانی به‌ گه‌رانه‌وه‌م بۆ شاره‌که‌م له‌ غه‌ریبی رزگارم ده‌بیته‌. که‌چی - به
 داخه‌وه‌ - دلته‌زینترین جۆری غه‌ریبیم له‌ شاره‌که‌ی خۆمدا به‌دی کرد!

چونکه‌ به‌ سه‌دان که‌سم ده‌بینی له‌ قوتایی و خۆشه‌ویستانی وینه‌ی
 "عه‌بدوره‌حمان"ی ناویراو، له‌وانه‌ی که‌ په‌یوه‌ندی‌یه‌کی رۆحیی توندوتۆلمان له‌ نیواندا
 بوو، ده‌مبینی هه‌موویان که‌وتوونه‌ته‌ ژێر خا‌ک و داروپه‌ردووی که‌لاوه‌ی ئه‌م شاره‌ و،
 ته‌نها شوینه‌واری خانووه‌کانیان نه‌بێ هیچی تریان به‌رچاو ناکه‌ویته‌!

له بهردهم ئەم تابلۆ خەمناکه‌دا، ناوهرۆکی ئەو وتهیەم له بهرچاودا بهرجهسته بوو که له میژه له یادم ماوه و زووتر به ته‌واوی لینی تینه‌ده گه‌یشتم، که ده‌لێت:

لولا مفارقةً الأحباب ما وَجَدَتْ لَهَا المنایا إلی أرواحنا سُبُلًا^(۱)

واته زۆریه‌ی ئەو شتانه‌ی که مرۆف ده‌فهوتین: جودایی خۆشه‌ویستانه!

به‌لێ، هیچ شتێک به‌ وێنه‌ی ئەم کاره‌ساته‌ی باسم کرد، ئازاری نه‌داوم و نه‌بخستوو مه‌ته گریان! خۆ ته‌ گه‌ر یارمه‌تیم له "قورئانی پیروز" و "ئیمان" هه‌ بۆ نه‌هاتایه، ئەوا ئەو خه‌م و په‌ژاران هه‌ سه‌روزیادی ئەوه‌ بوون گیام بکێشن!

به‌ چاوی خۆم تابلۆی خەمناکی ئەو جوداییه‌م دی که هه‌ر له کۆنه‌وه شاعیران کاتی مه‌نزله‌گای دێرینی خۆشه‌ویستانیان به‌سه‌ر ده‌کرده‌وه، ده‌یانینی و فرمیسکیان بۆ هه‌لده‌پرشت.

ئێتر هاو‌ده‌م له‌ گه‌ل "چاو" مدا "دل" و "گیان" یشم به‌ وێنه‌ی که‌سیک پاش دووسه‌د سال گه‌ر ابێته‌وه‌ بۆ شوینه‌واری مه‌نزله‌گای خۆشه‌ویستانی، به‌ کۆل ده‌ستیان دایه‌ پر مه‌ی گریان!

له‌م کاته‌دا به‌ وێنه‌ی دهمنه‌کانی فیلمی سینهما، یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌کی لاپه‌ره‌ جوان و خۆشه‌کانی ژبانی رابوردووم به‌ پێش چاودا ده‌رۆشت، هه‌ی ئەو ژبانه‌ شاده‌ی که‌ بۆ نزیکه‌ی بیست سال له‌ گه‌ل قوتابی یه‌ به‌ریزه‌ کاغدا و هه‌ر له‌م جیگایه‌دا برده‌بوومه‌ سه‌ر، که‌ پێشتر شوینیکی ئاوه‌دان و خۆش و په‌ر له‌ شادمانی بوو، که‌چی وا ئیستا جگه‌ له‌ که‌لاوه‌ و شوینه‌وار هه‌چی تری لێ به‌دی نا‌کریت!

کاتیکی زۆرم له‌ تیرامان و سه‌رنجدانی ئەو تابلۆیانه‌ی ژبانه‌م برده‌ سه‌ر. هه‌ر له‌و کاته‌دا سه‌رم له‌ خه‌لکی ئەم دنیا یه‌ سوور ده‌ما که‌ چۆن خۆیان ده‌خه‌له‌تین و، به‌ چی یه‌وه‌ خۆیان ده‌ستخه‌رۆ کردوه‌، که‌چی ئەمه‌ش حاالی دنیا یه‌ و، مرۆف تیایدا له‌ پێسوار و میوانێک زیاتر هه‌چی تر نی‌یه‌!

هه‌روه‌ک به‌ چاوی خۆم مه‌ودای راستیی ئەو وته‌یه‌ی ئەه‌لی حه‌قیقه‌ تیشم بینی که‌ ده‌لێن: "دنیا غه‌دداره‌.. فیلبازه‌.. فانی یه‌.. پتی مه‌خه‌له‌تین!"

(۱) شیعری مۆته‌به‌بی یه‌. بره‌انه: (دیوان المتنبی) ص ۱۷ نشر دار الجیل - بیروت. (وه‌رگێڕ)

هه‌روه‌ها بۆم دهر کهوت که مرۆف چۆن په‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل‌ له‌ش و ما‌ل و منالی
خۆیدا هه‌یه، به‌ هه‌مان جۆر په‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل‌ شار و ولات و ته‌نانه‌ت دنیا که شیدا هه‌یه.
له‌م کاته‌دا که ده‌مویست به‌ چاوه‌ کاتم بۆ پیری خۆم تیر بگریم، ده‌شمویست به‌ "ده"
چاوه‌ نه‌ک ته‌نها بۆ پیری به‌لکو بۆ مردنی قوتابخانه‌ کهم بگریم، ته‌نانه‌ت هه‌ستم ده‌ کرد که
پنویستم به‌ "سه‌د" چاوه‌ هه‌یه تا کو پینان بگریم بۆ شاره‌ جوانه‌ له‌ مردوو چوووه‌ کهم!

له‌ فەرمووده‌یه‌ کی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ هاتوووه‌ که ده‌فهرموی:

هه‌موو سه‌ر له‌ به‌یانی‌یه‌ک فریشته‌یه‌ک بانگ له‌ خه‌لکی ده‌ کات و ده‌لێت:

"لدوا للموت و ابنوا للخراب"^(۱)!

له‌م کاته‌دا راستیی ئەم فەرمووده‌یه‌م نه‌ک به‌ گوئی، به‌لکو به‌ چاوه‌ ده‌بیست!
جا هه‌روه‌ک ئەو باره‌ ناهه‌مواره‌ منی له‌و کاته‌دا خسته‌ گریان، وا بیست ساله‌
خه‌یالیشم هه‌ر فرمیسک هه‌لده‌رێژیت که یادی ئەو کاره‌ساته‌ ده‌ کاته‌وه‌!
به‌لێ، پرووخانی خانوووه‌ کانی سه‌ر لوتکه‌ی ئەو قه‌لایه‌ که هه‌زاران ساله‌ ئاوه‌دانه‌ و،
په‌ربوونی شاره‌ که‌ی ژیر قه‌لاکه‌ له‌ ماوه‌ی هه‌شت سالدای که ده‌لێی هه‌شت سه‌د سالی
په‌به‌قی به‌سه‌ردا تێپه‌ر بووه‌ و، مردنی قوتابخانه‌ کهم - له‌ داوینیی قه‌لاکه‌وه‌ - که
جموجوول و ترپه‌ی ژبانی لێ ده‌هات و کزگای خۆشه‌ویستان بوو..

هه‌موو ئەمانه‌، ئاماژه‌ بۆ مردنی قوتابخانه‌ ئایینی‌یه‌ کانی ده‌وله‌تی عوسمانی ده‌ که‌ن و،
مه‌زنیی مه‌عنه‌ویی ته‌رمه‌ گه‌وره‌ که‌یان پیشان ده‌ده‌ن، ته‌نانه‌ت ئەم قه‌لایه‌ - که ته‌نها یه‌ک
تاشه‌ به‌ردی گه‌وره‌یه‌ - بووه‌ به‌ کیلی گلکۆی هه‌موویان! ده‌مبینی قوتایسانی پێش
هه‌شت سالی ئەم قوتابخانه‌یه‌م - خوالییان خۆش بی‌ت - له‌ناو گۆره‌ کانیاندا هاوده‌م
له‌ گه‌ل‌ مندا ده‌ گرین! ته‌نانه‌ت خانوووه‌ هه‌لوه‌شاوه‌ کانی شاره‌ که‌ و دیواره‌
پرووخاوه‌ کان و به‌رده‌ په‌رته‌وازه‌ کانیشم ده‌بینی هاوبه‌شی خه‌فته‌ و گریانم بوون!

به‌لێ، هه‌رشتیکم ده‌بینی وامله‌زانی له‌ گه‌ل‌ مندا ده‌ گری! ئیتر تینگه‌یشتم که ناتوانم
له‌وه‌ زیاتر ئەم غه‌ریبی‌یه‌ له‌ شاره‌ که‌مدا هه‌لبگریم! بۆیه‌ هاتمه‌ سه‌ر ئەوه‌ی که‌ یان برۆم بۆ

(۱) رواه‌ البیهقی فی الشعب من حدیث عن أبي هريرة و الترمذی مرفوعاً، وأبو نعیم فی الحلیة عن أبي ذر مرفوعاً، وأحمد فی الزهد عن عبدالواحد قال: قال عیسی علیه السلام، فذكره (الدرر المنتثرة) وانظر كشف الخفاء (۲۰۴۱). (وه‌ر گپ، له‌ چاوه‌ عه‌ره‌یه‌یه‌ که‌ی "اللمعات" ه‌وه‌)

لای ئەو ئازیزانه لەناو گۆرە کانیاندا.. یان برۆمه ئەشکه و تیکه‌وه، هه‌تا منیش له‌وئ بۆ خۆم وه‌ك ئەوان دهمرم! چونکه دهموت: "مردن" گه‌لێ باشتره‌ لهم جوداییانه‌ی که له‌م دنیایه‌دا دینه‌ پتی مرۆف و، له‌ راده‌یه‌ کدان ئارامیان له‌سه‌ر ناگیریت و، ئازار و زامیشیان له‌ پله‌یه‌ کی وه‌هادایه‌ که به‌رگری ناکرین.

له‌ تاو ئەم په‌ژارانە، چاوم به‌ هه‌ر شه‌ش لای خۆمدا گێپرا، که‌چی له‌ تاریکی زیاتر هه‌یچی ترم تێدا به‌دی نه‌کرد. ئەو په‌ژاره‌ و ئیش و ئازاره‌ قورسانه‌ دوو چاری "بێ ئاگایی" یان کردم و.. ئەو بێ ئاگاییه‌ش دنیای سامناک و چۆل پیشان دام؛ ده‌توت هه‌ر ئیستا دنیام به‌سه‌ردا ده‌رووخیت!

له‌و کاته‌دا "گیان" م له‌تاو ئەم هه‌موو به‌لا و گرفته‌ زۆرانیه‌ی که‌ شیوه‌ی دوژمنیان له‌خۆ گرتبوو، به‌ دوا‌ی پشت و په‌نایه‌ کدا ده‌ گه‌را تا کو پشتی پێ به‌ستنی و، چاوی بۆ یارمه‌تیده‌ریک ده‌ گێپرا که‌ بتوانیت ئاره‌زووه‌ له‌ ژماره‌ نه‌هاتوه‌ کانی بۆ به‌نیته‌دی که‌ هه‌نده‌ زۆرن تا "ئه‌به‌د" کۆتاییان نایه‌ت..

له‌و کاته‌دا که‌ "گیان" م به‌ دوا‌ی ئەو "پشتیوان" و "یارمه‌تیده‌ر" ده‌دا ده‌ گه‌پرا و، چاوه‌پروانی دلدانه‌وه‌ و ده‌روویه‌ کی ده‌کرد که‌ لێی بکریته‌وه‌ سه‌باره‌ت به‌و خهم و خه‌فته‌ته‌ زۆرانیه‌ی که‌ ئەنجامی کاولکاری و لیکداپران و جوداییه‌ بێ سنوره‌ کان بوون.. ئا له‌و کاته‌دا، راستیی ئەم ئایه‌ته‌ی قورئانی پیروژ به‌ پروونی له‌ به‌رده‌م دیدی ئەندیشه‌مدا ده‌رکه‌وت که‌ ده‌فه‌رموی:

﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿۱۰۰﴾ لَئِن مَّا نَسُفَّ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ يَخْبِي وَيُخْبِي وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۱۰۱﴾﴾ (الحديد: ۱-۲)..

ئێتر له‌و ئەندیشه‌ ئازار به‌خشه‌ و له‌ ئازاره‌ کانی جودایی و لیکداپران رزگاری کردم و، چاوی سه‌ر و بینایی دئی کردم‌وه.

دوا‌ی ئەوه‌ی که‌ حه‌قیقه‌تی ئەم ئایه‌ته‌ پیروژه‌ هات به‌ هانامه‌وه‌، ئاوپم له‌ دره‌خته‌ به‌رداره‌ کان دایه‌وه‌، بینیم به‌ زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌ کی شیرینه‌وه‌ بۆم ده‌پوانن و، پێم ده‌لێن:

ته‌نها سه‌یری ئەو شوینه‌واره‌ پروخواوانه‌ مه‌که‌.. ئە‌ی سه‌یریکی ئیمه‌ش ناکه‌یت و سه‌رنج‌مان ناده‌یت؟!

به‌لێ، راستیی ئەم ئایه‌ته‌ به‌ توندی رایته‌ کاند‌م و بیداری کردم‌وه‌ و، پێی وتم:

بۆچی هه‌تا ئهم راده‌یه خه‌فەت بۆ له‌ده‌ستچوونی ئهو نامه ئاو‌ه‌دانه‌ی سه‌ر لاپه‌ره‌ی "وان" ده‌خزیت، که مرۆف به‌ ده‌ستی خۆی نووسیوی و بنیاتی نابوو هه‌تا شیوه‌ی شارنکی ئاو‌ه‌دانی له‌خۆ گرتبوو؟

بۆچی به‌م ئەندازه‌یه‌ خه‌م و په‌ژاره‌ی نه‌مانی ئهم شاره‌ دایگرتوویت که لافاوی سامناکی داگیرکردنی ڕووس بردی و گشت خه‌ت و شوینه‌وارنکی کوژانده‌وه؟
سه‌رت بۆ لای خواوه‌ندی به‌دییه‌نهر هه‌لبه‌ره که په‌روه‌ر دگار و خواوه‌نی راسته‌قینه‌ی هه‌موو شتیکه و جل‌ه‌وی هه‌موو شتیکی له‌ ده‌ستدایه. . دلتیابه‌ نووسراوه‌کانی خواوه‌ند له‌سه‌ر لاپه‌ره‌ی "وان" دا هه‌میشه به‌ که‌مالي ورشه‌داری و په‌نگینی هه‌ر له‌ گه‌شه‌کردن و تازه‌برونه‌دان.

ئهو ڕووداوانه‌ش که تو‌زووتر بینین و شیوه‌ن و گریانیش به‌سه‌ر چۆلتی ئهو جینگایانه و کاول بوونیاندا، ته‌نها له‌ ئه‌نجامی بی‌ئاگایی مرۆقه‌وه‌یه له‌ خواوه‌نی راسته‌قینه‌ی ئهو جینگایانه و، هی ئه‌وه‌یه که مرۆف - به‌هه‌له‌ی ئەندیشه‌ی - خۆی به‌ خواوه‌نیان له‌ قه‌لم ده‌دات و، نازانیت که ڕیبار و میوانیک زیاتر شتیکی تر نی‌یه!
له‌ ئاو‌ه‌ندی ئهم حاله‌ته‌ دل سووتینه‌ر و بۆچوونه‌ هه‌له‌یه‌ی مندا، ده‌ر گایه‌ کی گه‌وره‌م لێ خرایه سه‌رپشت، که به‌سه‌ر راستی‌یه‌ کی زۆر گرنگدا ده‌پروانی.. هه‌روه‌ک ئاسن که ده‌خریته‌ ناو ئاگر و هه‌ندئ نهرم ده‌بیت ئنجا شیوه‌یه‌ کی تایه‌تیی بۆ دیاری ده‌کریت، "ده‌روون" یشم به‌ دیتنی ئهو حاله‌ته‌ گه‌رم و سووتینه‌ر و، خه‌فه‌ته‌ ئازار به‌خشانه، نه‌رمیی به‌ده‌ست هینا و ئاماده‌یی و هه‌رگرتنی ئهو راستی‌یه‌ گرنگه‌ی په‌یدا کرد و، قورئانی پیرۆز له‌ ئاو‌ه‌ندی راستی ئهم ئایه‌ته‌وه‌ به‌ره‌که‌تی راستی‌یه‌کانی ئیمانی به‌ ڕوونی پیشان دا. ئیتر ده‌روونم وه‌ری گرتن و ملی بۆ که‌چ کردن^(۱).

□ وازم له "سیاسه‌ت" هینا

(ڕۆژنیکیان پیاویکم دی سه‌روسیمای له‌ هی زانایان ده‌چوو، ناوی زانایه‌ کی به‌پیزی به‌ خرایه‌ ده‌برد، به‌ راده‌یه‌ک که گه‌یاندی‌یه‌ ئه‌وه‌ی به‌ "کافر" له‌ قه‌لمه‌ی بدات! ئه‌مه‌ش هه‌ر ته‌نها له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که له‌ چهنده‌ باب‌ه‌تیکی سیاسیدا را و بۆچوونیان جیاواز بوو. هه‌ر

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شه‌م، ل: ۴۹۳-۴۹۸.

له ههمان کاتدا مه دحی یه کیکی تری مونافیقی کرد که له بیرورای سیاسیدا هاو بیرو
بوون!

منیش که ئەمەم دی، تەزوو یه کی توند به جهسته مدهات و، له دەست ئەم
بارودۆخه ی که سیاسه تی تیکه وتوو هه نام به خوا ی گه وره بردو، وتم:
"أعوذ بالله من الشيطان والسياسة!"

ئیر له و پرۆژه خۆم له ژبانی سیاسی کیشاوه ته وه^(۱).

(پرسیار: ئایا بۆچی تا ئەم راده یه بایه خ به هه و آل و په وتی سیاسه تی ئیستای جیهان
نا دهیت؟ ئایا ئەو پرودا وانه ت پین خۆشه؟ یان ده ترسیت و له ترساندا بی دهنگ
دانیشتوویت؟!

وه لām: تهنها "خزمه تکردنی قورئان" ه که به توندی رینی جیهانی سیاسه تم لئ
ده گریت، تهنانه ت بیر کردنه وه ی ئەو جیهانه شی به ته وای له بیر بردو مه ته وه!

ده نا هه موو میژووی ژبانم شایه ته و ده یچه سپینیت که هه رگیز "ترس" ده ستی
نه به ستووم و رینی به رده و ام بوونگی له شتی کدا لئ نه گرتووم که به "حق" م زانیبیت.

پاشان له چی بترسم؟ خۆ من جگه له "ئجه ل" هیچ په یوه ندی یه کی ترم به دنیا وه
نی یه! ئەوه تا خاوه نی مال و منال و سامان نیم تا کو بیرم به لایانه وه بیته .. ههروه ها بیریش
له شه رفی ئەسل و فەسل و بنه ماله و نه سه ب نا که مه وه .. ئنجا سه باره ت به پله و پایه و
سو معه ی کۆمه لایه تیشم، که له راستیدا بریتی یه له ریا و ناوبانگی درۆینه، ئەوا نه ک هه ر
نامه ویت پاریز گاری لئ بکه م، به لکو ره حمه ت بۆ ئەو که سه ش ده نیرم که یارمه تیم
ده دات بۆ له ناو بردن و نه هیشتنی!

که واته جگه له "ئجه ل" هیچ شتیکی تر نه ماوه که مرۆف لینی بترسیت. خۆ
ئجه لیش تهنها به ده ستی خوا ی تا ک و ته نیایه. کئی هیه جور ئه ت و پر کیشی بکات
- پیش کاتی خۆی - تو خنی ئەجه لم بکه ویت؟!

واته ئیمه هه ر له بناغه دا مردنیکی سه ره به رزیمان له ژبانی سه رشۆری و پرسوایی
گه لئ پین باشتره!

(۱) مه کتووبات، مه کتووبی بیست و دروهه م، ل: ۴۴۸.

زووتر شاعیریک - به وینه‌ی سه‌عیدی کۆن - وتوویه‌تی:

ونحن أناسٌ لا تَوَسُّطَ بَيْنَنَا لَنَا الصَّدْرُ دُونَ الْعَالَمِينَ أَوْ الْقَبْرِ^(۱)

که‌واته هیچ کام له و هۆکارانه نی‌یه، به‌لکو ته‌نھا "خزمه‌تکردنی قورئانی پیروژ" ه که ریم نادات بیر له ژبانی کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی بکه‌مه‌وه.

وا بهم جۆره‌ی خواره‌وه ئەمه‌تان بۆ روون ده‌که‌مه‌وه:

ژیانی مرفۆفایه‌تی هه‌موو کات و سه‌رده‌میک - له راسیتدا - کاروانیکه‌ ده‌روات و

به‌دنیا‌دا گۆزه‌ر ده‌کات..

ئنجبا به‌هۆی "نووری قورئانی پیروژ" هه‌ بۆم ده‌رکه‌وت که رپی ئەم کاروانه، له‌م زه‌مان و سه‌رده‌مه‌ی خۆماندا، کاروانی مرفۆفایه‌تی گه‌یانده‌ ناو قور و لیتاویکی بۆگه‌نی چه‌په‌ل. ئەوه‌تا ره‌وتی مرفۆفایه‌تی گرفتاری هه‌له‌نگووتن بووه، و هه‌ر هینه‌ده‌ی هه‌لده‌ستیه‌وه سه‌ر پێ یه‌ کسه‌ر ده‌که‌وێته‌وه‌ ناو قورپکی چه‌په‌ل و لیتاویکی بۆگه‌نی تره‌وه.

به‌لام هه‌ندیک له‌ خه‌لکی ئەو کاروانه، به‌ رپی یه‌کی بێ وه‌یدا ده‌رپۆن..

به‌شینکی تریان چه‌ند هۆکاریکی جۆراو جۆریان دۆزیوه‌ته‌وه‌ که - به‌پێی توانا - له‌و

قور و لیتاوه‌ ده‌ربازیان بکات..

به‌شینکی تریان - که زۆربه‌ی خه‌لکی کاروانه‌که‌ن - له‌ نیوان تاریکییه‌کی چر و

نووته‌کدا به‌ناو ئەو قور و لیتاوه‌دا هه‌نگاو ده‌نێن!

ئنجبا له‌ سه‌دا بیستی ئەم به‌شه‌یان، به‌هۆی وری و مه‌ستی یانه‌وه، ئەو قور و لیته

چه‌په‌له‌ به‌ میسک و عه‌نهر ده‌زانن و ده‌موچاروی خۆیانی پێ ده‌هه‌نوون.. پاشان تاوی

هه‌لده‌ستنه‌وه و تاویکی تر ده‌که‌ونه‌وه‌ ناوی.. هه‌ر به‌م چه‌شنه‌ ده‌رپۆن تا له‌ ئەنجامدا تیایدا

ده‌خنکین!

(۱) ئەم دێره‌ شیعره‌ هی "له‌بوو فیراسی حه‌مدانی" یه‌ که‌ له‌ نیوان ساڵه‌کانی: (۳۲۰-۳۵۷ک) دا ژباوه. له‌ هه‌ندێ سهرچاوه‌دا نووسراوه: (لا توسط عندنا). واته: لیمه‌ به‌ پله‌وپایه‌ مامناوه‌ندی‌یه‌کان قایل نابین. ده‌پێ یان له‌ پێشه‌نگی کاروانی هه‌موو خه‌لکی جیهانه‌وه‌ بێن، یاخورد ده‌بێ به‌ سه‌ره‌رزیه‌وه‌ برۆینه‌ ناو گۆزه‌ کاتمان! (وه‌رگێز)

کهچی له سهدا ههشتاکه ی تریان، به خۆیان دهزانن که کهوتوونه ته ناو چلکاووه و ههست به بۆگه نی و چه په لیشی ده کهن، به لām سهرسام و سهرگردانن، ناتوانن پئی خاوین و بی وهی بینن و بیدۆزنه وه.

تهنها دوو پینگا چاره بۆ ئەم دوو ناقمه ههیه:

یه که میان: بیدار کردنه وهی له سهدا بیسته که یانه به "چه کوش" ..

دوو هه میشیان: پیشاندانی پئی رزگاری و بی وهی به بۆ سهرگردانه کان. ئەمهش به وه ده بیئت که "نوور" و پرووناکی یه کیان پیشان بدریئت، واته: رینماییی بکریئن. چار تهنها ئەمهیه ..

به لām ئەوهی که من ده بیینم شتیکی تره .. ده بینم ههشتا کهس به چه کوشه وه به رهنگاری بیسته که بوونه ته وه و به رامبهریان راوه ستاون، کهچی ههشتا کهسه ناومیند و به دبخته کان ههچ کهس به هانا یانه وه ناروات و پئی پرووناکیی راسته قینه یان پیشان نادریئت! خۆ ئە گهر پیشانیشیان بدریئت، ئەوا له بهر ئەوهی پئی پیشاندهران "نوور" و "کوتهك" یان پیکه وه به دهسته وه گرتوه، ئەوا جینی متمانه و دلناییی ئەو سهرگردانانانین، چونکه بابای سهرگردان به دلته پئی و نیگه رانی یه وه به خۆی ده لیتت:

"تۆ بلتیئت ئەم مرفۆه بیهویت بهو "نوور" هی که پیه تی بی خه مم بکات و له خۆی نزیکم بخاته وه، ئەو جا چه کوشه کهی ده ستیم تی بسره وینیت!"

ئعجا که جار به جار - به بۆنه ی چند هۆ کارنیکه وه - ئەو چه کوشه ده شکیت، ئەوا نووره کهش ده روات و نامینیت، یان ههر به تهواوی ده کوژیته وه!

به م پئی یه:

مه بهست لهو لیتاوه: ژیانن کۆمه لایه تی ئەمپۆی مرفۆه، که ژیاننکی چلکن و به ره لا و بی ناگا و چه پهل بووی دهستی گو مراییه ..

مهسته کانیش: ئەو یاخی بووانه ن که له زهت له گو مراییی ده چیژن ..

سهرگردانه کانیش: ئەو که سانه ن که بیژ له گو مراییی ده که نه وه، به لām تی وهی تلاون و گرفتار بوون و ناشتوانن لینی ده رباز بین .. ئەوانه ن که ده یانه ویئت رزگاریان بیئت، به لām پئی رزگاری نادۆزنه وه و سهریان لئی شیواوه ..

ئەو چە کوشانەش: رێچکە و تەوژمە سیاسیە کانن.. ئەو نوورانەش: راستیە کانی قورئانی پیرۆزن.

"نوور" وە کو "چە کوش" نی‌یە و بە یەك چاوە تەماشای ناکرێن، و غەلبە‌ی لە ئاستدا ناکرێت، و، دوژمنایەتی بەرامبەر نانۆینرێت، و، کەس لێی هەلنایەت، مە گەر شەیتانی نەفرەت لێ کراو.

لەبەر ئەوەیە کە پر بە دەم و تم: "أعوذ بالله من الشيطان والسياسة" تا کو پارێزگاریی نووری قورئانی پیرۆز بکەم. ئیتر لەو کاتەوێ چە کوشی سیاسەتم فرێ دا، و، هەردوو دەستم بە توندی لە نووری قورئانی پیرۆز گیر کرد.

پاشان بێنیم کە هەموو رێچکە و رێبازە سیاسیە کان - چ لایەنگرانی نووری قورئان و چ نەیارە کانی - کەسانێکی زۆریان تێدا یە کە عاشقی ئەو نوورەن.

لەبەر ئەم راستیە، ئەو دەرسە قورئانی‌یە کە لە شوێنێکی خاویڤن و دوور لە هەموو بێر و بۆچوونێکی سیاسی و لایەنگری مەبەستدارەو دەوترێتەو، و، لە پلە‌یە کێ گەلێ لەوانە بەرز و بلندترەو رێنمایی خەلکی بۆ لای دەکرێت، دەبێ هیچ لایەنێک دوورەپەریزی لێ نەکات، و، جێی گومانی هیچ چەشنە دەستە و تاقمێک نەبێت، هەرچی یەك و لە هەر جۆرێک بێن. مە گەر ئەوانە‌ی کە کوفر و ئیلحاد بە سیاسەت دەزانن و لایەنی دەگرن، خۆ ئەوانەش - لە راستی و ناوەرۆکدا - شەیتان لە شکلی مرۆفدا، و، ئازەلن لە جەستە‌ی ئادەمیدا خۆیان دەنوێنن.

سوپاس بۆ خوای گەورە، کە بەهۆی دوورەپەریزی و دەستبەرداربوونم لە پێرەوێ سیاسیە کان، نرخێ ئەلماس بە‌های راستیە کانی قورئانم دانەشکاند، و، بە تۆمەتی پێر و پاگەندە‌ی سیاسی نەم گەیانندە ئاستی بێ نرخیی وردە شووشە کان! تەنانەت رۆژ لە دوای رۆژ ئەو گەوهرانە‌ی نووری قورئان لە بەرچاوی هەموو دەستە و تیرە و تاقمێکدا نرخیان زیاتر دەبێت و پێر گەشەدار دەبن و دەبریسکێنەو^(۱).

(پرسیار: بۆچی "سه‌عیدی نوێ" زۆر بە توندی و تا ئەم رادە‌یە دوورەپەریزی لە سیاسەت دەکات؟

(۱) مە کتووبات، مە کتووبی سیاز دەهەم، ل: ۷۸-۸۱.

وهلام: بۇ ئه وهى له نه نجامى خۇهه لقورتاندى له ژيانىكى دنيابى گومان ليكر او دا - كه يهك دوو سال بر ده كات - ئه وه وهولى خۇى به زايه نه دات كه بۇ به ده ستهينانى ژيانىكى هميشه يى ملياره ها سالى ده يدات! پاشان له پىناوى خزمه تكردى ئيمان و قورتاندايه كه ئاوا به توندوتىژى له سياسهت هه لدت، چونكه ئه م خزمه ته له هه موو خزمه تيك مه زنت و پيوستتر و خاوينتر و حه قتره .. ئه وه تا سه عيدى نوى ده لئت:

من هه تا بيت زياتر پير ده يم و نايشز انم كه دواى ئه م ته مه نه ي ئيستام چه نده ي تر ده ژيم .. كه واته سه باره ت به منه وه باشتر وايه هه ول بۇ ژيانىكى هميشه يى بده م كه له هه موو شتىكى تر پيوستتره .

جاله بهر ئه وهى ئيمان هۇى به ده ستهينانى ژيانى هه تاهه تايى و كليلى به خته وه ريبى هميشه ييه، ئه وا پيوسته مرؤف هه وتى بۇ بدات. به لام خۇ من زانايه كى ئايينيم و به پىنى فه رمانى شرع ده بى سوود به خه لكى بگه يه نم، بۇيه ده مه وئى له م بواره شدا خزمه تيان بكه م، كه چى سووده كانى ئه م خزمه ته ده گه رپته وه بۇ ژيانى كۆمه لايه تى و دنيابى كه من ده سته لام به سه ريدا ناشكى، ئه مه چ جاي ئه وهى كه زور دژوار و ده گمه نه له رۇزگارنىكى ئاوا سه خت و گيژه لوو كاويدا مرؤف بتوانيت كرده وه يه كى راست و دروست نه نجام بدات. بۇيه و ازم له م لايه نه ش هينا و، خزمه تكردى ئيمانم هه لئىژارد و پىم باشتر بوو، كه گرنگترين و پيوستترين و دروستترين خزمه تگوزارى يه ..

ئنجا ده رگاي ئه م خزمه ته شم خسته سه ر پشت تاكو ئه و راستى يانه ي ئيمان كه ده ستى خۆم خستن و ئه و چاره سه ر و ده رمانه مه عنه وى يانه ش كه له خۆمدا تاقيم كرده وه، به ده ستى كه سانى تر يش بگات، به شكو خواى گه و ره ئه م خزمه ته مان لى قبول بفه رمويت و بيكات به كه فاره تى گونا هه كانى پيشوومان.

خۇ جگه له شه يتان هيج كه سيك - نه ئيماندار و نه كافر، نه دؤست و نه مولحيد - بۇى نى يه ره خنه و په لپ و بيانوو له م خزمه ته بگريت، چونكه هيج شتىكى تر نى يه به وينه ي بى ئيمانى بيت، له وانه يه چيژ و له زه تىكى شه يتانىي چه په ل له سته مكارى و فاسقى و گونا هى گه و ره دا هه بيت، به لام هه رگيز هيج چيژ و له زه تىك له بى ئيمانيدا نى يه! به لكو سه ر تا پا ئازار و سزا و تاريكى يه ك له ناو يه كه .

بەم جۆرە دەركەوت كە: وازھینان لە كار و كۆشش بۆ ژيانىكى ھەمیشەى و، دەست ھەلگرتن لە ھەول و تەقالا بۆ نوورى موقەددەسى ئیمان و، رۆشتە ناو یاریى پر لە مەترسى و ناپیوستى سیاسەتەو لە تەمەنى پیریدا، كارىكى پىچەوانەى ژىرى و حىكمەتە بۆ یە كىكى وەك من كە ھىچ پەيوەندى یە كى بە كەسەو نى یە و، بە تەنیاى دەژى و ناچارە بە دواى كەفارەتى گوناھە كانى پىشوویدا بگەرپت. تەنانەت رەفتارى لەو جۆرە شىتى و گىلى یە كى ئەوتۆ یە كە كەسانى گىژ و گەلخۆش لەمە تىدە گەن.

خۆ ئەگەر دەشلایىت: خزمەتى ئیمان و قورئان چۆن رپى سیاسەت لى دە گرتت؟ دەئیم: حەقیقەتە كانى ئیمان و قورئان، بە وینەى گەوھەرە كانى ئەلماس بەنرخ و گرانبەھان. جا ئەگەر من خۆم بە سیاسەتەو خەرىك بگردایە، كەسانى عەوام ئەم پرسیارەیان بە خەيالدا دەھات كە: ئایا ئەمە دەیەوئت بەرەو لایەنىكى سیاسى ریمان بکیشیت؟ ئایا بلینى ئەو شتەى كە بانگەشەى بۆ دەكات پروپاگەندە یە كى سیاسى نەبیت بۆ راکیشانى خەلكى و كۆکردنەو شۆینكەوتوووان بۆ خۆى؟

واتە ئەو كاتە وەك شوشە وردەى بى نرخ دەیانروانى یە گەوھەر و ئەلماسە بەنرخە كان. دیارە ئەو كاتە منیش بەو تىكەل بوونەم لە گەل سیاسەتدا ستەمىكى گەلى مەزەم لەو حەقیقەتە بەنرخانە و بەھا و بایەخیان دە كرد.

دەسائەى ئەھلى دنیا! بۆچى وازم لى ناھینن و بە ھەموو شىوہەك تەنگم پى ھەلئەچن^(۱)؟

(وترا: بۆچى لە مەیدانى "سیاسەت" كشاویتە دواوہ و توخنى ناكەوئت؟
وہلام: سەعیدی كۆن نزیكەى "دە" سال رۆشتە ناو سیاسەتەو بەو نیازەى كە لەو رپى یەوہ خزمەتى زانست و ئابین بكات، بەلام ھەموو ھەولە كانى با بردنى و بى ئەنجام دەر چوون. چونكە بۆى دەركەوت كە رپى یە كى گىچە لاوى و گومان لىكراوہ. ھەروەك سەبارەت بە منیشەوہ خۆھەلقورتانندنە لە شتانىكدا كە پەيوەندى یان پىمەوہ نى یە، چونكە رپى ئەنجامدانى گرنگرتن واجب و ئەركى سەر شام لى دە گرتت. جگە لەوہى كە رپى یە كى پر لە مەترسى یە و، زۆر بەشى درۆ و دەلەسە و فیل و تەلە كە یە و،

(۱) مەكتووبات، مەكتووبى شازدەھەم، ل: ۱۰۳-۱۰۴.

له وانیه مروّف - بی ئه وهی به خویشی بزائیت - بییت به ئامراز به دهستی
بیانی به کانه وه!

ههروه ها ئه وه که سهی که دهرواته ناو سیاسته وه، یان له گه ل سیاستی دهوله تدایه،
یان نه یاریه تی..

جا ئه گهر من به وه سیفته ته پرۆمه ناو ئه وه بواره که له گه ل سیاستی دهوله تدام، ئه وه
ئهم کاره له راستیدا خۆههلقور تاندن و دهست تیوه ردانه له شتانی کدا که په یوه ندی یان
به منه وه نی، چونکه نه کارمندی دهوله تم و نه ئه ندامیشم له په رله مانه کهیدا. دیاره
تیوه گلام به سیاسته وه له کاتیکی وادا هیچ جینگایه ک ناگریت. ههروه ک ئه وانیش
پیوستیان به من نی به تاکو خۆمی تیدا ههلقور تینم..

خۆ ئه گهر بیشرۆمه ناو ئه وه سیاسته تی که هی نه یارانانی دهوله ته، ئه وه ده بی یان له
پئی "هزر و بیر" یان له پئی "هیز" وه پرۆمه ناوی..

جا ئه گهر له پئی "بیر" وه پرۆم، ئه وه هیچ پیوستی به ک به من له گۆریدا نی،
چونکه هه موو شتی ک پروون و ئاشکرایه و، خه لکی هه موو شتی ک ده زانن و ئاگادارن،
که واته پیوست به قسه ی زیاد ناکات.

ئه گهر له پئی "هیز" یسه وه خۆم بکه م به ناو سیاسته تدا، واته له پئی نانه وه ی گنجهل و
گیرو گرفته وه و، له پیناوی چه ند ئامانجیکی گو مان لیکرا ودا پرۆمه ئه وه بواره، ئه وه
له وانیه بکه ومه ناو هه زاران تاوان و گونا هه وه، چونکه ئه وه کاته گه لئی که سی "بی
تاوان" به تاوانی به ک کهس تیوه ده تلین. منیش ویزداتم پیم پین نادات که له بهر به ک دوو
گریمان له نیوان ده گریماندا، خۆم بجه مه ناو گونا هه وه و کهسانی بی تاوانیشی پیوه
بگلیتم.

له بهر هه موو ئه مانه، "سه عیدی کۆن" هاو ده م له گه ل وازه یانی له "جگهره"،
وازیشی له "سیاسه ت" و کۆره دنیا ییه کانی و، ته نانه ت له خویندنه وه ی "رۆژنامه" ش
هینا^(۱)!

(۱) مه کتووبات، مه کتووبی شازده هم، ل: ۱۰۱-۱۰۲.

سالی ۱۹۲۵ز/۱۳۴۲ک

□ گرتن و دورخستنه‌وه

(له کاتینکدا که خه‌ریکی و تنه‌وه‌ی وانه‌ی حقیقه‌ته‌کانی قورئان سووم به قوتابی‌یه‌کاتم له شاری "وان"، له‌م کاته‌دا پرووداوه‌کانی له‌مه‌ر "شیخ سه‌عیدی پیران"^(۱))

(۱) به‌پیز مه‌لا حمید، که قوتابی‌یه‌کی ماموستا نورسی‌یه‌و، چ له‌ناو شاری "وان" و چ له "چبای ئه‌ره‌ک" دا لئی جیانه‌په‌وه‌ته‌وه، له‌م گفتوگۆ به‌پیز و پر له واتایه‌مان بۆ ده‌گێڕێته‌وه که له نیوان ماموستا نورسی و حسه‌ین پاشادا پرووی داوه، که سه‌رۆکی عه‌شیره‌تی "حه‌یده‌ران" بووه.

ئه‌م حسه‌ین پاشایه، له‌ده‌می پیکه‌ینانی "هیزه‌کانی حه‌میدیه" دا له کوردستان، سولتان عه‌بدو‌لحه‌مید به‌پله‌ی "میرئالای" دا‌مه‌زراند. ئه‌ویش چه‌ندین سه‌رکه‌وتنی په‌نگینی به‌سه‌ر هیزه‌کانی پرووس و ئه‌رمه‌ندا تۆمار کرد و زیانی گه‌وره‌شی پێ گه‌پانند. له‌به‌ر ئه‌وه حکومه‌تی ئیتیحاد و ته‌رقی و سولتان په‌شاد بۆ پله‌ی "ئه‌میر لیوا" به‌رزبان کرده‌وه. له‌پیش جه‌نگی جیهانیدا یارمه‌تیی دامه‌زراندنی چه‌ندین قوتابخانه‌ی دا له کوردستان. که‌سینکه به‌دادپه‌روه‌ری و ریزگرتنی زانایان ناویانگی ده‌ر کرده‌وه. په‌مانی براهیه‌تی قیامه‌تیانه‌ی له‌گه‌ڵ ماموستا نوورسیدا به‌ستوه. وێرایی به‌شداری نه‌کردنی له‌شۆرشێ شیخ سه‌عیدی پیراندا، که‌چی له‌گه‌ڵ چه‌ند که‌سینکی دیکه‌دا بۆ شاری "قه‌یسهری" دورخرایه‌وه. به‌لام به‌رگه‌ی زیانی دورخراوه‌یی نه‌گرت و دوای دوو سال هه‌له‌هات بۆ سووریا و، سالیکی له‌وێ مایه‌وه. دوای ئه‌وه که‌سینک به‌ ناوی "مه‌ده‌نی" هات بۆ لای و قه‌ناعه‌تی پێ کرد که‌ بگه‌ڕێته‌وه بۆ ولات، گوایا حکومه‌ت لیبوردنی گشتیی بۆ دورخراوه‌کان ده‌ر کرده‌وه. له‌په‌ی گه‌ڕانه‌وه‌ی و له‌کاتی نوێژکردندا، که‌سی ناوبراو ده‌رفه‌تی هینا، حسه‌ین پاشا و هه‌ردوو کۆره‌که‌ی کوشت. خوا لیبان خۆش بێت.

مه‌لا حمید له‌م گفتوگۆیه‌مان بۆ ده‌گێڕێته‌وه، ده‌لێ:

له‌ په‌رستگایه‌کی پرووخاوی چبای ئه‌ره‌ کدا له‌ خزمه‌تی ماموستا نوورسیدا بووین. پۆژیکیان حسه‌ین پاشا و دوو که‌س له‌ هاوڕێیانی هاتن بۆ سه‌ردانی ماموستا.

دوای ئه‌وه‌ی ئه‌سه‌په‌کانیان به‌ ده‌خته‌کانی به‌رده‌رگای په‌رستگا پروخواه‌که‌وه به‌ستوه، هاتنه‌ ژووره‌وه بۆ لای ماموستا و، ده‌ستیان ماچ کرد و، له‌ به‌رده‌میدا به‌وپه‌ری ریزه‌وه چۆکیان دادا.

حسه‌ین پاشا که‌سینکی بالابه‌رز و به‌سام بوو، نیشانه و مه‌دالیاکانی تابه‌ت به‌ پاشایه‌تی ئه‌و پۆژگاره‌ی به‌ سنگ و به‌رۆکیدا هه‌لواسبوو.

که‌ دانیشته‌ ده‌سته‌سێکی ده‌ره‌ینا و له‌سه‌ر زه‌وی دا‌بنا، که‌ به‌ مه‌زه‌نده نیو کیلۆ ئالتون ده‌بوو تیا‌یدا.

ماموستا لئی پرسى: ئه‌وه چی‌یه؟

وتی: رۆحم به‌ قوربانت بێت، زه‌ کاته‌که‌مه، له‌ سامانی تابه‌تیی خۆمه‌ بۆم هیناوت!

ماموستا پینی وت: که‌سینک له‌ ده‌وره‌ی خۆت، له‌ خزمات، له‌ خه‌لگی گونده‌که‌ت ده‌ست نه‌که‌وت بیا‌نده‌یت، و اهیناوته‌ بۆ ئێره‌؟

حسه‌ین پاشا وتی: سه‌یدا! خزمه‌کاتم و که‌سانی ده‌وره‌ی به‌رم هه‌موویان ده‌وله‌مه‌ندن و، که‌سی هه‌ژاریان تیا‌دا نی‌یه. پێم وابوو ئێوه شایسته‌ین.

بهر پرسیانی دهوله تیان خستبووه نیگهرانی و مه ترسی یه وه. خو هر چه ندهش شهو کار به ده ستانه له هه موو که سینک به دگومان بوون، به لام هیچ خراپه یه کیان به رامبه رم

ماموستا وتی: گواسته وهی زه کات دروست نی یه. بزچی هیناوته بز ئیره و بازت به سهر چه ندین گوند و ناوه دانیدا داوه؟

حسهین پاشا وتی: سهیدا! تکایه لانی کم چند دانیه کیان لی هه لگه بز قوتابانی هارپنت.

ماموستا وتی: نه خیر شتی واکرنت.. پیوستم به زه کات نی یه.

بهم جزوه، گپراهه دواوه و لینی وهر نه گرت.

پاش که سینک حسهین پاشا به ماموستای وت:

سهیدا! ده مویت له شتیکی تاییه تیدا راویزت پین بکم، تکایه موله تی قوتابی یه کانت بده پرژنه دهره وه، چونکه ده مویت به تاییه تی له گهلت بدویم.

ماموستا وتی: ناگو نیجی.. هه مانه به شیکن له خویم، لیم جیا نابنه وه. روونی بکه ره وه چیت ده ویت؟

حسهین پاشا وتی: سهیدا! تکا ده کم ریگامان بدهیت له گه ل شیخ سه عیددا به شداری شورش بکین، چونکه ئیمه نامادهین.

ماموستا وتی: بزچی شورش ده کهن؟ نه گهر فلان و فیسار تاوانیکیان کردیت، خه لکی تر گونا هیان چی یه؟ نهو کاره خوینی موسلمانانی تیدا دهر ژنت.

حسهین پاشا وتی: رووسه کان ئیمه یان کوشت و له ناویان بر دین و مال و منالیان نه هیشیتین، به لام شه ره فمان همر پاریزرارو بوو کس به خرابی توختی نه کهوت. به لام ئیستا ناین و شه ره فیشمان رووبه پرووی تیاچوون بووه ته وه. کهواته روخسه همان بده که هه لگه ریینه وه.. هه موو سه ربازانی پیاده و سواره شمان نامادهن.

دوای نه وه، حسهین پاشا باسه کهی خزی و رووداوه دلته زینه کانی روون کرده وه، ماموستا ش سهری داخستبوو بری ده کرده وه، پاشان سهری هه لپری و به وپه ری نهر مونیانی پینی وت:

پاشا! وهره بار اویتز به مه لای جزیری بکین و، به نیازی پرس و را دیوانه کهی بکه ینه وه. ئایا مه لای جزیری ههر چی بلیت تو پینی رازی ده بیت؟

پاشا وتی: به لئی.

ماموستا دیوانه کهی له گیرفانی دهر هینا و کرده وه.. هم به یته یان رووبه پرووی خزیان پینی:

هن ژنک دهری فته تین قهستا کنشتی هن دکن نهی ژ فام نهی ژ وانم من دهری خه مار بهس

[بز پرسن هاتو چوی دیر یان که نشت هه ندی ده کهن من له هیچیان نیم و به سمه به رده ری باده فروش]

لنجا ماموستا وتی:

پاشا! خو به چاوی خوت بینیت! من ئیستا نه له ئیره و نه له وانیش.

حسهین پاشا وتی: سهیدا! غیره تی منت خاو کرده وه و هیممه تیشنت لاواز کردم. کاتی دهر ژومه وه بز ناو هوزه کهم، نیم ده لئین: پاشا تر ساوه و له هه لگه رانه وه په شیمان بووه ته وه.

ماموستا وتی:

به لئی، با پنت بلئین: تر ساوه.. به لام نه لئین: خوینی رشتوو!

کاتی پاشا خواحافیزی له ماموستا کرد، ماموستا سی جار لینی دو پات کرده وه:

پاشا خوین مه ریژه.. پاشا خوین مه ریژه.. پاشا خوین مه ریژه.

که حسهین پاشا گه راپه وه بز ناو هوزه کهی خزی، بلاوهی به هیزه کانی کرد. ههر له بهر له وهش بوو که له

ناوچهی "وان" دا هیچ رووداویتک رووی نه دا. (ب: ۱/۵۵۷).

نەواند و هیچ بەلگەىە کیشیان بە دەستەوہ نەبوو تا کو بیانوم پئی بگرن. ھەر بەم جۆرەش رەفتاریان لە گەل کردم ھەتا لە خزمەتکردنی قورئاندا بەردەوام بووم.

بەلام کاتى لە بەرخۆمەوہ وتم: "من چىم لە خەلکى داوہ" و بیرم لە تەنھا خۆم کردەوہ و، لە مەیدانە کە کشامە داوہ و رۆشتمە ناو ئەشکەوتە کانی چىای "ئەرەك" تا کو خۆم بۆ قىامەت دەرباز بکەم.. کاتى ئەم ھەنگاوەم نا، ھاتن لەو ئەشکەوتانە^(۱) دەریانھىنام و گرتیانم و، لە پارێزگایە کى خۆرھەلاتەوہ "وان" بەرەو پارێزگایە کى خۆرئاوا "بوردوور" دووریان خستەوہ^(۲)!

کاتى لەو شوێنى گۆشە گیرى یەى چىای ئەرە کدا ژىانی بەسەر دەبرد، شۆرپش لە کوردستان ھەلگیرسا و، شىخ سەعیدی سەر کردەش داواى لى کرد کە پىنگەى خۆى لای خەلکى ناوچە کە بە کاربەھىنىت بۆ پشتگیرى شۆرپشە کە. بەلام ئەو نەبوو سەست بەشداری بکات و، نامەىە کىشى بۆ نووسى کە تىایدا ھاتبوو:

"ئەو شۆرپشەى ئیوہ دەیکەن، ھانى برا دەدات براى خۆى بکوژىت و، ھىچ ئاکامىکىشى نایىت"^(۳).

[وێرای ھەلوئىستى روونى مامۆستا نوورسى بەرامبەر بەو شۆرپشە، کە چى لە گەل سەرۆك ھۆزە کان و شىخان و قسەرۆشتوانى کوردستاندا، تەنانەت ئەوانەش کە ھىچ پۆل و دەستىکىان لەم بزوتنەوہ یەدا نەبوو، حکومەت قۆلبەستى کردن و دوورى خستەوہ بۆ خۆرھەلاتى ئەنادۆل].

ئەوہ بوو مەفرەزەىە کى سەربازى داى بەسەر ئەو ئەشکەوتەدا کە مامۆستا بەدیعوززەمان تىایدا لىپرا بوو بۆ خواپەرستى. سەرۆكى مەفرەزە کە رەفتارىکى وشک و زبرى بەرامبەر بە مامۆستا نواند و، کاردانەوہى مامۆستاش توندوتىژ و ئازایانە بوو بەرامبەرى، بۆیە کتوپر کەشە کە کارەباوى بوو. ئەوانىش خىرا مامۆستایان لە گەل خۆیان برد.

(۱) لە ۱۰/۲/۱۹۲۵ زدا مامۆستالە سەر چىای ئەرەك ھىترایەوہ خوارەوہ. بەلام راگواستى کاروانى دوورخراوہ کان لە بەروارى ۲۵/۲/۱۹۲۵ زدا بوو.

(۲) برىسکە کان، برىسکەى دەھەم، ل: ۸۳.

(۳) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati. ئەمە بەشیکە لەو نامەىە کە لە دۆسىە کانى دادگای سەر بەخۆبى، لە ناو "فایلى شىخ سەعید" دا پارێزراوہ. (ب: ۱/ ۵۳۲)

دواى ئەوهى ماوههيك رۆشتن، هه ندى قوتايى مامۆستا و خهلكى ئەوى لىيان نزيك بوونهوه و، به زمانى ناوچه كه "كوردى" گفتوگويان له گهه مامۆستادا كرد و لىيى پارانهوه كه له گهه جه ندرمه كاندا نه روات و، ئامادهيى خويان ده ربرى كه بيفرئين بۆ شويىكى تر، يان بۆ ولايتىكى ترى موسلمان. به لام مامۆستا ئەو داوايهى ئەوانى وهر نه گرت و، پىنى وتن كه به رهزامه ندىيى خوى له گهه مفرهزه كه دا ده روات و، سه ربازه كانيش وه كو قوتايى خوى وان. بۆيه ئامۆزگارىيى كردن كه به بى دهنگى بپرونهوه بۆ مالى خويان و نيگه ران نه بن^(۱).

به م جۆره، نهيهيشت پرووبه پروو بوونهوه له نيوان خهلك و حكومه تدا پرووبدات، كه به هوى ئەمه وه خويى تىدا پرژيت^(۲).

(۱) له دهفته رى يادداشتنامه كانى زوبه ر گوندوز ئالب. (ب: ۱/۵۶۷)؛ (ش: ۲۷۳).

(۲) راگواستنى دوورخراوه كان له به روارى ۱۹۲۵/۲/۲۵ از دا بوو. ئاراسته ر پۆشتيان به م جۆره بوو: كاروانه كه له "وان" هوه كه وته رى به ره و "ئه رجيش" له وئشه وه بۆ "باتنوس" كه نزيكه ي جوار پۆز له وئى وچانيان دا. ئنجا به ره و "فاگرى" و پۆزىك تيايدا مانه وه، له وئشه وه بۆ "ئه رزپۆم" حهفته يه كيش له وئى بوون، پاشان به ره و شارى "ترايزۆن" كهوته رپى. له وئيش بيست پۆزيان به سه ربرد. له وئشه وه به پا پۆر پروو ههسته سه رول پۆشتن و، به روارى ۱۹۲۵/۴/۱۵ از گهيشته ئەوى و (۲۰-۲۵) پۆز له وئى مانه وه. "مستعفا ئاگرىلى" كه وهك سه ربازيك به شدار بووه له پاسه وانى كاروانى دوورخراوه كاندا، يادداشته كانى خوى سه باره ت به م گه شته ده گيپرتيه وه، ده لى:

"كانى له شارى وان له خزمه تى سه ربازيدا بووم، گه لى جار ناوى مامۆستا به ديعوززه مان و ناوبانگى ئەوم به ر گوى ده كه وت، هه موو خهلكى باسيان ده كرد، ئەوهش حه زىكى تىدا ورووژاندم بۆ بيىنى.

كانى كاروانه كه له "وان" ده رچوو، وه رزى زستان بوو، به فر هه موو شويىكى دا پۆ شيبوو. ئەو كاروانه (۷۰-۸۰) گاليسكه ي سه ربه فرى تىدا بوو كه ته سب و گا به سه ر به فر دا رايانده كيشا. لىواره گهيشته گوندىك، هه موو خهلكه كه ي هاتن بۆ پيشوازيمان. سه ركرده ي گه شته كمش گرفتار بوو بوو نه يده زانى چۆن له م گونده كورده دا لايدات و كاروانه كمش پياريزيت كه سيكيان لى هه لته يه ت! له به ر ئەوه نه ده گونجا دوورخراوه كان به سه ر خهلكى گونده كه دا دا به ش بكات. له دوايدا بريارى دا كه هه موويان له شويىكدا كۆيكاته وه، تاكو به ئاسانى بتوانيت بخرينه ژير چاوديزى.. له گهه مامۆستادا پىكه وه پۆشتين بۆ ژورويكى بچووك كه تنه ا جىي نوستنى دوو كه سى تىدا بوو. خهلكى گونده كمش له هه موو لايه كه وه ده ره يان داين و پيزىكى زۆريان لىي گرتين، وهك بلىيى چاوه رنى ئاماژه يه كى "به ديعوززه مان" بن! به لام ئەو رىيى نه ده دا به وه ي كه شتيك پرووبدات. لىواره خواردنى جۆراو جۆريان بۆ هينايين. مامۆستا وتى: نه خۆشم و، ده ستى بۆ نه برد. به لام خولكى منى كرد بۆ خواردنه كه. پاشان نويزى خه وتانمان خويند و نوينىكيان بۆ مامۆستا راخست و نوينىكيش بۆ من له نزيكى ده ر گا كه وه.

□ یاده‌وهری‌یه‌کی نه‌سته‌مبول

(کاتی به‌دوورخراوه‌یی هاتم بۆ نه‌سته‌مبول و، پیش‌تریش په‌یوه‌ندیم به "دار الحکمة الإسلامية" وه‌ه‌بوو که له‌سه‌ر دیوانی مه‌شیه‌خه‌تی ئیسلامی بوو، چونکه له‌پیناوی خزمه‌تی قورئاندا کارم تیدا کردبوو..

پرسیم: ده‌نگوباسی "مه‌شیه‌خه‌تی ئیسلامی" چی‌یه؟

که‌چی زۆر به‌داخه‌وه‌وه‌لامینکم بیست که گیان و دل و بیری منی هینایه‌له‌رزه و خستمیه‌گریانیکی به‌کول. چونکه ئه‌وه‌فرمانگه‌یه‌ی که سه‌دان سال بوو به‌نووری شه‌ریعت پووناک بوو بووه‌وه، نه‌ما بوو.. شوینه‌که‌شی کرابوو به‌ئاماده‌یی کچان و شوینی یاری و گالته و گه‌پ!

ئیت‌حاله‌تیکی رۆحیی خه‌فه‌ت به‌خش دا‌یگرتم، وه‌ک بلیسی دنیام به‌سه‌ردا پروخاییت. به‌لام چارم چی‌یه؟ خۆ هیچ ده‌سه‌لات و توانا و هیژیکم نی‌یه‌ئهم گرفه‌ی بی‌لا‌ده‌م.

بۆیه به‌نالومیدی و به‌هه‌ل‌رشتنی فرمیسک و ئاخ و داخه‌وه‌هانام بۆ ده‌رگانه‌ی خوای گه‌وره‌برد، ئنجا ئاخ و حه‌سه‌ره‌تی دل سووتاه‌کانی وه‌ک منیش چوونه‌پالی. ئیستا له‌یادم نه‌ماوه که ئایا هیممه‌ت و دو‌عا‌کانی شیخی گه‌یلانیشم خسته‌پال دو‌عا‌کاڤمان یان

دوای که‌مینک، به‌ده‌نگی جووله‌یه‌ک به‌خه‌به‌ر هاتم. که‌چاوم کرده‌وه‌بینیم مامۆستا‌یه، چرایه‌کی فانۆسی زه‌یتی به‌ده‌سته‌وه‌یه، له‌حه‌وشه‌پر له‌به‌فره‌که‌ده‌ستۆیژی گرت و، پاشان هاته‌وه‌پاره‌ستا بۆ نوێز. ئه‌وه‌شه‌وه‌ی به‌نوێز و خواپه‌رستی برده‌سه‌ر.

کاتی زانی من به‌خه‌به‌رم، ئاو‌ری لێ دامه‌وه‌و پینی وتم: "هینشتا کاتت به‌ده‌سته‌وه‌ماوه بۆ خه‌وتن. ئیحه‌له‌سه‌ر مه‌زه‌یه‌ی شافیعیین زوو هه‌ل‌ده‌ستین، به‌لام ئیوه‌حه‌نه‌فی مه‌زه‌به‌ن ده‌توانن دوای که‌مینکی تر نوێزه‌که‌تان بخۆین."

له‌پاستیدا ئه‌وه‌زوو هه‌ل‌نه‌سابوو، به‌لکو هه‌ر هیچ نه‌نوستبووا منیش خه‌وم لێ نه‌که‌وته‌وه، به‌لکو هه‌لسام ده‌ستۆیژم گرت و نوێزی به‌یانیم له‌گه‌ل‌دا خۆیند.

سۆپایه‌ک له‌زورره‌که‌دا هه‌بوو. مامۆستا هه‌لسا نه‌ختی ئاری له‌سه‌ر گه‌رم کرد. زه‌مبیله‌یه‌کی بچوو کیشی پێ بوو، هیلکه‌یه‌کی لێ ده‌ره‌ینا و کولان‌دی. تا ئه‌وه‌کاته‌چهند سه‌عاتیکی زۆر ده‌بوو له "وان" ده‌رچوو بووین، ئه‌وه‌په‌که‌م جار بوو مامۆستا خواردن بخوات! پاشان تا‌قمی تراشی ده‌ره‌ینا و پرسی تاشی. من به‌وردی سه‌رنجیم ده‌دا، ده‌بینی با‌ه‌خیکی گه‌وره‌به‌پاکو‌خا‌وینی و پش تاشین و خواپه‌رستی ده‌دات و، خۆراکی که‌سی نه‌ده‌خوارد!" (ش: ۱۳۶/۱)

نا؟ به لّام گوما نم ني به كه هيممهت و دو عاكاني ئه و ئيلهام به خشى ئاخ و حه سره ئمان بوو.

ئيتز ئه و شه وه ئاگرى لى كهوتنه وه و، به شيكى ئه و ته لاره ي سووتاند كه له ميژه جىي بلا بوو نه وه ي پرو ناكى به كان بوو، تاكو له تاريكى بيبا ريزيت^(۱) هه مو خه لكه كه خه ميان بۆ ئاگر كهوتنه وه له و ته لاره ده خوارد، جگه له من و له و كه سانه ي كه وه كو من دليان ئاگرى تيبه ر بوو بوو، سوپاسى خو امان ده كرد^(۲)!

[پاشان به پا پۆر يك له رپى ئيز مير ه وه به ره و ئه نتاليا ئه سته مبولى جيه هشت و، له ويشه وه برديان بۆ بور دوور].

سالى ۱۹۲۶ ز/ ۱۳۴۳ ك

□ دوور خستنه وه ي بۆ "بور دوور"

(كار به ده ستانى ئه م شار ه زۆر به توندى چا و ديري دوور خرا وه كانيان ده كرد و، ده بوو هه مو ئيواره يه كه دوور خرا وه كان له لاي پۆليس خۆيان پيشان بدايه و، به م كار ه ئاماده بوونى خۆيان ده ر بخستايه .

به لّام من و قوتايى به دلسۆزه كام، له بهر خزمه تگوزارى قورمان، له م كار ه دا له خه لكاني تر جيا كراينه وه ..

به م جۆره هيج كاتى بۆ ده ر خستنى ئاماده بووم نه رۆ شتمه ئه وى و كه سم له كار به ده ستانى ئه وى نه ناسى .

ته نانهت كاتى كه "فه و زى پاشا"^(۳) هات بۆ "بور دوور"، والى شار سكالاي ئه م كار ه ي ئيمه ي له لا كرد بوو. ئه و يش له وه لّامدا وتبوو:

"رپى بگرن و كارتان به سه ريه وه نه ييت!"

(۱) ليكۆله رى كارامه نه جمدين شاهينەر له رۆژنامه كانى ئه و كاتمه بۆ ساغ بووه ته وه كه ئاگره كه شه وى

هه ينى ۱۹۲۶/۴/۲۹ ز كه تووه ته وه . (Nurs Yolu)

(۲) برىسكه كان، برىسكه ي هه شتمه .

(۳) مه به ست (مارشال فه و زى چاقماق) ه كه ئه و ده مه سه رۆك ئه ر كانى سوپا ي تور كيا بووه .

لە راستیدا تەنھا کەرامەتى خزمەتکردنى قورئانى پىرۇز بوو ئەم گوفتارەى لە دەم دەر کرد^(۱).

(چەند كەسك لەو سەرۆك ھۆزانەى كە نو سال پيش ئىستا^(۲) لە گەل مندا بۆ شارى "بوردور" رەھەندە كرابوون، گەلى ھەوليان دا و جەختيان لى كىردم كە زە كاتە كانيان لى وەربىگرم، تاكو لەبەر كەمبى پارە كەم گىفتارى "نەبوونى" نەم و زەلىلىم بەسەردا نەيەت.

منيش بەو سەرۆك ھۆزە دەولەمەندانەم وت: "ھەرچەند پارە كاتم كەمن، بەلام من داراي قەناعەت و دەست پئوہ گرتنم و، لە ئپوہ گەلى دەولەمەندترم!" بەم جۆرە، داخووزى يە دووپات بووہ كانيام گىرايە دواوہ.

شايانى باسە كە ھەندىك لەو كەسانەى ويستيان زە كاتيان لى وەربىگرم، لەبەر ئەوہى پابەندى "دەست پئوہ گرتن" نەبوون، پاش دوو سال "قەرزارى" يەخەى پىن گرتن! بەلام ئەو پارە كەمەى من - سوپاس بۆ خوا - بەھۆى بەرە كەتى دەست پئوہ گرتنەوہ تاكو ھەوت سالى دواى ئەوہش بەشى كىردم و، ئاوى پووم دانەتكايە خوار و، ناچارى ئەوہى نە كىردم پئويستى و نەبوونيم لاي خەلكى بىر كىنم و، دەستوورى ژيانيشمى لى نەشپواندم، كە بىرتى يە لە "بىن نيازىم لە خەلكى"^(۳).

[لەم شارەدا ھەوت مانگ مايسەوہ و، پەيامى "يە كەم دەروازەى نوور" لى لەو ماوہ يەدا دانا كە لە پيشە كى يە كەيدا دەئيت]:

ئەم پەيامە گىفتو گۆيە كە لە ئپوان سەعیدى كۆن و سەعیدى نویدا، سىازدە وانەى لە پراستى يە كانى ئيمان لەخۆ گرتووە كە لە پلەى "شەھود" دان و، دەروونى بەدخواز يىدەنگ دەكەن و، پتر لە "علم اليقين" ھوہ نزيكن و، پراستەوخۆ لە قورئانى خواوہن "ئىعجازى بەيان" ھوہ ھەلقولاون. لە ھەموو يە كىنكى ئەو وانانەدا گوفتارە كان ئاراستەى "سەعیدى نوى" كراون..

(۱) بريسكە كان، بريسكەى دەھەم، ل: ۸۳-۸۴.

(۲) واتە: سالى ۱۹۲۶ز. (وەرگىز)

(۳) بريسكە كان، بريسكەى نۆزدەھەم، ل: ۲۸۴-۲۸۵.

□ دوور خسته وهی بو "ئیسپارته"

مامۆستا ده لیت: (کاتی سستی رووی کرده کاره کام له خزمه تکر دنی قورئاندا.. ئا له م کاته دا و، به پیچه وانهی ئه و مه به سته ی چاره پو و ام ده کرد، سزایان دام! واته له بوور دووره وه به ره و جینگایه کی تر دووریان خسته وه، که شاری "ئیسپارته" بو^(۱).

(نۆ سال پیش ئیستا هاتم بو شاریکی به پیت و به ره که ت و، وهر زیش زستان بوو، نه متوانی سه رچاوه ی سهروه ت و لایه نه کانی به رو بوومی ئه و شاره بینم. موفتی شار - خوالیی خوش بی ت - پی و تم: "خه لکی شاره که مان ده ستکورت و هه ژارن". چه ند جار ئیکیش قسه که ی دووپات کرده وه.

ئه م هه واله گه لئی کاری تیکردم و سۆزی بزواندم، تا کو نزیکه ی شه ش سال خه م و ئازارم بو ده چه شتن و دوعای میهره بانیم بو ده کردن.

که پاش هه شت سال له وهرزی هاویندا سه رم له و شاره دایه وه و سه یری باخ و بیستانه کانیم کرد، قسه که ی موفتی خوالیخۆ شبووم هاته وه یاد. به سه رسوورمانه وه و تم:

سبحان الله! خو داهات و به رو بوومی باخ و بیستانه کانی ئه م شاره زور له پیداو یستی به کانی هه موو خه لکی شار زیاترن، ده بوو دانیشتنووانی ئیره گه لئی ده وه له مه ند بوونایه !!

ماوه یه ک له م سه رسوورمانه دا بووم. پاشان له پئی "راستی" به که وه، که پو واله ت نه یتوانی. محه له تینیت و ئه و راستی به م لئی به شاریته وه، چونکه حه قیقه تیکه هه میشه بو دۆزینه وه ی راستی به کان ده یکه م به رابه ر و پینمای خۆم، تیکه ی شتم که له ئه نجامی ئیسراف و ده ست پیوه نه گرتنه وه به ره که ت له م شاره هه لگیراوه!

بۆیه موفتی - خوالیی خوش بی ت - وتی: "خه لکی شاره که مان ده ستکورت و هه ژارن". سه رباری ئه م هه موو سه رچاوه زوره ی سهروه ت و گه نجینه ی داهاتیش که له شاره که یاندا هه یه.

(۱) بریسکه کان، بریسکه ی ده هم، ل: ۸۴.

بەلنى، بە تاقىكردەنەو و لىكدا نەوەى چەندىن پرووداوى لە ژمارە بەدەر چەسپاوە كە زەكات دان و بايە خدان بە هۆكارە كانى دەست پىنە گرتن، هۆى پىست و بەرە كەت و زىاد بوونى پۇزىن. بەلام ئىسراف و زەكات نەدان، بەرە كەت هەلدە گرن^(۱).

(لەوئى دەستەم كردهو بە كار كردن بۆ قورئانى پىرۇز. بەلام پاش تىپە پىوونى بىست پۇز بەسەر ئەم خزمەتگوزارى يەى قورئاندا، هەندى لەو كەسانەى مەترسى يان هەبوو، جار لە دواى جار دەهاتن ئاگادارىان دە كردهو و دەيانوت:

"لەوانەى بەرە دەستانى شار ئەم كارەى تۇيان پىن باش نەبىت! كەواتە ئارام بگرە و پەلە مەكە".

لەمەو بەيە خدان بە تەنھا خۆم و دوا پۇزى تايە تىبى خۆم بەسەر مدازال بوو و، داوام لە برادەر انم كرد نەيەن بۆلام! بەم جۆرە خۆم لە مەيدانى كار كشانە دواو.

ئىجا جارنىكى تر دوور خرامەو و، بۆ جىگايە كى ترى سى هەم، كە "بارلا" يە، نەفى كرام^(۲).

(۱) بريسكه كان، بريسكهى نۆز دەهەم، ل: ۲۹۴-۲۹۵.

(۲) بريسكه كان، بريسكهى دەهەم، ل: ۸۴.

بەندى چوارەم

لە تاراوگەى بارلا

(بە كەم قوتابخانەى نوور)

۱۹۲۷/۳/۱ - ۱۹۳۵/۴/۲۵ ز

□ روخسارى ئەم قۇناغە:

ئەم ماوئە لىئوانلىيۇە لەو رووداوە زىياناوى بە گەورانەى كە سەرانسەرى تور كىيان گرتەوہ.

ئەو بوبو ئەو ولاتە دەورانىكى بە كجار تارىكى بە خۇوہ بينى لە ئىستىبادى رەها و، ستم و، دوژمنايەتتى دېرندانە و بىن پەردەى ئايىن و، ھەوتى يەك لە دوای يەك بۇ كوژاندنەوہى نوورى خواى گەورە و سېنەوہى شەرىعەتە كەى، ھەموو ئەمانەش لە ژىر چەند ناوئىكى رازاوہى چەشنى "بە شارستانى بوون"!

ئەم بارودۇخە تارىكە ماوئە چارە كە سەدەيەك - واتە ھەتا سالى ۱۹۵۰ ز - بەردەوام بوو، چونكە دەسەلات لەو سالانەدا تىدە كوژشا چەمكە كان ئاوەژوو بىكات و، ھەموو ئەو شتانە بگۇرپىت كە پەيوەندى يەكى بە ئىسلامەوہ ھەبىت، چ لە پرووى بىروباوہ رەوہ، چ لە پرووى كەلەپوورەوہ، چ لە پرووى داب و نەرىتەوہ، تەنانەت پۇشاك و، رەنووس و، پىتى نووسىن و، جەژنە كان و، رۇژانى پشوو.. ھتدا!

ئەم مەبەستانەشى، بە دەر كردنى زنجىرە ياسايەك، بەسەر مىللەتدا سەپاند.

□ والە خوارەوہ گرنگرتىنى رووداوە كان و ئالوگۇرە كانى ماوئەى نىوان (۱۹۲۲ -

۱۹۴۰ ز) باس دەكەين:

سالی ۱۹۲۲ز

۱۹۲۲/۱۱/۱ هه‌لوه‌شانندنه‌وه‌ی پادشایه‌تیی عوسمانی.

سالی ۱۹۲۳ز

۱۹۲۳/۸/۲۴ ئیمزاکردنی په‌یمانی لۆزان.

۱۹۲۳/۱۰/۲۹ پراگه‌یانندنی رژیمی کۆماری و، هه‌لبژاردنی مسته‌فا که‌مال به

یه‌که‌م سه‌رۆک کۆمار و، کردنی ئەنقهره‌ به‌ پایته‌خت.

سالی ۱۹۲۴ز

۱۹۲۴/۳/۳ هه‌لوه‌شانندنه‌وه‌ی خه‌لافه‌ت و، وه‌ده‌رنانی یه‌ک به‌ یه‌کی بنه‌مائه‌ی

عوسمانی بۆ ده‌ره‌وه‌ی ولات‌ا

۱۹۲۴/۳/۱۶ ده‌رچوونی یاسای "یه‌ک‌خستنی وانه‌وتنه‌وه‌کان" ی ژماره‌ "۴۳۰" له

۳/مارت/۱۳۴۰ پۆمی.

به‌ پێی ئەم یاسایه‌، وتنه‌وه‌ی وانه‌ی ئایین هه‌لوه‌شایه‌وه‌ و، هه‌موو قوتایی به‌کان خرا‌نه

سه‌ر وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌ و، قوتابخانه‌کانی قورئانی پیروژ و ئایین داخرا‌ن.

۱۹۲۴/۴/۲۴ هه‌لوه‌شانندنه‌وه‌ی وه‌زاره‌تی ئەوقاف و کاروباری ئایینی و، دادگا

شه‌رعی به‌کان و، چاوخشانندنه‌وه‌ به‌ ده‌ستووری ده‌وله‌تدا.

سالی ۱۹۲۵ز

۱۹۲۵/۲/۱۳ سه‌ره‌تای هه‌لگیرسانی شۆرش‌یی شیخ سه‌عیدی پیران.

۱۹۲۵/۲/۲۱ پراگه‌یانندنی ئەحکامی عورفسی له‌ پارێزگا‌کانی خۆر‌ه‌ه‌لاتدا

(کوردستان).

۱۹۲۵/۳/۴ ده‌رچوونی یاسای سه‌پانندنی پرسیاله‌ ولاتدا.

۱۹۲۵/۳/۹-۶ داخستنی ده‌ پۆژنامه‌ له‌ ئەسته‌مبوول.

۱۹۲۵/۶/۲۹ له‌سینداره‌دانی شیخ سه‌عیدی پیران و چل و چه‌وت که‌س له‌

هاورپییانی و، داخستنی هه‌موو ته‌کیه‌ و خانه‌قا‌کان له‌ کوردستاندا.

۱۹۲۵/۷/۲۵ هه‌لوه‌شانندنه‌وه‌ی ته‌قویی به‌کاره‌اتووی "پۆمی" و، به‌کاره‌ینانی

ته‌قویی گریگۆریی ئه‌وروپی. هه‌روه‌ها حساب کردنی کاته‌کان به‌پێی سه‌عاتی زه‌والی به‌

یاسای ژماره‌ ۶۹۷، ۶۹۸ و جیبه‌جێ کردنی له‌ به‌رواری (۱/۱/۱۹۲۶) وه‌.

۱۹۲۵/۸/۲۴ دهر کهوتنی مسته‌فا که‌مال به شه‌پقه‌وه له قه‌سته‌مؤنی.

۱۹۲۵/۹/۲ داخستنی مهر‌قه‌د و زیاره‌تگا‌کان. هه‌روه‌ها بریاری وه‌زاریی ژماره (۲۴۹۳) سه‌بارت به جلوبه‌رگی ئایینی و ئه‌و جووره‌ کلاوه‌ی که ده‌بئی کارمه‌ندان له‌سه‌ری بکه‌ن!

۱۹۲۵/۹/۴ بۆیه‌ که‌م جار به‌شداری کردنی چه‌ند ئافره‌تیک‌ی موسلمان له ئاهه‌نگیک‌ی سه‌ما له ناوچه‌ی ته‌قسیم له ئه‌سته‌مبوول.

۱۹۲۵/۱۲/۸ یاسای له‌شولار (ژماره ۶۷۱، له ۱۳۴۱/۱۱/۲۵ ی پۆمی) و، له‌سه‌ر کردنی شه‌پقه‌ و، خو‌ده‌رخستنی ئافره‌تان (سه‌پاندنی پۆشاک‌ی ئه‌وروپی).

۱۹۲۵/۱۲/۱۴ یاسای داخستنی سه‌رجه‌م ته‌کیه و خانه‌قا‌کانی ولات (ژماره ۶۷۷ له ۱۳۴۱/۱۱/۳۰ ی پۆمی) و، ناچار کردنی کارمه‌ندانی مزگه‌وت بۆ له‌به‌ر کردنی پۆشاک‌ی ئه‌وروپی و، کارمه‌ندانی تر به له‌سه‌ر کردنی شه‌پقه‌.

هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی نازناوه‌کانی وه‌ك شیخ، خه‌لیفه، مورید.

سالی ۱۹۲۶ز

۱۹۲۶/۲/۱۷ هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی ماره‌پرین به پینی شه‌رعی ئیسلام و دانانی یاسای ماره‌پرینی شارستانی (به ژماره ۷۴۳). به‌پینی ئه‌م یاسایه‌ فره‌ژنی قه‌ده‌غه‌ کرا و، ماره‌بی که پینویست بوو می‌رد بیدات به ژنه‌که‌ی هه‌لوه‌شینرایه‌وه‌ و، پساو ریتی ته‌لاق‌دانی ژنی خو‌ی لئی گیرا و، کچ ئازاد کرا له هه‌لبژاردنی می‌رد له هه‌ر ئایینیک‌ بی‌ت و، یه‌کسانی خرایه‌ نیوان نیر و مئی له میراتدا و، سیسته‌می میرات بردن به خزمایه‌تی و خزمی عه‌صه‌به هه‌لوه‌شینرایه‌وه‌.

۱۹۲۶/۵/۱۶ مردنی سوئتان "محمد وه‌حیده‌دین" له شاری "سان پهمۆ"ی ئیتالیا.

۱۹۲۶/۱۰/۴ قبوول کردنی یاسای شارستانی ئه‌وروپی، که ته‌رجه‌مه‌ی ده‌قاوده‌قی یاسای سویسری و ئیتالی‌یه‌ و، دانانی به یاسای سزای تورکی.. هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی سه‌رجه‌م یاسا شه‌رعی یه‌کان.

- دانانی په‌یکه‌ری مسته‌فا که‌مال له ناوچه‌ی "سه‌رای بورنو" له ئه‌سته‌مبوول، له

هه‌مان به‌رواردا.

سالى ۱۹۲۷ز

۱۹۲۷/۵/۲۰ لابرېدى ھەر تابلۇ و مۇركىك كە پەيوەندىي بە دەولەتى عوسمانىيەو ھەيىت لە فەرمانگە كانى دەولەتدا (بە ياساى ژمارە ۱۰۵۷).

۱۹۲۷/۱۱/۴ ئاھەنگ گېران بۇ لابرېدى پەردە لەسەر پەيكەرى "سەر كەوتن" لە ئەنقەرە.

سالى ۱۹۲۸ز

۱۹۲۸/۲/۳ يە كەم وتارى ھەينى بە زمانى توركى.

۱۹۲۸/۴/۱۰ دەرھىنانى وشەى (اللە) لەر سوپىندەى كە پىاوانى دەولەت دەپخۇن. ھەر ھەلا لابرېدى رېستەى "ئىسلام ئايىنى رەسمىي دەولەتە" و سەر جەم زاراوہ و دەستەواژە ئايىنى يە كان لە دەستوردا، بە پېشنيارى عېصمەت ئىنۇنۇ و ھاورپىيانى، (بە ياساى ژمارە ۱۲۲).

۱۹۲۸/۵/۲۴ بە كارھىنانى رەنوسى ئورويى لەبرى عەرەبى (بە ياساى ژمارە ۱۲۸۸).

۱۹۲۸/۱۱/۱ كەمكردنەوہى ژمارەى كارمەندانى مزگەوتە كان لە (۲۱۲۸) ھوہ بۇ تەنھا (۱۸۸) دانە!

- بېرىاردان لەسەر بە كارھىنانى پىتە لاتىنى يە كان لەبرى پىتى بە كارھاتووى عەرەبى (بە ياساى ژمارە ۱۳۵۳) بە پىنى ئەم ياسايە چەندەھا تۆن بەلگەنامە و كىيىي بەھادار بە نزمىن نىرخ فرۇشران و چەندىن تۆنى ترىشيان لى رەوانە كرا بۇ كارگەى دروستكردنى كاغەزا لە ھەمان بەرواردا.

- خەلك ناچار كران كە لە رۇژنامە كان و تابلۇى كۆلان و شەقام و سەر دوو كانه كان بە پىتە تازە كان بنووسن، لە ھەمان بەرواردا.

۱۹۲۸/۱۲/۳۰ داخستنى "نەوہد" مزگەوت لە ئەستەمبول.

سالى ۱۹۲۹ز

۱۹۲۹/۹/۱ لابرېدى وانەى عەرەبى و فارسى لە قوتابخانە كاندا و، قەدەغە كردنى خوپىندنەوہى قورئان و كىيە ئايىنى يە كان و جىيەجى كردنى ئەو بېرىارە بە توندوتىژى.

هر له م کاته‌دا به کاره‌ینانی نازناوه عوسمانی‌یه کانی وه‌ک پاشا و نه‌فندی و هاوشیوه‌یان قه‌ده‌غه کران.

سالی ۱۹۳۰ز

۱۹۳۰/۳/۲۴ ماف درا به ئافره‌ت له هه‌لبژاردنی شاره‌وانی‌یه کاندا.

۱۹۳۰/۱۲/۲۳ پرووداوی "مه‌نمه‌ن" و، چه‌ند شوڤرشیک له "ئاگری" له سالی ۱۹۳۰ داو، له "مووش" و "شیوی زیلان" له ۱۹۳۱ دا.

سالی ۱۹۳۱ز

۱۹۳۱/۲/۳ له سی‌داره‌دانی "بیست و هه‌شت" کس به‌هۆی پروودانی "مه‌نمه‌ن" هه‌وه.

۱۹۳۱/۲/۲۶ قبولۆ کردنی پیوانه‌ی مه‌تری و جیبه‌جی کردنی له ۴/۱ هه‌وه.

سالی ۱۹۳۲ز

۱۹۳۲/۱/۲۲ خونینده‌وه‌ی قورئانی ته‌رجه‌مه‌ کراو به تورکی.

۱۹۳۲/۲/۶ وتاری هه‌ینی به تورکی له مزگه‌وتی "سوله‌یمانییه" ی ته‌سته‌مبولۆ.

۱۹۳۲/۲/۱۹ کردنه‌وه‌ی مه‌لبه‌نده‌ کانی "خانه‌ی گه‌ل" له نۆزده پارێزگا‌دا.

۱۹۳۲/۶/۲۰ کردنه‌وه‌ی بیست مه‌لبه‌ندی تر له شوینه جیا‌جیا‌کانی ولاندا.

۱۹۳۲/۷/۱۸ سه‌پاندنی بانگ و قامه‌ت به زمانی تورکی به شیوه‌ی ره‌سمی و

قه‌ده‌غه‌ کردنیان به عه‌ره‌بی. هه‌روه‌ها چاپکردنی موصحف به تورکی.

۱۹۳۲/۸/۱ به‌شداری کردنی تورکیا له پیشبر کینکانی جوانیدا.

سالی ۱۹۳۳ز

۱۹۳۳/۲/۱ پروودانی شوڤرشیک له "بوورسه" له دژی بانگدان به تورکی.

۱۹۳۳/۲/۷ بانگدان به تورکی له هه‌موو مزگه‌وته‌کاندا هاته‌ جیبه‌جی کردن.

سالی ۱۹۳۴ز

۱۹۳۴/۱۱/۵ به‌خشینی مافی هه‌لبژاردنه‌ گشتی‌یه‌کان به ئافره‌تان.

۱۹۳۴/۱۱/۲۶ یاسای لایردنی نازناوه‌کان (به‌یاسای ژماره ۲۵۹۰).

۱۹۳۴/۱۲/۳ قه‌ده‌غه‌ کردنی پۆشینیی چه‌ند پۆشاکینکی دیاری کراو به‌یاسای

(۲۵۹۶).

سالی ۱۹۳۵ز

۱۹۳۵/۱/۲ کردنی پۆزی یه‌ك شه‌مه به پشوری هه‌فته له‌بری هه‌ینی.

۱۹۳۵/۲/۱ گۆرینی مز‌گه‌وتی "ئه‌یاسۆفیا" به‌ مۆزه‌خانه‌ دوای ماوه‌یه‌ك له

داخستنی و، گۆرینی مز‌گه‌وتی فاتیح به‌ جبه‌خانه.

هه‌روه‌ك بریار ده‌رچوو به‌ دانانی کورسی له‌ ناو مز‌گه‌وته‌کاندا و به‌ کاره‌ینانی

ئامیژی موسیقای (ئۆرگ) تیایدا تا‌کو قورئان هاوکات له‌ گه‌ل ژه‌ندنی موسیقادا

بخوینریت! به‌لام ئه‌و بریاره‌ جیه‌جی نه‌ کرا.

سالی ۱۹۳۸ز

پووداوی به‌ناوبانگی ده‌رسیم.

سالی ۱۹۴۰ز

۱۹۴۰/۳/۷ وتنه‌وه‌ی وانه‌ی ئیلحاد به‌ په‌سمی له‌ "په‌مانگا‌کانی گونده‌کان" دا^(۱).

* * *

هه‌ موو ئه‌م یاسا و بریارانه‌ بۆ پریشه‌که‌ن کردنی ئیسلام و کوژاندنه‌وه‌ی پشکۆی

ئیمان له‌ناو دلتی ئه‌م نه‌ته‌وه‌یه‌دا دانران که‌ به‌ درێژایی شه‌ش سه‌ده‌ ئالای ئیسلامی

هه‌لگرتبوو.. ئیتر به‌و جۆره‌:

وتنه‌وه‌ی وانه‌ی ئایین له‌ هه‌موو قوتابخانه‌کاندا قه‌ده‌غه‌ کرا..

ژماره‌کان (په‌نوسه‌کان) و پیته‌کانی نووسین کران به‌ پیتی لاتینی..

چه‌ندین هه‌ول درا بۆ وه‌رگێرانی قورئان و هه‌ول درا بۆ خویندنی ته‌رجه‌مه‌که‌ی له‌

نوێژدا..

هه‌روه‌ك عه‌لمانییه‌تی ده‌ولت پراگه‌یه‌نرا و، پئی له‌ هه‌ر چالاکی و کاراییه‌ك گه‌یرا له‌

به‌رژه‌وه‌ندی ئیسلام، چونکه‌ چاپکردنی کتیبی ئیسلامی قه‌ده‌غه‌ کرا..

خه‌لکی به‌ زۆره‌ملئ ناچار کران بۆشاکیان بگۆرن به‌ بۆشاکێ ئه‌وروپی، ئه‌وه‌بوو

پیاوان بۆ له‌سه‌رکردنی شه‌پقه‌ و ژنانیش بۆ خۆده‌رخستن زۆریان لئێ کرا..

Muzaffer Gokman. Elli Yilin Tutanagi. (۱)

هه‌روه‌ها چه‌ندین داد‌گا پیکه‌ئینرا که له پانتایی و درێژایی ولاتدا ترس و دل‌ه‌راو کئی چاند و، سیداره‌ش بۆ چه‌ندین زانای مه‌زن و هه‌موو ئه‌وانه‌ش دانرا که هه‌ر گله‌یی و په‌خه‌یه‌کی له ده‌سه‌لات به‌ دلدا بیئت^(۱).

به‌م جۆره، که‌ش و هه‌وایه‌کی ترس و تۆقاندن بالی به‌سه‌ر هه‌موو لایه‌کی ولاتدا کیشا، به‌ پ‌اده‌یه‌ک خه‌لکه‌که قورئانیان له پیش چاوی کارمه‌ندانی ده‌ولت ده‌شارده‌وه. رۆژنامه‌کانیش که‌وتنه‌ چالاکیی بلاو کردنه‌وه‌ی به‌دپه‌ه‌شتی و گالته‌کردن به‌ ئاین.. ئیتر کتیبه‌کانی ئیلحاد بلاو بوونه‌وه‌ و، له‌جیبی وشه‌کانی: "خوای په‌روه‌ردگار، به‌دیه‌ئینه‌ر، ئیسلام" دا، وشه‌کانی: سروشت، په‌ره‌سه‌ندن، نه‌ته‌وایه‌تیی تورک.. هتد، دانران^(۲).

فیرکار و مامۆستایانیش له‌ قوتابخانه‌کاندا ده‌ستیان دایه‌ سه‌رپه‌وه‌ی هه‌موو شوینه‌وارینکی ئیمان له‌ دلای منالاندا، چونکه‌ فه‌لسه‌فه‌ی ماددی و ئینکاری کردنی "به‌دیه‌ئینه‌ر" و "په‌غه‌مه‌ریتی" و "حه‌شر" یان به‌ گوێدا ده‌دان..

(۱) چه‌ندین زانای زۆر و ئه‌دیبی مه‌زن به‌جیه‌ئیشتی ولاتیان هه‌لێژارد به‌سه‌ر ئه‌وه‌دا که‌ بئینه‌وه‌ و شه‌پقه‌ له‌سه‌ر بکه‌ن. هه‌روه‌ک چه‌ندین شۆرشی جۆراوجۆریش له‌ دژی ده‌سه‌لات هه‌لگیرسا له‌ چه‌ند شوینیکی جیا‌جیای ولاتدا. بۆ نمونه‌ له‌ سالێ ۱۹۲۵ ز ئه‌م شۆرشانه‌ رووبیان دا: له‌ سیواس ۱۹۲۵/۱۱/۱۴ و، له‌ ئه‌رزۆم ۱۹۲۵/۱۱/۲۵ و، له‌ مه‌رعش ۱۹۲۵/۱۱/۲۷ و، له‌ ریزه‌ ۱۹۲۵/۱۱/۲ و، هه‌مووشیان به‌ هیز و زه‌بری ده‌سه‌لات سه‌رکوت کران. (ب: ۵۲۶/۱).

"قارا‌عه‌لی"ی جه‌للاد له‌ ژماره‌ی رۆژی ۱۹۳۱/۳/۳ ی رۆژنامه‌ی "سۆن پۆسته" دا به‌ راشکاوی رای‌گه‌یاند که: "له‌ ماوه‌ی سالانی رابوردوودا پینج هه‌زار و دوو سه‌د و شازده‌ که‌سم به‌ ده‌ستی خۆم به‌ سیداره‌دا هه‌لئاسیوه" هه‌روه‌ک رۆژنامه‌ی "جومه‌ورییه‌ت" له‌ ژماره‌ی رۆژی ۱۹۳۰/۷/۱۶ دا به‌م جۆره‌ی خواره‌وه‌ وه‌سفی رووداوه‌کانی کوردستان ده‌کات: "نزیکه‌ی هه‌زار و پینج سه‌د که‌سی سه‌رلێشێواو په‌نایان برده‌ به‌ر ئه‌شکه‌وته‌کانی چیا‌ی ئه‌رارات. فۆرۆکه‌ کاغمان به‌ چپری بۆردومانیا‌ن کردن و، ته‌قینه‌وه‌ کان به‌رده‌وام بوون هه‌تا ئه‌و ده‌قه‌ره‌ له‌ یاخیبوو‌ان پاک کرایه‌وه‌، چونکه‌ سه‌رجه‌می ئه‌و گوندانه‌ سووتینران که‌ یاخیبوو‌ان په‌نایان پنی بردبووا "شیوی زیلان" یش په‌رپه‌وه‌وه‌ له‌ لاشه‌ی ئه‌وانه‌ی که‌ له‌ ناوبران و ژماره‌یان هه‌زار و پینج سه‌د که‌س بوو. (Bediuzzaman Said Nursi, Yavuz Bahadiroglu: ۲۰۰).

(۲) هه‌ندئێ له‌وانه‌ی که‌ ئالای "نه‌ته‌وایه‌تیی تورک" یان هه‌لگیرتیوه‌ ئه‌مانه‌ بوون: ته‌کین ئالب (جوله‌که)، زیاه گۆک ئالب (قوتایی زانای کۆمه‌لناسی ئیسرائیلی دۆرکایم)، ئه‌حمه‌د ئاغاییف و یوسف ئاقجوره‌ (که‌ ده‌زگای هه‌والگریی رووسیا ئاساده‌ی کردبوون و له‌ دوا‌ی لابرینی سولتان عه‌بدو‌لحه‌مید په‌وانه‌ی تورکیا کران)!

هه‌روه‌ها ده‌سه‌لآت به‌خسته‌گه‌ری سه‌رجه‌م توانا و ده‌زگا و هیز و دادگاکانی ئه‌و ده‌مه‌ی خۆی، هه‌ولتی پچ‌راندنی هه‌موو په‌یوه‌ندی‌یه‌کی دا که ئه‌م نه‌ته‌وه‌یه به‌ئایینه‌که‌یه‌وه په‌یوه‌ست بکات و، تیکۆشا بۆ ده‌ره‌ینانی قورئان له‌دلایندا. به‌را‌ده‌یه‌کی ئه‌وتۆ که هه‌ولتی دا‌نوسخه‌کانی قورئان کۆبکاته‌وه و له‌ناویان به‌ریت.. به‌لام کاتی زانیان ئه‌و کاره‌ دژواره، پلانیان بۆ ئه‌وه‌ داپرشت که نه‌وه‌ی داها‌توو دوور له‌ئیمان و ئیسلام پینگات، ئیتر ئه‌و نه‌وه‌یه بۆ خۆی هه‌ولتی له‌ناوبردنی قورئان ده‌دات^(۱)!

یه‌کیک له‌ زنجیره‌ کاره‌کانی شه‌ر فرۆشتن به‌ ئیسلام و راوه‌دوونانی زانایانیدا، گرتنی مامۆستا به‌دی‌عوززه‌مان سه‌عیدی نوورسی و بردنی بوو له‌ شوینی خواپه‌رستی‌یه‌که‌یه‌وه له‌ چپای "ئه‌ره‌ک" و دوورخسته‌وه‌ی بۆ "بارلا" که شارۆچکه‌یه‌کی دووره‌ده‌سته، به‌نیازی ئه‌وه‌ی که ناوی بکۆژیته‌وه و کاریگه‌ریی که‌م بیه‌ته‌وه و له‌بیر بجیته‌وه و ئه‌م کانی‌اوه به‌خوپه‌مه‌ و شک بکات.

به‌لام به‌ پینچه‌وانه‌ی ئه‌و پلانه‌ ترسانکه‌ی که بۆی داریژرا‌بوو، مامۆستا نوورسی ته‌نانه‌ت یه‌ک خوله‌کی کاته‌کانی خۆی به‌فیرۆ نه‌دا، به‌ئکو خوله‌ک به‌خوله‌کی ژبانی خۆی له‌پیناوی مه‌زترین خزمه‌تی ناو ئه‌م دنیا‌یه‌دا به‌سه‌ربرد که خزمه‌تی ئیمان و قورئانه‌..

ئیتز لیب‌را بۆ سوودمه‌ندبوون له‌ پێژنه‌ی نووره‌کانی قورئانی پیرۆز و ده‌ستی پینه‌گرت، هه‌تا خوای گه‌وره‌هینده‌ له‌ نووری ئایه‌ته‌حه‌کیمه‌کانی قورئانی به‌سه‌ردا پرشت که لافاوینکی زولالی له‌ په‌یامه‌کان هه‌ئساند که ناوی "په‌یامه‌کانی نوور"ی لئی نان و به‌په‌نهانی و دوور له‌ بینینی چاوی ده‌سه‌لآت له‌ نیوان دۆستان و خۆشه‌ویستانیدا بلاوی کردنه‌وه، ئیتز به‌ ئیزنی خوای گه‌وره‌ شیفای به‌و سه‌رگه‌ردانانه‌ به‌خشی که موحتاجی ئیمان بوون.

(۱) برای به‌پێژمان "ئه‌دیب ئیبراهیم ده‌بباغ" له‌ کتییی "سعید النورسی رجل الايمان في حنة الكفر والطغيان" دا‌چهنده‌ راستی و توه‌ که ده‌ئێ: "ئایا چ چاره‌نووسێک چاوه‌پێی تورکی‌ای ده‌کرد گه‌ر خوای گه‌وره‌ ئه‌م په‌یوه‌ی بۆ نه‌ناردایه، له‌و کاته‌دا که قوتنگی رق و پاچی و ئیرانکاری که‌وتبوونه‌ کار بۆ له‌رزه‌خستن به‌ ئیمان و دارماندن ته‌لاره‌که‌ی و سه‌رینه‌وه‌ی ئاسه‌وازی له‌ ولاتدا؟ دیاره‌ ئه‌و کاته‌ شه‌به‌نگی "ئهنده‌لوس" مان به‌ لاوازی و گریانه‌وه‌ ده‌هاته‌ پینش چاو، که به‌ بێ گه‌رانه‌وه، ئیسلام تیا‌دا ده‌کشایه‌وه.

بهم جوړه، خوای گه‌وره ویستی و ابوو که له و کاته تاریک و نوو ته که دا "به‌دیعو ززه مان سه‌عیدی نوورسی" ئالا که هه‌ل‌بگریت. ئه‌ویش بریاری دا کار بؤ "رزگار کردنی ئیمان" بکات. رزگار کردنی ئیمانی سه‌رانسه‌ری گه‌لیک که وه کو دیلی لئی هاتبوو، ته‌نانه‌ت له هه‌موو لایه که وه تیری کوفری ئاراسته کرابوو، تاکو ئه‌و ئیمان‌ه‌یان بپیکیت و بؤ هه‌تاه‌تایی بپیرینیت که له دلیندا ریشه‌ی دا کو تابوو.

ویستی خوای گه‌وره و ابوو که ئه‌م گونده بچوو که "بارلا" بیته سه‌رچاوه‌ی تیشکدانه‌ویه کی ئه‌وتوژی ئیسلام که دوایی سه‌رانسه‌ری تورکیای گرت‌ه‌وه و، تیشکه‌کانی گه‌یشته هه‌موو گوند و ناوچه و شارینکی ولات^(۱).

(له رووی باسکردنی نیعمه‌ته‌وه ده‌ئیم:

سه‌ده‌ه‌زار جار سوپاس بؤ خوای گه‌وره که هه‌موو گوشار و خو‌سه‌پاندنیکی ئه‌وان وه کو ته‌خته‌داری لئی دیت بؤ گرپیوه‌نانی ئاگری هیممه‌ت و غیره‌ت، تاکو نووره‌کانی قورئان پتر پرووناک و دره‌خشان بین!

جا ئه‌و پرووناکی‌یانه‌ی قورئان، که به‌ته‌نگ بپن هه‌ل‌چنین له لایه‌ن ئه‌وانه‌وه مامه‌له‌یان له‌گه‌لدا کرا، گه‌رموگورپی غیره‌ت و هیممه‌تیاں تپدا بوو ژایه‌وه و هینده فراوانی‌یان به‌ده‌ست هینا که سه‌رانسه‌ری پاریزگا، ته‌نانه‌ت زۆریه‌ی شاره‌کانی تریشیان وه کو قوتابخانه‌ لئی کرد و ته‌نها به "بارلا" وه نه‌مانه‌وه!

پنیاں و ابوو که منیاں له گوندیکدا به‌ند کردوه.. که‌چی ئه‌و گونده "بارلا"، به کویریایی چاوی زهنده‌قه و ئیلحاد و به‌فه‌زلی خوای گه‌وره و به‌پنچه‌وانه‌ی ئاواتی ئه‌وانه‌وه، بوو به کورسیی ده‌رس و وانه‌ی نووره‌کانی قورئان. ته‌نانه‌ت گه‌لئی شوینی تر به‌وینه‌ی "ئیسپارته" رو‌شتنه‌ریزی قوتابخانه‌کانه‌وه^(۲).

□ له "بارلا"

مامۆستا سه‌عیدی نوورسی له ۱/۳/۱۹۲۷ز^(۳) گه‌یشته "بارلا"ی سه‌ر به پاریزگای ئیسپارته، له خۆرتاوا‌ی ئه‌نادۆل.

(۱) Tarihce-i Hayat, Barla Hayati.

(۲) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی بیست و هه‌شتم، ل: ۶۱۲.

(۳) ئه‌م به‌رۆاره به‌پن لیکۆلینه‌وه‌ی توپۆهر "نه‌جه‌دین شاهینره". به‌لام سه‌رچاوه‌کانی تر ده‌ئین مامۆستا له سنالی (۱۹۲۶ز) دا گه‌یشتوه‌ته بارلا.

یه‌که‌م شه‌و له‌ پاسگه‌ی پۆلیس مایه‌وه^(١) ..

پاشان خانویه‌کی بچوو‌کی دوو ژووری بۆ تایبەت کرا به‌سه‌ر می‌رگ و باخه‌کانی بارلادا ده‌پروانی که‌ تا لیواری ده‌ریاچه‌ی سازگاری "ئه‌گری‌دیر" درنێژ بوونه‌ته‌وه، دره‌ختیکی په‌لکی به‌رزیش له‌ به‌رده‌م خانوه‌که‌دا بوو.

دار تاشینک ژوورینکی بچوو‌کی سه‌رنه‌گیراوی به‌ ته‌خته‌ له‌ نیوان لقه‌کانی شه‌و دره‌خته‌دا بۆ دروست کرد. مامۆستا زۆریه‌ی کاته‌کانی له‌ هه‌ردوو وه‌رزى به‌هار و هاویندا له‌و ژووره‌ ته‌خته‌یه‌دا شه‌و تا به‌یانی به‌ خواپه‌رستی و بیر کردنه‌وه له‌ ده‌سته‌لاتی خوای گه‌وره‌ به‌سه‌ر ده‌برد. خه‌لکی بارلانه‌یانده‌زانی مامۆستا که‌ی ده‌خه‌وینت و که‌ی هه‌لده‌ستی! له‌ ئارامیی شه‌ودا هه‌ر که‌سیک له‌ نزیکیی شه‌و دره‌خته‌وه‌ تێپه‌ر ده‌بوو گوئی له‌ ده‌نگی نزا و پارانه‌وه‌کانی شه‌و زانا شه‌و نوێژخوینه‌ خواپه‌رسته‌ ده‌بوو.

(١) "شه‌و که‌ت ده‌میر ئای" شه‌و سه‌ربازه‌یه‌ که‌ شه‌رکی گواستنه‌وه‌ی مامۆستا نورسی بۆ ناحیه‌ی "بارلا" خرابوه‌ شه‌ستۆ، یادداشته‌کانی خۆی له‌م باره‌یه‌وه‌ ده‌گێرته‌وه‌ و، ده‌لێ:

له‌ شاری "ئه‌گری‌دیر" بووم، که‌ سه‌رله‌به‌یانی پۆژینک بانگیان کردم بۆ سه‌نته‌ری شاره‌وانی .. منیش پۆشتم. بێنیم قایمقام و، فه‌رمانده‌ی جه‌ندرمه‌ و، شه‌ندامانی شه‌نجومه‌نی شاره‌وانی و، مرۆفینکی میزه‌به‌سه‌ریشی لێیه‌ که‌ له‌ سه‌له‌کانی چلی ته‌مه‌نیدایه‌ و جوبه‌یه‌کی له‌به‌ردایه‌ و پوخساریکی به‌ویقاری هه‌یه‌.

فه‌رمانده‌ی جه‌ندرمه‌ رووی تینکردم و، وتی: کورم! گوئی بگه‌ره. ده‌بێ ئه‌م مامۆستایه‌مان که‌ ناسراوه‌ به‌ "به‌دیعوززه‌مان" له‌ گه‌ل خۆندا بیه‌یت بۆ "بارلا". شه‌م شه‌ر که‌شت زۆر گه‌نگه‌. خۆ کاتی که‌ له‌وێ ته‌سلیمی فه‌رمانگه‌ی پۆلیست کرد، با ئیمزا له‌سه‌ر شه‌وراوه‌ سه‌می‌یه‌کان بکه‌ن و، پاشان ئاگاداران بکه‌ره‌وه‌.

وتم: به‌لێ باشه‌ گه‌وره‌م. له‌ گه‌ل مامۆستادا له‌وێ ده‌رچووین و، له‌ پێگادا بێم وت: مامۆستا گیان! تۆ له‌ جینی باوکمدایت .. شه‌مه‌ شه‌ر که‌ بێم سه‌په‌راوه‌، تکایه‌ لێم زویر نه‌بیت.

پاشان باسی گه‌شته‌که‌ ده‌کات که‌ به‌هه‌م پۆشتوون. ده‌لێ:

که‌ش و هه‌واکه‌ سارد و وه‌رزیش زستان بوو، ئاری ده‌ریاچه‌ که‌ لێره‌ و له‌وێ به‌ستبووی. یه‌ کێک له‌ سه‌ول لێده‌رانی به‌هه‌مه‌که‌ دارینکی درنێژی به‌ ده‌سته‌وه‌ بوو سه‌هۆلی پێ ده‌شکاند و پێی رۆشتنی بۆ به‌هه‌مه‌که‌ ده‌کرده‌وه‌. مامۆستا هه‌ندێ مێوژ و شیرینی به‌سه‌ردا دابه‌ش کردین. من به‌ وردی سه‌رنجی مامۆستام ده‌دا، بێنیم هه‌تا بلێی له‌سه‌ر خۆیه‌ و ده‌پروانی به‌ ده‌ریاچه‌که‌ و چیاکانی ده‌ورو به‌ری.

له‌به‌ر شه‌وه‌ی پۆژگار کورت بوو، کاتی نوێژی عه‌سر زوو هاته‌ پێشه‌وه‌. ویستی به‌ پێوه‌ نوێژه‌ که‌ی بکات، نێمش ئاراسته‌ی که‌شتی به‌که‌مان به‌ره‌و قیبه‌له‌ راگرت. کتوپر گوینم له‌ ده‌نگینکه‌وه‌ بوو وتی: "الله اکبر" له‌ هه‌موو ژیاندا ته‌ کبیرینکی ئارا به‌ سام و خشووعم نه‌یستبوو! وا هه‌ستم ده‌کرد که‌ مووه‌کانی جه‌سته‌مان پاره‌ستان. په‌فتار و جمجوجه‌ له‌کانی له‌ هی شه‌و مامۆستایانه‌ی تر نه‌ده‌چوو که‌ بێنیمومان. زۆر هه‌ولمان ده‌دا که‌ به‌هه‌مه‌که‌ له‌سه‌ر ئاراسته‌ی قیبه‌له‌ نه‌جوولیت. کاتی نوێژه‌ که‌ی خویند، ئاویری لێ داینه‌وه‌ و، وتی: "سوپاستان ده‌که‌م براکاتم! ماندووم کردن". مرۆفینکی خاکی و په‌وشت جوان بوو. (ذکریات عن سعید

مامۆستا هممیشه تهندروستیی نارپنك بوو، خواردنی كه می دهخوارد. تهنانت دهوانری بوتری كه تمهنی خوی به نیوه برسی و نیوه تیر لئی گوزهراوه، چونكه پوزنکی ره به قی به قاپنکی بچوو کی شوربا و چهنده لهننك نان رایی ده كرده. خواردنه كه شی له مالئیی دراوسئیه وه بۆ دههات كه هممیشه به جهخته وه پاره كهی ده دانئ، چونكه ئه دروشمهی كه به دیزایی تمهنی له م پرووه جیهه جیی ده كرد بریتی بوو له وهی هیج شتنك بی بهرامبه له كهس وه رنه گریت. هممو ژیانی خوی به دهست پیوه گرتن و، بهر كهت و، ئه وه پارهیهی كه زووتر پاشه كهوتی كرده بوو، به سه برده.

دهسهلات هممیشه چاوی له سهر دانا بوو، چاودیری هممو وهستان و جموجولئیی ئه وی ده كرد. له بهر ئه وه، خهلكی بارلا خویان لئی ده پاراست و نزیکي نه ده بوونه وه و نه یاننده وانده. ئه ویش زوربهی كاته كانی له ناو مال به سهر ده برده، یان له وه رزه كانی به هار و هاویندا ده رۆشته ده ره وه بۆ سهر چیا "چام" و^(۱)، له ناو درهخت و ده وه نه كانی لئی ده پرا بۆ بیر كرده وه و خواپه رستی^(۲).

(۱) رۆشن به پیادهیی له بارلا وه بۆ سهر چیا چام چوار سهعات ده خایه نیت.

(۲) Tarihce-i Hayat, Barla Hayati. رۆژنکی وه رزی هاوین مامۆستا نورسی وه كو نهریتی خوی له مال رۆشته ده ره وه به ره و چیاكه. كاتی كه له مال ده چوو، ئاسمان سامال و دیشاخ خوره تاو بوو. به لام هه ر هیندهی گه بیشته سهر لوتكهی چیاكه، ئاسمان بوو به هه ور و، هه ره شی نزیک بوونه وهی با و بارانئیی قایی پی بوو. هه ره هاش بوو، هیندهی نه خایاند هه ور گرماندی و ئاسمان چه هاشخه ی دا و باران به خوړ دایكرد. مامۆستاش له سهر لوتكهی چیاكه به تنیا بوو، جگه له درهخته كان كه سوو دیکیان نه بوو بۆ پاراستی له و بارانه، په ناگهیه کی دیکه ی شك نه ده برده له خو ره می بارانه كه بیبارنیت. زوری پی نه چوو بارانه كه هینور بووه وه و، مامۆستاش به هلی زانی، گه پاره وه بۆ ناو ئاوی. به لام هه ر له ته قی سه ره وه هه تا پاژنه ی پی ته پ بوو بوو، له رینگادا پیلاره كانیشی دره. كه هاته وه پیلاره كانی به دهسته وه گرتبوو، به گۆره وی به خوری به سهی به كانیشی به ناو قورا وه كه دا ده رۆشته!

كاتی گه بیشته وه "بارلا" كۆمه لئ خهلكی ئه وئ له نزیکي كانی ئاوه كه راوه ستا بوون و پینكه وه گفتو گویان ده كرد. كتوپر ئه وه دهنه كار یگه رهیان بیی.. دهنه ئه م زانا گه وه به سام و هه بیته ی كه له ولاتی خوی دور خراوه ته وه و.. به تنیایی ده ژی و.. له لایه ن هممو كه سینه وه په یه ندی له گه ل دا برا وه.. وا ئیستا پیلاره دراهه كانی به دهسته وه گرتوه و، به گۆره وی به كانی وه به ناو قورا وه كه دا هه نگاوه دهنیت و، چمکی پۆشاكه كهی به ریشی قوراوی بووه!

له م كاته دا پیهنه نگی به کی قورس بالی به سهر ئه و خهلكه دا كیشا و، دوو دزه هه ست و سۆزی جیاواز زوربه یانی به م لا و ئه ولادا كیش كرد: سۆزی درنژ كرنی دهستی یارمه تی و، ههستی ترشیش له چاوی سهیخوره كانی دهسهلات كه چاودیری هممو جموجولئیی ئه ویان ده كرد..

له یادداشته‌کانی "بارلا"

□ گوشاری یهك له دوای یهك

(له "بارلا" شدا هه‌ر كات سستی پرووی بگردایه‌ته كار كردنم بۆ قورئان و، بایه‌خم تنه‌ها به‌ خودی خۆم بدایه و تنه‌ها هه‌ولم بۆ چاره‌سه‌ر كردنی كاروباری قیامه‌تی خۆم بوایه، یه‌كێك له‌ هه‌ژدیها‌کانی ئه‌هللی دنیا به‌سه‌رمدا زال ده‌بوو، یان مونافیقیك پرسی پتی ده‌گرتم و شه‌ری پتی ده‌گێڕام!

جا برایانم! من ئاماده‌م هه‌شتا پرووداوی وه‌ك ئهم جۆره‌تان بۆ بگێڕمه‌وه، كه‌ تنه‌ها له‌ ماوه‌ی ئه‌و هه‌شت ساڵه‌ی مانه‌وه‌مدا له‌ بارلا به‌سه‌رم هاتون^(١)).

□ چهند غووننه‌یهك له‌و گوشارانه

(له‌م ماوه‌یه‌ی دواییدا له‌ لایه‌ن ئه‌و مولخیدانه‌ی كه‌ له‌ پشت په‌رده‌وه‌ خۆیان مه‌لاس داوه، گه‌لێ ده‌ستدریژی نابه‌جی كرایه‌ سه‌ر مافی ئیمانداره‌ لاوازه‌كان، به‌ تاییه‌ت ئه‌و ده‌ستدریژی به‌ ئاشكرایه‌ی كردیانه‌ سه‌رم و، خۆیان كوتایه‌ ناو مزگه‌وته‌ تاییه‌تی به‌ كه‌مه‌وه كه‌ بۆخۆم ئاوه‌دانم كردبووه‌وه و له‌ گه‌ل چهند كه‌سیكی كه‌می هاوه‌له‌ ئازیره‌كاندا نوێژمان تیدا ده‌كرد و، به‌ نه‌ینی بانگ و قامه‌ئمان تیدا ئه‌نجام ده‌دا..

پیمان و ترا: بۆچی نوێژ به‌ زمانی عه‌ره‌بی ده‌كه‌ن و به‌ نه‌ینیش بانگ ده‌ده‌ن؟! منیش ئارامم له‌ لا بڕا و نه‌متوانی بی ده‌نگ بيم..

وا ئیستا پرووی گوftarم ئاراسته‌ی ئه‌و چه‌شنه‌ كه‌سه‌ ده‌نی و نزمانه‌ ناكه‌م كه‌ له‌ ویژدان بێ به‌ش كراون و شایانی ئه‌وه‌ نین قسه‌یان له‌ گه‌لدا بگریست، به‌لكو پرووی

هینده‌ی نه‌رد له‌ نیوان ئاپۆره‌ی ئه‌و خه‌لكه‌دا "سلیمان" ناویك ده‌رپه‌ری و، به‌ره‌و پرووی مامۆستا رۆشت و، پیناوه‌كانی لێ وه‌رگرت و له‌ حموزی ئاوه‌ كه‌ بۆی شۆرد. ئیجا له‌ گه‌ل مامۆستادا رۆشت هه‌تا گه‌یانده‌ی به‌وه‌ ماله‌وه‌ و بریدیوه‌ بۆ ناو ژووره‌كه‌ی خزی.

ئهم "سلیمان" كاروانچی "یه‌ دوایی بوو به‌ یه‌كه‌م هاوڕینی مامۆستا و قوتابی له‌سه‌ر ده‌ستیدا. هه‌روه‌ك بۆ ماوه‌ی هه‌شت ساڵ له‌ بارلا خزمه‌تی مامۆستای كرد و، نمۆنه‌ی راستی و وه‌فا و ئیخلاص بووا سالی (١٩٦٥ز) كۆچی دوایی كرد. خوا لیلی خۆش بیست. (ذکریات عن سعید النورسی) ص: ٣٢.

(١) بریسكه‌كان، بریسكه‌ی ده‌هم، ل: ٨٤.

گوفتارم ده که مه‌ئو سەرۆکه فیرعه‌ون ئاسایانه‌ی سەر کردایه‌تی، که به گویره‌ی هه‌وا و تاره‌زووی سته‌م و له‌سنوور دهر‌چوونیان یاری به‌چاره‌نووسی نه‌توه ده‌که‌ن^(۱).

(به‌هۆی هاندان و هاوبه‌شی کردنی ماموستا "معلم" یه‌کی بێ ویژدانه‌وه، به‌رپر سه‌که فەرمانی بۆ پۆلیسه‌کان دهر‌کردبوو که: "پرۆن ئه‌و میوانانه‌ ده‌ستگیر بکه‌ن و بیانیه‌نین". ئه‌مه‌ش له‌ کاتی‌کدا بوو که ئی‌مه‌ له‌ مزگه‌وتدا سەرگه‌رمی زیکره‌کانی دوا‌ی نوێژ بووین. ئاما‌نجی ئه‌وان له‌م په‌فتاره‌دا ئه‌وه‌بوو که توورپه‌م بکه‌ن و، به‌هه‌ست و نه‌سته‌کانی "سه‌عیدی کۆن" پرۆم به‌گزیاندا و، له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌م هه‌لسوکه‌وته‌هه‌ره‌مه‌کی و نایاسایه‌وه‌ دهریان بکه‌م.

به‌لام ئه‌و به‌دبه‌خته‌ نه‌یده‌زانی که "سه‌عید" هه‌رگیز ناچیت به‌ دارعه‌سایه‌کی شکاوی ناو ده‌ستی به‌رگری له‌ خۆی بکه‌ت، له‌ کاتی‌کدا که "شمشیرێکی ئه‌لماس"ی دروستکراوی کارگه‌ی قورئانی حه‌کیمی له‌ زماندا‌یه، به‌لکه‌ له‌ بریی دارعه‌سا‌که‌ی ده‌ستی، ئه‌و شمشیره‌ ئه‌لماسه‌ به‌ کار ده‌هینیت!

له‌ گه‌ل ئه‌وه‌شدا پۆلیسه‌کان به‌ سه‌لیقه‌ و له‌سه‌رخۆ بوون و، تا کۆتایی هاتنی نوێژ و ته‌واوبوونی زیکره‌کانی چاوه‌روانی‌یان کرد و پاوه‌ستان، چونکه‌ هه‌یج حکوومه‌ت و ده‌وله‌تیک خۆی له‌ نوێژ و مزگه‌وتدا هه‌لناقورتینیت تا نوێژ و زیکره‌کانی ته‌واو نه‌بن. که‌چی به‌رپر سه‌که له‌م په‌فتار و چاوه‌روانی‌یه‌ی پیاوه‌کانیشی توورپه‌یی سهری تیکرد و یه‌کسه‌ر پاسه‌وانه‌که‌ی به‌ دوا‌دا ناردن و وتی: "پۆلیسه‌کان گوێپراپه‌لیم ناکه‌ن!"

به‌لام خوا‌ی گه‌وره‌ من به‌م چه‌شنه‌ مارانه‌وه‌ سه‌رقال ناکات. ئامۆژگاریشم بۆ بربایانم ئه‌وه‌یه‌ که ئه‌وانیش پێیان‌ه‌وه‌ سه‌رقال نه‌بن، مه‌گه‌ر پێوستی‌یه‌کی ناچاره‌کی یه‌خه‌یان پێ بگریت. به‌لکه‌ خۆتان به‌رزتر رابگرن له‌وه‌ی که ته‌نانه‌ت قسه‌شیان له‌ گه‌لدا بکه‌ن و بیان‌دوینن. چونکه‌ وه‌ک وتراوه: "جواب‌ الأحمق‌ السکوت" (واته: وه‌لامی مرۆفی گه‌وج بێ ده‌نگی‌یه!) به‌لام وریای ئه‌م خاله‌ی خواره‌وه‌ بن:

هه‌روه‌ک ئه‌گه‌ر له‌ به‌رامبه‌ر ئاژه‌تیکێ درنده‌وه‌ خۆت به‌ "لاواز" پێشان بده‌یت، ئه‌م کاره‌ت ئازایه‌تی و غیره‌تی ده‌داتێ که هه‌رشت بکاته‌ سه‌ر، لاوازی نواندینیش، به‌

(۱) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی بیست و نۆهه‌م، ل: ۷۲۷-۷۲۸.

مەرايىي كۆردى، بۇ كەسپكە كە سۈرۈشتى ئازەلى دېرندەى لە خۇدا ھەلگرتىت، بە ھەمان جۆرە و ھانى دەدات بۇ دەستدرىژى كۆردى!
 كەواتە دەبى ھاورپىئانمان بە وريايى و ھەزەرەو ھە پەفتار بىكەن، نەبادا لايەنگرانى زەندەقە و ئىلحداد كەمتەر خەمى و بىن ئاگايان بقۆز نەو^(۱).

□ خۋاي گەورە سەتمە جۆراو جۆرە كانى ئەوانى

دەگۆرى بە چەندىن جۆرى چاكەى خۆى

(سوپاسى لەژمارە بەدەر بۇ خىواو ھەندى مېھرەبانم، لەسەر ئەو ھى كە ئەو ھەمور سەختى و سەتمەى ئەھلى دنيا ھىنايانە رېم، خۋاي گەورە ھەمويانى بۇ گۆرېم بە چەندان جۆر چاكە و مېھرەبانى.

لەو كاتەدا كە من لەناو ئەشكەوتى چىايە كدا بە گۆشە گىرى دەژيام و دەستم لە سىياسەت داتە كاند و دنيام پىشتگوى خىست و سەرگەرمى كاروبارە كانى قىيامەتم بووم، دنياويستان لەوئى ھىنايانە دەرەو ھە، بە ناپەرەوايى بۇ ئىرە دووربان خىستەمەو ھە.

بەلام بەدېھىنەرى دانا و مېھرەبانم ئەم تاراو گەيەى ئىرەى بۇ گۆرېم بە مېھرەبانى و خىر و خۇشى. چونكە ئەو گۆشە گىرى بەى ناو چىاكەى ئەوئى، كە لەوانە بوو گىرفتارى چەند ھۆكارىكى ئەوتۆ بىت كە ئارامى و ئاسايشى تىدا نەھىلن و كەلېن لە ئىخلاسا پەيدا بىكەن.. خۋاي گەورە بۇى گۆرېم بە گۆشە گىرى بەك لەناو چىاكانى "بارلا"دا كە لە ھەموو لايە كەو ھىمنى و ئاسايش و ئىخلاسا دەورەيان داو ھە.

ئەو دەمەى كە لە پروسىا دىل بووم، بىر يارم دا و لە خۋاي گەورەش لالامەو ھە كە لە كۆتايى تەمەندا گۆشە گىرىم لە ئەشكەوتى كدا بۇ بېرە خىسنىت. وا خۋاي گەورەى مېھرەبان لە بىرى ئەو ئەشكەوتە، "بارلا"ى بۇرە خىساندم و سوودە كانى ئەو ئەشكەوتەى كە من لە نىزامدا بوو لە بارلادا بۇى ئاسان كۆردم و، گىرو گىرفتە كانى ئەشكەوت نىشىنى نەخستە ئەستۆى لاواز مەو ھە، جگە لە چەند تەنگو چەتەمەيەك كە ھىنرانە رېم بەھۆى ئەو گومانانەى لە دلى چەند كەسنىكى خەلكى بارلادا بوون، ئەوانەى كە پىشتەر ھاورپىم بوون و پاشان ھەم و گومان سوارى سەريان بوو، كانى لايان و ابوو لە بەرژەو ھەندى و

(۱) مەكتوبات، مەكتوبى بىست و ھەشتەم، ل: ۶۰۷-۶۰۸.

حهوانه‌وی من ههول ده‌دهن، به‌لام به‌م وه‌م و گومانه‌یان منیان گرفتاری دلته‌نگی و خزمه‌تی قورئانیشیان دوو چاری زیان کرد.

ئنجاهه‌رچهنده‌هلی دنیا "به‌لگه‌نامه"ی گه‌رانه‌ویان به‌ه‌موو "دوور خراوه‌کان" دا و، له‌گشت تاوانبارانیش خووش بوون و له‌به‌ندیخانه‌کان به‌ریان دان.. که‌چی به‌ناره‌وا و ستم به‌لگه‌نامه‌یان به‌من نه‌دا و لییان قه‌ده‌غه‌کردم. به‌لام په‌روه‌ردگاری میهره‌بانم ویستی وابوو که‌له‌م نامۆبی و ئاواره‌ییه‌دا. مهبیلیتته‌وه، تاکر پتر له‌خزمه‌تگوزاری قورئانی پیروزدا. عخاته‌کار و ئەم نوورانیه‌ی قورئان زیاتر بنووسم که‌ناوم لی‌ناون "وته‌کان". به‌م جۆره‌منی له‌م نامۆبیه‌دوور له‌جه‌نجالی و غه‌لبه‌غه‌لبه‌دا هیشتته‌وه و، ئەم هیشتته‌وه‌یه‌شی بۆ کردم به‌میهره‌بانی به‌کی مه‌زن و فراوان.

هه‌روه‌ها ئەه‌هلی دنیا بواری مانه‌وه‌ی ناو شارۆچکه‌ و شاره‌ مه‌زنه‌کانیان به‌گشت سه‌رۆک هۆز و قسه‌رۆشتوووه‌دوور خراوه‌کان دا، له‌وانه‌ی که‌ده‌توانن ده‌ست له‌کاروباری دنیایی ئەماندا وه‌رده‌ن، هه‌روه‌ک رپی خزم و که‌سانیشیان دان که‌برۆن بۆ لایان و سه‌ریان لی‌بدن، که‌چی به‌ناره‌وایی و ستمکاری ژبانی گۆشه‌گیریان ته‌نها به‌سه‌ر مندا سه‌پاند و په‌وانه‌ی گونديکی بچوو کیان کردم و، رپیان به‌خزم و که‌س و خه‌لکی شاره‌که‌شم نه‌دا - په‌ک دوانیکیان نه‌بیّت - سه‌رم لی‌بدن.

ره‌فتاری دنیاویستان له‌گه‌ل مندا به‌م جۆره‌بوو.. به‌لام به‌ده‌یه‌نه‌ری میهره‌بانم ئەم گۆشه‌گیری به‌سه‌پاوه‌ی بۆ گۆرپیم به‌میهر و به‌زه‌یی و سۆزیکي فراوان. چونکه‌بوو به‌هۆی ساف بوون و خاوین کردنه‌وه‌ی زه‌ینم له‌شتانی بی‌نرخ و ئاراسته‌کردنی به‌ره‌و به‌هره‌وه‌رگرتن له‌قورئانی پیروز به‌جۆریکی خاوین و بیگه‌رد و، دوور له‌هه‌موو ئامانج و مه‌به‌ستیکی تر.

پاشان له‌سه‌ره‌تای هاتمندا بۆ ئیره‌و، له‌ماوه‌ی دوو سالی په‌به‌قدا، ته‌نها دوو نامه‌ی ئاساییم نووسیبوو، که‌چی ئەه‌هلی دنیا ئەمه‌یان به‌شتیکی زۆر و کاریکی گه‌وره‌له‌سه‌ر تۆمار کردم! ته‌نانه‌ت له‌ماوه‌ی ده‌رۆژیان بیست رۆژ یاخود مانگیکیدا په‌ک دوو میوان دینه‌لام، ئەه‌هلی دنیا به‌مه‌دلگران ده‌بن و، پپیان ناخۆشه‌که‌سینک بییّت به‌میوانم! له‌کاتیکیدا که‌مه‌به‌ست له‌و سه‌ردانه‌ته‌نها ده‌ستکه‌وتنی پاداشتی دواپۆژه..

کہ واتہ ئہوان لہ مہدا ستمیان لئی کردم.. بہ لآم پەرورد گاری میہرہ بان و بہ دیہینتہری دانام ئہو ستمہی ئہوانی بۆ گۆریم بہ میہرہ بان، چونکہ لہم سن مانگہ پیروزہدا، کہ مرؤف داہاتی نہوہد سائی ژیانہی مہعنہوی تیاپاندا دہست دہ کہوئت^(۱)، ئہوان میان خستہ گۆشہ گیری یہ کی پەسەند و بہ کہ لکەوہ.

کہ واتہ: "الحمد لله على كل حال"^(۲).

□ "ئیمان" ہات بہ ہانامہوہ

(ئہو دہمہی لہ شوینی دوورخرانہوہم - کہ دلی یہ کی نازار بہخش بوو - بہ تہ نیایی لہ سەر لوتکە ی چپای "چام" دہ ژپام، کہ بہ سەر سہوزہ لانیی "بارلا" دا دہروائیت.. لہو تہ نیایی و گۆشہ گیری یہدا بہ شوین نوورینکدا دہ گہ پام کہ دلہم پرووناک بکاتوہ.

شہوینکیان لہو ژوورہ بچکۆلہ سہرنہ گیراوہ دانیشتبووم کہ لہ سەر درہختیکی سنہو بەری سەر لوتکە ی ئہو چپایہ "بہ تہختہ" دروست کرابوو..

کتوپر پیری یہ کہم چہ ندین جۆری غہریبیی خستہ پیش چاوی ہست و شعورم، وەك ئەوہی کہ لہ مہ کتووبی شہ شہمدا بہ روونی باس کراوہ. چونکہ لہ ہیمنی و کپیی ئہو شہوہدا جگہ لہ زایہ لہی خہ مناکی خشہی گہ لای دارہ کان ہیچ دہنگیکی تری تیدا نہدہ بیسترا. ہستم کرد ئہو زایہ لہ یہ سہر جہمی ہست و نہستہ کام و ناخی پیری و غہریبیی پیکا و، بہ گۆئی دلہدا چرپاندی و وتی:

"ہەر وەك پۆژی پرووناک بوو بہم گۆرہ تاریکە و دنیا کفنی پەشی پۆشی، پۆزگاری تہمەنیشت - بہ ہمان جۆر - شہوی بہ سہردا دیت و، پۆزگاری دنیا ش دہ گۆریت بہ شہو گاری بہرزہخ و، پۆزی ہاوینی ژیانیش دہ بیت بہ شہوی زستانی مردن!"

دہروونیشم بہ خفہ تہوہ لہ وەلامدا وتی:

"پراستہ، من لیژہدا نامۆ و دوور لہ شار و نیشتمانی خۆم. بہ لآم جودایی خۆ شہو ویستانی درێژیی تہمەنم کہ لہ پەنجاسال تپہر بووہ و لہ فرمیسک پشەن بہ دواپاندا ہیچی تر شک نابہم، نامۆیہ کی گہ لئی دژوارترہ لہ نامۆی نیشتمان. تہنانہت

(۱) مہبەست مانگہ پیروزہ کانی: "پہجەب، شەعبان، رەمەزان" ہ. (وہرگیز)

(۲) مہ کتووبات، مہ کتووبی سیاژدہہم، ل: ۷۴-۷۶.

ئەم شەو من ھەست بە غەریبی بەك دە كەم كە ئازارە كەى گەلىن زىاترە لە چاۋ غەریبى سەر لوتكەى ئەم چىايە كە ئەویش پۇشاكى نامۆبى وخەفەتى پۇشيوە! چونكە "پىرى" ھەرەشەى نزيكبوونەوہى كاتى جودايى تەواوتى و كۆچى دوایىم لەم دنيايە لى دە كات".

لەتاوا، ھەر لە ناوہندى ئەم نامۆبىيەى كە خەفەت گەمارۆى داوہ و ئەم خەفەتەش كە ئاويئەى ئازارە، بە دوای ترووسكاييە كى نوور و دەر گايە كى ھىوا و ئومىددا دە گەپرام.. لە ناكاۋدا "ئيمان بە خوا" ھات بە فرىامەوہ و دەستى گرتم و، لە پاش ھەستكردن بەو غەرىبىيە، ئاسوودەبىي و دلنەوايىيە كى گەورەى ئەوتۆى پى بەخشىم كە ئە گەر ئەو ئازار و نامۆبىيەم چەندان جار لەوہش زىاتر بوايە، ھەر دەرپەرەواندەنەوہ و ئاسوودەبىي پى دە بەخشىم.

بەلىن خوشك و برايانى پىرم! مادەم بەدبەينەرىنكى مېھرەبانمان ھەيە، ئەوا ئىمە غەرىب و نامۆبىين.. مادەم خۆاى گەورە ھەيە، ئەوا ئىمە ھەموو شتىكمان ھەيە.. مادەم خۆا و فرىشتە كانى ھەن، ئەوا ئەم دنيايە چۆل نىيە، ئەم بىبابان و ھەردانەش كە بە چۆل دىنە بەرچاومان، لە پاستىدا پىر لە مەلائيكەت و بەندە بەرپىزە كانى خۆاى گەورە. بەلى، نوورى ئيمان بەو خۆايە و، روانىنە دنيا لە بەر خۆاى گەورە و لە روانگەى ئەو ئيمانەوہ، ھەرچى دەرخت و دار و بەرد ھەيە، ھاودەم لە گەل بەندە خاوەن ھەست و شعورە كانى، ھەموويان دە كات بە خەمپەرەوین و ھاوہل و ئاشنامان. چونكە دە گوئىنچى ئەو بوونەوہرەنە بە زمانى حالىيان لە گەلماندا بدوین و، دلتمان بدەنەوہ و، بى تاقەتيمان دەرىكەن^(۱).

□ چەند جۆرىكى غەرىبى

(دوو سنى مانگە بە تەنبايى ماومەتەوہ. مە گەر نزيكەى بىست پۆژ جارنىك ميوانىك بىت و سەرم لى بدات، دەنا زۆر بەى كاتە كانى تر بە تەنيا كەسى دەمىنمەوہ. وا نزيكەى بىست پۆژە ھىچ كەسىنك لە خەلكى چياكە لە دەورەردا نەماوہ و ھەموويان بلاوہيان لى كردوہ.

(۱) بىرسكە كان، بىرسكەى بىست و شەشەم، ل: ۴۵۶-۴۵۷.

لہم چہ شنه چیا چۆلانہدا کہ غەریبیم بہ یاددا دەهینن، کاتئی کہ شەو پەردە ی خۆیم بەسەردا دەدات و جگە لە خشە ی خەم بزوینسی گەلای دارە کان هیچ دەنگ و زایەلە یە کی تری تیدا نایستزیت، خۆم لە نیوان پینج جۆری غەریبیدا دەبینمەوہ:

یە کەمیان: لەبەر ئەوہی هەندی بەسالآ چرووم و پیری جئی دەستی خۆی تیدا دەرخستووم، ئەوا هەستم بە غەریبی و دووری خۆم کرد لەو کە سوکار و هاوپی و خۆشەوستانەم کہ بەجئی یان هیشتووم و بۆ جیہانی بەرزەخ گواستوویانەتەوہ..

هەر لەم غەریبی یەوہ بازنە ی غەریبی یە کی ترم لئ خرایە سەرپشت، کہ بریتی بوو لەوہی هەستم بە غەریبی یە کی ئاویتە ی ئازاری جودایی کرد، چونکہ بینیم زۆر بە ی ئەو بوونەوہ رانە ی کہ پەیوہ ندیم پیاانەوہ هە یە، بە وینە ی بەہاری رابوردوو، رۆشتوون و بەجئی یان هیشتووم!

ئنجالە ناوہندی ئەم غەریبی یەوہ بازنە ی غەریبی یە کی تر کرایەوہ، کہ غەریبیمە لە نیشتمان و کە سوکار، چونکہ هەستم بە غەریبی یە کی ئاویزانی ئازاری جودایی کرد کاتئی بینیم بە تەنایی و دوور لە نیشتمان و کە سوکارم دەژیم.

هەر لە ناوہندی ئەم غەریبی یەوہ، بارودۆخی شەوی تار و چیا بەرجەستە کانی بەردەم غەریبی یە کی ئەوتۆیان بەسەردا دادامەوہ کہ خەم و خەفە تیکی ئاویتە ی سۆز و بەزەبی لە گەل خۆدا هینابوو.. کہ ئەمەش کاریکی کرد هەست بکەم مەیدانی غەریبی یە کی تر لە بەردەم رۆحمدا کراوہتەوہ، کہ وەختە ئەم میوانخانە فانی یە جئی بەھیلت و پرووہ ئەبەد و هەتاہەتایی بکەویتە ری. لەمەوہ هەستم کرد کہ غەریبی یە کی نااسایی منی لە نامیز گرتوہ. بۆ یە کەوتمە بیر کردنەوہ و، یە کسەر لەبەر خۆمەوہ وتم: "سبحان اللہ". ئنجا بیرم کردەوہ لەوہی کہ ئایا چۆن مرفوف بتوانیت پرووہ پرووی ئەم هەموو تاریکی یە زۆر و یە ک لەسەر یە ک و غەریبی یە جۆراو جۆرانە بپیتەوہ کہ بەم چە شنه ئاویتە ی یە کتری بوون؟

"دل" م هاواری لئ هەلسا و وتی:

ئە ی پەرورەد گارم! من غەریب و تەنھا و لاواز و بئ توانا و نەخۆش و دەستەوسان و

پیر و بئ ئیختیارم!

ئەى خواى گەورەم! ھانام بۆ ھىناوئىت! دەسا فرىام بکەوہ.. داواى لىخۆشبوونت لى دە کەم.. لە دەرگانەى تۆدا دەستەوسان و بى دەستەلات کەوتووم، ھىز و توانات لى دەخووزم!

يە کسەر "نوورى ئيمان" و "پژنەى قورئان" و "لوتف و سۆزى پەروردگار" ھاتن بە ھانامەوہ و، ھىندە ھىز و پىزبان پى دام کە ھەر پىنج جۆرە غەربىيە تارىکە کانى دەوروبەريان بۆرەواندەمەوہ و گۆرپىيان بە پىنج بازنەى نوورائىسى شاد و دلنەوايى بەخش. ئىتر "زمان" م دەستى کرد بە دووپات کردنەوہى ئايەتى:

﴿حسبنا الله ونعم الوكيل﴾ (آل عمران: ۱۷۳).

"دل" یشم ئەم ئايەتە پىرۆزەى خویندەوہ کە دەفەر موئ:

﴿فان تولوا فقل حسبي الله لا اله الا هو عليه توكلت وهو رب العرش

العظيم﴾ (التوبة: ۱۲۹).

پاشان "زىرى" م پرووى گوفتارى ئاراستەى "دەروون" ى نىگەران و دەم بە ھاوار و شلەزاوم کرد و، وتى:

ئەى بىچارە! واز لە سکالا و ھاوار بەینە و پشت بە خواى گەورەى خۆت بىستە.. چونکە سکالا - خۆى لە خۆیدا - بەلایە کى ئاوتەى بەلایە و گوناھىکە لە دووتوئى گوناھباریدا.

گەر بە بۆنەى ئەم بەلایەتەوہ "بەلایەخش" بناسىت و بیدۆزىتەوہ، ئەوا بەلاکەت لە راستیدا دەبىت بە بەخششیکى مەزن و سەفایە کى یە کجار زۆر.

کەواتە واز لە سکالا بەینە و، قازانجى شو کرانە بۆزى دەستى خۆت بچە، چونکە زەردەخەنەى گۆل لە شەوقى پرووى "بولبولى عاشقیەتى"!

ئەوہ تا دنیاکەت - بە بى خواناسى - سەرانسەر ئازارە و ھەردەم پروو لە نەمانە.

کەواتە وەرە لەم بەلایەدا پشت بە خوا بىستە..

بۆچى بەم جۆرە لە دەست بەلایە کى بچووک و ھاوار دە کەیت، کە لە ھەمان کاتدا

پر بە دنیا کۆلى بەلات لەسەر شانە؟!!

زەردەخەنەى "تەوہ ککول" لە پرووى بەلادا بنوئىنە، با ئەویش بە پىکەنن بەرەو پرووت

بیتەوہ..

چونکه هه‌تا‌ئو له پینکه‌نیندا بیټ، ئه‌وا هیډی هیډی بچووک ده‌بیته‌وه، تا به ته‌واوی نامینیت^(۱).

□ کۆچی دوا‌ی عه‌بدوره‌حمان و دل‌دانه‌وه‌یه‌ک له قورئانه‌وه

(له‌و کاته‌دا که به ته‌نیایی له "بارلا"ی سه‌ر به پارێزگای "ئیسپارته" ده‌ژيام و، به ده‌ست ئه‌و دیلی‌یه‌ ئازار به‌خشه‌وه ده‌تلامه‌وه که پیتی ده‌وتریت: "دوور خراوه‌یی" و، تینکه‌لیی خه‌لکی و ته‌نانه‌ت نامه‌ گۆرینه‌وه‌شم له‌گه‌ل هه‌ر که‌سی‌کدا لێ قه‌ده‌غه‌ کرابوو، سه‌ره‌پای نه‌خۆشی و پیری و غه‌ریبیی خۆیشم..

له‌م کاته‌دا که من گرفتاری ئه‌م حاله‌ بووم و خه‌م و خه‌فته‌ی تالم له‌ ده‌ست ده‌چه‌شت، نوورینکی دل‌ده‌روه‌وه و دره‌خشاتم له‌ سه‌رنج و نه‌ینی‌یه‌ ورده‌کانی قورئانی پیرۆزه‌وه لێ ده‌رکه‌وت، که خوا‌ی گه‌وره‌ به‌ میه‌ره‌بانیی خۆی پیتی ده‌به‌خشیم و پیتی پێ پووناک ده‌کرده‌وه بۆم.

منیش تێده‌کۆشام که به‌ هۆی ئه‌و نووره‌وه‌ ئه‌شکه‌نجه‌ و بارودۆخه‌ ئازار به‌خشه‌ که‌م له‌ بیری خۆم به‌رمه‌وه، به‌ راده‌یه‌ک که‌ توایم له‌و رێبه‌وه‌ شار و خرمان و خۆشه‌ویستانم له‌ بیر بچیته‌وه، ته‌نها یه‌ کێک له‌و خۆشه‌ویستانه‌ نه‌بیټ که - به‌ داخه‌وه - هه‌رگیز له‌ یادم نه‌چوو، ئه‌ویش "عه‌بدوره‌حمان"ی برا‌زام بوو.. که‌ له‌ راستیدا کورپی مه‌عنه‌وی و هاو‌پنی ئازا و قوتایی دلسۆزم بوو، نزیکه‌ی حه‌وت سالی‌ش ده‌بوو لێک دا‌پرا‌بووین. نه‌شده‌زانی له‌ کوی‌یه‌ تا به‌ هه‌ر جۆرێک بووه‌ نامه‌ی بۆ بنێرم و قسه‌ی له‌ گه‌لدا بکه‌م و، پینکه‌وه‌ هاو‌به‌شی خه‌می یه‌ کتر بین. هه‌روه‌ک ئه‌ویش جیگای منی نه‌ده‌زانی هه‌تا بیټ بۆ لام تا‌کو بۆ دل‌دانه‌وه‌ و خزمه‌تکردنم لێ بپریت..

به‌لێ، له‌م پیری‌یه‌مدا گه‌لێ پێویستم به‌ یه‌ کینکی تینکۆشه‌ر و راست و راستگۆی وه‌ک "عه‌بدوره‌حمان" هه‌بوو!

رۆژیکیان له‌ نا‌کاودا نامه‌یه‌کیان دا‌یه‌ ده‌ستم.. هه‌ر که‌ هه‌تم پچ‌ری سه‌یر ده‌که‌م ئه‌م نامه‌یه‌ که‌سی‌تیی "عه‌بدوره‌حمان"ی به‌ ته‌واوی پێوه‌ دیاره‌.

له‌ راستیدا ئه‌م نامه‌یه‌ زۆر گریاندمی و تا ئیستاش هه‌ر ده‌مگ‌ری‌نیت!

(۱) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی شه‌شم، ل: ۳۶-۳۸.

چونکه "عبدوره حمان" له نامه دا دهری پرېوو که به تهاوی دهستی له چيژه دنيايه کان و له هموو خوشي و لهزه تنيکی هلگر تروه و، نوو سيووی که ههوپه پری تاواتی ههويه بگاته لای من و له پيرمدا چاوديريم بکات وهک ههوی که من له کاتی منالیی ههودا چاوديريم ده کرد. تاکو به قهلمه کارامه کهی له کارمهندی و هرکی راسته قینهی هم دنيايه مدا یارمه تیم بدات، که بریتی به له بلاو کردنهوی پاز و نهینی به کانی قورثانی پرورز. جگه له ممش داوی "سی" په یامی کردبوو که بزی بنیرم، تاکو به خوی و یارمه تیدهر انیه وه له هه ریه که یان "سی" دانه بنووسنه وه!

هم نامه به هیوايه کی توندو تول منی به دنياوه به ستوه و، له بهر خوموه ده موت:
"وا من قوتایی دلسوز و نازا و زیرهک و بهه فای خوم دوزی یه وه، هه که سهی که په یوه ندی نیوانمان له په یوه ندی نیوان باوک و کور گه لی به هیتر بوو. وا دوزیمه وه و، تاشکر اشه که دیت بولام بول چاودیری کردم".

هم هیوايه هه رچی نازاری دیلی و ته نیا بالی و غه ریبی و پیری بوون، هه موویانی له بیر برده مه وه!

هم نامه به ایمانیکی گه لی دره خشان و به هیزی پیوه دیار بوو. وهک بلینی کاتی "عبدوره حمان" نوو سیووتهی چاوه رپی هه جلی خوی کردوه! چونکه له و ماوه یه دا نوسخه یه کی له "وتهی ده هم - په یامی حه شر" ده ست که وتبوو که سه باره ت به "ایمان به رژی دواپی" ده دوت و چاپم کردبوو. جا هه په یامه به وینهی مه ته همیک هه موو زام و برینه مه عنه وی به کانی ماوهی حهوت سالی رابوردوی ههوی تیمار و سارپیژ کردبوو.

له پاش نریکه ی دوو مانگ که من له هم هیوايه دا ده ژيام و، چاوه رپی گه یشتنی "عبدوره حمان" بووم، تاکو پیکه وه ژیانیکی پر له به ختیار ی له دنيا دا به رینه سه ر، که چی له نا کاودا دهنگوباسی مردنی هات!!

هم دهنگ و باسه وه ها راپته کاندم که تا نیستا و به درژیایی هم پینج سالی مردنیشی، هیشتا کاریگری و خه فتهی هه ر له دلما ماوه و، نازار و په ژاره یه کی هینده زوری بول به چی هیشتم که له و دیلی و ته نیا بالی و غه ریبی و پیری و نه خوشی به ی تیایاندا ده تلامه وه، گه لی زورتر و زیاتر بوو!

پیشتر دەموت: "نیوهی دنیا تایبەتی یە کەى خۆم بە مردنی دایکم لە دەستم چوو".
 کەچی وایستا نیوه کەى تریشی بە مردنی "عەبدوڕەحمان" تەواو بوو، کەواتە ئیتر من
 هیچ پەیوەندی یە کم بە دنیاو نەماو!

بەئێ، ئە گەر "عەبدوڕەحمان" لە ژیاندا بمایە، لە دنیا دا دەبوو بە جەمسەریك بۆ
 کارمەندی یە کەى سەر بە دواڕۆژم و، دواى خۆیشم دەبوو بە باشترین جینگە دارم و، لە
 ماوہى دنیا شدا هاوڕێ یە کى بە وەفا دەبوو بۆم و، دلم پێى دە کرایەو و، دەبوو بە
 ئەمینداریکی دلسۆز و قوتایی یە کى زیرە کى "پەيامە کانی نوور".

بەئێ، کۆچی دواى "عەبدوڕەحمان" سەبارەت بە کەسێکی وەك من - وەك
 مەرفێك - لە دەستچوونێکی ئازار بەخش و دل سووتینەر!

خۆ هەر چەندە هەوێکی سەر و مەرم دەدا بۆ ئارامگرتن و خۆراگری، کەچی
 پروو بە پرووی زریانێکی هیندە بە تین و تەوژم بوو بوو مەو و کە هەموو سووچ و قوژبێکی
 گیانی گرتبوو وە. خۆ ئە گەر ئەو دلدا نەوانە نەبوو نایە کە هەندێ جار لە نەهینی یە کانی
 قورئانی پیرو زو وە دەهاتنە فریام، ئەوا کەسێکی وەك من هەر گیز بەر گەى ئەو
 گەردەلوولەى نەدە گرت و، ئارامی لا هەلدە گیرا و، بە تەواوی ئۆقرەى لە بەر دەبرا!

هەر بەم خەفەت و ئازارانەو، هەندێ جار دەپوشتم بۆ ناو هەرد و شاخە چۆلە کانی
 "بارلا" و لەوێ بە گۆشە گیرى و تەنایی دادە نیشتم و، بە وینەى فیلمى سینەما تابلۆ
 جوانە کان و دیمەنە نیانە کانی ئەو ژیانى بەختەو هەری یەم بە پیش چاودا دەهات و
 دەپوشت کە لە گەل قوتایی یە کاندما - لە کەسانى وەك عەبدوڕەحمان - بردبوو مەسەر.
 جا هەر کات ئەو تابلۆیانە لە بەردەم ئەندێشەمدا تێدەپەرین، هەست ناسکیی پیری و
 غەریبیم ئەو نەندەى تر لە هیزی بەرگری منى کەم دە کردەو و، پتر و رەى دەروو خاندم و،
 زیاتر هەستى دەبزو اندم!

بەلام لە نا کاودا یە کێك لە نەهینی یە کانی ئایەتى: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَئِى
 الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ (القصص: ۸۸) هیندە بە ئاشکرا و پروونى لە پرووی دلمدا
 دەرکەوت کە هانى دام دوو جار "یا باقى أنت الباقي" لە بەر خۆمەو و دووبات
 بکەمەو و، بەمەش دلم بە تەواوی کرایەو.

به‌ئى، به‌هۆى نه‌ينى ئەم ئايه‌ته پىرۆزه‌وه، له نىوان ئەو هەرد و شىوه چۆله‌دا و، له گەل ئەو دەروونه پر ئازاره‌دا، خۆم له لای سەرووى سى تەرمى گەوره‌دا بينى‌يه‌وه، وه‌ك له په‌يامى "پليكانه‌ى سوننه‌ت" دا ئاماژه‌م بۆ كردووه:

يه‌كه‌م: خۆم وه‌ك كىلى گۆرپك هاته پيش چاو، كه په‌نجا و پىنج سه‌عيدى مردووى ماوه‌ى ژيانى منى تىدا ئەسه‌رده‌ى خاك كرابوون، به دريژايى تەمه‌نم كه خۆى دابوو له په‌نجا و پىنج سال!

دووه‌م: خۆم به وينه‌ى زىنده‌وه‌رىكى بچووكى وه‌ك "مىرووله‌يه‌ك" ده‌بينى كه به‌سه‌ر رووى ئەم چه‌رخه‌دا ده‌رۆشت، كه له جىي كىلى گلكۆى تەرمه گەوره‌كه‌ى گرۆى مرۆفه، هەر له ئاده‌م پىغه‌مبه‌ره‌وه - دروودى له‌سه‌ر بىت - تاده‌گاته ئىستا.

سى‌ه‌م: به‌هۆى نه‌ينى ئەم ئايه‌ته پىرۆزه‌وه مردنى ئەم دنيا گەوره‌يه‌م له پيش چاودا به‌رجه‌سته بوو، وه‌ك ئەوه‌ى كه هه‌موو سالتىك - به وينه‌ى مردنى مرۆف - چه‌ندىن دنياى گەرۆك ده‌مرىت و به تازەبوونه‌وه‌ى سال، سالى پيشوو كۆچ ده‌كات.

كاتى كه من له‌م حاله‌دا بووم، وانا ئاماژه‌يه‌كه‌ى ئايه‌تى: ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ (التوبة: ۱۲۹) هات به فرىامه‌وه، نوورىكى نه‌كوژاوه‌ى هىنا به هانامه‌وه، ئەو خەم و په‌ژاره زۆره‌ى كه له مردنى "عه‌بدوپه‌رجه‌مان" هوه تووشم بوو، هه‌مووى په‌وانده‌وه، دلنه‌وايى راسته‌قىنه‌ى پى به‌خشىم.

به‌ئى، ئەم ئايه‌ته پىرۆزه پىي سه‌لماندم كه ماده‌م خوا هه‌يه، ئىتر ئەو خوايه جىي هه‌موو شتىكمان بۆ ده‌گرىته‌وه، بوونى ئەو سه‌روزىادى بوونى هه‌موو شتىكى تره. چونكه ده‌ر كهوتنى چاودىرى و عىنايه‌تىكى ئەو جىي هه‌موو جيهان ده‌گرىته‌وه، تاچه تيشكىكى نوورى ئەوىش ژيانىكى وا بهو سى تەرمه ده‌به‌خشىت كه ده‌رى ده‌خات ئەوانه تەرم نىن، به‌لكو برىتىن له‌وانه‌ى كه ئه‌ركى فه‌رمانبه‌رىيان له‌م سه‌رزه‌وى‌يه‌دا كۆتايى پى هىناوه و بۆ جيهانىكى تر كۆچيان كردووه.

له‌به‌ر ئەوه‌ى ئەم نه‌ينى و حىكمه‌ته‌مان له "برىسكه‌ى سى‌ه‌م" دا روون كردووه‌ته‌وه، به پىوستى نازايم لىره‌دا زياتر روون بكرىته‌وه، به‌لام ئەوه‌نده ده‌ئىم كه:

ئەو شتە‌ی بوو بەهۆی رەوینەو‌ە‌ی سەرجه‌می داخ و خەفەتە زۆرە کام تەن‌ها دوو پات کردنەو‌ە‌ی دوو جارە‌ی "یا باقی أنت الباقي" بوو، که واتای ئایەتی پیرۆزی: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ لیک دەداتەو‌ە.

بۆ روونکردنەو‌ە‌ی ئەمە، دە‌ئێم:

کاتی‌ی که بۆ یە‌که‌م جار "یا باقی أنت الباقي" م‌وت، هه‌ستم کرد به‌ وینە‌ی نەشتەرگەری له‌ دەر‌و‌و‌غدا تیماری ئەو برینە‌ مەعنەو‌ی یە‌ زۆرانە‌ دە‌ کریت که بەهۆی تەواو بوونی دنیا و کۆچ کردنی خۆشە‌و‌یستانی وە‌ک "عە‌بدورە‌حمان" ه‌و‌ە‌ له‌ دلمدا پە‌یدا بوو بوون..

بە‌لام بۆ جاری دووهم ر‌ستە‌ی: "یا باقی أنت الباقي" بوو به‌ مە‌ل‌ه‌م‌ی‌ک و گشت ئەو برینانە‌ی بۆ سارپۆت کردم. ئەویش به‌ تیرامان لە‌م واتایە‌ی خوارە‌و‌ە:

"کچی دەر‌وات با بروات! خۆ تۆ هەر دە‌مینتە‌و‌ە‌! تاقە‌ دەر‌وشانە‌و‌ە‌یە‌ کی میهرە‌بان‌یی تۆ سەر‌وزیادە‌ بۆ هە‌موو شتیکی فانی و براو‌ە‌. هەر‌و‌ه‌ا مادە‌م تۆ هە‌یت، ئیتر ئەو که‌سە‌ی که بەهۆی باو‌ە‌ر‌ه‌ینانی بێت و گوێ‌پ‌رایە‌ئیی بۆ ئایینە‌ کە‌ت - که ئیسلامە‌ - پە‌یو‌ە‌ندیی به‌ تۆو‌ە‌ هە‌یە‌، له‌ ه‌یچ شتیکی که‌م نی‌یە‌ و هە‌موو شتیکی هە‌یە‌. نە‌مان و رۆیشتن و مردن و نە‌بوونیش، هە‌مسوویان پە‌ردە‌ی تازه‌ کردنە‌و‌ە‌ و هۆ‌کاری گە‌شت و گوزارن بە‌ناو چە‌ندین جێ و شوینی جیا‌جیادا!"

ئیت‌ر بە‌م بیر کردنە‌و‌ە‌یە‌، ئەو حالە‌تە‌ رۆحی‌یە‌ خەفەت بە‌خش و سامناک و تاریک و سووتینە‌رانە‌م نە‌مان و، خۆش‌حالی‌یە‌ کی رووناک و بە‌لە‌زە‌ت و خە‌م‌پ‌رە‌وین جیی گرتنە‌و‌ە‌. ئنجادل و زمانم، تە‌نانە‌ت هە‌موو خانە‌ و گە‌ردیلە‌یە‌ کی جە‌ستە‌شم - به‌ زمانی حال - دە‌ستیان کرد به‌ وتنی: "الحمد لله" و سوپاسکردنی خوای گە‌ورە‌^(۱).

□ هە‌ندئ‌ ئموونە‌ی تیرامانی له‌ نیشانه‌کانی گە‌ردوون

(کاتی‌ی که له‌ دە‌می دوورخراو‌ه‌ییم له‌ "بارلا" دا، له‌ سەر‌ لوتکە‌ی چیا‌یە‌ که‌و‌ە‌ سە‌یری دەر‌ختی کاژ و قە‌تران و عەر‌عە‌رم دە‌ کرد، که هە‌موو لایە‌ کی ئەو دەر‌و‌رە‌بیان داپۆ‌شیبوو، سە‌رنجی بارو‌دو‌خ و ناوازه‌یی شیو‌ە‌ و دیمە‌نیام دە‌دا.. کتوپ‌ر س‌روه‌یە‌ کی

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شە‌شم، ل: ۴۸۶-۴۹۰.

له‌سرخۆ و نیان له‌راندنیه‌وه و ئه‌و دۆخه‌ کپ و ئارام و به‌سام و شکۆیه‌ی ئه‌وانی گۆرپی و خستنیه‌ کۆرپکی زیکر و ته‌سیح و ته‌هللیل و، حال و جه‌زیه‌ی شه‌وق و شادی‌یه‌وه. بینه‌یم سه‌رتاپای ئه‌و دیمه‌نه‌ قه‌شه‌نگ و ره‌نگینه‌ی که‌ ئاویزانی شادمانی بووه، ده‌رسی په‌ند و ئامۆژگاریی لێ ده‌چۆرئیت و دانایی به‌ گوئی مرۆفدا ده‌چرینئیت. یه‌ کسه‌ر له‌و دیمه‌نه‌وه، ئه‌م بره‌گه‌ کوردی‌یه‌ی خواره‌وه‌ی شیخ ئه‌حمه‌دی جزیریم^(۱) هاته‌وه‌ یاد که‌ ده‌ئیت:

هه‌ر که‌س به‌تاما شاگه‌هی حوسنا ته‌ ژه‌هر جا ته‌شبهی نیگاران ب جه‌مالا ته‌ دنازن^(۲)
واته‌ هه‌موان، له‌ هه‌موو لایه‌ که‌وه، به‌ په‌له‌ بۆ بینه‌ی جوانیی تو هاتوون و، شانازی به‌و جوانی‌یه‌ی تۆوه‌ ده‌ که‌ن!

جا بۆ ده‌برینی و اتاکانی ئه‌و ئامۆژگاری و په‌ندانه‌ی که‌ له‌و دیمه‌نه‌وه‌ هه‌ستم پی کرد، "دل"م به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌ دایه‌ پرمه‌ی گریان:
ئه‌ی په‌روه‌ر دگارم! هه‌موو زینه‌وه‌ریک له‌ گشت شوینیکدا، پیکه‌وه، بۆ جوانیی تو ده‌روان و، سه‌رنجی تیرامان ئاراسته‌ی دیمه‌نه‌ ناوازه‌ کانی گۆی زه‌وی ده‌ که‌ن، که‌ پیشانگای سنعته‌ی نایایی تۆیه‌.

هه‌موو یه‌ کیك له‌و زینه‌وه‌رانه‌، به‌ وینه‌ی ده‌لال و بانگه‌واز کار، له‌ هه‌موو جینگایه‌ کدا... له‌ زه‌وی.. له‌ ئاسمانه‌ بلنده‌ کاندا، ده‌نگیان لێ هه‌لپریوه‌ و له‌ باره‌ی جوانیی تۆوه‌ ده‌دوین و، بینه‌ران و سه‌رنجده‌رانی پی ئاشنا ده‌ که‌ن.
ئه‌م دره‌ختانه‌ش، که‌ هه‌ندیکن له‌و ده‌لال و بانگه‌واز کارانه‌، له‌ خۆشی و مه‌ستی جوانیی نه‌خش و نیگاره‌ کانت به‌سه‌ر روخساری بوونه‌وه‌ره‌وه‌، که‌وتوونه‌ته‌ له‌نجه‌ولار و، جه‌زیه‌ی شادمانی یان لێ هاتووه‌ و..

(۱) شیخ ئه‌حمه‌دی جزیری به‌ "مه‌لای جزیری" به‌ناو بانگه‌ و خه‌لکی جزیره‌ی بۆتانه. میژوو نووسانی ئه‌ده‌بی کوردی هینشا به‌ ته‌واوی بۆیان ساخ نه‌بووه‌ته‌وه‌ که‌ ئایا له‌ سه‌ده‌ی شه‌شم یان نۆهه‌می کۆچی دا ژباړه‌؟ دیوانه‌ که‌ی گه‌لنی جار چاپ کراوه. پوخته‌ترینیان تا ئیستا ئه‌و چاپه‌به‌ که‌ مامۆستا هه‌ژاری موکریانی - خوا لینی خۆش بیست - به‌ لیکدانه‌وه‌ی تیز و ته‌سه‌لی خۆیه‌وه‌ چاپی کردوه‌، چه‌ند پینشه‌کی و سه‌ره‌تایه‌کی به‌سوودیشی بۆ نووسیه‌وه‌. بره‌وانه‌: (دیوانی عارفی ره‌ببانی شیخ ئه‌حمه‌دی جزیری مه‌شهور به‌ مه‌لای جزیری) شرح و لیکدانه‌وه‌ی هه‌زار چا/ سرووش - تاران ۱۳۶۱ هه‌تاوی. (وه‌رگێڕ)
(۲) دیوانی جزیری (لیکدانه‌وه‌ی هه‌زار)، ل ۳۷۶. (وه‌رگێڕ)

له‌هه‌نجامی بینینی که‌مالی سنه‌تی تۆوه، چه‌ندین ئاوازی زیکر و زیه‌له‌ی نهرمونیان ده‌رده‌پرن و به‌گوئی ئیمه‌یدا ده‌ده‌ن.. ده‌لئی ده‌نگ‌خۆشیی زیه‌له‌ی ئاوازه‌کانیان، پتر مه‌ستی کردوون و به‌له‌نجه‌ولاری نازه‌وه‌هه‌موویانی هیناوه‌ته‌سه‌ما. هه‌ر بۆیه، بۆ سه‌ما و له‌نجه‌ولاری ئاوا، راپه‌ریون و ئاره‌زووی مه‌ستی و جه‌زبه‌ش که‌مه‌ندکیشی کردوون. هه‌موو زینده‌وه‌هه‌ریک ئیله‌های نوێژ و ته‌سه‌ب‌حاتی تایه‌تی خۆی له‌ئاسه‌واره‌کانی ئهم میه‌ره‌بان‌یه‌تایه‌ته‌وه‌ و هه‌رده‌گریت.

پاش خویندن و وه‌رگرتنی ئهو وانه‌هه‌وانه، یه‌که‌به‌یه‌کی ئهو دره‌ختانه‌له‌سه‌ر تاشه‌به‌ردیکی ره‌ق راده‌وه‌ستیت و ده‌سته‌کانی پرووه‌هه‌رش‌ی مه‌زن راده‌گریت.. نایینت هه‌موویان پۆشاک‌یه‌ندایه‌تی‌یان پۆشیه‌و، له‌به‌رده‌م ده‌رگانه‌ی خوای مه‌زن‌دا ده‌سته‌کانیان به‌لالانه‌وه‌ی گه‌رم‌یه‌که‌ول هه‌له‌پویه، ده‌لئی "شابه‌ازی قه‌له‌نده‌ر"؟! (١)

په‌له‌ناسکه‌کانیشیان به‌وینه‌ی په‌لکه‌جوان و دل‌په‌ینه‌کانی "شاناز" (٢) ده‌له‌رینه‌وه‌و، چه‌نده‌ها تاسه‌ی ناسک و چیژی به‌رز و بلند له‌بینه‌راندا ده‌ورووژین؟! ئهم جوان‌یه‌ده‌لئی به‌جاری سه‌رجه‌می چینه‌کانی عیشق ده‌خرووشینت.. ته‌نانه‌ت په‌نجه‌ناسک و نیانه‌کانیشی به‌سه‌ر قوولترینی ژئی هه‌ستیاره‌کانی مروڤدا ده‌هینت! ئهم بارو‌دۆخه‌سه‌رنج بزوینه‌ی دره‌خته‌کان، واتای وه‌که‌ئهمه‌ی خواره‌وه‌به‌بیری مروڤدا ده‌هینت:

دیمه‌نی ئاوا، په‌ژاره‌یه‌کی خه‌مناک ده‌خاته‌وه‌یاد و.. گریانیکی تالیش له‌قوولایی ناخی مروڤدا هه‌لده‌قولینت. ئهو ناخه‌ی که‌به‌ئازاری نه‌مانی خۆشه‌ویسته‌مه‌جازی‌یه‌کان، هه‌رده‌م دینه‌وه‌سۆ و پتر ده‌کولینه‌وه. ئهو دیمه‌نه، ئاوازی جودایی و ئازاری به‌سوئی به‌گوئی عاشقاندا ده‌دات، ئه‌وانه‌ی که‌به‌وینه‌ی لیک‌داپرانی سولتان مه‌حمود له‌"ئیه‌از"ی خۆشه‌ویستی، له‌دل‌خوازه‌کانیان داپراون!

(١) خزمه‌تگوزاری شیخ عب‌دولقادی گه‌یلانی بووه‌و، هه‌ر له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ویشدا پینگه‌شتره‌وه‌و به‌په‌له‌کانی ویلايه‌ندا سه‌رکه‌وتوه. (دانه‌ر)

(٢) کیزیک بووه‌که‌به‌جوانی خۆی و قز و په‌رچه‌می به‌ناوبانگ بووه. (دانه‌ر)

ئەم درەختانە، بە ئاوازه خەمناک و ناسکەکانیان، دەلێی زایەلە‌ی "نەمری" بە گوێی ئەو مردووانەدا دەدەن کە لە گفتوگۆ و لێدوانی دنیا پراون.

"گیان" یش لەم دیمەنەوانە‌و تێگە‌یشت کە سەرجه‌می شتان، بە تەسبیح و تەهللیل و زیکرە‌و، پروویان لە درە‌و شانە‌و‌ی ناو‌ه جوانە‌کانی بە‌دیپنە‌ری مەزن کردو‌و. کەواتە ئەو دەنگانە‌ی لێیان دە‌بیسترت دەنگ و زایە‌لە‌ی لا‌ل‌انە‌و‌ه‌ کانیانە.

"دل" یش، لە ناو‌ه‌ندی هۆ‌ن‌نە‌و‌ه بەرز و بلندە‌کە‌ی ئەم ئی‌ع‌ج‌ازە‌ ناوازه‌یە‌دا، نە‌ه‌ینی "تە‌وحید" لە‌سەر رو‌خ‌ساری ئەو درەختانە‌دا دە‌خو‌ن‌ن‌یت‌ه‌و‌ه، کە دە‌لێی هە‌ریه‌ کە‌یان ئایە‌ت‌یک‌ی بە‌رجه‌ستە‌ی قورئانی پ‌ی‌رۆ‌زن..

واتە: هێندە پ‌ن‌س‌ای دەر‌اسا و.. سنە‌تی ناوازه و.. ئی‌ع‌ج‌ازی حیکمە‌ت لە بە‌دیپن‌انی هە‌ریه‌ کە‌یاندا دە‌بین‌یت کە ئە‌گەر سەرجه‌م هۆ‌کارە‌کانی گە‌ردوون کۆ‌بنە‌و‌ه و خا‌و‌ه‌ن و ی‌ست و ئی‌ختیار و تواناش بن، ئنجا ناتوانن لا‌س‌ایان بکە‌نە‌و‌ه و هاو‌پن‌ه‌یان بە‌دی‌ب‌ه‌نن! "دەر‌وون" یش کە هە‌موو جارێک ئە‌م بارو‌دۆ‌خ‌ه لە درەختە‌کاندا دە‌بین‌یت، "بو‌ن‌ه‌و‌ه" وا د‌یت‌ه پ‌ش‌چاوی کە لە بە‌ر‌دە‌م تە‌و‌ژمی گ‌ی‌ژاوی بە‌خو‌ر‌پ‌ه‌می زە‌مان و جودا‌ی‌یدا تە‌پاوتلی پ‌ن‌ کە‌وت‌ب‌یت!

بۆ‌یه، لە‌تاوا، کە‌وتە‌ گە‌ران و پ‌ش‌ک‌ن‌ و.. خو‌لی‌س‌ای دۆ‌ز‌ن‌ه‌و‌ه‌ی چ‌ی‌ژ‌ن‌یک‌ی نە‌پ‌را‌و‌ه‌ی هە‌م‌یشە‌یی کە‌وتە‌ سەر، تالە ئە‌نج‌ام‌دا ئە‌م واتایە‌ی پ‌ن‌ را‌گە‌یه‌ن‌را کە:
"بە‌ واز‌ه‌ین‌انت لە‌ دنیا‌پەرستی، مانە‌و‌ه‌ت دە‌ست‌گیر دە‌ب‌یت!"
"عە‌قل" یش ر‌ن‌ک‌و‌پ‌ن‌یک‌ی بە‌دیپ‌ه‌ات‌ن و.. نە‌خ‌ش و ن‌ی‌گ‌اری حیکمە‌ت و.. گە‌نج‌ینە‌کانی چە‌ندە‌ها نە‌ه‌ینی مە‌زنی لە‌ تو‌ی:

ئە‌م دە‌نگە‌ ناسک و ئارامانە‌ی درەختە‌کان و سەرجه‌می ز‌ین‌دە‌و‌ه‌ر‌ان و.. ئاورنگی پرو‌ه‌ کە‌ وردیلە‌کان و.. شنه‌ی سرو‌ه‌ی هە‌وا ف‌ین‌کە‌کاندا.. بە‌دی کرد!

لە‌و‌ه‌ش ت‌ی‌گە‌یشت کە هەرچی شت هە‌یه، بە‌ چە‌ند‌ین لایە‌ن و پرو، تە‌س‌بی‌حاتی خو‌ی بۆ بە‌دیپ‌نە‌ری مە‌زنی را‌دە‌گە‌یه‌ن‌ت!

سە‌ب‌ارە‌ت بە "ئارە‌زووی دەر‌وون" یش، ئە‌وا چ‌ی‌ژ‌ن‌یک‌ی هێندە ناسک لە‌ خ‌شە‌ی گە‌لا‌کان و هە‌ل‌کردنی سرو‌ه‌ ن‌ی‌انە‌کانە‌و‌ه هە‌ست پ‌ن‌ دە‌کات کە سەر‌تا‌پ‌ای چ‌ی‌ژ‌ه‌ مە‌ج‌ازی‌یه‌کانی لە‌ ب‌یر دە‌باتە‌و‌ه، تە‌ن‌انە‌ت هێندە تام و چ‌ی‌ژ‌ لە‌و د‌یم‌نە‌ وە‌ر‌دە‌گ‌رت‌ت کە پ‌ر بە

دلّ حەز دە کات دەست لەو تام و چێژە مەجازی‌یانە هەلبگریت - کە گەوهەری ژبانی ئەون - و لە پیناوی ئەو چێژە حەقیقی‌یانە دا. بگریت و بتوێتەو!

"گەندێشە"ی مرۆفیش، ئەم درمەنە‌ی وا دیتە بەرچاو کە وەك بلینی مەلائیکە تانی سەرپەرشتیکاری ئەم درەختانە، رۆشتبە ناو قەد و رەگە کانیاو و پۆشاکێ لق و پەلە قامیشی بە جۆراو جۆرە کانی ئەوانیان پۆشیبیت! دەلیتی پادشای ئەزەل لە گەل ئاوازی سەدان شمشال و لە ناوەندی نمایشینکی بەسام و شکۆدا جەستە‌ی ئەم درەختانە‌ی بە بەری ئەوان پۆشیو! تا کو درەختە کان بە هەست و شعورێکی تەواو - نەك لە شیوە‌ی چەند جەستە‌ی کێ رەقی بێ گیان و بێ هەستدا - شوکرانە و منەتباری خۆیان پێشکەشی خوای میهرەبان بکەن!

ئەو شمشالانە، چەند ئاوازیکی هیندە ناسک و ینگەرد و کاریگەر دەر دە کەن دەلیتی سیمفۆنیایەکی ئاسمانین و لە مۆسیقایەکی بلند و بەرزووە دەرچوون! ئەو تەبیری مرۆف هەتا گوێیان لێ رابگریت هەر گیز سکالای جوداییان لێ نابیستیت، وەك ئەو نالە‌ی جودایە‌ی کە سەر جەمی عاشقان، لە پێشەنگیانەو "مەولانای رۆمی" لێیان دەبیستن^(۱) ..

بە لکو چەندەها جۆری شوکر و ستایشی نەعمەت بە خشی میهرەبانان لێ دەبیستیت کە پێشکەشی خواوەندی "حی" و "قیوم" ی دە کەن!

لە کاتی کدا کە درەختە کان بوون بە جەستە‌ی فریشتە‌ی سەرپەرشتیکاریان، گەلاکانیشیان وەك "زمان"یان لێ هات و، تەنها بە هەلکردنی سروە‌یەکی ناسک، بە هەزاران زمان، زیگری: "هو.. هو"یان دووپات دە کردەو و.. بە "ژیان"ە کە شیان سلاوی خۆیان بۆ بەدیھێنەری "حی" و "قیوم" راگەیانند.

چونکە سەرانسەری بوونەوهران لە ناوەندی ئەلقە‌یەکی مەزنی زیکردا کار دە کەن و پێکەو و بە یەك دەنگ دەلێن: "لا إله إلا هو".

هەریە کە شیان، بە زمانی توانست و لیھاتنی سروشتی خۆی، لە دەرگانی گەنجینە‌ی میهرەبانی خوای گەورەدا، دەستە کانی هەلپێو و، بە دووپات کردنەو‌ی

(۱) نامازە بە بۆ یە کەم بەیتی "مەسنەوی مەعنەوی"ی مەولانا جەلالەددینی رۆمی، کە دەلێت: بشنو از نی چون حکایت می کند از جداییها شکایت می کند. (وەرگێز)

"یا حق" داوای مافی ژیان ده کات و.. به زمانی: "به‌ده‌سته‌یانی ئه‌و ژیان‌ه‌ش" هه‌موویان زیگیری ناوی: "یا حی" به‌برده‌وامی ده‌تینه‌وه^(۱)!

□ نامه‌یه‌ک که ئه‌ستیره‌کان ده‌دوینیت!

(جاریکیان له‌سه‌ر لوتکه‌یه‌ک له‌لوتکه‌کانی چپای "چام" وه‌له‌ئارامیی شه‌ودا سه‌یری پرووی گه‌شی ئاسمانم ده‌کرد. کتوپر ئه‌م پرگانه‌ی خواره‌وه‌ بۆ دلم هاتن. وه‌ک بلتی ئه‌ندیشه‌م گوئی له‌و گوفتاران‌ه‌ بووینت که ئه‌ستیره‌کان به‌زمانی حال ده‌ریانده‌بری! ئنجا له‌بهر نه‌شاره‌زاییم له‌پرساکانی شیعر نووسیندا، ئه‌و واتایانه‌م چۆن به‌دلدا هات هه‌روه‌هاش نووسیمنه‌وه:

گوئی بۆ وتاری به‌تام و شیرینی ئه‌ستیره‌کان رابگره‌..

با بزانیته‌ که مۆری حیکه‌متی نه‌خشای سهر روخساری "بوون" چپی بریار داوه!
ده‌بینیت هه‌موویان پیکه‌وه له‌سه‌ر زمانی "حق" ده‌دوین و، به‌یه‌ک ده‌نگ ده‌لین:
ئیمه‌ به‌لگه‌ی پروونی دره‌خشانی له‌سه‌ر سام و هه‌یه‌تی خواوه‌ندی به‌توانای شکۆمه‌ند.

ئیمه‌ شایه‌تی راستین له‌سه‌ر "بوون" و "ته‌نیایی" و "توانست" ی به‌دیینه‌ری مه‌زن.
به‌چه‌شنی مه‌لاییکه‌ت، ته‌ماشای ئه‌و موعجیزاته‌ خنجیله‌ و ناسکۆلانه‌ ده‌که‌ین که پرووی زه‌ویان ئارایشته‌ داوه.

ئیمه‌ هه‌زاران چاوی بینهرین که له‌ ئاسمانه‌وه به‌سه‌ر پرووی زه‌ویدا ده‌روانین و، سه‌یری به‌هه‌شت ده‌که‌ین^(۲).

(۱) وته‌کان، مه‌قامی دووه‌می وته‌ی حه‌فده‌هه‌م، ل: ۳۰۹-۳۱۳.

(۲) واته: پرووی زه‌وی شه‌تلگه‌ی به‌هه‌شته، موعجیزاتی بێ سنووری توانستی خوای گه‌وره‌ی تیدا پێش چاو ده‌خړیت. جا هه‌روه‌ک مه‌لاییکه‌تانی ناو جیهانی ئاسمانه‌کان ته‌ماشای گۆی زه‌وی ده‌که‌ن و ئه‌و موعجیزاتانه‌ی تیدا ده‌بینن، ئه‌و ئه‌ستیرانه‌ش، که وه‌ک چاوی ئاسمانه‌کان وان، به‌هه‌مان جۆرن، چونکه‌ به‌چه‌شنی مه‌لاییکه‌تان ته‌ماشای به‌دیها‌تووه ناسکۆله‌کانی گۆی زه‌وی ده‌که‌ن و، له‌هه‌مان کاتدا بۆ جیهانی به‌هه‌شتیش ده‌روانن و، کاره‌ ده‌راسا و کاتی به‌کانی ئیره له‌شپوه‌ باقی و هه‌میشه‌یه‌کانی ئه‌ویدا ده‌بینن. واته ئه‌و ئه‌ستیرانه له‌و کاتدا که ته‌ماشای گۆی زه‌وی ده‌که‌ن، به‌روانینیکی تر، ئاورپیش له‌به‌هه‌شت ده‌ده‌نه‌وه، واته‌ چاویان له‌هه‌ردوو جیهانه‌که‌یه. (دانه‌ر)

هه‌زاران به‌ری ره‌نگینی دره‌ختی به‌دیها‌تووانین، که ده‌ستی دانستی خواوه‌ندی شکۆمه‌ند و خواوه‌نی جوانی به‌ئاسمان و لق و په‌له‌کانی پښی کاکیشاندا هه‌لی و اسیوین. ئیمه بریتین له‌چهند مزگه‌وت و خانه و لانه‌یه‌کی گه‌رۆک و بلندو، چهند گلۆپینکی پرووناکی به‌خش و، چنده‌ها که‌شتی و فرۆکه‌ی گه‌وره بۆ ئاسمان نشینان. ئیمه موعجیزه‌ی توانستی به‌توانایه‌کی خاوه‌ن که‌مال و.. کاری ده‌راسای سنعه‌تی دانایه‌کی شکۆمه‌ندین..

دانایی نایاب و.. به‌دیها‌تووانی گه‌وره و گرنگ و.. چنده‌ها جیهانی پرووناکیمان له‌ئامیز گرتوه!

بهم جۆره‌ ده‌رکه‌وت که ئیمه به‌هه‌زار و یه‌ک زمان، هه‌زار و یه‌ک به‌لگه‌ به‌رچاو ده‌خه‌ین و، ده‌یانده‌ین به‌گوڤی که‌سانیکدا که‌مرۆفی راسته‌قینه‌ن.

ده‌ک چاوی بابای مولحید کوڤر بیت، که‌ پرووی پرووناکی ئیمه‌ نایبیت و، گوفتاره‌ پروون و ره‌وانه‌ کاتمان نایبیت!

ئیمه‌ چهند به‌لگه‌یه‌کی راست و ره‌واین که "حه‌ق" له‌سه‌ر زارمان ده‌ده‌چیت. سکه و مۆزی هه‌موومان هه‌ریه‌کیکه و.. تیکه‌را ته‌سیب‌حات گوزار و به‌نده‌ی به‌روه‌ردگارمانین و له‌ژیر فرمانی ئه‌وداین.

ئیمه‌ به‌ده‌م جه‌زه‌ی خۆشه‌ویستی خوای گه‌وره‌وه، یادى ئه‌و ده‌که‌ین و، هاوبه‌شی ئه‌لقه‌ی زیکری پښی کاکیشانین^(۱)!

□ "دره‌ختی په‌لک" وه‌ک نمونه‌یه‌ک

(ماده‌م بوونه‌وه‌ران له‌ حوکمی دره‌ختدان، ئه‌وا ده‌گوڤجی بۆ مه‌به‌ستی ده‌رخستنی راستی‌یه‌کانی بوونه‌وه‌ران، "دره‌خت" به‌نمونه‌ به‌ئینه‌وه‌.

وا دره‌ختی ئه‌م په‌لکه‌ زه‌به‌لاحه‌ی به‌رده‌م ژوره‌که‌مان، به‌سیفه‌تی ئه‌وه‌ی نمونه‌یه‌کی پوخت و بچووکی بوونه‌وه‌رانه، به‌نمونه‌ ده‌هیننه‌وه‌ و، به‌هۆیه‌وه‌ دره‌وشانه‌وه‌ی "ته‌نیایی" خوای گه‌وره‌ له‌ بوونه‌وه‌ردا، بهم جۆره‌ی خواره‌وه‌، پروون ده‌که‌ینه‌وه‌:

(۱) ته‌کان، مه‌قامی دروه‌می وته‌ی حه‌فده‌هه‌م، ل: ۳۱۴-۳۱۵.

ئەم درەختە - بە لای کەمەو - دە ھەزار بەر و، ھەموو یە کێکیش لەو بەرانە - بە لای کەمەو - سەدان تۆوی بالدارى ھەبە. واتە ھەموو یە کێک لەو دە ھەزار بەر و ملیۆن تۆو لە یەك کاتدا کارى بەدیھێنان و وردە کارى یان تێدا ئەنجام دەدرێت. لە کاتی کەدا "ھەوینی ژیان" لەناو تۆو ئەسلى یە کەى ئەم درەختە و لە ڕەگ و قەدە کانیدایە و، شتیکی دەستیشان کراوە و، لە درەوشانەوێ و یستی خواوہیە و، ناو کێکە لە "ئەمر" ی پەرورەدگار. ھەر بەم درەوشانەوێ جوژنی یەش مەرکەزى یەتى یاساکانى دروستبوونی درەخت پێکدێت، کە لە سەرەتای ھەموو پەل و لەناو گشت "بەر" و تەنیشتى ھەموو "تۆو" ی کەدان، بە چەشنى کە ئەم یاسایانە ھىچ بەشنىکی درەختە کە بە ناتەواوی ناھیلئەو و ھىچ شتیکی ڕییان لى ناگرێت.

پاشان ئەم تەنھا درەوشانەوہیە "ویست" ی خواىی و "ئەمر" ی پەرورەدگارى، بە وینەى پروناکى و گەرمى و ھەوا، بلاو ناڤتەوہ. چونکە لەو ماوہ دوورانەى نیوان ئەو شوینانەى بۆیان دەروات و ئەو بەدیھاتوہ جوژاو جوژرانەى بەدییان دەھینیت، ھىچ ئاسەوارىک بەجى ناھیلئیت، تەنانت ھەر ئاسەوارىشى دەرناکەوێت. چونکە ئەگەر ئەو درەوشانەوہیە بە بلاو بوونەوہ بوایە، شوینەوارە کەى دەردە کەوت. بەلکۆ بى بلاو بوونەوہ و لەت بوون، لە تەنیشتى ھەموو بەشنىکی ئەو بەدیھاتوہ، ئامادەى و، ئەم کارە ھەمەکى یانەش دژ و پێچەوانەى "زاتیبەت" و "تەنایى" ی ئەو نین..

لەبەر ئەو، دەتوانرێت بوتریت:

ئەو درەوشانەوہیە و یستی خواى گەورە و، ئەو یاسا ئەمرى یە و، ئەو ھەوینی ژیانە، لە تەنیشتى ھەموو جوژنیکی بەدیھاتوہ کەدا ئامادەى و ھەرگیز بە جىگایە کەوہ نەبەستراوہ^(۱).

سەرھەلدانى پەيامەکانى نوور

□ بەھرەمەندبوون بە ھەردوو ناوى جوانى: "الرحيم" و "الحکيم"
(من ئیستا لەسەر چلەپۆپەى درەختىکى گەورە و بەرزى سنەو بەردام کە بەسەر
یە کێک لە لوتکە بلندەکانى چىای "چام" ھوہیە..

(۱) وتەکان، ھەلوئىستى دووھەمى وتەى سى و دووھەم، ل: ۹۱۴.

له پراستیدا من له مرؤف بیزار بووم و، پتر دلم به ئازهل و گیانله به‌ران ده‌کریته‌وه!
خۆ هه‌ر کات حه‌زم لێ بێت له‌ گه‌ل خه‌لکی دابنیشم و گفتوگۆیان ئاراسته‌ بکه‌م،
ئه‌وا به‌ ئه‌ندیشه‌ و داده‌نیم که ئیوه‌م لێ نزیکن و له‌ گه‌لتان ده‌دویم، تا به‌م شیوه‌یه
دلته‌وایی به‌ خۆم بیه‌خشم!

گه‌ر هه‌یج رینگریک نه‌یه‌ته‌ پیش، نیازم وایه‌ یه‌ك دوو مانگ لی‌ره‌دا به‌ ته‌نیایی بمینمه‌وه.
جا هه‌ر کات هاتم بۆ "بارلا" ئه‌وا به‌پیی خواست و ئاره‌زووی خۆتان به‌ دوا‌ی
هۆکارێکی چاوپێکه‌وتن و گفتوگۆدا ده‌گه‌رین.

به‌ پراستی من له‌ ئیوه‌ زیاتر تاسه‌مه‌ند و موشتاقی بارلام!
وا ئیستاش ئه‌و و اتایانه‌تان بۆ ده‌نوسم که له‌ سه‌ر ئه‌م دره‌ختی سنه‌وبه‌ره‌ به‌ دلدا
هاتن:

یه‌ که‌میان: خاتیره‌یه‌کی تا پراده‌یه‌ك تایبه‌تی‌یه‌، چونکه‌ یه‌ کینکه‌ له‌ نه‌ینی‌یه‌ کام، به‌لام ئیوه‌
که‌سانیک نین که نه‌ینیتان لێ بشارریته‌وه. ئه‌ویش بریتی‌یه‌ له‌وه‌ی که‌:

هه‌روه‌ك به‌شیکێ ئه‌هلی حه‌قیقه‌ت نووره‌کانی ناوی جوانی "الودود"ی خورای
گه‌وره‌یان ده‌ست که‌وتوه‌ و، له‌ په‌نجه‌ره‌کانی بوونه‌وه‌ران و له‌ پنی دره‌وشانه‌وه‌کان و
پله‌ی هه‌ره‌ به‌رزی ئه‌و ناوه‌وه‌، روانیویانه‌ته‌ خواوه‌ندی "واجب الوجود" ..

ئهم براهه‌شتان که هه‌ر هه‌یج نی‌یه‌ و له‌ گه‌ل هه‌یج شتی‌کدا ناوانا بریت (مه‌به‌ستی خۆیه‌تی)
له‌و کاته‌دا که‌ ته‌نها خه‌مه‌تی قورئانی پی‌رۆز ده‌کات و خه‌ریکی بانگی خه‌لکی‌یه‌ بۆ ئه‌و
گه‌نجینه‌ بێ کۆتاییانه‌ی قورئان، وه‌سفیکێ پنی به‌خه‌شراوه‌ که به‌هۆیه‌وه‌ له‌ نووره‌کانی
ناوی جوانی "الرحیم" و "الحکیم"ی خورای گه‌وره‌ به‌هه‌مه‌ند ده‌بیت!

جا سه‌رجه‌می "وته‌کان" چهند دره‌وشانه‌وه‌یه‌کی ئه‌و به‌هه‌مه‌ندی‌یه‌ن!
له‌ خورای گه‌وره‌ ئومیده‌وارین که "وته‌کان" به‌هه‌مه‌ندی ناوه‌رۆکی ئه‌م ئایه‌ته‌ پی‌رۆزه
بکات که ده‌فه‌رموی:

﴿وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ (البقرة: ۲۶۹) ..^(۱)

(۱) مه‌کتووبات، مه‌کتووبی چواره‌م، ل: ۲۸-۲۹.

□ دانانی په‌یامی حه‌شر^(۱)

پروژیکیان له‌و کاته‌دا که ماموستا نورسی له‌سهر لیواری ئارام و قه‌شه‌نگی ده‌ریاچه‌ی "ئه‌گری‌دیر" هاتو‌چۆی ده‌کرد و سه‌رنجی له‌ ئاوه‌ شینه‌که‌ی و قه‌دپالی سه‌وزی چیاکانی ده‌ورو به‌ری ده‌دا و، بیری له‌ مه‌سه‌له‌ی زیندوبونه‌وی دوا‌ی مردن و پروژی قیامت ده‌کرده‌وه، که ئه‌و ده‌مه‌ له‌ لایه‌ن فه‌رمانگه‌ ئیلحادی به‌کانه‌وه به‌ خورافه‌ت و ئه‌فسانه‌یه‌کی ئه‌وتو وینا ده‌کرا که هیچ پالپشتیکی له‌ به‌لگه‌ی عه‌قلی و زانستی نه‌بی‌ت..

له‌و کاته‌دا، به‌ده‌م هاتو‌چۆ کردنه‌وه له‌ لیواری ده‌ریا که و، له‌ هه‌لچوون و قولپدانیکی گه‌وره‌ی پو‌حیدا، نزیکه‌ی چل جار ئایه‌تی پیروزی: ﴿فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَخِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الروم: ۵۰) له‌ شادمانی به‌کی قوولی پو‌حیدا دووپات کرده‌وه. که ئه‌وه‌ش ده‌روونی ئه‌وی له‌ واتا‌کانی ئه‌م ئایه‌ته‌ لیوانلیو کرد، ئنجا ئه‌و واتایانه‌ی به‌سه‌ر یه‌کیک له‌ هاو‌پرسیانیدا خوینده‌وه هه‌تا بی‌نووسینه‌وه. به‌م جۆره "په‌یامی حه‌شر" هاته‌ کایه‌وه، که یه‌که‌م په‌یامی نووره^(۲).

(هه‌موو یه‌کیک له‌و راستی‌یانه‌ی و ته‌ی ده‌هه‌م "په‌یامی حه‌شر" له‌ یه‌که‌ کاتدا سنی شت ده‌چه‌سپینیت: بوونی خواوه‌ندی "واجب الوجود" و.. ناوه‌کانی و.. سیفه‌ته‌کانی. ئنجا مه‌سه‌له‌ی حه‌شر له‌سه‌ر ئه‌و شته‌ بنه‌ره‌تی یانه‌ بنیات ده‌نیت و ده‌یچه‌سپینیت. ئیتر هه‌موو که‌سیک، هه‌ر له‌ سه‌ر سه‌خت‌ترین مونکیره‌وه تا دامه‌زراوترین ئیماندار، ده‌توانیت به‌شی خۆی له‌ هه‌موو یه‌کیکی ئه‌و راستی‌یانه‌ وه‌ربگری‌ت.

چونکه‌ ئه‌و راستی‌یانه‌ سه‌رنجه‌کان بۆ لای بوونه‌وه‌ران و ئاسه‌واره‌کان پاده‌کیشن و ده‌لتین: چه‌ند کاریکی رینکوپینک له‌م بوونه‌وه‌رانه‌دا به‌دی ده‌کریت.. کاری رینکوپینکیش هه‌ر گیز بێ بکه‌ر ناییت، که‌واته‌ بکه‌ریکیان هه‌یه. ماده‌م ئه‌م بکه‌ره‌ش کاره‌کانی به‌ رینکوپینکی و رپسا ئه‌نجام ده‌دات، ئه‌وا ده‌بێ "دانا" و "دادگه‌ر" بی‌ت. خۆ ماده‌م دانایه

(۱) دانراوه‌کاتی تری له‌ "بارلا":

۱. ته‌کان (هه‌مووی)

۲. مه‌کتوبات (هه‌مووی)

۳. بریسه‌که‌کان (زۆربه‌ی) دوا‌یی له‌ ئیسه‌پارته‌ له‌ ماوه‌ی هه‌شت مانگدا ته‌واوی کرد.

ئەوا کاری بیهووده و هه‌ر مه‌که‌ی ناکات. ئنجا مادهم کاره‌کانی به‌دادگه‌ری جینه‌جی ده‌کات ئەوا مافه‌کان به‌زایه‌نادات.. که‌واته‌ده‌بی مه‌حشر و دادگایه‌کی یه‌کجار گه‌وره‌به‌رپا بیئت..

راستی‌یه‌کانی وت‌یه‌ده‌هم به‌م چه‌شنه‌ده‌رۆن و، پۆشاک‌کی ئەم شینوه‌زنجیره‌یه‌یه‌ده‌پۆشن و، هه‌رسێ ده‌عواکه‌به‌یه‌که‌وه‌ده‌چه‌سپینن. به‌لام له‌بهر ئەوه‌ی به‌پوختی هینراون، ئەوا پروانینی سه‌رپینی و ساکارانه‌ناتوانیئت له‌یه‌کیان جیا بکاته‌وه. ده‌بی بیشزانین که‌هه‌ریه‌ک له‌و راستی‌یانه‌له‌چه‌ند په‌یامیکی تر و له‌وته‌کاندا به‌روو نکرده‌وه‌یه‌کی تیر و ته‌سه‌ل درێزه‌یان پێ دراوه^(۱).

(ئهم په‌یامه‌به‌لایه‌کی گه‌وره‌ی گه‌یراه‌یه‌دواوه. چونکه‌به‌هزی ئەو ئازاوه‌گه‌ی و پشیوی‌یه‌ی که‌هزره‌زاله‌کان ناپانه‌وه‌و، به‌هزی له‌رزه‌پێ خسته‌کانی جه‌نگی جیهانی‌یه‌وه، ئەو مونا‌فیکانه‌ی که‌ئینکاری "حه‌شر" ده‌که‌ن هه‌لیان بۆ ره‌خسا که‌بیره‌ژه‌راوی‌یه‌کانی خۆیان له‌زۆر شویندا بلاو بکه‌نه‌وه. جا کاتی "وته‌ی ده‌هم - په‌یامی حه‌شر" ده‌رکه‌وت، هه‌زار نوسخه‌ی لێ چاپ کراو، له‌شوینه‌جیا جیاکاندا بلاو کرایه‌وه‌و، هه‌ر که‌سێ ده‌ستی که‌وت به‌حه‌ز و په‌رۆشی‌یه‌وه‌خویندی‌یه‌وه. ئیتر به‌پشتیوانیی خوای گه‌وره‌، پشتی کوفری شکاند و زمانی ئەوانه‌شی لال کرد^(۲)!

له‌گه‌ڵ ئەوه‌شدا (ئهم په‌یامه‌- وت‌یه‌ده‌هم - هیشتا پله‌و پایه‌ی شایانی خۆی نه‌دراوه‌تی. من هه‌ر خۆم نزیکه‌ی په‌نجا جار خویندوومه‌ته‌وه‌و، له‌هه‌موو خویندنه‌وه‌یه‌کدا تاملکی نوێم چه‌شتووه‌و، هه‌ستم کردووه‌که‌پێوستم به‌خویندنه‌وه‌یه‌کی نوێی تر هه‌یه‌! که‌چی هه‌ندی که‌س په‌ی به‌م گه‌نگی‌یه‌ نه‌بردووه‌و به‌چاوی په‌یامه‌زانستی‌یه‌کانی تر ده‌روانیته‌ئهم چه‌شنه‌په‌یامانه‌و، ته‌نها یه‌ک جار ده‌بخوینیته‌وه‌و جاریکی تر به‌سه‌ری ناکاته‌وه.

له‌راستیدا ئەم په‌یامه‌یه‌که‌که‌له‌و زانسته‌ئیمانی‌یانه‌ی که‌پێوستیی مرۆف پێیان وه‌ک خواردنی نان وایه‌، پێوستی‌یه‌کی رۆژانه‌یه‌و هه‌میشه‌نوێ و دووبات ده‌بیته‌وه^(۳).

(۱) پاشبه‌نده‌کان، پاشبه‌ندی بارلا، ل: ۹۷-۹۸.

(۲) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی هه‌شته‌م.

(۳) پاشبه‌نده‌کان، پاشبه‌ندی بارلا، ل: ۱۰۴.

□ ناوی "په‌یامه‌کانی نور"

(قه‌ده‌ری خوای گه‌وره به "نه‌فی کردن" له‌م شماره‌وه بۆ‌ئو‌شار ده‌یگواستمه‌وه. ئا له‌م کاته‌دا چه‌نده‌ها و ته‌ی مه‌زن که له‌ ریژنه‌ی قورئانی پیروزه‌وه هه‌لقولا بوون، له‌ ناخی دلمه‌وه سه‌ریان هه‌لدا و، منیش بۆ‌ئو که‌سانه‌ی که له‌ نزیکمه‌دا بوون، ده‌موتن و ته‌وانیش بۆیان ده‌نووسیمه‌وه و، بوون به‌و نامیلکانه‌ی که ناوی "په‌یامه‌کانی نور" م‌لسی نان.

ئهم ناوه‌ش له‌ قوولایی دلمه‌وه هه‌لقولاوه، چونکه ئه‌و په‌یامانه به‌ راستی له‌ نووری قورئانی پیروزه‌وه دره‌وشاونه‌ته‌وه. له‌ قه‌ناعت و دلتیاییه‌کی ته‌واویشدام که ئهم په‌یامانه زاده‌ی "بیر"ی من نین، به‌لکو ئیله‌هامیکی خوایین له‌ نووری قورئانی پیروزه‌وه به‌سه‌ر دلمه‌دا پزاون..

له‌به‌ر ئه‌وه، پیروزباییم ئاراسته‌ی هه‌موو ئه‌و که‌سانه کرد که په‌یامه‌کانیان بۆ ده‌نووسیمه‌وه، چونکه من دلتیام که جگه له‌م ری‌یه‌هیج ری‌نگایه‌کی تر له‌ ئارادا نی‌یه بۆ پاراستنی ئیمانی موسلمانان و، پیم وایه که هه‌رگیز نابن ئه‌و ریژنه‌ی قورئانی پیروز له‌ هیج که‌سیک قه‌ده‌غه بکری‌ن و بشارینه‌وه. پاشان ده‌ستانی خاوی‌ن و دلسۆز بۆ نووسینه‌وه‌یان و بلاو کردنه‌وه‌یان که‌وته کار..

ئیت منیش دلتیا بووم که ئهم لیپرا‌نه‌ی ئه‌وان رامکردنیکی په‌روه‌ردگار و هاندانینکی خواییه تاکو ئیمانی که‌سانی تر بیاریزی‌ن و، هیج که‌سیک نه‌توانیت ری له‌م رامکردن و هاندانه خواییه بگری‌ت. له‌مه‌شه‌وه هه‌ستم کرد به‌ فه‌رمانی ئایینه‌که‌م گه‌لسی پیویسته‌هانی گشت ئه‌و که‌سانه بدریت که له‌م ری‌یه‌دا کار ده‌که‌ن^(۱).

(په‌یامه‌کان" که بریتین له‌ سی و سی و ته" و سی و سی و سی و سی و یه‌ک "بریسکه" و سیازده "تیشک"، له‌به‌ر ئه‌وه ناو‌نراون به‌ "په‌یامه‌کانی نور" چونکه وشه‌ی "نور" له‌ هه‌موو شوئینیکدا و به‌ دریزایی ژیا‌نم رووبه‌رووم بووه‌ته‌وه، که ئه‌مانه هه‌ندیکیانن:

گونه‌که‌م ناوی "نورس" ه..

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۷۰۵-۷۰۶.

دایكى خوالىخۇشبووم ناوى "نووریه"یە..
 مامۆستا كەم لە تەریقەتى نەقشبنەیدا ناوى "سەید نوور محەممەد"ە..
 یە كیك لە مامۆستا كاتم لە تەریقەتى قادریدا ناوى "نورەدین"ە..
 یە كیك لە مامۆستا كاتم لە قورئاندا ناوى "نوورى"یە..
 زۆربەى ئەو قوتابیانەى لە گەلمدا دەمىنەو وە ناوى "نور"یان پىوہیە..
 زۆربەى ئەو شتەى كىبە كاتم روون و پرووناك دە كاتەو، ئومونەھىنانەو و
 نوورانى یە كانن..

ئەو یە كەم ئایەتەى قورئانى پىرۆز كە "زىرى" و "دل" م پرووناك دە كاتەو و "بىر"یشم
 بەخۆیەو و سەرقال دە كات، بریتى یە لە ئایەتى:

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكُوتٍ﴾ (النور: ۳۵) ..

زۆربەى جار گىر و گرتە كاتم لە بارەى حەقىقەتە خویبە كانەو، ناوى جوانى
 "النور"ى خواى گەرە بۆم شى دە كاتەو..

ئىجا لە بەر ئەو یە زۆر موشتاقى قورئانم و خزمەتە كەشم تەنھا بۆ قورئانە، ئەو
 پىشەواى تايبەتیم حەزەرەتى "عثمان ذوالنورین"ە، خواى لى رازى بىت^(۱)!

□ چاودىزى خواى و كەرامەتى قورئان

(ئەى برايانى ئاخىرەتم و دوو قوتابى یە جىددى یە كاتم؛ بەرپازان: "خەسرەو"^(۲) و
 "رەئفەت"^(۳)!

(۱) پاشبەندە كان، پاشبەندى بارلا، ل: ۹۴-۹۵.

(۲) خەسرەو سالى (۱۸۹۹) لە ئىسپارتە لەدايك بوو و سالى (۱۹۷۷ز) یش لە ئەستەمبول كۆچى دواى
 كردوو. لە پىشەنگى ئەو كەسانەو بوو كە لە ناخۆشترىن و سەختترىن بارودۆخدا سەدان پەيامیان
 نووسىوئەو و بلاويان كردووئەو. زۆربەى ژيانى خۆى لە گەل مامۆستا كەیدا لە بەندىخانە كانى "ئەسكى
 شەھر" و "دەنیزلى" و "ئافىيون"دا بەسەر بردوو، بە فرمان و رىئامى مامۆستا نوورسىش موصلەفەنگى بۆ
 دەرختنى ئىعجازى لەمەر تەوافوقى جوانى "لەفظى جەلالە"ى ناو یە كە بەسە كى لا پەرە كانى قورئانى پىرۆز،
 نووسىوئەو. خواى گەرە لى خۆش بىت.

(۳) رەئفەت باروودچى (۱۸۸۶-۱۹۷۵ز) عەمىلدىكى خانەنشینە و لە بارلادا پەيوەندى بە مامۆستا
 نوورسى پەيوە ھەبوو، لە بەندىخانە كانى "ئەسكى شەھر سالى ۱۹۳۵" و "دەنیزلى ۱۹۴۳" و "ئافىيون
 ۱۹۴۸" لە گەل مامۆستا نوورسىدا بەند كراو. لە وانەوتنەو و فێركارى قورئانى پىرۆزدا گەلسى شارەزا
 بوو. پاشان لە مزگەوتىكى ئەستەمبولدا و ھەتا كانى لە دنیا دەرچوونى پىشتوێژ بوو. خواى گەرە لى
 خۆش بىت.

ئیمه هه‌ستمان به سنی کهرامه‌تی قورئانی ده کرد له کۆمه‌له په‌یامی "وته‌کان" دا، که له رپۆنه‌ی نووره‌کانی قورئانی پیرۆزه‌وه سه‌رچاوه‌یان گرتووه..

که‌چی ئیوه، به‌هیممه‌ت و شه‌وق و تیکۆشانی خۆتان، کهرامه‌تیک‌ی تری چواره‌متان خسته‌سه‌ر ئه‌و سیانه. سنی کهرامه‌ته‌ زانراوه‌ که بریتین له‌مانه‌ی خواره‌وه:

یه‌که‌م: ئاسانی و خیرایی نا‌ئاسایی له‌ دانانیاندا. ته‌نانه‌ت "مه‌کتوبی نۆزده‌هه‌م" که له‌ پینج‌به‌ش پینکه‌هاتووه، له‌ نزیکه‌ی سنی رۆژدا و هه‌ر رۆژه‌ش له‌ نزیکه‌ی چوار سه‌عاتدا، واته‌ به‌ کۆی دوازه‌ سه‌عات و له‌ نیوان چیا و دۆل و باخه‌کاندا و بی‌ئوه‌ی هه‌یج کتیبیک‌ی سه‌رچاوه‌ییمان له‌به‌ر ده‌ستدا بی‌ت، دانراوه!

"وته‌ی سی‌هه‌م" یش له‌ ده‌می نه‌خۆشی و له‌ ماوه‌ی پینج‌شه‌ش سه‌عاتدا دانراوه.
"وته‌ی بیست و هه‌شته‌م" یش، که‌ باسی به‌هه‌شت ده‌کات، به‌یه‌ک دوو سه‌عات و له‌ ناو باخه‌که‌ی "سوله‌یمان" له‌ لیواری شیوه‌که‌دا دانراوه. ته‌نانه‌ت من و توفیق و سوله‌یمان سه‌رمان له‌م خیراییه‌ سوور ده‌ما!

جا هه‌روه‌ک ئه‌م کهرامه‌ته‌ قورئانی‌یه‌ له‌ دانانیدا هه‌یه، به‌هه‌مان جۆر:
دوو هه‌م: له‌ نووسینه‌وه‌شیدا ئاسانی‌یه‌کی نا‌ئاسایی و شه‌وقیک‌ی گه‌رموگور هه‌ست بێ ده‌کریت، بێ ئه‌وه‌ی نووسه‌روه‌وه‌ که‌ی گرفتاری بیزاری بی‌ت. له‌ کاتیکدا که‌ گه‌لنی هۆکار له‌م رۆژگاره‌دا هه‌ن گیان و ژیری‌یه‌که‌ن دوو چاری بیزاری ده‌که‌ن. که‌چی هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی و ته‌یه‌ک له‌ "وته‌کان" داده‌نریت، به‌کسه‌ر له‌ گه‌لنی شوینی زۆردا له‌به‌ری ده‌نووسریته‌وه‌ و، ئه‌م کاره‌ش به‌سه‌ر گه‌لنی ئه‌رکی گرنگدا پینج‌ده‌خریت.

سنی هه‌م کهرامه‌تی قورئانی بریتی‌یه‌ له‌وه‌ی که‌: خویندنه‌وه‌شیان مرۆف بیزار ناکات، به‌تایبه‌ت گه‌ر خویننه‌ر هه‌ست بکات پتویستی پینانه. ته‌نانه‌ت هه‌تا زیاتر بخوینرینه‌وه‌، پتر چیژ و شه‌وقی خویننه‌ریش زیاد ده‌بی‌ت و لییان بیزار نابیت.

جا ئیوه‌ش - ئه‌ی هه‌ر دوو براکه‌م! - کهرامه‌تیک‌ی قورئانی چواره‌متان چه‌سه‌پاند..
ئه‌وه‌تا کاک خه‌سه‌روه‌ی برامان - که‌ خۆی به‌ ته‌مه‌ل ناو ده‌بات - له‌و کاته‌وه‌ که‌ پینج‌سال له‌مه‌وبه‌ر ناوی و ته‌کانی بیست له‌ نووسینه‌وه‌ سارد بووه‌ته‌وه‌، که‌چی وا له‌ماوه‌ی یه‌ک مانگدا به‌ نووسینیک‌ی رینگ و جوان چواره‌ده‌کتیبی نووسی‌یه‌وه‌، به‌تایبه‌ت

"مه‌کتوویی سی و سئ‌هم" که په‌یامی په‌نجه‌ره‌کانه و ریژی شایانی لئ‌ی نراوه، چونکه به جوانترین شیوه نو سراوه‌ته‌وه.

جا ئه‌م کاره که رامه‌تیک‌ی بی گومانی نه‌ئنی‌یه‌کانی قورئانه.

به‌ئنی، ئه‌م په‌یامه‌ له‌ بواری ناسینی خوای گه‌وره و ئیمان هیناندا به‌ خواوه‌ند گه‌لئ‌ی به‌هیز و دره‌خشانه، به‌لام په‌نجه‌ره‌کانی سه‌ره‌تای په‌یامه‌ که گه‌لئ‌ی کورت و پوختن، هه‌رچه‌نده ورده و رده‌ پروون ده‌بنه‌وه و پتر دره‌خشان ده‌بن. چونکه پیشه‌کی‌یه‌کانی زوربه‌ی "وته‌کان" - به‌ پیچه‌وانه‌ی کتیبه‌کانی تر - به‌ پوختی و کورتی ده‌ست پئ‌ی ده‌که‌ن، به‌لام ورده و رده‌ پروون ده‌بنه‌وه^(۱).

□ نووره‌کان مولکی قورئان

(ئه‌م قسه‌یه‌ی که سه‌باره‌ت به‌ "وته‌کان" هه‌ ده‌یکه‌م، له‌ ر‌ووی ته‌وازوعه‌وه‌ نی‌یه، به‌ئکو پروونکردنه‌وه‌ی حه‌قیقه‌ته‌:

ئو‌راستی و تایبه‌تکاری‌بانه‌ی له‌ "وته‌کان" دان، هه‌رگیزاو هه‌رگیز زاده‌ی بی‌ری من نین، به‌ئکو ته‌نها‌هی قورئانی پیروژن. چونکه ئه‌و وتانه‌ چه‌ند نینکن له‌ ئاوی زولالی قورئان، به‌ راده‌یه‌ک که‌ وته‌ی ده‌هم "په‌یامی حه‌شر" له‌ راستیدا چه‌ند دل‌ئوینکی نم‌م داتکاوی سه‌دان ئایه‌تی قورئانی پیروژه. هه‌روه‌ها په‌یامه‌کانی تریش.

جا ماده‌م خۆم ده‌زائم په‌یامه‌کانی نوور ئه‌مانه‌ن که‌ باسم کردن و، ده‌شزائم من ئه‌م ژیانه‌ به‌جئ‌ی ده‌هیل‌م و کۆچی مالتاواپی لئ‌ی ده‌که‌م، ئه‌وا نابئ‌ی شویننه‌وارنیک به‌ منی فانی‌یه‌وه‌ بیه‌سترتت که‌ دوا‌ی نه‌مانی من ئه‌و هه‌ر ده‌مینتت و له‌ناو‌ناچیتت..

هه‌روه‌ها ماده‌م گوم‌رایان و سه‌ته‌مکاران گه‌ر بیان‌ه‌وینت به‌ها و نرخی کتیبیک بشکینن که‌ به‌ که‌لکی ئه‌وان نه‌یه‌ت، ده‌چن له‌ ریژی دان‌ه‌ره‌ که‌ی داده‌گرن، ئه‌وا ده‌بئ‌ی ئه‌م په‌یامانه‌ی که‌ په‌یوه‌ندی‌یان به‌ ئه‌ستیره‌کانی ئاسمانی قورئانی پیروژه‌وه‌یه، به‌ پالپشتیکی شپ‌ری وه‌ک منه‌وه‌ نه‌به‌سترتنه‌وه‌ که‌ شایانی هه‌له‌ و که‌وتنم و، ده‌ گونجئ‌ی له‌ هه‌موو لایه‌ که‌وه‌ به‌ زوری په‌خنه‌م ئاراسته‌ بکرتت و بیان‌ووم بی‌ بگرتت.

(۱) مه‌کتووبات، مه‌کتوویی یست و هه‌شتم، ل: ۶۰۴-۶۰۵.

هه‌روه‌ها مادهم خه‌لکی و ا‌راهاتون که له هه‌لسو کهوتی دانهری کتیبدا به شوین لایه‌نه تایبه‌ته کانی کتیبه که دا ده‌گه‌رین، چونکه لایان وایه‌ئو دانهره سهرچاوه و ته‌وره‌ی خیری‌ئو کتیبه‌یه، ئه‌وا ئه‌وپه‌ری ستم کردنه له راستی و پین شیل کردنیه‌تی، گه‌ر و ا‌دابرنیت ئه‌و راستی‌یه به‌رز و گه‌وه‌ره گرانبه‌ها و به‌نرخانه تفاقی موفلیسینکی وه‌کو من بن، که ناتوانم یه‌ک له هه‌زاری ئه‌و تایبه‌تکاری یانه‌یان دهر بچهم.

له‌بهر هه‌موو ئه‌مانه، ده‌لیم: په‌یامه‌کان هی من نین و له‌بیری منه‌وه دهر نه‌چوون، به‌لکو مو‌لکی قورئانن. هه‌ر له‌بهر ئه‌وه‌شه که ناچارم جوانی‌یه کانیان باس بکه‌م، چونکه ئه‌م په‌یامانه چهند نمیکیان له تایبه‌تکاری‌یه کانی قورئانی پیروز ده‌ست که‌وتوه.

به‌لنی، ئه‌و تایبه‌تکاری یانه‌ی له هیشووی به‌له‌زه‌تی تریندا هه‌ن، و ا‌مه‌زانه هی قه‌د و په‌ل و لقی ئه‌و میوه‌یه که ئه‌و هیشووه‌ی گرتووه. منیش وه‌کو ئه‌و قه‌د و لقانه وام سه‌بارت به‌و ترین به‌له‌زه‌تانه^(۱)

(ئه‌گه‌ر من ده‌نگم به‌هه‌موو جینگایه‌کی جیهان بگه‌یشتایه، ئه‌وا به‌هه‌رچی هیژ و توانام هه‌یه ده‌موت:

"وته‌کان" تیکرا حه‌قیقه‌تن و تابلیی جوان و په‌نگینن. به‌لام له‌منه‌وه سهرچاوه‌یان نه‌گرتووه، به‌لکو چهند تیشکینکن له راستی‌یه کانی قورئانی پیروزه‌وه په‌یدا بوون و دره‌وشاونه‌توه. که‌واته جوانیی راستی‌یه کانی قورئان له‌لایه‌ن منه‌وه نی‌یه و من نه‌م‌پرازاوندووه‌ته‌وه، ته‌نانه‌ت هه‌ر نه‌شمتوانیوه جوانی‌یه که‌ی دهر بچهم، به‌لکو راستی‌یه جوانه‌کانی قورئانی پیروز، وشه و ته‌عبیره‌کانی منیان پازاندووه‌ته‌وه^(۲).

□ سه‌لمانندی راستی‌یه کانی ئیمان

(چه‌سپاندنی سهرجه‌م "راستی‌یه گرنه‌گه‌کانی ئیمان و قورئان" به‌چه‌شنینکی دره‌خشان ته‌نانه‌ت بو سهرسه‌ختترین که‌سی ملنه‌ده‌ر و سهرکش له‌لایه‌ن به‌شه‌کانی په‌یامه‌کانی نووره‌وه، له‌راستیدا ئاماژه‌یه‌کی غه‌یبیی یه‌کجار به‌هیژ و چاودیری‌یه‌کی مه‌زنی خوا‌ی گه‌وره‌یه.

(۱) مه‌کتووبات، مه‌کتووبی بیست و هه‌شتم، ل: ۶۲۲-۶۲۳.

(۲) مه‌کتووبات، مه‌کتووبی بیست و هه‌شتم، ل: ۶۲۴.

چونکه په‌پامه‌کانی نور چه‌ندین راستیی ته‌وتوی ئیمان و قورئانیان روون کردوو‌ته‌وه و چه‌سپاندوو‌ه که ته‌نانه‌ت که‌سانی یه‌کجار زیره‌کی وه‌ک "ئین سینا"ش دانیان به‌ده‌ستوه‌سانی خویاندا ناوه‌له‌ تیگه‌یشتنیدا.
ته‌وه‌تا له‌مه‌سه‌له‌ی چه‌شردا و توویه‌تی^(۱):

"مومکین نی‌یه‌به‌عقل و ژیری رپی چه‌سپاندنی چه‌ش بگریخته‌به‌ر".

که‌چی "وته‌ی ده‌هم" ته‌نانه‌ت منال و عه‌وامه‌کانیش فی‌ری چه‌ندین حقیقه‌تی ته‌وتو ده‌کات که‌ته‌وه‌فیه‌سه‌ووه‌ نه‌توانیوه‌به‌زیره‌کی خوی پیان بگات و په‌ی بیات پیان. هه‌روه‌ها ته‌وه‌مه‌سه‌لانه‌ی "قه‌ده‌ر و جوزئی ئیختیاری" که‌زانی مه‌زن "سه‌عدی ته‌فتازانی"^(۲) له‌به‌شی دوازه‌پیشه‌کی یه‌که‌ی کتیبی "التلویح" دا به‌په‌نجا لاپه‌ره‌ئینجا توانیوه‌تی شیتته‌لی بکاته‌وه و ته‌نهما بۆ زانا تایه‌مه‌نده‌کانیشی روون کردوو‌ته‌وه، که‌چی هه‌ر ته‌مه‌سه‌لانه‌به‌وپه‌ری تیروته‌سه‌لی له‌دوو لاپه‌ره‌ی باسی دووه‌می و ته‌ی بیست و شه‌شه‌مدا به‌چه‌شنیکی ته‌وتو روون کراوه‌ته‌وه که‌له‌ئاستی تیگه‌یشتنی سه‌رجه‌می خه‌لکیدایه‌ت.

جا ته‌گه‌ر ته‌مه‌کاره‌ئاسه‌وارنکی "چاودیری خاوه‌ند" نه‌بیته‌ت، ده‌بی چی بیته‌ت؟

(۱) (ئین سینا) ناوی: له‌بوو‌عه‌لی حه‌سینی کوری عه‌بدوللای کوری سینایه، له‌نیوان سه‌اله‌کانی: (۳۷۰-۴۲۸ک/ ۹۸۱-۱۰۳۸ز) دا‌ژیاوه. خه‌لکی گوندیکی سه‌ر به‌"بوخارا"یه‌وه، ماوه‌یه‌که‌له‌"هه‌مه‌دان" وه‌زیر بووه. فه‌یه‌سه‌ووفیکی ناوداره‌وه، خاوه‌نی گه‌لنی کتیبه‌له‌زانستی پزیشکی و مه‌نتیق و فه‌لسه‌فه‌ی سه‌روشتیدا. به‌ناوبانگیزی کتیبه‌کانی ناوی "قانون"ه‌که‌بۆ ماوه‌ی شه‌سه‌ده‌ی ره‌به‌ق له‌زانستی پزیشکیدا کاری پێ کراوه‌وه‌ه‌وروپایه‌کانیش وه‌ریانگێراوه‌ته‌سه‌ر زمانه‌کانی خویان و له‌زانکۆکانیاندایه‌خویندوو‌یان. ته‌وه‌وتیه‌ش که‌دانه‌ر ئاماژه‌ی پێ دا، پوخته‌ی و ته‌یه‌کی ئین سینایه‌له‌مه‌سه‌رچاوه‌یه‌دا:

(ابن سینا - کتاب الإشارات والتنبیحات، فصل المعاد من قسم الإیحات، المقالة التاسعة). (وه‌رگێڕ)

(۲) ناوی "مه‌سه‌عودی کوری عه‌ومهری کوری عه‌بدوللای"یه. سالی ۷۱۲ك (یان ۷۲۷) له‌ته‌فتازانی سه‌ر به‌خوراسان له‌دایک بووه‌وه، له‌سه‌مه‌رقه‌ندیش سالی ۷۹۳ك کۆچی دوا‌یی کردوو. له‌زانسته‌کانی زمانی عه‌ره‌بی و مه‌نتیق و کلام و به‌لاعه‌دا پیشه‌وای زانیانی رۆژگاری خۆی بووه. دوا‌ی ئاوابوونی خۆری زانسته‌ئیسلا‌می‌یه‌کان له‌ئنجامی هێرش و په‌لاماره‌کانی مه‌غۆلدا ته‌مه‌ زانیه‌هه‌ولی دا له‌زانسته‌نه‌زیندوو بکاته‌وه و گه‌لنی کتیبی سه‌رچاوه‌یی گه‌رنگیشی بۆ ته‌مه‌به‌سته‌دانا. ته‌نانه‌ت به‌سنووری نیوان زانیانی پیشین و دوا‌یین داده‌نریت. ته‌مه‌ش ناوی هه‌ندیکه‌له‌کتیبه‌کانی: ته‌هذیب المنطق، شرح المقاصد، شرح العقائد النسفیة، المطول، مختصر المعانی، التلویح فی کشف حقائق التنقیح). تا ئیستاش هه‌ندئ له‌مه‌کتیبانه‌له‌قوتابخانه‌کانی کوردستان و زانکۆکانی چه‌شنی زانکۆی له‌زه‌ه‌ردا به‌ده‌سه‌ر ده‌خوینرین.

ههروهها "نهینی بهدیھینانی جیهان" که پنی دهوتریت "مهتلی بوونهوران" و ژیری کهسانی ژیر و هوشمندی گرفتاری سهرسامی کردوو و هیچ فلسهفهیک نهیتوانیوه شی بکاتهوه، ئیعجازی معهنوی قورئانی مهزن (واته پهیامه کانی نوور) له "مهکتووی بیست و چوارهم" و سهرنجه ره مزی به کهی کۆتایی "وتهی بیست و نۆهم" و شش دانست و حکمهته کهی ئالوگۆر و جهوگۆلی گهردیله کان له "وتهی سیهم" دا، نهینی به کانی ئه مهتهلهی ئاشکرا کردوو و گری کۆیره کانیسی کردووتهوه.

بهتی، ئهم پهیامانه مهتهله داخراوه کهی گهردوونیان شی کردووتهوه و، پهردیان له سه نهینی به کانی ئه و گری کۆیره په نهانهی بهدیھینان و ئهنجامی گهردوون ههئداوتهوه و، حکمهت و ئالوگۆره کانی گهردیله کانیان روون کردووتهوه. سه رجهمی ئهم پهیامانهش له بهرهستی خهئکیدان، هه رکه سیئک بیهویت، ده توائت بیاخۆئیتتهوه و له م ده ره نجامه دلتیا بیت.

ههروهها راستی به گهوره و مهزنه کانی چهشنی: "تاکی" و "ته نیایی" ی "پهروه دگاریتی بی هاوبهش" و.. راستی به کانی "نزیکی خوی گهوره" - ته نانهت له خۆشمان نزیکت - لیمانهوه و "دووری ره های ئیمه" له خوی گهورهوه.. بهوپه پری تهواوتی له لایه و تهی "شازدههم" و وتهی "سی و دووههم" وه روون کراونه تهوه.

ههروهها راستی به کانی: "توانستی هه مه لایه نگری خواوهند" که ده ورانده وری هه موو شتیکی داوه و.. "یه کسانیی گهردیله کان و هه ساره گه پۆ که کان" له بهره م ئه و توانسته دا و.. "ئاسانی زیندوو کردنه وهی سه رجهمی گیانله بهران" له حه شری مه زندا به ئه ندازهی ئاسانی زیندوو کردنه وهی یه ک دانیهان له لایه ن ئه و توانسته وه و.. "خۆ هه لئه قورتانندی شیرک و هاوبه شایه تی" به هیچ جۆریک له بهدیھینانی گهردووندا و، چه سپانندی ئهم راستی بهش به چه شنیکی ئه وتۆ که ده ری بخت خۆه لقورتانندی شیرک تا پلهی ئیمتیناع و مه حالی، له عه قل و ژیری به وه دووره..

هه موو ئهم راستی یانه، له ده می لیکدانه وهی "وهو علی کل شیء قدیر" ی "مهکتووی بیستم" و باشکۆ کهیدا - که سی نمونهی له خۆ گرتوو - روون کراونه تهوه و ئه و نهینی به مه زنه ی "ته وحید" شیتهل کراونه تهوه.

ئەمە سەرباری ئەو‌ه‌ی کە "پراستی‌یەکانی ئیمان و قورئان" هیندە فراوانن کە زیرە کترین مرؤف نەتوانیئت دەوراندەوریان بدات!

جا ئایا دەر کەوتنی وردە کاری‌یەکانی زۆربە‌ی پە‌های ئەو پراستی‌یانە، بە‌پە‌ری خیرایی و لە کاتی تەنگانە و گێر و گرفتدا، بۆ کە سێکی وەک منی زەین شی‌واوی پە‌ریشان حالی ئەوتۆ کە هیچ سە‌رچاوە‌یەکی کتیبی لە لانی‌یە.. ئایا - ئەم کارە - یەکی کێک نی‌یە لە ئاسە‌وارەکانی "ئیعجازی مە‌عنە‌ویی قورئان" و، دەر کەوتن و درەوشانە‌و‌یەکی "چاودیری پەرورە‌دگار" و، ئاماژە‌یەکی بە‌هیزی غەیبی^(۱)؟

□ ئاسانکاری نا‌اسایی

(خوای گە‌ورە، بە نە‌عمەت و بە‌خشی خۆی، دانانی شە‌ست پە‌یامی بە‌م چە‌شنە نە‌عمەت و چاکە کاری‌یە پێ بە‌خشی‌م. چونکە کە سێکی وەک من کە بە کەمی بیر دە‌کاتە‌و‌ە، تە‌ن‌ها شوین سنووحاتی دل^(۲) دە‌کە‌ویت و، بواریکی فراوانی بۆ باس و لیکۆ‌لینە‌و‌ە لە‌بەر دە‌ست‌دا نی‌یە، کەچی پە‌یامی وای لە‌سەر دە‌ست‌دا دادە‌نریت کە کۆ‌مە‌لێک زانا و بلیمەتی بە‌توانا بە‌هەول و تیکۆ‌شانیش نە‌توانن دا‌ی‌نین..

جا دانانی ئەم پە‌یامانە بە‌و شی‌و‌ە‌یەکی کە باس کرا، بە‌لگە‌یە لە‌سەر ئەو‌ه‌ی کە پە‌یامەکان ئاسە‌واری "چاودیری" یەکی راستە‌و‌خۆی پەرورە‌دگارن..

چونکە لە پێی "هینانە‌و‌ه‌ی غوونە‌ی زۆر" ه‌و‌ە سە‌ر‌جە‌م پراستی‌یە ورد و قوولەکانی ئەم پە‌یامانە دە‌خ‌رینە ئاستی وانە و تینگە‌یشتنی تە‌نانەت مرؤفە عە‌وامە کانی‌شە‌و‌ە. لە کاتی‌ک‌دا کە گە‌لی زانای بە‌رپز سە‌بارەت بە زۆربە‌ی ئەو پراستی‌یانە‌و‌ە و توویانە:

"ئەمانە بە دە‌رس ناوترینە‌و‌ە و تینگە‌یان‌دنیان لە توانادا نی‌یە".

لە ئەنجامی ئەم بۆ‌چوونە‌شیان‌دا ئەو پراستی‌یانە‌یان ه‌روەک بە کەسانی عە‌وام نە‌وتە‌و‌ە، تاییە‌گە‌ندانیشیان لێ بی بەش کردن.

جا ئەم ئاسانکردنە دە‌راسایە‌ی دانانی ئەو پە‌یامانە و پروونکردنە‌و‌ه‌ی پراستی‌یەکانیان، بە‌و‌ه‌ی کە دوورترین "پراستی" هیندە لە تینگە‌یشتنە‌و‌ە نزیک دە‌خە‌نە‌و‌ە کە دە‌لیلی لە

(۱) مە‌کتووبات، مە‌کتووبی بیست و هە‌شتم، ل: ۶۲۹-۶۳۱.

(۲) مە‌بە‌ست لە: "سنووحات" ئەو وانا ئیمانی‌یە بە‌رزانی‌یە کە لە ئاسۆی دل هە‌لدین. (وەر‌گێژ)

بهرده ستدايه، ههروه‌ها وتنه‌وه‌ی ئهم راستی‌يانه و تیڭه‌ياندنئ ساده‌ترین و نه‌خوینده‌وارترین کهمس لییان، هه‌ر گیز له توانای که‌سینکی وه‌ک مندا نی‌یه که:

ده‌ستینکی کورتی له زمانی تور کیدا هه‌یه و، گوفتاره کانشی داخراون و، خه‌لکی له زۆربه‌یان تیئاگه‌ن، ته‌نانه‌ت کاتی که له راستی‌یه ئاشکرا کانش ده‌دویت ده‌یانکات به‌گری کویزه و، هه‌ر له کۆنیشه‌وه به‌م سیفه‌تانه ناسراوه و ئاسه‌واره دیرینه کانشی ئهم ناوبانگه خراپه‌ی ده‌سه‌لمین!

جا ده‌ر کهوتنی ئهم ئاسانی و پروونکردنه‌وه ئاشکرایانه له‌سه‌ر ده‌ستی که‌سینکی ئاودا، بن هیج گومانیک، یه‌کیکه له ئاسه‌واره کانی "چاودیری خوای گه‌وره" و، هه‌ر گیز ناکریت هی کارامه‌یی و لینه‌هاتی ئهو که‌سه بی‌ت، به‌لکو یه‌کیکه له دره‌وشانه‌وه کانی "ئیعجازی مه‌عنه‌ویی قورئانی پیروز" و، وینه‌دانه‌وه‌یه کی "نمونه هینانه‌وه کانی" ئهو قورئانه‌یه^(۱).

(هاوه‌له‌ نزیکه کاتم ئه‌مانه ده‌زانن، به‌تایبه‌ت هاوه‌لی به‌رده‌وامم کاک سلیمان له زۆربه‌یان ئاگاداره.

ئیت به‌م جۆره ئیمه به‌هره‌مندی کار ئاسانی‌یه‌کی خاوه‌ن که‌رامه‌تی خوایی بووین که هه‌ر گیز به‌ دل و ئه‌ندیشه‌ماندا نه‌هاتوه، چ له‌ بلاو کردنه‌وه‌ی "وته‌کان" و په‌یامه‌ کانی تردا و، چ له‌ راست کردنه‌وه‌یان و دانانیان له شوینی خویاندا و، چ له‌ په‌شنووس و پاکنووسیاندا. ئیت دوا‌ی ئه‌مانه هیج گومانیکمان له‌وه‌دا نه‌ما که هه‌موو یه‌کیکه له‌و چاودیری‌یه خویانده‌ که‌رامه‌تینکی قورئانی پیروزن.

سه‌دان نمونه‌مان له‌سه‌ر ئه‌مه به‌ده‌سته‌وه‌یه.

پاشان هه‌ست ده‌که‌ین که ئیمه به‌ "شه‌فه‌قه‌ت" و "میهره‌بانی" په‌روه‌رده ده‌کرین و، گوزه‌را ئمان به‌ "چاودیری" ده‌بریت به‌ریوه، به‌چه‌شنیک خاوه‌نی ئهو چاودیری‌یه‌ی که ئیمه‌ی له‌م خزمه‌ته‌دا خستوه‌ته کار، به‌جوو کترین ئاره‌زووه کانی دلمان بۆ ده‌هینته‌دی و بن ئه‌وه‌ی له‌ نیاز و حسابیشماندا بوو بی‌ت پیمانی ده‌به‌خشیت..

(۱) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی بیست و هه‌شتم، ل: ۶۳۱-۶۳۲.

جا ئەم حاله‌ته ئاماژه‌یه کی غه‌بیبی له‌وپه‌ری به‌هیزیدایه بۆ گه‌وه‌ی که:
ئیمه له‌م خزمه‌ته قورئانی‌یه‌دا ده‌درینه به‌ر و، ده‌خرینه کار و، په‌زامه‌ندیی خوای
گه‌وره‌ش ده‌وره‌ی داوین و، له‌ ژێر سایه‌ی میهره‌بانیی په‌روه‌ردگار داین.
الحمد لله هذا من فضل ربی^(۱).

□ ره‌خنه‌ لێ نه‌گرتنی

(هر چه‌ند به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی و زۆر به‌ فراوانی "په‌یامه‌کانی نوور" بلاو بوونه‌ته‌وه،
که‌چی له‌ گه‌ل ئه‌وه‌شدا هیچ که‌سینک له‌و چین و ده‌سته و کۆمه‌لانه‌ی که‌ خه‌لکیان لێ
پنکه‌هاتوه، هه‌ر له‌ مه‌زنترین زاناوه‌ تا ده‌گاته‌ بجوو کترین که‌س له‌ عامه‌ی خه‌لکی.. هه‌ر
له‌ گه‌وره‌ترین وه‌لی و پیاوچاک و خواناسه‌وه‌ تا ده‌گاته‌ نزمترین فه‌یله‌سووفی مولحیدی
سه‌ر سه‌خت.. هیچ کام له‌مانه، تا ئیستا ره‌خنه‌یان لێ نه‌گرتوون، هه‌ر چه‌نده‌ش ئەم
په‌یامانه‌یان له‌ به‌رده‌ستدایه و ده‌یانینن و ده‌یانخویننه‌وه و، هه‌ر ده‌سته و کۆمه‌لنیکیش به
پێی پله‌ی خۆیان سوودیان لێ و هه‌ر گرتوه‌ و، هه‌ندیکیش دووچار ی زلله‌کانی ئەم
په‌یامانه‌ بوون! هه‌موو ئەمانه، ته‌نها شوینه‌واری چاودێری‌یه‌کی په‌روه‌ردگارین و
که‌رامه‌تی قورئانی پیرۆزن^(۲)).

□ خیرایی له‌را ده‌به‌ده‌ر له‌ دانانیاندا

(ئهو که‌سانه‌ی که‌ زۆر لیمه‌وه‌ نزیکن، ده‌زانن من - له‌وه‌و پێش - هه‌ر کاتی به
ده‌ست شتی که‌وه‌ بێزار ببوومایه‌ نه‌مه‌توانی ئاشکرترین حه‌قیقه‌ت روون بکه‌مه‌وه،
ته‌نانه‌ت وام لێ ده‌هات که‌ نه‌یشیزانم! به‌ تابه‌ت گه‌ر نه‌خۆشی و ته‌نگانه‌م له‌سه‌ر کۆ
ببوونایه‌ته‌وه، ئه‌وا له‌و چه‌شنه‌ کاتانه‌دا ده‌ستم له‌ کتیب دانان و ده‌رس و تنه‌وه
هه‌لده‌گرت.. که‌چی و ته‌ گه‌رنگه‌کان و په‌یامه‌کانی تریش له‌ چه‌ند کاتیکی ئه‌وتۆدا
دانراون که‌ ته‌نگانه‌ و نه‌خۆشی‌یه‌که‌م له‌ چاوه‌ کاته‌کانی تر دا گه‌لێ توندوتیژتر بوون و به
خیرایی و له‌ که‌مترین وه‌ختدا دانراون.

(۱) مه‌کتوبات، مه‌کتووبی بیست و هه‌شتم، ل: ۶۳۵-۶۳۶.

(۲) مه‌کتوبات، مه‌کتووبی بیست و هه‌شتم، ل: ۶۳۲.

جا ته گهر ئهم دياردهيه پزئلينانئىكى پهروهردگارى و كهرامه تئىكى راسته و خوى قورئان نه بئت، ده بئى چيى تر بئت؟
پاشان ههر كتيبئىك ئهم چه شنه راستى به خوايى و ئيمانى يانه يان باس كرديت، هه ندئى له بابته و مه سه له كانيان زيانى له چه ندين كه سدا به جئى هئشتوو.
ههر له بهر ئه وش بووه كه هه موو مه سه له كانى ئه و چه شنه كتيبانه بؤ سه رجه مى خه ئكى بلاو نه ده كرانه وه.

به لام ئهم په يامانه هئچ زيانئىكيان به كه س نه گه ياندوو و، هئچ كارى گه رى به كى سه لئى يان بؤ يان نه بووه و، زه ينى كه سئيشيان نه روو شان دووه، ههر چه نده له م رووه وه پرسيارم له گه لئى كه س كر دووه. به راده يه ك كه به دلنئاييه وه بؤ مان روون بووه ته وه كه ئهم دياردهيه "ئاماژه يه كى غه بئى" و "چاودئيرى" به كى راسته و خوى پهروهردگارى به^(۱).

□ پئويستى رۆح

(پاشان زؤربه ي هه ره زؤرى په يام و دانراوه كان له ئه نجامى پئويستى به كى كتوپرى "رۆح" م و، بئى ئه وه ي هؤيه كى ده ره كى له گؤرئيدا بوو بئت، وه ك نئعمه تئىك پئىم به خشراون. كه ئه مه م بؤ هه ندئى له هاوړئى يانم باس كرد، و تيان:
"ئهم په يامانه ده رماني زامه كانى ئهم چه رخن".

پاش بلاو كردنه وه شيان، له رپئى زؤربه ي برايانه وه بؤم ده ر كه وت كه ئهم په يامانه پئويستى به كانى ئهم چه رخنه ناهئلن و هه موويان ئه نجام ده دن و زامه كانى سارپئؤ ده كهن.
جا ئهم هه موو حاله تانه ي له سه ره وه باس كران، كه ههر هه موويان له هه ست و نه ست و ويستى خؤم و ره وتى ژيانم به ده رن .. تئىكراى لئى گه ران و پشكئينه زانستى به كانئيشم، كه ئه وئيش - به بئى ويستى خؤم - به پئچه وانه ي داب و ره ويه ي زانايان بوون .. هه موو ئه مانه، هئچ گومانئىكيان له وه دا بؤ نه هئيشتم كه ئه و په يامانه:
چاودئيرى خواى گه و ره و، رپزنانى روون و ئاشكراى پهروهردگارن، تاكو بئى گه يه ننه ئهم ئه نجامه به رز و پئروژه^(۲).

(۱) مه كتروبات، مه كتروبي بيست و هه شتم، ل: ۶۳۳-۶۳۴.

(۲) مه كتروبات، مه كتروبي بيست و هه شتم، ل: ۶۳۴-۶۳۵.

□ كارىگەرى بەھىزى پەيامە كان

(برام! تۆ دەپرسىت: بۇچى لە "وتە كان" دا - كە لە پۈژنەى قورئانى پىرۈزۈو ھەلگۈزراون - ھەست بە كارىگەرى بەكى ئائاساى و لەعادەت بەدەرى ئەوتۇ دە كەين كە مە گەر بە دە گمەن دە نا لە نووسىنى خواناسان و تەفسىر نووساندا ھەستى پىن ناكەين، چونكە ئەو كارىگەرى بەى كە بەك دېرى "وتە كان" دەيكات، بەرامبەر كارىگەرى بەك لاپەرەى كىيىكى ترە و.. ئەو ھىزەش كە لە لاپەرە بە كىدا ھەستى پىن دە كرئت مە گەر لە كىيىكى تەواوى تر دا ئنجا دەست بەكوپت؟

و لەمى ئەمە، كە وە لامىكى جوانە، ئەمەى خوار ھەو بە:

مادەم فەزلى ئەم شتە بۇ ئىعجازى قورئان دە گەر پتەو ھەك بۇ من، ئەوا بە بى ھىچ دوودلى بەك دەلئىم:

بەلئى، زۆر بەى جار واپە. چونكە "وتە كان":

(تَصَوُّر) نى بە بەلكو (تَصَدِيق) ھ^(۱) .. (ئىسلام) نى بە بەلكو (ئيمان) ھ^(۲) .. (معرفة) نى بە بەلكو (شهادة) و (شهود) ھ^(۳) .. (تقليد) نى بە بەلكو (تحقيق) ھ^(۴) .. (إلتزام) نى بە بەلكو (إذعان) ھ^(۵) .. (تصوف) نى بە بەلكو (حقیقة) ھ^(۶) .. (إدعاء) نى بە بەلكو (بەلگە) بە لە دووتوبى (دەعو) دا.

ھىكەمەتى ئەم نەپنى بەش لەو ھەدایە كە:

بناغە و بنچىنە كانى ئيمان لە سەردەمە كانى پىشوو دا تابلىى دامەزراو بوو ھە لە لایەن ئیماندارانەو ھە گوپراپەلئى بەكى تەواو پان بۇ كراو، بە پادە بەك كە ئە گەر عارفان و

(۱) تصوّر: بریتى بە لە پىزانىنى شتىك، ئىز پىن ئەو ھەى بە "نەفى" يان "ئىثبات" ھۆكىمى بە سەردا بەدرئت. بە لام "تصدیق": بریتى بە لەو ھەى كە بە وىستى خۆت راستى (صدق) نىسبەت بەدى بۇ لای قسە كەر.

(۲) ئىسلام و ئيمان: ئىرەدا مەبەست ئەو جىاوازى بە بە كە لەم ئایەتە دا باس كراو: ﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا﴾ (الاحزاب: ۱۷).

(۳) معرفة: واتە پىزانىنى شتىك بەو جۆرەى كە ھە بە. "شهادة": گىرآنەو ھەى شتىك يان روودا و ئىك پاش دىن بە چاو. "شهود": ئىرەدا مەبەست بىننى خواى گەورە بە چاوى دىل لە ھەقىقەتدا.

(۴) تقليد: چاولى كەرى. "تحقیق": گەپشەن بە ئەنجام پاش لىكۆلئەو ھە.

(۵) إذعان: جەزم كەردنى عەزمە پاش دوودلى.

ئىبىنى: بۇ واتاى ئەم زاراوانە سوود لە كىيى "التعريفات" ھى "جورجاني" ھە رگراو ھە (و ھە رگىر)

شاره زایان له مهسه له فەرعی یه کاندا به لگه شیان نه هینا بابه ته وه، هر ته نها پروونکرده وه کانیاں سه روزیاد بوون بۆ دروستکردنی قه ناعه تی هاوچه رخانه خۆیان. به لام له کاتی ئیستاماندا، له بهر ته وه ی گومرایی زانستی (واته ته وه گومراییه ی که به ناوی زانسته وه خه لکی له ری ده ترازی نیت) په لی بۆ بناغه کانی ئیمانیش هاویشته وه، ته وا خوای گه وره و میهره بان که دهرمانی هه موو دهر دیک ده به خشیت، به دانایی و میهره بانایی خۆی پرشنگینکی له "ضرب الأمثال" (واته نمونه هینا نه وه) پین به خشیوم، که پروونترین و دره خشانترین موعجیزاتی قورئانه..

ئه مهش ته نها به زهیی خواوه ندی میهره بانه که ناردی به هانای لاوازی و ناچاری و هه ژاره وه له نووسینه کانددا که تایبه تن به خزمه تکردنی قورئانی پیروژ. که واته ته نها سوپاس و ستایش هه ر بۆ ته وه خواوه نده میهره بانه یه که: به دووربینی (ضرب الأمثال) دوورترین حه قیقه ت له پینش چاودا یه کجار نریک خرایه وه و..

به هۆی یه کیتی بابه تیش له (ضرب الأمثال) دا زۆر به ی مهسه له په رش و بلاوه کان کۆکرانه وه و..

به پلیکانه ی (ضرب الأمثال) دا زۆر به ئاسانی سه رکه وتن بۆ به رزترین حه قیقه ت به ده ست هات و..

له دهر وازه ی (ضرب الأمثال) ه وه دلنیا یی ئیمانیش له به رامبه ر حه قیقه ته شارا وه کانی غه یب و بناغه کانی ئیسلامه وه به ئەندازه یه ک هاته دی که ده توانم بلیم زۆر له "شهود" ه وه نریکه.

ئیت ههروه که له م ری هه وه "زیری" و "ئه ندیشه" و "وه هم" و "دهروون" و ئاره زووه کانی سه ریا ن نه وی کرد، به هه مان جوړ "شهیتان" یش چه کی دانا و توانای به رگری نه ما!

به پوختی: هه رچی له باره ی کاریگه ری له نووسینه کانددا دهرده که ویت، هه چی هه من نی یه و له بیر من ه وه سه رچاوه ی نه گرتوه، به لکو له بریسکانه وه کانی ته وه (ضرب الأمثال) هیه که به ئاسمانی قورئانی پیروژه وه دهره و شهیته وه و، به شی من له م کاره دا

ته‌نھا ته‌وه‌یه که له‌وه‌په‌ری پټووستی و بی ده‌سته‌لاتیدا هانا ده‌به‌مه به‌ر خواوه‌ند و لټی ده‌پارټمه‌وه.

که‌واته ده‌رده که له‌منه‌وه‌یه و ده‌رمانه‌که‌شی له‌قورئانی پټووزه‌وه^(١).

□ ئایا ئه‌رکی سه‌رشانم کۆتایی بی هاتوو؟

(برایانم!)

هه‌رچه‌نده تاریکی‌یه‌کانی ئه‌م جۆره‌ غه‌ریبی‌یا نه‌ به‌ نووری ئیمان ره‌وینه‌وه و له‌ ده‌ورو به‌رمدا نه‌مان، به‌لام هه‌ر هه‌ندئ جئ په‌نجه‌ی فه‌رمانه‌کانی خۆیان له‌ مندا به‌جئ هټشت و، ئه‌م بیره‌یان به‌ خه‌یالدا هټنام:

ماده‌م خۆم غه‌ریبم و، له‌ غه‌ریبیدا ده‌ژیم و، به‌ره‌و غه‌ریبیش ده‌رۆم، ئایا بټی ئه‌مه‌ و ا بگه‌یه‌نټ که ئه‌رکی سه‌رشانم له‌م میوانخانه‌یه‌دا کۆتایی بی هاتبټ تا کو ئیوه و "وته‌کان" بکه‌م به‌ وه‌کیل و له‌ بری خۆم داتان بنټم و، به‌ ته‌واوی په‌یوه‌ندی‌یه‌کام به‌م دنیا‌یه‌وه پچرم و ده‌ستی لئ دابشۆم؟

جاله‌ به‌ر ته‌وه‌ی ئه‌م بیره‌م به‌م شیوه‌یه به‌ دلدا هات، ئه‌وا ئه‌م چه‌شنه‌ پرسیارانه‌ی خوازه‌وه‌م ئاراسته‌ ده‌کردن که:

ئایا "وته‌کان" سه‌روزیانم؟ ئایا ناته‌واوی‌یان تټدایه‌؟

مه‌به‌ستیشم له‌م پرسیارانه‌ ته‌وه‌ بوو که ئایا ئه‌رکی سه‌رشانم ته‌واو بووه؟ تا دنیا له‌ بری خۆم به‌رمه‌وه و، به‌ دلنیا‌یه‌وه خۆم به‌هوامه‌ ناو باوه‌شی غه‌ریبی‌یه‌کی گه‌رموگور و نوورانی و به‌له‌زه‌ت و راسته‌قینه‌وه^(٢)؟

["خلووصی"^(٣)، که‌یه‌که‌م قوتایی‌یه‌تی، به‌مه‌ی خوازه‌وه‌ وه‌لامی ده‌داته‌وه]:

(١) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی بیست و هه‌شتم، ل: ٦٣٦-٦٣٨.

(٢) مه‌کتوبات، مه‌کتوبی شه‌شم، ل: ٤١.

(٣) "خلووصی‌یه‌حیاگیل" یه‌کټکه‌ له‌ قوتاییانی دټرینی مامۆستا نوورسی له‌ "بارلا" که‌ ته‌وه‌مه‌ ئه‌فسه‌ر بووه له‌ په‌له‌ی نه‌قټیدا. هه‌ر پرسیارنکی بیوایه‌ سه‌باره‌ت بابته‌ ئیمانی‌یه‌کان ده‌ینارد بۆ مامۆستا نوورسی، ته‌ویش وه‌لامی بۆ ده‌نووسی‌یه‌وه. پاشان به‌ رټنمایی مامۆستا ئه‌م وه‌لامانه‌ کۆکرانه‌وه و ناوئران: "مه‌کتوبات". له‌ سالی (٩٨٦ ز) و له‌ ته‌مه‌نی نه‌وه‌ده‌ و یه‌ک سالی‌دا کۆچی دوا‌ی کرد. خوالټی خۆش بیټ.

□ ئه‌ر کي سهرشاني بانگه‌واز کار کۆتايي بين نايه‌ت

(مامۆستاي به‌رئيم! له دواهه‌مين دوو نامه‌تاندا گه‌لئى سوورن له‌سه‌ر وه‌لامدانه‌وه‌ي پرسيارئک که پيشتر فه‌رموو بووتان..

جا بۆ ئه‌وه‌ي وه‌لامه‌ که‌م له‌ گه‌ل حه‌ق و راستيدا يه‌ کاويه‌ک ده‌ر بچيئت، ده‌لئيم:
 بين گومان "وته" پيرۆزه‌کان، که بريسکانه‌وه‌ي نووري قورئاني پيرۆزن، هه‌ر چه‌ند به‌هۆي شيوازه‌ به‌رز و بلنده‌ که‌يانه‌وه‌ له‌ هه‌ندئ شويندا پيوستيان به‌ روونکر دنه‌وه‌ و لئیکدانه‌وه‌ هه‌يه، به‌لام - به‌ گشتي - هه‌يچ که‌موکوري يه‌ کيان تيدا ني‌يه‌ و، گشت تويز و چينيکي خه‌لکي ده‌توانن به‌شي خۆيان لئى به‌هه‌روه‌ر بين و سوودي لئى وه‌ر بگرن.
 به‌لگه‌ش له‌سه‌ر راستيي ئه‌م بۆچوون و قه‌ناعه‌ته‌مان ئه‌وه‌يه‌ که تا ئيستا هه‌يچ که‌سيک په‌خنه‌ي لئى نه‌گرتوون، به‌لکو گشت مه‌ش‌ره‌ب و رپنازه‌کان په‌زامه‌نديان له‌ ئاستدا ده‌ر بريوه‌ و، مولحيدانئيش له‌ به‌رامبه‌ريانوه‌ که‌ر و لال ماونه‌ته‌وه‌.

وا له‌ خواره‌وه‌دا به‌پئى بير و بۆچووني خۆم ئه‌و به‌لگانه‌ ده‌نووسم که ده‌يسه‌لئين ئه‌ر کي سهرشاني به‌رئيزتان ته‌واو نه‌بووه‌:

يه‌ که‌م: ئه‌و کاره‌ي خراوه‌ته‌ ئه‌ستۆي زانايانه‌وه‌ بريتي يه‌ له‌ ئاشکرا کردني "حەق" و بين ده‌نگ نه‌بوون له‌ ناحه‌قي له‌ ده‌مي بلاو بوونه‌وه‌ و په‌ره‌سه‌ندني بيده‌ته‌کاندا. هه‌روه‌ک له‌ فه‌رموده‌ي پيرۆزدا هه‌ره‌شه‌ي سزاي خواي گه‌وره‌ کراوه‌ له‌و که‌سه‌ي که‌ له‌ ئاستي ئاشکرا کردني "حەق" دا بين ده‌نگ ده‌بيت.

دوو هه‌م: ئيمه‌ شوين بين هه‌لگرتني پئغه‌مه‌رمان ﷺ خراوه‌ته‌ ئه‌ستۆ. جا ئه‌نجامداني ئه‌م ئه‌ر که‌ گرنگه‌، پيوستتي يه‌ که‌ هه‌تا کۆتايي ته‌مه‌ن به‌رده‌وامه‌.

سئ هه‌م: راپه‌راندني ئه‌م خزمه‌ته‌ به‌ را و بۆچووني جه‌نابتانه‌وه‌ نه‌به‌ستراوه‌، به‌لکو ئه‌م خزمه‌ته‌ ئه‌ر کيکه‌ ئيوه‌ي تيدا خراونه‌ته‌ کار و هه‌ر گيز ده‌ستي ئيوه‌ي تيدا ني‌يه‌. بۆيه‌ من له‌ قه‌ناعه‌تيکي وه‌ها ته‌واو دام که‌ ئه‌ گه‌ر ئه‌ر کي سهرشاني مامۆستاي به‌رئيم ته‌واو بيئت، خواي گه‌وره‌ ئيلهامي دلئى ده‌کات که‌ ته‌واو بووه‌.

چوار هه‌م: ئاراسته‌ نه‌کردني په‌خنه‌ تا ئيستا له‌ "وته‌کان" ئه‌وه‌ ناگه‌يه‌ نيئت که‌ ئه‌م باره‌ تا دوايي هه‌ر وا ده‌مئيتته‌وه‌. نه‌خه‌ير..

ئیه - ئه‌ی مامۆستای به‌رێزم! - هه‌تا له ژياندا مابن ئه‌رکی وه‌لامدانه‌وه‌ی ئه‌و هێرشانه‌تان له ئه‌ستۆدایه که له‌وانه‌یه بکرینه سهر "وته‌کان".

پنجهم: پینم وایه ئیه‌وه وه‌لامی ئه‌و پرسیارانه پشتگویی ناخه‌ن که سه‌باره‌ت به‌ پروونکردنه‌وه‌ی "وته‌کان" له لایه‌ن ئه‌و که‌سانه‌ی په‌یوه‌ندی‌یان پێیانوه هه‌یه، ئاراسته‌ت ده‌کرین. خۆ ئه‌گه‌ر هه‌یج هۆکارێکی تری جگه‌ له‌مه‌ له‌ گۆرپیدا نه‌بێ، ئه‌وا هه‌ر ئه‌م هۆکاره سه‌روزیاده بۆ ئه‌وه‌ی که نه‌توانن دنیا فه‌رامۆش بکه‌ن، هه‌رچه‌نده‌ش خۆتان واتان پێ باش بێت.

شه‌شم: ئه‌و که‌سانه‌ی له‌به‌ر خوای گه‌وره‌ تۆیان خۆش ده‌وێت، گه‌له‌ی پرسیارته‌ له‌ باره‌ی هه‌ندێ لایه‌نی نووسینه‌ به‌نرخه‌ کانت و پروونکردنه‌وه‌ به‌رزه‌ کانی کۆره‌ زانستی‌یه‌ کانت ئاراسته‌ ده‌که‌ن، خۆ هه‌موو ئه‌و پروونکردنه‌وانه‌ش له "وته‌کان" دا بلاو نه‌کراوه‌ته‌وه‌. ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی بێ گومانه‌ ده‌ری ده‌خات که ئه‌رکی سه‌رشانتان هه‌یشتا ته‌واو نه‌بووه‌ و خزمه‌تگوزاری ئیمانیش کۆتایی پێ نه‌هاتوه‌^(١).

رێی بلاو بوونه‌وه‌ی په‌یامه‌ کانی نوور

□ نووسینه‌وه‌ی ده‌ستی:

دانان و بلاو کردنه‌وه‌ی "په‌یامه‌ کانی نوور" کارێکی نایاب و ده‌گمهنه‌ له‌ میژووی هاوچه‌رخه‌ بانگه‌وازی ئیسلامدا، چونکه‌ مامۆستا سه‌عیدی نورسی له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌ پرووی توانای نووسینه‌وه‌ نیمچه‌ نه‌خوینده‌وار بووه (واته‌ خه‌تی ناخۆش بووه) ئه‌وا زۆربه‌ی په‌یامه‌ کانی به‌ ده‌ستی خۆی نه‌ده‌نووسی، به‌لکه‌ دانانی به‌شی زۆری ئه‌و په‌یامانه‌ له‌ حاله‌تێکی هه‌لچوون و قوڵدانی رۆح و وێژداندا بووه که بۆ قوتاییانی خۆی ده‌وت و ئه‌وانیش په‌کسه‌ری ده‌یاننووسی په‌وه‌. دوا‌ی ئه‌وه‌ له‌ نیوان قوتاییاندا نوسخه‌ی په‌که‌م ده‌ستاوه‌ ده‌ستی ده‌کرد و به‌ نووسینه‌ی ده‌ستی له‌به‌ریان ده‌گرتوه‌، پاشان هه‌موو ئه‌و نوسخانه‌ ده‌هێنانه‌وه‌ بۆ لای مامۆستا، تاکو پێداچوونه‌وه‌ و وردبینی بۆ په‌که‌ به‌ په‌کیان بکات و، هه‌ر هه‌له‌یه‌که‌ له‌ نووسینه‌وه‌یدا پرووی دا‌بێت راستی بکاته‌وه‌..

(١) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی بارلا، ل: ٢٣-٢٥.

هه‌روه‌ها جگه له قورئانی پیروز هیج سه‌چاوه‌یه کی تری له کاتی دانانی په‌یامه‌کاندا له به‌رده‌ستدا نه‌بووه. ئەو بیره‌ناوازه و توانا سه‌رسوورپه‌ینه‌ره‌ی که بۆ له‌به‌رکردن هه‌یبوو، یارمه‌تیی باشی دهدا بۆ ئەو چه‌شنه‌دانانه‌ی په‌یامه‌کان.

ماوه‌ی بیست ساڵ په‌یامه‌کانی نوور به‌م پرینگایه‌بلاوده‌بوونه‌وه. دوا‌ی ئەوه و بۆ یه‌که‌م جار به‌ئامیری "رۆنیۆ" چاپ ده‌کران. هه‌تا سالی (١٩٥٦ز) یش چاپی ئەم په‌یامانه‌ له چاپخانه‌ی ئاساییدا مه‌یسه‌ر نه‌بوو. جگه له "په‌یامی حه‌شر" که به‌په‌نهانی له رینی یه‌کیک له قوتاییانی نووره‌وه له ئەسته‌مبوول هه‌ندیکی لێ چاپ کرا^(١).

ئەو دهمه‌په‌ته‌کانی نووسین گۆر‌ابوون به‌پیتی لاتینی، چونکه‌چاپ و بلاو‌کردنه‌وه به‌په‌ته‌کانی پێشوو قه‌ده‌غه‌کرا‌بوو، هه‌روه‌ک چاپخانه‌کانی پیتی عه‌ره‌بی داخرا‌بوون. ئه‌یتر ئەم رپیه‌ – واته‌نووسینه‌وه‌ی په‌یامه‌کان به‌ده‌ست و به‌په‌نهانی – تا‌قانه‌رینی گونجاو بوو که دانراوه‌کانی مرۆفینکی دوورخراوه‌ی پنی بلاو‌بکریته‌وه، ئەو مرۆفه‌ی که له ژیر چاودیری ده‌وله‌تدا بووه، هه‌موو رپیه‌کی نووسین و بلاو‌کردنه‌وه‌شی لێ داخرا‌بوو، به‌تایه‌ت که به‌سووربوونی له‌سه‌ر نووسینی په‌یامه‌کان به‌په‌ته‌عه‌ره‌بی‌یه‌کان ده‌یویست ئەو پیتانه‌ له‌تیا‌چوون و له‌بیر‌چوونه‌وه‌ پیا‌ریزیت^(٢).

(١) Tarihce-i Hayat, Barla Hayati. عه‌بدوللا‌چاوش (١٨٩٥-١٩٦٠ز) که‌یه‌کینکه‌له‌پێشه‌نگه‌کانی ئەم خزمه‌ته‌قورئانی‌یه، ده‌لێ: دوا‌ی خۆرئا‌بوون، گوندی "ئیسلا‌م‌کۆی"م به‌جی ده‌هه‌شت و له‌هه‌گه‌که‌مدا ئەو په‌یامانه‌هه‌لده‌گرت که "حافز‌عه‌لی" نووسیووه‌وه، به‌دریژایی شه‌و به‌پنی به‌ناو‌چیا و شیوه‌کاندا ده‌رپه‌شتم هه‌تا ده‌مه‌و‌به‌یان ده‌گه‌یشتمه‌بارلا و ده‌مبینی مامۆستا‌چاوه‌په‌وانه‌وه، به‌خۆ‌ش‌حالی‌یه‌کی زۆره‌وه‌پێشوازیی لێ ده‌کردم. پیکه‌وه‌نوێژی به‌یانیمان ده‌خویند و پاشان من ده‌نوستم. به‌هه‌مان شیوه‌رۆژی دوا‌ی ئەوه‌ده‌ستوو‌سه‌کاتم له‌مامۆستا‌وه‌رده‌گرت و شه‌و "بارلا"م به‌جی ده‌هه‌شت تا‌کو بگه‌مه "ئیسلا‌م‌کۆی"، ئه‌یتر له‌وئ ده‌ستوو‌سه‌کاتم به‌ده‌ستی "حافز‌عه‌لی" ده‌سه‌پارد. له "ذکریات عن سعید‌النورسی"یه‌وه، ص ٣٣.

(٢) هه‌ر "عه‌بدوللا‌چاوش" ده‌گه‌یتره‌وه‌که:

رۆژنیکان هاتم بۆ‌لای مامۆستا، ده‌بینم حافز‌عه‌لی و چه‌ند قوتایی‌یه‌کی تری مامۆستای لیه‌هه. مامۆستا جو‌زه‌که‌کانی قورئانی پی‌رۆزی به‌سه‌ردا دا‌به‌ش‌کردن تا‌کو بینه‌وسه‌وه، رپنه‌مایی چۆ‌نیتیی نووسینه‌وه‌که‌شی‌کردن. جا له‌به‌ر ئەوه‌ی من نه‌خوینده‌وارم و نازام بنوسم و بخوینمه‌وه، ئەوا رپه‌شتم "چا"م بۆ‌ئاماده‌کردن، تا‌کو به‌شداری پادا‌شتیان بيم. به‌لام هه‌ر هه‌نده‌ی من "چا"که‌م هه‌نا تا‌کو بۆیان دا‌بنیم، خه‌را مامۆستا هه‌لمسایه‌سه‌رین لێی وه‌رگرتم و خۆی بۆی دانان، منیش شه‌رمه‌زاربووم! چونکه‌چۆن ده‌بین مامۆستا "چا" بۆ قوتایی خۆی دا‌بنیت؟! به‌لام من له‌به‌رده‌م جه‌ختی زۆری مامۆستادا بیده‌نگ بووم.. پاشان فه‌رمووی: نووسینه‌وه‌ی

خۆ کاتی که باز نه‌ی قوتایان فراوان ده‌بوو، په‌یامه‌ کانیسه‌ ده‌گه‌یشتنه‌ گوند و ناوچه‌ کانی نزیکی "بارلا"، ئیتر به‌ په‌نهانی ده‌ستاوده‌ست ده‌کران و وانیهان له‌سه‌ر ده‌خوینرا، ئنجا ئه‌وانیسه‌ ده‌یانگه‌یاننده‌ شاره‌ دووره‌ کان. چونکه‌ له‌ بارودۆخه‌ سووتینه‌ر و تاریکه‌دا، ئه‌و په‌یامانه‌ ورده‌ ورده‌ چه‌ندین دلی نوئی و گیانی تینووی هیدایه‌ت و پروناکی‌یان به‌لای خۆیاندا کیش کرد.

له‌ پێشدا ده‌یان، پاشان سه‌دان، ئنجا هه‌زاران قوتایی نوور له‌ ژن و پیاو چه‌ندین سه‌عات به‌ پرۆژ و به‌ شه‌و لیده‌بران بۆ له‌به‌ر نووسینه‌وه‌ی په‌یامه‌ کان. به‌ راده‌یه‌ك که هه‌ندیکیان چه‌وت سال له‌ مالی خۆی نه‌هاته‌ ده‌روه‌ و خۆی بۆ ئه‌م ئه‌ر که گرنگه‌ ته‌رخان کردبوو! ته‌نانه‌ت گوندی "ساو"ی نزیکی "ئیسپارته‌" هه‌زار که‌سی نووسه‌روه‌ی په‌یامه‌ کانی تیدا بوو^(۱)!

□ ئافره‌تان له‌ پێی نووردا

ئافره‌تانیش به‌ شداریی کارا و گه‌رموگه‌ریان له‌م هه‌تمه‌ته‌دا کرد. ئه‌و کێژانه‌ی که ده‌یانزانی بنووسن، به‌ نووسینه‌وه‌ به‌ شدارییان ده‌کرد. ئه‌وانه‌ش که نه‌یانده‌زانی، به‌ لاسایی کردنه‌وه‌ی نووسینه‌وه‌ کانی ئه‌وانی تر ده‌یاننووسی‌یه‌وه‌، واته‌ به‌ شیوه‌ی نه‌خش کردن و وینه‌ کیشان ده‌چوون له‌به‌ر نووسینه‌ کانی ئه‌وانیان ده‌گرتوه‌!

هه‌ندی له‌ ئافره‌تان هاته‌ خزمه‌تی مامۆستا نوورسی و پێیان وت:

ئه‌ی مامۆستای به‌رپێرمان! ئیتمه‌ به‌رپارمان داوه‌ کاری پرۆژانه‌ی میرده‌ کاغمان بگرینه‌ ئه‌ستۆ، تاكو ئه‌وان به‌ ته‌واوی لێی به‌رپێر بۆ نووسینه‌وه‌ی په‌یامه‌ کانی نوور و، ئیتمه‌ش پاداشتی ئه‌و خزمه‌تانه‌مان ده‌ست بکه‌وێت^(۲)!

"کاتی له‌ سه‌ره‌تای دانانی په‌یامه‌ کانی نووردا له‌ بارلا بووم، خوشکی به‌رپێر "زه‌هرا خانم" - خوا لێی خۆش بێت - که خێزانی یه‌که‌م نووسه‌روه‌ی په‌یامه‌ کانی نوور "حافز

ئیه‌وه‌ بۆ چه‌ند جوژئیکی قورمانی پیرۆز و هه‌ول و کۆششتان له‌ پێناوی قورماندا، لای خوای گه‌وره‌ قه‌بول ده‌بێت و، مه‌لائیکه‌ ته‌ به‌رپێر کانیسه‌ له‌م دۆخه‌دا وینه‌تان ده‌گرن. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی منیسه‌ خزمه‌تکارنکی قورمان، پێویسته‌ خزمه‌تتان بکه‌م. ئیتر ئه‌و کاته‌ که ئه‌وان سه‌رگه‌رمی نووسینه‌وه‌ بوون، به‌ ده‌ستی خۆی چاکه‌ی بۆ دانان. له‌ "ذکریات عن سعید النورسی" یه‌وه‌، ص ۳۳.

(۱) Tarihce-i Hayat, Barla Hayati.

(۲) Tarihce-i Hayat, Barla Hayati.

تۆفیق" (۱) بو، له بریی میرده که‌ی کۆله‌داری ده‌هینا و کاره‌کانی میرده که‌ی جیبه‌جیی ده‌کرد، تاکو ئه‌و خهریکی نووسینه‌وه و له‌به‌ر گرتنه‌وه‌ی په‌یامه‌کان بیست. ئیمه‌ش وه‌کو وه‌فاداری‌یه‌ک بۆ ئه‌و کرداره‌جوانه، ناوی ئه‌و خوشکه‌ده‌خه‌ینه نیو دو‌عاکامان بۆ قوتاییانی تایبه‌ئندی نوور که‌ کۆچیان کردووه و، له‌سه‌ر ئه‌م دو‌عایه‌ش هه‌ر به‌رده‌وام ده‌بین" (۲).

□ ئه‌وانه‌ی پێشه‌نگ بوون له‌ کاروانی نووردا

(ئه‌ی براییانی ئازیز و به‌وه‌فا و پیرۆزم و.. ئه‌ی هاوڕینیانی به‌هیز و دتسۆزم له‌ خزمه‌تکردن به‌ ئیمان و قورئان!

سوپاس و ستایشی بێ پایان بۆ خوای گه‌وره‌ که‌ ئاواته‌که‌ی منی له‌ "په‌یامی پیران" و ئیددیعاکه‌می له‌ "په‌یامی به‌رگری‌یه‌کان" دا به‌ ئێوه‌ هه‌ینایه‌ دی.

به‌لێ، به‌ ئه‌ندازه‌ی ژماره‌ی گه‌ردیله‌کان له‌ ئه‌زه‌له‌وه‌ تا ئه‌به‌د سوپاس بۆ خوای گه‌وره‌ که‌ "سی" که‌سی، به‌لکو "سه‌د و سی" که‌سی، ته‌نانه‌ت "هه‌زار و سه‌د و سی" هاوونینه‌ی "عه‌بدوره‌حمان"ی له‌ ئێوه‌ به‌ په‌یامه‌کانی نوور به‌خشی، که‌ هه‌ریه‌که‌یان له‌ به‌رامبه‌ر هه‌زار که‌سه‌وه‌یه!

هه‌ر چه‌نده‌ بۆ ئه‌و براییانه‌م ده‌روانم که‌ به‌رده‌وام بۆ خزمه‌ت له‌ گه‌لمدان و له‌ خه‌یالیم ده‌رناچن، ده‌یانبینم وه‌کو ئێوه‌ به‌وه‌په‌ری چوست و چالاکی‌یه‌وه‌ بۆ کاری په‌یامه‌کانی نوور تیده‌کۆشن و ده‌یانگرته‌ستۆ، پارێزگاری‌یان لێ ده‌که‌ن و، یه‌ک له‌ دوای یه‌ک به‌ یه‌کتری ده‌سپێرن و، به‌ شوێن حه‌قیقه‌تدا ده‌گه‌ڕێن و، رێزی شایان له‌ هه‌موو شتی‌ک ده‌گرن.. که‌ له‌ شوێنی خۆمه‌وه‌ ده‌بینم به‌و جۆره‌ ئیخلاسیان له‌ هی من زیاتره‌ و له‌ منیش زیاتر گه‌رموگور و چوست و چالاکتر له‌ خزمه‌ت به‌ ئیمان و قورئاندا.. ئه‌وا به‌ شادمانی و خۆشحالی‌یه‌کی ته‌واوه‌تی و که‌مالی دلتیاییه‌وه‌ چاره‌روانی ئه‌جه‌ل و مردن و گۆره‌که‌ی خۆم ده‌که‌م.

(۱) له‌ نیوان ساله‌کانی (۱۸۸۷-۱۹۶۵) زداژیاوه‌ و له‌ قوتاییانی پێشینی په‌یامه‌کانی نووره. بۆیه‌ پێی وتراوه (حافز) چونکه‌ هه‌موو قورئانی پیرۆزی له‌به‌ر بووه‌ و، پێشینی وتراوه (شامی) چونکه‌ ماوه‌یه‌کی زۆر له‌ شامدا له‌ گه‌ل باوکی ماوه‌ته‌وه‌. مرۆفیکی زانا و خاوه‌ن ته‌قوا و سه‌لاحه‌ت بووه. له‌ "بارلا" و به‌ندیخانه‌کانی "له‌سکی شه‌هر" و "ده‌نیزلی" هاوده‌می مامۆستا نوورسی بووه. خوالی خۆش بیست.

برایانم! من له رپنی نامه کاتانه‌وه و له ناوه‌ندی خزمه‌ته به‌نرخه کاتانه‌وه - که هر گیز له یادم دهرناچن - هرچی پوژه چهنندین جار ده‌تانینم و، بهم کارانه‌شتان شوق و تاسه‌م‌ندیم تیر ده‌بیټ و دلنیایی به‌ده‌ست ده‌هینم. ئیوه‌ش به‌همان جوړ ده‌توانن له رپنی په‌یامه‌کانه‌وه گفتوگو و دانیشن له‌گه‌ل هم برا لاوزه‌تاندا ساز بکه‌ن..

چونکه کات و شوین رپنی له گفتوگوی نیوان ته‌هلی حه‌قیقه‌ت ناگرن، ته‌نانه‌ت گهر یه‌کینکیان له خور‌ه‌ل‌ات و ئه‌وی تریان له خور‌ئاوا و، یه‌کینکیان له دنیا و ئه‌وی تریشیان له به‌رزه‌خدا بیټ. چونکه په‌یوه‌ندی ئیمانی و قورئانی نیوانیان وه‌ک رادیویسه‌کی مه‌عنه‌وی وایه، ده‌توانن له‌ورپنی‌یه‌وه گفتوگو له‌گه‌ل یه‌کتریدا بکه‌ن^(١).

(خوای گه‌وره له‌گه‌نجینه‌ی نیعمه‌ته‌کانی خو‌یه‌وه چهنده‌برایه‌کی به‌هیز و گهرموگور و دل‌سوز و به‌غیره‌ت و خو‌به‌ختکاری پنی به‌خشیموم، که‌قه‌له‌مه‌کانیان وه‌کو شمشیری ته‌لماس وایه و، هانی داوان یارمه‌تیی که‌سینکی نیمچه‌نه‌خوینده‌واری له‌خه‌لک داپراوی وه‌ک من بده‌ن، که‌به‌باشی ناتوانیت بنووسیت و له‌ولاتی غه‌رییدا تیکه‌لاویی خه‌لکی لینی قه‌ده‌غه‌کراوه و، ئه‌و کۆله‌قورسه‌ی خزمه‌تی قورئانی خسته‌سه‌ر ته‌ستوی به‌هیزی ئه‌وان که‌ته‌ستوی لاوزی من توانای هه‌لگرتنی نه‌بوو..

بهم پنی‌یه، خوای گه‌وره کۆله‌قورسه‌که‌ی له‌سه‌ر شان سووک کردم.

جائو کۆمه‌له‌پیروزه، له‌شوق و هه‌ول و ته‌قالای کارکردن و غیره‌ت و گهرموگورپی خزمه‌ت کردندا له‌یه‌ک ده‌چن. چونکه بلاو کردنه‌وه‌ی نه‌ینی‌یه‌کانی قورئان و نووره‌کانی ئیمان و گه‌یاندنیان به‌هموو شوینیک له‌لایه‌نی ئه‌و برایانه‌وه، هه‌روه‌ها راپه‌راندنی چوست و چالا‌کانه‌ی کاره‌کانیان به‌شه‌وقینکی به‌رده‌وام و هیممه‌تیکي به‌رزه‌وه‌له‌م پوژگار هه‌خته‌دا که‌پیته‌کانی نووسین گۆراون و، چاپخانه ده‌ست ناکه‌ویت و، خه‌لکیش پیوستیان به‌نوره‌کانی ئیمانه، سه‌ره‌رای ئه‌و کۆسپ و ته‌گه‌ره‌زوران‌ه‌ش که‌رپنی کارکردن ده‌گرن و مرؤف سست و سارده‌که‌نه‌وه و شه‌وقی لاوز ده‌که‌ن..

ئهم خزمه‌ته‌ی ئه‌وان له‌م بارودوخه‌دا، که‌رامه‌تیکي ئاشکرای قورئان و چاودیزی‌یه‌کی دیار و له‌به‌رچاوی خوایی نه‌بیټ، هه‌رگیز هیچی ترنی‌یه.

(١) پاشبه‌نده‌کان، پاشبه‌ندی قه‌سته‌مونی، ل: ١٣١-١٣٢.

به‌ئى، هه‌روه‌ك "ويلايه‌ت" كه‌رامه‌تى هه‌يه، به‌هه‌مان جؤز "نيازى خاوين" و "ئىخلاص" يش كه‌رامه‌تبان هه‌يه. به‌تايه‌ت په‌يوه‌ندى توندوتۆل و پشتگيرى پته‌وى نيوان برابان له‌ناوه‌ندى باز نه‌ى برايه‌تى به‌كى خاوين و بيگه‌رددا بۆ خواى گه‌وره، گه‌لى كه‌رامه‌تى زۆرى ده‌بيت. ته‌نانه‌ت "كه‌سى مه‌عه‌وى" ى ئەم چه‌شنه‌ كۆمه‌له‌ ده‌گونجى له‌ حوكمى "وه‌لى به‌كى كامل" دا بييت و له‌ چاودىرى به‌كانى خواوه‌ند به‌هره‌مند بييت^(۱).

□ به‌چ هه‌ست و سۆزىك ئەم خزمه‌تانه‌ نه‌نجام ده‌درين؟

(وا ده‌ستوور يكتان له‌ باره‌ى "برايه‌تى" به‌وه‌ بۆ روون ده‌كه‌مه‌وه، كه‌ ده‌بى به‌ گه‌رمى و لىپرانه‌وه‌ ره‌فتارى پى به‌كن..
ژيان نه‌نجامى "به‌كبون" و "به‌كىتى" به‌. جا ته‌گه‌ر ئەوه‌ به‌كىتى به‌ى كه‌ له‌ ئاستى تىكه‌لى و ئاويته‌بووندا به‌له‌ده‌ست به‌جىت، ئەوا ژيانى مه‌عه‌ويش ده‌روات و نامىنيت.
ئايه‌تى پىروزي: ﴿وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾ (الأنفال: ۴۶) ئاماژه‌ به‌وه ده‌دات كه‌: هه‌ر كات پشتگيرى و هاوپه‌يوه‌ندى نيوان برابان تىكچوو، ئەوا "كۆمه‌ل" يش چىژى خۆى له‌ده‌ست ده‌دات.

ئيوه‌ ده‌زانن كه‌ هه‌ر كات سى دانه‌ ئەلف به‌ جيا جيا بنوسرين نرخبان هه‌ر سى دانه‌ ده‌بيت، به‌لام گه‌ر به‌ پشتگيرى ژماره‌بى كۆ بینه‌وه‌ ئەوا نرخبان ده‌گاته‌ سه‌د و يازده. به‌ هه‌مان جؤز گه‌ر چه‌ند كه‌سىكى وه‌ك ئيوه‌ له‌ خزمه‌تگوزارانى حه‌قدا هه‌ريه‌كه‌يان به‌ جيا جيا كاره‌كانى نه‌نجام بدات و بايه‌خ به‌ دابه‌شكردنى كار له‌ نيوان خۆياندا نه‌دن، ئەوا هيز و توانايان هه‌ر ته‌نها هى سى چوار كه‌س ده‌بيت، به‌لام گه‌ر به‌ برايه‌تى پراسته‌قىنه‌ و پشتگيرى به‌ كترى تىبكۆشن و هه‌ريه‌كه‌يان شانازى به‌ فه‌زلى ئەوانى تره‌وه‌ بكات تا به‌هۆى نه‌بىنى "توانه‌وه‌ له‌ برايه‌تيدا" (الفناء في الأخوة) وايران لى بييت كه‌ هه‌ر به‌كه‌يان برىتى بييت له‌وى تريان.. ئەوا نرخبى ئەو چوار كه‌سه‌ وه‌ك هى چوار سه‌د كه‌سى لى دىت!

برام! ئيوه‌ وه‌ك دینه‌مۆكانى كاره‌بايه‌ك وان كه‌ پرووناكى نه‌ك ته‌نها به‌ "ئىسپارته" به‌لكو به‌ ولا تىكى گه‌وره‌ بدات.

(۱) مه‌كتووبات، مه‌كتووبى بيست و هه‌شتم، ل: ۶۲۸-۶۲۹.

خۆ چهرخه کانی مه‌کینهش ناچارن هاو کار و ته‌واو که‌ری په‌کتر بن. چونکه هه‌ریه‌ک له‌و چهرخانه نه‌ک هه‌ر دژایه‌تی و بی‌زاری‌یان به‌رامبه‌ر به‌وانی تر تێدا نی‌یه، به‌لکو هه‌وانه‌وه‌شیان له‌و هیزه گه‌وره‌یه‌وه به‌ده‌ست ده‌هینن که‌هی چهرخه کانی ترن، چونکه ئه‌رکی سه‌رشانی له‌سه‌ر سووک ده‌که‌ن.

ئهو که‌سانه‌ی ئه‌رکی خزمه‌تگوزاریی ئیمان و قورئان له‌سه‌ر شانیان هه‌لده‌گرن، که‌وه‌کو گه‌نجینه‌یه‌کی گه‌وره و به‌رزى حه‌ق و راستی وایه، هه‌رکات چه‌ند شان و بازوویه‌کی به‌هیز و هاو کار بچیته‌ریزیانه‌وه و گه‌نجینه‌مه‌زنه‌که‌یان له‌گه‌لدا هه‌لبگریت، ده‌بیت به‌مایه‌ی شانازی‌یان، هه‌روه‌ک سوپاسی په‌روه‌ردگاریشی له‌سه‌ر ده‌که‌ن.

که‌واته‌ وریابن! هه‌رگیز ده‌رگای په‌خنه‌له‌نیوانتاندا نه‌خه‌نه‌سه‌ر پشت. ئهو شتانه‌ی که‌له‌ده‌روه‌ی ریزه‌که‌تاندا شایانی په‌خهن، گه‌لنی زۆرن. جا هه‌روه‌ک من شانازی به‌تایبه‌تکاری‌یه‌کانی ئیوه‌وه‌ده‌که‌م و، هه‌وانه‌وه‌ و دلنه‌واییم له‌و تایبه‌تکاری‌یانه‌ی ئیوه‌دا به‌ده‌ست ده‌هینم که‌خۆم لییان بی‌به‌شم و به‌هی خۆمیان داده‌نیم، ده‌بی ئیوه‌ش به‌هه‌مان جۆر بپروانه‌تایبه‌تکاری‌یه‌کانی بریانتان و هه‌ریه‌که‌تان چاکه‌ی ئه‌وانی تر بلأو بکاته‌وه.

به‌شایانی ده‌زایم ئیوه‌ش له‌وه‌سته‌برایانه‌بینگه‌رده‌ی برای به‌ریزمان "حافز عه‌لی"^(۱) ئاگادار بکه‌مه‌وه‌که‌به‌رامبه‌ر ئهو بریانه‌مان ده‌ری بپری له‌نوو سینه‌وه‌ی ده‌ستی په‌یامه‌کاندا ده‌بووه‌رکه‌به‌ری.. و‌اله‌خواره‌وه‌ده‌یگه‌پمه‌وه‌بۆتان:

"حافز عه‌لی" هات بۆ لام و، پیم و ت:

خه‌تی "فلانه‌برا" له‌خه‌تی تۆ خۆشته‌وه‌کار و چالاکیشی له‌هی تۆ زیاتره‌!
 بینیم "حافز عه‌لی" له‌ناخی دل‌وه‌به‌ئیخلاص و بینگه‌ردی - شانازی به‌سه‌رکه‌وتنی ئهو بریانه‌وه‌ده‌کات به‌سه‌ریدا، ته‌نانه‌ت له‌زه‌تیشی له‌م هه‌واله‌چه‌شت و دلی پنی کرایه‌وه، چونکه ئهو بریانه‌توانیویه‌تی خۆشه‌ویستی و مه‌دح و سه‌نای مامۆستا که‌ی به‌ده‌ست به‌هینیت!

(۱) "حافز عه‌لی" له‌پیشه‌نگی قوتابی‌یه‌دیرینه‌کانی مامۆستا نوورسی‌یه‌و، به‌هزی ئهو خه‌ت خۆشی و هیممه‌ت به‌رزیه‌ی که‌خوای گه‌وره‌پنی به‌خشیبوو له‌نوو سینه‌وه‌ی په‌یامه‌کاندا گه‌لنی چوست و چالاک بووه. سالی ۱۹۴۴ له‌به‌ندیخانه‌ی ده‌نیزلی له‌ته‌مه‌نی ۴۶ سالیدا زه‌ه‌ری ده‌رخوارد دراوه‌و شه‌هید کراوه. خوای گه‌وره‌نوقمی میهره‌بانی فراوانی خۆی بکات. ئامین.

که به وردی سهرنجی "دل"ی حافز عه‌لیم دا و بۆم پروانی، زانیم ئەم گوفتساره‌ی هەرگیز ده‌ستکرد و مه‌رای نی‌یه، به‌لکو تیگه‌یشتم که هه‌ستیکی بیگه‌رد و خاوینه! منیش پر به دل گه‌لنی شوکرانه‌ی خوای گه‌وره‌م کرد له‌سهر ئه‌وه‌ی که له‌ناو برایماندا که سێکی وا هه‌یه ئەم هه‌ست و سۆزه به‌رزه‌ی تیدا بیټ. پشت به‌خوا ئەم هه‌سته گه‌لنی خزمه‌ت ئەنجام ده‌دات. سوپاس بۆ خوای گه‌وره‌ ورده‌ ورده ئەم هه‌ست و سۆزه برایانه‌یه له‌ناو ریزی برایانی ئەم ناوچه‌یه‌ماندا بلاو بووه‌ته‌وه^(۱).

□ په‌یوه‌ندی قوتایی به‌مامۆستا که‌یه‌وه

(را و بۆچوونی خۆمتان به‌جۆرنیک که سوودی بۆ ئیوه تیدا بیټ، سه‌باره‌ت به‌ په‌یوه‌ندی‌یه‌کانی ئیوان "مامۆستا" و "قوتاییان" و "هاورپییانی دهرس" بۆ باس ده‌که‌م: برایانم!

ئیه‌وه له‌پروویه‌که‌وه و به‌پاده‌یه‌ک که له‌سه‌رووی سنوور و توانای خۆمه‌وه بیټ قوتاییی من و.. له‌لایه‌کی تریشه‌وه هاورپیمان له‌دهرسدا.. هه‌روه‌ک له‌لایه‌کی تروه‌ه یاریده‌ده‌ر و هاورپییانی شوورا و پرس و رای من.

برا ئازیزه‌کانم!

مامۆستا که‌تان له‌هه‌له‌پارپیزراو (معصوم) نی‌یه. به‌لکو هه‌له‌له‌وه‌دایه‌ که له‌وه‌په‌دا بن تووشی هه‌له‌نایټ..

به‌لام هه‌رگیز سنیوکی گه‌نیو زیان له‌باخه‌که‌ی نادات و، دراویکی ساخته و قه‌لییش له‌ناو گه‌نجینه‌یه‌کدا نرخ‌ی گه‌نجینه‌که‌ ناشکیټټ.

جاله‌به‌ر ئه‌وه‌ی "خرابه" به‌یه‌ک دانه و، "چاکه"ش به‌ده‌هینده‌ی خۆی داده‌نریت، ئەوا ویژدان داخوازی ئه‌وه‌یه‌که:

سافی و خاوینیی دله‌کان هه‌رگیز به‌رامبه‌ر کرده‌وه چاکه‌کان لیل نه‌کریت و په‌خنه‌یان لێ نه‌گیریت، گه‌ر گوناھیک یان هه‌له‌یه‌ک له‌خاوه‌نی ئه‌و کرده‌وه چاکانه‌وه بیه‌را.

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی بارلا، ل: ۷۶-۷۸.

ئنجال‌ه‌بەر ئه‌وه‌ی ئه‌و مه‌سه‌لانه‌ی که تایبه‌تن به "راستی‌یه‌کانه‌وه" هه‌روه‌ها "مه‌سه‌له‌ گشتی‌یه‌کان" و "درنژه‌پیدانیان" به‌شێوه‌یه‌کی گشتی، له‌بابه‌تی "سانیحاتی ئیله‌های" ن، ئه‌وا به‌چهند مه‌سه‌له‌یه‌کی یه‌قینی داده‌نرێن و هیچ‌په‌خنه‌یه‌کیان ئاراسته‌ناکریت.

سه‌باره‌ت به‌پراوه‌رگرتن و پرس و پاشم‌پیتان له‌باره‌ی ئه‌و مه‌سه‌لانه، ئه‌واله‌پرووی جووری وه‌رگرتنی ئه‌و مه‌سه‌لانه‌یه‌له‌لایه‌تانه‌وه، نه‌ك له‌وه‌په‌وه‌وه که تایا‌حق و حه‌قیقه‌تن‌یان نا؟ چونکه‌هه‌رگیز من دوو‌دل‌نیم له‌وه‌دا که "حەقیقه‌ت" ن!

ئنجال‌ه‌بەر ئه‌وه‌ی خۆم به‌باشی ناتوانم بنوسم و، نووسه‌روه‌شم به‌هه‌میشه‌و به‌رده‌وامی له‌لای خۆم بۆ نا‌په‌خسیت، ئه‌وا گوزارشت و ده‌رپه‌ینه‌کان به‌پوختی و له‌شێوه‌ی تێبینیدا ده‌مینه‌وه‌و له‌ئێگه‌یشتنیان قورس ده‌بیت.

ئه‌ی برایان و هاو‌پێیانی ده‌رسم!

ئه‌وه‌ بزانی که من گه‌لێ دله‌خۆش ده‌م گه‌ر هه‌ر هه‌له‌یه‌کتان له‌بینیم به‌راشکاوی ئاگادارم بکه‌نه‌وه. ته‌نانه‌ت گه‌ر به‌توند و تیژی‌یه‌وه‌ ئه‌و هه‌له‌یه‌شم پێ بلین، ده‌لیم: خواتان له‌پرازی بیت. چونکه‌نابێ له‌ئاستی "حق" دا‌بایه‌خ به‌هیچ‌شتیکێ تر به‌دریت.

من بۆ قبوول‌کردنی هه‌ر راستی‌یه‌ك ئاماده‌م که "حق" به‌پێوستی دا‌بیت. خۆ ئه‌گه‌ر ئه‌و راستی‌یه‌ نه‌زانم و شاره‌زای نه‌م هه‌ر که پێم وترا - با پێچه‌وانه‌ی ده‌روونی به‌دخوازیشم بیت - به‌پێ مونا‌قه‌شه، له‌سه‌ر چاو و سه‌رمی داده‌نیم.

باش بزانی ئه‌م کار‌کردنه‌مان بۆ "ئیمان"، به‌تایبه‌ت له‌م کاته‌دا، گه‌لێ مه‌زن و گرنگه. بۆیه‌ نابیت ئێوه‌ ئه‌م کۆله‌قورسه‌ بچه‌نه‌ئه‌ستۆی که‌سێکی لاوازی وه‌ك من که‌بیری دوو‌چاری شه‌پزی و په‌رته‌وازه‌یی بووه. به‌لكو ده‌بیت به‌پێ توانا ئێوه‌ش یارمه‌تی‌ی (به‌ه‌ن)^(۱).

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی بارلا، ل: ۸۰-۸۲.

بەندى پىنجەم

لە بەندىخانەى ئەسكى شەھر

(پەكەم قوتابخانەى يووسفى)

۱۹۳۵/۴/۲۵ - ۱۹۳۶/۳/۲۷ ز

ئەو دوژمنانەى ئىسلام كە چاوەرپىيەى ھەموو ھەلىكەن بيقۇز نەو ھە دژى ھەر رابوون و جوولەيەك پىشتى "ئيمان" بگريت و خزمەت بە "قورئان" بكات، كاتى ھەستيان كرد "پەيامە كانى نوور" بلاودە بنەو ھە و ئيمانيش لەناو دللى خەلكدا بە توندوتۆلى دادەمەزريت، ئەو فىللىكىيان بۇ دەستگير كردنى مامۇستا نوورسى و قوتايىانى نوور ساز كرد و، بە پىكھىنناني كۆمەلەيەكى نەينى و، كارئەنجامدان لە دژى رژیمی فەرمانرەوا و ھەلتە كاندىنى بناغە كانى ئەو رژیمە، تۆمەتبار كران.. ھەر ھە تۆمەتە كانى تری ھاوشیو ھە ئەمانە.

لە ئەنجامى ئەمە و لە بەروارى ۱۹۳۵/۴/۲۵ زدا، مامۇستا نوورسى و قوتايىانى كەلەپچە كرايە دەستيان و، بە مەبەستى دادگایى كردنيان بران بۇ بەندىخانەى شارى "ئەسكى شەھر".

بەريز "پرووحى" ى سەرۆكى مەفرەزە كە، بەزەبى بە مامۇستادا ھاتەو ھە و، فەرمانى دا كەلەپچە كانى بگريئەو ھە. تەنانەت دوای ئەو ھە كە لە پاستى پەكان تیگەپشت، ھوو بە ھاوړپى مامۇستا نوورسى و قوتايىانى نوور.

رۆژى ۱۹۳۵/۴/۲۷ ز خودى وەزیری ناوخۆ و، سەرۆكى جەندرمە كان، لە گەل چەند مەفرەزەيەكى سەربازى چە كداردا، ھاتن بۇ شارى ئىسپارته و، ھیزىكى

سه‌ربازی پیا‌ده‌یان له‌سه‌ر پښی "ئیسپارته - ئافیون" دانا و، سه‌رجه‌می پاریز گاکه و ده‌ورو به‌ریشیان خسته ژیر کۆنترۆلی سه‌ربازی به‌وه!

له‌لایه‌کی دیکه‌وه سه‌رۆکی ئه‌و کاته‌ی حکومه‌ت "عیصمه‌ت ئینۆنۆ" سه‌ردانیکی ناوچه‌کانی خۆره‌لات (کوردستان) ی کرد، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که به‌هۆی گرتنی مامۆستا نوورسی به‌وه مه‌ترسی به‌رپابوونی شۆرشیکیان تیدا ده‌کرد. چونکه ئه‌و دوژمنانه‌ی ئاین که له‌پشتی په‌رده‌وه خۆیان شارده‌بووه‌وه، به‌نیازی نانه‌وه‌ی ترس و دل‌ه‌راو کۆ له‌دلی خه‌لکدا، ئه‌وه‌یان بلاو کرده‌وه که به‌دیعوززه‌مان و قوتاییانی له‌سیداره‌ده‌درین..

له‌کاتی‌کدا که به‌دیعوززه‌مان به‌دریژی ژيانی په‌فتاریکی پینچه‌وانه‌ی پښسا و ئاسایشی ئه‌نجام نه‌داوه، به‌لکو هه‌میشه کاری ئیجابی و بنیاته‌ری کردوه به‌رپیزی ژيانی و، وتوویه‌تی:

"نایب‌ت له‌به‌ر هه‌له و تاوانی چهند که‌سیکی که‌م، زیان به‌سه‌دان که‌س بگه‌یه‌نریت".
له‌به‌ر ئه‌وه و، سه‌ره‌پای ئه‌و هه‌موو سته‌مه‌ی که‌ داباری به‌سه‌ر خۆی و قوتاییانی، ته‌نها یه‌که رووداوی تیکدانی پښسا و ئاسایش رووی نه‌داوه. بگه‌ر هه‌میشه هانی قوتاییانی خۆی داوه بۆ خۆراگری و، دامه‌زراوی و، به‌رده‌وامی له‌سه‌ر کار کرن بۆ ئیمان و، دووره‌په‌ریزی له‌کاری تیکده‌رانه. چونکه ئه‌و چه‌شنه کرداره تیکده‌رانه‌یه جگه له‌بن دینه‌کان که‌سی تر سوودی لێ نایین.

ئیه‌ر به‌و جۆره، مامۆستا نوورسی و سه‌د و بیست که‌س له‌قوتاییانی بران بۆ به‌ندیخانه‌ی ئه‌سکی شه‌هر و، خرا‌نه‌ زیندانی تاکه‌که‌سی و دابرا‌نی ته‌واوه‌تی له‌خه‌لک. ئنجا ئه‌شکه‌نجه‌دانی ترسناک و تۆقینه‌ر داباری به‌سه‌ریاندا..

که‌چی و پښپای ئه‌و بارودۆخه سه‌خت و دژواره، مامۆستا نوورسی له‌سه‌ر کاری ئامۆژگاری و پښمایی هه‌ر به‌رده‌وام بوو. له‌ئه‌نجامی ئه‌وه‌شدا گه‌لێ که‌س له‌به‌ندکراوانی ناو به‌ندیخانه‌که گۆرا‌نیان به‌سه‌ردا هات و، بوون به‌که‌سانی باشی دیندار و خاوه‌ن ته‌قوا.

سه‌ره‌پای کۆکردنه‌وه‌ی په‌یامه‌کانی نوور له‌ناو مالی قوتاییانی نوور و، لیکۆلینه‌وه‌ی ورد، که‌چی "دادگا" ماده‌به‌کی له‌وه‌په‌یامانه‌دا نه‌دۆزی به‌وه که‌ بیکاته‌ مایه‌ی تۆمه‌تبار کردن. له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا، دادگا ته‌نها له‌سه‌ر خواست و قه‌ناعه‌تی که‌سی

"خودی دادوهر" بریاری یازده مانگ بهندکردنی بۆ مامۆستا نوورسی و شەش مانگیش بۆ یازده قوتایی نوور دەر کرد و، سەد و پینج قوتایی یە کەمی تر ئازاد کران^(١).. له کاتیکیدا گەر تۆمه ته کان راست بوونایه، ئەوا سزا که یان بریاری له سیداره دان، یان لانی کەم بهندکردن دەبوو له گەڵ کاری قورسدا!

له بهر ئەوه، مامۆستا نوورسی رهخههی له بریاری ستهمکارانه و هه ره مه کیی دادگا گرت و، پرونی کرده وه که ئەم سزایه هی که سینکه هینستریکی دزی بیست، یان کیژۆله یه کی فراند بیست. بۆیه داوای له دادگا کرد که یان بریاری بی تاوانی، یان له سیداره دان، یاخود سەد سال بهندکردنی بۆ دهر بکات^(٢)!

بهر گری مامۆستا نوورسی

له دادگای ئەسکی شههردا^(٣)

□ وه لأم له دادگادا:

شتیکی به لگه نهویسته که سینک که ماوهی سیازده سال له ژیان دا براینست، چاودیری کردنی ئوسوول و رپوره سمی یاساکان نازانیست و له توانیدا نایست..

له بهر ئەوه، تکام وایه له بری پرسیار و وه لأمه ره سمی به کان، گوئی بیستی ئەم ئیفا دهیم ببن. چونکه من سنی جار له "ئیسپارته" به شیوه یه کی ره سمی رووبه پرووی پرسیار و وه لأم بوومه ته وه.

ئەم ئیفا ده تازه و درێژه م تووشی سه رسامیتان ناکات، به لکو رینی لیکۆلینه وه کانتان سه باره ت به من بۆ ئاسان ده کات و، ده یکاته پروونکر د نه وه یه کی راست و دروست و، له سه ریشه ی لیکۆلینه وه و گه رانی ناو ئەو سی کتیبه رزگارتان ده کات که ئیستا له بهر ده ستی ئیوه دایه.

(١) بریاری "داگای گه وه ی سزا"ی ئەسکی شههر ژماره (١٢١) ه له بهرواری ١٩/٨/١٩٣٥. ته سلیقی

"یه کهم دادگای ته مبییز" یش ژماره (٢١١١) ه له بهرواری ١٢/١٠/١٩٣٥. (ب: ٨٣٢/٢)

(٢) Tarihce-i Hayat, Eskisehir Hayati.

(٣) ئەم بهر گری به لأم سه رچاوه یه وه گه ر او ه: Tarihce-i Hayat, Eskisehir Hayati.

هر ئەم حەقیقەتە‌ی کە ئیستا خراوەتە پێش چاوی دەستە‌ی دادوهرانی دادگا و،
و‌ه‌زیری ناو‌خۆ و، سەرۆ کایەتیی ئەنجومەنی پەرلەمان، لە هەمان کاتدا داواکاری و
ئەرزو‌حالیکیشە پە‌یو‌ه‌ندی بە ژ‌یانی هە‌میشە‌یی کە‌سانیکی زۆرە‌وه‌ هە‌یه.

ئە‌ی دە‌ستە‌ی بە‌ر‌پ‌زی دادگا!

بە‌ چە‌ند ماددە‌یه‌ک م‌نیان تۆ‌مه‌ت‌بار کردووه و دە‌ست بە‌سەر ک‌راوم:

ماددە‌ی یە‌کە‌م:

هە‌و‌الی ئە‌وه‌ دراوه کە لە نیازدا‌یه‌ لە‌ پ‌ر‌یی بە‌ کاره‌ینانی ئایینه‌وه‌ و، بە‌ مە‌به‌ستی
گ‌یرانه‌وه‌ی شە‌ریعە‌ت (کۆ‌نە‌پە‌ستی!) ئاسایشی گ‌شتی تێک بە‌دریت.

و‌ه‌لام:

یە‌کە‌م: "گ‌ری‌مان" شتیکە‌ و، "پ‌روودان" ی‌ش شتیکە‌ ترە‌.

ئە‌وه‌تا هە‌موو یە‌کی‌ک لە‌ م‌رۆ‌فە‌کان گ‌ری‌مانی ئە‌وه‌ی هە‌یه‌ چە‌ندین کە‌س ب‌کو‌ژیت.. جا
ئایا کە‌سێ‌ک دادگایی دە‌ک‌ریت بە‌ تۆ‌مه‌تی ئە‌وه‌ی کە‌ "گ‌ری‌مان" ی ئە‌نجامدانی کاری
کو‌شتنی لێ‌ ب‌ک‌ریت!؟

هە‌روە‌ها گ‌ری‌مانی ئە‌وه‌ هە‌یه‌ کە‌ یە‌ک چیلکە‌ شقارته‌ م‌الیکی تە‌واو‌ه‌تی ب‌سووتینیت،
جا ئایا لە‌سەر بناغە‌ی ئە‌م "گ‌ری‌مان" ه‌ شقارته‌کان لە‌ناو دە‌برین!؟

دوو‌هە‌م: هە‌زار جار حاشا، خوا نە‌کات شتی وا‌ر‌وو‌ بدات. چونکە ئە‌و زانسته
ئیمانی‌یانە‌ی کە‌ ئێ‌مه‌ سەر‌قالین پ‌ی‌انە‌وه‌، ر‌ئ بە‌وه‌ نادە‌ن بۆ ه‌یچ شتیکە‌ی جگە‌ لە
پ‌ه‌زاه‌ندی خ‌وای گ‌ه‌وره‌ ب‌قۆ‌زینە‌وه‌..

بە‌لێ، ئە‌و ئیمانه‌ی کە‌ کلێلی نوورانی و خ‌اوینی ژ‌یانی هە‌میشە‌یی و خۆری ژ‌یانی
ئە‌و دنیایە‌، هەر گ‌یر نایبته‌ ئام‌رازێ‌ک بە‌ دە‌ستی ژ‌یانی کۆ‌مه‌لایە‌تی و سیاسی ئە‌م دنیایه‌،
و‌ه‌ کو ئە‌وه‌ی کە‌ خۆر نایبته‌ شوین پ‌ی هە‌لگری مانگ.

بە‌لێ، لە‌م گ‌ه‌ردوونە‌دا ه‌یچ بابە‌تێ‌ک نی‌یه‌ لە‌ بابە‌تی "نە‌هینی ئیمان" گ‌رنگ‌تر ب‌یت، کە
گ‌ه‌وره‌ترین بابە‌تی گ‌ه‌ردوون و مە‌زن‌ترین نە‌هینی یە‌ لە‌ بە‌دیه‌ینانی جیهاندا، تا ئە‌م مە‌سه‌لە‌ی
"نە‌هینی ئیمان" ه‌ لە‌ پ‌یناویدا ب‌ک‌ریتە‌ ئام‌رازێ‌ک. حاشا هەر گ‌یر شتی وا‌ لە‌ ئارادا نی‌یه‌!

ئە‌ی دە‌ستە‌ی دادوهران!

باوەرەم پى بکەن کاتىك که دەلیم:

"ئەگەر ئەم بەندکردنە ئازار بەخشەم تەنھا پەيوەندىي بە خۆم و ژيانى دنيا مەو بەيوايە، ئەوا دريژەم بە بىدەنگى دەدا، وەك ئەوئى که دە سالە بىدەنگم. بەلام لەبەر ئەوئى ئەم بەندکردنەم پەيوەندىي بە بەختەوهرىي هەتاهەتايى گەلىنى کەس و، بە پەيامەکانى نووريشەووە هەيە، که مەتەلى مەزنى بوونەوهران شى دە کەنەو، ئەوا گەر جەستەم سەد سەرى پىوہ بىت و هەموو پۇژىك سەرىنکەم لى جيا بکرىتەو، هيشتا هەر واز لەم نەينى يە مەزنە ناهينم! خۆ ئەگەر لە دەست ئىوہ رزگارم بىيت، ئەوا لە چنگى ئەجەل ناتوام دەر باز بىم."

من مروفىكى بەتەمەن و لەسەر لىواری گۆرەم.

سەيرى مەسەلەى "نەينى ئيمان" بکەن که پەيوەستە بەو "ئەجەل" و "گۆرە" ي هىچ کەسىك لە دەستيان دەر بازى ناييت و، يە کىکە لە نيوان سەدان مەسەلەى ئەوتۆ که دە گەرىنەوہ بۆ ئەو مەتەلەى "پەيامەکانى نوور" شى يان دە کاتەو، ئەو پەيامانەى که بە وینەى بىنىنى چاو ئەو روونکردنەو مەزنەى قورئانى حە کىم تەفسىر دە کات، که لە خۆيدا نەينى يەکانى گەردوونى خستووتە روو.

جىنى سەرسوورمانى منە! کەسىك باوەرى بە ئەجەل و مردن هەييت، ئايا بابەتە سىياسىيە مەزنەکانى دنيا لە پىش چاويدا لە ئەجەل و مردن گەورەتر دەردە کەون، هەتا بيانکات بە ئامرازىك بۆ گەيشەن بە ئامانجەکانى؟! لە کاتىکدا ئەو ئەجەلەى که هەموو ساتىك گەردنەکان دەقرتىيت، کاتە کەى ناديار و نەزانراوہ؟!

خۆ "ئەجەل" يان ئىعدامى هەمىشەيى، ياخود پشوودان و بلىتى گەشت و گوزارە بۆ جىهانىكى جوانتر.. ئەو "گۆرە" ش که هەرگىز داناخرىت، يان دەرگای چاللىکە بۆ نەمان و تارىکايى هەمىشەيى، ياخود دەرگايە کى لەسەرپىشتە بۆ دنيايە کى رووناکتر و هەتاهەتايى که مانەوہ لەوئى لەم دنيايە باشتر و خۆشترە.

پەيامەکانى نوور بەهۆى بەرە کەتى قورئان و بە پلەيە کى بىنگومانى وەك ئەنجامى "دوو" کەرەتى دوو دە کاتە چوار" بە ئاشکرا ئەوہ پىش چاو دەخەن که چارەسەرىكى بى گومان و دلنبايى بەخش هەيە بۆ گۆرىنى ئەجەل لە ئىعدامى هەمىشەيى "يەوہ بۆ بلىتى

پوخسه‌تنامه" و، گۆرپینی گۆرپیش له "چالتیکی بئی کۆتایی نه‌بوون" هوه بۆ "ده‌ر گایه‌کی به‌هه‌شته‌کان" ..

باش بزانی که نه‌گهر ده‌سه‌لاتی هه‌موو دنیام بدریتی، بئی هیچ دوودلتی یه‌ک، له‌ پیناوی ئەم چاره‌سه‌ره‌دا به‌ختی ده‌کەم.

به‌لێ، ئەمه‌ ئەو کاره‌یه‌ که هه‌موو مرۆفیککی خاوه‌نی ژیری ئەنجامی ده‌دات.

به‌پێزان! چ ویژدانیک رێ به‌وه‌ ده‌دات که به‌و چاوه‌ سه‌یری ئەو په‌یامانه‌ی نوور بکریت، که سه‌دان بابه‌تی ئیمانیی وه‌ کو ئەمه‌ روون ده‌که‌نه‌وه‌، به‌ چه‌ند کتیبیکی تامانجداري ئەوتۆ دابنرێن که بۆ ته‌وژمه‌ سیاسی‌یه‌کان بقۆزێنه‌وه‌، وه‌ک بلیتی چه‌ند بلاو کراوه‌یه‌کی خراب و زیانیه‌خش بن؟ که حاشا و سه‌د جار حاشا "په‌یامه‌کانی نوور" دوورن له‌و تپروانینه!

یان ئایا چ ژیری یه‌ک به‌وه‌ رازی ده‌بیت و، چ یاسایه‌ کیش ئەو بۆ چوونه‌ ده‌خوازیت؟ ئایا نه‌وه‌ی نوپی ئایینه‌ و خه‌لکانی دوا‌رۆژ که داها‌تووی راسته‌قینه‌یه‌.. هه‌روه‌ها دادوهری شکۆمه‌ندی دوا‌رۆژ.. هه‌مان ئەم پرسیاره‌ له‌و که‌سانه‌ ناکات که بوونه‌ته‌ هۆکاری ئەم رووداوه‌؟

به‌لێ، ده‌بیت کار به‌ ده‌ستانێ ئەم نه‌ته‌وه‌یه‌ی که به‌ سروشت ئایینه‌داره‌ له‌م نیشتمانه‌ پیروژه‌دا، لایه‌نی ئایین بگرن و له‌ رووی ئه‌رکی ده‌سه‌لاته‌وه‌ هانی دینداری بده‌ن. خۆ ئەگه‌ر ئەوان به‌ ناوی کۆماریتی عملانی و بنه‌ماکانیه‌وه‌ پارێزگاریی بئی لایه‌نی بکه‌ن به‌رامبه‌ر بئی ئایینه‌کان و خراپه‌یان به‌رامبه‌ر نه‌نوینن، ئەوا زۆر به‌لگه‌ نه‌ویسته‌ که نابئی به‌هانه‌ و بیانوو بدۆزنه‌وه‌ بۆ ئەوه‌ی خراپه‌ به‌رامبه‌ر ئایینه‌داران بکه‌ن.

سێ هه‌م: وه‌ک رێژنانیک بۆ خه‌باتم له‌ دژی ئینگلیز له‌و نووسراوه‌مدا که ناوی "شه‌ش هه‌نگاوه‌کان" ه، سه‌رۆکه‌کانی ئەنقهره‌ پێش دوا‌زه‌ سه‌ل بانگه‌یشتیان کردم بۆ ئەوی، منیش رۆشتم.. به‌لام هه‌ست و نه‌سته‌کانی پیریم له‌ گه‌ل رَه‌فتار و بارودۆخی ئەواندا نه‌گۆنجا.

پینان وتم: "کارمان له‌ گه‌لدا بکه‌".

وتم: "سه‌عیدی نوئی ده‌یه‌ویت کار بۆ دوا‌رۆژ بکات و هاوکاریی ئیوه‌ ناکات، به‌لام له‌ گه‌ل ئەوه‌ شدا کاری به‌سه‌رتانه‌وه‌ نی‌یه‌".

به لټې، من به دوا د اچونم بڼو كاره كاني ته وان نه كړد، چ جاى ته وهى هاو به شيبى ته وان به كېم كه شوين كاره كاني ته وان ده كه ون، يان مهيلم به لاياندا هه بټت. ته نانه ت خه ميشم بڼو خوار دن، چونكه ته و كرده - به داخه وه - بوو به هوى ته وهى كه وريابى و زيره كى يه كى سه رسوور هينى سه ربازى، كه ده كرا له به رژه وه ندى داب و نهر يته كاني نه ته وهى ئيسلامدا به كار بهينرايه، كه چى تا راده يه كه له پينجه وان هى هم نهر يته نده دا خرايه كار.

به لټې، له سه رو كه كاني ته نقره ده دا، به تايه ت له خودى سه رو كه كو ماردا، زيره كى يه كى سه رسه خت و گه وره م هه ست پي كړد. بڼو يه وتم: نايبت هم زيره كى يه له دژى داب و نهر يته كان و له ورو وژاندى گومان له و داب و نهر يته نده دا بخريته كار.

له بهر ته وه، هه ولم دا به پي تواناى خوم له دنياى ته وان بكشيمه وه و، له راس تيدا خوم ئالوودهى ته دنيا به نه كړد. ئيسر وا ما وهى سيا زده ساله له سيا سه ت كشاومه ته دوا وه، بيس ت جه زم به گشتى - يه كه دوو جه زن نه بټت - له م غه ريبى يه دا به تا كه كه سى و به ندر كراو له ژورو كه مده برده سه ر، تا كو هيج كه سيك گومانى ته وهى بڼو دروست نه بټت كه من خه ريكى سيا سه ت يم.

ته و به لگانه ش كه نيشانه ن له سه ر به دوا دانه چوونم بڼو كاره كاني حكوم مته و، جه ز نه كړدم له ده ست تيوره دانيان، ته مان هى خواره وه يه:

به لگه ي يه كه م: هاو رپيانم له گوندى "بارلا" كه ما وهى نو سال تيايدا بووم، له "ئيسپارته" ش كه بڼو ما وهى نو مانگ تيايدا مامه وه، ده زانن كه سيا زده ساله رڼو ژنامه كام نه خو يندو وه ته وه كه زما نځالى سيا سه تن. ته نها ته وه نه بټي كه له ده مى ده سته سه ر كړدم له ئيسپارته و به بټى جه ز و ئاره زوى خوم، ته و يش بڼو ته نها يه كه جار، پر گه ي رڼو ژنامه نوو سينكم بهر گوى كه وت كه به كار يكي دوور له ويژدان و به شيوه يه كه كو فر ده ر بپريت، هير شى كړد بووه سه ر قوتايانى په يامه كاني نوور.

به لگه ي دوو هه م: له و كاته وه كه له پاريز گاي ئيسپارته م و به دريژابى سيا زده سال، له نا وه ندى ئالو گوره جيهانى يه زوره كاندا، هيج نيشانه يه كه له ئيمه وه ده رنه كه وتو وه كه بايه خمان به سيا سه ت دا بټت.

بەلگەى سى ھەم: بریتىيە لە دان پىدانانى پارىزگا و فەرمانگەى پۆلیس بە نەبوونی ھىچ شتىك لە كتيبە كانمدا كە بەدواداچوونی تىدا بىت بۆ سىياسەتى حكومەت. دواى ئەو ھەلمەتیان بردوو ھەم بۆ شوینی مانەو ھەم و، بە شىو ھەى كى كۆپىرى و چاوە پروان نە كراو پشكینی ورد ئەنجام دراو ھەم و، كتيبە كانم و زۆر ھەى ئەورا قە تايبەتى ھە كانی منیان برد كە ماو ھەى دە سالە كۆبوو نەتەو ھە.

ئايا جىنى سەرسوورمان نى ھە كە تايبەتى ترینی ئەورا قە كانی پىاويكى ھە ك من كە نەك دە سال، بەلكو تەنھا دە مانگ، بى ھىچ ھۆيەك و بە ستەمكى بى بەزە ھەىانە، دوو چارى دوورخستەو ھە نامۆ كۆردن و چاودىرى و گوشارى ئازار بەخش بو بىت، لانی كەم دە ماددەیان تىدا نە بىت كە خۆل بە سەرو چارى ستەمكاراندا بكات؟
ئەگەر بو تريت: بىست نامەى تۆمان دۆزى ھەو ھە.

دە ئىم: ئايا دە نامە، يان بىست، ياخود سەد نامەش بە زۆر دەزانن كە لە ماو ھەى دە سالدا بۆ ھاو پىيان نوو سرا بىت؟ خۆ مادەم نامە كۆرپنەو ھە ياسا بىت و، ئەو نامانەش بەدواداچوون بۆ دىناى ئىو ھە نە كات، ئەو ھىچ تاوانىك پىكناھىنىت، تەنانەت گەر ھەزار نامەش بن.

بەلگەى چوار ھەم: ئىو دە بىنن كە كتيبە دە ست بە سەردا گىراو ھە كام ھە موویان پشتیان لە سىياسەت و ھەر چەرخاندوو ھە و، بە ھەموو ھەزىكىيان پروویان لە ئىمان و قورئان و دوا پۆز كۆردوو ھە. دوو سى پەيام نە بىت كە "سەعیدی كۆن" وازى لە بىدەنگى ھەناو ھە و، لە بەرامبەر ئازاردانى چەند كە سىك لە كار مەندە ناپا كە كانەو ھە توور ھە بوو ھە. ئىتر پەخنى لەو كار مەندانە گرتوو ھە كە كار مەندى ھە كە يان بە خرا بى بە كار دە ھەنن، نەك لە حكومەت. بۆ ھە لەو يەك دوو پەيامەدا سكالای لەو ستەم ھە دەر پىو ھە. لە گەل ئەو ھە شدا ئەو پەيامانەم بە "پەيامى تايبەتى" داناو ھە و، پوخسەتى بلاو كۆردنەو ھە پام نە داو ھە و، لە چەند كە سىكى ھاو پىيانم زياتر تىپەريان نە كۆردوو ھە.

حكومەت بايەخ بە "كردار" دە دات و چاودىرى "پروالەت" دە كات. ھەر گىز مافى ئەو ھە نى ھە پروا نىتە ناو "دل" ھە خەلك و كارە پەنھان و تايبەتە كان.
لەبەر ئەو ھە، ھەموو مەرفۇقىك دە توانىت لە ناو تو بى دلئى خۆى و لە ناو مائە كە پىدا ھەر كۆردارىك ئەنجام بدات و، دە توانىت زەمى كار بە دەستان بكات و لىيان رازى نە بىت.

بۆنمورنە: حەوت سال پېش ئېستا و پېش دروستکردنى بانگى نوى (واتە بە توركى) نامەيە كم له بەرامبەر كۆمەلئىك كارمەندەو نووسى كە خۇيان لەبارەى مېزەرە كەى سەرم و خواپەرستىي تايبەتېي منەو هەلدەقورتاند، كە بەپىي مەزەبى شافىئىيە. پاش ماوەيەك بانگ بە زمانى توركى هاتە كايەو. لەبەر خۆمەو و تم: "ئەو پەيامە پەيامىكى تايبەتېيە". ئىتر پىم له بلاو بوونەو هى گرت.

نمورنەيە كى تر: كاتىك ئەندامى "دار الحكمة الاسلامية" بووم، وەلامىكم لەسەر پەخنەيەك نووسى كە له ئەوروپاوە دژى ئايەتى "پۆشەبى" دەر كرابوو. هەر ئەو وەلامەم كە پىي دەوترىت "پەيامى پۆشەبى" پېش سالتىك نووسى يەو و لە بەرھەمە كۆنە كام دەر مەينا و، وەك بابەتئىك لە بابەتە كانى بريسكەى حەقدەھەم دانرا، پاشان ناوى بريسكەى بىست و چوارەمى لى نرا.

ئىجا ئەو "پەيامى پۆشەبى" يەشم بە ھەمان جۆر شار دەو، تاكو خۆى لە قەرەى ياسا تازە كان نەدات كە دواتر دەر چوون. بەلام خۆيشم نازاتم كە چۆن ھەلەيەك پرووى داو و بۆشونىك پەوانە كراو.

ھەر ئەم پەيامە بۆ خۆى وەلامىكى زانستى و دەمكوتكەرى پەخنەيە كى شارستانىيى نوى يە لە ئايەتئىكى قورئانى پىرۆز. خۆ ئەم ئازادىي زانستى يە نايىت لە سەردەمى كۆماريدا كۆت و زنجىر بكرىت!

بەلگەى پىنجەم: برىتېيە لەو هى كە ماو هى نۆ سالە بە ويستى خۆم گۆشە گىرىم لە گوندىكدا و خۆدامالىنم لە ژيانى كۆمەلەيەتى و سياسى ھەلبژاردوو، و ماو هى دە سالتىشە بە ھىچ جۆرىك سەردانى فەرمانگە پەسىيە كام نە كردوو، ئەشكەنجەى جۆراو جۆرم چەندىن جار وەك ئەم جارە ھەلگرتوو، تاكو خۆم لە كاروبارە سياسى يە كانى دنياو نە گلېنم. خۆ ئەگەر سەردانى ئەو فەرمانگە پەسىيە يانەم بگردايە، وەك ئەو هى كە سانى تر كرديان، ئەوالە برىي "بارلا" لە "ئەستەمبوول" دادەنىشتم.

لەوانەيە ھۆكارى بە غەدر راگرتنى ئەم جارەم ئەو ھەيىت كە والىي ئىسپارتە و چەند كارمەندىكى حكومەت گومانىيان سەبارەت بە من لای وەزارەتى ناو خۆ وروژاندىت، لە داخى ئەو هى كە بە سەرلېنەدانىيان لووتبەرزىي ئەوانم شكاندوو! ئىتر لە رىق و دەستەوسانىي خۆياندا دەنكە گەغىكىيان ھىندەى گومەزىك بە گەورە پىشان داو!

به پوختی: هه‌موو ئه‌و هاوړپیانهم که له نړیکه‌وه ده‌مناسن، ده‌زانن که ټیکه‌لېوونی سیاست، یان خو پیندا هه‌لو‌اسینی، ته‌نانه‌ت بیرلیک‌رډنه‌وه‌شی، دژې ټامانجی بنه‌په‌تیی من و، بارو‌دوخی ده‌روونیم و، خزمه‌ته بینگه‌رده ټیمان‌ی به‌که‌مه.
 من "نوور" م پین به‌خشراوه، نه‌ک "گورز" ی سیاست.
 په‌کینک له حکمه‌ته‌کانی ئه‌م حاله‌ته‌م ئه‌وه‌یه که له‌و باوه‌په‌دام‌خوای گه‌وره نه‌فرت و بیژیک‌ی سه‌بارت به‌سیاست له‌دلی مندا‌داناوه، تا‌کو‌زوریک له‌و که‌سانه‌ی که‌دینه‌ناو‌رپیزی ئه‌م خزمه‌ته‌و، ئه‌وانه‌ش که به‌ته‌واوی تامه‌زرؤی راستی‌یه‌کانی ټیمان، به‌دو‌دلی یاخود به‌چاو‌یک‌ی که‌م نه‌رواننه‌ ئه‌م راستی‌یانه‌و، یو‌ئه‌وه‌ش پین به‌ش نه‌بن لییان.

مادده‌ی دو‌وه‌م که‌ تۆمه‌تبار‌کردنی منی له‌سه‌ر بنیات‌نراوه:
 ئه‌و ټیمزایانه‌یه که‌ له‌ کۆتایی‌په‌یامی "مو‌عجی‌زاتی‌ئه‌حه‌دی" و په‌یامی "مانه‌وه‌ی گیان و حه‌شری‌مه‌زن" ه‌وه‌ ده‌بیرن‌ین.. وه‌ک ئه‌وه‌ی پینان و ایټ که‌ ئه‌وانه‌ ټیمزای ئه‌ندامانی "کۆمه‌له‌" یه‌ک، یاخود‌هی ده‌رویشانی "ته‌ریقه‌ت" ټیک‌بیټ!
 وه‌لام:

من به‌وپه‌ری‌توانا و ه‌یزی‌خۆمه‌وه‌ دلن‌یاتان‌ده‌که‌مه‌وه‌ که‌خواه‌نی‌ئو ټیمزایانه‌هیچ‌گوناه‌یک‌یان‌له‌م‌کاره‌دان‌ی‌یه، ئه‌گه‌ر‌هه‌ش‌بیټ‌ئو‌ا‌گوناه‌ی‌منه.
 ئایا‌که‌سینک‌بو‌"یاد‌گاری" ټیمزایه‌ک‌بکات‌سه‌بارت‌به‌وه‌ی‌که‌رامه‌ت‌یک‌ی‌پین‌جوان‌بو‌بیټ‌که‌به‌چاوی‌خۆی‌له‌باسی‌"مو‌عجی‌زاتی‌ئه‌حه‌دی" دا‌بینی‌تی‌و، ئه‌و‌ته‌وافوقه‌سه‌رسو‌رپه‌ینه‌شی‌زان‌بیټ‌که‌له‌په‌ته‌کانی‌"ئه‌لف" ی‌وته‌ی‌"بیست‌و‌نۆه‌م" دان، وه‌ک ټیمزایه‌کی‌غیبی‌له‌سه‌ر‌حه‌قبوونی‌ئو‌وته‌یه.. یان‌مرؤف‌یک‌سه‌ردانی‌کردیم، که‌به‌ده‌گمه‌ن‌ده‌توانیټ‌سه‌ردانم‌بکات..

ئایا‌ئو‌کاره‌هیچ‌گوناه‌یک‌پینکده‌ه‌ینیټ؟

ئایا‌ئو‌ټیمزایانه‌ی‌که‌له‌ده‌فته‌ری‌یاد‌گاری‌میوا‌نخانه‌کان‌دان، یان‌ئو‌نا‌وانه‌ی‌که‌له‌ده‌فته‌ری‌به‌قاله‌کان‌دا‌ده‌نووس‌رین، به‌هی‌"کۆمه‌له‌" یه‌ک‌ناوده‌برین؟ ئایا‌هیچ‌که‌سینکی‌ژیر‌له‌و‌باوه‌په‌دا‌ده‌بیټ‌خواه‌نی‌ئو‌ټیمزایانه‌ی‌که‌ټیمزاکان‌یان‌وه‌ک‌تابلۆیه‌ک‌ماوه‌ی

سێ چوار سال له ژووره کهم له گوندی بارلادا ههلواسرابوون و، ده گونجا بکهوینته دهستی ههر کهسیک بیهویت، به ئەندامانی کۆمهلهیه کی نهینی دابترین؟
زۆریه ی خاوهن ئیمزاکان میوانه کائمن که سهردانیان کردووم. ئەوانیش کهسی وایان له برایانی ئاخیره تم تێدایه که هیچ په یوهندی یه کی به سیاسه ته وه نی یه.

کهواته بهم ئەندازه زۆره ئازاری ئیمه ی خاوهن ئیمزاکان مه دهن، چونکه یه کیک لهو برایانه مان که له و په ری پاک ی و راسته ویدا بوو، که موقه دده می خانه نشین خوالیخۆشبوو کاک "عاصم" ه، له فهرمانگه ی لیبر سینه وه ی ئیسپارته کاتنی لیبر سینه وه ی لی کرا، زانیی ئە گهر راستی بلیت زیانیک به ماموستا که ی ده گات و، گهر دروش بکات ئەوا کۆلیکی قورس ده کهوینته سهر شهرفی ماوه ی دوورودیژی سهر بازیی خۆی، که به پاک ی و راسته وه ی به سهری بردووه ..

بۆیه له پهروه ردگاری پاراپه وه که:

"ئهی پهروه ردگارم! گیانم بکیشه".

خوای گهرهش دو عاکه ی قبول کرد و، ههر لهو سه عاته دا گیانی کیشا و، بهو مردنeshی بوو به شه هیدی راسته وه ی و، قوربانیی ئە وه له چه په له ی کهسیک که گومانی هه له ی بردووه به هاو کاری یه ک که له سهر خیره و، ته سدیقیک که هیچ یاسایه کی دنیا به گوناھی دانانیت.

به لێ، ئەو که سه ی ته نها یه ک وانه ی له په یامه کانی نوور وه رگریت، وه کو ئاسانیی خواردنه وه ی ئاو، شه ربه تی "ئه جهل" یش نۆش ده کات، که به په سوولهی روخسه تنامه ی داده نیت!

خۆ ئە گهر من بیرم له ئازار چه شتنی ئەو برایانه م نه کردایه ته وه که دوای من له دنیا دا ده میننه وه، ئەوا منیش وه کو کاک عاصمی برای به غیره تم ده پارامه وه:

"ئهی پهروه ردگار! گیانم بکیشه"!

ماده ی سی ههم که هۆی تۆمه تبار کردغه:

ئهو یه که په یامه کانی نوور له داها توودا ده بنه بهر به ستیک له بهرده م بنه مای ئازادیی حکومهت، ههروه ک ئاسایشی گشتی تیکده ده ن، به هۆی ئە وه ی که به بن هیچ روخسه تیکی حکومهت بلاو ده بنه وه و، ههست و نهستی ئیمانی به هیز ده کهن.

وه‌لام:

یه‌که‌م: په‌یامه‌کانی نوور "نوور" ن. هیچ زیانیکیش له‌نووره‌وه سه‌ره‌ئنادات. ئەم په‌یامانه‌ماوه‌ی سیازده‌ساله‌گورزی سیاسه‌تیاں به‌لا‌ناوه و راستی‌یه‌خاوینه‌کان داده‌مه‌زینن، که‌بناغه‌ی هه‌ردوو ژیاڼی دنیا و قیامه‌تی ئەم‌گه‌ل و نیشتمانن.

هه‌موو ئەو که‌سانه‌ده‌گرم به‌شایه‌ت که‌به‌شه‌کانی ئەم په‌یامانه‌یاڼ خویندوو‌ته‌وه، له‌سه‌ر سوودی بی‌زیانی په‌یامه‌کان بۆ له‌سه‌دا نه‌وه‌د و نۆی ئەم میلله‌ته‌په‌روژه. ده‌با که‌سێک بێت لافی ئەوه‌لێ بدات که‌زیانیکێ له‌و په‌یامانه‌دا بینوه.

دوو‌هه‌م: من‌خواه‌نی چاپخانه‌نیم و، نووسه‌ره‌وه‌ی زۆریشم له‌لانی‌یه‌و، به‌زه‌حه‌تیش یه‌ک که‌سه‌ی نووسه‌ره‌وه‌م ده‌ست ده‌که‌وێت که‌په‌یامه‌کام بۆ بنووسیته‌وه. خویشم خه‌تم‌خۆش‌نی‌یه‌و و نیوه‌نه‌خوینده‌وارم، به‌و خه‌ته‌ناخۆش و ناته‌واوه‌ی خۆم ناتوانم لاپه‌ره‌یه‌ک زیاتر به‌یه‌ک سه‌عات بنووسم.

چهند که‌سێکی به‌په‌زی و هه‌ک خوالیخۆشبوو "کاک‌عاصم" به‌خه‌ته‌جوانه‌که‌یاڼ یاداشته‌یه‌که‌جار خه‌مناکه‌کانی منیاڼ له‌غهریببمدا و هه‌ک یادگاری‌یه‌ک بۆ نووسیمه‌وه. پاشان که‌سانی تر که‌ده‌رمانی شیفابه‌خشیان بۆ ده‌رده‌کانی خوڼیاڼ له‌و یاداشته‌دا بیني، داوایان کرد ئەو نووره‌ئیمان‌یاڼه‌بخویننه‌وه. ئیتر که‌خویندیاڼه‌وه‌به‌وپه‌ری دلتیایی بیني‌یاڼ ده‌رمانیکێ شیفابه‌خشن بۆ ژیاڼی هه‌میشه‌یاڼ. بۆیه‌نوسخه‌یاڼ له‌به‌ر گرت‌وه‌بۆ خوڼیاڼ.

جا‌ئایا هیچ‌یاسایه‌ک هه‌یه‌ری له‌مه‌بگریت؟

په‌یامی "په‌رست" که‌که‌وته‌به‌رده‌ستی ئیوه‌و خرایه‌ژێر چاوی پشکنین، به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ر ئەوه‌ی که‌هه‌ریه‌ک له‌به‌شه‌کانی په‌یامه‌کانی نوور ته‌فسیری راستی‌یه‌کی ئایه‌تیکێ قورئان ده‌کات. به‌تایه‌ت ئەو ئایه‌تانه‌ی که‌په‌یوه‌ندی‌یاڼ به‌پایه‌کانی ئیمان‌وه‌هه‌یه. ئەوه‌تا هه‌نده‌به‌روونی ئەو ئایه‌تانه‌ته‌فسیر ده‌که‌ن که‌پلانی هه‌رش له‌سه‌ر قورئان تیکه‌ده‌ات و بناغه‌کانی هه‌لده‌وه‌شینیت، که‌ماوه‌ی هه‌زار ساله‌فه‌یله‌سووفه‌کانی خوڼئاوا ناماده‌یاڼ کردوه.

ئومیدی یازده‌هه‌می "په‌یامی په‌یران" که‌ئیستا له‌به‌رده‌ستی خوڼتاندایه، ته‌نها یه‌ک به‌لگه‌ی له‌خۆ گرتوه‌له‌نیوان هه‌زاران به‌لگه‌ی "ئیمان" و "ته‌وحید" دا.

فەرموون وەك ئىمۆنەيەك بىخۆيننەو و بە وردى سەيرى بکەن، ئەو کاتە تىدە گەن کە داواکەم راستە يان هەلەيه.

هەروەها وەك ئىمۆنەيەك بۆ رادەى سوودى ئەم پەيامانە بۆ گەل و نىشتمان، پىم وایە هەرکەسىك بە چاوى و پۆردانەو و سەيرى پەيامى "ئىقتىساد" بکات، کە لە بەشەکانى پەيامەکانى نوورە.. هەروەها ئەو پەيامەى کە بىست و پىنج دەرمانى بۆ "بىماران" لەخۆ گرتووە، لەوانەى کە لە سەرچاوەى ئىمانەو و هەلقولاون.. هەروەها ئەو پەيامەش کە بىست و شەش ئومىد و دلدانەو و لە سەرچاوەى ئىمانەو و بۆ "پىران" لەخۆ گرتووە.. بى هیچ گومانىك گەنجىنەى سامانىكى ئەوپەرى بەنرخ و، دەرمانىكى شىفابەخش و، رووناکى يەكى بەسوودى بۆ دەستەى هەزاران و بىماران و پىران تىدا دەبىنت کە پتر لە نيوەى ئەم گەلە پىروژە پىکدەهينن.

پاشان بۆ يارمەتيدانان لە ئەركى لىكۆلینەو و دا، دەلیم:

پەيامى "پىرست" پىرستىكە بۆ بەشىك لەو پەيامانەى کە تەمەنيان بىست سالا. بناغەى هەندىك لەو پەيامانەش لە سەردەمى "دار الحکمة الاسلامية" و دەست پى دە کات. هەروەها ئەو ژمارانەش کە لە "پىرست" دا دەيانىن بە پى رىزبەندى دانانىان نى، بۆ ئىمۆنە و تەى "بىست و دووهم" لە پىش "وتەى يەكەم" و، "مەكتوبى بىست و دووهم" پىش لە پىش "مەكتوبى يەكەم" دانراون. ئىمۆنەى زۆرى تری وەك ئەمانە هەن. سى-هەم: بەشەکانى پەيامەکانى نوور کە جگە لە چەند زانستىكى ئىمانى هىچ شتىكى تر نىن، بناغەى رىسا و ئاسايش دادەمەزرىن. چونکە ئەو ئىمانەى کە سەرچاوەى هەموو رەوشتە بەرز و جوانەکانە، هەرگىز ئاسايش تىك نادات، بەلكو دەبەينىتەدى و داىنى دە کات. ئەوەى کە ئاسايش تىکدەدات تەنھا کەسى بى ئىمانە، بەهۆى رەوشت و خوى خراپەو.

ئەوەش بزائن کە پىش نزىکەى سى سال وەزىرى موستەعمەراتى بەرىتانى وتى:

"ئىمە ناتوانىن بە راستى حوکمى موصلمانە کان بکەين هەتائەم قورئانەيان لە بەردەستدا بىت.. دەبىت هەولتى لا بردن و نەهيشتنى بدەين".

قسەى ئەم کافرە سەرسەختە، ماوەى سى سالە سەرنجى منى بەلای فەیلەسووفەکانى

ئەوروپادا وەرچەر خاندوو.

ئو‌ه‌تا له دوا‌ی جیهادی د‌روونی خۆم، جیهادم ئاراسته‌ی ئه‌وان کردووه و، ئاور
 ناده‌مه‌وه بۆ ئه‌و شتانه‌ی که له ناوخۆدان. چونکه پیم وایه نات‌ه‌واوی و ق‌سووری ناوخۆ
 ئه‌نجامی له پ‌ئ لادان و فه‌ساد بلاو کردنه‌وه‌ی ئه‌وروپا‌یه.
 له‌ب‌ه‌ر ئه‌وه، له فه‌یله‌سووفه‌کانی ئه‌وروپا توورپه‌ده‌م و، زلله‌ی ته‌م‌ن کردنیان
 تیده‌سره‌وینم.

سو‌پاس بۆ خوا! په‌یامه‌کانی نوور ئاواته‌کانی ئه‌و کافره‌ سه‌ر‌سه‌ختانه‌ی ته‌فروتونا
 کرد، وه‌ک ئه‌وه‌ی فه‌یله‌سووفه‌ ماددی‌یه‌ سروشتی‌یه‌ کانیشی به‌ ته‌واوی ده‌م‌کوت و
 بیده‌نگ کرد.

له‌ هه‌موو دنیا‌دا حکوومه‌تیک نی‌یه - له‌سه‌ر هه‌ر ش‌ک‌ل و شی‌وه‌یه‌ک بی‌ت - پ‌ئ له
 داهاتیکی پ‌روزی نیشتمانه‌که‌ی و، په‌یامیکی مه‌زنی وره و ه‌یزی مه‌عنه‌ویی نیشتمان به
 وینه‌ی "په‌یامه‌کانی نوور" ب‌گ‌ریت و، بلاو‌که‌ره‌وه‌ی چه‌شنی ئه‌م په‌یامانه به‌ تاوانبار
 دابنیت.

ئو ئازادی‌یه‌ی که پ‌راهیبه‌کانی ئه‌وروپا تیا‌یدا ده‌ژین، پ‌یشانمان ده‌دات که ه‌یچ
 یاسایه‌ک نی‌یه به‌دوادا‌چ‌وون بۆ ئه‌و که‌سانه‌ ب‌کات وازیان له دنیا ه‌یناوه و، به‌ هه‌موو
 ه‌یزیکی خۆیان کار بۆ د‌وار‌و‌ژ و ئیمان ده‌که‌ن.

به‌ پ‌وختی:

به‌ د‌نیا‌یی‌ه‌وه ده‌لیم: له دنیا‌دا ه‌یچ یاسایه‌ک پ‌ی‌نگر نی‌یه، یاخود ناتوانیت پ‌ی‌نگر بی‌ت له
 نووسینی چه‌ند سه‌رنجیک که تاییه‌ت بن به‌و ئیمان‌ه‌ی کللی به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یه، له
 لایه‌ن مرؤفیکی پ‌ره‌وه که ماوه‌ی ده‌ سال بریاری دوور‌خستنه‌وه‌ی له‌ غه‌ریبیدا له‌سه‌ر
 درایت و، پ‌ئی تیکه‌لاوی و نامه‌گۆرینه‌وه‌شی له‌ گه‌ل خه‌لکیدالین گیراییت.
 نه‌گرتنی پ‌ه‌خنه له لایه‌ن ه‌یچ زانایه‌که‌وه له‌م نووسین و تیبینی‌یانه، ده‌یسه‌لمینیت که
 جگه له "حه‌ق و پ‌راستی" شتیکی تر نی‌یه.

مادده‌ی چواره‌م بۆ روونکردنه‌وه‌ی هۆکاری تۆمه‌تبار کردن و ده‌سته‌سه‌ر کردنم:
 ئه‌وه‌یه که چه‌ند هه‌واتیک دراوه سه‌باره‌ت به‌وه‌ی من وان‌ه‌ی "ته‌ریقه‌ت" ده‌لیمه‌وه،
 له کاتی‌ک‌دا که ده‌ولت قه‌ده‌غه‌ی کردووه.

وئەلام:

يەكەم: كتيبە كانم كه له بەردەستتاندایە، هەموویان شايبەتی دەدەن كه من سەرقالی
 "پراستی یەکانی ئیمان" م. چەندین جاریش له پەيامە كاندا نووسيو مە كه:
 "ئەم زەمانە هی تەریقەت نی، بەلكو رۆژگاری رزگار کردنی ئیمانە. زۆر كەس
 هەن بە بێ تەریقەت دەپۆنە بەهەشتەو، بەلام هیچ كەسێك بە بێ ئیمان ناپرواتە ناوی.
 كەواتە پيوستە كار بۆ ئیمان بكریت".

دووھەم: ماوەی دە سالە من له پارێزگای ئیسپارتەدام.. با كەسێك بێت بیسەلمینیت
 كه فیری وانەبە كم كر دوو له تەریقەتدا!

بەلێ، لەو پوووەو كه من زانام، چەند وانەبە كم له زانستەکانی ئیمان و پراستی یە
 بێندە كان بە چەند كەسێكی تاییبەتمەند له برایانی ئاخیرەتم وتوو تەو. خو ئەمەش
 فیر کردنی "تەریقەت" نی، بەلكو وانە وتەو هی "حەقیقەت" ه.
 پاشان شتیکی تر هەبە ئاگادارتان دە كەمەو لێی:

من شافیعی مەزەبەم و، تەسبیحاتی دوای نوێژ لەم مەزەبەدا كەمێك جیاوازه له
 تەسبیحات کردنی حەنەفی مەزەبە كان. هەروەها له كاتی تەنبايمدا بۆ گوناھە
 زۆرە كانم داوای لیبوردن له خوای گەورە دە كم و، خەریکی خویندەنەو هی چەند
 ئایەتیکی قورئانی پیرۆز دەم و، بە زیكرە كانی وەك ئەمانەو سەرقال دەم. لەم كاتانەدا
 له دوای نوێژی مەغریبەو هەتا نوێژی عیشا و، پێش نوێژی بەیانیش، پێشوازی له هیچ
 كەسێك ناكەم.

پێم وایە هیچ یاسایەك نی یە لەم دنیا بەدا رێ لەم حالە بگریت.
 بەهۆی ئەم مەسەلە ی "تەریقەت" ه، كارمەندی حكومەت و دادگا لێم دەپرسن:
 "بە چی دەژییت؟"

وئەلام: ئەو هاوولانەم كه پەيوەندیان پێمەو هەبە، هەروەها بە بینینی پێش چاوی
 خەلكی "بارلا"ش كه نۆ سالە تیايدام، دەزانن كه من زۆر بەی رۆژە كانم هەر پۆژە ی بە
 چل "پارە" یان لەو هەش كەمتر دەژییم. ئەو هەش بە بەرە كەتی دەست پێو گرتنی له رادە
 بەدەر و، بەهۆی گەنجینە ی قەناعەتی تەواوەتی یەو. تەنانەت له ماوە ی حەوت سالدا بۆ
 پێداوێستی یە كانی وەك پۆشاك و پێلاو تەنها حەوت لیرە ی وەرەقی سەرور یادم بوو!

پاشان هه‌موو ئهو هاوړی‌یانهم که خزمه‌تم ده‌که‌ن و، به‌شایه‌تیی میژووی ژیانم که‌له‌ به‌رده‌ستی ئیوه‌دایه، له‌هه‌موو ته‌مه‌ندا ده‌ستم بۆ وه‌گرتنی دیاری و خیری که‌س پانه‌کی‌شاوه و، به‌وه‌رنه‌گرتنی دیاری‌یه‌کانیان هه‌ست و سۆزی راستترین هاوړینی خۆم زامدار کردوه. خۆ ئه‌گه‌ر ناچار بووینم دیاری‌یه‌ک وه‌ربگرم، به‌و مه‌رجه‌وه‌رم گرتوه که‌له‌ به‌رامبه‌ریه‌وه‌ بایی ئه‌وه‌ی خۆی شت بده‌مه‌وه‌ به‌و که‌سه.

زۆر به‌ی مووچه‌کانم که‌له‌ "دار الحکمة الاسلامیة" وه‌رم ده‌گرت، له‌چایی ئهو کتیبانه‌مدا خه‌رجم کردن که‌ ئهو کاته‌ دامنا بوون. به‌شیک‌ی که‌میشم به‌ نیازی "حج" پاشه‌که‌وت کردبوو..

جا ئهو پاره‌که‌مانه، به‌هۆی پیت و به‌ره‌که‌تی ده‌ست پیوه‌گرتن و قه‌ناعه‌ته‌وه، ماوه‌ی ده‌ ساڵ به‌شیان کردم و ئاوی روومی پاراست. ئیستاش پاشماوه‌یه‌کی ئهو سامانه‌ پیروزه‌م له‌لا ماوه.

ئهی ده‌سته‌ی دادوه‌ران!

نابیت له‌ بیستنی ئه‌م ئیفا‌ده‌ دوور و درێژه‌م بیزار ببن، چونکه‌ نزیکه‌ی سی کتیب خراونه‌ته‌ ناو ئه‌وراقی یاداشتنامه‌ی گرتیمان. جائه‌م ئیفا‌ده‌ دوور و درێژه، له‌چاو ئه‌وراقی تۆمه‌تبار کردندا، هه‌ر زۆر به‌ کورت و که‌م داده‌نریت.

من به‌هۆی داپانم بۆ ماوه‌ی سیازده‌ ساڵ له‌ سیاسه‌تی دنیا، شاره‌زای یاساکان نیم. میژووی ژیانیشم شایه‌ته‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ له‌ ده‌می به‌رگری کردندا، خۆم له‌ فیل و هه‌لخه‌له‌تانندی به‌رامبه‌ر به‌رز پراگرتوه. که‌واته‌ راستیی حال چۆنه، هه‌ر به‌و جوهره‌ش پروونم کردوه‌ته‌وه.

ئیت‌ر خۆتان و ویژدانتان!

ده‌شرانن چۆن یاسا جیبه‌جی ده‌کرت به‌ بی‌غده‌ر و ناحه‌قی.. فه‌رموون به‌و پینه‌ به‌پیری خۆتان له‌باره‌ی منه‌وه‌ بده‌ن.

ئه‌وه‌ش بزائن که‌ هه‌ندی کارمه‌ندی ناشی به‌ چاویلکه‌ی گه‌وره‌که‌ره‌وه‌ سه‌باره‌ت به‌ من پوانیویانه و، ده‌نکه‌ دانه‌ویله‌به‌کیان به‌قه‌ده‌ر گومه‌زیک لئێ کردوه‌ له‌ ناوه‌ندی چه‌ند گه‌مه‌یه‌کدا، به‌مه‌به‌ستی ئاماده‌کردنی زه‌مینه‌ی گونجاو بۆ جیبه‌جی کردنی یاسا تازه‌کانی ئازادی.. ئه‌وه‌ش به‌هۆی ناشایسته‌بیان، یان وه‌هم و گومانیان، یان به‌ وینه‌ی

پىش چاوخستنى بيانوى گورگ بۇ بەرخ، ياخود لە پىناوى بەدەستەينانى پلەوپايە، يان مەرايى خۆبردنە پىشەو لە لای حكوومەت..

ئىتر بەو پىيە ئەوئەندە زىيانان بە ئىمە گەياند كە دە گاتە بايى ھەزاران لىرە. ئومىدمان وايە بە ئىوہ كە بە توانا و لىھاتوويى خۆتان بزائن ئەو شتەى كە ئەو كارمەندانە پىيان وابووہ گومەزىكە، بە چاوى خۆتان بىبينن كە ھىندەى دەنكە دانەوئىلەيە كە. واتە دوور بىنە گەورە كەرەوہ كان ھەلبگىر نەوہ و بە ديوہ كەى ترى پروانن.
پاشان تكايە كم ھەيە:

نرخى ئەو كىتبانەم كە دەستيان بە سەردا گىراوہ، لە لای من لە ھەزار لىرە زياترە. تكايە بيانگىر نەوہ بۆم.

بەرپوہ بەرى كىتبخانەى ئەنقەرە، بە رىز و سوپاسەوہ لە رۆژنامە كاندا پرايگەياند كە پىش دواز دە سال بە شىكى ئەو كىتبانەى لە كىتبخانە كەيدا وەر گرتوہ.
دەمەوئت بە رەزامەندىي ئەم دەستەيە ئىوہ كە ئىستا بىر بار لە ژيانى من دەدات، وئىنەيە كى ئەم ئىفادەيەم بەدەن بە داواكارى گشتى، تاكو داوا لە سەر ئەو كەسانە تۆمار بگات كە بوون بە ھۆى ئەوہى ئازار و زىانم پى بگات. ھەر وھا وئىنەيەك بۆ وەزارەتى ناوخۆ، وئىنەيە كىش بۆ ئەنجومەنى پەرلەمان.

بۆ پىش چاوى لىكۆلئەرى بەرپىز و دەستەى دادوەر

سى ماددە دەخەمە سەر ئىفادە كەى پىشووم:

ماددەى يە كەم:

ئەو شتەى كە زۆر دەمانخاتە سەرسامى و سەرسوورمانەوہ و، وامان لى دە كات ھەست بە بوونى فىللىك بەكەين لە بابەتى بەدەستەينانى ھۆكارىكى تاوانبار كردن لە نەبوونى ھىچ تاوانىكەوہ، ئەو پىر سيارەيانە كە بە جەختەوہ دەيكەن و، ئامازە دە كات بۆ بوونى كۆمەلە و رىكخستنىك كە گوایا لە راستىدا ھەيئەت، ئەو يە دەلئىن:

سامانتان لە كوى بوو بۆ دامەزراندنى ئەم رىكخستتە؟

وه‌لام:

یه‌که‌م: من له‌و پرسیار که‌رانه ده‌پرسم:

ئایا به‌لگه‌نامه‌یه‌ک، یاخود نیشانه‌یه‌ک هه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که کۆمه‌له‌یه‌کی سیاسیمان دامه‌زراندییت؟

ئایا به‌لگه‌یه‌کیان به‌ده‌سته‌وه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که رێکخستنی‌کمان به‌پاره و سامان پێکهیناییت، تا‌کر ئه‌وان هه‌تا ئه‌م راده‌یه سوور بن له‌سه‌ر ئه‌م پرسیاره؟
من ماوه‌ی ده‌ساله له‌پاریزگای ئیسپارته له‌ژیر چاودیری‌یه‌کی توندوتیژدام. ته‌نها منیش نیم‌که‌ر قه‌ی له‌درۆ هه‌لبه‌ستنی ئه‌وانه‌ییت که پیاویک تۆمه‌تبار ده‌که‌ن له‌ماوه‌ی ده‌رۆژدا مه‌گه‌ر که‌سیک یان چه‌ند که‌سیکی خزمه‌تگوزاریان یه‌ک دوو میوان ده‌بینییت و، به‌ته‌نیایی و بیژاری له‌دنیا ده‌ژی و، به‌یه‌کجاری سیاسه‌تی له‌پیش چاودا بیژراوه‌و، به‌چاری خۆی ئه‌و زیان و نه‌زۆکی‌یه‌ دووپات بووه‌ ده‌بینییت که کۆمه‌له‌ سیاسی‌یه‌ نه‌یاره‌ به‌هیزه‌کان به‌ده‌ستیان هی‌نا له‌ئه‌نجامی کار و کاردانه‌وه‌کان.

ئنجانه‌وه‌که‌سه، له‌گرنگترین هه‌لی گونجاودا، له‌ناو گه‌لی خۆی و هه‌زاران خۆشه‌ویستیدا ده‌ستی به‌رووی کۆمه‌له‌کان و جموجووله‌ سیاسی‌یه‌کانه‌وه‌نا و، به‌شداریی له‌گه‌لدا نه‌کردن و، وه‌ک که‌سیک له‌شه‌یتان هه‌لبییت ئاوا پشتی له‌سیاسه‌ت هه‌لکرد، چونکه‌ پێی وایه "ئیمانی ته‌حقیقی" خزمه‌تیکی هی‌نده‌خاوینه‌که‌ ناییت به‌هیچ شتیک بره‌وشینریت و، لاواز کردنی ئه‌و خزمه‌ته‌ش به‌ئامانجی سیاسی به‌تاوان داده‌نییت و، ماوه‌ی ده‌سالیشه "أعوذ بالله من الشيطان و السياسة"ی کردووه‌ به‌ده‌ستووری خۆی و، پێی وایه‌ فی‌ل له‌وه‌دایه‌که‌ واز له‌فی‌ل به‌هینریت و، که‌سیکی هی‌نده‌تووره‌ ته‌ببعه‌ته‌که‌ بی حساب کردن بۆ هی‌چ شتیک نه‌ینی‌یه‌کانی خۆی ده‌درکینییت..

درۆ ئه‌وه‌یه‌که‌ پێی واییت "ئه‌م که‌سه" توانییتی ماوه‌ی ده‌سال ئه‌م چه‌شنه‌ کۆمه‌له‌یه‌ له‌کارمەندانی هه‌ستیار و ورده‌کاری پاریزگای ئیسپارته‌ بشارته‌وه‌!

خۆ هه‌ر که‌سیک به‌م پیاوه‌ بلییت: "کۆمه‌له‌یه‌کی وه‌ک ئه‌مه‌ت هه‌یه‌ و چه‌رخه‌ فی‌لیکی سیاسی هه‌لده‌سوورینییت"، ته‌نها به‌رق و تووره‌یی نه‌ییت به‌هیچ شتیک تر به‌ره‌و رووی نایته‌وه‌. ته‌نانه‌ت هه‌موو خه‌لکی پاریزگای ئیسپارته‌ و هه‌موو ئه‌وانه‌ش که‌ ده‌مناسن،

هاوبه شېم ده كەن لەم رڤق و تورپه بيه دا. له وانه يه هه موو كه سېكى خاوه ن ژيرى و ويژدانيش. بۆيه تىكرا ده ئين: "ئيوه به درۆ و ناحه قى تۆمه تبارى ده كەن".

دوو هه م: كيشه كه مان كيشه ي "ئيمان" ه، و، په يوه ندىي برايه تىي ئيمانمان له گه ل له سه دا نه وه د و نۆي خه لكى ئەم ولاته و پاريز گاي ئيسپارته دا هه يه. كه چى "كۆمه له" برى تى يه له يه كگرتنى كه مايه تى له نيوان زۆرينه دا. كه واته هه رگيز له كۆمه له يه كدا نه وه د و نۆ كه س له به رامبه ر يه ك كه سه وه رېنكخستن پىكناهيئن. خۆ ئه گه ر كه سىك ئەو بۆچوونه بلاو بكاته وه، ئەوا به نيازى سوو كايه تى كردن بلاوى ده كاته وه به م گه له پىرۆزه ئايينداره و، كارى كه سىكه له ئايين و ويژدان بى به ش بىت و، له و گومانه هه له يه دا بىت - كه حاشا وانى يه - هه موان وه ك خۆي بى ئايين بن!

سى هه م: پياوئىكى وه ك من كه به گه رموگورى گه لى تور كى خۆش ويستىت و، له و پروه وه كه ئەو گه له ستايشى قورئانى به ده ست هئناوه، به زۆرى ريزى لى نايىت و، به هه موو هيزىكى پشتى ئەم نه ته وه يه ي گرتىت، له به ر ئەوه ي ئالاي قورئانى هه لگر توه .. به كردارىش هئنده ي هه زار "نه ته وه په رست" ي تورك و به شايه تىي هه زار كه سى تورك خزمه تى به گه لى تورك كرديت و، ئەم نامۆيه ي هه لبژاردىت و، فه زلى سى چل لاوى باشى توركى دايىت به سه ر سى هه زار كه سى نوژنه كه ر له خه لكى شاره كه ي خۆيدا .. هه روه ها به و كه رامه ت و ريزه ي كه هى زانايانه پاريز گارىي له به رزىي زانست كرديت و، به پرونا كترين شيوه وانى راستى يه كانى ئيمانى وتيته وه ..

ئايا كه سىكى وا .. ئيوه به زۆرى ده زانن، يان پىتان وايه زيانىك له وه دا هه بىت كه چه ند برايه كى قيامه تى و قوتايىي هه بىت كه له ماوه ي نه ك ده سال به لكو بىست سال و سى سالدا و، ژماره يان نه ك بىست و سى، به لكو گه ر سه د دانه و هه زار دانه ش بىت، كه به و په رى دلسو زى و ئىخلاس و ته نها له رىي ئيمان و حه قىقه ت و ئاخيره تا په يوه ندىيان له گه لدا كرديت ..

ئايا خه لكانى به ويژدان به كارىكى ره واي ده زانن كه ئەوانه به چاوى سووك يان به كۆمه له يه كى سياسى سه ير بكرين؟

چواره م: كه سانى به ويژدان ده زانن قسه ي ئەوانه چه نده دووره له ويژدان وه كه

ده ئين:

"ئەو پارە و سامانەت لە کوژی بوو کە پێی بژیت و کۆمەڵەیه‌کی پێی دامەزرینیت؟" ئەمەش سەبارەت بە پیاویک دەلێن کە لە ماوه‌ی دە ساڵدا تەنھا بە سەد لیڤه‌ی وەرەقی ژيانی بەرپێ کردبیت و، هەندێ جاریش تەنھا چل پارە خەرجیی رۆژانە‌ی بیت و، ماوه‌ی حەوت سالی‌ش عەبایه‌کی پۆشی بیت کە حەفتا پینە‌ی پێوه‌ بیت!

ماددە‌ی دووهم:

مینان بە زەبر و زۆر لە "بارلا" وە کیش کرد بۆ "ئیسپارته" بە سازدانی هاوشیو‌یه‌کی ساخته‌ی پرووداوی "مەئەن". هەر وەها تۆقاندنی گەل و خەڵە‌تان‌دنی حکوومەت بە فێلی ئاسانکاری جێبه‌جێ کردنی یاساکانی ئازادی، بەو گومانە فیل ئامیزه‌ی کە گوا‌یا ئەم کاره‌یان یارمەتی دەدات بۆ جێبه‌جێ کردنی یاساکانی ئازادی حکوومەت!

بەلام سەرنجیان دا من کە سێک نیم کە بکړیم بە ئامرازیک و بە کار به‌یتریم بۆ ئەم چەشنە ئاشووبانە و، زانیان مە‌یلم بە لای هیچ هەولێکی نەزۆکدا نی‌یه‌ کە زیان بە نیشتمان و نەتەوه‌ و ئایین بگه‌یه‌نیت.. کاتی‌ک لەمە تیگه‌یشتن، نەخشە‌که‌یان گۆپری و، سوودیان لە ناوبانگه‌ درۆینه‌ کەم وەرگرت کە پێم خۆش نی‌یه‌ و بە لامه‌وه‌ باش نی‌یه‌. ئیتر هاوشیو‌یه‌کی وەهمیی پرووداوه‌ ناحەقه‌که‌یان بە بەر پۆشیم کە ناسراوه‌ بە پرووداوی "مەئەن" لە رێی چەند پیلانی‌که‌وه‌ کە هەر گیز بە خەیاڵماندا نایەت.

ئێتر بەم جۆره‌ گەلێ زيانی گه‌وره‌یان بە نەتەوه‌ و، حکوومەت و، چەندین کەسی بی تاوانی دەستگیر کراوی ئەم گەله‌، گه‌یان.

دوا‌ی ئەوه‌ی کە درۆکه‌یان ئاشکرا بوو، ئیستا هەولێ دروست کردنی چەند پروویانوویه‌ک دەدەن، بە وینە‌ی هەلبەستنی بەهانه‌ و بیانووی گورگ بۆ ڤاو کردنی بەرخه‌کان، بە نیازی خەڵە‌تان‌دنی کارمەندان‌ی داد.

من لە لایەنی خۆمه‌وه‌ ئەوه‌ دەخه‌مه‌وه‌ یادی کارمەندان‌ی داد کە پێویسته‌ لە پرووی مافه‌ شارستانی‌یه‌ کائمه‌وه‌ زۆر وریا و بیدار بن.

ئەوانه‌ی کە بەهانه‌ و بیانووه‌ هەڵدە‌به‌ستن، دەبیت هەر ئەوان تۆمه‌تبار بکړین. چونکە بە سازدانی پرووداویکی بچووک لە رێی وروژاندنی لاوازه‌ بی تاوان و خۆش باوه‌ره‌ کانه‌وه‌ و، لە ژێر دەمامکی ئیددی‌عای بوونی کۆمەڵه‌یه‌کی وەهمی و، بە بوختان و

درۆ، خۇيان لە ھەندىك پايە كانى حكومەت دەبەنە پىشەوہ. ئنجا بە وىنەى شەيتان حكومەت ھەلەخەلەتېن و، دەنكە دانەوئەلەيەك ھىندەى گومەزىك پىشان دەدەن و، دەبەنە ھۆى ھارپىن و پىشپىل كردنى گەلى كەسى بى تاوان و، زىيانىكى زۆر بە ولات دەگەنەن و، كۆلى تاوانى خۇيان دەخەنە ئەستۆى كەسانى تر.

كىشە كەى ئىمە بە تەواوى لەم جۆرەيە.

ماددەى سىھەم:

بى گومان دادگاكان زۆر زياتر لە ھەموو فەرمانگە كانى دەولەت ئەركى پاراستنى ئازادىي خۆى بەوپەرى توانا لە ئەستۆدایە و، دەبىت ھەتا دەتوانىت ئازادىت لە كارىگەرىيە دەره كىيە كان و، بى لايەنىي خۆى رابگرىت و، تالە توانايدايە دوور لە ھەست و نەست و ئارەزوو كەنەوہ پروانىت.

جا بە پشت بەستن بە ئازادىي تەواوہتى دادگاكان، بە مافى خۆمى دەزانم كە بەم شىوہ ئازادانە بەرگرى لە مافە كانى ئازادىي خۆم بكەم.

بەلى، ھەموو دادگاكان كۆمەلنىك كىشەيان تىدا ھەيە سەبارەت بە مال و سامان و گيانە كان. خۆ ئەگەر لەبەر ھۆيەك دادوہرىك توورە بىيت و قاتلىك بكوژىت، ئەوا دادوہرە كەش بە قاتل دادەنرىت. كەواتە ئەگەر كارمەندانى داد بە شىوہە كى تەواوہتى خۇيان لە ھەست و ئارەزوو كان و كارىگەرىيە دەره كىيە كان رزگار نە كەن، ئەوا گرەمانى ئەوہ دەبىت كە لە ناوہندى دادپەرورەيە كى روالەتيدا بكەونە ناو گەلى تاوانى گەورەوہ!

پاشان تەنانت تاوانباران و نەياران و ئەوانەش كە ھىچ پشت و پەنايە كيان نىيە، خاوەنى مافى خۇيانن. جا بۆ بەدەستەينانى ئەم مافەى خۇيان بە دواى سەرچاوەيە كى تەواو بى لايەندا دەگەرىن.

ئەو شتەى كە گەوہەرى "دادپەرورەى" ھەلەدە گىرپتەوہ بۆ "ستەم" و، لە پرووى دادگەرىيەوہ "لايەنگرى" دەگەنەنەت، ئەو دەستەواژەيە كە ھەموو جارنىك بە كارى دەھىن بۆ من و پىم دەلەن: "سەعیدی كوردى" ! لە كاتىكدا كە من ناوم "سەعیدی نوورسى" يە. كەچى لىرە و لە ئىسپارتە لە لىكۆلەنەوہ كاندا من بە "كورد" ناو دەبەن!

بهمه‌ش دژه هه‌ستیک له بریانی قیامه‌تیمدا به‌رام‌بهر به‌من ده‌رووژینن که په‌یوه‌ندی به‌غیره‌تی نه‌ته‌ویه‌یه‌وه‌هه‌یه! جگه‌له‌وه‌ی که‌ئه‌مه‌کاری داد‌گا و گه‌وه‌ری داد‌گه‌ری به‌که‌ی به‌ته‌واوی له‌ره‌وتی خو‌ی ده‌تزازینت.

به‌لئی، وپ‌رای بوونی هه‌زاران رووداوی میژوویی که‌ده‌یسه‌لمینت به‌که‌م مه‌رجی داد‌په‌روه‌ری: پروانینی داد‌وه‌ر و داد‌گایه‌به‌وپه‌ری بی‌لایه‌نی و بی‌نیازی له‌هیچ نیشانه‌یه‌که‌که‌لایه‌نگری بگه‌یه‌نیت، وه‌که‌دانیشتنی سه‌روه‌مان عه‌لی کور‌ی ته‌بوو تالیب - خوای لئی رازی بی‌ت - له‌سه‌رده‌می خه‌لافه‌تی خو‌یدا شانیه‌شانی جووله‌که‌یه‌که‌له‌داد‌گادا. هه‌روه‌ها ئاماده‌بوونی زۆر له‌پادشایان له‌داد‌گا‌کاندا له‌گه‌ل عه‌وامی خه‌ل‌کیدا.

ده‌مه‌وینت به‌هه‌موو ته‌وانه‌بلیم که‌ده‌یانه‌وینت "داد‌گه‌ری" به‌هه‌له‌دا به‌ن و، سیبه‌ری "دوو‌ری له‌شارستانی" بجه‌نه‌سه‌ر من، ده‌لیم:

به‌ریزان! من پیش هه‌موو شتیک موسلمانم و، له‌کوردستان له‌دایک بووم. به‌لام خزمه‌تی تورکم کردووه و، نه‌وه‌د و نۆی خزمه‌ته‌سوودبه‌خشه‌کام بۆ تورک بووه و، زۆربه‌ی ته‌مه‌نیشم له‌ناو تورکدا به‌سه‌ر بردووه و، دل‌سو‌زترین و راستترین بریایم له‌ناو تورکدا سه‌ریان هه‌لداوه و، ده‌توانم هه‌زار لاوی تورکی راسته‌قینه و به‌غیره‌ت بکه‌م به‌شایه‌ت له‌سه‌ر ته‌وه‌ی که‌له‌هه‌زار که‌سی ته‌وانه‌زیاتر خزمه‌تم به‌نه‌ته‌وه‌ی تورک کردووه که‌خو‌یان واپیشان ده‌ده‌ن نه‌ته‌وه‌که‌ی خو‌یان خو‌ش ده‌وینت و، به‌نازناوی "کوردی" ناوزه‌دم ده‌که‌ن! چونکه‌خو‌شویستنی تورک و پشتگیریان، زیاتر له‌پشتگیرییم بۆ نه‌ته‌وه‌کانی تر، په‌کیکه‌له‌خو‌استه‌کانی خزمه‌ته‌خاوپنه‌که‌م که‌خزمه‌تی قورئانه، چونکه‌ته‌وان له‌هه‌موو پالته‌وانه‌کانی سوپای ئیسلام تازاترن.

هه‌روه‌ها ته‌وسێ چل کتیبه‌م ده‌گرم به‌شایه‌ت که‌لای ده‌سته‌ی داد‌گا پارێزران، به‌تایه‌ت په‌یامه‌کانی "ئیقیتساد و پیران و بیماران" که‌هینده‌ی هه‌زار بانگه‌شه‌چی بۆ نه‌ته‌وه‌ی تورک، خزمه‌تی چوار له‌پنجی گه‌لی تورک ده‌که‌ن، له‌موسیه‌تداران و، هه‌زاران و، بیماران و، پیران و، خو‌اپه‌رستان و، که‌سانی خاوه‌ن ته‌قوا، که‌هیچ کام له‌و کتیبانه‌له‌به‌رده‌ستی کورددا نین، به‌لکو له‌به‌رده‌ستی لاوه‌کانی تورک‌دان.

دوای پوختە وەر گرتن لە دەستەى دادگا، بەو ستەمكارە مولحیدانەى كە ئیمەیان دوو چارى ئەم بەلایە كردو، هەندىك پایەى دەولەتیان خەلەتاندو، لە ژێر پەردەى نەتەواپەتیدا پیلانە كانیان داڕشت، دەئیم:

بەرێزان! ئایا ئەو بە كاری "نەتەواپەتیی" دادەنرێت كە زیاد لە چل كەسى هەرە باشى لاوى تورك و بە وىقارترین پیره كانیان، وە كو كەسىك تاوانىكى گەورەى كردبێت، بخرێنە ئەم گەرفتەو بە هۆى ماددەیه كەو كە سەبارەت بە من نەسەلماو، گەر بيشەسەلمیت بە تاوان دانانریت، گەر تاوانیش بێت، بە تەنھا من بەرپرسم لێى؟

بەئى، لە ئێوان ئەوانەى كە بە بى هیچ هۆكارىك، دوو چارى ئەم ئازارى بەندكردنە بوون، چەند بەرپزىك هەن كە ماپەى شانازى لاوانى تورك.

ئایا ئەو كارە بە "نەتەواپەتیی" دادەنرێت كە ئەو جۆرە لاوانە لە ئێوان خیزان و منالیاندا بە وینەى تاوانبار دەر بهێنرێن و بخرێنە ناو ئەم گەرفتەو، تەنھا لە بەر ئەو كە من لە دوورەو هەستم بە نرخ و بەهاى یەكێكان كردووه، تەنھا و تەنھا سلاوێكم لى كردووه، یاخود نامەیه كى ئیمانیم بۆ ناردووه؟

من كە لە پێش چاوى ئێو دا لە نەتەوێه كى تری ناشارستانیم و، لە غەیری نەتەوێه كى ئێو، یەك دانە لاوى مەردى بەندكراو و پیری بەرپزى لەوانە ناگۆرمەو بە سەد كەسى (بى دینى) نەتەوێه كەم.

هەر وەها ئەو بەندكراوانە كەسى وەهايان تێداپە كە تەنھا لە بەر "ئەو" ماوێ پێنج سالة وازم لە دوعا كردن هیناوه لەو ستەمكارانەى كە ماوێ دە سالة ستەمم لى دەكەن! هەر وەها كەسى وەهايان تێداپە كە بەوپەرى پزى و سەرسوورمانەو خاوینترین نمونەى پەوشتی بەرزى بە بەرجەستەى تێدا بینوون لەو توركە نەجیبزادانە. هەر بەهۆى ئەوانەو لە نەهینى سەركەوتنى نەتەوێه كى تورك تینگەیشتم و، وێژدانى خۆم دەكەم بە شایەت و گەلێ نیشانەش پێش چاوى دەخەم كە ئەگەر بە ژمارەى ئەو بەندكراو بى تاوانانە گیام هەبوا، یان بمتوانیاپە ئەو دەردیسەرى و ئازارانەى هاتە پزى هەموویان، من بە تەنھا خۆم هەلم بگرتاپە، ئەو سۆیند بێت بەوپەرى شانازى یەو پزى دەبووم كە برۆمە شوینى ئەوان!

ئەم هه‌سته‌شم به‌رامبه‌ریان، له‌ نرخ و به‌های خودی ئەوانه‌وه سه‌رچاوه‌ ده‌ گرت، نه‌ك له‌ به‌ر سوودینکی كه‌سی بۆ خۆم. چونكه‌ هی وایان له‌ نیواندایه‌ كه‌ تازه‌ کی ناسیومه‌ و، هه‌ندیکیشیان سوودی له‌ من وه‌ر گرتوه‌ و منیش له‌ پێی ئەوه‌وه‌ زیانم پێی گه‌یشتوه‌وه‌، به‌لام گه‌ر هه‌زاران زیانم له‌وانه‌وه‌ پێی بگات هه‌ر به‌هایان له‌ پێش چاومدا كه‌م نایته‌وه‌.

ده‌سا ئه‌ی ئەو سه‌مه‌كاره‌ موخیدانه‌ی كه‌ لافی نه‌ته‌وه‌ گه‌ریی تورك‌ لێ ده‌ده‌ن!
 ئایا شكاندن و زه‌لیل كردنی ئەو به‌رپزانه‌ - كه‌ مایه‌ی شانازیی تورك‌ن - به‌ لاوازترین به‌رپیانوو، به‌ "نه‌ته‌وايه‌تی" داده‌نرێت، له‌ به‌ر كوردینکی وه‌ك من، وه‌ كو ئیوه‌ ده‌لێن؟

ئایا ئەمه‌ "نیشتمان په‌روه‌ری" یه‌؟

ده‌سا وه‌لامم بده‌نه‌وه‌!

ئەو وه‌لامه‌ به‌ وێژدانی سه‌مه‌كارانه‌تان ده‌سه‌پێرم.

دادگای دادگه‌ر دوای ئەوه‌ی كه‌ زانیی ئەوانه‌ بێ تاوانن، زۆربه‌یانی ئازاد كرد. خۆ ئەگه‌ر تاوانێك له‌ ئارادا هه‌بێت ته‌نها هی منه‌. ئەوانیش له‌ به‌ر په‌وشتی جوان و به‌رزیان و، بۆ به‌ده‌سه‌ته‌ینانی په‌زاهه‌ندیی خوای گه‌وره‌ و، به‌ نیازینکی پاك و بینگه‌رد، كاره‌ ورده‌ كانی منی پیری غه‌ریب و به‌ ته‌مه‌نیان ته‌بجام داوه‌، وه‌ كو داگیرساندنی ئاگردان و، هینانی ئاو و، لێنانی خواردن و، پاكئوس كردنی په‌یامینکی تابه‌ت به‌ خۆم. هه‌روه‌ها بۆ خاتره‌ گرتنی من و بۆ یادخسته‌نه‌وه‌ له‌ كۆتایی دوو په‌یامی مندا، كه‌ وه‌ك ده‌فته‌ری یادگاری وان، ئیمزایان كردوه‌.

ئایا له‌ هه‌موو دنیا دا یاسایه‌ك، یان ده‌ستوورێك، یان به‌رژه‌وه‌ندی یه‌ك هه‌یه‌ ئەو مرۆفانه‌ به‌م بیانوه‌ لاوازانه‌ تاوانبار بكات؟!

دوو هه‌م پاشماوه‌ی به‌ر گه‌ری یه‌ كه‌م

ئە‌ی ده‌سته‌ی دادوه‌ران!

له‌وانه‌یه‌ له‌م په‌ر و نه‌كردنه‌وانه‌ی خواره‌وه‌مدا هه‌ندی شت بیه‌نن كه‌ گه‌رنگی یه‌ کیان تیدا نه‌بێت بۆ ئه‌ركی سه‌ر شانتان. به‌لام ئەم باهه‌تانه‌ په‌یوه‌ندیان به‌ سه‌رانسه‌ری ولات،

بەلكو بە ھەموو دىناو ھەبە. كەواتە تەنھا ئىو ھە گۆئى بىست نىن، بەلكو ئەوانىش لە ھوكم و واتادا گۆئى بىست دەبن.

پاشان بە ھۆى ئەو ھى مافىكى گرنكى خۆمانيان لى زەوت كرووین، ئەوانا پىكى لە روونكر دىناو ھە كاتدا دەبىن. چونكە خەتى خۆم جوان نى بە، گەلى تەكاشم كرد كە نووسەرىكم بەنى لە برى من لەم كىشە بەدا بەر گرى بە كەم بۆ بنووسىتەو ھە كە كىشەى ژيان و مردنە، بەلام ھەروەك نووسەرىكىان بۆ نەناردم، تەنانت بە ستەمىكى بە كجار مەزن نىكى دوو مانگ پى قسە كرونىشيان لى گرتم. بۆبە نەمتوانى بە خەتە ناتەواو ھە كجار شىواو ھە كەم نووسىنىكى پىكوپىك بنووسم.

دواھەمىن روونكر دىناو ھە كاتم ئەمەى خوار ھەو ھە:

با گرمانى مەھالى ھەك ئەو ھەوالە گرمان بەكەن كە خراپكاران گەياندوو ھەو ھە، وا دا بنىن كە پەيامە كانى نوور:

"لە گەل ھەندى سىاسەتى ھەكرومەت و، ھەندى ياسايدا بەك ناگرىتەو ھە، يان پىچەوانەيانە و، چەند قەناعەتىكى سىاسى و بىروبوچوونى جىاوازە و، پەيامە كانىش بە گشتى باس لە ئىمان ناكەن، بەلكو لە سىاسەت دەوئىن."

گەر بە فەرزى مەھال درۆبە كى زەقى ھەك ئەمە قىوول بەكرىت، ئەوالە ھەلامدا دەئىم:

مادەم فراوانترىن ھالەتە كانى ئازادى برىتە بە لە "كۆمارى" و، ھەكرومەتىش بە زۆرترىنى شىو ھە ئازادى بە كانى كۆمارى رازى بوو ھە كە بىكات بە سىستەمى خۆى، ئەوا شتىكى بەلگە نەو ھەستە كە قەناعەتە زانستى بە كان و بىروبوچوونە راست و دروست و پىگومانە كان، كە قايىلى رەتدانەو ھە نىن، نابى ھەر گىز ئازادى كۆمارى - بە ئىستىبەدەو ھە - خۆى بەسەر ئەو ئازادى بە زانستى بەدا بەسە پىنىت، بە مەرجىك ئاسايش تىك نەدات. ھەروەك ناىبرىت ئەو ئازادى بە تەواو دا بنىت.

بەلى، ئايا لە ھەموو دىنادا ھەكرومەتە تىك ھەبە كە ھەموو كەسىكى گەلە كەى لەسەر بەك قەناعەتى سىاسى بە كىان گرتىت و كۆ بوو پىتتەو ھە؟

گرمان من قەناعەتە سىاسى بە كاتم بە پەنھانى بۆ خۆم نووسى، پاشان پىشانى ھەندى ھاورپى تايبەتەى خۆم دا. من نەمبىستوو ھە ياساى وا ھەبىت كە ئەو كارە بە تەواو دا بنىت.

له راستیدا په‌یامه‌کانی نوور له باره‌ی "نووری ئیمان" هوه ده‌دوین و، نه‌که‌وتوونه‌ته ناو تاریکایی سیاسه‌ته‌وه و، دانا‌به‌زنه‌ئو ئاسته.

گهر که‌سیکی بی ئاین و نه‌زان به‌حقیقه‌تی کۆماریی عملانی، بلیت:

په‌یامه‌کانت ته‌وژمینکی به‌هیزی ئایینی ده‌خاته‌کار. به‌مه‌ش ده‌بیته‌نه‌یاری بنه‌ماکانی

کۆماریی بی ئاین؟

له‌وه‌لامدا ده‌ئیم:

ئیمه‌ده‌زانین کۆماریی عملانی‌یه‌تی حکوومه‌ت بریتی‌یه‌له‌جیا‌کردنه‌وه‌ی ئاین له‌دنیا. هه‌رگیز هیچ‌که‌سیک‌ئوه‌قبوول‌ناکات که‌عملانی‌یه‌ت بریتی‌بیته‌له‌په‌تکرده‌وه‌ی ئاین و خۆدامالین لینی به‌ته‌واوه‌تی، مه‌گهر که‌سیکی نه‌زانی بی ئاین که‌له‌وپه‌ری نه‌فامیدا بیته.

به‌ئێ، له‌هه‌موو جیهاندا گه‌لێک‌نی‌یه‌به‌بی ئاین بژی. تور که‌کانیش وه‌ک گه‌لێکی نایاب، له‌هه‌موو چه‌رخینکدا و له‌هه‌ر هه‌ریمینکی زه‌ویدا هه‌بن، موسلمانن. که‌چی هه‌موو توخمه‌کانی تری ئیسلام کۆمه‌لێکیان تیدا‌یه‌که‌موسلمان نه‌بن، هه‌رچه‌نده‌ش که‌م بن.

که‌واته‌ئوه‌درۆزنه‌بی ئایینانه‌ی ده‌چن نه‌ته‌وه‌یه‌کی پیرۆزی خاوه‌ن ئاین، که‌به‌راستی و راستگویی ده‌ستی به‌ئایینه‌وه‌گرتوه‌و، شانازی‌یه‌نه‌ته‌وه‌یه‌کانی له‌پرووی زه‌ویدا به‌ملیۆنه‌ها سه‌رچاوه‌ی ئایینی جیگیر کردوه‌و، وه‌کو گه‌لێکیش به‌شمشیره‌کانی ئوه‌سه‌رچاوانه‌ی نووسیوه‌و، ماوه‌ی هه‌زار ساله‌سوپای ئازای ئهم ئایینه‌یه‌.. گهر ئوه‌درۆزنه‌بی ئایینانه‌ئهم نه‌ته‌وه‌یه‌به‌وه‌تاوانبار بکه‌ن که‌ده‌سنت له‌ئاین هه‌لده‌گریت و ده‌بیته‌نه‌ته‌وه‌یه‌کی بی ئاین، ئه‌وا به‌م بۆچوونه‌یان تاوانیک‌ئهم‌نجام ده‌ده‌ن که‌شایسته‌ی سزای بنکی ئاگری دۆزه‌خیان بکات.

له‌راستیدا په‌یامه‌کانی نوور باس له‌ئاین ناکه‌ن له‌بازنه‌فراوانه‌که‌یدا که‌ده‌ورانده‌وری یاسا‌کانی ژبانی کۆمه‌لایه‌تیشی داوه‌، به‌لکو ئامانج و بابته‌تی بنه‌په‌تی‌یان باس‌کردنی پایه‌مه‌زنه‌کانی "ئیمان"ه، که‌کاکله‌ی تابه‌ته‌ی ئایینه‌و به‌رزترینی به‌شه‌کانیه‌تی.

پاشان زۆر بهى ئهوانهى كه له پهيامه كاندا روويان تى ده كهه، دهروونى خۆمه، دواى
ئهو فهيله سووفه كانى ئه وروپايه!

پىم وايه هر ته نها شه يتانه كانن كه گومانى زيان لهم چه شنه بابه ته خاوينانه ده كهن،
به مهر جى ئه وهى ئه م بابه تانه راست بن. به لام سى چوار پهيام روويان له چه ند كه سىكى
كار مه ند بوو به شيوهى سكالائى ره خنه ئاميز.

ئه م په يامانه ش له پىناوى زۆر اندا له گه ل حكومه ت و به مه به ستى ره خنه لى گرتنى
نه بوون، به لكو له دژى چه ند كار مه ندىك بوون كه سته ميان لى كردم و،
كار مه ندى به كه يان سه باره ت به من به خراپى به كار هينا. ته نانه ت بو ئه وهى نه يته
سه رچاوه كه بو تى گه شتى هه له، دواتر رىم له بلا و بو نه وهى ئه و په يامانه گرت، له و
رووه وه كه تايه تن به خۆمه وه.

زۆر بهى په يامه كانى تر ما وهى چوار پىنج سال ده يته نوو سراون و، هه ندى كيشيان له
پىش هه شت يان ده سال، هه ندىكى تر يشيان سيازده سال پىش ئىستا دانراون. ته نها
"په يامى ئىقتىساد و پىران و بىماران" نه يته كه سالى رابوردوو دامناون.

له گه ل ئه وه شدا، هه ر كه سىك خاوه نى گه ر ديله به كه وىژدان يته و بى لايه نانه له
په يامه كان بكو لى ته وه، دلنبا ده يته و ئه وه ش پشتر است ده كاته وه كه په يامه كان دژى
ياسا كانى حكومه ت نىن و، ئاسايش تىك ناده ن و، گه ل به هه له دا نابه ن. به لكو پىويسته
له لايه ن حكومه ته وه هاندا ن و رپزلىنان به ده ست به يتن.

خۆ ئه گه ر گر يمانى ئه وه ش بكه ين له چه ند خالىكى زۆر ياندا پىنچه وانه ي تىروانىنى
حكومه ت بن، ئه وا به پىي ئه و ياساى لىبور دنه ي كه ئه م دوا ييه بلا و كرايه وه و، له و
چه شنه تاوانانه خۆش ده يته كه هى پىش (١٩٣٣/٧/٢٨) ن، ئه وا ده لىم هىچ رى و
شوينىكى ياسا يى نه ما وه بو به دوا دا چوونى ئه م په يامانه. له بهر ئه وه، داواى هه لگرتنى
خىراى سته م ده كه م له سه رمان و گىرانه وهى په يامه كانىش بو مان.

ئه گه ر كه سىكى مه ست و بى وىژدان كه پىي وايه مرؤفايه تى له خراپترىن و نزمترىنى
پله كانى ئازه لدايه و، له و گومانه دا به كه دنبا هه ميشه ييه و، له و خه ياله دا ده زى كه
مرؤف ده مىنيت و نامرنت، گه ر كه سىكى ئاوا بلىت:

"هموو په‌یامه کانتان چهند وانه‌یه کی ئیمانی به کجار به‌هیز پشککش ده‌کن و، سه‌رنجی خه‌لک له دنیاوه پرووه و تاخیرهت و ه‌رده‌چهرخینن. به‌لام ئیمه ده‌گونجیت به هموو هیز و بایه‌خ و ژیریمان له‌م سه‌رده‌مه‌دا بژین و، پروومان له‌ژیانی دنیا بیټ، چونکه به‌رده‌وامی ژیان و خو‌پاراستن له‌دوژمنان له‌م سه‌رده‌مه‌دا کارنکی دژواره".
وه‌لام:

وانه‌کانی ئیمانی ته‌حقیقی هاوکات له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا که پروانینه‌کان ئاراسته‌ی تاخیرهت ده‌کن، ئه‌وه‌ش فی‌ری خه‌لکی ده‌کن که دنیا کی‌لگه و بازار و کارگه‌یه که بز تاخیرهت، ه‌روه‌ها هانیاں ده‌ده‌ن که ه‌ه‌ولتی بی وچان بو ژیانی دنیا بده‌ن. پاشان ئه‌و وانه‌ئیمانی‌یا نه‌هیزیک ده‌به‌خشن به‌و وره‌مه‌عه‌نوی‌یه‌ی که له‌نه‌بوونی ئیماندا تووشی داپمان بووه. ئه‌و که‌سه نائومیدانه‌ش که دووچاری بی‌کاری و بایه‌خ نه‌دانن، به‌ره‌و شه‌وق و هیممه‌ت ده‌ده‌نه به‌ر و، هانیاں ده‌ده‌ن بو کار و کوشش.

جا ئه‌وانه‌ی که ده‌یانه‌ویت له‌م دنیا‌یه‌دا بژین، ئایا به‌بوونی یاسایه‌ک رازی ده‌بن ری له‌وانه‌کانی ئه‌و ئیمانه‌ته‌حقیقی‌یه‌ بگریټ که له‌زه‌تی ژیانی دنیا و، شه‌وق بو کار و کوشش و، وره و هیزی مه‌عه‌نوی له‌خۆده‌گریټ بو خو‌راگرتن به‌رامبه‌ر گرفته زوره‌کانی دنیا؟ ئایا ده‌گونجیت یاسایه‌کی وه‌کو ئه‌مه‌هه‌بیټ؟

خۆ ئه‌گه‌ر که‌سه‌یک که غیره‌ت و په‌رژشی پرواله‌تی ده‌نوینیت و، بی‌ئاگایه له‌بناغه‌ پاسته‌قینه‌کانی به‌رپه‌وه‌بردنی گه‌ل و ئاسایشی ولات، بلیت:

"ئیمه به‌و گریمانه‌چاودیریټ له‌سه‌ر داده‌نین که له‌وانه‌یه به‌"هیزی په‌یامه‌کان" ئازاوه‌ پروو بدات، له‌و پرووه‌وه که ئه‌گه‌ر که‌سه‌یک یه‌ه‌ویت ئاسایش تیک بدات و کارگیری بشی‌وینیت، کاره‌که‌ی بداته‌ پال په‌یامه‌کانت، یاخود تو‌حه‌زه‌ر پشتگویی بجه‌یت و ره‌خنه‌ له‌م کارگیری‌یه‌ی ئیستا بگریټ".

وه‌لام:

که‌سه‌یک وانه‌ی په‌یامه‌کانی نووری خویندیټ، خۆی ناخاته‌ ناو ئاشوویټیک که خوینی گه‌لنی که‌سی بی تاوان به‌ه‌ده‌ر بدات و مافه‌کانیاں پیشیل بکات. ه‌روه‌ها به‌هیچ شی‌وه‌یه‌ک توخنی ئه‌و فیتنه و گیزاوانه‌ناکه‌وینت که چه‌ندین جار شکست و زیانی

دوو پات بووه ته وه. ده دانه ئاشووبى ئه م ده ساله ي كه رابورد، يهك له ده ي قوتايانى په يامه كانى نوور، ته نانه ت يهك دانه كه سيشيان، به شداريان تيدا نه كردووه. ئه وهش به لگه يه له سه ر ئه وه ي كه په يامه كان دزى ئه و ر هفتارانه و، مايه ي هينانه دى ريسا و ئاسايشن!

ئايا ئه م دووانه له رووى كار گيرى و پاراستنى ئاسايشه وه كاميان ئاسانترن:
هزار پياوى ئيماندار، ياخود ده پياوى بى ئاين كه هيچ بهر به ستىك رى و سنورى هه لسو كه وتى بۆ ديارى نه كات؟
به لى، "ئيمان" به پست و به ره كه تى خه سلته جوانه كانى، هه ستى ميهره بانى و مه يلى خۆ پاراستن به مرؤف ده به خشيت.

سه باره ت به گرمانى پشتگوى خستنيشم بۆ چه زه ر كردن، ئه وا خه لكى پاريز گاي ئيسپارته ده زانن كه من له م سيازده ساله ي دو اييدا به و په رى وزه و تواناي خۆ مه وه هه ول ده دم سه رنجى حكومه ت رانه كيشم و، توخنى نه كه وم و، خۆم له كاروباريدا هه لته قورتيئم و، زيانىكى هه ره سادهم هه لئزار دووه له چۆلايى و گۆشه گيرى له خه لكى و، ده رديسه رى و، دووره په ريزى له سياسه ت.

ده سا ئه ي ئه و بى ويزدانانه ي كه منيان به ره و ئه م به لايه دا يه به را
پنده چىت كه ئيه رق و داخى ئه وه تان له من هه لگر تىت كه له دزى ئاسايشى گشتى نه جو لوم و، به هانده رى دزايه تيتان بۆ ئه م بيدهنگى يه م، منتان ده ست به سه ر كردووه!

به لى، ئه و كه سانه ي كه ئامانجيان تىكدانى ئاسايش و ئارامى و شله ژاندىنى كار گيرى يه، حكومه تيان سه باره ت به من خه لته تاند و، دام و ده ز گاي داديان به بى جنى سه رقال كرد و، به نديان كردم. ده بيت ده سته ي دادوهر، له سه رووى هه موويانه وه داواكارى گشتى، نهك له بهر ئيمه، بهلكو به ناوى ولا ته وه داوايان له سه ر تۆمار بكات.
ئه گه ر بو تر نيت:

تۆ كار مه ندى ده ولت نيت و، ده بى ريز له گه ل بگريت و، به وينه ي كار مه ندىك وانه ي ئاينى نه لىتته وه. فه رمانگه يه كى په سنى هه يه كه چه ند وانه يه كى ئاينى ده لىتته وه، پيوسته ره زامه ندى ئه وان به ده ست به ئىت.

وه‌لام:

یه‌که‌م: من نه‌چاپ‌خانم‌ه‌یه‌ و نه‌چهند‌نووسه‌ریکیش‌که‌ ئه‌رکی‌ بلاو‌کردنه‌وه‌ بگرنه‌
 نه‌ستۆ. به‌لکو‌کاره‌کانمان‌تایبه‌تن‌به‌خۆمانه‌وه‌ و، له‌ناوه‌ندی‌یاسای‌ئازادیی‌بیر‌و
 باوه‌ر‌و‌ئازادیی‌کاره‌تایبه‌ته‌کاندان، به‌تایبه‌ت‌ئه‌گه‌ر‌ئهو‌کارانه‌ئیمانی‌و‌ویژدانی‌بن.
 دووه‌م: دامه‌زراندنم‌به‌کارمه‌ندی‌یه‌که‌له‌"دار‌الحکمة‌الإسلامية"‌دا‌به‌کو‌ده‌نگیی
 حکومەتی‌ئیتیحاد‌و‌تەرەقی‌به‌مه‌به‌ستی‌چه‌سپاندنی‌راستی‌یه‌کانی‌ئیسلا‌م‌له‌به‌رامبه‌ر
 ئه‌وروپا‌و، وانه‌وتنه‌وه‌به‌گه‌ل.. هه‌روه‌ها‌دامه‌زراندنم‌له‌لایه‌ن‌سه‌ر‌ۆ‌کایه‌تیی‌کاروباری
 ئایینی‌له‌پارێز‌گای‌"وان"‌دا‌به‌ئامۆژ‌گار‌له‌وێ.. هه‌روه‌ها‌ده‌ست‌ا‌وده‌ست‌پێ‌کردنی‌زیاد
 له‌سه‌د‌په‌یامی‌من‌له‌به‌رده‌ستی‌زانایاندا‌تا‌ئێستا‌و‌ئاراسته‌نه‌کردنی‌په‌خنه‌لییان..
 ده‌یسه‌ملینیت‌که‌من‌مافی‌وانه‌وتنه‌وه‌م‌به‌گه‌ل‌ه‌یه‌.

سێ‌هه‌م: ئه‌گه‌ر‌ده‌ر‌گای‌گۆ‌ر‌دا‌بخزیت‌و‌م‌رۆ‌ف‌به‌هه‌میشه‌یی‌بژی‌و‌نه‌مریت، ئه‌وا
 ئه‌و‌کاته‌کارمه‌ندی‌یه‌کان‌له‌کاری‌سه‌ربازی‌و‌کار‌گیریی‌و‌په‌سه‌میدا‌ده‌م‌ایه‌وه‌. به‌لام
 ماده‌م‌پۆژانه‌به‌لای‌که‌مه‌وه‌سێ‌هه‌زار‌شایه‌ت‌به‌تابو‌ته‌کانیان‌ئیمزاله‌سه‌ر‌بابه‌تی
 "الموت‌حق"‌ده‌که‌ن، ئه‌وا‌ده‌بێ‌گه‌لنی‌کارمه‌ندیی‌ئیمانی‌هه‌بی‌ت‌که‌زۆر‌گرنگ‌تر‌بن‌له‌و
 کارمه‌ندی‌یانه‌ی‌که‌هی‌دنیان!

جا‌"په‌یامه‌کانی‌نوور"‌به‌فه‌رمانی‌قورئان‌ئهم‌کارمه‌ندییانه‌پاده‌په‌رێن.

خۆ‌ماده‌م‌ئهو‌قورئانه‌ی‌که‌فه‌رمانده‌و‌سه‌ر‌کرده‌ی‌په‌یامه‌کانی‌نووره‌، حو‌کمی‌سێ
 سه‌د‌و‌په‌نجا‌ملیۆن‌که‌س‌ده‌کات‌و، فه‌رمانه‌کانیان‌پێ‌پاده‌گه‌یه‌نیت‌و، پۆ‌ژی‌پینچ‌جار
 به‌لایه‌نی‌که‌مه‌وه‌چوار‌له‌سه‌ر‌پینجی‌ئهو‌که‌سانه‌به‌ره‌و‌پارانه‌وه‌و‌په‌نا‌بردن‌هان‌ده‌دات
 له‌ده‌ر‌گانه‌ی‌میه‌ره‌بانیی‌خواییدا‌و، فه‌رمانه‌ئاسمانی‌و‌خاوینه‌کانیشی‌به‌لالانه‌وه‌و
 خشووعه‌وه‌له‌مز‌گه‌وته‌کان‌و‌سه‌ر‌جهم‌نویژ‌و‌جهماعه‌ته‌کاندا‌له‌سه‌ر‌زاری‌ئهو‌ان‌پێ
 ده‌خوینیته‌وه‌.. ئه‌وا‌ده‌بی‌ت‌په‌یامه‌کانی‌نوور‌که‌ته‌فسیری‌راسته‌قینه‌ی‌ئهو‌قورئانه‌یه‌و،
 پووناکی‌یه‌که‌له‌خۆ‌ره‌که‌ی‌و، کارمه‌ندی‌که‌له‌کارمه‌نده‌کانی، ده‌بێ‌ئهم‌کارمه‌ندی‌یه
 ئیمانی‌یه‌، به‌ئیزنی‌خوا، جیبه‌جی‌بکات، بێ‌ئهو‌ی‌ئهر‌که‌که‌ی‌دوو‌چاری‌گیرو‌گرفت
 بی‌ت.

كەواتە لە راستىدا ئەھلى دىنيا و سىياسەت پىوستيان بە زۆر انگرتن لە گەل ئەم پەيامانەدا نى، بەلكو گەلنى پىوستيان بەو ھەيە كە سوودى لى وەر بگرن.

بەلنى، زۆر بەشى پەيامە كانى نوور ھەيە، وەك "وتەى بىست و نۆھەم" كە مەتەلى داخراوى بوونەو ھەران ئاشكرا دە كات و، نەينى يە كانى: لە كۆپو ە بەرەو كۆى دەپۆين؟ دە كاتەو ە .. "وتەى سى ھەم" كە نەينى داخراوى ئالوگۆرى گەردىلە كان ئاشكرا دە كات و .. "مە كۆوبى بىست و چوارەم" كە ئەو مەتەلە سەر سوور ھەينەى بەدھەينە رىتتى گشتى و، ئەو كارايى بەردەوامە شى دە كاتەو ە كە لە نەمانى بوونەو ھەراندا ھەيە و .. "مە كۆوبى بىستەم" كە قوولتەين و گرنگتەين نەينى تەو حىد ئاشكرا دە كات و ئاسانى زىندوو بوونەو ەى مرفۆ ھەندەى ئاسانى زىندوو كەردنەو ەى مېشېك بە بەلگە دەسەلەيتت و .. "برىسكەى بىست و سى ھەم" ىش كە ناوى "پەيامى سروشەت" ە و بناغەى بىرۆكەى كافرانەى سروشەت پەرستان ھەلەدەتە كىتت ..

ئەم پەيامانە، ھەر كەسېك بە وردى بىاڭخوئىتەو ە، باو ەر بەو ەدھەينتت و تەسلىقى ئەو ە دە كات كە ئە گەر ھەر زانايەك، يان ھەر ئەدبىيەك، يان ھەر مامۆستايە كى زانكو تەنھايە كىك لەو نەينى يانە شى بكاتەو ە، لە ھەر حكومەت كىدا يىت، بە پاداشت و خەلات رېزى لى دە نرېت!

نايىت گومانى ئەو ە برىت كە پروونكردنەو ە كانم درىژە پىدانىكە لە دەرەو ەى بابەت، چونكە زىاد لە سەد پەيامى نوور لە نىو ئەوراقى لىكۆلەنەو ەى كىشە كەمدان و، دەستەى دادو ەرىش ئەر كى لى و رەبوونەو ەى ئەو پەيامانەى خراو ەتە ئەستۆ. مېش لە لايەنى خۆمەو ە لە پرووى پەيوەندى ئەم كىشەيو ە بە قورمان و، بە جىھانى ئىسلامى و، بە داھاتو ەو ە، دە يىت وەلام و پروونكردنەو ە پىشكەش بكەم.

ھەر و ەھا پىوست دە كات ھەر گرېمانىك، تەنانت گەر لە دووريشەو ە پەيوەندى بەم كىشەيو ەمانەو ە ھە يىت، پروون بكرىتەو ە. چونكە پروونكردنەو ەى تەواو ەتتى ھەر مەسەلەيەك بەو ەدە يىت كە سەر جەم گرېمانە دوور و نزىكە كان بخرىنە پروو، بەم جۆرەى خوارەو ە:

ئە گەر چەند كەسېكى بەدبەخت لەوانەى كە كوفر و بى دىنيان كەردو ە بە رىبازى خۆيان و، لە ژىر پەردەى ئامانچىكى سىاسىدا خۆيان لەناو چەند پايەيە كى حكومەتدا

جینگیر کردووه و لهو پښه‌وه حکومەتبان به هه‌له‌دا بردووه، یان رۆشتوونته ناو کارمه‌ندیی ده‌وله‌ته‌وه و ویستووایانه به پروفیل په‌یامه‌کانی نورر بسپرنه‌وه و، به هه‌په‌شه لئێ کردنیش بیده‌نگم بکه‌ن، گهر ته‌وانه بلین:

"سه‌رده‌می ده‌مارگیری بۆ شتی پێشوو به‌سه‌رچوووه و، ده‌بی‌ت پابوردوو له‌بیر بپښه‌وه و، به هه‌موو هیزیکمان روو له‌ داهاتوو بکه‌ین و، چه‌زمان له‌م وانه ئایینی و ئیمانی به‌هیزه‌ت نی‌یه له‌ شیوه‌ کۆنه‌په‌رستی به‌که‌یدا" ..

له‌ وه‌لامدا ده‌لیم:

یه‌که‌م: ئەو شته‌ی گومان ده‌بریت پابوردوو بی‌ت، له‌ راستیدا بووه‌ته‌ داهاتوو. ته‌نانه‌ت داهاتووی راسته‌قینه‌یه. ئیمه‌ش به‌ره‌و ئەو داهاتوووه‌ ده‌رۆین!

دووهم: په‌یامه‌کانی نورر په‌یوه‌ستن به‌ قورئانی پیرۆزه‌وه، له‌و رووه‌وه‌ که‌ ته‌فسیریکێ قورئانن. قورئانیش راستی به‌کی کیشکه‌ری وه‌ک ئەو کیشه‌ گشتی به‌ وایه‌ که‌ زه‌ویی به‌ عه‌رشه‌وه‌ په‌یوه‌ست کردووه‌.

ئهو که‌سانه‌ش که‌ ده‌سه‌لاتی ئاسیا ده‌گره‌ ده‌ست، توانای زۆرانیان له‌ گه‌ل ته‌فسیریکێ قورئانیی وه‌ک په‌یامه‌کانی نوررانی، به‌لکه‌ له‌ گه‌لیدا رینگ ده‌که‌ون و، سوودی لئێ وه‌رده‌گرن و، ده‌پارێزن.

سه‌باره‌ت به‌ بیده‌نگ بوونیشم، ئەوا ده‌لیم:

سه‌ری گه‌لئێ که‌سی سه‌ره‌رز له‌ پیناوی دۆزینه‌وه‌یه‌کی ئاسایی، یان شوینکه‌وتنی هزرینکی سیاسیی بێ نرخ، یان له‌ پیناوی ریزینکی دنیایدا به‌خت کراوه‌. که‌واته‌ له‌ پیناوی سه‌روه‌تیک که‌ به‌هه‌شتی مه‌زنی پێ ده‌کریت و ئیکسیری ژیانیک که‌ ژبانی هه‌میشه‌یی ده‌ستی مرۆف ده‌خات و، چه‌ندین دۆزینه‌وه‌ که‌ سه‌رجه‌م فه‌یله‌سووفه‌کان سه‌رسام ده‌کات، ئەوا گه‌ر به‌ ژماره‌ی گه‌ردیله‌کانی جه‌سته‌م سه‌رم هه‌بوایه‌ و له‌و پیناوه‌دا پێویست بووایه‌ بیانکه‌مه‌ قوربانی، بێ هیچ دوودلی به‌که‌ هه‌موویانم به‌خت ده‌کرد!

پاشان بیده‌نگ کردم به‌ هه‌په‌شه‌ و له‌ناو بردن، ئەوا کاریک ده‌کات له‌ بریی به‌که‌ زمان، هه‌زار زمان بکه‌وینته‌ گۆ!

ئومیدم بە خوای گەورەیی بەخشنده و میهرەبان هەیه که ئەو کاتە، لە بریی یەك دانە زمانی بێدەنگم، هەزاران زمان بە پەيامە کانی نوور بختە گوفتار، که لە بیست سالی رابوردودا لە ناو گیانەکاندا نیشتەجێ بوون.

بابەتێکی بێ نرخ، بەلام وەکو تاوانیکی گەورە
پرسیارم لە بارەیهوه لێ کراره

دەتین:

تۆ شەپقە لەسەر ناکەیت و، لە دادگا و فەرمانگە رەسمی یە کانی هاوشیویدا
میزەرە کە ی سەرت لانا بەیت. بەو واتایە کە تۆ یاساکان رەت دە کەیتەوه، لە کاتێکدا
رەتکردنەوهی یاساکان دەبێتە هۆی سەپاندنی سزایە کێ سەخت!

وہلام:

رەتکردنەوهی یاساکان شتیکە و، کار پێ نە کردنی شیان شتیکێ تری تەواو جیاوازه
لەو. گەر سزای یە کە میان ئیعدام بێت، ئەوا هی ئەوی تر پرۆژیک بەندکردن، یان
غەرامیە کێ نەختینەیه بە بری تەنھا یەك لیرە، یاخود ئاگادار کردنەوه و سەرزەنشتیکە.
جا من کار بەو یاسایانە ناکەم و نەخراوەتە ئەستۆم، چونکە بە گۆشەگیری دەژیم.
ئەم یاسایانەش ئەو کەسانە ناگرنەوه کە گۆشەگیر و داپراون لە خەلکی.

بێدار کردنەوه یەك:

وێرایی ئەوهی کە دادگا کانی ئیسپارتە و ئەسکی شەهر و، وەزارەتی ناوخۆ دەستیان
بەسەر ئەو کتێب و نامە تاییبەتی یانە ی مندا گرتوووە کە ماوهی دە سالە کەتە کە بوون،
کەچی هینشتا بە دوا ی هەمان تۆمەتدا دە گەڕین کە رێکخستنیکی نەهینی هەبێت! بەلام
سەرباری لێ وردبوونەوه سەختە کە شیان دانیا بەوهدا نا کە هیچ شتیکێ لەو جۆرەیان
تێدا نەدۆزیووەتەوه.

منیش دەتیم: بەرێزان!

ئێوه بە بێ جێ خۆتان ماندوو دە کەن!

ئه‌گه‌ر ئه‌و شته‌ی به‌ دوایدا ده‌گه‌رین بی‌وايه، ئه‌وا له‌م ماوه‌ درێژه‌دا که نه‌تانتوانیوه بیدۆزنه‌وه، ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت هیژنکی شکست نه‌خواردوو، هه‌روه‌ها زیره‌کی‌یه‌کی نه‌به‌زیو له‌ پشتی ئه‌م کاره‌وه‌ هه‌یه! که‌واته‌ هیچ چارێکتان له‌ به‌رده‌ستدا نی‌یه‌ جگه‌ له‌ رێککه‌وتن له‌گه‌لیدا..

ده‌نا ئایا ئه‌وه‌تان سه‌روزیاد نی‌یه‌ که‌ زیانتان به‌ که‌سانێکی زۆری بێ تاوان گه‌یانندوه به‌ شیوه‌یه‌ک که‌ غه‌یره‌تی خوا بچوولینیت و، بیه‌ته‌ هۆی دابارینی موسیبه‌ته‌کانی چه‌شنی گرانی و وشکه‌سالی و تا‌عوونه‌کان؟ له‌ کاتێکدا که‌سێکی به‌ میزاج توورپه‌ی وه‌ کو‌من، که‌ بێ هیچ حساب کردنی‌ک، شاراوه‌ترینی نه‌ینی‌یه‌کانی خۆی بۆ که‌سانی نه‌ناسراو ده‌در کینیت و، له‌ به‌رده‌م دادگای عورفی‌یه‌ سه‌ربازیدا وه‌ک قاره‌مانه‌کان به‌رگه‌ری له‌ خۆی کرد و، له‌ ده‌می پیریدا ناچاره‌ به‌ پێی رێبازه‌ که‌ی دووره‌په‌ریزی و خۆپاریزی له‌ پروداوه‌ ئه‌نجام نادیاره‌ کان بکات..

ده‌ئیم: تاوانبار کردنی ئه‌م پیاوه‌ به‌ دامه‌زراندنی رێکخه‌ستنی‌کی نه‌ینی‌یه‌ وه‌ها که‌ هه‌رگیز له‌ توانادا نی‌یه‌ ئاشکرا بکری‌ت، ساویلکه‌یه‌ که‌ی له‌وپه‌ری گه‌ژه‌هیدایه‌، یاخود بێ گومان فیلێکه‌ نه‌خه‌شی بۆ دارپۆراوه‌.

□ من داوای مافی‌کی خۆم له‌ ده‌سته‌ی دادوهر ده‌که‌م:

ئه‌و کتیبانه‌م که‌ ده‌ستیان به‌سه‌ردا گیراوه‌، نرخیان له‌ لای من زیاد له‌ هه‌زار لیره‌یه‌، چونکه‌ به‌شیکیان دوازه‌ ساڵ پێش ئێستا کتیبخانه‌ی ئه‌نقهره‌ به‌ سوپاس و شانازی‌یه‌وه قه‌بوولی کرد. به‌ تایبه‌ت هه‌ندیکیان سه‌رتاپا ئیمسانی و قیامه‌تین، وه‌ک "مه‌کتوبی نۆزده‌هه‌م" و "وته‌ی بیست و نۆهه‌م" که‌ گرنگی‌یه‌کی زۆریان له‌ لای من هه‌یه‌، چونکه‌ ده‌ره‌نجامی ژيانم و هه‌موو سه‌روه‌تی‌کی مه‌عنه‌ویی من، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی به‌شیک له‌ ده‌ به‌شی ئی‌عجازی قورئان به‌ شیوه‌یه‌کی ئاشکرا پروون ده‌که‌نه‌وه‌. جگه‌ له‌وه‌ی که‌ من ئه‌و دوو کتیبه‌م به‌ تایبه‌تی به‌ شیوه‌ی زه‌ر کفت بۆ خۆم داوه‌ به‌ نووسینه‌وه‌. وێرای نوسخه‌یه‌کی "په‌یامی پیران"یش له‌ نیوان سێ چوار نوسخه‌یدا.

جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هیچ کام له‌م په‌یامانه‌ شتیکیان تیدا نی‌یه‌ که‌ تایبه‌ت بێت به‌ دنیا، ئه‌وا به‌ هه‌موو قه‌واره‌ی خۆم داوای گه‌په‌رانه‌وه‌ی ئه‌م په‌یامانه‌ و په‌یامه‌ عه‌ره‌بی‌یه‌ کانیشم ده‌که‌م

که تاییه تن به یادگاری به کانی پیریم. چونکه ئەو کتیبانه هاو دەم و خەمپه وین و هاو پیرمن، تەنانەت گەر له بهندیخانه و گۆریشدا بم. چ جای لەم دنیایه دا که به پینج جووری غەریبی کۆلی ئەستۆی منی قورس کردوو.

بئ بەش کردم لەو کتیبانه، بەرهو غەریبی بهک دەمبات که له توانادا نی به ئارامی له سەر بگێریت.

دەسا خۆتان لەو ئاخ و حەسرە تانە پیاڕیزن که له ئەنجامی ئەم گوشاره قورس و نازار به خشانهوه دەردەچن!

□ داوای مافیکی گرنگ له سەرۆکی دادگا و ئەندامانی دەکم..

که بریتی به له وهی:

تەنها من بابەتی باس نیم لەم کیشەیه دا، که دوای ئاگادار بووتان له راستی به کان، به پریاری بی تاوانیم کۆتایی بی بیئت. چونکه که سی مەعنهویی زانایان و خەلکانی خاوهن تەقوا، سیبەری تۆمەتبار کردیان له پیش چاوی گەلدا خراوه تە سەر و، حکوومه تیش به چاوی گومان و نادنیاییه وه بۆیان دەروانیئت. که ئەمەش زانایان و کهسانی خاوهن تەقوای ناچار کردوو فیری ئەوه بین که چۆن خۆیان له هەولنی زیانبه خەش و تیکدەر پیاڕیزن.

بۆیه داوا کارم بەرگری به کم، که دوا به شیم نووسیوه، به پیتە تازه کان و به چاپکراوی بلاو بکریته وه، تاکو زانایان و کهسانی خاوهن تەقوا به فیل و پیلانە کان نەخەلە تین و، توخنی هیچ هەولیک نە کهون زیان و مەترسیی تیدا بیئت و، بۆ ئەوهش ئەو که سایه تی به مەعنهویی به له پیش چاوی گەلدا له تۆمەت پزگاری بیئت و، حکوومه تیش له زانایان و تەقوا کاران دلنیا بییته وه و، تیگەیشتنی هەلە له باره یانە وه نەنوینیئت. ئیتر - جاریکی تر - هاوشیوهی ئەم رووداوانه دووپات نەبیته وه، که زیان به حکوومهت و گەل و نیشتمان دەگه یه نیئت.

□ به سەر هاتیک که له لایحهی ئیعتیرازه کهمدا هاتوو:

ئەم به سەر هاتەم له لایحهی ئیعتیرازه که دا خستوو ته روو، که حالی غەریبی و بی پشتیوانیم و، بایه خ نەدانی کەس به هەوال پرسینم پیشان دەدات. تەنانەت بۆ ماوهی چوار مانگ به تەنها بهک دانە نامەش، سەبارەت به که سینک که له خەلکی دا پراوه و

پوښتووه ته ناو کښه‌یه کی چاره‌نورس سازه‌وه له نیوان ژیان و مردندا. جگه له‌وه‌ی که به بلاو کردنه‌وه‌ی پروپاگنده‌ی رق له دلانه خه‌لکی لښ دوور ده‌خړتیه‌وه.

به‌سره‌هاته کهش هه‌ویه که: پادشایه‌ک له رابوردوودا دوو چاری نه‌خوښی‌یه‌ک بوو، که جگه له خوښی منالیک به هیچ دهرمانیکي تر چاره‌سهر نه‌ده‌بوو. باو کښکښ مناله‌که‌ی بهرامهر به نرخیک دا به پادشا له‌سهر فه‌توای دادوه. به‌لام مناله‌که له بری‌ی گریان و داوای فریا‌که‌وتن، ده‌ستی کرد به ښکه‌نین!

پښی و ترا: ثایا بؤچی داوای فریا‌گوزاری ناکه‌یت و سکالا دهر‌ناپریت؟ به‌لکو پښه‌که‌نیت؟

وه‌لامی دانه‌وه:

مرؤف هه‌گر دوو چاری گرفتیک بیټ یه‌که‌بجار هانا بؤ باوکی، پاشان بؤ دادوه، تنجا بؤ پادشا ده‌بات. به‌لام من باو کم ده‌مفرؤشیت تا کو سه‌رپریریم و، دادوه‌ریش بریاری کوشتنم ده‌دات و، پادشاش چاره‌پښی خوښه‌که‌مه! که‌واته هم‌حاله‌ته سه‌یر و نامؤ و ناشیرین و نه‌فرت لی‌کراوه، که‌هاوونینه‌ی نه‌بیراوه، تنها شایسته‌ی ښکه‌نینه! ده‌سا‌ه‌ی " شوکری قایا " ی به‌ریز^(۱)! ټیمه‌ش وه‌کو هه‌و مناله‌مان لښ هاتووه..

(۱) به‌لگه له‌سهر هه‌وه‌ی که " شوکری قایا " به‌گومانه لاوازه‌کان خه‌له‌تاوه و، رقی شارراوه‌ی هه‌و دهرده‌خات، هه‌ویه که ههر بؤ خوی له نه‌نقهره له‌گه‌ل سه‌د که‌سی جه‌ندرمه و پازده پؤلیسدا هاتووه و، لاماده بووه بؤ هه‌وه‌ی که‌سیکی نامؤی وه‌ک من له‌گه‌ل جه‌ند برایه‌کی هه‌ژاری ترده‌بیریم بؤ دادگا! وه‌ک بلښی هه‌و هیزه جه‌ندرمه و سوپایه‌ی که له‌نیسپارته‌دا هه‌یه به‌شی هم‌کاره نه‌کات! که‌همه‌ش کمش و هه‌وایه‌کی تۆقاندن و دل‌هراو کښی له‌لای خه‌لک دروست کرد.

له‌راستیدا هم‌هر که‌تنها یه‌ک پؤلیس ده‌توانیت رابیره‌پښیت، که‌چی به‌م کاره‌ی دوو سن هه‌زار لیره‌ی گه‌لی به‌فیرؤ دا، چونکه بؤ گواستنه‌وه‌ی هه‌و ښ تاوانانه‌ی که‌دوایی لازادکران له‌نیسپارته‌وه بؤ هه‌سکی شه‌هر پښج سه‌د لیره‌ی خهرج کرد، جگه له‌وه‌ی که‌هه‌و ښ تاوانانه‌ی دوو چاری هه‌زاران زیان کرد، ویرای له‌رزه‌خستن به‌پله‌وپایه‌ی کؤمه‌لایه‌تی‌بان له‌پښ چاوی خه‌لکدا.

هم‌بارودؤخانه‌راده‌ی هه‌و زیانانه دهرده‌خه‌ن که‌هه‌و گه‌یاندی به‌کارگیري ناوخؤ و، ناسایشی ولات و، هه‌ول و کؤششی گه‌لی دامار. چونکه له‌ر کاته‌دا که ناوخؤ پښوستی به‌رښا و ناسایش و نارامی هه‌یه، هه‌وا دروستکردنی کښه‌یه‌کی مه‌زن له‌هیچ و خؤرابی و، بوون به‌هؤی که‌وته‌وه‌ی جه‌ندین زیانی گه‌وره و، نیشاندانی ده‌نکه دانه‌وټله‌یه‌ک له‌شیره‌ی سه‌د گومه‌زدا و، رایی کردنی جه‌ندین کاری نایاسایی به‌ناری یاساوه، وامان لښ ده‌کات که‌نیددیعای هه‌و به‌کین "خود"ی شوکری قایا تاوانیکي یاسایی گه‌وره‌ی له‌نجام داوه، بؤیه سکالای له‌سهر ده‌کین له‌لای " وه‌زیری ناوخؤ " شوکری قایا (دانه‌ر)

چونكە لەو كاتەدا كە پىويست دە كات ئەم بارو دۆخەمان وەك سكالايەك بڭەينە بەردەم والىي شار كە نوينەرى حكومەتە و، پاشان بۆ دادگەرىي دادگا و، ئنجا بۆ وەزارەتى ناوخۆ، تاكو ئەو ستمەيان بۆ پروون بكنەووە كە دوو چارى بووين و، ئەوانيش لە دەستى ستمكاران دەر بازمان بكنەن.. كە چى دەبينين وەزىرى ناوخۆ، كە كۆتا سەرچاوەيە گوئمان لى رابگرىت، دوو چارى نەخۆشىي غرور بوو و داواي خوئىمان دە كات و، بە چەند برويسانوو بە كى لاواز و بى نرخ دەيەوئت لەناومان بەرىت و، بە هەلەيە كى گەورەدا دە پروات كە رەنگى حەقىقەت بەو وەهم و گوومانانە دە بەخشىت كە هىچ بناغەيە كيان نى يە.

ئىمەش لە لايەنى خۆمانەووە سكالاي "كەس"ى شوكرى قايا لاي "وەزىرى ناوخۆ" شوكرى قايا دە كەين!

جا ئەگەر ئەم دادگا يە بە راستى دەيەوئت پارىزگارى لە ئازادىي تەواوئەتى بكات و، مل بۆ هىچ چەشنە گوشارىك دانانەوئىت و، بە پىنى ئەو هەستە دادگەرىيە برىار دەدات كە لە وىژدانى دەستەي دادوەر دا يە، ئەوا ئىمە يە كەم كەس دە بووين داوامان لە سەر كەسى شوكرى قايا تۆمار دە كرد، گەر بمانزانيا يە گوئمان لى دە گرن! چونكە ماوەي سالىكە جاسووسە كان راپۆرتى رۆژانە لە سەر ئىمە بۆ لاي ئەو بەرز دە كەنەووە لە سەر داواي رۆژانە، يان لانى كەم هەفتانەي ئەو. بەمەش سەرنجى جاسووسە كانى پىاوانى ئاسايشى بە لاي ئىمەدا راکىشاو و، بە وئىنەي قوربانى ئامادەي كردىن بۆ سەر پىرین!

لەو كاتەدا كە نايت دەستەي دادگا بىر لە هىچ شتىكى جگە لە "دادگەرى" بكاتەووە، كە لە راستىشدا بە توندى دەستيان پىنو گرتووە، كە چى تواناي گوشارى بەرىز شوكرى قايايان نى يە و، ئازادمان ناكەن و، دەستى دەستىمان پىن دە كەن.

سەبارەت بە والى و پىاوانى ئاسايشى حكومەتى ناوچەيى پارىزگاي ئىسپارتەش، ئەوا لە هەموو كەس زىياتر ئەركى وىژدانىيان بوو كە گىراو بە بى تاوانە كانى ئىسپارتە پىارىزن و، هەولتى ئەوەيان بەدايە بە زووىي ئازاد بكرانايە. كە چى ئەوان بە پىنچەوانەي ئەمەووە هەولتى لە ناو بردنيان بە برسىتى دەدەن، بە تايبەت هەزارە موحتاجە كانيان، ئەوەبوو بە چەند بىيانوو بە كى بى نرخ و ناھەق جىرەي دەستىشان كراوى ئەوانيان برى..

ئهم حاله‌ته‌ی که ئه‌وپه‌ری پله‌کانی گریان ده‌رووژنیئت، ئیمه‌له‌بری سکاالا، به‌پنکه‌نین رووبه‌رووی ده‌بینه‌وه، به‌وینه‌ی پنکه‌نینی ئه‌و مناله‌و.. کیشه‌که‌مان به‌خوای گه‌وره‌ی به‌توانا ده‌سپیرین و پشتی بێ ده‌به‌ستین.

□ پیشه‌کی‌یه‌ک که به‌م دواییه‌ کرا به‌پاشکۆی دوابه‌رگری

له‌سێ‌هه‌م پوژی ئه‌و "تا" یه‌کجار سه‌خته‌ی که له‌ئه‌نجامی ژهر پیدانم لیم‌هات و، ماوه‌ی سێ پوژ پنی خواردنی لسی گرتم، مه‌گه‌ر په‌رداخیک ماست یان په‌رداخیک شیر.. له‌و سێ‌هه‌م پوژه‌دا، کتوپر ختووره‌یه‌کم به‌دلدا هات. ئیتر ئه‌و ختووره‌یه‌م وه‌ک پیشه‌کی‌یه‌ک بۆ به‌رگری‌یه‌که‌م له‌دادگا، نووسی. جا ئه‌گه‌ر توندوتیژی، یان ناته‌واوی‌یه‌کی تیدا هه‌بیئت، ئه‌وا هۆکاره‌که‌ی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ بۆ نه‌خۆشی‌یه‌که‌م.

به‌وپه‌ری توانام هه‌ولم داوه "راستی" وه‌کو خۆی به‌دروستی و رینکوپینکی ده‌ربخه‌م و به‌م ئه‌ندازه‌یه‌ روونی بکه‌مه‌وه. چونکه‌ من هاوکات له‌گه‌ل ئه‌و ماندوو بوونه‌ی که می‌شکم دوو چاری بووه‌و، ئه‌و سه‌ختی و ته‌نگانه‌یه‌ی پیوه‌ی ده‌تلیینه‌وه‌و، ئه‌و بارودۆخه‌ یی‌زاری به‌خشانه‌ش که تیایدا ده‌ژین، ناچارم به‌رگری له‌سه‌د که‌س بکه‌م.

مه‌به‌ستیشم له‌م شیوازه‌م له‌سه‌ر جه‌م لاپه‌ره‌کانی به‌رگری‌یه‌که‌مدا، که شیوه‌ی زۆرانبازی له‌خۆگرتوو له‌گه‌ل رینکخراوینکی نه‌ینی و ترسناکدا، ئه‌مه‌ی خواره‌وه‌یه‌:

حکومه‌تی کۆماری که "جیا کردنه‌وه‌ی ئایینی له‌ده‌وله‌ت" قبول کردوه‌و، نابیت خۆی له‌قه‌ره‌ی ئایینداران بدات به‌هۆی ئایینه‌که‌یانه‌وه‌، هه‌روه‌ک خۆی له‌قه‌ره‌ی مولحیدان نادات، له‌به‌ر ئیلحاده‌که‌یان.

هه‌روه‌ها ده‌مه‌وێت ئه‌م حکومه‌ته‌ کۆماری‌یه‌، که ده‌بیئت بێ لایه‌ن و سه‌ربه‌ست بیئت، جیا بکه‌مه‌وه‌ له‌و رینکخراوه‌ نه‌ینی و ترسناکانه‌ی که لایه‌نی ئیلحاد ده‌گرن و، پیلان ساز ده‌که‌ن و، کارمه‌ندانی حکومه‌ت ده‌خافلین. ده‌مه‌وێت حکومه‌ت تابلیتی له‌م رینکخراوانه‌وه‌ به‌دوو‌ریه‌ت.

له‌پراستیدا من ته‌نها له‌دژی ئه‌و پیلانگێرانه‌ خه‌بات ده‌که‌م که هه‌ندیکیان دزه‌یان بۆ ناو کارمه‌ندی‌یه‌کانی ده‌وله‌ت کردوه‌و. چونکه‌ ئه‌وانه‌ به‌گه‌رموگوری به‌واداچوون بۆ ئایینداران ده‌که‌ن و، دوو تۆمه‌تی ئاماده‌یان بێ‌یه‌ ده‌یانلکینن به‌و ئاییندارانه‌وه‌ که رقیان لیانه‌و، به‌و دوو تۆمه‌تش هه‌ولتی خه‌له‌تانندی حکومه‌ت ده‌ده‌ن:

یەكەمیان: "كۆنەپەرستی" بە واتای مەیل نەدان بەلای ئیلحادی ئەواندا.
 ئەوى ترىان: "قۆستەوى ئایین وەك ئامرازىك بۆ سیاسەت" بە واتای ئەوى كە
 شوینكەوتوانى ئەم حكومەتە ئىسلامىیە سیاسەتە كەیان ئیلحادە^(١). نەخیر.. نەخیر.
 بەلئى، بئى هیچ گومانىك حكومەتى كۆمارى برەو بە بیروبۆچونەكانى ئەو
 پزىكخراوە نەینىیە خراپكارە نادات و لایەنیان ناگریت، كە چەند بیروبۆچوونىك زىان
 بە گەل و نىشتمان دەگەینەن. بەلكو "ياسای كۆمارى" قەدەغە كردنیان دەخوازیت.
 لەبەر ئەوى لایەنگرتنى ئەو چەشنە خراپكارانە هەرگیز جیبەجیكردنى بناغە
 راستەقینەكانى "كۆمارى" ناھینیتەدى، چونكە لە دژى ئەو بناغانەن.
 كەواتە دەبیت حكومەت حەكەمىكى عادل بىت لە نیوان ئیتمە و ئەو خراپكارانەدا،
 ئیتر هەر لایەنىكمان ستمكار و دەست درێژىكار بوو، با بە دادگەرى بریارى لەسەر
 بدات!

بەلئى، نكووتى لەو ناكرىت كە هەر لە سەرەتای بەدیھاتنى مرۆڤەو كوفر و ئیمان
 لە مەملەتیان و، هەتا رۆژى قیامەتیش هەر بەو جۆرە دەمىنەو. خۆ هەر كەسىك لە
 ناوەرۆكى كیشە كەمان تىگات، ئەوا دەزانیت كە ئەو هیرشەى كراوەتە سەرمان
 تەنها و تەنها دەستدرێژىیەكى ئاشكرا و راستەوخۆیە لە لایەن كوفرەو بە سەر
 دینداران.

سەرھەلدانى زۆرىنەى دانا و فەیلەسووفەكان لە خۆرئاوا و ئەوروپادا.. هاتنى
 زۆربەى پىنغەمبەرانیش لە خۆرھەلات و ئاسیادا، هیمايەكە لە لایەن قەدەرى خواى
 گەرەو بە بۆ ئەوى كە تەنها "ئایین" بەسەر ئاسیادا زالە. بئى گومان ئەم حكومەتە
 كۆمارىیەى كە لە بەشى پىشەوەى ئاسیادا، سوود لەم لایەنە سروشتىیەى ئاسیا
 وەر دەگریت و، بناغەى بئى لایەنىیەكەى بە جۆرىك دادەرپۆزیت كە پتر لایەنى دیندارى
 بگریت تا ئەوى مەیلی بەلای كوفر دا بچیت.

(١) واتە ئەوان دەلین: سیاسەتى حكومەت - لە روانگەى ئەوانەو - بریتىیە لە ئیلحاد. كە حاشا وانىیە.
 ئنجا ئەم خزمەتى ئیتمەش، كە بۆ هینانەدى ئیمانە بو پەيامانەى نوور كە لە دەقەكانى قورئانى حەكیمەو
 داچۆراون، گوايا سیاسەتىكە لە دژى ئەو سیاسەتەى حكومەت! ئیتر بەم كارە بوختانىكى گەرە
 ھەلەدەبەستن. (دانەر)

ماددەى دووھەم:

لەوانەيە مەسەلە يەك بخرىتە روو كە بوونى چەند بابەت يەك لە چەند بەشىكى پەيامە كانى نووردا پىنچەوانەى ياسا بن..

ئەم رووھى كىشە كە تايبەتە بە دادگاۋە. بەلام خودى پەيامە كان زياد لە سەد "دۆزىنەۋە" ى مەعنىۋىيان لەخۆگرتوۋە، دەبىت مافى "دۆزەرەۋە" و بەزايەنەدانى تەنانت مافى يەك دۆزىنەۋەيان پارىزىت. چونكە ئەم دۆزىنەۋەيانە لە لاي حەقىقەتخوۋازان و زانايان و ئەدىبان گىرنگىي خۇيان ھەيە و، ناگونجىت ھىچ كەسىك دۆزىنەۋەى دۆزەرەۋە بكات بە ھى خۇى. خۇ ئەگەر كەسىك ئەو دۆزىنەۋەيە بە ھى خۇى نازەد بكات، ئەوا دەبىت دۆزەرەۋە داۋاي لەسەر تۆمار بكات. ئەمەش ياسايە كە لە ھەموو دەۋلەتە كاندا كارى پى دە كرېت.

ئەو پەيامانەى نوور كە پىم خۇشە، داۋاي بەدەستەينانى رەزامەندىي حكوومەت، لە داھاتوودا بلاۋيان بگەمەۋە، نرىكەى سى سائە ھەولم بۆ دانانان و تەقالام بۆ دۆزىنەۋەيان داۋە. كەۋاتە ئەو پەيامانە ئەنجامى ماۋەى پەنجا سالتى كۆششى من و بەروبوومى لى وردبوونەۋە و پشكىن و تىرامانى خۇمن لە چەندىن سەرچاۋەى جۇراۋجۇردا و، سەد دۆزىنەۋەى مەعنىۋى ئاشكرا دە كەن كە ھەزاران حەقىقەتبان لەخۆگرتوۋە. ھەموو ئەمانەش لە چەند بەشىكدا كە لە سەد پەيام زياترن.

لەبەر ئەۋە، پىش چاۋ خستنى تەنھا پازدە خالى ئەو پەيامانە كە لە گەل ھەندى ياسادا يەك ناگرەۋە، لە شىۋەى تۆمەتبار كىردندا، رى بۆ ئەۋە ساز دە كات كە خەلكانى تر بىاندزن و بە ھى خۇيانى دابىن. چونكە ئەو كارە دەبىتە ھۇى زايەبوونى ئەم حەقىقەتانە و لەناۋچوونى مافە كانى منىش كە پەيوەندىيان بەو حەقىقەتانەۋە ھەيە.

ئالپەرەۋە من پىش ھەموو شتىك، بە ناۋى حەقىقەت و مافە كانەۋە، داۋاي پاراستنى مافى خۇم دە كەم و، ئومىدم وايە كە ئەم داۋايەم يە كەم روو ئەم كىشەيە بىت كە دادگاى دادوھرتان بۆى پروانېت.

ئەو راستىيانەى كە ئەو پەيامانەم لەخۇيان گىرتوون، كە لە ئەنجامى ئەو گومانەى ئامپازى تاۋانىك بن دەستيان بەسەردا گىراۋە، پىۋىستە لە بەردەستمدان بن. چونكە ئەوانە

سەرچاوهی ئیسپانتن بۆ من له بەرامبەر زانایان و ئەهلی فەلسەفە و لیکۆلەرانی توێژینهوه ئاکادیمیەکانهوه. بۆیه داوا ده کهم ئەو پهیامانهم بۆ بگێڕنهوه بۆ سهملاندنی ئەو دۆزینهوه و موناژه زانستی یانهی که تیاياندايه. تهنانهت گەر بریاریشم لهسەر دهبرکهن، ئەوا ئەو پهیامانه هیچ بریارینکیان لهسەر نییه و، دهبیت هاوڕێم بن له بهندیخانهدا.

بنی گوومان دادگای دادپهروهه خۆی لهوه بهرزتر راده گریت که گوی بۆ قسهی خهڵکانی قین له دل بگریت، که کارینکه ریز و شهرف و دادپهروهی دادگا دهرووشینیت و، پشت به خوا پیلانه نهزۆ که کانی ئەوان پووچەڵ دهکاتهوه.

من لیڤه دا تهنها به ناوی خۆمهوه قسه ناکهم، بهلکو به ناوی ئەو راستی به بهرزوه دهویم که گهلی "راستی" پهیهستن پێیهوه و پهیهندیان به مافه کانی گهلی کهسی بی تاوانهوه ههیه و، پشت بهوه ده بهستن که دادگا پلهیه کی بهرزتر شک نابات له وه گرتنی مافه کان و هینانه دی دادپهروهی. تهنانهت رزگار کردنی دادپهروهی و، دووربوون له هیچ کاریگهرینکی دهه کی، خواستی ئەو "دادپهروهی" پهیه که جیبه جینی ده کات. بۆیه پێویسته پهله بگریت له بهر په چدانهوهی ئەو گومانه نارهاوانه، ئەوهش به راگه یاندنی ئازادی پهیامه کانی نوور.

ماددهی سێههم:

لهو گوناوه و ههمی پهوه که دهخریته پالمان ئەوه ده خوێنریتهوه که مه حکووم بوونم به دوای خۆیدا بهینیت! چونکه مه بهست لهو گوناوه و ههمی په ئەوهیه که پوالت و گشتی بوونی ماددهی "١٦٣" ی یاسای سزا و دهستهواژه گشتی په کهی مانگریتهوه، به بی ئەوهی بهستینه پارێز (القیود الاحترازیة) ه کانی ره چاو بگریت.. هه رچه ند ئەو بهرگری یانه م که له فایله په ههمی په کانی بهر ده ستاندا تو مار کراون، چه ندین وه لامی راسته قینه و گوومان بریان له خۆ گرتوه بۆ ئەو گوناوهی که خراوته پال من. ئەوه تا ده بینن به هۆی ده، یان پازده خاله وه په خنه له پهیامه کانی نوور ده گریت و سزا ده دریت، له بری ئەوهی که خه لات بکرایه و، ریزی شایانی لسی بگیریه، چونکه سه د دۆزینه وهی مه عنوهی و سه دان راستی گرنگیان له زیاتر له سه د به شیدا له خۆ گرتوه. ئایا مافی خۆم نییه که داوای ئەم مافه م و مافی ئازادی پهیامه کان بکه م؟ بهلکو ئەمه کاریکی پێویسته.

مادده‌ی چوارهم:

بئی گومان ئەوانه‌ی که تا ئیستا هیرشم ده‌که‌نه‌سه‌ر و حکوومه‌ت له‌دژمان ده‌رووژینن، که‌سانیکی رِق له‌دلن و، ئامانجی تاییه‌ت به‌خۆیان هه‌یه، چونکه‌هیچ ده‌ر‌گایه‌کیان نه‌هیشته‌وه‌که‌لیی نه‌ده‌ن بۆ دوو‌چار‌کردنمان..

ئوه‌بوو له‌پیشدا ئیمه‌یان به‌وه‌تۆمه‌ت‌بار‌کرد که‌خاوه‌ن ته‌ریقه‌تیکی سۆفین. که‌چی شتیکیان ده‌ست نه‌که‌وت تۆمه‌ته‌که‌یان به‌سه‌لمینن.. پاشان تۆمه‌تی "دامه‌زراندنی کۆمه‌له" .. ئنجا تۆمه‌تی "نه‌یاری‌کردن بۆ یاسا‌کانی کوده‌تای نوێ و.. پینکه‌ینانی کۆمه‌له‌ نه‌یینی‌یه‌ نه‌یاره‌کانی ده‌ولت و.. په‌خش‌کردنی چه‌ند بلاو‌کراوه‌یه‌ک به‌بئی ئیزنی حکوومه‌ت" .. هه‌روه‌ها تۆمه‌ته‌زۆره‌کانی تری هاو‌چه‌شنی ئه‌مانه‌یان دایه‌پالمان. که‌چی له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا هیچ شتیکیان نه‌دۆزی‌یه‌وه‌که‌بیکه‌ن به‌هه‌نگه‌ی تاوان‌بار‌کردنمان.

وا ئیستا له‌کۆتاییدا ده‌یان‌ه‌ویت مادده‌یه‌کی یاساییمان به‌سه‌ردا به‌سه‌پینن، بئی ئه‌وه‌ی "به‌ستینه‌پاریز"ه‌کانی به‌هه‌ند و هه‌ر‌بگرن. به‌لکو ده‌چن سوود له‌گشتی بوونی ر‌واله‌تی ئه‌و مادده‌یه‌ و هه‌ر‌ده‌گرن، به‌شیوه‌یه‌ک که‌هیچ م‌رؤفیک‌ی ژیر‌قبوولی ناکات و، هیچ که‌سیکی خاوه‌ن و‌یژدانیش ئه‌و مافه‌یان ناداتی.

به‌لئ، که‌سیک‌نی‌یه‌له‌سه‌رانسه‌ری دنیا‌دا که‌هینده‌ی گه‌ردیله‌یه‌ک ژیری و و‌یژدانی هه‌بیت، ئه‌و مادده‌یه‌ی پین‌قبوول‌بیت که‌باسی ده‌که‌ن و، بئی هیچ گومانیک‌ده‌تیت: "ئه‌و بوختانیکی سه‌رتاسه‌ری‌یه". که‌بریتی‌یه‌له‌وه‌ی وتوویانه:

"سه‌عیدی کوردی ئاین له‌پیناوی سیاسه‌ت‌دا به‌کار‌ده‌هینیت".

چونکه‌ئو به‌هه‌نگانه‌ی که‌ئهم گومانه‌پووجه‌ل ده‌که‌نه‌وه‌ده‌گه‌نه‌بیست به‌هه‌نگه‌و، نزیکه‌ی ده‌به‌هه‌نگه‌شیان له‌فایله‌په‌سمی‌یه‌کانی به‌ر‌گری‌یه‌کاغدا تۆمار‌کراون.

واته‌نهما‌یه‌ک دانه‌له‌و به‌هه‌نگانه‌به‌شایه‌تیی سه‌دان شایه‌ت‌باس ده‌که‌م:

له‌به‌ر‌چاوی خه‌لکی گوندی بارلا، که‌نۆ سال‌تیایدا مامه‌وه‌و، به‌شایه‌تیی هاو‌پینام له‌ئیسپارته‌که‌نۆ مانگ‌له‌ویدا نیشته‌جی بووم، هه‌روه‌ها ئه‌و هاو‌پینانه‌شم ده‌گرم به‌شایه‌ت که‌له‌نزیکه‌وه‌ده‌مناسن، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌:

من ماوهى سىازده سائە هيج رۆژنامەيه کم - که زمانخالى سياسەتە -
 نه خویندوو و تەو و، گویم له خویندنه وەى نه گرتوو و، داواشم نه کردوو. تەنانت
 نه مویستوو و ئەو رۆژنامانەش بیینم که لەو پرووداوانە داوان گومان دەبریت
 پهيوەندى به کيان به کەسى منەو و هەبیت و، سەرنجى خەلکى رادە کێشن. هەر وەك
 نه بخویندوو و تەو و، داواى ئەو هەشم نه کردوو و کە سێك بۆم بخوینتەو و.

ئایا ئیتر که سەبارەت به سەعید دەوتریت: "ئایین دە کات به ئامرازیک بۆ سياسەت!"
 که ئەمەش ئەو و دە گەیه نیت ئەو ئایینە راست و رەوايهى باوهرى پى هیناوه و
 راستى به کى بەرز و خاوینه و ئیمانی راستەقینەيه، دەیکاتە ئامرازیک بۆ سياسەت، واتە
 دەیکاتە ئامرازیک بۆ ئامانجیکى نزمى نهزۆك که مافى زۆر کەسى تیندا دەفەوتیت، بۆ
 مەبەستیک که گوناھیکى گەورەى ئاویتە دەبیت!!

ئىجا به چى ئەم کارە دە کات؟ بەو پهيامانەى نوور که داواى ئەو ورده کارى به
 قوولانەى حکوومەت تیايندا ئەنجامى دان، دەر کەوت ئەو پهيامانە پرويان تەنها له
 ئاخیرەت و ئیمان و حەقیقەتە، پازدە ماددەيان نهبیت!!

ئایا ئەو کەسەى گوفتارى واى له زار دەر دەچیت، تیناگات که ئەم قسەيهى
 دوورترین شتە له ژیرى و وێژدانەو؟!

بى گومان دادگای دادپەرور دەست به پرووى ئەم چەشنە گومانە ناپەوا و تۆمەت
 هەلبەستنه ستمکارانەيه و دە نیت و، سەبارەت به ئیمەش حەق و راستى دەهینیتەدى.

هەر چەند نەزائینى یاساکان له لایەن زۆرینەى خەلکەو ناییتە بیانوو، بەلام کە سێك
 له گوندىكى دوورە دەست و له ژیر چاودیریدا و له شارىكى تری جگە له شارە کەى
 خۆیدا و، دوورە پەریز له دنیا و، به زۆرە ملى و دوورخراو هیهى له وى نیشته جى
 کرا بیت و، بەر دەوام بیزار بکریت.. نەزائینى یاساکان له لایەن ئەو کەسەو، بى گومان
 لای خەلکانى به وێژدان وەك به هانەيه وەر دە گیریت.

جا ئەو کەسە منم.. چونکە زانیاریم له بارەى هيج ماددەيه کى یاساوه نەبووه که
 ئەوانه به گومانیکى هەلە منى بى تاوانبار دە کەن. تەنانت نەمدە توانى بەم پتە نوینانە
 ئیمزای خۆیشم بکەم و، هەندى جاریش له ماوهى دە رۆژدا کەس نایینم جگە له وەى

که له کاروباری تاییه‌تیمدا یارمه‌تیم ده‌دات. چونکه هه‌مران له‌وه هه‌لدین که ده‌ستی یارمه‌تیم بۆ درێژ بکه‌ن. زیاد له‌وه‌ش تو‌انام نی‌یه پارێزه‌ریک بکه‌مه بریکارم که به‌رگرم لێ بکات. له‌ لایه‌نی خۆیشمه‌وه ده‌ستووری: "فیل له‌ وازه‌یناندا به‌ له‌ فیل" م کردووه به‌ ده‌ستووری درێژایی ژیانم..

له‌ به‌ر ئه‌وه، هه‌ر به‌رده‌وامم له‌ وتنی قسه‌ی راست و دروست و راستی، له‌ سه‌رجه‌م داوه‌ری به‌کاندا.

جا له‌ سه‌ر بناغه‌ی ئه‌وانه‌ی باس کران، دادپه‌روه‌ری واده‌خوازیت که به‌ چاوی لیبوردن و چاوپۆشی یه‌وه سه‌یری ئه‌و ده‌سته‌وازانم بکریت که له‌ گه‌ل یاساکانی ئیستا و پری و شوینی ره‌سمیدا ناگونجیت، چ له‌ به‌ر گری به‌ کاغدا، چ له‌ چه‌ند په‌یامیکی نووردا. ئه‌و خالانه‌ی که به‌ پوختی له‌ به‌ر گری به‌ کاغدا هاتوون، له‌و نامه‌ی به‌ر په‌رچدانه‌وه‌ی لایحه‌ی ئیددیعا به‌ دا پرون کراونه‌ته‌وه، هه‌روه‌ها ئه‌و ماده‌ کورت و پوختانه‌ش که له‌ به‌ر په‌رچدانه‌وه‌ که‌دا هه‌ن، له‌ به‌ر گری به‌ کاغدا پرون کراونه‌ته‌وه. که‌واته هه‌ریه‌که‌یان ئه‌وی تر ته‌واو ده‌کات.

ئه‌و واتایه‌ی که هاو‌ده‌م له‌ گه‌ل "به‌ستینه‌ پارێزه‌" که‌کاندا ماده‌ی "١٦٣" له‌ خۆی گرتووه، مه‌به‌ستی دانه‌ری یاساکه‌ ئه‌وه‌یه که:
"ئاین هانده‌ری تیکدانی ئاسایش نه‌ییت".

جا له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی هیچ ئامازه‌ و نیشانه‌یه‌ک نی‌یه که هیما بی‌ت بۆ تیکدانی ئاسایش نه‌ له‌ خۆم و نه‌ له‌ په‌یامه‌ کاغدا، ئه‌وا ئه‌م ماده‌یه‌ هیچ په‌یوه‌ندی به‌ کی به‌ کیشه‌ که‌مانه‌وه نی‌یه و، هیچ پروه‌یه‌ کیش نی‌یه که سزادانمان بخوازیت. ئه‌مه‌شمان به‌ جوړنکی بنی گومان سه‌لماندووه، وه‌ک له‌ فایله‌ په‌سمی به‌کاندا هه‌یه..

له‌ به‌ر ئه‌وه، شایانی شکۆی دادگا نی‌یه که به‌ کاریگه‌ری ئه‌و گو‌مانانه‌ی له‌ سه‌ره‌تادا باس کران، ئه‌م ماده‌ یاساییه‌ پیش چا و بخت و، به‌ پێی ئه‌و ماده‌یه‌ سزایمان بدات.

له‌ به‌ر ئه‌وه، داوای بریاری بن تاوانیم ده‌که‌م و، له‌ دوا و شه‌مدا ده‌ئیم:

﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ (آل عمران: ١٧٣).

﴿حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ (التوبة: ١٢٩).

ئىعتىرازىڭ لەسەر داواكارى گىشتى

ئەي دەستەي دادوهر و ئەي داواكارى گىشتى!

ھەموو يەكڭ لەو ماددانەي كە لە لائىحەي داواكردنى گىشتىدا ھاتووه سەبارەت بە ھۆي تاوانباركردىم، ھەموويان لەو بەرگري يانەمدا وەلام دراو نەتەوہ كە لە فائىلە پەسىيە كانى فەرمانگەي ليكۆلىنەو ھەدا تۆماركراون. ئىنجا "دوا بەرگريم" كە سى و پىنج لاپەرەيە، لە برىي ئىعتىرازىڭ پىشكەش دەكەم. بەلام بە مەبەستى ئەوہي كە سەرنجى "دادپەرورەي" و "ويژدان" بۆ خالىڭى گرىنگ رابكيشم، دەلىم:

چ ويژدانىڭ بەوہ قايىل دەبىت كە من بە ھەولتي تىكدانى رىسا و ئاسايش تۆمەتبار بكات، و پراي ئەوہي كە ماوہي دە سال ھىچ نىشانەيەك لە منەوہ دەرنەچووہ سەبارەت بە تىكدانى رىسا و ئاسايش، لە كاتىكدا كە من كەسىڭى ستم لى كراوم و، لە پارىزگاي ئىسپارته لە ژىر گوشارە كاندام؟

خۆ ئەگەر پرووي جىبەجىي كوردنى ماددەي ياسايى "١٦٣" دەرھەق بە ئىمە ليكبدرىتەوہ، ئەوا دەبىت لە پىشدا سەرزكايەتبي كاروبارى ئايىنى و، سەرجم پىشنىويژ و وتارىيژ و ئامۆزگارە كانىش بگرىتەوہ، لەبەر ئەوہي ھەموومان لە گەلىاندا بەشدارين لە رىنمايي و ئاراستەكردنى خەلكيدا بۆ ژيانى ئايىنى. چونكە ئەگەر ياسا كە بەم چەمكە ھەلە ئاشكرايە ليك بدرىتەوہ، واتە بەوہي كە رىنمايي ئايىنى "ئاسايش و رىساي ناوخۆ تىكەدەدات" ئەوا دەكرىت ھەموو ئەوانەش بگرىتەوہ!

بەلى، من لە پروويەكەوہ لەوان زياترم، ئەويش پروونكردنەوہي راستىيە كانى ئىمانە بە شىوہەي كى ھىندە پروون كە ھىچ گومانىڭ نەھىلتەوہ.

خۆ ئەگەر ئەو گرىمانە مەحالە دابنرىت و بە گىشتى رەخنە لە ئايىنداران بگرىت، ئەوا ئەم حالەتە خۆي بۆ خۆي دەبىتە ھۆي رزگار بوونمان لە رەخنە!

بى گومان شايانى روانىنى دادپەرورەانە نىيە كە بىست كەسى بى تاوان بخرىنە بە ندىخانە و دووچارى بارىڭى سەخت و دژوار بكرىن، دوور لە كەسوكار و ھەول و كۆشش و كەسابەتيان، بە ھۆي منەوہ و، لەسەر بناغەي ماددەيەك كە دواي ئەم ھەموو

لینکۆلینه‌وه‌یه و تا ئەم راده‌یه‌ش، هیچ شتیکی له‌سه‌ر من نه‌سه‌لماییت.. ته‌نانه‌ت ئە‌گەر له‌ راستیشدا به‌سه‌لمیت، ئە‌وا له‌ پێش چاوی داد‌گه‌ریی راسته‌قینه‌دا هیچ تاوانیک پینکناهییت.. خۆ ئە‌گەر تاوانیکیش بی‌ت، ئە‌وا ته‌نها من لێی به‌رپرسم.

به‌ئێ، ته‌نها به‌هۆی که‌مترین په‌یوه‌ندی‌یه‌وه‌ له‌ گه‌ل مندا گه‌لسێ که‌سی بی‌ تاوان به‌ "گرتن و ده‌ست به‌سه‌ر کردن" زیانی په‌ کجار زۆریان پێ گه‌یشتوه‌.

له‌ لایحه‌ی ئیددیعا‌دا سه‌باره‌ت به‌ دوورخستنه‌وه‌ی من به‌ جۆرێک باس کراوه‌ که‌ ئە‌وه‌ بگه‌یه‌نی‌ت به‌شداریم له‌ رووداوه‌کانی خۆره‌ه‌لات (شیخ سه‌عید) دا کردی‌ت. له‌ وه‌لامدا ده‌لێم:

ته‌نها له‌ رووی چه‌زه‌ر کردن و ئیحتیاته‌وه‌ من دوور خراومه‌ته‌وه‌. پروونکردنه‌وه‌ی زیاتر سه‌باره‌ت به‌م بابه‌ته‌ له‌و تۆماره‌مدا هه‌یه‌ که‌ لای حکومه‌ته‌. چونکه‌ من ئە‌و کاته - وه‌کو ئیستا - له‌ خه‌لکی گۆشه‌گیر بووم. ئە‌وه‌بوو خۆم و که‌سیک که‌ خزمه‌تی ده‌کردم به‌ ته‌نیا له‌ ئە‌شکه‌وتی چیا‌یه‌ کدا ده‌ژيام. که‌چی هاتن منیان ده‌ستگیر کردو، بۆ ماوه‌ی ده‌سال نیشته‌جیی زۆره‌ملییان به‌سه‌ردا سه‌پاندم، نۆ سالی له‌ گوندیکدا و یه‌ک سالی له‌ ئیسپارته‌. له‌ کۆتاییدا دوو چاری ئە‌م گرفته‌یان کردم.

□ سێهه‌م لایحه‌ی ئیددیعا‌:

ئە‌م بڕگه‌یه‌ی خواره‌وه‌ له‌ لایحه‌ که‌دا هاتوه‌:

(کاتیك له‌ بارلا بوو، په‌یوه‌ندیی له‌ گه‌ل خه‌لکی دوور و نزیکدا به‌ست و، یارمه‌تی ماددی و معنه‌ویی له‌وانه‌وه‌ بۆ خۆی ده‌سته‌به‌ر کردو، چالاکی‌یه‌کانی به‌ دانانی چه‌ند نامیلکه‌به‌ک ده‌ست پێ کرد که‌ ناوی "په‌یامه‌کانی نوور" ی لێ ناوان و، به‌شیکێ ئە‌و په‌یامانه‌شی یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک به‌وان نووسیه‌ته‌وه‌ و، چه‌ند نوسخه‌یه‌کی زۆری له‌به‌ر گرتوه‌ته‌وه‌ و، به‌ شیوه‌یه‌کی په‌نه‌ان و به‌ پینمایی پیاوه‌کانی و به‌ چه‌ندین هۆکاری جۆراوجۆر بلاوی کردنه‌وه‌، به‌ تایبه‌ت له‌ ئە‌تالیا و ئە‌یدن و میلاس و ئە‌گریدر و دینار و وان و ناوچه‌کانی هاوچه‌شنیاندا. هه‌ندێ له‌و په‌یامانه‌ش که‌ کاریگه‌رییان له‌سه‌ر ئاسایشی ناوچه‌یه‌تی ئە‌وه‌ی له‌سه‌ر داناون که‌: چه‌ند نامه‌یه‌کی نه‌ینی و تایه‌تن، یان شیوه‌ تایه‌تن. به‌مه‌ش ئە‌و ئامانجه‌ی خۆی ده‌رخست که‌ له‌م په‌یامانه‌دا هه‌یه‌تی..).

ئەم وەلامە پروو و گوومان پرەیی خوارەووە لە گەڵ "دوا بەر گریم" پینشکەش دە کەم کە لە فایله پرەسمی بە کاندای تۆمار کراوە و، سی و پینج لاپەرە دە بیست لە شیوەی نامە بە کێ ئیعتیراز دا.. دە لیم:

سەد هەزار جار حاشا.. هەر گیزاو هەر گیز من زانستی ئیمانم نە کردوو و نایشیکەم بە ئامرازیک بۆ هیچ شتیکی تری جگە لە پرەزامەندیی خوای گەورە. مافی هیچ کەسیکیش نی بە بیکات.

لە ماوەی بیست سالدای سەد و بیست و پینج پەيامم لە ژیر ناوی "پەيامە کانی نوور" دا داناو و، ئەوانەشیان لە سەریان نوو سراوە "پەيامی تاییه تی و نهیننی" ئەنھا سنی دانەبە. بۆ ئەو هەش ئەو پەيامانە مان کرد بە پەيامی "تاییه تی" تا کو نهیته مایه ی ریا و لە خۆبایی بوون. وا ئیستا ناچارم پەردە ی نهیننیی لە سەر ئەو پەيامانە لابدەم و، بلیم:

بە کیک لەو سنی پەيامە نهیننی و تاییه ته بریتی بە لە "کەرامه تی غەوسی" دوو هەمیشیان "کەرامه تی عەلەوی" سنی هەمیشیان چەند پەيامیکن تاییه تن بە ئیخلاسه و.

ئەو دوو پەيامەیان کە تاییه تن بە کەرامه ته و، بریتین لە ئاماژە کانی ئیمانم عەلی - خوای لئی رازی بیست - و شیخی گەیلانی - قدس سره - بۆ ریزلینان و نرخاندنی خزمه ته کام بۆ قورئان، بە شیوه بەک کە سەد جار لە سەر ووی سنووری خۆمە و بە. ئەو پەيامەش کە تاییه ته بە نهیننیی ئیخلاسه و، بە ئیزنی خوای گەورە مرؤف لە ریا و خۆپەرستی و لە خۆبایی بوون رزگار دە کات و، تاییه ته بە برایانی تاییه تمە و.

ئێتر ئایا ئەم پەيامانە چ پەيوه ندی بە کيان بە ئاسایشی ناو خۆ و هەبە؟ هەتا بکریته مایه ی تۆمە تبار کردنم؟

بەشی دوو هەمی پەيامە تاییه ته کان چەند پەيامیکن کە نوو سال پینش ئیستا، کاتیک ئەندامی "دار الحکمة الاسلامیه" بووم، لە بەر بەرچی پرەخنە کانی ئەوروپا و، هیرشه بی پەردە کافرانه کە ی "عەبدولأ جه و دەت" دا نوو سیومن و، دوو نامەشیان لە شیوەی سکالادا نوو سیومن لەو دەستدریژی بە ستمکارانه ئابروو بەرە ی کە لە لایەن هەندی کارمەندە و هە کرایه سەرم و، هەر دوو نامە کەش لە بەرگری بە کەمدا باس کراون.

ئینجا دوای ماوە بەک لە دانانی ئەم چوار پەيامە، ریم لە بلاو کردنە و هەیان گرت، تا کو بە هیچ شیوه بەک خۆیان لە قەرە ی یاسا کانی ئازادی و کاروباری حکوومەت نە دەن و،

وتم: ئەمانه چەند پەيامیکی تاییه‌تن. ئیتر تەنھا لە نیوان یەك دوو برای یە کجار تاییه‌تدا مانه‌وه. بەلگەشم بۆ ئەمە، نەبوونی هیچ کام لەو پەيامانەیه لە هیچ شوینیکدا، سەرباری پشکنینی زۆری ئیوه. بەلام "پپرست" ی هه‌موو پەيامه کاتان کەوتە دەست و، لەم پریه‌وه پروونکردنەوی ئەم خالانە بوو بە کارینکی پیویست. وەلامی هه‌مووشیانم دایه‌وه و لە فایلە رەسمی یە کانی ئیوه‌دا تۆمار کراون.

لە لایحە ی ئیددیعا کەدا ناوی چەند ناوچە یەك هاتوو و، باس لە بلاوکردنەوی پەيامه کانی نوور دە کات لەو ناوچانە لە پینی پیاوه کاغەوه!
 لە وەلامدا دەئینم: من بە نامۆیی و بێ پشت و پەنا لە گوندینکی دووردا دەژیم و، ناتوانم بە باشی بنووسم. ئنجا لە بەر ئەو هەش کە لە ژیر چاودیریی بەردەوامدام، ئەوا خەلکی دەورو بەر خۆیان لە یارمەتیدانم دەپارێزن..

ئیت بزائن ئەو قسە یە چەندە دژی راستی یە کە بە بێ بنه‌ما هەلی دەپرێزن و دەئین:
 "هەولێ بلاوکردنەوه و گشتاندنی پەيامه کان دەدات" تەنھا لە بەر ئەو ی کە هەندێ تیروانینی ئیمانیم وەك یاد گارینکی جوان بۆ چەند کەسینکی یە کجار کەمی خۆشەویستانم نار دووه کە ژماره‌یان لە پینج کەس زیاتر نی یە؟
 خۆتان هەلویستە کە هەلبەسەنگین!

ئیت چۆن دەبیت بە نار دنی یەك دوو نامە ی ئیمانێ، کە بۆ برادەریك نیردراییت لە "وان" بووتریت: "بلاوکردنەوه"؟ لە کاتیکدا کە من ماوه ی پازدە سأل لەو ئی وانەم وتوو هه‌توه و، زۆر لە سنووری خۆیشم زیاتر ریز و پرووتیکردنی خەلکی ئەویم بەدەست هینا.

بێ گومان من توانای "بلاوکردنەوه" م نی یە، چونکە نە خاوه‌نی چاپخانەم و، نە چەند نووسەر هه‌یه کەم لە لایه و، نە خۆیشم دەتوانم بە باشی بنووسم. بەلام "پەيامه کانی نوور" تاییه‌تکار یە کێ کیش کردنیان هه‌یه کە بە خۆیان بلاو دەبنه‌وه! هیندە نەبیت کە پینش بریار دان لە سەر پیتە نوئی یە کان "وتە ی دەهەم" مان چاپ کرد کە تاییه‌تە بە حەشره‌وه و، بەرپرسیانی حکوومەت و پەر لەمانتاران و والی یە کان نوسخه‌یان لێ دەست کەوت و، کەسیشیان ئیعتیرازی لێ نە گرت و، هه‌شت سەد نوسخه‌شی لێ بلاو کرایه‌وه.

ئىتر بەھۆى بىلابوونەھى ئەم وتەبەوھەندى كەس چەند پەيامىكى ھاوشىوھى ئەويان لە پەيامە ئىمانىيە قىيامەتىيە بىنگەردە كان دەست كەوت.

بى گومان من بەم بىلابوونەھىيە كە لە خۆبەوھە بە بى وىستى ئىمە بوو، دلخۆش بووم، ئەم رىز و دلخۆشىيەم لە شىوھى ھانداندا لە ھەندى نامەدا نووسى.

لە ئەنجامى ئەو پشكئىنە وردەى كە سى مانگ پىنش ئىستا كرا، لای تەنھا پازدە بىست كەسى ئەم ولاتە فراوانە كئىبە كانى منيان دۆزىيەوھە..

جا ئايا دۆزىنەھى ئەو پەيامانە لای ھاورپىيانى كەسىك بە "بىلابو كراوھ" دادەنرىت كە سى سالى تەمەنى لە نووسىندا بەسەر بردوھە؟

يان ئايا چۆن دەبىت بوترىت: ئامانچىكى لە پشت ئەم بىلابو كراوانەھەيە؟

بەرىزان!

ئەگەر "دنيا" ياخود "سپاسەت" م مەبەست بووايە، ئەوا پەيوەندىم بە سەد ھەزار

كەسەوھە دەردە كەوت، ئەك پازدە و بىست كەس!!

بە ھەر حال.. لەو بەرگىيەم كە لە بەردەستاندايە، پروونكردەھى زۆرتر ھەيە

سەبارەت بەم خالە.

لە لائىحەى ئىدىيەكەدا ئىعتىرازىك لەسەر "پراستى" يەك ھاتووھە كە ئەو پراستىيە خۆى لە خۆيدا وەلامىكى زانستىيە لەوپەرى پروونىدا بۆرەخەيەك كە شارستانىيى نوى لەبارەى ئەم دوو ئايەتە پىرۆزەوھە گرتووھەتى:

﴿لَلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ﴾ (النساء: ۱۱).

﴿فَلَأُمُّهُ السُّدُسُ﴾ (النساء: ۱۱).

لە كاتىكدا ئەو پراستىيە لە ھەموو تەفسىرە كاندا ھاتووھە.

ھەروھەلا لە لائىحەى ئىدىيەكەدا رەخەنە لەم دەستەواژەيە گىراوھە كە لە پىرستەكەوھە

ھىناويانە:

"وھر گىران جىگەى وشە كانى قورئان و ئەو زىكرانە ناگرىتەوھە كە رىوايەت كراون".

ئەم مەسەلەيە پىنش ھەشت سال پرووى داوھە، پراستىيەكى زانستىيە ئەوتۆيە كە

ئىعتىراز قبوول ناكات.

به‌لام حکوومهت له دواى ماوه‌یه کی دريژ و به‌پیی خواسته‌کانی کاتی ئیستا، به وەرگیرانیان قایل بووه. ئیتر چۆن ئه‌و راستی‌یه زانستی‌یه له دژی من به‌کارده‌هینریت؟
 نامه‌ی سکالا‌کەش بریتی‌یه له چوار خال و، نه‌مداوه به هیچ که‌سیک. هەر له‌به‌ر ئه‌وه‌ش نه‌دۆزراوه‌ته‌وه و، باس له‌وه‌ستدریژی‌یه‌سته‌مکار و وه‌حشیگه‌رانیه‌ده‌کات که له‌لایهن به‌رپه‌به‌ری ناحیه و چه‌ند که‌سیک له‌هاورپییانی کردیانه‌سه‌ر مزگه‌وته‌که‌م و، هه‌لسوکه‌وتی نابه‌جیی قایمقام و کارمهنده‌کانیشی که له‌گه‌لیدا بوون.
 له‌لائیه‌ی ئیددی‌عادا باس له‌وه‌وافوقه‌جوانه‌کراوه که له‌ژماره‌ی دپه‌ره‌کانی "په‌یامی‌حه‌شر" دا‌هیه‌ه و هاورپیکه‌له‌گه‌ل میژووی دانانی و، میژووی را‌گه‌یانندی کۆماری بی‌ئایینی عه‌لمانیدا که‌ئایین له‌دنیا‌جیا ده‌کاته‌وه و، ئه‌وه‌ش نیشانه‌یه که له‌سه‌ر ئینکاری کردنی‌حه‌شر..

که‌ئهمه‌ش ئه‌وه‌ده‌گه‌یه‌نیت گریمان هه‌یه‌گومراییان و مولحیدان به‌ئاشکرا ئینکاری کردنیان بۆ‌حه‌شر ده‌رپه‌رن و، سوود له‌بی‌لایه‌نبی حکوومه‌تی کۆماری وهر‌بگرن که به‌دوادا‌چوون نه‌بۆ‌ئایین و نه‌بۆ‌ئیلحاد ناکات و، به‌بی‌لایه‌نی ده‌مینیته‌وه..
 خۆ‌ئهمه‌هیچ‌په‌خنه‌یه‌کی تیدا‌نی‌یه له‌حکوومهت، به‌ئکو‌ئامازه‌یه بۆ‌بی‌لایه‌نبی‌ئهو. به‌ئێ، هەر هه‌شت سه‌د نوسخه‌که‌ی "وته‌ی ده‌هه‌م" زمانی گومراییانی لال کرد و، نه‌یان‌توانی رقی‌خۆیان ده‌ربخه‌ن، چونکه‌ئهو په‌یامه‌ئینکاری کردنی‌ئهو‌انی بۆ‌حه‌شر له‌ناو دلی‌خۆیاندا شارده‌وه و، هه‌لی‌ئهو‌هی نه‌دان ده‌ری‌په‌رن، ئه‌وه‌بوو به‌هه‌لگه‌گومان پر و به‌هه‌یزه‌کانی ده‌می‌ئهو‌انی به‌ست.

به‌ئێ، وته‌ی ده‌هه‌م که باس له‌پایه‌یه‌کی مه‌زنی ئیمان ده‌کات، که‌حه‌شر و زیندوو‌بوونه‌وه‌یه، وه‌کو‌شورایه‌کی پۆ‌لایینی لئی‌هاتوو له‌ده‌وری ئیمان و، گومراییانی‌بینه‌نگ کرد. بی‌گومان حکوومه‌تی کۆماری‌ئهو په‌یامه‌ی پنی‌خۆش‌بوو، هه‌روه‌ک‌لییشی‌پازی‌بوو، به‌پاده‌یه‌ک که له‌ناو به‌رپه‌سه‌گه‌وره‌کاندا به‌وپه‌ری‌ئازادی ده‌ستاوده‌ستی‌پنی‌ده‌کرا.

ئهی ده‌سته‌ی دادوهر! ئه‌گه‌ر ئامانجی په‌یامه‌کانی‌نوور "دنیا" بیست، یاخود بۆ "ئامانجیکی‌دنیا‌یی" بن، ئه‌واله‌سه‌د و بیست په‌یامدا ده‌یان‌ه‌زار شوینی‌په‌خنه‌گرتن ده‌بوو که سه‌رنجه‌کان به‌لای‌خۆیاندا را‌بکێشن..

جا ئايا دروستە باخىكى بەپىت دا بخرىت و خاوەنە كەشى بە تاوانبار دابىرىت، تەنھا لەبەر ئەوئەى كە پازدە ميوەى تالى، سەبارەت بە ئيوە، تىدا بىت لە نىوان سەد و بىست ھەزار ميوەى شىرىن و بە تامدا؟

و ئەلامى ئەمە بە وىژدانى دادپەرورەرانەتان دەسپىرم.

لە دوابەر گرىندا پروم كردهووە كە: من ماوئەى سى سالە و تا ئىستاش و ئەلامى پەرخنە كانى فەيلە سووفانى ئەوروپا و ئەو مولخيدانەش دەدەمەووە كە لە ناوخۆى و لاتدا بۆ حسابى ئەوان كار دەكەن و، پىلان و فىلى چەپەل دادەپىژن. ھەر كە سىك بە وردى لە پەيامە كانم بكوئىتەو، تىدە گات كە دواى خۆم گوftarم ئاراستەى ئەوان كردوو.

ئىستاش لىتان دەپرسم: ئايا بە چ شىوئەيەك ئەو زلزلە زانستىيانە لە دژى حكومەت دادەنرىن كە دەيانسەرەوئىنمە فەيلە سووفە كانى ئەوروپا و دەموچاوى ھەر مولخيدىك كە بۆ حسابى بىيانىيە كان كار بكات؟

ئىمە لەمە تىناگەين! چونكە تەنانەت ھىچ گرىمانىكىش بۆ ئەو دانانىين كە ئەم كارە دژى حكومەت بىت! بەلكو پىمان وا بە حكومەتى كۆمارى، كە بانگەشە بۆ ئازادى دەكات، بە ناوى خۆى و بە ناوى ياساوە پىنخوشحالىي خۆى بەم زلزلە زانستىيە حەق و پەوايانە دەردەبرىت و، ھەر گىز بە چەند ماددەيە كيان دانانىيت كە ماىەى بەرپرسى و تۆمەتبار كردن بن.

پۆزىش:

ئەم ئىعتىرازەم دواى سى پۆزى لە بەدەست گەيشتنى لائىحەى ئىدديعادا نووسراو. پۆزى يە كەم لائىحە كە درەنگ گەيشت و تا ئىوارە خوئىنرايەو. پۆزى دووھەمىش بەشى ھەرە زۆرى تەرجمە كرا. كەواتە ئەم ئىعتىرازە درىژەم بە پەلە نووسرا، چونكە تەنھا ماوئەى شەش سەعاتم بۆ نووسىنەوئەى بە دەستەو ھەبوو.

جالەبەر ئەوئەى پىنى تىكەل بوونىيان لە خەلك لى گرتووم، ئەوا ياسا و پى و پەسمە كانى ئىستاشارە زانم، وەك لە بەرگرىيە كەمدا ھاتوو.

لەبەر ئەو، ئەم ئىعتىرازەى كە لە ماوئەى چوار پىنج سەعاتدا نووسىومە، بىنى گومان نارىك و شىواو دەبىت. تكام وا بە چاوى لىبورنەوئە بۆى پروان.

دوا به‌رگری که پیشککش به "دادوهری سزا" کراوه

باسمه سبحانه

"به‌رگری" یه‌که له به‌رامبه‌ر ئه‌و تۆمه‌تانه‌ی که تایه‌تن به‌ منه‌وه و، له دوازده لاپه‌ره‌دا نووسراون، له نِسْوان بریاری تۆمه‌تبار کردندا که شه‌ست لاپه‌ره‌یه.

وه‌لامه گومان به‌ره‌کان بۆ ئه‌و ماددانه‌ی که له بریاری تۆمه‌تبار کردنه‌که‌دا هاتووه، له‌و به‌رگری به‌مدا هه‌یه که له فایله‌ ره‌سمی به‌کافی خۆتاندا تۆمار کراوه. دیارترینی ئه‌م به‌رگری به‌ش دوا هه‌مینیا نه‌ که بیست و نۆ لاپه‌ره‌یه، له‌گه‌ڵ نامه‌ نۆزده لاپه‌ره‌یه‌ که‌ی ئیعتیرازه‌که‌دا سه‌باره‌ت به‌م بریاره‌ نا‌ه‌وا و تۆمه‌ته وه‌می‌یا نه.

ئه‌م دوو به‌رگری به‌، به‌ شیوه‌یه‌کی گومان به‌، هه‌موو ئه‌و خالانه‌ پووچه‌ل ده‌که‌نه‌وه و به‌رپه‌رچیان ده‌ده‌نه‌وه که له بریاره‌ کانی دادوهرانی لیکۆلینه‌وه‌دا کراونه‌ته‌ مایه‌ی تاوانبار کردن و بناغه‌ی تۆمه‌ته‌کان. هه‌روه‌ک روونی ده‌که‌نه‌وه که ئه‌و بریارانه‌ی ئه‌وان به‌تاله و هه‌یج بناغه‌یه‌کی نی‌یه.

والی‌ه‌دا و له‌ پینج ستووندا روونی ده‌که‌مه‌وه ئه‌و که‌سانه له‌ کوپوه‌ خه‌له‌ تینراون که تۆمه‌تبارمان ده‌که‌ن و، ئه‌و گونا هه‌ ناره‌ وایه‌یان له‌ دژی ئینه‌ له‌ کوئی وه‌رگرتووه و، پالپشتی ئه‌م بریاره‌یان چی‌یه‌؟

ستوونی به‌که‌م:

وه‌لامه بۆ ئه‌و تۆمه‌ته‌ نا‌ه‌وا بێ بناغه‌یه‌ی که پینی وایه‌ من و په‌یامه‌ کانی نوور نه‌یاری ده‌ستووره‌ کانی حکومه‌تین و، دژی سیسته‌مه‌ که‌ی وه‌ستاوین و، ئاسایشی نا‌وخز تینکده‌دین. به‌لگه‌شیان ئه‌و پازده‌ برگه‌یه که له‌ چه‌ند شوپینکی به‌شه‌ کانی په‌یامه‌ کانی نووردا هاتووه، که سه‌د و بیست به‌شن.

ده‌لیم: حکومه‌ت ته‌نها به‌هۆی ناچاری و پاله‌په‌ستۆی ئه‌م رۆژگاره‌ی ئیستاوه به‌ هه‌ندئێ له‌ یاسا مه‌ده‌نی‌یا نه‌ قایل بووه که موڵکی هاو به‌شی ئه‌ورویان.

له بەر ئەوه، سه بارهت به بهر گرى به كاتم له پىناو هینانه دىي مافى " راستى به كانى ئيمان" دا له بهر امبهر به شه ناتهواوه كهى ئەو شارستانىتى به وه، نهك به شه سوو دبه خشه كهى، چۆن دهوترىت ئەو بهر گرىيانه نهيارى ده ستوره كانى حكومهت و دژى رپسای ئەون، يا خود بزوتنه وه به كن له دژى ئالو گۆره كانى حكومهت؟

ئايا حكومهت داده بهزىته ئەو ئاستهى كه خۆى بكاته پارىزهرى بهر گرى له به شه كورت و ناتهواوه كهى شارستانىتى ئەوروپا! ئايا ئامانجى دىرينهى حكومهت برىتى به له ياسا كانى ئەو به شه ناتهواوهى مه ده نيهت كه پىنجه وانهى ئىسلامه؟

ئايا ئىتر دۆخى " نهيارى" بۆ حكومهت له كوئى و؟ بهر گرىش به شىوه به كى زانستى له راستى به كانى قورئان، له بهر امبهر ياسا ناتهواوه كانى شارستانىتى، له كوئى؟

ئايا ئەو كاره رقىكى ديار و گومانىكى نارهواى ئاشكرانى به كه به وه تۆمه تبار بكرىم پىم بوترىت: نيازى " نهيارى" ى هه به بۆ ياسا كانى كوده تا و، دژا به تىش بۆ ده ستوره كانى حكومهت و رژىم ده كات، لهو راستى به بهرز و خاوينانه دا كه سى سال پىش ئىستا سه بارهت به ئايه ته پىروژه كانى:

﴿لَلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيْنَ﴾ (النساء: ۱۱).

﴿قُلْ أَمْرُهُ الشُّدُوسُ﴾ (النساء: ۱۱).

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأزْوَاجِكِ..﴾ (الأحزاب: ۵۹).

﴿فَأَنْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ﴾ (النساء: ۳).

نووسىومه له بهر امبهر ئىعتراز و ده ستدرىژىي فهيله سووفه كانى ئەوروپا؟

ئەو ئايه تانهى كه هه زار و سنى سه د ساله ته فسیر نووسان له مليۆنه ها ته فسیر ياندا لىكدانه وهيان بۆ كردووه و، كئىبخانه كان ئىستاش پىن لهو ته فسیرانه؟

خۆ ئەگه ر بابه ته كه په يوه ندىي بهم داد گايه وه نه بوايه، ئەوا هه ر به شايانى بهر گرى و وه لآم نه ده زانى!

من سه رم له مه سوورماوه! ئايا چۆن بهر گرى به زانستى به كاتم بهو شىوه به وه رده گىرىت كه دژى حكومهت بىت، له كاتىكدا كه بهر امبهر به مولحيدان و ئەو خراپكارانه به نيازىان گه ياندنى زيانه بهم گهل و نىشتمانه و، بۆ حسابى رىكخراوه

مولخیده‌کانی‌ئوروپا کار ده‌کهن و، به‌هۆی "کۆمەل"ه‌کانی رۆم و ئه‌رمه‌نه‌وه‌تۆوی ئیلحداد و دووبه‌ره‌کی و خراپکاری ده‌چینن و بلاوی ده‌که‌نه‌وه؟!

ئایا چۆن به‌رگری‌یه‌زانستی‌یه‌کان "به‌هیمما" واتای خو له‌قه‌ره‌دانی حکوومه‌تیان له‌خۆ گرتووه؟ چ ویزدانیک رازی ده‌بی‌ت به‌وه‌ی که "ئیلحداد" کاری بکات حکوومه‌ت بکاته‌مو‌لکی‌خۆی و، پاشان هه‌ر که‌سیک له‌دژی "ئیلحداد" بووه‌ستیت به‌نه‌یاری حکوومه‌ت تۆمه‌تباری بکات؟

چ ویزدانیک رازی ده‌بی‌ت و قبوولی ئه‌وه‌ده‌کات که به‌رگری‌یه‌زانستی‌یه‌کانم، که ماوه‌ی بیست‌ساله‌به‌سه‌ر مولخیدان و خراپکاراندا زاله، وادابنرین که "قۆستنه‌وه‌ی تاینه‌بۆ‌سیاسه‌ت" و، هاندانی‌خه‌لکه‌بۆ‌ره‌خنه‌گرتن له‌حکوومه‌ت؟

ئایا چۆن ئیلحداد ده‌کریته‌خواه‌نی‌هه‌ندی له‌ده‌ستوره‌کانی حکوومه‌ت، له‌کاتی‌کدا که بناغه‌تون‌دوتۆله‌کانی حکوومه‌تی کۆماری دژی ئه‌و چه‌شنه‌مولخیدانه‌یه؟

به‌ئێ، من نه‌ک ته‌نها بۆ ئه‌م داد‌گایه، به‌لکو بۆ سه‌رانسه‌ری دنیای راده‌گه‌یه‌تم که هه‌ر له‌دیر‌زه‌مانه‌وه و تا ئیستاش به‌ر‌گریم له‌راستی‌یه‌خواینه‌کانی "ئیمان" کردووه‌له‌به‌رامبه‌ر فه‌یله‌سووفه‌کانی ئه‌وروپاوه، به‌تایبه‌ت مولخیدانی ئه‌وان، به‌تایبه‌تر ئه‌وانه‌ی که سیاسه‌ت ده‌که‌نه‌ئامرازیک بۆ ئیلحداد و، له‌ناوه‌رۆ‌کدا رپسا و ئاسایش تیکده‌ده‌ن.

من ده‌زانم که حکوومه‌تی کۆماری حکوومه‌تیکی ئیسلامی‌یه‌و، بواری ته‌وژمه‌ئیلحدادی‌یه‌کان نادات که زیان به‌گه‌ل و نیشتمان ده‌گه‌یه‌نن و، له‌ناوه‌ندی پاله‌په‌ستۆ و کاره‌ناچاری‌یه‌کانی سه‌رده‌می ئیستادا به‌هه‌ندی یاسای شارستانی قایل بووه.

من ئه‌م گوفتاره‌م ئاراسته‌ی دادوهرانی لیکۆلینه‌وه‌ناکه‌م که ئه‌رکی خۆیان ئه‌نجام ده‌ده‌ن، به‌لکو ئاراسته‌ی ئه‌و مولخیده‌سته‌مکارانه‌ی ده‌که‌م که له‌پرسیاری تاوانبارکردماندا پشت به‌قه‌سانیان به‌ستراوه‌و، ده‌لیم:

من ئیوه‌تۆمه‌تبار ده‌که‌م به‌قۆستنه‌وه‌ی سیاسه‌ت له‌پیناوی "ئیلحداد"دا، له‌به‌رامبه‌ر ئه‌وه‌ی که ئیوه‌به‌وه‌تۆمه‌تبارم ده‌که‌ن تاینم بۆ "سیاسه‌ت" به‌کاره‌یناییت، چونکه‌به‌سه‌د به‌لگه‌ی گومان بر سه‌لماندم که ئه‌و تۆمه‌ته‌ی ئیوه‌ئاراسته‌ی منی ده‌که‌ن بوختانیککی ئابرووبه‌ر و نا‌ه‌وايه‌و، هه‌یچ بناغه‌یه‌کی راستی نی‌یه.

له دێر زەماندا پادشایەکی فیلباز، بە ناوی دادپەروەری یەو، گەلسێ ستمی ئەنجام دەدا! رۆژێکیان زانایەکی بەرپز پێی وت:

"تۆ ئەی دەسەلاتدار! بە ناوی دادپەروەری یەو ستم لە گەلە کەت دە کەیت. چونکە تێروانینی فیلبازانە و پەرخە ئامیزت خراپکاری یە پەرش و بلاوە کانی کاتە جیا جیا کان کۆدە کاتەو، و پێی وایە هی یەک کات بن. ئیتر خواوەنە کەیان دوو چاری سزایەکی ئازار بەخش دە کەیت..

باشان بەم تێروانینە پەرخە ئامیزە فیلباز و خەلە تینەرەت، خراپکاری یە جیاوازه کانی خەلکانی جیا جیا بە یەک جار کۆدە کەیتەو، ئیتر مەترسیت لە هەموو تاکێکی ئەو خەلکە لە لا دروست دە بێت و، نەفرەت لە هەموویان دە کەیت و، مستە کۆلێکی ستمەکارانەیان تێ دەسەرەوینیت.

بێ گومان هەر خۆت لە تەقی ماوەی سالیکی خۆتدا نوقم دە بێت گەر هەموویان لە یەک رۆژدا رۆ بکەیت! هەر وەها ئەو دەرمان و چارەسەرە تالەیی کە لە چەند کاتیکی جیا جیادا بە کاریان دە هیئت، گەر چەند کەسیک لە یەک رۆژدا بە کاری بەینن لەوانە یە بیئتە هۆی مردنیان.. هەر بەم جۆرە هتد..

جالەو کاتەدا کە دەبوو کردارە خراپە کان بەو کردەو بە باشانە دا پۆشرانایە کە جار بە جار دە بنە ناو پری خراپکاری یە کان. کەچی تۆ بیر لەو کردەو بە جوان و چاکانەیی گەلە کەت ناکەیتەو کە خراپکاری یە کانیاں دەسپێتەو، بەلکۆ بە تێروانینە فیلباز و خەلە تینەرە کەت سەر جەم خراپکاری یە کان کۆدە کەیتەو، سزایەکی ئازار بە خشیان لەسەر دە دەیت!"

ئێتر ئەو پادشایە گوی بیستی زانا مەزنە کە دە بێت و، لە ستم کردن رزگاری دە بێت.

دەستیکی پەنھان هەییە کە دە یەوینت بریاری تاوانبار کردنم بدریت..

هەست دە کەم کە ئەو دەستە پەنھانە هەموو هۆ کاریک بە کار دە هیئت بۆ ئەو هی کە هەر چەشنە برۆ بیانوویەکی دەست بکەوینت منی پێ تاوانبار بکات، وەک کەسیک کە ئاو لە هەزار شیو کۆ بکاتەو! تەنانت ئەو کارە لە "داوای گورگ لەسەر مەر" سەیر و

نامۆترە!

بۆ ئومومەت ماوه‌ی سنی مانگه‌ی ئەم وشه‌یه دووپات ده‌که‌نه‌وه‌ی که:
"سه‌عیدی کوردی ئایین بۆ سیاسه‌ت به‌کارده‌هینیت".

منیش سویند به‌هموو پیرۆزی‌یه‌کان ده‌خۆم که ته‌گه‌ر هه‌زار سیاسه‌تم ببوایه، ئەوا
هه‌موویانم ده‌کرد به‌قوربانی راستی‌یه‌کانی ئیمان. ئیتر چۆن راستی‌یه‌کانی ئیمان ده‌که‌مه
ئامرازیک بۆ سیاسه‌تی دنیا؟

وێرای ئەوه‌ی که له‌سه‌د شویندا ئەم تۆمه‌تەم پووچەڵ کرده‌وه، که‌چی ئەوان هه‌مان
هات و هاوار دووپات ده‌که‌نه‌وه. به‌و واتایه‌ی که ئەوان ده‌یانه‌وێت به‌هه‌ر شیوه‌یه‌ک
بووه‌ تۆمه‌تبارم بکه‌ن!

منیش له‌لایه‌نی خۆمه‌وه‌ی ئه‌و سته‌مکار و مولحیدانه‌ی له‌دژمان تیده‌کۆشن، تۆمه‌تبار
ده‌که‌م به‌وه‌ی که سیاسه‌ت بۆ "ئیلحاد" به‌کارده‌هینن، ئەوه‌تا ده‌یانه‌وێت ئەم و اتا و
ناوه‌رۆکه‌، که‌مایه‌ی تۆمه‌تباربوونیان، به‌وه‌ روپۆش بکه‌ن که تۆمه‌تبارم بکه‌ن به‌وه‌ی:
سه‌عید ئایین بۆ سیاسه‌ت به‌کارده‌هینیت.

ماده‌م ئەمه‌ وایه‌ و، ئەوان ده‌یانه‌وێت به‌هه‌ر شیوه‌یه‌ک بووه‌ بریارم له‌سه‌ر ده‌ربچیت،
ئەوا به‌سه‌رجه‌می خه‌لکی دنیا ده‌لێم:

خۆم به‌رز راده‌گرم و دانا به‌ز مه‌ خواره‌وه، له‌به‌ر یه‌ک دوو سالی ئەم ته‌مه‌نی پیری‌یه‌!
ستوونی پینجه‌م^(۱): بریتی یه‌ له‌ چوار خال:

خالی یه‌که‌م: ئەوه‌یه‌ که له‌"بریار" ه‌که‌دا وشه‌کان له‌شوینی خۆیان ده‌ترازینرین!
چونکه‌ پلاریان لێ ده‌رده‌هینریت! له‌کاتی‌که‌دا که وشه‌که‌ ئەوه‌ی مه‌به‌ست نی‌یه‌.
هه‌روه‌ک ئامانجی په‌یامه‌کانی نوریش ته‌واو جیاوازه‌ له‌وه‌ی که باسی ده‌که‌ن. چونکه
ئەو پلارانه‌ی که هاوکات نی‌یه‌ له‌گه‌ڵ نیازی وشه‌کانیدا، ته‌نانه‌ت و ته‌راشکاوه‌کانیش،
ده‌بیت به‌چاوی لی‌بوردن و چاوپۆشی‌یه‌وه‌ ته‌ماشای بکری‌ن.

ئەم ئومومەتی خواره‌وه‌ پێوه‌ریکه‌ بۆ روونکردنه‌وه‌ی ئەم خاله‌:

من ئامانجیکێ دیاری کراو ده‌ست نیشان ده‌که‌م و به‌پاکردن به‌ره‌و ئەو ئامانجه
ده‌رۆم، که‌چی به‌بێ‌ ویستی خۆم له‌رێدا به‌ر پیاوینکی گه‌وره‌ که‌وتم و پیاوه‌ که‌ش که‌وته
سه‌ر زه‌وی. منیش پۆزشم بۆ هینایه‌وه‌ و، وتم:

(۱) دانەر ته‌نها ستوونی یه‌که‌م و پینجه‌می له‌م ژياننامه‌یه‌دا داناوه‌. (وه‌رگێز)

"گەورەم! داواى لیبوردن دە کەم.. چونکە بێ هیج مەبەستێک و بە پێى خۆمدا دەپۆشتم کە بەر تۆ کەوتم". بێ گومان ئەو پیاوێ لە خۆش دەبێت و، دلگران نابێت.. بەلام ئەگەر بە نیازی بێزار کردنى، پەنجەیه کەم بچەمە گوێی ئەو کەسە، ئەوا بێ گومان لێم توورە دەبێت، چونکە ئەم رەفتارەم بە سووکایەتییە کى ئەنقەست دادەنێت. جا ئێمە لە ئەنجامی رۆیشتماندا بەرەو ئامانجە کائمان، نامانەوین بەرتان بکەوین. بەلام گەر چەند وشەیه کى بەهیزی پەيامە کانی نوور لە دەمى بزرونتەوێ زانستییه فکرییه کانی ئەو پەيامانەدا بەر ئێو بکەوین، ئەوا دەبێت جیى لى بوردن و چاوپۆشی بێت، چونکە ئامانجى پەيامە کانی نوور ئیمان و ئاخیرهتە.

□ دوو چاری ستمێکی بێ وینه بووم

کە بریتییه لەمەى خوارەو:

سەرباری ئەوێ کە لە دوا بەر گریدا باس کردووە و، لە هەر سێ ئیعتیرازە کە شێمدا بە چەندین بەلگەى گومان بێر و لە بیست پرووێ پرووێ کردووەتەوێ کە ماددەى "۱۶۳" هەر گیز پەبوێندى بە منەوێ نییه..

هەر وەها ئەوێ کە لەو پەيامانەمدا، کە ژمارەیان سەد و بیست پەيامە و لە ماوێ بیست سالدانراون، کەمتر لە بیست وشەى ئەوتۆ نەبێت کە بە دلایان نییه، هیچی تریان تێدا نەدۆزی پەوێ..

هەر وەها ئەوێ کە لەو بەرگرییه زانستییانەمدا پرووێ کردووەتەوێ کە لە چەند کاتیکی جیا جیادان لە بەرامبەر فەیلەسووفە کافرە کانی ئەوروپا و قوتایییه مولحیدە کانیان، کە چەند پەيامێکی بەسوود و بەترخى قیامەتین و، بەهۆى ئەندام بوونم لە "دار الحکمة الاسلامیه" دا نووسین، دە پازدە وشەیان لە نیوان سەدان هەزار وشەدا، لە گەڵ هەندى ماددەى ئەو یاسا شارستانییهدا یەك ناگرەنەوێ کە داواى چەند کاتیکی درێژ خایەن و بە پالە پەستۆی رۆژگار قبوول کراون..

سەرباری هەموو ئەمانە.. داواى مەحکووم کردنم دەکریت و، ئەو پەيامانەى نووریش دەستیان بەسەردا دەگیریت کە لە بەردەستدان و ژمارەیان سەد و بیست پەيامە و، چەندین دۆزینەوێ مەعنەوی گرنگ لەخۆ دەگرن. وێرای ئەوێ کە هەموو

داوا و بەرگری یە زانستی و مەنتیقی و یاساییە کائەم لە بەردەم دادگادا، بە شیۆهەکی نایاسایی و بئى پروونکردنەوهی هۆکارەکان، رەت دە کرێنەوه.

ماددەى یاسایی "۱۶۳" کە دەقیکی یاسایە سەبارەت بەو کەسانەى هەست و سۆزی ئایینی بەکار دەهێنن بۆ تینکدانى ئاسایش، پێویستە رافەى تاییەت بەخۆى هەبێت، چونکە یە کجارجار فراووان و گشتی یە و، چەندین بەستینە پارێزی هەبە. دەنا ئەم ماددەیه و ئەم واتا فراووانە، هەر وەك من بە تاوانبار دادەنێت، هەموو ئایینداریکیش تاوانبار دە کات، لە پێشەکی هەموویانەوه سەرۆکایەتی کاروباری ئایینی و سەر جەم پێشنویژ و وتاریژ و ئامۆژگاران.

خۆ ئە گەر واتا گشتی یە کەى ئەم ماددەیه من بگریئەوه، سەرباری ئەو هەموو بەرگری یە راستەقینە و گومان برانەى کە لە سەد لاپەرە زیاتردا پێشکەشم کردن، ئەوا بە هەمان جۆر هەموو ئەو کەسانەش دە گریئەوه کە ئامۆژگاری و پێنمایى خەلك دە کەن بۆ رپى خیر و چاکە. تەنانەت گشت مرۆفیک دەخاتە ژیر بریاری خۆى.

دەبێت واتای ئەم ماددە یاساییە بەم جۆرەى خوارەوه بێت:

(مەبەست لەم یاسایە بەر بەست دانانە لە بەردەم ئەوانەى کە لە ژیر پەردەى دەمار گیریدا شوین سیاسەتیکی نەبارى حکوومەت دە کەون و، تە گەرە لە بەردەم پێشکەوتنى شارستانیدا دروست دە کەن).

خۆ بە چەندین بەلگەى گومان برى زۆر سەلماندمان کە ئەم ماددەیه، بەم واتایە، هەر گیز پەيوەندى بە ئیمەوه نی یە.

بەلێ، نایبێت ئەم ماددە یاساییە بەم واتا بئى "رافە" و بئى "سنور" و بئى "بەستینە پارێز" ه بێت، چونکە ئەو کاتە دەبێتە پاساویکی لەبار بۆ هەر داخ لە دلێک کە هەر کەسینکی مەبەست بێت تۆمەتبارى بکات!

من ماوهى دە سالە لە ژیر چاودیرى بەردەوامدا دەژیم و، لە ماوهى بیست سالى رابوردووشدا سەد و بیست پەيامم داناه. دواى چەندین لیکۆلینەوهى قوول، هیچ نیشانەیه کيان نەدۆزی یەوه، نە لە من و نە لە پەيامە کاندای، کە ئاسایش تینکدات.

جگە لەوهش، من بە بیست پروو سەلماندم و، هەموو ئەو کەسانەش دە گرم بە شایەت کە لە نزیکەوه دەمناسن، لەسەر ئەوهى کە هەر وەك چۆن پەنا بە خوا دە گرم لە شەیتان،

به هه مان جوړ په ناشم به خوا گرتووه له سياست و، خوځم له کاروباری دنيا هه ټنه قورتاندووه و، کار کردم بۆ "ئيمان" به مهنترين ئامانجی ژيانی خوځم داناووه..

و پراي هه موو ئه مانه، که چي ده بينين ئه وه بلاوده که نه وه که:

"سه عيد ئاين بۆ سياست به کار ده هينيت و هه وټی ټيکدانی ئاسايش ده دات".

به مەش ټيده کۆشن که مادهی "١٦٣". بگريته وه، تا کو به مادهیه تاوانبارم بکه.

ئەم رووداوەي لەمەر "داد" تا ئیستا هاوشیوهی نه بینراوه!

لهو باوه رهدام که رامهت و شهرفی دادگاگان و دادپهروهی هه موو دنيا له که دار

ده کات!

پيشاندانی ملکه چ بوونی ته و اوه تیی کار به دهسته مه زنه کان و سهر کرده به هیزه کان، له چه ندین دادگای بچوو کدا، به لگهیه بۆ ئه وهی که دادگاگان ریز و شهرفمه ندیی خوځیان ههیه و هیچ شتيك ناپرووشينيت..

له بهر ئه وه، به وپهري ئازادی و به پشت به ستم بهم شهرفه به رزهی دادگا، به رگری

له مافه کاتم ده کم و، ده ئيم:

ئايا سه د و پازده کتیبی بی تاوان و سوود به خش جو کمی ده ست به سهر دا گرتنی

ئه وانه یان ده دریت که ده ستاوده ستیان بی ده کریت، ته نها له بهر ئه وهی که دوو دانه په یام

له وانه پازده و شه یان له خو گرتووه که گومان لای تپروانی کاتی ئیستا به چی به هیلیت،

له کاتیکدا ری به بلاو کر دنه وهی هه ر و تاريك ده دریت، دواي ئه وهی "چاودیری" چند

و شهیه کی لئ لا ده بات که گومانی ئه وهی لئ بکریت زیان به خش بن؟

بیست کتیبی ئەم په یامانه له چند کاتیکي جیا جیادا دانراون و، به شیکي

گرنگیشان کتیبخانهی ئه نقه ره به شانازی یه وه وه ری گرت و خسته ناو کتیبه کانی.

بی گومان ئەم کاره شهرفی دادپهروهی له سهرانسهری زه ویدا زامدار ده کات.

گومان له وه شدا نی په که "دادگای ته مییز" ئەم شهرف و که کرامه ته ی دادگا ده پاریزیت.

له نیوان ئه وه ده پازده مه سه له یه دا، به تابه تی دوو مه سه له ی گرنگ ره خه یان ئاراسته

کراوه و، بوون به هوی ره خه گرتن له کتیبه کانی تر..

ئەو دوو مه سه له گرنگه ش ئەم دوو ئایه ته پیرۆزه ن:

﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَّيْنَ﴾ (النساء: ۱۱).

﴿فَلَأَمَّهُ السُّدُسُ﴾ (النساء: ۱۱).

جا ئهم دوو مه‌سه‌له‌یه له پێشه‌نگی ئهو مه‌سه‌له‌نه‌وه‌ن که من و کتیبه‌کانی پێی تاوانبار ده‌کرین.

نزیک‌ی چل ساله‌ چه‌ندین په‌یامم به‌ زمانی عه‌ره‌یی و تورکی نووسیوه، هه‌ندیکیان چاپ کران و هه‌ندیک‌ی دیکه‌شیان چاپ نه‌کران، تیا‌اندا ئیعجازی قورئام به‌ بناغه‌ داناوه. ئیتر ئهو خالانه‌م پشت‌گۆی خستوو که شارستانی تیا‌اندا پێچه‌وانه‌ی قورئانی پیروزه، ئیعجازی قورئانی پیروزم به‌ ده‌سته‌وسانی شارستانی ده‌نی (ئاست نزم) - وه‌ک ناوم لێ ناوه - سه‌لماندوووه، ئهو شارستانی‌یه‌ی که پره‌ له‌ خراپه‌ و زیان، نه‌ک شارستانی سوودبه‌خش.

پێش ماوه‌یه‌ک ئهو ماددانه‌ی یاسای شارستانی خسته‌ به‌ر تیروانین که تابه‌تن به‌ میرات و، پێچه‌وانه‌ی ئهم دوو ئایه‌ته‌ ناوبراو، هینده‌ به‌لگه‌ی گومان پریشم پێش چاو خست که سه‌سه‌خت ترین فه‌یله‌ سووفیان بیده‌نگ بکات.

ئهم مه‌سه‌له‌یه‌شم له‌ به‌رامبه‌ر شارستانی و فه‌یله‌ سووفه‌ کانه‌وه‌ نووسیوه، و پێش ئه‌وه‌ی حکومه‌تی کۆماری به‌ پاله‌په‌ستۆی ناچار کردنی رۆژگار به‌شیک‌ی مادده‌کانی یاسای شارستانی قبول بکات، به‌رگرم له‌ نووسینه‌ی خۆم کرد و پروم کرده‌وه‌ که قورئانی پیروز به‌وپه‌ری بایه‌خ پێدانه‌وه‌ ئهو مافانه‌ی ئافه‌رتی پاراستوو که له‌ سه‌ده‌کانی یه‌که‌م و ناوه‌راستدا پێشیل کرابون.

وا ئیستا پروونکردنه‌وه‌ کاتم له‌ دوو مه‌سه‌له‌یه‌دا به‌ شیوه‌یه‌ک پێش چاو ده‌خرین که پێچه‌وانه‌ی یاسای حکومه‌تی کۆماری بن و، به‌ مادده‌ی "۱۶۳" ی یاسا تاوانبارم ده‌که‌ن.

منیش له‌ لایه‌نی خۆمه‌وه‌ به‌ داد‌گای بالا و دام و ده‌زگای دادپه‌روه‌ری ده‌لیم: به‌ پشت به‌ستن به‌ پریار و یه‌ک‌گرتنی قسه‌ی سنی سه‌د و په‌نجا هه‌زار ته‌فسیر بۆ ئهو ده‌ستوره‌ خواپیه‌ی که راست و حه‌قیقه‌ته‌ و، سنی سه‌د و په‌نجا ملیۆن موسلمان له‌ هه‌موو سه‌رده‌می‌ک و له‌ کیشه‌کانیا‌ندا بۆ ژیا‌نی کۆمه‌لایه‌تی‌یان، له‌ ماوه‌ی هه‌زار و سنی

سەد و پەنجما سالدا بۆ فەرمانە کانی گەراونەتەوہ.. ھەرۆھا بۆ ریزگرتن لە ھەموو باپیرانمان.. پێش پازدە بیست سال، ھەندیکیشیان پێش نۆ سال لە دوو کتیبمدا ئەو دوو ئایەتە پیرۆزەم بە مەبەستی دەرخستنی ئیعیجازی قورئانی پیرۆز بۆ مولحیدانی ئەوروپا باس کردووە.

ئێستاش بەھزی یەك دوو مەسەلەى وەك ئەمە، برپاری بەندکردنیکم لەسەر دەدریت کە ژیان لە ھەل و مەرگی وەھادا، ھاوکات لە گەل تیکچوونى تەندروسستیمدا، ناگوئجیت بەردەوام بیت. وەك بلیی برپاری لەسیدارەدایم بۆ دەر بکرتیت بە وینەى ئەوہى کە برپار لەسەر سەد و پازدە پەيامم درا.

ئەم برپارە ستەمکارانەى دەبیت "دادپەرۆرى" رەتى بکاتەوہ و ھەلى بوو شینیتەوہ، گەر لەسەر زەویدا "دادپەرۆرى" ھەبیت!

زۆر بەى ئەو شتەى کە سەر ساممان دە کات و دەمانخاتە ناو میدى یەوہ ئەو یە کە ئیمە چەندە شمان لەسەر بکەویت ھەر لە "راستى" زیاتر شتى تر نالین. چونکە لە رێپازماندا بە ھیچ شیوہ یەك رێ بە "درۆ" نەدراوہ، تەنانەت گەر لە بەرژوہەندى خۆیشمان بیت..

لەبەر ئەوہ، سەبارەت بەو برپارەى کە لەسەر من دراوہ، بەپێى چەند گومان و ھەوالیکى دوور لە راستى لە ئیسپارتە و، پێشاندانى دەنکە گەئیک بە وینەى گومەزىك، دەلیم:

من لە سەد و بیست لاپەرەدا بەرگرم لە خۆم کردووە کە بەلگە گومان بپر و مەنتىقى و بەھیزە کاتم تیدا ھیناوتەوہ و، سەلماندوومە کە ھەرگیز خۆم لە قەرەى ئەم یاسایە نەداوہ. بەلام برپارە کە بە بى سەیر کردنى بەرگری و بەلگە کاتم دراوہ و، لە ھەلە یەكى پوون و ئاشکرادا میژووی دانان و میژووی نووسینەوہ، تەنانەت میژووی نامە ناردنم بۆ کە سیک تیکەلى یە کتر کراون و، ئەو کارانەى کە لە ماوہى بیست سالدا ئەنجام دراون، بەو جۆرە سەیر کراون کە وەك ئەوہى لە ماوہى یەك سالدا کرابن!

ھەمان شت لە برپاری دادوہرانى لیکۆلینەوہ و لایىحەى ئیددیعیای گشتى و دوا برپاری دادگا شدا دوویات بوو تەوہ کە برپاری لەسەر دەر کردین، بى ئەوہى بەرگری یە راستە کاتمان بەھەند وەر بگرتیت.

من به شه‌وقوه‌چاوه‌پښی لابرډنی خیرای هم ستم و ناحقی‌به‌ده‌که‌م که ته‌زوو به جه‌سته‌ی شوینکه‌وتووانی راستی و حقیقه‌تدا ده‌هینیت و، چاوه‌پښی بریاری بی‌تاوانی "په‌یامه‌کانی نور" م‌له‌م داد‌گایه‌ی که بالاترین پایه‌ی داده.

خو ته‌گه‌ر داد‌گا، که بلندترین پایه‌ی داد‌په‌روه‌ری‌به، به‌فه‌رزی مه‌حال، گوی‌له‌م بانگ‌وازه‌حق و به‌هیزه‌نه‌گریت، ه‌واله‌تون‌دوتیژی ناثومیدی خو‌مدا ده‌لیم:

ه‌ی ه‌مو ستم‌کاره‌مولحیدانه‌ی که هم‌پرووداوه‌تان هه‌ل‌به‌ست و، به‌ره‌و هم‌به‌لایه پالتان پیوه‌نام!

مادم بریارتان داوه‌به‌هر شیوه‌یه‌ک بیت له‌سیدارم‌بدن، بزچی پیلانه‌که‌تان به ده‌ستی دام و ده‌زگای "داد" گیرا که مافی ستم‌لیک‌راوانی لاواز ده‌پاریزیت و، فیلی چه‌په‌لتان سازدا و، چه‌ندین پیلانی نزمی وهاتان هه‌ل‌به‌ست که شه‌رف و که‌رامه‌تی دام و ده‌زگای "داد" زامدار ده‌کات؟

ده‌بوو به‌شیوه‌یه‌کی مه‌ردانه‌پروو‌به‌پروم بیونایه‌ته‌وه و، پشان بو‌نمایه:

"بوونی تو‌مان له‌دنیا‌ده‌دا ناویت!"

ه‌مو مه‌سه‌له‌یه‌ی که نزدیکی چوار مانگه‌داد‌وه‌رانی لیک‌ولینه‌وه‌یان سه‌رقال کرد‌وه، هاوکات له‌گه‌ل لپ‌رسینه‌وه و لیک‌ولینه‌وه له‌گه‌ل سه‌د و حقه‌ده‌که‌سدا، "داد‌گای گه‌وره‌ی سزا" ته‌نها له‌ماوه‌ی رۆژ و نیونکدا و، به‌وپه‌ری سه‌رزاره‌کی و پرو‌کesh سه‌یری کرد و، چاوی له‌ناته‌واوی و هه‌له‌کان نووقاند... به‌تایبه‌ت له‌وه‌ی که من ئیددیعام کرد که له‌ده‌می پروو‌به‌پروو بوونه‌وه‌م له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌کی ه‌کادیمیدا سه‌بارت به‌دۆزینه‌وه‌معنه‌وی‌به‌کانی "په‌یامه‌کانی نور" و به‌گری‌به‌زانستی‌به‌زامدار نه‌کراوه‌کانم، بز ه‌موو ه‌وانه‌ی ده‌سه‌لیم و پروونی ده‌که‌مه‌وه..

که‌چی ه‌وان له‌په‌ریاره‌که‌دا په‌له‌یان کرد و، به‌تپروانینیکی سه‌رپینی و پرواله‌تی بریاریان دا. که ه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ر ه‌وه‌ی مه‌به‌ستیان حق و داد‌گری‌نی‌به.

ئیت‌به‌م بریاره‌یه‌کجار هه‌له و دور له‌راستی‌به‌له‌پرووی یاساوه، بریاریان ده‌ر کرد. که ه‌مه‌ش پیوست به‌ه‌لوه‌شانه‌وه و لی ورد‌بوونه‌وه‌ده‌کات.

ئەنجام: لە دەرهنجامى لى و رذبونەوه لە ئەوراقى ئامادەبووانى دادگا و خویندەنەويان، بە تايەت پەيامە دەست بەسەردا گىراوہ کائىم، چاپ کراو بن يان چاپ نە کراو، دەر کەوت کە سەر جەم ئىعتىرازە زانستى و ياساىى و مەنتىقى يە کائىم، بە هەند وەر نە گىراون و، تەنھا بە خویندەنەويە کى کەسى و هەر مە کى چ لە لايەن دادوهرانى لىكۆلینەوه و چ لە لايەن دادگا، راستەوخۆ پەت کراو نەتەوه، بە بى باس کردنى ئەو هۆ کارانەى کە بپارە کەيان پيويست کردووه و، بە بى هيچ بەلگە و ياسايەك..

ئەو پەيامانەشم کە ماوهى سى سائە لە بەرامبەر فەيلە سووفە کانى ئەوروپا و بەشى هەرزەى شارستانىتى، بەرگرىيان لە مافە ئىسلامى يە تورکى يە کان کردووه و، ئەو پەيامانەش کە مەتەل و نەهينى يە کانى بوونەوهرانىان دەر خستووہ و، دۆزینەوه مەعنەوى يە کانيان لەخۆ گرتووہ.. هەموو ئەو پەيامانە، دەستيان بەسەردا گىراوہ. جگە لەوهى کە سزايە کى جەستەيش دراوم، و ئىراى تىکچوونى تەندروستيم کە تواناي هەلگرتنى ئەو سزايەى نى يە.

ئىجا چ ئەو هۆ کارانەى کە لە سەرەوه باسەم کردن و، چ لەو ئىعتىرازانەدا کە پيشکەشى داواکارى گشتيم کردن و، چ لە دواھەمىن ئىعتىرازم کە بە نووسين لە دوا دانىشتنى دادگادا پيشکەشم کرد و پىنج ستوونى لەخۆ گرتووہ و، چ لە دوا بەرگريشمدا کە ئەم مەسەلە يە بە دريژە پىدانىكى زانستى و ياساىى لەخۆ گرتووہ.. هەموو ئەو ناتەواى يە ياساىيانەم پروون کردووه تەوه کە لە دەمى لىكۆلینەوه و لى و رذبونەوه دا پيش چاوه کەون..

هەموو ئەمانە، بە شيوە يە کى زۆر پروون و پاشکاو، دەرى دەخەن کە من لەم بپارەدا غەدرم لى کراوہ.

بۆ يە لە دەستەى ئيوە چاوه پروانم کە بە هەلۆه شاندىنەوهى ئەم بپارە "دادپەروەرى" ئاشکرا بەکن.

منيش لە لايەن خۆمەوه پشت بە خواى گەورە دەبەستم و پەناى بۆ دەبەم و، دەلیم:

﴿وَأَفْوُضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ (غانى: ٤٤).

ئەو حەوت لاپەرەیه‌ی نیوان سەد و ئەوەندە لاپەرە‌ی کۆ‌ی بەرگری‌بە‌کام،
 ھەرچە‌ندە‌ش لە دادگادا چە‌ند جارێک خۆینرایە‌و و لە تۆماری دادگا‌کاندا تۆمار
 کران، کەچی ئەم لایحە‌ی راستکردنە‌و‌ه‌یه‌ی خوارە‌و‌ە‌ نە‌خۆینرایە‌و و لە‌فایلە
 ڕەسمی‌بە‌کاندا تۆمار نە‌کرا، چونکە‌ هێشتا ئە‌وراقە‌‌کانمان لە "دادگای تە‌مییز" ە‌و
 نە‌هاتبوو. بێگومان لە کاتیکی نزیکدا لە تۆمارە‌کاندا دە‌نووسرێت.

سکالانامە‌یە‌ک

کە پیشکە‌شی ئە‌نجومە‌نی وە‌زیران کرا

ئە‌ی ئە‌هلی حە‌ل و عە‌قد!

من گرفتاری ستمیکی ئە‌وتۆ کراوم کە دە‌گمە‌نە‌ لە ھە‌موو دنیادا ھاوشیو‌ه‌ی
 ھە‌ییت. جا لە‌بەر ئە‌و‌ه‌ی بێ دە‌نگ بوون لە "سە‌تم" بە سووکایە‌تی و ڕینز نە‌گرتن
 دادە‌نرێت بە‌رامبەر بە "حە‌ق" ئە‌وا ناچار بووم کە راستی‌بە‌کی گە‌لنی گرنگ بدرکێنم.
 بۆ‌یە دە‌لێم:

یان لە سێ‌دەرە‌م بە‌دە‌ن و ئە‌و تاوانە‌شم ڕوون بکە‌نە‌و کە شایانی ڕیاری سە‌د و یە‌ک
 ساڵ زیندانی بێت لە چوارچێ‌و‌ه‌ی یاسادا.. یان بە‌ بە‌لگە‌ بیچە‌سپێنن کە من کابرایە‌کی
 شێتم و ژیریم لە دە‌ست داوہ.. یاخود سەر‌بە‌ستی تە‌واوە‌تی بە‌ خۆمان و پە‌یامە‌‌کانمان و
 ھاو‌ڕێ‌یاخمان بە‌دە‌ن و، لێ‌پەر‌سینە‌و لە گە‌ل ئە‌وانە‌دا بکە‌ن کە بوون بە‌ھۆ‌ی ئازاردانمان.
 بە‌لێ، دە‌بێ ھە‌موو حکوومە‌تی‌ک سە‌بارە‌ت بە ھەر شتی‌ک یە‌ک یاسا و یە‌ک بێجینە‌ی بۆ
 ئە‌و یاسایە‌ ھە‌ییت و، سزاکانیش لە‌سەر بناغە‌ی ئە‌و یاسایە‌ دە‌ردە‌ کرێن.

جا ئە‌گەر یاسا‌کانی حکوومە‌تی کۆماری شتیکی ئە‌وتۆی تێدا نە‌بێت کە داخواری
 سزادانی من و ھاو‌ڕێ‌یاخمان بێت، ئە‌وا کاریکی پێ‌ویستە‌ کە دلمان ڕابگرن و دڵنە‌وایی
 پێ‌ویست و ڕینز و خە‌لاتی شایانمان پیشکە‌ش بکە‌ن، ھاوکات لە گە‌ل بە‌خشیانی
 ئازادی و سەر‌بە‌ستی تە‌واوە‌تیدا پێمان..

چونکە ئە‌گەر خزمە‌تە‌ قورئانی‌بە‌کام بە‌ دوژمنایە‌تی دا‌بنرێت بە‌رامبەر حکوومە‌ت،
 ئە‌وا دە‌بێ ڕیاری سە‌د و یە‌ک ساڵ بە‌ند کردن یان ڕیاری لە سێ‌دەرە‌دا تۆماری بۆ دە‌ربکە‌ن و،
 سزای سە‌ختیش بۆ ھە‌موو ئە‌و کە‌سانە‌ دە‌ربکریت کە بە‌ شیو‌ه‌یە‌کی گەر‌موگۆر لە‌م

خزমে تەدا پەيوەندىيان پىوە كر دووم، نەك ئەوەى بچن برىارى يەك سال بەند كردن لەسەر من و شەش مانگىش لەسەر هاورى كاتم دەر بکەن.

جا ئەگەر خزমে تە كاتمان لە دژى حكومەت نەبن، ئەوا دەبى حكومەت لە برى سزا و زىندان و تازار و تۆمە تبار كردن، بە ريزلینان و خەلاتەو پيشوازيما لى بكات. چونكە سەد و بيست پەيام زمانىكى رهوان و پاراون كه ئەم خزমে تە پيش چاو دەخەن و، توانىيان تەحەدداى فەيلە سووفە كانى ئەوروپا بکەن و، بناغە فیکرى يە كانى ئەوان لە بناغەو هەلبتە كيشن.

بى گومان ئەم خزমে تە كارا و كارىگەرە، يان ئاكامىكى تر سناكى لى دەپتەو، يان بەروبوومىكى زانستى يە كجار بەرز و سوود بەخش پيشكەش دەكات. كەواتە نابى برىارى تەنها يەك سال بەند كردنم بۆ دەر بکرىت، وەك ئەوەى ئىمە خەرىكى يارىيى مئالان بين و عوامى خەلكى لەخستە بەرىن و خەرىكى شار دئەوەى پىلانى دوژمنان بين لە دژمان. چونكە كەسانى وەك من يان دەبى بەوپەرى فەخر و شانازى و سەرى بەرزەو بە دارى سىنداره كانياندا سەربكەون، يان دەبى لە پلە و پايەى شايانى خوياندا ئازاد و سەربەست بن.

بەلئى، ئەگەر دزىكى كارامە و لىزان هەبىت و بتوانىت بايى هەزار لىرە "ئەلماس" بەدزىت. كەچى هەر ئەو دزە بەتوانايە بچىت چەند پارچە شووشە يە كى بى بايەخى چەند قورشى بەدزىت و، حوكمى دزىنى ئەلماسە بەنرخە كانىشى لەسەر دەر بکرىت..

ئايا هىچ دزىكى ئاسايى خاوەن هەست و ژىرى شتى وادەكات؟ چونكە بى گومان ئەو دزە كەسىكى لىزان و زىرە كە و، هەرگىز خۆى دوو چارى كارى لەو جۆرە ناكات كە ئەوپەرى نەفامى و گەلخۆيى پىوە ديارە!
بەريزان!

گرىمان بەپىي وەهم و گومانى ئىوە من وەكو ئەو دزە و ايم.. ئايا بۆچى ناوچە يە كى پر لە كۆرەو هەرى سەر بە شارى "ئىسپار تە" هەلئە بۆيرم كە نۆ سال تيايدا بەگۆشە گىرى مامەوە؟ خۆ لە برى ئەوەى بىروبوو چوونى چەند كەسىكى دلسۆزى كەمى ئەوئى (كە چەند حوكمىكى سووكەلەيان لەسەر دەر كرا) بەرەو دزايە تىي حكومەت بىروپىم و

خۆم و پەيامەکانى نووریش - که ئامانجى ژيانمن - گرفتارى مەترسى بکەم، بۆ من وا باشتر بوو که وەك جارائىم لە شۆننیکى گەورەى وەك "ئەنقەرە" یان "ئەستەمبوول" دا بوومایە و، هەزاران کەسم بەرەو ئەو ئامانجەى مەبەستە ئاراستە بکەردایە. ئەو کاتەش دەمتوانى بەو شان و شکۆ و عیززەتەى که شایانى پێبازى خۆمە بەشداری لە کاروبارى دنیادا بکەم، لە برى ئەوەى خۆم بچەمە بەر ئەم چەشنە سزا سووک و بى نرخانە.

جا بۆ ئەوەى رادەى هەلەى ئەو کەسانە پروون بکەمەووە که دەیانەوئى بەرەو پلەیه کى نزمى بى نرخ و بى سوود پالم پێوە بنین، ئەوا بە ناچارى هەندى خۆویستی و پیاکارى پێشورى خۆمیان یاد دەخەمەووە، ئەک بە مەبەستى فەخر و شانازى.. دەئیم:

ئەو کەسانەى که بۆیان رەخساووە ئەو بەرگرى یەم ببینن که بە ناو نیشانى "پروانامەى هەردوو قوتابخانەى موسیبهت" چاپکراوە، شایهتى دەدەن که توانیویهتى بە ئاراستە کردنى تەنهایەك وتار لە پرووداوە کانى "۳۱" ی مارتدا هەشت تیبى سەربازى بگێرێتەووە بۆ گوێزایهتلى و.. هەروەك رۆژنامە کانى ئەو کاتە نووسى یان، لە دەمى جەنگى سەرهخۆیدا توانى بە یەك دانە وتار بە ناوى "شەش هەنگاوە کان" پرای زانایانى ئەستەمبوول بگۆریت لە دژى ئینگلیز، که ئەو هەش کارىگەرى یە کى گەورە و ئیجابى هەبوو لە بزوتنەوەى میللیدا و.. هەزاران کەس لە مزگوتى ئەياسوفیا گوئى یان لە وتارە کەى راگرت و.. لە "ئەنجومەنى نوینەران" یشدا لە ئەنقەرە بە چەپلەریزانی گەرمەووە پێشوازی لى کرا و.. سەدو شەست و سێ ئەندام پەرلەمان رەزامەندى یان لەسەر تەرخان کردنى "سەد و پەنجا هەزار لیره" نواند بۆ بنیاتنانى زانکۆ کەى و.. کاتیکیش ئەندامانى پەرلەمانى بۆ نوێژ کردن بانگهێشت کرد، لە دیوانى سەرۆکایهتیدا پرووبەرووى توورەبى سەرۆک کۆمار بوووەووە، بە بى هیچ ترس و بیمىک بەرپەرچى قسە کانى دایهووە و.. ئەو دەمەش که لە "دار الحکمة الإسلامیة" دا ئەندام بوو حکومەتى ئیتتىحاد و تەرەقى بە یە کەدەنگى ئەویان لە هەموو کەسىک بەلاووە گونجاوتر بوو که بتوانیت "حیکمەتى ئیسلامى" بە شىوێهە کى کارىگەر بە فەیلەسووفانى ئەوروپا رابگهیه نیت.. سەبارەت بە کتیبە کەشى "ئامازە کانى ئیعباز" که لە بەرە کانى جەنگدا دایناووە و ئیستا دەستى بەسەردا گىراوە، هیندە مایهى خۆشحالى و رەزامەندى "ئەنوەر

باشا"ى سەر كردهى گشتىي ھىزە چە كدارە كان بوو كە بەوپەرى رېزەوہ - كە ئەو ھەشى لە گەل كە سدا نە كرووہ - رۆشت بۆ پىشسوازي لىكر دنى و، تەننەت برىارى دا كاغەزى پىويست بۆ چاپكر دنى كىيە كە بىەخشىت، تاكو پادا شتىكى لە شەرف و شانازى و پادا شتى ئەو دىارى يەدا ھەبىت..

پىارى ئاوا.. ھەر گىز ناتوانىت لەو مامەلەيە بى دەنگ بىت كە بەم چە شەنە لە گەلى دە كرېت. وەك بلىي چەند تاوانىكى بى نرخی وەك دزىنى ھىستىك، يان پفاندنى كىژۆلەيەك، ياخود برىنى گىرفانىكى ئەنجام داىت..

چونكە ئە گەر لەو رەفتارەتان بى دەنگ بىت، ئەوا وەك پەلەيە كى نەنگى وايە بە خۆيەو و بە عىززەتى خاوينى زانستى و خزمەتگوزارى يە كانى و ھەزاران ھاورپى بەنرخىەو. چونكە كاتى ئىو بە زىندانى ماوہى سالىك فەرمانى لەسەر دەردە كەن، وەك ئەو و وايە كە مامەلەى دزى مەر يان بەرخىكتان لە گەلدا كر دىت.

ئەو ھەتا دواى ئەو ھى كە بى ھىچ ھۆيەك ماوہى دە سالى پەر لە گوشار و ئازارى دەست بەسەرى و چاودىرى بەسەر برد و، دواى ئەم ھەموو ئازاردانە درىزۇخايەنە، دەچن بۆ ماوہى يەك سال زىندانى دە كەن و يەك سالى تىش دەنخەنە ژىر چاودىرى و دەست بەسەرى يەو. جالەبرىي ئەو ھى بىنخەنە ژىر زەبر و زەنگ و خۆسەپاندنى پۆلىسىكى ئاساىي يان پۆلىسىكى نەئىي ئاساىيەو - لە كاتىكدا كە ئەو كەسىكە تەننەت خۆسەپاندنى سولتانىشى بىن قىوول نە كرا - بۆ ئەو باشتر وايە كە لە سىدارە بدرىت.

خۆ ئە گەر كەسىكى وەك ئەم مەرفە بىەوئىت و ھەز بكات دەست لە كاروبارى دنيا وەربدات و، كارمەندى و نەركى خاوين و پىرۆزى بوارى ئەو ھى پى بدەن، ئەوا دەيتوانى پىشەوايەتىي پروداونىك بكات كە بە دەيان جار لە پروداوى "مەنەن" و "شۆرشە كەى شىخ سەعید" گەرەتر بوایە. واتە دەيتوانى دەنگىكى گەرەى چەشنى زرمەى تۆپ بە گونى ئىو ھەدا بدات، نەك دەنگىكى وەك وىزەى بالى مىش!

بەلنى، مەن ئەو دەخەمە پىش چاوى حكومەتى كۆمارى كە ھەرچى بەلا و گىر و گرتىك دوو چارى دەم ھەر ھەمووى ئەنجامى پىلان و پروپاگەندەى رىكخراونىكى بەلشەفىي نەئىيە، ئەو ھەتا كەش و ھەوايە كىان بۆ پروپاگەندەى گشتى و ھەمەلايەنەى

ئەوتۆ ساز کردووہ کہ تا ئیستا شتی وا نہ بینراوہ و، ترس و توقاندنیکی زۆریشیان
بلاو کردووہ تەوہ. بەلگەشمان ئەوہیہ کہ و ماوہی شەش مانگە هیچ کام لە ھاوڕێکانم کہ
ژمارەیان دەگاتە سەد ھەزار کەس نەیتوانیوہ یەک نامەم بۆ بنیڕیت، تەنانەت سلاویکیشم
بێ بگەینیت.

جا ئەو پیلانگێڕانە ی کہ لە ھەولێ خەلەتاندنی حکوومەت و لەخستەبردنیدان، بە
پاڤۆرتە نھێنی یەکانیان توانیویانە ھەر لە پارێزگاکانی خۆرھەلاتەوہ ھەتا دەگاتە
پارێزگاکانی خۆرئاوای ولات پشکین و لێرسینەوہ و لیکۆلینەوہ ساز بکەن.

ئەو نەخشەیی کہ پیلانگێڕان دایانرشتبوو بە جۆریکی ئەوتۆ رێکخرابوو کہ بلینی
پروداویکی یە کجار گەورە لە ئارادایە و، من و ھەزاران کەسی تری وەک من لەسەر ئەو
پروداوە سزای سەخت دەدرێن. کەچی بە سزایەکی ھێندە بێ نرخ کۆتایی بێ ھات کہ
دەگۆنجی لەسەر ھەر کەسێکی ئاسایی دەربکرت لەسەر دزینی شتیکی بێ نرخ و بەھا.
ئەوہبوو سزای سالتیک بەندکردنیان بۆ پازدە کەسی بێ تاوانی نیوان سەد و پازدە کەس
دەر کرد!

ئایا ھیچ کەسێکی ژیر و ھۆشمند ھەیە کہ شمشیرێکی تیژی بە دەستەوہ بیست و، بە
سووکی لە کلکی شیرینی گەورە بۆ نیت و بەو جۆرە لە دژی خۆی بیورووژینیت؟
چونکہ ئەگەر مەبەستی خۆباراستن یان لەگەڵ جەنگانی ئەو شیرە بیست، ئەوا شمشیرە
تیژەکە ی لە شونینکی تری جەستە ی ئەو شیرەدا بە کار دەھینا!

دیارە دەرکردنی سزایەکی سووکەلە ی ئاوا لە دژم بەلگە یە لەسەر ئەوہی کہ پنتان
وا یە من و ھەکو ئەو کەسە وام!

جا ئەگەر کەسێک یم بە وینە ی ئەو رەفتارە دوور لە ھەست و ژیری یە ھەلسو کەوت
بکەم، ئیتر بۆچی سەرانسەری ئەم ولاتەتان لە ترس و دلەراو کئی پر کردووہ؟
یان چ پێویستی یەک بەم ھەموو پرۆیاگەندانە ھەیە کہ بۆ ھەژاندنی رای گشتی لە
دژی من بلاوی دە کەنەوہ؟

دەبوو بە وینە ی شتیکی ئاسایی مامەلەتان لە گەلدا بکردمایە و بتاناردمایە بۆ
نەخۆشخانە ی شیتان!

خۆ ئەگەر پێتان وایە من کەسێکی گرنگی مەترسیدارم و، لە ئاستی گرتنەبەری ئەو
رێی و شوێن و خۆئامادە کاری یە گرنگانەدام کە لە دزی من دەیگرنەبەر، ئەوا هەر گیز
مەنتیق و ژیری رێی بەو نادەن کە بپۆم لە کلکی ئەو شیرەیان ئەو درندەیه بژەنم و لە
دزی خۆم بیورووژنم، بەتکو دەبێ بەپێی توانا خۆمی لێ پاریزم.

هەر لەبەر ئەوەشە کە دەبینن ماوەی دە ساڵە بە حەز و ویستی خۆم ژیاانی
گۆشە گیریم هەلبژارد و، هیندە گوشار و ئازارم قبوول کرد کە هیچ مەزۆفیک لە توانایدا
نی یە و، لە هیچ کاروباریکی حکوومەتدا خۆم هەلنەقورتاندوو و تەنانت هەر حەزیشم
لە کاری لەو جۆرە نە کردوو، چونکە ئەرکی خاوینی سەرشانم رێی کاری وام پێی
نادات.

ئەي ئەهلی حەل و عەقد!

ئایا دە گونجی کەسێک کە بیست و پێنج ساڵ پێش ئیستا - بە شایەتیی رۆژنامەکانی
ئەو کاتە - توانیی بە نووسینی تەنهایەك "وتار" بیری سی هەزار کەس و، سەرنجی
گرنگی پێدانی سوپای بزوتنەو بە لای خۆیدا رابکێشیت و، بە شەش وشە وەلامی
پرسیارەکانی سەرگورەي قەشەکانی ئینگلتەر ای دایەو کە دەبیست بە شەش سەد
وشە وەلام بدرینەو و، لە سەرەتای سەر دەمی سەر بەستیدا وەك هەر سیاسەتەداریکی
شارەزا و لێزان و تاری ئاراستەي جەماوەر دە کرد..

ئایا دە گونجی لە سەد و بیست پەيامی کەسێکی ئاوادا لە پازدە وشە زیاتری تێدا
نەبیت کە پەيوەندیان بە سیاسەت و کاروباری سەر بە دنیاو هەبیت؟ ئایا هیچ
ژیری یەك قەناعەت بەو دە کات کە پیاوی ئاوا رێی سیاسەتی گرتوو تەبەر و چەند
ئامانجیکی دنیایی هەبە؟ چونکە ئەگەر بایەخی بە سیاسەت بدایە و خۆی لە کاروباری
حکوومەتدا هەلبقورتاندایە ئەوا لە سەد شوینی تەنهایەك کتیبیدا چ بە راشکاوی و چ
بە هیما ئەو بایەخدانەي دەردە کەوت.

خۆ ئەگەر ئامانجی ئەو ئاراستە کردنی رەخنەي سیاسی بوايە، ئایا نەیدەتوانی
جگە لە باسی پۆشتەیی و بابەتی میرات - کە لەو بابەت و دەستوورانەن هەر لە میژووە
هەن - شتی تری بۆ ئاراستە کردنی رەخنەکانی بدۆزیایەتەو؟

ہر کہ سینک ہلنگری بیریکی سیاسی دیاری کراو بیت، دہ توانیت سہدان ہزار باہتی پرخنہ لیگرتن بدوزیتہوہ لہم پڑیمہ کوماری یہدا کہ نالو گورپیکی گہورہی بہریا کرد، نہک تہنہا یہک بابہت و دوو بابہت! چونکہ ئایا دہ گونجی ئہو گورانکاری یہی حکومت ئہنجامی دا بترنجینریتہ دوو مہسہلہ و بابہتی بچوو کہوہ؟ خو بی ئہوہی نیازی ئاراستہ کردنی ہیچ پرخنہ یہ کم بوو بیت، ئہوان دوو سنی وشہیان لہ یہک دوو کتیبی پیشووی مندا دہرہینارہ و ئیددیعیای ئہوہیان کردوہ کہ گویا من ہیرش دہ کہمہ سہر سیستہمی حکومت و کوودہ تاکہی.

ئیتستا من لہ ئیوہ دہپرسم: ئایا لیدوانی من لہ بابہتیکی زانستیی ئہوتو کہ شایانی ہیچ سزایہ کی تہنانتہ یہ کجار بچوو کیش نی یہ، ئہوہ دہہینیت کہ سہرانسہری ولات سہرقال بکرت و ترس و بیم لہ ہموو لایہ کدا بلاو بکرتہوہ؟

دہر کردنی سزایہ کی سوو کہلہ و بی نرخ لہ سہر من و چہند کہ سینکی کہمی ہاورپی یانم و.. بلاو کردنہوہی پروپاگاندہی توندوتیژ و چروپر لہ دژمان لہ ہموو لایہ کی ولاتدا و.. نانہوہی کەش و ہہوای ترس و توقانندن لہناو خہلکیدا بہ نیازی دوور خستہوہیان لیمان و بیژاندمان لہ بہرچاویاندا و.. ہینانی ہیژیکی گہورہ لہ لایہن "شوگری قایا"وہ بؤ شاری "ئیسپارتہ" بؤ ئہنجامدانی کاریک کہ تہنانتہ یہک دانہ سہرباز دہتوانیت ئہنجامی بدات، کہ دہستگیر کردن و بہند کردنی منہ و.. سہردانی "عیصمت ئینؤنؤ"ی سہرؤک و ہزیران بؤ پاریز گاکانی خوڑہولات بہ ہمان بؤنہوہ و.. پئی نہدان بہ قسہ کردنی من بؤ ماوہی دوو مانگ و.. ہوار نہدان بہ ہیچ کہ سینک کہ ہواٹم پیرسیت و سلاوینکم لئی بکات، لہ کاتیکدا کہ من لہم غہریبی یہمدا کہ سینکی تہنہا و بی ہاودہمم..

ہہموو ئہمانہ.. ئامازہ بؤ بارودؤخیکی ہیندہ نامؤ و نابہجی دہ کەن کہ ہیچ داناییہ کی تیدا نی یہ، ہہروہک شایانی شان و شکؤی ہیچ حکومتیک نی یہ لہ دنیا، چ جای حکومتی کوماری کہ دہبوو چاودیری یاسای بکر دایہ و ریژی لئی بگرتایہ، لہ کاتیکدا کہ وشہی "حکومت" ئہوہ دہ گہیہنیت بہ حکمت و دانایی مامہ لہ لہ گہل کارہ کاندای بکرت!

من دەمهویی له چوارچیوهی یاسادا پارێزگاری له مافه کاتم بکریت. هەر که سیکیش
پێچهوانه ی یاسا رهفتار ده نوینیت و هەر به ناوی یاساوه یاسا پێشیل ده کات، من به
تاوانبار ناوزه دی ده کم.

بێ گومان یاسا کانی حکوومه تی کۆماری ده ست به رووی کرداره کانی ئەو
تاوانبارانه وه ده نیت و، هیوادارم مافه زه وتکراوه کاتم پێ بدریته وه.

سه عیدی نوورسی^(۱)

* * *

□ له ناو بهندیخانه وه

داواکاری گشتی له "دادگای گه وه ی سزا" ی ئەسکی شەهر سالی (۱۹۳۵ز)،
ده گپرته وه که:

رۆژنکیان به ديعوززه مان له بازاردا ده بينیت، ئیتر سه رسام ده بينیت و، یه کسه ر به
هه ره شه وه په یوه ندی به به رپوه به ری به ندیخانه که وه ده کات و، پێی ده تیت:

"چۆن بو ارتان داوه به به ديعوززه مان پروات بو بازار؟ من به چاوی خۆم له بازار
بينیم!"

به رپوه به ریش وه لامي ده داته وه:

"بیورن گه وه رم! به ديعوززه مان له ناو به ندیخانه یه و، ده توان ته شریف به ئین له
زیندانی تاکه که سیدا ببینن!"

کاتی داواکاری گشتی دیت، پیکه وه ده پۆن بو شوینی زیندانی کردنی و، ده بینن
مامۆستا له وێ یه!

هه والی ئەم رووداوه له ناو فه رمانگه کانی "داد" دا بلاوده بیته وه و، دادوه ره کان له
نیوان خۆیاندا ده ماوده می پیده که ن، هه رچه نده ش به "ژیری" ی خۆیان باوه ر به شتی وا
ناکه ن!

هه ره ها به رپوه به ری ئەو کاته ی به ندیخانه ی "ئەسکی شەهر" رووداویکی دیکه ی
هاو شیوه ی ئەمه ده گپرته وه، که ئەمه پوخته که یه تی:

(۱) تیشکه کان، تیشکی چواره هه م، ل: ۶۹۹-۶۷۵.

گوئی لہ دہنگی بہدیعوزہ مان دہبیت کہ داوا دہ کات لہ بہندیخانہ پرواتہ دہرہوہ بڑ نوپزی ہینی لہ مزگہوتی "فاق جامع". لہ کاتی نوپڑدا سہردانی ژووری زیندانہ کہی دہ کات، دہبیت لہوئی نی پہ و، پاسہوانہ کانیش لہ شوینی خویاندان و قفلہ کانیش بہ دہرگا کانہوہیہ! بہرپوہ بہر خیرا دہ پروات بڑ مزگہوتی ناوبراو، لہوئی ماموستا لہ لای راستی ریزی پیشہوہدا دہبیت. دواي تہواو بوونی نوپڑ بہ دوایدا دہ گہریت، بہلام نایدوزیتہوہ. خیرا دہ گہریتہوہ بڑ بہندیخانہ کہ، دہبیت ماموستا دہلیت: "اللہ اکبر" و دہچیتہ سوژدہوہ!

ئہو کاتہش کہ ماموستا لہ بہندیخانہی "دہنیزلی" بوو، چہند پروداوینکی تری لئی دہ گپڑنہوہ کہ گہلی جار لہ نوپزی جہماعہتی بہیاناندا بینراوہ! ہہموو ئہم ہہوالانہش لہ زاری چہند کہ سیکی بہرپرسہوہ بیستراوہ کہ دوژمنی ماموستا بوون، نہک لہ دؤستانی^(۱).

بہلئی (موجاہیدان لہ چہند شوینیکی بہرہی جہنگدا زانایہ کی مہزن و بہرپزیان بینیبوو کہ بہشداری لہ جیہاددا دہ کات.. دواپی کہ ئہم بینینہیان بڑ خوئی باس کردبوو، وتبووی: ہہندئی ئہولیا لہ شیوہی مندا دہر کہوتوون و لہ شوینی من و لہبری من چہند کاریکیان ئہبجام داوہ، تاکو پادا شتم بڑ پاشہ کہوت بکہن و لہو لاشہوہ ئیمانداران سوود لہ وانہ کاتم و ہر بگرن.

بہ ہہمان شیوہی ئہمہ، منیان لہ مزگہوتہ کانی شاری "دہنیزلی" دا بینیبوو لہو کاتہدا کہ من لہ بہندیخانہ کہی ئہوئی بووم. تہنانت ئہمہیان گہبانڈبووہ لایہنہ بہرپرسہ کان و بہرپوہ بہری بہندیخانہ و پاسہوانہ کان. ہہندیکیشیان بہ نیگہرانی پہوہ وتبووی: کئی دہرگای بہندیخانہی بڑ دہ کاتہوہ؟ ئیستا وا ہہمان شت لیڑہ شدا پروو دہداتہوہ.

بہلام لہ بری ئہوہی پروداوینکی جوزئی بدہنہ پال من، پہیامی "موری تہسدیقی غہیبی" چہندین کاری لہ ئاسایی بہدہر بڑ پہیامہ کانی نور دہ چہسپینیت و پرونی دہ کاتہوہ و، سہد جار بہلکو ہزار جار لہو پروداوہ زیاتر متمانہ و باوہری ئیمانداران بہ پہیامہ کانی نور بہدہست دہبیت، جگہ لہوہش کہ قارہمانہ کانی نور لہ پئی

حالتە دەراسا و نووسىنە رەنگىنە كانىانەو، وەر گىراوى پەيامە كانى نوور دەسەلىتىن و پشت راستى دە كەنەو^(۱).

چەند نامەيەك لەناو بە ندىخانهو

□ زلەيە كى مېرەبانى

(برايانم! وا سنى رۇژ دەيىت بە قەناعەتتىكى تەواو ھەستەم كىر دوو ھەمەى كە گرفتارى بووين - بە داخو - زلەيە كى مېرەبانى يە! تەنانت ئەم ئايەتەى خوارو ھە كە گەلى ئامازەى تىدايە، من واى لى تىگەيشتم يە كىك لە ئامازە كانى پرووى لە ئىمە يىت! ئەم ئايەتە پىروژە كە پرووى لە وانەيە سەرىنچى لە فەرمانى خوا دە كەن دەفەر موئ:

﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ... أَخَذْنَاهُمْ﴾^(۲).

(۱) تيشكە كان، تيشكى چوار دەھەم، ل: ۶۸۹.

ليرەدا يادگارنىكى بەرپىز "كەمال تان نەر" دەھىنن. نەرە تا دەلىت:

قوتابىي دوا سالى "كۆلىجى مافە كان" بووم، دەبوو سەردانى دادگا و بە ندىخانه كانمان بىكر دايە. رۇژنىكان رۇژشتم بۇ بە ندىخانهى ئەسكى شەھر بۇ سەردانى مامۇستا. كاتى رۇژشتمە ژوورەو، بىنىم لە سەر بەرمانە كەى دانىشتوو و سەرقالى خوئىندى وىردە كانى دواى نوژە. دەستىم ماچ كرد و پىم وت: مامۇستام! دەلىن گەلى كەرامەتى غەيبى لە سەر دەستى ئىو ھەرو دەدات، بەلام من ھىچ حالەتتىكى ئالاسايىم لى نە بىنىون. دەسەويىت پىشانى بەدن، بۇ غوونە: با ئەم تەسبىحەى دەستت بىروات بەرپو ھە! مامۇستا بىرەيە كى كردو، بۇ پروونكر دەنو ھە مەبەستى خۇى ئەم بەسەرھاتەى گىرپايەو، وتى: "ياويك منالىكى تاقانەى ھەبوو زۇر خۇشى دەويست. رۇژنىكان بۇ دەربىنى خۇشەويستى زۇرى بۇى، بردى بۇ دوكانى گەوھەر رۇشيك تاكو ھەندى ديارى بەنرخى لە ئەلماس و گەوھەرە كان بۇ بىكرىت بە پىن ھەزى كورە خۇشەويستە كەى. دوكاندارە كەش بىمىچى دوكانە كەى بە چەند مىزەلدانىكى رەنگاوپرەنگ رازاندبوو ھە تاكو سەرنجى كىپارانى پىن رابكىشىت. كاتى منالە كە رۇژشتم ئەو دوكانەى كە بە مىزەلدان رازاوتەو، رەنگە كانى سەرنجى ئەويان راپكىشا، بە گىرپايەو وتى: بابە! مىزەلدانم بۇ بىكرە. مىزەلدانم دەويست! باو كى پىنى وت: كورپى خۇشەويستە! گەوھەر و ئەلماسى بەنرخ و گرانبەھات بۇ دەكرىم. كەچى منالە كەى بە جەختەو داواى مىزەلدانى دە كرد" داواى ئەو ھە مامۇستا ئەم غوونەيەى ھىنپايەو، وتى: "برام! من تەنھا دەلال و خزمەتگوزارىنكەم لە دوكانى گەوھەرە كانى قورئانى پىروژدا، فرۇشيارى مىزەلدانى رەنگاوپرەنگ نىم، جگە لە ئەلماسى ھەمىشەى قورئانى پىروژ شتىكى تر لە دوكانە كەمدانىيە. جا برام! من سەرقالى راپگەياندى نوورە كانى قورئانم". لىتر لە مەبەستى مامۇستا تىگەيشتم، ھەستە بە ھەلەى خۇم كرد. (ذكريات عن سعيد النورسى، ص: ۳۷)

(۲) دەقى تەواى ئايەتە كە: ﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ﴾ (الأنعام: ۴۴).

واته: ئەو کەسانە‌ی ئامۆژگاری کران، دوا‌ی ئەو‌ی کە ئامۆژگاری‌یان نە‌گرتە گۆی، بە‌گیروگرفت و بە‌لای و موسیبت دووچارمان کردن.

بە‌ئێ، لەم دوا‌ییەدا پە‌یامێکمان بێ‌ نووسرا کە تاییە‌تە بە‌ نە‌هێنی ئیخلاسە‌و‌ه. هەر بە‌ پراستیش پە‌یامێکی بە‌رز و دەستوورێکی ب‌رایانە و نورانی‌یە. بە‌ رادە‌پە‌ک کە ئەو گ‌یروگرفت و پروداوانە‌ی بە‌ دە‌هزار کەس نە‌بێت ناتوانی بە‌رگری ب‌ک‌رێت، کە‌چی بە‌هۆی نە‌هێنی ئیخلاسە‌و‌ه تە‌ن‌ها دە‌ کەس دە‌توانن بە‌رە‌نگاریان ب‌بنە‌و‌ه و خۆ‌یانی لە بە‌ر دە‌مدا پ‌راب‌گ‌رن!

بە‌لام وا بە‌ داخە‌و‌ه دە‌ئێم: کە ئێمە و لە پێشدا خۆم، نە‌ماتتوانی بە‌پێی داخواری ئەو بێ‌دار کردنە‌و‌ه مە‌ع‌نە‌و‌ی‌یە پ‌رفتار ب‌کە‌ین. بۆ‌یە واتای "ئاماژە‌ی"ی ئەم ئایە‌تە پ‌ی‌رۆزە ئێمە‌ی گ‌رتە‌و‌ه، هە‌ندێکمان گ‌ی‌رۆ‌دە‌ی زلە‌ی تە‌م‌ی‌کردن و می‌ه‌رە‌بانی بووین، سە‌بارە‌ت بە‌ هە‌ندێکی ت‌ریشمان زلە‌ی تە‌م‌ی‌کردن نە‌بوو، بە‌ئ‌کو بوو بە‌ مایە‌ی د‌لدانە‌و‌ه و د‌لنە‌و‌ایی، تا‌کو پادا‌شتیان دە‌ست ب‌کە‌و‌یت.

بە‌ئێ، لە‌بەر ئەو‌ی ماو‌ه‌ی س‌ی مانگە‌ تێکە‌ل بووم لە‌ گە‌ل خە‌لکیدا ل‌ی قە‌دە‌غە‌ کراو‌ه، ئە‌وا هە‌تا س‌ی رۆژ پ‌یش ئ‌ستاش نە‌م‌توانیو‌ه ئاگام لە‌ هە‌واتی ب‌رایانم ب‌یت. ئە‌و‌ه‌بوو ب‌ی ئە‌و‌ی شتی وام هەر گ‌یز بە‌ خە‌یالدا هات‌ب‌یت، هە‌ندێ لە‌وانە‌ی کە بە‌ د‌لسۆزترین و خاوی‌ن‌ترینی ب‌رایانی خۆم دادە‌نا، چە‌ند کارێکی پ‌ی‌چە‌وانە‌ی نە‌هێنی ئیخلاس‌یان ل‌ی دەر کە‌وت. ئ‌ی‌تر لە‌مە‌و‌ه تێگ‌ە‌یشتم کە یە‌ کێک لە‌ و‌اتا ئاماژە‌ییە کانی ئایە‌تی پ‌ی‌رۆزی: ﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ... أَخَذْنَاهُمْ﴾ لە‌ دوورە‌و‌ه‌ پ‌رووی لە‌ ئێمە‌یە.

ئە‌م ئایە‌تە پ‌ی‌رۆزە‌ی کە سە‌بارە‌ت بە‌ گوم‌رایان نازل بوو، مایە‌ی ئازاریکی سە‌خ‌تە‌ بۆ ئە‌وان. بە‌لام بۆ ئێمە زلە‌یە‌کی تە‌م‌ی‌کردن و می‌ه‌رە‌بانی‌یە، تا‌کو دەر‌وونە‌ کانی پ‌ی پ‌ەر‌و‌ه‌ردە و گونا‌هە‌ کانی پ‌ی پ‌اک‌ز ب‌ک‌رین و، پ‌لە و پایە‌ کانی پ‌ی بە‌رز ب‌بنە‌و‌ه.

بە‌ئ‌گە‌ش لە‌سەر ئە‌و‌ی کە ئێمە ر‌یزی شایانمان لە‌و ن‌یعمە‌تە‌ خاوی‌یە بە‌نرخە‌ نە‌نا کە پ‌ی بە‌خشیوین، ئە‌و‌یە قە‌ناعە‌تمان بە‌م خ‌زمە‌تە‌ قودسی‌یە "پە‌یامە‌ کانی نوور" نە‌کرد کە خاوی‌ن‌ترین ج‌یهادی مە‌ع‌نە‌و‌ی‌یە و، لە‌ ر‌یژنە‌ی میرات‌گ‌ری نە‌ه‌و‌ی‌یە "ویلا‌یە‌تی کوبرا"ی بە‌دە‌ست ه‌ینا‌و‌ه، خولگە‌ی نە‌هێنی ئە‌و مە‌شرە‌بە‌یە کە هاو‌ه‌لە بە‌ر‌یزە‌ کانی لە‌سەر بوون.

له ئەنجامى ئاگادار كرنهوى بەردەوام و توندوتيزمهوه بۆ برايان، توانرا پىنى
 حەز كرنىان له تەرىقەتە سۆفىيە كەن لى بگىرىت، كە لەم رۆژگارەدا سوودى كەمىيان
 بۆ ئىمە تىداپە، و، دە گونجىت زىان بەم بارودۆخەى ئىستامان بگەپەنىت. دەنا ئەو حەز و
 ئارەزوو، يە كىتیبى ئىمەى تىكەدا و بىرە كانى ئىمەى پەرتەوازە دە كرد، كە ئەم كارەش
 نرخى پشتگىرى و هاوپەيوەندى برايانى لە هەزار و سەد و يازدەوہ - كە لە يە كگرتنى
 چوار دانە "يەك" هوه پەيدا بوون - دادەبەزاندە نرخى تەنھا چوار دانە و، دەبوو بە ماىەى
 لە يەك دوور كەوتنەوى دلان. كە ئەو هوش بەرامبەر بەم پروداوہ قورسە، هيزى ئىمەى
 تەفروتوونا دە كرد و هىچ ئاسەوارىكى نەدەهيشتەوہ.

شىخ سەعدى شىرازى^(۱) خاوەنى كىتیبى "گولستان" دە گىزىتەوہ كە:

له گۆشەى خانەقاىە كدا پىاوىكى خاوەن تەقوام لە ئەهلى دل بىنى كە سەرقالى
 سەيروسلووك بوو، كە چى دواى چەند رۆژىك لە قوتابخانە و لە نىوان قوتابىانى زانستە
 شەرىيە كاندە بىنیمەوہ! لىم پرسى: بۆ چى وازت لەو خانەقاىە هىنا كە سەرتاپا نوور و
 پرووناكى يە و، هاتووت بۆ ئەم قوتابخانەى؟

وتى: "ئەم خاوەن نەجابت و هىمەتە بەرزانە، هاودەم لە گەل پزگار كرنى
 خۆياندا بۆ پزگار كرنى كەسانى تىرش تىدە كۆشن، بەلام ئەوانەى ئەوى تەنھا بۆ
 پزگار كرنى خۆيان هەول دەدەن، ئە گەر سەر كەوتن لەم كارەياندا بەدەست بەيىن!
 كەواتە نەجابت و هىمەت بەرزى و چاكە لای ئەمانە، بۆ يە هاتم بۆ ئىرە!"
 بەم جۆرە شىخى سەعدى پوختەى ئەم پروداوہى لە كىتیبى "گولستان" دا تۆمار
 كردوہ^(۲).

(۱) شىخ موصليحه دين سەعدى شىرازى: يە كىكە لە شاعىرە مەزنە كان. لە سەرەتای سەدەى حەوتەمى
 كۆچى لە "شىراز" لە دايك بوو. لە قوتابخانەى "نيزامىە"ى بەغدا خویندوو. لە شىراز لە سالى (۶۹۱ك) يان
 (۶۹۴ك) كۆچى دواى كردوہ. بەناوبانگترىن بەرھەمە كانى "گولستان" و "بوستان"ن. (وەرگىز)
 (۲) ئەوەى دانەر باسى كرد، واتاى ئەم بەيتانەى شىخى سەعدى يە:

صاحب دلى، مدرسە آمد ز خانقاه	بشكست عهد صحبت اهل طريق را
گفتم میان عالم و عابد چه فرق بود	تا اختيار كردى از آن اين فریق را
گفت آن گلیم خود بدر میرد ز موج	وین جهد میکند که بگردد غریق را

پروانە: کلیات سعدى - گلستان، چاپ تهران - ۱۳۶۹ ش. به اهتمام محمد علی فروغی (وەرگىز)

جا نه‌گەر مه‌سه‌له ساده و ئاساییه کانی صەرف و نه‌حوو که قوتایان پیا‌نه‌وه خەریکن وه‌ک: "نَصْرًا، نَصْرًا" له‌و ویردانه له پیشتر بن که له ته‌کیه و خانەقا کاندای ده‌خوێترین، ده‌بێ پله‌وپایه‌ی "په‌یامه‌ کانی نوور" چۆن بێت که ئەو حەقیقه‌ته‌ ئیمانی‌یه خاوینا‌نه‌ی: "آمنت بالله و ملائکته و کتبه و رسله و بالیوم الآخر" یان له‌خۆ گرتوو‌ه؟!

له کاتیکدا که "په‌یامه‌ کانی نوور" به‌ پروون‌ترین شیوه‌ و به‌وپه‌ری بی‌گومانی و چه‌سه‌پاندن، ئەو حەقیقه‌تانه‌ ته‌نانه‌ت بۆ سه‌سه‌خت‌ترین زه‌ندیق و که‌له‌ره‌ق‌ترین فه‌یله‌سورفی ملنه‌ده‌ر ده‌چه‌سه‌پینن و، به‌ به‌لگه‌ ده‌یان‌به‌سته‌وه‌ و رینمایان ده‌کن.. له کاتیکدا که ئەمه‌ حالی په‌یامه‌ کانه، ده‌بێ ئەو که‌سه‌ چه‌نده‌ له‌ هه‌له‌دا بێت که‌ واز له‌م رینگایه‌ ده‌هینیت، یان په‌کی ده‌خات، یان قه‌ناعه‌تی پێ ناکات و، بسێ رو‌خسه‌ت و مؤلّه‌ت خواستن له‌ په‌یامه‌ کان و، بۆ مه‌به‌ستی شوینکه‌وتنی هه‌وا و ئاره‌زووی خۆی، ده‌چیته‌ ناو ته‌کیه‌ و خانەقا داخراوه‌ کانه‌وه‌!

له‌ هه‌مان کاتدا ئەم کاره‌ را‌ده‌ی شایسته‌ییشمان بۆ ئەم زلله‌ی ته‌من و میهره‌بانی‌یه‌ ده‌رده‌خات^(۱).

□ شتیکی ئەوتۆمان له‌ده‌ست نه‌چوو‌ه

(برائازیز و به‌وه‌فاکاتم)

کاتی خۆی له‌ شارێکدا شینخیکی مه‌زن گه‌لسێ موریدی له‌ ده‌ور کۆبو‌وبوو‌نه‌وه‌. پیاوانی ده‌وله‌تیش له‌و شاره‌دا که‌وتنه‌ مه‌ترسی‌یه‌وه‌ له‌و موریدانه‌ و، ده‌ترسان ده‌ست له‌ کاروباری سیاسه‌ت وه‌ربده‌ن. له‌به‌ر ئەوه‌، ویستیان ئەو کۆمه‌له‌ی ده‌وروبه‌ری شینخ ته‌فروتوونا و په‌رته‌وازه‌ بکه‌ن.

که‌ شینخ به‌مه‌ی زانی، پێی وتن: "من ته‌نها مورید و نیویکم هه‌یه‌؛ ئە‌گەر حه‌زیش ده‌که‌ن تا‌قی‌یان ده‌که‌ینه‌وه‌!"

شینخ له‌ ده‌ره‌وه‌ی شار خێوه‌تینکی هه‌لدا و، هه‌زاران که‌سی له‌ موریده‌ کانی خۆی بۆ ئەوێ بانگ کرد، پاشان پێی وتن:

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و هه‌شته‌م، ل: ۵۵۸-۵۶۰.

"وا ئىستا تاقىتان دە كەمەو؛ جا ھەر كەسنىڭ بە راستى مورىدى من بىت، دە چىتە بە ھەشتەو".

ئىنجا يە كە يە كە بانگى دە كردن بۇ ناو خىوئەتە كە، لە ھەمان كاتىشدا و بە چە شىنىكى پەنھان بەر خىنكى سەر برىبوو، مورىدە كانى دەرەوئەى خىوئەتە كە وا تىگەيشن كە شىنخ يە كىڭ لە مورىدە تايبەتمەندە كانى خۆى سەر برىبوو و بۇ بە ھەشتى نار دوو! ئىتر ھەر ھەموويان كىشانە داو ھە و بە گونى شىنخيان نە كرد، تەنانت ئىنكارىي ئەو ھەلوئىستەى شىنخىشيان دەر برى. تەنھا يەك "پىاو" نە بىت وتى: "من دەر پۇم؛ با سەرم بە قوربانى شىنخ بىت!" ئەمەى وت و، خۆى بە ناو خىوئەتە كە دا كرد. پاش ئەو ژنىكىش ھەمان ھەلوئىستى نواند. ھەموو ئەوانى تر بلاو ھىان لى كرد!

ئىنجا شىنخ بە پىاوانى دەولتەى وت:

"ئەو تا بە چاوى خۇتان بىنيتان كە من تەنھا مورىد و نىوئىكم ھەيە!"

بەلام ئىمە ھەزار و يەك شوكر و ستايش پىشكەشى خواى گەورە دە كەين كە لە تاقىكردنەو و موھا كەمە كانى "ئەسكى شەھر" دا، بە پىنچەوانەى ئەو شىنخەو، تەنھا قوتابى و نىوئىكمان لە دەست دەر چوو، لە برى ئەو قوتابى و نىوئە لە دەست چوو ھەش دە ھەزار كەس ھاتن و بوون بە قوتابىي نورا! ئەمەش بە فەزلى خواى گەورە و ئەنجامى ھول و كۆششى پالەوانانى "ئىسپارتە" و دەوروبەرى.

لە خواى گەورە داواكارىن كە بە ھۆى ھىمەتى پالەوانانى خۇر ھەلات و خۇرئاواى ولات، لەم تاقىكردنەو ھەدا كە سانى زۇر بەزايە نە چن، بەلكو لە برىي يە كىنكى لە دەست چوو دە كەس بىنە مەيدانەو^(۱)!

□ وريا كردنەو ھەيەك لە دووتوتى چىرۇ كىنكى بچوو كدا

(پىرە ژنىڭ ھەشت كورى ھەبوو. جارىكىان سەرو كولپىرەى بە ھەر يە كەپان دا، بى ئەوئەى ھىچ بۇ خۆى بەيلىتەو. پاشان پىنى وتن: يە كى لە تىڭ كولپىرە بەشى دا بىكسان بدەن! بەم جۇرە، خۆى چوار كولپىرە و ئەوانىش يە كى لە تىكىان بەر كەوت!)

(۱) تىشكە كان، تىشكى سىاز دەھەم، ل: ۵۰۰-۵۰۱.

برایاتم! من له خۆمدا هه‌ست به‌ نیوه‌ی ئازاری یه‌ك به‌ یه‌ کی ئیوه‌ ده‌ که‌م، له‌ کاتی‌کدا که‌ ئیوه‌ ده‌ گه‌ نه‌ چل که‌س!

ئه‌وه‌ش بزانتن که‌ من گوئی به‌ ئازاره‌ که‌سی و تابه‌تی‌یه‌ کانی خۆم ناده‌م. به‌لام پوژنیکیان ناچار بووم که‌ بلێم: "ئایا ئه‌مه‌ تۆ له‌ی خۆمه‌ وا سزا ده‌درێم له‌سه‌ری؟" ئنجا که‌وتمه‌ پشکنین و گه‌ران به‌ دوای ئه‌و حاله‌تانه‌ی پێشوودا و، بینیم که‌ من هیچ ده‌ستیکم له‌ جوولاندن و وروژاندنی ئه‌م موسیبه‌ته‌دا نه‌بووه‌، به‌لکو ئه‌وپه‌ری دووره‌په‌ریزیم لێ کردووه‌.

به‌و واتیه‌ی که‌ ئه‌م موسیبه‌ته‌ قه‌زایه‌ کی خواوه‌نده‌ به‌سه‌رماندا باریوه‌ و، ماوه‌ی سالتیکه‌ له‌ لایه‌ن خراپکارانه‌وه‌ له‌ دژی ئێمه‌ ساز کراوه‌ و، له‌ تواناماندا نه‌بووه‌ خۆمانی لێ پاریزین. بۆیه‌ هه‌رچی‌یه‌ کمان بکردایه‌، نه‌مانده‌ توانی خۆمان پاریزین له‌وه‌ی که‌ خستیان هه‌ستۆمانه‌وه‌.

که‌واته‌ سوپاس و پێزانین بۆ خوای گه‌وره‌ که‌ توندوتیژی موسیبه‌ته‌ که‌ی له‌ "سه‌د" هه‌ هینایه‌ خواره‌وه‌ بۆ سه‌ر "یه‌ك".

جاله‌سه‌ر بناغه‌ی ئه‌م راستی‌یه‌، ئیوه‌ منه‌تم به‌سه‌ردا مه‌که‌ن و مه‌لێن: ئێمه‌ به‌هۆی تۆوه‌ به‌م گه‌روگره‌ سزا دراین. نه‌خه‌یر وا مه‌لێن، به‌لکو لێم بیوورن و دو‌عای خه‌یرم بۆ بکه‌ن..

ئنجا په‌خنه‌ش له‌ یه‌ که‌تر مه‌گرن و، به‌ یه‌ که‌تری مه‌لێن: گه‌ر ئه‌و کاره‌ت نه‌ کردایه‌ فلانه‌ شت رووی نه‌ده‌دا. چونکه‌ بۆ نمونه‌ دان پێدانانی براه‌ کمان له‌سه‌ر خۆی، له‌ بریی چه‌ند که‌سه‌یک له‌وانه‌ی ئیمزایان له‌سه‌ر په‌یامه‌ کان کردبوو، زۆر که‌سی رزگار کرد و، له‌ شان و شکۆی ئه‌و فرۆفیل و پیلانه‌ زۆرانه‌شی هینایه‌ خوار که‌ ئه‌و که‌سانه‌ی ئه‌م کێشه‌یه‌ گه‌وره‌ ده‌که‌ن له‌ مێشکی خۆیاندا نه‌خشه‌یان بۆ کێشابوو.

جا ئه‌م کاره‌ هیچ زیانیکی تێدا نی‌یه‌. به‌لکو سوودێکی گه‌وره‌ی گشتیی تێدا یه‌، چونکه‌ بوو به‌هۆی رزگار کردنی زۆر که‌سی بێ تاوان.

ده‌سا برایاتم! له‌ یه‌ك بێزار مه‌بن و به‌ یه‌ که‌تر مه‌لێن: ئه‌م براه‌م وێژدانی نه‌بوو به‌رامبه‌رم.. یان: مافی پێشیل کردم..

ئەمە هەتەپە کێ گەورەپە لەم ژبانە و لەم کۆبوونەوێهەماندا. خۆ ئەگەر هاوڕێکەت بایی درەمێک زبانی پێگەیانددیت، تۆ بەم بیزاربوون و دوور کەوتنەوێهەت لێی بایی چل درەم، تەنانت گریمانی ئەو هەپە بایی چل لێرە زبانی بە پەيامە کانی نوور بگەپەنیت. بەلام - سوپاس بۆ خوا - بەرگری پە راست و دروست و بەهێزە کائمان کاریکی کرد بربائمان بۆ لێپرسینەوێ دووبارە بانگ نە کەنەو، ئیتر بەم جۆرە دەرگا لەسەر خراپە داخرا. دەنا ئەو زویری پەپە کەوتبوو ناو بربائمان زبانیکی گەورەپە پێ دە گەیانددین، بە وێنەپە ئەوێ کە پوو شێک بکەوێتە چاوی مەرفەوێهە یان پزێسکیکی ئاگر فەپێ بدەریتە ناو بارووت^(۱)!

□ ﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ (فاطر: ۴۳)

دەستی نزاپ برا پێ تاوانە کائمان، کە بۆ خواپ بەتوانا پبالادەست بەرز کرانەو، وە کەر ئەو و ابو کە گوللە تۆپە کان ئامادە بکەن، چونکە ئاراستەپ ئەوانە کران کە دەیانویست فیلمان لێ بکەن! ئەو بوو بەسەر خۆیاندا تەقی پەو و، ئیمەش هیچ ئازارێکمان پێ نە گەپشت، مەگەر چەند سوو کەلە زامیکی کەم، ئەوێش پاداشتمان دەست دەخات.

کەواتە دەپێ ئیمە دلخۆش پین و شوکری خوا بکەین، چونکە ماوێ سالیکی بوو ئەو تۆپە لە لایەن ئەوانەو ئامادە دە کرا بۆ ئیمە. واتە رزگار بوونمان لێپ بە فەزلی خواپ گەورە کاریکی دەراسا بوو.

جالە بەر ئەوێ خراپکاران پلانیکی وایان دارشتبوو کۆتایی بە ژبانمان بەپین، ئەوا پاشماوێ ژبانمان موئکی ئیمە نپە! بەو واتایەپ کە دەپێ لە مەولا ژبانمان بۆ حەق و پراستی تەرخان بکەین، ئەک بۆ خۆمان. هەر وەها بەردەوام تیبکۆشین لە هەموو شتی کدا پرووی "مپهرەبانی" و ئاسەوارە کەپ و خودی خۆپ پپین، تاکو هەمیشە لە بری سکالا کردن هەر شوکرانە بۆ پپین^(۲).

(۱) بریسکە کان، بریسکەپ پپست و هەشتەم، ل: ۵۶۲-۵۶۳.

(۲) Tarihce-i Hayat, Eskisehir Hayati.

□ وازنه‌هینان له "په‌یامه‌کان"

(برایاتم! گه‌لنی به‌رگری ئه‌وتۆم له قوتاییانی نور کرد که شایانی ئه‌وان بی‌ت. پشت به‌خوا له داد‌گاشدا به‌وپه‌ری توانامه‌وه ده‌نگی لئی هه‌لده‌بهرم و، هه‌مان به‌رگری‌یان لئی ده‌که‌م و، ده‌نگی په‌یامه‌کانی نور و پله و پایه‌ی قوتاییانی به‌گوینی سه‌رانسه‌ری دنیا‌دا ده‌ده‌م!

به‌لام ده‌بین ئاگاتان له‌مه‌ی خواره‌وه بی‌ت:

مه‌رجی پارێزگاری کردنی نرخ و به‌های به‌رگری به‌که‌م، بریتی به‌له‌وه‌ی که: له ته‌نجامی ته‌نگانه‌ی ئه‌م رووداوه و هاوچه‌شنیه‌وه واز له په‌یامه‌کانی نور نه‌هینریت و، برا له مامۆستا که‌ی بیزار نه‌بی‌ت و، به‌هۆی ته‌نگانه و بیزاربوونه‌وه دووره‌په‌ریزی له براکانی نه‌کات و، به‌دوای عه‌یب و عار و ناته‌واویی به‌کتردا نه‌گه‌رین.

ئیه‌وه له یادتانه که له "په‌یامی قه‌ده‌ر" دا چه‌سه‌پاندمان ئه‌و سته‌مه‌ی دیته‌ پئی مرۆف دوو

حوکم و دوو پرووی تێدا‌یه:

پرووی به‌که‌م: هی مرۆفه‌..

ئهو‌ی تریان: هی قه‌ده‌ری خوا‌یه.

واته: له ته‌نه‌یا په‌ك پروودا‌دا مرۆف سته‌م ده‌کات، له کاتیکدا "قه‌ده‌ری داد‌گه‌ر" ی

خواوه‌ند له هه‌مان روودا‌دا به‌داد‌گه‌ری ره‌فتار ده‌کات!

جا ده‌بێ ئیمه له‌م کیشه‌یه‌ماندا زیاتر بیر له داد‌گه‌ری قه‌ده‌ر و حیکمه‌تی خواوه‌ند

بکه‌ینه‌وه، تا بیر کردنه‌وه‌مان له سته‌می مرۆف.

به‌لێ، قه‌ده‌ر بانگه‌هێشتی قوتاییانی نووری بۆ ئه‌م کۆپ و ته‌نجومه‌نه کردووه و،

حیکمه‌تی "سه‌ر که‌وتنی جیهادی مه‌عنه‌وی" به‌ره‌و ئه‌م قوتابجخانه‌ی یوسفی به‌ئهو‌انی

دایه‌به‌ر که له راستیدا مرۆف دلته‌نگ و بیزار ده‌کات و، به‌و پێ به‌ سته‌می مرۆف بوو

به‌هۆی ئه‌و کاره‌ی قه‌ده‌ر.

له‌به‌ر ئه‌وه، هه‌ر گیز که‌ستان به‌که‌سی ترتان نه‌لێت:

"گه‌ر ئاوات نه‌کردایه من نه‌ده‌گیرام!"^(۱).

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و هه‌شتم، ل: ۵۵۷.

□ دیمەنەکانی تابلۆیەکی مەعنەوی

(له یەکیك له رۆژه کانی "جەژنی کۆماری" دا له بەردەم پەنجەرە ی بەندیخانە ی "ئەسکی شەھر" که بەسەر قوتابخانە یەکی ئامادەیی کچاندا دەروانی، دانیشبووم.. له و کاتەدا قوتابی یە تازە پینگەیشتووە کانی ئەو قوتابخانە یە، بەو پەری خۆشی و شادی یەو، سەما و یاری یان دە کرد..)

یە کسەر لەسەر شاشە یەکی مەعنەوی، حالی پاش بەنجا سالی ئەو قوتابیانەم هاتە بەرچاوا

بینیم له شەست قوتابیدا پەنجایان لەناو گۆرە کانیاندا دەبن بە خاک و سزا دەدرێن. دە دانە کە ی تریشیان بوون بە چەند پیرەژنیکی ناشیرینی حەفتا هەشتا سالە و ئەو جوانی یە ی دەموچاویان نەماو و ئالۆزاو و بە تەواوی چرچ بوو و، بە دەست ئەو کەسانەو خەم و ئازار دەچێژن کە کاتی خۆی چاوەروانی سەر سوورمان و خۆشەویستی یان لێ دە کردن، بە لām وائێستا بە چاویکی سووک و بیژووە سەیریان دە کەن و، ئەمانیش لە ناچاریدا خەفت بۆ لە دەستچوونی رۆژانی جوانی و لاوی یان دەخۆن، چونکە پاک و خاوینی خۆیان تیدا نەپاراست!

بەلێ، بەو پەری دلنایی و بی گومانی ئەمەم بینی. ئیتر خۆم بۆرانه گیرا و، بۆ حالی ئەوان دەستم بە گریانیکی هیندە گەرم و بە کۆل کرد کە سەرنجی هەندێ لە هاوێلە کانی بەندیخانە می راکێشا و، بە پەلە هاتن و، هەواییان لێ پرسیم.

منیش پێم وتن:

"ئێستا وازم لێ بهێنن و لێم دوور بکەوێنەوه" (١).

(کاتی له پەنجەرە ی بەندیخانەو و له چاویلکە ی "بیر کردنەوهم له دواڕۆژ و نینگەرانیم بۆ ئاینده" سەیری پینگەنینه گریانەنینه کانی مەرفەم دە کرد له فێستیفالی رەنگینی شەو، یە کسەر له بەردەم بینینی ئەندێشەمدا ئەم بارودۆخە ی خوارەوهم لێ دەر کەوت: وەك ئەو ی لەسەر شاشە ی سینەمادا بارودۆخە کانی ژبانی ئەو کەسانە دەبینرێت کە ئێستا لەناو گۆرە کانیاندا راکشاوون..)

(١) تیشکە کان، تیشکی یازدەهەم، ل: ٣٢٧-٣٢٨.

به هه‌مان شیوه، منیش تهرمی بزۆك و جوولایوی ئەو خاوه‌ن گۆرانه‌م له پیش چاوی
خۆمدا بینی که له ئاینده‌یه‌کی نزیکدا ده‌مرن و ده‌رۆنه‌ ناو گۆره‌کانیان! بزیه‌ ئازار و
هه‌ستی بیزاری سه‌ریان تینکردم و، بزۆ حالی ئەوانه‌ی که ئیستا له پینکه‌نیندان، دامه
پر مه‌ی گریان!

پاشان سه‌ردانی ژیری خۆم کرد و له "حه‌قیقه‌ت"م پرسى: ئەم ئەندیشه‌یه‌ چی‌یه؟
"حه‌قیقه‌ت" وه‌لامی دامه‌وه‌ که:

پینج که‌س له‌و په‌نج که‌سه‌ به‌دبه‌ختانه‌ی که ئیستا وا پیده‌که‌نن و له‌ خۆشی و
شادمانیدان، دوا‌ی په‌نج سالی تر ده‌بینیت پیر و په‌که‌وته‌ن و، پشتیان چه‌میوه‌ته‌وه‌ و،
ته‌مه‌نیشیان خۆی له‌ حه‌فتا سال داوه‌!

چل و پینج دانه‌ که‌ی تریشیان له‌ ناو گۆره‌کانیاندا له‌شیان شی ده‌بیته‌وه‌ و ده‌بنه‌وه‌ به

گل!

که‌واته‌ ئەو روخساره‌ جوان و پینکه‌نینه‌ شادمانانه، دوا‌ی هه‌لده‌ گه‌رینه‌وه‌ و پینچه‌وانه
ده‌بنه‌وه‌! خۆ به‌پنی ده‌ستووری "کل آت قریب" بینینی ئەو شتانه‌ی که له‌مه‌ولا دین، وه‌ک
ئوه‌ی ئیستا هاتن و روویان دا‌بیت، کارنکی حه‌قه‌ و راستیی له‌خۆ گرتوه‌وه‌. که‌واته‌ ئەو
شتانه‌ی بینین، هه‌موویان راستین و هیچیان ئەندیشه‌نین.

جا ماده‌م ئەو پینکه‌نینه‌ غه‌فلت ئامیزانه‌ی دنیا، تینکرا کاتی و له‌ناو چوون و، ئەم
چه‌شنه‌ حاله‌ته‌ ئازار به‌خش و گریان هینهرانه‌یان له‌ خۆدا شار دووه‌ته‌وه‌، ئەوا ده‌بێ ته‌نها
یه‌ک شت هه‌بیت "دل"ی مرۆفی به‌دبه‌ختی عاشقی "هه‌میشه‌یی" خۆش بکات و،
شادمانی به‌ "گیان"ی شه‌یدا و تامه‌زرۆی "مانه‌وه‌" و "نهری"ی ئەو بیه‌خشیت، که
ئویش بریتی‌یه‌ له‌ گه‌مه‌ و گالته‌و گه‌پی خاوین و چه‌ند دلخۆشی و شادمانی‌یه‌ک که له
چوار چیه‌وه‌ی شه‌رعدان و به‌هۆی پاداشته‌که‌شیانه‌وه‌ "مانه‌وه‌" به‌ده‌ست ده‌هینن، هاوده‌م
له‌ گه‌ل شوکرانه‌بۆیری‌یه‌ که‌دا که به‌ دنیایی و دل‌بیداری و دوور له‌ بێ ئاگایی ئەنجام
بدریت.

جا بزۆ ئوه‌ی رۆژانی جه‌ژن "بێ ئاگایی" له‌ناو ده‌روونه‌کاندا په‌ره‌ نه‌سینیت و پاشان
مرۆف له‌ بازنه‌ی شه‌رع ده‌رنه‌کات، فه‌رمووده‌ پیرۆزه‌کان گه‌لسن هاندانی زۆر و

بههزریان تێدایه له سههر شوکرانه و یادی خوای گهوره لهو پرۆژانهدا. چونکه بهم کاره نيعمهته کانی "خۆشی" و "شادمانی" دهبن به شوکرانه بۆیری یهکی ئهوتۆ که نيعمهت زياد و بهردهوام بکات، چونکه "شوکر" نيعمهت زياد دهکات و، بئى ئاگابيش نايهیلێت و لایدهبات^(۱).

□ نووسینی "تیشکی یه کهم"^(۲)

(له بهندیخانه کهی ئەسکی شەهر و له کاتیکی تر سناکدا که ئیمه زۆر پێویستمان به دلدانهوهیه کی قودسی بوو، ئەمهی خوارهوم به دلداهات که له خۆم پرسى: تۆ چەند شایهتێکی نیوان قسه و گوفتاره کانی ئەولیا پێشینه کان له سههر "ئهحه قبییهت" و "قبوول بوون" ی په یامه کانی نوور دههینتهوه. که چی به پێی ناوه روکی ئایهتی پیرۆزی: ﴿وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ (الأنعام: ۵۹) خاوهنی گوفتار لهم مهسهله یه دا قورئانی پیرۆزه..

جا ئایا قورئانی پیرۆز له په یامه کانی نوور رازی یه؟ ئایا چون دهروانێته ئەم په یامانه؟ رووبه پرووی ئەم پرسیاره سهیره بوومه وه و، په نام بۆ قورئانی پیرۆز برد و، داوای یارمهتیم لێ کرد. یه کسه له ماوه یه کاتژمێردا ههستم کرد که: "په یامه کانی نوور" تاکێکه له ناوهندی ئه و اتا ئاماژه یه هه مه کی یه که ئه ویش یه کی که له چینه کانی ئه و لق و په لانه ده نوینیت که له واتای راشکاوی سی و سئ ئایهتی پیرۆزی قورئاندا هه ن.

ههروه که نیشانه یه کی بههزیشم دهست کهوت له سههر ئه وه ی که په یامه کانی نوور ئه و واتایه ده یانگرێته وه و تابه ته به وانه وه. چونکه به شیکێ ئه م نیشانه یه م تا راده یه که به

(۱) بریسکه کان، بریسکه ی بیست و هه شته م، ل: ۵۷۹-۵۸۰.

(۲) بهرهمه کانی تری له بهندیخانهی "ئەسکی شەهر" ئەمانه ن:

۱. بریسکه ی بیست و حوته م (بهرگری یه کانی له بهردهم دادگای ئەسکی شەهر دا).
۲. بریسکه ی بیست و هه شته م (چه ند نامه یه کی دلدانه وه بۆ برابانی له ناو بهندیخانه دا).
۳. بریسکه ی بیست و تۆه م (په یامی: بیر کردنه وه ی لیمانی بهرز و خواناسینی ته وحیدی بلند).
۴. بریسکه ی سی هه م (لێکدانه وه ی ئیسمی ئه عزه می: الفرد، الحی، القیوم، الحکم، العدل، القدوس).
۵. تیشکی دووه م (له باره ی ته وحید و، واتا کانی: قل هو الله احد).

پروونی و به‌شه‌کە‌ی تریشیم به‌ کورتی و پوختی بینی. ئیتر هیج شوبه‌ه و گومان و دوودلی و وه‌سوه‌سه‌یه‌کم له‌و قه‌ناعه‌ته‌مدا نه‌ما. بۆیه‌ ئه‌و قه‌ناعه‌ته‌ بێ گومانه‌ی خۆم نووسی و، دام به‌ برا تایبه‌تمه‌نده‌کاتم، به‌و مهرجه‌ی به‌ نه‌ینی هه‌لی بگریت. ئه‌مه‌ش به‌ نیازی پارێزگاری کردنی "ئیمان"ی ئیمانداران به‌ په‌یامه‌کانی نوور.

ئیمه‌ له‌و په‌یامه‌دا نه‌مان وتوو: واتای راشکاوی ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ که‌ ئه‌مه‌یه‌، هه‌تا زانیان بئین: "فیه‌ نظر!" هه‌روه‌ها نه‌شمان وتوو: هه‌مه‌کی بوونی واتا ئاماژه‌یه‌ که‌ بریتی‌یه‌ له‌مه‌ به‌ئکو ده‌ئین:

له‌ ژیر واتای راشکاوی ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ که‌دا چهند چینیکی جیا‌جیای "واتا" هه‌یه‌. یه‌ کێک له‌م چینه‌نه‌ واتای هێما و ئاماژه‌یه‌. ئنجا ئه‌م واتا ئاماژه‌یه‌ش خۆی له‌ خۆیدا هه‌مه‌کی (کلی)یه‌ و، له‌ هه‌موو چه‌رخێکدا چهند واتایه‌کی هه‌نده‌کی (جزئی)ی هه‌یه‌.. جا په‌یامه‌کانی نوور له‌م چه‌رخه‌دا یه‌ کێکه‌ له‌ دانه‌ دانه‌ و تا‌ک تا‌که‌ جوزئی‌یه‌کانی هه‌مه‌کیتی چینی ئه‌و واتا ئاماژه‌یه‌.

ئنجا هه‌ر له‌ کۆنه‌وه‌ ده‌ستووری "حسابی ئه‌بجه‌دی و جعفر" له‌ نیوان زانیاندا بۆ دۆزینه‌وه‌ی نیشانه‌ و به‌نگه‌کان کاری پێ کراوه‌. جا ئه‌م جوژه‌ حساب و لیکدانه‌وه‌یه‌ هه‌ر گیز ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ که‌ و واتا راشکاوه‌ که‌ی زامدار ناکات. به‌ئکو هه‌ندێ جار هۆیه‌ک ده‌بێت بۆ ده‌رخستنی ئیعجازی قورئان و مه‌زنی په‌وانبێژی‌یه‌ که‌ی.

که‌واته‌ له‌ پرووی راستی‌یه‌وه‌ هیج په‌خه‌یه‌ک له‌سه‌ر ئه‌م ئاماژه‌ غه‌یبی‌یا نه‌ گۆرێدا نی‌یه‌. چونکه‌ ئه‌و که‌سه‌ی که‌ نه‌توانی‌ت ئینکاری ئه‌و ورده‌کاری و لێ ده‌ره‌ینه‌نه‌ له‌ژماره‌به‌ده‌ره‌انه‌ی ئه‌هلی حه‌قیقه‌ت بکات، که‌ له‌ ئاماژه‌ نه‌ب‌راوه‌ و بێ سنووره‌کانی قورئان ده‌ریان هێناون، ده‌بێ ئینکاری ئه‌مه‌ش نه‌کات، به‌ئکو هه‌ر ناشتوانی‌ت بیکات^(۱).

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی قه‌ستمزنی، ل: ۲۵۱-۲۵۲.

بەندى شەشەم

لە تاراوگەى قەستەمۆنى

(دووھەم قوتابخانەى نوور)

۱۹۳۶ - ۱۹۴۳ز

□ قوتابخانەى كەى ترى نوور

(باش ئەوھى كە سالتىكى تەواوى مەحكرومىم لە بەندىخانەى "ئەسكى شەھر" دا بىردە سەر، بەو پىرىيە دوورىان خستەمەوھ بۆ "قەستەمۆنى"^(۱)، و، نىزىكەى سى مانگ لە پۇلىسخانە كەى ئەوئىدا بەند بووم.

شتىكى ئاشكرایە كە چەندە ئازار تووشى كە سىكى وەك من دەبىت لەم جۆرە جىگایانەدا، لە كاتىكدا كە بە گۆشە گىرى لە خەلكى دەژى و، ناتوانىت تەنانەت لە گەل ھاوپى وە فادارە كانىشىدا، عىنىتەوھ و، بەرگە ئىسلامىيە كانى بگۆرپىت بە بەرگە ئەوروپايىە كان^(۲).

ئالەم كاتەدا كە ئائىمىدى دەورەى دا بووم، چاودىرىى خواى گەورە ھات بە فرىاى پىرىمەوھ. چونكە پۇلىس و بەرپرسە كانى ئەو پۇلىسخانەى، بە رادەىە كى ئەوتۆ بوون بە ھاوپى و برادەرى بەوھەى من كە ھەركات، بوىستايە دەيانەئىنامە دەرەوھ بۆ گەشتى

(۱) "قەستەمۆنى" شارىكە دە كەوتتە باكوورى توركىا. سالى ۱۹۳۶ز مامۇستا نوورسى بۆ ئەوئى دوورخراوھتەوھ و، ھەشت سال لە ژىر چاودىرىى پۇلىسدا بووھ. تالە سالى ۱۹۴۳ز دا براوھ بۆ "دادگای گەورەى سزا" لە شارى "دەنىزلى". (وھرگىپ)

(۲) چونكە دواى دەرچوونى "ياساى بەرگ و پۇشاك" خەلكى بە زۆرەملىن ناچار كران شەپقە و پۇشاكى ئەوروپايى لە بەر بكن!

ده‌ورو به‌ری شار و، به‌وینه‌ی هر خزمه‌تگوزارینکی تایبه‌تی خزمه‌تبان ده‌کردم. ئەمه جگه‌ له‌وه‌ش که زۆریان لێ نه‌کردم بۆ له‌سه‌ر کردنی "شه‌پقه!"

پاشان رۆشتمه‌ ناو قوتابخانه‌ نورسی به‌کە‌ی^(۱) به‌رامبه‌ر ئەو پۆلیسه‌خانه‌یه‌ی "قه‌سته‌مۆنی" و، له‌وئێ‌ده‌ستم کرده‌وه‌ به‌ نووسینی په‌یامه‌ کان. "فه‌یزی و ئەمین و حیلمی و صادق و نه‌زیف و سه‌لاحه‌دین" و هاووینه‌یان له‌ پالته‌وانانی نور^(۲) له‌ پیناوی

(۱) خانوویه‌کی بچووکی دوو نه‌مۆمی بووه. یه‌که‌میان عه‌مباری سووته‌مەنی و، دووه‌میش له‌ دوو ژوور پینکه‌اتووه. مامۆستا نورسی له‌ دووه‌میاندا بووه و، هر بۆ خۆشی کرینکه‌ی داوه. شوپنه‌که‌ی راسته‌وخز له‌ به‌رامبه‌ر پۆلیسه‌خانه‌وه‌ بووه. مامۆستایان له‌وئێ‌ده‌جێ‌ کرده‌وه، تاکو به‌رده‌وام له‌ ژێر چاودێریدا بیتا (۲) ئەو قوتابیان، دوا‌ی دوو ساڵ له‌ دوورخستنه‌وه‌ی مامۆستا نورسی بۆ قه‌سته‌مۆنی، واته‌ له‌ سالی (۱۹۳۸ز)دا به‌ مامۆستا نورسی ئاشنا بوون و کاریان له‌ پیناوی په‌یامه‌کانی نووردا ده‌ست پینکرد، جگه‌ له‌ "ئەمین چایه‌ر" که‌ له‌ پیاوماقولا و سه‌رۆک هۆزه‌کانی کورده‌ و، یه‌که‌م له‌وانه‌ی که‌ له‌ کوردستانه‌وه‌ دوورخرا بوونه‌وه‌ بۆ قه‌سته‌مۆنی. له‌وئێ‌ده‌ گۆشه‌یه‌کی بچووکی بۆ خۆی دانا بوو چای تیندا ده‌فرۆشت و به‌م بۆنه‌یه‌وه‌ به‌ "ئەمین چایچی" ناویانگی ده‌ر کردبوو. ئیخلاسه‌که‌ی رینمایی کرد که‌ ئاشنايه‌تی له‌گه‌ڵ مامۆستا نوورسیدا په‌یدا بکات و له‌و رینیه‌وه‌ بوو به‌ ته‌وه‌ری بلاو کردنه‌وه‌ی په‌یامه‌کان. زۆریه‌ی کاته‌کان له‌ قه‌سته‌مۆنی له‌ خزمه‌تی مامۆستا نوورسیدا بووه و، پاشان له‌ به‌ندێخانه‌ی "ده‌نیزلی"ش له‌گه‌ڵ ئەم‌ودا به‌ندکراره‌. سالی (۱۹۶۷ز) له‌ شاری "وان"ی زیدی خۆی کۆچی دوا‌یی کرد. خوا لێی خوش بیت.

ئاشنا‌بوونی به‌ مامۆستا نورسی به‌م شیوه‌یه‌ بوو که‌ خۆی ده‌یگێرینه‌وه‌:

رۆژنیکیان پیاوینکم بینی که‌ زانست و وبقار له‌ روخساریدا به‌دی ده‌کرا. مینیش رۆشتم بۆ لای و، دوا‌ی سلاو لێ کردنی لیم پرسی: خه‌لکی کویت؟

وه‌لامی دامه‌وه‌: لیم نزیک مبه‌ره‌وه، له‌ ژێر چاودێری پیاوانی پۆلیسه‌دام، ده‌ترسم ئازارت پین بگه‌یه‌ن! ئەو راستی و دلۆسۆزی‌یه‌ی که‌ له‌م چاوپینکه‌وتنه‌دا هه‌ستم پین کرد، به‌س بوو بۆ ئەوه‌ی که‌ به‌ لای خۆیدا کێشم بکات و، هه‌موو شوپنیکێ ناوشاری به‌ شویندا بگه‌ریم، هه‌تا دوا‌یی له‌ پۆلیسه‌خانه‌که‌ی ناو بازاردا دۆزیمه‌وه‌ و، زانیم هه‌ندێ جار سه‌رده‌که‌ویت بۆ سه‌ر قه‌لای قه‌سته‌مۆنی و یه‌که‌یکیش له‌ پیاوانی پۆلیس شوینی ده‌که‌ویت. رۆژنیکیان پۆلیسێک هات بۆ لام و بانگی کردم بۆ سه‌ر ئەو قه‌لایه‌ که‌ مامۆستای لێ بوو، کاتێک به‌ په‌ک گه‌یشتم، مامۆستا به‌ پۆلیسه‌که‌ی وت: "برا که‌م! ئەم پیاوه‌ له‌ ئاشنا‌کانه‌. بریا بوارت پین بداینايه‌ که‌مێک پینکه‌وه‌ بدوین". پۆلیسه‌که‌ دوورکه‌وته‌وه‌ و، مامۆستاش بارودۆخی سه‌ختی خۆی و تینکچوونی ته‌ندروستی له‌ له‌نجامی ئەو ژه‌هری بزێ کرابوه‌ خواردنه‌وه‌، بۆ باس کردم.

پاشان وتی: پینوستم به‌ هه‌ندێ شه‌کر و پینداو‌یستی له‌و جۆره‌ ده‌بیت و، ناشیه‌لن هه‌چ که‌سێک بمینیت. جا من ده‌مه‌ویت به‌ مه‌وه‌زه‌ که‌ بلیم: نوینه‌که‌م ده‌فرۆشم، تاکو ئەم فرۆشتمه‌ بیه‌هه‌ هۆکارینکی په‌یوه‌ندی له‌ نێوان من و تۆدا، هه‌تا ئەم گه‌رفته‌ چاره‌سه‌ر ده‌بیت.

دوا‌ی ئەوه‌ ده‌ستی برد سن لیره‌ی زێری له‌ گیرفانی ده‌ره‌ینا و، وتی: ئەم لیره‌ زێرانه‌ پاشماوه‌ی رۆژه‌کانی جه‌نگی جیهانیی به‌که‌مه‌، چه‌ندین ساله‌ پارێزگاریم لێ کردوون، تۆ لای خۆت هه‌لیان بگه‌ره‌ و به‌ پێسی پینداو‌یستی به‌ کاتم خه‌رجیان بکه‌ بۆم.

له‌به‌ر گرتنه‌وه و بلاو کردنه‌وه‌ی په‌یامه‌کاندا به‌وی‌ه‌پ‌ری لیب‌رانه‌وه ده‌ستیان کرد به ده‌وام کردن له‌و قوتابخانه‌ی‌ده‌دا، به‌و لیدوان و باسه به‌نرخه زانستی‌یانه‌ی ئه‌وئ لیه‌توویی و چالاکی‌یه‌کی ئه‌وتویان نواند که له‌چاو ئه‌وه‌ی کاتی لاویم له‌گه‌ل قوتابی‌یه‌کانی پیشوومدا گه‌لی زیاتر بوو^(۱).

□ زانسته‌کان به‌دییه‌نه‌رمان پی ده‌ناسین

(کۆمه‌لیک له قوتابیانی قۆناغی ئاماده‌یی له شناری "قهسته‌مۆنی"^(۲) هاتن بۆلام و

بیان و تم:

پشم وت: باری گۆزه‌راشم باشه و، پیوستم به‌پاره‌کانت نی‌یه. وه‌لامی دامه‌وه: من هیچ شتیگ بێ به‌رامبه‌ر له‌کس قبول ناکم. ئیتر لی‌ره‌کاتم لێ وهرگرت و، په‌کینکایم له‌بازاردا گۆزپی‌یه‌وه به‌م پارانه‌ی ئیستا.

پۆژی دوا‌ی ئه‌وه‌ مه‌وه‌زه‌که‌ بانگی کردم و، وتی: ئه‌م مامۆستا‌یه‌ ده‌یه‌ویت نوینه‌که‌ی به‌فرۆشیت، ئابا لینی ده‌ک‌پیت؟

و تم: به‌لێ.

پاشان وتی: چۆن ئه‌م پی‌اوه‌ ده‌ناسیت و له‌کۆی؟

و تم: په‌کینکه‌ له‌که‌سه‌ ناسراوه‌کانی پیشینم و په‌کترمان زۆر دیوه.

ئنجادا دوا‌ی ئه‌وه‌ی ئاماده‌بوونی خۆم بۆ کرینی نوینه‌که‌ ده‌برێ، بردمی بۆ پۆلیسخانه‌ تاکو مامۆستا بیینم که‌ له‌ نه‌ژمی دووه‌م بوو. له‌وئ نوینه‌که‌م بیینی و نرخه‌که‌یم به‌ (بیست و پینج) لی‌ره‌ خه‌ملاند. ئنجا به‌ کرێ دامه‌وه به‌ مامۆستا، به‌ مهرجی پۆژانه‌پاره‌ی تیداخه‌وتنیم به‌داتی! ئیتر به‌ بیانووی وهرگرتنی کرینی نوینه‌که‌، هه‌موو پۆژیک ده‌پۆشتم بۆ پۆلیسخانه‌ بۆ لای مامۆستا و، له‌گه‌ل خۆشیدا پینداویستی‌یه‌کانیم بۆ ده‌بردا! (ذکریات عن سعید النورسی ص ۴۶)

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۵۲۳-۵۲۴.

(۲) له‌و ساله‌ تاریکانه‌دا چه‌مکی "خوا" و "به‌دییه‌نه‌ر" له‌زه‌ینی خه‌لکدا ده‌سپ‌رانه‌وه و، پاچی ویرانکاری و پروخاندنیش ته‌لاری "ئیمان به‌خوا"ی له‌دلی نه‌وه‌ی نویدا ده‌رماند و، سه‌رسامیی له‌ده‌روونه‌کانیشدا ده‌رووژاند.

"عه‌بدوللا‌یه‌گن" باسی ئه‌و سه‌رسامی‌یه‌ی خۆی ده‌کات کاتی که‌ له‌قوتابخانه‌ی ناوه‌ندیدا خویندوویه‌تی و، مامۆستا‌کانی له‌قوتابخانه‌ هیچ شتیکیان له‌باره‌ی "خوا"وه‌ بۆ باس نه‌ده‌کردن، بۆیه‌ خۆی و هاو‌رینه‌کی که‌ ناوی "په‌فعت" بووه‌ ده‌پۆشتم بۆ سه‌ردانی به‌دیعه‌وززه‌مان. ئه‌وه‌تا ده‌لێ:

من و په‌فته‌تی هاو‌رینم به‌رده‌وام سه‌ردانی مامۆستامان ده‌کرد، ئه‌ویش له‌باره‌ی "گرنگی ئیمان" و "یه‌کتایی خوای گه‌وره" و سه‌بارت به‌وه‌ش که‌ مرۆف بۆ ئه‌وه‌ به‌دی نه‌هاتوه‌ که‌ بێ هیچ باسا و ده‌ستووریک بژی، قسه‌ی بۆ ده‌کردین. ئیمه‌ش دوا‌ی هه‌موو سه‌ردانیگ هه‌ستمان ده‌کرد سه‌رله‌نوئ له‌دایک بووینه‌ته‌وه‌ و، هه‌موو

جاری نا‌همان پرده‌بوو له‌به‌خته‌وه‌ریی معنه‌وی و خۆشی و شادمانی. (ش: ۳۳۱)

"خوای به‌دیهنه‌رمان پی بناسینه، چونکه مامۆستا کامان باسی خوامان بۆ ناکهن!"
پیم وتن:

هه‌ریه‌ك له‌و زانستانه‌ی ده‌یانخوینن، هه‌میشه باسی خوا ده‌كات و به‌زمانی تایه‌تی
خۆی خواوه‌ندی به‌خشنده‌مان پی ده‌ناسینیت. که‌واته ئیوه‌ش له‌بری مامۆستا‌کان،
گوئی بۆ زانسته‌کان رابگرنا!

بۆ نمونه: هه‌روه‌ك هه‌ر شووشه‌ ده‌رمان و پینکه‌اته‌یه‌کی کیمیایی ناو ده‌رمانخانه‌یه‌کی
گه‌وره، که‌ به‌چه‌ندین ته‌رازووی سه‌رنه‌که‌ر و ئەندازه‌ی ورد ئاویته‌ی یه‌کتر کرایین،
ده‌یچه‌سپینیت که‌ ده‌رمانگه‌رنیکی دانا و کیمیاگه‌رنیکی زانا ئەم کارانه‌ی ئەنجام داوه‌..

ده‌رمانخانه‌ی گۆی زه‌ویش، که‌ چوار سه‌د هه‌زار جووری پرووه‌ك و زینده‌وه‌ری زیاتر
تێدایه، به‌هه‌مان جووره. چونکه‌ له‌ راستیدا هه‌ریه‌ك له‌و پرووه‌ك و زینده‌وه‌رانه‌ وه‌کو
شووشه‌یه‌کی پر له‌ پینکه‌اته‌ی ورد و، ئاویته‌ کراوینکی زینده‌کاری سه‌ر سوورپه‌نهر وایه.

جا ئەم ده‌رمانخانه‌ گه‌وره‌یه، خواوه‌ندی دانا و شکۆمه‌ند پيشانی هه‌موو که‌سێك،
ته‌نانه‌ت نابینا‌کانیش، ده‌دات و، به‌ ئەندازه‌ی پله‌ی که‌مال و پینکوپینکی و
گه‌وره‌یه‌یه‌ که‌ی، به‌دیهنه‌ری به‌خشنده‌ به‌غیری خۆی ده‌ناسینیت، به‌چه‌شنی
ده‌رمانخانه‌ که‌ی بازار، که‌ کیمیاگه‌ر و دروستکه‌ری خۆی ناساند. ئەمه‌ش به‌پیی زانستی
"پزیشکی" که‌ خۆتان ده‌بخوینن.

[پاشان گه‌لێ نمونه‌ی تر ده‌هینیته‌وه، ئنجا ده‌لێ]:

نمونه‌یه‌کی تر: ئەگه‌ر کتیبێك هه‌بیت له‌ هه‌موو دێرنیکیدا کتیبێك به‌خه‌تێکی
ورد و، له‌ هه‌موو وشه‌یه‌کیدا سووره‌تێکی قورئانی تێدا نووسراویت و، هه‌ریه‌ك له‌و
مه‌سه‌له‌ و باهه‌تانه‌ش که‌ لێیان ده‌دویت ورد و پر و اتا بن و پشتی یه‌کتری بگرن..

گه‌ر کتیبێکی و ابیت، ئەوا بی هیچ گومانێك ئەو کتیبه‌ کارامه‌یی له‌را‌ده‌به‌ده‌ری
نووسه‌ره‌ که‌ی و توانستی ته‌واوی دانهره‌ که‌ی ده‌رده‌خات.

واته‌ ئەو چه‌شنه‌ کتیبه‌ وه‌کو پرووناکیی خۆر نووسه‌ره‌ که‌ی به‌خه‌لکی ده‌ناسینیت و،
که‌ماتی توانستی ئەو ده‌رده‌خات و، به‌چه‌شنیکی واپز و ته‌قدیری سه‌یرکه‌رانی
را‌ده‌کیشیت که‌ یه‌کسه‌ر له‌به‌ر خۆیا‌نه‌وه‌ بلین: "تبارك الله، سبحان الله، ما شاء الله".

کتیپی مەزن و گەورە‌ی ئەم "گەردوون" ەش و ەهاپە، کە تەنھا لە یەك لا پەرەیدا - کە گۆی زەوی یە - و لە یەك مەلزەمەیدا - کە وەرزی بەهارە - سنی سەد ەزار کتیپی جیا جیا، کە پروو ەك و زیندە و ەرانن، دەنووسرین و، ەهریە کەیان و ەك کتیپیک وان. ەموو ئەمانەش پیکەو و بە بێ تیکەلبوون و ەهله و لەبیر چوونەو و بەوپەری ریکوینکی یەو، دەنووسرین. تەنانەت لە تەنھا و شەپە کیدا "و ەك درەخت" پارچە شیعریکی تەواوەتی و، لە یەك دانە نوختەیدا "و ەك تۆو" پیرستی کتیپیکی تەواو دەنووسریت!

جا ەرو ەك ئەمە شتیکە لە بەرچاومانداپە و بێ ەیچ گومانیک پیشانمان دەدات کە لە پستی ئەم نووسینانەو قەلمینکی کارامە ەپە دەیاننووسیت.. ئەوا دەتوانن بۆ خۆتان ئەو ەلیك بدەنەو کە ئایا مەودای بەلگە‌ی کتیپی گەورە و مەزنی "گەردوون" کە لە ەموو وشەپە کیدا چەندین و اتا و دانایی تیداپە و.. مەودای بەلگە‌ی ئەم قورئانە گەورە بەرجەستەپە - کە جیھانە - بزائن چەندەپە و چۆن دەپیت بە بەلگە لەسەر خواوەندی نووسەری خۆی، ەرو ەك ئەو کتیپە‌ی لە نمونە کەدا باس کرا، بوو بە بەلگە لەسەر نووسەرە کە‌ی!

ئەمەش بەپێی خواستی "زانستی حیکمەتی شتان" و "هونەری خویندەو و نووسین" کە دەیانخوینن و، بە تەرازوویەکی گەورەتر و روانینیکی فراوانتر بۆ ئەم کتیپە گەورەپە‌ی گەردوون، دەردە کەوینت.

تەنانەت ئەو کاتە تێدەگەن کە چۆن ئەم کتیپە گەورەپە‌ی گەردوون بە "الله اکبر" کردن خوای بەدیهینەری خۆی دەناسینیت و، بە "سبحان الله" تەقدیسی ئەو خوایەمان فیر دەکات و، بە سوپاسگوزاریی "الحمد لله" ش ئەو خواوەندەمان لە لا خۆشەویست دەکات!

بەم جۆرە و بەپێی ئەوانە‌ی باسماں کردن، ەهریە کە لەو زانستە لە ژمارە بەدەر و زۆرانە، بەلگەپە لەسەر بەدیهینەری شکۆمەندی بوونەو و، خوای گەورەمان بە ناوە جوانەکانی و کەمالات و سیفەتە بەرزەکانی پێ دەناسینیت. ئەمەش بەهۆی ئەو تەرازووە فراوان و، ئاوینە تاپیەتی و، چاوە تیژ و بینەر و، روانینە پر لە پەندانە‌ی کە لەناو ەهریەك لەو زانستانەدا ەن.

بہو قوتابی بہ لاوانہم وت:

حیکمہتی دوویات بوونہوہ کانی قورئانی پیروز، وہک: ﴿خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ و ﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لہ پیناوی رینمایہ کردنی خہلکیدایہ بؤئہو راستی یہی کہ باسماں کرد. ہہروہا بؤئہوہیہ کہئہم بہلگہ بہہیز و پرووناکہی "تہو حید" مان فیئر بکات و بہدیہنہری مہزمان پی بناسینت.

ئہوانیش وتیان:

سوپاسی پی سنوور پیشکہشی پہروہردگاری بہدیہنہرمان بیت، لہسہرئہم وانہیہی کہ لہ راستیدا حہقیقہ تیکی گہلنی بہرزہ، خوات لنی رازی بیت و پاداشتی چاکہت بداتہوہ^(۱).

□ "پؤستہچی یانی نور"

بہدیعوززہمان ہہشت سال لہ "قہستہمونی" مایہوہ..

لہو ماوہیہدا بہ چہندین ہوکاری جؤراو جؤر و بازدان بہسہرئہو چاوانہدا کہ چاودیریہی جموجوولیان دہ کرد، پہیامہ کانی لہ گہل قوتابی بہکانیدا دہ گؤری بہوہ، چونکہئہم کارہ بہ نہینیئہنجام دہدرا.

ئنجا بہ نووسینہوہی "دہستی" لہ بہریان دہ گیرایہوہ و، پاشان بہسہر گوند و ناوچہ و شارہ نزیکہ کاندا دابہش دہ کران. بہم کارہش "پؤستہچی یانی نور" پیکہاتن، کہئہرکی سہرشانیان بریتی بوو لہ گواستہوہی پہیامہ کان گوند بہ گوند و شار بہ شار.

ہہروہک کاری لہ بہرنووسینہوہی پہیامہ کانیش رینکوپنک کرا و بہہیز بوو. ہہندی قوتابیہی نور ہہبوون کہ ہہر تہنہا خویان زیاد لہ ہہزار دانہیان لہ پہیامہ کان نووسی بہوہ!

ئیر بہم رینگایہ شہش سہد ہہزار نوسخہ بہ نووسینہوہی دہستی لہ بہر پہیامہ کان گیرانہوہ و، وردہ وردہ لہ سہرانسہری تورکیادا بلاوبوونہوہ و، بہسہر سوپای تاریکیدا سہرکہوتیان بہ دہست ہینا و، رایان گہیاندا کہ ہہر گیزا و ہہر گیز لہ تواناندا نی بہ نورسی ئیسلام بکوژنیرتہوہ!

(۱) تیشکہکان، تیشکی یازدہہم، ل: ۳۳۹-۳۴۴.

ئەو نامە و پەيامانە‌ی کە خوینەرەن بۆ چەند وردە لایەنیکى "فیقهى بانگەواز" ئاراستە دە کەن و، چەند بابەتیکى وردى "ئیمان" لەخۆ دە گرن، هەموویان لە ژێر ناو نیشانى "پاشبەندى قهسته‌مۆنى" دا کۆ کرانەوه^(۱).

چەند نموونە‌یەك له نامەکانى بۆ قوتابیانى

□ هەندى ئەنجامى دنیایى له کارى خزمەتى پەيامەکانى نووردا

(برا ئازیز و پراسته‌کام!

پیرۆزبایى جەژنتان لى دە کەم و.. خزمەتە مەزنە کانتانم لەبەرچاوه. لە خوا دە پارێمەوه کە سەرتان بخت تیايدا. هەر وهك سوپاسى بى كۆتایى بۆ بەدیھینەرى میهرەبانم لەسەر ئەوه‌ی کە برایانى دامەزرەوى خۆبەختکارى وهك ئیوه‌ی کردووه بە خاوهن و بلاو کەرەوه‌ی "پەيامەکانى نوور". هەر کاتیک ئیوه دینەوه یادم، "گیان" م خۆشحال و "دل" یشم شادمان دەبیت و، خەم بۆ لە دنیا دەرچوونم ناخۆم، بەلكو وهك هاوڕێیەك دە‌پوانم "مردن". چونکە بە مانەوه‌ی ئیوه ژيانى من بەر دەوام دەبیت. لەبەر ئەوه، بە بى هیچ نىگەرانی‌یەك، چاوه‌ڕێی ئەجەلى خۆم دە کەم!

دەسا خواى گەوره بۆ هەتاهەتایى لىتان رازى بىت. ئامین. ئامین.

هەر وهك زۆر بەى قوتابى‌یە کارگوزارەکانى "پەيامەکانى نوور" هەست بە جۆره کەرەمەت و ئیکرامیکى خواى دە کەن، ئەم برا کۆلەوارەشتان لەبەر ئەوه‌ی زۆر پىویستى بەو کەرەمەت و ئیکرامانەیه، هەست بە زۆر بەى جۆره کانیان دە کات.

قوتابیانى نوورى ئەم ناوچانە بە سویندخوار دێوه دەلین:

هەر کات بە خزمەتگوزاریى نووره‌وه سەرقال بىین، رۆزیمان فراوان و دلیمان گۆشاد دەبیت و، خۆشى و شادمانى هەموو گىانمان دە گرتەوه. منیش بە تەواوه‌تى لە خۆمدا هەست بە مە دە کەم، بە پرا دێهە کى ئەوتۆ کە دەروونى بەدخواز و شەیتانە کەشم بە سەر سامى یه‌وه لە بەر دەم ئەم پراستى‌یە بەلگەنەویستەدا بى دەنگ دەبن^(۲)!

(۱) Tarihce-i Hayat, Kastamonu Hayati. ژماره‌ی ئەو نامە‌ی دلنەواى و پىنمایانە‌ی کە مامۆستا نوورسى لە "قهسته‌مۆنى" یه‌وه ناردنى بۆ قوتابیانى لە "ئیسپارته" و شارەکانى تر "دوو سەد و حەفتا و پىنج" نامەیه، کە هەندىکیان تايه‌تین بۆ چەند کەسینکى دياریکراو، هەندىکى دیکەشیان گشتین. (ب: ۸۴۴/۲)

(۲) پاشبەندەکان، پاشبەندى قهسته‌مۆنى، ل: ۱۵۰-۱۵۱.

□ گرنګرین ئه‌رکی قوتابی په‌یامه‌کان

(گرنګرین ئه‌رکی سهرشانی ئه‌و که‌سه‌ی په‌یوه‌ندی به‌ په‌یامه‌کانی نوروه‌ه کردووه بریتی‌یه له نووسینه‌وه‌یان و، هاندان و بانگه‌یشتی خه‌لک‌ییش بۆ ئه‌م نووسینه‌وه‌یه و، پشت‌گرتنی بلا‌بوونه‌وه‌یان. چونکه ئه‌و که‌سه‌ی که ده‌یان‌نووسینه‌وه، یان داوا له په‌یامه‌کانی نور" به‌ده‌ست ده‌یئیت و، له‌م ری‌یه‌وه به‌شینک له ده‌ستکه‌وته مه‌عنه‌وی‌یه‌کاتم و ئه‌و دوعا و لالانه‌وه باشانه‌می ده‌ست ده‌که‌وئیت که له ماوه‌ی بیست و چوار سه‌عاتدا سه‌د جار، به‌لکو زیاتریش پیشکه‌شی خوای گه‌وره‌یان ده‌که‌م. جگه له‌مه‌ش به‌شینکی له ده‌ستکه‌وته مه‌عنه‌وی‌یه‌کانی هه‌زاران برای دلسۆزم و دوعا خاوینه‌کانیان به‌ده‌ست ده‌یئیت.

سهرباری ئه‌مانه‌ش، ئه‌و که‌سه، به‌ نووسینه‌وه‌ی په‌یامه‌کان، له چوار رووه‌وه چوار جۆری عیباده‌تی گیرای ده‌ست ده‌که‌وئیت. چونکه ئیمان‌که‌ی خۆی به‌هیز ده‌کات و.. تئده‌ کۆشیت ئیمانی که‌سانی تریش له تیاچوون پاریزیت و.. ئه‌و بیر کردنه‌وه ئیمانی‌یه‌ی ده‌ستگیر ده‌یئیت که هه‌ندی جار سه‌عاتیکی وه‌ک سالتیکی عیباده‌ت وایه - وه‌ک له فه‌رموده‌دا هاتوو - و خه‌لکی تریش بۆ ئه‌م بیر و تیرامانه‌هان ده‌دات و.. به‌ یارمه‌تیدانی مامۆستا که‌ی هاوبه‌شی کرداره چاکه‌کانی ئه‌و مامۆستایه‌ی ده‌یئیت که خه‌تی ناخۆشه و گیرۆده‌ی بارودۆخه سه‌خت و دژواره‌کان بووه. به‌ئێ، ده‌توانیت ئه‌م چه‌شنه سووده مه‌زنانه به‌ده‌ست به‌یئیت^(۱).

□ هاوریه‌تی پالنه‌وانان

(برام "فه‌یزی"!

ئه‌گه‌ر ده‌ته‌وئیت له پالنه‌وانه‌کانی پاریزگای "ئیسپارته" بجیت، ئه‌وا ده‌یئیت له هه‌موو شتیکدا وه‌ک ئه‌وان واییت..

له به‌ندیخانه‌دا شینخیکی مه‌زن و رابه‌ریکی گه‌وره و که‌سیتی‌یه‌کی خاوه‌ن جازیبیه‌ئمان له ئه‌ولیا‌یانی ته‌ریقه‌تی نه‌قشه‌ندی - خوالیی خۆش بیئت - له‌گه‌لدا بوو.

(۱) پاشبه‌نده‌کان، پاشبه‌ندی قه‌ستمۆنی، ل: ۱۰۳-۱۰۴.

ئەم شینخە بۆ ماوەی چوار مانگ لە گەل نزیکه‌ی شەست قوتایی نووردا دانیشت و تیکه‌لیان بوو، هەرۆک گەلنی قسە و وتووێژی لێزانانە‌ی بۆ کردن تاکو هانیان بدات بپۆنه ناو تەریقه‌تەوه. بەلام تەنها یه‌کیکیان نه‌ییت - ئەویش به‌ شیوه‌یه‌کی کاتی - نه‌یتوانی که‌سیان رابکێشیتە لای خۆی!

ئەوان هەرچەند دەیانزانی ئەو که‌سه‌ وه‌لی و پیاوچاکه، لە گەل ئەوه‌شدا هیچ پیوستی به‌کیان پێی نه‌بوو، چونکه‌ ئەو خزمه‌تگوزاری به‌ ئیمانی یه‌ی که‌ په‌یامه‌کانی نوور پیشکه‌شی کردبوون و ئاسووده‌ییان تێدا به‌ ده‌ست هێنابوو، سه‌روزیادیان بوو. ئەو پالەوانانە به‌ دلێ بێدار و به‌سیره‌تی بینهری خۆیان لەم راستی‌یه‌ی خواره‌وه تینگه‌یشتبوون:

خزمه‌تگوزاری په‌یامه‌کانی نوور بریتی یه‌ له "رزگار کردنی ئیمان". به‌لام تەریقه‌ت و مه‌شیه‌خه‌ت "پله‌کانی ویلایه‌ت" ده‌ستی مرۆف ده‌خه‌ن..

ئاشکرایه‌ که‌ رزگار کردنی ئیمانی که‌ سێک گەلنی گرنگتر و پاداشته‌که‌شی یه‌ کجار زۆرتره‌ له‌ به‌رز کردنه‌وه‌ی ده‌ ئیماندار بۆ پله‌ی "ویلایه‌ت". چونکه‌ ئیمان به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یی ده‌ستی مرۆف ده‌خات و موڵکیکی له‌ زه‌وی فراوانتری بۆ به‌ده‌ست ده‌هێنیت، به‌لام ویلایه‌ت به‌هه‌شتی ئیماندار فراوانتر و گه‌شاوه‌تر ده‌کات. جا هەرۆک به‌خشینی پله‌ی "پادشایی" به‌ مرۆفیکێ ئاسایی گه‌وره‌تره‌ له‌ به‌رز کردنه‌وه‌ی ده‌ سه‌رباز بۆ پله‌ی "فەرمانده"، پاداشتی رزگار کردنی ئیمانی مرۆفیکیش به‌ هه‌مان جووره‌؛ گەلنی مه‌زنته‌ له‌وه‌ی ده‌ که‌س بگه‌یه‌نرینه‌ پله‌ی ئەولیا و پیاوچاکان.

"دل" ی برایانی "ئیسپارته" ت به‌ گشتی ئەم نه‌ینی‌یه‌یان بینیبوو، هەرچه‌نده‌ش "زیری" ی هه‌ندیکیان نه‌یدیوو..

له‌به‌ر ئەوه، هاوڕێ‌یه‌تی که‌ سێکی لاوازی گوناها‌ری وه‌ک منیان گەلنی پێی باشتر بوو له‌ هاوڕێ‌یه‌تی چه‌نده‌ها ئەولیا‌ی گه‌وره‌ گه‌وره، تەنانه‌ت له‌ هاوڕێ‌یه‌تی موخته‌هیدانیش، گەر له‌م سه‌رده‌مه‌دا هه‌بن.

جا له‌م روانگه‌یه‌وه و له‌سه‌ر بناغه‌ی ئەم راستی‌یه‌:

ئه‌گەر قوتبێک له‌ ئەولیاکان، یان شینخیکی گه‌وره‌ی وه‌کو "گه‌یلانی" ییت بۆ ئەم شاره‌ و ییت بلنی: "له‌ ماوه‌ی ده‌ رۆژدا ده‌تگه‌یه‌غه‌ پله‌ی ویلایه‌ت" .. تۆیش شوینی

بکه‌ویت و واز له "په‌یامه‌کانی نور" به‌ئینیت، ئەوا ناتوانی بیست به‌هاوه‌تی پالەوانه‌کانی "ئیسپارته" (۱).

□ داوی ئایینداران

(ئەم چەرخی سه‌یره‌ی که قورساییه‌کی زۆری خستووته‌ئەستۆی مرۆف به‌وه‌ی که داخوازی‌یه‌کانی ژبانی له‌سه‌ر زیاد کردوو و سه‌رچاوه‌که‌شی لێ هیناوه‌ته‌وه‌یه‌ک و.. له‌رێی چاولیکه‌ریی یه‌کتزه‌وه‌شتانی ناپۆیستی هیناوه‌ته‌ئاستی شتی پۆیست و.. ئەم خه‌لکه‌ی واپرا هیناوه‌به‌توندی ده‌ست به‌و خووانه‌وه‌بگرن که له‌واندا ره‌گی داکوتاو، به‌را ده‌یه‌ک که ژبان و گوزهرانی دنیای کردوو به‌وپه‌ری ئامانج و مه‌به‌ست و، ئاواتی هه‌ره‌به‌رزی مرۆف له‌هه‌موو کاتیکدا..

ئەم چەرخی سه‌یره‌.. به‌م چه‌شنه‌کارانه‌ی که باس کران، په‌رده‌ی به‌سه‌ر پرووی ژبانی ئایینی و قیامه‌تی و هه‌میشه‌بییدا هیناوه، هه‌یج نه‌بێ ئاستی ئەو ژبانه‌ی هیناوه‌ته‌پله‌ی دووهم یان سه‌هه‌م له‌به‌رچاوی مرۆفدا. له‌به‌ر ئەوه‌و له‌سزای ئەم هه‌له‌یه‌دا، زلله‌یه‌کی ئەوه‌نده‌توندوتیژی له‌مرۆف وه‌شاندا که دنیاکه‌ی بۆ گۆری به‌دۆزه‌خینکی ئەوتۆ هه‌رگیز ئارامی له‌سه‌ر نه‌گیریت!

ئایینداره‌کانیش - به‌هه‌مان جۆر - دووچاره‌ی هه‌مان ده‌رد و داو ده‌بن و، هه‌یا نه‌هه‌ر به‌خۆشی نازانیته‌که‌بووه‌به‌ته‌ئه‌وه‌!

بۆ ئه‌مونه‌: چه‌ند که‌سه‌نیکم دی ئاره‌زوومه‌ندی ئایین بوون و چه‌زبان ده‌کرد فه‌رمانه‌کانی جیبه‌جی بکه‌ن، تاکو له‌کاروبار و ژبانی دنیایاندا سه‌رکه‌وتوو بن!! ته‌نانه‌ت هی وایان تیدا بوو که له‌به‌ر که‌شف و که‌رامه‌ت ته‌ریقه‌تی سۆفی ده‌ویست! واته‌ ئاره‌زووی دواپۆزی ده‌کرد به‌پلیکانه‌بۆ ده‌ستخستنی کاروبار و شه‌مه‌کی دنیایی! ئەو که‌سه‌به‌خۆی نازانیته‌که‌سووده‌دنیاییه‌کانی سه‌ر به‌راستی‌یه‌کانی ئایین - ئەو پراستی‌یانه‌ی که‌بن‌اغه‌ی به‌خته‌وه‌ریی ئەودنیان - بۆ ئەوه‌ن که‌شه‌وق و زه‌وق و ئاره‌زوومه‌ندی به‌مرۆف بیه‌خشن و، ئەودنیای له‌چاوه‌ئەم دنیا له‌لاخۆشه‌ویست بکه‌ن. ده‌نا ئەگه‌ر ئەو سوودانه‌بگه‌نه‌پله‌ی "هۆی سه‌ره‌کی" بۆ ئەنجامدانی کرداری خه‌یر، ئەوا

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌نده‌ی قه‌سته‌مۆنی، ل: ۱۸۰-۱۸۱.

ئەو كرده به تال ده كاته‌وه، هه‌چ نه‌بیت ئیخلاسه‌كه‌ی تێك ده‌شكینیت و پادا‌شته‌كه‌ی له‌ده‌ست ده‌دات.

باشترین شتێك كه‌ به‌ تاقی‌كردنه‌وه سه‌لمابیت و مرو‌ف له‌ سته‌می ئەم چه‌رخه‌ نه‌خۆشه‌ غه‌ددار و شووم و تاریكه‌ رزگار بكات، ئەو پروونا‌کی‌یه‌یه‌ كه‌ له‌ "په‌يامه‌كانی نوور" هه‌وه ده‌ده‌وه‌ شینه‌وه، به‌و ته‌رازوو‌كاری‌یه‌ ورد و به‌راورده‌ راستانه‌ی كه‌ تیا‌یاندایه‌. چل‌ه‌ه‌زار كه‌س شایه‌تی له‌سه‌ر راستی‌ی ئەمه‌ ده‌ده‌ن.

واته‌ ئەوانه‌ی نزیک‌ی بازنه‌ی "په‌يامه‌كانی نوور"ن، گه‌ر نه‌رۆنه‌ ناویه‌وه، ئە‌گه‌رینکی‌ به‌هه‌یز هه‌یه‌ كه‌ تیا‌بچن^(۱)!

□ راستی‌یه‌كانی ئیمان یه‌كه‌م ئامانج

(له‌ كاتی‌كدا كه‌ ده‌بوو له‌م سه‌رده‌م و رۆژ‌گاره‌دا "راستی‌یه‌كانی ئیمان" یه‌كه‌مین و له‌ پێش‌ترین ئامانج بوونایه‌ و، شتانی تریش له‌ پله‌ی دوو‌هه‌م و سێ‌هه‌م و چواره‌مدا دا‌بنرانیه‌.. له‌و كاته‌دا كه‌ ده‌بوو خزمه‌ت كردنی راستی‌یه‌كانی ئیمان به‌ "په‌يامه‌كانی نوور" گرن‌گترین كار و ئەرك و جیی‌ی بایه‌خ و چه‌ز و ئامانجی سه‌ربه‌خۆ بووایه‌..

كه‌چی‌ حاله‌ته‌كانی جیهانی ئیستا، به‌ تاییه‌ت ژبانی دنیا و، له‌ویشدا به‌ تاییه‌ت ژبانی كۆمه‌لایه‌تی و سیاس‌ی و، به‌ تاییه‌ت تر ده‌نگوباس‌ی جه‌نگی جیهانی، كه‌ دره‌وشانه‌وه‌یه‌کی غه‌زه‌بی خوا‌یه‌ و، وه‌ك سزایه‌ك بۆ گومرای‌ی و هه‌رزه‌بی شارستانیتی ئیستا نار‌دوویه‌تی و، خه‌لكی به‌ لای خۆیدا كێش ده‌كات و، ره‌گ و ده‌ماره‌كان به‌ راده‌یه‌ك ده‌رووژنیت كه‌ ده‌رواته‌ ناو ناخی دله‌وه‌ و، له‌ بری‌ی راستی‌یه‌ به‌رزه‌ سوودبه‌خشه‌كانی ئیمان، چه‌ز و ئاره‌زووه‌ بی‌كه‌لك و زیانه‌خشه‌كانی تیدا جیی‌ی ده‌كاته‌وه‌..

له‌م چه‌رخه‌ شوومه‌دا كه‌ هه‌تا ئیستا خه‌لكی به‌م شتانه‌وه‌ ده‌خافلینیت و، به‌ بیره‌كانی خۆی تا ئیستا ته‌لقیحیان ده‌كات، به‌ راده‌یه‌ك كه‌ زانایانی ده‌ره‌وه‌ی بازنه‌ی په‌يامه‌كانی نوور، ته‌نانه‌ت هه‌ندئێ‌ كه‌س له‌ ئەولیا‌كانیش به‌هۆی په‌یوه‌ندی بوونیان به‌و ژبانه‌ سیاس‌ی و كۆمه‌لایه‌تی‌یه‌وه، لافاوی ئەو ته‌وژمانه‌ رابم‌الیون و حوكمی

(۱) پاشبه‌نده‌كان، پاشبه‌ندی قه‌سته‌مۆنی، ل: ۲۰۰-۲۰۱.

راستی‌یه کانی ئیمانیان هیناوه‌ته پله‌ی دووه‌م و سنی‌هم و، ئەو مونا‌فیکانه‌یان خۆش ده‌وێت که له‌گه‌ڵیاندا هه‌لگری هه‌مان بێر و بۆچوونن و، دوژمنایه‌تی ئەو که‌سانه ده‌که‌ن که له‌ ئەهلی حه‌قیقه‌ت و ته‌نانه‌ت ئەهلی ویلایه‌تیش و پرایان له‌گه‌ڵ ئەماندا جیاوازه، به‌لکو ره‌خنه‌شیا نێ ده‌گرن.. ئەمه‌ش له‌ راده‌یه‌ کدایه که هه‌ست و شعوره ئایینی‌یه کانیان کردووه به‌ شوێنکه‌وته‌ی ئەو ته‌وژمه‌ سیاسی‌یا نه..

له‌م چه‌رخه‌دا و له‌ به‌رامبه‌ر ئەم تیاچوونه‌ سه‌یر و سه‌رسوور هینانه‌ی که ئەم سه‌رده‌م و رۆژگاره له‌ گه‌ڵ خۆیدا هیناونه‌ی.. خزمه‌تی په‌یامه‌ کانی نوور و سه‌رقاڵ بوونم پێنانه‌وه، به‌ راده‌یه‌ک ئەو ته‌وژمه‌ سیاسی‌یا نه‌ی ئێستای له‌ پێش چاو خستووم که له‌ ماوه‌ی ئەم چوار مانگه‌دا بایه‌خم به‌ ده‌نگوباسی ئەم جه‌نگه‌ نه‌داوه و، هه‌یچ هه‌واڵیکیشم له‌ باره‌یه‌وه نه‌پرسیوه!

پاشان قوتایی‌یه‌ تایبه‌-ئهنده‌ کانی په‌یامه‌ کانی نوور له‌و کاته‌دا که سه‌رگه‌رمی بلاو کردنه‌وه‌ی راستی‌یه‌ به‌نرخه‌ کانی ئیمانن، نابێ به‌ سه‌یر کردنی یاریی شه‌تره‌نجی سه‌تمه‌کاران له‌ ئه‌رکی موقه‌دده‌سی خۆیان سست بینه‌وه و، خاوینی زه‌ین و بیری خۆیانی پێ لێل بکه‌ن. چونکه‌ خوای گه‌وره‌ نوور و ئه‌رکی نوورانیی به‌ ئێمه به‌خشیوه و، چه‌ند گه‌مه و گالته‌یه‌کی تاریک و زالمانه‌شی به‌وان داوه.

جا له‌ کاتیکدا که ئەوان بێز له‌ ئێمه ده‌که‌نه‌وه و، ده‌ستی یارمه‌تیمان بۆ رانا‌کێشن و، هه‌زیان له‌ پرووناکی‌یه‌ به‌رزه‌ کانی لای ئێمه‌ نی‌یه، کاریکی گه‌لێ هه‌له‌یه که ئێمه له‌ سه‌ر حسابی ئه‌ر که خاوین و پروونا که‌ی سه‌رشانمان دا به‌زینه‌ ئاستی سه‌یر کردنی یاری‌یه تاریکه‌ کانی ئەوان. که‌واته‌ چیژه‌ مه‌عنه‌وی‌یه‌کان و نووره‌ کانی ئیمان له‌ ناو بازنه‌ که‌ماندا سه‌روزیادی ئێمه‌یه^(١).

□ راستکردنه‌وه‌ی شه‌فه‌قه‌تیکی زیاد له‌ پێویست

(له‌به‌ر ئەوه‌ی شه‌فه‌قه‌تی مرۆف یه‌کێکه له‌ دره‌وشانه‌وه‌ کانی میه‌ره‌بانایی په‌روه‌ر دگار، ئەوا نابێت مرۆف پله‌ی میه‌ره‌بانایی خواوه‌ند بشکێنێت و، بیه‌وێت له‌ میه‌ره‌بانایی پێغه‌مبه‌ری "رحمة‌ للعالمین ﷺ" زیاتر هه‌نگاو بنێت! چونکه‌ گه‌ر له‌م هه‌ست و

(١) پاشه‌بنده‌کان، پاشه‌بنده‌ی قه‌سته‌مزی، ل: ٢٠٤-٢٠٦.

سۆزه‌دا زیاده‌رپه‌وی بکات، ئەوا هەرگیز به‌شه‌فه‌قه‌ت دانانرێت، به‌لکو نه‌خۆشی‌یه‌که
 "گیان" و "دل" دوو چاری ده‌بن و، سه‌ری له‌گومرایی و ئیلحاده‌وه‌ ده‌رده‌چیت!
 بۆ نمونه:

ته‌ئویل کردنی سزای کافر و مونا‌فیان له‌ دۆزه‌خدا و، ئەنجامه‌کانی جیهاد و،
 رووداوه‌کانی هاوچه‌شنیان، که به‌هۆی ته‌سکی شه‌فه‌قه‌تی مرۆف و جیی نه‌بوونه‌وی
 ئەم شتانه‌ تیایدا، ته‌ئویل ده‌کرین.. له‌ راستیدا ئینکاری کردن و به‌درۆخستنه‌وه‌یه‌ بۆ
 به‌شینی زۆری ده‌قه‌کانی قورئانی پیرۆز و ئایینه‌ ئاسمانی‌یه‌کان. هه‌روه‌ک له‌ هه‌مان کاتدا
 سته‌م و بێ سۆزی‌یه‌کی له‌وپه‌ری نا‌په‌روا‌ییدا‌یه. چونکه‌ پاراسن و به‌زه‌یی هاته‌نه‌وه‌ به‌و
 ئاژه‌له‌ درنده‌انی که‌ گیانه‌وه‌ره‌ به‌ری و داماوه‌کان له‌ت و په‌ت ده‌که‌ن، سته‌میکی
 گه‌وره‌یه‌ له‌ مافی ئەو ئاژه‌له‌ به‌سته‌زمانانه، هه‌روه‌ک خۆی له‌ خۆیدا کاریکی درنده‌انی
 ئەنجامی بێ وێژدانی‌یه.

که‌واته‌ پشتگیری و به‌زه‌یی هاته‌نه‌وه‌ به‌و سته‌مکارانه‌ی که‌ ژیا‌نی هه‌تاهه‌تایی هه‌زاران
 موسلمان له‌ناو ده‌ده‌ن و، به‌ هاندانی خه‌لکیش بۆ گونا‌ه و تاوان، سه‌دان ئیماندار
 به‌ره‌و به‌ده‌ئه‌نجامی و عاقیبه‌ت شه‌ری ده‌بن.. هه‌روه‌ها دوعای سۆز و به‌زه‌یی کردن بۆ
 ئەو کافر و مونا‌فیکانه‌ تا‌کو له‌ سزای سه‌خت رزگاریان بێت.. بێ گومان ئەم په‌فتاره،
 سته‌میکی گه‌وره‌ و غه‌دریکی نابه‌جی‌یه‌ به‌رامبه‌ر به‌و ئیمانداره‌ سته‌م لیکراوانه‌!
 "په‌یامه‌کانی نور" به‌ چه‌شینیکی بێ گومان چه‌سپاندوویانه‌ که:

"کوفر و گومرایی" سووکایه‌تی کردنیکی گه‌وره‌ و سته‌میکی له‌پرا‌ده‌به‌ده‌ره‌ له‌
 بوونه‌وه‌ران و، هۆکاریکه‌ بۆ هه‌لگرتنی میه‌ره‌بانی و دابارینی به‌لا و موسیبه‌ته‌کان.
 ته‌نانه‌ت هه‌ندێ رپوایه‌ت هه‌ن له‌سه‌ر ئەوه‌ی که‌ ماسی‌یه‌کانی بنکی ده‌ریاش له‌تاو
 سته‌می خراپکاران که‌ حه‌وانه‌وه‌یان لێ زران‌دوون، سکالا بۆ لای خوا ده‌بن!
 له‌به‌ر ئەوه‌، سۆز و به‌زه‌یی نواندن بۆ "کافر" که‌ له‌ دۆزه‌خدا چه‌ندین جو‌ر
 ئازار و ئەشکه‌نجه‌ ده‌درێت، به‌زه‌یی نه‌هاته‌نه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نیت به‌و بێ تاوانه‌
 له‌ژماره‌به‌ده‌رانه‌ی که‌ شایانتری میه‌ر و سۆز و به‌زه‌یین! ته‌نانه‌ت ئەو که‌سه‌ی که‌ به‌زه‌یی
 به‌ کافره‌ که‌دا دێته‌وه‌، به‌زه‌یی به‌واندا نایه‌ته‌وه‌ و سته‌میکی ئاشکرایان لێ ده‌کات!

جگه له مه، شتیکی تریش ههیه.. که بریتی به له وهی:

گائی به لادیت بۆ که سانی شایان، بهری و بئ تاوانه کانیسی پۆه گیرۆده دهبن. لهو کاتانه شدا ناگونجی جیا بکرینه وه و بئ سۆزی له گهل ئهواندا نه کریت. به لام له گهل ئه وه شدا میهره بانیه کی په نهان به تایبته بۆ ئه و بئ تاوانه ستهم لیکراوانه ههیه که له ئهنجامی ئه و به لایه ی بۆ تاوانکاران نازل بووه ئهوانیش زیانیان لئ که وتوووه.

له یه کهم جهنگی جیهانیدا ماوه یه که خه م و ئازاری زۆرم بۆ ئه و سته م و کوشتارانه ده خوارد که دوژمنان ده یانه ئینا به سهر موسلماناندا، به تایبته منال و خیزانه کانیاندا و، له بهر ئه و سۆز و شهفه قه ته له راده به ده ر و به زه ییه زیاده ش که له سروشتی مندا ههیه گهلئ زیاتر له توانای خۆم ئازارم ده چه شت و خه م بۆ ده خواردن.

هه ر ئه و کاته ئه م و اتایه ی خواره وه هاته دلمه وه:

ئه و کوژراوه بهری و بئ تاوانانه "شهیدان" و، ده چنه پله ی ئه ولیا و پیاوچا کانه وه. ههروه که زیانه فانی به که یان بۆ ده گوژریت به ژیانیکی باقی و، مال و سامانه تیاچوووه کانیشیان حو کمی "صه ده قه" یان ده بیته و، ده بن به چه ند مال و سامانیکی نه پراوه و هه میشه یی. ته نانه ت گه ر ئه و سته م لیکراوانه کافریش بن، ئه و له گه بنجینه ی میهره بانیه ی خواره ونده وه سه به ره ت به وان و له به رامبه ر ئه و گیر و گرافتانه ی که له دنیا دا دوو چاری بوون، گهلئ پادا شت ده درینه وه، به راده به که که ئه گه ر په رده ی غه یب لا بدریته، ئه و ا درده که ویت که ئه و "میهره بانیه ی" ده ستیان ده که ویت له راده یه کدا یه که شوکر و سوپاس بۆ خوای گه و ره ده ربهرن.

ئیتز که ئه مه م زانی، قه ناعه تیکی ته و او م پنی کرد و، به فه زلی خواله و ئازاره توندوتیژه ده رباز بووم که ئه نجامی شهفه قه تی له راده به ده رم بوو^(۱).

□ چاره نووسی کافرانی بئ تاوان له به لا و کاره ساته کاندا

(ئه و کاره سات و برستی و قات و قری به ی که له م زستانه سه خته دا و له ئه نجامی ئه م به لا به شه ری یه وه "جهنگی دووه می جیهانی" که نه فتان و هه ژارانی بئ نه وای پۆه گیرۆده بوون، کاریگه ری به کی توندوتیژی له هه ست و نه سه کانه دا به جئ هیشت که

(۱) پاشبه نده کان، پاشبه ندی قه سه مزی، ل: ۱۶۶-۱۶۸.

زىداد لە پىنويست پەرۋشى و سۆز و بەزەبىيان لەخۆ گرتووه. بەلام كتوپر بۆ ئەمەى خوارووه بىدار كرامهوه:

ئەم گىروگرفتانه و كارەساتە كانى ھاوچە شىنيان، جۆرە بەزەبى و پاداشتىكيان تەنانت بۆ كافرانىش تىدايه، بە رادەيەك كە ئەم موسىبەتە لەسەر شانيان سووك دەكات و، سەبارەت بەوان ئاسان دەيىت.

ئەم بىدار كەردنەوئە بوو بە مەلھەمىكى شىفا بەخش بۆ ئازارى بەزەبىە كام سەبارەت بە منالان و خىزانە كانى ئەوروپا و رۇوسىا، ھەرچەندەش چەند مانگىكە ھىچ شتىكم سەبارەت بە دنيا و ھەوالى جەنگ لە كەس وەرنە گرتووه.

بەلى، ئەوانەى كارەساتى مەزنى ئەم تاوانەى ستەمكارانىان بەسەردا شكايەو، گەر منال بن ھەتا تەمەنى پازدە سالى، ئەوالە ھوكمى "شەھىد" دان، سەر بە ھەر ئايىنىك بن. ديارە ئەم پاداشتە مەزنى كە چاوەرئىيانە و بۇيان دائراو، سەختى موسىبەتە كەيان لە سەرشان سووك دەكات.

سەبارەت بەوانەش كە لە تەمەنى پازدە سالى بەرەو ژوورن، گەر بى تاوان و بەرى و ستەم لىكراو بن، پاداشتىكى ھىندە گەورەيان ھەيە كە لەوانەيە لە دۆزەخ پزگاربان بكات. چونكە ئايىن - بە تايبەت ئىسلام - لە ئاخىر زەماندا بە پەردەى گوئى پى نەدان دادەپۆشريت و، ئايىنى راستەقىنەى حەزرتى عىساش - دروودى خواى لەسەر يىت - لە ئاخىر زەماندا شان بە شانى ئىسلام فەرمانرەوا دەيىت.

كەواتە دەتوانريت بە بىن ھىچ گومانىك بوتريت: ئەم نەصرانىيە ستەم لىكراوانەى كە بۆلاى حەزرتى عىسا - دروودى لەسەر يىت - نىسبەت دەدرىن و لە تارىكستانىكى ۋەك ھى تارىكى قۇناغى "فەترەت" دا دەژىن، ھەرچى كارەسات و تياچوونىكى ئارايان تووش دەيىت - سەبارەت بەوان - ۋەك جۆرە شەھىدىيەك دەيىت. بە تايبەت كەسانى پىر و گرفتار و ھەزار و كەنەفتانى بىچارە و داماو، كە لە ژىر زولم و زورى ستەمكارە خۆسەپنە كاندا گىرۆدەى كارەساتە كان دەبن.

لە لايەن حەقىقەتەو پىم راگەيەنرا كە:

ئەم كارەساتانە سەبارەت بەوان دەيىت بەھۆى سىرپنەوئەى ئەم گوناھانەى كە لە ئەنجامى ھەرزەبى مەدەنىيەت و پىنەزانى و ناشكورىي نىعمەتە كان و گومرايى و

کافر بونئی فله‌سه‌فه‌وه دوو چاری بوون. که‌واته‌ئو کاره‌ساتانه سه‌ده‌ئو‌هنده‌ی ژیان بۆ‌ئوان قازانج‌تزه.

له‌مه‌شه‌وه دل‌دانه‌وه‌م له‌ به‌رام‌بهر‌ئو ئازاره‌سه‌خته‌وه ده‌ست که‌وت که‌له‌ به‌زه‌یی و سۆزی زیاد له‌ پئویست و له‌پراده‌ به‌ده‌رمه‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتبوو. بۆیه شوکر و سوپاسی نه‌پراوه‌م پینشکه‌شی خوای گه‌وره‌کرد.

خۆ‌ئو سته‌مکاره‌ نزم و بئێ نرخانه‌ی شه‌یتانه‌کانی "جیننی" و "ئینس"یش که‌ بۆ مه‌به‌ستی به‌ده‌سته‌هینانی سووده‌ که‌سه‌ی‌یه‌کانی خۆیان ئاگری‌ئو ئاشووب و کاره‌ساتانه‌ داده‌گیرسین، ئه‌وانه‌ به‌ ته‌واوی شایانی‌ئو ئازاره‌ئاپرووبه‌ره‌ن. که‌واته‌ کاره‌ساته‌کان سه‌بارت به‌وان داد‌گه‌ری‌یه‌کی روون و بئێ گومانی په‌روه‌رد‌گاره‌.

به‌لام‌ئه‌گه‌ر گه‌رژده‌بووان به‌و کاره‌ساتانه‌له‌و جزره‌که‌سانه‌بن که‌به‌خیرایی بۆ فریاگوزاریی سته‌م لیکراوان پراده‌په‌رن و له‌ پیناوی هینانه‌دیی حه‌وانه‌وه‌ی گه‌رووی مرزف و پاراستنی بناغه‌کانی ئایین و موقه‌ده‌دده‌ساتی ئاسمانی و مافه‌کانی مرؤفایه‌تیدا تیده‌کۆشن، ئه‌وا ئه‌نجامی مه‌عنه‌وی و قیامه‌تیی‌ئو خۆبه‌خت کردنه‌یان هینده‌گه‌وره‌یه‌ که‌ئو کاره‌ساتانه‌سه‌بارت به‌وان مایه‌ی شه‌رف و شانازی ده‌بیت، ته‌نانه‌ت له‌ به‌رچاویاندا خۆشه‌ویستی ده‌کات^(۱).

□ خزمه‌ته‌که‌مان بۆ رزگارکردنی ریتسا و ئاسایش تیده‌کۆشیت

(کارمه‌ندئیکی به‌رپرس که‌ په‌یوه‌ندیی به‌ ئیمه‌ و به‌سیاسه‌ته‌وه‌هیه‌ و، گه‌لئێ

سه‌رقالی چاودئیری کردنی ئیمه‌یه، هات بۆ لام و منیش پیم‌وت:

ماوه‌ی هه‌ژده‌ساله‌ سه‌ردانی ئیوه‌ نه‌کردوه‌ و ته‌نانه‌ت یه‌ك‌دانه‌ رۆژنامه‌شم نه‌خویندوه‌ته‌وه. ئنجا وا هه‌شت مانگه‌ ته‌نها بۆیه‌ك‌ جاریش له‌ باره‌ی رووداوه‌کانی جیهانه‌وه‌هیچ شتی‌کم له‌ که‌س نه‌پرسیوه‌ و، گویم له‌ رادیۆش نه‌گرتوه‌ که‌ سئێ ساله‌ لیره‌وه‌ ده‌بیس‌تریت و به‌رگویی ده‌که‌ویت. هه‌موو ئه‌مانه‌ش، له‌به‌ر ئه‌وه‌یه‌ که‌هیچ زیانیکی مه‌عنه‌وی له‌ خزمه‌ته‌ به‌رزه‌که‌مان نه‌که‌ویت.

هۆکاری ئه‌مه‌ش بریتی‌یه‌ له‌وه‌ی که‌:

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی قه‌سته‌مونی، ل: ۲۰۱-۲۰۳.

خزمه‌تى ئيمان و حەقىقەتە كانى له هەموو شتىكى ناو گەردوون گەورەترن و، نابن به ئامراز بۇ هېچ شتىك..

له‌بەر ئەو، خزمه‌تى قورئانى پىرۆز به هېچ جۆرىك رېمان پى نادات خۇمان له قەرەى سىياسەت بدەين. چونكه:

بى ئاگايان و گومرايانى ئەم پۆزگارە، كه له پىناوى بەدەستەپىنانى شمه‌كى قەلبى دىيادا ئايىنە كەيان دەفرۆشن و، ئەلماسى بەنرخ و بەهادار به پارچه شووشەى شكاو دە گۆرپنەو، هەول دەدەن ئەو خزمەتە ئيمانى به‌و تۆمەتبار بكنه كه ئامرازىكه به دەست چەند تەوژمىكى به‌هيزى دەرەو‌ه‌ى و لاتەو‌ه. تاكو له شان و شكۆى به‌رزى ئەو خزمەتە دابگرن.

جا ئيوه‌ى ئەهلى سىياسەت و حكومەت هەرگيز له‌سەر بناغەى دوودلى و گومان خۆتان به ئيمه‌وه سەرقال مه‌كەن، بەلكو دەپى كۆسپه‌ كانمان له رېدا نەهیلن و رېنگامان له بەردەمدا بۇ ئاسان بكنه. چونكه خزمەتگوزارى به‌كه‌ى ئيمه‌ ئاسايش و رېز و مېهرەبانی دادەمەزىنېت و، بۇ رزگارى و پشتگىرى رېسا و ئاسايش و دەرپاز كردنى ژيانى كۆمەلايه‌تى له بەربادى و تۆقاندن و تىرۆر، تىدە كۆشیت. كه‌واته ئەم خزمەتەى ئيمه‌ پايه‌ كانى كارمەندى به‌ راستەقینه‌كه‌ى ئيوه‌ جىگىر و به‌هيز دە‌كات و پشتى دە‌گریت^(۱).

□ سەردەمى كه‌سى مەعنه‌وى

(ئەم سەردەمە سەبارەت به‌ شوینكه‌وتووانى رېنگای راستى، سەردەمى كۆمەله‌ و، هەرگيز هى كه‌سىتېى تاك و دەرخستنى خۆويستى و له‌خۆبايى بوون نى به. چونكه‌ تەنها ئەو كه‌سىتېى به‌ مەعنه‌وى به‌ى كۆمەله‌ كه‌ به‌سەر هەموو شتىكدا زال دەبیت و، بەرامبەر گەردەلوول و زریانە كان رادەوه‌ستیت.

كه‌واته بۇ ئەو‌ه‌ى حەوزىكى مەزن دروست بكریت، دەبیت "تاك" كه‌سىتېى و خۆويستى و له‌خۆبايى بوونى خۆى، كه‌ وه‌ك شه‌خته سەهۆلىكى رەق و تەق و ايه‌، به‌اویتە ناو ئەو حەوزەو‌ه و له‌ویدا بېتوینیتەوه‌. دەنا به‌ دلنبايى ئەو شه‌خته سەهۆله

(۱) پاشبەندە كان، پاشبەندى قهسته‌مۆنى، ل: ۲۲۰-۲۲۱.

ده‌تویته‌وه و به‌فیرۆ ده‌روات و، له‌همان کاتیشدا ده‌رفه‌ت و سوود و هر گرتیشی له‌و
حه‌وزه له‌کیس ده‌چیٔ!

گه‌لنی جینی سه‌رسوورمان و مایه‌ی خه‌فه‌ته که شوینکه‌وتووانی حه‌ق و پراستی به
هۆی جیاوازی نیوانیان له‌وه‌هیزه‌هه‌ره‌مه‌زنه‌له‌کیسی خۆیان ده‌ده‌ن که له
یه‌کگر تندیه. که‌چی گو‌م‌رایان و دوورپووان له‌نیوان خۆیاندا له‌سه‌ر له‌وه‌هیزه‌گرنگه
یه‌کده‌گرن، هه‌ر چه‌نده‌ش ئه‌م کاره‌پنچه‌وانه‌ی مه‌شره‌بی ئه‌وانه. ئیتر له‌م‌رئ‌یه‌وه‌به‌سه‌ر
رێژه‌ی له‌سه‌دا نه‌وه‌دی ته‌هلی حه‌قیقه‌تدا سه‌رده‌که‌ون. له‌کاتی‌کدا که خۆیان له‌سه‌دا
ده‌زیاتر نابن^(۱)!

□ ته‌قوا و کرده‌وه‌ی چاک

(له‌م‌پۆژانه‌دا بیرم له‌بناغه‌کانی "ته‌قوا" و "کرده‌وه‌ی چاک" کرده‌وه، که له
پروانگه‌ی قورئانه‌وه‌دوای "ئیمان" به‌دوو بناغه‌ی یه‌کجار مه‌زن داده‌نرێن.
"ته‌قوا" بریتی یه‌له‌وازه‌ینان له‌حه‌رام و دووره‌په‌ریزی له‌گونا‌ه‌ه‌و تاوان.
"کرده‌وه‌ی چاک" یه‌ش بریتی یه‌له‌جیبه‌جی کردنی ئه‌و شتانه‌ی له‌لایه‌نی خ‌وای
گه‌وره‌وه‌فه‌رمان دراوه‌به‌جی به‌ینرێن، به‌مه‌به‌ستی ده‌سته‌که‌وتنی خ‌یر و پاداشتی باش.
جاله‌م سه‌رده‌مه‌دا که به‌بۆنه‌ی وروژاندنی حه‌ز و خواسته‌کانی ده‌روونی
به‌دخ‌واز و په‌ت پچه‌راندنی ئاره‌زووه‌کانه‌وه، کاولکاری "په‌وشتی و گیانی" په‌ریان
سه‌ندووه، "ته‌قوا" ده‌بیٔ به‌بناغه‌یه‌کی گه‌لنی مه‌زن، ته‌نانه‌ت به‌به‌ردی هه‌موو
بناغه‌یه‌ک و، له‌هه‌موو شتی‌ک‌باش‌تر و مه‌زن‌تر داده‌نرێت. چونکه "ته‌قوا" - له‌خۆیدا -
دوورخسته‌وه‌ی خراپکاری یه‌و واژه‌ینانه‌له‌تاوانه‌گه‌وره‌کان. ئه‌و ده‌ست‌و‌وره‌ش که
ده‌لیٔ: "دوورخسته‌وه‌ی خراپکاری له‌نزی‌ک‌خسته‌وه‌ی شتی سوودمه‌ند باش‌تره"
ده‌ست‌و‌وریکه‌له‌هه‌موو کاتی‌کدا په‌فتاری پین ده‌کرێت.

ئج‌ا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌م‌کاته‌دا ئه‌و ته‌وژمه‌و پیرانکارانه‌له‌په‌ره‌سه‌ندن‌دان که "گیان" و
"په‌وشتی مرۆف" تیک‌ده‌شکینن، ئه‌وا "ته‌قوا" بووه‌به‌بناغه‌یه‌کی گه‌لنی مه‌زن و
به‌ره‌ستیکی یه‌کجار گه‌وره‌بۆ به‌ره‌له‌ستی کردن له‌م‌کاولکاری یه‌سامناکه.

(۱) پاشبه‌نده‌کان، پاشبه‌ندی قه‌سته‌مۆنی، ل: ۲۲۶-۲۲۷.

جا ئه‌و كه‌سه‌ی كه‌ فه‌رزه‌ كانی به‌جی ده‌هینیت و ناروات به‌ لای تاوانی گه‌وره‌دا، به‌ ئیزنی خوا، پزگاری ده‌بیت. چونكه‌ به‌جیهینانی كرده‌وه‌یه‌ کی خاوین و بینگه‌رد، له‌ ناوه‌ندی ئه‌م هه‌موو تاوانه‌ گه‌ورانه‌ی ده‌ورو به‌ردا، یه‌ كجار ده‌گمه‌نه‌.

"كرده‌وه‌ی چاك" با كه‌میش بیټ، له‌ نیوان ئه‌م مه‌رجه‌ گران و بارودوخه‌ سه‌خته‌دا به‌ زۆر داده‌نریت.

ئنجاهه‌ر له‌ ناو "ته‌قوا" دا "كرده‌وه‌ی چاك" یش هه‌یه‌! چونكه‌ ازهینان له‌ حه‌رام و اجبه‌، پاداشتی به‌جیهینانی و اجبیش گه‌لنی له‌ هی سونه‌ته‌ كان زیاتره‌.

جا دووره‌په‌ریزی له‌ ته‌نها یه‌ك دانه‌ گوناھ، له‌ گه‌ل به‌جیهینانی كرده‌وه‌یه‌ کی كه‌م، ئا له‌م چه‌شنه‌ كاتانه‌دا كه‌ تاوان و گوناھ له‌ هه‌موو لایه‌ كه‌وه‌ هیرش بۆ مرۆف ده‌هینن، وه‌ك ازهینان وایه‌ له‌ سه‌دان گوناھ (كه‌ له‌و ته‌نها گوناھه‌وه‌ په‌یدا ده‌بوون گه‌ر بکرایه‌) و، وه‌ك جیه‌جی كرده‌نی سه‌دان و اجب وایه‌.

ئه‌م خاله‌ شایانی بایه‌خ پیدانه‌ و به‌ "نیسه‌تی خاوین و، ته‌قوا و، مه‌به‌ستی هه‌له‌هانن له‌ گوناھباری" نه‌بیټ، به‌ده‌ست نایه‌ت..

مرۆف له‌م رووه‌وه‌ ده‌توانیټ پاداشتی چه‌ندین كرده‌وه‌ی چاکی ده‌ست بکه‌ویټ كه‌ تیاياندا ماندوو نه‌بووه‌.

گرنگترین ئه‌ر كنی له‌م كاته‌دا ده‌كه‌ویټه‌ ئه‌ستۆی قوتایانی نوور و خزمه‌تگوزارانی قورتانه‌وه‌، ئه‌وه‌یه‌ كه‌:

"ته‌قوا" بکه‌ن به‌ بناغه‌ی هه‌موو كرده‌ره‌ كانیان و، له‌ به‌رده‌م ته‌وژم و لیثاوی كاو‌لكاری سامناك و هیرشبه‌ر و، له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌و گوناھ و تاوانانه‌ی ئابلقه‌یان داو، به‌پینی "ته‌قوا" هه‌نگاو بنین، چونكه‌ مرۆف له‌ هه‌موو خوله‌ كینکی ئه‌م چه‌شنه‌ زیانه‌ كۆمه‌لایه‌تی‌یانه‌ی ئیستادا روو به‌رووی سه‌دان گوناھ ده‌بیته‌وه‌.

خۆ بی هیچ گومانیک ته‌نها ته‌قوایه‌ له‌ رپی مرۆفدا كه‌ هینده‌ پاداشتی بۆ ده‌سته‌به‌ر بکات وه‌ك ئه‌وه‌ی سه‌دان كرده‌وه‌ی چاکی به‌جی هیناییټ، چونكه‌ به‌ بۆنه‌ی "ته‌قوا" وه‌ له‌و سه‌دان حه‌رام و گوناھانه‌ دووره‌په‌ریزی ده‌كات.

شتیکي ئاشکرایه که بیست کس ناتوانن له بیست رۆژدا کۆشکێک بنیات بنین، که چی یه‌ک کس ده‌توانیت له یه‌ک رۆژدا بیرووخینیت!

له‌به‌ر ئه‌وه، ده‌بیت له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی که سه‌رگه‌رمی کاولکاری یه "په‌وشتی و گیانی" یه‌کانه، بیست کس هه‌بن ئه‌و لایه‌نانه بنیات بنین و ئاوه‌دانیان بکه‌نه‌وه. .. که چی ئیمه‌ پێچه‌وانه‌ی ئه‌مه‌ ده‌بینین؟ ئه‌وه‌تا هه‌زاران کاولکار ته‌نها یه‌ک بنیاتنه‌ر و ئاوه‌دانکه‌ریان له‌ به‌رامبه‌ر هه‌یه، ئه‌ویش "په‌يامه‌کانی نور" ه.

که‌واته به‌رگری کردنی خزمه‌تگوزارانی قورئان، به‌ ته‌نها خوێیان، له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌و کاولکاری یه‌ سامناکانه‌وه، له‌ راستیدا، کارینکی نا‌ئاساییه.

خۆ ئه‌گه‌ر ئه‌و دوو هیزه به‌رامبه‌ر له‌ یه‌ک ئاستدا بوونایه، ئه‌وا شتی له‌عاده‌ت به‌ده‌ری زیاتر و فتوحاتی گه‌لنی مه‌نزرت له‌ بنیاتان و ئاوه‌دانکه‌رنه‌وه‌ی "گیانی و په‌وشتی" دا ده‌بینی.

با ته‌نها یه‌ک ئه‌وه‌ له‌ سه‌ر ئه‌مه‌ به‌یینه‌وه:

گه‌وره‌ترین به‌ردی بناغه‌ی ژبانی کۆمه‌لایه‌تی ئه‌وه‌یه که "بچووک رینزی گه‌وره بگریت و، گه‌وره‌ش به‌زه‌یی به‌ بچووکدا بیته‌وه". که چی ده‌بینین ئه‌م بناغه‌یه له‌ زۆر لاوه درز و که‌لینی تین که‌وتوه.

ته‌نانه‌ت ئیستا له‌ ئه‌نجامی تیکچوونی ئه‌م بناغه‌یه، چه‌نده‌ها هه‌والی یه‌ کجار دلته‌زین و رووداوی ته‌واو ناهه‌موار به‌رامبه‌ر باوکان و دایکان، ده‌بیستین!

به‌لام به‌ فه‌زلی خوای گه‌وره، په‌يامه‌ قورئانی یه‌کان پرۆنه هه‌ر جیگایه‌ک، به‌ره‌نگاری کاولکاری ده‌بنه‌وه و نایه‌لن ئه‌م بناغه‌ کۆمه‌لایه‌تی یه‌ بیرووخینت، به‌ئکو هه‌ولنی چاک کردنه‌وه‌شی ده‌ده‌ن.

هه‌روه‌ک به‌ رووخانی به‌ر به‌سته‌که‌ی "زولقهر نه‌ین" یه‌ ئه‌جوج و مه‌ئجوج ده‌ست ده‌ده‌نه خراپکاری له‌ رووی زه‌ویدا، به‌ هه‌مان جۆر له‌ ئه‌نجامی جنی له‌ق بوونی به‌ر به‌ستی مه‌زنی قورئانیشدا که شه‌ریعه‌تی خاوین و بینگه‌ردی حه‌زه‌تی محمه‌ده ﷺ خراپکاری گه‌لنی زیاتر له‌وه‌ی یه‌ئجوج و مه‌ئجوج له‌ وشکایی و ده‌ریاکانی سه‌ر رووی زه‌ویدا بلاو بووته‌وه، که به‌ تاریکایی تۆقاندن و ئاژاوه‌ چواره‌وری جیهانی داگرتوه‌وه،

چه‌نده‌ها سته‌م و ئیل‌حادی له‌پرا‌ده‌به‌ده‌ریش سه‌رانسه‌ری ژیان و په‌وشتی مرؤ‌فیان دا‌پۆ‌شیوه.

که‌واته‌ جیهادی معنه‌وی قوتاییانی نوور که‌ به‌ره‌نگاری لافاوی ئەم ته‌وژمه‌ پامالهر و سه‌خته‌ی پی ده‌که‌ن، به‌ ئیزنی خوا، به‌ جیهادیکی ئەوتۆ بۆیان ده‌نووسیت که‌ پاداشتی گه‌وره‌ و زۆریان ده‌ست بڭات، چونکه‌ ترووسکاییه‌که‌ له‌ جیهادی هاوه‌له‌ به‌پزیه‌ کان، که‌ له‌سه‌ر کرده‌وی که‌م پاداشتی زۆریان ده‌درینه‌وه، تیکه‌تی جیهادی ئەمان بووه.

ده‌سا برا‌نازیه‌ کان!

گه‌وره‌ترین هیزی ئیمه‌، له‌م کاته‌ پر له‌ ته‌نگانه‌ و له‌ به‌رده‌م ئەم پروداوه‌ مه‌زنانه‌دا، دوا‌ی هیزی "ئیحلاس"، بریتی‌یه‌ له‌ هیزی "به‌شداری کردن له‌و کرداران‌ده‌ا که‌ به‌ نیازی پاداشتی دوا‌پۆ‌ژ ئەنجام ده‌درین!"

چونکه‌ به‌م به‌شداری‌یه‌ هه‌موو یه‌ کینکی ئیوه‌ چه‌ندین کرده‌وی چاک له‌ ده‌فته‌ری چاکه‌ کاری‌یه‌ کانی براییاندا ده‌نووسیت، هه‌روه‌که‌ به‌ زمانیشی هیز و یارمه‌تی و پشتگیری بۆ قه‌لا و سه‌نگه‌ر و سپیره‌ کانی "ته‌قوا" ده‌نیریت، به‌ تایبه‌ت ئەم برا‌هه‌ژاره‌ی خۆتان که‌ له‌ هه‌موو لایه‌ که‌وه‌ هیزشی سه‌خت و نا‌ئامانی له‌سه‌ره‌، چونکه‌ له‌م سنی مانگه‌ پیروژ و پۆ‌ژه به‌به‌ره‌ که‌تانه‌دا زۆر پیوستی به‌ یارمه‌تی ئیوه‌یه.

ئهمه‌ش له‌ ئیوه‌ به‌ دوور نازانم. چونکه‌ شایانی ئەم هه‌ولنه‌ و، پالنه‌وانی وه‌فادارن و، به‌زه‌بیتان به‌ حالی ئەم برا‌یه‌تاندا دیته‌وه.

وا من به‌ هه‌موو جه‌سته‌ و زمانم و له‌ قوولایی و ناخی دل‌مه‌وه‌ دوا‌ی ئەم یارمه‌تیدانه‌ معنه‌وی‌یه‌تان لێ ده‌که‌م و، له‌ لایه‌نی خۆیشمه‌وه‌ له‌ دوعا و چاکه‌ کاری‌یه‌ معنه‌وی‌یه‌ کائدا قوتاییان هاوبه‌ش ده‌که‌م، ته‌نانه‌ت هه‌ندی جار له‌ ماوه‌ی یه‌که‌ پۆ‌ژدا سه‌د جار زیاتر به‌ ناوی "قوتاییانی نوور" ناوتان ده‌هینم و دوعاتان بۆ ده‌که‌م، به‌ مه‌رجی ده‌سته‌ردار نه‌بوون له‌ "ئیمان" و "وه‌فا" که‌ ده‌ستووری به‌شداری‌یه‌ له‌ کرده‌وه‌ کانی سه‌ر به‌ دوا‌پۆ‌ژدا^(۱).

(۱) پاشبه‌نده‌ کان، پاشبه‌ندی قه‌سته‌مۆنی، ل: ۲۳۴-۲۳۸.

□ بۆچی تهنها به په‌یامه‌کانی نووره‌وه سه‌رقال ده‌بین؟

(ده‌لین: "سه‌عید" هیچ کتیبکی تر لای خۆی گل ناداته‌وه! واته‌وه کتیبانه‌ی به‌دل نی‌یه‌وه، تهنانه‌ت‌ه‌زیش له‌کتیبه‌کانی ئیمامی غه‌زالی^(۱) ناکات و کتیبه‌کانی‌ه‌وه لای خۆی دانانیت!

بهم‌قسه‌سه‌یر و سه‌رسوور‌هینه‌ر و نابه‌جی‌یانه، زه‌ینی خه‌لکی لیل ده‌که‌ن. ده‌بی بیشزانین که‌ه‌ر تهنها زه‌ندیق و مولحیده‌کانن بره‌وه‌بهم‌چه‌شنه‌پروپاگه‌ندانه‌ده‌ده‌ن، به‌لام‌ه‌ه‌ندی زانی‌ساویلکه‌وه‌ه‌ه‌لی ته‌سه‌ووف ده‌که‌ن به‌دارده‌ست و هۆی بلاو‌کردنه‌ویان.

ئیمه‌ش له‌به‌رامبه‌ر ئه‌مه‌وه ده‌لین:

حاشا.. سه‌د جار حاشا.. ئه‌رکی سه‌رشانی په‌یامه‌کانی نوور و قوتایانی بریتی‌یه‌له‌پاریزگاری کردنی رپیازی ماموستا‌که‌یان که‌"حوجه‌تولئیسلام ئیمامی غه‌زالی"‌یه‌وه، به‌رگری لیکردن و ده‌ریاز کردنی‌ته‌له‌هیرشی گومر‌ایان، تا‌ئه‌وه‌ئهن‌دازه‌یه‌ی که‌له‌توانایاندا‌یه. ئنجا ئیمامی غه‌زالی تا‌قانه‌ماموستامه‌که‌به‌ئیمامی‌عه‌لی‌یه‌وه - خوالییی پازی بیت - په‌یوه‌ستم‌ده‌کات.

ئه‌وه‌نده‌ه‌یه‌که‌هیرشی زه‌ندیق‌ه‌کانی سه‌رده‌می ئه‌وان هینه‌سامناک‌نه‌بوو که‌له‌رزه‌به‌پایه‌کانی ئیسلام بخت، بۆیه‌ئه‌وه‌چه‌کانه‌ی که‌زانا لیکۆله‌ره‌مه‌زنه‌کان و موخته‌هیده‌گه‌وره‌کان به‌پیی‌چه‌رخه‌کانیان له‌مونا‌زه‌ره‌وه‌وتویژه‌زانستی و ئایینی‌یه‌کانیاندا به‌کاریان ده‌هینا، هه‌روه‌ک به‌خیرایی له‌م سه‌رده‌مه‌دا به‌ده‌ست ناهینین، له‌هه‌مان کاتیشدا دوژمنانی سه‌رسه‌ختی ئه‌م رۆژگاره‌به‌ته‌واوی سه‌رکوت ناکه‌ن..

(۱) ناوی ئه‌بوو حامید عه‌مه‌دی کوری عه‌مه‌دی کوری عه‌مه‌دی غه‌زالی‌یه‌(۴۵۰ - ۵۰۰ه‌ک). په‌کیکه‌له‌مه‌ردانی به‌ناوبانگی ئیسلام و گه‌وره‌زانایانی فیه‌قی شافعی و زانستی که‌لام. به‌فیه‌سه‌روف و زاهید و چاکسازینکی ئایینی و کۆمه‌لایه‌تی و خاوه‌ن‌په‌یامینکی رۆحی داده‌نریت که‌جیده‌ستی له‌ژیانی ئیسلامیدا هه‌ر له‌سه‌رده‌مه‌که‌ی خۆیه‌وه‌هتا ئیستا‌غایانه. له‌شاری "نوس"‌ی سه‌ر به‌خۆراسان له‌دایک بووه. پاش ته‌واو کردنی خویندن له‌قوتابخانه‌ی نیزامی‌یه‌ی به‌غدا (که‌گه‌وره‌ترین زانکۆی ئه‌وه‌سه‌رده‌مه‌بووه) واته‌ی وتوووه‌ته‌وه. له‌کتیبی (المنقذ من الضلال) داگه‌شتی فیکری و رۆحیی خۆی تۆمار کردوه. گه‌لسی به‌ره‌می دوا‌ی خۆی به‌جی هیشته‌وه، وه‌ک: "إحياء علوم الدين"، "نه‌افت الفلاسفة"، "معيار العلم"، "الأربعين في أصول الدين". بۆزباده‌شاره‌زابوون له‌ژيان و رۆلی گرنگی ئه‌م که‌سایه‌تی‌یه‌ناوازه‌یه، به‌رگی په‌که‌می کتیبی (رجال الفكر والدعوة في الإسلام)‌ی خوالیخۆشبوو (سه‌ید ئه‌بو‌لحه‌سه‌نی نه‌ده‌وی) و، (ه‌کذا ظه‌ر جیل صلاح‌الدین) (د. ماجد‌الگیلانی) (به‌تایه‌تی: الفصل العاشر) بخۆینه‌روه‌وه. (وه‌رگێڕ)

به‌لام په‌يامه‌کانی نوور، به‌ئيلهام وه‌ر گرتنيان له "قورئانی پيرۆز" هوه، چه‌ند چه‌کينکی نوئيان دۆزيوه‌توه که ده‌توانرئت به‌خيرایي به‌ده‌ست به‌ئيرين و، له هه‌مان کاتيشدا هينده به‌هيز و کاره‌گه‌رن که دوژمن ته‌فروتوونا ده‌کهن. بۆيه سه‌ر له کارگه‌ی چه‌که‌کانی ئه‌و مه‌رده هه‌لکه‌وتوو به‌رز و پيرۆزانه نادرئت. چونکه قورئانی پيرۆز که سه‌رچاوه و کانێ و مه‌رجه‌ع و مامۆستای ئه‌و زانا به‌رزانه‌يه، بووه به‌ مامۆستایه‌کی ته‌واوه‌تیش بۆ په‌يامه‌کانی نوور.

جگه له‌مانه‌ش.. ئيمه هينده کاتمان به‌ ده‌سته‌وه‌نی‌يه و خۆيشمان لاوازين و، بواری ئه‌وه‌مان بۆ نا‌ره‌خسئت که سوود له‌و به‌ره‌مه نوورانی‌يانه وه‌ربگرين. ئنجا سه‌دان هينده‌ی که‌سانی وه‌ك قوتايانی په‌يامه‌کانی نوور خه‌لكانی تر هه‌ن که به‌و کتیبانه‌وه سه‌رقالن و، ئيمه ئه‌و ئه‌ر که‌مان بۆ ئه‌وان به‌جی هئيشتوه.

ده‌نا ئيمه هه‌ر گيزاو هه‌ر گيز به‌و شينوازه نا‌روانينه ئه‌و کتیبانه. به‌لكو به‌ ئه‌ندازه‌ی خۆشويستنی گيانی خۆمان، به‌ره‌مه خاوين و پيرۆزه‌کانی مامۆستا پايه‌داره کاتمان خۆش ده‌وئت.

به‌لام هه‌ريه‌ك له ئيمه يه‌ك ميشك و يه‌ك ده‌ست و يه‌ك زمانمان هه‌يه و، هه‌زاران ده‌ستدرئزی كه‌ريشمان له به‌رامبه‌ره‌وه‌يه و، کاتئکی يه‌كجار كه‌م و ته‌سكيشمان له به‌رده‌ستدايه. خۆ ماده‌م دواه‌مين چه‌کی ئۆتۆماتيکيمان له به‌رده‌م خۆماندا دۆزيوه‌توه - که به‌لگه‌کانی په‌يامه‌کانی نووره - ئه‌وا ناچار بووين که ئه‌و چه‌که سه‌روزيادمان بئت و ده‌ستی لئێ گير بکه‌ين^(۱).

□ بناغه‌کانی مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل ره‌خنه‌گراندا

(له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌وليا پياوچا که‌کان ناتوانن ئاگاداری غه‌يب ببن، گه‌ر خوا به‌ ئيلهام ئاگاداریان نه‌کات، چونکه جگه له‌ خواي گه‌وره که‌س ئاگادار و شاره‌زای غه‌يب نی‌يه.. له‌به‌ر ئه‌وه، مه‌زنترين وه‌لی و پياوچا ک ناتوانئت حه‌قیقه‌تی حالی وه‌لی‌يه‌کی تر بزائئت، له‌وانه‌شه له‌به‌ر ئه‌م نه‌زانينه‌ی دوژمنایه‌تی بکات..)

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی قهسته‌مۆنی، ل: ۲۶۹-۲۷۱.

ئەوێ لە نیوان هەندێ هاو‌ه‌لانی عەشەرە‌ی موبە‌شەرە‌دا - خۆ‌ایان لێ رازی بێت -
 پووێ دا، پوو‌نترین بە‌تگە‌یە لە‌سەر ئەم دەرە‌نجامە‌ی کە ئە‌گەر وە‌لێ‌یە‌ک رە‌خنە‌ی لە
 وە‌لێ‌یە‌کی تر گرت، ئەم کارە‌ هیچیان لە‌ پلە‌و‌پایە‌ی ویلا‌یە‌ت دانا‌گرێتە‌ خوارە‌و‌ه. مە‌گەر
 کارێک پوو‌بدات بە‌ تە‌واوی پێ‌چە‌وانە‌ی پو‌اڵە‌تی شە‌ر ع بێت.
 جا مادە‌م وایە، ئە‌وا:

۱ - لە‌بەر رە‌فتار کردن بە‌ ئایە‌تی پیرۆزی:

﴿وَالْكَافِرِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ﴾ (آل عمران: ۱۳۴).

۲- بۆ مە‌بە‌ستی پارێزگاری کردنی ئێ‌مانی ئێ‌مانداران نە‌بادا کە‌لێنی تی بکە‌وێت،
 ئە‌مە‌ش بە‌و‌ه‌ی کە ئە‌و گومانە‌ باشە‌ی بە‌ شیخ و گە‌ورە‌کانیان هە‌یانه، هەر بێ‌ئێت.
 ۳- بە‌پێی ئە‌و‌ه‌ی کە پێ‌ویستە‌ قوتابیانێ بی‌گە‌رد و ئە‌رکانی نوور لە "توندوتیژی
 زیانە‌خشی توورە‌بوون" پارێزین - بە‌ لە‌سەر حە‌قیقە‌ت بن - بە‌رامبەر بە‌و رە‌خنە
 ناپەرە‌وایانە‌ی کە ئاراستە‌یان دە‌کرین.

۴- بۆ مە‌بە‌ستی دوورە‌پە‌ریزی لە‌و‌ه‌ی کە ئە‌ه‌لی ئێ‌لحاد لە‌وانە‌یە سوود و دەر‌فە‌ت لە
 ناکۆکیی نیوان دوو دە‌ستە‌ی ئە‌ه‌لی ئێ‌مان وەر‌ب‌گرن، کە دە‌گونجی هەر بە‌ چە‌کی دە‌ستی
 یە‌کیکیان ئە‌وی تر زامدار بکە‌ن و رە‌خنە‌ لە‌ یە‌کتر بگرن و، هەر کە‌سە‌یان بە‌ بە‌تگە‌کانی
 خۆی بریقە‌ی ئە‌وی تر بشاریتە‌و‌ه و، ئە‌مە‌ش بێت بە‌ مایە‌ی تیا‌چوونی هەر دوو کیان لە
 ئە‌نجامدا!!

بە‌پێی ئە‌م بناغانە‌ی پێ‌شو، دە‌بێت قوتابیانێ نوور:

بە‌ توندوتیژی پوو‌بەر‌پوو‌ی رە‌خنە‌ گران نە‌بنە‌و‌ه و، رە‌فتاری "و‌ه‌ک یە‌ک"یان لە‌ گە‌لدا
 نە‌نوین. بە‌ل‌کو دە‌بێت تە‌نها بە‌رگری لە‌ خۆیان بکە‌ن، لە‌ گە‌ل دەر‌خستنی گیانی
 ناشتە‌وایی و وە‌لامدانە‌و‌ه‌ی ئە‌و خالانە‌ی کە مایە‌ی رە‌خنە‌ بوون.

چونکە‌ لە‌م چەر‌خە‌ی خۆ‌ماندا "خۆ‌ویستی مەر‌وف" بە‌ چە‌شنێک بە‌ر‌جە‌ستە‌ بوو و
 ملی دەر‌کێ‌شاو‌ه کە هیچ مەر‌وفێک ئامادە‌نی‌یە‌ خۆ‌ویستی خۆی - کە وە‌ک شە‌خ‌تە
 سە‌هۆلێک وایە و بە‌ ئە‌ندازە‌ی خۆیە‌تی - بتوینتە‌و‌ه و نایە‌و‌یت بی‌گۆریت، بە‌ل‌کو هە‌میشە
 بە‌هانه‌ و پاساو بۆ خۆی دە‌هینتە‌و‌ه. لە‌مە‌شە‌و‌ه ناکۆکی لە‌ نیواندا دروست دە‌بێت و،

ناحه‌قپه‌وان و گو‌مپ‌ایانیش، له‌سه‌ر حسابی‌ حه‌قپه‌وان و ئیمانداران، بۆ‌خۆیان‌که‌لک و سوود‌وه‌رده‌گرن.

پروودای ئیعتیازه‌که‌ی ئه‌سته‌مبوول ئاماژه‌ بۆ‌ ئه‌وه‌ ده‌کات که:

هه‌ندی له‌و زانایانه‌ی له‌ مه‌شره‌به‌کانی خۆیان‌را‌زین و، خۆپه‌رستانی ناو سووفی‌یه‌کان و، هه‌ندی له‌ مورشیدان و ئه‌هلی حه‌ق له‌وانه‌ی که هیشتا نه‌فسی ئه‌مه‌اره‌ی خۆیان نه‌کوشتوو و، له‌ داوی حه‌ز له‌ پله‌وپایه‌رزگاریان نه‌بوو، بۆ‌مه‌به‌ستی پارێزگاری کردن و بره‌ودان به‌ مه‌شره‌ب و رێبازه‌کانیان و، به‌ده‌سته‌هینانی پرووتیکردنی شوینکه‌وتووایان، له‌وانه‌یه‌ په‌خنه‌ له‌ "په‌یامه‌کانی نوور" بگرن، ته‌نانه‌ت گریمانیکی زۆر به‌هیزیش هه‌یه‌ که به‌ توندی پرووبه‌رووی په‌یامه‌کان بینه‌وه‌.

جاله‌ کاتی پروودانی ئه‌م چه‌شنه‌ گریمانا‌ده‌دا، ده‌بی زۆر له‌سه‌رخۆ و ئارام و خۆپرا‌گر بن و، به‌سه‌ر ده‌روونتاندا زال بن و، دان به‌ خۆتاندا بگرن و، خۆتان دووچارای دوژمنایه‌تی نه‌که‌ن و، له‌ شان و شکۆی سه‌رۆکه‌کانی ده‌سته و تاقمانی په‌خنه‌گران نه‌شکینن.

خۆ ئه‌گه‌ر به‌ فه‌رزی مه‌حاله‌ لایه‌ن قوتبی ئه‌عه‌زم و له‌ مه‌که‌کی پیرۆزیشه‌وه‌ په‌خنه‌یه‌که‌ له‌ په‌یامه‌کانی نوور بگیریت، ئه‌وا قوتاییانی په‌یامه‌کانی نوور خۆیان پاده‌گرن و له‌زه‌یان پێ ناکه‌وێت. به‌لکه‌ په‌خنه‌که‌ی ئه‌و قوتبه‌ ئه‌عه‌زمه‌ وه‌ك ئاو‌پ لێدانه‌وه‌یه‌کی رێز و سلاو لیکردن وه‌رده‌گرن و، هه‌ول ده‌ده‌ن پرووتیکردنی ئه‌و به‌ده‌ست به‌هین و، ده‌سته‌کانی ماچ بکه‌ن و، مایه‌ی په‌خنه‌که‌ش بۆ ئه‌و مامۆستا مه‌زنه‌یان پروون بکه‌نه‌وه‌^(۱).

□ رۆژی زانسته‌خواز

(دوای نزیکه‌ی هه‌زار تاقیکردنه‌وه‌ قه‌ناعه‌تی ته‌واوم بۆ دروست بوو که:

هه‌ر رۆژیک کار بۆ خزمه‌تی په‌یامه‌کانی نوور ئه‌نجام بده‌م، به‌ ئه‌ندازه‌ی پله‌ی ئه‌و خزمه‌ته‌، دل کراوه‌یی و خۆشحالی و پست و به‌ره‌که‌ت، له‌ دل و جه‌سته و می‌شک و گوزه‌راندا، ده‌بینم.

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی قه‌سته‌مۆنی، ل: ۲۷۹-۲۸۱.

تا ئیستا تیبینی هه‌مان حاله‌تم له برا زۆره‌کانی ئیره و نه‌ویشدا کردوه و، زۆریک له‌وان دان به‌مه‌دا ده‌نۆن و ده‌لۆن:

"ئیمه‌ش له‌خۆماندا ئه‌م هه‌سته شک ده‌به‌ین".

ته‌نانه‌ت من له‌و باوه‌ره‌دام که - وه‌ک سالی پار بۆم نووسین - نه‌هینی ژيانی که‌فاف و مایه‌ی بۆیوم له‌و به‌ره‌که‌ته‌وه‌یه.

رپوایه‌تیک له‌ ئیمامی شافیعی‌یه‌وه - خوای لێ رازی بیت - ده‌گێرنه‌وه که‌ فهرموویه‌تی: "من زامنی رۆزی قوتایی راست و دل‌سۆزی زانستم، چونکه‌ فراوانی و بیت و به‌ره‌که‌ت له‌ رۆزی‌یه‌که‌یاندا هه‌یه".

ماده‌م راستی ئه‌مه‌یه و، قوتاییانی په‌یامه‌کانی نووریش له‌م رۆژ‌گاره‌دا شایسته‌یی ته‌واوه‌تی‌یان بۆ ناوی "قوتایی زانست" پێوه‌ده‌ر که‌وتوه، ئه‌وا ناییت له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌م قاتی و برستی‌یه‌ بلاوه‌دا واز له‌ خزمه‌تی په‌یامه‌کانی نوور به‌هێنریت^(۱).

□ حیکمه‌تی خوێندنه‌وه‌ی په‌یامه‌کان

(دوو سنی رۆژ پێش ئیستا گویم له‌ وته‌ی بیست و دووه‌م گرت له‌ ده‌می راستکردنه‌وه‌ی هه‌له‌کانیدا. بێنیم که‌ زیکرینکی هه‌مه‌کی و، بیرینکی فراوان و، ته‌هللیکی زۆر و، وانه‌یه‌کی ئیمانیی به‌هێز و، دل‌ئاماده‌یه‌کی بێ‌غفلت و، دانستیکی به‌رز و، په‌رستشینی فیکریی بلند و، نووره‌کانی هاوچه‌شنی ئه‌مانه‌ی تێدا‌یه. هه‌روه‌ک له‌ حیکمه‌تی ئه‌وه‌ش تینگه‌یشتم که‌ بۆچی به‌شیک قوتاییان به‌ نیازی په‌رستش په‌یامه‌کان ده‌نووسنه‌وه، یان ده‌یانخویننه‌وه، یان گوئی‌یان لێ راده‌گرن.

ئیر منیش پشتی ئه‌و کاره‌یانم گرت و، دو‌عای بیت و به‌ره‌که‌ت و سه‌رکه‌وتنم له‌و ئه‌رکه‌یاندا بۆ کردن^(۲).

□ بو‌ار به‌ ره‌خنه‌مه‌ده‌ن

(برا ئازیز و به‌وه‌فاکام! وریا بن.. وریا بن! له‌ ئیوان خۆتاندا بو‌ار به‌ ره‌خنه‌مه‌ده‌ن، تاگو گو‌م‌ریان جیا‌وازیی مه‌شره‌ب و ده‌ماری لا‌واز و پێدا‌ویستی‌یه‌کانی ژیان و

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌نده‌ی قه‌ستهمۆنی، ل: ۲۸۳.

(۲) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌نده‌ی قه‌ستهمۆنی، ل: ۳۰۸-۳۰۹.

گوزهرانتان نه‌قۆزنه‌وه. هه‌وڵ بده‌ن به دامه‌زراندنی "شورای شه‌ری" له نیوان خۆتاندا کارێک بکه‌ن که‌ پرا و بۆچوونه‌ کانتان جیاواز نه‌بێت. هه‌میشه‌ ده‌ستوره‌ کانی "په‌یامی ئیخلاص" له‌ پیش چاوی خۆتان دا‌بنین. ده‌نا ئیختیلافی‌کی که‌م له‌م کاته‌دا ده‌توانیت زیانی‌کی زۆر به‌ په‌یامه‌ کانی نوور بگه‌یه‌نیت^(۱).

دانانی په‌یامی "الآية الكبرى" (بینینه‌ کانی گه‌شتیارێک)^(۲)

□ نمونه‌یه‌ک له‌م په‌یامه

(له‌ نیوان هه‌زاران نمونه‌ی له‌و کاره‌ په‌روه‌ر دگاری‌یانه‌دا، ده‌مانه‌وێت لی‌ره‌دا سێ نمونه‌ ب‌خه‌ینه‌ روو^(۳))، له‌وانه‌ی که‌ سێ ئایه‌تی ته‌نیشتی یه‌ کتری سووره‌تی "النحل"

(۱) پاشه‌بنده‌ کان، پاشه‌بنده‌ی قه‌سته‌مۆنی، ل: ۲۹۹.

(۲) که‌ تیشکی هه‌وته‌مه. دائراوه‌ کانی تری له‌ قه‌سته‌مۆنی، له‌مانه‌ن:

۱ - تیشکی سێ هه‌م (په‌یامی مونا‌جات).

۲ - تیشکی چواره‌م (په‌یامی حه‌سی).

۳ - تیشکی پینچه‌م (په‌یامی نیشانه‌ کانی قیامت و سیفه‌ته‌ کانی ده‌جال و سو‌فیانی "رێکخسته‌وه‌ی له‌م په‌یامه‌"، چونکه‌ پینچه‌ر بناغه‌ کانی دائرا‌هه‌وون).

۴ - تیشکی شه‌شهم (له‌سه‌ر و اتا‌کانی ته‌حیات و سلوات).

۵ - تیشکی هه‌شتم (که‌رامه‌تی عه‌له‌وی).

۶ - تیشکی نۆه‌م (سه‌لماندنی حه‌ش).

۷، ۸، ۹ - پاک‌نووسکردنی تیشکی یه‌که‌م و دووه‌م، رێکخسته‌نی په‌یامی "الحزب الاکبر النوری". که‌ له‌

پریسکه‌ی بیست و نۆه‌مه‌وه‌ وه‌رگیراوه‌.

(۳) لی‌زه‌دا له‌م چه‌ند ب‌رگه‌یه‌ی پ‌رۆفیسۆر دکتۆر مح‌سین عه‌بدو‌لحه‌مید ده‌هینین که‌ له‌ پینچه‌ کبی له‌م په‌یامه‌دا نو‌سیویه‌:

"نوورسی" به‌ هه‌منی و ژیرانه‌ دپته‌ پینش و، ده‌ستی مرۆفی عه‌ودالی راستی ده‌گریت و، گه‌شتی‌کی گه‌ردوونی قه‌شه‌نگی فراوان و مه‌زنی له‌ گه‌ل خۆیدا پین ده‌کات، تاکو ده‌رگا داخراوه‌ کانی "ژی‌ری" و "دل"ی له‌وی پین بکاته‌وه‌، راسته‌وخۆ رووبه‌رووی "تابلۆی بوونه‌وه‌ر" و جوانی یه‌ سه‌رنج را‌کیش و ده‌مه‌نه‌ ناوازه‌ کانی را‌ی‌ب‌گریت!

له‌م گه‌شه‌ی له‌ باسکردنی کاره‌ سه‌رنج ی‌زۆینه‌ کانی ئاسۆ به‌رزه‌ کانه‌وه‌ ده‌ست پینده‌ کات و، به‌رده‌وام ده‌بیت تا ده‌گاته‌ لایه‌نه‌ سه‌ر سوور هه‌ینه‌ره‌ کانی بوونه‌وه‌رانی ناو جیهانه‌ نزمه‌کان و، له‌ یه‌ک به‌ یه‌کیاندا پ‌ۆده‌چیت.

ئینجا له‌باره‌ی هاوسه‌نگی و رینگی و تابلۆ هونه‌ری‌یه‌ کانی گه‌ردوونه‌وه‌ به‌ چه‌شنیک ده‌دوینت که‌ سه‌رنجی "زیران" که‌مه‌ند کیش ده‌کات و، به‌ ب‌ه‌جی ناسک و نیان له‌ ژنی هه‌ستیا‌ری "دلان" ده‌دات و، "پین ئا‌گیا‌ن"

ئاماژەیان بۆ کردوون. جا هەر چەند هەموو یەکیگ لەو کارانە چەندەها سەرنجی وردی لەژمارە بە دەریان تێدا یە، بەلام ئێمە تەنھا سیانیان لێ باس دەکەین:

ئایەتی یە کەم:

﴿وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا﴾ (النحل: ۶۸).

بەلێ، هەنگ، چ بە سروشت و چ بە کارەکانی، موعجیزە ی توانستی پەروەردگەر. موعجیزە یە کێ هێندە مەزنە کە سوورەتێکی گەورە ی قورئانی پێرۆزی پێ ناوێراو. چونکە تۆمار کردنی هەموو بەرنامەکانی ئەرکە گرنگە کە ی سەرشانی لە "سەر" یکی بچوو کێ مە کینە یە کێ گچکە ی بەر هە مە هینانی هەنگویندا. پاشان دانان و کولاندنی خۆشترین و بەتامترین خوار دە مەنی لە ناو گەدە بچوو کە کەیدا. ئنجا هەلبژاردنی جیئ شیاو بۆ دانانی ژەهر یکی کوشندە و لە ناو بەری ئەندامی "زیندوو" لە چزوو کەیدا، بئ ئەو ی هێچ کاریگ بە کاتە سەر ئەندامەکانی تری جەستە ی ئەو هەنگە..

هەموو ئەمانە، گەر بەو پەری وردی و، زانیی و، دانایی و، ویست و، هاوسەنگی و، پێکۆپێکی نەبێت، هەر گیز ناگۆنجی ئەنجام بدرێن.

بەهۆش دەهینیت و، بینایی دەروونی "سەرسامان" پووناک دە کاتەو و، دەستی "نەزنان" یش دە گرت و تێکرا بەرەو جیهانیکیان دەبات کە سەرتاپا "پراستی زانستی" یە..

هەموو ئەمانەش لە ناوەندی هۆکاریتی مەحکەم و، ئامانجداریی قوول و، لە چوار جێو ی نەخشە ی گەردوونی هەمە لایەنگردا کە بە تەوای و گومانپری یوونی بەدیپنەری مەزن دە چە سپینت.

ئەگەر دە پرسیت: هۆی سەر کەوتنی "نوورسی" چی بوو لە ژیا نەنەو ی "ناوەرۆکەکانی ئیمان" لە دڵ و دەروونی سەدان هەزار کەسی تاپە ئەند و گشتیی ئەو کانی سەردەمی خۆی و ئەو کانی دوای خۆیدا؟

دەلێن: نەبێتی ئەو سەر کەوتە ی، لە ئیمانە قوول و، سۆز و پەرۆشی یە بئ وینە و، شیوازە پەروەردگاری یە قورئانی یە کەیدا یە، کە لە پێرەو ی کۆنی "زانستی کەلام" لایدا و پراستەو خۆ پووی گوفتاری ئاراستە ی "زیری" فەجری و "دڵ" ی ساغی پێکەو هەلشیلراوی ناو سەرۆشتی مەرۆف کرد و، دەستی لەو شیوازە ی زانیانی پێشینی کەلام دا شۆرد کە تەنھا شایانی چەر خەکانی خۆیان بوون. واتە نوورسی "زانستی تەوحید" ی لە دۆخی "لە کار کەوتووی ئەرکی سەرشانی" رزگار کرد و، گۆرپی بە تەوژم و تەزوویە کێ کۆمە لایەتی ی بەخوڕەم لە باوەر و پەفتاری ئیمانداراندا..

"نوورسی" تە مەنی خۆی لەو هەدا بردە سەر کە دە پویست لە پنی پەیا مەکانی نوورەو مامۆستایەتی "قورئانی پێرۆز" لە ناو هەموو گەردووندا، بۆ خەلکی بە مەلینت. بۆ ئەو ی مەرۆفی موسلمان باوەر و متمانە ی بە خۆی پەیدا بە کاتەو و، چیی تر لە خەشە نەبری. ئنجا ئەرک و رۆلی شارستانییی خۆی لەم جیهانەدا بگرێتەو هەستۆ و، بە هیز و تینی بیرو باوەرە پەروەردگاری یەکانی، سەر جەمی مرفایەتی لە چنگی ئیلحاد و لیکهەلوەشان و لە پنی ترازان، رزگار بەکات.

له‌بهر ئه‌وه، شتانی بێ هه‌ست و بێ پێسا و دوور له‌ ورده‌ کاری و ته‌رازووی وه‌ك "سروشته‌ی"ی كه‌ پروكاس و "پێكه‌وت"ی كتوكوێر، هه‌رگیزاو هه‌رگیز، ناتوان خۆیان له‌م چه‌شنه‌ كاره‌ ناوازانهدا هه‌لبقورتین!

به‌م جوژه‌، له‌م سنعه‌ته‌ خوايیه‌دا سێ موعجیزه‌مان به‌رچاو ده‌كه‌وت و، هه‌مان کاری "په‌روه‌ر دگاری"ش له‌ گشت هه‌نگه‌ له‌ژماره‌به‌ده‌ره‌ كانی سه‌ر پرووی زه‌ویدا به‌ چاوی خۆمان ده‌بینین.

جا ده‌ر كه‌وتنی ئه‌م كاره‌ په‌روه‌ر دگاری‌یه‌ی گشت هه‌نگیكی سه‌ر پرووی زه‌وی، به‌ هه‌مان دانایی و وردی و ته‌رازوو کاری و، له‌ هه‌مان كاتدا و، به‌ هه‌مان شیوه‌.. به‌لگه‌یه‌كی پروونه‌ كه‌ به‌ ئاشكرا "یه‌كتایی" خوای گه‌وره‌ ده‌چه‌سپینیت.

ئایه‌تی دووه‌م:

﴿وَإِنْ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةٌ لِّتُفَكَّرُوا مِمَّا فِي بَطُونِهِ مِنْ بَيْنِ قَرْتٍ وَدَمٍ لَبْنَا خَالِصًا سَائِعًا لِلشَّارِبِينَ﴾ (النحل: ۶۶).

ئه‌م فه‌رمانه‌ خوايیه‌، سه‌رتاپا، ده‌رس و په‌ندی لێ ده‌چۆریت!

به‌لێ، ئه‌و شیره‌ سه‌ی و یێگه‌رد و خاوین و ساف و بژینو و به‌له‌زه‌ته‌ی كه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌رخواردی ئێمه‌ی ده‌دات و، له‌ كارگه‌ كانی شیره‌وه‌ [گوانی دایكان] به‌ تاپه‌ته‌ مانگا و حوشتر و بز و مه‌ردا، به‌ سه‌خاوه‌تمه‌ندی، له‌ ناوه‌ندی "سیخوهر" و "خوین" دا و، بێ تێكه‌لی و لێل بوون، هه‌لده‌قولیت..

هه‌روه‌ها پواندنی ئه‌و میهر و شه‌فه‌قه‌ته‌ی كه‌ له‌ شیر شیرینتر و به‌تامتر و به‌نرختره‌، له‌ سنگی ئه‌و دایكانه‌دا، كه‌ هه‌ندی جار ده‌یانگه‌یه‌نێته‌ پاده‌ی خۆنه‌وستی و فیدا کاری..

هه‌مسو ئه‌مانه‌، بێ هیچ گومانێك، پێوستیان به‌ پله‌یه‌كی ئه‌وتۆی میهره‌بانی و، دانایی و، زانین و، توانست و، ئیختیار ده‌ییت كه‌ هه‌رگیز به‌ "پێكه‌وت" هه‌ره‌مه‌كی و "توخم" هه‌ر گه‌ردان و "هێز" هه‌ر كۆپه‌ره‌كان ناكړیت ئه‌نجام به‌دریت!

له‌بهر ئه‌وه‌، ئه‌م هه‌لسوكه‌وته‌ی كه‌ له‌م سنعه‌ته‌ په‌روه‌ر دگاری‌یه‌دایه‌ و، هه‌مه‌ لایه‌نگری ئه‌م كاره‌ خوايیه‌ و، ده‌ر كه‌وتنی به‌ هه‌مان دانایی و ورده‌ کاری و ئیعبجاز و، به‌ یه‌ك شیوه‌ و له‌ یه‌ك كاتدا، له‌ "دل" و "مه‌مك"ی هه‌زاران جووری دایكانی سه‌ر پرووی

زه‌ویدا.. به پروونی "یه کببون"ی خوای گه‌وره ده‌چه‌سپینیت و به‌لگه‌یه له‌سه‌ر "یه کتابی" نه‌و.

نایه‌تی سی‌هم:

﴿وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ (النحل: ۶۷).

هم نایه‌ته پیروزه سه‌رنج و پروانینی مرؤف بز لای دارخورما و میو راده کیشیت و، پیداریان ده‌کاته‌وه که:

هم دوو "به‌ر"ه نیشانه‌یه کی مه‌زنیان تیدایه بز خاوه‌ن ژیری و دلان و به‌لگه‌یه کی پروون له‌سه‌ر ته‌و حید.

به‌لئی، هم دوو به‌ره هه‌روه‌ک "خۆراک"ن، له‌هه‌مان کاتیشدا "به‌ر" و "میوه" و سه‌رچاوه‌ی گه‌لئی خوارده‌مه‌نیی به‌تاموله‌زه‌تن، هه‌رچه‌نده‌ش دره‌ختی هه‌ردوو کیان له‌ گلئیکی بنی گیان و زه‌وی‌یه کی وشکدا گه‌شه ده‌که‌ن..

که‌واته هه‌ریه‌ک له‌م دوانه، موعجیزه‌یه کی توانستی خوایی و کارینکی ده‌راسای په‌روه‌دگارین و، کارگه‌یه کی شه‌کر و شیرینی و، شه‌ر به‌تی هه‌نگوین ئاسا و، چه‌ند سنعه‌تیکن که به‌ته‌رازووی وردی سه‌رنه‌که‌ر و، رینکوپینکی ته‌واوه‌تی و، کارامه‌یی دانا‌یانه دروست کراون. به‌راده‌یه‌ک که هه‌ر که‌سیک خاوه‌نی هینده‌ی گه‌ردیله‌یه‌ک "ژیری" و "بینایی ده‌روون" بیټ، به‌پووستی ده‌زانیت که به‌لیت:

"هه‌و که‌سه‌ی هم شتانه‌ی به‌م شیوه‌یه دروست کردوه، هه‌ر هه‌ویشه که گشت بوونه‌وه‌زانی به‌دیبه‌ئناوه!"

چونکه هه‌وه‌تا - بز نمونه - به‌چاوی خۆمان ده‌بینین نزیکه‌ی بیست هیشووی تری له‌وه‌په‌له‌ بچوو که لا‌وازه‌وه شۆرپوونه‌ته‌وه.. هه‌ریه‌ک له‌وه‌هیشووانه‌ش نزیکه‌ی سه‌ده‌ه‌نکه‌ترینی ناسکی شیرینی وه‌ک هه‌نگوینیان گرتوه.. هه‌ریه‌ک له‌وه‌نه‌کانه‌ش به‌رگینکی ته‌نک و ناسک و په‌نگاوپه‌نگ و جوانیان تیوه‌پنچراوه.. له‌ناوه‌پراستی هه‌ریه‌که‌شیاندا چه‌ند تۆونکی ره‌قوته‌ق هه‌ن که به‌رنامه و میژووی ژبانی نه‌و دره‌خته‌یان تیدایه!

به‌ئێ، به‌دییه‌نانی هه‌موو ئەمانه و غه‌یری ئەمانه‌ش له‌م تری‌یه و هاو‌وینه‌ی له‌ ژماره به‌ده‌ری له‌سه‌ر ڕووی تینک‌رای زه‌ویدا، به‌هه‌مان وردی و دانایی و، دروست‌کردنی ئەم سنه‌ته موعجیزه و ده‌راسایه به‌م ژماره یه‌کجار زۆره - له‌یه‌ک کاتدا و به‌هه‌مان شیوه - به‌ ڕوونی ئەوه ده‌چه‌سپینت که:

"جگه له به‌دییه‌نهری مه‌زنی بوونه‌وه‌ران، که‌سی تر ناتوانیت ئەم کاره ڕاپه‌رینیت که داخواری توانست و دانستیکی په‌ها و نه‌پراوه‌یه".

به‌ئێ، نه "هیز" ه کوپه‌ره‌کان و نه "سروش" ی که‌پرولال و نه "هۆکار" ه په‌رته‌وازه و سه‌رگه‌ردانه‌کان، هه‌یچیان - هه‌رگیزاو هه‌رگیز - ناتوان ده‌ست بۆ ئەم کاره درێژ بکه‌ن و خۆیان له‌و ته‌رازوووه ورده سه‌رنه‌که‌رده‌ها هه‌لبقورتین که به‌وپه‌ری کارامه‌یی و ڕینکی و دانایی له‌و سنه‌ته‌دا خراوه‌ته‌کار. نه‌خه‌یر، به‌ئێکه هه‌موو ئەم چه‌شنه هۆکارانه به‌ فه‌رمانیکی "په‌روه‌دگاری" له‌و کاره په‌روه‌دگاری‌یان‌ه‌دا ملکه‌چه ده‌کرین و ژیربار ده‌خرین.

که‌واته "هۆکاره‌کان" چه‌ند شتیکی کارتینکراون و، ته‌نها له‌م ڕووه‌وه بۆیان ده‌روانریت و قبوول ده‌کرین. ده‌نا جگه له‌ چه‌ند "په‌رده" یه‌کی کار پێ سپه‌رراوی به‌رده‌ستی خوای گه‌وره هه‌چی تر نین.

جا هه‌روه‌ک ئەم سێ ئایه‌ته ئاماژه بۆ سێ راستی ده‌که‌ن و، هه‌ریه‌که‌یان سێ سه‌رنجیان تیندایه که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر "یه‌کتایی" خوای گه‌وره.. چه‌نده‌ها کاری تری له‌ سنووربه‌ده‌ری په‌روه‌دگاری و، چه‌ندین دره‌وشانه‌وه‌ی له‌ژماره‌به‌ده‌ریش هه‌ن که هه‌ر هه‌موویان پێکه‌وه به‌لگه‌ن له‌سه‌ر خواوه‌ندی "تاك" و "ته‌نیا" و، شایه‌تی‌یه‌کی راست و ڕوون له‌سه‌ر "زات" ی تاك و ته‌نیای به‌خشنده‌ی شكۆمه‌ند ده‌ده‌ن^(۱).

□ بڕگه‌یه‌ک له‌ په‌یامی "مونا‌جات"

(ئهی په‌روه‌دگاری هه‌موو جیهانه‌کان!

ئهی خوای پێشینان و دوایینان!

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چه‌و‌ته‌م، ل: ۲۶۵-۲۶۸.

ئەي پەرورەدگاری زهوی و ئاسمانەکان!

من بەهۆی فیرکاری پیغه‌مبەری خۆشەویست ﷺ و لەرینی وانە و دەر سه‌کانی قورئانی حەکیمەوه، تیگەیشتم و ئیمانم هیئا بەوه‌ی که:

لە پێشەکیی هەمووانەوه پیغه‌مبەری خۆشەویست ﷺ که پالی بە سەدان موعجیزاتی پروونی خزیه‌وه داوه و، قورئانی پیروزی که ئایه‌ته راسته‌وخۆ و گومان نەهیلەکانی پشتی دەگرن و، سەرجه‌می پیغه‌مبەران - دروودیان لەسەر بیټ - که خاوه‌نی گیانی پرووناکن و، گشت ئەولیاکان که جه‌مسەری دلە رۆشناکانن و، هەموو ئەصفیا و صیددیقانیش که خاوه‌نی ژیری به‌ پروونا که‌کانن..

هەر هەموویان، مژده‌ی به‌خته‌وه‌ری هەمیشەیی به‌ گروزی جیننی و ئاده‌میزاد دەدەن و، هەرپه‌شه و مەترسیی ئاگری دۆزه‌خیش پێش چاوی گوم‌پایان دەخەن. به‌لێ، هەموو ئەوانه‌ باوه‌ریان به‌م هه‌واله‌ هه‌یه و شایه‌تی له‌سەر دەدەن و، له‌مه‌شدا پشت به‌ به‌لێن و هەرپه‌شانه‌ ده‌به‌ستن که چه‌ندین جار له‌ کتیب و صوحوفه‌ ئاسمانی‌یه خاوینه‌ کاتدا باست کردوون و، پالیان به‌ سیفات و کاروباره‌ قودسی‌یه‌ کانیشه‌وه‌ داوه، وه‌ک توانست و، میهره‌بانی و، چاودێری و، دانست و، شکۆمەندی و، جوانی..

هه‌روه‌ک له‌م هه‌واله‌ یاندا پشتیان به‌ عیززه‌تی شکۆمەندی و ده‌سته‌لاتی پەرورەدگاریتی تۆ به‌ستوه‌ و، له‌رینی که‌شف و بینینی خۆیان و ئەوه‌ عه‌قیده دامه‌زراوه‌ شیانوه‌ که له‌ پله‌ی "علم‌الیقین" دایه، ئەم مژده‌یه‌ را ده‌ گه‌یه‌نن.

ده‌سا ئەي خاوه‌ندی به‌توانای دانا!

ئەي به‌خشنده‌ی میهره‌بان!

ئەي خاوه‌ن به‌لێنی راست!

ئەي قه‌ههاری شکۆمەندا!

ئەي خاوه‌ن عیززه‌ت و مه‌زنی و گه‌وره‌یی!

تۆ زۆر خاوین و پاک و پیروزی و گه‌لێ له‌وه به‌رزتریت که ئەم ژماره‌ زۆره‌ی دۆسته‌ راستگۆکان و گشت به‌لێنه‌ زۆر و زه‌به‌نده‌ کانت و سەرجه‌م سیفه‌ته‌ مه‌زن و کاروباره‌ خاوین و پیروزه‌کانی خۆت به‌ درۆ بجه‌یتوه‌ و، په‌رده‌ به‌سەر خواستی ده‌سته‌لاتداری پەرورەدگاریتی‌یه‌ که‌تدا بگێریت و، دوعا و نزا بێ سنووره‌کانی به‌نده

باش و وه‌گیراوه‌کانی خۆت گیرا نه‌که‌یت که خۆشت ده‌وین و، ئەوانیش له‌ پێی ئیمان و ته‌سدیق و گوێزپه‌له‌تی‌یه‌وه‌ خۆیان له‌ لا خۆشه‌ویست کردوویت..

تۆ ئە‌ی په‌روه‌ردگارم!

خاوی‌ن و په‌روۆزیت و به‌ جوۆزیک‌ی په‌ها به‌رزیت له‌وه‌ی که کافر و گو‌م‌پرایان له‌ ئینکاری کردنی چه‌ش‌دا ته‌سدیق بکه‌یت، له‌ کاتیک‌دا که ئە‌وان ده‌ستدرێژی بۆ سه‌ر مه‌زنیی تۆ ده‌که‌ن و، به‌هۆی کافری و سه‌رپنجی و به‌دروۆخسته‌وه‌ی تۆوه‌ له‌ به‌لینه‌که‌ت‌دا سنووری عیززه‌تی شکۆمه‌ندی و، مه‌زنیی سام و شکۆی خواپه‌تی و، میه‌ره‌بانیی په‌روه‌ردگارێتی‌یه‌که‌ت، ده‌شکینن.

من ته‌قدیسی بی سنوور و نه‌پراوه‌ی "دادگه‌ری" و "جووانی" و "میه‌ره‌بان‌ی"‌یه‌که‌ت له‌م سته‌م و ناشیرینی‌یه‌ نه‌پراوه‌یه‌ راده‌گه‌یه‌نم و، به‌ ئە‌ندازه‌ی گه‌ردیله‌کانی و جوووم ئە‌م ئایه‌ته‌ ده‌خوینمه‌وه‌ که ده‌فه‌رموئ:

﴿سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُقُولُونَ غُلُوًّا كَبِيرًا﴾ (الإسراء: ۴۳).

ته‌نانه‌ت پیغه‌مبه‌ره‌ راستگۆکانت - دروودیان له‌سه‌ر بی‌ت - که بانگه‌وازکاری راسته‌قینه‌ی په‌روه‌ردگارێتی‌یه‌که‌تن، به‌ "حق‌‌الیقین" و "عین‌‌الیقین" و "علم‌‌الیقین" گه‌نجینه‌کانی به‌خشش و میه‌ره‌بان‌ی‌یه‌کانت له‌ دوا‌روژی هه‌میشه‌بییدا و.. ده‌ر که‌وتنی ته‌واوه‌تی و ده‌راسای دره‌وشانه‌وه‌ی ناوه‌ جووانه‌کانت له‌ خانه‌ی به‌خته‌وه‌ریدا، ده‌بینن و ئاماژه‌ی بۆ ده‌که‌ن و به‌ مژده‌ش به‌ ئیمه‌ی راده‌گه‌یه‌نن. هه‌روه‌ک به‌نده‌ ئیمانداره‌کانیشت پێنمایی ده‌که‌ن بۆ ئە‌وه‌ی که مه‌زنترین تیشکی ناوی جووانی "الحق" - که سه‌رچاوه‌ و خۆر و پارێزه‌ری هه‌موو حه‌قیقه‌ته‌کانه‌ - بریتی‌یه‌ له‌ "حه‌قیقه‌تی حه‌شر"‌ی مه‌زن!^(۱).

بردنی مامۆستا نوورسی بۆ "ئیسپارته" پاشان بۆ "ده‌نیزلی"

(هه‌ندئ له‌ په‌يامه‌ تابه‌تی‌یه‌کان و کۆمه‌له‌ گه‌رنگه‌کانیم، به‌ تابه‌ت ئە‌و په‌يامه‌ی که له‌ باره‌ی ده‌جالی موسلمانان "سوفیانی" هه‌وه‌ ده‌دوین، له‌ گه‌ل هه‌ندئ له‌و په‌يامانه‌ی که

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی سه‌هه‌م، ل: ۸۳-۸۸.

که‌رامه‌ته‌کانی "په‌یامه‌کانی نوور" باس ده‌کهن، له‌ ژیر لیژنه‌یه‌ک دار و خه‌لووزدا شار‌دبووه‌وه، به‌و ئومیده‌ی که‌ پاش مردنم یاخود پاش ئه‌وه‌ی سه‌رۆکه‌کان گوئی بۆ ده‌نگی راستی راده‌گرن و هۆش و می‌شکیان له "راستی" تیده‌گات، بلاو بکرینه‌وه. له‌م کاره‌ی خو‌شم بئی خه‌م و دلنیا بووم.

به‌لام هه‌ر که‌ فه‌رمانبه‌رانی پشکنین و یاریده‌ده‌ری "داواکاری گشتی" بۆ دۆزینه‌وه‌ی په‌یامه‌کانی نوور خو‌ریان کرد به‌ناو مالمدا و ئه‌و په‌یامه‌ شارراوانه‌یان له‌ ژیر دار و خه‌لووزه‌کاندا ده‌ره‌ینا، به‌ره‌و به‌ندیخانه‌ی "ئیسپارته‌یان بردم، هه‌رچه‌نده‌ش به‌ده‌ست تیکچوونی باری ته‌ندروستیمه‌وه‌ ده‌تلامه‌وه^(۱).

له‌م کاته‌دا که‌ من له‌ راده‌به‌ده‌ر خه‌فته و تازارم ده‌چه‌شت و، بیرم له‌و زیانانه‌ ده‌کرده‌وه که‌ هاتوونه‌ته‌ رپئی "په‌یامه‌کانی نوور"، ئا له‌م کاته‌دا چاودیری په‌روه‌ردگار - جارینگی تر - هاتمه‌وه به‌ هانامانه‌وه. چونکه‌ ئه‌و به‌رپرسانه‌ی که‌ له‌ هه‌موو که‌سینک زیاتر پنیوستیان به‌و په‌یامه‌ شارراوه‌ به‌نرخانه‌ بوو، به‌ گرنگی به‌کی زۆره‌وه‌ ده‌ستیان به‌ خویندنه‌وه و توئیزینه‌وه‌ی ئه‌و په‌یامانه‌ کرد و، به‌مه‌ش ئه‌و دام و ده‌زگا ره‌سمی‌یانه‌ وه‌ک قوتابخانه‌کانی نووریا لسی هات و، روانینی ره‌خنه و توانجی جارانیان له‌ په‌یامه‌کانی نوور گۆرا و، له‌ بریی ئه‌وه‌ به‌ چاوی ریز و سه‌رسوورمانه‌وه‌ بۆیان ده‌روانی! ته‌نانه‌ت بئی ئه‌وه‌ی به‌ خو‌شمان بزانی زۆربه‌ی کاربه‌ده‌ستانی "ده‌نیزلی" و که‌سانی تریش په‌یامی "الآیه‌ الکبری"یان خویندبووه‌وه که‌ زۆر به‌ نه‌ینی چاپ کرابووا به‌ خویندنه‌وه‌ی ئه‌و په‌یامه‌ش ئیمانیاان په‌ره‌ی سه‌ند و، ئیمه‌ش به‌م ده‌ره‌نجامه‌ گه‌شاینه‌وه و ئه‌شکه‌نجه و تازاره‌کائمان له‌ بیر چوووه‌وه^(۲).

(۱) سنی جار پۆلیس داویانه‌ به‌سه‌ر ماله‌که‌ی مامۆستا نوورسیدا له‌ قه‌سته‌مۆنی. په‌که‌میان له: ۱۹۴۳/۸/۳۱ ز له‌م کاته‌دا که‌ له‌به‌ر تازاری ئه‌و ژه‌هره‌ی ده‌رخواردی درا دووچاری "تا"یه‌کی سه‌خت بووبووا! دووه‌میان له‌ ۹/۱۸/ هه‌مان سالدا، به‌لام به‌هه‌مان جۆر شتیکی ئه‌وتۆیان نه‌دۆزی به‌وه، چه‌ند په‌یامینک نه‌بیته‌ که‌ له‌ باره‌ی ئیمان و په‌وشت و قیامه‌ته‌وه‌ ده‌دان. سنی هه‌میان دوو رۆژ دوا‌ی ئه‌وه‌ی پیشوو بوو. له‌م جاره‌یاباندا مامۆستا و سه‌د و بیست و شمش قوتایی نوور، که‌ له‌ شوینه‌ جیاجیاکانی ولات کۆکرا بوونه‌وه، له‌ ژیر چاودیری پۆلیسدا بران بۆ "هه‌نقهره" به‌ بیانوی دۆزینه‌وه‌ی "تیسکی پینجه‌م" که‌ له‌ باره‌ی ده‌جال و سو‌فیاانی ده‌دوئیت.

(۲) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۵۲۴-۵۲۵.

"تیشکی پینجه‌م" بووه هۆی دادگایی کردن

(دۆزینه‌وه‌ی په‌یامیک له شونینکی دووردا که ئەسله‌که‌ی بیست و پینج سال پینش ئیستا نووسراوه "واته تیشکی پینجه‌م" و، له ماوه‌ی هه‌شت سالدا ته‌نهایه‌ک دوو جار به‌رده‌ستی خۆم که‌وتوو‌ته‌وه و به‌کسه‌ریش ون کراوه..

دۆزینه‌وه‌ی ئەم په‌یامه، نیمچه زانیانی خستوو‌ته‌دۆخی رکه‌به‌ر و، وه‌هم و گومانیان له باره‌ی ئەم په‌یامه‌وه له ریزه‌کانی فه‌رمانگه‌کانی "داد" دا بلاو کردوو‌ته‌وه.

هه‌ر له هه‌مان کاتدا هه‌والی چاپ بوونی په‌یامی "الآية الكبرى" ش به‌پسته نوپکان به‌بێ ر‌ه‌زانه‌ندیی خۆم و گه‌یشتنی چه‌ند نووسخه‌یه‌ک لێی بۆ ئیره، له بریی چاپکردنی په‌یامی "کلیلی ئیمان"^(۱) که‌ه‌زم له چاپکردنی بوو، ئەم هه‌واله به‌پینچه‌وانه شکایه‌وه به‌سه‌ر فه‌رمانگه‌کانی حکوومه‌تدا و، هه‌ریه‌ک له‌م دوو مه‌سه‌له‌یه‌یان له‌ لا بوو به‌وی تر. وه‌ک ب‌لێی په‌یامی "تیشکی پینجه‌م" به‌پینچه‌وانه‌ی یاسا مه‌ده‌نی‌یه‌کان چاپ کرایت!

ئهمه‌ش کارێکی کرد که‌سانی خاوه‌ن "ئامانجی که‌سی" به‌کاره‌ساتنکی گه‌وره‌ی له‌ قه‌لم ب‌ده‌ن و، ده‌نکه گه‌نمیک به‌سه‌د هینده‌ی گومزیک پيشان ب‌ده‌ن، هه‌تا به‌ناحه‌ق و ستم ئیمه‌یان ترنجانده ئەم شونینی ئیعتیکاف و گۆشه‌گیری‌یه‌وه.

قه‌ده‌ری خواوه‌ندیش بۆیه ئیمه‌ی گه‌یاند ه‌ئیره تا‌کو چه‌ند سوودیک به‌ده‌ست به‌هینن، چونکه ئەم شونینه‌ پاداشتی گه‌وره‌ی گه‌لنی زیاتری له‌ هی زاهیده گۆشه‌گیره‌کان ده‌ست خستین که‌ له‌ خه‌له‌تگا ئیختیاری‌یه‌کانی خۆیاندا به‌ده‌ستی ده‌هینن. هه‌روه‌ها قه‌ده‌ری خوایی بۆیه جاریکی تر بانگه‌ه‌یشتی کردین بۆ "قوتابخانه‌ی یووسفی" تا‌کو به‌ته‌واوته‌ی وانه‌ی ئیخلاسمان فیر بکات و په‌یوه‌ندی‌یه‌ لاره‌کاتمان به‌م دنیا بێ نرخه‌وه پێی راست بکاته‌وه.

ئیمه له‌ به‌رامبه‌ر وه‌هم و گومانه‌کانی ئەه‌لی دنیاوه ده‌لێین:

"تیشکی چه‌وته‌م" هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه تا‌کۆتایی له‌ باره‌ی ئیمان‌ه‌وه ده‌دویت و، ئیوه سه‌رتان لێ شیواوه و خه‌له‌تاوان.

(۱) نامیلکه‌یه‌که‌ چه‌ند هه‌له‌بژارده‌یه‌کی په‌یامه‌کانی له‌خۆ گرتوو. (وه‌رگێڕ)

"تیشکی پینجەم" بە تەواوەتی لەو جیاوازی و پەيامینکی تایبەتی و لەرا دە بە دەره نەهینی یە، بە جۆریک کە سەرباری پشکینینی وردیش کە چی لای ئیمە نەیان دۆزی یەو. ئەسلی ئەم پەيامەش بیست ساڵ پێش ئیستا نوو سراو. ئیمە رازی نین کە بە تەنها خۆی چاپ بکریت تەنانەت هەر رازیش نین کە لەم کاتە ئیستا دا پێشاننی هیچ کە سیک بەدریت، چونکە پەيامینکە هەوالتی چەند رووداویکی ئاینده رادە گەیه نیت و، واقیعیش لەو ئی تەسدیقی کرد و، تەحەدداى هیچ کە سینکیش ناکات^(۱).

(۱) تیشکە کان، تیشکی سیاز دەهەم، ل: ۴۷۰-۴۷۱. بەدیعوززەمان لە رۆژنکی یە کجار گەرمی کۆتایی مانگی رەمەزاندە بە ئوتومبیلێکی گواستەوێ گشتی بەرەو ئەنقەرە بەرێ کرا. بەو حالە شەو لە رینگادا ئەرکی راکەیانندن و رینمایێ لەبەر نەچوو، بۆیە ئاوری لە پاسەوانە کە دایەو و پنی وت: ئایا دە گرنجیت داوا لە شۆفیری بەرێز بکەیت کە ئوتومبیلە کە رابگریت؟ خۆ ئاین هیچ زۆرە مەلنی یە کێ تیدا نی یە. ئەو نەهەم دەمەوێت هەندئ ئامۆزگاری پێشکەش بە نەفەرە کان بکەم.

شۆفیرە کە ئوتومبیلە کە ی راکگرت و، بەدیعوززەمان رووی کردە نەفەرە کان و، پنی وت:

گریمانی زۆر هەم یە کە ئەمشەو "شەوی قەدر" ییت. پاداشتی خویندنی قورئانی پیرۆز لە رۆژە ئاساییە کاندە "دە" چاکەبە بۆ هەر پیتکی قورئان و، لە رۆژانی رەمەزاندە ییتە "هەزار" چاکە، بەلام لە شەوی قەدردا "سی هەزار" چاکەبە. ئایا گەر داوا لە کە سینکی ئیو بەکریت لە بەرامبەر کاربکەو پینج لیرە ی زێر وەر بگرن، ئایا پیتان خۆشە ئەو تەن دەست بکەوێت؟

نەفەرە کان و تیان: بەلێ، پیمان خۆشە.

لەویش فەرمووی: دەبا هەموو موسلمانیک لە ئیو هەر ئیستا سێ جار سوورەتی فاتیحە و یەک جار سوورەتی ئیخلاص و یەک جاریش "ئایەتە لکوری" بخوینیت، چونکە پاشە کەوت دەبیت بۆ ژبانی هەمیشە پیتان. لە رینگا و لە دەمی بەربانگدا ئوتومبیلە کە رادەستا و، مامۆستا بەدیعوززەمان لە گەل نەفەرە کاندە بەربانگی کردەو و، پیکەو نوێزی شیوانیان خویند.

لە ئەنقەرە "نەوزاد تان دۆغان" ی والیی ئەو ئی ناردی بە دوایدا و، مشتومرینکی توند لەسەر پۆشاکە کانی لە نیوانیاندا رووی دا، چونکە والی دەبویمست بە زۆر پۆشاکە کانی پنی بگۆریت، مامۆستا بەدیعوززەمانیش بەرپەرچی دایەو کە کە سینکی گۆشە گیرە و یاسای جلوبەرگ نایگریتەو. ئنجا ئامازە ی بۆ گەردنی کرد و، وتی: ئەم میزەرەش لانا بریت مە گەر لە گەل ئەم گەردنەمدا!

درەوشانەو یە کێ قەدر هەمە جینی تیرامانە و بریتی یە لەو ی کە ئەم والی یە توندو تیزە ی چەند و شەبە کێ نابە جینی سووکاپەتی ئامیزی بەرامبەر مامۆستا بە کارهینا، لە رۆژی (۷/۹/۱۹۴۶ ز) دا بە کرداری "خۆ کوژی" فیشە کینکی بە سەری خۆیەو نا و خۆی کوشت! (ش ۳۴۰). مامۆستاش بۆ خۆی ئەم بەسەر هاتە دە گێریتەو و، دەتیت: بەرپێز نەوزادی والیی ئەنقەرە ویستی خۆی لە قەرە ی پۆشاکە کانی بەلام لە هەولە کەیدا سەرنە کەوت و، بە کرداری خۆ کوژی سزا کە ی بە دەستی خۆی وەر گرت. (ب: ۹۸۵ / ۲، ئەویش لە دەستوو سی دۆسیە ی دەنزیلی یەو)

بهندی جهوتهم

له بهندیخانهی دنیزلی

(دووهم قوتابخانهی یوسفی)

۱۹۴۳/۹/۲۰ - ۱۹۴۴/۶/۱۵ ز

□ تۆمهته کان ههمان تۆمهتن!

(پاشان دوژمنه په نهانه کاغمان دهستیان کرد به هاندانی هه ندی بهر پرس له دژمان و، هاندانی هه ندی له وانهش که به خویان دهنازین و له خویان بایی بووبون له زانایان و شیخانی ته ریهت. بهم کاره شیان بوون به هوی کۆبون وه مان له بهندیخانه کهی "دهنیزلی" له گهل چهند قوتایی به کی تر دا که له چهن دین پاریز گای تره وه هاتبون^(۱).)

ئهو تۆمهتەش که ئاراسته یان کرا، به وینهی ئهوانه ی پیشوو، بریتی بوو له:

"پنکهینانی کۆمهلهیه کی نهینیی و، هاندانی گهل له دژی حکومهتی عملانی و، ههولدان بۆ هه لگێرانه وهی سیسته می دهسه لات، پاشان ناوانانی مسته فا که مال به ده جال و سوفیانی"^(۲)

(پاشان بردینیان بۆ بهندیخانهی "دهنیزلی" و له هۆلئیکی گهوره دا به ندیان کردم که تابلیتی بۆگن و شیندار و سارد و سربوو! له ویشدا ئازار و خهم و خهفه تیکی زۆر له چهند لایه که وه رووی تیکردم، له بهر گرتنی براده ره بی تاوانه کاغمان به هوی منه وه و،

(۱) بریسکه کان، بریسکه ی بیست و شه شه م، ل: ۵۲۴. ژماره ی ئهو قوتاییانه ی نوور که له گهل مامۆستا نوور سیدا تۆمه تبار کران سهد و بیست و شهش کەس بوو که هه موویان پینکه وه بران بۆ نه نقه ره، پاشان بۆ داد گای گهوره ی سزا له دهنیزلی، ئنجا بۆ بهندیخانه که ی له وئ له بهرواری ۱۹۴۳/۱۰/۲۵ ز. (ب: ۱۰۰۰/۲)

هك كهوتنی بلاوبونوه‌ی "په‌یامه‌کانی نور" و، ده‌ستبه‌سهردا‌گرتیان و، گبروده‌بوونم به‌پیری و نه‌خوشی‌یه‌وه. هه‌موو ته‌مانه‌ش دوو‌چاری بی‌زاری‌یان کردم و، به‌خه‌فه‌ته‌وه ده‌تلامه‌وه..

هه‌ر به‌و جزره‌مامه‌وه، هه‌تا‌چاودیری‌په‌روه‌دگار فریام كه‌وته‌وه و، ته‌و به‌ندیخانه سامنا‌كه‌ی بۆ‌گۆریم به‌قوتابخانه‌یه‌کی نور و، ده‌ر كهوت كه به‌راستی "به‌ندیخانه" قوتابخانه‌ی یووسفی‌یه! ته‌وه‌بوو په‌یامه‌کانی نور كه‌وته‌وه بلاوبونوه‌وه و، پالنه‌وانانی قوتابخانه‌ی "زه‌راء"یش به‌قه‌لمه‌ته‌لماسی و کارامه‌کانیان ده‌ستیان دایه‌نووسینه‌وه و له‌به‌ر گرتنه‌وه‌ی په‌یامه‌کان..

ته‌نانه‌ت پالنه‌وانه‌كه‌ی نور^(۱) له‌ماوه‌ی چوار مانگدا و له‌و بارودوخه‌ناهه‌مواره‌ی ده‌ورو به‌رماندا زیاتر له‌بیست نوسخه‌ی له‌په‌یامه‌کانی "به‌ری دره‌ختی ئیمان" و "به‌رگری" نووسی‌یه‌وه. ته‌م نووسینه‌وه‌یه‌ش بوو به‌هۆی چه‌ندین فتوحات چ له‌ناوه‌وه‌ی به‌ندیخانه و چ له‌ده‌روه‌یدا، كه‌ته‌مه‌ش زیان و بی‌زاری‌یه‌کانی ته‌و گبرو‌گرفته‌ی بۆ‌گۆرپین به‌سوود و دلخوشی و، سه‌ر له‌نوئی نه‌ینی‌یه‌کی ترمان بۆ‌ده‌ر كهوت له‌نه‌ینی‌یه‌کانی ئایه‌تی: ﴿وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ (البقرة: ۲۱۶)!

پاشان له‌سه‌ر بناغه‌ی ته‌و راپۆرته‌هه‌له‌و ساكاره‌ی كه‌له‌لایه‌ن كارشناسه سه‌ره‌تاییه‌كانه‌وه پیشكه‌ش كرا بوو، بلاو‌كراوه‌یه‌کی توندوتیژ له‌دژی ئیمه‌بلاو كرایه‌وه و، وه‌زیری په‌روه‌ده‌ش له‌لایه‌کی تره‌وه هیزشیککی توندی کرده‌سه‌رمان. تا وای لی‌هات هه‌ندیك داوای له‌سیداره‌دانی ئیمه‌ی ده‌کرد، ته‌نانه‌ت هه‌ول و ته‌قالاشیان بۆ‌ته‌و مه‌به‌سته‌خسته‌کارا

ئا له‌م کاته‌دژواره‌دا كه‌ئیمه‌چاوه‌روانی ته‌وه‌مان ده‌کرد کارشناسه‌کانی ته‌نقه‌ره‌ش په‌خنه‌ی گه‌زنه‌مان ئاراسته‌بکه‌ن، كه‌چی چاودیری‌خوای گه‌وره‌فریامان كه‌وته‌وه و راپۆرته‌گه‌یان - به‌پنجه‌وانه‌ی چاوه‌روانی ئیمه - سه‌رتاپا ریزگرتن بوو له‌په‌یامه‌کانی نور و، نووسبوویان كه: له‌پنج سندووقی پر له‌و په‌یامانه‌دا ته‌نانه‌زیکه‌ی "ده" هه‌له‌زیاتر هه‌یچی تریان تیدا نه‌دۆزیوه‌ته‌وه!

(۱) مه‌به‌ست له‌و پالنه‌وانه‌شه‌هید "حافر عه‌لی"یه، خوا‌لینی خوش‌بیت. (وه‌رگبێ)

نیمه‌ش له بهردهم دادگادا پروغمان کرده‌وه که ئهو شتانهی ئه‌وان به هه‌له‌یان له قه‌لم داوه، هیچیان هه‌له‌نن، به‌لکو سه‌رتاپا راستین! ئنجا به‌مه‌شه‌وه رانه‌وه‌ستاین، به‌لکو له بهردهم دادگادا پروغمان کرده‌وه و بۆمان چه‌سپاندن که راپۆرته پینج په‌رهبیه‌که‌ی ئه‌وان نزیکه‌ی "ده" هه‌له‌ی تێدایه^(۱)!

پیم وتن: ئهو خه‌بیرانه‌ی که هیچ شاره‌زاییه‌کیان نی‌یه، شایانی ئه‌وه نین که له "په‌یامه‌کانی نوور" وردبینه‌وه^(۲)! له‌به‌ر ئه‌وه، داواکارم لیژنه‌یه‌کی بالآ له ئه‌نقهره‌ له زانایان پیکه‌هینریت. خۆ ئه‌گه‌ر پینووستیشی کرد با چه‌ندین پسپۆر و زانا له ئه‌وروپاوه به‌هینرین بۆ وردبوونه‌وه له‌م په‌یامانه، گه‌ر ئه‌و کاته شتیکیان تێدا بینن سزام له‌سه‌ر پینووست بکات، من به‌و سزایه‌ رازی ده‌م.

حکومه‌تیش لیژنه‌یه‌کی تری له زانایان و شاره‌زایان پیکه‌هینا بۆ لیکۆلینه‌وه و وردبوونه‌وه له "سه‌رجه‌می په‌یامه‌کانی نوور". ده‌ره‌نجامی کاره‌که‌یان ئه‌و راپۆرته بوو که هیچ شتیکیان تێدا نه‌بینیه‌وه‌ته‌وه بیته‌ مایه‌ی تۆمه‌تبار کردن^(۳).

(له‌و کاته‌دا که چاوه‌پروان بووین له هه‌رحه‌وت ده‌زگا په‌سمی په‌کانه‌وه که په‌یامه‌کانی "به‌ری دره‌ختی ئیمان" و "به‌رگری"یان بۆ په‌وانه‌ کرابوو، هه‌روه‌ها له وه‌زاره‌تی دادیشه‌وه که سه‌رجه‌می په‌یامه‌کانیان بۆ نیررابوو - به‌تایبه‌تی ئه‌و په‌یامه‌ی کوته‌کی جهرگه‌ر ده‌سه‌روینته‌ گیانی گومرپایان - چاوه‌پروان بووین له لایه‌ن ئه‌وانه‌وه هه‌ره‌شه و گورپه‌شه‌یه‌کی زۆر و فه‌رمانی قورسمان له‌سه‌ر ده‌ره‌بجیت، که‌چی راپۆرته نه‌واز شده‌ره‌کانیان گه‌یشته‌ ده‌ستمان که له‌وپه‌ری نه‌رمیدا بوون و له‌و نامه‌یه‌ ده‌چوون که سه‌رۆک وه‌زیران بۆی ناردین. وه‌ک بلتیت ئاره‌زوومه‌ندی ئاشتی و رینکه‌وتن بن له‌گه‌لماندا!

ئهمانه‌هه‌موویان زۆر به‌رینکوپینکی ده‌یچه‌سپینن که:

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۵۲۵-۵۲۶.

(۲) "نوورده‌ین تۆپچو" که مامۆستای فه‌لسه‌فه‌ بووه له زانکۆی ئه‌سته‌مبول، ده‌لت:

دادگای گه‌وره‌ی سزا له شاری دهنیزی په‌یامه‌کانی مامۆستا نوورسی به‌ لیژنه‌یه‌کی کارشناس سپارد که مامۆستای قۆناعی دواناوه‌ندی بوون، په‌کیکیان وانیه‌ له‌ده‌بی تورکی و ئه‌وی دیکه‌یان وانیه‌ میژووی

ده‌وته‌وه، هه‌ردووکیشیان مولحید بوون و هیچ ئایینیکیان نه‌بوو. ۱۲۳ N. Sahhiner. Nurs yolu:

Tarihce-i Hayat, Denizli Hayati. (۳)

به‌فهل و که‌رامه‌تی چاودیریی خوای گه‌وره، راستی‌یه‌کانی په‌یامه‌کانی نور به‌سهر
 نه‌وانده‌سهر که‌وت. به‌راده‌یه‌ک که‌وای لئی کردن په‌یامه‌کان بخویننه‌وه و رینمایان لئی
 وه‌ر بگرن و، نه‌و راستی‌یانه‌دام و ده‌زگا گه‌وره و په‌سمی‌یه‌کانیشی وه‌ک قوتابخانه‌کانی
 نور لئی کرد و، که‌سانیکئی زوری دوودل و سهر لئی شیواویشیان رزگار کرد و
 ئیمانیه‌به‌هیز کردن. نه‌م‌ه‌ش خو‌شی و شادی‌یه‌کی نه‌وتوی پی به‌خشیین که‌به‌چهن‌دین
 جار له‌و بی‌زاری و دلته‌نگی‌یه‌زیاتر بوو که‌هاته‌ریمان^(۱).

□ دانانی په‌یامی "به‌ری دره‌ختی ئیمان"^(۲)

(له‌ماوه‌ی دوو هه‌فته‌دا په‌یامی "به‌ری دره‌ختی ئیمان" مان بۆ به‌ندکراوه‌کان دانا،
 که‌په‌یامیکه‌پوخته‌ی ئامانج و بناغه‌کانی په‌یامه‌کانی نور ده‌خاته‌پوو، هه‌روه‌ک
 به‌رگری له‌"په‌یامه‌کانی نور" پش‌ده‌کات)^(۳).

(کاتی که‌به‌روبوومه‌فیرده‌وسی و یوسفی‌یه‌کانی قاره‌مانانم پاکژ و بژار ده‌کرد،
 په‌یامی "به‌ری دره‌ختی ئیمان" له‌ناویاندا سهرنجی راکیشام. چونکه‌له‌وکاته‌دا
 گرنگی‌یه‌که‌یم لئی ده‌ر که‌وت. ئیتر به‌ده‌نگی به‌رز وتم:

"گیروگرفت و ماندوو‌بوونه‌کانی به‌ندیخانه‌گه‌ر سه‌ده‌هینده‌ش زیاد ببن، هه‌ر ئه‌م
 په‌یامه‌له‌وان زیاتر کاری خو‌ی نه‌نجام داوه. چونکه‌ئه‌م په‌یامه‌بوو به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌له
 ناوه‌نده‌گشتی‌یه‌کاندا بیخویننه‌وه، ته‌نانه‌ت سهر سه‌خته‌کانیش به‌ره‌و ئیمان بداته‌به‌ر.

ده‌سا ئه‌ی نه‌و به‌ده‌بختانه‌ی که‌هه‌میشه‌گوشار ده‌خه‌نه‌سهرم!

هه‌رچیتان له‌ده‌ست دیت و چ‌ره‌فتاریکتان لئی ده‌وه‌شیتنه‌وه درئیی لئی مه‌که‌ن،
 چونکه‌هه‌ر هه‌ولیک‌بدنه‌هیشتا هیچ نرخیکی نی‌یه‌و، هه‌رچی گرفتیکیش بیته‌ریمان

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۵۲۶-۵۲۷.

(۲) که‌تیشکی یازده‌هه‌مه. دانراوه‌کانی تری له‌به‌ندیخانه‌ی ده‌نیزلی، ته‌مانه‌ن:

۱ - تیشکی دوازده‌هه‌م (هه‌ندئ له‌به‌رگری‌یه‌کانیه‌تی له‌داد‌گای ده‌نیزلیدا).

۲ - تیشکی سیازده‌هه‌م (چهن‌د نامیه‌کی دل‌دانه‌وه‌ن بۆ قوتاییانی نور له‌به‌ندیخانه‌دا).

۳ - چهن‌د نامیه‌کی رینماییی بۆ قوتاییانی که‌ژماره‌یان سه‌د و بیست نامیه‌یه. (ب: ۱۱۱۴/۲)

(۳) تیشکه‌کان، دوازده‌هه‌م، ل: ۴۴۳. له‌سهره‌تاوه‌هه‌تا‌کۆتایی مه‌سه‌له‌ی هه‌شتمی په‌یامی "به‌ری دره‌ختی

ئیمان" سالی ۱۹۴۳ز دانراوه. به‌لام مه‌سه‌له‌ی نۆه‌می له‌سهره‌تای سالی ۱۹۴۴زدا. (ب: ۱۰۲۳/۲)

به شتیکی سووک و ئاسانی ده‌زانی، ته‌نانه‌ت به چاودیری و میهره‌بانی‌یه کی بیگه‌ردی
خوای گه‌وره‌ی داده‌نین".

ئه‌مهم وت و، دلنه‌وایی ته‌واوم تیدا به‌ده‌ست هیئا^(۱).

(من پیم وایه که ئه‌و نامیلکه بچوو‌که‌ی به‌ندیخانه‌ی ده‌نیزلی به‌ره‌می هیئا، دو‌اه‌مین
به‌رگری راسته‌قینه‌مان ده‌بیت. چونکه ئه‌و نه‌خشه و پلانه‌ی که پیشتر بۆ له‌ناوبردغان
تاماده‌ کراره‌ و، له‌ چهند وه‌هم و گومانیکه‌وه‌ په‌یدا بووه که ماوه‌ی سالیکه له‌ دژی ئیمه
وروژاندوو‌یانه، له‌ رووبه‌ریکی فراواندا نه‌خشه‌ی بۆ کیشراوه‌ و، بریتی‌یه له‌م
تۆمه‌تانه‌ی خواره‌وه‌:

کار کردن له‌ پیناوی ته‌ریقه‌تیکی سۆفیدا.. ئه‌وانه‌ پرینکخراویکی نه‌ینین.. ئامپازی
ده‌ستی چهند ته‌وژمیکی ده‌ره‌ کین.. وروژاندن و به‌کاره‌ینانی هه‌ست و نه‌ستی ئایینی
له‌ پیناوی سیاسه‌تدا.. هه‌ولدان بۆ رووخاندنی رژیمی کۆماری و ده‌ست وه‌ردان له
کاروباری ده‌ولت و تیکدانی ئاسایشی ولات و.. بیانوو‌ه‌ کانی تری هاوچه‌شنیان که
هیچ بناغه‌یه‌ کی راستی‌یان نی‌یه، بۆیه‌ هی‌رشیان کرده‌ سه‌رمان.

که‌واته شوکر و سوپاس و پیزانی نی‌یه‌ نه‌پراوه‌ و بی کۆتایی بۆ خوای گه‌وره‌، چونکه
هه‌موو فرۆفیل و پیلانه‌ کانیان پووجه‌ل بوونه‌وه‌ و، له‌ مه‌یدانه‌ فراوانه‌ و له‌ نیوان سه‌دان
قوتایی نوور و سه‌دان په‌یام و کتیبدا و به‌ درێژایی ماوه‌ی هه‌ژده‌ سال هیچ شتیکیان
نه‌دۆزی‌یه‌وه‌ جگه‌ له‌ چهند باس و باه‌تیک له‌ باره‌ی راستی ئیمان و قورئان و، هاته‌ده‌یی
قیامه‌ت و، هه‌ولدان بۆ ده‌ستخستنی به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یی. له‌ به‌ر ئه‌وه‌، ئیستا به‌ دوای
چهند پروبیانوویه‌ کی یه‌ کجار بی‌ نرخدا ده‌ گه‌رپن که پلانه‌ کانی خوایانی بی‌ بشارنه‌وه‌.

به‌لام گریمانی ئه‌وه‌ هه‌یه‌ پرینکخراویکی ئیلحادیی ترسناک و په‌نهان، که ئیستا
راسته‌وخۆ له‌ پیناوی کوفری موته‌ل‌قدا کار ده‌کات، هه‌ندئێ له‌ خاوه‌ن پایه‌ کانی
حکومه‌ت بخافلینیت و له‌ خشته‌یان بیات و له‌ دژمان بیان وروژینیت و له‌وێوه
هی‌ریشان بکریته‌ سه‌ر. جاله‌ به‌رامبه‌ر ئه‌م گریمانه‌وه‌ په‌یامی "به‌ری دره‌ختی ئیمان" که
وه‌ کو خۆر پرووناکه‌ و، شوبه‌ه و گومانه‌ کان له‌ناو ده‌بات و، به‌ وینه‌ی چیا

(۱) پاشه‌نده‌ کان، پاشه‌ندی قه‌سته‌مۆنی، ل: ۲۹۹.

گه‌ردن که‌شه‌کان چه‌سپاوه، به‌هیزترین به‌ر‌گریمان ده‌بیت له به‌رام‌به‌ریانه‌وه و، پشت به خوا بی‌ده‌نگیان ده‌کات.

پینم وایه ئەم په‌یامه‌مان له‌م پیناوه‌دا پین نووسراوه^(۱).

(هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی قوتایانی نوور و په‌یامی "به‌ری دره‌ختی ئیمان" - که‌ بۆ به‌ندکراوان نووسراوه - پڤۆشته ئه‌و به‌ندیخانه‌یه، زیاتر له دووسه‌د به‌ندکراو تۆبه‌یان کرد و پنی ئایین و چاکه و گوپرایه‌لیی خوا و ئه‌نجامدانی فه‌رزه‌کانیان گرت‌به‌ر، که ئەمه‌ش له‌ ماوه‌ی سنی مانگ یان شتیگ زیاتردا پرووی دا. ته‌نانه‌ت یه‌ کیگ له‌وانه که له سنی که‌س زیاتری کوشبوو، وای لێ هات ده‌ستی له کوشتنی ئه‌سپێ ده‌گیرایه‌وه! واته نه‌ک هه‌ر ته‌نها بوو به‌ ئەندامیکی بی‌زیان، به‌لکو بوو به‌ ئەندامیکی سوود‌به‌خشی به‌ به‌زه‌یی له‌ ولاتدا!

فه‌رمانبهره به‌رپر سه‌کان به‌ سه‌رسوورمانه‌وه سه‌یری ئەم رووداوانه‌یان ده‌کرد!
ته‌نانه‌ت پینش ئه‌وه‌ی برپاری داد‌گا ده‌ر‌بجیت، هه‌ندی که‌س له لاوان و تبه‌ویان:
"ئه‌گه‌ر قوتایانی نوور له به‌ندیخانه‌دا بمیننه‌وه، ئیمه‌ش کارێگ ده‌که‌ین که‌ حوکم بدرین و له‌ گه‌لیاندا به‌ به‌ندکراوی بمیننه‌وه و، بیه‌ن به‌ قوتایی ئه‌وان و، سوود له ئامۆژگاری‌یان و ه‌ر‌بگرین، تا‌کو ئیمه‌ش وه‌ک ئه‌وانمان لێ بیت!"

گومانی تیدا نی‌یه که‌ ئه‌وانه‌ی تۆمه‌تی شیواندنی ئاسایشی گشتی ده‌ده‌نه پال قوتایانی نوور، که ئەم هه‌موو په‌وخته به‌رزانه‌یان هه‌یه، گه‌لی به‌ هه‌له‌دا چوون. یان به‌ چه‌شنیکی دلته‌زین فریو دراوان و له‌ خشته‌ براوان. یا خود بۆ مه‌به‌ستی تۆقاندن و ئازاوه‌نانه‌وه کار‌به‌ده‌ستانی حکوومه‌ت ده‌خه‌له‌تین، به‌ خۆیان بزانیان نه‌زانی. بۆیه له پیناوی ئه‌وه‌دا هه‌ول ده‌ده‌ن که له‌ناومان به‌رن، یان گرفتاری ئه‌شکه‌نجه و ئازارمان بکه‌ن.

ئیمه‌ش به‌وانه ده‌لین: "ماده‌م مردن ناکوژری و، ده‌ر‌گای گۆرپیش دانا‌خریت و، کاروانه‌کانی مرۆفایه‌تیش له‌م میوانخانه‌یه‌ی دنیا‌دا زۆر به‌ په‌له و یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک له ئاسۆی خاک‌دا ئاوا ده‌بن، ئه‌وا ده‌بی به‌م زووانه هه‌ردوو لامان له‌ یه‌ک دا‌بهرین. به‌لام ئیوه

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هه‌م، ل: ۴۸۴-۴۸۵.

تۆلهى ئىم ستم كردنه تان به جۆرىكى سامناك ده بىنن و، ئىم "مردن" ەى كه بۆ ئه هلى ئيمان برىتى به له پشوو دان و حهوانه وهى دوای در دىسه رى ژيان، ئىوه له شىوهى ئىعدامىكى هه مىشه بىدا ده يچىژن، چونكه ئىم تام و چىژه فانى يانهى كه ده ستان له داوینى گىر كردوو و به هۆيانه وه پىتان و ايه له دنىادا ده میننه وه، سه بارهت به ئىوه هه لده گه رپته وه و ده بىت به تازارىكى قورسى هه مىشه ى!"

"حه قىقه تى ئاينى ئىسلام" كه ئىم نه ته وه ئاينداره له مىژه ده ستى كه وتوو و، به خوین و شمشىرى سه دان ملیون پالسه وان و شه هىدى تىكۆ شه رى ئىم نه ته وه به - كه له پلهى ئه وليادان - پارىزراوه، ئىستا - به داخه وه - مونا فىقان كه دوژمنانى په نهانى ئىم، ناوى "ته رىقه ت" ^(۱) ى لى ده نىن و، "ته رىقه ت" ىش به خودى خوړى حه قىقه تى ئىسلام ده رده خه ن، كه له راستىدا "ته رىقه ت" تاقه تىشكىكى ئىم خوړه دره خشانه به - كه ئىسلامه - نه ك خودى "خوړ" خوړى. ئىم شه بۆ ئه وهى هه ندى له كارمه نده ساوېلكه كانى پى هه لىن له دژمان و.. قوتايانى نوورىش، كه به وه پىرى هه ول و ته قالا و چالاكى وه وه بۆ ده رخستن و پىشاندانى راستى به كانى "ئيمان" و "قورئان" تىده كۆشن، به ناوى "ئىه لى ته رىقه ت" يان "كۆمه ليه كى سىاسى" ناوده بن، مه به ستىشيان له مه دا ناشرىن كردنى ئىمه و هه لئانى كار به ده ستانه له دژمان!

به لام ئىمه به وان و به ته لقه له گوپيانى ئىه وانىش، هه مان قسه ده لىن كه له به رده م دادگا داد گه ره كه ى "ده نيزلى" دا و تمان:

"ئىم حه قىقه ته خاوينه ى ئىسلام كه سه دان سه ر بوونه ته گىان فىدا و سه ر گه ردى بالاي، ئىمه شه به هه مان جۆر سه رمان ده كه ينه قوربانى و له پىناویدا به ختى ده كه ين. خو ئىم گه ره موو دنيا له سه ر سه رمان بكه ن به ئاگر، ئىم و ئىم سه رانه ى كه بوونه ته قوربانى ئىم حه قىقه ته ى قورئان، هه ر گىز نه وى ناكرىن و جله وى خوړيان ناده نه ده ست زه ندىقه كان و، له و ئىم كه خاوين و پىرۆزه ى خوړيان - پشت به خوا - لانا ده ن!"

به م جۆره، سالىك له ساله كانى ئىم ته مه نى پىرى به م، كه به رووداوه كانى خوړى ناو مىدى و كاره سات و ئىم كه قورسه كانى بۆ پىكه پىتام و، دلدا نه وه كانى سه رچاره ى

(۱) له بهر ئىمه ى ته رىقه ت له و رۆژگارانه دا قه ده غه بووه، وىستورپانه به وه تاوانباريان بكه ن! (وه ر گىر)

"ئیمان" و "قورئان" یش هاتن به هانایه‌وه و فریای که‌وتن.. سالیکی ئەم پیری‌یه‌م - له‌گه‌ل ئەو هه‌موو مه‌ینه‌تی و دهر‌دیسهری‌یه‌دا - به "ده" سالی شادی و خۆش‌حالیی ژيانی لاویم ناگۆر‌مه‌وه. به‌تایبه‌ت که‌یه‌ک سه‌عاتی تۆبه‌کاری به‌جیهینه‌ری فه‌رزه‌کان له‌به‌ندیخانه‌دا له‌جوکمی ده‌سه‌عاتی عیباده‌تدایه‌وه، هه‌ر پۆژیکێ نه‌خۆشی سستم لیکراویش پادا‌شتی ده‌پۆژی هه‌میشه‌یی ده‌ست خاوه‌نه‌که‌ی ده‌خات!!

ژيانیک که‌به‌م شیوه‌یه‌ بی‌ت، ده‌بین چهنده‌مایه‌ی شوکر و ستایش بی‌ت به‌رامبه‌ر به‌خوای گه‌وره‌! به‌تایبه‌تی بۆ‌یه‌کینکی وه‌ک من که‌له‌لیواری گۆردا‌پراوه‌ستاوه‌وه‌ و چاوه‌روانی نۆره‌ی خۆی ده‌کات!

به‌لێ، ئەمه‌ ئەو "وانه‌"یه‌ بوو که‌له‌و ئاگادار کردنه‌وه‌ مه‌عنه‌وی‌یه‌وه‌ وه‌رم‌گرت و لیبی تینگه‌یشتم. ئیتر پڕ به‌دل و تم: "سوپاسی نه‌پراوه‌ و بی‌کۆتایی بۆ‌خوای گه‌وره‌" و، دلخۆش بووم به‌پیری و، به‌زیندانی کردنیشم رازی بووم!

چونکه‌ "ئهمه‌ن" پراوه‌ستانی نی‌یه‌ و هه‌میشه‌ له‌پۆشتندایه‌، جا‌ئ‌گه‌ر به‌خۆشی و چیژ و له‌زه‌ت‌ه‌وه‌ پراوته‌ سه‌ر، ئەوا خه‌فته‌ و دلته‌نگی‌یه‌کی زۆر بۆ‌مرۆف به‌جی ده‌هیلێت، له‌به‌ر ئەوه‌ی له‌ده‌ست چوونی خۆشی له‌پاستیدا‌ئازاره‌. خۆ‌ئ‌گه‌ر ئەو ته‌مه‌نه‌ شوکرانه‌بژیری خوای تیدا‌نه‌بی‌ت و به‌بی‌ئاگایی له‌مرۆف به‌سه‌ر بجیت، ئەوا ته‌مه‌نه‌که‌ی ده‌پروات، به‌لام ده‌ستمایه‌یه‌ک له‌گونا‌ه‌کاری کۆ‌ده‌کاته‌وه‌ و به‌جینی ده‌هیلێت..

خۆ‌ئ‌گه‌ر به‌ئازار و به‌ندی له‌مرۆف پراوته‌ سه‌ر، ئەوا له‌به‌ر ئەوه‌ی نه‌مانی ئازار خۆی له‌خۆیدا‌خۆشی و له‌زه‌تیکێ مه‌عنه‌وی‌یه‌وه‌، ئەم چه‌شنه‌ته‌مه‌نانه‌ش به‌جۆریک له‌جۆره‌کانی په‌رستش داده‌نرین، ئەوا له‌پروویه‌که‌وه‌ ئەو ته‌مه‌نه‌ به‌"باقی" داده‌نریت و هه‌ر ده‌مینیته‌وه‌ و، خاوه‌نه‌که‌شی به‌روبووم و ته‌مه‌نیکێ بینگه‌رد و هه‌میشه‌یی ده‌ستگیر ده‌بی‌ت. له‌لایه‌کی تریشه‌وه‌ ئەم جۆره‌ته‌مه‌نانه‌که‌فاره‌تیکن؛ ئەو هه‌له‌ و گونا‌هانه‌ده‌شۆرنه‌وه‌ که‌بوون به‌هۆی به‌ندبوومان!

جا‌له‌به‌ر ئەمه‌ و له‌م پراوانگه‌یه‌وه‌، پیوسته‌ ئەو به‌ندکراوانه‌ی که‌ فه‌رزه‌کانیان به‌جی ده‌هینن، هه‌میشه‌ ئارام بگرن و له‌شوکرانه‌ی خوا‌دا‌بن^(۱).

(۱) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۵۲۰-۵۲۳.

□ نامەبەك بۆ حافز عەلى

(برای ئازیزم حافز عەلى! بايەخ بە نەخۆشى يە كەت مەدە..
 لە خۆى گەورە دەپارپینەووە كە شىفات پىن بىبەخشىت. ئامىن.
 تۆ گەلسى قازانجىت دەست كەوتوو. چونكە ھەموو سەعاتىكى پەرسىشى ناو
 بەندیخانە وە كۆ پەرسىشى دواز دە سەعات وایە.
 ئە گەر پىنوستت بە دەرمانە، من ھەندىكەم لایە با بۆتى بنىرم؟ ئەو ھەش ھەبە كە
 سووكە ئە پەتايەك بلاو بوو ھەتووە.

من ھەر رۆژنىك كە برۆم بۆ دادگا بىن ھىچ گومانىك لەو رۆژەدا نەخۆش دەكەوم.
 لەو دە چى تۆ لە مەدا بوو بىت بە يارمەتیدەرم و ھەندىك لە نەخۆشى يە كەى منت
 ھەلگرتىت، بە وینەى ئەو قارەمانىتى يە دەر اسايەى كە جار ان پرووى دەدا و، ھەندى
 جار يە كىك لە جياتى برا كەى نەخۆش دەكەوت، ياخود لە برى ئەو دەمردا! ^(۱).

□ شەھىد بوونى حافز عەلى

(پاشان دوژمنە پەنھانە خۆشار ھووە كان ژەھرىان بۆ كەردىنە ناو خوار دىنەووە و، دواى
 ئەم كارەساتە پالەوانە كەى نوور "حافز عەلى شەھىد" لە برى من برا بۆ نەخۆشخانە و،
 ھەر لە برى منىش كۆچى بۆ جىھانى بەرزەخ كەرد و، گریان و خەم و پەژارە يە كى
 زۆرى بۆ بەجى ھىشتىن.
 جارنىكان پىش ئەم پرووداوە، لەسەر چىاى "قەستەمۆنى" يەووە چەند جارنىك بە
 دەنگىكى بەرز و تم:

"براىام! گۆشت دەر خوار دى ئەسپ و گىايش دەر خوار دى شىر مەدەن!"
 واتە ھەموو پەيامىك بە ھەر پەمە كى بە ھىچ كەسىك مەدەن، نەو ھەك دوو چارى
 گىرو گرتەمان بەكەن.

و ھەك بلىنى ئەم كاك "حافز عەلى" ھش - كە ھەوت رۆژە پى لىمانەووە دوور بوو - بە
 ئامىرى تەلەفۆنى مەعنەووى خۆى ئەم قەسە يە مى بىستىت، نامە يە كى بۆ ناردم كە تىايدا
 نووسىبووى:

(۱) تىشكە كان، تىشكى سىاز دەھەم، ل: ۵۰۹.

"به‌ئێ مامۆستام! یه‌ کێك له‌ که‌رامه‌ته‌کانی "په‌یامه‌کانی نوور" و له‌ کاره‌ تایبه‌تی‌یه‌کانی ئه‌وه‌یه‌ که‌: گۆشت ده‌رخواردی ئه‌سپ و گیایش ده‌رخواردی شیر نادات، به‌لکو‌ گیا به‌ ئه‌سپ و گۆشتیش به‌ شیر ده‌دات!"

بهم جۆره‌ په‌یامی "ئینخلاس" دراهو شیر و که‌له‌ زانیه‌ و، دوا‌ی چه‌ند پرۆژیک ئه‌و نامه‌ ناوبراویمان به‌ده‌ست گه‌یشت! که‌ لیکمان دایه‌وه‌ و پرۆژه‌ کاغمان ژمارد بۆمان ده‌رکه‌وت ئه‌و پرسته‌یه‌ی له‌ هه‌مان کاتدا نووسیوه‌ که‌ من له‌سه‌ر چیاکه‌ی قه‌سته‌مۆنی‌یه‌وه‌ دووپاتم ده‌کرده‌وه‌!!

جا مردنی پالئه‌وانیکی مه‌عنه‌ویی ئاواله‌ پالئه‌وانه‌کانی نوور، له‌و کاته‌دا که‌ مونا‌فیه‌کان بۆ تاوانبارکردنمان و سزا سه‌پاندن به‌سه‌رماندا تێده‌کۆشان، سه‌ره‌پای نیگه‌رانیی به‌رده‌وامی خۆیشم به‌رامبه‌ر به‌وه‌ی که‌ به‌ فه‌رمانیکی په‌سمی برام بۆ نه‌خۆشخانه‌ له‌به‌ر ئه‌و نه‌خۆشی‌یه‌ی که‌ له‌ ژه‌هریندانه‌وه‌ سه‌ری تی کردبووم..

ئا له‌م کاته‌دا که‌ ئه‌م هه‌موو بیزارای و دلته‌نگی‌یه‌ ده‌وره‌ی دابووین، چاودیری خوی گه‌وره‌هات و یارمه‌تی دابین. چونکه‌ نزا و پارانه‌وه‌ی بیگه‌ردی برا به‌پێزه‌ کاغمه‌ترسیی ژه‌هره‌که‌ی لا‌برد. سه‌باره‌ت به‌و پالئه‌وانه‌ شه‌هیده‌ش، ئه‌وا گه‌لی نیشانه‌ی زۆر به‌هیز هه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ له‌ گۆره‌ که‌شیدا هه‌ر خه‌ریکی په‌یامه‌کانی نووره‌ و وه‌لامی پرسیا‌ره‌کانی مه‌لائیکه‌تی بێ ده‌داته‌وه‌!

پشت به‌ خوا پالئه‌وانه‌که‌ی ده‌نیزلی "حه‌سه‌ن فه‌یزی" - خوالیی خۆش ییت - هه‌روه‌ها هاورپی به‌وه‌فاکانی، جینگای ئه‌و شه‌هیده‌ ده‌گرنه‌وه‌ و له‌ بریی ئه‌و به‌ نه‌ینی خزمه‌تگوزاری نوور راده‌په‌رێن.

ئنجاه‌ به‌ر بلا‌بوونه‌وه‌ی به‌ر فراوانی په‌یامه‌کانی نوور له‌ناو به‌ندیخانه‌که‌دا و، پیشوازی کردنی به‌ندکراوان و به‌ده‌مه‌وه‌چوونی خیرایان بۆ ئه‌و په‌یامانه‌، دوژمنه‌ کاغمان ترسیان لێ نیشته‌ و لایه‌نی ئه‌و را و بۆچوونه‌یان ده‌گرت که‌ له‌ به‌ندیخانه‌ ده‌رباز بکریین و به‌ر بدریین، تاکو ده‌نگمان به‌و به‌ندکراوانه‌ نه‌گات! چونکه‌ قوتاییانی نوور ئه‌و خه‌لوه‌تگه‌ پر له‌ بیزارای‌یه‌ی به‌ندیخانه‌یان وه‌ك ئه‌شکه‌وتی لاوه‌ ئیمانداره‌کانی "أصحاب الکهف" و به‌ وینه‌ی خه‌لوه‌تگای زاهیده‌ گۆشه‌گیره‌کان لێ کردبوو! ئه‌وه‌بوو به‌وپه‌ری

دامه زراوی و له سهر خۆیبه وه که وتیوونه تیکۆشان بۆ نووسینه وهی په یامه کانی نوور و بلاو کر دنه وه یان له نیوان به ند کر او اندا!

هممو ئه مانه دهیچه سپینن که چاودیری خوی بالاده ست یارمه تی داوین و فریامان که وتوه.

له گهل ئه مه شدا ئه م و اتایه م به دلدا هات:

ماده م ئیمامی ئه عزم "ئه بوو حه نیفه" و پێشه و او و موجه هیده کانی هاوینه ی، به زیندانی و به ند کردن ئازار دران و، له گهل ئه وه شدا ئارامیان گرت و له رزه یان پی نه که وت..

ماده م ئیمامی ئه حمه دی کوری حه نه ل و تیکۆشه ره گه وه کانی تر له پیناوی تاقه مه سه له یه کی قور ئاندا ئازار دران، که چی هممو شیان له به رده م ئه و مه یه تی و ئازارانه دا خۆیان راگرت و، له سهر لو تکه ی ئارامگرتندا راوه ستابوون و، که سیان سکالا و بیزار یان پیشان نه دا و، هیچ کامیشیان له وته ی خۆیان په شیمان نه بوونه وه..

ماده م چه ندین زانا و پێشه وای مه زنی تریش له به رده م ئه و گپرو گرت و ئازارانه ی هاته ری یان نه له رزین و دانیان به خۆدا گرت و، هممه شه له شوکرانه ی خوادا بوون، له کاتیکدا که ئه و به لا و ئازارانه ی داباری به سهر ئه و اندا زۆر سه خت تر بوو له وه ی ئیوه.. ماده م وایه، ئه و ئیوه قه رزی شوکرانه ی زۆرتان له ئه ستۆدایه، له به رامبه ر ئه و ئازاره که مه ی که له سهر چه ندین حه قیقه تی زۆری قورئانی پیروز تووشتان ده بیست، هاوده م له گهل ئه و پادا شته زۆره ی که له م ری به وه ده ستان ده که ویت^(۱).

□ پرسه و دلدا نه وه یه کی جوان له گونجاوترین کاتدا

برایانی ئازیز و به وه فام!

سه باره ت به هممو موسیبه تیک ده ئیین: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ (البقره: ۱۵۶).

پرسه و سه ره خۆشی له خۆم و ئیوه و په یامه کانی نوور ده که م. به لام پیروزبایی بۆ گیانی خوالیخۆش بوو "حافز عه لی" و گۆرستانی "ده نیزی" ده نیرم. چونکه ئه م برا پێشه وه مان که به "علم الیقین" له راستی به کانی په یامی "به ری دره ختی ئیمان"

(۱) بریسکه کان، بریسکه ی بیست و شه شه م، ل: ۵۲۷-۵۲۹.

گه‌یشتبوو، جه‌سته‌کی له‌ناو گۆردا جئی هیشتوو و به‌وینه‌ی مه‌لائیکه‌ت به‌ره‌و
 ته‌ستیره‌کان و جیهانی گیانه‌کان به‌رزبوو ته‌وه، تاکو بگاته‌پله‌ی "عین‌الیقین" و "حق
 الیقین". هه‌روه‌ک کۆتایی به‌و ئه‌ر که‌ی سه‌رشانی هات که به‌راست و دروستی ته‌نجامی
 داوه‌و، ئیستا بۆ خۆی له‌حه‌وانه‌وه‌دایه‌.

له‌خوای به‌خشنده‌ی میه‌ره‌بان داواکارین که به‌ژماره‌ی هه‌موو پسته‌نووسراوه‌و
 خوینراوه‌کانی په‌یامه‌کانی نوور کرداری چاک له‌تۆماری کرده‌وه‌کانیدا بنووسیت.
 ئامین..

هه‌روه‌ها به‌و ژماره‌یه‌ پێژنه‌ی میه‌ره‌بانیی خۆی به‌سه‌ردا بیاریئیت. ئامین..
 قورئانی پیرۆز و په‌یامه‌کانی نووریشی بۆ بکات به‌دلنه‌واز و ئارامی به‌خش له
 گۆره‌که‌یدا. ئامین..

به‌چاکه‌و به‌خششی خۆیشی "ده" دانه‌کارگوزار له‌بری ئه‌و خوالیخۆشبووه‌به
 کارگه‌ی "نوور" به‌خشیت. ئامین.. ئامین.. ئامین..

ئیوه‌ش - برایام! - وه‌ک من له‌دوعاکاتاندا ناوی به‌یئن و له‌بری زمانی خۆی
 هه‌زار زمان به‌دوعا بجه‌نه‌کار و له‌میه‌ره‌بانیی خوا داوا بکه‌ن که له‌بری ئه‌و یه‌ک دانه
 ژیان و یه‌ک دانه‌زمانه‌ی له‌ده‌ستی دا، هه‌زار ژیان و زمانی ده‌ست بجات.

برا ئازیز و به‌وه‌فاکام!

سوپاس و شوکری نه‌پراوه‌و بئ کۆتایی پێشکەش به‌خوای گه‌وره‌ده‌که‌ین له‌سه‌ر
 ئه‌وه‌ی که شه‌ره‌فی پله‌ی به‌رزى قوتایی زانسته‌کان و کرداره‌مه‌زنه‌کانی ئه‌وانی،
 به‌هۆی ئیوه‌وه، له‌م رۆژگاره‌سه‌یر و شوینه‌نامۆیه‌دا بئ به‌خشیوین.
 به‌چه‌ندین پرووداوی زۆر له‌بینینه‌کانی ئه‌و پیاوچاکانه‌ی گۆرستانیان بۆ که‌شف
 ده‌ییت، ئه‌وه‌چه‌سپاوه‌که‌:

هه‌ر قوتایی‌یه‌کی زانسته‌خوازی راسته‌قینه‌و چوست و چالاک له‌خویندنی زانستدا،
 گه‌ر له‌ده‌می خویندنه‌که‌یدا کۆچی دوایی بکات، خۆی - به‌وینه‌ی شه‌هیدان - به
 زیندوو ده‌زانیئت و خه‌ریکی وانه‌کانی ده‌ییت!

ته‌نانه‌ت یه‌کیک له‌که‌سانی به‌ناوبانگی ئه‌و چینه‌ی ئه‌ولیا که گۆرپان لئ
 درده‌که‌ویت، سه‌رنجی وه‌لامه‌کانی قوتایی‌یه‌کی دابوو بۆ پرسیاوه‌کانی نه‌کیرو

مونکەرى ناو گۆر، که له دەمى خویندنى زانستى نەحو و سەرفدا کۆچى دواىى کردبوو. بىنبووى له وەلامى ئەو پرسیارەى مەلائیکەدا که دەپرسى: "مَنْ رَبُّكَ؟" دەلێت: "مَنْ" موبتەدايه و "رَبُّكَ" هەش خەبەرە کەبەتەى! ئەمەش بەپێى زانستى نەحوو.. پێى وابوو هێشتا هەر له قوتابخانەدايه و وانەکانى دەخوینیت. له سەر بناغەى ئەم پروداوه:

من لەو باوەرەدام که خوالیخۆشبوو "حافظ عەلى" ئیستا بە پەيامەکانى نوورەوه سەرقالە، وەك له ژياندا هەمیشە سەرقال بوو پێیانەوه و، له شیۆهى قوتابى یەكی زانستخوازدا بەرز و بلندترین زانست دەخوینیت و، بە راستى پلەى شەهیدانى بەدەست هیناوه و، جۆرى ژيانى ئەوان بەسەر دەبات.

جا له سەر بناغەى ئەم دەستوورە، هەردەم له نزا و پارانەوه کائىدا دوعاى بۆ دەکەم. هەر وەك دوعا بۆ دوو هاووێتە کەى ئەویش "محەمەد زوهدى" و "حافظ محەمەد" دەکەم و، دەلێم:

ئەى پەروردگارا ئەوانە تا رۆژى قیامت بخەرە کار تاكو بە کەمالى دلخۆشى و شادمانى یەوه سەرقالى راستى یەکانى ئیمان و نەهینى یەکانى قورئان بن له ناوەندى پەيامەکانى نووردا. ئامین. إن شاء الله^(۱).

گولبژێرێك له بەرگى مامۆستا نوورسى له دادگای "دەنیزلی"دا

(سەرۆكى بەرێزا

له پرارى دادگادا سێ بناغە دەستىشان كراوه:

ماددهى يەكەم: "كۆمەتە".

من هەموو قوتابىانى نوورى ئێره و، گشت ئەو كەسانەى ميان ديوه و قسەيان له گەلدا كرددووم و، سەرجمى ئەوانەش كە پەيامەکانى نوورىان خویندوو و تەوه یان نووسىویان تەوه، دەگرم بەشایەت و، خۆشتان دەتوانن لێیان بپرسن تاكو دلنیا ببن

(۱) تیشكە كان، تیشكى سباز دەهەم، ل: ۵۰۹-۵۱۱.

له‌وه‌ی که من به هیچ که سیکم نه‌وتوو: ئیمه "کۆمه‌له‌یه‌کی سیاسی" یان "ته‌ریقه‌تیک‌ی نه‌قشبه‌ندی" پینکده‌هینین. به‌لکو هه‌میشه و توومه:

"ئیمه هه‌ول دده‌هین ئیمان‌ه که مان رزگار بکه‌ین".

هه‌ر گیز قسه‌یه کمان له نیواندا نه‌بووه که هی دهره‌وه‌ی سه‌رجه‌می ئه‌هلی ئیمان و دهره‌وه‌ی ئه‌و کۆمه‌له‌ ئیسلامی‌یه‌ خاوینه‌ بێت که ژماره‌یان له سێ سه‌د ملیۆن^(۱) موسلمان زیاتره‌ و، هیچ جێ‌یه‌ کمان له دهره‌وه‌ی ئه‌و ناوی "حزب الله" یه‌دا بۆ خۆمان دانه‌واوه که ناویکه‌ قورئانی پیرۆز له هه‌موو موسلمانانی ناوه‌ و سه‌رجه‌می ئیماندارانی له ژێر سایه‌ی ئیماندا کۆ کردوو ته‌وه‌.

جا له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی ئیمه هه‌موو هه‌ولێکمان له خزمه‌تی قورئاندا چڕ کردوو، ئه‌وا بێ گومان ئیمه له "ده‌سته‌ی قورئان" و "حزب الله" یان.

ئه‌گه‌ر بپاری تۆمه‌تبار کردمان ئاماژه بۆ ئه‌مه‌ ده‌کات، ئه‌وا ئیمه به هه‌موو هێزیک‌ی گیان و هه‌ناومان و به‌وپه‌ری سه‌ر به‌رزی و شانازی‌یه‌وه‌ دان به‌مه‌دا ده‌نین.

به‌لام گه‌ر ئاماژه بۆ هه‌ر واتایه‌کی تر بکات، ئه‌وا ئیمه هیچ شتیک له‌و واتایانه‌ی تر نازانین.

مادده‌ی دووه‌م:

بپاری تۆمه‌تبار کردنه که پشت به‌ راپۆرت و شایه‌تی "پۆلیسی قه‌سته‌مۆنی" ده‌به‌ستیت و دان به‌وه‌دا ده‌نیت که "په‌یامی حیجاب" و "په‌یامی شه‌ش هێرشه‌کان و پاشکۆکه‌ی" له‌ناو چه‌ند سندوو قینکی داخراوی بزماریژ کراودا دۆزراونه‌ته‌وه‌، که له ژێر چه‌ند لیژنه‌دار و کۆمه‌له‌ خه‌لووزیک‌دا هه‌لگیرابوون. واته هه‌ر گیز بۆ "بلاو کردنه‌وه" ئاماده نه‌کرا بوون.

ئنجا ئه‌و په‌یامه ناوبراونه له ژێر په‌خنه و لێ وردبوونه‌وه‌ی دادگای "هه‌سکی شه‌هر" دهرچوون و، ئه‌نجامه که‌شیان دهرکردنی سزایه‌کی سووک بوو له‌سه‌ر من. به‌لام داواکاری گشتی که هه‌ندێ پسته‌ی ئه‌م په‌یامانه‌ی به‌ ده‌سته‌وه‌ گرتوووه و هه‌ندێ واتای نادرستی بۆ لیک‌داونه‌ته‌وه‌، ده‌یه‌ویت نۆ سال به‌ره‌و دواوه‌، بمانباته‌وه‌ و،

(۱) ئه‌مه‌ نزیکه‌ی ژماره‌ی موسلمانانی جیهان بووه له‌و کاته‌دا. (وه‌رگیز)

بهر پرسیاریتی به کی نوی بخاته ته ستومانوه له سهر تومه تیک که پیشتر سزا دراوین له سهری.

ماددهی سی هم:

له چوند شوینیکی بریاری تومه تنامه که دا چوند ده سته و اژه به کی وهک: "ده گوئنجی ناسایشی ولات تیک بدات" به کار هینراوه. واته "گریمانه کان" له جیسی "رووداوه چه سپاوه کان" دا دانراون!

منیش ده لیم:

ده گوئنجی هموو که سیک تاوانی "کوشتن" نه بجام بدات، به لام تایا ده کریت هموو که سیک له سهر بناغهی نهو گریمانه تاوانبار بکریت؟! (۱).

(به پیزان!)

دوو پاتی ده که مهوه بو تان که نهو که سانهی لیړه دان، یان هیچ په یوه ندی به کیان به "په یامه کانی نور" هوه نی به، یا خود ته نها په یوه ندی به کی ساده و ساکاریان له گهل په یامه کانداهیه. له کاتیکدا که من گهلنی برای راسته قینم هیه، به هموو واتیه کی "برایه تی" که بتوانن ته سه ووری بکن. ههروه ها چهن دین هاو پریشم له سهر ری و ریازی حه قیقه تدا هیه له وانهی که گه یشترونه ته حه قیقه ت.

به پیزان!

ئیمه یه قینی نه بزواوی ته و او ه تیمان به وه هیه که "مردن" مان - به هژی نه پینی قورئانی پیروژه وه - هه ر گیز ئی عدمی هه تاهه تایی نی به، به لکور و خسه تنامهی حه وانوهیه..

که چی دلتیاین له وهی که "مردن" سه بارهت به نه یاره کاتمان و نه وانهی له سهر ریازی گومراین، مردنیککی بی گومان و ئی عدمیککی هه میشه ییه، گه ر هیچ باوه ریکیان به قیامت نه بیست. یان مردن سه بارهت به وان بهندیخانهیه کی تاکه که سی و هه تاهه تایی و تاریکه، گه ر باوه ریان به دواوژی قیامت بیست، به لام نوقمی ژیانی هه رزه یی و گومراینی بووین.

(۱) تیشکه کان، تیشکی دوازدهم، ل: ۴۴۸-۴۴۹.

وا من لیقان دەپرسم که:

ئایا هیچ کیشەیک لەم دنیا بەدا هەیه لە کیشەى مردن گەورەتر بیٺ؟ .. ئایا هیچ مەسەلەیک لەناو گرووی مروڤدا هەیه که لەمە گرنگتر بیٺ؟
ئیتز ئایا چۆن دەگوڤجیت ئەم مەسەلە و کیشە گەورەیه لە پیناوی شتی تردا بە کار بهینریت، مادەم هیچ شتیکی تر نەبیٺ که لەم مەسەلە و کیشەیه گەورە و گرنگتر بیٺ؟
ئیتز بۆچی ئیو بەم جۆرە خۆتان بە ئیمەو سەرقال کردوو؟!
ئیمە قورسترینی سزا کاتان وەك روخسەتنامە و پسوولەیه کی سەفەر دەبینین بەرەو جیهانی پرووناکی، بۆیه بە دامەزراوی یەکی تەواوتی یەو و چاوەروانی دەرچرونی ئەو روخسەتنامەیه دەکەین..

بەلام لە هەمان کاتدا بە دلتیاییهو دەزانین که ئەو کەسانەى لە دژمان راوہستاون و بریارە کانیان لەسەر ئیمە دەر دەکەن، بەم نزیکانە یان بە ئیعدامی هەتاهەتایی، یاخود بە زیندانیی تاکە کەسی، پرووبەرپووی سزا و تۆلەى ترسناکی خۆیان دەبنوہ.
ئیمە هیندە لەم ئاکامە دلتیاین که هەر وەك بە چاوی خۆمان ئیو لەم کۆر و ئەنجومەنەدا دەبینین، دەلئی ئەوانیش بە هەمان جۆر لەناو سزا کانیاندا دەبینین!
بەلئی، بەم جۆرە دەیانبینین و، لە پرووی مروڤایەتی یەو گەلتی بەزەبیمان بە حالیاندا دیتەوہ.

بە تەواوی ئامادەشم که ئەم راستی یە گرنگە بچەسپینم و بەلگەى لەسەر بهینمەوہ و گەورەترین کەسی سەرسەخت و ملنەدەرش لەمەدا بەستمەوہ. هەر وەك ئامادەیی تەواوتیشم بۆ قبوول کردنی هەر سزایەك دەر دەبەرم که ئەگەر پروونتر لە خۆری ناوجەرگەى ئاسمان ئەم راستی یە لە بەردەم گەورەترینی زانا و فەیلەسووفە کاتاندا نەچەسپینم، چ جایی لە بەردەم پەسپۆرانی ئەم لیژنە بەدا، که لە زانین و پەسپۆری بی بەشن و، دلتیان لە رڤ و کینە پر بووہ و، هیچ ئاگایە کیان لە مەعنەوییات نی یە و بایەخی بی نادەن!

وہك ئوموئەیک لەسەر ئەمە، لە ماوہى دوو هەفتەدا پەيامی "بەری درەختی ئیمان" مان بۆ بەندکراوہ کان دانا، که پەيامیکە پوختەى ئامانج و بناغە کانی پەيامە کانی نوور دەخاتە روو، هەر وەك بەرگری لە "پەيامە کانی نوور" یش دەکات..

وا ئەم پەيامەتان پېش چاۋ دەخەم و، بۇ مەبەستى ئەۋەش كە بخرىتە بەردەست دەزگا رەسمىيە كانى ئەنقەرە، ئەوا بە نەينى ئەرك و ماندووبوونىكى قورس ھەلدە گرین لە پىناۋى نووسىنەۋەيدا بە پتە نوپكان^(۱) و، ئىستا ئېۋەش بۇ خويندەۋەى ئەم پەيامە بانگھېشت دە كەم. جا ئەگەر دواى خويندەۋەى، دلە كانتان - نەك دەروونە كانتان - تەسدىقيان نە كردم، ئەوا بە ھەموو جۆرىكى ئەشكەنجە و سوو كايەتتى ناو ئەم زىندانە تاكە كەسىيەم پرازىم كە ئىستا تىايدام و، دەم بە دەربېرىنى ھىچ سكالايەك ناكەمەۋە!

بە كورتى:

ئېۋە تەنھا دوو رېنگاتان لە بەردەمدايە:

يان سەر بەستىي تەواۋەتى بە پەيامە كانى نوور بدەن. . يان - گەر دەتوانن - بەسەر پراستىيە كانى ناو ئەم پەيامانەدا زال بېن و لەناويان بەرن!
 من تا ئىستا نە بېرم لە ئېۋە دە كەردەۋە و نە لە دنيا كەشتان. تەنانەت نىازم نەبوو لە ئايندەشدا بىرتان لى بگەمەۋە. بەلام خۆتان ناچارى ئەمەتان كردم و، لەوانەشە ئەمە بۇ بىدار كەردەۋەى ئېۋە پىويست بوويىت و، قەدەرى خواۋەندىش بۇ ئەم مەبەستە ئىمەى ھىنايىتە ئېرە.

بەلام پرابەرى ئىمە تەنھا ئەم دەستورەيە كە دەلئىت:

"من آمن بالقدر أمين من الكدر"^(۲).

لەبەر ئەۋە، پرىارمان داۋە بەۋپەرى ئارامىيەۋە ھەموو جۆرە گوشار و تەنگ پى ھەلچىنىيەك ھەلبىگرىن كە بېھىننە رېمان^(۳).

(بەلئى، ئىمە كۆمەلەيە كىن كە لە ھەموو چەرخىكدا سى سەد و پەنجا مىليۇن ئەندامى ھەيە و، ھەر ھەموو شىيان ھەموو رۆزىك پىنج جار بە ئەنجامدانى نوپۇزە كانيان ئەۋپەرى پىز و پەيوەندىي پراست و دروستى خۆيان بە بنەما كانى ئەم كۆمەلە خاۋىنەۋە دووپات دە كەنەۋە و، چ لە پى دوعاى پاشملەيانەۋە بۇ يە كترى و چ بە دەستكەۋتە مەعنەۋىيە

(۱) واتە بە پىشى لاتىنى. (ۋەرگېز)

(۲) بروانە: القضاى، مسند الشهاب: ۱/۱۸۷؛ الدىلمى، المسند: ۱/۱۱۳؛ المناۋى، فىض القدير: ۱۸۷/۳.

(۳) تىشكە كان، تىشكى دواز دەھەم، ل: ۴۴۲-۴۴۴.

زور و زه‌به‌نده‌کانیانه‌وه، به‌پیتی ده‌ستوری خوایی: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾
(الحجرات: ۱۰) پیش‌پرسی در یژ کردنی ده‌ستی یارمه‌تی بۆ یه‌ کتری ده‌کهن.

که‌واته ئیمه - به‌م جۆره - ئه‌ندامی ئه‌و کۆمه‌له‌ خاوین و مه‌زنه‌ین. کارمه‌ندیی
ئه‌ستۆشمان له‌ چوار چۆه‌ی ئه‌م کۆمه‌له‌یه‌دا بریتی یه‌ له‌ راگه‌یانندیی راستی یه‌کانی
ئیمان و قورئانی پیرۆز به‌ جوانترین و خاوینترین شیوه، به‌عه‌ودالانی حق و ئیمان،
تا کو خۆمان و ئه‌وانیش له‌ ئیعدامی هه‌میشه‌یی و به‌رزه‌خی به‌ندیخانه‌ی تاکه‌که‌سی و
هه‌تاهه‌تایی رزگار بکه‌ین.

به‌لام کۆمه‌له‌ دنیا ییه‌کان، که‌له‌سه‌ر بناغه‌ی فرتوفیله‌ سیاسی یه‌کان دامه‌زراون، نه‌ له‌
نزیک نه‌ له‌ دوروه‌ه‌ ئیمه‌هیچ په‌یوه‌ندی یه‌کمان پیانیه‌وه‌ نی یه، ته‌نانه‌ت هه‌ر دانا به‌زینه
ئاستیشیان^(۱).

(ئه‌گه‌ر هه‌ر چه‌شنه‌ حه‌زیکمان له‌ کاروباری دنیا ببوایه، ئه‌وا ئه‌و ده‌نگه‌ی که‌
لیمانیه‌وه‌ ده‌بیسترا وه‌ک هی ویزه‌ی می‌ش نه‌ده‌بوو، به‌لکو کاره‌که‌مان به‌ وینه‌ی زرمه‌ی
تۆپ ده‌نگی ده‌دایه‌وه‌!

به‌ئیی، پیاویک که‌ به‌وپه‌ری توندوتیژی و به‌ بئ هیچ ترس و بیمیک له‌ به‌رده‌م ئه‌و
دادگا عورفی یه‌ سه‌ربازی یه‌دا که‌ به‌هۆی پروودای "۳۱" ی مارتیه‌وه‌ سازکرا،
به‌رگری یه‌کی یه‌ کجار کاریگه‌ر و دلیرانه‌ی کردو، له‌ به‌رده‌م ئه‌نجومه‌نی نوینه‌رانیشدا
به‌ هه‌مان شیوه‌ بیست، بئ ئه‌وه‌ی گوئی به‌ تووره‌یی و هه‌لچوونی مسته‌فا که‌مال بدات..
چۆن ئه‌و که‌سه‌ به‌وه‌ تۆمه‌تبار ده‌ کریت که‌ گوا یا به‌ نه‌ینی و بئ ئه‌وه‌ی که‌س پیتی
بزانیست ماوه‌ی هه‌ژده‌ سالی ره‌به‌ق پیلانی سیاسی ده‌ گیریت؟

ئه‌و که‌سه‌ی تۆمه‌تی وای ئاراسته‌ بکات بئ هیچ گومانیک که‌ سینکی قین له‌ دلّه^(۲).
(که‌س مافی ئه‌وه‌ی نی یه‌ که‌ به‌ بیانوی قسوور و ناته‌واوی له‌ مندا یان له‌ هه‌ندی له‌
برا کاغدا هی‌رش بکاته‌ سه‌ر په‌یامه‌کانی نوور، چونکه‌ "په‌یامه‌کانی نوور" راسته‌وخۆ
په‌یوه‌ستن به‌ قورئانی پیرۆزه‌وه، قورئانیش په‌یوه‌سته‌ به‌ عه‌رشه‌ی مه‌زنی خوای گه‌وره‌وه‌.
که‌واته‌ کئی هه‌یه‌ بتوانیت ده‌ست بۆ ئه‌وی در یژ بکات و ئه‌و په‌ته‌ قایمانه‌ خا و بکاته‌وه‌!

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هه‌م، ل: ۴۸۹-۴۹۰.

(۲) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ۵۵۷-۵۵۸.

پاشان هر گيزاو هر گيز ناکړئ پيامه کاني نور بهر پرس بکړين له نهنگي و ناته و او ي په کاني نيمه، چونکه بهره که تي ماددي و معنه ويې هم پيامانه و خزمه ته مه زنه کانيان به نمازه سي و سني نايه تي قورثاني پيروز و سني که رامتې نيمامي عهلي - خواي لني رازي بيت - و هه واته کاني شينخي گه يلاني - قُدس سِرُه - هاتو ته دي. دنا هم ولاته روو بهرووي چه ندين زياني ماددي و معنه ويې نه و تو ده بيته وه که چاره سر و قهره بوو نه کړيته وه.

به پشتوياني خواي گه وره، سر جهم فرتوفيل و پيلانه شهيتاني په کان و هير شه کاني مولخيداني دوژمنې پيامه کاني نور شکست ده هينيت و پوو چهل ده بيته وه، چونکه قوتاياني نور وه کو که ساني تر نين. به پشتوياني و چاو ديري خوا وه ند ناتوانيت پهر ته وازه بکړين و ناچار بکړين و از له بانگه وازه که يان بهين، يان به سر ياندا زال بين. قوتاياني نور که له هه موو شونينکدا هه و، ريز و خوشه ويستي جه ماو هري هم نه ته وه يه يان به ده ست هيناوه - که همه ش به شتيکي زيندوو داده نريت له م نه ته وه يه دا - نه و قوتايانه ي نور، جگه له وه ي که قورثان رني بهر گري ماددي يان پي نادات، خو شيبان هر گيز به شداري له رووداوينکي جوزيبي وه که رووداوه کاني له مهر شيخ سه عيدي پيران و رووداوي "مه نهمه ن" دا^(۱) ناکه ن..

چونکه نه گهر خوا نه خواسته سته ميکي توندوتيزي له راده به دهر يان لني بکړيت و هيرش بکړيته سر پيامه کاني نور نه و نه و مونا فيق و مولخيدانه ي که حکوومه تيان خه له تاند، بي هيچ گومانينک په شيمان ده بنه وه.

به کورتي:

ماده م نيمه کارمان به سر دنياي نه هلي دنياوه ني، ده بي نه و انيش حه قيان به سر قيامه عثمان و خزمه تي نيمانيمانه وه نه بيت^(۲).

(۱) پنده چن که رووداوينکي دروستکراو بوو نيست له لايه ن حکوومه تي مسته فا که مال ه وه. گوايا له مزگوتينکي ناحيه ي "مه نهمه ن" به سر کردايه تي که سيکي شيت خه لکه که له حکوومه ت هه لگه راونه ته وه! همه کرا به بيانوويه ک بژ نه وه ي به شپوره يه کي در ندانه ده ست له خه لکي شاره که بووه شينن و هه ست و نه ستي نيسلامي موسلمانانيش زامدار بکه ن.

(۲) تيشکه کان، تيشکي چواره همم، ل: ۵۵۹-۵۶۰.

(پاشان دوای ئەوه‌ی که سالیك سزام چه‌شت له‌سه‌ر "په‌یامی حیجاب" که له‌ ژیر چه‌ندین لیژنه‌دار و که‌ره‌سه‌ی سووته‌مه‌نیدا دۆزی‌یانه‌وه، ئەم سال نووسراوه‌ته‌وه و بلاو‌کراوه‌ته‌وه، ده‌یانه‌وی جارێکی تر تاوانبارمان بکه‌نه‌وه له‌سه‌ری.

ئنجاکاتی که من به‌ چه‌ند وشه‌یه‌کی توندوتیژ په‌خنه‌ی راسته‌وخۆم ئاراسته‌ی ئەو که‌سه‌ ناسراوه‌ کرد که سه‌رۆکایه‌تی حکومه‌تی له‌ ئەنقه‌ره‌ گرت‌ه‌ ده‌ست، خۆی هیچ کاردانه‌وه‌یه‌کی نه‌بوو به‌رامبه‌رم، به‌لکو بی‌ده‌نگی هه‌لبژارد. که‌چی له‌ دوای مردنی، راستی فەرمووده‌یه‌کی پیرۆز - که من پێش چل سال نووسیبووم - هه‌له‌ که‌ی ئەوی ده‌ر‌خست..

جا ئەو راستی‌یه‌و، ئەو په‌خنانه‌ش که سروشتی و پنیوست بوون، ئیمه‌ له‌ لایه‌نی خۆمانه‌وه‌ به‌ نه‌ینی و تایه‌ت، نه‌ک گشتی و ئاشکرا، هه‌لمان گرتیوون. به‌لام داواکاری گشتی به‌ فی‌ل شکاندیه‌وه‌ به‌سه‌ر ئەو که‌سه‌دا و به‌رپر‌سیاری‌یه‌که‌شی خسته‌ ته‌ستۆی ئیمه‌وه‌.

ئێتر ئایا داد‌گه‌ری یاسا، که‌ ره‌مز و یاد‌گاری نه‌ته‌وه‌یه‌ و یه‌کێکه‌ له‌ دره‌وشانه‌وه‌ کانی خوای گه‌وره‌، له‌ کوێ و.. خاتری که‌سێکیش که‌ مرد و په‌یوه‌ندی به‌ ده‌وله‌ته‌وه‌ نه‌ما، له‌ کوێ؟

پاشان ئازادی و یژدان و بیروباوه‌ر که‌ حکومه‌ت کردویه‌تی به‌ بناغه‌ی کاره‌ کانی، ئیمه‌ پالمان پتوه‌ داوه‌ و پشتمان پتی به‌ستوه‌وه‌، هه‌ر به‌و ماده‌ده‌یه‌ش دا‌کو‌کیمان له‌ مافه‌ کاتمان کردوه‌وه‌، که‌چی داد‌گا کردویه‌تی به‌ مایه‌ی به‌رپر‌سیاری ئیمه‌، وه‌ک بلیی ئیمه‌ دزی ئازادی و یژدان و بیروباوه‌ر بین.

له‌ په‌یامیکی تر دا‌ره‌خنه‌ له‌ لایه‌نه‌ خراپ و ناته‌واوه‌ کانی شارستانیتی ئیستا‌گرت، که‌چی فایلێ لیکۆلینه‌وه‌ که‌ شتیکی وای داوه‌ته‌ پالم که‌ هه‌ر گیز به‌ ئەندیشه‌مدا نه‌هاتوه‌وه‌، منی وه‌کو که‌سیک پێشان داوه‌ که‌ به‌ کاره‌ینانی رادیۆ^(۱) و سواربوونی

(۱) به‌مه‌بستی پێشکەش کردنی شوکرانه‌بۆری بۆ خوای گه‌وره‌ له‌سه‌ر نيعمه‌تی رادیۆ، که‌ نيعمه‌تیکی گه‌وره‌ی خوایه‌، وتم: "ئهو شوکرانه‌یه‌ به‌ خویندنی قورئانی پیرۆز ده‌بی له‌ رادیۆدا، تا‌کو‌ له‌و ده‌نگه‌ زولاله‌ بدات به‌ گوێی هه‌موو جیهاندا، به‌مه‌ش هه‌وا ده‌بیت به‌ خوینهری قورئانی پیرۆز". (دانەر)

شهمنده فەر و فرۆ که ږهت بکاته وه و، دهیه وئی بهریرسم بکات له وهی که دژی پیشکه وتنی شارستانییی سهردهم بم!

له هه موو ئه وانه نامۆ تر ئه وه یه: نیعمه ته مه زنه کانی فرۆ که و شهمنده فەر و ږادیۆ، که ده بو شوکری خوای گه وره یان له سهر پیشکه ش بکرایه، که چی مرۆفه کان له بهرام بهر ئه و نیعمه تانه وه شوکری خوایان نه کرد و، له ئه نجامی ئه مه دا بۆمبای فرۆ که کانیان به سهر دا باری!

ږادیۆش نیعمه تیکي هینده مه زنی خوای گه وره یه که ده بی شوکری ئه و نیعمه ته به کارهینانی بیست وه ک ئامیریکي قورئان خوینی ئه و تو قورئان به گوینی گرویی ئاده میزاددا بدات..

له "وتهی بیستم" دا وتم:

قورئانی پیروز هه والی له باره ی کاره ده راسا کانی شارستانییی نوئی داوه و، له وئی له ده می باسکردنی ئاماژه یه کی قورئانی پیروز دا ږوونمان کرده وه که کافره کان له ږینی "شهمنده فەر" ه وه به سهر جیهانی ئیسلامیدا زال ده بن.

جا له و کاته دا که من موسلمانان بۆ به ده ستهینانی ئه م چه شنه داهاتروه نوئی یانه هان ده ده م، که چی داواکاری گشتی چه ند داد گایه کی پیشوو کردوونی به مایه ی تاوانبار کردغان، وه ک بلیی من له دژی ئه م داهینانه نوئی یانه بم.

ئنجاکه سیک وتی: په یامه کانی نوور له نووری قورئانی پیروزه وه سه رچاوه یان گرتوه، واته ئیلهامیان له و وه رگرتوه و میراتگریکه ئه ر کی ږیساله ت و شه ریه ت ئه نجام ده دات. که چی داواکاری گشتی واتیه کی ته و او هه له ی له و قسه یه دایه وه و شتیکی وت که هه ر گیز په یوه ندیی پنه نی یه، گوا یا په یامه کانی نوور "پنجه مبه رن"! ئه مه شیان کرد به مایه ی تاوانبار کردغان!

له بیست شوینی بهرگری یه که مان و به چه ندین به لگه ی گومان ږر چه سپاندمان که ئیمه قورئان و په یامه کانی نوور ناکه ین به ئامراز و هۆکار ته نانه ت بۆ به ده ستهینانی سه رانه ری دنیا ش. به لکو یه ک دانه ږاستی ئه وان ناگۆږینه وه به هه موو ده سته لاتی دنیا به گشتی. له ږاستیشدا هه ر وه هاین. هه زاران نیشانه له سهر ئه م ده عوایه مان هه یه.

جا مادهم وایه، ئەوا به هممو توانایه کمان ده‌لێین:

﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾^(۱).

(به‌پێزان! له ئەنجامی چەند بەلگە و نیشانه‌یه‌کی زۆر هه‌قه‌ناعه‌تی ته‌واوم بۆ دروست بووه که هۆی ئەو هه‌یرشانه‌ی ده‌کرینه سه‌رمان ئەو بۆ چوونه هه‌له‌یه‌نی‌یه که گوایا ئێمه "هه‌ست و نه‌ستی ئاینی له پێناوی تینکدانی ئاسایشی ناو‌خۆدا به‌کار ده‌هێنین" ..

نه‌خێر، ئەو هه‌یرشه‌ی که له ژێر ئەو په‌رده ساخته و ڕوو که‌شه‌دا ده‌کرێته سه‌رمان ته‌نها له پێناوی کوفر و ئیلحاددايه و، مه‌به‌ست له‌ناو‌بردنی ئیمان‌ه‌مان و کۆتایی هه‌ینانه به‌هه‌ول و ته‌قالا‌کامان و ڕێ گرتنه له‌خزمه‌ته‌کامان له پێناوی ئەم ئیمان‌ه و ڕاگیر کردنی ئاسایش و هه‌یمینی و لاتدا. ئێمه گه‌لێ به‌لگه‌ی زۆرمان له‌سه‌ر ئەمه به‌ده‌سته‌وه‌یه. با ته‌نها یه‌ک دانه له‌و به‌لگانه‌تان پێش چاو بخه‌ین:

بیست هه‌زار که‌س له‌ ماوه‌ی ئەم بیست ساڵه‌دا بیست هه‌زار نو‌سخه‌ی په‌یامه‌کانی نووریان خو‌یندووه‌ته‌وه و به‌و په‌یامانه‌ ڕازی بوون و قبو‌ل‌یان کردوون، له‌گه‌ڵ ئەوه‌شدا ته‌نها یه‌ک دانه ڕووداوی تینکدانی ئاسایش له‌لایه‌ن قوتاییانی نووره‌وه له‌م ماوه درێژ‌خایه‌نه‌دا ڕووی نه‌داوه و، ده‌زگا په‌سمی‌یه‌کان هه‌یچ ڕووداویکی له‌م جۆره‌یان له‌سه‌ر تۆمار نه‌کردوون، هه‌روه‌ک داد‌گای پێشین و ئەم داد‌گایه‌ی ئیستاش نه‌یان‌توانی هه‌یچ ڕووداویکی له‌م جۆره‌ بدۆزنه‌وه. له‌کاتێکدا که‌ ده‌بوو ئەنجامی ئەم ڕووپا‌گه‌نده به‌هه‌یز و به‌ر‌بلاوه، نه‌ک له‌ بیست ساڵدا، به‌لکو له‌ ماوه‌ی بیست ڕۆژدا و له‌ شیوه‌ی چەند ڕووداویکدا ده‌ریکه‌وتایه!

که‌واته‌ یاسای ژماره "١٦٣"^(٢) ته‌نها په‌رده‌یه‌کی ساخته و درۆینه‌یه له‌ ڕووی سه‌ره‌ستی و وێژدان و ئازادی بیروباوه‌ڕدا به‌رز ده‌کرێته‌وه و، یاسایه‌کی پلاستیکی وایه

(١) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ٥٦٧-٥٦٩.

(٢) ده‌قی ئەم یاسایه به‌ ڕاشکاوی سه‌ز له‌سه‌ر ئەو که‌سه‌ داده‌نێت که‌ هه‌ول به‌دات ده‌وله‌تێکی ئاینی له‌ تورکیادا دا‌به‌مه‌زرینێت، یان هه‌ست و نه‌ستی ئاینی له‌م پێناوه‌دا به‌کار به‌هێنێت. هه‌ر له‌م یاسایه‌شه که‌ تا ئیستا سه‌رجه‌می حکوومه‌ته‌یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌که‌کانی تورکیا بۆ لێدانی کار و چالاکی‌یه‌ ئیسلامی‌یه‌کان پشته‌ی پێ ده‌به‌ستن. (وه‌ر گێڕ)

که هممو ټایینداریک و گشت ناموزگاران و بانگه‌واز کاران بگریته‌وه و، مولخیدنیش
ته‌ها ټه‌وه‌نده‌یان ده‌ویت که هه‌ندی به‌رپرسی حکوومهت بجه‌له‌تین و، بۆ لیدانمان و
شکست پی هینانمان به‌کاریان بهین.

ماده‌م راستی ټه‌مه‌یه، ټه‌وا به‌هممو هینیکمانه‌وه ده‌نگی لی هه‌لده‌برین و ده‌لین:
ټه‌ی ټه‌و به‌دبه‌ختانه‌ی که به‌ربوونه‌ته‌وه بۆ ناو چالی قوولی کوفری موته‌لق! ټه‌ی
ټه‌وانه‌ی که ټایینه‌که‌تان به‌دنیا‌تان فرۆشتووه!

چیتان له‌ده‌ست دیت درینگی مه‌که‌ن! یاخو! ټاکامی دنیا‌که‌تان هه‌ر ټاکامی بیت،
هه‌روه‌که‌ده‌شیت. به‌لام ټیمه‌ ټاماده‌ین سه‌ری خۆمان له‌ پیناوی ټه‌و راستی‌به‌خاوتنه‌دا
به‌خت بکه‌ین که سه‌دان ملیۆن پال‌ه‌وان سه‌ری خۆیان له‌ پیناودا به‌خت کردووه. بۆیه
ټیمه‌ ټاماده‌ی پی‌شوازی لیکردنی هه‌موو جوړه‌ سزایه‌کتانین، ته‌نانه‌ت ټاماده‌ین بۆ پریاری
له‌سیداره‌دانیش که له‌ دژمان ده‌ری بکه‌ن.

حالی ده‌روه‌ی به‌ندیخانه‌مان - له‌م بارودۆخانه‌دا - سه‌د جار خراپ‌زه‌ له‌ حالمان
له‌ناو به‌ندیخانه‌کاندا. ټیر دوا‌ی ټه‌م ټیستیداده‌ په‌هایه‌ی که ټاراسته‌ی ټیمه‌ کراوه، هیچ
جوړه‌ سه‌ربه‌ستی و ټازادی‌به‌کمان بۆ نه‌ماوه‌ته‌وه؛ نه‌ ټازادی‌ زانستی، نه‌ ټازادی
ویژدان، نه‌ ټازادی‌ ټایین. واته‌ جگه‌ له‌ "مردن" یان "چوونه‌ به‌ندیخانه" هیچ رینگایه‌کی تر
له‌ به‌رده‌م ټه‌له‌ی شه‌مامه‌ت و غیره‌ت و ټایین و پشتگیرانی ټازادی و خۆشه‌ویستانیدا،
نه‌ماوه‌ته‌وه.

سه‌باره‌ت به‌ خۆیشمانه‌وه هه‌ر ټه‌وه‌نده‌مان پی ده‌کریت که هانا ته‌نها بۆ په‌روه‌ردگار
بیه‌ین و پشتی پی بیه‌ستین و، بلین:

﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾^(۱).

□ (بۆ به‌ریتز عه‌لی ره‌زا، سه‌رۆکی دادگا!)

بۆ ټه‌وه‌ی بتوانم دا‌کوکی له‌ مافه‌کانی خۆم بکه‌م، ټه‌وا تکا و داوا‌کاری‌به‌کی
گه‌رمتان پی‌ش چاو ده‌خه‌م:

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی دوازه‌هه‌م، ل: ۴۴۴-۴۴۶.

من بیته نوئیکان شاره‌زا نیم و له بیته کۆنه کانیشدا ده‌ستخه‌تم باش نی‌یه، پاشان چاوپینکه‌وتنی که‌سانی تریشیان لئی قه‌ده‌غه کردووم. واته وه‌ك ئه‌وه وام که له دابراینیکی ته‌واوته‌ی یان زیندانی تاکه که‌سیدا یم، به‌پاده‌یه‌ك که کاتئێ تۆمه‌تنامه‌ی داواکاری گشتی‌یان دایه ده‌ستم یه‌ کسه‌ر دوای چاره که سه‌عاتیک لییان سه‌ندمه‌وه!

هه‌روه‌ك له‌ پرۆی داراییه‌وه ناتوانم پارێزه‌ریك بگرم بۆ به‌رگری کردن له‌ خۆم، دوای ماندوو بوونیکی زۆریش ئنجا توانیم به‌رگری یه‌ که‌ی خۆمتان پیشکەش بکه‌م و، به‌ شیوه‌یه‌کی نه‌ینیش توانیم نوسخه‌یه‌کی ئهم به‌رگری یه‌م ده‌ست بکه‌ویتته‌وه که به‌ بیته نوئیکان نووسراونه‌ته‌وه.

ئنجا په‌یامی "به‌ری دره‌ختی ئیمان" یشم، که وه‌ك به‌رگری یه‌ك وایه له‌ په‌یامه‌کانی نوور و پوخته‌ی رێبازی ئه‌و په‌یامانه‌ ده‌رده‌خات، نووسی یه‌وه تاکو پیشکەشی "داواکاری گشتی" ی بکه‌م و، یه‌ك دوو نوسخه‌شی بۆ لایه‌نه‌ ره‌سمی یه‌کانی ئه‌نقهره‌ بنیرم. به‌لام په‌یامه‌که‌یان لئی سه‌ندم و نه‌یاندامه‌وه.

له‌ کاتی‌کدا که لایه‌نه‌ داده‌ره‌کانی "داد‌گای ئه‌سکی شه‌هر" ئامی‌زینیکی چاپی ده‌ستی‌یان بۆ ناردمه‌ ناو به‌ندیخانه‌ و، توانیمان له‌و رێ‌یه‌وه چهند نوسخه‌یه‌کی به‌رگری یه‌که‌م به‌ بیته نوئیکان بنووسینه‌وه، هه‌روه‌ك داد‌گا خۆشی ئه‌و به‌رگری یه‌ی نووسی یه‌وه^(۱).

(ئه‌و په‌نجانه‌ی که له‌ پشتی په‌رده‌وه له‌ گه‌ل په‌یامه‌کانی نووردا ده‌جه‌نگن، چهند په‌نجه‌یه‌کی بیانی و ده‌ره‌کین و، ده‌یانه‌وینت ئه‌و خۆشه‌ویستی و برایه‌تی یه‌ تینک‌بشکینن که له‌ دلی جیهانی ئیسلامیدا هه‌یه به‌رامبه‌ر به‌م نه‌ته‌وه و نیشتمان، که هه‌ر ته‌نها ئهم خۆشه‌ویستی و برایه‌تی یه‌شه به‌ گه‌وره‌ترین هیزی ئهم نه‌ته‌وه‌یه داده‌نریت.

جا بۆ مه‌به‌ستی تینک‌شکاندنێ ئهم برایه‌تی و خۆشه‌ویستی یه‌ و، گۆرینی به‌ رقی و نه‌فرت، ئه‌وا چهند په‌نجه‌یه‌ك هه‌ن که له‌ پشتی په‌رده‌وه هه‌ول ده‌ده‌ن سیاسه‌ت بقۆز نه‌وه و بیکه‌ن به‌ ئامی‌ر و هۆ‌کاریك بۆ به‌رودان به‌ ئیلحاد و کوفری موته‌لق. به‌مه‌ش فیل له‌ حکومه‌ت ده‌که‌ن و له‌ خسته‌ی ده‌به‌ن. هه‌ر ئه‌و په‌نجانه‌ش بوون که دووجار

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی دوازه‌هه‌م، ل: ۴۴۶-۴۴۷.

سەريان لە دامەزرارهى "داد" شىواند و وتيان: قوتايانى نور ئايين لە پيناوى سىياسەتدا بە کار دەهينن و، گریمانیش هەيه ئاسایشى و لات لەمەوه زيانى پى بگات^(۱).

□ (بەريز سەرۆكى دادگا!

هاو دەم لە گەل ئەم نامەيدا وینەيه کى ئەو بەرگرى يەم دەنيرم که وهك عەرزو حالتيك خستمه بەر دەست سەرۆك كۆمار و لایەنه رەسمى يەکانى ئەنقەرە، لە گەل ئەو وەلامنامەيدا که سەرۆکايەتیی وەزارەت نارديانەوه و مەودای قبوول کردن و بايەخدانيان بە عەرز و حاله کەم دەردەخات.

جا لەم بەرگرى يەمدا ئەو وەلامە بەهيزانەم نووسيوەتەوه که بەرپەرچى بەيانە پر لە وەهم و تۆمەتە پى بناغەکانى "داواکارى گشتى" م پى داو نەتەوه. هەر وهك لە بەيانە کەى ئەم ئيدديعايەيدا چەند گوڤتاريك هەن که لەسەر بناغەى مەزبەتە پروو کەش و قين لەدلانە کەى "پۆليس" بنيات نراون و، پىچەوانەى راپۆرتى خەبەرە کانن و، پىشتر پەخنەکانى خۆم لەسەر پىشکەش کردوون، که دەتوانریت پوخته کەيان بەم جۆرەى خووارەوه بخریتە پروو:

وهك زووتر بۆم باس کردن، کاتى دادگای ئەسكى شەهر ويستى بە پىنى ماددەى ژمارە "۱۶۳" تاوانبارم بگات، پىم وتن:

"۱۶۳" پەرلەمانتارى حکومەتى کۆمارى که ژمارەيان دووسەد کەس بوو - واتە بە ژمارەى ماددەى ۱۶۳ - رەزامەندىيان بۆ تەرخان کردنى سەد و پەنجا هەزار لىرە نواند، بۆ مەبەستى دامەزراندنى زانکۆکەى شارى وان. جا ئەم رەزامەندى يەى ئەوان و ئەو بايەخەش که حکومەتى کۆمارى بەرامبەر بە من دەرى برى، ئەو تۆمەتە دەسپێتەوه که بە پىنى ماددەى ۱۶۳ ئاراستەم کراوه!"

کاتى ئەمەم بە دادگا وت، لىژنەى ئىستيشارىي ئەو دادگايە قسە کەى منيان گۆرپى، گوايا ۱۶۳ پەرلەمانتار لىکۆلینەوه يە کيان لەبارەى سەعیدەوه ئەنجام داوه و داوايان کردووه دادگايى بکريت!

(۱) تيشکەکان، تيشکى دوازدههەم، ل: ۴۴۷.

بەم جۆرە و بە پشت بەستەن بەم چەشنە تۆمەتە ناپەرەوايانەى ئەو لىژنە ئىستىشارىيە، داواكارى گىشتى دەيەوئىت بەرپرسيارىيى ئەم تۆمەتانەمان بىخاتە ئەستۆ، لە كاتىكدا ئەو دەستە و لىژنە تايبەئەندەى كە لە ئاستىكى بەرزى زانستيدان و بە برپارى ئەنجومەنى پەرلەمان پىنكەينراوہ و لى وردبونەوہى پەيامە كانى نورىان پى سپىراوہ، بە يە كدەنگى ئەمەى خوارەوہيان دەرپرپوہ كە:

"ھەرچى سەعەد و قوتايانى نور نووسيويانە ھىچ بەلگە و نىشانەيە كى پاشكاويان تىدانى يە سەبارەت بەوہى كە ئايىن و موقەددەسات وەك ئامراز و ئامپىرىك بۆ تىكدانى ئاسايشى دەولتە، يان ھاندانى خەلكى بۆ ئەم كارە بە كار بەھيتىن.

ھەر وەھا ھىچ نىشانەيە كىشيان تىدانى يە لە سەر ھەولدان بۆ دامەزراندنى "كۆمەلە" يەك، يان لە سەر بوونى ھىچ نياز و ئامانچىكى خراپ.

ھەر وەھا لە نامە گۆرپنەوہ كانى قوتايانى نوردا ھىچ نيازىكى خراپمان نەدى لە دژى حكومەت، ياخود ھىچ مەبەست و ئامانچىك بۆ پىنكەينانى كۆمەلەيەك، يان تەرىقە تىكى سۆفى.

ھەر وەك بۆمان دەر كەوت كە ئەوان لە جموجوولياندا لەم چەشنە پروانينگە و بۆچوونەوہ ناجوولتەنەوہ."

ھەر ئەم لىژنە و دەستە تايبەئەندە، بە كۆى دەنگ، ئەمەى خوارەوہ شيان پراگەياندا كە:

"لە سەدا نەوہدى پەيامە كانى نور ھىندەى سەرە پەنجەيە كىش لە بناغە و بنەماكانى ئايىن و زانست و حەقىقەت لايان نەداوہ و، بە ئىخلاس و بىگەردى و دوور لە ھىچ ئامانچىك نووسراون.

زۆر ئاشكرايە كە ئەم پەيامانە نايانەوئىت "ئايىن" بۆ ھىچ ئامانچىك بە كار بەھيتن، يان "كۆمەلە" يەك دروست بكەن، ياخود ھەولتى تىكدانى ئاسايشى دەولتە بدەن.

ھەر وەك نامە كانى نيوان قوتايانى نور و ھى نيوان ئەوان و سەعەدى نورسىش ھەمان مۆرك و نىشانەيان پىوہيە و، جگە لە چەند نامەيە كى نەينى - كە ژمارەيان لە دە نامەيەك تىپەر ناكات - لە بابەتى زانستى نادوئىن و سكاللا و ئازاريان لەخۆ گرتوہ. ئىتر

هەموو "پەيامە كانى نوور" يان بۇ تەفسىرى ئايەتلىك، ياخود پروونكر دنەوہى واتاى فەرموودەيە كى پىرۆز نووسراون.

هەررەك زۆر بەى پەيامە كانى نوور پروونكر دنەوہى راستىيە كانى ئايىن و ئيمانىان لەخۆ گرتووه و، لە بارەى عەقىدەى باوەر بە خوا و پىغەمبەران و پرۆزى دوایسەوہ دەدوین.

پاشان بۇ ئەوہى ئەم راستىيانە بە شىوہە كى جوانتر و باشتەر پروون بىنەوہ، ئەوا پەيامە كانى نوور شىوازى هینانەوہى نمونە و چىرۆكىان گرتووتە بەر.

ئىنجا پراى زانستىيە خۆيان و پىنمايى و ئامۆزگارىيە پرەوشتىيە كانىان لە ناوہندى چەند پرەفتارىكى جوان و چەندىن ئەزموونى ژيان و چىرۆكى پر لە پەنددا پىشكەش كرددووه و، هەر گىز ئەم پەيامانە شتىكى و هەيان تىدا نىيە كە بگۆنچى خۆى لە قەرەى حكومەت يان لاينە پرەسمىيە كان بدات".

لە بەر ئەوہ، ئىمە لە راستىدا زۆر دلگرانىن بەوہى كە داواكارى گشتى راپۆرتى ئەم دەستە و لىژنە زانستىيە تايبە ئەمەند و بەرزە دەخاتە لاوہ و، پشت بە راپۆرتە كۆنە ناتەواوہ شپىرز و شىواوہ كە دەبەستىت و، پاشان تۆمەتە نامۆ كانىان لە سەر بنىات دەنيت. بۆيە زۆر بە لامانەوہ سىروشتىيە كە ئەو كارە بە شايستەى شان و شكۆى دادگەرىيە ئەم دادگايە نەزائىن كە متمانەمان بە دادگەرى و وىژدانى هەيە.

داواكارى گشتى بە مەبەستى ئەوہى دەر فەتلىك بدۆزىتەوہ بۆ تانە و تەشەر گرتن لە وانە كۆمەلايەتىيە كانى پەيامە كانى نوور، وتوويەتى:

"وىژدان لە شوينى ئايىندايە و، ئايىن پەيوەندىيە بە حوكم و ياساوە نىيە، چونكە لەو كاتانەى پىشوو دا كە ئايىن پەيوەندىيە بە حوكم و ياساوە بوو، فەوزاى كۆمەلايەتى سەرى هەلدا".

منيش دەلیم:

ئايىن تەنھا برىتى نىيە لە "ئيمان". بەلكو "كردەوہى چاك" يش بەشى دووہەمى ئايىنە. چونكە ئايا ترسان لە بە ندىخانە و پۆلىسى حكومەت دەستى تاوانبارە كان لەو تاوانانەى چەشنى كوشتن و زىنا و دزى و قومار دە گىرپتەوہ كە ژيانى كۆمەلايەتى

ژارای ده‌که‌ن؟ ئایا هەر تهنه‌ها ئهم ترسه وایان لسی ده‌کات که له‌و تاوانانه دوور بکه‌ونه‌وه.

خۆ ئه‌گه‌ر واینت ئه‌وا ده‌بی پۆلیسیکی چاودێر بۆ هه‌موو که‌سیک ته‌رخان بکه‌ین تا کو ده‌روونه بی ئاگا و خراپکاره‌کان له‌م چه‌شنه‌کاره چه‌په‌لانه دووره‌په‌ریزی بکه‌ن! جا په‌یامه‌کانی نوور له‌ پرووی "کرده‌وه‌ی چاک" و "ئیمان" هه‌و چاودێریکی مه‌عنه‌وی له‌ گه‌ل هه‌موو که‌سیکدا داده‌نین. دیاره هه‌ر کات مرۆف بیری له‌ به‌ندیخانه‌ی دۆزه‌خ و خه‌شم و قینی خوای گه‌وره‌کرده‌وه، ئه‌وا ده‌توانیت به‌ ئاسانی خۆی له‌ گوناوه‌و کرده‌وه‌ی خراپ په‌ریزیت.

دوا وشه‌م:

﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾! ^(١).

* * *

(به‌ریزان!

به‌ریز سه‌رۆکی دادگا!

تکام وایه‌ بێدار بینه‌وه و به‌ باشی تێگه‌ن له‌وه‌ی که‌ ده‌ر کردنی هه‌ر په‌ریاریک به‌ سزادانی قوتاییانی نوور، تهنه‌ها خزمه‌تیکی راسته‌وخۆیه بۆ کوفر و ئیلحاد و، تاوانبار کردنی ئه‌و راستی‌یانه‌ی قورئان و ئیمان که‌ هه‌موو سالیک به‌ درێژایی ماوه‌ی هه‌زار و سێ سه‌د سال سێ سه‌د ملیۆن موسلمان له‌ به‌ر رۆشنایی رێنماییه‌کانیاندا هه‌نگاویان ناوه‌.

واته هه‌ر په‌ریاریک که‌ له‌م رووه‌وه ده‌ری بکه‌ن بریتی ده‌بیت له‌ هه‌ولیک بۆ داخستنی ئه‌و راسته‌ شه‌قامه‌ی که‌ نزیکه‌ی سێ سه‌د ملیار موسلمان ^(٢) ده‌گه‌یه‌نێته‌ راستی و به‌خته‌وه‌ریی هه‌ردوو دنیا..

که‌ ئه‌مه‌ش ده‌بیت به‌هۆی ئه‌وه‌ی په‌خنه و نه‌فره‌تی هه‌موو ئه‌و ژماره‌ زۆره‌ ئاراسته‌ی ده‌ر که‌رانی ئه‌و چه‌شنه‌ په‌ریاره بکریت. چونکه‌ دوا رپه‌هوانی ئهم راسته‌ شه‌قامه‌ هه‌میشه

(١) تیشکه‌کان، تیشکی دوازه‌هه‌م، ل: ٤٥٠-٤٥٤.

(٢) مه‌به‌ستی ژماره‌ی موسلمانانه به‌ درێژایی سه‌رده‌مه‌کان.

دوعا بۇ پيشينه كانيان ده كهن و، به دوعا و كرده وهى چاك يارمه تيبى ئهوانه ي پيش خويان ده دن^(١). پاشان ئه و كه سانه ي كه له هه لويستى دوژمنايه تيدان به رامبه ر به ئيمان، له دواييدا ده بن به هوى و رووژاندن و نانه وهى كيشه يه كى گه لنى گه و ره له م نيشتمانده!!
جا ئه گه ر له روژى قيامه ت و دادگاي گه و ره ي ئه ويدا سنى سه د مليار كه س له دژتان راوه ستان و لييان پرسين:

"بۇچى بورتان به نووسراوى ئيلحادى و ئه و جوړه كتيبانه دا كه به راشكاوى هيرش ده كه نه سه ر ئايىنى ئيسلام، وه كتيبى "ميژووى ئيسلام" ي دكتور دوزى^(٢) و، كتيبخانه كاتنان لى پر كردن و، به وپه رى ئازادى رپتان به خوئندنه وه يان دا و، بواريستان بۇ قوتايانى په خساند كه به پنى ياسا كاتنان چه ندين كزمه له پىك به پين و، هه رگيز ده ستان نه هينايه رنى ئيلحاد و شيووعى و فهوزا و رپكخراوه گيره شيورينه دپرينه كان و توورانيزمى په گه ز په رستى، له كاتيكددا كه نه يارى سياسه ته كاتنان بوون..
كه چى ده ستان هينايه رنى كه سانىك كه هه ر هيج په يوه ندى به كيان به سياسه ته وه نه بووه و، تاقانه خه م و په ژاره و خه فه تيان گرته به رى رنى راست و دروستى ئيمان و قورئانى پروژ بوو، له وانه ي كه په يامه كانى نورريان ده خوئنده وه، كه چه ند په يامىكن له حه ق و راستى ده دوين، چونكه ته فسيري راستى قورئانى پروژن.. ئه و په يامانه شيان بويه ده خوئنده وه تاكو خويان و هاوولاتى يان له ئيعدامى هه تاهه تايى و زيندانى ته نيابى و تاكه كه سى رزگار بكه ن و، له هه مان كاتيشدا هيج په يوه ندى به كيان به هيج

(١) چونكه فه زلى خواى گه و ره داخوازى ئه وه بووه كه به هوى پيشينانه وه وه چه كانى دواى خويان به نيعمه تى ئيمان به ره مه مند بين. بويه هه ر كرده وه يه كى چاك كه له لايه ن پاشينانه وه ئه نجام بدرىست وئنه په كيشى له تومارى كرده وه چاكه كانى پيشيناندا ده نووسرىت. هه ر بويه قورئانى پروژ رپنمايىمان ده كات كه هه رده م بلين: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾ (الحشر: ١٠). (وه رگير)
(٢) دكتور دوزى (١٨٢٠ - ١٨٨٣ز) ناوى: "رپنهارد پشه ر ئان دوزى" يه و خوزه ه لانتاسيكي پروتستانت مه زه بى هؤله ندى به ره چه له كه فه رهنسى به و، له شارى "لیدن" له داىك بووه و مردووه. نزىكه ي سى سال له زانكو كانى ئه و شماره دا وانه ي و توه ته وه. ئه ندامى چه ند كورنىكى زانبارى بووه. له پشدا بايه خى به زمانه كانى ئه وروپا ددها و پاشان به زمانى عه ره بى. به ناوبانگه ترين به ره مه كانى برىتن له: "فه ره نكي دوزى" له دوو به رگدا و، "ميژووى ئيسلام" له سه ره تاي هاتنى ئيسلامه وه تا سالى ١٨٦٣ز. ئه م كتيب به زمانى هؤله ندى دائراوه و پاشان كراوه به توركى. پروانه: (الأعلام ٣/٣٨).

کۆمه‌له‌یه‌کی سیاسی یه‌وه نه‌بوو، به‌لام ئیوه به‌و بیانووه ده‌ستان هینایه پرتیان که پنتان و ابوو هاوړی‌یه‌تی و برایه‌تی نیوانیان له پیناوی خوادا - که دلی ئه‌وانی پیکه‌وه گری دابوو - نه‌نجامی په‌یوه‌ندیان بیت به کۆمه‌له‌یه‌کی تایه‌تی‌یه‌وه و، له‌سه‌ر بناغه‌ی ئه‌و گومانه تاوانبارتان کردن و به یاسایه‌کی سه‌یر بریارتان له‌سه‌ر دهر کردن^(۱)!

گر له به‌رده‌م ئه‌و داد‌گایه‌دا ئه‌م پرسیاره‌یان لنی کردن، ئیوه به‌چی وه‌لامیان ده‌ده‌نه‌وه؟ خو ئیمه‌ش هه‌ر هه‌مان پرسیارتان لنی ده‌که‌ین؟

ئه‌وانه‌ی که ئیوه‌یان له‌خشته‌برد و، سه‌ریان له‌لایه‌نه‌کانی داد شیواند و، حکوومه‌تیشیان به‌شتیکه‌وه سه‌رقال کرد که زیانی نه‌ته‌وه و نیستمانی تیدایه، ئه‌و مولخید و زه‌ندیق و مورافیقانه‌ن که نه‌یاری ئیمه‌ن.. هه‌ر ئه‌وانه‌شن که ئیوه‌یان خه‌له‌تاند و حکوومه‌تیشیان سه‌رقال کرد کاتی که ناوی "کۆماری" یان له ئیستیدادی موله‌ق نا و، ناوی "پرتسا" یان بۆ پاشگه‌زبوونه‌وه‌ی ره‌ها دانا و، ناوی "شارستانی" یان بۆ هه‌رزیه‌ی ته‌واوه‌تی به‌کاره‌ینا و، ناوی "یاسا" شیان بۆ ئه‌و کاروباره کافرانه و هه‌ر مه‌کی و خو‌سه‌پینانه دانا که به‌ده‌ستی خو‌یان دایان ناو. به‌م کاره‌شیان ئازاری ئیمه‌یان دا و، ته‌نگیان پنی هه‌لجینین و، له‌پیناوی خرمه‌تکردندا به‌بیانی‌یه‌کان مشتته‌کۆلی توندیان ئاراسته‌ی حوکمی ئیسلام و حوکمی نه‌ته‌وه کرد^(۱).

(به‌پرتزان!)

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ناتوا م هیچ شتیک له‌باره‌ی ژیان کۆمه‌لایه‌تی ئیستاوه بزائم و، له‌به‌ر ئه‌و ئاراسته‌یه‌ش که داواکاری گشتی پیایدا ده‌روات و، سووربوونان له‌سه‌ر دهر کردنی بریاریک له‌سه‌رم به‌بیانووی تاوانبار کردن به‌دامه‌زراندنی کۆمه‌له‌یه‌ک، له‌کاتی‌کدا که من وه‌لامی ئه‌م تۆمه‌تم دایه‌وه و به‌چهند به‌لگه‌یه‌کی گومان پر پووجه‌لم کرده‌وه و، ئه‌و لیژنه ئیستیشاری‌یه‌ش که له‌ئه‌نقهره له‌زانایان و پسرپوران پیکه‌اتبوو به‌هه‌مان جزو و به‌یه‌کده‌نگی پووجه‌لیان کرده‌وه.. ئه‌وا من سه‌رم له‌م سووربوونه‌ی ئیوه له‌سه‌ر دهر کردنی ئه‌و چه‌شنه بریاره سوورپاوه و له‌به‌رامبه‌ر ئه‌مه‌شه‌وه ئه‌م واتایه‌ی خواره‌وه‌م به‌دلدا هات:

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی دوازه‌هه‌م، ل: ۴۵۴-۴۵۶.

مادەم ھاوپرئىيەتى و حەز و مەيلى كۆبۈنەۋەى برايانە و كۆمەلەى قىيامەتى يانە، يە كىنكەن لە بناغە كانى ژيانى كۆمەلەىيەتى و پىداۋىستى يە كى سىروشتىيى مرۇفنى و، لە ھەموو پەيوەندى يە كانى تىرىش گىرنگىزىن، ھەر لە ژيانى خىزان و خىل و عەشرەتەۋە تا دەگاتە ژيانى نەتەۋە و ژيانى ئىسلامى و ژيانى گىرۋى مرۇف..

ھەرۋەك خالىكى پال پىنەۋەدان و دلدانەۋەشە بۆ ھەموو مرۇفنىك لە بەرامبەر ئەۋ سەختى و گىرۋگىرغانەى كە لەم گەردوۋنەدا دىنە رپى و بە تەنھا خۆى ناتوانىت پروبەروويان رابوۋەستىت..

ھەرۋەھا بۆ زالىبون بەسەر ھەموو ئەۋ تەگەرە و بەر بەستە ماددى و مەعنەۋى يانەدا كە رپى ئەنجامدانى ئەرك و واجبە مرۇبى و ئىسلامى يە كانى لى دەگىرن.. لە كاتىنكدا كە ئەۋ ھاوپرئىيەتى و براپەتى يەى قوتايىانى نوور لەسەرى كۆدەبنەۋە ھىچ لايەنىكى سىياسى تىدا نى يە، بەلكو براپەتى يە كى راست و بىگەرە و ھۆكارىكە بۆ دەستخستنى خىرى دنيا و بەختەۋەرى قىيامەت. چونكە ئەۋان لە وانە كانى ئىمان و قورئاندا لە ژىر سايەى ھاوپرئىيەتى يە كى خاۋىن و بىگەردى رىنگاى حەقدا كۆدەبنەۋە، لە دژى ھەموو ئەۋ شتانەى زىان بە نەتەۋە و نىشتىمان دەگەيەن، پىشتى يە كتر دەگىرن..

لەبەر ئەۋەى كە ئەۋان لەم جۆرە بە يەك گەيشتنە ئىمانى يانەدا كۆدەبنەۋە، دەبوو گەلى مایەى رىز و تەقدىر بوونايە..

بەلام ئەۋ كەسەى كە واتاى "كۆمەلەى سىياسى" لەم كۆبۈنەۋانە دەداتەۋە، يان ئەۋەيە بە جۆرىكى گەۋرە و فراۋان خەلەتاۋە.. ياخود ئازاۋەچى يە كى غەددارە و بە جۆرىكى ۋە حشىگەرانە دژايەتى مرۇفايەتى دەكات و، دوژمنايەتى يە كى نەمروودانەش بەرامبەر بە ئايىنى ئىسلام دەنويىت و، بە چەپەلتىرىن شىۋازە كانى ئازاۋەچىتى دژايەتىيى ژيانى كۆمەلەىيەتى دەكات | واتە بە وىنەى مورتەد و دوژمنە سەرسەختە كان لەگەل نىشتىمان و نەتەۋە و دەستەلاتى ئىسلامى و موقەددەساتى ئايىنىدا، دەجەنگىت..

يان زەندىقىكى سەرسەختە و بۆ حساب و بەرژەۋەندىيى بىيانى يە كان كار دەكات و، دەپەۋىت بۆرىيى خويىنەرى ژيانى ئەم نەتەۋەيە بقرىنىت و بىشىۋىنىت و، لەم پىناۋەدا

حکومەت دەخەڵەتینیت و لایەنەکانی دادگەری بە هەڵەدا دەبات، تاکو بتوانن ئەو
چە کە مەعنەوی یانە‌ی کە ئیمە تا ئیستا لە دژی فیرعەونە کان و ئازاوەچی یە کان
بە کارمان هیناون، لە دژی نیشتمانە کەمان بە کاریان بهینن، یان بتوانن ئەو چە کانە
تیکشکینن^(١)

(بەریزان!)

رێکخراوینکی پەنھان هەبە کە نزیکە‌ی چل ساڵە لە پیناوی بیانی بە کاندای و بە ناوی
کوفر و ئیلحادەووە بۆ تیکدانی ئەم نەتەووە کە کار دەکات و، لە پێی هیرش کردنەو بە
هەموو هۆکار و شیوازیك بۆ سەر راستی یەکانی ئیمان و قورئان، دەپەویت ئەم نیشتمانە
پارچە پارچە بکات.

جا ئەم دەستە تیکدەرە نەپنی یە، چەند شکل و شیووە کە جیا جیا دەگرە خۆیان^(٢).

چەند نمونە یە کە لە نامەکانی بەندیخانە‌ی "دەنیزی"

□ سوو دەکانی هاتنمان بۆ بەندیخانە

(بەرا ئازیز و بەوفا کاتم!)

بە هەموو هیز و توانایە کەمەو پیرۆزبایی شەوی پیرۆزی "قەدر"ی رابوردوو،
هەر وەها "جەژن"ی پیرۆزی داها توتان لێ دەکەم و، ئیو بە میهرەبانی و یە کتایی
خوای بەخشنە‌ی میهرەبان دەسپیرم.

خۆ هەر چەندە پیم وایە کە ئیو پیرۆزبایی بە دلدانەو نی یە، چونکە ناوەرۆکی:

"مَنْ آمَنَ بِالْقَدَرِ آمِنَ مِنَ الْكَدْرِ" سەروزیادتانه، لە گەل ئەو شەدا دەلیم:

بە بینینی یەقینی و بێ گومان ئەو دلدانەو تەواوەتی یەم بینی کە واتای ئەم ئایەتە

پیرۆزە دەبێهە خشینت:

﴿وَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ﴾ (الطور: ٤٨).

(١) تیشکە کان، تیشکی دواز دەهەم، ل: ٤٥٧-٤٥٨.

(٢) تیشکە کان، تیشکی دواز دەهەم، ل: ٤٥٨-٤٥٩.

چونکه لهو کاته دا که بیرم له بهسه بردنی مانگی په مه زانی پیروز ده کرده به
 حهوانه وه و دلتیایی و له بیز بردنه وهی خهم و خهفته تی دنیا، که چی تووشی ثم پروداوه
 ترسناک و سهخته بووین که له خهیا لماندا نه بوو. جا به ناشکرا ده بینم ثم پروداوه
 سه رتاپا چاودیری به کی خوایه بؤ من و بؤ په یامه کانی نوور و بؤ ئیوه و بؤ مانگی
 په مه زانه که مان و بؤ بر ایانشمان.

سه بارهت به سوو ده زوره کانیوه که تایبه تن به خۆمه وه، واته نهها چهند دانه یه کیان
 لئی باس ده که بین:

یه که میان: هانی دام لهم مانگه پیروزه ی په مه زاندا به گهر موگوری به کی توندوتول و
 په نابردنیکی به هیژ و لالانه وه یه کی ناسک و به کوله وه له ههولتی به رده و امدا بم و، خۆم
 به سه ر نه خۆشیدا زال بکه م.

دوه مه میان: ئه مسالیش گهلنی حه زم له بینین و نزیکی یه که به یه کتان بوو. بؤیه له
 به رامهر چاوپینکه وتنی یه که که سی ئیوه و هاتندا بؤ "ئیسپارته" بهم گپروگرفت و ئازارانه
 پازی بووم.

سێ مه میان: سه رجه می حاله ته ئازار به خشه کان، چ له قهسته مونی و چ له پینگادا و
 چ لیره دا و به شیوه یه کی نالاسایی و چاوه پروان نه کراو - به پینچه وانیه ی حه ز و
 ئاره زووی من - کتوپر ئالوگۆریان به سه ردا ده هات، به راده یه که که ده ستیکی
 چاودیری په روه ر دگار له پشتی پروداوه کانه وه ده بینیت. ئه مهش و امان لئی ده کات که
 بلتین: "الخير فيما اختاره الله".

ئنجما "په یامه کانی نوور" - که من هه میسه بیرم به لایانه وه یه - ته نانهت ئه و
 که سانه شیان ناچاری خویندنه وه یان کردوه که نوقمی "بئین ئاگایی" بوون، له وانیه ی که
 چه ندین کار مه ندیی دنیایی به رزیان له ئه ستودایه. ئه م په یامانهش بهم کاره یان چه ند
 گۆر په پانیکی نویی کار کردنیان له چه نده ها بواری تر دا کردوه ته وه.

سه رباری ئازاره کانی خۆم، ئازار و په ژاره کانی هه موو یه کینکی ئیوهش که له سه ر
 من کۆبوونه ته وه و، هه ست و سۆزی زۆری من ده ورووژینیت بؤ ئیوه و، پرودانی ئه م
 موسیبه تهش له مانگی په مه زانی پیروزدا که هه موو سه عاتیکی له حوکمی سه د سه عات

په‌رستشدا به.. ئەمانه هه‌موویان، کارێک ده‌که‌ن که هه‌موو سه‌عاتێکی ئەو سه‌د سه‌عاته پاداشته وه‌ک ده سه‌عاتی په‌رستش و ابیئت و، بیانگه‌یه‌نیته ئاستی پاداشتی هه‌زار سه‌عاتی په‌رستش و به‌ندایه‌تی.

پاشان کهسانی دلسۆز و خاوه‌ن ئیخلاسی وه‌ک ئیوه که په‌یامه‌کانی نووریان خویندوووه‌ته‌وه و به‌راستی لییان تیگه‌یشتوون و، هه‌ستیان به‌وه کردوووه که دنیا فانی و رینواره و، ته‌نها شوینیکی کاتی‌یه بۆ بازرگانیی دوا‌پۆژ و، هه‌رچی‌یه‌کیان هه‌یه له پیناوی ئیمان‌که‌یان و دوا‌پۆژی خویناندا به‌ختیان کردوووه و، له‌و باوه‌ره‌دان که ئەو گه‌روگرفته کاتی و فانی‌یه‌ی له‌م قوتابخانه یووسفی‌یه‌دا دوو چاری بوون، چه‌ندین چیژ و له‌زه‌ت و سوودی به‌رده‌وام و هه‌میشه‌یی هه‌یه..

که‌سانی وه‌ک ئیوه، که به‌م جزره‌ به‌ر ده‌که‌نه‌وه و، سوودی ئاوا هه‌میشه‌ییان ده‌ستگه‌ر بووه، له‌ بریی گریانی سۆز و به‌زه‌یی و ئازارچه‌ستن بۆ حالتان، شایانی ئەوه‌ن پیروزیابیتان پشکه‌ش بکریت و رینزی شایان له‌ خۆراگریتان بگریت. بۆیه له‌ لایه‌ن خۆمه‌وه وتم:

"الحمد لله على كل حال سوى الكفر والضلال".

له‌گه‌ڵ ئەم سوودانه‌ی که تایبه‌تن به‌ خۆمه‌وه، چه‌ندین سوودی تریش هه‌ن که تایبه‌تن به‌ ئیوه و، برائیمان و، په‌یامه‌کانی نوور و، ئەم مانگی په‌مه‌زانه پیروزه‌مان. به‌ پرا‌ده‌یه‌ک که ئە‌گه‌ر په‌رده‌یان له‌سه‌ر لا بدریت و بیانینن ئەوا هانتان ده‌ده‌ن که بلین:

"شوکر و سوپاس بۆ تۆ ئە‌ی په‌روه‌ر دگار! چونکه به‌راستی ئەم قه‌زا و قه‌ده‌ره‌ی هاته‌ ریمان، چاودیری‌یه‌کی خوای گه‌وره‌یه که بۆ ئیمه‌ی خستووته‌ کار".

من له‌مه‌ دلنیام و قه‌ناعه‌تی ته‌واوم پێیه‌تی.

برایانم! هه‌رگیز گله‌یی له‌و که‌سانه‌مه‌که‌ن که هۆکاری ئەم پروداوه‌ بوون. چونکه له‌ میژه‌ ئەم پیلانه‌ فراوان و ترسناکه‌ ساز کراوه، به‌لام تا پرا‌ده‌یه‌ک به‌ سووکه‌له‌ و ئاسانی هاته‌ ریمان. پشت به‌ خوا به‌ خیرایی ده‌روات و کۆتایی پین دیت. که‌واته ئیوه‌ش دلگران مه‌بن، به‌لکه‌ر به‌ رینمایی ئەم ئایه‌ته‌ پیروزه‌ هه‌نگاو بنین که ده‌فرمویت:

﴿وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ (البقرة: ٢١٦).^(١)

(١) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هه‌م، ل: ٤٦٦-٤٦٨.

□ كەمترین ماندوو بوون له پیناوی مەزنترین نامانجدا

(له گەل ئەوه دا كه جارێكى تر پیرۆزبایی جهژنتان ئاراسته ده كه م، ده شلیم: خه فه تی ئەوه مه خۆن كه ئیمه به پڕوالهت چاومان به یه كتر ناكه ویت، چونكه ئیمه له پراستیدا هه میسه به یه كه وهین و، پشت به خوا ئهم هاو ده می و به یه كه وه بوونه شمان له پرسی هه تا هه تاییدا به رده وام ده بیئت.

من له و قه ناعه ته دام كه ئەو پادا شته هه میسه یانەى به كارە كاتنان له پیناوی ئیماندا به ده ستی ده هینن و، سه رجه می ئەو تایبه تكارى یه گیانی و شادمانی یه ی ناو دلێستان، گشت خه م و دلته نگى یه كنان ده سپرته وه كه ئیستا به شیوه یه كى كاتی دینه پرتان. به ئی، تا ئیستا جگه له "قوتاییانی نوور" بۆ كه سى تر نه ره خساوه كه له پیناوی گه و ره ترین كارى پیرۆز و خا ویندا دوو چارى كەمترین گيرو گرفت و ده ر دیسه رى بووین.

به ئی، به هه شت گرانه؛ به هه رزان و ئاسانی ده ست ناكه ویت. هه روه ك پزگار كردنی ئیمانیش له چنگى ئەو كوفره موتله قه ی كه هه ر دوو ژیا نه كه پینكه وه له ناو ده بات، له م كاتدا له پرا ده به ده ر گرنگه.

ته نانهت گه ر هه ندی گيرو گرفتیش روو بدات، ده بی به شه وق و شوكرانه بژیرى و ئارامگرته وه روو به رووی ببینه وه. چونكه ماده م به دیهینه ره كه مان كه بۆ ئهم خزمه ته ده ماندا ته به ر و تیایدا ده مانخاته كار، میه ره بان و دانا یه، ئەوا ده بی به خۆش حالى و په زامه ندی یه وه پیشوازیی هه موو گيرو گرفتیک بکهین كه بیته پیمان و، په نا بۆ میه ره بانى یه كه ی ئەو به دیهینه ره بهین و، له دانسته كه شی دلنیا بین^(١).

□ هۆكاره كانی دوژمنان بۆ په رته وازه كردنی برایان

(برائازیز و به وه فاكاتم!)

خۆپراگری و توندوتۆلیی ئیوه، پشت به خوا، هه موو فیل و پیلانیکی ماسۆنى و دوو رووه كان پووچەل ده كاته وه و، هه یچ ئەنجامیک به ده ست ناهینن.

(١) تیشكه كان، تیشكى سیازده هم، ل: ٤٧١.

به‌ئێ برایام! هیچ پیوست به‌شاردنه‌وه و قسه‌ی په‌نامه‌کی ناکات. ئەو زه‌ندیقانه، قوتایان و په‌یامه‌کانی نورریان و هه‌ک ته‌ریقه‌ته‌ سو‌فی‌یه‌کان به‌تایه‌ت ته‌ریقه‌تی نه‌قشبه‌ندی لیک‌دا‌یه‌وه، ئەوه‌بوو به‌خودی ئەو پلانانه‌ی که به‌هۆیانه‌وه به‌سه‌ر شوینکه‌وتوانی ته‌ریقه‌ته‌ سو‌فی‌یه‌کاندا زال‌بوون، هێرشیان کرده‌سه‌ر ئێمه‌ش، به‌وه‌هیوا‌یه‌ی له‌یه‌کمان دا‌بهرن و له‌شان و شکۆمان که‌م بکه‌نه‌وه.

ئەوه‌بوو ئەم هۆکارانه‌ی خواره‌وه‌یان له‌دژمان به‌کار هێنا:
 یه‌که‌م: هۆکاره‌کانی ترساندن و، دوورخستنه‌وه‌ی خه‌لکی لیمان و، پێش‌چار
 خستنی چه‌ند کارێک که‌ به‌خرایی له‌و پێنازه‌دا به‌کار هێنراوه.
 دووه‌م: جار‌دان و بلاو‌کردنه‌وه‌ی نات‌ه‌واوی و که‌مو‌کووری‌یه‌کانی ئەرکان و
 په‌یوه‌ندی‌دارانی ئەو پێنازه.
 سێه‌م: ئەو هۆکارانه‌ی که‌ له‌دژی ته‌ریقه‌تی نه‌قشبه‌ندی و ته‌ریقه‌ته‌کانی تر
 به‌کاریان هێنا بریتین له‌:

بلاو‌کردنه‌وه‌ی فه‌ساد به‌هۆی فه‌لسه‌فه‌ی ماددی و.. په‌ره‌دان به‌هه‌رزه‌یی
 شارستانیتی به‌له‌خشته‌به‌ره‌که‌ی ئەو فه‌لسه‌فه‌یه‌ و.. ئاسان‌کردنی ده‌ستخستنی له‌زه‌ته
 به‌نجکه‌ره‌ ژه‌هراوی‌یه‌که‌ی بۆ مه‌به‌ستی تینک‌شکاندنێ پش‌تگیری و په‌یوه‌ندی‌یه‌کانی
 برایه‌تی نیوانیان و.. شکاندن و دا‌گرتنی شان و شکۆی مامۆستا و رابه‌ره‌که‌یان به
 سووکایه‌تی پیکردنی و.. شکاندنی بایه‌خ و گرنگی پێنازه‌که‌یان به‌هێناوه‌ی
 ده‌ستووره‌کانی زانست و فه‌لسه‌فه‌..

خۆ هه‌ر خودی ئەم هۆکار و چه‌کانه‌ن که‌ له‌هێرش‌کردنیشیاندا بۆ سه‌ر ئێمه
 به‌کاریان ده‌هێنن!

به‌لام ئەوان خه‌له‌تا‌ون و به‌هه‌له‌دا‌چوون!

چونکه‌ بناغه‌ی پێنازی "په‌یامه‌کانی نور" بریتی‌یه‌ له‌:

"ئێخلاسی ته‌واوه‌تی" و.. وازه‌ینان له‌ "خۆپه‌رستی" و.. هه‌ستکردن به‌میه‌ره‌بانایی
 خواوه‌ند له‌سه‌ختی و گه‌رماو‌گه‌رمی ئەنجامدانی کاره‌کاندا و.. گه‌ران به‌دوای چیژ و
 له‌زه‌ته‌باقی‌یه‌کان له‌ناوه‌ندی ئازاره‌سه‌رپێیی و کاتی‌یه‌کاندا و.. ده‌رخستنی ئازاره

سهخته كان له ناوهندی خردی له زهته كانی هه رزه بیدا و .. پروونكر دنه وهی ئه وهی كه مایه ی له زهته ی بنگه رد و نه براوهی ئه م دنیا یه شه هر "ئیمان" ه. ئه مه جگه له وهی كه ئه م په یامانه خه لكی یان فیری راستی په كان كردووه و ئه و مه سه لانه یان تیگه یاندوون كه هیچ فهلسه فهیه ك ناتوانیت بگاته ئاستیان.

له بهر ئه وه، هه موو ئاوات و پلانه كانیان، پشت به خوا، پووچهل ده بیته وه و، پرووبه پرووی ئه م راستی په ده بنه وه كه: ریازی په یامه كانی نوور له گهل ته ریقه ته سوئی په كاندا قیاس ناكریت. ئه و كاته شه له هه و له كه یاندا په ئه پو ده بن^(١).

□ له لایه ن نه وهی نوئ و ئه هلی حه قیقه ته وه پیشوازی ده كرین

(ئه وانه ی له م دوو قوتابخانه یووسفی په كۆن و نوئی په دا تاقیكر دنه وهی سه ختیان بپی و، له رزه یان پی نه كهوت و، وازیان له وانه كانی ئیمان نه هیئا و، له هیچ بارو دۆخیكدا ده ستیان له سیفه تی قوتابی هه لته گرت و، ئه و هه موو هیرشه زۆر و زه به ندانه شه كرایه سه ریان وهی ئه وانی نه پروو خاند..

ئه وانه، مه لایكه كه و رۆحانی په كان ریزیان له ده نین و سلأویان له ده كه ن و به پیشوازی یانه وه ده پۆن، هه روه كه له لایه ن حه قخووازان و به ره ی داها توویشه وه به هه مان جوړ ریزیان له ده گریت. من زۆر قه ناعه تم به مه هه یه.

به لام گه له دلگرا نی ئه وه م كه بیمار و هه ژارتان له نیواندایه، جا با هه موو په كینك له ئیوه بو ئه وانه بین به پیشه نگی ئارامگر و په وشت جوان و، له پرووی نه رمونیانی و پشتگیری په كتریشه وه بین به برای به شه فه قه تیان و، زیره كانه له گه لیاندا بدوین و، له كاتی ده رسه ئیمانی په كاندا وه لامی پر سیاره كانیان بده نه وه و، به رامبه ر به وان وه كه ئاوینه یه کی بنگه رد و ابن بو دانه وهی په وشته به رز و جوانه كان..

جا كه ئه م كارانه تان ئه بنجام دا، ئه و ده بینن هه رچی ئیش و ئازاری گوشاره كانی به ندی هه ن، تیكرا پشتیان هه لكر دووه و په ستی و بیزاریتان هیچ نه ماوه.

به لئ، من و ته سه وور ده كه م و دلی خوومی پی ده ده مه وه، ئه ی ئه و برایانه ی كه له

گیانی خووم خوشرم ده وین!

(١) تیشكه كان، تیشکی سیاز ده هه م، ل: ٤٧٧-٤٧٨.

پرزۆنیک جوبیبه کەى "مەولانا خالید" تان^(١) - قُدس سِرّه - بۆ دەنیرم کە تەمەنى سەد و بیست سالا. جا هەر وەك ئەو جوبیبه کەى خۆى لە بەر کردم، منیش لە لایەن خۆمەو هەر کات بئانەوئیت دەنیرم بۆ تان تا کۆ هەریه کە تان بە ناوی خۆیەو لە بەرى بکات^(٢).

□ حیکمەتى قەدەرى خوا لە بەند کردنماندا

(برا ئازیز و بەو فاکانم! حیکمەتیکى دادگەری قەدەرى خوا، کە ئیمەى بەرەو قوتابخانەى یووسفیی دەنیزلی داو هەتەبەر، بریتی یە لە پنیوستیی بەند کراوان و خەلکان و لەوانەشە بەرپر سەکان و کارمەندانى فەرمانگەى دادگەرى لەم شارەدا، بە قوتابیان و پەيامە کانى نوور زیاتر لە هەموو شوئینیکى ترا!

جا لە سەر بناغەى ئەم راستی یە، ئیمە بە ئەر کینکى ئیمانى و قیامەتى رۆشتینە ناو تاقیکردنەو هیه کى گەلنى قورسەو. چونکە پینشتز لە بیست سى کە سدا مەگەر یەك دوو بەند کراو مافى تەواویان بە نوێزە کانیان بدایە و پوکە کانى نوێزیان بە تەواوی جیبە جیبى بکردایە..

بەلام هەر هیندەى چل پەنجاکەس لە قوتابیانى نوور، کە هەر هەموویان نوێزە کانیان بە تەواوی ئەدا دە کەن، رۆشتنە ناو بەندبخانە کەو، ئەوا زمانى حالى نوێزە کانیان وانە یە کى رەوان و رینماییه کى کردەو هیی بوو بۆ بەند کراوان. کە ئەمەش دەبیت بە هۆى

(١) (مەولانا خالید): ناوی خالید کۆری ئەحمەدى کۆری حسەینە و، لە تیرەى جافى میکایلی یە و، لە سالى ١٩٣١ ک لە شارۆچکەى قەرەداخى سەر بە پارێزگای سلیمانى لە باشوورى کوردستان لە دایک بوو و، لە سالى ١٢٤٢ ک لە شام بە نەخۆشیی تاعوون کۆچى دوایى کردووە. لە زانست و تەقوادا یە کەمى چەرخ و پرۆژگارى خۆى بوو و، تەریقەتى نەقشەبەندیشى لە شیخ عەبدوللای دیهلهوی وەرگرتوو. مەولانا نوینکار (مجدد) سەردەمى خۆى بوو و، فەر و بەرە کەتى بانگەوازه کەى نەک تەنها ولانى خۆمان بە لکو هەموو خۆرهلانى ناوهراستی گرتبوو. چەندین زانای گەورە لە خزمەتیدا پروانامەى زانستیان وەرگرتوو و چەندەها ئەولیا لە سەر دەستیدا پینگەشتوون. ئەم جوبیبهش کە لێرەدا ناوی هاتوو لە قوتابى یە کى مەولاناو بە میراتی بۆ "ئاسیا خانم" ماو تەو کە ئەویش لە رینی یە کیک لە قوتابیانى نوورەو ناردوو یەتى بۆ مامۆستا نوورسى و، مامۆستاش تا کۆتایی تەمەنى خۆى پارێزگارى لى کردوو. تا ئیستاش لە لایەن قوتابیانى مامۆستا نوورسى یەو لە باکوورى کوردستان پارێزراو. (وەرگێژ)

(٢) تیشکە کان، تیشکى سیازدەهەم، ل: ٤٨٠-٤٨١.

لابردنى ئەم بىزارى و تەنگانەيە لەسەر دلتیان، بەلکو لەوانەيە خۆشەويستیشى بکات لە لایان.

جا هەر وەك قوتایانی نوور بە کردەووە و حالەتەکانى خۆیان خەلکى بۆلای ئەم راستى یە رینمایى دە کەن، بە هەمان جۆر لە میهرەبانى خواوەندیش ئومیدەوارین کە بەهۆى ئەو ئیمانە تەحقیقىیەى لە دلتیاندايە بیانکات بە قەلایە کى مەحکەم و قایمى ئەوتۆ کە ئەهلى ئیمان لە تیری شوبهە و گومانەکانى گوپرایان پارێزن.

هیچ زیانیك لەوەدا نییە کە ئەهلى دنیا رپى تیکە لاوی و گفتوگۆمان لە گەل خەلکیدان بێ نادەن، چونکە زمانى حال گەلنى رەوانتر و کاریگەرترە لە زمانى گوفتار.

جا مادەم رۆشتن بۆ ناو بەندیخانە لە پیناوی پەرورە کردەدايە، ئەوا گەر ئەوان بە راستى نەتەویان خۆش دەوێت با رپى بە خەلکانى بەندکراوی ناو بەندیخانە کە بدەن کە تیکەلنى و گفتوگۆ لە گەل قوتایانی نووردا بکەن، تا کۆ لە ماوەى یەك مانگ بەلکۆ یەك پۆژدا ئەو پەرورە پینویستەیان دەست بکەوێت کە چاوەروان دە کرا بە سالتیک زیاتر بە دەستی بهینن. هەر وەها تا کۆ ئەو بەندکراوانە بێن بە چەند کەسینکى سوودبەخش بۆ ولات و هاوولاتیان و، دواپۆژ و ئەودنیای خۆشیان رزگار بکەن.

گەر پەيامى "رەبەرى لاوان" مان لە لا بوايە گەلنى سوودی دە گەیاند. لە خوا داواکارین هینانى ئەو پەيامە بۆ ئێرە ئاسان بکات^(١).

□ ئە گەر پەردەش لا بدريت!

(برا ئازیز و صیددیقه کاتم!

ئەمرۆ ئەو گفتوگۆیەم بیر کەوتەووە کە لە بارە یەووە ئاگاداران و، سەبارەت بە شینخى زیائەددین لە نیوان من و کاکە مەلا عەبدووللامدا پرووی دا. پاشان بیرم لە ئێسە کردەووە و لە دلى خۆمدا وتم:

لەم زەمانەدا کە بە دە گمەن یە کێك بېنت خۆی رابگریت، کەسانى ئاوا هەبن تا ئەم پەلە و رادەيە خۆیان رابگرن.. ئەو خاوەن تەقوا و دلسۆز و موسلمانە لېپراوانەى کە لە

(١) تیشکەکان، تیشکى سیزدەهەم، ل: ٤٨١-٤٨٢.

گیژاوی ئەم بارودۆخه سووتینەر و پڕ ئیش و تازارانەدا لەرزەیان پئی نە کەوئیت.. کەسانی ئاوا، گەر پەردە ی غەیب لە سەریان هەلبمالرئیت و هەریه‌کەیان لە پلە ی ئه‌ولیا پیاوچاکه‌کاندا، تەنانەت لە پلە ی "قوتببیه‌ت" ی‌شدا دەر بکەون، لە بەرچاوم ناگۆرپین و مەگەر کەمیک دەنا ئەو بایه‌خە ی ئیستا پینان دەدەم و ئەو پەپوه‌ندی‌یه‌ی لە گەلیاندا هەمە نایگۆرپم. بە هەمان جۆریش گەر لە شیوه‌ی کەسانی عەوامی ئاساییدا دەر بکەون، هەر ئەو نرخ و پلە بەرزە ی ئیستا پینداون، کەمی ناکەمەوه.

وام پڕیار داوه. چونکە خزمەتگوزاری ئیمان لەم چەشنه‌ بارودۆخه‌ سەخت و هەل و مەرجه‌ قورسانەدا، لە سەر ووی هەموو شتی‌که‌وه‌یه.

پلە و پایه‌ کەسی‌یه‌کان و ئەو تاییه‌تکاری‌یانه‌ی گومان باشی بە مرقوف دەبەخشن، لەم چەشنه‌ بارودۆخه‌ شله‌ژاوه‌دا جئ‌یان پئی لەق دەبیت و لەتوپه‌ت دەبن، پاشان گومان باشی‌یه‌کە و ئنجا خۆشه‌ویستی‌یه‌کەش لە شوینی خۆیاندا کەم دەبنه‌وه. زیاد لەمانه‌ش، ئەو خاوه‌ن پلە و فەزڵ و چاکیه‌ خۆی بە ناچار دەزانن تە کەل‌لوف لە خۆی بکات و یقاری خۆکرد بە زۆر لە بەرچاوی ئەواندا بنوینیت.

کەواته‌ شوکرانه‌ بژیری بی کۆتایی و نەپراوه‌مان بۆ خوای گه‌وره‌، کە ئیمه‌ پیوستمان به‌و چەشنه‌ تە کەل‌لوفه‌ خۆکرد و دەست هەلبه‌ست و سارد و س‌رانه‌ نی‌یه‌! ^(۱).

□ رووناکی‌یه‌کان لەمه‌ولا دەدره‌وشینه‌وه

(برایانم!)

هەرچەند ئەم بارودۆخە ی بەندیخانه‌ جۆره‌ مەترسی‌یه‌کی لە لای لایه‌نگرانی حکوومه‌ت و هەندئێ کارمەنده‌وه بەرامبەر په‌یامه‌کانی نوور په‌یدا کردوه، بەلام بایه‌خ و شه‌وقێکی بەرامبەر بەم په‌یامانه‌ لە لای هەموو نەیاره‌کان و ئایینداران و کارمەنده‌ په‌پوه‌نیداره‌کان و رووژاندوه.

برایانم! خەم مەخۆن.. ئەو رووناکی‌یانه‌ لەمه‌ولا پتر دەدره‌وشینه‌وه ^(۲).

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هەم، ل: ۴۸۲-۴۸۳.

(۲) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هەم، ل: ۴۸۴.

□ شان به شان هاو كارىي يه كتر بكهن

برا ئازيزه كانم!

ئەمىرۆ كە هەينى يە كاتى وىردىكى گەورەم دەخویند، ئیووم بە دلدا هات كە بە زمانى حال دەتانوت: چى بكهين تاكو لەم بەلایە رزگارمان بىیت؟ يە كسەر ئەمەى خوارەو هاته دلتمەو:

شان به شان هاو كارىي يه كتر بكهن و دەست لەناو دەست پشتگىرىي توندوتۆلى خۆتان پارىزن، چونكە دوورەپەرىزىي هەندىك لە هەندىكى تر و، خۆپارىزىي لە من و لە پەيامە كان و، پەتكر دنەوى نوورە كان و، مەرايى كردن بۆ ئەو هیزە پەنھانەى كە دەیانەوئىت گىانمان بكىشن، جگە لە زيان هىچ ئەنجامىكى ترى نايیت.

براينام! من دلنیاتان دە كەمەو كە ئەگەر بزائم "خۆبەرى كردنتان لە من" دەربازتان دەكات لە بەلا و گرفته كان، بوارم پى دەدان كە سوو كاپەتیم پى بكهن و بە غەیبەتەو هە ناوم بەین و، چاوپۆشىم لى دە كردن. بەلام ئەو هیزە پەنھانەى كە دەیەوئىت بمانھارپىت باش دەتاناسییت و، بەم چەشنە رەفتارانەى ئیو ه ناخەلەتیت، بگره هەتا لاوازپتان و پاشە كشیتان لە مەیدانە كە بىنییت، پتر ئازا دەبیت لە هارپنتاندا. پاشان رپىازى ئیمە هاورپىتەى و براپەتەى و، رپى خۆویستى و خۆپەسەندى و حەسوودىي تیدا نی یە. كەواتە دەبیت پرواننە تاییەئەندى يە كانى پەيامە كانى نوور، نەك ناتەواوى و كەموكورى يە زۆرە كانى كەسىكى لاوازی وەكو من^(١).

□ هاوئىشىنى برايان

(بەيەك گەيشتنى برادەران و دانىشتن لە گەل براياندا سەرچاوەیە كى فراوان و بەپىتى دلنەوايىسە بۆ مرۆف بەرامبەر بەو دەردیسەرىيانەى دوو چاریان دەبىت لە ئەنجامى خىرايى ئالتوگۆر و، لەناوچوون و خرايى دنیا و، بەسەرچوونى خۆشى و تام و لەزەتە كاتى و بى سوودە كانى و، زللە كانى جودايى و لىكدابران كە لە مرۆفیان دەسرهوئىت. بەلنى، لەوانەى يە كىك ماوہى بىست رۆژ رپى بپرت و، سەد لىرە خەرج بكات لە پىناوى دیدارىكى چەند سەعاتەى براپە كى.

(١) Tarihce-i Hayat, Denizli Hayati.

جا ئه‌و گيرو گرفتانه‌ی دوو چاریان بووین و زایه‌بوونی سامانه‌کانمان له‌م سه‌رده‌مه‌دا که براده‌ری راسته‌قینه‌ی به‌ده‌گه‌من تیدا ده‌ست ده‌که‌ویت، بایه‌خینکی ئه‌وتویان نی‌یه له‌چاو ئه‌وه‌ی که به‌یه‌ك جار چل یان په‌نجا براده‌ری راست و برای دلسۆز و موخلیس بۆ ماوه‌ی دوو مانگ یه‌کتر بینن و له‌پیناوی خوا‌ی گه‌وره‌دا پینکه‌وه‌ دابنیشن و گفتوگۆ بکه‌ن و دلی یه‌کتری بده‌نه‌وه‌.

من خۆم به‌م هه‌موو گيرو گرفتانه‌ی رازی ده‌بووم، به‌ئومیدی ئه‌وه‌ی ته‌نها یه‌ك که‌س له‌و برایانه‌م بینم که ده‌سال ده‌بوو نهم بینیبوون.
بزانی که "سکالا‌کردن" ره‌خه‌گرتنه‌ له‌قه‌ده‌ر و، "شوکرانه"ش رازی بوونه پیتی! (۱).

□ دووچه‌ندانه‌ بوونی پاداشت

(برا به‌وه‌فا و ئازیزه‌کام!)

ماده‌م به‌نیازی ده‌ستکه‌وتنی پاداشتی دوا‌پۆژ و ئه‌نجامدانی جزیره‌ په‌رستینکی تایه‌تی، په‌یوه‌ندیان به‌په‌یامه‌کانی نووره‌وه‌ کردوه‌ - که‌ په‌یامی دوا‌پۆژ و ئیمان - ئه‌وا بئ هیچ گومانینک هه‌موو یه‌کینک له‌سه‌عاته‌کانی ته‌مه‌نتان له‌م بار و دۆخ و هه‌ل و مه‌رجه‌ سه‌خت و قورسانه‌ی ئیستادا له‌ حوکمی بیست سه‌عات خوا‌په‌رستیدایه‌ و، بیست سه‌عاتی کارگوزاری خزمه‌تی ئیمان و قورئانیش، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی به‌جیه‌ادیکی مه‌عنه‌وی داده‌نریت، بایه‌خ و گرنگیی سه‌د سه‌عاتی هه‌یه‌ و، سه‌د سه‌عاتیش که‌ له‌ چاوپینکه‌وتن و به‌یه‌ك گه‌یشتنی چه‌ندین موجه‌یدی راسته‌قینه‌ و چه‌ند براه‌یه‌کی باشدا به‌سه‌ر بریت، که‌ هه‌ریه‌که‌یان به‌رامبه‌ر سه‌د که‌سن و.. به‌ستنی په‌یوه‌ندیی برایانه‌ له‌گه‌لیاندا و.. یارمه‌تیدانیا‌ن به‌هیزی مه‌عنه‌وی و.. یارمه‌تی لئ وهرگرتیان و.. دلدا‌نه‌وه‌ی ئه‌وان و دلی خۆدانه‌وه‌ش پینان و.. به‌رده‌وامی دامه‌زرایی ته‌واوه‌تی و په‌یوه‌ندیی راسته‌قینه‌ له‌گه‌لیاندا بۆ مه‌به‌ستی خزمه‌تگوزاریی ئیمان و.. سوود وهرگرتن و به‌هه‌ره‌وه‌ر بوون له‌ په‌فتار و په‌وشته‌ به‌رزه‌کانیا‌ن و.. به‌ده‌سته‌پینانی شایسته‌یی قوتایی بوون له‌ قوتابخانه‌ی زه‌هرا‌لدا، که‌ ئه‌ویش به‌وه‌ ده‌بی مرۆف بیته‌ ناو ئهم کۆری ئیمتیحانه‌ له‌م قوتابخانه‌

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هه‌م، ل: ۴۸۶.

یووسفی یەدا و.. وەرگرتنى ئەو پرۆزى یەش که قەدەر بۆ هەر یە که یانی نووسیوه، به نیازی پاداشت وەرگرتن..

هه‌موو ئەمانەى باس کران، داخوازی ئەوه‌ن پر به دل شوکرانه‌بژی‌ری خواى گه‌وره بن که ئیوهى گه‌یاندوو ته ئیژه و، پینویسته هاو‌دهم له گه‌ل بیر کردنه‌وه له‌و سوودانه‌ى باس کران، له به‌رامبه‌ر هه‌موو گه‌رو گه‌رفت و ته‌نگانه‌کانه‌وه به‌ئارام و خۆراگر بن^(١).

□ به‌رده‌وام دوعای زۆر بکه‌ن

(برائزیز و راست و به‌وه‌فا و دامه‌زراوه‌کانم!

وا حاله‌تیکی خۆمتان بۆ پروون ده‌که‌مه‌وه، نه‌ك بۆ ئەوه‌ی خه‌مم بۆ بخۆن، یان هه‌ولتی ئەنجامدانی چه‌زه‌ر و پیندوویستی ماددی بده‌ن، به‌لكو بۆ ئەوه‌ی سوود له زیادبوونی دوعا کانتان وەر بگرم به‌پینی ده‌ستووری "یه‌کخستنی هه‌ول و کۆششه‌مه‌عه‌وه‌ی یه‌کان" .. هه‌روه‌ها بۆ په‌ره‌پێدانی خۆراگری و چه‌زه‌ر کردن و سه‌بر و ئارامگرتن و پاراستنی په‌یوه‌ندی یه‌ توندوتۆله‌که‌ی نیوانتان.

ئهو ئازار و ئەشکه‌نجه‌یه‌ی لێره‌دا به‌ ماوه‌ی یه‌ك پرۆژ گه‌رۆده‌ی ده‌م به‌ یه‌ك مانگی په‌به‌ق له به‌ندیخانەى ئەسکی شه‌هردا دوو چاری نه‌ده‌بووم. چونکه‌ ماسۆنی یه‌ سامناکه‌ کان که‌سینکی ماسۆنیی سته‌مکاریان به‌ سه‌رمدا زال کردووه، تاكو تووریه‌ی و توندوتیژی له‌ پرا‌ده‌به‌ده‌رم له به‌رامبه‌ر ئەشکه‌نجه‌ و ئازاره‌کانیا‌نه‌وه‌ هاتم بدات بلێم: "ئیه‌تر ئەم سزایه‌ تا ئەم پرا‌دیه‌ به‌سه". ئەم قسه‌یه‌شم بکه‌ن به‌ هۆکاریك و بیقۆزنه‌وه بۆ ده‌ستدریژی سته‌مکارانه‌ و، درۆ و ده‌له‌سه‌کانیا‌نی له ژێردا بشارنه‌وه.

من به‌ شوکرانه‌بژی‌ری یه‌وه ئارام ده‌گرم و ئەم ئارامگرتنه‌شم به‌ ئاسه‌وازیکی ده‌راسای چا که‌ کاری خواى گه‌وره‌ داده‌نیم و، به‌پارام داوه‌ که له‌سه‌ر ئەم شوکرانه‌ و ئارامگرتنه‌ هه‌ر به‌رده‌وام بم.

ماده‌م ملمان بۆ قه‌ده‌ری خواى گه‌وره‌ که‌چ کردووه‌ و، ئەم ته‌نگانانه‌ش که هه‌ستیان پین ده‌که‌ین هۆن بۆ ده‌ستکه‌وتنی پاداشتی زۆر و گه‌وره‌تر، به‌پینی ناوه‌رۆکی ده‌ستووری: "خیر الامور احمزها" واته: "باشترین کار به‌هیزترینیانه".

له‌به‌ر ئەوه‌ و له‌م پرووه‌وه، ئەو ته‌نگانانه‌ به‌ نيعمه‌تیکی مه‌عه‌وه‌ی داده‌نیین.

(١) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هه‌م، ل: ٤٨٦-٤٨٧.

پاشان زۆر به‌ی جار به‌لا و موسیبه‌ته‌کانی دنیای فانی، به‌خیر و خوشی کۆتاییان پئی دیت. ئیمه‌ش به‌وپه‌ری دلتیاییه‌وه قه‌ناعه‌تمان هه‌یه که ژیانی خۆمان بۆ پراستی‌یه‌کی مه‌زنی له‌ پۆژ پرووناکتر و، له‌ به‌هه‌شت جوانتر و، به‌تامی‌ش چه‌شنی "به‌خته‌وه‌ریی هه‌میشه‌ی" به‌خت کردووه..

له‌به‌ر ئه‌وه، نابیی - هه‌ر گیزاو هه‌ر گیز - سکا‌لامان له‌ زار ده‌ر بچیت، به‌ئکو ئه‌م حاله‌ته‌ سه‌ختانه‌ هاتمان ده‌ده‌ن که بلیین:

ئیمه‌ له‌ جیهادیکی معنه‌ویداين که مایه‌ی شانازمانه‌ و.. شوکرانه‌ بژیری په‌روه‌ر دگاری به‌پێزمانین که به‌ فه‌زلی خۆی ئه‌و نیعمه‌ته‌ی پئی به‌خشیوین^(١).

□ خۆپارێزی

(برایانی پراستگۆ و ئازیزم!

من زۆر به‌خته‌وه‌رم و، شوکر و سوپاسی خوا ده‌که‌م که له‌ نزیککی ئیوه و له‌ناویه‌ک ته‌لاری به‌ندیخانه‌دام، هه‌ر چه‌نده‌ش پروو به‌پروو ناتانینم.

هه‌ندئ جار، به‌ بێ هیچ ویست و ئیختیارینکی خۆم، ئه‌وه‌م به‌ بیردا دیت که چه‌ند چه‌زه‌ر و خۆپاراستنکی پنیویست په‌چاو بکه‌ین.

بۆ نمونه‌: ماسۆنی‌یه‌کان به‌ندکراویکی جاسووس و درۆزنیان نارودووه‌ بۆ ناو زیندانه‌که‌ی ته‌نیشتمان!

جاله‌ به‌ر ئه‌وه‌ی پرووخاندن و کاو‌لکاری گه‌لی ئاسانه‌، به‌ تاییه‌ت له‌و جۆره‌ لاوه هه‌له‌شه‌ و سه‌ره‌پۆیانه‌دا، ئه‌وا له‌ پئی ئه‌و ئازاره‌ سه‌خته‌وه‌ که ئه‌و ناوبراوه‌ ده‌یه‌پینتیه‌ پیم و خراپکاریی له‌ نیوان لاوه‌کاندا بلاوه‌ کاته‌وه، تینگه‌یشتم که زه‌ندیه‌که‌کان له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌و پینمایی و چاکسازی‌یه‌ی ئیوه‌ نه‌بجای ده‌ده‌ن، هه‌ولێ بلاوه‌ کردنه‌وه‌ی فه‌ساد و پرووخاندنی په‌وشت و په‌فتاره‌ جوانه‌کان ده‌ده‌ن.

ده‌سا برایانم! له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌م بارودۆخه‌وه، چه‌زه‌ر و خۆپاراستنی له‌پراده‌به‌ده‌ر تابلیی پنیویسته‌ و، ده‌بێ تاله‌ توانادایه‌ هه‌ستی بیزاری به‌رامبه‌ر به‌ندکراوانی پینشووه‌ر نه‌بێن و، بوار به‌وه‌ نه‌ده‌ن که له‌ ئیوه‌ بیزار بێن. هه‌روه‌ها نه‌یه‌لن دووبه‌ره‌کی و جیاوازی‌تان بخریته‌ نیوانه‌وه‌، هاو‌ده‌م له‌ گه‌ل ئارامگرتن و زالبوون به‌سه‌ر خۆدا.

(١) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هه‌م، ل: ٤٨٨.

هەروەها پێویستە برايانمان بە دەرخستنى قوربانى و فیداکارى و وازهينان لە خۆپەرستى و نواندنى خۆنەويستى، تا دەتوانن پارێزگارىيەى هيزى برايهتى و پشتگيرىيەى بەکتر بکەن.

سەرقال بوون بە کاروبارى دنيا ئازارم دەدات. لەبەر ئەوە، پشت بە وريايى و زيرە کيتان دەبەستم، چونکە من ئەگەر ناچار نەم ناتوانم ڕوو لەو کاروبارانە بکەم^(١).

□ لە بەردەم گرتەکاندا خۆراگر دەبين

(برايانم)

روونکردنەوى مەسەلەيەك، كە ئەم بەيانىيە بە دڵمدا هاتوو، بۆ ڕوودانى هەموو گريمانيك زۆر زۆر پێويستە..

واماوەى ييست سالة نەفس و شەيتانە كەم گەلى جار ئەو راستىيانە دەپشکنن كە ئيمە لە قورئانى پيرۆزەو دەرمانهينان و، بە وينەى خۆر و ڕۆزى ڕووناك هيج دوودلى و گومانىك هەلناگرن. ئەو دووانە دەلین:

"راى فەيلە سووفە زەندىقە كان بەرامبەر بەمە چىيە و پالپشتيان دەبيت چى بيت" ١٩
جا دواى ئەوەى كە نەفس و شەيتانە كەم هيج كەلین و ناتەواوىيە كيان لەو راستىيانەدا نەدۆزىيەو، بى دەنگ بوون.

لەو باوەرەشدام كە ئەو راستىيەى نەفس و شەيتانىيە كجار هەستيارى منيان بێدەنگ كرد، كە پێكەو كە دەكەن، دەتوانيت سەرسەخت ترين كەسى ملنەدەريش ناچارى بى دەنگ بوون بكات.

مادەم ئيمە لە پیناوى حەقىقەتيكدا تێدەكۆشين كە يەكێكە لە راستىيە گرنگە كان و لە هەمووشيان چەسپاوترە و زياتر پەرەگى داکوتاوو، بە هيج نرخیكى ماددى - هەرچىيەك بيت - هەلناسەنگيتريت و، خود و گيان و هاوړى و خۆشەويست، تەنانەت هەموو دنياش، لە پیناوى هاتنەدىي ئەو راستىيەدا شايانى بەخت كردن..

ئەوا دەبى بەوپەرى خۆراگرى و ئارامووە لە بەرامبەر هەموو بەلا و مەينەتىيەك بێتە ڕيمان، خۆمان ڕابگرين و بە سنگى فراوانووە بەرەنگارى هەموو گوشارنىكى دوژمنان

(١) تيشكە كان، تيشكى سيازە دەم، ل: ٤٩٣.

بینه‌وه. چونکه له‌وانه‌یه و زۆریش نزیکه هه‌ندی له‌و شیخ و زانایانه‌ی که به‌رواله‌ت ته‌قویان هه‌یه، بۆ خۆیان خه‌له‌تابن، یاخود به‌هاندانی که‌سانی تر خه‌له‌تینرابن و، له‌ دژمان بخرینه‌ کار ..

جاله‌ هه‌لۆیستیکی ئاوادا، ده‌بێ پارێزگاریی خزمه‌تگوزاری و پشتگیری‌یه‌کانی نیوانمان بکه‌ین و، کاته‌ کاغمان له‌ وتووێژ و موناقه‌شه‌ی بێ سوود و به‌تالدا به‌فێرۆ نه‌ده‌ین^(١).

□ دوایادگاریی ده‌نیزی

هه‌رچه‌ند بریاری بێ تاوانیی مامۆستا و قوتابیانی و، گێرانه‌وه‌ی کتیبه‌ ده‌ست به‌سه‌رداگیراوه‌کان بۆ خاوه‌نه‌کانیان، له‌ لایه‌ن دادگای ده‌نیزی‌یه‌وه‌ ده‌رچوو^(٢)، که‌چی مامۆستا نوروسی رێی نه‌دره‌سه‌فه‌ر بکات، هه‌تا فه‌رمان له‌ نه‌قه‌ره‌وه‌ ده‌گات! ئیتر له‌ ماوه‌یه‌دا و بۆ نزیکی دوو مانگ له‌ ئوتیل "شه‌هر"ی ده‌نیزی مایه‌وه‌. به‌لام بریاری له‌ قوتابیانی نوور هه‌ریه‌که‌یان رۆشته‌وه‌ بۆ شاره‌ که‌ی خۆی^(٣).

(رۆژنیکیان، دوای به‌ربوومان له‌ به‌ندیخانه‌ی "ده‌نیزی" له‌ نه‌ومی سه‌ره‌وه‌ی ئوتیلی "شه‌هر" دا دانیشتیبووم و سه‌رنجی ئه‌و دار چناره‌ زۆرانه‌م ده‌دا که‌ له‌ناو باخچه‌ و بیستانه‌ دل‌په‌ینه‌کانی ده‌ورو به‌رمدا بوون. بینه‌م ئه‌و دره‌ختانه‌ به‌و جموجوول و له‌نجه‌ و لاره‌ی که‌ له‌ بنکه‌وه‌ هه‌تالقی و په‌له‌کانیان ده‌یاننوواند، دل‌خۆش دیارن و هه‌ر که‌ به‌ ئاسته‌م سه‌روه‌یه‌کیان به‌رده‌که‌ویت، یه‌که‌سه‌ر گه‌لاکانیان ده‌له‌رینه‌وه‌. به‌م جۆره‌ ئه‌و دره‌ختانه‌م له‌ جوانترین و شیرینترین شیوه‌دا هاته‌ پێش چاو، وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌ ئه‌لقه‌ی زیکر و ته‌هلپه‌دا خه‌ریکی ته‌سبیحاتی خواوه‌ند بن.

(١) تیشکه‌کان، تیشکی سیازده‌هه‌م، ل: ٤٩٣-٤٩٤.

(٢) دادگا به‌ کۆی ده‌نگ به‌ بریاری ژماره‌ (١٣٦/١٩٩) له‌ به‌رواری (١٥/٦/١٩٤٤ز) بریاری بێ تاوانیی بۆ مامۆستا و قوتابیانی ده‌رکرد، له‌ گه‌ل گێرانه‌وه‌ی سه‌رجه‌م کتیبه‌ ده‌ست به‌سه‌رداگیراوه‌کان. به‌لام بریاری پشت راستکردنه‌وه‌ی دادگای ته‌مبیز بۆ بریاره‌که‌ی دادگای ده‌نیزی سه‌باره‌ت به‌ بێ تاوانییان به‌ ژماره‌ (٢١٩٣/٣٠٠٥) له‌ به‌رواری (٣٠/١٢/١٩٤٤ز) و له‌ ژێر ژماره‌ی (٢٠١٩) دا بوو. ئیتر به‌پێی ئه‌م بریاره‌، مه‌سه‌له‌ی په‌یامه‌کانی نوور بوو به‌ کێشه‌یه‌کی بریار له‌سه‌ر دراو.

(٣) Tarihce-i Hayat, Denizli Hayati.

ئەم جەمەتتە ناسكانە، دەستكارىي ژىيەكانى دلىان كردم، لەو كاتەدا كە دلىم لە پەژارەى جودايى خۆشەويستامدا بوو، ھەرۆك خۆشىم لە خەمى ئەو دەدا بووم كە بە تەنھا مابوومەو. كۆپەر لەم كاتەدا دوو ھەرزە كەى پايز و زستانم بە دلىدا ھات و بى ئاگايى سەرى تىكردم، چونكە لەو دوو ھەرزەدا گەلاكان ھەلئەو ھەرىن و جوانىيان نامىنيت. لەمەو خەم و خەفەتى زۆرم خوارد بۆ ئەو دار چنارە جوانانە و ھەموو زىندەو ھەران، كە ئىستا ئەو زوق و خۆشى و شادىيەيان تىدا ھەردە كەوئت پاشان لەو دوو ھەرزەدا ئاويان بەسەر دىت!

بەلى، گەلى خەفەت و ئازارم چەشت و، ھىندە پەژارەى ئەوتۆشىم لەسەر كۆبوونەو، كە لە نەمان و جودايىيەو پەيدا بوون و ئەم پەردە رازىنراو ھەوانەى بوونەو ھەريان پەر كەو، كە بە جارئى ھەردوو چاوم نوقمى فرمىسك بوون.

لەم كاتەدا كە من لەم بارە پەرىشان و خەم و پەژارەيدا بووم، لە پەر نوورى حەقىقەتى محەمەدى ﷺ ھەرۆك بە ھاناي ھەموو ئيماندارىكەو دىت، بە ھاناي منىشەو ھات و، يە كسەر ئەو خەم و خەفەتە لە سنوور بەدەرەنەى نەھىشت و ھەموويانى گۆپرى بە چەندىن شادمانى و دلخۆشىي لەرادەبەدەر، ئىتر وام لى ھات كە بە ھەمىشە و بەردەوامى لە پەزەماندى و سوپاسگوزارىي ئەو حەقىقەتى محەمەدىيەدا، كە تەنھا يەك بەش لە بەشە زۆرەكانى لىشاوى نوورە لە سنوور و رادەبەدەرە كەى، منى رزگار كرد و لە ھەموو سووچىكى ھەروون و ناخى و ئىزداندا دلئەوایی بلاو كەدەو^(١).

وئەپراي پەريارى بى تاوانى و پەشت راستكردنەو ھەى ئەو پەريارەش لە لاىەن دادگاي تەمىزەو، كە چى لە ئەنقەرەو ھەرمان ھات بە دوورخستەو ھەى بۆ قەزاي ئەمىرداغ! ئەوئىش مانگى ھەشتى سالى (١٩٤٤ز) رۆشىت بۆ ئەوئى و، ماو ھەى دوو ھەفتە لە ئوتلىكدا ماىو، ھەتا ژوورنىكان بۆ گرت بە كرى كە خۆى كرىكەى دەدا^(٢).

(١) تىشكەكان، تىشكى يازدەھەم، ل: ٤٢١.

(٢) Tarihce-i Hayat, Denizli Hayati. (٢)

بەندى ھەشتەم

لە تاراوگەى ئەمىرداغ

(سى ھەم قوتابخانەى نور)

۱۹۴۴/۸/۱ - ۱۹۴۸/۱/۲۳ ز

□ دوورخستنه و ھەى كى ترا!

(ئەو كاتەى كە لە ژوورنىكى شارۆچكەى "ئەمىرداغ"^(۱) دا لە نىشتەجىي زۆرەملىدا دەژيام، چاودىرە كانى لايەنى دەستەلاتدار گوشاريان لەسەر دانابووم و، ھەموو ھەلسو كەوتىكم ھەنگاو بە ھەنگاو لەسەر تۆمار دە كرا. ئەمەش گەلى ئازارى دەر خوارد دەدام، بە رادەيەك كە ژيانىشم لە پىش چا و كەوت و، پىم ناخۆش بوو كە لە بەندىخانە دەر چووبووم و، پەر بەدل ھەزم دە كرد. بىنئىنەو بە بەندىخانە كەى "دەنىزلى" ياخود بىرم و پرۆمە ناو گۆرە كەمەو، چونكە بەندىخانە و گۆر لە چا و ژيانىكى وادا گەلى باشترن)^(۲).

[تەنانەت بۆ بەرپىرسانى ئەنقەرەى نووسى]:

(ئە گەر "حاكم" و "موددەى" ھەر يەك كەس بن، دەبى سكالاً بۆ لاي كى بىرىت؟! زۆر لە مېزە سەرم لەم كىشەيە سوور ماوہ! بەلى، ھالى ئىستام كە لە بەندىخانە بەردراوم و چاودىرىم لەسەر دانراوہ، زۆر بەلاموہ دژوارترە لەو پرۆژگارەى كە لە بەندىخانە دا بووم! چونكە تەنھا يەك پرۆژى ئەم جۆرە ژيانە لە مانگىكى تەواو تىبى ئەو زىندانە تاكە كەسى يە زياتر ئازارم دەدات..

(۱) ئەمىرداغ شارۆچكەيە كە دە كەوتە ناوہ راستى ئەنادۆلەوہ. (وہر گىپ)

(۲) بىرىسكە كان، بىرىسكەى بىست و شەشم، ل: ۵۱۲.

ئەو تا سەرباری پیری و لاوازیم، لەم زستانە سەختەدا هەموو شتیگم لێ قەدەغە کراوە، و، مەگەر منالێک، یان کەسێکی نەخۆش دەنا چاوم بە هیچ کەسێک ناکەوێت. جگە لەوێ کە وا ماوەی بیست سالیشه بە بەندی و زیندانی تاکە کەسی دوو چار و گیرۆدە کراوم.

گوشار و چاودیری دانانی زیاتر لەسەرم و، داڕ کردم لە خەلکی زیاد لەم رادەیه، غیرەتی خوا‌ی گەورە دەرووژینیت و، ئەنجامه کەشی ترسناک دەبیت! من دەلیم:

گرنگترین ئەرکی ئەم حکوومەتە - بە کار بە دەستانی داد و بەرپرسیانی ئاسایشیەوه - کە پەفتاریکی مەرفانە و بەویژدایم لە گەل دەنوینن، بریتی یە لەوێ بە تەواوی پارێزگاریم لێ بکات. چونکە حکوومەت و سێ "دادگای عەدلی" داوی لێکۆڵینەوه و وردبۆو نەوێیان بۆ ماوەی نۆ مانگ لەسەر ئەو کتیب و نامانەم کە لە ماوەی بیست ساڵدا نووسیومان و دامان، بپاری بێ تاوانی و ئازادی‌یان بۆ دەر کردین..

بەلام ئەو پێکخراوە نەینی یە کە بە دزی و پەنامە کی هەوڵ و تەقالا بۆ خزمەتی بیانی یە کان دەدات، دوو دلی و گومانی خستوو تە دلی هەندێ لە کارمەندان و، دەنکە گەنمکی لە بەرچاویاندا هیندە ی گومەزێک بە گەورە پێشان داوه، بۆ ئەوێ ئازادبۆونە کەمان لێ تێک بەن..

ئامانجیشیان لەمەدا ئەو یە کە ئارام لێ بپێت و بلیم: "بەسە.. بەسە!" هۆکاری رق و توورەیی ئیستایان لە من، بێ دەنگیم و خۆهەلنەقورتانەغە لە کاروباری دنیا! وەك بلیی دەیانەوێت خۆم لەو کاروبارانەدا هەلبقورتینم، تاکو ئامانجە کەیان بۆ بیته‌دی!

وا هەندێ لەو فیلانە ی ئەواتان بۆ روون دە کەمەوه کە بە مەبەستی وروژاندنی شک و گومان لە دلی هەندێ کارمەندی حکوومەتدا بە کاری دەهینن. چونکە پێیان دەلین:

"سەعید لە ناوەندە گشتی یە کاندای قسە ی دەروات و، کتیبە کانیسی زۆرن و، کاریگەری لەرادە بە دەریان لە دل و دەروونی خەلکیدا هەیه. ئەو تا هەر کە سێک لێی نزیک دەبیته‌وه، دەبیت بە هاوڕیی. کەواتە دەبێ ئەم توانا و دەستەلاتە ی بشکینین و، لەم

پیناوه‌دا له هه‌موو شتیك دایبیرین و، سوو کایه‌تی پی بکه‌ین و، بایه‌خی پی نه‌ده‌ین و،
خه‌لکی لی دوور بجه‌ینه‌وه و، خو‌شه‌ویستانی‌شی بتر سینین!

بهم جزیره، حکوومه‌ت له‌مه‌دا سه‌رسام ماوه و، له‌تاوا زیاتر گوشار ده‌خاته سه‌رم!
منیش ده‌لیم:

ئهی ئهو برایانه‌ی که‌ ئه‌م ولات و نه‌ته‌وه‌یه‌تان خو‌ش ده‌ووت!

به‌لئی راسته، قسه‌ رو‌یشتن و کاریگه‌ری‌یه‌ک له‌ ئارادا هه‌یه، وه‌ک ئه‌وه‌ی که‌ مونافیقان
لیی ده‌وین. به‌لام دلنیا بن که‌ هی من نی‌یه، به‌لکو هی په‌یامه‌کانی نووره! چونکه
په‌یامه‌کانی نوور پووناکی‌یه‌کن هه‌ر گیز نا‌کوژینه‌وه و، هه‌ر شتیك توخیان که‌وتینت و
هه‌ر کاتیك ده‌ست دریزی‌یان کرایته سه‌ر هیزی په‌یامه‌کانی پتر پی زیاد بووه! هه‌روه‌ک
جگه‌ له‌ به‌رژه‌وه‌ندی‌یه‌کانی ولات و نه‌ته‌وه‌ بۆ هیچ شتیکی تر به‌کار نه‌هینراون و
به‌کاریش ناهینرین.

وردبوونه‌وه و لیکۆلینه‌وه‌ی ده‌ سالی ره‌به‌قی دوو داد‌گای عه‌دلی له‌سه‌ر ئهو
په‌یامانه‌ی که‌ له‌ ماوه‌ی بیست سالدادا نووسیومن، نه‌یتوانی هیچ بیان‌ویه‌کی راسته‌قینه‌ بۆ
تاوانبار کرد‌غان به‌ ده‌سته‌وه‌ بدات. ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی بی‌خه‌وش و شایه‌تیکی راسته
له‌سه‌ر ده‌عواکه‌مان.

به‌لئی، ئهو کتیبانه‌ کاریگه‌ری‌یه‌کی له‌په‌راوه‌به‌ده‌ریان هه‌یه، به‌لام بۆ به‌رژه‌وه‌ندی و
سوودی ولات و نه‌ته‌وه. ئه‌مه‌ش له‌وه‌دا ده‌یسنرت که‌ رینمایی سه‌ده‌ه‌زار که‌سیان بۆ
ئیمانی ته‌حقیقی کردووه، بی‌ئوه‌ی هیچ خراپه‌یه‌کیان به‌رامبه‌ر به‌ هیچ که‌سیك لی
وه‌شایته‌وه. که‌واته‌ کاریگه‌ری‌یه‌ ئه‌م په‌یامانه‌ له‌ هه‌ول و ته‌قالایاندایه‌ بۆ هینانه‌دی
به‌خته‌وه‌ری دنیا و ژبانی هه‌تاهه‌تایی ئهو دنیای ئه‌م خه‌لکه‌.

سه‌دان به‌ند‌کراوی حوکم له‌سه‌ر دراو له‌ به‌ندیخانه‌ی "ده‌نیزلی‌دا" - که‌ هه‌ندیکیان
پرپاری سزای سه‌ختیان له‌سه‌ر ده‌رچوو بوو - دوا‌ی ئه‌وه‌ی که‌ هه‌ر ته‌نها په‌یامی "به‌ری
دره‌ختی ئیمان"یان خوینده‌وه، بوون به‌ ئاییندار و خواوه‌ن ره‌وشتی به‌رز. ته‌نانه‌ت
ئه‌وانه‌ش که‌ قاتل بوون و سنی که‌سیان کوشتبوو، دوا‌ی خویندنه‌وه‌ی ئهو په‌یامه،
ده‌ستیان له‌ کوشتنی مینشووله‌ی ناو جینگه‌که‌ی خو‌یان ده‌گێراپه‌وه!

ئهم ديارده‌يه‌ش به‌رپوه‌به‌رى به‌نديخانە‌ى ناچار كرد دان به‌وه‌دا بئيت كه به‌نديخانە‌كه وه‌كو قوتابخانە‌يه‌كى به‌روه‌ده‌يى لى‌هاتوو!! هه‌موو ئه‌مانه‌ش به‌لگه‌يه‌كى به‌هيزن له‌سه‌ر راستيى داواكه‌مان.

به‌لئى، دواى پروون بوونه‌وه‌ى هه‌موو ئه‌مانه، ئيتز دامالين و بئى به‌ش كردم له‌هه‌موو مافه‌ مروپيه‌كاتم، له‌ راستيدا ستم و سزايه‌كى دووچه‌ندانە‌يه‌ و، له‌ هه‌مان كاتدا غه‌در و خيانه‌تيكيشه‌ له‌م نه‌ته‌وه‌يه‌ى كه هه‌رچه‌ند نزيكه‌ى چل سال له‌ ناوياندا مامه‌وه‌ به‌لام كه‌سيان هيج زيانتيكيان له‌ منه‌وه‌ توش نه‌بوو. چونكه‌ به‌لگه‌ى گومان به‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ى كه‌ ئهم نه‌ته‌وه‌ ئاينداره‌ پيوستى به‌ هيزنيكى مه‌عنه‌وى و دلدانه‌وه‌يه‌كى مه‌زن هه‌يه، ئه‌وه‌يه‌ كه‌ ئاور له‌و پرپاگه‌نده‌ چه‌په‌ل و رقاوى يانه‌ ناده‌نه‌وه‌ كه‌ له‌ دژى من ده‌خرينه‌ ناوه‌نده‌ كانه‌وه‌. به‌لكو ئهم نه‌ته‌وه‌يه‌ له‌ هه‌موو شونيكدا به‌ حه‌ز و تاسه‌ و شه‌وقه‌وه‌ پروو ده‌كه‌نه‌ په‌يامه‌ كانى نوور، ته‌نانه‌ت هينده‌ ريزم لى‌ ده‌گرن كه‌ له‌ شايسته‌يى خۆم سه‌ده جار زياتره‌ و خۆم به‌ شايانى ئه‌و ريزه‌يان نازاتم^(١).

له‌ گه‌ل ئه‌وه‌ شدا، خواى گه‌وره‌ له‌ ئه‌ميرداغ بنه‌ماله‌ى "چالشقان"ى ئاماده‌ كردبوو كه‌ به‌ پير و لاويانه‌وه‌ هه‌موو هه‌ولتيكى خۆيان خسته‌ كار بۆ ده‌سته‌به‌ر كردنى حه‌وانه‌وه‌ى مامۆستايه‌كى گه‌وره‌ و زانايه‌كى به‌رپيز، بئى ئه‌وه‌ى گوئى بده‌نه‌ ئه‌نجامى ئهم كاره‌ هه‌رچى يه‌ك بئيت، چونكه‌ له‌ لايه‌ن ده‌وله‌ته‌وه‌ پاسه‌وانيان دانابوو كه‌ له‌ ده‌رگاي ماله‌ كه‌ى دوور نه‌ده‌ كه‌وته‌وه‌^(٢)!

(١) پاشبه‌نده‌ كان، پاشبه‌ندى ئه‌ميرداغ: ٣٢٥/١-٣٢٨. هه‌رچه‌ند مامۆستا نوورسى نزيكه‌ى بيست سالى رابوردوو، به‌ درپژايبى ماوه‌ى به‌ندى و دوورخسته‌وه‌ى، سه‌ردانى لايه‌نه‌ په‌سمى يه‌كانى نه‌كردوه‌ و بانگيش نه‌كراوه‌ بۆ باره‌ گاي والى، په‌كجار نه‌بئت له‌ قه‌سته‌مژنى، كه‌چى له‌م ماوه‌يه‌ى ژبايندا له‌ ئه‌ميرداغ، واته‌ له‌ ماوه‌ى سنى سال و نيودا له‌ لايه‌ن داموده‌زگار په‌سمى يه‌كانه‌وه‌ بازده‌ جار بانگ كرا! وه‌ك فه‌رمانگه‌ى ئاسايش، يان پاسگاي پۆليس، يان فه‌رمانگه‌ى داد.

هه‌ر له‌ هه‌مان كاتدا چه‌ندين عه‌رزو حالى پيشكش به‌ لايه‌نه‌ به‌رپرسه‌كان كرد سه‌باره‌ت به‌و ستمه‌ى كه‌ لى‌نى كراوه‌، وه‌ك ئه‌وه‌ى له‌ سه‌روه‌ هينرا. هه‌روه‌ها چه‌ند عه‌رزو حاليكى ئاراسته‌ كرد بۆ هه‌ريه‌ك له‌ وه‌زيرى ناوخۆ و، به‌رپوه‌به‌رى ئاسايشى گشتى و، به‌رپوه‌به‌رى ئاسايشى ئافيوون و، سه‌رۆكى ئه‌نجومه‌نى نه‌ته‌وه‌ و، به‌رپرسانى ئه‌نقه‌ره‌ و، سه‌رۆك كۆمار و، داواكارى گشتى و، دادوه‌رى ليكۆلينه‌وه‌ى ئه‌ميرداغ. هه‌موو ئه‌مانه‌ش به‌لگه‌ن له‌سه‌ر مه‌وداى ئه‌و ستمه‌ له‌راده‌به‌ده‌ره‌ى كه‌ به‌ ده‌ستيه‌وه‌ ده‌ينالاند. (ب: ١٢٠٦/٢)

□ ریگری کردن له رۆشتن بۆ مزگهوت

(له کاته چۆله کاندا جار به جار ده‌چووم بۆ مزگهوت و، قوتایانیش - به بی ئاگاداری خۆم - ژوورنکی بچووکیان له تهخته له شوینی قورئان خوینه کاندا بۆ دروست کردبووم، تا کوله سه‌رما بمپارێزیت، بپاریشم دابوو که ئیتر نه‌رۆم بۆ مزگهوت. به‌لام ئه‌فسه‌ره ناسراوه که‌ی ئاسایش ئه‌و ژووره بچوو که ته‌خته‌یه‌ی لابرده و، به‌په‌سمی پێیان راگه‌یاندم که سه‌ردانی مزگهوت نه‌که‌م!

ئنجاه به‌وه‌شه‌وه نه‌هه‌ستان.. به‌لکو هه‌را و هوریا به‌کیان له‌ناو خه‌لکیدا نایه‌وه و، پروداوه که‌یان به‌شتیکی گه‌وره خسته پێش چاوی خه‌لک و ده‌نکه گه‌مێکیان لێ کردن به‌گومه‌زنکی گه‌وره)^(۱).

□ ژه‌هر ده‌رخواردکردنی

به‌فه‌رمانی ده‌سه‌لاتداران، په‌کێک له‌ پاسه‌وانه‌کان شه‌و به‌ په‌نجه‌ره‌ی ژووره که‌ی مامۆستادا سه‌رکه‌وت و ژه‌هری بۆ کرده‌ ناو خواردنه‌که‌ی! ئیتر بۆ به‌یانی و هه‌تا ساوه‌ی په‌ک هه‌فته‌ش مامۆستا له‌تاو توندوتیژی کاربگه‌ری ژه‌هره‌که، به‌ ده‌ست ئازاره‌وه ده‌تلایه‌وه و، مه‌گه‌ر به‌ که‌می، ده‌نا له‌و ماوه‌یه‌دا خواردن و خواردنه‌وه‌ی نه‌چه‌شت. ئیتر خوای گه‌وره له‌ مردنیکێ بێ گومان ده‌ربازی کرد.

مامۆستا له‌م ماوه‌یه‌دا به‌رده‌وام و یرد و زیکره‌کانی ده‌خویند، به‌تایبه‌ت "الجوشن الکبیر" و "الأوراد القدسیه" ی شاهی نه‌قشه‌ند.

له‌و ماوه‌یه‌دا سێ جار ژه‌هر ده‌رخواردی مامۆستا درا و، ئه‌وه‌ی دوایان زۆر به‌هێز بوو، به‌راوه‌یه‌ک که‌ له‌ناو جینگا که‌یدا له‌ نوێه‌ فه‌رزه‌کان زیاتر نه‌یتوانی بخوینیت.

دووای له‌و قوتایانه‌ی که‌ لای ده‌مانه‌وه و شه‌ویان له‌ لارۆژ ده‌کرده‌وه، ده‌گێر نه‌وه که:

رۆژنیکیان ده‌مه‌و به‌یانی مامۆستا به‌ چاوی نووقاو له‌ناو جینگا که‌ی راست بووه‌وه و، ده‌سته‌کانی بۆ لالانه‌وه له‌ ده‌رگای خواوه‌ندی به‌خه‌شده‌ به‌رز کرده‌وه و به‌ده‌نگیگی

(۱) پاشبه‌نده‌کان، پاشبه‌ندی ئه‌میر داغ: ۳۹۸/۱.

یه کجار کز دوعای بۆ سه‌ر کهوتنی بانگه‌وازی نوور و سه‌لامه‌تیی قوتاییانی کرد. پاشان هه‌ر له‌ناو جینگاکه‌ی کهوت به‌ لادا و له‌ هۆشی خزی چوو^(١)!

مامۆستا گه‌لنی پینۆستی به‌ هه‌وای سازگار هه‌بوو، بۆیه‌ هه‌ندی جار بۆ گه‌ران و هه‌وا گۆرین ده‌رۆشته‌ ده‌رووبه‌ری شار. له‌ هه‌مان کاتیشدا "چاودیری"ی ده‌وله‌ت هه‌میشه‌ به‌ دوایه‌وه‌ بوو. ته‌نانه‌ت جارنیکیان له‌ پشته‌وه‌ فیشه‌ کیککی پینوه‌ نرا، به‌لام به‌ری نه‌ کهوت. هه‌موو ئه‌و کردارانه‌یان له‌ دژی ته‌نجام ده‌دا، تاکو بیزاری بکه‌ن و رزگاربان بییت لینی.

یه‌ کیک له‌و گوشارانه‌، خۆه‌لقورتانیدن بووه‌ له‌ پۆشاکه‌کانی به‌ری و زۆر لیکردن بووه‌ بۆ له‌سه‌ر کردنی شه‌پقه‌!

ته‌نانه‌ت دوو جار بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ راپینچی لای دادگا و داواکاری گشتی کراوه‌. به‌لام مامۆستا به‌ هیج جزۆنی ئه‌وه‌ی قبوول نه‌کرد و، گه‌ر ایه‌وه‌ بۆ گۆشه‌گیری له‌ناو زووره‌که‌ی خۆیدا^(٢).

[له‌باره‌ی ئه‌م ماوه‌یه‌ی ژیاانی خۆیه‌وه‌ ده‌لنی:]

(له‌م کاته‌دا چاودیری خوای گه‌وره‌ هات به‌ فریامه‌وه‌، چونکه‌ ئامیڕنکی رۆنیۆی - که‌ تازه‌ په‌یدا بووه‌ - به‌ قوتاییانی قوتابخانه‌ی (زه‌هراء) به‌خشی که‌ خاوه‌نی قه‌له‌می ئه‌لماسیی وه‌ک رۆنیۆن! ئیتر به‌م ئامییره‌ و به‌یه‌ک دانه‌ پینووس پینج سه‌د نوسخه‌ له‌ په‌یامه‌کانی نوور ده‌رده‌چوون!

(١) Tarihce-i Hayat, Emirdag Hayati. رووداوه‌کانی ژه‌هرپیدانی مامۆستا له‌ سه‌ره‌تاوه‌ هه‌تا ئیستا به‌م جزۆیه‌ی خواره‌وه‌ بووه‌:

١ - له‌ له‌نقهره‌، له‌ ئه‌نجومه‌نی نوینه‌ران، له‌ رێی ده‌رزی لیدانه‌وه‌، ساڵه‌کانی (١٩٢٢-١٩٢٣ ز).

٢ - له‌ به‌ندیخانه‌ی ئه‌سکی شه‌هر، ساڵی (١٩٣٥ ز).

٣، ٤، ٥ - له‌ قه‌سته‌مۆنی، له‌ نیوان ساڵه‌کانی (١٩٣٦-١٩٤٣ ز).

٦، ٧، ٨ - له‌ به‌ندیخانه‌ی ده‌نیزلی، له‌ ساڵه‌کانی (١٩٤٣-١٩٤٤ ز) که‌ له‌ سیه‌همیاندا "حافظه‌لی" شه‌هید

بوو.

٩، ١٠، ١١ - له‌ ئه‌میرداغ، له‌ ساڵه‌کانی (١٩٤٥-١٩٤٦ ز) که‌ له‌ سیه‌همیاندا "حه‌سه‌ن فه‌یزی" شه‌هید

بوو. (ب: ١١١٩/٢).

(٢) Tarihce-i Hayat, Emirdag Hayati.

ئهم "فتوحات" هی په‌یامه‌کانی نوور بوون به‌هۆی ئه‌وه‌ی که ئه‌و ژيانه‌پر له‌بیزاری و دلته‌نگی‌یه‌م له‌لا خۆشه‌ویست و شیرین بیئت و، هانی دام که هه‌زاران شوکر و ستایش پیشکەشی خوای گه‌وره‌بکەم^(١).

□ خزمه‌تی ئیمان و ده‌خوای^(٢)

برای سددیقی نازیز و هاوڕینی مه‌ردم له‌م دنیا‌یه‌دا!

یه‌که‌م: گه‌لێ سوپاستان ده‌که‌م له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که پیش هه‌موو هاوڕیانیام و گشت خه‌لکی ئه‌رزپۆم که‌وتنه‌وه‌ له‌و په‌یوه‌ندی‌یه‌پر له‌شه‌فه‌قه‌ته‌بیگه‌رده‌تان و، له‌سه‌ر درێژکردنی ده‌ستی یارمه‌تیتان بۆم، له‌م ژيانه‌دا که به‌ئازار و سته‌م لیم گوزه‌را.. هه‌تا کۆتایی ته‌مه‌نم ئهم چاکه‌یه‌ی ئیوه‌م له‌یاد ناچیت. هه‌زار هه‌زار ماشه‌للا و باره‌که‌للاتان لێ بیئت.

دووه‌هم: وا هه‌ندی حالتی تابه‌ت به‌خۆم و ئازادانم له‌لایه‌ن سته‌مکارانه‌وه‌باس ده‌که‌م بۆت، به‌پنجه‌وانه‌ی ئه‌و رێبازه‌ی خۆم که له‌په‌یامه‌کانی نووره‌وه‌فیری بووم و له‌ده‌ره‌وه‌ی ئه‌و ده‌ستووره‌ی ژیانیشم که بریتی‌یه‌له‌وه‌ی ماوه‌ی ده‌ساله‌ناروانمه‌پووداوه‌بێ نرخ و کاتی و گوزه‌راوه‌کانی دنیا. ئه‌وه‌ش ته‌نها له‌به‌ر خاتری تۆ و، له‌به‌ر دلنیاکردنه‌وت و، ئه‌و بایه‌خدانه‌ت باس ده‌که‌م که له‌نامه‌که‌تدا لینی دواویت. سی سالێ پیش ئیستا کاتی له "دار الحکمة الإسلامیة" دا ئه‌ندام بووم، یه‌کیک له‌ئه‌ندامه‌کانی ئه‌وئ، که متمانه‌م بێ ده‌کرد و به‌رێژ "سه‌عه‌ده‌دین پاشا" بوو، وتی: رینکخراوینکی بێ پروایان، که له‌چه‌ندین لایه‌نی بیانی‌یه‌وه‌پشتگیری ده‌کریت، کتیبینکی تۆیان خویندووه‌ته‌وه‌ و، وتوویانه:

(١) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ٥١٢-٥١٣. یه‌که‌م جار له‌سالی (١٩٤٦ز) دا ئامیزی چاپی "رۆنیۆ" گه‌شته‌تورکیا. یه‌که‌سه‌ر قوتابییانی نوور ئه‌و ئامیره‌یان کړی. ئنجا هه‌ردوو شاری "ئیسپارته" و "ئه‌ینه‌بۆلو" که‌وته‌چالاکیی بلأو کردنه‌وه‌ی په‌یامه‌کان به‌و ئامیره‌ و، له‌و رێ‌یه‌وه‌ په‌یامه‌کانیان له‌ماوه‌ی سال و نیوکدا گه‌یاند ه‌ زۆری شار و گونده‌کانی تورکیا. سه‌باره‌ت به‌ بلأو بوونه‌وه‌شیان له‌ده‌ره‌وه‌ی تورکیا ئه‌واله‌ دوا‌ی بواردان بوو به‌سه‌فهری حه‌ج له‌سالی (١٩٤٧ز) دا.

(٢) نامه‌یه‌کی مامۆستا نوورسی‌یه‌بۆ یه‌کیک له‌دۆستانی، باسی له‌و سته‌مانه‌ی تیدا ده‌کات که دۆزمنانی له‌دژی به‌کاریان هیناوه‌ و، ئه‌و ئه‌رکه‌ش بۆ قوتابییانی روون ده‌کاته‌وه‌ که پێویست بووه‌ له‌و رۆژگاره‌تاریکانه‌دا له‌پنای خزمه‌تی ئیمان و قورانددا جیه‌جیی بکەن.

"هه‌تا ئه‌م پیاوه زیندوو بی‌ت ئیمه ناتوانین بی‌رو را کانی خۆمان بلاو بکه‌ینه‌وه".
له‌به‌ر ئه‌وه، بریاریان داوه کۆتایی به‌ ژیان‌ت به‌ینن. وا هاتووم ئاگادارت بکه‌مه‌وه،
چونکه زۆر ئازیزیت به‌لامه‌وه.

پیم وت: "تو کلت علی الله.. ئه‌جه‌ل به‌ کیکه و ناگۆریت.

جا ئه‌م "رینکخراوه"، به‌رده‌وام په‌ره‌ی سه‌ندو، له‌ ماوه‌ی سی چل سالدا هه‌موو
جۆره‌ کانی فیل و ساخته‌ کاری به‌رامبه‌رم به‌ کاره‌ینا و، دوو جار بوو به‌هۆی ئه‌وه‌ی که
په‌رۆمه‌ به‌ندیخانه‌وه و یازده جاریش ژه‌هرم ده‌رخوارد بدریت. دوا پلانیشیان به‌ کاره‌ینانی
ده‌سه‌لاتی حکومه‌ت بوو تا کو گوشاری زیاترم بخه‌رته‌ سه‌ر، ئه‌وه‌ش به‌وه‌ی که هانی
وه‌زیری پێشووی ناوخۆ و پارێزگاری پێشووی ئافیوون و قایمقامی پێشووی ئه‌میرداغیان
دا که به‌ره‌یه‌کی به‌ کگرتوو له‌ دژی من پێکه‌ینن..

ته‌نانه‌ت ده‌ستیان دایه‌ بلاو کردنه‌وه‌ی په‌روپاگه‌نده‌ی رق له‌ دلانه‌ له‌ دژی مروفنکی
په‌ر و لاواز و گۆشه‌گیر و هه‌ژار و غه‌ریبی وه‌ کو من که‌ پێویستم به‌ که‌سیکه‌ یارمه‌تیم
بدات و خزمه‌تم بکات. ئیتر له‌به‌ر ئه‌و په‌روپاگه‌نده‌ به‌هه‌یزه‌ی ئه‌وان ترسی خه‌لك له‌ من
گه‌یشه‌ دوا سنوره‌ کانی، به‌ راده‌یه‌کی وا که‌ ته‌نها یه‌ك کارمه‌ندیش ناویرنی سلاوێکم
لنی بکات، نه‌وه‌ کو هه‌واتی ئه‌و سلاو به‌گاته‌وه‌ به‌وان و بیگۆیزنه‌وه‌ بۆ شوینکی ترا!
له‌به‌ر ئه‌وه، جگه‌ له‌ جاسوسه‌ هه‌والده‌ره‌ کان که‌سی تر به‌لای مندا گوزه‌ری نه‌ کرد.
ته‌نانه‌ت دراوسێکانیش سلاوێان لنی دا پریم!

که‌چی و پێرای ئه‌وه، خوای گه‌وره‌ی پارێزه‌ر و زانا، چاودێری فراوانی خۆی هه‌ینا به‌
هانا مه‌وه‌ و، ئارامی و خۆراگری به‌کی جوان و سه‌رسوور هه‌ینی پێ به‌خشیم و، سه‌رباری
ئه‌و هه‌موو گوشاره‌ سه‌ختانه‌ش، ناچاری ئه‌وه‌ی نه‌ کردم که‌ به‌ هه‌چ جۆرێ بکه‌ومه
پارانه‌وه‌ لێیان.

سێ هه‌م: دوو دادگا، دوا لیکۆلینه‌وه‌ و لیۆردبوونه‌وه‌ی درێزخایه‌نی ماوه‌ی دوو
سال، هه‌چ په‌روپاگه‌نده‌یه‌کی یاساییان ده‌ست نه‌ که‌وت که‌ ئیمه‌ی پێ تاوانبار بکه‌ن. بۆیه
برپاری بێ تاوانییان بۆ ده‌ر کردین. به‌لام ئه‌و "رینکخراوه‌ی بێ باوه‌ران" چه‌ند
کارمه‌ندیکی دووروی خه‌له‌تاند و، پێکه‌وه‌ پلانیکی په‌سمی‌یان له‌ ناوه‌ندی حکومه‌تدا

ساز کرد و، به‌ته‌واوه‌تی له‌هموو قوتابیان و دۆستام دایان بریم و، دووریان خستمه‌وه
بۆ شوینیکی دووره‌ده‌ست که "ئه‌میر داغ" ه و، به‌یه‌کجاری له‌گه‌ل ژیان و ته‌ندروستی
مندا ناسازه.

ئێستا به‌دنیاییه‌وه‌ بۆم دهر که‌وتوو ه که‌ دوو ئامانجیان له‌م ره‌فتاره‌یاندا هه‌یه:

یه‌که‌میان: هه‌لبه‌ستنی رووداوێک له‌ پێی وروژاندنم و تووره‌کردنمه‌وه، چونکه
ده‌زانن که‌ من هه‌یج سووکایه‌تی‌یه‌که‌ قبوول ناکه‌م. ئه‌و کاته‌ش بیانویه‌کیان ده‌ست
ده‌که‌ویت بۆ کۆتایی هه‌ینان به‌ ژیانم!

به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌م ته‌قالایه‌دا هه‌یج شتیکیان ده‌ستگیر نه‌بوو. تیکۆشان به‌هۆی
ژه‌هرپێدانه‌وه‌ کۆتایی به‌ ژیانم به‌ینن! که‌چی چاودێری گشتیی خوای گه‌وره‌ و، دوعای
قوتابیان نور و، ئارامی و خۆراگریم، هه‌موویان پێکه‌وه‌ بوونه‌ دهرمانیکی شیفابه‌خشی
ئه‌و ژه‌هره‌ و، پلانه‌که‌ی ئه‌وانیش پووچه‌ل بووه‌وه.

له‌هه‌موو میژوودا و له‌هه‌یج حکومه‌تیکدا، سه‌رپنجی له‌ یاسا و، به‌کاره‌ینانی
هه‌موو جزره‌کانی ئازاردان و ستم به‌ ناوی یاسا و حکومه‌ته‌وه، هه‌رگیز رووی نه‌داوه
به‌ وینه‌ی ئه‌وه‌ی که‌ به‌رامبه‌ر من کراوه! چونکه‌ چاودێری دانان له‌سه‌رم به‌ پاده‌یه‌کی وا
به‌رده‌وام بوو که‌ ده‌ماره‌کاتم هه‌تا پاده‌ی تووره‌بوون بوروژینیت، هاوکات له‌گه‌ل
بلاو کردنه‌وه‌ی ترس و دلهره‌واو کئی له‌ دلی خه‌لکیدا.

کتوپر ختوو‌یه‌که‌م به‌ دلدا هات که‌:

پێویسته‌ به‌زه‌هه‌یت به‌و ستمکارانه‌دا بێته‌وه، نه‌که‌ لێیان تووره‌ بیه‌ت! چونکه‌ دوعای
ماوه‌یه‌کی که‌م هه‌موو یه‌کیکی ئه‌وان له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌م سزا کاتی‌یه‌ی که‌ دهرخواردی
تۆی ده‌ده‌ن، هه‌زاران سزای توندوتیژتر ده‌چیژن. که‌واته‌ هه‌زار و یه‌که‌ جار زیاتر به
سزای دۆزه‌خیکی ماددی و مه‌عنه‌وی تۆله‌ی تۆیان لێ ده‌کرێته‌وه. هه‌ندیکیشیان تا له
دنیا‌دایه‌ به‌ سزایه‌کی وێژدانی‌یه‌وه‌ ده‌تلێته‌وه‌ هه‌تا ئه‌و سزایه‌ کۆتایی به‌ ژیانیه‌ ده‌هه‌ینیت.
سه‌رباری ترس و دلهره‌واو کێیان له‌و ئیعدامه‌ هه‌میشه‌یه‌ی که‌ چاوه‌رێیانه‌.

منیش له‌ لایه‌نی خۆمه‌وه‌ تووره‌یه‌م نایه‌ لاوه‌ و، به‌زه‌یه‌م به‌ حالیا‌ندا هاته‌وه‌ و، وتم:

خوایه‌ گیان! حالی ئه‌وانه‌ باش بکه‌!

من سوپاسی په‌روه‌دگاری شکۆمه‌ندم ده‌که‌م و، له‌ نیوان گوشاره‌ ترسناکه‌کانی ئه‌واندا هه‌ست به‌ شادمانی‌یه‌کی گشتگیر ده‌که‌م له‌ دلی خۆمدا. چونکه‌ سه‌رقاڵ بوونیان به‌ منه‌وه‌ له‌ بریی "په‌یامه‌کانی نوور" و قوتابیانئ ئه‌و په‌یامانه‌ و، سزادانی ته‌نیا من، کارنکه‌ سوودی بۆ سه‌لامه‌تی قوتابیانئ نوور هه‌یه‌، جگه‌ له‌ به‌ده‌سته‌هینانی پاداشت بۆم.

چوارهم: ئه‌وه‌ش که‌ له‌ نامه‌که‌تدا باست کردوه‌ سه‌باره‌ت به‌ سه‌ردانت بۆ لای حکومه‌تی ئیستا له‌باره‌ی ئه‌وه‌ی که‌ ئه‌گه‌ر پێویست بکات برۆم بۆ شام‌یان حیجاز بۆ ده‌سته‌به‌ر کردنی هه‌وانه‌وه‌م، ده‌لێم:

یه‌که‌م: ئه‌گه‌ر له‌ مه‌که‌که‌ی پرۆژیشدا یم پێویسته‌ و ده‌بێت بێم بۆ ئێره‌، له‌به‌ر رزگار کردنی ئیمان و خزمه‌تکردنی قورئان. چونکه‌ ئێره‌ زۆر پێویستی به‌م کاره‌ هه‌یه‌. جا ئه‌گه‌ر هه‌زار و یه‌ک گیانیشم بێت و، دوو چاری هه‌زار و یه‌ک نه‌خۆشی بێم و، هه‌زاران جۆری ئازار و ده‌ردیسه‌ریم بێته‌رئ، ئه‌وا بریاری خۆم و بریاری هه‌موو شمان مانه‌وه‌مانه‌ لێره‌ بۆ خزمه‌تکردنی ئیمانی ئه‌م نه‌ته‌وه‌یه‌ و، هه‌ولدان بۆ ئه‌وه‌ی به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌بیان ده‌ست بخه‌یت.

ئهمه‌ ئه‌و ده‌رسه‌یه‌ که‌ له‌ قورئانی پرۆزه‌وه‌ فێری بووین.

دووهم: برای به‌رپێزم! له‌ باره‌ی ئه‌و سووکایه‌تی پێکردنه‌ی که‌ له‌ بریی رێز و ئیحتیرام ده‌هینرێته‌ پێم، له‌ نامه‌که‌تدا ده‌لێیت:

"ئه‌گه‌ر له‌ میسر‌یان له‌ ئه‌مریکا بوویتایه‌، به‌ شانازی و رێزه‌وه‌ له‌ میژوودا ناوت

ده‌هینرا!"

برای ئازیز و تینگه‌یشتووم!

ئیمه‌ به‌ پێی داخوازی رێبازه‌ که‌مان، تا ده‌توانین له‌ ده‌ست رێز و ئیحتیرام و باوه‌رباشیی خه‌لك و ئیعبایان پیمان، هه‌لدین! چونکه‌ راکردن به‌ دوای ناوبانگدا، که‌ ریاچه‌کی سه‌یره‌ .. چوونه‌ ناو میژوو به‌ شانازی‌یه‌وه‌، که‌ له‌ خۆرازی بوونیکه‌ی فیتنه‌ ئه‌نگیزه‌ .. هه‌ز له‌ خۆده‌رخستن و به‌ده‌سته‌هینانی ئیعبایی خه‌لك .. هه‌موو ئه‌مانه‌، دژ و پێچه‌وانه‌ی "ئیخلاص"ن که‌ یه‌کێکه‌ له‌ بناغه‌ و رێبازه‌کانی په‌یامه‌کانی نوور.

که‌واته ئیمه "سه‌بارت به خۆمان" له‌م شتانه راده‌چله‌کیین و، به ترسه‌وه له ده‌ستیان هه‌لدیین، چ‌جای ئه‌وه‌ی چه‌زیان لێ بکه‌ین.

به‌لام "سه‌بارت به په‌یامه‌کانی نوور" که له رێژنه‌ی قورئانی پیرۆزه‌وه هه‌لقولاون و، بریسکه‌نه‌وه‌ی ئیعه‌جازی مه‌عنه‌وی و، ته‌فسیر و ده‌رخه‌ری راستی و نه‌ینی‌یه‌کانی ئه‌و قورئانه‌ن..

سه‌بارت به‌م په‌یامانه، ئیمه له میهره‌بانیی خوای گه‌وره ئومیده‌وار و تکه‌کارین که ره‌واج و به‌رویان پێ بدات و، به‌خه‌لکیی سه‌لمینت که پێوستیان پێیانه و، به‌ها و نرخه‌ی هه‌ره‌به‌رزنی ئه‌م په‌یامانه لای هه‌مووان ئاشکرا بکات و، سه‌رنجی رێز و قه‌درزانیان بۆ لا رابکێشیت و، که‌رامه‌ته مه‌عنه‌وی و یه‌که‌جار روونه‌کانیان و سه‌رکه‌وتنیان به‌سه‌ر هه‌موو جۆره‌کانی کوفر و ئیلحاددا - به‌هۆی ئیمان‌ه‌وه - بۆ هه‌موو که‌سه‌ی ده‌ربخات.

ئیمه ده‌مانه‌وت ئه‌م شتانه رابگه‌یه‌نین و، خه‌لکیان لێ تیبگه‌یه‌نین و، ئه‌و تاپه‌تکه‌ری‌یانه ئاشکرا بکه‌ین.. به‌ئێ، ئومیده‌واری هاته‌نده‌یی هه‌موو ئه‌مانه‌ین له میهره‌بانیی خوای گه‌وره^(۱).

□ په‌یامێک له‌باره‌ی حیکمه‌تی دووپاتبوونه‌وه‌کانی قورئانی پیرۆز^(۲)

(دوازه‌ ساڵ پێش ئیستا به‌رگویم که‌وت که: زه‌ندقیکی سه‌رسه‌خت ده‌روونی خراپ و مه‌به‌ستی پیسی خۆی ئاشکرا کردووه به‌وه‌ی که قورئانی پیرۆزی وه‌رگێراوه. به‌م هه‌ولدانێ وه‌رگێراوه‌ی قورئانیش پلانیکی ترسناکی بۆ رێژنه‌هێشتنی قورئان ساز کردووه و، وتوویه‌تی: با قورئان وه‌رگێریت تا‌کو نرخه‌که‌ی ده‌ربکه‌ویت. به‌خه‌یالی

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی ئه‌میرداغ: ۴۱۲/۱-۴۱۴.

(۲) که مه‌سه‌له‌ی ده‌هه‌می "به‌ری ده‌ختی ئیمان" ه. دانراوه‌کانی تری له شارۆچکه‌ی ئه‌میرداغ، له‌م ماوه‌یه‌دا که سنی ساڵ و نبوی خایاند، بریتین له:

۱ - مه‌سه‌له‌ی یازده‌هه‌می "به‌ری ده‌ختی ئیمان". له‌باره‌ی به‌روبوومه‌کانی ئیمان به‌مه‌لا بکته‌ت. سالی

۱۹۴۵ز.

۲ - ئومیدی چوارده‌هه‌می "په‌یامی پیران" که تێرمانه‌کانیه‌تی له‌ئایه‌تی پیرۆزی: ﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾.

۳ - ئومیدی شازده‌هه‌می "په‌یامی پیران" سه‌بارت به‌ دوورخستنه‌وه‌ی بۆ قه‌سته‌مۆنی و پروداوه‌کانی دوا‌ی ئه‌وه.

۴ - نزیکه‌ی دوو سه‌د و په‌نجا نامه‌ی پێنمایی بۆ قوتابیان.

خۆی گوايا: با خه‌لکی دوو پات بوونه‌وه ناپوڤسته کانی بښن و، له بری خۆی وهر گپراوه که‌ی بخوښنه‌وه... هتد له‌م پیرورا ژه‌هراوی‌یانه.

به‌لام به‌فه‌زلی خوا‌ی گه‌وره "په‌یامه کانی نوور" به‌هۆی به‌لگه به‌هیزه ده‌مکوت که‌ره کانیان و بلاو بوونه‌وه‌یان به‌جۆرنکی فراوان له‌هه‌موو شوڤنیکدا، ئه‌و بڨر و پلانه‌ی ئه‌ویان له‌بار برد و په‌کی خست و، به‌چه‌شنیکی گومان پر چه‌سپاندوویانه که:

هه‌ر گیز له‌توانادا نی‌په‌به‌جۆرنکی راسته‌قینه قورئانی پیرۆز وهر بگپرنیت و، هه‌ر زمانیکی تری جگه له‌زمانی عه‌ره‌یی فوصحا هه‌ر گیز ناتوانیت تایه‌تکاری و سه‌رنجه ورد و ناسکه په‌وانیژی‌یه کانی قورئان پياریزیت و، ئه‌و وهر گپراوه ساده و جوزئی‌یانه‌ی که‌ مرؤف ده‌یانکه‌ن، به‌هیچ حالیک جینی ته‌عبیره پر و توکمه و ئه‌عجاز به‌خشه کانی قورئان ناگرنه‌وه، که‌ له‌هه‌ر پیتنیکدا له "ده" و "ه" تا "هزار" چاکه‌ی تیدا‌یه.

له‌به‌ر ئه‌وه، هه‌ر گیز مومکین نی‌په‌له‌ بری خۆی وهر گپراوه که‌ی بخوښرنه‌وه. به‌لام سه‌ره‌پای ئه‌مه، ئه‌و مونا‌فیکانه‌ی که‌ قوتابیتی ئه‌و زه‌ندقیه‌یان کردبوو، له‌ پیناوی شه‌یتاندا چه‌ند هه‌ولیکی هه‌له‌شانه‌یان دا، تا کو به‌ده‌م وپلی خۆیان نووری قورئانی پیرۆز بکوژننه‌وه..

جاله‌به‌ر ئه‌وه‌ی من که‌س ناینم و تیکه‌لی خه‌لکی ناکه‌م، ئه‌وا راستیی ئه‌و شتانه‌ی له‌ بارو دۆخی ده‌ره‌وه‌دان نازانم و له‌ باره‌یانه‌وه ناگادار نیم. به‌لام زیاتر وا گومان ده‌به‌م که‌ ئه‌مه‌ی ئیستا باس‌م کرد، بوو به‌هۆی نووسینی مه‌سه‌له‌ی ده‌هه‌م، هه‌ر چه‌نده‌ش له‌هه‌موو لایه که‌وه ته‌نگانه ده‌وره‌ی دابووم^(۱).

و پرا‌ی هه‌موو سه‌ختی و گپرو گرفته‌کان، که‌چی ئه‌وانه‌ی که‌ ماموستایان خو‌ش ده‌ویست داده‌بارین بۆ سه‌رلیدانی، به‌لام له‌به‌ر توندو تیژی چاودیری له‌سه‌ری، که‌سانیکی که‌م له‌وانه‌ی که‌ بۆ سه‌رلیدانی ده‌رۆشن به‌ ئامانجه‌کیان ده‌گه‌شتن.. ماموستاش به‌ پپی ئاستی هزر و پۆشنبیری ئه‌وان قسه‌ی بۆ ده‌کردن و ده‌یدواندن، چونکه له‌ توپزه جیا جیا کانی کۆمه‌ل پیکه‌اتبوون.

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی یازده‌هه‌م، ل: ۴۲۰.

گوفتارہ کانی بڑیان بہ پوختی دہربارہی گرنگیسی "ئیمان" بوو لہ کاتی ئیستادا و، سہبارت بہوش کہ ئامانجی بنہرہ تیی "پہیامہ کانی نور" بہہیز کردنی ئیمان و بہر بہست دانانہ لہ بہردہم "بی باوہری" دا کہ ہہرہ شہ لہ نہتہوہ و نیشتمان دہ کات۔

ہہروہا گرنگترین کیئشہی ئہم سہردہمہ پزگار کردنی ئیمان و توندوتول کردنیہتی لہ رپی دہستگرتنہوہ بہ قورئانی پرور۔

ہہروہا پروونکردنہوہی ئہوہی کہ پہیامہ کانی نور ہہموو تیروانینیکی خویمان ئاراستہی ئہم ئامانجہ دہ کەن۔

ہہر لہ بہر تہوشہ کہ دوژمنہ بی باوہرہ کان پیکہوہ لہ دژی رادہوہستن و ہہلمہتی بؤ دہبەن و، بوختان و درؤ و دہلہسہی ستہمکارانہی بؤ ہلڈہ بہستن و، پروپاگاندہی قین لہ دلانہش لہ دژی بلاودہ کەنہوہ۔۔

کەواتہ جگہ لہ کاری ئیجایی بنیاتنہر رینگا چارہیہ کی تر نی یہ۔ چونکہ تہنہا "نور" مان بہ دہستہوہیہ، نہک گورز و کوتہ کی سیاسہت۔ تہنانہت گہر سہد دہستیشمان ہہبیت ہہر بہشی "نور" دہ کات و لئی زیاد نی یہ۔ ہہروہا ریبازمان "ئینخلاس" و تہنہا ہہولتی بہدہستہینانی "رہزامہ ندیی خوای گہورہ" یہ۔ ہہر تہوش سہر چاوی ہیزی پہیامہ کانی نورہ۔ چونکہ ہہتا بہ ئینخلاسہوہ کاری ئیجایی بنیاتنہر تہنجام بدہین، چاودیری خوای گہورہش خزمہتہ کەمان دہپاریزیت^(۱)۔

چہند نمونہیہک لہو نامانہی کہ بؤ رینمایی قوتاییانی
لہ "ئہمیر داغ" ہوہ ئاراستہی کردوون

□ نایین ناکہین بہ ہوکار بؤ دہستکەوتہ کانی دنیا

(برا صدیقی و نازیزہ کانم!)

پرسیار:

بؤچی پہیوہندی لہ گہل لایہنہ کانی ناوہوہ و دہرہوہی ولاتدا نابہستیت، بہ تاییہتی لہ گہل تہو کۆمەلانہی کہ بایہخ بہ سیاسہت دہدەن، بہ لکو تا دہتوانیت دہست بہ

پرووی ئه‌مه‌وه ده‌نییت و، نایه‌لیت قوتایانی نووریش به‌هیچ جۆریک توخنی ئه‌و لایه‌نانه بکه‌ون! خۆ ئه‌گه‌ر په‌یوه‌ندی‌یان له‌گه‌لدا به‌ستیت، هه‌زاران که‌س به‌کۆمه‌ل و تاك تاك دینه‌ناو باز نه‌ی "په‌یامه‌کانی نوور" و، بۆ بلاو کردنه‌وه‌ی راستی‌یه‌ پرشنگذاره‌کانی ئه‌م په‌یامانه‌ تیده‌کۆشن. سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ش، تا ئه‌م راده‌یه‌ دوو چاری گه‌یروگرفت و ته‌نگ پێ هه‌لچینی نار ه‌وا ناییت؟

وه‌لام:

گرنگترین هۆی دووره‌په‌ریزی و بایه‌خ نه‌داغمان به‌و لایه‌نانه "ئیخلاس"ه، که‌ بناغه‌ی پێبازمانه. واته‌ ئیخلاس پێی ئه‌وه‌مان لێ ده‌گریت. چونکه‌ مرۆف له‌م سه‌رده‌می بێ ئاگاییه‌دا، به‌تایبه‌ت ئه‌و که‌سه‌ی هه‌لگری چه‌ند به‌روورایه‌کی ئه‌وتۆی سه‌ر به‌ لایه‌نیکی دیاری کراوه، هه‌ول ده‌دات هه‌موو شتی‌ک بکات به‌ دارده‌ستی ئه‌و بیره‌ی خۆی، ته‌نانه‌ت ئایین و کرداره‌کانیشی که‌ بۆ دواڕۆژ ده‌یانکات، هه‌موویان ده‌کات به‌ پلێکانه‌ و "هۆ" بۆ ئه‌و پێبازه‌ دنیا‌یه!

به‌لام راستی‌یه‌کانی ئیمان و خزمه‌تگوزاری خاوینی "نوور" هه‌رگیز خۆیان ناده‌ن به‌ ده‌سته‌وه‌ تا بکری‌ن به‌ "هۆکار" بۆ هه‌یچ شتی‌ک له‌ هه‌موو گه‌ردووندا و، ناگۆنجیت جگه‌ له‌ په‌زنامه‌ندی خوای گه‌وره‌ هه‌یچ ئامانجی‌کی تریان بێت.

له‌ راستیدا پارێزگاری کردنی نه‌هینی "ئیخلاس" له‌ ناوه‌ندی ملامانی و کێشه‌ کێشی نیوان لایه‌نه‌کانی ئیستادا کارێکی گه‌لێ دژواره. هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ش کارێکی یه‌کجار سه‌خت و ته‌سته‌مه‌ که‌ ئایین نه‌کریت به‌ "هۆکار" بۆ ده‌ستخستنی ده‌ستکه‌وته‌کانی دنیا!

له‌به‌ر ئه‌وه، باشت‌ترین چاره‌سه‌ر بریتی‌یه‌ له‌ پشت به‌ستن به‌ چاودێری خوای گه‌وره‌ و، سپاردنی ئه‌م کاره‌ به‌ ته‌وفیقدانی په‌روه‌ردگاری عاله‌میان، له‌ بریی پالدا نه‌وه‌ به‌ هی‌زی ده‌سته‌ و لایه‌نه‌کانی ئیستای دنیا.

یه‌ کێکی تر له‌ هۆکاره‌کانی ئه‌م دووره‌په‌ریزی‌یه‌مان: "شه‌فه‌قه‌ت"ه، که‌ یه‌ کێکه‌ له‌ چوار بناغه‌کانی په‌یامه‌کانی نوور و، بریتی‌یه‌ له‌وه‌ی خۆمان له‌ سته‌م و زیانی که‌سانی تره‌وه‌ نه‌گلی‌ین و به‌ ره‌فتاری له‌و جۆره‌ له‌ که‌دار نه‌بین. چونکه‌ ماده‌م مرۆف گه‌لێ

سته‌مکار و نه‌زانه، وه‌ك خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ (إبراهیم: ۳۴) ئەوا ده‌بیینین لهم سه‌رده‌مه‌دا بی هیچ به‌زه‌یه‌ك و به‌سته‌میکی یه‌كجار ره‌ق و توندوتیژ به‌رپه‌رچی هه‌لسو‌كه‌وتی به‌رامبه‌ره‌كه‌ی ده‌داته‌وه‌و، به‌پنچه‌وانه‌ی ئایه‌تی پیروزی: ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ (الأ‌نعام: ۱۶۴) كه‌ده‌ستووری ویستی خوای گه‌وره‌یه، ره‌فتار ده‌كات..

چونكه‌ زۆربه‌ی جار سۆز و لایه‌نگیری بۆ لایه‌نیك به‌سه‌ریدا زال ده‌بیئت، ئەو كاته‌ش ته‌نها به‌ دوژمنایه‌تی كردنی تاوانباره‌كه‌وه‌ را‌ناوه‌ستی، ته‌نانه‌ت به‌ تیوه‌تلانی هه‌موو خزم و كه‌سو‌كاریشی رازی ناییت، به‌لكو ده‌یه‌وئیت هه‌ر كه‌سی كه‌ په‌یوه‌ندی‌یه‌کی دووریان نزیککی به‌ تاوانباره‌كه‌وه‌ بیئت، هه‌موویان سزا بدات، به‌ راده‌یه‌ك ته‌ گه‌ر ده‌سته‌لات و فه‌رمانیشی به‌ده‌ست بیئت ئەوا له‌به‌ر تاوانی یه‌ك دانه‌كه‌س گوندنیککی ته‌واو به‌ "بۆمبا" وێران ده‌كات! له‌كاتیکدا وێژدان داخوازی ئەوه‌یه‌كه‌ له‌به‌ر سه‌د تاوانباریش - نه‌ك یه‌كێك - ناییت یه‌ك كه‌سی بی تاوان له‌ناو به‌ریت و به‌هۆی ئەوانه‌وه‌ سه‌می لێ بکړیت..

ئهم بارودۆخه‌ی ئیستا پینچه‌وانه‌ی ئەم ئایه‌ته‌ پیروزیه‌یه‌؛ سه‌د كه‌سی بی تاوان تووشی چه‌ندین به‌لا و زیان ده‌كات، به‌هۆی چه‌ند كه‌سینکی كه‌می تاوانباره‌وه‌!
بۆ ئموونه‌: له‌ناو بردنی دایك و باوکی به‌ته‌مه‌ن و، ده‌ربه‌ده‌ر كردنی منالانی ورد و، زه‌لیل و هه‌زار كردنی هه‌موویان به‌ بیانووی لایه‌نگیری لایه‌نیك، ته‌نها له‌به‌ر ئەوه‌ی خزمینکیان هه‌له‌یه‌کی لێ رووداییت.. ئەم كاره‌، به‌ ته‌واوی دژی بناغه‌ی "شه‌فه‌قه‌ت" ه‌ به‌رامبه‌ر به‌دییه‌تراوانی خوای گه‌وره‌.

كه‌واته‌ به‌ لایه‌نگیری ئەم پێر و ده‌سته‌ و لایه‌نانه‌ی كه‌ ئیستا هه‌ن، مو‌سلما‌نه‌ بی تاوانه‌كان له‌ سه‌م رزگاریان ناییت، به‌لكو به‌م لایه‌نگرته‌ سه‌م - به‌ جو‌ریکی گه‌ستی - بلاو ده‌بیته‌وه‌، به‌ تابه‌ت له‌ رپی ئەو هۆیانه‌ی كه‌ هانده‌ری شله‌ژان و به‌رپابوونی شو‌ر شه‌كانن^(۱).

(۱) پاشه‌بنده‌كان، پاشه‌بنده‌ی ته‌میرداغ: ۳۴۳-۳۴۶.

بییت و، وتبوویان: "ده‌بی ئەم جۆره شتانه له کتێدا بلاو نه‌کرێته‌وه، چونکه که‌رامه‌ت ناییت ئاشکرا بکریت!"

منیش له به‌ر گری‌یه‌که‌ماندا و له به‌رامبه‌ر ئەم په‌خه‌سه‌رپه‌یی‌یه‌وه، وه‌لامم دانه‌وه و،
وتم:

ئهو که‌رامه‌تانه‌هی من نین و من مافی ئه‌وه‌م نی‌یه‌که‌ خۆم به‌ خاوه‌نیان دابنێم. به‌لکو که‌رامه‌تی ئه‌و په‌یامانه‌ی نوورن که‌ چه‌ند بریسه‌که‌ و ئه‌یکه‌ی موعجیزه‌ی معنه‌وی قورئان و ته‌فسیری راسته‌قینه‌ی ئه‌و قورئانه‌ پیرۆزه‌ن که‌ شیوه‌ی که‌رامه‌تیان له‌خۆ گرتوه‌وه، تاکو وه‌ی قوتایانی نوور به‌رز بیته‌وه و، له‌ جۆری ئیکرام و پڕۆلینانه‌ خوایه‌کانن که‌ ده‌ر خستیان به‌ شوکرانه‌ بژیری داده‌نریت و، کارێکی راست و دروسته‌. وایستا له‌سه‌ر بناغه‌ی هۆیه‌کی گرنه‌گ، وه‌لامه‌که‌ تا راده‌یه‌که‌ پروون ده‌که‌مه‌وه. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئەم په‌رسیا‌ره‌ی خواره‌وه‌ سه‌ری هه‌لدا:

بۆچی ئه‌و ئیکرام و پڕۆلینانه‌ خوایه‌ ده‌رده‌خه‌م و، له‌به‌رچی ئەم هه‌موو قسه‌ و گوفتاره‌یان له‌ باره‌وه‌ ده‌که‌م، ته‌نانه‌ت زۆربه‌ی نامه‌کانیش روویان له‌و ئیکرامانه‌یه‌؟
وه‌لام:

ئهو خزمه‌تگوزاری‌یه‌ی ئیمان که‌ له‌م کاته‌دا "په‌یامه‌کانی نوور" ته‌نجامی ده‌ده‌ن و له‌ لایه‌ن هه‌زاران کاولکاره‌وه‌ به‌ره‌هه‌ست ده‌کرین، پێویستی به‌ سه‌دان هه‌زار ئاوه‌دانکار و بنیاتنه‌ر هه‌یه‌ که‌ به‌ مه‌به‌ستی پشتگیری له‌ ریزی ئەم په‌یامانه‌دا بن و.. ده‌بییت - به‌ لای که‌مه‌وه - سه‌دان که‌س یارمه‌تیده‌ر و نووسه‌ره‌وه‌م له‌ گه‌لدا بییت و.. له‌ نه‌ته‌وه‌ و کاربه‌ده‌ستانه‌ی داخوازی ئه‌وه‌یه‌ که‌ به‌ پڕۆلینانه‌وه‌ ده‌ستی یارمه‌تی بۆ درێژبکه‌ن و، بۆ خزمه‌تی ئیمان هاتمان بده‌ن و، گرنه‌گی پێ بده‌ن و، په‌یوه‌ندی توندوتۆڵ له‌ گه‌ل ئەم خزمه‌ته‌دا دا‌عه‌زڕین، نه‌که‌ دووره‌په‌ریز بن و له‌ مه‌یدان دوور بکه‌ونه‌وه‌. به‌لکو ده‌بی ئیمانداران ئەم په‌یامانه‌یان له‌ سه‌رقالی و سووده‌کانی ژبانی دنیا گه‌لێ پێ باشر بییت، چونکه‌ خزمه‌تگوزاری ئیمان راسته‌وخۆ رووی له‌ ژبانی دوا‌پۆژه‌..

جا له‌ کاتێکه‌دا که‌ ده‌بوو کاره‌کان به‌م جۆره‌ پڕۆشتنایه‌، که‌چی به‌ پێچه‌وانه‌وه‌یه‌!

با خۆم بە نموونه بهێنمهوه:

قەدەغە کردم له هەموو شتیگ و، نەهیشتی پەيوەندی له گەلمدا و، برینی ڕینگه‌ی هەموو یارمەتی یەك لێم، سەرباری کز کردنی وره‌ی هاوڕێ یانم له ڕۆی هەلبەستنی پرۆپاگەندە‌ی چەپەل بە هەموو هیژ و توانایەکیانەوه و، بە کارهێنانی هەموو ئەو هۆکارانە‌ی له دەستەلاتیاندا یە بۆ دوورخستنه‌وه‌ی خەلك له من و له "پەيامەکانی نوور" ..

دەلێم: دانانی ئەرکێ که هەزاران کەس له ژێریدا دەنالتین، لەسەر شانێ که سێکی ئاوا دەستەوسانی لاوازی نەخۆش و پیر و ئاوارە‌ی وهك منی دوور له خزم و کەسوکار، لەم بارودۆخانە و له ناوه‌ندی ئەم هەل و مەرجانە‌ی خزانە ڕوو، سەرباری دوور خستنه‌وه‌ی خەلكی لێم وهك بلیتی دوو چاری نەخۆشی یەکی گوازاراوه بوو بێتم، بۆ ئەوه‌ی ناچار بێم لێیان دوور بکه‌ومه‌وه و تیکه‌لیان نەم ..

زیاد له مانەش؛ بلاو کردنه‌وه‌ی سام و دوودلی و گومان خستنه‌و ناو دلی خەلك له باره‌ی خزمەتکردنی ئیمانەوه، بۆ ئەوه‌ی وره و هیژی مەعنه‌وی یان کەم بکه‌نه‌وه ..

له بەرامبەر گشت ئەم ڕینگرانە‌ی باس کران، که هەر هەموویان له دەرەوه‌ی ویستی ئیمەدان .. بەرامبەر بەمانه، پێویستە چەندین هیژی مەعنه‌وی له دەوری "پەيامەکانی نوور" کۆبکرینه‌وه. ئەمەش بەوه دەبێت که هەموو ئەو ڕێژنانە خواییانە باس بکرین که مایه‌ی هیژ و پێزی مەعنه‌ویی قوتاییانی نوورن .. پاشان بەوه دەبێت هیژی پەيامەکانی نووریش بخڕیتە ڕوو که وهك سوپایه‌کی مەزنی ئەوتۆ یە هیچ پێویستی یەکی بە یارمەتی هیچ کەسێگ له مەزفەکان نی یە، تەنانەت هەر تەنیا ئەو پەيامانەن که له دوژمن ڕاپه‌ریون و بەره‌نگاریان بوونەتەوه.

بەلێ، له‌بەر ئەم حیکمەتە ناویراوانه‌یه، که ئەو ڕێژلینانە خواییانە و هاوچەشنیان نووسران.

دەنا ئیمە پرۆپاگەندە بۆ خۆمان ناکه‌ین و، بە دوا‌ی ڕێژ و سەرنج ڕاکێشانی خەلكدا ناگه‌ریین و، هانیان نادەین مەدح و ستایشمان بکه‌ن، بۆ ئەوه‌ی ئیخلاسه‌که‌مان پاریزیین که بناغه‌یه‌کی گرنگه له بناغه‌کانی پەيامەکانی نوور^(١).

(١) پاشبەندەکان، پاشبەندی ئەمیرداغ: ٣٥٥/١-٣٥٧.

□ رزگار کردنی ئیمان مه‌زنترین چاکه‌یه له‌م سه‌رده‌مه‌دا

(باشترین کرده‌وی چاک و مه‌زنترین فه‌رمانبه‌ری به‌لامه‌وه - له‌م سه‌رده‌مه‌دا -
رزگار کردنی ئیمان و هه‌و‌لدانه‌ بۆ به‌هیز کردنی ئیمانی که‌سانی تر.
که‌واته - براکه‌م! - وریابه! نزیکه‌ی خۆویستی و له‌خۆبایی بوون مه‌به‌ره‌وه و، توخنی
هیچ شتی‌ک مه‌که‌وه که‌ له‌مانه‌ نزیکت بخته‌وه..

به‌لکو ده‌بی‌ت "ئه‌هلی حه‌قیقه‌تی ئەم سه‌رده‌مه" به‌ته‌واوی خۆیان له‌ به‌شی ده‌روونی
خۆیان دا‌مالتن و، واز له‌ خۆویستی و له‌خۆبایی بوون به‌هینن، به‌لکو ئەمه‌ له‌ هه‌موو شتی‌ک
پێویست‌تره‌ جێبه‌جێ بکه‌ن. چونکه‌ مه‌زنترین مه‌ترسی که‌ له‌م سه‌رده‌مه‌دا پروو ده‌کاته
مرۆف له‌ پێی خۆویستی و له‌خۆ‌رازی بوونه‌وه‌ دین.

که‌واته‌ با هه‌موو یه‌کی‌ک له‌ ئه‌هلی حه‌قیقه‌ت هه‌میشه‌ بۆ ناته‌واوی و
که‌موکۆری‌یه‌کانی خۆی پروانیت و، به‌ته‌واوی خۆنه‌ویستی بنوینیت.

پاریزگاری ئیمان که‌تان و به‌ندایه‌تیتان بۆ خوای گه‌وره‌، به‌ پاله‌وانیتی‌یه‌کی بێ وینه
له‌م بارو‌دۆخه‌ دژواره‌دا، پله‌یه‌کی گه‌لێ به‌رزه‌.

به‌لێ، په‌یامه‌کانی نوور له‌ به‌رامبه‌ر هه‌موو هیرشه‌ در‌ندانه‌کانی ئەم چه‌رخه‌وه
هه‌رگیز شکستیان نه‌هیناوه‌، به‌لکو سه‌رسه‌خت‌ترین ملنه‌ده‌ر و که‌سانی نه‌یاریان به
په‌سی ناچار کرد که‌ به‌ بلا‌بوونه‌وه‌یان رازی بن.

ته‌نانه‌ت و اماوه‌ی دوو ساله‌ و، دوای وردبوونه‌وه‌ و لیکۆلینه‌وه‌ له‌سه‌ر په‌یامه‌کان،
به‌رپه‌سه‌ گه‌وره‌کان و خاوه‌ن پله‌ و پایه‌ به‌رزه‌کانی وه‌زاره‌تی داد پێیان به‌ سه‌ر به‌ستی
بلا‌بوونه‌وه‌ی په‌یامه‌کانی نوور دا و، په‌یامه‌ گشتی و نامه‌ تایبه‌تی‌یه‌کانیان به
خاوه‌نه‌کانیان دا‌یه‌وه‌.

یه‌کی‌ک له‌و شتانه‌ی که‌ ده‌یچه‌سه‌پین په‌یامه‌کانی نوور موع‌جیزه‌یه‌کی مه‌عنه‌ویی
قورئانی پیرۆزن له‌م چه‌رخه‌دا، شکست نه‌هینانی رێبازی په‌یامه‌کانی نوور، وه‌ک ئەو
شکسته‌ی که‌ به‌سه‌ر رێباز و ته‌ریقه‌ته‌ سۆفی‌یه‌کاندا هات، به‌لکو سه‌رکه‌وتیه‌تی به‌سه‌ر
نه‌یارانیدا و هینانی زۆر که‌سی ملنه‌ده‌ر و سه‌رسه‌خته‌ له‌ لایه‌ن ئەو په‌یامانه‌وه‌ بۆ ناو
بازنه‌ی ئیسلام، که‌ ئەمه‌ش گه‌لێ رووداوی زۆر شایه‌تن له‌سه‌ری.

پرووداوه کان قەناعەتیان بێ داین که خزمەتکردنی ئاین - بە زۆری لەم ولانەدا - له دەرەوهی بازنە ی پەیامە کانی نووردا هەرگیز خزمەتێکی کامل دەرناچیت، چونکە هەولێکی تاییەتی و جوزئی و تاکە کەسی.. یان کارێکی شکست پێهاتووی پشتی پەردە دەبیت.. یان له ناوهندی چەند تەحریف و تەئویلیکی نابەجێدا چاوپۆشی و نەرمونیانی له بەرامبەر بیدعەتە کانهوه دەنوینیت!

برام! مادەم تۆ هیممەتێکی بەرز و ئیمانێکی بەهیزی دامەزرارت هەیە، ئەوا بیه به قوتایی پەیامە کانی نوور و، به ئیخلاص و دامەزراری و تەوازوعی تەواوەتی یەوه دەستیان لێ گیر بکە، تاکو ببیت به هاوبەشی دەسکەوتە قیامەتی یە کانی هەزاران بەتکو سەدان هەزار قوتایی نوور، به پێی دەستووری هاوبەشیی مەعنەوی و قیامەتی یانە ی کردارە کان. بەم کارەشت خێر و چاکە کانت له کردەوهی چاکێ "جوزئی" و "تاکە کەسی" یەوه دەگۆریت به خێر و چاکە ی "هەمە کێ" و "بە کۆمەل" و، قازانجی بازارگانی یە کێ سوودبەخشت له و دنیا دا دەست دەخات^(١).

□ وانە ی حەقیقەتم لای کێ خۆیندوو؟

(گومان باشیی زیاد له پێویستتان بەرامبەر به من هیندە زۆر و له سەر ووی سنووری خۆمەوهیە که ناتوانم قبوولی بکەم، مەگەر به ناوی کەسی مەعنەوی پەیامە کانی نوورەوه بیت. دەنا هەرگیز له توانا و سنووری مندا نی یە که تاییەتکاری یە کانی ئەو پلە بەرزانه دەر بچم!)

پاشان رێبازی پەیامە کانی نوور رێبازی تەریقەتی سۆفی نی یە، بەتکو هی حەقیقەتە و، له نووری رێبازی هاوێلە بەرێزە کانهوه - خویان لێ رازی بیت - وەر گیراوه! ئەم پۆژگار و زەمانە هی تەریقەتی سۆفی نی یە، بەتکو زەمانی رزگار کردنی ئیمانە. سوپاس بۆ خوا پەیامە کانی نوور تاکو ئیستا و له دژوارترین بارودۆخدا ئەم ئەر کە ی سەرشانی خۆیان راپەراندوو.

بازنە ی پەیامە کانی نوور لەم پۆژگارە دا بریتی یە له بازنە ی قوتاییانی ئیمامی عەلی و حەزرتی حەسەن و حەسەین و شیخی گەیلانی، خوالە هەموویان رازی بیت. چونکە

(١) باشبەندە کان، باشبەندی ئەمیر داغ: ٣٦٨-٣٦٩.

له‌سه‌ر شیوازی وه‌سی قهره‌نی^(١)، وانه‌ی حه‌قیقه‌تم‌راسته‌و‌خۆ‌لای ئیمامی‌عه‌لی - خوای لئی‌رازی بیټ - و به‌هزی شیخی گه‌یلانی و ئیمام زه‌ینولعابدین و حه‌زره‌تی حه‌سه‌ن و حه‌سه‌ینه‌وه - خوایان لئی‌رازی بیټ - خویندوو‌ه! له‌به‌ر ئه‌وه، بازنه‌ی کار و خزمه‌ته‌کانی ئیمه‌ باز نه‌که‌ی ئه‌وانه.

پاشان من دان به‌وه‌دا ده‌نیم که به‌هیچ جۆرێک شایانی ئه‌و پله‌ به‌رزه‌ نیم‌تا ئه‌و به‌رهمه‌ به‌نرخه‌ لای خوا وهرگیراوه به‌هی خۆم دا بنیم. به‌لام به‌دیه‌نیانی دره‌ختیکی گه‌وره و به‌رز له‌تۆویکی یه‌که‌جار بچووک کاریکه‌ له‌توانستی خوای گه‌وره‌ به‌ده‌ر نی‌یه و، به‌پنی یاسای کارای خوا وه‌ند له‌گه‌ردووندا هه‌میشه‌ رایبی ده‌کریت و، به‌لگه‌ی مه‌زنی ئه‌و یاسایه‌ی خوایه.

وا من سوینداتان بۆ ده‌خۆم و دلنیا تان ده‌که‌م که مه‌به‌ستم له‌ ستایشی په‌یامه‌کانی نور پشنگیری راستی‌یه‌کانی قورئان و چه‌سپاندن و بلاو کردنه‌وه‌ی پایه‌کانی ئیمانه.

سوپاسی بی‌پایان پیشکەش به‌په‌روه‌ردگاری میهره‌بانم که راینه‌هیناوم له‌خۆم‌رازی م، هه‌روه‌ک عه‌یب و ناته‌واوی‌یه‌کانی خۆمی به‌را ده‌یه‌ک پیشان داوم که هه‌رگیز حه‌زم له‌وه‌نی‌یه‌خۆم پیش‌چاوی خه‌لکی بچم.

به‌لنی، که‌سێک له‌سه‌ر لیواری گۆر بیټ، ئاو‌ر له‌و دنیا فانی‌یه‌ ناداته‌وه که له‌پشتی خۆیه‌وه به‌جینی هیشتوو‌ه. خۆ ئه‌گه‌ر بۆی پروانیت و ئاو‌ری لئی‌بداته‌وه ئه‌وا کارینکی نه‌فامانه‌ی ئه‌نجام داوه و زیانیکی گه‌وره‌شی له‌خۆی داوه.

ده‌سا خوايه گیان!

له‌م چه‌شنه‌ زیانانه‌مان پارێزه. ئامین.

دوعا و سلاومان به‌یه‌ک به‌یه‌کی هه‌موو برایان بگه‌یه‌نن و، تکای دوعای خیریان لئی

ده‌که‌ین^(٢).

(١) په‌کێکه‌ له‌گه‌وره‌ مه‌ردانی تابیعین و خه‌لکی یه‌مه‌نه. له‌سه‌رده‌می پینغه‌مه‌ردا ﷺ ژباوه و موسلمان بووه، به‌لام له‌به‌ر خزمه‌تکردنی دایکه‌ پیره‌که‌ی نه‌یتوانیوه له‌مه‌دینه‌ سه‌ردانی بکات و به‌خزمه‌تی بگات. له‌سه‌رده‌می حه‌زره‌تی عومه‌ردا - خوالئی‌رازی بیټ - هاتوو‌ه بۆ مه‌دینه و پاشان له‌کووفه‌ نیشه‌جی بووه. له‌جه‌نگی "صیغین" له‌گه‌ل حه‌زره‌تی عه‌لیدا بووه - خوالئی‌رازی بیټ - له‌وه‌ش ده‌جی که هه‌ر له‌وه‌جنگه‌ و له‌سالی "٣٧"ی کۆچیدا شه‌هید بوو بیټ. خوالئی‌رازی بیټ. بروانه: "أسد الغابة ١/١٧٩ حلیة الأولیاء ٢/٧٩ الأعلام ٣٢/٢". (وه‌رگێڕ)

(٢) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌نده‌ی ئه‌مه‌رداغ: ٣٧١/١-٣٧٣.

□ "راستی همیشه یی" له سهر شانی که سانی "فانی" بنیات نانریت!

(یه که م: "راستی نه مر و همیشه یی" هر گیز له سهر شانی که سانی له ناوچووی "فانی" بنیات نانریت، دهنه سته میکی زور سهر هله دهنه دات. چونکه نه و نه که گرنه گه ی که له هم مو لایه که وه سیفته تی به رده و امی و که مالی تی دا بیت، نابیی به ستریت به که سانیکه وه که دوو چاری نه مان و گرفتاری سوو کایه تی دهنه. خو نه گهر به ستریت پیانوه نه و خودی نه و نه که گرنه تووشی زیانیکی زور دهنه بیت.

دوو همه م: په یامه کانی نور زاده ی بیری دانه ر نین، یا خود به ریژنه ی قورثانی پیروز له زمانه ی پیداویستی به ریژی به کانی دانه ره که یان هله تقولا ییتن. واته چهنه ریژنه و به ره که تیکی نه و توو نین که تنه ا پروویان له موحتاجی و توانا و لیته اته کانی خودی دانه ر بیت. به لکو له داواکاری گوی بیستان و، هاو ری به ریژ و بیگهر د و راست و توندو تو له کانی دانه ره وه له دهر سی قورثاندا، سهر چاوه یان گرتووه، که به "رؤح" داواکاری نه و ریژنه و به ره که تانه بوون و پر به دل سه مان دوویانه و قبوول و جینه جی یان کردووه. که واته چهنه ریژنه یه کن که زور له سه رووی توانا و لیته اته کانی دانه ریانه وه ن.

جا هه ره که نه و هاو ری و گوی بیستانه بوون به هزی سهر هله دانی په یامه کانی نور، هه ره نه وانیشن که قوتایان و حه قیقه تی که سی معنه ویی په یامه کانی نور پیکده هیتن. به لام دانه ر تنه ا به شیکه ی له و راستی به دا هه یه که له وانیه بریتی بیت له شه ره فی رچه شکانندن و پیشکه و تن، گهر به بی ئی خلاسی پرو چهلی نه کاته وه!

سی همه م: نه م زه مانه پروژگار و زه مانه کومه له. چونکه نه گهر زیره کی و بلیمه تی یه که به یه کی تا که که سه کان بگاته راده ی "کاری نااسایی" ش هیشتا هه ره له وانیه له به رامبه ر زیره کیی که سی معنه ویی کومه له وه شکست بخوات..

بزیه وه که نه و برا به ریژه ی که نوو سیویه تی، منیش ده لیم:

نه ر کیکی ئیمانی گرنه گ و مزنی نه و توو که له پرویه که وه جیهانی ئیسلام پرووناک بکاته وه و له پرووناکی به کانی زیره کی به کی قودسی به وه سهری هله داییت، هه ر گیز ناخریته نه ستوی یه که سی لاوازی به پروالته شکست پنه اتوو، که چهنه دین دوژمنی له ژماره به دهر و رقه به ری سهر سه خت له مه لاسدان بوی و، ده یانه ویت به سوو کایه تی

پنکردنی له شان و شکۆی دابشکینن. خو ئه‌گەر ئه‌و ئه‌ر که مه‌زنه بخریته ئه‌ستۆی ئه‌و که سه‌لاوازه‌وه و، ئه‌ویش له ژیر لیڤدانی توندوتیژی ئه‌و هه‌وته‌ی دوژمنانیدا له‌ره‌ی پێ بکه‌ویت، ئه‌وا کۆلی سه‌رشانی لێ ده‌که‌ویتته‌ خواره‌وه و ورد و په‌راش ده‌بیته^(١).

□ ئیمانداران پێویستیان به‌ راستی‌یه‌کی خاوینه

(برائیز و صدیق و دامه‌زراو و دل‌سۆز و بێگه‌رده‌کانم!

پرسیار: ئه‌وانه‌ی په‌یوه‌ندی‌یان پێمانه‌وه هه‌یه، پرسیاریکی گرنگی ماددی و مه‌عنه‌ویم لێ ده‌که‌ن و، هه‌مان پرسیار به‌ ده‌روونی خویشمدا دیت، که ئه‌مه‌یه:

بۆچی په‌فتاریک ده‌نویست که تا ئیستا هیچ که‌سیک له‌و جووره‌ په‌فتاره‌ی لێ نه‌بینراوه؟ بۆ ئاوپریک به‌ لای ئه‌و هه‌یزانه‌دا ناده‌یته‌وه که گه‌لێ گرنگن و ده‌توانن له‌ کاروباره‌ کانتدا یارمه‌تیت بدن؟ بۆچی لهم بابه‌ته‌دا هه‌لوێستت پێچه‌وانه‌ی خه‌لکی‌یه؟ ئه‌وه‌تا به‌ ئاشکرا پرایده‌گه‌یه‌نیت که هیچ پێویستی‌یه‌کت به‌وانه‌ نی‌یه؟

پاشان بۆچی به‌ توندی ده‌ست به‌ رووی هه‌موو پله و پایه‌یه‌کی به‌رزوه‌ ده‌نویت که قوتایی‌یه‌ تایبه‌تی‌یه‌کانی نوور - به‌یه‌کده‌نگی - تۆ به‌ شایانیان ده‌زانن، ئه‌وه‌تا به‌ هه‌موو توانایه‌که‌وه له‌و پله‌وپایانه‌ دوور ده‌که‌ویتته‌وه، له‌ کاتی‌کدا که خه‌لکی ئاواتیان بۆ ده‌خوازن و به‌ دوایاندا ده‌گه‌ڕین! ئه‌مه‌ سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی که ده‌توانن چه‌ندین سوود و خزمه‌تی زۆر به‌ بلاو کردنه‌وه‌ی په‌یامه‌کانی نوور بگه‌یه‌نن و، پێ بۆ فتووحاتی ئه‌مه‌ په‌یامانه‌ ئاسان بکه‌ن؟

وه‌لام: ئه‌هلی ئیمان، لهم کاته‌ی ئیستادا، تابلێی پێویستیان به‌ راستی‌یه‌کی گه‌لێ خاوین و بێگه‌رده که هه‌رگیز نه‌گوبجیت بیته‌ به‌هۆی ده‌ستخستنی هیچ ده‌سکه‌وتیک و، شوینکه‌وته‌ی هیچ شتی‌ک نه‌بیته‌ و، پلیکانه‌ نه‌بیته‌ بۆ ئامانجی‌کی تر و، هیچ مه‌به‌ستی‌ک نه‌توانیت چلکن و چه‌په‌لی بکات و، فه‌لسه‌فه و گومانه‌کانیش نه‌توانن خوێانی له‌ قه‌ره‌بدن و زه‌فه‌ری پێ بیه‌ن..

ئیمانداران پێویستیان به‌ راستی‌یه‌کی ئاوا خاوین و بێگه‌رده که به‌ره‌و راستی‌یه‌کانی ئیمان پێنمایان بکات. تا‌کو لهم سه‌رده‌مه‌ی ئیستادا، که هه‌رشێ گومرایی تیدا سه‌خت

(١) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی ئه‌مرداغ: ٣٧٤-٣٧٥.

بووه و گومان و دوودلی‌ی هه‌زار سالی ره‌به‌قی تیندا کۆبووه‌ته‌وه، ئیمانی ئیمانداران پاریزیت.

جاله پروانگه‌ی ئه‌م خاله‌وه که باس کرا، بازنه‌ی خزمه‌تی په‌یامه‌کانی نوور ئاور له‌وه که‌سانه ناداته‌وه که ده‌ستی یارمه‌تی بۆ درێژ ده‌که‌ن، چ له‌ ناوه‌وه‌ی ولاندا بن چ له‌ ده‌ره‌وه‌ی! هه‌روه‌ها گوئی به‌وه‌هیزه‌ بایه‌خدا ره‌شیان نادات که هه‌یانه، ته‌نانه‌ت هه‌ر به‌ شوینیشیاندا ناگه‌ریت، تاکو له‌ به‌رچاوی موسلماناندا نه‌ییت به‌ هۆ کارێک بۆ ده‌ستخستنی ئامانجه‌ دنیایه‌ کان. چونکه‌ ئه‌م په‌یامانه هۆی ژیانیکه‌ی نه‌پراوه‌ی هه‌میشه‌یین و، جگه‌ له‌مه‌ هه‌یچ مه‌به‌ستیکی تریان نی‌یه‌.

ماده‌م ئه‌مه‌ وایه، ئه‌وا په‌یامه‌کانی نوور، به‌ بۆنه‌ی لیکۆلینه‌وه له‌عه‌ده‌ت به‌ده‌ر و هه‌یزه‌ ناوازه‌ و بی وینه‌کانیانه‌وه، ده‌توانن ئه‌وه‌ هه‌موو گومان و دوودلی‌یانه‌ لا به‌ن که هه‌رش بۆ سه‌ر ئیمان ده‌هه‌ینن و، به‌ یه‌ کجاری رایان بمان.

پرسیار: پله‌وپایه‌ نوورانی‌یه‌کانی دواڕۆژ چه‌ند پله‌یه‌کی مه‌عه‌نوه‌ین و له‌ لای تیکرایی ئه‌هلی حه‌قیقه‌ت به‌ ره‌وا داده‌نرین، ته‌نانه‌ت هه‌موویان ئاره‌زوومه‌ندی ئه‌وه‌ پله‌وپایانه‌ن که هه‌یچ زیانیکیان نی‌یه‌. برا دل‌سۆزه‌کانیشمان، له‌به‌ر باوه‌ری باشیان به‌رامبه‌رت، پێیان ره‌وا ببنیویت. که‌واته‌ ئه‌گه‌ر پێیان رازی بیت ئه‌وا نه‌ زیان له‌ ئیخلاسه‌ت ده‌که‌ویت و نه‌ ئه‌وه‌ بایانه‌شت پێیان ناخۆش ده‌بیت، چونکه‌ به‌لگه‌ی زۆریان لایه‌ که‌ تۆ شایانی ئه‌وه‌ پله‌وپایانه‌یت! که‌چی له‌ گه‌ل ئه‌مه‌شدا تۆ پێیان رازی نابیت و، به‌ تووره‌یی و توندوتیژی‌یه‌که‌ ده‌ست به‌ رووی ئه‌وه‌ پله‌وپایانه‌وه‌ ده‌نییت که‌ هه‌ر گه‌ز به‌ ته‌وازوع دانانریت. زیاد له‌مانه‌ش، ده‌چیت هه‌ستی ئه‌وه‌ بایانه‌ت زامدار ده‌که‌یت که‌ ئه‌وه‌ مه‌قامانه‌ت پێ ره‌وا ده‌بینن..

جا ئایا بۆچی تا ئه‌م راده‌یه‌ و به‌م شیوه‌ توندوتیژه‌ دووربه‌ریزی له‌وه‌ پله‌وپایانه‌ ده‌نوینیت؟

وه‌لام: هه‌روه‌که‌ مه‌ردیکه‌ی به‌غیره‌ت له‌ پێناوی رزگار کردنی ژبانی هاوڕێکانیدا خۆی به‌خت ده‌کات. به‌ هه‌مان جۆر، له‌به‌ر پاراستنی ژبانی هه‌میشه‌یی ئیمانداران له‌ به‌رامبه‌ر هه‌رشه‌ی چه‌ندین دوژمنی ترسناکه‌وه، گه‌ر پێویسته‌ بیت (که‌ ئیستا ئه‌وه‌ پێویستی‌یه‌ هه‌یه‌) نه‌که‌ ته‌نها ئه‌وه‌ پله‌وپایانه‌ی که‌ شایانیان نیم، به‌لکو چه‌ندین پله‌وپایه‌ی

راسته‌قینه‌ی ژبانی همه‌میشه‌بیش له‌و پیناوه‌دا به‌خت ده‌کم. همه‌له‌ په‌یامه‌کانی نووره‌وه
نیر بووم که بریتی‌یه‌له "شه‌فه‌قهت" به‌رام‌به‌ر به‌خه‌لکی!

به‌لئی، ده‌بیئت له‌هه‌موو کاتی‌کدا همه‌وا بیئت. به‌تابیه‌ت لهم سه‌رده‌مه‌دا و، به
ناییه‌ت‌تریش له‌ده‌می په‌ره‌سه‌ندنی شه‌و بی‌ئاگایه‌دا که "گوم‌پایی" له‌ناوه‌ندی زال
بوونی ته‌وژمه‌سیاسی و بیروپا‌فلسه‌فی‌یه‌کاندا، بۆ خه‌لکی فه‌راهه‌می هیناوه‌..

له‌چه‌رخیکی وه‌ک شه‌مه‌چه‌رخه‌ی ئیمه‌دا که له‌خۆبایی بوون و له‌خۆپ‌رازی بوونی تیدا
رووژاوه، پله‌وپایه‌ به‌رزه‌کان ده‌یان‌ه‌وینت هه‌موو شتی‌ک بکه‌ن به‌ئام‌پ‌رازیکی گوپ‌رایه‌تی
به‌رده‌ستی خۆیان و، هه‌رچی شت هه‌یه‌له‌ پیناوی ئامانج و مه‌به‌سته‌کانیاندا به‌کاربه‌یتن.

نه‌ناهت موقه‌ده‌ده‌ساتیشیان ده‌که‌ن به‌هۆکاری گه‌یشتیان به‌و پله‌وپایانه‌ی دنیا!

خۆ شه‌گه‌ر پله‌وپایه‌ی مه‌عنه‌وی له‌ئارادا هه‌بیئت، شه‌وا پتر ده‌رفه‌تی لئی
وه‌رده‌گیریت و، زیاتر له‌هه‌موو شتی‌ک ده‌توانریت بکرنیت به‌هۆیه‌کی کاریگه‌ر بۆ
گه‌یشتن به‌مه‌به‌سته‌کانیان!

له‌به‌ر شه‌وه، هه‌ر که‌سینک شه‌و پله‌وپایه‌ مه‌عنه‌وی‌یه‌ی بیئت، هه‌میشه‌به‌تۆمه‌تبار ته‌ماشای
ده‌کرنیت و، خه‌لکی ده‌لین:

شه‌مه‌بۆ شه‌وه‌ی له‌به‌رچاوی خه‌لکی‌دا پارێزگاریی خۆی بکات و، وا پیشان بدات که
شایانی شه‌و پله‌وپایانه‌یه، ده‌چیت چه‌ندین خزمه‌تی پیروژ و خاوتن و راستیی به‌رز شه‌نجام
ده‌دات، به‌لام ده‌یانکات به‌چه‌ند هۆکار و پلیکانه‌یه‌ک تا‌کو به‌ئامانجه‌کانی خۆی بگات!
به‌مه‌چه‌شنه، ده‌رده‌که‌وینت که شه‌گه‌ر پله‌وپایه‌ مه‌عنه‌وی‌یه‌کان ته‌نها یه‌ک پاداشتیان بۆ
مرؤف و پله‌که‌ی تیدا بیئت، هه‌زار و یه‌ک زیانیان تیدا یه‌ بۆ خه‌لک و بۆ خودی
راستی‌یه‌کانیش، به‌هۆی شه‌و بی‌په‌واجی‌یه‌ی که له‌گومان و دوودلی‌یه‌کانه‌وه‌ په‌یدا
ده‌بن و دینه‌پینی شه‌و راستی‌یانه!

په‌وخته‌ی شه‌مه‌قسانه:

"راستی ئیخلاص" نایه‌لیت توخنی هه‌ر شتی‌ک بکه‌وم که له‌وانه‌ بیئت بقۆزرتیه‌وه‌ بۆ
ده‌ستخستنی ناوبانگ و گه‌یشتن به‌پله‌وپایه‌ ماددی و مه‌عنه‌وی‌یه‌کان.

به‌لئی، هه‌رچه‌ند شه‌مه‌زیانیکی زۆر به‌خزمه‌تگوزاریی نوور ده‌گه‌یه‌نیت! به‌لام شه‌گه‌ر
مرؤف له‌پنیمایی بیگه‌رد و راسته‌قینه‌ی "ده‌که‌س" دا پله‌ی خزمه‌تگوزاریی هه‌بیئت و،

پراستی به کانی ئیمانان تیڭگه‌یه‌نیت که له سه‌رووی هه‌موو شتی که هون، ئه‌وه‌م گه‌لنی پئی باشتره له‌وه‌ی که مرؤف له پله‌ی "قوتینکی مه‌زن" دا بیئت و پینمایي "هه‌زار که‌س" بکات. چونکه "چونیتی" له "چه‌ندایه‌تی" باشتره و، ئه‌و ده که‌سه‌ش حه‌قیقه‌ته‌کانیان له هه‌موو شتی که به‌لاوه به‌رز و باشتر ده‌بیئت و، هه‌میشه خۆراگر ده‌بن و، ده‌گوبجیئت دلانی ئه‌وان - که له حوکمی "تۆو" دان - دره‌ختینکی مه‌زنی زه‌به‌لاحی لنی سه‌وز بیئت..

به‌لام هه‌زار که‌سه که له‌وانه‌یه له‌تاو ئه‌و هیرش و گومانانه‌ی که له لایه‌نی ئه‌هلی دنیا و فله‌سه‌فه‌وه‌ پوو به‌ پروویان ده‌بنه‌وه، ده‌وری ئه‌و قوتبه مه‌زنه چۆل بکه‌ن و، به‌م لا و ئه‌و لا‌دا په‌رت‌ه‌وازه بین. چونکه لایان وایه ئه‌و قوتبه له گۆشه نیگای خۆی و پله‌وپایه و هه‌سته تایبه‌ته‌کانیه‌وه ده‌دوینت!

له‌به‌ر ئه‌وه، خزمه‌تکاریم پین باشتره له‌وه‌ی که خاوه‌نی پله‌وپایه‌یم!
ته‌نانه‌ت من گه‌لنی دلگران بووم و له خوای گه‌وره پارامه‌وه که ئه‌م جار ه‌یان ئه‌و مرؤفه دوو چاری هه‌یج شتی که نه‌کات که بۆ ئه‌نجامدانی پیلانی دوژمنانم و، پین هه‌یج پئی و شونینکی یاسایی و، به‌ پینج شیوه و، له رۆزانی جه‌ژندا سووکایه‌تی پئی کردم. چونکه باسه که له‌ناو خه‌لکیدا بلا‌بووه‌ته‌وه و، ترسام گه‌ر خوای گه‌وره دوو چاری گرتینکی بکات، خه‌لکی پله‌وپایه‌م بۆ دابین و، بلین: ئه‌مه‌ی دوو چاری ئه‌و که‌سه بوو ئه‌نجامی که‌رامه‌تینکی له‌عه‌ده‌ته‌به‌ده‌ره. له‌به‌ر ئه‌وه، وتم:

"ئه‌ی په‌روه‌ر دگارم! ئیسلا‌حی حالی بکه، یان تۆله‌یه‌کی وای لنی بسینه‌ره‌وه که شایانی بیئت، پین ئه‌وه‌ی ئه‌و تۆله‌سه‌ندنه‌وه‌یه به‌ شیوه‌یه‌ک بیئت که‌رامه‌تینکی مه‌عه‌نوی بگه‌یه‌نیت" (١).

□ یاد و په‌ندینک

(١) ئه‌م کاته‌دا که گیروگرت و ته‌نگانه‌ ده‌وره‌ی داوین، "ده‌روون" ی شله‌ژاوی پین ئارامم بیزاری کردم.. به‌لام ئه‌م پرگه‌یه‌ی خواره‌وه ده‌مکوت و پین ده‌نگی کردو، خسته‌یه دۆخی شوکرانه‌بۆئیری‌یه‌وه.

(١) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی ئه‌میر داغ: ٣٧٥/١-٣٧٩.

وا ئەم بر گہیہ، کہ لہ پشتی سہرمہوہ دانراوہ، لہ گہل ئەم نامہیہدا دەنیرم بۆتان، بەلکو سوودی بۆ ئیوہش تیدا بیئت:

۱ - نەفسە کہم! لەو چیژانەہی کہ بہ دواياندا دە گہرايت، تۆ بەشی خۆت بہ زیادہوہ وەر گرتوہ لہ چاو ئەوہی کہ لہ سەدا نەوہدی خەلک وەریان گرت. کہواتە ہیچ بەشیکى تۆیان تیدا نەماوہ.

۲ - لە کاتیکدا "چیژە کان" ھەموویان کاتی و لەناو چوون، کہ چى تۆ دەتەویت ھەر میننەوہ و لەناو نەچن! لەبەر ئەوہ شە کہ لہ ئەنجامی پینکە نینیکدا یەك خولە کى خایاندیبت، دە سەعاتی رەبەق فرمیسک دەریژیت!

۳ - ئەو ستم و بەلا و گرفتانەہی ھاتنە ریت و بەسەرتا دابارین، داد گەری قەدەری خویان تیدا یە. ئەوان لەسەر تاوانیک ستمت لى دە کەن کہ ئەنجامت نەداوہ، بەلام قەدەری خوا لەسەر "ھەلە و گوناھە نادیارە کانت" بە دەستی بەلا و موسیبەتە کان تەمیت دە کات و، لەم رێیەوہ ئەو گرفتەت بۆ دە کات بە کہ فارەتی ھەلە کانت.

۴ - ئەى نەفسە بى ئارامە کہم! بەھۆى سەدان تاقیکردنەوہى زىانی خۆت، دنیایا برویت لەوہى کہ ھەموو بەلا و گرفتە پروالەتی بە کان و ئەنجامە کانیا، لہ پاشاندا سەریان لہ چەندین بەر و بوومی تابلیی بە تام و لەزەتی چاودیرى خواوہ نەندەوہ دەردەچیت. چونکە ئایەتی پیرۆزى: ﴿وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ (البقرة: ۲۱۶) وانەى راستى بەك دەلێتەوہ کہ لەو پەرى بى گومانى و دنیاییدا یە. کہواتە با ھەمیشە ئەم وانەى قورمانى پیرۆزت لہ یاد بیئت. ئەوہش بزانیہ کہ ئەو یاسا خواىیەى گەردوون بەرپۆہ دەبات - کہ یاسایە کى فراوان و مەزنى قەدەرى خواوہ نەندە - ھەر گیز لەبەر خاترى تۆ ناگۆریت!

۵ - دەستوورى: "مَنْ آمَنَ بِالْقَدْرِ آمِنَ مِنَ الْكَدْرِ" بکہ بە رابەرى خۆت و.. وەك مندالى ئەفام بە دواى تام و چیژى بى نرخی کاتیدا ھەلپە مە کہ و.. ھەمیشە بىر بکہرەوہ لەوہى کہ چیژە لەناو چووہ کان چەندین خەم و پەژارە و ئازارى مەعنەویت بۆ بەجى دەھیلن، بەلام ئازار و دەردیسەرى بە کان چەندین تام و چیژى مەعنەوى و پاداشتى دواپۆزت بۆ ھەلدە گرن.

جا ئه‌ گهر وریا بیټ و گیل نه‌ بیټ، ئه‌وا تا ده‌ توانیټ ته‌ نه‌ها له‌ به‌ر "شوکرانه‌ بژی‌ریی خواوه‌ نه‌ند" تام و چی‌ژه‌ کاتی‌یه‌ کانت بو‌یټ، چونکه‌ ته‌ نه‌ها له‌ به‌ر شوکرانه‌ بژی‌ریی خوا‌ی گه‌وره‌یه‌ که‌ چی‌ژ و تامه‌ کاتی‌یه‌ کانی‌یه‌ دنیا به‌ مرؤف به‌ خشر اون^(١).

□ گومانی باش به‌ خۆم نابهم

(برا به‌وه‌فا و راسته‌ کاتم!)

ده‌وتریټ: بۆچی به‌ پله‌وپایه‌ و چه‌ند تاییه‌ تکاری‌یه‌ك بۆ خۆت رازی ناییټ، له‌ کاتی‌که‌دا قوتاییانی نوور له‌ راده‌ به‌ده‌ر باوه‌ری باش و قه‌ناعه‌تی ته‌واویان به‌رامبه‌رت هه‌یه‌. خۆ گهر به‌و پله‌وپایانه‌ رازی بیټ، ئه‌وا ئاشکرایه‌ که‌ شه‌وق و لی‌پرانی ئه‌وان بۆ کار کردن له‌ خزمه‌تی ئیماندا زیاد ده‌بیټ، که‌چی ئه‌و پله‌وپایه‌ تاییه‌ تانه‌ له‌ خۆت دوور ده‌خه‌یه‌وه‌ و، به‌ "په‌یامه‌ کانی‌ نوور" یان ده‌به‌خشیت و، خۆت به‌ خزمه‌تگوزاریکی خاوه‌ن قسوور و ناته‌واوی پیشان ده‌ده‌یت؟

وه‌لام: هه‌زاران شوکر و ستایشی بِن کۆتایی بۆ خوا‌ی گه‌وره‌. "په‌یامه‌ کانی‌ نوور" ئه‌وه‌نده‌ پالپه‌شتی به‌هیزی نه‌بزواوی زۆر و به‌لگه‌ی گومان‌بری ئاشکرا و پرونیان هه‌یه‌ که‌ هه‌ر گیز ناکوژینه‌وه‌، به‌ چه‌شنیک هه‌چ پیویستی‌یه‌ کیان به‌و قاییلیه‌ت و تاییه‌ تکاری‌یه‌ نه‌یه‌ که‌ وا گومان ده‌بریټ له‌ مندا هه‌بن..

"په‌یامه‌ کانی‌ نوور" وه‌ك کتیب و به‌رهمه‌ کانی‌ تر نین تا گرنگی‌یان به‌ لی‌هاتنی دانهره‌ که‌یانه‌وه‌ به‌ستراییټ و، باشی و هی‌ز و پی‌زیان هی‌ ئه‌و بیټ. نه‌خیر..

وا بیست ساله‌ ئه‌م په‌یامانه‌ پشتیان به‌ به‌لگه‌ به‌هیزی کانی‌ خۆیان به‌ستوه‌ که‌ به‌ راده‌یه‌ کن دوژمنه‌ ماددی و مه‌عنه‌وی‌یه‌ کانیان ناچاری ته‌سلیم بوون کردوه‌. ئه‌مه‌ش له‌ به‌رچاوی هه‌مواندا پروون و ئاشکرایه‌. جا ئه‌ گهر که‌ سیتی‌یه‌ من خولگه‌ و پالپه‌شتی گرنگی ئه‌و په‌یامانه‌ بوا‌یه‌، ئه‌وا دوژمنه‌ مولحید و ناحه‌زه‌ سته‌مکاره‌ کاتم، له‌ رینی ده‌ست وه‌شاندنه‌وه‌ له‌ منی خاوه‌ن قسووری گونا‌هبار ده‌یانتوانی زه‌بریکی توند ئاراسته‌ی "په‌یامه‌ کانی‌ نوور" بکه‌ن. به‌لام به‌هۆی هه‌له‌ شه‌یی و گیلی‌یی خۆیان، ده‌چن هه‌رچی فرتوفیل و هۆکار و پیلانیان هه‌یه‌ بۆ نرخ نه‌هیشتن و شکاندنی که‌ سیتی‌یه‌ من دا‌یده‌ ریژن.

(١) پاشه‌نده‌ کان، پاشه‌ندی ئه‌میر داغ: ٤١٤/١-٤١٥.

جاله و کاته‌دا که ئەوان تێده‌کۆشن که‌س پرۆم تی نه‌کات و لیم نزیك نه‌بیته‌وه، توانای ئەوه‌یان نی‌یه‌ پێ له "فتوحاتی ئیمانی په‌یامه‌کانی نور" بگرن و، له‌ پێز و نرخ و بایه‌خیان دابشکێنن. ته‌نانه‌ت ناشتوانن خزمه‌تگوزاره‌ نوێکانی له‌م خزمه‌ته‌ ئیمانی‌یه‌ دوور بڅه‌نه‌وه، هه‌رچه‌نده‌ بینگه‌ردیی دڵ و زه‌ینی هه‌ندی له‌وانیان لێل کردبوو. جاله‌به‌ر ئەم راستی‌یه‌ و، له‌به‌ر په‌ره‌سه‌ندن و زال بوونی "خزویستی" به‌چه‌شنیکی فراوان له‌م سه‌رده‌مه‌دا، هه‌رگیزاو هه‌رگیز به‌و گومان باشی‌یه‌ له‌پرا‌ده‌به‌ده‌ره‌ی که‌ خه‌لك به‌رامبه‌ر من هه‌یانه‌ و له‌ سه‌رووی توانا و وزه‌ی خزمه‌وه‌یه‌، پازی‌نا‌یم و ده‌ست به‌ پرویه‌وه‌ ده‌نیم. چونکه‌ من وه‌کو برا‌کاتم وام، گومانی باش به‌خۆم نا‌بهم..

سه‌ره‌پای ئەوه‌ی که‌ ئەو پله‌وپایانه‌ی دوا‌پۆز برا‌کاتم به‌م هه‌زاره‌یان په‌وا بینیه‌وه، ئەگه‌ر پله‌ی راسته‌قینه‌ی ئایینی بیت و، منیش - خوا نه‌خواسته - ئەگه‌ر پینی پازی‌یم، ئەوا به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر نه‌بوونی ئەو پله‌وپایه‌یه‌! خۆ ئەگه‌ر بیشترام پله‌وپایه‌ی وام نی‌یه‌، ئەوا ده‌بی - به‌ پینی ئەو ده‌ستوره‌ی که‌ له‌ "مه‌کتوبی دووه‌م" دا خراوه‌ته‌ پرۆ - به‌خشش و دیاریی ئەوان وه‌رنه‌گرم. ئەمه‌ سه‌ره‌پای ئەوه‌ی که‌ هه‌ر که‌سیك خۆی به‌ خاوه‌ن پله‌ بزانیته‌ له‌وانه‌یه‌ خزویستی تیکه‌لی کاره‌که‌ی بیت^(١).

□ هه‌موو که‌له‌به‌ریکی نه‌فسم گرتوه

(برا به‌وه‌فا و راسته‌کاتم!)

له‌و کاته‌دا که‌ نازاری نه‌خۆشی به‌ ته‌واوی له‌سه‌رم قورس بووبوو، چه‌ند پزیشکیك له‌ "ئه‌رکانی قوتایانی نور" هاتن بۆ لام، به‌لام سه‌باره‌ت به‌ نه‌خۆشی‌یه‌ سه‌خته‌که‌مه‌وه‌ هه‌یچم لای ئەو قوتایی‌یه‌ راست و دلسۆزانه‌ نه‌درکاند و چاره‌سه‌رم لێ وه‌رنه‌گرتن، ته‌نانه‌ت له‌ به‌ره‌ی ئەو نه‌خۆشی‌یانه‌ی گرفتاریان بووم هه‌ر هه‌یچ پرس و پرایه‌کم پنی نه‌کردن، هه‌رچه‌نده‌ش له‌و کاته‌دا نازاره‌کانی ئەو نه‌خۆشی‌یانه‌ ده‌یانگوشیم و تابلینی پینوستم به‌وان هه‌بوو! که‌ بیینی‌یان به‌ هه‌یچ جۆریك له‌ به‌ره‌ی نه‌خۆشی‌یه‌ که‌مه‌وه‌ نادویم، دله‌گرانی و ماته‌مینی دایه‌گرتن.

(١) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی ته‌میرداغ: ١/٤٤٠-٤٤٢.

له‌بهر ئه‌وه، ناچار بووم راستی‌یه‌کیان بۆ پروون بکه‌مه‌وه که حکمه‌تینکی تێدایه، وا ده‌ینێرم بۆتان به‌لکو سوودی بۆ ئیوه‌ش تێدا بیت:

پیم وتن: دوزمنه‌ په‌نه‌انه‌ کاتم و ده‌روونی به‌دخوایم پیکه‌وه و به‌ فیتی شه‌یتان، به‌ دوای سروشت و ده‌مارینکی لاواز ده‌گه‌رین له‌ مندا، تاکو بیگرن و له‌و ڕی‌یه‌وه زیان به‌ خزمه‌تگوزاری بیگه‌رانه‌ی ئیمانم بگه‌یه‌نن و، کۆسپ بجه‌نه‌ ڕینی بلاوبوونه‌وه‌ی پرووناکه‌ی به‌کان.

به‌ئێ راسته، لاوازترین لایه‌ن له‌ مرۆفدا و، پڕ له‌ مه‌ترسیترین ڕینگه‌ری کار "نه‌خۆشی"یه! چونکه‌ ئه‌گه‌ر "نه‌خۆش" بایه‌خی زۆر به‌ نه‌خۆشی‌یه‌که‌ی بدات، هه‌سته‌کانی له‌شی زیاتر له‌سه‌ری توند ده‌بن و پێر به‌ سه‌ریدا زāl ده‌بن، هه‌تا وای لێ دیت ده‌لێت: "ئه‌مه‌ پیوستی و ناچاری‌یه" "ایتر به‌م پێ‌یه" "رۆح" و "دل"ی له‌ قسه‌ ده‌خات و، پزیشکه‌ که‌ی به‌ وینه‌ی فه‌رمانه‌وه‌ایه‌کی خۆسه‌پێنه‌ر هینده‌ زāl ده‌کات که‌ ناچاری گوێراپه‌لێی ئامۆژگاری‌یه‌کانی بیت و، ئه‌و چاره‌سه‌رانه‌ش به‌جێ به‌هینیت که‌ دایانده‌نیت بۆی. ئه‌مه‌ش شتیکه‌ زیان به‌ خزمه‌تگوزاری ئیمان ده‌گه‌یه‌نیت، که‌ داخوای قوربانی و خۆبه‌ختکاری و ئیخلاسی ته‌واوه‌تی‌یه.

دوزمنه‌ په‌نه‌انه‌ کاتم و یستیان سوود له‌م لایه‌نه‌ لاوازم ببینن و، ئیستاش هه‌ر هه‌ول ده‌ده‌ن.. جگه‌ له‌وه‌ش ده‌یانه‌وینت ده‌رفه‌ت له‌ سروشتی ترس و ته‌ماع و ناوبانگ وه‌ر بگرن. به‌لام له‌م لایه‌نه‌وه‌ هه‌یج ئامانجینکیان به‌ده‌ست نه‌هینا و، بۆیان سه‌لما که‌ ئیمه‌ گوئی به‌ هه‌یج شتیک، ته‌نانه‌ت به‌ ئیعدامیش، ناده‌ین.

پاشان په‌وه‌شتینکی لاواز و ده‌مارینکی بی هیزی مرۆف بایه‌خدانه‌ به‌ ته‌ماع و خه‌م و خه‌فه‌تی گوزه‌ران. له‌م پروه‌شه‌وه‌ گه‌لێ هه‌ولیان دا سوودێک وه‌ر بگرن. به‌لام به‌ فه‌زلی خوای گه‌وره‌ له‌و لایه‌نه‌ لاوازه‌شه‌وه‌ هه‌یج ده‌سکه‌وتینکیان نه‌بوو. تاکو گه‌یشتنه‌ ئه‌و ئه‌نجامه‌ی که‌ شمه‌ک و که‌ره‌سه‌کانی دنیا، له‌وانه‌ی که‌ خزیان موقه‌دده‌ساتیان له‌ پیناودا به‌خت ده‌که‌ن، لای ئیمه‌ ئه‌وه‌نده‌ بی نرخن که‌ به‌های هه‌یج شتیکیان نی‌یه. ئه‌مه‌شیان به‌ چه‌ندین پرووادی زۆر و زه‌به‌نده‌ بۆ سه‌لما. به‌ راده‌یه‌ک که‌ له‌ ماوه‌ی ئه‌م ده‌ سه‌له‌ی رابوردوودا، سه‌د جار زیاتر به‌ شیوه‌یه‌کی په‌سمی له‌ به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی‌یه‌ ناوخۆیه‌کانیان پرسیبوو: "به‌چی ده‌زی؟"

گه‌ران به‌دوای دهر کردنی ناوبانگدا و، چار‌گیران بۆ‌پله‌وپایه، ده‌مار و لایه‌نیک‌ی لاوازه‌ له‌ مرۆف‌دا. کاربه‌ده‌ستان فه‌رمانیان دابوو دهر‌ف‌ت له‌و ده‌ماره‌ لاوازه‌م وه‌رب‌گیریت. له‌به‌ر ئه‌وه، هه‌موو جۆر‌نیک‌ی زام‌دار کردنی هه‌ست و، سوو‌کایه‌تی و، ته‌شکه‌نجه‌ و ئازاریان هه‌نایه‌ پریم!

به‌لام - به‌فه‌زلی خوای گه‌وره - هه‌ج شتیکیان به‌ده‌ست نه‌هه‌نا و، به‌ته‌واوی تی‌نگه‌یشتن که‌ ئه‌و ناوبانگه‌ دنیا‌یه‌ی ئه‌وان تا‌راده‌ی په‌رسن شه‌یدا و عه‌ودالی بوون، ئیمه‌ به‌ پ‌یا و له‌خو‌رپ‌ازی بوونیک‌ی ئه‌وتۆی ده‌زانین که‌ زیانی بۆ مرۆف‌ تیدا‌یه‌ و، حه‌ز کردنی‌ له‌ پله‌ و پایه‌ و ناوبانگی دنیا - که‌ ئه‌وان بایه‌خ‌ی پ‌ی ده‌ده‌ن - لای ئیمه‌ فلسینکی قه‌لب‌ ناهه‌ینت، ته‌نانه‌ت ئیمه‌ له‌م پرۆه‌وه‌ ئه‌وان به‌ گیل و شه‌یت داده‌نیین!

پاشان ئه‌و لایه‌نه‌ی که‌ له‌ رووی خزمه‌ت‌گوزاری‌یه‌وه‌ به‌ لایه‌ن و ده‌مارنیک‌ی لاواز له‌ ئیمه‌دا داده‌نریت، هه‌رچه‌ند له‌ راستیدا به‌ لای هه‌موو خه‌لک‌ی‌یه‌وه‌ باش و په‌وا‌یه، به‌ل‌کو له‌ هه‌ناسه‌پرک‌تی و هه‌له‌په‌دان بۆ ده‌ستکه‌وتنی، که‌ بریتی‌یه‌ له‌وه‌ی مرۆف‌ پله‌یه‌کی مه‌عنه‌ویی به‌رز‌ی هه‌بیت و به‌مه‌قامه‌کانی "ویلا‌یه‌ت" دا سه‌رب‌که‌ویت..

ئهم لایه‌نه، هه‌رچه‌نده‌ هه‌ج زیانیک‌ی تیدا‌نی‌یه‌ و جگه‌ له‌ قازانج هه‌ج‌ی تری‌ ل‌نی ناوه‌شه‌یته‌وه، به‌لام له‌م زه‌مانه‌ی ئیمه‌دا که‌ خو‌ویستی و خو‌په‌رستی ده‌سه‌لاتی خو‌ی تیدا سه‌پاندوو و رووی له‌ به‌رژه‌وه‌ندی‌یه‌ که‌سی‌یه‌کانه، به‌راده‌یه‌ک که‌ هه‌موو هه‌ست و نه‌ستیک‌ی مرۆف‌ له‌و بۆته‌یه‌دا قال‌ بووه‌ که‌ بیر ته‌نها له‌ پر‌زگار‌بوونی خو‌ی بکاته‌وه..

خزمه‌ت کردنی ئیمان‌ ئا له‌م زه‌مانه‌دا، که‌ خزمه‌تیکه‌ پالی به‌ نه‌هینی ئیخلاسه‌وه‌ داوه‌ و، نایه‌ویت له‌ لایه‌ن هه‌ج که‌سینکه‌وه‌ بۆ هه‌ج ئامانج و مه‌به‌ستیک‌ به‌کار به‌هینریت.. ئهم خزمه‌ته، داخو‌ازی ئه‌وه‌یه‌ که‌ مرۆف‌ به‌ دوای پله‌وپایه‌ی مه‌عنه‌ویی که‌سیدا نه‌گه‌ریت، به‌ل‌کو هه‌لسو‌که‌وتیشی هه‌رگیز ئه‌وه‌ نه‌گه‌یه‌نیت که‌ به‌ دوایاندا عه‌وداله‌ و حه‌زی لایانه، ته‌نانه‌ت ده‌بیت هه‌ر بیریشیان ل‌نی نه‌کرته‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و نه‌هینی‌یه‌ی له‌ ئیخلاسی راسته‌قینه‌دا هه‌یه، تیک‌ نه‌چیت و که‌لینی تی نه‌که‌ویت.

ئه‌وانه‌ی تیده‌ کۆشان دهر‌ف‌ت له‌م لایه‌نه‌ لاوازه‌م به‌ینن، ئالیه‌وه‌ بۆیان دهر‌که‌وت که‌ من له‌ دهر‌وه‌ی خزمه‌ت‌گوزاری‌ی نووردا به‌ دوای ئه‌و که‌شف و که‌رامه‌ت و پله‌ و پایه‌ و تابه‌تکاری‌یه‌ رۆح‌ی‌یا نه‌شدا ناگه‌ریم که‌ هه‌موو مرۆف‌یک‌ به‌ دوایاندا ده‌گه‌ریت.

سلاومان به هه‌موو یه کینکی برابانمان بگه‌یه‌نن و، له خوای گه‌وره ده‌پارینه‌وه به میهره‌بانینی فراوانی خۆی ئه‌م "شه‌وی قه‌در" ه‌ی که له پیماندایه بخته بریی هه‌شتا سال ته‌مه‌نی خواپه‌رستی بۆ یه‌ک به یه‌کی قوتاییانی نوور و، حه‌قیقه‌تی ئه‌و شه‌وه‌ش ده‌که‌ین به تکاکارمان له‌و نزا و پارانه‌وه‌یه‌ماندا^(١).

چهند نامه‌یه‌ک بۆ به‌رپرسان

□ گفتو گۆیه‌ک له‌گه‌ڵ وه‌زیری داد و دادوه‌ره‌کان

(به‌رێزان!

بۆچی به‌بێ هیچ پێویستی و هۆیه‌ک خۆتان به‌ ئیمه و په‌یامه‌کانی نووره‌وه سه‌رقاڵ ده‌که‌ن؟

وا من به‌وپه‌ری دلتیاییه‌وه ئه‌مه‌ی خواره‌وتان پێ راده‌گه‌یه‌نم:

نه من و نه په‌یامه‌کانی نوور هیچ کامان ململانی‌تان له‌گه‌ڵدا ناکه‌ین، به‌ئکو هه‌ر بیریشتان لێ ناکه‌ینه‌وه. ته‌نانه‌ت ئه‌مه به‌ کارینکی به‌ده‌ر له‌ ئه‌رکی سه‌رشانی خۆمانی داده‌نیسین. چونکه په‌یامه‌کانی نوور و قوتایی‌یه‌ راسته‌قینه‌کانی، خزمه‌تیکی مه‌زن پیشکesh به‌ نه‌وه‌ی داها‌توو ده‌که‌ن که له‌ دوای په‌نجما سال دین! هه‌روه‌ها بۆ پاراستنی ئه‌وان له‌ گه‌یرو گه‌رفتیکی گه‌وره‌وه، ده‌رباز کردنی ولات و نه‌ته‌وه‌ش له‌ مه‌ترسی‌یه‌کی سامناک هه‌ول ده‌ده‌ن..

که‌واته ئه‌و که‌سه‌ی ئیستا خۆی به‌ ئیمه‌وه سه‌رقاڵ ده‌کات، ئه‌و کاته له‌ناو گۆره‌که‌یدا رزیه‌وه و جه‌سته‌ی بووه‌ته‌وه به‌ خا‌ک! ته‌نانه‌ت گه‌ر وا دابنریت ئه‌م کاره‌ی ئیمه - که بۆ هینانه‌دیی به‌خته‌وه‌ری و ئارامی‌یه - زۆران و ململانی بی‌ت له‌گه‌ڵ ئیوه‌دا، ئه‌وا نابێ ئه‌و که‌سانه‌ بگه‌ریته‌وه که ئه‌و کاته گه‌لی ناو گۆر ده‌بن!

ئه‌و بایه‌خ پینه‌دانه که‌مه‌ی که ئه‌ندامانی ئیتی‌حاد و ته‌ره‌قی له‌ به‌رامبه‌ر ژێانی کۆمه‌لایه‌تی و ئایین و په‌و‌شته‌ته‌وه‌یه‌یه‌ کانه‌وه نواندیان، دوای نزیکه‌ی سی سال بوو به‌هۆی سه‌ره‌ه‌لدانی ئه‌م بارودۆخانه‌ی ئیستای له‌مه‌ر ئایین و په‌و‌شت و شه‌ره‌ف و

(١) پاشبه‌نده‌کان، پاشبه‌ندی ئه‌میر داغ: ٤٤٤/١ - ٤٤٦.

داوین‌پاکی. بنی گومان نه‌نجامی تم بارودۆخانه‌ی ئیستاش دوای په‌نجا سال به‌سه‌ر نه‌وه‌ی داهاتووی تم نه‌توه‌ قاره‌مانه‌ ئایینداره به شه‌رف و غیره‌توه‌ ده‌رده‌ که‌ون!

خۆ ئه‌و په‌وشت و په‌فتاره‌ ئایینی و په‌وشتی و کۆمه‌لایه‌تی‌یه‌ هه‌ر گیز لای ئیسه‌ شارراوه‌ نی‌یه‌ که‌ دوای په‌نجا سال له‌ناو تم نه‌توه‌یه‌دا سه‌ره‌لده‌ده‌ن! چونکه‌ به‌شیک له‌ نه‌وه‌ی داهاتوو به‌چهند په‌له‌یه‌کی تر سنک رابوردووی زی‌پینی هه‌زار ساله‌ی تم نه‌توه‌ گیانفیدایه‌ چه‌په‌ل ده‌کات و، له‌وانه‌شه‌ هه‌ر به‌ ته‌واوی - دوای په‌نجا سال - ئه‌و رابوردوو به‌سپه‌رتوه‌!

له‌به‌ر ئه‌وه‌، باشترین خزمه‌ت به‌م نه‌توه‌ و نیشتمانه‌ پاراستنی به‌شینکی نه‌وه‌ی داهاتوو له‌و نوشوستی‌یه‌ تر سنک و چاوه‌پروان کراوه‌، ئه‌ویش له‌ پێی ئه‌و راستی‌بانه‌ی که‌ په‌یامه‌کانی نوور پرونیان کردوونه‌توه‌. که‌واته‌ ئیمه‌ پرووی گوفتارمان له‌ مرۆفی تم زه‌مان و پۆژگاره‌ نی‌یه‌، به‌ئکو له‌ مرۆفی ئه‌و پۆژگاره‌یه‌!

به‌ئێ به‌ریزان! هه‌رچهند "په‌یامه‌کانی نوور" ته‌نها ده‌روانه‌ ئه‌و دنیا و، ئاو له‌ شتی تر ناده‌نه‌وه‌ و، جگه‌ له‌ په‌زنامه‌ندی خوای گه‌وره‌ و پزگار کردنی ئیمان هیچ نامانجینکی تریان نی‌یه‌ و، قوتابیانیشی ته‌نها بۆ پاراستنی خۆیان و هاوولاتی‌یان له‌ ئیعدامی هه‌میشه‌یی و به‌ندبخانه‌ی تاکه‌ که‌سه‌یی هه‌تاهه‌تایی تیده‌ کۆشن.. له‌ هه‌مان کاتدا خزمه‌ته‌ که‌یان هینده‌ مه‌زنه‌ که‌ سووده‌ که‌ی ده‌ گه‌ریتوه‌ بۆ تم دنیا‌یه‌ و، ولات و نه‌توه‌ش له‌ ئازاوه‌ کان و، نه‌وه‌ی داهاتووش له‌ که‌لبه‌ و چرنووکی گومرایی په‌ها پزگار ده‌ که‌ن. چونکه‌ موسلمان له‌ که‌سی تر ناچیت! ئه‌وه‌ تا گه‌ر ئاین له‌ ئه‌ستۆی خۆی دا‌عمالیت، جگه‌ له‌ گومراییه‌کی په‌ها هیچی تر له‌ به‌رده‌م خۆیدا نابینیتوه‌ و، ده‌بیت به‌ که‌سینکی تۆقینه‌ری ئازاوه‌ چی و، هه‌ر گیز به‌ رێسا و به‌رپه‌وه‌ بردن به‌ره‌و گوێراپه‌ئێ و ملک‌ه‌چی نادریته‌ به‌ر!

به‌ئێ، له‌ کاتیکدا که‌ ده‌بینین له‌ سه‌دا په‌نجای ئه‌وانه‌ی له‌سه‌ر په‌روه‌رده‌ی کۆن پینگه‌شبوون، بایه‌خ به‌ نه‌ریته‌ میلی و ئیسلامی‌یه‌ کان ناده‌ن.. به‌ دلنیا‌یه‌وه‌ په‌نجا سال دوای ئیستا له‌ سه‌دا نه‌وه‌دیان، به‌ هانده‌ری ده‌روونی به‌دخوازی خۆیان، تم نیشتمان و نه‌توه‌یه‌ به‌ره‌و به‌ربادی و ئازاوه‌یه‌کی هه‌مه‌لایه‌نه‌ ده‌ده‌نه‌ به‌ر.

بێ گومان هەر تەنھا بیر کردنەووم لەم بەلای و گیروگرفتنە مەزنە و، دۆزینەووی هۆکارەکانی بەرەودووبردن و چارەسەر کردنیان، بیست ساڵ پێش ئێستا دەستی منیان بە تەواوی لە سیاسەت داتەکاند و، هانیان دام خۆم بە خەڵکی ئەم کات و پرۆژگارەووە سەرقال نەکەم! هەر وەك لەبەر ئەم هۆکارانە بوو کە پەیامەکانی نوور و قوتابیانیشی پەيوەندیان بە کێشە و ململانێکانی ئەم پرۆژگارەووە پەچری و، ململانێیان لە گەلدا ناکەن و پێیانەووە سەرقال نابن.

مادەم راستی ئەمەیه، ئەوایە کەم ئەرکی سەرشانی "دام و دەزگای داد" تاوانبار کردنی من و قوتابیانێ نوور نی، بەلکۆ پاراستنی پەیامەکانی نوور و قوتابیانیهتی لە هەموو دەستدریژییەك. لەبەر ئەووی پەیام و قوتابیانێ نوور پارێزگاریی گەورەترین مافی ولات و نەتەوویان لە ئەستۆ گرتووە.

لە راستیدا هەر تەنھا دوژمنە راستەقینەکانی ئەم ولات و نەتەوویەن کە هێرش بۆ سەر پەیامەکانی نوور دەبەن و، دواي ئەووی کە دام و دەزگای داد دەخەلەتێن، هانیشیان دەدەن تا کۆ ناشرینترین سەتم و تاوانیان پێ ئەنجام بدەن^(١).

□ نامەیهك بۆ سكرتیری پارتي گهلی كۆماری

(بۆ بەرپزێر حیلمی ئۆران!)

وەزیری پێشووێ ناوخۆ و سكرتیری ئێستای پارتي گهلی كۆماری^(٢).
یەكەم:

لە ماوێ بیست ساڵدا و لەو کاتەدا کە ئێو وەزیری ناوخۆ بوون، تەنھا یەك عەرز و حالتم بۆ نووسین. بەلام بۆ ئەووی لەو دەستوورەي ژيانم لانه دەم کە پەفتاری پێ

(١) باشبەندەکان، باشبەندی ئەمیر داغ: ٣٣٠-٣٣٢.

(٢) پارتي گهلی كۆماری: لە ساڵی ١٩٢٣ زدا مستەفا كەمال دایمەزراندوو و، پاش لەو "عیصمەت ئینۆنۆ" سەر کردایهتی لە ئەستۆ گرتوو و، وەك تاكە حیزب و بێ نەیار بە زەبەر و زەنگەرە هەتا ساڵی ١٩٥٠ ز حوكمی ولاتی كردوو. بەلام لە هەلبژاردنەکانی ئەم ساڵەدا تەنھا شەست و نۆ كورسیی لە كۆی چوار سەد و هەشتا و حەوت كورسیی پەرلەماندا بە دەست هینا. بە كێك لە بنەما سەرەكی یەكێ ئەم پارتە بریتی یە لە عملانییەت بە واتای دوژمنایهتی كردنی لایین، هەر وەها بانگەشە بۆ نەتەو گەریی تورك. لە ماوێ حوكمرا نیی ئەم حیزبەدا سەستی نەتەووی لە كورد گەیشته لوتكە و، پراگۆیزانی لە خاکی خۆی دەستی پێكرد و، "پەمانگای گوندەكان" یشی دامەزراند بۆ پێگەیانندی مامۆستا پانێك كە وانەي ئیلهاد بلێنەو!

دە كەم، عەرز و حالە كەم بۇ نەناردن. ئەگەر پىتان باشە ئىستا بۇتان دەخوئىنمەو، بە سىفەتى ئەوئى كە وەزىرىكى پىشووئى ناوخۇ و، سكرتېرى گىشتى ئىستای پارتىن، لەگەلتان دەدوئىم.

تكاىە يەك دوو سەعات بواری قسەم پىن بدهن، چونكە كەسىك كە ماوئى بیست سال لەگەل حكومەتدا نەدوایت، گەر دە سەعاتیش و تەنھا يەك جار لەگەل يە كىك لە پایە كانی حكومەتدا و، بە سىفەتى نوئىنەر ایەتیی حكومەت بدوئىت، هیشتا هەر كەمە.

دووھەم:

لەبەر ئەوئى بەرپىزان سكرتېرى ئىستای پارتىن، خۇم بە ناچار دەزائم كە ئەم پراستى يەى خوارەو تان بۇ پروون بكەمەو:

ئەم پارتەئى كە سكرتارىتیی بە ئیو سىپىراو، لە بەردەم گەلدا ئەركىكى گىرنگى لە ئەستزدايە، كە ئەمەئى خوارەوئى:

ئەم نەتەوئى تور كە و برايانى ئایینیى هاوړیشى، ماوئى ھەزار سالە ئالای ئىسلامیان ھەلگرتوو، بە پالەوانییتی خویان سەرجهمى نەتەوئى ئىسلامیان منەتبار و سوپاسگوزارى خویان كىردوو، بە كىتیی ئىسلامىيان پاراستوو، بە قورئانى پىرۇز و پراستى يە كانی ئیمان گىرۇى مرۇفیان لە كوفرى پەھا و گومپرايى ترسىنەر و سامناك رزگار كىردوو..

جا ئەگەر ئىستا ئەم نەتەوانە - بە وئىنەئى مېژووئى پىشووئىيان - بە لىپرانىكى قارەمانانە ئەركى پاراستن و بلاو كىردنەوئى پراستى يە كانی ئیمان و قورئان نەخەنە ئەستزى خویان و، ئیوئى غىرەئەندیش پراستەوخۇ كەسانى ئەم نەتەوئى بە بۇ پراستى يە كانی قورئان و ئیمان ھان نەدەن، لە بریى ھەلەئى سەردەمى پىشوو كە بانگەشەئى بۇ شارستانییتی خۇرئاو تىدا دەكرا و، گىيانى ئایینیى بەرەو لاوازى دەبرا، ئەوامن مەترسى و ھەرەشەئى بى گومانى دوارۇژنىكى سامناكتان پىش چاودەخەم و، ئەمەش بە چەندىن بەلگەئى گومان بىر پروون دەكەمەو. چونكە ئەو كاتە:

جیھانى ئىسلامى، لە بریى خۇشویستنى ئەم نەتەوئى، نەفرەتى لى دەكات، تەنانەت دەبىت بە دوژمنى براى پالەوانى نەتەوئى تور كى و، ئیوئى لە بەردەم ئەو ئازاوه و

تۆقاندنه‌ی که له ژیر په‌رده‌ی ئه‌و کوفره په‌هایه‌دا خۆی مه‌لاس داوه که بۆ له‌ناو بردنی جیهانی ئیسلامی تیده کۆشیت، شکست ده‌هینن و ده‌بن به‌هۆی له‌ت له‌ت بوون و شپه‌زیی نه‌ته‌وه‌ی تورک که قه‌لای جیهانی ئیسلامی به‌، سوپا پالنه‌وانه‌ که‌شی. هه‌روه‌ک رینگا بۆ خۆسه‌پاندنی دیوی درنده‌ی شیوو عیه‌تیش به‌سه‌ر ئه‌م ولاته‌دا خۆش ده‌که‌ن.

به‌لێ، مه‌گه‌ر ته‌نها به‌ هیزی قورئانی پیروژ، ده‌نا ئه‌م نه‌ته‌وه‌ قاره‌مانه هه‌ر گیز ناتوانیت له‌ به‌رده‌م لافاوه‌کانی ئه‌و دوو ته‌وژمه سامناکه‌ی ده‌ره‌وه‌دا خۆی رابگریت.

که‌واته ئه‌م لافاوه راماله‌ره‌ی کوفر و.. ئیستیدادی په‌ها و.. به‌ره‌ودان به‌ هه‌رزهی و.. موباح کردنی مال و سامانی خه‌لک، ته‌نها ئه‌و نه‌ته‌وه‌یه ده‌توانیت به‌ره‌به‌ستی بکات که گیانی له‌گه‌ل راستی به‌کانی ئیسلامدا هینده ته‌با و تیکه‌ل و هه‌لشیلراو بی‌ت که بو بی‌ت به‌ به‌شیک له‌ قه‌واره‌که‌ی و، نه‌ته‌وه‌یه‌ک بی‌ت له‌ به‌ر ریزان له‌ میژووی رابوردووی خۆی، شانازی به‌ ئیسلامه‌وه بکات.

به‌ پشتیوانیی خوا ئه‌هلی غیره‌ت و مه‌ردایه‌تی ئه‌م نه‌ته‌وه‌یه، له‌ رپی بلاو کردنه‌وه‌ی گیانی راستی به‌کانی قورئانه‌وه - که به‌ ناو ده‌ماره‌کانی ئه‌م نه‌ته‌وه‌یه‌دا رۆچووه - ئه‌و ته‌وژمانه له‌ شوینی خۆیان راده‌گرن و، له‌ بریی به‌ره‌ودان به‌ په‌روه‌رده‌ی شارستانیتی خۆرئاوا، قورئان ده‌که‌ن به‌ ده‌ستووری ژیانی خۆیان.

ته‌وژمی دووه‌م بریتی به‌ له‌وه‌ی که "دوژمن" ئه‌و شوینانه‌ی له‌ جیهانی ئیسلامیدا داگیری کردوون، به‌لای خۆیدا راده‌کیشیت و، به‌ په‌یوه‌ندی به‌کی توندوتۆل ده‌یانبه‌ستیت به‌ خۆیه‌وه. تاکو دوا‌ی ئه‌وه‌ی که ناو و ناتۆره‌ی بی‌ دینی و ئیلحادی خسته شوین ئه‌م ولاته، بتوانیت باوه‌ر و متمانه‌ی جیهانی ئیسلامی به‌م ولاته و به‌ پله و پایه مه‌ر که‌زی به‌که‌ی له‌ جیهانی ئیسلامدا له‌ق بکات. که ئه‌مه‌ش ده‌بی‌ت به‌هۆی په‌چرانی په‌یوه‌ندی مه‌عنه‌ویی نیوان ئه‌م ولاته و جیهانی ئیسلامی. ئنجا ئه‌و گیانی برایه‌تی‌یه‌ش که جیهانی ئیسلامی به‌رامبه‌ر به‌م نه‌ته‌وه‌یه هه‌لی گرتووه ده‌گۆریت به‌ دوژمنایه‌تی..

ئه‌مه و پیلانه ترسناکه‌کانی تری هاوچه‌شنی، که تا ئیستا هه‌ندێ سهرکه‌وتیان تیدا به‌ده‌ست هیناوه..

به‌لام گه‌ر ئه‌م ته‌وژمه ژیر بی‌ت و پیلانه ترسناکه‌ی بگۆریت و، وه‌ک نه‌رمونیانی له‌ گه‌ل جیهانی ئیسلامیدا ده‌نوی‌نیت، لی‌ره‌ش له‌ ناو خۆدا په‌فتار و مامه‌له‌ی له‌ گه‌ل ئایینی

ئیسلامدا جوان بیټ، ئەوا دەسکەوتیکی زۆر بەدەست دەهینی و، پارێزگاری له دەسکەوتەکانی پیشووی دەکات و، ئەم نەتەووە و ولاتەش له کارەساتیکی پرووخیڤەر پزگاریان دەبیټ.

جا ئەگەر ئێو، که پلە‌ی سکر تارینی ئەهلی غیرەت و نەتە‌وایە تیتان گرتووە تە ئەستۆ، هەولێ پاراستنی ئەو بناغە و بنەمایانە بدن که موقەدەساتی ئایینی ئەم نەتە‌وویە تینکدەشکین و، برەو بە شارستانی تیی خۆرئاوا دەدن و، لایەنە چاکەکانی کاتی ئیستا و چاکە کاری‌یەکانی ئەم کودەتایە بە هی چەند که سینی کهم دابنن که بە ناوی کودەتاکووە هەلساون و، له هەمان کاتدا ناتە‌و‌وای و کهموکۆری‌یە ترسناک و تاوانە گەورەکانیش بڤنە ئەستۆی ئەم نەتە‌وویە.. ئەوا کردارە خرابەکانی چەند که سینی کهم دەخەنە ئەستۆی هەموان و دەیانگەیننە ملیۆنەها کردووی خراب!

دیارە ئەو کاتەش رەفتاریکی دژ و پڤچەوانە‌ی ئاواتەکانی ئەم نەتە‌ووی ئاییندار و قارەمانە ئەنجام دەدن و، بی وهایی بۆ سوپای ئیسلام دەنوین و، بە پرووکاریکی تری غیرە‌ی ئاراستگە‌ی سەرجمی نەتە‌و‌و‌دا دەرۆن و، پشت له ملیۆنان پالەوانی مەردی ئەم نەتە‌وویە هەلده‌کەن که شەرەفی شەهیدیان بەدەست هیناوه و، ئازاری پۆحە خاویڤنەکانیان دەدن و له شان و شەرەفیان دادەشکین.

هەر وەها گەر ئەو چاکە کاری‌یەکانی که به هیممەتی نەتە‌ووی هیزی سوپا بەدەست هینران، بدربینە پال ئەو چەند که سه کهمه کودەتایە، ئەوا ملیۆنان کردووی چاک دەترنجیننە چەند چاکە‌ی که مە‌و، که به‌وش دەپوو کینە‌و، له ئەنجامدا نامین و، ناشین به کەفاره‌تی هەله گەورەکانی رابوردوو.

سێ هەم:

بڤن گومان ئێو له چەند لایەنیکی ناوخۆ و دەرە‌و‌هە ناحز و نهیاری زۆرتان هیه. خۆ هەر چەند ئیستا به‌هۆی بایەخ نەدائیم به دەنگوباسی دنیا و سیاسەت له‌و کاروبارانە بی ئاگام، به‌لام له‌بەر ئە‌و‌ی ئەمسال زۆر تەنگیان بڤن هەلچنیم، ناچار بووم که بۆ هۆکاری ئەم سەخەت کردنە بگەریم و، له‌م‌ه‌و‌ه‌ زانیم که نهیاری و موعارەزەیه‌ک پەیدا بووه.

جا ئه‌ گهر ئه‌م موعاره‌زه‌یه‌ پێشه‌وایه‌ ک‌ی شایسته‌ و لیهاتووی بۆ بره‌خسیت و، به‌ ناوی راستی‌یه‌ کانی ئیمان‌ه‌وه‌ برواته‌ مه‌یدانه‌وه‌، ئه‌وا یه‌ کسه‌ری به‌سه‌رتاندا سه‌رده‌ که‌وێت! چونکه‌ واماوه‌ی هه‌زار ساڵه‌ له‌ سه‌دا نه‌وه‌دی ئه‌م نه‌ته‌وه‌یه‌ به‌ گیان و دل‌ پابه‌ندی داب و نه‌ریته‌ کانی ئیسلامن و، گهر به‌ ر‌واڵه‌تیش ملکه‌چی بۆ شتیکی پێچه‌وانه‌ی ئه‌م سروشته‌ی خۆیان پیشان بده‌ن، ئه‌وا هه‌ر گیز به‌ دل‌ پابه‌ندی نابن!!

پاشان "موسلمان" جیا‌وازه‌ له‌ که‌سانی نه‌ته‌وه‌ کانی تر؛ چونکه‌ ئه‌ گهر موسلمانیک واز له‌ تاینه‌ که‌ی به‌یئیت ئه‌وا هیچ شتیک له‌ سنووری خۆی ر‌اینه‌گریت و، تۆقینه‌ریکی ئازاوه‌چی لێ ده‌رده‌چیت. ته‌نانه‌ت به‌ هیچ هۆ کارێکی په‌روه‌رده‌ و به‌رپوه‌بردن به‌رپوه‌ نابریت، مه‌ گهر ئیستیدادی ر‌ه‌ها و به‌رتیلی گشتیی بۆ به‌ کار به‌یئیریت. گه‌لێ به‌لگه‌ و نمونه‌ی زۆر هه‌ن که‌ ئه‌م راستی‌یه‌ ده‌سه‌لمێن! لیره‌دا به‌ کورسی لییان دوام، پروونکردنه‌ویان به‌ وریایی و زیره‌ کیمی خۆتان ده‌سه‌پێرم.

ناییت ئیوه‌ له‌ ده‌وله‌ته‌ ئه‌سه‌که‌ندانایه‌ کان دوا بکه‌ون که‌ له‌م چه‌رخه‌دا هه‌ستیان به‌ پێویستی‌یه‌ ک‌ی زۆر بۆ قورئانی پ‌یرۆز کردووه‌، به‌لکو ده‌بی ئیوه‌ پێشه‌نگی ئه‌وانیش و ده‌وله‌ته‌ کانی تری هاوچه‌شنیان بن.

خۆ ئه‌ گهر گونا‌ه‌ و تا‌وانه‌ کانی ئه‌م کو‌ده‌تایه‌ که‌ تا ئیستا ئه‌نجام درا‌ون ب‌خه‌نه‌ ئه‌ستۆی چه‌ند که‌سیکی که‌مه‌وه‌ و، ئنجا بۆ چاککردنه‌وه‌ی ئه‌و کاولکاری‌یانه‌ هه‌ول‌ بده‌ن که‌ به‌هۆی بارودۆخی جه‌نگی جیهانی و چه‌ند ئالو‌گۆریکی تره‌وه‌ په‌یدا بوون، به‌ تابه‌ت ئه‌وانه‌ی که‌ سه‌باره‌ت به‌ داب و نه‌ریته‌ تاینیی‌یه‌ کان ئه‌نجام درا‌ون، ئه‌وا له‌ تاینه‌ده‌دا ئه‌م هه‌وله‌تان به‌ شه‌ره‌فمه‌ندی‌یه‌ ک‌ی گه‌وره‌ بۆ داده‌نریت و، کاره‌ که‌شتان ده‌ییت به‌ که‌فاره‌تی گونا‌هه‌ گه‌وره‌ کانتان. ئنجا له‌ به‌ر ئه‌و خزمه‌ته‌ی که‌ پێشکه‌شی نه‌ته‌وه‌ و نیشتمانی ده‌ که‌ن شایانی ئه‌وه‌ ده‌بن که‌ سیفه‌تی "غیره‌مه‌ندان" و "جوامیرانی نه‌ته‌وه‌" تان ب‌ین بدریت.

چواره‌م:

ماده‌م "مردن" له‌ ناو نابریت و "ده‌رگای گۆر" یش داناخریت و.. ئیوه‌ش وه‌ك هه‌ر مرۆفیکی تر ده‌بی به‌ گورجی به‌ره‌و گۆره‌ کانتان ب‌رۆن.. ئنجا ئه‌و مردنه‌ش که‌ ده‌ییت

ھەموو كەسىڭ بېچىژىت، بۇ گومرايان "ئىعدامىكى ھەتھەتايى" يە، سەد ھەزار بانگەشەى نىشتمان پەرورەى و خۆشويستى دنيا و دەسكەوتە سىياسى يەكان، ھەرگىز ناتوانن ئەو ئىعدامە ھەمىشەيە بگۆرن، مەگەر قورئانى پىرۆز كە بۇ "ئەھلى ئيمان" دەيكات بە پىسولەى پشودان و ھەوانەو. وەك ئەو پەيامانەى نوور چەسپاندوويانە كە لەبەر دەستنادايە، و، ھىچ فەيلە سووف و مولخىدىك نەيتوانيوە پەخنەيان لى بگرىت، بەلكو ھەر كەسىڭ لەو فەيلە سووفانە بە وردى و سەرنجەو و ئەو پەيامانەى خويندىتەو و پەيامە كان ھىناويانەتە ناو بازنەى ئيمانەو.

تەنانەت لە ماوہى ئەم چوار سالەدا چ فەيلە سووفە كان و چ زانسا خەبەرە كان و تەنانەت ھەر چوار دادگاكانتان، جگە لە سەلماندن و سەرسوورمان و پىزلىنان، شتىكى تريان بەرامبەر ئەو پەيامانە دەر نەبريوە، و، ھىچ پەخنەيە كيان لەو بەلگە بەھىزانەى راستى يەكانى ئيمان نەگرتو، چ جاي ئەوہى زيانىكيان بۇ نەتو و نىشتمان تىدا يىت. بەلكو ئەو پەيامانە وەكو بەر بەستىكى قورئانى چەشنى بەر بەستە كەى "زولقەرنەين" وان لە بەردەم تەوژمە سامناكە ھىرشبەرە كاندا. سەد ھەزار شاھتەشم لەم نەتوہى تور كە، بە تايەت لە گەنجە رۇشنىرەكانى، لەسەر ئەم راستى يە بەدەستەوہى.

لەبەر ھەموو ئەم ھۆكارانەى كە خرانە روو، ئەركى بنەپەتتى سەرشانتان برىتى يە لەوہى كە بەوپەرى گىرنگى و بايەخ پىندانەوہ بلاو كەردنەوہ و پشتگىرى ئەم بىر و بۇچوونانەم بگرنە ئەستۆى خۇتان.

خۇ ئيوە ھەمىشە گوئى يىستى زۆر كەسى سىياسى و دىيائى دەبن. دەبا ئەم جارە - با بۇ ماوہيە كى كەمىش يىت - گوئى لە كەسىكى لاوازى دەستەوسانى وەك من رابگرن، كە لەسەر لىوارى گۆرە كەيدا بۇ ھالى ھاوولائىيانى دەگرى و، لە پىناوى دوارپۇزىشدا لە گەلتان دەدوئىت^(۱).

(۱) پاشبەندە كان، پاشبەندى ئەمىرداغ: ۴۳۴/۱ - ۴۴۰.

بلاو کرده‌وه، به تابه‌تی له ناو‌ندی فه‌رمانگه‌کانی "داد‌گه‌ری و په‌روه‌ده و ئاسایش و وه‌زاره‌تی ناوخو" دا.

ئنجا ئه‌و به‌ربه‌ره‌کانی و رقه‌به‌رایه‌تی‌یه‌ی که له نیوان پارت‌ه سیاسی‌یه‌کاندا پروو ده‌دات و بۆ ر‌ه‌خه‌ له یه‌ک گرتن ده‌یه‌ینه‌ کایه‌وه، هه‌روه‌ها ئه‌و هه‌را و هوریا‌یه‌ی که ئیره‌ایی و ئاشووب‌گه‌رپان - که پروو کاری شیوو‌عی‌یه‌کانن - به‌رپایان کردبوو. هه‌موو ئه‌مانه، ئه‌وه‌نده‌ی تر گومان و مه‌ترسی لایه‌نه ر‌ه‌سمی‌یه‌کانی فراوانتر کردبوو، تا وای لێ هات حکوو‌مه‌ت هه‌لمه‌تیکی توندوتیژی کرده سه‌رمان، به به‌ند کردن و زه‌وت کردنی ئه‌وه‌ی ده‌ستگه‌ریان بوو له په‌یامه‌کانی نوورا! به‌م شیوه‌یه کار و چالاکیی قوتاییانی نوور ر‌اوه‌ستا.

ئنجا سه‌ره‌رای ئه‌و پروپاگه‌نده ژاراوی‌یانه‌ش که هه‌ندێ له فه‌رمانبه‌ر و کاربه‌ده‌ستان له دژی من و بۆ زامدار کردنی که‌سایه‌تیم بلاویان ده‌کرده‌وه - که له ر‌اده‌یه‌ کدا بوو هیچ که‌سێک باوه‌ری پێ نه‌ده‌کردن - هه‌یچیان سه‌ری نه‌گرت و نه‌یانتوانی به‌که‌سی به‌سه‌لمێن، که‌چی سه‌ره‌رای ئه‌مه‌ش، به‌چه‌ند پرۆبیا‌نوویه‌کی که‌م نرخ له‌ هۆلێکی گه‌وره‌دا و به‌ته‌نیا که‌سی له‌و پرۆژه سارد و سه‌رانه‌ی که‌ ده‌توت زه‌مه‌ه‌ریه‌، دوو پرۆژ به‌ندیان کردم. له‌ کاتێکدا که‌ من له‌ ماله‌وه زۆر خۆم له سه‌رما ده‌پاراست و له‌به‌ر لاوازی و نه‌خۆشیم هه‌میشه مه‌قه‌لی و سۆیام داده‌گیرساند^(١).

سه‌ره‌له‌نوێ جارێکی تر هه‌مان قه‌وان لێدرا‌یه‌وه، و ئه‌و پروپاگه‌نده‌یه‌ له‌ ولاتدا بلاو کرایه‌وه که "نوورسی" کۆمه‌له‌یه‌کی نه‌هێنی پێکده‌هێنیت و، گه‌ل له‌ دژی حکوو‌مه‌ت هان ده‌دات و، بۆ پروو‌خاندنی سیسته‌می ده‌ولت تیده‌کۆشیت و، ناوی "ده‌جالی موسلمانان" له‌ مسته‌فا که‌مال ده‌نیت و.. پروپاگه‌نده و تۆمه‌ته‌کانی تری هاو‌شیوه‌ی ئه‌مانه. ئیتر مامۆستا نوورسی و په‌نج قوتایی نوور پێکه‌وه به‌ران بۆ "داد‌گای گه‌وره‌ی سزا" له‌ شاری "ئافیوون" و، هه‌موویان له‌ به‌رواری ۱/۲۳/۱۹۴۸ زدا‌له به‌ندیخانه‌ی ئه‌وێ ر‌اگیر کران.

دوای لیکۆلینه‌وه‌ی توندوتیژی ر‌ه‌سمی، هیچ ماده‌یه‌کیان ده‌ست نه‌که‌وت که تاوانباریان بکات، به‌لام داد‌گا به‌قه‌ناعه‌تی وێژدانیی دادوهر - به‌بێ پشت به‌ستن به‌

(١) بریسکه‌کان، بریسکه‌ی بیست و شه‌شم، ل: ۵۱۳-۵۱۴.

به‌لگه - برپاری زیندانی کردنی بیست مانگی بۆ مامۆستا نوورسی و، هه‌شت مانگ بۆ زانایه‌کی به‌رپۆز و^(١)، شه‌ش مانگی بۆ بیست و دوو کەس له قوتایانی نوور ده‌ر کرد، ئەوانی تریش ئازاد کران^(٢).

مامۆستا نوورسی و قوتایانی، سه‌باره‌ت به‌و مامه‌له هه‌ر مه‌ه‌کی به، ئیعتیرازیان ئاراسته‌ی داد‌گای ته‌میییز کرد. ئەویش به‌م جۆره وه‌لامی دایه‌وه:

"ماده‌م به‌دیعووزهمان سه‌عیدی نوورسی به‌ برپاری داد‌گای ده‌نیزلی بی تاوان ده‌ر چوو له‌و تۆمه‌ته، ئەوا ئەو داوایه‌ی که له لایه‌ن داد‌گای ته‌میییزه وه پشتر است کراوه‌ته وه جارێکی تر له داد‌گادا وه‌ر ناگیرته‌وه، ته‌نانه‌ت گه‌ر برپاره‌که‌ی داد‌گای ده‌نیزلی هه‌له‌ش بوو بیته‌."

ئێتر به‌م جارێکی تر سه‌ر له‌نوێ داد‌گایی ده‌ستی پێ کرده‌وه و، تۆمه‌تباره‌ بی تاوانه‌کان بانگ کراوه‌وه بۆ لێپه‌ر سینه‌وه. قوتایانی نووریش داوایان له داد‌گا کرد که برپاری "داد‌گای ته‌میییز" جێبه‌جێ بکات، به‌لام داد‌گا کاره‌کانی دواده‌خست.. تاله‌ ئه‌نجامدا به‌ئێنی دا برپاره‌که‌ی داد‌گای ته‌میییز جێبه‌جێ بکات، به‌لام بیانووی هینایه‌وه که خه‌ریکی ته‌واو کردنی هه‌ندێ کاری ره‌سمی به‌ که له پێشدا ناته‌واو بووه. که‌چی ئەو کاره‌ ناته‌واوانه کۆتایان پێ نه‌هات هه‌تا مامۆستا نوورسی و قوتایانی ئەو ماوه‌ی مه‌حکوومیه‌ته‌یان برده‌سه‌ر، سه‌ر باری برپاره‌کانی بی تاوانی‌یان^(٣)!

له‌م کاته‌دا "پارتی دیموکراتی" ده‌سه‌لاتی ولاتی گه‌رته‌ ده‌ست و^(٤)، لیبوردنی گه‌شتی پراگه‌یاندا و، کێشه‌که‌ش داخرا، چونکه‌ یاسای لیبوردنه‌ گه‌شتی به‌ که ده‌یگه‌رته‌وه. که‌چی ده‌سته‌ی داد‌گا "په‌یامه‌کانی نوور"ی بی تاوان ده‌ر نه‌کرد، به‌لکو له‌سه‌ر برپاری ده‌ست به‌سه‌ردا گه‌رتنی په‌یامه‌کان به‌رده‌وام بوو، ته‌نانه‌ت دوو جار برپاری ده‌ست به‌سه‌ردا گه‌رتنی په‌یامه‌کانی دا، به‌لام داد‌گای ته‌میییز هه‌ردوو برپاره‌که‌ی پیکه‌وه هه‌له‌وه‌شاند هه‌وه.

پاشان داد‌گای ئافیوون ناچار بوو دان به‌ بی تاوانی په‌یامه‌کانی نووردا بنیته‌ و ده‌ستی به‌سه‌ردا نه‌گه‌رت، که‌چی ئەم جاره‌یان داد‌گای ته‌میییز برپاره‌که‌ی داد‌گای

(١) مه‌به‌ست به‌رپۆز "عه‌مه‌د فه‌یزی قول" ه. (ب: ١٢٧٠)

(٢) له (١٩٤٨/١٢/٦) دا.

(٣) له (١٩٤٩/٩/٢٠) دا ئازاد کران.

(٤) له به‌رواری (١٩٥٠/٥/٢٢) دا.

ئافیوونی هه‌لوه‌شاندوه، له‌بهر هه‌بوونی ناتهوایی یه‌که له‌بنهما ره‌سمی‌یه‌کاندا و، داوای کرد سه‌ره‌ۆ‌کایه‌تی کاروباری ئایینی له‌په‌یامه‌کانی نورورد بیته‌وه، ئه‌و سه‌ره‌ۆ‌کایه‌تی‌یه‌ش راپۆرتیکی ئیجایی له‌مه‌ر په‌یامه‌کان پشک‌ه‌ش کرد. ئیتر نووسراوی ره‌سمی له‌و باره‌یه‌وه هه‌تا سالی (١٩٥٦ز) به‌رده‌وام بوو.

له‌ئه‌نجامدا داد‌گای ئافیوون به‌کۆی ده‌نگ و به‌پشت به‌ستن به‌ راپۆرتی ناوبراوی کارشناسه‌کانی سه‌ره‌ۆ‌کایه‌تی کاروباری ئایینی، پرپاری بئ‌تاوانی "په‌یامه‌کانی نور"ی ده‌ر کرد و، ئه‌م پرپاره‌ش بوو به‌کۆتا پرپار سه‌باره‌ت به‌په‌یامه‌کان. داوای ئه‌م پرپاره‌چا‌پکردنی "په‌یامه‌کانی نور" له‌هه‌موو شوینیکدا رپ‌ی پ‌ی درا.

مامۆستا نورسی له‌به‌ندیخانه‌ی ئافیوون هینده‌ده‌ردیسه‌ریی چه‌شت که‌زۆر زیاتر بوو له‌وه‌ی که‌له‌به‌ندیخانه‌ی ده‌نیزلی چه‌شتی، ته‌نانه‌ت ئازاری یه‌که‌رۆژی به‌ندیخانه‌ی ئافیوون له‌ئازاری یه‌که‌مانگی به‌ندیخانه‌ی ده‌نیزلی زیاتر بوو. چونکه‌هینده‌به‌ئازاری "ژه‌هری‌دان"ه‌وه^(١) تله‌یه‌وه‌که‌بۆ‌ماوه‌ی چه‌ند رۆژیک له‌خۆراک دا‌پرا و، به‌ته‌نها‌خۆی له‌هۆتیک‌ی گه‌وره‌دا بوو، له‌که‌ش و هه‌وایه‌کی تابلیی ساردو سه‌ردا ده‌ژیا و، بواری ه‌یچ که‌سیکیان نه‌دا خزمه‌تی ئه‌وی پیری به‌ته‌مه‌ن بکات، چونکه‌چاوه‌رپ‌نی ئه‌جه‌لی ئه‌ویان ده‌کرد له‌سه‌ر ئه‌و شیوه‌یه^(٢)!

(له‌م کاته‌دا که‌سه‌رما تووشی تابه‌کی قورسی کردبووم و باری ده‌روونیشم تابلیی په‌ریشان بوو، چاوه‌دیری خوای گه‌وره‌هات به‌هانامه‌وه و ئه‌م راستی‌یه‌ی خواره‌وه‌له‌رووی دلمدا کرایه‌وه و، پ‌نی وتم:

"تۆ خۆت به‌ندیخانه‌ت ناو ناوه‌قوتابخانه‌ی یوسفی. به‌ندیخانه‌ی "ده‌نیزلی"یش چه‌نده‌دلته‌نگی و ئازاری ده‌رخواردان، چه‌ندین هینده‌ی ئه‌وه‌سوود و دلخۆشی و قازانجی مه‌عنه‌ویی پ‌ی به‌خشین. یه‌کیک له‌و سووده‌زۆرانه‌ئه‌وه‌بوو که‌هاوه‌له‌کانی به‌ندیخانه‌تان سوودیک‌ی زۆریان له‌په‌یامه‌کانی نوروه‌ده‌سه‌ت که‌وت.. یه‌کیکی تر له‌و سوودانه‌ئه‌وه‌بوو که‌له‌ناوه‌نده‌به‌رزه‌کانی کاربه‌ده‌ستاندا ده‌ست به‌خوینده‌نه‌وه‌ی ئه‌و په‌یامانه

(١) کرداری ژه‌هری‌دانی له‌به‌ندیخانه‌ی ده‌نیزلی س‌ن جار روویداوه. ژه‌هر ده‌رخواردانی مامۆستا به‌م سیانه‌وه ده‌کاته‌چواره‌جار!

(٢) Tarihce-i Hayat, Afyon Hayati.

كرا، به ئەندازەيەك كە بەرھەمە كانی ئەو بەندیخانەيە خستنیە شوكرانه و ستایشیكى بەردەوامەو و، ھەموو سەعاتیكى تەنگی و ئازاری ئەو بەندیخانەيەى بۆ كردن بە "دە" سەعاتی پەرسش. بەمەش ئەو سەعاتە پراو و فانیانەى بۆ گۆرپین بە دەیان سەعاتی نەپراو و ھەمیشەیی.

ئێستاش ئەم سێ ھەمین قوتابخانە یووسفی، پەشت بە خوا، ئەو ئەندە گەر موگورپیت پێ دەبەخشیت كە ئەم سەرما و سۆلەيە نەھیلێت و، ھیندە خۆشیت دەداتێ كە دلتنەنگیت لەناوبەریت. ئەمەش بە سوودوەر گرتنی ھاوڕێ موسیبه تدارە كانی بەندیخانەتان لە پەيامە كانی نوور و بەخشینی دلنەوایی پێیان..

خۆ ئەوانەش كە تووزەیی و رقی تۆیان وروژاندوو، ئە گەر خەلەتاو یاخود فریودراو بن، ئەوا شایانی ئەو نین رقیان لێ ھەلبگریت، چونكە بە بێ ھەستی خۆیان و بە نەزانی ستمیان لێ كردوویت. بەلام ئە گەر كەسانێك بە ھەست و شعور و زانیی خۆیان و، لەبەر رقیكى پە گدا كوتاوی ناو دلێان و، بۆ مەبەستی رازی كردنی گومرايان ئازاریان داویت، ئەوا بەم نزیكەنە بەو مردنەى كە خۆیان بە "ئێدەمى ئەبەدى" دەزانن سزا دەدرێن و جیگای تەنگ و تارى ناو گۆرپیش - كە زیندانى تاكە كەسى یە - چاوەرپێیان دەكات.

تۆش لەلای خۆتەو و لە ئەنجامی ئەو ستمەى ئەواندا پاداشتیكى زۆرت دەست دەكەوێت و، ئەو كات و سەعاتە فانیانەشت بۆ دە كرێن بە دەیان سەعاتی ھەمیشەیی و، چەندین تام و لەزەتى خۆشى رۆحی و مەعنەویشت دەستگیر دەبێت. جگە لەوێ كە ئەر كە زانستی و ئایینی یە كانی سەرشانى خۆت بەجێ دەھێنیت".

بەم جۆرە، ئەم واتایە بۆ رۆح ھات و لە پرووی دلەدا كرايەو. ئێستە منیش پە بەدل وتم: "الحمد لله" و، بە حوكمی مەزھابە تیم بەزەبیم بەو ستمكارانەدا ھاتەو و، لە خوای گەورە پارامەو كە ئیسلاھی حالیان بكات!

پاشان لە ئیفا دەكەمدا بۆ وەزیری ناو خۆ روونم كەردەو و بە "دە" دانە بەلگە چەسپاندم كە ئەم رووداوە تازەيە پێچەوانەى یاسایە، تەنانت چەسپاندیشم كە ئەو ستمكارانە خۆیان بە ناوی یاساوە سەرپێچی یان لە یاسا كەردوو و سنووری یاسایان شكاندوو! چونكە بە دواى بەلگەى كەم نرخ و دۆزینەوێ بیانوی دەست

هه‌لبه‌ست و پرپووچدا ده‌گه‌ران، به‌را‌ده‌یه‌ك كه هه‌موو كه‌سینگی ئا‌گاداری ئەم پروداوه‌ گالته‌ی پین ده‌کردن و، كه‌سانی حه‌قو‌یست و به‌ویژدانی‌ش ده‌ستیان به‌گریان کردا! به‌م کرده‌وانه‌شیان بۆ هه‌موو خاوه‌ن ویژدانیکیان ده‌رخست كه هه‌رگیز ناتوانن به‌ناوی یاساوه‌هیچ بیانوییه‌ك بدۆزنه‌وه بۆ ئەوه‌ی ده‌ستدریژی بۆ سه‌ر په‌یامه‌کانی نوور و قوتایانی بکه‌ن. به‌لام ئەوان به‌و جۆره‌ پینان ترازا و، به‌ره و نزمترین پله‌ی شیتی و گه‌لخویی نزم بوونه‌وه!

نموونه‌ی ئەمه: ئەو سیخو‌رانه، پاش ئەوه‌ی بۆ ماوه‌ی مانگیك چاودێریان له‌سه‌ر داناین، هه‌یچیان ده‌ست نه‌كه‌وت كه پینی تاوانبار ببین، ناچار ئەم راپۆرته‌ درۆینه‌یه‌ی خواره‌وه‌یان هه‌لبه‌ست كه‌ گویا:

"خزمه‌تکاره‌كه‌ی سه‌عید له‌ دو‌کانیک عاره‌قی بۆ کرپوه!"

به‌لام كه‌سیان ده‌ست نه‌كه‌وت ئەم راپۆرته‌یان بۆ ئیمزا بکات جگه‌ له‌ غه‌ریبکی مه‌ست و سه‌رخۆش، ئەویش كه‌ دوا‌ی هه‌ره‌شه‌ و گوره‌شه‌یه‌کی زۆر پینان وت: "ئەم راپۆرته‌ ئیمزا بکه"، له‌ وه‌لامدا وتی:

"ئه‌سته‌غفیر و تالا! کچی ده‌توانیت درۆی وا سه‌یر بکات!"

بۆیه‌ ناچار بوون به‌ ده‌ستی خۆیان راپۆرته‌ که‌یان بدرین!

نموونه‌یه‌کی تر: له‌به‌ر ئەوه‌ی باری ته‌ندروستیم تیکچوو‌بوو، پینو‌ستی‌یه‌کی زۆرم به‌هه‌لمژینی هه‌وای ساف و پاکی سروشتی بوو. له‌به‌ر ئەمه، پیاویك كه‌ نه‌مده‌ناسی و تا ئیستاش هه‌ر نایناسمه‌وه‌ کچی بوو، عاره‌بانه‌یه‌کی به‌ ئەسه‌په‌که‌یه‌وه‌ پین دام كه‌ پینی بگه‌رپیم و گه‌شتی ده‌ره‌وه‌ی شاری پین بکه‌م، منیش یه‌ك دوو سه‌عاتیک ده‌رژشتمه‌ ده‌ره‌وه‌ بۆ گه‌ران به‌ سواری ئەو عاره‌بانه‌یه‌ و، له‌ کرینی ئەمه‌شدا به‌لینم به‌ خاوه‌نه‌که‌ی دابوو كه‌ با‌یی په‌نجا لیره‌ کتییی بده‌م، تا‌کو له‌و پرۆگرامه‌ی كه‌ بۆ ژيانی خۆم دانابوو لانه‌ده‌م و^(١) له‌ ژیر منه‌تی كه‌سدا نه‌مینمه‌وه‌.

جا ئایا ئەم کاره‌هیچ شتیکی وه‌های تیدا‌یه‌ كه‌ زیانیکی لێ بووه‌شیته‌وه‌؟!

كه‌چی فه‌رمانگه‌کانی پۆلیس و داد و ئاسایش و ته‌نانه‌ت پارێزگاریش له‌ په‌نجا جار زیاتر پرسیبوو‌یان: ئەم ئەسه‌پ و عاره‌بانه‌یه‌ هی کین؟

(١) واته‌ وه‌رنه‌گرتی هه‌ج شتیك له‌ هه‌ج كه‌سێك به‌ پین به‌رامبه‌ر. (وه‌رگێز)

وهك بلتي پرووداويكي سياسي سامناك بۇ شيواندىنى ئاسايش پرووى دايتت! ههتاله ناچاريدا كه سيكي خۇبهخش پاپهري و، وتى: ئەسپه كه هى منه و، يه كيكي تروش وتى: عاره بانه كه هى منه. تاكو كۆتايى بهم پرسياره كه م نرخانه بيت. به لام ئەوانيشيان گرت و له گەل مندا خستياننه به ندىخانه وه!

بهم چهشنه پرووداوانه و هاووينهيان بووين به تهماشاكهرى گالتهى منالان و، به گريانه وه ده ستمان كرد به پيكنه نين و به خهم و په ژاره وه گالته مان پنى ده كردن! ههروهك بۆمان پروون بووه وه كه ههر كه سيك ده سترىژى بكاته سهر په يامه كان و قوتايياني نوور بهو جوړه ده بيت به مايه ي گالته و پيكنه نيني خه لك!

با ده مه ته قى يه كى سه يرتان بۇ بگيرمه وه كه يه كيكي تره له و نموروانه:
پيش ئەوهى و هره قه ي تۆمه تبار كردم بخوينمه وه و بزاتم تيايدا نووسراوه كه گوايا من ئازاوم ناو ته وه و ئاسايشم تينكداه، به داواكارى گشتيم وت: "دويننى غه يبه تم كردى، چونكه بهو پۇليسهم وت كه له برى به رپوه بهرى ئاسايش ئيفاده ي لى و هر گرتم:
"خواله ناوم بهرى - سنى جار ئەمه شم دووپات كرده وه - كه ئە گهر له هه زار به رپوه بهرى ئاسايش و هه زار داواكارى گشتى زياتر خزمه تى ئاسايشى گشتيم نه كرد بيت!"

پاشان لهو كاته دا كه من زور پنيويستيم به حه وان وه و دووره پهرىژى له خهم و خه فه تى دنيا و خۇپاراستن بوو له سه رما، كه چى ئەوان له م كاته دا گرفتارى دوورخسته وه و به ندىيان كردم و، به راده يه كى وا ته نكيان پنى هه لچنيم كه زور له وزه و تواناى خۆم به ده ر بيت و، به شيويه كه كه مرؤف هه ست بكات ئەم كاره له رقىكى شارراوه و تايه تى يه وه هه لقولاوه!

جا هه موو ئەم پرووداوانه، رقىكى زورىيان له ده روونى مندا دژى ئەوان دروست كرد. به لام چاودىرى خواى گه و ره جارنىكى تره اته وه به هانامه وه و، دلى منى له م و اتايه ئاگادار كرده وه:

"قه ده رى خوا - كه سه رتاپا داد گه رى پرووت و بنى گومانه - به شىكى يه كجار گه و ره ي له م ستمه دا هه يه كه ئەوانه لبيان كردوويت و، رۇزى يه كه ي به ندىخانه ت

بانگی کردوویت بۆ ئیره! که‌واته ده‌بی له به‌رام‌بهر ئەم به‌ش‌ه‌وه رازی بیت و گەردنت بۆ قەدەری خ‌وای گە‌وره نه‌وی بکه‌یت ..

ئنج‌ا دانایی و میهره‌بانایی په‌روه‌ردگاریش به‌شی زۆریان تیدا هه‌یه، وه‌ك: کردنه‌وی رپی نور و هیدایه‌ت و ئومید به‌خشین به‌ دل و ده‌روونی هاوه‌له‌کانی ناو به‌ندیخانه‌تان، که‌ پاداشتیکی زۆری بۆ ئیوه‌ تیدا‌یه. له‌بهر ئه‌وه، ده‌بی له به‌رام‌بهر ئەم به‌ش‌ه‌وه، هاو‌ده‌م له‌ گه‌ل ئارام‌گرتندا، هه‌زاران شوکر و ستایش پیشکه‌شی خ‌وای گە‌وره بکه‌ن.

پاشان "نه‌فس"یش به‌شی خ‌ۆی هه‌یه! چونکه که‌موکوری و که‌مته‌رخه‌میی زۆری نواندووه. جا ده‌بی له به‌رام‌بهر ئەم به‌ش‌ه‌ی "نه‌فس"ه‌وه، تۆبه و داوای لی‌بوردن بکه‌ن و، بۆ لای خوا بگه‌ڕینه‌وه و، سه‌رزه‌نشتی ئه‌و نه‌فسانه بکه‌ن و، پێیان رابگه‌یه‌نن که‌ شی‌اوای ئەم زلله‌یه‌ن ..

ئنج‌ا هه‌ندیکیش له‌و کارمه‌ند و فه‌رمانبه‌ره ده‌به‌نگ و ساویلکه و ترسنۆکانه‌ی که‌ به‌ فرۆفیلی دوژمنه‌ په‌نه‌انه‌کان فریو دراون، به‌شی خ‌ۆیان‌یان هه‌یه! چونکه په‌یامه‌کانی نور به‌ ته‌واوی حه‌قی تۆی له‌وانه سه‌نده‌وه و زلله‌ معنه‌وی‌یه‌کانی خ‌ۆی تی سه‌ره‌واندن، خ‌ۆ ئه‌وانیش ئه‌وه‌نده‌یان به‌سه‌!!

به‌شی دو‌اهه‌مینیش هی ئه‌و کاربه‌ده‌ست و فه‌رمانبه‌رانه‌یه که‌ هۆکاری راسته‌قینه بوون له‌م کاره‌ساتانه‌دا. به‌لام له‌بهر ئه‌وه‌ی ئه‌وانه به‌ دلنیایی - بیان‌ه‌وی‌ت یان نه‌یان‌ه‌وی‌ت - سوودی ئیمانی له‌و په‌یامانه وه‌رده‌گرن که‌ ده‌یانخویننه‌وه - با بۆ مه‌به‌ستی توانج و په‌خه‌گرتیش بیت - ئه‌وا لی‌بوردن له‌وانه به‌ پێی یاسای: ﴿وَالْكَافِرِينَ الْغَيْظَ

وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ﴾ (آل عمران: ١٣٤) به‌ جوامیری و نه‌جابه‌ت له‌ قه‌له‌م ده‌دریت!

پاش ئه‌وه‌ی ئەم ئاگاداری‌یه‌م وه‌رگرت، که‌ سه‌رتاپا حه‌ق و په‌وا‌یه، بپارم دا هه‌ر له‌ شوکرانه‌ی خ‌وادا بم و له‌م قوتابخانه یوسفی‌یه‌ نوێ‌یه‌دا دان به‌ خ‌ۆدا بگرم. ته‌نانه‌ت له‌بهر ته‌م‌نی کردنی ده‌رووم بپارم دا یارمه‌تی ئه‌وانه‌ش بده‌م که‌ دژایه‌تیم ده‌که‌ن!

پاشان گه‌ر سه‌رنجی‌یه‌ کیککی وه‌ك من بده‌ین، که‌ ته‌مه‌نی له‌ حه‌فتا و پینج‌دا‌یه و له‌ نیوان حه‌فتا خ‌ۆشه‌ویستدا ته‌نها پینج‌دانه‌یان ماوه و، حه‌فتا هه‌زار نوسخه‌ی په‌یامه‌کانی نوریش کاروباری "نور"ی‌یانه‌ی خ‌ۆیان به‌وپه‌ری سه‌ره‌به‌ستی راده‌په‌رینن و، ئه‌وه‌نده

میراتگر و برای ههیه که له بریی یهك دانه زمان به ههزاران زمان فهرانبهیری ئیمان جیهه جئی ده کهن.. "گۆر" بۆیه کیکی ئاواى وهك من سهه جار لهم بهندیخانهیه باشتره.. ئنجا ئهم "بهندیخانه" یهش پتر چهوینهر و دهیان جاریش سوود بهخستره لهو ئازادی به پابهند و دهست بهسهیری یهیه دهره وه و، له ژبانی ژیر چاودیری و خو سه پاندنی خهلك، چونکه له بهندیخانه دا - به ههر جۆریك بووه - مرۆف ده توانیت له گهه ل سه دان بهندکراوی تر دا فهران سه پاندنی هه ندی کار به دهستی وهك بهرپوه بهر و سه روکی پاسه وانه کان قبول بکات و ئارامی له سه ر بگریت، چونکه پیشه و کار مه ندیی ئه وان له وه دایه ئه و کارانه ئه نجام بدهن، ئنجا له لایهن هاوړی زۆره کانی بهندیخانه شه وه دل دانه وه و دلته واییت پیشکهش ده کریت..

به لآم له دهره وه ی بهندیخانه دا ده بی مرۆف به ته نها خو ی له بهر امبه ر سه دان کار به ده ست و فهران به ره وه دان به خو دا بگریت که هه مرویان ده ست ده خه نه ناو کاروباری مرۆف و خو یانی به سه ردا ده سه پین!

پاشان سۆز و به زه یی موسلمانیتی و سه روشتی مرۆفانه ش، بهر امبه ر به پیران - به تابهت بۆ ئه وانه ی که له م چه شنه حاله دان - ده که ویته جۆش، ئه مه ش ئازار و گهرو گرتی بهندیخانه یان بۆ ده گۆریت به به زه یی و میهره بانئ..

له بهر هه موو ئه مانه، پر به دل به بهند کردنم و مانه وه م له بهندیخانه دا پازی بووم! کاتی که هیئایام بۆ ئهم دادگای سئ هه مه، له بهر پیری و نه خو شی و لاوازی له پاده به ده رم، هه ستم به ماندوو بوونیکى زۆر کرد و، نه متوانی به پئوه رابوه ستم و چاوه پروانی بکه م. بۆیه ناچار بووم له دهره وه ی دهر گای دادگا له سه ر کورسی یهك دابنیشم. هینده ی نه خایاند حا که مه که هات و به تووره یی و سوو کایه تی پیکردنه وه وتی:

"بۆچی ئهم کابرایه به پئوه چاوه پروانی ناکات"!

منیش له بهر نه مانئ سۆز و به زه یی بهر امبه ر به پیران، گه لئ تووره و دلگه ران بووم. به لآم که سه رم هه لپری ئه و کۆمه له زۆره م له موسلمانان به دی کرد که له دهرمان کۆبوو بوونه وه و، به چاو و دلئیکى پر له سۆزی به زه یی و میهره بانئ و برایه تی یه وه بۆ ئیهمه یان دهر پروانی و، که سیش نه یوانی دهریان بکات و دووریان بخته وه. که ئه مه م به دی کرد، یه که سه ر ئهم دوو "راستی" یه هاتنه ناو دلته وه:

یه‌که‌میان:

دوژمنه په‌نهانه کانی من و په‌یامه کانی نور چه‌ند کارمه‌ندیکی گیل و گه‌لخویان هان دا که ئەم هه‌لسو که‌وته نزم و سوو کانه‌م له‌گه‌لدا بکه‌ن، گوایا ده‌یانه‌وئیت به‌م چه‌شنه په‌فتارانه که‌سایه‌تیم له‌پیش چاوی خه‌لکدا بشکینن و، ریز و پرووتیکردنی خه‌لکیش به‌رامبه‌ر به‌من - که‌ه‌زم لئی نی‌یه و به‌دوایدا ناگه‌پریم - بگپرنه دواوه. پینان وایه به‌م جوژه هه‌لسو که‌وتانه ده‌توانن به‌ر به‌ست و دیوارنکی قایم له‌به‌رده‌م لافاوی فتوو حاتی په‌یامه کانی نووردا دروست بکه‌ن!

جاله به‌رامبه‌ر ئەو سوو کایه‌تی کردنه‌ی تاقه که‌سینکه‌وه، ئەم پشتگیری‌یه خواییه سه‌رنجی منی بو‌لای ئەو سه‌د که‌سه وهر چه‌رخاند که‌له ده‌ورمان کۆبوو بونه‌وه و، پرنزی خزمه‌تگوزاری‌یه کانی قوتابیان و په‌یامه کانی نووریان ده‌رده‌پری و، پنی وتم:

"بو‌ئەو که‌سانه به‌روانه که‌بو‌لای ئیوه هاتوون و، به‌دلنکی پرله‌ریز و خه‌فت و په‌یوه‌ندی توندو‌تۆله‌وه ریزتان لئی ده‌گرن!"

ته‌نانه‌ت له‌پوژی دووه‌مدا که‌من وه‌لامی پرسیاره کانی "داوه‌ری لیکۆلینه‌وه" م ده‌دایه‌وه، هه‌زار که‌س له‌گۆره‌پانی به‌رامبه‌ر په‌نجه‌ره کانی باره‌گای داد‌گادا کۆبوو بونه‌وه و، زمانی حالیان له‌شپوه‌ی روخساریاندا به‌جوانی دیار بوو که‌ده‌یوت:

"ئەوانه سه‌خه‌ت مه‌که‌ن!"

ئوه‌نده‌ش په‌یوه‌ندی توندو‌تۆلیان له‌گه‌لماندا نواند که‌پۆلیس نه‌یتوانی په‌رته‌وازه‌یان بکات و دووریان بخته‌وه!

له‌م کاته‌دا ئەم واتیاه هاته‌دلتمه‌وه که:

"ئەو خه‌لکه‌ له‌م کاته‌ دژواره‌دا به‌دوای دل‌دانه‌وه‌یه‌کی ته‌واوته‌ی و نوورنکدا ده‌گه‌رین که‌کوژانه‌وه‌ی نه‌ییت. ته‌نانه‌ت به‌سروشتیان به‌شوین ئیماننکی دامه‌زراوی قایم و مزگینن‌یه‌کی راستی به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌ییدا عه‌ودالن. بیستوشیانه که‌ئەو شتانه‌ی ئەوان به‌دوایدا ده‌گه‌رین، له‌په‌یامه کانی نووردا ده‌ست ده‌که‌ون..

له‌به‌ر ئەوه‌یه که‌ئەو هه‌موو ریزه‌زۆره به‌رامبه‌ر که‌سی من ده‌رده‌پرن که‌له راده‌یه کدایه‌گه‌لنی زیاتره له‌سنووری توانای من و له‌روانگه‌وه‌یه که‌من خزمه‌تکاری ئیمانم. خوا بکات خزمه‌تیکم بو‌ئیمان ئەنجام داییت."

راستىي دوورهم: ئەم و اتايە ھاتە دلەمەو:

له بەرامبەر سوو كاپەتى پىي كردنمان بە بيانووى ئەوئى كە گوايا ئاسايشى گشتيمان شىواندىيەت و، له بەرامبەر دوورخستنهوئى خەلكەوئە لىمان بەو ھەلسو كەوتە نزمانەئى كە چەند كەسيكى كەمى فرىودراو ئەنجامى دەدەن..

له بەرامبەر ھەموو ئەمانەو.. له لايەن ئەھلى حەقىقەت و نەوئى داھاتوو پىزيكى گەرموگور و شايسەمان لى دەگىرنت!

بەئى، لەو كاتەدا كە لە ژىر پەردەئى شىووعىتيدا و بۆ مەبەستى شىواندىنى ئاسايشى گشتىي و لات، بەوپەرى چوست و چالاكى ئازاوئە و كارى تۆقاندن و ترس و لەرز بلاو دە كرىتەوئە، ئا لەم كاتەدا، قوتايىانى پەيامە كانى نوور بە ھىزى دامەزراوى ئىمانى تەحقىقى لە ھەموو گۆشەئى كى و لاتدا پرووبەرووى ئەو ئازاوانە دەبنەوئە و، لە شوئىنى خۆياندا رايان دەوئەستىن و، شان و شەو كەتيا ن دەشكىنن و، تىدە كۆشن كە ئاسايش و ياسا لە جىي مەترسى و ئازاوەدا جىگىر بكن.

بۆ راستىي ئەم قسەئىش، لە ماوئى بىست سالى رابوردوودا و لە پرووى شىواندىنى ئاسايشەوئە، ھىچ پرووداويك لەسەر قوتايىانى نوور تۆمار نە كراوئە، سەرەراى زۆرى و بلاوبوونەوئە شىان لە ھەموو جىگا و گۆشەئى كى و لاتدا..

ئەوئەتە لە "دە" پارىزگا و نىكەئى "چار" دادگاى پەيوەندىدار تا ئىستا ھىچ ئەفسەر و بەرپرسيك تاقە پرووداويكىان لەسەر تۆمار نە كردوون، تەنانەت چەند ئەفسەرىكى بەويژدانى سى پارىزگا و تيان:

"لە راستيدا ھەريەك لە قوتايىانى نوور ئەفسەرىكى مەعنەويى ئاسايشە لە و لاتدا. ئەوانە لە پاراستنى ئاسايش و ياسادا يارمەتيمان دەدەن، چونكە پەيامە كانى نوور بە ھەر كەسيك بەدەن و ئەوئىش بە خوئىندەوئەيان لىمانى تەحقىقى بەدەست بەئىت، ئەوا بەم كارە چاودىر و پاسەوانىك لە ھۆش و بىرى ئەو كەسەدا دادەئىن و، بەمەش تىدە كۆشن ئاسايشى گشتىي و لات پارىزن)^(١)!

(١) برىسكە كان، برىسكەئى بىست و شەشەم، ل: ٥١٤-٥٢٠.

گولبژیرنیک له بهرگری مامۆستا نوررسی له بهردهم دادگای "ئافیون" دا

□ (بهرپرچدانه‌وه‌ی لائیحه‌ی ئیددیعاء

دوای بئ ده‌نگی‌یه‌ك كه هه‌ژده سالی خایاند، و ابۆ مه‌به‌ستی
بهرپرچدانه‌وه‌ی لائیحه‌ی ئیددیعاء ناچار بووم كه ئەم داوا‌یه‌م پیشكەش
بكه‌م، هه‌رچه‌نده‌ش پیشكەشی دادگا و وینه‌یه‌ كیشیم پیشكەشی به‌رپر سه
به‌رزه‌ كانی نه‌نقهره‌ كردوه‌.

ئهمه‌ی خواره‌وه‌ پوخته‌ی كورته‌ بهرگری‌یه‌كه‌، كه‌ خۆی له‌ خۆیدا عه‌ینی حه‌قیقه‌ته‌ و،
به‌و داواكاره‌ گشتی و ئه‌فسه‌ره‌ پۆلیسانه‌م و تووه‌ كه‌ سێ جار له‌ "قه‌سته‌مۆنی" هاتن بۆ
پشكینی ماله‌ كه‌م. هه‌روه‌ك به‌ به‌رپۆه‌به‌ری پۆلیس و هه‌ندئ له‌ پۆلیسه‌كان - له‌ جاری
سێ هه‌مدا - و به‌ دادگای "ده‌نیزلی" و "ئافیون" یشم و تووه‌.

جا ئیوه‌ش بزائن كه‌ به‌ هه‌موو ئه‌وانه‌م و تووه‌:

ماوه‌ی بیست ساڵه‌ من به‌ گۆشه‌گیری ده‌ژیم، بۆ ئه‌وه‌ به‌ درێژایی هه‌شت سالی
ره‌به‌ق له‌ شاری "قه‌سته‌مۆنی" به‌رامبه‌ر پاسگای پۆلیس مامه‌وه‌ و، له‌ شوینه‌كانی تریش
به‌ هه‌مان شیوه‌. له‌ درێژایی ئەم ماوه‌یه‌دا له‌ ژێر چاودێری به‌رده‌وامدا بووم.

هه‌روه‌ك چه‌ندین جار مالیان پشكینیوم، سه‌رباری هه‌موو ئه‌مانه‌ش هه‌یچ نیشانه‌یه‌کیان
ده‌ست نه‌كه‌وت كه‌ ئاماژه‌ بۆ ئه‌وه‌ بكات په‌یوه‌ندیمان به‌ دنیا و سیاسه‌ته‌وه‌ هه‌بیته‌.

خۆ ئه‌گه‌ر هه‌ر چه‌شنه‌ په‌یوه‌ندی‌یه‌کی له‌و جووره‌م ببوایه‌ ئه‌وا پۆلیس و دادگا
ده‌یانزانی، یان زانیویانه‌ و گوییان پێ نه‌داوه‌، واته‌ له‌م حاله‌دا ئه‌وان له‌چاوه‌ من زیاتر
بهرپرسیارن!

جا ماده‌م ئەم كێشه‌یه‌ به‌م جووره‌یه‌، ئه‌وا بۆچی تا ئەم راده‌یه‌ و بئ هه‌یچ پێوستی‌یه‌ك و به‌
چه‌شنی زیان له‌ ولات و هاوولاتیان بدات، ده‌ستدریژی ده‌كه‌نه‌ سه‌رم؟ له‌ كاتێكدا كه‌
هه‌یچ شوینیک له‌ دنیا‌دا نی‌یه‌ به‌ کاری به‌سه‌ر كه‌سانی گۆشه‌گیر و سه‌رقالبو به‌ دواپۆژی
خۆیا نه‌وه‌ بیته‌!

ئېمەى قوتايىنى نوور بېرىمان داوھ كە ھەرگىز پەيامە كانى نوور نە كەين بە ئامپراز بۇ ھىچ تەوژمىكى راميارى، تەنانت بۇ سەرانسەرى دنياش بە گشتى. جگە لەوھى كە قورئانى پېرۇزىش بە توندى پىنى سەرقال بوونمان بە سىياسەت لى دە گرىت.

بەلى، ئەر كى بنەرەتى سەرشانى پەيامە كانى نوور خزمەتكردنى قورئانى پېرۇز و، وەستانى مەردانە و بەجەرگانە بە لە رووى كوفرى پەھادا، كە ژيانى ھەتەتايى مرؤف لەناو دەبات و، خودى ژيانى دنياش دە كات بە ژەھرىكى تال و دۆزەخىكى لە تواناى مرؤف بەدەر.

پىيازىشى بۇ پاپەراندى ئەم ئەر كەى سەرشانى دەر خستنى پراستى بە خاوينە كانى ئىمانە، كە ئەو بەلگە گومان بېر و بەھىزانە پشتيان دە گرىت سەرسەخت ترىن فەيلە سووف و مولحىد ناچارى تەسلىم بوون دە كەن بە ئىمان. ھەر بۆيە ئېمە مافى ئەو ھەمان نى بە پەيامە كانى نوور بگەين بە ئامپراز و دار دەستمان بۇ ھىچ شتىك، لە بەر چەند ھۆيەك:

بە كەم: تاكو پراستى بە كانى قورئان، كە نرخیان لە ھى ئەلماس زىاترە، لە پىش چاوى بى ئاگاندا دانە بەزىرنى تەستى وردە شووشە شكاوھە كان. چونكە ئە گەر بىت و ئەو پراستى يانە بگرىن بە ئامپراز و دار دەست بۇ ھەر شتىك، ئەو گومپرايان پىيان وا دە بىت كە راگەياندى ئەو پراستى يانە پروپاگەندەى سىياسىن و خزمەتى چەند ئامانجىكى دىبارى كراو دە كەن. ھەر وھا لە بەر ئەوھى سوو كايەتى نە كەين بەو واتا بە نرخیانەى قورئانى پېرۇز.

دووھەم: پىيازى پەيامە كانى نوور كە برىتى بە لە شەفەقەت و داد گەرى و ھەق و پراستى، بە توندى پىنى ئەو ھەمان لى دە گرىت كە خۆمان لە كاروبارى سىياسى و دەستەلاتى فەرمانرە وادا ھەلبقورتىن. چونكە ئە گەر ھەندى كەسىان تىدا بىت كە گرفتارى ئىلحاد بوو بىن و لەو رىبەوھە شايانى سزا بن، ئەو لە پشتى ھەر بە كىكىانەوھە كۆمەلنىك منال و نەخوش و پىرى بى تاوان ھەيە و، گەر ھەر كارەسات و گىروگرفتىك بىتە پىنى ھەر كام لەوانەى كە شايانى سزان، ئەو ئەو بى تاوانانەش، بە بى ھىچ گوناھىك، بەو ئاگرەى ئەوان دە سووتىن!

هروه‌ها له‌بەر ئەوه‌ی هاتنەدیی ئەو ئامانج و مەبەستەش جیئێ گومانە، ئەوا بە توندی
رێئێ ئەومان نەدراوه کە دەست بچەینە ناو کاروباری ئیداری‌یه‌وه، له‌ رێئێ هۆکاره
سیاسی‌یه‌ کانه‌وه ئاسایش و رێئسای ولات تێک بدەین.

سێ‌هەم: له‌ کات و ساتێکی سه‌یری وه‌ک ئەم زه‌مه‌نه‌ی ئێمه‌دا، ده‌بێ پینج‌بنه‌ما
جیئیه‌جێ بکڕین، تاکو بتوانرێت ولات و ژيانئێ کۆمه‌لایه‌تی پۆله‌کانئێ له‌ به‌ریادی و
دابه‌ش بوون پارێزرێت. ئەو پینج‌بنه‌مایه‌ش ئەمانه‌ن:

١ - ریزگۆرینه‌وه‌ی چوونیه‌ک.

٢ - شه‌فه‌قه‌ت و میهره‌بانئێ.

٣ - دوورکه‌وتنه‌وه‌ له‌ هه‌رام.

٤ - پارێزگاری کردنی ئاسایش.

٥ - ده‌ست نان به‌ رووی فه‌وزا و هات و هه‌رانانه‌وه، له‌ هه‌مان کاتدا ملنان بۆ

گۆپراپه‌لتی کردن.

به‌لگه‌ش له‌سه‌ر ئەوه‌ی کە رێئازی په‌یامه‌کانئێ نوور، هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ تا ئێستا، له‌
ژيانئێ کۆمه‌لایه‌تیدا ئەم پینج‌بنه‌مایه‌ داده‌مه‌زرینێت و، کاریان پێ ده‌کات و، ریزیان
بۆ داده‌نێت، به‌م کاره‌شی پارێزگاری به‌ردی بناغه‌ی ئاسایشی ولات ده‌کات، ئەوه‌یه
کە په‌یامه‌کانئێ نوور توانیویانه‌ له‌ ماوه‌ی بیست سالددا زیاد له‌ سه‌ده‌هزار کەس بکه‌ن به‌
ئهن‌دامی سوودبه‌خش به‌ ولات و هاوولاتیان، بئێ ئەوه‌ی هیچ ئازار و زیانی‌ک له‌ رێئێ
ئه‌وانه‌وه‌ به‌ هیچ که‌سێک گه‌یشتییت. له‌وانه‌یه‌ هه‌ردوو پارێزگای "ئیسپارته" و
"قه‌سته‌مۆنی" باشترین به‌لگه‌ و شایه‌ت بن له‌سه‌ر راستی ئەم قسه‌یه‌مان.

جا ئەگه‌ر راستی ئەمه‌ بیئت، ئەوا بئێ گومان زۆربه‌ی ئەو که‌سانه‌ی که‌ ده‌ستدریژی
بۆ سه‌ر به‌شه‌کانئێ په‌یامه‌کانئێ نوور ده‌کەن، خیانته‌ت و ناپاکی به‌رامبه‌ر نیشتمان و
نه‌ته‌وه‌ و ده‌سته‌لات سالاری ئیسلام ده‌رده‌بێن و، به‌ خۆیان بزانیان نه‌زانن له‌ پیناوی
نانه‌وه‌ی ئازاوه‌ و توندپه‌ویدا کار ده‌کەن.

ئەو سه‌د و سێ به‌شه‌ی په‌یامه‌کانئێ نوور که‌ سه‌د و سێ چاکه‌ و سوودیان پێشکه‌ش
به‌م ولاته‌ کردووه‌، هه‌رگیز ئەو زیانه‌ وه‌همی‌یانه‌ ناتوانن له‌ناویان به‌رن که‌ بئێ ئاگیانی
کورت بین و که‌سانی گومان بزۆنن به‌ خه‌یالیاندا دێت، گوايا له‌ دوو سێ په‌یامدا

ناتەواوى ھەييت. چونكە ئەو كەسەى كە دەيەوى بەم شوبەھە و گومانانە لە شان و شكۆى ئەو پەيامانە كەم بكاتەو، ستمەكارىكى ئاشكرائە.

سەبارەت بە ناتەواوى و گوناھە كانى كەسى بى بايەخى خۆيشم، ئەوا ناچارم و بە بى ئەوئى ھەزىشى بى بكەم و بىم خۆش بىت، كە بلىم:

كەسىك كە بە درىژايى بىست و دوو سال ژيانىكى نامۆبى وەك ژيانى ناو بەندیخانەى تاكە كەسى بە تەنبايى و گۆشە گىرى بەسەر بردىت و، لە شىوئەى ژيانى خەلكەو ھە دوور بىت و..

لە درىژايى ئەم ماوئەدا بە ويستى سەر بەستانەى خۆى، نە لە بازارە كان و نە لە مزگەوتە گەورە كاندا، تىكەلى كۆمەلگا نە بووىت و..

دژوارترىنى جۆرە كانى ئازار و گوشارى ھىنرايىتە پرى و..

بە پىچەوانەى ھەموو دوورخراوھە كان، تەنانەت بۆ يەك جار يىش سەردانى دام و دەزگا كانى حكومەتى نە كردىت و..

يەك دانە پۇژنامەى نەخويندىتەو و گوئى لە خويندەنەوئەشى نە گرتىت، تەنانەت بە درىژايى ئەم ماوئە ھەر بايەخىشى بى نەدايىت.

باشترىن شاھت لەسەر ئەمە ھاورپى و خۆشەويستە نزيكە كانى ماوئەى دوو سالى "قەستەمۆنى" و ھەوت سالى شوئنانى ترى ئەون..

تەنانەت ئاگاي لە پروداوھە كانى جەنگى جىھانى نە بووىت، بەلكو نەيشيزانىيىت چ لايەنىك لەو جەنگەدا سەر كەوتوو و چ لايەنىكىش شكستى ھىناو و، بايەخى بە ھەوالى سولخ و پىكەوتن نەدايىت و، ھەر نەيزانىيىت لايەنە كانى جەنگ كىن و، ھىچ ھەزىكى بۆ زانىنى ئەو لايەنانە تىدا نە بووىت و ھىچ پرسيارىكىشى لەبارەو نە كردن و، لە ماوئەى سنى سالدا سنى جار نەيىت گوئى لە رادىۆ نە گرتىت كە لە نزيكەو ھەبوو..

ئەو كەسەى لە رپنى پەيامە كانى نوورەو ھەروەرو پەرووى كوفرى رەھا بووئەو، كە كوفرىكە ژيانى ھەمىشەى مرؤف لەناو دەبات و ئازارە كانى ژيانى ئەم دنياش پتر پەرە بى دەسىنىت و دەيكات بە ئازارىكى چەند جارە. شاھتەشى لەسەر ئەمە سەد ھەزار كەسن لەوانەى كە بەھۆى ئەو پەيامانەى نوورەو، كە لە رپژنەى نوورى قورئانى پىرۆزەو سەرچاوەيان گرتوو، ئىمانى خۇيان دەرباز كردوو. ئەو پەيامانەى كە مردن سەبارەت

به سده هزار که سه‌وه له بریی ئیعدامی هه‌تاهه‌تایی ده‌کات به‌نامه‌ی له‌کار حه‌وانه‌وه و پشوودان..

جا که سینیکی ئاوا، ئایا چ یاسایه‌ک هه‌یه بواری به‌وه بدات که ده‌ستدریژی بکریته سه‌ری و، له ژیان ناو می‌د بکریته و، بخریته گریان و خه‌فت خواردن، که ئه‌م کاره‌ش سه‌ده هزار کهس له بریانی ده‌خاته گریانه‌وه؟

ته‌نانه‌ت ده‌بیته چ به‌رژه‌وه‌ندی‌یه‌ک له‌م کاره‌دا هه‌بیته؟

ئا‌یا له ژیر ناوی داد‌گه‌ریدا غه‌دریکی بی وینه ته‌نجام ناده‌ن به‌م کاره‌یان؟

ئا‌یا هه‌ر به‌ ناوی یاساوه ده‌رچوون نایته له یاسا؟

خۆ ته‌گه‌ر ئیوه‌ش، به‌ وینه‌ی هه‌ندی له‌و کارمه‌ندانه‌ی که له‌م پشکنینه‌دا کار ده‌که‌ن، بره‌بیانوتان ئه‌وه بیته که:

خۆت و هه‌ندی له‌ په‌یامه‌ کانت پیچه‌وانه‌ی رژیم و بنه‌ماکانی ئیمن..

ئه‌واله‌ وه‌لامی ئه‌مه‌دا ده‌تین:

یه‌که‌م: رژیم و بنه‌ما دروست‌کراوه‌کانی ئیوه‌هه‌ر گیز مافی خۆه‌لقه‌رتان‌دنی له‌ شوینی مانه‌وه‌ی که‌سانی گۆشه‌نشین و که‌نار‌گیردا نی‌یه.

دووه‌م: به‌ر په‌رچه‌دانه‌وه‌ی هه‌ر شتی‌ک جیا‌یه له‌ وه‌رنه‌گرتنی ئه‌و شته‌ له‌ دل‌ه‌وه‌ و، کار پی‌نه‌کردنی‌شی شتی‌کی تری ته‌واو جیا‌وازه. خۆ کار به‌ده‌ستانیش ته‌نها سه‌یری ئه‌وه‌ی ناو ده‌ست ده‌که‌ن، نه‌ک ئه‌وه‌ی له‌ناو دل‌دا‌یه. ئنجا له‌ هه‌موو شوین و ولاتی‌کدا که‌سانی نه‌یاری توندوتیژی حکومه‌ت هه‌ن که ده‌ست ناخه‌نه‌ ناو کاروباری ئاسایش و به‌رپه‌وه‌بردنه‌وه. ته‌نانه‌ت له‌ سه‌رده‌می هه‌زرتی عومه‌ریشدا - خوا‌ی لی‌ رازی بیته - هه‌یج کارتی‌کیان به‌سه‌ر گا‌وره‌کانه‌وه نه‌بوو، هه‌رچه‌نده‌ش ئینکاری ئیسلام و یاسا‌کانی شه‌ریعه‌تیان ده‌کرد.

جا له‌سه‌ر ئه‌م بناغه‌یه‌ و، به‌ پشت به‌ستن به‌ بنه‌مای ئازادی بیر و بزچوون و شتانی ناو دل و ده‌روونه‌کان، گه‌ر هه‌ندی که‌س له‌ قوتایانی نوور رژیم و بنه‌ماکانی ئیوه‌یان نه‌ویته‌ و په‌خه‌ی زانستی‌یانه‌ و بنیاتنه‌ریان لی‌ بگرن، یان چه‌ند کرده‌وه و هه‌لس و که‌وتی‌کیان لی‌ ببینریته‌ که‌ له‌ گه‌ل ئه‌و بنه‌مایانه‌دا یه‌ک نه‌گریته‌وه، ته‌نانه‌ت که‌ له‌ دل‌یشه‌وه‌ رقیان له‌ کار به‌ده‌ستان بیته، هیشتا هه‌ر یاسا مافی ئه‌وه‌ی نی‌یه‌ که‌

لېڤرسىنەوھيان لە گەلدا بکات، بە يەك مەرج، ئەویش خۆھەلنەقورتاندىنە لە کاروبارى بەرئۆھەردن و، تىکنەدانى پىسا و ئاسايشە.

سەبارەت بە پەيامە کانیشەو، ئەوا ناوى ئەوھمان لىناون کە نھىنى و تايبەتەن و، پىنى بلاو بوونەوھيانمان نەداو. تەنانەت لە "قەستەمزنى" دا و لە ماوھى ھەشت سالتدا يەك دوو جار نوسخەيە کيان لەو پەيامە بۆ ھىنام کە بوو بەھۆى ئەم پروداو، لە ھەمان پۇژيشدا شاردمانەو و وئمان کرد. کەچى وائىستا ئۆھ بە زۆرەملنى ئاشکراى دە کەن و دەرى دەخەن. ھەر لە راستيشدا بەم کارەى ئۆھ ئاشکرا بوو!

شتىكى پرونە کە ئەگەر ھەر ناتەواوى يەك لە ھەر پەيامىکدا بىت کە ماىھى تاوانبار بوون بىت، ئەوا تەنھا ھەر ئەو و شانە لا دەبرىن و، پى بھوانى تر دەدرىت. خۆ لە دوای لى وردبوونەوھىە کى چوار مانگى لە سەد پەيامى نووردا لە دادگای "ئەسكى شەھر" تەنھا پازدە و شەيان دۆزى يەو، کە ماىھى رەخنە بىت و، لە چوار سەد لا پەرەى کۆمەلە پەيامى "زولفەقار" دا^(١) تەنھا دوو لا پەرەيان تىدا بىنى کە لە گەل ياساى شارستانىدا يەك نە گرىتەو، ئەویش تەفسىرى ئەو ئايەتە پىرۆزانەى قورئان کە تايبەتەن بە مىرات و پۇشتەبى ئافرەتەو و سى سال پىش ئىستا نووسراو.

ھەموو ئەمانە دەيچەسپىن کە ئامانجى پەيامە کانى نوور دنيا نى يە. بەلکە ھەموو خەلکى پىوستيان بەم پەيامانەيە. کەواتە نابى ئەو کۆمەلە پەيامەى "زولفەقار" لەبەر ئەو دوو لا پەرەيە دەستى بەسەردا بگىرىت. با ئەو دوو لا پەرەيەى لى لا بىرىت و کۆمەلە پەيامە کەمان بەدەنەو. بەلنى، مافى خۆمانە داواى ئەو بەکەن کەماندەنەو.

بەلام ئەگەر پىتان و ابيت کە ئىلحاد يە کىکە لە داخوازى يە کاتى سىياسەت و، لەو گومانە ھەلەيەدا بن کە ھەندى کەس پىوھى گىرۆدە بوو، گوايا دەلین: تۆ بەم پەيامانەى بلاويان دە کەيتەو شارستانىتى يەتە کەمان لى دە شىوئىت و پىنى ئەوھمان لى دە گرىت کە تامى لەزەت و جوانى يە کانى ژيانى دنيا بچىژىن.

ئەوا منىش دەلیم: ھىچ گەللىک نى يە کە بتوانىت بە بى ئايىن بڑى. ئەمەش دەستوورىکى گشتى يە و لە سەرانسەرى دنيادا دانى پىدا نراو. بە تايبەت گەر کوفرى رەھا لە کايەدا بىت کە ھەر لە دنيادا سزايە کى گەلنى سەخت و دژوارتر لە ھى دۆزەخ

(١) ھەرسى پەيامى موعجىزاتى قورئانى و موعجىزاتى ئەحمەدى و حەشر لەخۆ دە گرىت.

بۇ خاوه‌نه‌كەى فەراھەم دىنى. ۋەك لە پەيامى "رەبەرى لاوان" دا بە چەندىن بەلگەى بەھىزى ئەوتۇ چەسپاۋە كە وتووئۇز و چەند و چۆن ھەلناگرى. ئەو پەيامەش بە رەسمى چاپكراۋە.

چونكە ئەگەر - خوا نەخواستە - مۇسلمان لە ئايىنە كەى خۆى ۋە رەبگەرئى، ئەوا يەكسەر دەكەۋىتە ناو كوفرى مۇتلەقەۋە و، ھەرگىز لە ناۋەندى ئەو كوفرە گومان لىكراۋەدا نامىنىتەۋە كە تا رادەيەك مۇلتەتى ژيان بە خاوه‌نه‌كەى دەدات، بەلكو ھىشتا ۋەك مولىدانى بىيانىشى لى نايەت، تەنانت لە پرووى چەشتى تام و چىۋە كانى دىناۋە كە خۆى تەسەۋورىان دەكات دادەبەزىتە ئاستىكى ئەۋەندە نزمەۋە كە سەد ھىندەي پەلى ئازەل نزمەز بىت، چونكە ئازەل ھەست بە واتاى رابوردوو و داھاتوو ناكات، بەلام مردنى بوۋنەۋەرانى پىشىن و دواين و جودايى و لىكداپرانى ھەمىشەبىيان، گەلى تازارى يەك لە دواى يەك دەرخواردى ئەو مۇۋفە دەدات كە دوو چارى گومرايى بوۋە. بەلام ھەر ئەۋەندەي ئيمان ھات و تىكەلى پەرە كانى دلى مۇۋف بوۋ، ئەوا يەكسەر سەرجمى ئەو ھاۋرئى خۇشەۋىستانەى كە لە ژمارە نايەن زىندوو دەبنەۋە و بە زمانى حال دەلتىن: "ئىمە نەمردوۋىن.. لەناۋ نەچوۋىن" ئىتر بەم جۇرە، ئەو بارە دەرۋونى بە دۇزەخ ئاسايەى پىشوو دەگۇرئىت بە چەندىن تام و چىۋى خۇش و باخ و گولتزارى دلگىر.

جا مادەم "راستى" ئەمەيە.. ئەوا من ئەمەى خوارەۋەتان ياد دەخەمەۋە:

مەرۋنە مەيدانى زۇران لە گەل "پەيامە كانى نور" دا كە پالتيان بە قورئانى پىرۇزەۋە داۋە، چونكە ئەو پەيامانە ھەرگىز شىكست ناهىنن. دەنا گەر كەسىك ھەۋلى كوژاندنەۋەى ئەو رووناكى يانە بدات، ئەوا كاروبارى ئەم ۋلاتە جىيى داخ و پەزارە دەبىت و^(۱) پەيامە كان لىرە دەپۇن بۇ شونىنىكى تر و ئەۋىش پرووناك دەكەنەۋە. دەسا باش بزائن كە:

ئەگەر بە ئەندازەى ئەو موۋانەى بە سەرمەۋەيە "سەر" م ھەبىت و ھەموو رۇژئىكىش يەكىكىان لە جەستەم بىكرىتەۋە، ئەوا ئەم سەرەى كە بۇ راستى يە كانى قورئان بەختم

(۱) ئەو بوۋمەلەرزە توندوتىۋانەى لە كاتى شەرفۇشەن بە پەيامە كانى نور روۋيان دا لەۋانەيە راستى ئەو بىرپارە بچەسپىنىت كە: كاروبارى ئەم ۋلاتە جىيى داخ و پەزارە دەبىت. (دانەر)

کردووه، هر گیز له بهردهم ټیلحداد و کوفری موله‌قدا داینانه‌وینم و، هر گیز او هر گیز واز لهم خزمه‌ته نورانی‌یه ناهینم، تهنانت هر ناشتوخم وازی لئی بهینم.

بئ گومان نابئ سهری ناته‌واوی‌یه کانی ټیفاده‌ی که سینک بکریټ که ماوه‌ی بیست ساټه له گۆشه‌گیریدا ده‌ژی و پئی ناوترئ له مهبه‌ست لایداوه. چونکه ماده‌م داد‌گای "هسکی شه‌ر" ماوه‌ی چوار مانگی ره‌بق له پشکین و لئ وردبو‌نوه له سه‌د په‌یامی په‌نهان و ناشکرادا، یه‌ک دوو ماده‌ه نه‌بیټ له یه‌ک دوو په‌یامدا، هیچ شتیکی نه‌دو‌زی‌یه‌وه که مایه‌ی تاوانبار کردن بیټ، که ټه‌و دوو ماده‌ه‌یه‌ش سزایه‌کی سوو‌که‌ټه ده‌سه‌پینن، تهنانت ټه‌و داد‌گایه‌ ته‌نهار بریاری به‌ند کردنی ماوه‌ی شه‌ش مانگی به‌سهر پازده که سدا ده‌ر کرد له نیوان سه‌د و بیست که سدا و، ټیمه‌ش ټه‌و ماوه‌ی سزایه‌مان له بندنځانه‌دا به‌سهر برده‌.

هه‌روه‌ها ماده‌م سهر‌جه‌م به‌شه‌کانی په‌یامه‌کانی نور پش چهند سالیټ که وټنه به‌رده‌ستی به‌رپرسان، ټنجا له دوا‌ی لیکو‌ټینه‌وه‌یه‌کی ورد‌له‌و په‌یامانه‌دا که چهند مانگیکی خایاند هه‌موویان درانه‌وه به‌خواه‌نه‌کانیان ..

هه‌روه‌ها ماده‌م ماوه‌ی هه‌شت ساټ له شاری "قه‌سته‌مونی" دا و سهر‌باری پشکینیی وردیش هیچ نیشانه‌یه‌کی وا ده‌ر نه‌که‌وت که په‌یوه‌ندی به‌کاری داد‌گه‌ری و ټاسایشه‌وه بیټ ..

هه‌روه‌ها ماده‌م چهند سالیټ پش ټیستا بو دوا‌ه‌مین ده‌سته‌ی کارشناسان له "قه‌سته‌مونی" روون بو‌وه‌وه که هه‌ندی له‌و په‌یامانه له ژیر لیژنه‌داریکدا دو‌زراو‌نه‌ته‌وه، ټه‌مه‌ش نیشانه‌یه‌ بو ټه‌وه‌ی که بلا‌و نه‌کراونه‌ته‌وه، به‌ټکو ون کراون ..

هه‌روه‌ها ماده‌م به‌رپوه‌به‌ری پو‌لیس و به‌رپرسی "داد" له "قه‌سته‌مونی" به‌جه‌خت کردنه‌وه به‌ټینیان پین دام که کټیبه‌ شارراوه‌ کاخم بده‌نوه، به‌لام روژی دوا‌ی ټه‌وه و پش ټه‌وه‌ی وه‌ریان بگر‌مه‌وه و ته‌نهار به‌گه‌یشتنی فه‌رمانی گرتن، گرام و به‌ند کرام ..

هه‌روه‌ها ماده‌م هه‌ردوو داد‌گای "ده‌نیزلی" و "ټه‌نقهره" بریاری بئ تاوانی‌یان بو ده‌ر کردین و سهر‌جه‌م په‌یامه‌گیراوه‌کانیان داینه‌وه ..

جا له‌سهر بناغه‌ی ټه‌م شه‌ش راستی‌یانه، به‌پئی خواست و پیوستیی سهر‌شانی داد‌گا و داوا‌کاری گشتیی "ده‌نیزلی"، ټه‌رکی سهر‌شانی داد‌گا و داوا‌کاری گشتیی

"ئافیوون" یشه که سه‌رجه‌م مافه گرنکه کانم ره‌چاو بکه‌ن. من ئومیدم وایه و چاوه‌پروانم له‌و داواکاره گشتی‌یه‌ی که به‌رگری له‌ مافه گشتی‌یه‌کان ده‌کات، به‌رگری له‌ مافه که‌سی‌یه‌کانی منیش بکات که به‌ بۆنه‌ی په‌یامه‌کانی نووره‌وه ئه‌و مافانه‌م بوون به‌ مافی گشتی.

"سه‌عیدی نوئی" که بیست و دوو ساله له‌ مه‌یدانی ژیبانی کۆمه‌لایه‌تی کشاوه‌ته‌ دواوه‌ و، هیچ شتی‌ک له‌ باره‌ی یاسا‌کانی ئیستا و شیوازه‌کانی نوئی به‌رگری نازانیت و.. پیشتریش سه‌د لاپه‌ره به‌رگری پر له‌ به‌لگه‌ی به‌هیزی پوو‌چه‌ل نه‌ کراوی پیشکەش به‌ دادگا‌کانی "ئه‌سکی شه‌هر و ده‌نیزلی" کرد و.. تا ئه‌و کاته و دواتریش له‌ "قه‌سته‌مۆنی" و "ئه‌میرداغ" دا و له‌ ئه‌نجامی قسووره‌کانی خۆیه‌وه ژیبانی به‌ گێرۆده‌یی به‌سه‌ر برد، چونکه له‌ ژیر چاودێری به‌رده‌وام و به‌ وینه‌ی زیندانی تاکه که‌سی ئه‌و ماوه‌یه‌ی ژیبانی برده‌ سه‌ر..

ئه‌م "سه‌عیده نوئی" یه‌ی که ئه‌مه‌ حالیه‌تی، بی ده‌نگی هه‌لده‌بۆیریت و، بواری قسه‌ کردن بۆ "سه‌عیدی کۆن" به‌جی ده‌هیلیت.

"سه‌عیدی کۆن" ده‌لیت:

"سه‌عیدی نوئی" پستی له‌ دنیا هه‌لک‌کردوه‌ و، له‌ گه‌ل ئه‌هلی دنیا نادوئی و، ئه‌گه‌ر ناچار نه‌ کریت هیچ پنیوستی‌یه‌ کیش نابینیت بۆ به‌رگری له‌خۆ کردن..

به‌لام له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌م کیشه‌یه‌ په‌یوه‌ندی به‌ گه‌لنی که‌سی بی تاوانه‌وه هه‌یه‌ له‌ جووتیاران و کاسبکاران، که به‌هۆی په‌یوه‌ندی‌یه‌کی لاوازیان پیمان‌ه‌وه به‌ند ده‌ کرین و، کار و پیشه‌یان نوشوستی ده‌هینیت و، له‌م وه‌رزی کار کردنه‌دا ناتوانن پیداو‌یستی خیزان و منالیان جیه‌جی بکه‌ن و.. ئه‌م دیارده‌یه‌ش له‌ ناخه‌وه منی خسته‌ گریانه‌وه..

بۆیه سویند به‌ خوای گه‌وره‌ ده‌خۆم که ئه‌گه‌ر له‌ توانامدا ببوایه سه‌رجه‌م ده‌ردیسه‌ری‌یه‌کانی هه‌موو ئه‌وانه‌م ده‌خسته ئه‌ستۆی خۆمه‌وه، چونکه ئه‌گه‌ر هه‌ر تاوان و گوناھیک بییت ئه‌وا ته‌نھا هی منه و، ئه‌وانه هه‌موویان بی تاوانن^(١).

(١) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ٥٣٤-٥٤٢.

□ چەند خالتيكى تر

(چەند خالتيكى تر هەن كە دەمەوى بياخەمە پيش چاوى بەرپۆه بەرايه تىبى شارى "ئافىوون" و دادگا و پۆلىسى ئەم شارە:
يەكەم:

پەيدا بوونى زۆر بەى پىغەمبەران - دروودى خويان لەسەر بىت - لە خۆرەلەت و ئاسيا.. سەرەلەدانى زۆرىنەى فەيلە سووفە كانيش لە خۆرئارا و ئەوروپادا، ئاماژەىەكى ئەزەلىي قەدەرى خوى گەورەىە بۆ ئەوى كە لە ئاسيادا "ئايين" زال و فەرمانپەرەوايه و لەوى فەلسەفە لە پلەى دووھەمدا دىت..

جالەسەر بناغەى ئەم هېمايەى قەدەرى خوى گەورە:

ئەگەر كار بە دەست لە ئاسيادا بۆ خۆى ئاييندار نەبىت، دەبى لانى كەم كارى بەسەر كارگوزارانى ئايينەو نەبىت، بەلكو پىويستە پشتيان بگريت و، هانيان بەدات لە كارە كانياندا بەردەوام بن.

دووھەم:

قورئانى پىرۆز وەك بىر و ژىرىي زەوى وايه. خۆ ئەگەر خوا نەخواستە قورئان لەم زەوى بە پرۆتەدەر، ئەوا زەوى شىت دەبىت و، دوور نى بە ئەو كاتە سەرى خۆى - كە ژىرىي تىدا نەماو - بكيشىت بە يە كىك لە هەسارە كاندا و، ئەم كارەساتەش بىت بە هۆى بەرپابوونى قىامەت.

بەلى، قورئان دەستاويزىكى قائمە و، ئەو پەتە توندوتۆلەيه كە عەرش و فەرش بە يەكەوە گرى دەدات و، زياتر لە "هيزى كيش" زەوى راگىر دەكات! پەيامە كانى نووريش تەفسىرى راستەقىنە و بەهيزى ئەم قورئانە گەورەين.

خۆ ئەم پەيامانەى كە وا ماوەى بىست سالا كارىگەرىي خۆيان لەم نىشتمانە و لەم سەردەمەدا پيش چاو خستوو، بە نىعمەتتىكى گەورەى خواوهند و موەجيزەىەكى خامۆش نەبووى قورئانى پىرۆز دادەنرین. كەواتە نەك هەر نابىي حكومەت دەستدرىژىيان بكاتە سەر و قوتايانى بترسىنيت بە مەبەستى دوور خستتەو هيان لەو پەيامانە، بەلكو دەبى پارىزگارى لەم پەيامانە بكات و خەلكى بۆ خویندەنەو هيان هان بەدات.

ستی‌هه‌م:

له‌سه‌ر بناغه‌ی ئه‌وه‌ی که ئیماندارانی ئایینده‌ کرده‌وه چاکه‌کانیان به‌دیاری بۆ ئیماندارانی پیشینی خۆیان ده‌نیرن و، دوعای لیخۆشبوونیان له‌حوزووری خوای گه‌وره‌دا بۆ ده‌که‌ن.. له‌سه‌ر ئه‌م بناغه‌یه، له‌داد‌گای "ده‌نیزلی" پیم‌وتن:

ئه‌گه‌ر له‌داد‌گای هه‌ره‌گه‌وره‌ی قیامه‌تدا ملیاره‌ها که‌سی ئه‌هلی ئیمان پرسیاریان له‌وانه‌کرد که له‌دنیا‌دا گه‌وشاریان ده‌خسته‌سه‌ر قوتاییانی نوور و بریاری به‌ندکردنیا بۆ ده‌رده‌کردن، ئه‌و قوتاییانه‌ی که له‌پیناوی ده‌رخستنی راستی‌یه‌کانی قورئانی پیروزدا تیده‌کۆشن، ئه‌گه‌ر پرسیاریان لێ کردن و وتیان:

ئیه‌وه‌له‌دنیا‌دا به‌وپه‌ری سنگ‌فراوانی و به‌ناوی یاسای ئازادی‌یه‌وه‌بوارتان به‌کتیب و بلاو‌کراوه‌ی شیووعی و مولحیدان‌ده‌دا و چاوپۆشیتان له‌وه‌کۆمه‌له‌و رینکخراوانه‌ده‌کرد که نانه‌وه‌ی پشیوی و ئالۆزی‌یان له‌ئامیز‌گرتبوو، ته‌نانه‌ت هه‌ر هه‌یج ئاسته‌نگ و له‌مه‌په‌رینکتان له‌به‌رده‌م‌کاره‌کانی ئه‌واندا دانه‌نا، که‌چی له‌رینی به‌ندکردن و چه‌ندین هۆکاری تری گوشار و ته‌نگ‌پێ هه‌لچینه‌وه‌ده‌تانویست په‌یامه‌کانی نوور و قوتاییانی له‌ناوبه‌رن، له‌کاتی‌کدا که ئه‌وان له‌پیناوی رزگار‌کردنی نیشتمان و نه‌توه‌له‌ئیلحاد و فه‌ساد و، هاوولاتیانیش له‌ئیعدامی هه‌میشه‌یی تیده‌کۆشان..

ئه‌گه‌ر له‌وئێ ئه‌م پرسیاره‌یان ئاراسته‌کردن، چه‌لامیکیان ده‌ده‌نه‌وه‌؟ خۆ ئیمه‌ش لێره‌هه‌ر هه‌مان پرسیارتان لێ ده‌که‌ین؟

له‌وه‌داد‌گایه‌دا ئه‌مه‌م پێ وتن. ئیتر ئه‌و زاته‌به‌رپزانه‌ی که خاوه‌نی وێژدان و داد‌گه‌ری بوون، بریاری بێ تاوانیی ئیمه‌یان ده‌ر‌کرد و، داد‌گه‌ریی دام و ده‌ز‌گای "داد"یان پێش‌چاوخست.

چواره‌م:

من له‌لایه‌نی خۆمه‌وه‌چاوه‌روانیی ئه‌وه‌م ده‌کرد که "ئه‌نقه‌ره"یان "ئافیوون" بۆ به‌رده‌م‌لیژنه‌یه‌کی راویژ‌کار بانگم‌بکات و، پرسیار و وه‌لام له‌نیوانماندا بگۆرینه‌وه‌سه‌باره‌ت به‌و بابه‌ته‌گه‌وره‌و گه‌رنگانه‌ی که په‌یامه‌کانی نوور خستوویانه‌ته‌ئسته‌وی خۆیانه‌وه‌..

به‌ئێ، په‌یامه‌کانی نوور به‌هێزترین هۆکار و کاریگه‌رت‌ترین دهرمان و چاره‌سه‌ره‌ له‌م ولاته‌دا بۆ گێڕانه‌وه‌ی براهه‌تی ئیسلامی پێشوو و خۆشه‌ویستی رابوردوو، هاو‌ده‌م له‌گه‌ڵ گومان باشی و هاو‌کاری له‌ نێوان سێ سه‌د و په‌نجا ملیۆن مو‌سلماندا و، بۆ دۆزینه‌وه‌ی رینگا‌کانی ئه‌م هاو‌کاری‌یه‌ش. و‌ا له‌ خواره‌وه‌دا نیشانه‌یه‌کی روونی ئه‌مه‌ پێش چاو ده‌خه‌م:

ئه‌مسال زانایه‌کی گه‌وره‌ له‌ "مه‌ککه‌ی پیرۆز" چه‌ند به‌شیکه‌ گه‌وره‌ی له‌ په‌یامه‌کانی نوور وه‌ر گێڕا بۆ زمانی هیندی و عه‌ره‌بی و، ئه‌م وه‌ر گێڕانه‌وه‌شی نارد بۆ هیندستان و حیجاز و، وتی:

"په‌یامه‌کانی نوور بۆ هینانه‌دیی یه‌ کێتی و براهه‌تی ئیسلامیمان تێده‌کۆشن، که به‌هێزترین پشتگیری ئێمه‌یه. به‌مه‌ش بۆمان دهرده‌خات که خه‌لکی تورکیا له‌ بواره‌کانی دین و ئیماندا هه‌میشه‌ له‌ پێشه‌نگی شوینانی تره‌وه‌ن".

هه‌روه‌ها چاو‌ه‌روانی ئه‌وه‌م ده‌کرد ئه‌و مه‌سه‌له‌ و باهه‌ته‌ گرنگانه‌ بورووزینرایه‌ که به‌ وێنه‌ی چیا گه‌ردن که‌شه‌کان مه‌زن و گه‌وره‌ن، وه‌ک:

"ئایا راده‌ی خزمه‌تی په‌یامه‌کانی نوور و قوتاییانی چه‌نده‌یه‌ له‌ دژی ئه‌و شیووعی‌یه‌ته‌ی که‌ له‌ نیشتمانی ئێمه‌دا بووه‌ به‌ بزوتنه‌وه‌یه‌کی ئاژاوه‌چی؟ چۆن ده‌توانرێت ئه‌م نیشتمانه‌ پیرۆزه‌ له‌م لافاوه‌ راما‌له‌ر و ترسناکه‌ بپارێزریت؟"

له‌و کاته‌دا که‌ من چاو‌ه‌روانی ئه‌مانه‌م ده‌کرد، که‌چی ده‌بینم رووبه‌رووی چه‌ند کێشه‌یه‌کی هینده‌ بێ نرخ ده‌کرێمه‌وه‌ که‌ کێشی باله‌ می‌شیکیان نی‌یه‌ و، ئه‌وه‌نده‌ هه‌نده‌ کین که‌ هه‌یج به‌رپرسیاری‌یه‌ک هه‌لناگرن و، رق و قسین و بوختان و قسه‌ی ده‌مه‌له‌به‌ستی که‌سانیکن که‌ شتی بچووکی وه‌ک ده‌نکه‌ گه‌نمیک هینده‌ی گومه‌زیک گه‌وره‌ ده‌که‌ن..

به‌م جووره‌ و له‌م چه‌شنه‌ هه‌ل و مه‌رج و بارودۆخه‌ دژواره‌دا، هینده‌ ئازارم چه‌شت که‌ پێشتر و تا ئێستاش ئازاری تری هاو‌چه‌شنی ئه‌وه‌م نه‌چه‌شتوو. هه‌ر هه‌مان ئه‌و پرسیارانه‌شمان له‌ هه‌مان ئه‌و مه‌سه‌لانه‌دا ئاراسته‌ کراوه‌ته‌وه‌ که‌ سێ دادگای پێشوو ئاراسته‌ی کردین و، بێ تاوانی ئێمه‌یان له‌ باره‌یان‌وه‌ راگه‌یاندا، جگه‌ له‌ یه‌ک دوو مه‌سه‌له‌ی که‌سی و بێ نرخ نه‌بێ که‌ هه‌یج واتایه‌کیان تێدا نی‌یه‌.

پینجه‌م:

ئاسته‌نگ دانان له به‌رده‌م په‌یامه‌کانی نووردا و زۆران گرتن له گه‌لیاندا، له توانای که‌سدا نی‌یه! چونکه ئەم په‌یامانه شکست ناهینن و به هیچ که‌سێک نابەزین. ئەوه‌تا و ماوه‌ی بیست ساله‌ سه‌ر سه‌خت ترین فه‌یله‌ سووف ده‌مکوت و بئێ ده‌نگ ده‌ که‌ن و، به وینه‌ی خۆری ئاسمانیش له‌ پڕۆژی پروونا کدا راستی‌یه‌کانی ئیمان ئاشکرا ده‌ که‌ن. که‌واته‌ ده‌بئێ ئەوانه‌ی حوکمی ئەم نیشتمان‌ه‌یان له‌ ده‌ستدایه‌ سوود له‌ هێزی ئەم په‌یامانه‌ وه‌ر بگرن.

شه‌شه‌م:

سووک سه‌یر کردنی من له‌ پرنی ده‌رخستنی هه‌له‌کانی "که‌سیتی" بئێ بایه‌خی خۆمه‌وه‌ و، شکاندم له‌ پێش چاوی خه‌لکدا به‌ سووکایه‌تی پنی کردم، هیچ زیانیک به "په‌یامه‌کانی نوور" ناگه‌یه‌نیت، به‌لکو له‌ پرویه‌ که‌وه‌ پتر یارمه‌تی ئەو په‌یامانه‌ ده‌دات! چونکه‌ ئەگه‌ر زمانی فانیی من بئێ ده‌نگ بکریت، ئەوا هه‌ر گیز زمانه‌کانی سه‌دان هه‌زار نوسخه‌ی په‌یامه‌کانی نوور له‌ گوفتار و پراگه‌یاندن ناکه‌ون. هه‌روه‌ک هه‌زاران قوتایی وه‌فاداری ئەم په‌یامانه‌ش، که‌ توانای گوفتار و پروینی به‌لگه‌ هینانه‌وه‌یان پنی به‌خسراوه‌، به‌ پشتیوانیی خوای گه‌وره‌ هه‌تا پڕۆژی قیامه‌ت ئەم فه‌رمانبه‌ری‌یه‌ پاک و پیرۆزه‌ گشتی‌یه‌، به‌ به‌رده‌وامی به‌پڕیه‌ ده‌بن، وه‌ک تا ئیستا به‌پڕیه‌یان به‌ردوووه‌ و ئەنجامیان داوه‌.

حه‌هه‌مه‌م:

وه‌ک له‌ دادگا‌کانی پێشوودا، که‌ به‌لگه‌کانی خۆمان تیدا خستوووه‌ته‌ پروو، باسما‌ن له‌وه‌ کردوووه‌ دوژمنه‌ نه‌پینی و نه‌یاره‌ په‌سه‌می و نا‌په‌سه‌می‌یه‌ کاغمان که‌ حکوومه‌ت‌یان خه‌له‌تانوووه‌ و، به‌ هه‌له‌یاندا به‌ردوووه‌ و، گوومان و مه‌ترسی هه‌ندئێ له‌ پایه‌کانی حکوومه‌ت‌یان قۆزتوووه‌ته‌وه‌ و، داموده‌زگای "داد"یان له‌ دژمان ئاراسته‌ کردوووه‌.. ئەوانه‌: یان به‌ شیوه‌یه‌کی یه‌ کج‌ار خراب خه‌له‌تا‌ون، یان خه‌له‌تێرا‌ون، یان له‌ به‌رزه‌وه‌ندیی ئەو ئاژاوه‌چی‌یانه‌ کار ده‌ که‌ن که‌ به‌ شیوه‌یه‌کی غه‌ددارانه‌ بۆ پرووخاندنی پڕیمی حوکم تیده‌کۆشن، یان له‌ که‌سانی دوژمنی ئیسلامن، یاخود له‌وه‌ه‌لگه‌راوانه‌ن که‌ دوژمنایه‌تی راستی‌یه‌کانی قورئان ده‌ که‌ن، یان له‌ زه‌ندیق و مولحیدانن.. چونکه‌

ئەوانە لە دەمى دژايەتى كوردنى ئىمەدا هېچ سلىكىيان لەو ئە كردهو ئە ناوى "رېسا" لە هەنگەرانهوئى تەواوئى بنىن و، سىفەتى "مەدەنىيەت" بۆ هەرزەبى و بەرەلایى ترسناكى رەوشتى دابىن و، ئەو رېسا كوفرى و بەرەلا و خۆسەپىنەش كە پابەندى هەوا و ئارەزوو كانه بە "ياسا" ناوزەد بكەن..

بەم جۆرە، تەوانىيان گوشارىكى توند بىخەنە سەرمان و، حكومەتەيان خافلاندى و لە خىشتەيان برد و، بى هېچ پىويستى يەك دام و دەزگای "داد" يان بەو رۆو كارەدا ئاراستە كرد كە بە ئىمەو سەرقال بىيت.

بۆيە ئىمەش لە لايەنى خۆمانەو هەموو ئەوانە بە قەھر و غەزەبى خەوای قەهەرى شكۆمەند دەسپىرەن و، هانا بۆ قەلاى ﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ دەبەين، تاكو لە شەر و زىانى ئەوانە بمانپاريزيت^(١).

پاشاوەى ئەو ئىعتىرازەى كە پىشكەش بە دادگای "ئافىيون" كرا

□ (رۆوى گوftarم لەم ئىعتىرازەدا لە دادگای "ئافىيون" و داواكارە گىشتى يەكەى نى يە، بەلكو لەو كارمەندانە يە كە لىرە و لە فەرمانگەى لىكۆلینەو كاندان، لەوانەى كە گومان و مەبەستى كەسىيان لەخۆدا هەنگرتوو و، سەنگەر لە دژمان دەگرن و، پشت بە چەند لىكۆلینەو يە كى ناتەواو يان بە چەند هەوائىكى هەلبەستراو دەبەسن كە هەندى داواكارى گىشتى و هەوالدەران و پشكەرانى شوپىنانى تر كردبوو يان بە پروبىانوروى دەستيان.

يە كەم: برىنى ناوى كۆمەلە - كە هەر بە خەيالدا نايەت و هېچ بناغە يە كى نى يە - بەسەر قوتابى يە بى تاوانە كانى پەيامە كانى نووردا، كە هېچ پەيوەندى يە كىيان بە سىياسەتەو نى يە.. پاشان لە قەلەمدانى ئەو دامانوانەى كە پۆشتوونەتە ناو ئەو بازە يە و جگە لە ئيمان و ئاخىرەت هېچ ئامانچىكى تریان نى يە، بە ئەندامانى كارا و بلاو كەرەوئى ئەو كۆمەلە يە.. هەر و هەتاوانبار كوردنى ئەو كەسانەى كە پەيامە كانى نوورىان خویندوو تەو، يان ئەو پەيامانەيان بە كەسىك داوە بياخوئىتەو، ياخود

(١) تىشكە كان، تىشكى چوار دەهەم ل: ٥٨٤-٥٨٨.

نووسیویانه‌ته‌وه، ئنجا بردنیان به‌ره‌و دادگا له‌سه‌ر ئه‌وه.. هه‌موو ئه‌م چه‌شنه کارانه، دوور که‌وته‌وه‌یه‌کی پروون و تاشکرایه له دادگه‌ری.

به‌لگه‌ی بی گومانیش له‌سه‌ر ئه‌م قسه‌یه‌مان ئه‌وه‌یه که:

خوینهرانی کتیبه‌ زیانبه‌خشه ژه‌هر او‌ی‌یه‌کانی وه‌ک کتیبه‌که‌ی دکتور دووزی و هاوچه‌شنی له‌و کتیبانه‌ی که هیرش ده‌که‌نه‌سه‌ر قورئانی پیروز، له ژیر ناوی ده‌ستووری ئازادیی فیکر و ئازادیی زانستیدا، چاوپۆشی‌یان لێ ده‌کریت و به‌تاوانبار دانانرین. که‌چی خویندنه‌وه و نووسینه‌وه‌ی ئه‌و په‌یامانه‌ی نوور به‌تاوان داده‌نریت که له‌راستی‌یه‌کانی قورئان و ئیمان ده‌دوین و، وانه‌ی ئه‌و راستی‌یانه‌به‌و که‌سانه‌ده‌لینه‌وه که پیوستیان پێیانه و، تاسه‌مه‌ندی زانینیان و، وه‌ک خۆری دره‌خشان بۆیان پروون ده‌که‌نه‌وه!

ئه‌وان له‌سه‌ر چه‌ند پرسته‌یه‌ک تاوانبارمان ده‌که‌ن که له‌هه‌ندی په‌یامی په‌نامه‌کیدا هاتوون له‌و په‌یامانه‌ی که له‌به‌ر ئه‌وه‌ی به‌هه‌له‌لیک نه‌درینه‌وه به‌په‌نهانی هه‌لمان گرتبوون، پێش ئه‌وه‌ی دادگا‌کان تاشکرایان بکه‌ن. له‌کاتی‌کدا که ئه‌و په‌یامانه - یه‌کیان نه‌بیت - هه‌موویان دادگای "ئه‌سکی شه‌هر" لیکۆلینه‌وه‌ی وردی له‌سه‌ر کردن و هه‌نگاوی پیوستی له‌باره‌یانه‌وه‌نا و، یه‌ک دوو مه‌سه‌له‌ی "په‌یامی حیجاب" نه‌بیت په‌خه‌ی له‌هیچیان نه‌گرت، که وه‌لامی ئه‌و خالانه‌شم له‌عه‌رزو‌حاله‌که‌م و له‌ئعتیرازه‌که‌مدا به‌به‌لگه‌ی گومان بر دایه‌وه و، وتان:

"ئه‌وه‌ی له‌ده‌ستماندا‌یه‌ نووره و، گورز و کوته‌کی سیاسه‌ت نی‌یه" ..

ئه‌مه‌شمان له‌بیست پرووه‌وه له‌دادگای "ئه‌سکی شه‌هر" دا پروون کرده‌وه.

ئنجا دادگای "ده‌نیزلی"ش وردبوونه‌وه‌ی له‌سه‌رجه‌می په‌یامه‌کان - به‌بێ جیا‌کردنه‌وه‌ی هیچیان - ئه‌نجام دا و په‌خه‌ی له‌هیچ کامیان نه‌گرت. به‌لام ئه‌و داوا‌کاره‌بێ و یزدانانه‌حو‌کمی ئه‌و دوو سنی پرسته‌ په‌خه‌ لێ گیراوه‌یان به‌سه‌ر هه‌موو په‌یامه‌کاندا شکانده‌وه و، ته‌نانه‌ت ده‌ستیان به‌سه‌ر کۆمه‌له‌ په‌یامی "زولفه‌قار"یشدا گرت که چوار سه‌د لاپه‌ره‌یه، ته‌نها له‌به‌ر چه‌ند لاپه‌ره‌یه‌کی ئه‌و کتیبه‌! خوینهران و نووسه‌ره‌وانی ئه‌و په‌یامانه‌یان به‌تاوانبار له‌قه‌لم دا و، منیشیان به‌وه‌تۆمه‌تبار کرد که ته‌حه‌ددا و دزایه‌تی حکومه‌ت ده‌که‌م.

من لە لایەنى خۆمەوه هەموو هاوڕێى نزیکە کاتم و ئەوانەش کە سەرداتم دە کەن دە گرم بە شایەت و، سویندیش بە خوای گەوره دەخۆم کە:

لە نیوان سەرانی حکوومەت و، وەزیر و، سەر کردە و، کارمەند و، پەرلەمانتارانیدا جگە لە دوو سەرۆک کۆمار و ئەندام پەرلەمانیڤک و پارێزگاری قەستەمۆنى کەسى تریان لى نانا سم و، بە دواى ناسینیشیاندا ناگەرپنم، مە گەریەك دوو کەس نەبیئت کە پێش سالیڤک پەيوەندى یان لە گەلدا بەستم و، لە رێیانەوه پینج شەش کەسم لە سەرانی حکوومەت ناسى.

جا ئایا دە گوینجى کە سینک کە مەملانی لە گەل حکوومەتدا بکات، نەزانی لە گەل کیدا دەیکات؟ یان حەز بە ناسینیان نە کات و، بایەخ بەوانەى بەرامبەرى نەدات کە ئایا دۆستن یان دۆزمن؟

لەم حالەتەنەوه دەزانیڤت کە ئەوانە برۆبیانوی بى بناغە لە دژمان هەلەدەبەستن.

جا مادەم وایە، ئەوا من بەو بى ویزدانانە - نەك بەم دادگایە - دەلیم:

هیچ بایەخیڤک بەو سزایە نادەم - چەندەش توندوتیژ بیئت - کە نیازتانە بە سەرمدا بیسەپینن! چونکە ئیستا من لەسەر دەرگای گۆرە کەم و لە تەمەنى حەفتا و پینج سالیڤم. ئایا چ بەختەوه رى یەك لەوه گەورەترە کە یەك دوو سالی تەمەنىڤکى سەتم لیڤکراوى و بى تاوانى بگۆرپمەوه بە پلەى شەهیدى؟

پاشان لەو پەرى دلنیا بیڤم و هیچ گومانیکم لەوه دانی یە کە "مردن" سەبارەت بە ئیمە پشوو دان و، پسوولەى روخسەت وەر گرتە بۆ ئەوهى پرۆینە ناو جیهانى دلنیا بى و بەختەوه رى. هەزاران بەلگە شمان لە پەيامە کانی نووردا لەسەر ئەم راستى یە بە دەستەوه یە. تەنانەت گەر مردن بۆ ئیمە ئیعدامیڤکى پروالە تى بیئت، ئەوا گىرو گرتى ئەو یەك سەعاتەى کۆتایى تەمەن سەبارەت بە ئیمە دەبیئت بە کامەرانی و، کللیلى دەرگای میهرەبانى و، هەلیڤکى گەوره بۆ گواستەوه مان بەرهو جیهانى مانەوه و هەمیشە بى.

بەلام ئیوه، ئەى دۆزمنە خۆخەشاردەرە پەنھانە کان و، ئەى ئەوانەى کە لە پیناوى رازى کردنى ئیلحاددا دام و دەزگای "داد" لە خشته دەبەن و، دەبن بە هۆى هەلبەستنى وههم و گومانى درۆینە لە زەینى کار بە دەستانى دەولەتدا، بۆ ئەوهى بە ناحەق و خۆرابى بە ئیمەوه سەرقالیان بکەن!

باش بزائن و باله‌رز به جه‌سته‌تاندا بیټ که ئیوه بریاری ئیعدامی هم‌میشه‌یی و زیندانی تاکه که‌سیی به‌رده‌وام له‌سه‌ر خۆتان دهرده‌کهن و، تۆله‌ی ئیمه به‌چه‌ندین قات له ئیوه ده‌سینریتته‌وه. ئه‌وه‌تا ئیمه ئهم راستی‌یه ده‌بینین و به‌زه‌ییمان به‌حالتاندا دیتته‌وه!

بئی گومان راستیی ئه‌و مردنه‌ی که سه‌د جار ئهم شاره له دانیشتووانی خالی ده‌کاته‌وه و به‌ره‌و گۆرستانه‌کان به‌رپیان ده‌کات، ده‌بئی خواست و ئامانجیکی له خواست و ئامانجی ژیان و گوزهران گه‌لنی به‌رزتری بیټ و، هه‌وتی خۆرزگار کردنیش له‌چنگی ئه‌و ئیعدامه‌هه‌میشه‌یه‌یه له‌پیشه‌کیی سه‌رجه‌می کیشه‌کانی مرۆفایه‌تی‌یه‌وه بیټ، ته‌نانه‌ت له‌هه‌موو خواسته‌کانی مرۆفایه‌تی گرنگتر و پیوست تر بیټ.

جا مادهم حه‌قیقه‌ت ئه‌مه‌یه، ئایا کاریکی نامۆ و مایه‌ی سه‌رسوورمان نی‌یه که خه‌لکانیک هه‌بن قوتاییانی نوور تاوانبار بکه‌ن، ئه‌و قوتاییانه‌ی که رپیان به‌و نه‌نی‌یه بردوو و، ئه‌و راستی‌یه‌یان دۆزیوه‌ته‌وه.. یان تۆمه‌تی ناره‌وا ئاراسته‌ی په‌یامه‌کانی نوور بکه‌ن، که ئه‌و راستی‌یه‌یان به‌هه‌زاران به‌لگه‌ی خۆیان چه‌سپاندوووه؟

خۆ هه‌ر که‌سیک هینده‌ی تۆزقالتیک خاوه‌نی ژیری بیټ - ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر شیتیش بیټ - ده‌زانیت که ئه‌و خه‌لکانه‌ی کاری وانه‌نجام ده‌ده‌ن خۆیان له‌به‌رده‌م راستی و داد‌گه‌ریدا ده‌خه‌نه هه‌لوئستی تۆمه‌تباری‌یه‌وه!

سێ ماده‌هه‌یه که گومانی بوونی "کۆمه‌له" به‌خه‌یالدا ده‌هینیت و ئه‌و سه‌ته‌مکارانه ده‌خه‌له‌تینیت، که شتیکه هه‌ر گیز ئیمه په‌یوه‌ندیمان پیوه‌ی نی‌یه.

یه که‌میان:

ئه‌و په‌یوه‌ندی‌یه توندوتۆله‌ی که قوتاییانی پیشووم به‌یه‌که‌وه گریئ ده‌دات، گومانی بوونی "کۆمه‌له"ی له‌لا دروست کردوون.

دوو هه‌م:

هه‌ندئ له قوتاییانی نوور به‌شیوازی کاری به‌کۆمه‌ل ئیش ده‌کهن، وه‌ک ئه‌وه‌ی کۆمه‌له ئیسلامی‌یه‌کانی هه‌موو شوئینیک ئه‌نجامی ده‌ده‌ن و، یاسا‌کانی کۆماریش بواری پێ داوه و کاری به‌سه‌ریه‌وه نی‌یه. له‌به‌ر ئه‌وه، هه‌ندئ کس پێی و بووه که قوتاییانی

نوور "كۆمەلە" يەك بن، كەچى كۆمەلە نىن. نىازى ئەو چەند كەسە كەمەش ھەرگىز پىكھىننى كۆمەلە و شتانى ھاوچەشنى نىيە، بەلكو تەنھا پەيوەندى يەكى بىنگەرد و براپەتى يەكى قىامەتى يانەى خاۋىنە.

سىھەم:

ئەو سەمكارانە خۇيان دەناسن كە چۇن نوقمى دنياپەرستى بوون و بە تەواۋى لە پرى ترازون، ھەندى ياساى حكومەتەشيان دىوہ تەوہ كە لە گەل ئەواندا گونجاوہ. بۇيە ئەو قەسەيە دەلئىن كە بە زەبىناندا دىت:

سەعید و ھاوہ لانى نەيارى ئىمە و ئەو ياساىانەى حكومەتن كە لە گەل ھەوا و ئارەزوۋى ئىمەدا يەك دە گرنەوہ. كەواتە ئەوانە كۆمەلە يەكى سىياسىن.

منىش دەلئىم:

ئەى بەدبەختىنە!

ئە گەر دنيا ھەمىشەى بوایە و، مرۇفیش بە ھەتاھەتايى تىايدا، بما بايە تەوہ و، كار و ئەر كە كانى ئەم دنيايەش تەنھا بىر نچايە تە سىياسە تەوہ، ئەوا ئەو كاتە بوختانە كەتان جئ يەكى دە گرت..

بەلام باش بزىن كە ئە گەر من لە دەر گای سىياسە تەوہ كارم بىكر داپە، ئەوا نەك تەنھا دە پرستە، بەلكو ھەزار و يەك پرستەتان دەيىنى كە بە شىۋازى تەھدەداى سىياسى دادە پىژران!

گرىمان بە فەرزى مەھال - وەك ئىوہ دەلئىن - ئىمە بە ھەموو تۋانايە كمان بۇ چەند ئامانچىكى دىبايى و بەدەستەھىنانى تام و چىژە كەم نرخە كانى و لە پىناۋى دەستكەوتنى ئامانچى سىياسىدا كار دە كەين، كە ئەو ھش گرىمانىكە تەنانەت شەيتانىش نەيتۋانويە بە ھىچ كەسكى بىسەلئىت.. بەلام خۇ مادەم ھەموو بەسەرھاتە كانى ماوہى بىست سالمان شتىك پىش چاۋ ناخات كە ماىەى لىپر سىنەوہ و بەدوادا گەر ئانمان بىت، چونكە حكومەت سەيرى ھەلسو كەوت و پەفتارى مرۇف دە كات، نەك ئەو شتەى كە لە دلئىداپە. جگە لەوہى كە لە ھەموو حكومە تىكدا و بە شىۋە يەكى بەھىز نەيارى حكومەت ھەيە..

ئه‌وا بئ هیج گومانیک ئیوه ناتوانن له پئی یاسا کانی دادگه‌ری یه‌وه ئیمه تۆمه‌تبار بکه‌ن.

دوا و ته‌م: ﴿حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ (١).

پاشکۆی پاشماوه‌ی ئه‌و ئیعتیرازه‌ی که پیشکه‌شی

داواکاری گشتی دادگای "ئافیوون" کرا

□ (یه‌که‌م):

بۆ دادگای پروون ده‌که‌مه‌وه‌ که:

ئه‌م داوا نووی‌یه‌ش له‌سه‌ر بناغه‌ی چه‌ند داوا یه‌کی کۆنی دادگا کانی "ئه‌سکی شه‌هر" و "ده‌نیزلی" و، راپۆرتیک که چه‌ند خه‌بیریکی پروالته‌ت بین دوا ی لیکۆلینه‌وه‌ی سه‌رپیتی پیشکه‌شیان کردبوو، بنیات نراوه‌.

له‌ دادگا که‌ی ئیوه‌دا و تم: ئه‌گه‌ر سه‌د دانه‌هه‌ئه‌م له‌م داوا نووی‌یه‌دا نه‌چه‌سپاند، ئه‌وا پازیم سزای سه‌د سال به‌ندیم له‌سه‌ر ده‌ربکریت. وا ئیستا من ئاماده‌یی خۆم ده‌رده‌پرم که ئه‌و هه‌لانه‌ بچه‌سپنم. گه‌ر چه‌ز ده‌که‌ن ئه‌م خشته‌یه‌تان پیشکه‌ش ده‌که‌م که زیاد له سه‌د هه‌ئه‌ی ده‌ست نیشان کردوه‌.

دوو هه‌م:

کاتێ له‌ دادگای "ده‌نیزلی" یه‌وه دۆسیه‌ و نووسراوه‌ کانی ئیمه‌ په‌وانه‌ی "ئه‌نقه‌ره" کران و، له‌ نیگه‌رانی و چاوه‌پوانیی بریاریکدا بووین له‌ دژمان ده‌ربکریت، ئه‌و بره‌گه‌یه‌م بۆ بریاریم نووسی که له‌ کۆتایی هه‌ندێ له‌ به‌رگری یه‌ کاغدا هه‌یه‌ و، بریتی یه‌ له‌ مه‌ی خواره‌وه‌:

ئه‌گه‌ر کارمه‌ندانی "داد" که به‌ نیازی په‌خه‌ و هه‌له‌سه‌نگانندن په‌یامه‌ کانی نوور ده‌خویننه‌وه‌، توانی یان ئیمانی خوێان به‌هیز بکه‌ن و بیپاریزن، پاشان بریاری ئیعدامیان له‌سه‌ر ده‌رکردم، ئه‌وا ئیوه‌ شایه‌ت بن که من ده‌ست له‌ هه‌موو مافیکی خۆم به‌رامبه‌ر په‌وان هه‌لده‌گرم. چونکه ئیمه‌ خزمه‌تگوزاری ئیمانین و، ئه‌رکی سه‌ره‌کیی سه‌رشانی

(١) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ٥٧٠-٥٧٤.

په یامه کانی نووریش بریتی په له بههیز کردن و رزگار کردنی ئیمانی خه لک. که واته ئیمه خو مان به ناچار ده زانین که خزمه ته ئیمانی په کان پیشککش بکهین، به بی جیاوازی له نیوان دوست و دوژمن، یان لایه نگرتنی هیچ لایه نیکی دیاری کراو.

بهم جوړه.. ئه ی ئه ندامه به ریزه کانی دادگا! به پشت به ستن بهم راستی په و له ژیر تیشکی رووناکي په کهیدا:

په یامه کانی نور به هوی راستی په خاویڼ و به لگه دره خشانه کانیانه وه، توانی یان دلی زور کس له ئه ندامانی دادگا به لای خو یاندا و هاو سوزی یان له گه لیاندا رابکیشن. ئیتر به لامه وه گرنګ نی په که چیتان ده وی بیکه ن به رامبه رم و، چ بریاریک له باره مه وه ده ریکه ن.

که واته چی ده که ن بیکه ن. من لیستان خو ش ده م.. هر گیز به گزتاندا نایم و لیستان تووړه نام.

هر ئه مهش تا که هۆکاری ئه وه یه که هه موو جوړه کانی بازار و ستم و، دوو باره کردنه وه چی نندین جاره ی سوو کایه تیم قبول کردوه که ده ماره کانیان ده وروژاندم له وانیه که پیشتر له هه موو ژیا نندا شتی وام نه هاتو وه ته ری. ته نانه ت دوعای شه پرم له هیچ که سیلک نه کردوه.

هه روه ها کۆمه له په یامه کانی نور که له به رده ستاندا یه، دا کۆکی و به رگری په خنه هه لنه گری منه و، باشترین به لگه یه له سه ر پو وچه لیبی ئه و داو ایانه ی له دژمان وروژینراون.

ئوه ی که مایه ی سه رسوورمان و جیبی سه رسامی په ئه وه یه که:

له و کاته دا چنندین زانای گه وره ی میسر و شام و حله ب و مه دینه ی منه ووه ره و مه ککه ی پیروز و، چنند زانایه کی سه رو کایه تیبی کاروباری ئایینی له چنند کۆمه لیه کی په یامه کانی نووریان به وردی کۆلیو ته وه و هیچ په خنه یه کیان ئاراسته نه کردوه، به لکو ریز و ستایشی شایسته یان به رامبه ری ده رپریوه..

هه روه ها له و کاته دا که ئه و په یامانه، سه رباری بارو دوخی دژواری ده ورو به ر، سه د هه زار که سی ئه هلی حه قیقه تیان والئ کردوه ته سدیقیان بکه ن..

له‌و کاته‌دا که په‌یامه‌کان به‌م جزره‌ریزیان لئی ده‌گیرت و ستایش ده‌کرنن، که‌چی
 نه‌و زیره‌که‌(!)ی که‌چهند دا‌وا‌یه‌کی لا‌وازی له‌دژمان کۆ کردووه‌ته‌وه^(١)، هه‌له‌یه‌کی
 هینده‌ئا‌بروو‌به‌ری له‌زار ده‌رده‌چیت که‌سا‌کاری خۆی و سه‌رزاره‌کیی تیروانینه‌کانی
 بۆ شتان ده‌رده‌خات، نه‌وه‌تا‌وتی: "قورئانی پیروژ سه‌د و چل سووره‌ته‌!"
 جا نه‌و شته‌ی که‌مایه‌ی سه‌ر سوورمان و جیتی سه‌ر سامی به‌نه‌وه‌یه‌که‌نه‌م که‌سه‌یه
 دیت په‌یامه‌کانی نوور هه‌لده‌سه‌نگینیت و ده‌لیت:

"په‌یامه‌کانی نوور هه‌ر چه‌نده‌هه‌وتی ته‌فسیر کردنی قورئانی پیروژ و ته‌ئویلی
 فه‌رموده‌پیروژه‌کان ده‌ده‌ن، به‌لام له‌پرووی پیش‌که‌ش کردنی زانیاری‌یه‌وه‌به
 خوینه‌رانیان هیچ‌نرخ و به‌هایه‌کی زانستی به‌ریزیان له‌خۆ نه‌گرتووه‌!"
 جا ئایا له‌م په‌خنه‌یه‌وه‌ده‌رنا‌که‌ویت که‌هه‌تا‌بلیت له‌یاسا و راستی و حه‌ق و
 داد‌گه‌ری‌یه‌وه‌دووره‌!

هه‌روه‌ها سکا‌لای نه‌وه‌شتان له‌لا‌ده‌که‌م که‌:

ئیه‌ دوو سه‌عاتی ته‌واو قسه‌کانی دا‌وا‌کاری گشتیتان به‌گویندا داین که‌دلی
 هه‌موومانی زامدار کرد، له‌به‌ر هه‌له‌کانی که‌له‌سه‌د دانه‌تیده‌په‌رن و له‌چل لاپه‌ره‌دا
 تۆمارمان کردوون. به‌لام من هه‌ر چه‌ند جه‌ختم لئی کردن که‌چی بواری دوو خوله‌ک
 کاتان پین نه‌دام که‌به‌لا‌په‌ره‌و نیویک وه‌لامی بده‌مه‌وه. بۆیه‌به‌ناوی داد‌گه‌ری‌یه‌وه
 دا‌واتان لئی ده‌که‌م که‌به‌ته‌واوی ئیعتیرازه‌که‌م بخویننه‌وه.

سئ‌هه‌م:

هه‌موو حکوممه‌تیک که‌سانی نه‌یاری هه‌یه‌.. یاسایش بواری نادات ده‌ستدریژی بکریته
 سه‌ریان، ماده‌م کاریان به‌سه‌ر تیکدانی ریسا و سیسته‌می ولاته‌وه‌نه‌بیت.

جا ئایا ده‌گونجی من و که‌سانی هاوشیوه‌ی من له‌وانه‌ی که‌پشتمان له‌دنیا
 هه‌لکر دووه‌و به‌ره‌و گۆره‌کانمان هه‌نگاو ده‌نین، و از له‌هه‌ول و تیکۆ‌شامان به‌هین بۆ
 ژیانن نه‌براه‌ی هه‌تاه‌تایی به‌پنی نه‌و رینازه‌ی که‌باپه‌ره‌به‌ریزه‌کانمان له‌دریژی هه‌زار و
 سئ‌سه‌د و په‌نجا سال پیایدا پۆشتوون و، به‌رینمایی قورئانه‌مه‌زنه‌که‌مان و، له‌پۆشنایی

(١) مه‌به‌ست دا‌وا‌کاری گشتی‌یه‌.

ئەو دەستورانىكى كە لە ھەموو چەرخىكىدا سى سەد و پەنجا مىليۇن ئىماندار تەقدىسى دە كەن.. ئايا دە گوڭىت كە ئىمە واز لەمە بەيىن و، بە ژيانىكى كورت و فانىي دنياو سەرقال بىن و، بۇ چەند ياسا و دەستورىكى ناپرە وشتىي شارستانىيى ھەرزە، تەنانت چەند ياسايە كى وە حشىگەرى و ستمەكارانى وەك ھى "بەلشەفى يە كان" ملكە چ بکەين و، لە ژىر گوشار و فروفيللى دوژمناندا لايەنى ياساى لەم جۆرە بگرين؟
خۆ لە سەرانسەرى دنيادا ھىچ ياسايەك و ھىچ مرؤفلىك نى يە كە ھىندەى گەردىلە يەك وىژدانى ھەيىت خەلكانى تر ناچار بکەن واز لەو بەيىن بۇ ئەمە.
بەلام بەو نەيارانە دەليين:

ئىمە كارمان بەسەرتانەو نەبوو، دەسا ئىوھش كارتان بەسەرمانەو نەيىت.
بەم جۆرە و لەسەر بناغەى ئەم راستى يە:

ھەرگىز ئىمە لەگەل سەر كەردە يە كدا نىين كە بە پىي ئارەزوى خۆى فەرمانە كانى بە ناوى ياساوە دەر كەرد بۇ گۆرپىنى مزگەوتى "ئەياسوفيا" بە بتخانە و گۆرپىنى بارە گای مەشپە خەتى ئىسلامى بۇ دوانا وندى يە كى كچان.. ئىمە نە بە ھزر و بىر، نە لە پرووى بابەت و، نە لە پرووى ھاندەر و، نە لە پرووى ئاكامە كانەو لەگەل ئەودا نىين و، خۆشمان بە ناچار نازانين كە شتى و اقبوول بکەين.

لە راستىدا وىپراى بەسەرىدىنى ژيانى دىلى و ئاوارەيى لە ماوەى ئەم بىست سالتەدا، كە چەندىن جۆرى ئازار و دژوارترىن شىوازى ستمە و خۆسەپاندەم ھاتووتە پرى و، وىپراى ئەوەى كە سەدان ھەزار بىرەى نوورى و بەو فام ھەيە، كە چى خۆمان لە كاروبارى سياسىدا ھەلنەقورتاندوو، تەنانت يەك پروودايش تۆمار نە كراو كە بەلگە يىت لەسەر ئەوەى كارمان بەسەر ئاسايشەو بوويىت يان رىسامان تىكدايىت.

ئەو سوو كاپەتى پىنكردنە يەك لە دواى يەك و مامەلە سەرتاپا ستمەى كە پرووبە پرووم دە كرىتەو و لەم دواروژانەى ژياندا دىنەرىم و، ژيانى نامۆيى و ئاوارەيى كە بەسەرى دەبەم و پىشتەر ھاوشىوھىم نەبىنو، و ايان لى كەردووم لە ژيان بىزار بىم..

من لە "ئازادىي دەست بەسەراو" بىزار بووم، كە ئازادى يەكە خۆسەپاندەن و ستمە سنوورى بۇ دادەنىت! بۆيە داواكارى يەكەم خستوووتە بەردەستان نەك بۇ ئەوەى - وەك شتىكى ئاسايە لەم جۆرە حالەتانەدا - ئازادەم بکەن، بەلكو بۇ ئەوەى قورسەتىن و

سەخت ترين سزام لەسەر دەر بکەن.. بەلئى، قورسەتین و سەخت ترين سزا، نەك سووکەلەترین و ئاسانترین!

چونکە هیچ ڕینگایەك بۆ ڕزگار بوون لەم چەشتە مامەلە ناحەزە سەپروسەمەرەيە لە بەردەم مەزفەدانى یە جگە لەم دوو ڕینگایە: بەندىخانە یان گۆر. خۆ ڕینگای گۆر لە بەردەمدا داخراوە و ناتوانم بە دەستى بەینم، چونکە لە ڕوى شەرەووە خۆکۆزى حەرەمە و، ئەجەلیش پەنھانە و، مەزفە نازانیت کەى کۆتایى بە تەمەنى دینت، چ جەى ئەوەى دەستى پى بگات.

بۆیە بە مانەووم لەم بەندىخانە بەدا ڕازى بووم کە شەش مانگە بە تەنیاى تیايدا بەند کراوم. بەلام ئەم سکاڵایەم لە کاتى ئیستادا ڕاگرت، لەبەر داوا و ئارەزووى براى تیاوانە کام.

چوارەم:

من لە ماوەى ئەم سى سالی دواى ژياندا کە ناوى "سەعیدى نوئى"م لى ناو، هەتا تۆانومە تیکۆشاوم دەروونى بەدخوایم لەغاو بکەم و، لە چاوی گێرانی بۆ بەدەستەینانى ناویانگ و شانازى بەخۆوە کردن و لەخۆپازى بوون بپاریزم، تەنانەت سەد جار زیاتر هەستى قوتایانى نوورم زامدار کردوو لەوانەى کە لەپراوە بەدەر گومانى باشیان پىم هەیه..

ئەو شتانەى کە لە پەيامەکانى نووردا نووسیومن و ئەو ڕاستى یانەش کە لەو پەيامانەدان و پەيوەندى یان بە خۆمەووە هەیه و.. ئەو خواوەن و یزدانانەش کە بە لىپرانەووە هامشۆم دەکەن و.. هەموو برادەران بە گشتى، شایەتى لەسەر ئەمە دەدەن. چونکە من خواوەنى کالای و تفاقى "نوور" نیم، بەلکۆ تەنھا دەلالیکى لاواز و سادەى دووکان و پيشانگای گەوهرى قورئانى پىرۆزم.

هەر وها برا نزیكە کام، بەو نیشانە زۆرانەى کە دیویانە، لەو هەدا تەسدىقم دەکەن کە ڕیارم داوە نەك تەنھا قوربانى بە پلەوپایە درۆینە و قەلبەکانى دنیا بەدەم و، هەموویان بەخت بکەم، بەلکۆ ئەگەر - وا دابنن - چەندین پلەى مەزنى مەعنەویشم بەدريتى، ئەوا هەر هەموویان بۆ خزمەتگوزارىم لە ڕى ئیمان و قورئاندا بەخت دەکەم، نەبادا

بهشى نەفسى خۆم ئاويتەى ئىخلاسم بېيت لەو خزمەتگوزارى يەدا. لە راستىدا ئەمەشم ئەنجام داوہ.

كەچى لە گەل ئەوہ شدا دادگای بەرپزتان ھەست و سۆزى رېزى ھەندى لە برايانم كە لە ئاستى مندا دەريان برپوہ لە بەرامبەر سوودوہر گرتيان لە پەيامە كانى نوور، وەك سوپاسىكى مەعنەوى و زىاد لە رېزى كور بۇ باوكى خۆى، كە من دەستم بە پرۆپوہە ناوہ و قبوولم نە كر دووہ، دادگای بەرپزتان ئەو رېزەى ئەوانى كر دووہ بە ماىەى لېپرسىنەوہ مان، وەك بلىيى بابەتېكى سياسى بېت و، ھەندىك لەو برايانەتان ھان داوہ كە نكرولتى لەو رېزىلئانە بكەن!

بە سەرسامى يەوہ دەپرسم كە:

ئايا چ تاوان و گوناھىك لە مەدح و سەنايە كدا ھەيە كە لەسەر زمانى كەسىكى تردا ھاتووہ و، ئەم ھەزارەش پىي رازى نەبووہ و خۆى بە شايانى نازانىت؟

پىنجەم:

من بە راشكاوبى تەواوتى بە ئىوہى رادە گەيەنم كە ھەولتى چەسپاندنى تۆمەتى "پەيوہندى كردن بە دەستە و كۆمەلە كان و خۆ ھەلقور تاندن لە كاروبارى ناوخۆدا" بە قوتايانى نوورەوہ كە بە ھىچ جۆرىك پەيوہندىيان بە حيزبايەتى و دەستە و تەوژمە سياسىيە جۆراو جۆرە كانوہ نىيە، تەنھا پىلانى ئەو رېنكخراوہ نەيىيەى پەشتى پەردەيە كە چل سائە ھەولتى پرۆوخاندنى ئىسلام و سەپىنەوہى ئيمان دەدات، مەبەستىشى خزمەتى جۆرە بەلشەفىيە كە.

ھەر ئەو رېنكخراوہ شە پەرە بە گىيانى توندپەرەوى و ئاژاوہ نانەوہ دەدات لەم ولاتەدا، چ بە خۆى بزانىت يان نەزانىت و، دژە ھەلئويستى لى گرتووين.

بەلام خۆ سى دادگای جياجيا قسەيان لەسەر بى تاوانى پەيامە كانى نوور و قوتايانى يە كى گرت، تەنھا يەك دادگا نەبىت، كە دادگای "ئەسكى شەھر" ە، پرپارى سالىك لەسەر من و شەش مانگى لەسەر پازدە كەس لە برايانم لە كۆى سەد و بىست كەسدا دەر كرد. لەوانەيە ئەو شتەى واى لە دادگای "ئەسكى شەھر" كرديت كە ئەو پرپارە دەر بكات، بوونى پرگەيە كە لە مېژە نووسىومە و، لە ناوہندى پەيامىكى بچوو كدايە و، پەيوہندىيە بە كيشەى "پۆشتەيى" يەوہ ھەيە. دەقى ئەو پرگەيەش ئەمەيە:

"بیستمان که ژنی پیاوینکی پله‌وپایه به‌رزی دنیایی، شوینه سهرنج راکیشه‌کانی جه‌سته‌ی به‌ده‌روه بووه و، بویاخچی‌یه‌کی پیلاییش به‌ئاشکرا و رۆژی رۆشنا و له‌ناوجهرگه‌ی نه‌نقهره‌ی پایته‌خندا په‌لاماری داوه! جا ئایا ئهم رووداوه "ناره‌وايه" زلله‌یه‌کی توندوتیژ نی‌یه‌له‌سهر رووی دوژمنانی داوین پاک‌ی و پۆشته‌یی، له‌وانه‌ی که هیچ ئاگایه‌کیان له‌واتا و ناوه‌رۆکی شهرم و حه‌یانی‌یه‌"؟!

که‌واته‌هه‌لبه‌ستنی پروییانووی لاواز و تۆمه‌تی ناره‌وا ئیستا له‌دژی قوتاییانی په‌یامه‌کانی نور، وه‌ك ئه‌وه وایه‌بریار له‌دژی ئه‌وسنی داد‌گایه‌ بدریت و، تۆمه‌تیان ئاراسته‌ بکریت و به‌نه‌نگی و خیانته‌ له‌که‌دار بکرین.

شه‌شه‌م:

زۆرانگرتن له‌گه‌ل په‌یامه‌کانی نووردا له‌توانای که‌سدا نی‌یه؛ چونکه‌وته‌ی ئه‌و زانایانه‌ی ئیسلام که‌ په‌یامه‌کانی نووریان دیوه، له‌سهر ئه‌وه‌یه‌کی گرتوه‌ که:

ئهم په‌یامانه‌تفسیریکی راستی قورئانی پیروژن.

واته‌چه‌نده‌ها به‌لگه‌ی به‌هیز و توندوتۆلیان له‌خۆ گرتوه‌ بۆ راستی‌یه‌ دره‌خشانه‌کانی و، موعجیزه‌یه‌کی معنه‌وی‌یه‌له‌ موعجیزه‌کانی قورئانی پیروژ له‌م چهر‌خه‌دا و، به‌ر به‌ستنیکی پۆلایینه‌ له‌ به‌رده‌م ئه‌و مه‌ترسی‌یانه‌ی له‌ مه‌لاسدان بۆ ئهم ولات و نه‌ته‌وه‌یه‌ له‌ باکووره‌وه‌.

که‌واته‌ له‌ رووی مافه‌ گشتی‌یه‌ کانه‌وه‌ "پیوستی" داخواری ئه‌وه‌یه‌ که‌ داد‌گای به‌ریزتان هانی خه‌لکی بدات بۆ پیشوازی کردن له‌م په‌یامانه‌، نه‌ك ئه‌وه‌ی قوتاییانی بترسین و له‌ په‌یامه‌کان دوور بخرینه‌وه‌.

ئه‌وه‌ی ئیمه‌ لینی ده‌زانین ئه‌مه‌یه‌ و، ههر ته‌نها چاوه‌روانی ئه‌مه‌شتان لێ ده‌کین.

ئاشکرایه‌ که‌ گوئی نه‌دان به‌ کتیبی مولحیدان و هه‌ندی له‌ سیاسه‌تمه‌داره‌ بی‌برواکان و، گۆفار و رۆژنامه‌کانیان، له‌ ژیر په‌رده‌ی ئازادی زانستیدا، که‌ زیانی له‌ راده‌به‌ده‌ریان بۆ نه‌ته‌وه‌ و ولات و ئاسایشی گشتی پروون و ئاشکرایه‌، ئهم دیارده‌یه‌ بۆ ئهم پرسیاره‌ هاڤمان ده‌دات که:

ئايا چ پروويه كى قه دهغه كراو له وه دا هه يه لاويكى بىن تاوان، كه پيويستى به يارمه تى هه يه پرواته ريزى قوتايانى نووره وه، به نيازى ئه وهى ئيمانه كهى رزگار بكات و، له مه ترسى به ربوونه وهى به ره وه كهنده لاني ره وشته چه په له كان ده ر باز بييت؟

ئايا كارىكى پيويست و ئه وه پرى دانايى و داد گه رى نى به كه وه زاره تى په روه رده ئه م كاره له ئاميز بگريت و، پشتيوانى لىن بكات و ريزى شايانى بو دابنيت، له برى ئه وهى هه وتى نه هيشتنى ئه م كاره و پاره دوونانى ئيمه بدات، به بىن هيج هه يه كى پيويست؟

دوا وته م: له خواى گه و ره داوا كارين كه يارمه تى دادوهره كان بدات بو پياده كرنى حق و جيبه جيى كرنى داد گه رى.. ئامين.

﴿حسبنا الله ونعم الوكيل﴾ ، ﴿نعم المولى ونعم النصير﴾ .
الحمد لله رب العالمين. (۱).

□ دوا وته م

حه ز ده كه م ئه مهى خواره وه بو ده ستهى داد گاروون بكه مه وه:

له رپنى لايحهى ئيتيهامه كه و دانانمه وه بو چه ندين جارى دريؤ خايه ن له زيندانى تاكه كه سيدا، هه ستم كرد كه له م كيشه يه دا خودى خو ميان مه به سته. چونكه تيبينى ئه وه يان كرده وه كه به رزه وه ندى به كه له شكاندنى شان و شكوى من و زامدار كرنى كه سايه تيم به ده ست ده هين و، گومانى ئه وه كراوه كه من كه سيكى زيانبه خش يم به كار گيرى ولات و ئاسايش و نيشتمان و، له ژير په ردهى ئاين و له پيناوى جوهره سياسه تى كدا هه وتى به ده سته ينانى چهنه ئامانجى كى دنيايى بده م.

له به ر په رچى ئه مه دا، به وه پرى بىن گومانى بو تان روون ده كه مه وه كه:

له پيناوى ئه م وه هم و گومانانه و له بهر هه وتى شه ر فروشن به كه سى من، ده سته ئازاردان بو په يامه كانى نوور و قوتايى به به ريزه كانيان دريژ نه كهن، چونكه هه ر ئه وان رو له ي فيدا كارن له پيناوى ئه م نيشتمان و نه ته وه يه دا. ده نا زيانى كى گه و ره به م نه ته وه و نيشتمانه ده گات و له وانه يه بييت به هوى مه ترسى له سه ر نه ته وه و نيشتمان.

(۱) تيشكه كان، تيشكى چواره ده هم، ل: ۶۱۳-۶۱۹.

دەمەوى بە دلتیاییه وە جەخت لەو هەش بکەمەو هە:

لە پروناکیی ئەم رێبازەى ئیستامدا بریارم داو هەر ئازار و سووکایەتی و ئەشکەنجە و سزایەك قبوول بکەم کە ئاراستەى کەسى من بکریت، بە مەرچیک کە بە هۆى مەو ه زیان بە پەيامە کان و قوتایانی نوور نە گات. چونکە ئەمە پاداشتی دواپوژی بۆ من تێدا یە و، هۆیه کیشە بۆ رزگار بوونم لە شەپ و خراپە کانى دەروونى بەدخوازم. بۆیه لە لایە کەو ه دە گریم و لە لایە کى تریشەو ه دلخۆشم.

خۆ ئە گەر ئەو بێ تاوانە هەزارانە لە سەر ئەم مەسەلە یە لە گەل مندای نەخرانایە تە بەندیخانەو ه، ئەو ا شێو هى ئاخاوتنم لە بەر گری یە کەمدا زۆر توندوتیژ دەبوو. ئیو هەش بۆ خۆتان بینیتان کە ئەو کەسەى لایحەى ئیتیهامە کەى نووسبو ه چون هەولێ پەیدا کردنى پروییانوی لاواز و بەهانەى ناپه وای داو ه و، هەر چى کتیبم داناو ه و ئەو نامە نەینى و تاییە تی یانەش کە لە درێژایی بیست تا کو سی سالى ژیاغدا نووسبو من پیشکەشى داد گای کردوون و هک ئەو هى هەر هەموویانم ئەمسال نووسیبیت! ئنجای واتای هەلەى لە هەندیکیان داو ه تەو ه، و هک بلیى تا ئیستا نە بینرا بن و، نە رۆشتبەن ه یچ داد گایە ک و، ه یچ یاسایە کى لیبوردن نە یگر تەنەو ه و، بە سەر چوونى کاتیش کۆنى نە کرد بن..

هەموو ئەمانە، لە پیناوی ئەو هى زە فەرم پێ بێن و لە بەها و شان و نرخم دا بگرن..

خۆ هەر چەندە زیاتر لە سەد جار و توومە: من دان بە کەمى و بچوو کىی نرخ و بەهای خۆمدا دەنیم و، وێرای ئەو هەش کە نە یارە کاتم هەموو رینگا و هۆ کارنیک بە کار دەهینن کە مستە کۆلم تى بسره وینن و سووکایەتیم پێ بکەن، بەلام خۆشەو یستى خەلکى بەرامبەرم، کە لە رادە یە کدا یە سیاسە تە دارانى نیگەر ان کردو ه، هى ئەو ه یە کە لەم زەمان و رۆژ گارەدا "بەهیز کردنى ئیمان" پێویستى یە کى گرنگ و تەواو ه تى بە کەسانیک هە یە کە - لە بابە تی ئایندا - "راستى" نە کە نە قوربانى لە پیناوی ه یچ شتیکدا و، کە سیان ئایین نە کات بە هۆ کار و ئامراز بۆ ه یچ ئامانج و مەبە ستیک و، ه یچ بە شینک لەو خزمە تەدا بۆ خۆى دانە نیت، تا کو بتوانیت سوود لە رینماییه کانى وەر بگى ریت لە وانە کانى ئیماندا و قەناعە تی تەواو ه تی بۆ بەرامبەرە کە ی ییتە دى.

بەئى، لە ھىچ بارودۇخىڭدا بە وىنەى ئەم چەرخەى ئىمە پىوئىستىي زۆر نەھاتووتە ئاراوہ بۆ خزمەتى راستىيە كانى ئىمان. چونكە مەترسىيە كان بە توندوتىژى و درندەيىە كى لە رادەبەدەر لەدەرەوہ ئاراستەمان كراوہ.

خۆ ھەر چەندە من دان بەوہدا دەنىم و رايده گەيەم كە:

نەھىشتى ئەم پىوئىستىيە و پركردنەوہى ئەم بۆشايبە، تەنيا بە كەسى دەستەوسانى من نايەتەدى.. كەچى ھەندى كەس لەو گومانەدان كە ھەندى لەو ئەركە لەسەر دەستى من دىتەدى، نەك لەبەر تايبەتكارىيەك كە لە مندا ھەيىت، بەئكو لەبەر پىوئىستىي زۆر و لەرادەبەدەر بۆ كەسىك كە ئەم ئەركە راپەرىنىت و، سەرھەلنەدانى ئاشكرائى كەسىك كە ئەو بەرپرسىيە مەزنەى گرتىتە ئەستۆ.

لە مېژە بە سەرسوورمان و سەرسامىيەوہ بىرم لەم مەسەلەيە كردووتەوہ. چونكە وىراى ھەلە و نەنگىيە سەرسوورھىنە كانى كەسىي خۆم و ناشايستەيىم لە ھەموو پروويە كەوہ بۆ ئەنجامدانى ئەم چەشنە كارە مەزنە، ئىستا لە ھىكمەتى ئاوردانەوہى گشتىنەى خەلك لە من و، دەرپرىنى ھەستى جۆرە رېژنانىك بەرامبەرم تىدە گەم..

ئەو ھىكمەتەش ئەمەيە:

ئەو راستىيانەى كە پەيامە كانى نوور لەخۆيان گرتوون و ئەو كەسايەتىيە مەعنىوئىيەش كە قەوارەى قوتايىانى ئەم پەيامانە دەينوئىنىت، پرووي ئەو پىوئىستىيە ناوبراويان ئاراستەى خۆيان كردووتەوہ، نەخوازەلە لە بارودۇخىكى وەك ئەم بارودۇخ و دەوروبەرەى ئىستاماندا. خۆ لە گەل ئەوہ شدا كە بەشى من لەم خزمەتەدا لەوانەيە تەنانەت يەك لە ھەزارىش نەيىت، بەلام ھەندى كەس باوہرپان وايە كە ئەو راستىيە دەراسايە لە مندا بەرجەستە بوويىت و، نوئنەرى ئەو كەسىيە ئەمىن و دلسۆزەم. بۆيە ئەو جۆرە ئاورپلئىدانەوہيەم بۆ دەردەبرن.

لە راستىيدا ئەم جۆرە ئاورپلئىدانەوہيە چەندە زىانى بۆ من تىدايە، بە ھەمان ئەندازە لەسەر دەروونىشم قورس و گرانە، بە رادەيەكى ئەوتۆ كە بە ناحەقى و لەبەر پاراستنى راستىيە نوورانىيە كان و كەسىيە مەعنىوئىيە كەى، بى دەنگىم لە ئاستى ئەو زىانە مەعنىوئىيانەدا ھەلئبارد.

له‌وانه‌یه هۆی ئه‌و چه‌شنه ئاورلێدانه‌وه‌یه‌ی خه‌لك، ئاماژه‌یه‌ی كه‌ ئایینده‌یی ئیمامی عه‌لی - خوای لێ پازی بیټ - و شیخی گه‌یلانی - قُدس سِرّه - و هه‌ندی ئه‌ولیا‌ی تر بیټ كه‌ به‌ ئیله‌هامینکی خوایی ئاماژه‌یان بۆ راستیی په‌یامه‌کانی نوور و كه‌سیتی مه‌عنه‌ویی قوتاییانی ئه‌و په‌یامانه‌ کردووه. ئه‌وه‌ش له‌بهر ئه‌وه‌ی كه‌ په‌یامه‌کانی نوور ئاوینه‌یه‌ی كه‌ پێشاندهری موعجیزه‌ی مه‌عنه‌ویی قورئانی پیرۆزن له‌م چه‌رخه‌ی ئیستادا.

دوور نی‌یه‌ ئه‌و هه‌نده‌ خه‌لكه‌، كه‌سی لاوازی میان له‌مه‌دا ره‌چاو كرديټ، ته‌نها له‌بهر ئه‌وه‌ی كه‌ خزمه‌تگوزاری ئه‌و راستی‌یه‌ ده‌راسایه‌م. منیش له‌وه‌دا هه‌له‌م كرد كه‌ ئاورلێدانه‌وه‌ی جوزئی ئه‌وانم به‌رامبه‌ر كه‌سی خۆم ته‌ئویل نه‌کرد و نه‌مگێرايه‌وه‌ بۆ په‌یامه‌کانی نوور. هۆی ئه‌وه‌ش لاوازی خۆم و زۆری ئه‌و هۆكارانه‌یه‌ كه‌ یارمه‌تیده‌رانم به‌ره‌و ترسان بیه‌ن..

قبوول كرديشم بۆ ئه‌و به‌شه‌ی كه‌ تابه‌ته‌ به‌ كه‌سی خۆمه‌وه، ته‌نها بۆ دانانی نیشانه‌ی پشت پێ به‌ستن و، مۆركی باوه‌ر كرده‌ به‌ گوفتاره‌ كام، ده‌نا هیچ شتیکی تر نی‌یه‌.

من به‌مه‌ی خواره‌وه‌ وریاتان ده‌كه‌مه‌وه:

هه‌ر گیز پێویست به‌ له‌ناو بردنی كه‌سی لاوازی من ناكات كه‌ به‌سه‌ر لیواری گۆره‌ كه‌مدا شوپ بوومه‌ته‌وه‌ و، پێویستیش به‌م چه‌شنه‌ گرنگی دانه‌ به‌ بوونی من ناكات. ئه‌وه‌ش زۆر پێویسته‌ كه‌ بزانی زۆرانگرتن له‌ گه‌ل په‌یامه‌کانی نووردا هه‌ولتیکی سه‌ر نه‌گرتووه. چونكه‌ هه‌ر گیز ئیوه‌ ناتوانن زۆرانی له‌ گه‌لدا بگرن، بگه‌ر هه‌ر هه‌ولتی ئه‌وه‌ش مه‌ده‌ن و هه‌ر گیز به‌سه‌ر په‌یامه‌کانی نووردا سه‌رناكه‌ون. خو ئه‌ گه‌ر هه‌ولتی زۆراتان دا له‌ گه‌ل ئه‌و په‌یامانه‌دا، ئه‌وا جگه‌ له‌ گه‌یاندنی زیانیکی مه‌زن به‌ نه‌ته‌وه‌ و نیشتمان هیچی تر دروینه‌ ناكه‌ن.

به‌لام هه‌ر گیز ناتوانن - هه‌ر چه‌نده‌ش هه‌ول و ته‌قالای زۆر بده‌ن - قوتاییانی ئه‌و په‌یامانه‌ په‌رته‌وازه‌ بکه‌ن و یه‌ کیتی نیوانیان هه‌لبه‌وه‌ شه‌یننه‌وه‌. چونكه‌ ناچار كردي پۆله‌ و نه‌وه‌کانی باپیرانی قاره‌مانمان كه‌ زیاد له‌ په‌نج ملیۆن شه‌هیدیان له‌ پیناوی پارێزگاری كردي قورئان و راستی‌یه‌ به‌نرخه‌ كانیدا پێشكه‌ش كر دووه، ناچار كرديان

بۆ له بېرىر دىنمەوه و بى ئىمەكى بەرامبەر رابوردووى پىر شىنگداريان، ياخود بتانەوئى پەردەيەك له نىوان ئەوان و پالەوانىتى يە ئايىنى يە كانيان دابىنىن كە ماىەى سەرنج و جىبى رېز و سەرسوورمانى جىهانى ئىسلامى يە، ئەو هەولە هەرگىز كارىكى ئاسان نى يە. خۆ ئەگەر ئەوان لە مەيدان بىكشىنە دواو، ئەو قوتايانى بەو فەى پەيامە كانى نوور دەستبەردارى ئەو پەيامانە نابن كە ئاوينەيە كى دەرخەرى ئەو راستى يەن و، رازى نابن كە - بەو دەستبەردارى يە - زيان بە نىشتمان و نەتەوه و ئاسايش بىگات.

دوا وتەم:

﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ (١)

بۆ سەرۆكايەتى دادگای تەمىز

□ (لەو دانىشتەى دادگای تەمىزدا كە بۆ مەبەستى هەلەوه شاندەوهى بىرپارە ستەمكارانە كەى دادگای "ئافيوون" سەبارەت بە ئىمە، پەنامان بۆ برد، هىچ بواریكى قسە كردنیا بى نەدام، بەلكو تۆمەتىكى تىر سىنەمیان بەسەردا خویندمەوه كە بە زبىرى و توندوتىژى دارپىزرا بو، تەنانەت نەیانەيشت هىچ كەسىك لە نووسىنەوه دا يارمەتىم بدات. ئىجا وىراى ناخۆشى خەتە كەم، لەو كاتەدا نەخۆشيش بووم. جا ئەم سكالایەى كە بە دەم نەخۆشى يەوه نووسىومە وهك لائىحەيە كى تەمىز پىشكەشى مەقامى بەرپىزتانى دە كەم كە تا ئىستا دوو جار بە تەواوى وىزدانى لە گەلدا بە كار هیناوم.

ئەمە عەرزو حالىكە پىشكەشى دادگای هەرە مەزنى حەشرى دە كەم و بۆ مەقامى خواى گەورەى بەرز دە كەمەوه، با "دادگای تەمىز" ی ئىستا و نەوه كانى داها تووش بىبىستان و، بەرگوئى مامۆستايانى زانكۆ و قوتابى يە رۆشنىرە كانىشى بکەوئىت.

واله نىوان سەدان بە لا و گىروگرفتدا، كە لە ماوهى بىست و سى سألدا پروبەرووى بوومەتەوه، تەنها "دە" دانەيان هەلەدە بۆئىم. بۆ ئەوهى وهك سكالایەك بىانخەمە پىش چاوى دادگەرى مەقامى خواى گەورەى شكۆمەند و دادوهرى پەها.

(١) تىشكە كان، تىشكى چوار دەهەم، ل: ٦٢٠-٦٢٣.

یه‌که‌م:

هر چه‌نده من له خۆمدا که‌سیکی خاوه‌ن که‌مو کوو‌ری و ناته‌واویم، به‌لام له‌گه‌ل
ته‌وه‌شدا هه‌موو ژبانی خۆم بۆ به‌خته‌وه‌ریی ئەم نه‌ته‌وه‌یه و پرزگار کردنی ئیمانه‌که‌ی
ته‌رخان کردوو، به‌هه‌موو توانایه‌کم هه‌ولم داوه کار بۆ په‌یامه‌کانی نوور بکه‌م، تا‌کو
خۆم بکه‌م به‌قوربانیی راستی‌یه‌ک که‌هه‌زاران که‌س خۆیان له‌په‌یدا به‌خت کردوو، که
راستی قورئانی پیرۆزه. هه‌ر له‌م په‌یه‌شدا و به‌پشتگیری و فه‌زلی خوای گه‌وره‌توانیومه
هه‌موو جوورنکی ئازاردان و ئەشکه‌نجه‌هه‌لبگرم و، به‌هه‌یج جوورنیک پاشه‌کشیم
نه‌کردوو و به‌ره‌و دواوه نه‌گه‌راومه‌ته‌وه.

وا ته‌نها یه‌ک نمونه‌ده‌هه‌نمه‌وه بۆ ئەو په‌فتاری غه‌در و سته‌مکاری‌یه‌ی که‌له
به‌ندیخانی "ئافیوون" و دادگا‌که‌یدا رووبه‌رووی بوومه‌وه:

هه‌ر چه‌نده ئەوان سنی جار لایحه‌ی تاوانبار کردنه‌که‌یان - که‌پریان کردبوو له
تۆمه‌تی نا‌ره‌وا و ده‌مه‌هه‌لبه‌ست - دا به‌گوینی من و قوتاییانی بی تاوانی نووردا، که
چاوه‌روانی دلدانه‌وه‌یان ده‌کرد له‌دادگه‌ریی دادگا و، هه‌موو جارنیکیش خویندنه‌وه‌ی
لایحه‌که‌به‌لای که‌مه‌وه دوو سه‌عاتی ده‌خایاند، که‌چی ته‌نها بواری یه‌ک دوو خوله‌کی
قسه‌کردنیان پین دام، له‌کاتینکدا که‌تکام لێ کردن ماوه‌ی ده‌خوله‌ک یان چاره‌که
سه‌عاتیکم بده‌نی بۆ به‌رگری کردن له‌مافه‌کاتمان.

و‌پرای ئەوه‌ی که‌ماوه‌ی بیست مانگ له‌زیندانیکی تاکه‌که‌سیدا به‌دابراوی له
خه‌لک مامه‌وه، ئەوان په‌ریان نه‌دا که‌س سه‌ردانم بکات، دوو سنی هاو‌په‌ی نه‌بیست، ئەویش
ته‌نها بۆ ماوه‌ی سنی چوار سه‌عات! ئەم سه‌ردانه‌ش یارمه‌تی‌یه‌کی جوورنکی دام بۆ
نووسینه‌وه‌ی به‌رگری‌یه‌که‌م. دوا‌ی په‌ریان له‌وانیش گرت و مامه‌له‌یه‌کی توندیان
له‌گه‌لدا نواندن و سزایشیان دان! هه‌روه‌ک ناچاریان کردین گوئی له‌خویندنه‌وه‌ی
لایحه‌ی تۆمه‌تبار کردنه‌که‌ی داواکاری گشتی بگه‌ڕین که‌پازده‌لاپه‌ره‌ده‌بیست و په‌ری
کردوو له‌درزوده‌له‌سه‌ی رق له‌دلانه‌و قسه‌ی ده‌مه‌هه‌لبه‌ست و تیگه‌یشتنی هه‌له‌و
خراپ. ته‌نانه‌ت من هه‌شتا و یه‌ک دانه‌هه‌له‌م له‌و لایحه‌یه‌دا ده‌ستیشان کرد. بواری
قسه‌و به‌رپه‌رچدانه‌وه‌شیان پین نه‌داین، خۆ ئەگه‌ر په‌ی قسه‌یان بدامایه‌، پیم ده‌وتن:

ئېۋە ئىنكارىي ئايىنى خۇتان و سوو كايە تيش به باپىرانتان دە كەن، لەو پرووھە كە پىتان و ايه لە سەر گومرايى بوون. ھەروەك نكوولتى لە پىغەمبەرە كە تان ﷺ دە كەن و ياساكانى قورئانى پىرۇزتان پىن قبول ئى. كەچى لە ھەمان كاتدا و لە ژىر دروشمى ئازادىي بىر و سەر بەستى و پىزداندا دەست ناهىننە رىئى مە جووس و جوولە كە و گاوران و مونافىقانى مورتەددى ئازاۋەچى لە پشتگىرانى بەلشەفى يە كان.

حكومەتى بەرىتانيا، كە ھەموومان رادەى دەمار گىرىيى بۆ نەسراىيەت و مەوداى لووت بەرزى دەزانىن، ھەموو كاتىك رىئى بە مليۆنەھا موسلمانى ژىر دەستەلاتى خۇى دەدات كە قورئان بخۆيننەو و وانەى لى و ھەر بگىرن، ئەو وانانەى كە بەرپەرچى سەرجمەى بىروباۋەرە نارەوا و دەستورە كافرە كانى ئىنگلىز دەدەنەو..

پاشان نەيارە كانى ھەموو حكومەتەك دەتوانن بە ئاشكرا را و بۆچوونە كانى خۇيان دەرىپىن و بلاۋىشىان بكنەو، بىئى ئەو ەى دادگاكانى ئەو حكومەتانە كارىان بەسەريانەو بىت..

كەچى سەبارەت بە من، وردە كارىيان لە سەر چل سالى ژيانم و سەد و سى دانە لە كىتەبە كامم و سەرجمە نامە كامم، تەنانت نەينى يە كانىشىان، لە دادگاى "ئىسپارتە" و دادگاى "دەنيزلى" و دادگاى جەزاي "ئەنقەرە" و لە سەرۆ كايە تىيى كاروبارى ئاينىشىدا بە ئەنجام گەياند. ھەروەك دادگاى تەمبىزىش دوو جار، لەوانە يە سى جارىش، ئەو لىكۆلەنەو و وردە كارى يە ناوبراۋەى كردو، نوسخە تايەتتى و ناتايەتتى يە كانى پەيامە كانى نوورىان نىكەى سى سال لە لا مایەو، لە گەل ئەو شدا شتىكىان تىدا نەدۇزى يەو كە مایەى ھىچ سزايە كى تەنانت بچووكىش بىت.

جا من دەپرسم:

ئايا ئەو گوناھە چى يە كە ئىمە كردوومانە ھەتا سزايە كى ئاوا سەختمان بەدەن و لە زىندانى تاكە كە سىدا بەندمان بكنەن، لە كاتىكدا كە من بەم رادە يە لاوازم و لەم بارودۇخە دزوارەى ژىر دەستى زۇردارى و ستەمدام؟ ئايا چ ياسايەك يان چ بەرژەو ەندى و پىزدانىك بەمە رازى دەبىت؟ لە كاتىكدا كە پەيامە كانى نوور، كە ئىستا سەرجمە كەيتان بە تەواۋى لە بەردەستدايە، بوو بە رابەرىكى بەھىز و پاستى زياتر لە

دووسده هزار قوتایی نووری راسته‌قینه که نامادهن بۆ قوربانی و خۆ به‌خت کردن و، به‌میش خزمه‌تیکم پیشککش به‌ئاسایش و ئارامیی ولات کردوه. پاشان ئه‌و به‌رگری‌یه‌ی پیشککش کرد و چوارسه‌د لاپه‌ره ده‌بیئت، به‌جۆریکی بی گومان بی تاوانیی ئیمه‌ی سه‌لمانند. بۆیه هه‌ر ئه‌م پرسیارانته‌تان - به‌ بی گومانی - له‌ به‌رده‌م داد‌گای هه‌ره‌گه‌وره‌ی رۆژی حه‌شردالی ده‌کریت.

دووهم:

ئه‌و ته‌فسیره‌م که بۆ چه‌ند ئایه‌تیکم راشکاوی قورئانی پیروز نووسیومه سه‌بارت به‌ "پۆشته‌یی" و "میرات" و "یادی خوا" و "فره‌ژی" و، به‌رپه‌رچدانه‌وه‌م بۆ ئه‌و په‌خنه و به‌هانه و بیانوانه‌ی که له‌ لایه‌ن شارستانییی نویی خۆرئاواوه له‌ دژیان و روژیئراوه.. ئه‌مانه‌یان به‌ هه‌ندئێ له‌ تۆمه‌تانه‌ داناه که ئاراسته‌یان کردوم.

والیره‌شدا هه‌مان برگه‌ دووپات ده‌که‌مه‌وه که پیش پازده سال له‌ داد‌گای "ئه‌سکی شه‌هر" و پاشان له‌ داد‌گای ته‌میزی "ئه‌نقه‌ره" دا و توومه و، هه‌ر ئه‌م برگه‌یه سه‌کالای منه له‌ داد‌گای حه‌شری هه‌ره‌مه‌زندا و، وریا کردنه‌وه‌شه بۆ کۆمه‌لانی رۆشنبری ئایینه‌ و، له‌ گه‌ل په‌یامی "الحجة الزهراء" دا ده‌بیئت به‌ لایحه‌یه‌کی ته‌میزی.

هه‌روه‌ک هه‌مان برگه‌ بۆ ئه‌و داواکاره‌ گشتی‌یه‌ دووپات ده‌که‌مه‌وه که هه‌لی قسه‌ کردنی بۆ نه‌په‌رئه‌خساندم و، هه‌شتا دانه هه‌له‌شم له‌و لایحه‌ی ئیته‌هامه‌یدا چه‌سه‌پاند که پری کردبو له‌ قسه‌ی هه‌له‌ و له‌خشته‌بردن. جاریکی تر ده‌په‌مه‌وه پیش چاوی ئه‌و داد‌گایه‌ی که پریاری دوو سالی زیندانی تاکه که سبی سه‌خت و دوو سالی نه‌فی و ده‌ست به‌سه‌ری له‌سه‌ر ده‌رکردم:

"منیش به‌ داد‌گای به‌ریزی وه‌زاره‌تی داد ده‌لیم:

تاوانبار کردنی که سینک که به‌رزترین و پیروزترین ده‌ستووری خوایی ته‌فسیر ده‌کات، ئه‌و ده‌ستووره‌ی که حه‌قی راسته‌قینه‌یه و له‌ هه‌موو سه‌رده‌میکدا و له‌ ماوه‌ی هه‌زار و سئ سه‌د و په‌نجا سالداسئ سه‌د و په‌نجا ملیۆن موسلمان له‌ کاروباری ژبانی کۆمه‌لایه‌تی‌یاندایاندا پرس و پرایان پی‌یه‌تی و په‌فتاری پی ده‌که‌ن.. ئه‌و که‌سه‌ی که له‌ ته‌فسیره‌که‌یدا پشت به‌و شتانه‌ ده‌به‌ستیت که سئ سه‌د و په‌نجا هه‌زار ته‌فسیرنوس تیا‌اندایاندا

یه کیان گرتوو و سهلماندوو یانه و، شوین: ئه و بیروباوهره که و تروه که باپیرانی پیشوومان له ماوهی ههزار و سێ سهد و پهنج سالددا باوه پریان پنی بووه.. تاوانبار کردنی ئهم تهفسیر نووسه، پریاریکی ستهمکارانهیه و، بی هیچ گومانیک دادگهری - ئه گهر له پرووی زهویدا ههیت - رهفزی ده کات و دهست به پرووی ئه و بریاره وه ده نیت و ههلی ده وه شینته وه".

ههروهها با گوتی که ره کانی سهردهمی ئیستاشمان ئه مه بیستن!

ئایا تاوانبار کردنی که سیکێ ئاوا که وازی له سیاسهت و ژبانی کۆمه لایهتی هیناوه و، له پرووی فیکری و زانستی یه وه باوه پری به هه ندئ له و یاسا بیانی یانه نی یه که به هۆی بارودز خیکێ تایبه ته وه له م و لاتهدا قبول کران، ئایا ئیدانه کردنی که سیکێ ئاوا له بهر ئه وهی تهفسیری ئه و ئایه تانهی کردوه، به ئینکاری ئه وان بۆ ئیسلام و به خیانهت کردن دانانریت بهرامبهر ملیارهها کهس له باپیرانی ئایینداری قاره مانمان و، ئاراسته کردنی تۆمهت نی یه بهرامبهر به ملیۆنهها تهفسیری قورئانی پیرۆز؟

سێ هه م:

یه کیک له و هۆ کارانهی کردوو یانه به بیانووی ئه وهی حوکم بدریم ئه وه یه که و توویانه: ئارامی و ئاسایش تیک ده دات. هۆی ئه مهش لیکدانه وهی هه له یانه بۆ هه ندئ پرستهی چه ند نامه یه کی که سی و چه ند نامه یه کی تایبهت که له په نجا پرسته تینا په رن، له کاتی کدا که په یامه کانی نوور زیاتر له سه د هه زار وشه و پرسته یان له خو گرتوو و، ئه وان ته نها بۆ گریمانیکی لاواز و یه کجار دووریان پوانیوه که ریژه که ی یه ک له سه د ته نانهت یه ک له هه زاریش ده ر ناچیت و، ئه م گریمانه دووریهان وه ک ئه وهی پرووی داییت لیک دایه وه و له سه ر ئه و بناغه یه ده یانه ویت سزیمان به ن.

من له لایه نی خو مه وه هه موو ئه و که سانه ی که ئاگاداری ئه م سی چل ساله ی دوایی

ژبانمن و، هه زاران قوتایی نووری خاوینیش ده گرم به شایهت و، ده لیم:

کاتی ئه و سه ر کرده ئینگلیزه ی که ئه سه ته مبولتی داگیر کرد، ده ستی دایه نانه وهی تزی دووبه ره کی له نیوان موسلماناندا، ته نانهت "شینخولعیسلام" و هه ندئ زانای تری خه له تاند و وای لئ کردن که هیرش بکه نه سه ر یه کتری و، جیاوازی نیوان کۆمه لی

"ئیتتىحادىيەكان" و كۆمەلى "ئىتىلاف"ى فراوان كرد تاكو كەش و بارودۇخ بۇ سەر كەوتنى يۇنانىيەكان ئامادە بىكات و شكست بە بزوتنەوہى مىللىي نىشتمانى بەيئىت، لەو دەمەدا من كىيى "شەش ھەنگاۋەكان"م لە دزى ئىنگلىز و يۇنانىيەكان داناس، بەرپىز "ئەشرف ئەدىب"ىش لە چاپى دا و بلاۋى كردهوہ. كە ئەمەش يارمەتىيەكى باشى دا بۇ پوچەل كردهوہى كارىگەرىي ئەو پلانى دۆزەخىيانەى كە ئەو سەر كردهيە داير شتبوو..

جا ئەو كەسەى كە بايەخى بە ھەرەشەى ئىعدامى ئەو سەر كرده ئىنگلىزە نەدا و، پراى نە كرد بۇ ئەنقەرە.. لە كاتىكدا كە حكومەتى ئەنقەرە بانگەيشتيان كردهبوو بۇ رىزان لە خەباتە كەى..

لە پروسىاشدا گوپى نەدا بە برپارى لە سىدارەدان كە سەر كرده پروسە كە بۇى دەر كرده..

لە پروداۋە كەى "۳۱ى مارت"ىشدا توانىي بە ئاراستە كردنى تەنھا يەك و تار ھەشت تىپى ياخى و ھەلچوۋى سوپا ھىور بىكاتەوہ و بيانەيئىتەوہ ژىر فەرمان و گوپرايەلىي سەر كرده كانيان..

كاتىكىش ژەنرالە كانى دادگاي عورفىي سەربازى پىيان وت:

"تۇيش كۆنەپەرسىت، چونكە داۋاي حوكمى شەرىعت دە كەيت.."

ئەو تەنانت كەمترىن بايەخىشى بۇ ھەرەشە كانيان دانەنا و، ۋەلامى دانەوہ كە:

"ئەگەر مەشرووتىيەت لاي ئىنە برىتىيىت لە خۆسەپاندىن و دىكتاتورىيى دەستەيەكى دىبارى كراۋ، ئەوا با ھەموو گروپى جىنىسى و ئادەمىزاد بزانتىن كە من كۆنەپەرسىتم و، ئامادەم گىيانى خۆم لە پىناۋى تەنھا يەك دانە مەسەلەى شەرىعتدا بەخت بىكەم". كە بەم ۋەلامەش ھەموو ئەفسەرەكان خەپەسان و واقيان وپ ما.

خۆ لەو كاتەدا كە چاۋەروانى دەر كردنى برپارى ئىعدام بوو لە لايەن ئەوانەوہ، كەچى برپارى بىن تاوانى و بەردانىان بۇ دەر كرد. ئەويش لەسەر ئەم برپارە ھىچ سوپاسىكى نە كردن، بەلكو بەدەم دەر چورونىوہ لە دادگادا دەنگى لى ھەلپرى و وتى:

"با بۇى دۆزەخ بۇ ستەمكاران.."

کاتی له دیوانی سه‌رۆکایه‌تیشدا له ئەنقهره - وه‌ک له بریاری داد‌گای ئافیووندا تۆمار کراوه - مسته‌فا که‌مال به‌ توور‌په‌یه‌وه‌ پێی وت:

"بۆیه‌ بانگه‌یشتمان کردیت بۆ ئێره‌ هه‌تا سوود له‌ راو بۆچوونه‌ راست و دروسته‌ کانت وهر‌بگرین، که‌چی چهند شتیکت له‌باره‌ی نوێزه‌وه‌ نووسی و تۆوی دووبه‌ره‌ کیت له‌ نیواندا چاندین". یه‌ کسه‌ر له‌ به‌رده‌م نزیکه‌ی په‌نج‌ا په‌رله‌مانتاردا وه‌لامی دایه‌وه‌ که‌:

"گه‌وره‌ترین مه‌سه‌له‌ی دوای مه‌سه‌له‌ی ئیمان بریتی یه‌ له‌ نوێژ. خۆ هه‌ر که‌سیک نوێژ نه‌کات خائینه‌ و، دیاره‌ حوکمی خائینیش وهر‌ناگیریت و پشتگویی ده‌خریت".
له‌ به‌رده‌م ئەم وه‌لامه‌دا، ئەو سه‌ر کرده‌یه‌ ناچار بوو که‌ توور‌په‌یی خۆی بخواته‌وه‌ و، هه‌ندێ دهنه‌وایی پێشکه‌ش بکات..

پاشان پساوانی ئاسایشی ده‌وله‌ت له‌ شه‌ش پارێزگادا هیچ رووداویکیان له‌سه‌ر قوتاییانی نوور تۆمار نه‌کردوه‌ که‌ ئاسایش تیک بدات، هه‌ر چه‌نده‌ش ژماره‌یان سه‌دان هه‌زار ده‌بیست، جگه‌ له‌ رووداویکی بچووک که‌ په‌یوه‌ندیی به‌ دا‌کۆکی کردنی شه‌رعیی قوتایی‌یه‌کی بچووکی نووره‌وه‌ هه‌یه‌ و، هیچ که‌سیک نه‌ییبستوه‌ که‌ قوتایی‌یه‌کی نوور له‌سه‌ر هیچ تاوانیک چووبیته‌ به‌ندیخانه‌وه‌. خۆ ئە‌گه‌ر به‌ نا‌ه‌واش به‌ند کراییت، ئە‌وا بووه‌ به‌ هۆی چاک کردنی په‌وشتی به‌ندکراوانی تر.

ئنج‌ا هه‌ر چه‌ند سه‌دان هه‌زار نوسخه‌ی په‌یامه‌کانی نوور له‌ هه‌موو شوێنیکی ولاتدا بلاو بوونه‌ته‌وه‌، له‌ گه‌ل ئە‌وه‌ شدا که‌سیک زیانیکی لێ نه‌بینیون، بگه‌ر له‌ ماوه‌ی بیست و سێ ساڵدا جگه‌ له‌ سوود هیچ شتیکی تریان لێ نه‌دیوه‌. سێ داد‌گای سێ حکوومه‌تیش بریاری پێ تاوانیان ده‌ر کرد و، سه‌دان هه‌زار قوتاییش به‌ گو‌فتار و کردار پشتگیری و شایه‌تی له‌سه‌ر نرخ و به‌های په‌یامه‌کانی نوور را‌ده‌گه‌یه‌نن.

پاشان ئایا که‌سیکی گۆشه‌گیر و دووره‌په‌ریز و هه‌زار و به‌سالا‌چوو که‌ خۆی له‌سه‌ر لیواری گۆردا ده‌بیست و، به‌ هه‌موو هیز و قه‌ناعه‌تیکی وازی له‌ شتانی فانی هیناوه‌ و، بایه‌خ به‌ هیچ پله‌ و پایه‌یه‌کی دنیایی نادات، به‌لکو سه‌رقالی شتانیکه‌ قسوور و ناته‌واوی‌یه‌کانی پێشووی پاك بکه‌نه‌وه‌ و سوود به‌ ژبانی ئە‌ودنیای بگه‌یه‌نن و، له‌به‌ر

شەفەقتى زۆر و حەزى لە پاراستنى بى تاوان و پىران لە ھەر زىانىك بىتە پىيان، تەنانت
دوعاى لەو ستەمكارانەش نە کردووہ کہ بە ناپەوا ئازارى دەدەن..

ئايا دروستە کەسىكى ئاوا تاوانبار بکرىت و لە بارەپەوہ بوترىت: ئەم پىرە
گۆشە گىرە ھەولتى تىکدانى ئاسايش و ئارامى دەدات و، ئامانجىشى پىلانگىزىرانى
دنياپىيە و پەيوەندى و نامە کانىشى ھەر لەبەر ئەو مەبەستەن، کەواتە کەسىكى تاوانبارە؟!
بى گومان ئەو کەسانەى گوشتارى وای دەر حەق دەلین و لە ساپەى بارودۆخى
دژواردا برپيار لە دژى دەردە کەن، خۆيان بە پە کجارە کى تاوانبارن و، سبەپنى لە
دادگای ھەرەمەزنى پۆزى حەشردا دەپى نرخ و بەھای ئەو تاوانەيان بەدەن.

کەسىكى وەك ئەم پیاوہى کہ بە تەنھاپەك وتار ھەشت تىپى سوپاى ھىور کردوہ و،
قەناعەتى پى کردن کہ ملکہچى ياسا و رىسای سەربازى بىنەوہ.. پىش چل سالتىش
توانى بە نووسىنى تەنھاپەك وتار ھەزاران کەس بە لای خۆیدا رابكىشىت و بیانکات
بە لایەنگر و پشتگىرى خۆى و، لە بەردەم سى سەر کردەى زۆردارى بەزەبروزەنگدا
- کہ پىشتىر باسکران - سەرى نەوى نە کرد و لىيان نەترسا و مەراپى بۆ نەنواندن و،
لە بەردەم دادگاگانىشدا وتى:

با چاك بزائن کہ ئە گەر بە ئەندازەى مووى جەستەم سەرم بىت و ھەموو پۆژنىك
سەرىك لە جەستەم بکرىتەوہ، ئەوا ئەم سەرەى کہ بۆ راستى پەکانى قورئان تەرخام
کردووہ، ھەرگىز لە بەردەم ئىلحاد و کوفرى پەھادا نەو پى ناکەم و، ھەرگىزاو ھەرگىز
خىانەت لە نىشتمان و نەتەوہ و ئىسلام ناکەم..

کەسىكى ئاوا کہ لە "ئەمىرداغ" لە گەل چەند کەسىكى کەمى ھاورپى قىامەتى و
سى کەسى تر نەپى لەوانەى کاروبارى خزمەتى بۆ بەرپۆە دەبەن، پەيوەندى لە گەل
کەسى تردانىپە، ئايا دروستە دوای پوون بوونەوہى ھەموو ئەوانەى باس کران،
بە کەسىكى ئاوا بوترىت:

ئەم سەعیدە لە "ئەمىرداغ" بە نەپى بۆ تىکدانى ئاسايش ھەول دەدات، ئەو تەبىرى
ھەندى کەسى ئەم گەلەى لەوئى زەھراوى کردووہ و، بىست کەسى ئەو پىش مەدحىان
کردووہ و نامەى تاپىتەپان بۆ ناردووہ، کہ ئەمەش بەلگەپە لەسەر ئەوہى بە نەپى کار
لە دژى سىستەمى شۆرشگىزانەى حکوومەت دەکات؟

ئىنجا ھەر لەسەر بناغەى ئەم تۆمەتەش سىياسەتى دوژمنايەتىيان لە گەلدا بە کار ھىناو، ماوھى دوو سال پرېارى بەند کردنى سەخت و دژواری لەسەر دەر کرا، خرايە زىندانى تاکە کەسى و داپرانى تەواو تى يەو، لە داد گاشدا بواری قسە و بەر گرى لەخۆ کردىيان پىن نەدا.

بۆيە لەبەر ھەموو ئەمانە، سەر جەمى ئەو کەسانەى کە ئازارىيان دام و بەم پرا دەيە لە داد گەرى لايان دا، بە ويژدانى ئيو دە سپىرم.

جا ئايا کە سىكى وا کە لە شايستەيى خۆى زياتر خەلکى پرويان تىکردووه و، ھەزاران کەسى بە يەك وتار ھىنايەو ڤر گوڤرايەلى و، بە نووسىنى تەنھا يەك وتار وای لە ھەزاران کەس کرد کە پۆنە ناو کۆمەلەى "ئىتتىحادى عەمەدى" و، پەنجا ھەزار کەس - بە بوپرى ريزەو - لە مزگوتى ئەياسوفيا گوڤرايان لە وتارە کەى پراگرت..

ئايا ھەر گىز ڤىرى ئەوھى پىن قبوولە کە سىكى ئاوا بۆ ماوھى سى سال لە "ئەمىرداغ" کارى نەپنى بکات، کە چى بتوانىت قەناعەت تەنھا بە چەند کە سىكى کەم بەپىنىت؟ ئىنجا دەست لە کاروبارى ئاخىرەتى خۆى ھەلبگرىت و نوقمى پىلانى سىياسى بىت و، گۆرە نزيکە کەى خۆى لە برى پروناكى لە تارىكى پر بکات؟

ئايا شتى وا ھەر گىز دە گوڤى؟ خۆ تەنانەت خودى شەيتانىش ناتوانىت ئەم قەناعەتە بە ھىچ کە سىك بىەخشىت!

چوارەم:

شەپقە لەسەر نە کردنى منيان وەك ھۆكارىكى گرىنگ بۆ تاوانبار کردىم پىنش چاوخست و، بواریشيان نەدام ھىچ قسەيەك بکەم، کە نیازم بوو پىيان بلىم: سى مانگ لە پولىسخانەى "قەستەمۆنى" بە گىراوى ماموھ و، ھىچ کە سىكىش پىنى نەوتم: "دەبى شەپقە لەسەر بکەيت".

لە سى داد گاشدا کە داد گايان کردووم، شەپقەم لەسەر نە کردووه و، لە دەمى دانىشتنە کانى داد گاکاندا سەرم دەر نەخستووه و، کەس لەم پرووھ دەستى نەھىناو تە پىم.. پراستە، ھەندى لەو ستەمكارانەى کە ھىچ بە شىكىيان لە ئايىن نەبوو ئەم بابەتەيان کرد بە بىانوى دەستيان و، بە شىوھەيەكى نارەسى ماوھى بىست و سى سال شەپريان پىن فرۆشتم و گوشاريان خستە سەرم و ئازارىيان دام.

ئنجانا منالان و ژنان و زۆربە‌ی خەلکانی لادئێ نشین و کارمەندانی دەولەت لێ
فەرمانگە پەسیمی یەکاندا و ئەوانەش کلاو لەسەر دەکەن، ناچار نین شەپقە لەسەر بکەن،
چونکە هیچ سوود و بەرژەوێندی یەکی ماددی لەو هەدا نی یە..

کەواتە کەسێکی گۆشەگیری وەک من، ماوەی بیست ساڵ بەهۆی لەسەر نەکردنی
شەپقەوێ دوو چاری گەلێ تۆمەتی ناپەوا بوو. لە کاتی کدا کە هەموو مۆجته‌هیدان و
شەپقەوێ لەسەر کان پێیان بە لەسەر کردنی شەپقە نەداو، کەچی وا ئیستا سەر لەنۆی بە
ناحەقی ئازارم دەدەنەو. خۆ بە ناوی سەر بەستی و ئازادی یەوێ کەس حەقی بەسەر
ئەوانەو نی یە کە بە ئاشکرا و پۆژی پەمەزان ئارەق دەخۆنەو و نوێژ ناکەن..

کەواتە ئەو کەسانە کە بەم سەر سەختی و بەم چەشنە توندو تیژی یە چەندین جار
لەبەر جلۆبەرگە کاتم تاوانبارم دەکەن، بێ گومان دوایی لێ پەرسینەو یان لێ دە کرێت،
کاتی زیندانی تاکە کەسی و هەتا هەتایی گۆر دەبینن و، ئەو کاتەش کە ئامادە ی بەردەم
دادگای هەرەمەزن دەبن.

پێنجەم:

ئەو پەيامانە نوور کە لە لایەن سەد هەزار کەسی ئەهلی ئیمانەو "وەرگیراوی" یان
بەدەست هیناوە، و، ماوەی بیست ساڵی پەبق چەندین سوودی زۆر و بێ زیانیان بە
نەتەو و نیشتمان گەیاندووە، ئیستا بێ نرخترین برۆبیانوو دە کرێت بە هۆی دەست
بەسەردا گرتنی.

بۆ نمونە: دەستیان بەسەر کۆمەڵە پەيامی "زولفەقار - موعجیزاتی ئەحمەدی" دا
گرت کە ئیمانی سەد هەزار کەسیان رزگار کردووە، تەنھا لەبەر ئەوێ تەفسیریکی
پاست و دروست بۆ دوو ئایەتی پیرۆز تەنھا لە دوو لاپەرەیدا کراوە لە نیوان کۆی
لاپەرەکانیدا کە دەگەنە چوار سەد لاپەرە. لە کاتی کدا کە ئەم کۆمەڵە پەيامە وەختی
بەسەردا تێپەرپوێ و لەم ماوەیەشدا چەندین یاسای لێبوردن دەرچوون.

جا ئایا دەست بەسەردا گرتنی ئەو کۆمەڵە پەيامە بەنرخە، تەنھا لەبەر تەنھا دوو
لاپەرە ی، کاریکی پاست و دروستە؟ وا ئیستاش چەند پەيامیکی تری بەنرخ لەبەر یەک
دوو و شە ی نیوان هەزاران و شە کە واتای هەلەیان لێ دەدەنەو، دەستیان بەسەردا

ده گيريت. هەر كه سيك ئهم سى هم لايحهيهى داواكارى گشتى و ئهو بپارهى
بيستيت كه بلاومان كردهوه، دلتيا ده بيت لهم قسانهى كه دهيكهين.

به لام ئيمه سه بارهت به هەر موسيه تيك بيته پيمان، ده تين:

﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ و ﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾!

شه شه م:

ئهو كه سانهى كه وهر گيرى هه زارى په يامه كانى نوور^(۱) له سهر ئهوه تا وانبار ده كه ن
كه هه ندى قوتايى نوور زياده ره وهى يان له مه دح و سه نايدا كردوه و، گومانى باشى
زياد له پيوستيان به رامبهرى ده برپوه لهو نامانه دا كه بو هاندان و پيروزبايى و
سوپاسگوزارى بزبان نووسيوه، دواى ئهوهى سوودىكى په كچار گه وره يان له به لگه
ئيمانى به به هيزه كان وهر گرت و، هه تا پلهى "علم اليقين" زانسته كانى ئيمانىان به ده ست
هينا.. ئهوانهى له سهر ئهوه تا وانبار مان ده كه ن، پينان ده تين:

من كه سىكى لاواز و، ده ستهوسان و، نه فى كراو و، نيمچه نه خوئنده وارم. لهو
كاتانه شدا كه به پروپاگه نده كانيان خه لكان له دژم ده ورووژاند و ده يانترساندن ليم،
ههر ده رمانىكى قورئان و راستى به به رزه كانى ئيمانم بو ده رده كانى خؤم به ده ست
ده هينا، په كسه ر ئهو راستى به به نر خانهم ده نووسى، چونكه لهو باوه ره دا بووم كه
چاره سه ريكى شيفابه خشن بو روله كانى نه ته وه و نيشتمان.

جا له بهر ئهوهى خه تى خؤم په كچار ناخوشه، هه ميشه پيوستم به چه ند كه سىكى
يارمه تيدهر بووه. چاوديرى خواى گه وره ش چه ندين يارمه تيدهرى تايهت و راست و
دامه زراوى پين به خشم.

شتىكى ئاساييه كه به ته واهه تى ده ست به پرووى خوش باوه پرى و گومان باشى و
مه دح و سه ناى بيگه رديانه وه نه نيم و له سهر ئهوه سه رزه نشتيان نه كه م، تاكو هه ست و
نه ستيان زامدار نه بيت. چونكه هه لسه كه وه تى لهو جوزه، پيچه وانه و دژى ئهو
پرووناكى يانه به كه له گه نجينهى قورئانى پيروزه وه وهر گيراون، ته نانه ت سوو كايه تيشه
بهو پرووناكى يانه.

(۱) دانهر مه به ستى خوئيه تى. (وهر گير)

جا لہ بہر ٹوہی کہ ٹوہ یار مہ تیدرہ خواہن قہ لہ مہ ٹہلماسی و دلہ نازایانہم لی دوور نہ کہو نہوہ، ہمیشہ ہر مدح و سہ نایہ کیان کردووم، من ناراستہی پھیامہ کانی نورم کردوون، کہ لہ راستیدا ٹوہ پھیامانہ خواہن مافن لہم ستایشہ دا، چونکہ دہر خہر و پیشاندرہی موعجزیہی مہ عنہوی قورٹانی پیروژن. ہر وہا ٹوہ مدح و سہنا و ستایشانہی ٹوہ ائم بۆ کہ سیتی مہ عنہوی قوتابیانی نور گپراوہ تہوہ. خو کاتی کہ پئم دہو تن: "ٹوہ سہد ہیندہی بہ شہ کہی خو م زیاترم دہدہنی" ہست و سۆزی ٹوہ ائم بہم قسہیہ تا رادہیہک نازار دہدا..

جا ٹایا ہیچ ماددہیہ کی یاسایی ہہیہ کہ سیک تۆمہ تبار و سہرزہ نشت بکات لہ سہر ٹوہی کہسانی تر مدح و ستایشیان کردیبت، ہر چہ ندہش خوئی ٹوہ ستایشی پی ناخو ش بیت؟ ٹایا ماددہی یاسایی لہم چہ شنہ ہہیہ ہتا بکرت بہ پاساوی کار مہندیکی رہ سمی کہ بہ ناوی یاساوہ تاوانبارم بکات؟

دہ بی ٹوہوش بزانی کہ لہ لاپہرہ "۵۴" ی بریاری لایحہی تاوانبار کردن کہ لہ دژمان بلاو کراوہ تہوہ، ٹم قسہیہی من ہینراوہ کہ وتوومہ:

"ٹوہ کہ سہ مہز نہی کہ لہ ٹاخرزہ ماندا دیت لہ و ہچہی ٹالی بہیت دہ بیبت. ٹیمہی قوتابیانی نوریش تہنہا لہ پرووی مہ عنہوی بہوہ دہ کری لہ ٹالی بہیت دابنرین. پاشان رینبازی پھیامہ کانی نور ہر گیز جینی "خوویستی" یا خود بہ گہورہ گرتنی کہ سیک یان حہز کردن لہ پلہو پایہی دنیایی یان چاو گپران بۆ مہنسہب و ناویانگی تیندا نی بہ. تہنانت من خو م بہ ناچار دہزائم کہ ٹہ گہر پلہو پایہی قیامہ تیشم بدریتی، وازیان لی بہینم، تا کو ٹوہ ٹیخلا سہ نہ شیونیم کہ لہ رینبازی نوردا ہہیہ".

ہر وہک لہ لاپہرہ "۲۲" و لاپہرہ "۲۳" ی بریاری لایحہ کہ دا ٹم دہستہ و ازانہی من ہاتوہ:

"مروٹ لہ بہردہم خوای گہورہ دا تہ قسیرہ کانی خوئی بزانیبت و، پھی بہ ہہژاری و دہستہ و سانیی خوئی لہ بہردہم خوای گہورہ دا بیات و، بہ زہ لیلی و شکستہی و نہوازشوہ پہنای بۆ بیات. جا من - بہم کہ سایہ تی بہ - خو م لہ ہہموو کہ سیک بہ دہستہ و سان تر و بہدبخت تر و ہہژارتر و تہ قسیربارتر دہینم لہ بہردہم خوای گہورہ دا.

خۇ ئەگەر سەرانسەرى دىنيا كۆ بېنەۋە و لەسەر مەدح و ستائىشم يە كېگرن، ھېشتا ھەر ناتوانن قەناعەتم بىي بىكەن كە من مروفىكى باش و سالىح بىم..

لەمە زىياتر لە خراپكارى يە كان و لايەنە چەوتە كانى كە ساپە تىبى سى ھەمم نادر كىنم، تاكو بە تەواۋى لە خۇم دوورتان نەخەمەۋە! كە واتە تەنھا چاكە و بەخششى خىۋاى گەورە يە كە كە ساپە تىبى يە كەجار نزمە كەم - كە ۋەك سەربازىك واپە - لە خزمە تى نەينى يە كانى قورئاندا گوپرايەل و ملكە چ دەكات، كە لە حوكمى بەرز ترىنى پلەۋپايە كانى موشىرتىدايە.

كە واتە "نەفس" لە ھەموان نزمزە و، كارمەندى يە كەش لە ھەموو شتىك بەرز و بلندترە.

دەسا سەدان ھەزار شوكر و سوپاس بۇ خىۋاى گەورە."

لە گەل ئەۋەشدا كە لايىحە كە ئەۋ دەستەۋازانەى سەرۋەى لە قسە كانغان ھىناۋە و لە دەقە كەيدا دايناون، كە چى ئەۋانەى دەيانەۋى تەنھا لەبەر ئەۋەى چەند كە سىك مەدحىان كىردووم و، بە وىنەى رابەرىكى گەورە و مەھدى يەك ھىدايەتم داۋن - بەۋ و اتاپەى كە لە پەيامە كانى نووردا ھاتوۋە - بە تاۋانبارم داينىن. بىي گومان ئەۋ كە سانە خۇيان شاپانى سزادانن لەسەر تاۋانە گەورە كانيان.

حەوتەم:

دادگای "دەنیزلى" و دادگای تاۋانە گەورە كان لە "ئەنقەرە" و دادگای تەمىيز بە يە كدەنگى بىرىارى بى تاۋانې ئىمە و ھەموو پەيامە كانى نوورىان دەر كىرد، ئەۋەبوو ھەموو ئەۋ پەيامانە و نامە كانىشيان داينەۋە.

خۇ ھەر چەندە ئەۋان وتيان:

"ھېشتا ئەگەر گرىمانى برونى ھەلەش ھەبىت لە بىرپارە كەى دادگای دەنیزلىدا كە بۇ بى تاۋانې ئىۋە دەرى كىرد، بەلام مادەم دادگای تەمىيز بىرىارى بى تاۋانې بۇ دەر كىردوون، ئەۋ ئەۋ بىرپارە قەتەى يەتى ۋەر گرتوۋە و، نابى جارنىكى تر بىرىنەۋە بۇ دادگا.." .

هروه‌ها له‌گه‌ل ئەوه‌دا که سنی سالم به‌گۆشه‌گیری له "ئه‌میرداغ" دا برده‌سه‌ر و، په‌یوه‌ندیم تنه‌ها له‌گه‌ل چه‌ند که‌سینکی که‌مدا هه‌بوو له‌وانه‌ی که به‌نۆره‌کاروباری خزمه‌تم بۆ راده‌په‌رینن، ئەوانه‌ش وه‌ک یارمه‌تیده‌ری به‌رگدروو کاریان ده‌کرد. ئنجنا قسه‌شم له‌گه‌ل که‌سدا نه‌ده‌کرد، مه‌گه‌ر چه‌ند که‌سینکی دیندار و، له‌چه‌ند حاله‌تینکی ناچاریدا و، بۆ ماوه‌ی تنه‌ها چه‌ند خوله‌کینک و، جگه‌ له‌ناردنی تنه‌ها یه‌ک نامه‌ له‌ماوه‌ی حه‌فته‌یه‌کدا له‌پیناوی هاندانی قوتایانی نووردا له‌سه‌ر خویندنه‌وه‌ی په‌یامه‌کانی نوور..

ته‌نانه‌ت له‌ماوه‌ی سنی سالی دوورودریژدا سنی نامه‌ زیاترم بۆ برا موفتی‌یه‌که‌م نه‌ناردوه. به‌لکو وازم له‌نووسین و کتیب دانانیش هیناوه‌ که‌سی سالیه‌ پینوه‌ی سه‌رقالم، جگه‌ له‌دانانی دوو سه‌رنجی ورد له‌بیست لاپه‌ره‌دا سه‌باره‌ت به‌ "حیکمه‌تی دووپاتبونه‌وه‌ له‌قورئان" دا و "هه‌ندی مه‌سه‌له‌ سه‌باره‌ت به‌مه‌لائیکه‌ت" هوه‌ و، له‌دوانه‌ زیاتر شتی ترم نه‌نووسیوه، به‌لام ره‌زامه‌ندیم له‌سه‌ر ئەوه‌ نواند که‌ ئەو په‌یامانه‌ی دادگاگان بریاری بێ تاوانی بۆ ده‌رکردن له‌شیوه‌ی به‌رگی گه‌وره‌دا کۆبکرینه‌وه..

دوای ئەوه‌ش که‌ دادگا ئەو پینج سه‌د نوسخه‌یه‌ی په‌یامی "الآیة الکبری" ی داینه‌وه‌ که‌ به‌په‌ته‌ کۆنه‌کان چاپ کرابوون، ره‌زامه‌ندیم بۆ برایانم نواند که‌ به‌هۆی ئامیژی "پۆنیۆ" وه‌ له‌به‌ری بگرنه‌وه، چونکه‌ ده‌مزان یاسا به‌شیوه‌یه‌کی ره‌سمی پێ له‌وه‌ ناگریت، تاکو جیهانی ئیسلامی سوودی لێ وه‌ر بگریت و.. هه‌ر تنه‌ها سه‌رقالی هه‌له‌گیری ئەو په‌یامانه‌ بووم و، خۆم له‌قه‌ره‌ی سیاسه‌ت نه‌داوه. ته‌نانه‌ت مانه‌وه‌م له‌غه‌ریبی بازار به‌خشداله‌ گه‌رانه‌وه‌ پێ باشتر بووه. ئەوه‌بوو به‌وینیه‌ی هه‌موو نه‌فی کراوه‌کانی تر نه‌پۆشتمه‌وه‌ بۆ شاره‌که‌ی خۆم، هه‌ر چه‌نده‌ش پوخسه‌تی ره‌سمی ده‌رچوو بوو که‌ بگه‌رپیمه‌وه. به‌لام نه‌پۆشتمه‌وه، تاکو به‌دنی و سیاسه‌ته‌وه‌ سه‌رقال نه‌م..

که‌واته‌ ئاراسته‌کردنی ئەم سنی هه‌م تۆمه‌ته‌ که‌ کۆمه‌لیک شتی درۆ و ناحه‌قی تێدایه‌ و، لیکدانه‌وه‌ی هه‌له‌ی له‌خۆ گرتوه‌ و، هه‌ولدانی تاوانبارکردنی ئەم پیاوه‌، دوو واتای سه‌رسامکه‌ریان له‌خۆ گرتوه‌ که‌ ئیستا نایانلیم.

ئهم ماوه‌یه‌ی دوایی که‌ ده‌گاته‌ بیست مانگ ئەم بۆچوونه‌ ده‌سه‌لمینیت.

به لَام من هەر هینده ده لَیم: ئەوان گۆر و دۆزه خیان سه روزیاده و، کیشه که ی خۆم به داد گای هه ره مه زنی رۆژی قیامت ده سپیرم.

هه شتەم:

په یامی "تیشکی پینجه م" دوو سال له داد گای "ده نیزی" و داد گای "ئه نقه ره" دا مایه وه، دوای ئەوه دایانه وه به خۆمان. منیش دوای دهر چوونی بریاری بی تاوانی ئەو په یامه، بو ارم دا له گەل بهر گری به که م لهو داد گایه دا - که له کۆتایی کۆمه له په یامی "سراج النور" دایه - بلاو بکریته وه. راسته من به که م جار وه که په یامیکی تایبته هه لم گرتبوو که پیش چاوی خه لکیم نه ده خست، به لَام ماده م داد گای ئاشکرای کرد و په رده ی له سه ر لادا، ئنجا دوای دهر چوونی بریاری بی تاوانی په یامه که ش دایانه وه به خۆمان، ئەوا وتم: هیچ زیانیک له بلاو کردنه وه پیدا نی یه، بۆیه روخسه تم دا بلاوی بکه نه وه.

ئه سلێ ئەو په یامه ش نزیکه ی چل سال پیش ئیستا له باره ی هه ندی فه رموده ی موته شایه وه نوو سراوه که له میژه له ناو خه لکیدا بلاو بوونه ته وه. خو هه رچه نده هه ندی له زانایان به شیککی ئەو فه رموودانه یان به "زه عیف" له قه له م داوه، به لَام من له بهر رزگار کردنی ئیمانداران له شوبهه و گومانه کان نوو سیومه، چونکه واتای پروه ته یی ئەو فه رموودانه، ده بوو به هۆی ئاراسته کردنی ره خنه ی زۆر لییان.

که چی هه ندی لهو ته ئویله نا ئاسایانه له پیش چاودا دهر که وتن و بهر جه سه ته بوون! بۆیه ناچار بووین بیشارینه وه و وه که په یامیکی په نهان هه لی بگرین، تاکو واتای هه له ی لی و نه گیری.

ئنجا دوای ئەوه ی چه ندین داد گای به وردی لهو په یامه یان کۆلی به وه و ئاشکرایان کرد، دایانه وه به خۆمان. که چی جارێکی تر داد گای هه مان په یامی کردووه ته وه به هۆکاری تاوانبار کردمان!

بۆیه راده ی دووری ئەم کاره له داد گه ری و حه ق و ئینسافه وه به ویزدانی ئەو که سانه ده سپیرین که ده یانه وی له سه ر قه ناعه ئیکی ناو ناخی دلمان تاوانبارمان بکه ن. هه روه که ئەم سه کالایه مان پیشکەش به داد گای هه ره مه زنی خوا یی ده که یین و، ده لَین:

﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾

تۆهم:

ئەمەش خالئیکی گەلنی گرنگە، بەلام باسی ناکەین، تاکو ئەو کەسانە توورە نە کەین
کە بریاریان لەسەر دەرکردین، لەبەر ئەوەی پەیامەکانی نووریان خویندەو.

دەهەم:

ئەمەش خالئیکی تری بەهیز و گرنگە، بەلام ئیستا باسی ئەمیش ناکەین، تاکو
باسکردنی نەبیّت بە مایەیی زویری و بیزاری^(۱).

چەند نامەیه‌ک لە بەندیخانە‌ی ئافیوونەو

□ حکیمەتی قەدەر

(برایانی ئازیز و بەو فام!

سەرەخۆشیتان ئاراستە ناکەم، بەلکو پیرۆزباییتان لێ دەکەم. چونکە:

مادەم قەدەری خوای گەورە لەبەر خواستی حکیمەتیکی خۆی ئیمەیی بەرەو ئەم
قوتابخانە یووسفییە سێ هەمە دایەبەر و، بەشیکێی رۆزییە کائمان لێرە دەرخوارد
دەدات و، رۆزییە کائمان ئیمەیی بۆ ئێرە بانگ کردوو.

مادەم ئەزموونە بێ گومانە کائمان - تا ئیستا - تێی گەیانددووین کە چاودێریی خوای
گەورە نەرمونیانە لە گەلماندا و، بەهەرەمەندی نەینیی ئەم ئایەتە پیرۆزەیی کردووین:

﴿وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ (البقرة: ۲۱۶)..

مادەم برا تازە کائمان لەم قوتابخانە یووسفییەدا لە هەموو کەسیک زیاتر پێویستیان بەو
دڵدانەویە هەیە کە پەیامەکانی نوور دەیبەخشن.

مادەم ئەو کەسانەیی کە لە فەرمانگەکانی "داد"دا کار دەکەن زیاتر لە کارمەندەکانی
تر پێویستیان بەو دەستوورە بەرزانه هەیە کە پەیامەکانی نوور لە خۆیان گرتوون..

مادەم بەشەکانی پەیامەکانی نوور لە دەرەوی بەندیخانە و بەرادەییەکی یە کجار
زۆر و لە بریی ئێوە ئەر کەکانی سەرشانیان ئەنجام دەدەن و فتوحاتیان راناوەستیت..

(۱) تیشکەکان، تیشکی چواردهەم، ل: ۶۵۵-۶۶۸.

مادەم ھەموو سەعاتىكى فانىي ژيانى ناو ئەم بەندیخانەى ۋەك چەندىن سەعاتى پەرسىشى باقى ۋە ھەمىشەىى واىە..

ئەوا بەپىي ئەم خالانە.. پىويستە خۇمان بە كالای ئارامى ۋ دامەزراوى برازىننەۋە، بە دلخۇشى يەۋە سوپاسى بەدېھنەرمان بىكەين بەرامبەر بەم رووداۋە^(۱).

□ گرافتە كان دابەزىنە سوو كەلەتەرىن پلەيان

(برايانى ئازىز ۋ بەۋە قام!)

يە كەم:

ئىۋە - ئەى برايانى بەرپىزم! - ھەر گىز بەو سوو كايەتى ۋ ئازاردانە خەم مەخۇن كە بە تايبەتى ئاراستەى كەسى منى دە كەن. چونكە ناتوانن ھىچ ناتەۋاۋى يەك لە پەيامە كانى نووردا بدۆز نەۋە، بۆيە زىياتر خۇيان بە كەسى ئاسايى ۋ تەقسىر بارى منەۋە سەرقال دە كەن.

من بۇ خۇم لەم بارە رازىم. تەنانت ئە گەر لە پىناۋى سەلامەتى پەيامە كانى نوور ۋ دەر كەۋتى نرخ ۋ بەھاياندا ھەزاران سوو كايەتى ۋ ئازار ۋ بەلا ۋ گىرو گرافتى كەسىم تووش بىست، بەۋپەرى شانازى يەۋە شوكرى خۋاى گەۋرەى لە سەر دە كەم. ئەمەش بەپىي خواستى ئەۋ ۋانەيەى كە لە پەيامە كانى نوور ۋە فىرى بووم.

دوۋ ھەم:

ئەم دەستدرىژى يە بى پەردە ۋ فراۋان ۋ ھىرشە سەختە ستەمكارانەيە، ئىستا لە رىژەى "بىست" ەۋە بۇ ئاستى "يەك" دابەزىۋە ۋ سووك ۋ تەنك بوۋەتەۋە. چونكە لە برىسى ھەزاران كەسى قوتايىانى تايبەتەندى پەيامە كانى نوور تەنھا چەند كەسىكى كەمىان كۆ كىردوۋەتەۋە، لە برىسى سەدان ھەزار كەسى پەيوەندىدار ۋ بايەخدەر بە پەيامە كانى نوور چەند براىە كى نوئىيان جەم كىردوۋە. واتە بە چاۋدىرىى خۋاى گەۋرە موسىبەتە كە دابەزىۋەتە سوو كەلەتەرىن حالەتە كانى^(۲).

(۱) تىشكە كان، تىشكى چوار دەھەم، ل: ۶۸۳.

(۲) تىشكە كان، تىشكى چوار دەھەم، ل: ۶۸۶.

□ کارکردن بۆ په‌یامه‌کانی نوور چیمان پئ ده‌به‌خشیت؟

(برایانی نازیز و به‌وه‌فام!

په‌یامه‌کانی نوور له بریی من پرووبه‌رووتانه و له به‌رامبه‌رتانه‌وه‌یه، ئەوه‌تا زۆر به باشی پینمایی و فیرکردنی برا تازه و تاسه‌مه‌نده‌کانی وانه‌ی نوور ده‌گر نه‌ئەستۆ.

ئەزموون و تاقیکردن‌ه‌وه‌کان چه‌سه‌پاندوویانه که سه‌رقال بوون به په‌یامه‌کانی نووره‌وه، ئیتر چ خویندنه‌وه‌یان بیټ چ ئەوه بیټ بدرین به که‌سی تر بیانخوینیت‌ه‌وه چ نووسینه‌وه‌یان بیټ، شادمانی به‌دل و حه‌وانه‌وه به گیان و به‌ره‌که‌ت به‌رۆزی و ته‌ندروستی به‌جه‌سته، ده‌به‌خشیت.

خوای گه‌وره ئیستا په‌کیک له قاره‌مانانی نووری وه‌ک نيعمه‌تیک پئ به‌خشییون که "خه‌سه‌وه" و، پشت به‌خوای قوتابخانه‌ی یووسفیش شوینیکی پیرۆزی له‌مه‌ر لیکۆلینه‌ی سه‌ر به‌قوتابخانه‌ی "زه‌ه‌راء" ده‌بیټ.

من تا ئیستا "خه‌سه‌وه" م ده‌شارده‌وه و ده‌رم نه‌ده‌خست بۆ ئەه‌لی دنیا، به‌لام ئەوه کۆمه‌له‌ په‌یامانه‌ی که بلاو بوونه‌وه هینده به‌ئاشکرایه‌ی ده‌ریان خست که به‌جوانی له به‌رچاوی ئەه‌لی دنیا دا دیاره و، هیچ شتیک بۆ شارده‌وه له ئارادا نه‌ماوه. شتیکم له خزمه‌ته‌کانی ئەوه بۆ هه‌ندی له برایانی تایبه‌ئمه‌ند باس کرد.

خۆ ئەگه‌ر پیویست بکات من و ئەوه "راستی" پروون ده‌که‌ینه‌وه و هیچ شتیک ناشارینه‌وه^(۱).

□ گفتوگۆ له‌گه‌ڵ خزمه‌تکاری قورئاندا

(ئهی برایانی نازیز و به‌وه‌فام و ئەهی هاو‌پێیانی به‌ندبخانه‌م!

یه‌که‌م: نیگه‌رانی ئەوه مه‌بن که په‌کتر نابین، چونکه ئیمه له راستیدا و به‌جۆرنیکی مه‌عنه‌وی هه‌موو کات پرووبه‌رووی به‌کین و پروومان له‌یه‌کتره و، هه‌ر په‌یامیکتان ده‌ست بکه‌ویت بیخویننه‌وه یان گوینی لێ بگرن ئەوانه‌ک به‌سیفه‌تی که‌سی ئاسایی خۆم، به‌لکو به‌سیفه‌تی ئەوه‌ی که خزمه‌تگوزاریکی قورئانی مه‌زن و پیرۆزم و، له‌رپی ئەوه په‌یامه‌وه، ده‌مبین و گفتوگۆم له‌گه‌لدا ده‌که‌ن.

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۶۹۰-۶۹۱.

بزائن كە منىش لە پىي دووعا و پارانهوه كانهوه و، بههوى نووسينه كان و پهيوه ندى به كاتانهوه، ههردەم به ئەندىشه دەتانبىنم و پروم لىتانه. جا مادەم هەموومان پىكەوهين و لە يەك بازەدا كار دەكەين، ئەوا وەك ئەوه وایە كە يەكتر ببينن.
دووهمەم: ئەو قوتابىانەى پهيامە كانى نوور كە تازە كى هاتوونەتە ناو ئەم قوتابخانە يووسفى به نوى يەوه، پىيان دەلێين:

به چەندىن بەلگەى بههيز و چەندىن ئاماژەى قورئانى پىروژ كە خەبىرە كانى لە شوپى خۆياندا راگرت و ناچارى تەسلىم بوونى كردن، ئەوه چەسپاوه كە:
قوتابى به راستە كانى پهيامە كانى نوور ژيانيان به عاقىبەت خىرى كۆتايى پى دىت و به ئىمانهوه دەپۆنە ناو گۆرە كانيان.. ههروهك به هوى رىژنەى نووره كانى به شدارى كردن لە كاروبارە نوورى به كاندا هه قوتابى يەك - هه كەسەو به پىي پلەى خوى - هاوبەشى دەستكەوتە مەعنىوى به كان و دووعا كانى هاورپىيانى دەبىت، وەك ئەوهى كە به ههزار زمان داواى لىخوشبوون لە خواى گهوره بكات و په رستشە كانى ئەنجام بدات.
جا ئەم دوو سوود و دوو ئەنجامە گرنگەى كە لەم رۆژگار و سەردەمە سەپهردا پهيامە كان به قوتابىيانى دەبهخشن، هەموو گىروگرفت و ئاستەنگىك لەسەر پىي لادەبن.
بەم جۆرە، دەبىين كە پهيامە كانى نوور به نرخیكى ههرزان ئەم دوو قازانجە گهوره به دەستى قوتابىيانى خۆيان دەخەن^(۱).

□ قسەيهك مه كەن ههست زامدار بكات

(برايانى ئازىز و بهوهفام!

هوى ئەوهى كە ئەمپۆ پهنجهرەى ژووره كەى منيان داخست و بزمار رىژيان كرد، ئەوهيه كە لە بەندكراوان دام بېرن و پىي بگرن لەوهى كە لە نىوان خۆماندا سلاو لە يەكترى بكەين. بەلام ئەوان بىانوو به كى ترى پوالتىيان پىش چاو خست.
ئىوه هه رگىز نىگه ران مەبن. بەلكو وازهينانى ئەوان لە گوشار خستنه سەر پهيامە كانى نوور و قوتابىيانى و، خۆ سەرقال كردنيان به كەسى منى بىي بايەخ و، سوو كاپه تى پىي كردنم و، ئازار دانى دل و جهستم به جۆرىكى راستەقىنه و، خۆنەدانيان

(۱) تىشكە كان، تىشكى چواردههم، ل: ۶۹۴-۶۹۵.

له قهره‌ی په‌یامه‌کانی نوور، من ده‌خاته‌پازی بوونه‌وه له‌م دۆخه. ته‌نانه‌ت به‌
ئارام‌گرته‌وه شوکری خوای گه‌وره ده‌که‌م و، به‌هیچ‌جۆریک نیگه‌ران و په‌شیو نام.
ده‌سا ئیوه‌ش خه‌م مه‌خۆن.

قه‌ناعه‌تم وایه‌که سه‌رنج‌پراکیشانی کارمه‌ندانی به‌ندیخانه له‌لایه‌ن دوزمه‌
په‌نه‌انه‌کاتمانه‌وه بۆ لای که‌سی من، چاودیری خوای گه‌وره‌ی له‌پشته و خیری بۆ
سه‌لامه‌تی و به‌رژه‌وه‌ندیی په‌یامه‌کان و قوتاییانی نوور تیدا‌یه.

که‌واته‌ده‌بێ هه‌ندی له‌برایمان تووره‌یی ده‌رنه‌پرن و، گوفتاری وه‌هایان له‌زار
ده‌رنه‌چیت که‌ به‌ر هه‌ستی ئه‌وان بکه‌ویت و، له‌هه‌موو وه‌ستان و جموولیکیاندا و بێ
ئه‌وه‌ی په‌شیوی و نیگه‌رانی ده‌ربهرن هه‌زه‌ری خزیان بکه‌ن و، ده‌رگای باس له‌سه‌ر ئه‌م
کیشه‌یه له‌لای که‌س نه‌که‌نه‌وه، چونکه هه‌ندی جاسوس هه‌ن که‌ قسه‌ی برایانی
ساویلکه‌ی ئیمه، له‌وانه‌ی که‌ هیشتا فیری هه‌زه‌ر نه‌بوون، ده‌ستکاری ده‌که‌ن و واتای
پنجه‌وانه‌ی لێ ده‌ده‌نه‌وه و، شتانی بچووک به‌گه‌وره پیشان ده‌ده‌ن و، ده‌یگه‌یه‌ن به‌
که‌سانی به‌رپرس.

ئه‌م دۆخه‌ی ئیستامان سه‌رتاپا جیددی‌یه و هیچ‌گالته‌یه‌کی تیدا نی‌یه. له‌گه‌ل
ئه‌وه‌شدا هه‌رگیز مه‌شله‌ژین و، بزانه‌ن که‌ ئیمه له‌ژیر سه‌رپه‌رشتیی چاودیری خوای
گه‌وره‌داین و، بپارمان داوه به‌ئارامیکی په‌نگین ته‌نانه‌ت به‌شوکرانه‌بۆیری یه‌که‌جار
گه‌وره‌وه‌رووبه‌رووی هه‌موو ته‌نگانه و گه‌روگرفته‌کان بینه‌وه. که‌واته ئیمه شوکری
خوای گه‌وره‌مان خراوه‌ته‌ستۆ، چونکه کیشی دره‌میک ماندوو بوون و سه‌ختیی ئه‌م
بارودۆخه به‌ئهن‌دازه‌ی یه‌که‌ باتمان پاداشت و میهره‌بانیمان بۆ به‌جێ ده‌هیلتیت^(۱).

□ کاروباره‌کانی خۆم به‌ئیه‌ ده‌سپیرم

(برایانی تازیز و به‌وه‌فام)

هه‌موو کاروباریکی به‌رگری کردم به‌قوتاییانی ئه‌رکانی نوور سپاردوو له‌وانه‌ی
که‌ هاتوون یان دین بۆ ئیه‌. ئه‌مه‌ش له‌به‌ر دوو هۆ و له‌سه‌ر بناغه‌ی ئاگادارکردنه‌وه‌یه‌کی

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ۶۹۸-۶۹۹.

مه‌عنه‌وی که له دلّه‌وه ناچار بووم بۆ ئەمه. به تایبەت ئەم کاره به هه‌ریه‌ک له "خه‌سه‌ره‌وه، ره‌ئفه‌ت، تاهیری، فه‌یزی، سه‌بری" ده‌سه‌پێرم.

هه‌وکارێ یه‌که‌م: له‌ فه‌رمانگه‌ی لێکۆڵینه‌وه‌ کانه‌وه‌ و له‌ پێی چه‌ند نیشانه‌یه‌کی زۆره‌وه‌ به‌ دلنیا‌یی بۆم ده‌ر که‌وتوو که‌ ده‌یان‌ه‌وی به‌ هه‌موو هه‌یزیکیان‌ه‌وه‌ له‌ دژی من کێشه‌ دروست بکه‌ن و، خۆیان له‌وه‌ بپه‌ڕن که‌ من به‌ هزر و به‌یر به‌ سه‌ریاندا سه‌ر که‌وتووم. بۆ ئەمه‌ش ئاگادار کردنه‌وه‌ی ره‌سمی‌یان هه‌یه. وه‌ک بڵێی هه‌ر ئەوه‌نده‌ی بکه‌ومه‌ قسه‌ و گو‌فتار ئەوا توانستیکی زانستی و لیه‌هاتنیکی سیاسی ئەوتۆ ده‌نوێنم که‌ دادگا‌کان به‌ به‌لگه‌ به‌سته‌مه‌وه‌ و سیاسی‌یه‌کانیش ده‌مکوت بکه‌م!

هه‌ر له‌ به‌ر ئەوه‌شه‌ که‌ به‌ چه‌ند بیانویه‌کی لاواز و نابه‌جێ پێی قسه‌ کردنم لێ ده‌گرن. ته‌نانه‌ت کاتی له‌ ده‌می لێکۆڵینه‌وه‌ که‌دا و له‌ وه‌لامی پرسیاری‌کدا وتم: "نایه‌ته‌وه‌ یادم"، دادوه‌ره‌ که‌ سه‌ری سوورما و وتی:

"چۆن که‌سه‌یکێ وه‌ک تۆ که‌ خاوه‌نی زیره‌کی و زانستیکی سه‌رووی ئاستی ئاسایی ییت، شتی له‌ به‌یر ده‌چیته‌وه‌!"

به‌لێ، ئەوان له‌و باوه‌رپه‌دان که‌ پایه‌به‌رزیه‌ی په‌یامه‌کانی نوور و لێکۆڵینه‌وه‌ ورده‌ زانستی‌یه‌کانیان زاده‌ی به‌یر و هزری من و، لێره‌وه‌ سه‌رسامی و سه‌ر سوورمان ده‌یانگرت و، ئیتر نایانه‌ویت قسه‌ له‌ گه‌ل هه‌یج که‌سه‌یکدا بکه‌م. وه‌ک بڵێی هه‌ر که‌سه‌یک بمبینیت و قسه‌م له‌ گه‌لدا بکات یه‌ که‌سه‌ر بێت به‌ قوتابی‌یه‌کی به‌غیره‌تی په‌یامه‌کانی نوور! بۆیه‌ پێی چاوپێکه‌وتن و قسه‌ کردنم له‌ گه‌ل هه‌موو که‌سه‌یک لێ ده‌گرن. ته‌نانه‌ت سه‌رۆکی کاروباری ئایینی وتبووی:

"هه‌ر که‌سه‌یک بپبینیت یه‌ که‌سه‌ر به‌لایدا کێش ده‌ییت، به‌ راستی هه‌یزیکێ زۆری کێش کردنی هه‌یه‌!"

به‌و واتایه‌ی به‌رژه‌وه‌ نهدیمان داخوازی ئەوه‌یه‌ که‌ ئیستا کاروباره‌کان به‌ ئێوه‌ سه‌پێرم. به‌رگری‌یه‌ کۆن و نوێکاتم، که‌ لای خۆتان هه‌یه، له‌ بری من هاوبه‌شی پراویژ و پرس و رای نیوانتان ده‌کات و، سه‌روزیادی ئەم کاره‌یه‌^(۱).

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۶۹۹-۷۰۰.

□ دووچەندانه بوونى پاداشت

(برا ئازىز و راستە كانم!)

ئەمپۇر بەھۇى بىدار كىرەنەو ەبە كى مەئەنەو ى كە رووى لە دلم كىرە، خەم و نىگەرانى بۇ ئىو ە داىگىرتم. چونكە خەمم بۇ ەالى ئەو برايانەم خوارد كە لە ئەنجامى نىگەرانى يان بۇ ژيان و گوزەران ەزىان لەو ەبە ەەر ئىستا لە بەندىخانە پىرۇنە دەروە. ەەر لەو خولە كەدا كە بىرم لەمە كىرەو، ئەندىشەبە كى بەپىت ەاودەم لە گەل پراستى و مۇدەبە كدا ەاتە دلمەو، كە ئەمەى خوارەو ەبە:

دواى پىنج رۇزى تر ئەو سى مانگە پىرۇزە دىنە پىشەو كە گەلى خىر و پاداشتى گەورە لە گەل خۇياندا دەپىنن و، پاداشتى خواپەرستى بە كان لەو مانگانەدا وەك ئەو ە واپە كە چەند قات زىاد بكات، ئەو ەتا ئە گەر پاداشتى كىرەو ە چاكە كان لە كاتە كانى تردا بەك بۇ دە پىت، لە مانگى رەجەبدا بەك بۇ سەد زىاترە و، لە مانگى شەعباندا لە بەك بۇ سى سەد تىپەر دەپىت و، لە مانگى پىرۇزى رەمەزانىشدا بەرەو بەك بۇ ەزار بەرز دەپىتەو. خۇ لە شەوانى ەپىنى ئەم مانگەدا بەك بۇ ەزاران و شەوى قەدرىش بەك بۇ سى ەزار دەپىت.

بەلى، ئەم سى مانگە بازارىكى بەپىت و بەرزى بازارگانى دوارۇزە، بە رادەبەك كە ئەم ەممو سوود و قازانچە زۇرە قىامەتى يانە دەستى مرۇف دەخەن و، پىشانگابە كى مەزن و نايابى ئەھلى ەقىقەت و خواپەرستى بە و، لە ماو ە سى مانگدا تەمەنىكى ەشتا سالى بۇ ئىمانداران لەخۇ دە گىرن.

كەواتە بەسەر بردنى ئەم سى مانگە لە قوتابخانەى يووسفیدا، كە لە خۇیدا بەك بۇ دە قازانچ دەستى مرۇف دەخات، بى گومان قازانچىكى گەورە و دەستكەوتىكى مەزنە. گىر و گىر فەكانىش ەەر چەندە بن، ەەر بۇ ئىمە سەرتاپا مېرەبانى بە.

جا ەروەك ئەمە لە رووى خواپەرستى بەو ەئاو ەبە، لە رووى خزمەتكردنى نوور و كار كىرىش بۇ بلاو كىرەنەو ە پەيامە كانى نوور و ەابە. چونكە پاداشتى خزمەتە كان، گەر لە رووى چەندابە تىشەو ە نەپىت، لە رووى چۈنئىتى بەتى بەو ەبەك بۇ پىنج بەرز دەبەنەو، چونكە ئەوانەى دىنە ناو ئەم مېواىخانە (بەندىخانە) بە و دەپۇنە دەروە دەبن بەھۇى

بلاوبوونەوہى وانە كانى نوور و، لەوانەى ئىخلاسى يەك دانە كەس لەوان ھىندەى بىست كەس سوودى لەم پرووہە بىت، چونكە ئەگەر ھەر گىروگرفت و گوشارىك لەم بەند كوردنەدا ھەيت ئەوا ھىچ گىرنگى يەكى نى يە لە بەرامبەر بلاوبوونەوہى نەينى ئىخلاىس - كە لە پەيامە كانى نووردایە - لە نىوان رىزى بەند كراواندا، كە لە ھەموو كەسىك زىاتر پىوستيان بەو دلنەوايى و دلدانەوہى ھەيە كە پەيامە كانى نوور پەخشى دە كەن، بە تايبەت بۆ ئەوانەى كە پالەوانىتى سىاسى لە دەمارە كانياندا ھاتوچۆ دە كات. سەبارەت بە خەم و خەفەتى گوزەرانىش، ئەوا ئاشكرايە كە ئەم مانگانە بازارى دواپۇژن و، ھەندىكتان لەبرىي چەند قوتايى يەكى زۆر ھاتووتە ناو ئەم بەندیخانەىوہ، تەنانت ھەندىك لە برىي ھەزار كەس ھاتووە، ئەوا بى گومان يارمەتى و پشتگىرتان دەيت بۆ كاروبارە كانى دەروہى بەندیخانەتان.

ئەو بىرەم بەم جۆرە ھاتە دلەوہ و، زۆرىش پى دلخۆش بووم و، زانىم كە مانەوہمان لىرە ھەتا جەژن نىعمەتىكى مەزنى خواي گەورەيە^(۱).

□ سەبارەت بە بىرۆكەى "مەھدییەت"

(گەلى نىشانەى زۆر ھەن كە بەھۆيانەوہ دەزانم دوژمنە پەنھانە كاغان ھەولتى دەستدرىژى بۆ سەر پەيامە كانى نوور و كەمكردنەوہى شان و شكۆ و گىرنگىيان دەدەن. ئەوہتا - لە پرووى سىاسى يەوہ - و ھەم و گومانى بوونى بىرۆكەى "مەھدییەت" بلاو دە كەنەوہ و، ئىددىعەى ئەوہ دە كەن كە گوايا "پەيامە كانى نوور" ھۆكارى ئەم بىرەن و، بە وردى دە گەپىن تاكو بەلگە و پالپشتىك بۆ ئەو ھەمە نارەوايە بدۆزەوہ. لەوانەى ئەو ئازارانەى كە دەھىترىنە پىم لەو ھەم و گومانەوہ سەرچاوەيان گرتىت. منىش بەو ستەمكارانەى كە لە پشتى پەردەوہ خۇيان شاردووەتەوہ و، بەو كەسانەش كە گوپىيان لى دە گىرن و دوژمنايە تىمان دە كەن، دەلىم:

نەخىر.. نەخىر.. من ھەر گىز لافى شتى وام لى نەداوہ و، سنوورى خۆم نەشكاندووە و، راستى يە كانى ئىمانم نە كردووە بەھۆكارىك بۆ مەبەستە كانى كەسى خۆم

(۱) تىشكە كان، تىشكى چوار دەھەم، ل: ۷۰۲-۷۰۳.

یان ٹامرازیك بۆ بەدەستھێنانی ناوبانگ و پایە بەرزى. ئەم سى سالەى دواىي تەمەنم - بە تايبەتى - كە گەشتوو تە حەفتا و پینج سال و .. پەيامە كانی نووریش لە گەلیاندا، كە دە گەنە سەد و سى پەيام و .. هەزاران كەس لەوانەى كە بە راستى هاوڕێیەتیان كرووم، شايبەتن لەسەر ئەمە.

بەلێ، قوتاييانی نوور ئەمە دەزانن و .. ئەو بەلگەنەش كە لە دادگادا هیناماننەو دەریانخست كە من هەر گیز لە پیناوی پلە و پایەى كەسى خۆم و تەنانت بەدەستھێنانی ناوبانگ و پلەى مەعنەوى و قیامەتیشدا هەول نادم. بەلكو بە هەموو توانايە كم بۆ بەدەستھێنانی خزمەتیكى ئیمانی بۆ ئیمانداران تێكۆشام.

لەوانەى ئەك بۆ بەختكردى پلە و پایە فانییە كانی دنیا، بەلكو گەر پینویست بكات ئامادە بێم پلە و پایە قیامەتى و هەمیشەییە كانی ژيانى ئەو دنیاشم لەو پیناوەدا بەخت بكەم، لە كاتیكدا كە هەموو كەسێك هەولى بەدەستھێنانی ئەم پلانی دەدات. هاوڕێی نزیكە كانم دەزانن كە ئە گەر پینویست بكات پازیم واز لە بەهەشت بەینم و پرۆمە ناو دۆزەخەو تەنھا بۆ ئەوێ بېم بە هۆی پزگار كردنى چەند هەزارێكى ئەهلى ئیمان^(۱). ئەمەم لە دادگاكندا باس كروو و لە چەند پروویە كەو بەلگەشم لەسەر هیناوە تەو ..

بەلام ئەوان بەم تۆمەتە دەیانەوى "بئى ئیخلاسى" بەدەنە پال خزمەتە ئیمانی و نوورىیە كانم و، مەبەستیشیان كە مكردەوى نرخی و بەهای "پەيامە كانی نوور" لە بەرچاوى خەلكیدا و بئى بەش كردنى نەتەوویە لە راستیە كانی ئەو پەيامانە.

ئایا ئەو بەدەبەختانە پینان وایە ژيانى دنیا هەمیشەییە؟ یان لەو وەهەم و گومانەدان كە خەلكانى تریش وەك ئەوان ئیمان و ئاین بۆ بەرژەو هەندىیە كانی دنیا دەقوزنەو؟

ئەو وەهەمەیان هانیان دەدات هیرش بۆسەر كەسێك بېەن كە تەحەددای هەموو گومرايانى دنیای كروو و .. لە پیناوی خزمەتى ئیماندا ژيانى دنیای خۆى بەخشیو و،

(۱) برای بەرپز "محمد فریجى" بۆى گێرامەو كە:

زۆر جار سەردانى مامۆستام دە كرد. چەند جارێك دەبوت: "پازیم پرۆمە دۆزەخ لە پیناوی پزگار كردنى ئیمانی كەسێكدا". لە دوا سەرداندا بۆ لای ئەمەى دووبارە كردهو. منیش شتیكم لە دلدا دروست بوو كە ئایا چۆن دەبێ ئەو مرقوفى هۆى هیدایەتدانى گەلنى كەس بوو، پرواتە دۆزەخەو؟ كۆپر لە جیگا كەى راست بوو وەو و ئامازەى بۆ كردم و، وتى: "هەمیشەى نى، هەمیشەى نى. بەلكو وەكو ئەو وایە كەسێك لەسەر گوناھىكى دەپرواتە دۆزەخەو، بەلام دواىي دەچیتە بەهەشت."

ئامادهیه لهو پیناوه دا - گهر پیویست بکات - ژبانی ئه و دنیا شی بهخت بکات و .. هه رگیز یه ک پراستی ئیمان به هه موو موئکی دنیا ناگۆرپته وه . وه ک له دادگا کاندایا به راشکاو ی ئه مه ی پروون کرده وه ..

ههروه ها ئه و وه هم و گومانه یان هانیان ده دات هیزش به رنه سه ر که سیک که به هوی نه یینی ئیخلا سه وه و به و په ری هیز و توانای خوی له ده ست سیاسه ت و پله و پایه دنیا یه کانی و هه ر شتی ک چ له دوور و چ له نزیکه وه بونی سیاسه تی لئی بی ت هه لته اتوو ه .. ماوه ی بیست سال ئازاریکی بی وینه ی چه شتوو ه، له گه ل ئه وه شدا، به پنی ریازی ئیمانی خوی، دانه به زیوه ته ئاستی کاری سیاسی ..

پاشان ئه و که سه - له پرووی نه فسه وه - خوی زۆر له خوار قوتایه کانی وه ده بی نی ت، بۆیه هه می شه چاره و رانی دو عای لیخۆ شبوون و نرای خیریان لئی ده کات .

جا هه ر چه نده خوی به لاواز و بی پایه خ داده نی ت، به لام هه ندی له برا دل سوژه کانی له نامه تایه تی به کانیاندا هه ندی چا که کاری په یامه کانی نووریان داوه ته پال ئه و، له و پرووه وه که پروون که ره وه ی ئه و ریژنه ئیمانی به به هیزانه یه که له په یامه کانی نووره وه به ده ستیان هی ناوه و، له مه شدا هیچ و اتایه کی سیاسی یان به دلدا نه هاتوو ه، به لکو هه ر ته نها وه ک دایکی ئاسایی قسه و گو فتار ..

ئه وه تا هه ندی جار مرو ف له گه ل که سیک ئاساییدا ده دویت و، پنی ده لی ت: "تۆ هوی ئه و نیعه ته بی ت که خوا پنی به خشیوم .. تۆ گه ره ی منی ت".

واته له پرووی گومان باشی یه وه پله یه کی ده ده نی که ئه و شایانی نی یه و، هه زار جار له پله و به های خوی زیاتره . خۆ ههروه ک هه مو ان ده زانن هه ر له دیر زه مانه وه داب و عاده تی ک له نیوان مامو ستا و قوتایانیدا هه یه و که س ره خنه ی لئی نه گرتوو ه، که زیاده ره وی قوتایانه له مه دح و سه نای مامو ستا که یاندا، وه ک سو پاس و پی زانی تی ک و، پیا هه لدان و مه دحی زیاد له پیویسته له کۆتایی کتیبه باشه کاندایا ..

جا ئایا ئه مه له هیچ پروویه که وه به تاوان داده نری ت؟

پراسته، زیاده ره وی - له پروویه کیه وه - پینچه وانه و دزی پراستی یه . به لام یه کیکی وه ک من که بی که س و ته نیایه و، به ده ست غه ربی یه وه ده نالی نی ت و، گه لئی دوژمنی هه یه و، هۆ کاری زۆریش هه ن بۆ ئه وه ی یاری ده ده رانی لئی دوور بکه ونه وه ..

ئايا ئهو بئ ویزدانانه به لایانه‌وه زۆره که وره‌ی ئهو یارمه‌تیده‌ره که‌مانه له دژی نه‌یاره زۆره کان به‌رز بکه‌مه‌وه و، نه‌هیلتم دوور بکه‌ونه‌وه و، له پرۆشی و خوین گهرمی‌یان دانه‌شکینم که له زیاده‌په‌ویی مه‌دح و سه‌نایاندا ده‌رده که‌وێت و، ئهو مه‌دح و سه‌نایه ئاراسته‌ی په‌یامه‌کان بکه‌م و به‌ ته‌واوی ده‌ست به‌ پرویانه‌وه نه‌نیم؟

بهم جۆره، پاده‌ی دوور که‌وتنه‌وه‌ی هه‌ندێ کارمه‌ندی په‌سمی له‌ حه‌ق و یاسا و ویزدانانه‌وه ده‌رده که‌وێت، کاتێ که‌ هه‌ولتی ئه‌وه ده‌ده‌ن ده‌ستدریژی بکه‌نه سه‌ر ئهو خزمه‌ته‌ ئیمانیه‌ی که‌ سه‌یک ئه‌نجامی ده‌دات که‌ به‌ سالا چووه و له‌ سه‌ر لی‌واری گۆره‌ که‌یدا‌یه. وه‌ک ئه‌وه‌ی پێیان و ابیت ئه‌م خزمه‌ته‌ بۆ ئامانجیکێ دنیایی به‌ کارهینر ابیت. دوا و ته‌مان به‌رامبه‌ر هه‌موو موسیبه‌تیک:

﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ (۱)

□ خویندنه‌وه‌ی په‌یامه‌کان بێزاری نابه‌خشی

(کاتێ که‌ له‌م رۆژانه‌دا په‌ژاره‌ دایگر تبووم، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زه‌ینم دوو چاری هه‌ندێ سه‌رقالیی به‌رگری کردن بوو له‌ به‌رده‌م دادگا کاندایا، ئه‌مه‌ی خواره‌وم - له‌م کاته‌دا - به‌ دلدا هات:

"ئهو سه‌رقال بوونه‌ش هه‌ر خه‌ریک بوونه‌ به‌ زانسته‌وه، چونکه‌ خزمه‌تیکه‌ له‌ پێناوی بلاو بوونه‌وه‌ی راستی‌یه‌ کانی ئیمان و، هینانه‌دی سه‌ربه‌ستی‌یان و، ئاشکرا کردنیان. که‌واته‌ له‌م پرووه‌وه‌ ئهو به‌رگری‌یانه‌ش به‌ جۆریکی په‌رستش داده‌نرین".

خۆشیم هه‌ر کاتێ دلته‌نگی له‌ خۆمدا شک بیه‌م، به‌وپه‌ری له‌زه‌ت لێ چه‌شتنه‌وه‌ ده‌ست ده‌ده‌مه‌ خویندنه‌وه‌ی په‌یامه‌کانی نوور، هه‌ر چه‌نده‌ سه‌د جاریش خویندوو منه‌ته‌وه، به‌ پاده‌یه‌ک که‌ بۆم ده‌ر که‌وت "به‌رگری‌یه‌ کانیش" وه‌ک په‌یامه‌ زانستی‌یه‌ کانی نوور وان. یه‌ کی‌ک له‌ برایانم پێی وتم:

"هه‌میشه‌ هه‌ست به‌ شه‌وق و پێویستی ده‌که‌م بۆ خویندنه‌وه‌ی چه‌ن‌دین جاره‌ی "په‌یامی حه‌شر" هه‌ر چه‌نده‌ش سی جار خویندوو مه‌ته‌وه!"

له‌م ته‌یه‌ی ئه‌م برایه‌وه‌ بۆم ده‌ر که‌وت که‌:

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۶۰۳-۶۰۶.

په پامه کانی نور ته فسیری به ترخ و په سمن و، ثاوینه ی تیشک دهر وهی
راستی په کانی قورئان و، له و پرووه تاییه تکاری په کی به رزی قورئانی پیروزیان تیدایه،
ته ویش بیزار نه بوونه له خویندنه وهیان^(۱).

□ دللدانه وهی په کتر

(براست و تازیزه کاتم!)

کاریگه رترین چاره سهر له دنیا په دا، به تاییه ت له م سهرده مه دا و، به تاییه تیش بؤ
ته وانیه ی تووشی گپرو گرفت هاتون و، بؤ قوتاییانی نور ویش که دوو چاری
بیزار ی په کی سخت و نائومیدی په کی رهش و تاریک بوون، ته وه په که:

دلته وایی په کتر بکه و، هه ریه که بیان خووشی بخاته دللی تهوی تر و، یارمه تیی وره و
هیزی معنه وهی په کتر بده و، زامی تنگانگانه و خهم و په ژاره و بیزار یی په کتر تیمار
بکه و، به چه شنی برای فیداکاری راسته قینه دللی پر له خهم و خفه ته ی په کتر بده نه وه.
چونکه ته و برایه ته ی په راسته قینه و قیامه ته یانیه ی نیوانتان به وه رازی ناییت که رقتان له
په کتر بیټ و هه ر که سه لایه نی خووی بگریټ.

من به ته وای پشتم به نیوه به ستروه و، ناگاداری ته و عزمه ی منیشن که پرپارم داوه
نه که هه ر تنها هه وانوه و پرېز و شهره فی خووم، به لکو ناماده م به و په پری دلشادی په وه
گیانیشم له پیناوی نیوه دا به سخت بکه م، ته نانه ت ته مه شم به کرده وه لی ده بینن. به
چه شنی که سویندتان بؤ ده خووم و اهه شت پرژه له دلته وه بازار ده چیژم چونکه
پروو داویکی بی بایه خ بوو به هزی ته وهی دوان له "تهر کانی نور" نازی پروالته ته ی به سهر
په کتر دا بکه و، له بریی دلته وایی په کتری په کیکیان خفه ته ی به دللی تهوی تر دا کرد. له
ته بجمی ته مه شه وه "گیان" و "دل" و "زیری" م پیکه وه ده ستیان به گریان کرد و هاواریان
لی هه لسا و، وتیان:

"ته ی هاوار! ته ی هاوار! ته ی خوی له هه موو میهره بانیک میهره بانتر! عانپاریزه و له
شهیتانه کانی جینسی و ئینس په نامان بده و، دللی بریاسم به وه فای ته و او ته ی و
خوشه ویستی بیگه رد و برایه تیی راسته قینه و شهفه قه ته ی ته و او، پر بکه."

ده سا ته ی ته و برایانه م که له توندوتولی و دامه زراویدا وه کو ئاسن وان!

(۱) پاشبه نده کان، پاشبه ندی قهسته مونی، ل: ۳۱۸-۳۱۹.

لہ نھر کی سہر شامدا یارمہ تیم بدہن. چونکہ کیٹشہ کہ مان گہ لئی ہہ ستیار و وردہ. من ہہ موو نھر کیکی خؤم بہ دەستی کہ سینتی مہ عنہوی ئیوہ سپاردووہ، چونکہ گہ لئی متمانہم پیتانہ و لیتان دلنیام. کہواتہ ئیوہش ہہ تا دەتوانن یارمہ تیم بدہن. چونکہ ہر چہند پروداوہ کہ بچووک و بین بایہ خہ، بہ لام دەبئی بزائن کہ یہ ک دانہ "موو" گہر بکہوئتہ چاومان نازارمان دەدات و، گہر بیشکہوئتہ ناو کاترمیرہ کانمان تہوا دەیانوہ ستینت) (۱)

□ وریابن! لہرزہ بہ خوُشہوئستی نیواتان مہ خہن

(برا بہوہفا و دلسؤزہ کام!

تا پادہی واجب بوون و بہ گوئرہی توانا و بہوپہری ہیژمانہوہ، پیوستہ دەستورہ کانی برسکہی "ئیکلاس" و نہینی ئیکلاسی راستہقینہ لہ نیوان خوُماندا بہرامبہر یہ کتری بہ کار بہینن. چونکہ ہہوالینکی یہقینیم بین گہیشتووہ کہ ماوہی سئی مانگہ سئی دانہ کہسیان داناوہ بؤ تہوہی ساردوسپری بجنہ نہ ناو براگانمانہوہ لیئہ. بؤ تہم مہ بہستہش دہرفہت و ہردہ گرن لہوہی کہ بہ ہیژان سارد بکہنہوہ و، وہم و گومان و ترسیش بجنہ دلی تہوانہی کہ نہرمونیان و کم سہبر و نارامن، تالہ تہنجامدا ایان لئی بکہن واز لہ خزمہتگوزاریی نور بہینن!

کہواتہ وریابن!! وریابن!!

نہ کہن تہو خوُشہوئستی یہ قوول و راستہی نیوان دلانتان لہرزہی پئی بکہوئت. چونکہ تہنہا لہرہیہ کی کہمی بہ تہندازہی گہردیلہیہک لہ برایہتی و خوُشہوئستی نیوانماندا، زیانیکی یہ کجار مہزنی ہہیہ. ئیمہ - گہر پیویست بکات - بہوپہری ئاسانی گیانی خوُمان لہ پیناوی برایہتی نیوانماندا بہخت دە کہین. خزمہتی ئیمان و قورئان داخوازی تہمہیہ.

کہواتہ بالہ تہنجامی بیزاری و دەمار گرژیی تہم تہنگانہ سہختہوہ، یان ہہر ہژیہ کی تر، ہیچ کامتان لہوی تر زویر نہ بیت، بہلکو ہرہیہک لہ ئیوہ ہول بسات خوُشہوئستی یہ کہی و دلسؤزی و ئیکلاسی بہرامبہر براکہی زیاد بکات. دەنا زیانیکی

(۱) تیشکہ کان، تیشکی چوار دەہم، ل: ۷۰۸-۷۰۹.

گەلىنى مەزىن دە كەين، چونكە ئەو كاتە دەنكە گەئىكى بچووك بە ئەندازەى گومەزىكى مەزنى لى دى و چار ناكرىت.

لىرەدا بە كورتى لەم باسە دواين. درىژە پىدانه كەى بە فىراسەتى خۇتان دەسپىرم^(۱).

□ باشترین شوئىن بۆ كۆبوونەوهمان

(ئەى برايانى ئازىز و دۆست و دامەزراوم لە خىزمەتى قورئاندا!

ئەى ئەوانەى كە لە كاتى تەنگانەدا لىمان ھەلئايەن!

لە ئەنجامى تەنگانەى كى ماددى و مەعنىویدا و، بەھۆى بىر كۆرئەوهم لە ئىو، گەلىنى خەمم خوارد. بەلام كۆپ ئەمەى خوارەوهم بە دلدا ھات كە:

ئە گەر دە ھىندەى ئەم دەردىسەرى و گىروگرفتانه شتان بە جۆرىكى تر بەھاتايەتە رى و خۇتان لە بەردەمىدا رابگرتايە، ھىشتا ھەر بە كەم دادەنرا لە بەرامبەر چاو پىكەوتن و بىنىنى براىە كمان لە نرىكەو.

بەلى، وەك ئەوەى كە ئەھلى حەقىقەت سالى يەك دوو جار كۆ دەبوونەو، زۆر پىويستە ھەموو چەند سال جارىك قوتابيانى نوورىش بە يەكەو كۆبىنەو، درىژە بە گفتوگۆ كانيان بەن، بە پى مەشرەبى پەيامە كانى نوور كە ئاوتىتەى تەقوا و ھەرزىشى رۆحىيە و، لەسەر رىيازى تايەتپى پەيامە كان كە برىتى يە لە وتەوەى وانە كانى بە ھەموو كەسىك، بە تايەت بەوانەى موحتاجى ئەو وانە و رىنمايىانەن، تەنانەت بە نەبارە كانىشى و، بۆ ئەو ھەش كەسىتى مەعنىوېى ئەو پەيامانە لەو باز نەبەدا بخرىتە گوفتار. خۆ ئەم قوتابخانە يووسىيە باشترین و گونجاوترىن جىيە بۆ ھىنانەدىي ئەم ئامانجانە، بە رادەپەك كە ھەموو گىروگرفتىكى لە رىدا - با ھەزار دانەش يىت - ئاسايى و ئاسان دەبىتەو.

دوورە پەرىزىي برا لاوازە كانمان و، خۆ كشانەوھيان لە مەيدانى كار كۆردن بۆ پەيامە كانى نوور لەتاو بىزارىيان لە بەندیخانە كانى پىشوو، زىيانكى گەورە بوو لىيان كەوت. لە كاتىكدا كە ھىچ زىيانك بە پەيامە كان و قوتابيانى نوور نەگەشت، بەلكو لە برى ئەوان، كەسانى زۆر لەوان دامەزراوتر و دلسۆزتر ھاتنە باز نەى قوتابيانى نوورەو.

(۱) تىشكە كان، تىشكى چوار دەھەم، ل: ۷۱۲-۷۱۳.

له‌بهر ئه‌وه‌ی تاقیکردنه‌وه‌کانی دنیا چهند ریپواریکن که به‌خیرایی دین و ده‌پۆن و، ئنجا پاداشت و به‌روبوومه‌کانیان ده‌ده‌نه‌ده‌ستمان، ئه‌وا ده‌بی له‌چاودیری خوای گه‌وره‌دُنیا بین و، له‌ناوه‌ندی خۆراگری و ئارامدا شوکر و سوپاس پیشکەشی په‌روه‌ر دگارمان بکه‌ین^(۱).

□ هه‌موو شتیکم له‌پیناوی نووردا به‌خت ده‌که‌م

(برایانی ئازیز و هاوڕێم!

په‌ر به‌دل و گیانی خۆمان پیروزیایی هاتنی مانگی په‌مه‌زانی پیروزیان لێ ده‌که‌ین و له‌خوای گه‌وره‌ده‌پارێنه‌وه‌که‌ شه‌وی "قه‌در"تان له‌هه‌زار مانگ زیاتر بۆ بکات به‌خیر و چاکه‌.. ئامین..

هه‌روه‌ها لیتان قبول بکات و بۆتان بخاته‌بری هه‌شتا سالی ته‌مه‌ن که‌ به‌خوایه‌رستی به‌سه‌رچوویت.. ئامین.

من به‌وپه‌ری سوپاس و شادمانی‌یه‌وه‌ و، به‌هه‌موو گیان و جه‌سته‌ و ته‌ناهت به‌ده‌روونی به‌دخواییشمه‌وه‌ و، له‌پیناوی پاراستنی سه‌لامه‌تی په‌یامه‌کانی نوور و سه‌لامه‌تی ئیوه‌دا، به‌وه‌موو گه‌روگرفتانه‌رازیم که‌ ده‌هینرینه‌پیم. چونکه‌هه‌روه‌که‌ به‌هه‌شت هه‌رزان نی‌یه‌، دۆزه‌خیش زیاد له‌پنویست نی‌یه‌.

ماده‌م دنیا و گرفته‌کانیشی ریپواریکن به‌خیرایی ده‌پۆن و نامین، ئه‌وا ئه‌و سه‌ته‌مانه‌ی که‌ دۆژمه‌په‌نه‌نه‌کاتمان ده‌یه‌ینه‌پیمان، ئیمه‌حه‌قی خۆمانیان له‌دادگای هه‌ره‌گه‌وره‌ی ئه‌ودنیا و به‌شیکیشی له‌م دنیا‌دا به‌چهن‌دین قات، به‌لکو به‌سه‌ده‌ینه‌ده‌ی ئه‌وه‌، لێ ده‌که‌ینه‌وه‌.

که‌واته‌ ئیمه‌له‌بری ئه‌وه‌ی رق و قینیان لێ هه‌لبگرین، خه‌میان بۆ ده‌خۆین.

جا ماده‌م حه‌قیقه‌ت ئه‌مه‌یه‌، ئه‌وا ده‌بی پشت به‌خوای گه‌وره‌به‌ستین و، بی ئه‌وه‌ی نیگه‌رانی و دل‌ه‌راوکی کارمان تی بکات ملکه‌چی کاره‌کانی قه‌ده‌ر و چاودیری خوای گه‌وره‌بین که‌ ده‌مانپاریزیت..

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۷۱۶-۷۱۷.

هاوده‌م له گه‌ل حه‌زه‌ر کردن و ئارامگرتن و سوپاسگوزاریی خوای گه‌وره‌دا و، توندوتۆل کردنی په‌یوه‌ندیی خۆشه‌ویستی و هاوده‌میی پیروز له گه‌ل برائمان له‌م رۆژه به‌ییت و به‌ره‌که‌تانه‌ی ئه‌م مانگه‌ پیرۆزه‌ی رهمه‌زاندای.

هه‌روه‌ها به‌سه‌ربردنی ئه‌و کاتانه‌ له‌ که‌ش و هه‌وایه‌کی برایشه‌تی بیگه‌رد و، دلدانه‌وه‌ی جوانی به‌کتری و، په‌یوه‌ندیی تۆکه‌م و توندوتۆل و، خۆ خه‌ریک کردن به‌ خویندنی و یرده‌کانه‌وه‌ له‌م مانگه‌دا که‌ پاداشته‌کان یه‌ک بۆ هه‌زار به‌رز ده‌بنه‌وه‌ و، هه‌ولتی گوی نه‌دان به‌م گوشاره‌ جووژی و کاتی‌یانه‌ و، خۆ سه‌رقاڵ کردن به‌ وانه‌ زانستی‌یه‌ کاغمانه‌وه‌. خۆ ئه‌مه‌ش به‌ختیکی گه‌وره‌یه‌ خوا به‌و که‌سانه‌ی ده‌به‌خشیت که‌ خۆی ویستی له‌سه‌ری بییت.

ئجاده‌بی ئه‌وه‌ش بزاین که‌ وانه‌ ته‌واو کاریگه‌ره‌کانی نوور له‌م تاقیکردنه‌وه‌ سه‌خته‌دا و، ناچار کردنی ته‌ناوێت نه‌یاره‌ کانیشیان بۆ خویندنه‌وه‌یان، له‌ پراستیدا چه‌ند فتووحتیکی نوورن که‌ بایه‌خ و گرنگیی خۆیان هه‌یه‌.

په‌راوێژیک: ئینکاری کردنی هه‌ندی له‌ برائمان که‌ یه‌کیک بییت له‌ قوتاییانی نوور، بی ئه‌وه‌ی هه‌یچ پیوستی یه‌ک به‌وه‌ هه‌بییت، به‌ تابه‌ت (...). و، شارده‌وه‌ی خزمه‌ته‌ نووری به‌ مزنه‌کانی پیشووی، بی پیوست بوون به‌ شتی و... هه‌ر چه‌ند کاریکی خراپه‌، به‌لام خزمه‌ته‌کانی پیشوویان و امان لێ ده‌کات که‌ چاویان لێ بپوشین و لێیان بیزار نه‌بین^(۱).

□ ته‌فسیر دوو جووره

(برایانی هاوڕینی و ئازیزم!

یه‌که‌م:

ئه‌گه‌ر سه‌فه‌ر کردن به‌ ئازادی رینی بی بدرایه‌، له‌وانه‌یه‌ هه‌ندی که‌س له‌ ئیمه‌ ئه‌مسال برۆشته‌یه‌ بۆ ئه‌نجامدانی فه‌رزی حه‌ج^(۲). له‌ خوای گه‌وره‌ داواکارین که‌ ئه‌و نیه‌ته‌مان لێ قبوڵ بفه‌رموێت و هه‌ک ئه‌وه‌ی که‌ هه‌ر له‌ پراستیدا رپۆشتین بۆ حه‌ج و، پاداشتیکی مه‌زنی

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ۷۲۳-۷۲۵.

(۲) سالی (۱۹۴۷ز) بۆ یه‌که‌م جار له‌ تورکیا رپۆ درا به‌ سه‌فه‌ر کردن بۆ حه‌ج.

وهك پاداشتی چه‌جیش به خزمه‌ته ئیمانی‌یه نووری‌یه که‌مان به‌خشیت، له‌م کاته‌دا که ئیمه به‌م بارودوخه سه‌خت و پر له‌ده‌ردیسهری‌یه‌وه ده‌تلیینه‌وه.

دووهم:

"په‌یامه‌کانی نوور" ته‌فسیریکه‌ی به‌نرخ و راسته‌قینه‌ی قورئانی پیروژن. ئەم و ته‌یه‌شمان چه‌ندین جار دووپات کردووه‌ته‌وه. وائیتسا ئەوه‌م به‌ دلداها‌ت که راستی‌یه‌ك پروون بکه‌مه‌وه، چونکه و اتا راسته‌قینه‌که‌ی ئەو قسه‌یه‌ پروون نی‌یه.

ته‌فسیر دوو جوره:

یه‌که‌م: ته‌فسیره ئاساییه‌کان. که و اتای ده‌سته‌واژه و پرسته و وشه‌کانی قورئانی پیروژ لیک ده‌ده‌نه‌وه و ده‌یانچه‌سپینن.

به‌شی دووه‌می ته‌فسیر: پروونکردنه‌وه و چه‌سپاندنی راستی‌یه‌کانی قورئانی پیروژه به پالپشتی به‌لگه‌ی پروون و توندوتۆل. جا ئەم به‌شهی ته‌فسیر گرنگی‌یه‌کی یه‌که‌جار گه‌وره‌ی هه‌یه.

به‌لام جوره ته‌فسیره زانراوه‌که‌ی تر هه‌ندی جار به‌پوختی ئەم جوره ته‌فسیره‌ی دووه‌م له‌خۆ ده‌گریت. که‌چی "په‌یامه‌کانی نوور" راسته‌وخۆ ئەم به‌شهی کردووه به بناغه‌ی خۆی. که‌واته ئەم په‌یامانه ته‌فسیریکه‌ی معنه‌ویی ئەوتۆی قورئانی پیروژن که سه‌ر سه‌خت ترین فه‌یله‌سووف ده‌مکوت و بی‌ده‌نگ ده‌که‌ن^(۱).

□ په‌یوه‌ستی نیتوانان بی‌وینه‌یه

(برایانی هاوری و نازیم!

له سه‌رچاوه‌یه‌کی یه‌که‌جار گرنگه‌وه ئەم پرسپاره‌ی خواره‌وه‌یان لئێ کردم، که ناوه‌رۆکیکی گرنگی له‌خۆ گرتووه..

لئیان پرسیم:

سه‌رباری ئەوه‌ی که ئیوه "کۆمه‌له" نین، به‌شایه‌تی سێ دادگا که له‌م پرووه‌هه بریاری بی‌تاوانی ئیوه‌ی ده‌ر کردووه. ئنجا دوا‌ی ئەوه‌ی که شه‌ش پارێزگا ئه‌رکی چاودێری و سینخوری‌یان به سه‌رتانه‌وه بۆ ماوه‌ی بیست ساڵ بی‌سپیرا‌بوو، له ئاکامدا

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چوارده‌هه‌م، ل: ۷۲۹-۷۳۰.

بۆيان دەر كەوت كە ئۆو ھىچ پەيوەندى يە كنان بەو تۆمەتەو ە نى يە و ھەر لە بناغەدا ھەلبەستراو ە ..

و ئىراى ھەموو ئەمانە، كە چى ئەو پەيوەندى يەى كە قوتايانى نوور بە يە كەو ە دەبەستىت ھىندە توندوتۆلە كە لە ھىچ دەستە و كۆمەلە يە كدا ھاو شىو ەى نى يە ..

خۆزگا تىشكى روونكر دىنەو ە تان دەخستە سەر ئەم بابەتە و ئەم كىشە يە تان شى دە كردهو ە؟

منىش وە لامم دانەو ە و وتم:

بەلئى، قوتايانى نوور نە "كۆمەلە" ن و نە ھىچ شتىكى تر لەو شىو ە يەدا و، ھەر گىز ناشىن. بە تايبەت كە ئەوان لەو ە بەرز تر بىر دە كەنەو ە پەيوەندى بەو جۆرە كۆمەلانەو ە بكنەن كە لەبەر ئامانجە كەسى و كۆمەلە يە تى يە كان پىنكدىن و مەبەستىشان بەدەستھىنانى چەند بەرژو ەندى يە كى سىياسى ياخود دنيايە، ئىتر چ ئىجابى بىت و چ سەلبى ..

بەلام پۆلە و نەو ە كانى پالەوانانى پىشوو ى ئەم نىشتمانە، كە ئەو گىانفەيدايانەى ئىسلام بوون بەو پەرى خۆشحالى و رازى بوونەو ە ملىۆنەھا گىانيان لە پىناو ى بەدەستھىنانى پلەى شەھىدەدا بەخت كرد، بىنگومان ئەمانە بەشىكىان لەو گىانى خۆبەختكارى يەى باپىرانىان بە مىرات بۆ ماو ەتەو ە، بەو رادە يەى كە ئەو پەيوەندى يە توندوتۆل و ناتاسايەيان دەر بېرى كە ھانى ئەم برا كۆلەوارەيان بەدات لە بەردەم دادگای "دەنيزلى" دا بلىت:

"ئەو راستى يەى كە ملىۆنەھا قارەمان سەرى خۆيان لە پىناو دا دانا، ئىمەش سەرى خۆمانى لە پىناو دا بەخت دە كەين .."

ئەم رستە يە شى بە ناو ى ھەموويانەو ە و ت و، دادگای بى دەنگ كرد و خستىنە دۆخى سەرسامى و پىزگرتن و چەپەسانەو ە!

بەو واتايەى كە چەندىن گىانفەيداي راستەقىنە و خاوپىن و دلئسۆز بۆ خواى گەورە لە نىوان قوتايانى نووردا ھەيە كە تەنھا رەزامەندى خواى گەورە و بەدەستھىنانى ژيانى دوار پۆزىيان مەبەستە. بۆيە ماسۆنى يە كان و شىووعى يە كان و گو مپرايان و خراپكاران و "تاشناق" و پىنكخراو ە ترسناكە كانى ترى ھاوشىو ەيان، ھىچ رىنگايە كيان نەدۆزى يەو ە كە بەھۆ يەو ە بەسەر ئەو قوتايانەى نووردا سەربكەون. ئىتر لە ناچارىدا و، لە رپى چەند

یاسایه کی پلاستیکی یوه و، به نیازی شکاندنی شان و شکوی ئه و قوتایانه، حکوومهت و فه‌رمانگه کانی دادیان له‌خشته برد.

به‌لام ئه‌وانه سه‌ریان له به‌رد داوه و، هه‌موو هه‌ولتیکیشیان پووچه‌ل ده‌بیته‌وه و، به پشتیوانیی خوای گه‌وره هه‌چ زیانیک به قوتایانی نور ناگه‌ینن. به‌لکو کاره‌که‌یان ده‌بیت به‌هۆی زیادبوونی ژماره‌ی پالنه‌وانه گیانفیداکانی نور و ئیمان^(۱).

□ تاقیکردنه‌وه و بزار پیوسته

(برا ئازیز و به‌شه‌فه‌قت و وه‌فاداره‌کاتم!

وا دوو رۆژه هه‌لامه‌ت گه‌لنی کاری کردووه‌ته سه‌ر ده‌ماره‌کاتم و سه‌رم.

له‌م چه‌شنه‌ حالته‌تانه‌دا وا هه‌ست ده‌که‌م که پیوستم به‌هاوده‌می و دلته‌وایی براده‌ران هه‌یه. به‌لام له‌م حالته‌ی ئیستامدا بیزاری ته‌نیایی و داب‌کردم له‌هه‌موو شتیک، به‌چه‌شینیکی سه‌یر، به‌جاری دلته‌نگی کردووم که سکالایه‌کم به‌م شیوه‌یه به‌دلته‌هات:

ئه‌م ئازاردا نه‌ه‌ پیناوی چی؟ چ سوودیکی تیدا به‌بۆ ئه‌و خزمه‌ته‌ی که له‌ پیناوی

ئیمان و قورئاندا ئه‌نجامی ده‌ده‌ین؟

کتوپر ئه‌م سه‌رله‌به‌یانی یه‌ ئه‌مه‌ی خواره‌وه‌م به‌دلته‌هات:

گه‌لنی پیوست بوو ئیوه‌ پرۆنه‌ ناو ئه‌م تاقیکردنه‌وه‌ سه‌خته‌وه‌ و، چه‌ندین جار له‌ سه‌نگی مه‌حه‌ک بدرین، تاکو زیڕ بناسریت و له‌ مس جیا بکریته‌وه‌.. پیوست بوو له‌ هه‌موو لایه‌ن و پرویه‌که‌وه‌ به‌ چه‌ندین تاقیکردنه‌وه‌ی سه‌مه‌کارانه‌دا تیه‌ر ببن، بۆ ئه‌وه‌ی بزانه‌ که‌ تا چ راده‌یه‌که‌ ده‌روونی به‌دخوازانه‌ به‌ش و فروفیلی خۆی ماوه‌.. پاشان پیوست بوو له‌ سنی پالتیو گه‌دا پالفته‌ بکرین..

هه‌موو ئه‌مانه‌ چه‌ند کاریکی پیوست بوون له‌ پیناوی خزمه‌تگوزاری یه‌که‌تاندا، که

خزمه‌تیکی بیگه‌رد و خاوینه‌ و ته‌نها له‌به‌ر حه‌ق و راستی ئه‌نجامی ده‌ده‌ن!

له‌به‌ر ئه‌وه‌، قه‌ده‌ری خوای گه‌وره‌ و چاودیری په‌روه‌ر دگار بواریان دا ئه‌و

پالفته‌کاری یه‌ به‌یتریه‌ ریتان. چونکه‌ راگه‌یاندنی ئه‌م خزمه‌ته‌ به‌رزه‌ له‌م کۆری

تاقیکردنه‌وه‌یه‌دا و، به‌رامبه‌ر به‌ چه‌ندین نه‌یاری سه‌سه‌خت و سه‌مه‌کاری وا که

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۷۳۵-۷۳۶.

لاوازترین بیانوو دەدۆزنەو، کارىكى کرد خەلكى تىيگەن كە ئەم خزمەتگوزارى يەى قورئان راستەوخۆ لە سەرچاوەى حەق و راستى يەووە هەلقولاًووە، و، هېچ فرۆفیل و خۆويستى و لەخۆبایى بوون و هېچ بەرژەووەندى يەى كى كەسى و سوودىكى دنیایى، تەنانت قیامەتیش، تىكەلى نى يە. چونكە ئەگەر ئەم تاقىکردنەو يە نەبوایە، عەوامى ئىمانداران متمانهیان بەم خزمەتە نەدە کرد و، زمانى حالىيان دەپوت:

"لەوانە يە بەم قسانەيان، مانخەلە تىنن!"

تایبە ئەندانىشيان دەیانوت:

"ئەمانە بۆیە وادە كەن تاكو چەند پلەو پایە يە كى دیارى كراو و پازى بوونى خەلكىيان دەست بكەوئیت، وەك ئەو ی كە هەندى لە خاوەن پلەو پایە مەعنەوى يە كان دەيكەن!"

دیاره ئەو كاتەش ئەوان متمانهیان بە خزمەتگوزارى يە كەمان نەدەما.

بەلام دواى تاقىکردنەو، سەر سەخت ترين و بەدگومان ترين كەسیش ناچار بوو مل بۆ ئەو راستى يە كە چ بکات.

كەواتە ئەگەر يەك تەنگانە و دەردیسەرىتان تووش بووئیت، ئەوا - پشت بە خوا - هەزار قازانجتان لەو تاقىکردنەو يە دا دەست كەوتوو(۱).

□ دلدانەو يە كى راستەقینە

(دلدانەو يە كى راستەقینە كە هەموو گىرو گرتىكم لادەبات ما يەى بىزارىم بىت:

يە كەم: گۆرانی سەختى و گىرو گرتە كان بۆ سۆز و مېهرەبانى و دلخۆشى.

دوو هەم: بەدەستەينانى ئەو شادمانى يەى كە لە رەزامەندى و تەسلىم بوونەو بۆ قەدەرى خواى گەورە، سەرچاوە دە گرت.

سێ هەم: ئەو دلخۆشى يەى كە هى سەرپەرشتى چاودىرىى تايبەتیی خواى گەورە يە بۆ قوتايىانى نوور.

چوارەم: چىژ و لەزەتى نەمانى ئەو گىرو گرتەى كە شتىكى كاتى و رېبوارە.

پنجەم: بەدەستەينانى پاداشتە مەزنە كان.

(۱) تيشكە كان، تيشكى چوار دەهەم، ل: ۷۳۸-۷۳۹.

شه‌شهم: خو هه‌لنه‌قور تاندن له ویستی خوای گه‌وره‌دا.
 حه‌وتهم: روودانی سوو که‌له و ته‌نکترین زام و که‌مترین گیرو گرفت، له ده‌می
 توندترین و درنده‌ترین هیژشدا بو سه‌رمان.
 هه‌شتم: بچووک بوونه‌وه‌ی گیرو گرفته‌کان به چه‌ندین پله‌ی زور سه‌باره‌ت به
 گیرو ده‌بووانی تره‌وه.
 نۆه‌م: دلخۆشیی کار یگه‌ریی ئه‌و پراگه‌یاندنه به‌رزانه‌ی هه‌والی ته‌واو بوونی ئه‌م
 تاقی‌کردنه‌وه سه‌خته ده‌گه‌په‌نن که له خزمه‌تی نوور و ئیماندا هاته‌ پیمان.
 ئه‌م نۆ دانه دلخۆشی‌یانه، چاره‌سه‌ریکی مه‌عنه‌وی و مه‌له‌ه‌میکی هینده ناسک و نیانن
 بو هیور کردنه‌وه‌ی ئازاره‌ تونده‌ کاغمان که له باسکردن نایه‌ن^(۱).

□ قه‌ده‌ر چیمان بێ ده‌لیت؟

(برایانی ئازیز و هاو‌پیم!

یه‌که‌م: باشتین شوین بو ئیمه‌ به‌ندیخانه‌یه، له سه‌رده‌می حوکمرانیی وه‌زاره‌تیکی
 خو سه‌پیندا که‌ پڕی له حه‌ج ده‌گریت و سوو کایه‌تی به‌ ئاوی زه‌مزهم و قه‌ده‌غهی
 ده‌کات و.. بواری ده‌دات توندوتیژترین سته‌م به‌رامبه‌رمان بگریت و.. گوئی نادات به
 ده‌ست به‌سه‌ردا گرتنی کۆمه‌له‌ په‌یامی "ذوالفقار" و "سراج‌النور" و.. پله‌ی ئه‌و
 کارمه‌ندانه‌ش به‌رز ده‌کاته‌وه که به‌ ئه‌نقه‌ست و به‌ بێ هیج پالپشتیکی یاسایی ئازارمان
 ده‌ده‌ن و، گوئی له‌ ده‌نگ و گریانی ئیمه‌ی سته‌م لیکراو ناگرن که به‌ زمانی حال له
 خانه و لانه‌ کاغمانه‌وه به‌رز ده‌بنه‌وه..

به‌لێ، باشتین جێ بو ئیمه‌ له سه‌رده‌می حوکمی ئه‌م وه‌زاره‌ته‌دا به‌ندیخانه‌یه، مه‌گه‌ر
 بگوئێز پیننه‌وه بو به‌ندیخانه‌یه‌کی تر. دیاره‌ ئه‌و کاته به‌ ته‌واوی رزگارمان ده‌بیت و بیوه‌ی
 ده‌رده‌چین.

دوو هه‌م: هه‌روه‌ک ئه‌وان دوورترین که‌سیان له ئیمه‌وه ناچار کرد که تاییه‌تی‌ترین و
 په‌نه‌انترینی په‌یامه‌کان بخویننه‌وه، وا دیاره به‌ هه‌مان شیوه و به‌ جه‌خت له‌سه‌ر کردنه‌وه

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی چواره‌هه‌م، ل: ۷۴۸-۷۴۹.

هانی ئیمەش دەدەن کە "کۆمەلە" یەك پىنكېھىنین! چونكە برايه تىبى ئىسلامى، كە لەناو كۆمەلە ئههلى ئىماندا پەرهى سەندوو، لای قوتايانى نووريش بە شىوہیە كى پىنگەرد و پاك و بەو خۆبەختكردنه راست و فیداكارى یە تەواوتى یە پەرهى سەندوو كە لە باپرانى پىشوویمان و لەو ملیۆنەها پالەوانەو بە میرات بۇیان ماو تەو كە بەوپەرى شەوق و حەزەو گىانى خۆیان لە پىناوى حەقىقەتدا بەخت كرددوو..

جا ئەو قوتايانەى نوور بە پەيوەستىكى هیندە توندوتۆل پەيوەندىيان بەو راستى یەو كرددوو كە تا ئىستا پىويست بەو ناكات رىكخراو كە پىنكېھىترىن، چ سیاسى بن چ پەسى، چ ئاشكرا بن و چ پەنهان.

كەواتە لەم سەردەمدا بە رادەیه كى ئەوتۆ پىويستى بەم "برايه تىبى ئىسلامى" یە هەیه كە قەدەرى خوای گەورە ئەوانەمان بە سەردا زال دەكات.

دەبىنى ئەوان ستمەمان لى دەكەن كە گوايا ئیمە كۆمەلەیه كى وەهیمان پىنكېھىناو.. بەلام قەدەرى خوای گەورە پىمان دەلێت:

بۇچى بە ئىخلاسىكى تەواوتى و پشتگىرى یە كى توندوتۆل حىزبوللای راستەقینە

(واتە برايه تىبى ئىسلامى) تان پىنك نەهیناوه!

كەواتە قەدەرى خوای گەورە بە دەستى ئەوانە زللەیه كى ئاراستە كرىن. خۆ ئاشكرا یە كە قەدەرى خوای گەورەش دادگەرە^(۱).

□ هیچ پەيوەندى یە كمان بە رىكخراو كەنەو نى یە

(هیرش و دەستدریژی یە كەى ئەم جارە لە باز نەیه كى یە كجار فراواندا كرا یە

سەرمان..

ئەو بوو هەریەك لە سەرۆكى حكومەت و وەزیرەكان، بە پىنى پىلانێك كە لەسەر

بناغەى چەند وەهیمىكى تر سناك دارپۇزرا بوو، هیرشيان كرده سەرمان.

بە گوێرەى ئەو یە من بیستوو مە و بە چەند نیشانەیه كدا، وا دیارە كە ئەو هەوالە

درۆینە یەى مونا فیقانى پىشتى پەردە سازیان داو و، بەو پىلان و فیلانەش كە لە دژى ئیمە

(۱) تیشكەكان، تیشكى چوار دەهەم، ل: ۷۵۰-۷۵۱.

هه‌لیان به‌ستووه، و ایان پیشان داوه که په‌یوه‌ندی‌یه‌کی به‌هیز و توندو تو‌لمان له‌گه‌ل کۆمه‌له‌ی نه‌هینی ته‌ریقه‌تی نه‌قشبه‌ندی و ئه‌و رینکخراوه‌شدا هه‌بیته که بۆ زیندوو کردنه‌وه‌ی خه‌لافه‌تی ئیسلامی هه‌ول ده‌دات. ته‌نانه‌ت ئیمه‌یان و ا پیشان داوه که له‌ پیشه‌نگی ئه‌وان، به‌لکو پیش‌په‌ویشیان بین! به‌ راده‌یه‌ک که له‌م رپوه‌وه حکوومه‌تیاں تووشی نیگه‌رانی‌یه‌کی به‌ کجار گه‌وره کردوو..

بۆ ئه‌مه‌ش کۆمه‌له‌ گه‌وره‌کانی په‌یامه‌کانی نووریان پیشان دان که له‌ ئه‌سته‌مبوول به‌رگیان تی گیراوه و بۆ جیهانی ئیسلامی نی‌راون و، له‌وئ ره‌زامه‌ندی و قبوولیان به‌ده‌ست هیناوه و، ئه‌مه‌یان کردوو به‌ به‌لگه‌ له‌سه‌ر چالاکیی قوتایانی نوور..

ئیتز به‌م جۆره‌ ترس و دل‌ه‌راو‌کنی‌یان له‌ دلی حکوومه‌تدا بلاو کرده‌وه و، ده‌ماری غیره‌ت و حه‌سوودی‌یان له‌ لای هه‌ندی زانای ره‌سمی و رووژاند و، وه‌هم و گومانیشیان له‌ لای کارمه‌نده‌کان به‌ راده‌یه‌ک هه‌ژاند که ئه‌وانیان خسته‌ه‌لوئستی دژایه‌تی ئیمه و، پینان و ایته به‌لگه‌ی زۆر و نیشانه‌ی جۆراو‌جۆریان به‌ ده‌سته‌وه‌یه که ئیمه‌ی پین تاوانبار بکه‌ن و، له‌و باوه‌ره‌دان سه‌عیدی نوئی ئه‌م بارودۆخه‌ی پین قبوول ناکریت و، رپسا و سیسته‌می ئاسایش تینکده‌دات!

به‌لام سوپاسینکی بی کۆتایی بۆ خوای گه‌وره که قورسایی ئه‌م گپرو گرفته‌ی له‌ هه‌زاره‌وه هیناوه خواره‌وه بۆیه‌ک! ئه‌وه‌بوو نه‌یانتوانی بیچه‌سپینن که هیچ په‌یوه‌ندی‌یه‌کمان به‌ رینکخراوه‌کان و ئه‌و کۆمه‌لانه‌وه هه‌بیته. چونکه هه‌ر له‌ بناغه‌دا ئه‌م جۆره په‌یوه‌ندی‌یه‌ بوونی نی‌یه، ئیتز چۆن ده‌توانن په‌یدای بکه‌ن؟ بۆیه داواکاری گشتی ناچار بوو درۆ و ده‌له‌سه‌هه‌لبه‌ستیت و، بوختانمان به‌ ده‌مه‌وه بکات و، چه‌ند شتیکی بی نرخ بخته‌ ئه‌ستۆمان که هیچ به‌رپرسی‌یه‌کیان تیدا نی‌یه.

ماده‌م "راستی" ئه‌مه‌یه.. ئه‌وا ئیمه و په‌یامه‌کانی نوور به‌ رپژه‌ی له‌ سه‌دا نه‌وه‌د و نۆ له‌ گپرو گرفته‌کان رزگارمان بووه..

له‌به‌ر ئه‌وه، ده‌بێ چاوه‌روانیی چاودیری خوای گه‌وره بکه‌ین و، به‌ شوکر و سه‌بر و لالانه‌وه له‌ ده‌رگانه‌ی خوادا کارنی بکه‌ین که ئه‌و چاودیری‌یه‌ی خوای گه‌وره به‌رامبه‌ر به‌ ئیمه‌ بدره‌وشیته‌وه.

که واته ده بی له جیاتی سکالا، نهک همر تهنها یهک جار، بهلکو ههزار و یهک جار شوکر و سوپاس پیشکەشی خوای گهوره بکهین و، دهستی یارمەتی بۆ ئەوانەى دەپۆن و دینه ناو ئەم قوتابخانە یوسفی یهوه رابکیشین و، له رینگای وانەى پهيامه کانی نووره ده دلنه و ایان بی بیهخشین^(۱).

□ دانانی پهيامی "الحجة الزهراء"^(۲)

(ئەم وانەیه له رواله تدا به پهيامیکی بچووک دهرده کهوینت، به لام له راستیدا پهيامیکی بههیز و فراوانه و، میوه و بهروبوومیکی ئیمانی و قورئانی و بههشتی یه که ژبانی بیر کردنه و هم و یه کگرتنی "علم الیقین" و "عین الیقین" له ژبانی مهعنهوی و تهحقیقی نووردا به رهه میان هیناوه)^(۳).

(۱) تیشکه کان، تیشکی چواردههم، ل: ۷۵۲-۷۵۳.

(۲) که تیشکی پازدههمه. دائراوه کانی تری له بهندیخانهی "ئافیوون" ئەمانەن:

- ۱ - ئومیدی پازدههمی بریسکهی بیست و شهشەم (پهيامی پیران)
 - ۲ - تیشکی چواردههم، که بریتی یه له چەند نامەیه کی رینمایی که ئاراسته ی قوتایانی نخزی کردوون و ده گه نه سەد و نهوه و یهک نامە، له گه ل بیست و یهک بهرگری له بهرگری یه کان.
 - ۳ - مهقامی دووههمی و تهی سیازدههم: که بریتی یه له بهشیکی نامە کانی بهندیخانهی ئافیوون که ئاراسته ی توژی لوان و بهندکراوان کراون و، دوابی له "رابهری لوان" دا کۆکرانهوه.
- کۆی لاپهه ی دائراوه کانی مامۆستا له بهندیخانهی ئافیووندا ده گاته پینج سەد لاپهه. ههروه کۆی لاپهه ی سەرجهمی دائراوه کانی ههتا کۆتایی بهندیخانهی ئافیون گهیشتووه ته پینج ههزار لاپهه. (ب: ۱۳۰۵/۳).
- "بايرام یوکسەل" ده گێرپهوه که: نووسینهوه ی پهيامه کانی نوور و سەرقال بوون پینانهوه کاری بهرده واهمان بووه له گه ل قوتایانی پهيامه کانی نوور له بهندیخانهدا. ههه کاتی چ به رۆژ و چ به شهو له بهندیخانهدا له ژووره که ی مامۆستا نزیک ده بوینهوه، دهنگیکی وهک هی پوره ی ههنگ دههاته گۆنمان که دهنگی زیکر و تهسبیحات و نوژی مامۆستا بوو. به وردی سەرنجی کاره کانی مامۆستامان دهدا. له کاته ههه درهنگه کانی شهودا سەیری ژووره کهیمان ده کرد، دهمانینی چرا کزه که ی داگیر ساوه و مامۆستا سەرگه رمی زیکر و دوعا کانی تی. ههه له ماوه یهدا که له بهندیخانهی ئافیوون ده ژبانی یه کیک له تیشکه کانی دانا که تیشکی پازدههمه و ناوی "الحجة الزهراء" ه. ههه له ماوه ی دانانی ئەم پهيامه دا جار به جار له ژیر پهنجههه ی ژووره که ی مامۆستاوه تیهه ده بووین، ههه که مامۆستا ئیمه ی ده بیسی قاپلۆخه شقارتە ی بۆ هه لده داین که بهشیکی له وه پهيامه تیدا بوو. ئیمهش له لایه نی نخۆمانه وه چەند دانەیه کمان له مەش بهشانه ده نووسی یهوه..
- لیتر پهيامی ناوبراو بهم جزه نووسرا یهوه و پارێزگاریی لێ کرا. (ش: ۳۲/۳).
- (۳) تیشکه کان، تیشکی پازدههم، ل: ۸۱۶.

(هەر چه‌ند قوتایانی نوور له بریی تو ئه‌ر کی سه‌رشانیان جیبه‌جی ده‌که‌ن و له هه‌موو هۆله‌کانی به‌ندیخانه‌دا به‌چوست و چالاکی و لیبرانه‌وه‌راستی‌یه‌کانی په‌یامه‌کانی نوور پاده‌گه‌یه‌ن، که‌چی ئه‌م ژووری ژماره‌پینجه، که‌وه‌ک شوینی گۆشه‌گیری زاهیده‌کان وایه، هه‌میشه‌نوی ده‌بیته‌وه‌ و ئال و گۆری به‌سه‌ردا دیت، که‌واته‌له‌هه‌موو ژووره‌کانی تر پیوستیی زیاتری به‌وانه‌کانی نوور هه‌یه.

هه‌روه‌ها بی گومان لاوان و پیرانیش گه‌لسی پیوستیان به‌چه‌ند وانه‌یه‌کی دنیایی به‌خش و دامه‌زراو هه‌یه‌له‌بارهی چه‌سپاندنی "بوون" و "یه‌کتایی" خوای گه‌وره‌وه، چونکه‌له‌رۆژنامه‌کاندا هیرشه‌ئیلحادی‌یه‌ترسناکه‌کانی پرووس بۆ سه‌ر ئیمان و ئینکاری کردنی به‌دییه‌نه‌ری مه‌زن، ده‌خویننه‌وه.

ئه‌مه‌بوو که‌له‌ده‌می خویندنی زیکره‌کانی دوا‌ی نوێژ به‌دل‌مدا هات و، منیش له‌لایه‌نی خۆمه‌وه‌ئو ته‌هللیله‌یه‌م خویند که‌هه‌ر له‌میژه‌دوا‌ی نوێژی به‌یانیان ده‌جار ده‌بخوینم و بریتی‌یه‌له‌:

(لا اله الا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو حي لا يموت بيده الخير وهو على كل شيء قدير واليه المصير).

ئه‌م ته‌هللیله‌گه‌وره‌و ته‌وحیده‌مه‌زنه‌ی که‌به‌پێی پڕوایه‌تیک ئیسمی ئه‌عه‌زه‌می له‌خۆ گرتووه، مه‌کتووبی مه‌زنی بیستم به‌دریژی، له‌یازده‌وشه‌یدا و له‌ناوه‌ندی یازده‌به‌لگه‌ی پیوستیی "بوون" و "یه‌کتایی" په‌روه‌دگاریتیدا و، به‌وینه‌ی خۆری دره‌خشان پروونی کردووه‌ته‌وه‌و، یازده‌مزگینیی و مژده‌ی دلخۆشکه‌ریشی له‌سه‌ر هیناوه‌ته‌وه^(۱).

[په‌یامه‌که‌دوا‌ی ئه‌وه‌ی که‌به‌لگه‌کانی "ته‌وحید" ده‌هینیت، ته‌فسیری سووره‌تی "فاتیحه"ش ده‌کات، ئنجا چه‌ند شایه‌تی‌یه‌ک باس ده‌کات له‌سه‌ر پینغه‌به‌ریتی پینغه‌به‌ری نازدار ﷺ].

(۱) تیشکه‌کان، تیشکی یازده‌هه‌م، ل: ۸۱۷-۸۱۸.

بہی سیٰ ہم

دو سالہ کافی ریانی

بەندى يەكەم

دوا سالە كانى تەمەنى

۱۹۶۰/۳/۱۸-۱۹۴۹/۹/۲۰ز

[مامۇستا نوورسى ئەم ماوئەيە تەمەنى لە شار و شارۇچكە كانى (ئەمىرداغ، ئىسپارتە، ئەسكى شەھر، بارلا) بەسەردوۋە. ھاوكات لە گەل سەردانى جار بە جارى بۇ ئەنقەرە و ئەستەمبول و قۇنيە].

□ لە دواى بەندىخانەى "ئافىيون" ەو ەتا سالى (۱۹۵۰ز)

دواى ئەو ەى كە مامۇستا نوورسى و قوتايانى ماو ەى مەحكومىيان لە "بەندىخانەى ئافىيون" بەسەرىد، لە بەروارى (۱۹۴۹/۹/۲۰ز) دا ئازاد كران، لە گەل ئەو ەشدا ەتا (۱۹۴۹/۱۲/۲ز) رى بە مامۇستا نوورسى نەدرا كە لە "ئافىيون" پرواتە دەرەو ە. بەلام لەو بەروارەدا، بە ھاورپئەتپى پۇلىسنىك، بۇ نىشتەجى كىردنى زۇرەملىنى رۇشت بۇ "ئەمىرداغ" و، دوو سالى تىدا بردهسەر.

لەم ماوئەيەدا چەندىن نامەى پىرۇزبايى بۇ قوتايانى خۇى نارد، ەروەك كۆمەلەيەكى پاكۇكرامى (سەرجمەى پەيامە كانى نوور) ە بە "مستەفا صونگور" ى قوتايى خۇيدا نارد بۇ سەرۇكى كاروبارى ئايىنى^(۱).

(۱) Tarihce-i Hayat, Isparta Hayati.

□ نامه‌یه‌کی که‌سی و تاییه‌ت بۆ سه‌رۆکی کاروباری ئایینی

باسمه‌ سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

السلام علیکم ورحمة‌ الله وبرکاته

بۆ به‌رێز جه‌نابی ئەحمەد حمەدی^(۱)!

وا له‌ خواره‌وه‌ پرۆوداویکی رۆحیتان بۆ باس ده‌که‌م که‌ به‌سه‌ر خۆمدا هاتووه‌:
ماوه‌یه‌کی زۆری پیش ئیستا وازه‌ینان له‌ "عه‌زیمه‌ت" و بیری شوینکه‌وتنی
"پروخسه‌تی شه‌رعی" له‌سه‌ر بناغه‌ی زه‌رووره‌ت، وه‌که‌ ئه‌وه‌ی جه‌نابتان و چه‌ند زانایه‌کی
تر له‌ گه‌لتاندا گرتانه‌ به‌ر، له‌ گه‌ل بیری مندا نه‌ده‌ گونجا. بۆیه‌ رقه‌م له‌ ئیوه‌ و له‌ وانیش
هه‌لده‌سا، تووره‌ ده‌بووم لی‌تان و، ده‌موت:

بۆچی واز له‌ "عه‌زیمه‌ت" ده‌هێتن و شوین "پروخسه‌ت" ده‌که‌ون؟

هه‌ر له‌ به‌ر ئه‌وه‌ش بوو که‌ راسته‌وخۆ په‌یامه‌ کانی نوورم بۆ نه‌ده‌ناردن.

به‌لام پیش نزیکه‌ی چوار سال، داخیکێ زۆری پر له‌ په‌خنه‌م هاته‌ دلّه‌وه‌ و، یه‌ کسه‌ر
ئه‌مه‌ی خواره‌وه‌م به‌ دلدا هات که‌:

ئه‌و به‌رێزانه‌، له‌ پیش هه‌مووشیانه‌وه‌ جه‌نابی "ئه‌حمەد حمەدی" دۆست و هاوڕینی
خویندنی تۆن له‌ قوتابخانه‌ی شه‌رعیدا و، توانییان ئه‌و مه‌ترسی په‌ی که‌ له‌سه‌ر ئیسلام بوو
تا راده‌ی چواریه‌که‌م بکه‌نه‌وه‌. ئه‌وه‌بوو به‌پێی توانا به‌شیکێ ئه‌ر که‌ زانستی په‌که‌یان له‌
به‌رده‌م وێرانکاری په‌ سامناک و توند و تیژه‌کان و له‌ پیناوی پاراستنی موقه‌دده‌ساتدا
به‌خت کرد و، له‌مه‌شدا شوین ده‌ستووری شه‌رعی "إختیار أهون الشریح" که‌وتن.
پشت به‌ خوا ئه‌م کاره‌یان ده‌بیت به‌ که‌فاره‌تی هه‌ندئێ له‌و قسوور و ناته‌واوی یانه‌یان که‌
به‌ ناچاری تووشی بوون.

(۱) ئەحمەد حمەدی ئاقسه‌کی (۱۸۸۷-۱۹۵۱ز). دوا‌ی خویندنی قورلانی پیروز، زاسته‌ جۆراوجۆره‌کان و
زمانه‌کانی فارسی و عه‌ره‌یی خویندووه‌، له‌ ته‌سته‌مبوولیش له‌ لای شاعیری به‌ناوبانگ "عه‌مه‌د عاکیف"
ئه‌ده‌بی عه‌ره‌یی خویندووه‌، به‌ تایبه‌ت "المعلقات السبع". له‌ قوتابخانه‌ی پشپۆره‌کان خویندنی ته‌واو کردووه‌ و
پروانه‌می به‌ ده‌ست هێناوه‌، نازناوی "مامۆستای گشتی" ی پێی دراوه‌. وتاره‌کانی له‌ گۆڤاری "سبیل
الرشاد" و هاوچه‌شنیدا بلاو کردووه‌ته‌وه‌. له‌ چه‌ندین قوتابخانه‌دا وانه‌ی وتووه‌ته‌وه‌. سالی (۱۹۳۹ز) بووه‌ به‌
یاریده‌ده‌ری سه‌رۆکی کاروباری ئایینی و له‌ (۱۹۴۷ز) یشدا بووه‌ به‌ سه‌رۆکی. گه‌لێ به‌ره‌مه‌می به‌ نرخێ
به‌جێ هێشتووه‌. (وه‌رگێڕ)

ئيز له و کاتهوه به چاوی برایه تیی راسته قینه ی جاری جارانه وه دپروانم هوه ئیوه و زانایانی هاووننه تان. چونکه ئیوه برایانی قوتابخانه ی شرعی و هاوړیی خویندنی منن. جاله بهر ئه وه ی دوا ی ئه م ژه هریندانه ی دوا ییم چاره وړوانی مردنی خۆم بووم^(۱)، ئه و سنی سال پش ئیستا بریارم دا کۆمه له په یامیکی ته و او هیتان پیشکش بکهم، بهو هیوایه ی که له بریی من، ئیوه بین به خاوه نی راسته قینه و پاریزگاری په یامه کانی نوور. که چی ئه و کۆمه له ئیستا ناماده نی یه و هله گیری ته و اویشی تیدا ئه نجام ندر او ه. به لام نه ختی راستکردنه وه م له کۆمه له په یامیکی ته و او دا به ئه نجام گه یاند، که زور به ی به شه کانی بازده سال پش ئیستا سنی قوتایی پایه داری په یامه کانی نوور نوو سیویانته وه و، گهر بز جه نابتان نه بوایه ئه م کۆمه له په یامه به نرخم به که سی تر نه ده دا، چونکه نوو سینه و هیان له لایه ن ئه و سنی که سه ئازیزه وه نرخه که ی گه یاند و وه ته ئاستی ده کۆمه له په یامی ته و او ه تی..

به رامهر به مهش نرخه معنه وویی ئه م کۆمه له په یامه بریتی یه له سنی شت:

یه که م:

له بهر گرتنه وه ی سی دانه له ههریه ک له و په یامانه له سه ر ئامیری رونیو به پسته کۆنه کان - گهر بگو بنجیت - دنا به پسته تازه کان و، پاشان دابهش کردنیان به سه ر لقه کانی سه رۆ کایه تیی کاروباری ئایینی له سه ر تاسه ری ولاتدا، به مهر جیک یه کیک له برا تاییه ئه نده کا ئمان یارمه تیده ری هله گیری و سه ر په ر شتیکاری ئه م کاره بیت. چونکه بلاو کردنه وه ی ئه م چه شنه دانراوانه به شیکه له ئه ر کی سه ر شانی سه رۆ کایه تیی کاروباری ئایینی.

دوو هم:

له بهر ئه وه ی په یامه کانی نوور مولک و که ره سه ی قوتابخانه ی شرعی و، به ریزیشان بناغه و سه رۆ کی قوتاییانی ئه و قوتابخانه شرعی یه ن، ئه و په یامه کانی نوور مولکی راسته قینه ی ئیوه یه. که واته راتان له سه ر بلاو کردنه وه ی هه ر په یامیک بوو په خشی بکه ن و، دوا خستنی هه ر په یامیکیشان به باش زانی بلاو کردنه وه ی دوا بخه ن.

(۱) ئه مه جاری بازده ه می ژه هریندانه تی. دوا ی ئه وه ی که خوا ی گه و ره شیفای پی به خشی، په یامی (وتاری شام) ی له عه ره بی یه وه کرد به تور کی و هه ندیکیشی لئ زیاد کرد. (ب: ۱۴۱۲/۳).

سی‌هم:

با به‌وینه‌گرتنه‌وی فوتوگرافی‌ئو موصحفه‌پیرۆزه‌چاپ‌بکریت که‌توافوقه‌کانی له‌مه‌پ "له‌فزی‌جه‌لاله" ده‌رده‌خات، تا‌کو بریسکه‌ی ئیعجاز‌له‌و توافوقانه‌دا بیینریت. تکایه‌پیناسه‌تورکی‌یه‌کان، که‌له‌سه‌ره‌تای موصحفه‌پیرۆزه‌که‌دا له‌باره‌ی توافوقه‌کانه‌وه‌نورسراون، له‌گه‌ل موصحفه‌که‌دا چاپ‌نه‌کرین، به‌لکو باشتر‌وايه‌یان له‌نامیلکه‌یه‌کی سه‌ره‌به‌خۆدا به‌زمانی‌تورکی له‌چاپ‌بدرین، یان به‌وه‌رگیرانیککی ئه‌مین بکرین به‌عه‌ره‌بی^(۱).

□ نامه‌ی صونگور له‌ئهنقه‌روه‌بو مامۆستا:

باسمه‌سبحانه

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

(بو مامۆستای به‌پریز و ئازیز و به‌شه‌فه‌قه‌ت و پیرۆز و خۆشه‌ویستم! نامه‌ره‌نگینه‌که‌تانم له‌گه‌ل کۆمه‌له‌په‌یامیکدا به‌ده‌ستی مامۆستا "ئه‌حمه‌د حه‌مدی" ی سه‌رۆکی کاروباری ئایینی گه‌یانده‌و، ئه‌ویش به‌شادمانی‌یه‌کی له‌پاره‌به‌ده‌روه‌خستنیه‌کتیبخانه‌تایه‌تی‌یه‌که‌ی خۆیه‌وه‌و، وتی:

"پشت به‌خوایم کۆمه‌له‌په‌یامه‌ده‌ده‌م به‌برا تایه‌ئهنده‌کاتم تا‌کو بیانخویننه‌وه‌و، هه‌ولیش ده‌ده‌ین، ورده‌ورده‌، له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه‌له‌چاپیان‌بده‌ین".

هه‌روه‌ها ئه‌ی مامۆستای گه‌وره‌و خۆشه‌ویستم! وتی:

"به‌پینی‌ناوه‌رۆکی‌نامه‌که‌ی به‌پریزت‌ان بو‌ئو مه‌به‌سته‌تیده‌کۆشم. چونکه‌چاپکردنی ئه‌م کۆمه‌له‌په‌یامانه‌به‌یه‌ك‌جار و له‌کاتی ئیستادا له‌توانادا نی‌یه. به‌لام ده‌یانده‌م به‌برا تایه‌ئهنده‌کاتم تا‌کو بیانخویننه‌وه‌و، به‌پینی‌بايه‌خ‌پیدان و داواکاری خه‌لکیش په‌خشیان ده‌که‌ین، به‌پشتیوانیی‌خوای‌گه‌وره‌به‌جوانترین‌شیوه‌هه‌وتی‌بلاو‌کردنه‌وه‌یان ده‌ده‌ین".

صونگور^(۲).

(۱) پاشه‌هنده‌کان، پاشه‌ندی ئه‌میرداغ ۲/۴۶۶-۴۶۸.

(۲) پاشه‌هنده‌کان، پاشه‌ندی ئه‌میرداغ: ۲/۴۶۵-۴۶۶.

سالى ۱۹۵۰ ز^(۱)

□ بروسكه يهك بۆ سه رۆك كۆمار

(بۆ سه رۆك كۆمار.. جلال بايار!

پىرۆز بايىتان لىڭ دە كەين و، لە خىواي گەورە دە پارىنەو و كە بۆ خزمەتى ئىسلام و نىشتمان و نەتەو و پارمەتتان بدات.

بە ناوي قوتابيانى نوورەو: سەعیدى نوورسى^(۲)

(۱) بە نزيكيونەو وى كاتى ھەلپژاردنە گشتى يە كان، "پارتى گەلى كۆمارى" وىستى بە چەند كردارىڭ مەيلى گەل بە لاي خۇيدا رابكىشىت، ەك بواردان بە كردنەو قوتابخانە كاني لە بەر كردنى قورشان و، رى دان بە وتى "الله اكبر"ى جەژن بە زمانى عەرەبى و، كردنەو كۆلچىكى شەرىعە لە ئەنقەرە! بەلام لە بەر سىستەمى لە پادە بە دەرى ئەم پارتە و دەستدرىژىيى بى ئەندازەى بۆ سەر ئاين، مىللەت بەو ھەنگاوانەى نەخەلە تا و، لە ھەلپژاردنە كاندا دەنگيان لە بەرژەو ەندىيى "پارتى دموكراتى" دا كە ر كە بەرى ئەو بوو. لىتر دموكراتى يە كان لە بەروارى (۱۶/۵/۱۹۵۰ ز) دا و لە ئەنجامى بە دەستھىنانى زۆرىنەى دەنگە كان، كە (۳۹۶) نوينەر بوو لە بەرامبەر (۶۸) نوينەرى پارتى گەلدا، دەسەلاتيان گرتە دەست.

حكومەتى نوئى چەند كارىكى لە بەرژەو ەندىيى ئىسلامدا جىبە جنى كرد، ەك:

۱ - لابردنى قەدەغەى بانگ و تن بە شىوەى شەرىعى، لە بەروارى ۱۶/۶/۱۹۵۰ ز بە دواو.

۲ - دەر كردنى ياساى لىبوردى گشتى لە بەروارى ۱۴/۷/۱۹۵۰ ز دا.

۳ - لابردنى قەدەغە بوونى پەخش كردنى قورشانى پىرۆز و بەرنامە ئاينى يە كان لە پادىژدا، لە بەروارى ۸/۸/۱۹۵۰ ز بە دواو.

۴ - دانان و وتەو وى وانەى ئاين بە رەسمى لە قوتابخانە سەرەتايە كاندا لە ۲۱/۱۰/۱۹۵۰ ز بە دواو.

۵ - داخستنى "پەيمانگانى گوندە كان" كە وانەى ئىلحاديان تىدا دەوترايەو، لە بەروارى ۱۰/۸/۱۹۵۲ ز دا.

۶ - دانان و وتەو وى وانەى ئاين بە رەسمى لە قوتابخانە ناو ەندى يە كاندا لە ۱۳/۹/۱۹۵۶ ز بە دواو. (ب):

(۱۴۰۳/۳)

(۲) مامۇستا نوورسى دەقى ئەم بروسكه يەى بە "زوبەير گوندوزئالب"ى قوتابىيى خۇي و ت تاكو بىنوسىتەو. پاشان پروي تىگرد و، ىنى و ت: دەزانىت بۇجى ئەم بروسكهى پىرۆز بايە دەنىرم؟ زوبەير يىدەنگ بوو. مامۇستا بۇي پروون كردەو و، وتى: كۆمارى يە كان بە دموكراتى يە كان دەلئىن: "راستە كە سەعید لە گەل ئىمەدانى يە، بەلام خۇ لە گەل ئىو ەشدا نى يە، بەلكو ئامانچىكى دىكەى ەبە". لىتر بەم قسەبە دەيانخەلە ئىن و ەانيان دەدەن ئەو ەيزەى دەولەت كە ئىستا لە دەستياندا بە لە دژى دىنداران و قوتابيانى نوور بە كارى بھىن. بەلام ەد ەيندەى كە ئەم بروسكه يە دەگاتە دەستيان، دەلئىن: نەخىر، سەعید دۇستى ئىمەبە. لىتر ئەو كاتە ەيزى دەولەت لە پروي نادروستدا بە كارناھىنرئىت. (ش): (۳۸۲)

سەرۆك كۆماریش ئەم بروسكە وەلامەى خوارەوہى بۆ مامۆستا نورسى نارد:
 بەدیعوززەمان سەئیدى نورسى - ئەمیرداغ
 پیرۆزبایبە كەتان كە لە دلەوہ ناردبووتان گەلى خۇشحالى كردين. زۆر سوپاست
 دەكەم.

جەلال بايان^(۱)

□ مژدەى گيپرانەوہى بانگى شەرى

باسمە سبحانە

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته أبداً دائماً

(لە گەل ئەوہدا كە پەيامە كانى نور بە جۆرىكى مەعنەوى و تەواوہتى سەر كەوتنيان
 بەدەست هيناوہ، كەچى ماسۆنى يە مولخيدە كان و شىووعى يە زەندىقە كان ھەولتى ئەوہ
 دەدەن كە شتى بچووك لە پيش چاودا گەورە بكەن و، پى لە سەر بەستىيى بلاوبوونەوہى
 پەيامە كانى نور بگرن.

تەنانەت ئەم جارەش بوون بەھۆى ئەوہى كە دادگايى كردنمان ماوہى سى و پىنج
 پۇژ دوا بىخەن و، قەرقەپان لە گەل پاريزەرە كەماندا نايەوہ، تاكو نەھىلن موصحەفە
 پیرۆزە كەمان بدريتەوہ.

بەلام چاودىرىيى خواى گورە ھەموو نەخشە و پلانە كانى ئەوانى پووجەل كردهوہ.
 چونكە پەيامە كانى نور لە ئەستەمبوول و ئەنقەرەدا خۇيان خستتووتە سەردەستى
 لاوہ كان كە بۆرىيى راست رىنمايان دەكەن و، ئەوانيش بە تاسە و شەوقىكى
 تەواوہتى يەوہ دەيانخویننەوہ. بە رادەيەك كە ئەم سەر كەوتنە مەعنەوى يە بوو بەھۆى
 ئەوہى لە لاين سەدان لاوى پۇشنىرەوہ بروسكەى پیرۆزبایي و سوپاسگوزارى بۆ
 سەرۆك وەزيران رەوانە بكرىت كە ھەولە كانى خۆى بۆ گيپرانەوہى بانگى محەمەدى ﷺ
 لەسەر شىوہى شەرى، خستتووتە گەل^(۲).

(۱) پاشبەندە كان، پاشبەندى ئەمیرداغ ۴۷۳/۲.

(۲) پاشبەندە كان، پاشبەندى ئەمیرداغ ۴۷۵/۲-۴۷۶.

□ بروسكه يهك له قاتيكانه وه

(فاتيكان: ۲۲/شوبات/۱۹۵۱)

مهقامى بهرزى پاپا

سكرتيرى تاييهت

سه رۆ كايه تيبى قه لى مهى تاييهت ژماره ۲۳۲۲۴۷

گه و ره م! له رېنى وه كاله تى مه قامى پاپا وه له ئهسته مېوول، كتيبه ده ستوروسه جوانه كه تان "زولفه قار" گه يشته ده ستمان و پيشكه شى جه نابى پاپا كرا. ئه و يش ئومىدى ئه وهى خواست كه پىخوش حالى خويتان پى رابگه يه نين به رامبه ر به م ئاورليدانه وه ميه ره بانانه ي به رپرتان، ها وده م له گه ل پارانه ويدا له خواى گه و ره كه به ر لوتف و فه زلى خويتان بجات. ئيمه ش ئه م هه له ده قوزينه وه كه رپزى خوماتان پيشكه ش بگه ين.

ئيمزا

سه رۆ كايه تيبى سكرتار تيبى فاتيكان^(۱).

□ بۆ به رپرت سهرۆك كۆمار و ئه ندا مانى ئه نجومه نى وه زيران له ئه نقه ره!

(ئيمه ي قوتايانى نوور چه ندين جۆرى بى وينه ي ئه شكه نجه و سوو كايه تيمان به دريژايى بيست سالى ره بق هيترايه رى و، هه ر ئيمه ش بووين كه توانيمان له به رامبه ريه وه ئارام و خور اگرى بنوينين، هه تا خواى گه و ره ئيه وهى بۆ يارمه تيدانى ئيمه نارد.

دادگاي ته مييز و دادگاي ده نيزلى هه ردوو كيان شايه تن له سه ر ئه وهى كه سوو كايه تى كردن به ئيمه له ماوه ي بيست و پينج سالى ره به قدا، له سه ر هيج بناغه يه كى ياسايى نه بووه. چونكه دواى وردبوونه وه و ليكۆلينه وهى سى دادگا له سه د و سى كتيب و هه زاران نامه دا، نه ياتوانى نه له راستيدا و نه به شيوه يه كى ئاسايى هيج هۆيهك بۆ ئه م سوو كايه تى و ئه شكه نجه و ئازاره ي ماوه ي بيست و پينج سالى رابوردوومان بلدۆزنه وه.

(۱) پاشبه نده كان، پاشبه ندى ئه مير داغ ۴۹۲/۲.

هرچهنده من ماوه‌ی سی سائه وازم له سیاست هیناوه، به‌لام له گه‌ل نه‌وه‌شدا
 پیروزیایی خۆم پیشککش به سەرۆک کۆمار و نه‌نجومه‌نی وه‌زیران ده‌کهم که
 سەرۆکایه‌تی ئازادیخوازان و سهر به‌ستانیان گرتنه‌ستۆ. هاوده‌م له گه‌ل
 پیروزیاییه که شیدا ئهم راستی‌یه‌ی خواره‌وه‌یان بۆ ده‌درکینم:
 نه‌وانه‌ی هیرشمان ده‌کهنه سهر و له دادگاکاندا ئازارمان ده‌دهن، بیانوریان نه‌وه‌بوو
 که ده‌یانوت:

"له‌وانه‌یه قوتاییانی نور ئایین له پیناوی چهند ئامانجیکی سیاسیدا به کار بهینن".
 ئیمه‌ش له به‌رگری‌یه کاتماندا به‌و سته‌مکارانه‌مان وت و ده‌شلیین و، پشتی ئهم
 وتنه‌شمان به هه‌زاران به‌لگه ده‌گرین که:

ئیمه "ئایین" ناکه‌ین به ئامپازی ده‌ستی "سیاسهت" و، جگه له ره‌زامه‌ندیی خوای
 گه‌وره هیچ ئامانجیکی ترمان نی‌یه و، رینبازه که‌مان وایه که ئایین نه‌که‌ین به دارده‌ستی نه
 سیاسهت و نه ده‌سه‌لات و نه هه‌موو دنیا به گشتی.

دوژمنانیشمان دوای لیکۆلینه‌وه‌ی رق له دلانه‌ی سنی سالیان له سنی فهرده‌ی پر له
 کتیب و نامه‌دا، بۆیان ده‌رکه‌وت که ناتوانن نه‌و تۆمه‌ته‌مان له‌سهر بچه‌سپینن. ته‌نانه‌ت
 هیچ پروییانوویه‌ک بۆ نه‌و فرمانه هه‌ر مه‌که‌ی یانه شک نابه‌ن که ئیمه‌یان پنی حوکم داوه.
 جاله‌به‌ر نه‌وه‌ی هیچ به‌لگه‌یه کیان له دژمان نه‌دۆزی‌یه‌وه، نه‌وا "دادگای ته‌مبیز" نه‌و
 حوکمه‌ی هه‌له‌وه‌شاندوه.

ئیمه هه‌رگیز ئایین ناکه‌ین به ئامپازی‌ک بۆ سیاسهت، به‌لکو سیاسهت ده‌که‌ین به
 ئامپازی‌ک له خزمه‌ت و به‌رژه‌وه‌ندیی ئاییندا و، ئاشتی و ته‌بابی ده‌خه‌ینه نیوانیه‌وه.
 ئهمه‌ش ته‌نها له کاتیکدا که ناچار ده‌بین پرواینه سیاسهت له به‌رامبه‌ر نه‌وانه‌وه که له
 پیناوی زیان گه‌یاندنی زۆر و له راده به‌ده‌ر به‌م ولاته و به خه‌لکی ئهم نیشتمانه،
 سیاسه‌تی خۆسه‌پین وه‌ک دارده‌ستی ئیلحاد به کارده‌هینن.

که‌واته کاره که‌مان په‌یوه‌ندی و په‌یوه‌ستیکی برایانه ده‌هینته دی بۆ سنی سه‌د و په‌نجای
 ملیۆن که‌س له گه‌ل برایانیان له‌م ولاته‌دا.

پوختەى ئەم قىسانە :

لە بەر امبەر ئەوانووە كە سىياسەتى خۆسە پىنپان كىردوو بە ئامرازى دەستى ئىلحداد و ئازارىيان داوین، ئىمە سىياسەتمان كىردوو بە ئامرازىك بۆ خىزمەت و تەبایی لە گەل ئاییندا. بەم كارەشمان بۆ بەختە وەرىي ئەم ولات و نەتەو یە ئىكۆشاوین^(۱).

□ ئامۆزگارى يەك بۆ برا دىموكراتىيە كان

كۆيلە كانى سەردەمى پىشوو، لەم ماسۆنى يانەى كە لە دەمى دەسەلاتى دىكتاتورىيەت و سەرۆ كايەتتى تا كە كەسدا ئايين و ئيمان و گيانە كانيان بە هەدەر دا، تىژترين چەكى دەستيان كە لە دواھە ناسە ياندا ئاراستەى دىموكراتىيە كانى دە كەن، هەولدا نىيانە بۆ ئەوەى دىموكراتىيە كان و پىشان بەدەن كە لە چا و حالى پىشوو يان كە مەز دىندارن.

هەندىكىشيان كالای ئايين دەپۆشن و، پر و پاگە نەدى ئەو بە بلاو دە كە نەو كە دەمۆكراتىيە كان ئەو بە ئىنانە نابە نەسەر كە بە گەليان داوہ سەبارەت بە رەھا كىردنى ئازادىيە ئايىنىيە كان.

چەند كە سىكى دىكە يان دىموكراتىيە كان بەو تۆمە تبار دە كەن كە پارىزگارى لە "كۆنە پەرسىي ئايىنى" دە كەن. تاكو بەم فىلە رپى پىشتگىرىي ئايىنيان لى بگرن و، هانيان بەدەن بۆ وىران كىردنى ئايين و دامودەزگا ئايىنىيە كان و، سەپاندنى "توندوتىژى" بەسەر ئايىنداراندا.

رەفتارى توندى پارتى دىموكراتى لە دژى شىووعىيە كان هەر لە سەرەتاي دەسەلات گرتنە دەستىووە و، رەھا كىردنى بانگى محەمەدى بە شىوہ شەرىيە كەى و، دەستكەوتنى خۆشەو سىتىي گەل بەم بۆنەيووە و، بەدەستەينانى هيزىكى بىست هيندەى هيزى خۆى.. هەموو ئەمانە، بە تەواوى پارتىي گەلى كۆمارىي نىگەران كىردوو!

ئىمە متمانەمان بە دىموكراتىيە كان هەيە كە ناكەونە ناو تەلەووە، چونكە باش دەزانن كە ئەو بارو دۆخەى ئەوانەى تر ئىي كەوتن، تەنھا بەهۆى سىياسەتى سەمكارانەى سەردەمى پىشوو بوو كە لە دژى ئايىنداران و كۆمەلى نوور و ئەهلى قورئان پىادەيان دە كىرد.

(۱) پاشەندە كان، پاشەندى ئەمىرداغ ۲/ ۴۷۴-۴۷۵.

دروشمی را گه‌یه‌نراوی پڙیمی پیشوو لای هه‌موان زانراوه. که‌واته‌ده‌بی دموکراتی‌یه‌کان سیاستی‌کی ته‌واو پینچه‌وانه‌ی ته‌و دروشمه‌بگر نه‌بهر، ماده‌م‌ده‌یان‌ه‌وی می‌ننه‌وه.

ته‌و سیاست‌ته‌ش بریتی‌یه‌له‌ته‌نگ هه‌لچنین به‌شیوو‌عییه‌ت له‌لایه‌که‌وه‌و، پاراستنی ئایین و ئاییندارانیش له‌لایه‌کی تره‌وه.

پینوستی سه‌رشانیانه‌که‌به‌ئازایی و پروونی ته‌م پینگایه‌بگر نه‌بهر. خۆ ته‌گه‌ر هه‌ر نیشانه‌یه‌کی لاوازی یاخود که‌مته‌رخه‌می‌یان له‌م پرووه‌وه‌لی ده‌ربکه‌ویت، ده‌یانخاته‌ناو ته‌له‌و داوی پارتی‌گه‌لی کۆماری‌یه‌وه!

ئیمه‌ی قوتایانی نوور به‌هیچ جزوړیک له‌سیاسه‌تدا کار ناکه‌ین. تاقه‌ئاوامان ده‌سته‌بهر کردنی ئازادی ئایینه‌له‌م نیشتمان‌ده‌ا، لا بردنی ته‌و ستم و گوشاران‌یه‌که‌ ماوه‌ی چاره‌که‌سه‌ده‌یه‌که‌له‌سه‌ر ئایین و ئایینداران و کۆمه‌لی نوور دانراوه، که‌ته‌هلی قورئان.

ئامۆزگاریی بریانی دموکراتی ده‌که‌ین که‌به‌فرتوفیله‌شه‌یتانی و داوه‌کانی پڙیمی پیشوو نه‌خه‌له‌تین و، خۆیان له‌و گومراییه‌وه نه‌گلینن که‌ته‌وانه‌پروشتبونه‌ناوی و، به‌وینه‌ی ته‌وانیش گالته‌به‌گیان و ویستی گه‌ل نه‌که‌ن، به‌لکو به‌غیره‌ت و چاونه‌ترسی‌یه‌وه له‌سه‌ر ته‌و پینگا راست و دروسته‌به‌رده‌وام بن که‌به‌رامبه‌ر هه‌ر یه‌که‌له‌"شیوو‌عییه‌ت" و "ئایین" گرتیان‌بهر.

له‌قوتایانی نوور:

صادق، صونگور، زیاء^(۱)

□ یه‌که‌م سه‌ردانی ئازادانه‌ی مامۆستا بۆ ته‌سکی شه‌هر

دوا‌ی ته‌وه‌ی که‌مامۆستا نوورسی دوو سالی له‌"ئه‌میرداغ" برده‌سه‌ر، له‌به‌رواری (۱۹/۱۱/۱۹۵۱ز) دا‌پروشت بۆ "ته‌سکی شه‌هر" و نزیک‌ی مانگ و نیویک له‌"توتیلی یه‌لدز" مایه‌وه. له‌و ماوه‌یه‌دا ته‌م نامه‌یه‌ی خواره‌وه‌ی بۆ قوتایانی نارد:

هەر تهنه حه قيقه ته كه ده دوت

□ (په يامه كاني نوور چه سپاندوو يانه كه له دوو توپى "سته م" دا "داد گهرى"

سه ره ته دات!

واته هه ندى جار مرؤفنىك دوو چارى سته م و ناحه قى و گيرو گرفتىك ده بىت، يان بى هيج تاوانىك برىارى به ندى كردنى له سه ر ده رده كرئت و ده خرئته به ندى خانه وه. بى گومان ئەم چه شنه برىاره سته مىكى روون و ئاشكرابه. به لام كاتى وا هه يه كه هه ر ئەم سته مه ده بىت به هؤى ده ر كه وتن و سه ره ته داني داد گهرى! چونكه قه ده رى خواى گه وره هه ندى جار سته مكار به كار ده هئىت بؤ ئاراسته كردنى سزايه ك به رامبه ر به كه سىك كه له به ر هؤيه كى تر شايسته بى ئەو سزايه ي به ده ست هئناوه!

ئەمەش به كئىكه له جؤزه كاني ده ر كه وتنى "داد گهرى" ي خوا وه ندى.

جا ئىستا من لەم پروانگه يه وه بىر ده كه مه وه له وه ي كه:

ئايا بؤچى به درئزايى بىست و هه شت سال له داد گايه كه وه بؤ داد گايه كى تر و له پارئز گايه كه وه بؤ پارئز گايه كى دىكه و لەم شاره وه بؤ شارىكى تر ده برئم؟ چ تۆمه تىكم ئاراسته كراوه له لايه ن ئەو كه سانه وه كه رازىن به م جؤزه سزا و ئەشكه نجه سته مكارانه يه مامه ئەم له گه ئدا بكه ن؟ ئايا تۆمه تى به كار هئنانى ئايينه له پئناوى سياهه تدا؟ ئەى ئايا بؤچى ناتوانن بىچه سپئن؟ دياره له به ر ئەوه ناتوانن تۆمه ته كه يان بچه سپئن كه له راستى و واقىعدا شتىكى لەم جؤزه له ئارادا نى به ..

ئەوه تا ده بىنىت داد گايه ك چه ندىن سال و مانگ له هه وتى دؤزىنه وه ي به لگه يه كدا كات به سه ر ده بات كه منى بى تاوانبار بكات، كه چى ناتوانئت به لگه يه كى له و جؤزه بدؤزئته وه .. دواى ئەوه يه كسه ر داد گايه كى تر به هه مان تۆمه ت بؤ لىكؤلئنه وه و داد گايى كردن ده مبات و، ئەوئش ماوه يه كى تر لەم هه وتله دا و بؤ گوشارخسته سه رم كات به سه ر ده بات و، چه ندىن جؤزى ئازار و ئەشكه نجه م ده هئىته رئى. ئىتر كاتى كه ناگاته هيج ئەنجامئىك بؤ تۆمه تبار كردم، وازم لئى ده هئىت .. به لام دواى ئەو داد گايه كى ترى سئى هه م به هه مان تۆمه ت يه خه م بئى ده گرئته وه!

بیست و هه‌شت سالی ته‌مه‌نم - به‌م جۆره - له‌گرفتیکه‌وه بۆیه کیکی تر و، له‌ کیشیه‌که‌وه بۆ کیشیه‌کی دی به‌سەر بردووه. تاله‌کۆتاییدا دلنیا بوون له‌وه‌ی که‌هیچ راستی‌یه‌ک له‌و چه‌شنه‌تۆمه‌تانه‌دا نی‌یه و هه‌موویان به‌ناحەق دراونه‌ته‌پالم.

من سه‌باره‌ت به‌خۆمه‌وه به‌دلنیا‌یه‌وه ده‌زانم که‌هیچ په‌یوه‌ندی‌یه‌کم به‌م تۆمه‌توه‌ نی‌یه، که‌چ به‌ته‌نقه‌ست و چ به‌هۆی وه‌هم و دوودلی‌یه‌وه دراوه‌ته‌پالم.

هه‌روه‌ک هه‌موو که‌سانی خاوه‌ن و یژدانی‌ش ده‌زانن که‌من له‌و جۆره‌پیاوانه‌نیم ئایین بۆهیچ ئامانجیک‌کی سیاسی بقۆزمه‌وه. ته‌نانه‌ت ئه‌و که‌سانه‌ش که‌تۆمه‌ته‌که‌یان ئاراسته‌کردووم، له‌ناخی ده‌روونی خۆیاندا، ئه‌م راستی‌یه‌ده‌زانن!

جا من ده‌پرسم:

که‌واته‌ ئایا هۆی سووربوونیان چی‌یه‌له‌سه‌ر ئه‌م سته‌مه‌ی که‌ده‌رحەق به‌من ده‌یکه‌ن؟ بۆچی له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا که‌من له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا بێ تاوانم که‌چی هه‌ر دوو چاری ئه‌م سته‌م و ئازاره‌به‌رده‌وامه‌ ده‌کریم؟ بۆچی نه‌متوانی له‌م موسیبه‌تانه‌رزگارم بیست؟ ئایا ئه‌م حاله‌تانه‌پنجه‌وانه‌ی دادگه‌ری خراوه‌ند نین؟

به‌دریژی چاره‌که‌سه‌ده‌یه‌ک به‌دوای وه‌لامی ئه‌م پرسیارانه‌دا ده‌گه‌پام و، ئه‌م گه‌پانه‌شم بێ ئاکام مایه‌وه..

به‌لام وایستتا هۆکاری راسته‌قینه‌ی ئه‌وه‌م بۆ ده‌رکه‌وتوو که‌بۆچی سته‌مم لێ ده‌که‌ن و ئازارم ده‌ده‌ن! بۆیه - به‌داخه‌وه - ده‌لیم:

گوناهه‌که‌م له‌وه‌دا‌یه‌که‌خزمه‌ته‌قورئانی‌یه‌کاتم ده‌که‌م به‌هۆکاریک بۆ به‌رزبوونه‌وه‌ی معنه‌وی و "که‌مالاتی رۆحی"م..

وایستتا به‌ته‌واوی هه‌ست به‌مه‌ده‌که‌م و لێی تیده‌گه‌م!

بۆیه هه‌زاران جار شوکر و سوپاسم پێشکەش به‌خوای گه‌وره‌ده‌که‌م له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌له‌ماوه‌ی ئه‌م سه‌له‌ دوور و درێژانه‌دا چه‌ندین رینگری به‌هیزی معنه‌ویی له‌ده‌ره‌وه‌ی ویستی خۆمدا هینایه‌پێم، تا‌کو خزمه‌تگوزاری‌یه‌ئیمانی‌یه‌کاتم نه‌که‌م به‌هۆیه‌ک بۆ به‌رزبوونه‌وه‌ی ماددی و معنه‌وی، یان بۆ رزگاربوون له‌ئازار و ئاگری دۆزه‌خ، ته‌نانه‌ت بۆ به‌ده‌سته‌پێنانی به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌ییم یان له‌پیناوی هه‌یچ ئامانجیک‌کی تر دا.

ئەم ھەستە قوولانەى ناخى خۆم و ئەم ختوورە و ئەندىشە ئىلھامى يانە، منيان دوو چارى ھەپەسان کرد. چونکە لە کاتىکدا ھەموو کەسێک مافى بەدەستھێنانى ئەو پلەوپايانەى ھەيە کە ھەز دە کات پىيان بگات و، بوارى دراوھەتى لە پىي کى کردەوہ چاکە کانەوہ بەختەوہرى ھەمىشەيى بۆ خۆى بەدەست بەيىت، جگە لەوہش کە ئەم کارانە ھىچ زيانىکيان بۆ کەس تىدانى ھە..

کە چى لە گەل ئەوہشدا بيىم "گيان" و "دل" م لەم چەشنە حالەتانە و لە گرتەبەرى ئەم پىگايە قەدەغە دە کرىن و، ئەوہم لەبەر چاودا دانراوہ کە ھاو دەم لە گەل بەدەستھێنانى "رەزامەندىيى خواوہند" دا، جگە لە "خزمەتى ئيمان" بايەخ بە ھىچ شتىكى تر نە دەم!

چونکە لەم زەمان و پىوژگارەى ئىستادا سەبارەت بەو کەسانەى کە لە پىي سروشتى بەندايەتیی ناو ناخى خۆيانەوہ نە گەيشتوون بەو راستى يانەى ئيمان کە لە سەرووى ھەموو شتىکەوہن و، ئەو کەسانەش کە پىويستيان بە تىگەيشتنى ئەم راستى يانە ھەيە بە شىوہ يە کى کارىگەر، و تنەوہى جۆرە دەرسىكى قورئانىيى ئەوتۆ کە لە خزمەتى ھىچ ئامانجىكى تر دا نە بيىت، کارىكى گەلى پىويستە. بە جۆرىک کە لەم چەشنە دنيايەدا، کە ھەموو شتىكى تىدا تىکەل و ئالۆز بووہ، ئەو دەرسە قورئانىيە بتوانىت ئيمانى خەلکى پىوژگار بکات و، قەناعەت بە سەرسەختانىش بىەخشىت و، دلنبايى لە دەروونياندا ببوورىنئىتەوہ..

بەمەش ئەو دەرسە دەتوانىت پىشتى کوفىرى موتلەق و گوپرايى سەرسەخت و ملنەدەر بشکىنئىت و، قەناعەتى تەواوہتى بە ھەموان بىەخشىت.

خۆ لەم بارو دۆخانەى ئىستادا ھەر گىز ئەم چەشنە قەناعەتە پەيدا نا بيىت، مەگەر لە کاتىکدا کە ھەول بەدرىت "ئايىن" نە کرىت بە ھۆيەک بۆ ھىچ ئامانجىكى ماددى يان مەعنەوى، ئىتر ئەو ئامانجە: کەسى، يان دنيايى، يان قىامەتى بيىت!

خۆ ئەگەر ئەمە نەيەتەدى، ئەو الە بەرامبەر ئەو تەوژمە ترسناکەى کە لە لايەن کۆمەلە و پىنکخراوہ نەيىنى يە کانەوہ سەرھەلەدەن، ھەموو کەسێک - لە ھەر پلەوپايەيە کى مەعنەویشدا بيىت - ھەر دەستەوسان دەمىنئىت و، ناتوانىت ھەموو گومانە کان قەلاچۆ بکات..

چونکە لەو چەشنە کاتەدا دەروونی بەدخوایى ئەو کەسەى کە حەز دە کات بێتە ناو بازنەى ئیمانەو بە خۆى دەلیت:

"ئەو مرۆفەى کە باسى ئایىمان بۆ دە کات، بە هۆى زیرە کى و ئاستى بەرزى خۆیەو لە بەرچاودا دەپرازینتەو و دەتوانیت قەناعەتمان بى بکات".

ئەمە دەلیت و، ئیتر شوبهە و گومانەکانى هەر لە دلدا دەمینتەو!

دەسا هەزاران هەزار جار شوکر و سوپاس بۆ خواى گەورە کە ماوەى بیست و هەشت سال و، لە دووتوونى تۆمەتى "بە کارهینانى ئاین لە پیناوى سیاسەت" دا، قەدەرى سەرتاپا دادگەرى خواوەند - بە بى وىست و پىزانىنى خۆم - نەپهشت ئاین بکەم بە ئامرازىك بۆ هیچ ئامانجىكى کەسى و تايهتیی خۆم و، دەستە ستمکارەکانى مرۆفى بۆ زلله لیدام و وریایی و بیدار کردنەو بە کار هینا، کە چەند زللهیه کى سەرتاپا دادگەرى بوون و هەرەشەیان لى کردم کە: هەرگیز "راستى بەکانى ئیمان" نە کەیت بە ئامرازىك بۆ کەس و خودى خۆت. تا کو ئەو کەسانەى پىوستیان بە راستى بەکانە تىگەن و بزائن کە هەر تەنھا حەقیقەت و راستى بەکان لە پەيامەکاندا دەدوین و قسە دە کەن، نەك شتى تر. هەر وها بۆ ئەو هىچ وەهم و گومانىكى نەفس و فرۆفیلنىكى شەیتان لە گۆرپدا نەمینت و هەموویان بى دەنگ بى!

ئەمەیه نەینى کارىگەرى پەيامەکانى نور لە وروژاندنى حەماسەتى ناو "دل" و "گیانەکان" دا بە وینەى شەپۆلى دەریا فراوانەکان.

بەلئى، نەینى ئەو کارىگەرى بە هەر تەنھا ئەمەیه و هىچى تر نی بە! ئەو تەهەر چەند هەزاران زانا هەن کە ئەو راستىیانەى پەيامەکانى نور بەوانبىزىیان تىدا بە، کەچى نەیان توانى بەر بەستى ئەو کوفره ئاشکرایە بکەن و لە شوینى خۆیدا پاریگرن!

جالە کاتىکدا کە پەيامەکانى نور لە ژىر سایەى ئەم بارودۆخە سەختانەدا و تا پادەیهك توانیبىتیاں رووبەر ووى ئەم کوفره ئاشکرایە ببنەو، ئەوا نەینى سەر کەوتنیاں لەو هادىە کە باسماں کرد. واتە نە "سەعید" و نە توانا و لىهاتنى سەعید بۆ ئەم کارە لە گۆرپدا نی بە، بەلكو هەر تەنھا "حەقیقەت" لە بارەى خۆیەو دەدویت..

بەلئى، تەنھا حەقیقەتى ئیمانە کەوتووەتە گوفتار!

جا مادهم "په يامه کانی نور" کارېگه ری یان له و جوړه دلانه دا هیه که تینووی "ثیمان" و "نوروی حقیقه ته کان"، هه وانک هه رته نه یاهه "سه عید" به لکو هه زار و یه که سه عیدیش له و پیناوه دا به خت ده کریت و.. هه رچی هه شکه بجه و نازاریشم له ماوه ی تم بیست و هه شت ساله دا تووش بووه، گهر دنیان نازاد بیت و.. هه و که سانهش سته میان لئی کردم و له م شاره وه بو هه و شار ده یانگو استمه وه، هه وان هه که ده یانویست جوړه ها تو مه تم بدنه پال و، چه ندین جوړی سوو کایه تی یان هینایه ریم و، زیندانی تاکه که سی یان بو ناماده ده کردم.. و له هه موویان خو ش بووم و، و ازم له هه موو مافینکی خو م هینا له هه ستویاندا!!

به "قه ده ری داد گهر" یش ده لیم:

من شایانی زلله داد گهره کانت بووم.. چونکه منیش وه کو خه لکی رینگایه کم گرت بهر که خوی له خویدا په وایه و هیچ زیانیکي تیدا نی یه و، له م ری یه دا بیرم له خودی خو م کرده وه. خو ته گهر له ده می نه بجامدانی خزمه تگوزاری یه کاتم له پیناوی پاراستنی ثیماندا، هه ست و نه سته کانی خو م سه باره ت به ریژنه و بهر ه که ته ماددی و معنه وی یه کانه وه به خت نه کردایه، هه وان هه هیزه معنه وی یه گهره یه م له ده ست ده دا. بو یه هه موو شتیکم به خت کرد و هه موو نازاریکیشم هه لگرت..

هه ر هه مهش بوو به هه کار ی هه وه ی که راستی یه کانی ثیمان له هه موو شویتینکدا بلا و بوو نه وه و، سه دان هه زار ته نانه ت له وانیه ملیونه ها قوتایی له قوتابخانه ی نوردا پینگه یشتن و له سه ر چاوه ی زانسته کانی نور یان هه لگوزی و، هه ر هه وانیشن که له م رینگه ی خزمه تی ثیماندا هه ر بهر ده وام ده بن و، له به ختکردنی هه موو شتیکي ماددی و معنه وی دا له م رینگه یه ی من لاناده ن، چونکه هه ول و کوششیان ته نه ا بو "خوای گهره" ده بیت، نه که بو هیچ شتیکي تر.

گه لئی که س له قوتاییانم دوو چاری چه ندین جوړی به لا و موسیبه ت بوون و، گره تباری چه نده ها سه ختی و نازار و هه شکه بجه کران و، به فه زلی خوای گهره ش چه ندین تاقیکر دنه وه ی سه ختیان بری..

من داوایان لئی ده که م که هه وانیش به وینه ی من چاوپو شی له و که سانه بکه ن که هه و سته مانه یان لئی کردوون و مافیان خو ار دوون، چونکه هه و سته مکارانه له نه زانیی

خۆیاندا ئەو رەفتارانەیان نواندوو و، ئەوانەش کە ئازار و ئەشکەنجەیان دابن، بێ ئەوەی پەى بە درەوشانەوێ نەهێنێ بە کانی "قەدەرى خواوەند" بێن، یارمەتیی بڵاوبوونەوێ پراستی بە کانی ئیمانیاں داو. ئەرکی سەرشانمان بەرامبەر بەو جۆرە کەسانە ئەوێه کە ئومێدەواری هیدایەتدانیاں بێن.

وہسیەتم بۆ قوتایام ئەوێه کە:

هیچ کامیان بە ئەندازەى تەنانەت گەردیلەى کیش گیانی تۆلەسەندنەو لە دلی خۆیدا هەلنەگریت و، بە گەرموگوری و لیپرانەوێ بۆ بڵاوبوونەوێ "پەيامە کانی نور" تیبکۆشن و، پەنوەندی بە کى توندوتۆل و پتەو بەو پەيامانەوێ بێست!

من زۆر نەخۆشم، توانای نووسین و قسە کردنم نەماو. لەوانیە ئەمە دوو اھەمین قسەم بێت. دەسا با قوتایانی نورى "قوتابخانەى زەھراء" ئەم وەسیەتەى منیاں لە بێر نەچیت^(۱)!

سالى (۱۹۵۲ز)^(۲)

□ کیشەى "رەبەرى لاوان"^(۳)

داوای مانەوێ لە شارى ئەسكى شەھر، مامۆستا بەدیعوززەمان لە کۆتایی سالى (۱۹۵۱ز) دا رۆشت بۆ شارى ئیسپارتە و، حەفتا رۆژ لەوێ ماوێه.

لەو ماوێه دا بە قوتایی بە کانی خۆى شاد بوو و، یادى سالى کانی دوورخستەوێ بۆ ئەوێ، کردەو.

(۱) پاشبەندەکان، پاشبەندی ئەمیرداغ ۲/۵۲۴-۵۲۹.

(۲) لیژەوێ هەتا کۆتایی ئەم فەسلە لەم سەرچاوەیەو هینراو: Tarihce-i Hayat, Isparta Hayati

(۳) وێرایی ئەو گۆرانەى لە دەسلەلتدا پرووی دا، کەچی هەمان جۆر بێر کردەوێ "پارتى گەلى کۆمارى" بەسەر زۆرىنەى کاربەدەستاندا زال بوو. لەبەر ئەو، داواکاری گشتى لە یەك بە یەكى شارەکانى ئەمیرداغ و ئەستەمبول و سامسۇن، چەندین داوای یاسایان لەسەر مامۆستا نورسى کردەو و، گەلسن جارىش مالهەى پروبە پروی پشکین بوو و، خۆى و میوانەکانى و ئەوانەش کە سەردانیاں دەکرد بانگ دەکران بۆ بۆنکەى پۆلیس و، چەندین پروپاگەندەى رقی لە دلانەى لە دژ بڵاو کراوێه. هەموو ئەمانەش بۆ ئەوێ ئەنجام دەدرا کە سبەرىنکی ئەوتۆ بەاوتە سەر ماوێ دەسلەلتى دیموکراتى بەکان کە گوايا لاپەنگرى ئایینداران نین. بەرامبەر بەمانەش، مامۆستا نورسى و قوتایانی چەندین سکالانامەى ناپەزایان بۆ هەریەك لە سەرزك كۆمار و سەرزك وەزیران نووسى، تاكو هەلئۆستى خۆیان دەربێرن. هەرەك چەندین چاپىكەوتن لەم بارەوێه رێك خرا لە گەل چەند پەرلەمانتاریك و سەرزكى كاروبارى ئاییندا.

لهو پرژاندهدا ههندي له قوتاياني نووري زانکۆ له تهسته مېوول پهيامي "رابهري لاوان"يان^(۱) به پسته تازه کان چاپ کردبوو، که ته مېش بووه هؤي تهوهي داوايه کي ياسايي له سهر تو مار بکريت به بيانوي دژايه تي کردني ماددهي "۱۶۳"ي دهستووري تور کيا، که ماددهيه که ههر چالاکي يه که دهغه ده کات که بيهويت ده سولات له سهر بناغه ثابيني به کان دلمه زرينيت.

بؤ تهو مه بهسته، مامؤستا به ديعوززه مان بانگ کرا بؤ تهسته مېوول، تاکو رؤزي ۱۹۵۲/۱/۲۲ ز له بهردهم دادگاي گهوره ي سزا ئاماده بيت بؤ تاووتوي کردني تهو داوايه.

تهوه بوو به ديعوززه مان له بهرواري ۱۹۵۲/۱/۱۵ زدا به رهو تهسته مېوول کهوته پري. ته مېش به کم سهر داني تهسته مېوولي بوو دواي ليکدا پرائيک که بيست و جهوت سالي خاياندا ئيتر دؤستاني تهوي به نيازي سهر ليداني، له ئوتيلي "فاق شههر" پاشان له ئوتيلي "ره شاديه" دابارين به سهريدا.

له رؤزي ۱۹۵۲/۱/۲۲ زدا دادگا دهستي به کاره کاني کردو، مامؤستا به رهو دادگا هات که سهدان قوتايي نوور دهوره يان دابو!

هؤلي دادگا له جه ماوه ري گهل پر بوو بوو، له وانهي که بؤ به دوا دچووني ته م کيشيه و بينيني ته م زانا مه زنه هاتبوون که ماوهي ته م سالانه ي رابوردو سهرانسهر ي تور کياي سهر قال کردبوو. ههروه که رپهوه کاني دادگا پر بوو بوون له ئاماده بووان و، ئاپوره ي جه ماوه ره هه تا ناو شه قامه که شي گرتبووه وه. مامؤستا له شويني تايهت به تومه تباران دانيشت.

داوا کاري گشتي راپورت ي تهو خه بيرانه ي خوينده وه که ئهر کي لي وردبوونه وي پهيامي "رابهري لاوان"يان خرابووه تهستؤ. پاشان پرسيار ئاراسته ي مامؤستا نوورسي کرا.

رپورت ي خه بيره کان به کورتي برتي بوو لهوه ي که:

(۱) ته م پهيامه چهنده ئه ئيزارديه کي له "سهر جه مي پهيامه کاني نوور" له خؤ گرتوه، که بايه خ به ژباني ههردوو دنياي لاوان ده دات و، به کم جار بووه له دواي بيست و جهوت سال، کتيبي کي ئيسلامي لهو رووبه ره فراواندها بلاو بيته وه.

"دانەر لەم پەيامەیدا دەیهوئیت بیروباوهری ئایینی بلاوبکاتەوه و، لە رێنی ئەم بیر و هزرانەیهوه هەول دەدات رێیه کی دیاریکراو بۆ لاوان دا برێژیست و، بانگهێشتی ئافره تانیش دە کات بۆ پۆشتهیی و نه گه رانیان به پۆشاکینهوه که جهستهیان ده ربخات، چونکه ئەو کاره دژی فیترهت و پینچهوانه ی ئیسلام و داب و رهوشتی قورئانه. ههروهک دانەر بانگه شه بۆ وتنهوه ی وانه ی ئایین ده کات. به مهش پشتگیری له دامه زران دنی سیسته می ده ولتهت ده کات له سه ر چه ند بناغه یه کی ئایینی و.. هتد."

دوای خویندنه وه ی ده قی تۆمه تبار کردنه که، مامۆستا به دیعوززەمان هه ستایه سه ری بۆ بهر په ر چه دانه وه ی ئەو شتانه ی که له سه ره وه باس کران.

□ بهرگری له خۆ کردنی مامۆستا نوورسی

"تکا ده کهم گوئی بیستی پوخته یه کی به سه رهاتی ژیا م بن، که له چه ندین سته م و پروو داوی گه وه دا به سه ر چه وه."

دادگا رینی به مامۆستا نوورسی دا که به ئازادی بهرگری له خۆی بکات.

ئویش بهرگری به کی گشتگیر و فراوانی له خۆی کردو، وتی:

"ئهی دادوهره به ریزه کان! ماوه ی بیست و هه شت سا له دوو چاری هینده سوو کایه تی و ئازاردان و چاو دیزی و به ند کردن کراوم که له ژماره نایه ن. هه موو تۆمهت و بوختانه کان له بناغه دا پشت به چه ند خالیك ده به سن:

۱ - یه کهم تۆمهت ئه وه یه که من دوژمنی ئەم ده سه لاتهی ئیستام!

ئاشکرایه که هه موو حکوومه تیك چه ندین نه یاری هه یه. خۆ ماده م مرؤف خۆی له قهره ی ئاسایش و سیسته می ولات نه دات، هه رگیز بهرپرس ناییت له و بیر و رپبازه ی که له دل و ویزدانی خۆیدا په سه ندی کردووه. ئەمهش بنه مایه کی زانراوه له یاسا و مافه کاندایه.

بۆ نمونه دادگا کانی به ریتانیا ماوه ی سه د سا له و تائیس تا ئەو سه د ملیۆن موسلمان ه ی دادگایی نه کردووه که له سایه ی حکوومه تی خۆ سه پینی خاوه ن ده مارگیری ئایینی ئەودا ده ژین، هه ر چه نده ش ده سه لاتی کافرانه ی ئینگلیزیان پین قبول نی یه.

له لای خوژشان سهرجه م حكوومه ته ئيسلامي په كان هيچ كات ياسا كانيان له دژى
 نهو جووله كه و ديانانه رانه و ستاوه كه له ديز زمانه وه له ساپه ي دولته كاني ئيسلامدا
 ژياون، هر چندهش نهوانه دژ و نه يارى ئاييني دولته و نهو سيستمه بلنده بوون كه
 له ساپه يدا ژياون.

ئيمامى عومر - خوالىي رازى بيت - له كاتى خه لافته كهيدا له گه ل كه سينيكي
 گاور له گشتينه ي خه لك پي كه وه له يه ك داد گادا داوهرى كران. دياره تومه تبار
 نه كردنى نهو كه سه ديانه به وه ي كه دژى حكوومه تي ئيسلام و ئايين و ياسا كانيه تي، به
 تاشكرا دهري ده خات كه "دامه زراوه ي داد" هيچ ته و ژميك راي ناماليت و، لايه نگرى
 هيچ ده مار گيرى يه ك ني يه.

نهمش ستوونيكى بنچينه ييه له ئازادىي ئايين و ويژداندا و، په نجه ربه كه سهرجه م
 دامه زراوه كاني داد له خوژه لات و خوژئاواي جيهاندا لييه وه ده روانن، جگه له هى
 شيو و عيه كان.

منيش له لايه ني خو مه وه، به متمانه بوونم به م ستوونه بنچينه ييه ي ئازادىي ئايين و
 ويژدان و، به پشت به ستن به سدان ئايه تي قورئانى پرؤز، ره خنه لهو به شه بي كه لك و
 گه نيوه ي شارستانيتى و، خو سه پاندىي رهاى ژير په رده ي ئازادى و، نهو ستمه
 توندوتيزه ده گرم كه له ژير ده مامكى عهلمانيه تدا ئاراسته ي ئايين و ئايينداران كراوه.
 ئايا من به م كارم له باز نه ي ياسا كان ده رچووم؟ يا خود به حقه و راستى به ر گريم له
 ده ستور كردوه؟

له هيچ حكوومه تيكى دنيا دا ره خنه گرتن له پيشيل كردنى مافه كان و له ستم و
 سووكايه تي كردن به ياسا، هر گيز به تاوان دانانريت. بهلكو هم نه يارى كردنه بو نهو
 دياردانه كارنيكي رهاويه و توخنيكي راسته له هاوسه نكي داد په روه ريدا.

۲- دووهم تومت كه له لايه ن نهو ده سه لاته ي پيشوو ئاراسته م ده كرا، كه ستم
 لى كردن و ئازاردانى منى به لاوه ئاسايى بوو، برى تي يه له تومتى تيكدانى ئاسايش و
 سيستمى ولات.

به دريژايى بيست و هه شت سال به م گومانه درؤ و تومته ده ست هه لبه سته سزا
 دراوم و، له داد گايه كه وه بو داد گايه كي ديكه و له دوور خستنه وه يه كه وه بو

دوور خستنه وہیہ کی تر و لہ بہ ندیخانہ یہ کہوہ بؤ بہ ندیخانہ یہ کی دی رہوانہ دہ کرام۔
تہ نانتہ پئی چاوپنیکہ و تنی خہ لکیان لئی گرتم و، دایان پریم لہ جیہان و، زہ ہریان
دہر خوار د دام و، چہ ندین جؤر سوو کایہ تی یان پئی کردم۔

ئیمہ ی قوتابیانی نور کہ ژمارہ مان پینج سہ دہ ہزارہ، چہ ند پاریز گاریکی
مہ عنہوی و خؤبہ خشی ئاسایش و سیستہ می ئەم ولاتہ نین۔ کہواتہ تۆمہ تبار کردنمان بہم
درؤیہ، گوناہ و تاوانیکی یہ کجار گہورہ یہ۔

ئیمہ گہ لئی سوو کایہ تی ستمکارانہ مان چہ شت، بہ لام نہمانہ شت ہست و
سؤزمان بہ سہرماندا زال بییت، تہ نانتہ یہ ک چر کہش دہ ستہرداری کار کردن نہ بووین
لہ بنیانتانی پئسا و ئاسایش لہ دلہ کاندان و، لہ خزمہ تی ئیمان و قورئاندا و، رزگار
کردنی ئەوانہ ی کہ لہ ئەنجامی بی ئاگاییدا کہ وتونہ تہ ناو قور و زؤنگاوی
ئاژاوہ گپری بہوہ۔

ئہی دادوہرہ بہ ریزہ کان!

بہ دنیایہ وہ دہ لیم کہ ئەم قسانہم داوا یہ کی بی بہ لنگہ نین۔ چونکہ ئەو شہش
پاریز گایہ ی کہ گؤرہ پانی ستم لئی کردنی ئیمہ و دوور خستنه وہ مان بوون، لہ گہل
شہش دادگای ئەو پاریز گایانہ دا، لہ دوا ی لیکۆلینہ وہ ی ورد و دوور و دریز، تہ نانتہ
یہ ک دانہ رووداویان نہ بینی کہ لہ لایہن ئیمہ وہ ئاسایش و پئسای تیکدا بییت۔ ئەم
پہفتارہ شمان بہ لگہ یہ لہ سہر ئەوہ ی کہ قوتابیانی قوتابخانہ ی عیرفان، قوتابخانہ ی نور،
کار لہ ناو دلہ کاندان دہ کەن، چونکہ لہ ناخی ژیری و دلہ کاندان پاسہوانی پئسا و
ئاسایش دادہ نین و، وانہ ئیمانی یہ کائمان تہنہا لہ دژی ئاژاوہ و پشیوی و کاولکاری و
ماسۆنیہت و شیووعیہ تہ۔

فہرموون پرسیار لہ سہر جہم فہرمانگہ کانی ئاسایشی دہ ولتہ بکہن کہ ئایا تہنہا
یہ ک رووداو لہ لایہن یہ ک قوتابی قوتابخانہ ی عیرفان و نورہ وہ، کہ ژمارہ یان پینج سہ
ہزار کہ سہ، رووی داوہ دژی پئسا و ئاسایش بوویت؟ نہ خیر۔۔

ئاشرکرایہ وہ لامی ئەو پرسیارہ نہ بوونی رووداویکی لہو جؤرہ یہ۔ چونکہ لہ دلی
ہہموویاندا بہ ہیزترین پاسہوانی ئاسایش و راگرتنی ئارامی ہہیہ کہ پاسہوانی "ئیمان" ہ۔

له و تاریخمدا به ناویشانی "هر ته نها حه قیقه ته که ده دویت" و له ژماره "۱۱۶" ی گؤقاری "سبیل الرشاد" دا بلاو کراو ته وه، هم راستی یانم به دوورودریژی پوون کردو و ته وه.

که سیک له پیناوی ثابینه که بیدا هموو دنیا ی خوی، بگره ژیانیشی گهر پیویست بکات، ته نانهت ژیانی قیامه تیشی به خت کردیبت، که هموو به سهرهاتی ژیانی شایه تی نه وه. ههروه ها سی و پینج سائله وازی له سیاست هیناوه و، داد گایه زور و زه بنده کان، له گه ل پشکینی ورددا، به لگه به کیان له دژی نه دوزیوه ته وه و، ته مه نیشی له هه شتا سال تیپه ریوه و گه یشتو و ته دهر گای گور و، له که ره سته ی دنیا دا خاوه نی هیچ شتیک نه بووه و هیچ بایه خیکیشی پی نه داوه.

ثایا به م که سه دهوتریت: ثابین ده کاته هز کاریک بو سیاست؟

خو نه گهر که سیک شتی وای له زار دهر بچیت، نه و اهر له زوی یه وه تا ثاسمان و له ثاسمانیسه وه بو زوی سنووری حه ق و ویزدانی به زاندووه!

ثیمه ی قوتابیسانی قوتابخانه ی عیرفان و نور، و انه یه کی حه قیقه ت له قورئانی حه کیمه وه فیرویین، که بریتی یه له وه ی:

داد گهری قورئان ری له سووتاندنی خانوویه ک، یان که شتی یه ک ده گریت که ده که سی تاوانبار و یه ک دانه بی تاوانی تیدا بیبت، تا کو زیان به مافی بی تاوانه که نه گات. ثیتر چون خانوویه ک، یان که شتی یه ک ده سووتینریت که ده که سی بی تاوان و یه ک دانه تاوانباری تیدا بیبت به هوی نه و تاوانباره وه؟ ثایا نه و سووتاندنه سته میکی مه زن و خیا نه تیکی گه وره نی یه!؟

داد په روه ری خوایی و حه قیقه تی قورئان به توندی ری له وه ده گرن که نه وه د که سی بی تاوان به هوی له سه دا ده که سی تاوانباره وه دوو چاری تیاچوون و زیان لیدان بکرین.

ثیمه له رووی ثابینه وه و، به مه به سته جیبه جی کردنی هم و انه یه ی که له قورئانی پیروزه وه و هرمان گرتووه، پابه نندین به پاراستنی ریسا و ثاسایشی و لاته وه.

دوژمنه په نهانه کاغمان، که له ده سه لاتی پشوو دا ثیمه یان به م چه شنه قسه لؤکانه توژه تبار ده کرد، سیاستیان کردبوو به ثامرازیک له خزمه تی فیلحاد و بی ثابینیدا.

هه‌روه‌ك به‌خۆیان زانیبیت یان نا، تیده‌كۆشان كه‌پوازی بیروباوه‌ره‌چه‌په‌له‌كان به‌ناو زه‌ویی نیشتماندا دابكوتن. به‌ئاشكرا دیاره‌كه‌ئوانه‌ی رپسا و ئاسوده‌یی ده‌شیوتین و، تیکده‌رانی ماددی و معنه‌ویی ئاسایش و ئارامیی ولاتن، ئه‌وانن نه‌ك ئیمه‌.

موسلمانی راسته‌قینه و ئیمانداریی راست و دروست هه‌رگیز پشتی ئازاوه و ویرانکاری ناگریت. ئایینیش به‌توندی رپئ له‌ئاشووب و ئازاوه‌ده‌گریت، چونكه "ئازاوه‌گیریی" دان به‌هیچ مافیكدا نانیت و، ره‌فتاره‌مرۆبیه‌كان و ئاسه‌واری شارستانی هه‌لده‌گیرپته‌وه و ده‌بكات به‌ره‌وشت و خووی ئازه‌لی درنده‌.

له‌قورئانی پیروژدا ئامازه‌یه‌کی نیان هه‌یه‌كه‌ئوه‌کرداری سوپای یه‌ئجوج و مه‌ئجوج به‌ئاخر زه‌ماندا!

ده‌سه‌ئهی دادوه‌ره‌به‌رپزه‌كان! ماوه‌ی بیست و هه‌شت ساله، به‌م جۆره، ئازار و سته‌میان ده‌رخواردی خۆم و قوتایانم دا و، داواكاره‌گشتی‌یه‌كانیش له‌دادگا‌كاندا هه‌موو توانایه‌کی خۆیان خسته‌كار بۆ سوو‌كایه‌تی پینکردنمان. ئیمه‌ش له‌هه‌موو ئه‌وانه‌دا خۆراگریمان نواند و، به‌رپیی خزمه‌تی ئیمان و قورئاندا رۆشتین و، له‌سته‌م و ئازاردانه‌کانی پیاوانی ده‌سه‌لاتی پیشوو‌خۆش بووین، چونكه‌به‌سزای شایانی خۆیان گه‌یشتن و، ئیمه‌ش ماف و ئازادیی خۆمان به‌ده‌ست هینا!

ئێستاش سوپاسی فه‌زل و چاکه‌ی خوای گه‌وره‌ده‌که‌ین كه‌نعمه‌تی قسه‌کردنی پئی به‌خشین له‌به‌رده‌م چهند دادوه‌ریکی ئیماندار و دادپه‌روه‌ردا. (ه‌ذا من فضل ربي).
به‌مه‌ش یه‌که‌م دانیشتنی دادگا‌کۆتایی پئی هات و، بپیار دراله "١٩"ی شوپاتدا ده‌ست پئی بکاته‌وه‌.

بۆ دانیشتنی دووه‌م له‌کاتی دیاریکراودا، ئه‌و هه‌شاماته‌ی كه‌ده‌یانویست ئاماده‌بن هینده‌زۆر بوو له‌توانای پۆلیسدا نه‌بوو کۆنترۆلی بکات. له‌م که‌ش و هه‌وای جه‌نجالی و پالپالینه‌دا، رایی کردنی دادگایه‌که‌له‌توانادا نه‌بوو.

بۆیه‌سه‌رۆکی دادگا‌پرووی له‌ئاماده‌بووان کرد و پئی وتن:

"ئه‌گه‌ر مامۆستاتان خۆش ده‌وێت، بوارمان بده‌ن تاكو له‌به‌رپئی کردنی دادگایه‌که‌دا به‌رده‌وام بین".

له نهنجامي هم داواكارۍ په، جهماوهره كه كشانه دواوه و دادگاييه كesh دهستی پنی كړد.

ټوه بوو دادگا خاوهنی ټوه چاپخانه په بانگ كړد كه په يامه كه ی چاپ كړد بوو. ههروه ك گونې له شايه تيبی پؤلیسیس راگرت.

پاشان به ديعوز زه مان ههستا و ره خنه ی خوی له راپورتی خه بیره كان پيشكesh كړد. كه وهختی نوژی عه سریش هات، داوا ی كړد رنی پنی بدن نوژه كه ی بكات. له لایه ن دادگاوه داواكارۍ په كه ی وه رگیرا، چونكه سه روكی دادگا كؤتابی هاتنی دانیشتنی دووه می راگه ياند.

له دانیشتنی سی همددا كه له بهرواری ۱۹۵۲/۳/۵ زداگیرا، حكومته له پرووی ټه منی په وه پری و شوینی توندوتؤلی گرت بهر و، سه دان پؤلیسی له بهرده م دادگا و ناوه ویدا بلاو كړد وه. بهممش توانی كؤنرتؤلی ټوه ههزاران خؤشه ویست و قوتایانه ی مامؤستا به ديعوز زه مان بكات.

له سه رته دادگا گونې له شايه تيبی ټوه قوتای په ی زانكو راگرت كه په يامه كه ی چاپ كړد بوو. پاشان پاریزه ره كانی به ديعوز زه مان بهر گری په كانی خویان پيشكeshی دادگا كړد و، بهر په رچی ټوه تؤمه تانه يان دایه وه كه ناراسته ی كرابون.

□ چهند بر گه په ك له بهر گری پاریزه ر "محمد مه میهری هیلاف"^(۱)

دانه ری په يامه كانی نور له هه موو دانه ر و نوو سه ره كان خؤنه ویست و خاکی تره. دوژمنترینی دوژمنانی ناوبانگ و خؤ به گوره زانینه و، پشتی له هه موو كهره سته په کی

(۱) محمد مه میهری (۱۸۸۹-۱۹۵۶ ز) كورپی زانای گه وره ی پؤژه لاتنی كوردستان "مه لا عه بدولای دشه یی مرفی سنه" په. له گوندی "دشه ی" سه ر به "پاوه" له دایك بووه و له "سه سته مبول" كؤچی دواپی كړد وه. زانایه کی زیره ك و هه لكه وتوو بووه. دوا ی ټه واو كړدنی خویندن و وه رگرتنی ئیجاز نامه ی زانستی، ماوه په ك هاتو ته باشووری كوردستان و، ئنجا باكوور و، له وئشه وه پؤشتووه بؤ سه سته مبول و، له وئی "كؤلیجی مافه كان" ی ټه واو كړد وه. پاش دهر چوونی "یاسای نازناو" له تورکیا نازنازی "هیلاف" ی بؤ خوی هه لپوار دووه، كه به واتای "پروناکی" دیت. له كاره كه یدا پاریزه ریکی سه ركه توو بووه. به چهند زمانیک شاعر و تاری هه په. په کیك له بهر هه مه كانی فهره نگیكه به زمانه كانی: "كوردی، عه ره بی، فارسی، تورکی، فهره نسی". (وه رگیرا، له چهند سه رچاوه په كه وه)

دنیا ھەلکەردووہ.. نە سامان و، نە ناوبانگ و، نە دەسەلات، ھیچیان نە گەیشتوونەتە چمکی پۇشاگە کەى.. ھەرگیز ناشگەن!

ئەم پیاوہى کە رۇژانە بە "۵۰" گرام نان و قاپئک شۇربا ژیان دە گوزەرىنىت، تەنھا لە پىناوى خزمەتى قورئان و ئیماندا دەژى. جگە لەو خزمەتە ھیچ شتىكى تر لای ئەو پایەخى نى یە.

جا ئایا ئەوہ لە گەل حەق و دادوہرى و ویزدان و زانست و ھزرى مرویى و بىرى یاسایى و مەنتیق و ژیریدا دە گوئجىت کە بە تۆمەتى مەدح و سەنای دانراوہ کەى تۆمەتبار بکرىت و، ئەوہش بخریتە بازنەى تاوان بە پىنى ماددەى "۱۶۳"؟

ئەمە بەجنى دەھىلم بۇ لىکدانەوہى دادگای بەرپز.

ئىستا بە پوختى لە بابەتى نەیارى کردنى بۇ حکوومەت دەدوئیم:

وا بەو پەرى پاکى و دلسوزى لە چاوہ پروانى بىرى دادپەرورەرانەتاندا، مرؤفئکى تاقانەى رۇژگارى خۆى لە بەردەم ئیوہدا راوہ ستاوہ..

مرؤفئک کە لە سەرانسەرى تەمەنىدا بۇ قسەىە کى پىنچەوانەى راستى دانەبەزىوہ و، بە ئاشکرا لە یە کەم دانىشتنى دادگادا وتى کە بەم حکوومەتەى ئىستا خۇشحالە و دوغای سەرکەوتنى بۇ دە کات و، ئەو حکوومەتەش کە پەخنەى لى گرتووہ و لىنى پازى نەبووہ حکوومەتى پىشوو بووہ. چونکە لە گەل ھەموو گەلدا ھەولتى بۇ دامەزراندنى ئازادى و دموکراسى داوہ و، دلخۇش بووہ بەو دەرەنجامانەى کە لەم پرووہوہ بۇ جىنگىر بوونى پىسا و سەقامگىر بوونى لە ولاتدا ھاتوونەتەدى.

چونکە ھەر وەك لە بواری سیاسیدا سیاسەتەداران بۇ سەقامگىر بوونى پىسا و دەستەبەر بوونى ماف و ئازادى نەتوہ تىدە کۆشن، ئەوا دانەرى پەيامە کانى نووریش لە بواری مەعنەویدا بۇ ئەو سەقامگىر بوونە تىدە کۆشیت. کەواتە لە ئامانجە کاندا ھاوبەشن. دانەرى "پەيامە کانى نوور" کە قوتابخانەى عىرفانە و، قوتایانى ئەو پەيامانەش، چەند پاسەوانىكى خۆبەخش و مەعنەوین بۇ ئاسایش و پىسا و ئارامى و، لە بوارە مەعنەوى پەکانى دل و ژىرى پەکاندا بۇ نەھىشتنى ئازاوہ و ویرانکارى، تىدە کۆشن.

ئەوان بە ئیخلاسی تەواوەتی و تەنھا لە پیناوی بە دەستەننانی رەزامەندی خوای گەورەدا، هەوڵ و تەقلائی خۆیان بۆ سوودی گەل و نیشتمان پیشکەش دەکەن و، ئومێدەواری هیچ دەستکەوت و ئامانج و بەرامبەرێک نین لەم هەولەیاندا.

خۆ ئەمەش نە گوناھە و نە تاوان، بە لێکەر خزمەتە بە گەل و ولات و، دەبیست پاداشت بەدرێنەو لە سەری، نەك تۆمەتبار بکری.

مافی خۆمانە داوای بێ تاوانیی بکەین. بریاریش بۆ دادگای بەرپێزە.

□ بەرگری پارێزەر "سەنێدین باشاق"

داوای ئەو، پارێزەرە کە تر کە "سەنێدین باشاق"ە، کورتە بەرگری یەکی لە دانەری پەيامە کە پیشکەش کردو، وتی:

"مەسەلە کە پروون بوو تەووە و، حەقیقەتیش وە کو خۆر هەلەتوووە و، دادگاش لە هەموو شتێک ئاگادارە و، من شتێکی نوێم زیاد لەووە لە لانی یە کە پیشکەشی بکەم.

بەلام دەمەوێت لەبارە ی ئەو مەنتیقە ی کە پساوانیکی بەرپێز و کارگوزارانیک بۆ گەل و نیشتمان، کە لە پیناوی خوادا بێ هیچ بەرامبەر و مەبەستیک خۆیان بەخت کردوو و، لەبارە ی دانانیان لە سندووقی تۆمەتباریدا.. شتێک بلێم..

بەلام ئەم شوێنە جێی ئەووە نی یە، بە لێکو پێویست دە کات کتیبیککی تێدا دا بنریت. چونکە بەرەنگاری کردنی ئەم بیر کردنەو یە ئەرکی سەرشانی هەموانە.

من لە لایەنی خۆمەووە هیندە دلتیام لە وێژدانی بەرز ی دادگای بەرپێز کە بێ نیازم دە کات لە بەرگری لیکردنی و، خۆم بە شەرەفمەند دە زانم کە داوای بێ تاوانیی موه کیلە کەم بکەم".

□ بەرگری پارێزەر "عەبدورەحمان شەرەف لاج"

پاشان پارێزەری ئیماندار و بە توانا و ناسراو "عەبدورەحمان شەرەف لاج" کە بە وینە ی هاوڕێی بەرپێزە گانی، خۆ بەخشانه بەرگری لە ماموستا کرد، لە پیشە کیدا وتی:

"بە ئاشکرا دەرکەوت کە هیچ پەيوەندی یەك لە نیوان تاوان و ئەم مرۆفە پیرۆزەدا نی یە کە تەمەنی لە هەشتا سال تێپەریووە و وەك تۆمەتبارێک لە بەردەمتاندا ئامادە یە.

ئومیدم وایه که دادگای به‌ریتان قه‌ناعه‌تی ته‌واوی به‌وه هه‌یه و، برپاری بی تاوانی بی‌درده‌کات. به‌لام پیم وایه به‌رگری نه‌کردن له‌م بی تاوانه‌ی که برپارم داوه‌داکۆکیی لئ بکه‌م، مانای شکاندنی به‌لینه‌که‌م ده‌بیت، هه‌رچه‌نده‌ش گریمانی ده‌رچوونی برپاریک له‌دژمان یه‌ک له‌هه‌زاره.

ده‌بیت تیپوانین و قه‌ناعه‌تی دادگای بالای ته‌میی به‌هه‌ند وه‌ر بگریت و، نامه‌ویت هیچ‌ناته‌واوی یه‌ک له‌رووی پئی و په‌سه‌وه بدۆزسه‌وه به‌هۆی باس نه‌کردینه‌وه. له‌به‌ر ئه‌وه، تکا ده‌که‌م دادگای به‌رپیز روخسه‌تی به‌رگری یه‌که‌م بدات".

- "فه‌رمون عه‌بدوپه‌مان به‌گ، با گۆ بیستی دوا به‌رگریان بین".

- "په‌ری لاوان" بریتی یه‌له‌کۆمه‌لێک فه‌رمانی قورئانی مه‌زن و ته‌فسیره‌که‌ی و، چه‌ند فه‌رمان و ئامۆژگاری یه‌کی ئایینی ئیسلامی له‌خۆ گرتوه.

به‌پئی ماده‌ی "۷۰"ی ده‌ستور، بی تاوانی زاتی مرۆفه‌کان و، ئازادی و یژدان و بیر و قسه و بلاو‌کردنه‌وه، مافیکی سروشتی یه‌بۆ هه‌موو هاوولاتی یه‌کی تورکیا. به‌پئی ماده‌ی "۷۵"ی هه‌مان ده‌ستوریش مرۆف به‌هۆی ئاین و پیره‌وه‌که‌یه‌وه لیپه‌سینه‌وه‌ی له‌گه‌لدا ناکریت.

له‌به‌ر ئه‌وه، به‌دواداچوونی دادگای سزاه‌دژی موه‌کیله‌که‌م دا‌پرینه‌تی له‌مافی ئازادیی ئاین و بلاو‌کردنه‌وه، که ده‌ستور پئی به‌خشیه‌وه.

ئه‌گه‌ر گریمانی ئه‌وه‌مه‌حاله‌ش بکه‌ین که ئه‌وه‌به‌لگه‌ یاسایانه‌وه‌رنه‌گیرین که له‌سه‌ره‌وه‌روون کرانه‌وه، کار به‌ماده‌ی "۱۶۳"ی یاسای سزای تورکیا له‌دژی موه‌کیله‌که‌م بکریت، که ماده‌یه‌که‌ پێچه‌وانه‌ی دیموکراسی یه، ئه‌وا به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌وه ئه‌وه‌تۆمه‌ته‌شی ده‌که‌ینه‌وه که له‌دژی ئاراسته‌ی کراوه:

موسلمانیک.. موسلمانیک به‌سال‌چووی سه‌رسی.. موسلمانیک که به‌دریژیی ژبانی سه‌ر و ریش و ته‌مه‌نی به‌نور سه‌ی بووه.. موسلمانیک پاک و خاوین.. سه‌ر و ته‌مه‌ن و مووی جه‌سته‌ی به‌نوری خوای گه‌وره‌شۆراره‌وه.. موسلمانیک مه‌زن ژبانه‌که‌ی خۆی، که نعه‌مه‌تی خوای گه‌وره‌یه، له‌پیناوی باشی و به‌خته‌وه‌ریی راسته‌قینه‌ی گه‌لی تورکیا به‌خشیه‌وه، برپاریشی داوه که هه‌تا کاتی به‌خشینه‌وه‌ی رۆحی

به خواي خاوهن مولك، له سهر هم ريبازه ي بېر ده و ام بېت و، ته نها له پيناوي خواي گوره دا جهسته ي خوېشي داناوه كه ته لاريكي خواييه ..

له و كاته دا كه ده ليين: دعو كراسي پايه داره، هم موسلمانان هه لده سيټ و جگه له وشه ي "خوا" و "پنغه مېر" شتيكي تر ناليت و، هوشيار ي به لاوان ده دات. ههر هينده ي ته وه ي له زار دهر ده چيټ، داواكار ي گشتي په لاماري ده دات و ده يگريټ و پني ده ليت: "وه ره بؤ ئيره .. تاوانيكټ نه بجام داوه!"

ئير چه ندين تاريخايي رهش ئاسؤ كاني گرتوه ..

به لام فرمون بؤ هم موسلمانان ره سن و نه جيبه پروانن، چه نده هيمن و دلنيايه؟!

چونكه به "ته نيا" وه سهر قاله، نهك به "زؤري" يه وه!

نه بايه خ به تاريخي شه و ده دات، نهك به رهنگا ورهنگي په كاني رؤؤ ..

له ناوه ندي به لاي به نديخانه وه بؤ ساف و خاويني دهر وانيټ .. له سهر سفره ي بي همه كيدا وه فا به ده ست دينيت .. كه سيكه شاره زاي ناوه رؤكي شته كانه ..

چرپر ي په كاني گؤريوه به نهر مونياني .. خوئين به ناوه دماره كانيدا رؤچووه، ئير ته وه دمارانه به رپؤنه ي حمد و پروناكي پر بون و، له بري خوئين "نور" هاتوچزيان پيدا ده كات!

داواكار ي گشتي قولي هم موسلمانان ده گريټ و بؤ به نديخانه كيټي ده كات!

ئايا بؤچي؟ چ هؤ كارنك هيه؟ هم مرؤفه به ته مه نه چي كرده وه؟ هم موسلمانان به سالآچووه گوناوه كه ي چي يه؟

ده زانن چي كرده وه؟

فرمون له رواني داواكار ي گشتي سكالآكاره وه پروانن كه هم مرؤفه چي كرده وه:

كتيټيكي به ناوي "راهري لاوان" بلاو كرده وه ته وه!

أ - كارنيكي پنجه وانهي عملانيه تي كرده وه.

باشه ئايا ده كريټ "خوا و ئايين و ئيمان" دؤي عملانيه ت بن؟

به لني ده كريټ ..

پاشان چي تر؟

ب - بانگەشەى ئەوەى كىردوۋە كە بناغەى سىستەمە كۆمەلەيتى و ئابوروى و رامىيارى و ياسايىه كانى دەولەت، پەيوەست بىكرىن بە بنەماكانى ئايىنەوہ.

چۆن كارى و اى ئەنجام داوہ؟ بۇچى؟ مەبەستى چىيە؟

ج - مەبەستى دەستەبەر كىردن و دامەزراندنى دەسەلاتىكى كەسىيە بۇ خۆى!

باشە ئايا ھىچ ئامانچىكى ئەو بۇ بەدەستەينانى سوودى سىياسى لە ئارادا ھەيە؟

نەخىر، شارەزايانى حالتى ئەو دەزانن كە ئەم ئامانچە لە ئارادا نىيە و، داواكارى

گشتىش نەيتوانىوہ ئىددىعائى بوونى ئەم ئامانچە بىكات..

باشە مادەم ئامانچى بەرژەوہندىيە سىياسىيە كان لە كايەدا نىيە، ئىتر ئەم مەروۋە

بەتەمەنە چ شتىك بۇ خۆى و جەستەى و لاشەى، لەم دنيايەدا چاۋەرۋان دەكات، ھەتا

ھەولتى داين كىردنى دەسەلاتى كەسى بۇ خۆى بدات؟

داواكارى گشتى دەلئىت: من نازانم و، گىرنگىش نىيە بەلامەوہ كە بزانم.

خەبىرە كانىش ھەمان شت دەلئىن.

زۆر باشە.. ئەى ئەم موسلمانە چۆن ھەموو ئەو كارانەى ئەنجام دا؟

ئايىن و ھەست و نەستە ئايىنىيە كان و پىرۋزىيە كانى ئايىنى ۋەك ئامىراز و ھۆكار

بەكارھىناۋە!

ئايا پىرۋزىيە ئايىنىيە كان چىن؟

ئايىنى ئىسلام.. ھەست و نەستە ئىسلامىيە كان.. چاندنى ترسى ۋشەى: "خو،

قورئان، تەفسىر" لە دلە كاندا.

كەۋاتە داواكارى گشتى ھەموو ئەم شتەنە دەزانئىت و، باۋەرى بەۋەش ھەيە كە

پىرۋزىيە ئايىنىن!

ئايا زاننى ئەمانە و باۋەرۋون بىيان و قسە لەسەر كىردىان، دەبىتە بەكارھىنانىان

ۋەك ھۆكار و ئامىراز بۇ شتىكى تر؟

بە پىنى راي داواكارى گشتى سىكالاكار، بەلئى!

كەۋاتە لەم حالەتەدا داواكارى گشتىش ئەم پىرۋزىيەپانەى ئايىن دەقۇزىتەوہ و، ۋەك

ئامىراز و ھۆكار بەكارىان دەھىنىت، تەنەت لە ياسايەكى سىياسىدا دەيانكات بە

ئامىراز و ھۆكار بۇ بىرپاردان لەسەر موسلمانىك.

ټايا خڅيشي ناکه وټته ژر سهر پيچي له ماددهي "۱۶۳"؟
 داواکاري گشتي ده لټت: نه خير، من پر وپاگه نده بؤ ټه وه ناکه م، به لام ټه وه ده يکات.
 ټايا ټه وچي و توهه؟
 و توه يه تي:

"له م سهر ده مه ي خڅماندا که گو مړايي و بي باوه پري به ره ننگاري ټيسلام بروه ته وه و له گه ليدا ده جه ننگيت، سامنا کترين تبيي هير شهبه ري ټه وان بؤ سهر ټيسلام، که به پني نه خشه گاني ده رووني به دخواز کار ده کات و پيشه واپه تي به که ي به ده ستي شه يتان سپير راوه، ده سته يک ټافره تي "پرووت" که قاچ و قوليان ده ره ده خه ن و ده يان که ن به چه کيکي توندو تيژ و دژي ټيمانداران به کاريان ده هي تن..

به م کاره شيان ده رگاي خيژانداري و ماره برين داده خه ن و هي داو ټين پيسيش ده خه نه سهر يشت، چونکه هانيان ده ده ن دوو چاري تاواني گه وره يان بکه ن و به چه شنکي کتوپري ده رووني چه نده ها که س ده که نه ديلي خڅيان و، چه ندين زام و بريني به سو و قول له گيان و دل ياندا دروست ده که ن، ته نانه ت له وانه يه هه ندي له و دلانه و هها پيکن که به جار ي بيان کوژن و له ناويان بيه ن!

که واته سزايه کي گه لتي داد گه رانه يه که ټه و قاچ و قولانه ي به و جزره چه کي بريندار که ري فيتته يان له گه ل خڅياندا هه لگر توه، بين به سو و ته مه ني دوزه خ و يه که م شت دوزه خ ټه وان بسو و تي ني ت. چونکه له ماوه ي چند سالنکي که م و له به رده م که سانکدا که لي يان حه رام بوون، پروتيان کردوون و ده ريانخستون"^(۱).

ټايا ټه مه ي ده لټت درويه؟ ټايا داواکاري گشتي سهر پيچي له بووني کومه له ټافره تاني به دره و شت ده کات که هانده ري زينا و پنگري هاو سهر گيرين؟ ټايا ده ولت و غه يري ده ولت يش به گزي داو ټين پيسي ټاشکرا و په نهاندا ناچنه وه؟ ټايا پولي سي ره و شته کان به ياساي سزا و سيسته مي به گژاچوونه وه ي داو ټين پيسي، به روزه و به شه و، ټافره تاني داو ټين پيس راوه دوو نانين؟
 داواکاري گشتي سکالا کار ده لټت:

(۱) بروانه: راهري لاوان، ل: ۲۶؛ بريسکه کان، بريسکه ي بيست و چواره م، ل: ۳۹۹-۴۰۰. (وه رگير)

ئەمە پراستە و کاری ئیمە، بەلام کاریک نی یە کہ "خوا" دەسەلاتی خۆی تیدا بە کاریبێت!

داواکاری گشتی چی دەلیت با بلیت!

بەلام چ یاسا و چ پۆلیس و چ داواکاری گشتی، لە دوای پروودانی تاوانە کە، ئەنجامدەر و پینکخەری تاوانە کە دەگریت، واتە دوای ئەواو بوونی کارە کە و، تیاچرونی نامووس و، مردنی کوژراوە کە!

هەر گیز ناکریت لە پێی یاساوە هۆ کاریک بگریتەبەر کە پێی لە پروودانی تاوان بگریت. بەلام ئەو کارە بە ئایین دەکریت.. بە ترسان لە خوا.

ئایین فیرمان دەکات کە ترسان لە خوا ی گەورە پێی هەموو کردارە ناپەرەوا و خراپە کان دەبریت. ئیسلام فەرمانی ئەوەمان پێی دەدات کە پیشتر هەموو ئامادەسازی یەك بۆ خۆ پارێزی بگریتەبەر.

ئایا چۆن؟

بە ئامۆژگاری.. بە وریا کردنەو.. بە ناسینی خوا.. بە چاندنی ترس و خۆشەویستی خوا، مەترسی ناگری دۆزەخ و سزای هەمیشەیی و، تەمەرزویی بۆ بەختەوهریی هەتاھەتایی لە دلی مرۆفدا.. بە زانین و تیگەیشن و ترس و خۆشەویستی، تاکو مرۆف لە خراپکاری هەلبیت و خۆی رزگار بکات، ئنجا کۆمەلگا و داواکاری گشتی و دەولەت و حکومەت و گەل بھوینیتەو.

ئایا ئەم کارە بە چی ئەنجام دەدەین؟

بە گوفتار و نووسین و خویندنەو.

داواکاری گشتی لەم کاتەدا دەلیت: ئاخر ئەو پرۆپاگەندەیی بۆ ئەمە کردووە!

دەلیت: چ زیانیك لەو هەدا هەبە؟ ئەو فەرمانی خوا و حکیمەتی قورئانی پیرۆزە.

ئەی ئایا ئایین لە هەموو مافە کان ئاشکراتر و بەلگەنەویست تر نی یە؟ کئی پێی

خواتان لێ دەگریت؟

ئایا ئەم رینگایە تاوانە؟ کەواتە ئەم فەرمانەیی خوا ی گەورە بھویننەو:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ

لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحِطُّ أَعْمَالَهُمْ﴾ (محمد: ۳۲).

جا ته گهر ته وان گويي بيستي نه بوون، تهوا بو ته وانه ي دوويات بکه نه وه که ده بيستن و ټيمانيان هه يه، چونکه کاره که تان خيري تيدايه بو خه لک و کومه لگا و گه ل و حکوومه ت و ده ولت. ههروه که له به لا و خراپکاري ده يانپاريزيت. ههروه ها به ټيمانداران بلين:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ (حمد: ۳۳).

جا ته گهر باوه ريان به وه نه هينا، بيان بلين:

مه ترسيي تياچووني گه ل و نيشتمان له ټايين و بانگه شه ي ټاييندا ني يه، به ټکو له ټيلحاد و بي ټاييندايه.

ټمه قسه يه که ته نانه ت سه روك وه زير انيش وتوويه تي:

"ته وژمي راسته وه كان مه ترسي يه كي له سه ر نيشتمان يک نه هينا وه و، له کاتي ټيستا هيج رينگرينک له بانگه شه کردندا بو ټايين له ټارادا ني يه و، پيوست به گرتنه به ري پي و شويني پيوست له م پروه وه نه ماوه".

ټه ي دادوهره به رپزه كان! ټيوه وه لامه که باشتر ده زانن. فه رمون جاريكي تر له داوا کاري گشتي سکا لا کار پيرسن، ټه گهر ده توانيت به نه ري وه لام بداته وه!

ټايا ټه گهر فه رمانه کاني خواي گه وره و حيكمه تي قورټاني مه زن بو لاوه كان پروون نه كرينه وه و فير نه كرين، ټايا ته نها و ته نها به ياسا کاني سزادان ده توانيت پروبه پرووي نزمبوونه وه ي په وش ت و، نه ماني داويناكي و، تياچووني نه سه ب و، بازرگانيي ناموس و، داوين پيسي و، كوشن رابروه ستين؟ خو ټه گهر به بيانوي ته وه ي که "بانگه شه کردن بو فه رمانه کاني خوا قه ده غه يه" ري له وه بگرين، ټايا به چي ده توانيت به رهنگاري ټه و ويرانکاري يه په نهان و ټاشکرا و په رسين و چه په له ي هنريكي بکوژي وه کو شيووعيه ت بکريت که هه ره شه له هه موو دنيا ده کات؟

ټه ي دادوهره تور که به رپزه كان که په يوه ستن به خواي په روه ردگاري خوټان و پيروزي يه کاتانه وه!

سه يري ټه و ژه ه رانه بکه ن که چه ندين سائله دوژمنه سه رسه خته کاني ټايين بلاوي ده که نه وه، بو ټيکدان و شيواندني ژيري ي روله پاک و خاوينه کاني تور که مو سلمانه كان و بو له کار خستنيان..

ټنجا بز انن بارو دوخه دژ به يه که کاني ناو ټيمه چه نده گه وريه!

داواکاری گشتی بایه‌خ به‌مه نادات و، به‌رام‌به‌ر سووکایه‌تی پنی کردن و هی‌رشی ترسناک له‌سه‌ر ئایینی ئیسلام و سه‌رجه‌م ئایینه‌ی ئاسمانی‌یه‌کان جووله‌ی لیوه‌ نایه‌ت، به‌لام له‌دژی که‌سینک چالاکی ده‌نوینیت که‌ ئاموژگاری پاراستنی لاوان بکات له‌م هی‌ر شه!

ئه‌ی دادوهره‌ موسلمانانه‌ تور که‌ به‌ریزه‌ کان!

کارینکی مه‌حاله‌ که‌ به‌ریار له‌ دژی موه‌ کیله‌ که‌م ده‌ربکه‌ن به‌هۆی "پابه‌ری لاوان" هوه‌ که‌ به‌شیکه‌ له‌ سه‌رجه‌می په‌یامه‌ کانی نور، ئه‌و په‌یامانه‌ی که‌ لیوانلیون له‌ بریسکه‌ کانی نووری خوایی و بلاو که‌ره‌وه‌ی ئه‌و رووناکی‌یا نه‌ن.

ئه‌ی دادوهره‌ به‌ریز و نه‌جیب و موسلمانانه‌ کان!

به‌ریزتانه‌ باش ده‌زانن که‌ زانا پابه‌ر و راستگوکان میراتگری پیغه‌مبه‌رانه‌ن، دروودیان له‌سه‌ر بیت. هه‌روه‌ک ده‌زانن که‌ ئه‌و که‌سه‌ پیروزانه‌ به‌ پینی فه‌رمانی قورئانی حه‌کیم ئه‌ر کی بلاو کردنه‌وه‌ی ئه‌و ئاموژگاری‌یا نه‌یان خراوته‌ ئه‌ستۆ که‌ له‌و میراتی‌یه‌دایه‌. کاتیکیش که‌ ئه‌م ئه‌ر که‌ی سه‌رشانیان جیبه‌جی ده‌که‌ن، هیچ پاداشت و سوپاسینکیان له‌ که‌س ناوینت و، ته‌نها له‌ پیناوی خوای گه‌وره‌ و به‌مه‌به‌ستی به‌ده‌سته‌ینانی په‌زامه‌ندیی خوا و پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌ر کی سه‌رشانیان پاده‌په‌رینن و، هه‌تا دوا هه‌ناسه‌ی ژانیان سستی ناوینن. چونکه‌ ئه‌م ئه‌ر که‌ پاسپاره‌ی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌ که‌یه‌تی ﷺ له‌ ئه‌ستۆیاندا.

ئیت‌ر چون موه‌ کیله‌ که‌م دادگایی ده‌کریت و ئازار ده‌دریت له‌سه‌ر گه‌یاندنی پاسپاره‌که‌ی ئه‌ستۆی به‌ خاوه‌نه‌ کانی؟ چون جه‌سته‌ی لاوازی ئه‌م مروّقه‌ به‌ته‌مه‌نه‌ ئه‌ر کینکی قورسی ده‌خریته‌ ئه‌ستۆ که‌ قبول ناکریت، ئه‌ویش بردنیه‌تی به‌ره‌و به‌ندیخانه‌؟! ئه‌مه‌ ناشیرینترین جوّره‌ کانی سته‌مه‌. ئه‌و ئه‌مانه‌ته‌ش که‌ له‌ ئه‌ستۆی ئیوه‌دایه‌ ری نه‌دانه‌ به‌ سه‌پاندنی ئه‌م سته‌مه‌.

ته‌نها "نور" ه که‌ خراپکاری و گوناوه‌ و په‌وشت نزمی و خراپکاری و ئاشووبه‌کان ده‌سپه‌رته‌وه‌.

﴿يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّأ أَن يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾
(التوبة: ۳۲).

پاریزه‌ر

عه‌بدو په‌رحمان شه‌ره‌ف لاج

له‌ کۆتاییدا سه‌رۆکی دادگا رووی کرده‌ مامۆستا نورسی و، لیبی پرسى:

- زياد له وهی که پښتر وت، شتيکي تر ت هه يه بته وټ بيلټيت؟
- تکا ده که م پښم پي بدهن يه ک وشه زياد بکه م.
- فهرمون.

- من شاياني هه و پياهلدان و ستايشانه نيم که پاريزه ره به ريزه کاتم بويان دانام. من جگه له خزمه تکارنيکي دهسته و ساني قورثان و ئيمان شتيکي تر نيم. له مه زياتر شتي ترم ني يه بيلټيم!

□ راگه ياندني پر ياري بي تاواني

له سهر بناغهي هه وانه ي که رابورد، داد گاييه که کوتايي پي هات و، دهسته ي دادوهر، دواي رايژي نيوانيان، به کزي دهنگ پر ياري بي تاواني يان راگه ياندا! هم پر ياره ش له لايه ن قوتاياني زانکو و روله کاني گه له وه، که ناماده ي هولي دادگا بوون، به چه پله ريزانيکي گهرموگور پيشوازي کرا. ههروهک پر ياره که ش دواپله ي قه تعييه تي به دهست هينا، چونکه دوا اکاري گشتي دواي ته مييز کردني پر ياره که ي پيشکش نه کرد.

گوفاره ناييني يه کان له باره ي نوورسي يه وه ده نووسن

له م کاته دا نووسره موسلمانان گه لني وتاريان له گوفار و روزه نامه کاندا بلاو کرده وه، که تينکو شانه کاني ماموستا نوورسي و چالاکيي قوتاياني نووريان روون ده کرده وه. وال ه خواره ودها ته نها دوو وتاريان لي ده هين.

□ له دواي جو داييه کي دريژ خايه ن^(۱)

به پښووسي: ماموستا هه شرف هه ديب^(۲)

بيست و جهوت، يان بيست و هه شت سال ده بيت که به ديداري ماموستا نه گه يشتروم..

(۱) له گوفاري "سبيل الرشاد" هه: ۱۱۹/۵، سالي ۱۹۵۲ ز.

(۲) هه شرف هه ديب فهرغان (۱۸۸۲-۱۹۷۱ ز). سهرنووسهري گوفاري "سبيل الرشاد" هه که ماموستا نوورسي وتاري تندا بلاو ده کرده وه. سني کيبي له باره ي به ديعوز همان و قوتايانيه وه نووسيوه، جگه له بلاو کرده وي چهندين وتار له گه لني گوفار و روزه نامه دا.

چونکه وږای هیزی به‌رده‌وامم بۆ سهرلیدانی و، بینینی و، تیرکردنی چاوه‌کاتم له سیمای موباره کی‌ئو، که‌چی‌ئەر که زۆره‌کاتم دهرفته‌تی ئه‌وه‌یان بۆ نهره‌خساندم. به‌لام بوونی معنه‌ویی به‌پزیزان هیچ کات لیم جیا نه‌بوو ته‌وه، چونکه له‌ناو دلّه‌کاندا ده‌ژی! له‌ده‌می شاد بوونم به‌دیداری و له‌ئامیزگرتنی، راده‌ی ئه‌و شه‌وقه‌ماددی‌یه‌مه‌زنه‌ی ئه‌و چیژه‌ده‌رکه‌وت که هی بینینی سیمای نوورانیی ئه‌وه.

واچل سال به‌سهریه‌که‌م جاردا تپه‌ری که مامۆستام بینی. ئه‌و پوژگار له‌گه‌ل به‌پزیزان: عاکیف و، نه‌عیم و، فه‌رید و، ئیزمیرلی، هه‌موو پوژیک له‌به‌په‌یه‌به‌ریه‌تی گۆفاره‌که‌ئاماده‌ده‌بووین و، پیکه‌وه‌چهند کاتیکی خۆشمان ده‌گوزهراند. مامۆستا به‌زاره‌تایه‌تی‌یه‌که‌ی خۆی، له‌بابه‌ته‌زانستی‌یه‌به‌رزه‌کان ده‌دوا. ئیمه‌ش به‌رامبه‌ر توندوتۆلی و ویقاری گوفتاره‌کانی، له‌خۆماندا هه‌ستمان به‌گه‌رموگوری ده‌کرد...

زیره‌کی‌یه‌کی سروشتیی نااسایی و، به‌هره‌یه‌کی خوایی هه‌یه... توانای زیره‌کی و مه‌زنی‌یه‌که‌ی له‌به‌رامبه‌ر ئالۆزترینی مه‌سه‌له‌کاندا ده‌رده‌که‌وت. ژیری‌یه‌که‌ی هه‌میشه‌سهرقالتی کار و بیره. به‌هینانی قسه‌ی که‌سانی تره‌وه‌سهرقال ناییت، چونکه‌پاره‌ری ئه‌و ته‌نها قورئانه و، قورئانیش سهرچاوه‌ی پست و زیره‌کیی ئه‌وه، ئه‌م هه‌موو بریسکه‌یه‌ش راسته‌وخۆ له‌و کانیاوه‌هه‌لده‌قولتین...

خاوه‌نی‌رای راست و دروستی خۆیه‌تی و، پتر له‌موجته‌هیدیک یاخود له‌ئیمامیک ده‌چیت. دلشیشی لیوانلیوه له‌ئیمانیک هینده‌دامه‌زراو که زیاتر به‌ئیمانی سه‌حابه‌یه‌که‌ ده‌کات. پوچیشی مه‌ردایه‌تی‌یه‌کی وه‌که‌مه‌ردایه‌تی عومه‌ری تیدا‌یه... ئیمانداریکه‌له‌ناخ و هه‌ناوی خۆیدا سهرده‌می به‌خته‌وه‌ری پیغه‌مه‌برایه‌تی له‌سه‌ده‌ی بیسته‌مدا زیندوو کردوه‌ته‌وه و، ئیمان و قورئانی کردوه به‌ئامانجی خۆی.

گرنگترین ئامانجه‌کانی ئیسلام، مه‌به‌ستم بناغه‌ی "ته‌وحید" و "ئیمان به‌خوایه‌یه، مه‌زنترین پالپشتی خۆی و په‌یامه‌کانی نووره. پیم وایه‌ئه‌گه‌ر له‌باشترینی سه‌ده‌کان و له‌ده‌می سهره‌لانی ئیسلامدا بوایه، ئه‌وا له‌وانه‌بوو پیغه‌مه‌بر ﷺ ئه‌رکی شکاندنێ بته‌کانی که‌عه‌ی پین بسپاردایه! چونکه‌تا ئه‌وه‌په‌ری پله‌کانی "دوژمنایه‌تی" دژی شیرک و بت په‌رستی‌یه!

تەمەننىكى درىژى نزيك له سەدەيه كى به تىكۆشان له پىناوى جيگير كردنى راستى يە كاني ئيمان و قورئان له ناو دلە كاندا، به سەر بەرزى و مەردايەتى، بەسەر بردوو.

دەبينىت له مەيدانى جەنگدا پالەوانىكە پىش موحاھيدان دە كەويت و، لەسەر پىنى توندوتۆلى دامەزراو شمشير پادە كىشىت و ھەلمەت بۆ دوژمنان دەبات.. له ديلىدا قارەمانىكە له پرووى سەر كردهى دوژمناندا پادەوستىت و، لەسەر سەكۆى سىدارەش سەر كردهى دوژمنان دەخاتە بىر كردهو و بەرەو ويژدان دەيداتە بەر.. گيانفەدايه كە تەنانەت بۆ چر كە ساتىكىش دوو دل نى يە لە بەختكردنى گيانى خۆى له پىناوى گەل و ولاتە كەيدا..

له رپى ئامانجە كەيدا، دوژمنىكى سەرسەختى ئاشووب و ويرانكارى يە.. له پىناوى بەرژەو ھەندى يە كاني نەتەو ھا ئارام لەسەر ھەموو ستم و ئازاردانىك دەگرىت.. ئاسانترين شت بە لايەو ئەو يە كە: كەمىك شۆر با و چايەك و لەتەك نان و پەرداخىك ئاو بكا تە بۆيوى خۆى و.. سىپالىكى كەتانى سېى پېوشىت.. پۆشا كە كاني دە گۆرپى و دەيشوات پىش ئەو يە چلك بگرن و، لە پادە بەدەر بايەخ بە پاكو خاوينى دەدات.. دراوى كاغەز ھەلناگرىت و دەستىشى لى نادات!

لەم دنيايەدا خاوەنى ھىچ شتىكى بەنرخى ماددى نى يە.. بۆ خەلك دەژى نەك بۆ خۆى.. جەستەيه كى لاوازى ھەيه، بەلام خاوەنى ھەيهت و يقارە.. چاوە كاني تيشكى روناكى يە كى وەك ھى خۆر پەخش دە كەن.. روانىنە كانىشى روانىنى پادشايه كە. لە جىھانى مەعنەويدا دەولەمەندترين پادشايه، كەچى لە دنيادا لە پرووى سامانەو لە ھەموو كەسىك ھەزارترە!

ھەرچەندەش سەر و ريشى سېى بوو، كەچى ئازارە كاني پتر لە ھەشتا سال ھىچ چرچ و لۆچىكيان لە دەموچاويدا بەجنى نەھىشتوو. سېى پىستىكى سوورباو.. ريشى نەھىشتوو تەو.. ھىندە چالاكە دەلپى لە تەمەنى لاويدايە.. زۆر ھىمن و لەسەر خۆيه، بەلام كاتىك دەروورژىت وەكو شير دەردە كەويت و لەسەر ئەژنۆ كاني پادەوستىت و بە وىنەى پادشايه ك دەدويت!

بیژرترین شت به‌لایه‌وه "سیاسه‌ت"ه! و ماوه‌ی سی و پینج ساله رۆژنامه‌یه‌کی به ده‌سته‌وه نه‌گرتوه.

په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل کاروباری دنیا‌دا پچراوه. هر له‌دوای نویژی خه‌وتانه‌وه هه‌تا ده‌می نیوه‌رۆی رۆژی دوای ئه‌و شه‌وه، تیکه‌لیی هیچ که‌سیک ناکات و سه‌رقالی خواپه‌رستی به.. که‌م ده‌خه‌ویت.

رپی له‌قوتایی‌نیشی گرتوه که به‌سیاسه‌ته‌وه سه‌رقال بن. قوتایی‌یه‌کانی که ژماره‌یان شه‌ش سه‌ده‌هزار یاخود ملیۆنیک ده‌بیت، له‌هه‌موو رۆله‌کانی ئه‌م نیشتمان به‌په‌ندی ئاکاره به‌رزه‌کان.

سه‌دان یاخود هه‌زاران که‌س له‌قوتایی‌یه‌کانی، له‌کۆلیزه‌کانی زانکۆکاندا زانسته په‌تی‌یه‌کان ده‌خوینن و، له‌ناو قوتاییاندا هه‌ممه‌تیان له‌هه‌مووان به‌رزتر و په‌روشت و خوویان مه‌زنتره.

هیچ کاتیک رپی نه‌که‌وتوه که له‌لایه‌ن یه‌ک قوتاییی نووره‌وه، له‌وانه‌ی که ژماره‌یان سه‌دان هه‌زاره و له‌هه‌موو شوینیکی ولاتدا بلان، پروداویکی تیکده‌ری ئارامی و ئاسایش پرویدا بیت. هه‌موو یه‌کی قوتاییانی په‌یامه‌کانی نور پارێزه‌ریکی سروشتی‌یه بۆ رپسا و رپکوپینکی ولات و، پاسه‌وانیکه بۆ ئارامی و ئاسایش.

لیم پرسى که: ئایا ماندووی سه‌فه‌ری ئه‌سته‌مبووله‌؟

وتی: "جگه له‌وه مه‌ترسی‌یانه‌ی که ئابلقه‌ی ئیسلامیان داوه، هیچ شتیکی تر نیگه‌را ئه‌م ناکات. چونکه جاران مه‌ترسی‌یه‌کان له‌ده‌ره‌وه ده‌هاتن و به‌رگری کردنیان ئاسان بوو، به‌لام ئیستا له‌ناوخۆوه سه‌ره‌لده‌ده‌ن. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی کرم له‌ناو جه‌سته‌دا دروست بووه و تیایدا بلاو بووه‌ته‌وه، به‌رلیگرتنی دژوار بووه..

زۆر له‌وه ده‌ترسم که جه‌سته‌ی کۆمه‌لگا توانای خۆراگری له‌به‌رامبه‌ر ئه‌م ده‌رده ترسناکه‌دا نه‌بیت، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌دوژمن ناچیت. چونکه ئه‌و که‌سه‌ی که ده‌ماره‌کانی ده‌بیت و خوینه‌که‌ی ده‌مبیت، به‌دۆستی خۆی ده‌زانیت!

خۆ هر کاتیک بینایی کۆمه‌لگا هه‌تا ئه‌م راده‌یه کویزایی داها، ئه‌وا قه‌لای ئیمان له مه‌ترسیی هه‌رشیکێ ده‌سته‌وه‌خه‌دایه!

له بهر نه وه، نيگه راني و په شپويي من تنها له مه يه. ته نانه ت نه و کات هم ني په که له
بيري ماندوو بوون و نازاره که سي په کاني خو مدا به زايه ي بدم!

بريا دوو چاري هزار هينده ي دهر ديسه ري په کاني خو م ببوومايه، به لام داهاتووي
قه لاي ئيمان پاريزراو بووايه".

وتم: ئايا نه و سهدان هزار قوتايانته نابنه پشتگيري کي هيو و دلدا نه ووت بؤ
داهاتوو؟

وتی: "به لتي، به ته ووي نائومي د هيو ابر او نه بووم. جيهان به قه يراني کي خنکينه ر و
نيگه راني په کي معنه وي مه زندا تيده پرېت.

نه و نه خو شي په ي که له جهسته ي کؤمه لگاي خو رئا وادا بلاو بووه ته وه و له رزه ي به
ستوونه معنه وي په کاني خستووه، به وينه ي په تايه کي تر سناک وايه. ئايا نه و چاره سه رانه
چين که کؤمه لگاي ئيسلام به رهنگاري هم نه خو شي په په ره سينه تر سناکه ي پي بکات؟
ئايا به په چه ته گه نيوه نارپه و او و بؤ گه نه کاني "خو رئا و"؟ يان به بناغه زيندووه کاني
"ئيمان" که هي کؤمه لگاي قه لاي ئيسلامن؟

من ده بينم سه ره گوره کان نوقمي بي ئاگايي بوون. "قه لاکاني ئيمان" يش هر گيز
به ستوونه کرمؤله کاني کوفر راگير ناکرين. له بهر نه وه يه که هموو ههول و ته قالا يه کم
ته نها و ته نها له رني ئيماندا يه و، په نج و ماندوو بوونيشم به چري ته نها له پيناوي ئيماندا
خستووه ته کار.

نه وان له په يامه کاني نوور تي ناگه ن، يان نايانه وېت ليي تي بگه ن. پييان وايه که من
مامؤستاي قوتايخاننه يه کي ئاينيم و له کارو باره ماددي په کاني دنيا دا وشک و بين ئاگام!
له راستيدا من کارم له زانسته په تي په کان و سه رجه م زانست و فله سه فه کاني
هاو چه ر خدا کردووه و، ئالؤز ترين مه سه له کانيا م شي کردووه ته وه، ته نانه کتبيشيم
تي دا داناون.

به لام دان به ياري و گه مه ي مه نتيقدا نانيم و، گوئ له فرتوفيلي فله سه فه ش پانا گرم.
به لکو سروودي گه وه ري ژياني کؤمه لگا و، بووني معنه وي و، ويژدان و ئيماني نه وم
له سه ر زاره. هه موو سه رقالي په کاني خو م له بناغه ي ته وحيد و ئيماندا قه تيس کردووه

که قورمان دامه‌زراندوو. دلنیا به که ستوونی سه‌ره کیی کۆمه‌لگای ئیسلام ته‌نھا ئه‌وه‌یه. خو ئه‌ گهر له‌رزهی پین بکه‌وئیت، کۆمه‌لگا تیاده‌چئیت.

پیم ده‌لتین: بزچی فلان و فیسار زامدار ده‌که‌یت؟

نازاتم.. هه‌ستم نه‌کرد و به‌رینی خووم نه‌بینی.. له‌به‌ر ئه‌و ئاگره‌ گه‌وره‌یه‌ی که له‌ به‌رده‌مدا بلیسه‌که‌ی به‌رز ده‌پیشه‌وه و پۆله‌کام ده‌سووتینیت و گهر له‌ ئیمان‌که‌م به‌رده‌دات. جاله‌و کاته‌دا که له‌ هه‌ولتی کوژاندنه‌وه‌ی ئاگره‌ که و پزگار کردنی ئیمان‌که‌مدام، که‌سینک ته‌گهره‌م ده‌خاته‌پیش و پینی منی به‌رده‌که‌وئیت.

ئایا ئه‌م پرووداوه‌ جوژئی‌یه‌ چه‌ نرخ و گرنگی‌یه‌ کی هه‌یه‌ له‌ چاوه‌لمه‌تی درندانه‌ی ئاگره‌ سووتینه‌ره‌ که‌دا؟ ئنجا بزانه‌ که‌ ژیری ئه‌وانه‌ چه‌نده‌ بچووک و تیروانینیشیان تا چ راده‌یه‌ک که‌م و کۆتایه‌!

ئایا پینان وایه‌ من که‌سینکی خه‌مباری حالی خووم و، ده‌مه‌وئیت خووم پزگار بکه‌م؟ دوا‌ی ئه‌وه‌ی که‌ من دنیا و قیامه‌تی خووم له‌ پیناوی پزگار کردنی ئیمان‌ی کۆمه‌لگادا به‌خت کرد؟

له‌ دریزایی ته‌مه‌مدا، که‌ هه‌شتا سال زیاتره‌، هه‌یچ تام و له‌زه‌تیککی خووشی دنیا‌م نه‌چه‌شتوو و، ژیا‌م له‌ مه‌یدانه‌کانی جه‌نگ و زیندانه‌کانی دیلی، یان له‌ به‌ندپخانه‌کانی نیشتمان و دادگا‌کانی ولاتدا، به‌سه‌ر بردوو..

هه‌یچ جوژه‌ ئازار و ده‌ردیسه‌ری‌یه‌ک نه‌ماوه‌ نه‌چه‌شتییت!

له‌ دادگا‌ عورفی‌یه‌ سه‌ربازی‌یه‌کاندا مامه‌له‌ی تاوانباراتم له‌ گه‌لدا کراوه‌ و، وه‌ک ئاواره‌کان بۆ ئه‌م لا و ئه‌و لای ولات دوور خراومه‌ته‌وه‌..

چه‌ندین مانگ له‌ زیندانه‌کانی ولاتدا له‌ تیکه‌لاویی خه‌لک بی به‌ش کرام و، چه‌ند جار نیکیش زه‌هره‌م ده‌رخوارد درا و، دوو چاری چه‌نده‌ها جوژی سووکایه‌تی بووم و، چه‌ندین کاتی وه‌هام به‌سه‌ردا تپه‌ریوه‌ که‌ هه‌زار جار مردم له‌ ژیا‌ن به‌لاوه‌ باشتر بووه‌. خو ئه‌ گهر ئایینه‌ که‌م پینی خو کوزیی لئ نه‌ گرتما‌یه، ئیستا سه‌عید گلی ژیر خاک ده‌بووا

من به‌ سروشتی خووم سووکایه‌تی و زه‌للیلم پین قبول ناکریت.. عیززه‌ت و غیره‌تی موسلمانیتی به‌ توندی پینی ئه‌م حاله‌تانه‌م لئ ده‌گرن. ئه‌ گهر دوو چاری ئه‌م چه‌شنه

حاله تانه بيم، ئەوا سەرم نەوی ناکەم، جا ئیتر ئەو هی بەرامبەرم هەر که سینک بیست، چ که سینکی بەزەبر و زەنگی لەوپەری ستمەکاریدا بیست، یان سەر کردەیه کی خوینپرێژی دوژمن! بەلکو ستم و خوینپرێژی یه کهی به سەر و چاوی خۆیدا دەدەمەوه و، گوئی نادەم بەو هی گەر. مەخاتە گۆشە ی بەندیخانە، یان مەبات بۆ سەر سە کۆی سیدارە! هەر ئەمەش بوو که لە راستیدا بەسەرم هات.

خۆ ئەگەر دل و ویژدانی ئەو سەر کردە خوینپرێژە^(۱) چەند خولە کینکی تر ئارامی بگرتایە، ئەوا سەعید لە سیدارە دەدرا و، دەگەشتە کاروانی بی تاوانە ستم لیکراوه کان!

سەرانسەری ژبانم لە گرفت و ئازار و دەردیسەریدا بەم جۆرە لێ گوزەر او. خۆم و دنیا که مەم لە پیناوی ئیمان و بەختەوهی و سەلامەتی کۆمەلگادا بەخت کردوو. دەسا لێ پیروزی بیست و پینی حەلال بیست. تەنانەت لە نزاکانیشمدا دوعا لە ئازار دەره کام ناکەم!

"پەيامە کانی نور" بەم حالەتانه بوون بەهۆی پزگار کردنی ئیمانی سەدان هەزار کەس بەلای کەمەوه، لەوانە یە ملیۆنەها کەسیش وەك دەلێن. چونکە من ژمارەیان نازانم. داواکاری گشتیی ئافیوون وتی: پینج سەد هەزار یان زیاتر دەبن.

خۆ ئەگەر بمرەمەیه ئەوا تەنها خۆم پزگارم دەبوو، بەلام بە مانەوهم لە ژباندا و خۆراگريم لەسەر سەختی و گرتە کانی، بە ژمارە ی ئەو کەسانە خزمەتم لە پزگار کردنی ئیماندا کردوو. دەسا هەزار جار سوپاس بۆ خوی گەوره.

لە پیناوی سەلامەت بوونی ئیمانی کۆمەلگادا قوربانیم تەنانەت بە ژبانی ئەو دنیا شەم داوه؛ نە ئارەزووی بەهەشت و نە ترسی دۆزەخم لە دلدا نی یە! دەبا ئەك تەنها یەك سەعید، بەلکو هەزار سەعید بەخت بکرین، ئەك تەنها لە پیناوی ئیمانی کۆمەلگای تورکیادا کە بیست ملیۆنە، بەلکو لە پیناوی ئیمانی کۆمەلگای ئیسلامیدا کە دە گاتە سەدان ملیۆن.

(۱) مەبەست "نیقولا نیقولا فیچ" ی سەر کردە ی پروس بووه لە جەنگی یە کەمی جیهانیدا. بەسەر هاتە کی لەم کتیبەدا رابورد. (وەر گێب)

خۇ ئەگەر قورغانە كەمان كۆمەلنىكى نەيىت ئالاكەى لەسەر گۆى زەوى ھەلگىرىت، ئەوا تەنانت ئارەزووم لە بەھەشتىش نى، چونكە ئەو كاتە بەھەشت دەيىتە بەندىخانەيك بۆم.

بەلام گەر ئىمانى نەتەو كەمان لە خىر و سەلامەتى و خۇشيدا يىت، ئەوا پازىم كە لە بلىسەى دۆزەخدا، چونكە لەو كاتەدا كە جەستەم لەوئى دەسووتىت، دلم لە خۇشى و بەختەو ەرىدا دەيىت!

لەم كاتەدا ويژدانى بەرپىزىان ھىندە ھەلچوو بوو كە پزىسكى بە وينەى گىرگان دەھاويشت و، دەرياي دلى وە كو تۇفان شەپۇلى دەدا، قوولايى ناخىشى ئاوى زەمزەمى يانەى مەزنى بە وينەى تاقگە دەپىژاند. ھەماسەتلىكى ھىندە زيادى دەرخست دەتوت لە سەر سەكۆى پەرلەمان وتار دەدات و نايەوئىت كەسنىك قسە كانى پى بىرپىت! ھەستەم بەو ماندوو بوونە كرد كە دوو چارى بوو. بۆيە ويستم ئەم باسە ھەماسى بە بگۆرۇم و، پىم وت:

ئايا بەرپىزتان لە دادگا بىزار بوون؟

وتى: "ئايا لە ياساكاندا دەقىك ھەيە كە فىر كىردنى ئايىن و، پابەندبوونى ئافرەتان و خوشكانى بەرپىزتان بە پاراستنى داوئىپاكى و شەرەفى خۇيان، لە بازنى پەرورەدى ئىسلامىدا، بە تاوان داينىت؟

دەبا ئەو مامۇستايانەى زانكۆ كە بەم زانستە و بە مافە كانەو سەرقالن، وەلامسى ناوەرۇكى ئەو بەدەنەو و، ناوەرۇكى ئەو ھەش كە وشەى: "ئەو پراستى بەى ھاتە دلەو" دەكات بە بەلگەيك لەسەر دامەزاندنى دەسەلاتىكى كەسى"^(۱)

لەم دىدارەى مامۇستادا كاتىكى زۇرمان بەسەربرد. كە مۇلەتى خواحافىزىم خواست، كات زۇر درەنگ بوو.

(۱) مامۇستا نورسى لە چەند شوئىنىكى پەيامە كانىدا بۇ گوزارشت لەو سنووحاتە ئىلھامى يانەى لە ئاسۆى دلېدا ھەستى پى دەكردن، ئەم جۆرە دەستەوازەيەى وەك: "ئەم پراستى بە ھاتە دلەو" ى بەكار دەھىنا. داواكارى گشتىش لە دادگادا دەبوست ئەو بەكات بە بەلگە بۇ تاوانبار كىردنى مامۇستا نورسى كە دەپەوئىت خەلك لە دەورى خۇى كۆبكاتەوا! (وەرگىز)

□ سەئىدى نوور و قوتايانى

بە پىنۋوسى: شاعىر و ئەدىب "عوسمان يوكسەل"^(۱)

پىرىكى بە تەمەن و بەختەوەر، كە خەلك ھەر لە تەمەنى ھەشت سالى يەو ھەتا تەمەنى ھەشتا سالى لە دەورى كۆ دەبنەوہ..

كەسانى دەوروبەرى، تەمەن و ژىرى و كارىان جۆراو جۆرہ.. بەلام لەسەر يەك شت كۆدەبنەوہ، كە برىتى يە لە ئىمان بە خوراي پەرورەدگارى جىھانىان و، بە پىغەمبەرە خۆشەويستە كەي ﷺ و، بە كىتپە مەزنە كەي..

ھەموو يە كىكى ئەوان بە وىنەي كەسىك دەبىنىت كە شتىكى ون كىر دىنىت و دوایى دۇزىيىتەوہ!

كاتى دەروانىتە سەئىدى نوور و قوتايانى، وا ھەست دە كەيت كە لە باشترىن سەدەي ئىسلامدا دەژىيىت، دەلىيى قورئان ھەر ئىستا بە تازەيى نازل دەبىت..
پروخسارىان نوورہ.. ناوہەيان نوورہ.. ھەمووشيان لە دلىيىي و ھۆشيارىدا دەژىن.
دەسا ئەو بەختەوہرى يە چەندە مەزنە كە لە پەيوەست بوونى مرۇقدا ھەيە بە بەدپەينەرى بەرز و پاك و ھەمىشە ئامادە و بىنەرى گەردووندا!

گرتەبەرى پىي ئەو، تەنانەت شەيدا بوونىشى چەندە جوانە!

سەئىدى نوور پىرىكە شارەزاي پروداوہ كانى رۇژگار و، ھاوچەرخى سى سەردەم بووہ كە سىستەمى مەشرووتىت و، حكومەتى ئىتتىحاد و تەرەقى و، سەردەمى كۆمارى يە..

ئەمانەش چەند سەردەمىكى پراوپرن لە كودەتا و گۆرانكارى و وپرانكارى! شتىك ئەما كە دارمانى بەرنە كەوئىت.. تەنيا پىاوئىك نەبىت كە بە پىوہ پراوہستا.. پىاوئىك لە لوتكەي چىياكانى رۇژھەلاتەوہ كە خۇرى لىنى ھەلدىت، ھات بۇ ئەستەمبوول و ئىمانىكى دامەزراوى بە وىنەي چىياكانى لە گەل خۇيدا ھەلگرتبوو.

(۱) عوسمان يوكسەل (۱۹۱۷-۱۹۸۳ز) رۇژنامەنووسىكى لازا و بوپر بووہ، گەلنى كىتپىشى داناوہ. گۆفارى "سەردەن گىچى" واتە "گىانفیدا"ى دەركىرووہ و، لەسەر وتارە كانى لەو گۆفارەدا براوہ بۇ بەندىخانە. لە سالە كانى (۱۹۶۵-۱۹۶۹ز) بۇ ئەندامىتى پەرلەمان ھەلپىرپراوہ.

ئەم پیاوێ سەنگ و هەناوی پر لە ئیمانی خۆی کرد بە قەلغان و بەر بەستنیکی توندو تۆڵ
لە بەردەم خراپکارانی هەرسێ سەردەمە کەدا و، بەردەوام بانگهێشتی خەلکی تەنها و
تەنها بۆ لای خوا و پیغمبەرە کە ی ﷺ دە کرد.

سەرنیکی بلندی وە کو لو تکه‌ی ئاراراتی هەبە کە هیچ سته‌مکارێک پێی نەوی
نە کردوو و هیچ زانایە کیش بە سەربیدا سەرنە کە و توو. بە وینە ی بەردە کان توندو تۆڵە و
خواوەنی ویستنیکی بەهیزی سەرسوور هین و زیرە کی یە کی چەشنی هەورە برو سکه‌یە..
ئا ئەمەبە سه‌عیدی نوورا

هیچ کام لە دادگا سەربازی و مەدەنی یە کان و، کودە تا و شوپرشە کان و، سە کۆی
سیدارە کانیش کە بۆی دانران و، فەرمانە کانی دوور خستنه‌وه‌ی، نەیان توانی ئەم مرفۆه
مەز نە ی بیرو باو پە مەعنه‌وی یە کان، لە بانگه‌واز و پر پەوی خۆی لابدەن!
بە ئازایەتی و هیزیکی بی کۆتایی هەلقولایوی ئیمان بەرەنگاری هەموو ئەوانە
بوو هەو.

خوای گەورە لە قورئانی پرۆزدا دە فەر مویت:

﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزِنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (آل عمران: ۱۳۹)..

دە ئینی ئەم گو فترە ی خوای گەورە لە سه‌عیدی نووردا دەدرە و شیتەو ه.
بەرگری یە کانی ئەوم خویندەو ه کە لە دادگا کاندە کردوو یەتی.. هەر گیز بەرگری
لەخۆ کردن نەبوو، بە لکو بەرگری بوو لە بانگه‌وازیکی مەزن و، شایەتی بوو لە سەر
توندو تۆڵی و بویری و زیرە کیی ئەو!

"سوقرات" لە بەر چی پلەبە کی بەرزی بە دەست هینا؟ ئایا هی ئەو نەبوو کە لە

پیناوی بیر و هزر دا ژبانی لە پیش چاودا بچووک بوو هەو؟

سه‌عیدی نوور لانی کەم هاوتای سوقراتە. بە لام دوزمنانی ئیسلام هەولیان دا بە
ناوزەدی "کۆنە پەرس" و "خۆبەز انازان" بە خەلکی بناسین. چونکە لە پروانینی
ئەواندا دە بی مرفۆی بەرز کە سینی بیانی بیت!

لە داد گایە کەو ه دە برا بۆ داد گایە کی تر، بە لام لەو کاتە دا کە مە حکووم بوو خۆی
حو کمی دە کرد.. لە بەندیخانە یە کەو ه دە بانگواسته‌و ه بۆ بەندیخانە یە کی تر، بە لام بە

هيممه تي به رزی ټو به نديخانه کان ده بوونه قوتابخانه ی یووسفی. سه عیدی نورور به نديخانه کانی کرده نورور خانه و دلته کانیسی پر کرد له نورور.

بکوژه سر سه خته کان و دوژمنه دل ره قه کانی نارامی و ره وشت، له به رده م ټم کوژسکی ټیمانده دا توانه وه.. ده ټیسی به دیهاتوویه کی سر له نوین.. بوون به چه نند ټیماندار ټکی ناشتیخواز بو خه ټکی و هاوولآیی چا که ویست!

جا ټایا قوتابخانه کانتان و ریپازه په روه ده ییه کانتان، توانیویانه یان ده توانن ټو کاره ټه ټجام بدهن؟

له شاریکه وه بو شاریکی تر دوور خرایه وه.. که چی بو هر شاریک دوور ده خرایه وه ټه ویی ده بووه نیشتمانی! ده رږو شته هر شوینیک کو مه ټیک ټیماندار ی پاک ده وره یان ده دا. سر جه م یاساکان و یاساغه کان و پو لیس و جه ندرمه کان و دیواره ټه ستوره کانی به نديخانه کان ده سته و سان مان له وه ی که له برا ټیمانداره کانی جیا بکه نه وه. ټیتر به هوی ټاین و عیشق و ټیمان وه ټه و چروپری په ماددی و که له که بووه، له نیوان رابه ری مه زن و قوتابی په کانیدا ده بوونه روونی و نر مونیانی!

هه ره شه و سنوور دانانه کانی هیزی ناینیا و مادده ی مردوو، چه نندین شه پو لی به رده و امیان له ده ریای جیهانی رږو خدا به جی هیشت که سنووری ژووری گونده کانیان به زاند، تا کو هه موو لایه کی گزی زه وی بگر نه وه و له ده رگای زانکو کانیس بدهن. ټه و رږو ټانه ی نیشتمان که بو ماوه په کی دريژ خایه ن پیروژی په کانیان پيشیل کرا و، ټه و نه وه و وه چانه ش که پر یاری له ناو بردنیان بو ده کرا و تاسه مه ندی ټیمان بوون، به په له به ره و ریگا و نووره که ی ټه و رږو شتن.

په یامه کانی نوروی ماموستا، له ده سټیکه وه بو ده سټیکي دیکه و له زمانیکه وه بو زمانیکي تر و له ولآتیکه وه بو ولآتیکي دی رږو شتن و بلاو بوونه وه. ټیتر هه موو که سینیکی لایوان پیر، نه خوینده وار یان خوینده وار، بچووک یان گوره، له و روناکی په ی وهر گرت و، هر قوتابی په کی نوریش به وینه ی مه کینه په ک یا خود چاپخانه په کی لسی هات. به مهش ټیمان ته حه ددای پيشه سازی کرد و، هه زاران نوسخه له په یامه کانی نورور به ده ست نوو سرانه وه!

ئو ناینیانیہی کہ بہ سیرت ورووناکیی گیانیان کوزابووہ و بووبووہ کہ لاوہ،
لہم رووناکیی یہ سلہمینہوہ.

بۆیہ ئہم مہردہ سہر بہرزیان بہ بیانوی دژایہ تیی شوپرش و عملانیہت - کہ بیزار
نابن لہ جوینہوہی - بہرہو دادگاگان و بہندیخانہ کان راپینچ کرد. تہنانہت چہند
جاریکیش ہوتیان دا ژہر انخواردی بکہن و کۆتایی بہ ژیانی بہینن. بہ لام ژہرہ کانیان
بۆ ئو بوو بہ دەرمان و بہندیخانہ کانیشیان بہ قوتابخانہ!

ئو رووناکییہی کہ ئہم زاتہ مہشخہلہ کہی ہلگرت، واتہ نووری خوا و نووری
قورٹان، سنووری نیشتمانی تپہراند و بہ ہموو شوینیکی جیہانی ئیسلامیدا
بلاو بووہوہ.

ئیسٹا لہ تورکیادا ہیژیک ہہیہ پیویستہ کہ ہموو دہستہیہ کی کۆمہلگا و
سہرجمی ئو هاوولاتی پانہش کہ نیشتمانی خویان خۆش دەوینت، بہوپہری پیزہوہ لہ
بہردمی رابووہستن.. ئویش سہ عیدی نوور و قوتاییانیہ تی..

ئہوان نہ کۆمہلہ و نہ دہستہ و نہ پارتن. ہہرہک ہیچ زہوی و بارہ گایہ کی دیاری
کراویان نیہی و، دہنگی خۆیشیان بہ قپہ و غلبہ و وتار و خۆیشاندان و شہرہ جنیو
بہرز ناکنہوہ. ئہوان کۆمہلکی ئیماندار و ہوشیار و دامہزراون لہو ناسراوہ
نادیارانہی کہ خویان بۆ ئہم بانگہوازہ مہزنہ یہ کلایی کردووہتہوہ.

سالی ۱۹۵۳ز

دوای پریاری بی تاوانی مامۆستا نوورسی لہ دادگای ئہستہمبوول، گہرایہوہ بۆ
ئہمیرداغ.

رۆژنیکی مانگی رہمہزان لہ مال رۆشتہ دہرہوہ و، بہ تہنیا خۆی لہ باخہ کانی
دہوروبہری شار پیاسہی دہ کرد. هاوکات سنی پۆلیس و عہریفہ کہیان شوینی
کہوتبوون.

نہیتوانی گہرانہ کہی تہواو بکات، چونکہ ئہوانہ گہیشتنہ سہری و، داویان لئی
کرد "شہقہ" لہ سہر بکات! کاتیکیش بردیان بۆ فہرمانگہی پۆلیس، مامۆستا نارہزایی
لہم رہفتارہ دہربری و، عہرزوحالیکی بۆ وہزارہتی داد و وہزارہتی ناوخۆ نارد لہ

نه نقره، که تيايدا هم په فتاره ههله شهيه ي پيسوا کرد. ههروهک وينهيه کى هم
عهرزو حاله ي نارد بؤ يه کيک له قوتاياني له نه نقره، تا کوله فرمانگه په سمى په کاند
به دوا چوونى بؤ بکات و بيگه يه نيته هو په رله مانتارانى که بايه خ به پرو دواوه که
دهه ن.

له نه نقره هه ندى له قوتايي په کاني برپاريان دا که وينهيه کى هم عهرزو حاله بنيرن
بؤ رۇژنامه يه کى ئيسلامى که له شارى سامسۇن به ناوى "مهز نترين جيهاد"
ده رده چوو.. هو هه بو له وى بلاو کرايه وه.

له کاتهدا پرو دواوى رۇژنامه نووسى ناسراو "هحمد همين يالمان"^(۱) پروى دا،
هو هه بو لاويکى موسلمان ويستى بيکوژيت و چهنه فيشه کيکى پيوه نا، به لام هيچيان
شوينيکى هوى نه پيکا پيى. عمرت.

هه موو گوڤار و رۇژنامه کاني دژ به ئيسلام، که هو کهش و هه وای نازادى په
که ميان پي ناخوښ بوو بزوتنه وه ئيسلامى په کاني ناو تور کيا خهريک بوو پشوى تيدا
بدن، هو پرو دواوه يان زور به گه وره يى قوسته وه و، ويستيان هوه پيشان بدن که
به خشيني نازادى بهم چه شنه هه جوو لانه نه بنجامه که ي سه ره لدانى کؤنه په رستى و
تيرور و.. هتد ده بيت!

هو هه هه لمه تيکى رۇژنامه وانى هينده تر سناک بوو که پياوانى پارتى دعو کراتيى
ده سه لاتدار نه يانتوانى خو ياني له به رده مدا رابگرن، جگه له بوونى باليکى دژ به
ئيسلاميش له م پارتهدا. بؤ يه فرمان به داخستنى سه رجه م رۇژنامه و گوڤاره
ئيسلامى په کان و، ده ستگير کردنى گشت نووسه ر و بيرمه نده موسلمان
کارگوزاره کانيان ده رچوو.

له هه لمه تى گرته ندا به رپوه به رى به رپرس له رۇژنامه ي "مهز نترين جيهاد" و يه کيک
له قوتاياني نوور که به ريز "مسته فا صونگور" ه، ده ستگير کران و، پيکه وه بران بؤ

(۱) هحمد همين يالمان (۱۸۸۸-۱۹۷۲ز) رۇژنامه نووسينکى ناسراوه له پيږى "دؤغه" که تيره يه کى
جوله که ن به رواله ت خو يان به موسلمان ده ناساند، به لام به نه پيى له سه ر بيروباوه ره که ي خو يان ما بو نه وه.
هوانه له بهر هو ي له پروى لاپوورى و سياسى يه وه چه ندين بناغهى توندو تولىان له ولاندا هه بوو، هو
توانى يان رۇژنيکى ويرانکارانه ي گه وره له تور کيادا بيين. تومارى هم رۇژنامه نووسه ش - به تايه تى - پر بوو
له دژايه تى کردنى ئيسلام. رۇژنامه ي "تان"ى ده ر کردووه و هه ر خو يشى سه ر نووسه رى بووه.

داد‌گای شاری سامسۆن، داد‌گاش بریاری له دژ دهر کردن. به‌لام داد‌گای ته‌مییز ئه‌و بریاری هه‌له‌وه‌شاندوه‌وه و له لایه‌ن خۆیه‌وه بریاری بی تاوانیی بۆ دهر کردن. هه‌ر له‌م کاتانه‌دا چه‌ندین به‌یاننامه و پا و بۆچوون له رۆژنامه‌کاندا بلا‌وه‌کرانه‌وه له دژی فراوانبوونی بزوتنه‌وه‌ی نوور له ولاتدا. هه‌روه‌ک له بیست و پینج ناوچه‌ی تورکیادا پشکین ده‌ستی پتی کرد و، داوای یاساییان له‌سه‌ر کرایه‌وه. ئامانج‌شیا‌ن دهر کردنی بریار بوو له دژی شه‌ش سه‌د که‌س له قوتاییانی نوور، که‌چی نه‌هیچ تاوانیکیان دۆزی‌یه‌وه و، نه‌شتیک بیته‌مایه‌ی تۆمه‌تبار کردنی په‌یامه‌کانی نوور و قوتاییانی!

له شاری سامسۆن داوایه‌کی یاسایی له دژی مامۆستا به‌دیعوززه‌مان کرایه‌وه، به‌هۆی وتاریکیه‌وه که به‌ناونیشانی "گه‌وره‌ترین به‌لگه" له رۆژنامه‌ی "مه‌زنترین جیهاد"دا بلا‌وه‌کرا بووه‌وه و، داوای لێ کرا ئاماده‌ی به‌رده‌م داد‌گای "سامسۆن" بیست. به‌لام مامۆستا له‌و کاته‌دا گه‌له‌تی نه‌خۆش بوو، وێرای به‌ره‌و پێش‌چوونی ته‌مه‌نیشی. خۆ هه‌ر چه‌نده له‌فه‌رمانگه‌ی پزشکیی شارۆچکه‌ی "ئه‌میرداغ" و شاری "ئه‌سکی شه‌هر" هه‌و په‌شتگیریی پزشکیی به‌ده‌ست هینابوو که توانای سه‌فه‌ر کردنی نی‌یه، که‌چی داد‌گای سامسۆن جه‌ختی له‌سه‌ر ئاماده‌بوونی ده‌کرده‌وه!

له‌ئه‌نجامی ئه‌م جه‌خت کردنه‌ی داد‌گادا، مامۆستا به‌دیعوززه‌مان به‌ره‌و ئه‌سته‌مبوول^(۱) که‌وته‌رێ به‌و نیازه‌ی که له‌وێهه‌ ب‌پروات بۆ سامسۆن. به‌لام داوای

(۱) مامۆستا نورسی نزیککی سنی مانگ - له‌سه‌ره‌تای مانگی پینجه‌وه بۆ کۆتایی مانگی حه‌وت - له‌ئه‌سته‌مبوول مایه‌وه، زۆربه‌ی ئه‌و ماوه‌یه‌شی له‌مالی په‌کێک له‌قوتایی‌یه‌نزیکه‌کانی برده‌سه‌ر که "عه‌مه‌د فرنجی"یه.

ئه‌و ساڵه‌ (۱۹۵۳ز) شاری ئه‌سته‌مبوول خۆی بۆ ئاهه‌نگ گێران ساز ده‌کرد به‌بۆنه‌ی تێپه‌ربوونی پینج سه‌د ساڵ به‌سه‌ر "فه‌تح کردنی" دا. ئه‌وه‌بوو ئاهه‌نگی شکرۆدار سازکرا و، مامۆستا به‌دیعوززه‌مانیش له‌نیوان بانگه‌شێت کراوه‌کاندا بوو.

مامۆستا به‌دیعوززه‌مان له‌م ئاهه‌نگه‌دا "ئاشنۆکراس"ی "به‌تیریک"ی رۆمه‌کانی بینی و، ئه‌م گه‌فتوگۆیه‌ی خواره‌وه له‌نیوانیدا پ‌رووی دا:

سه‌عیدی نورسی: ده‌کرێ رۆژی قیامه‌ت له‌رزگار بووان بن، گه‌ر باوه‌رێتان به‌ئایینی راسته‌قینه‌ی نه‌سرانی بیست، به‌مه‌رجی دان ناتان به‌په‌غه‌مبه‌رایه‌تیی سه‌روه‌رمان عه‌مه‌د ﷺ و به‌وه‌ش که‌قورتانی پ‌رۆز کتیبیکه‌له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه.

به‌تیریک: من دان به‌وه‌دا ده‌نیم!

گه‌يشتنی بۆ ته‌سته‌مبول نه‌خوشي په‌كه‌ی زيادی كرد و له‌توانايدا نه‌بوو له‌سه‌فهره‌كه‌ی به‌رده‌وام بيټ، بۆيه له‌دام و ده‌سته‌ی پزيشكي يه‌وه راپورتينكي پزيشكي به‌ده‌ست هينا و ناردي بۆ داد‌گا.

ئهم راپورته‌ پشنگيري ته‌وه‌ی ده‌كرد كه‌حالي ماموستا به‌ديعوززه‌مان هه‌رگيز نه‌له‌ وشكايي و نه‌له‌ده‌ريا و نه‌له‌ئاسمانه‌وه‌ بواری سه‌فه‌ر كردنی بڼ ناده‌ن.

وئپرای ئهم راپورته‌ پزيشكي په‌روون و بڼ گومانه‌، داواكاري گشتي به‌توندی داواي ئاماده‌بوونی به‌ديعوززه‌ماني له‌به‌رده‌م داد‌گادا ده‌كرد. به‌لام داد‌گا به‌پشت به‌ستن به‌م راپورته‌، بریاری دا له‌بری سامسون، داد‌گای ته‌سته‌مبول لڼپر سینه‌وه‌ له‌ ماموستا نوورسی بکات.

□ به‌رگری له‌به‌رده‌م داد‌گای ته‌سته‌مبولدا

"دوژمنه‌په‌نه‌انه‌كانمان جاريكي تر له‌مانگی په‌مه‌زانی پيروژدا فه‌رمانگه‌كاني دادیان له‌دژم خسته‌وه‌كار. مه‌سه‌له‌كه‌له‌راستیدا په‌يوه‌ندي به‌كۆمه‌لڼكي په‌نه‌انی شيووعی په‌وه‌هه‌يه. ته‌وه‌بوو له‌كرداريكي ته‌واو دژ به‌ياسادا سڼی سه‌ربازی چه‌كداری جه‌ندرمه‌و عه‌ريفينكيان نارده‌سه‌رم كاتڼی كه‌من به‌ته‌نيا و بڼ هيچ هاورڼي يه‌ك له‌ده‌شت و چياكاندا ده‌گه‌رام، وتیان: "تۆ شه‌پقه‌له‌سه‌ر ناكه‌يت!" ئنجا به‌زه‌بر و زۆر منیان برد بۆ فه‌رمانگه‌ی پۆليس.

منيش به‌هه‌موو دام و ده‌سته‌ی داد كه‌دادپه‌روه‌ریيان مه‌به‌سته، ده‌لڼم:

ته‌وانه‌ی ماوه‌ی دوو ساله‌به‌هرويانووه‌ بڼ نرخ و دژايه‌تی په‌سیر و سه‌مه‌ره‌كه‌يان بۆ ياسا، ئازاری ويژدانيم ده‌رخوارد ده‌ده‌ن، له‌ده‌ست سزای داد‌گای هه‌ره‌مه‌زنی چه‌شر

سه‌عیدی نوورسی: زۆر باشه.. ته‌ی ئايا له‌به‌رده‌م سه‌رۆكه‌ پۆحانی په‌كاني تردا ته‌مه‌پاده‌گه‌به‌نيت؟

به‌تيريك: به‌لڼی، من ته‌مه‌ده‌لڼم. به‌لام ته‌وان قبولی ناكه‌ن! (ش: ۱/۴۰۵)

هه‌ر له‌م ماوه‌په‌دا خۆزه‌لاتناسيكي لڼنگليز هات بۆ ته‌سته‌مبول و، موحازه‌ره‌په‌كي سه‌باره‌ت به‌"حه‌وت ئاسمانه‌كان" پشكش كرد، به‌نيازی بلاو كرده‌وه‌ی گومان له‌باره‌يانه‌وه‌. په‌كسه‌ر قوتايانی نوور له‌پژوی دووه‌مدا بلاو كراوه‌په‌كيان دابه‌ش كرد له‌هۆله‌كه‌دا كه‌لڼكدانه‌وه‌ی ماموستا نوورسی له‌خۆ گرتسوو سه‌باره‌ت به‌حه‌وت ئاسمانه‌كان له‌كڼيبي "ئامازه‌كاني ئيعجاز" دا. كاتڼی خۆزه‌لاتناسه‌كه‌ته‌و بلاو كراوه‌په‌ی بڼی، موحازه‌ره‌كه‌ی ته‌و پۆزه‌ی كورت كرده‌وه‌و، كۆتايی به‌و زنجيره‌ موحازه‌ره‌په‌هينا كه‌بريار بوو پڼج پۆر بڼجايه‌نيت و، ته‌سته‌مبولی به‌جڼ هڼست، بڼ ته‌وه‌ی بگه‌رڼته‌وه‌!

(له‌شايه‌تی په‌كاني محمهد فرنجي) په‌وه. (ش: ۴/۲۵۶)

دەربازيان نايىت. چونكە دەبوو لە راستیدا ئەوانيان بە كەردارى پىچەوانەى ياسا تۆمەتبار بگردايە، لەبەر ئەوەى لە پىنج روووە بە ناوى ياساوە ھەر خۇيان ياسا پىشیل دەكەن و، لە پىنج رووشووە دەستدریژی دەكەنە سەر ياسا ئىسلامى بەكان.

بەئى.. ئايا لە سەرئەسەرى زەويدا ياساىەك ھەيە مرؤفیک تاوانبار بکات كە سى و پىنج سالا گۆشە گىر و دوور لە بازار و ئاوەدانى بەكانە، لەبەر ئەوەى شەپقەى ئەوروپايە كانى لەسەر نە کردووە؟

ھەر كەسىك كىشى گەردیلەيەك ویزدان لە دلیدا ھەيىت، دلگران دەيىت و نەفرەت دەكات لەوەى كە بە ھىزى ياسا داواى لەسەر كەردنى شەپقە لە پياويك بکرىت تاكو لە قەشە بيانى بەكان بچىت! لە پياويكى گۆشە گىر كە تىكە لاويى خەلك ناكات و، نايەويىت لە مانگى رەمەزانی پىرۇزدا رۇحى خۇى بە شتىكى ناشىرىنى ەك ئەمە و بە پىچەوانەى ياساوە سەرقال بکات و، لە بيىنى ھاوپىسانى دادەپرئت، تاكو دىناى نەيەتەوە ياد. تەنانەت سەربارى سەختى نەخۇشى بەكەى، پزىشكىك بانگ ناكات بۇ پشكىنى و دەرمانىش ەرنەگرئ، تاكو دل و گىانى بە جەستەيەوە سەرقال نەبن. لە كاتىكدا كە ماوەى بيىست و ھەشت سالا پۇلىسى پىنج دادگا و پىنج ويلايەت كاريان بەو نەبوو كە چى لەسەر دەكات.

بە تايبەت ئەم جارەى داواى، لە دادگاى دادپەرورەى ئەستەمبوولدا لە بەرچاوى زياتر لە سەد پۇلىس و، گەپانى بە پى بۇ ماوەى دوو مانگ بە ويىتى خۇى، كەس داواى لەسەر كەردنى شەپقەى لى نە کرد.

خۇ ھەرچەندە دادگاى تەمبىز برىارى ئەوەى دا كە ياسا مۆلەتى لەسەر كەردنى "كلاو"ى لە برى "شەپقە" داووە.. برىارىشە ئاقرەتان و كەسانى سەر پرووت و سەربازە كان و كارمەندە رەسمى بەكان ناچار نە كرىن بۇ لەسەر كەردنى شەپقە. كەواتە ھىچ بەرپر سيارىتى بەكى ياساى ناكەويىتە ئەستوى كەسىك "كلاو" لەسەر بکات و، بە پۇشاكىكى رەسمى دانراووە. ئنجا منىش كارمەند نىم.

گەر بەرپر چى ئەمەى بەو دايەووە كە بلى:

من كەسىكى كار پى سپىراوم و فرمان جىبەجى دەكەم.

ئەوا پى دەوترى:

تایا به پئی هه‌وا و ئاره‌زوو فه‌رمان به‌سه‌ر خه‌لکدا ده‌دریته، تا‌کو بیته یاسایه‌کی سه‌پینراو، ئنجا به‌وه دا‌کو‌کی له‌ خۆی بکات که فه‌رمانی پینراوه؟

تایه‌تیکی قورئانی پیروژ نه‌هی له‌ لاسایی کردنه‌وه‌ی گا‌ور و جو‌وله‌که‌کان ده‌کات. هه‌روه‌ک ئه‌م تایه‌ته‌ش له‌ قورئاندا هه‌یه که ده‌فه‌زموی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (النساء: ۵۹).

واته فه‌رمان به‌ گو‌پ‌رایه‌لیی کاربه‌ده‌ست ده‌دات، به‌ مه‌رجیک ناساز نه‌بیته له‌ گه‌ل گو‌پ‌رایه‌لیی خوا و پی‌غه‌مه‌ردا ﷺ. ئیتر ده‌توانیته به‌ شی‌وه‌یه‌ک ره‌فتار بکات که جینه‌جی کردنی ئه‌و گو‌پ‌رایه‌لیی‌یه‌ی تیدا بیته.

له‌ کاتیکدا که یاساکانی نه‌ریته ئیسلامی له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا فه‌رمانی سۆز و شه‌فه‌قه‌ت ده‌دات به‌رامبه‌ر نه‌خۆشه‌کان و ئازار نه‌دانیان، هه‌روه‌ها مه‌یهره‌بانی به‌رامبه‌ر که‌سانی غه‌ریب و، دو‌وره‌په‌ریزی له‌ ئازار پینگه‌یاندنی ئه‌وان و خزمه‌تگوزارانی قورئان و زانسته‌کانی ئیمان له‌ پیناوی خوا‌دا.

دا‌وای له‌سه‌ر کردنی شه‌په‌قی قه‌شه‌کان له‌ پیاویک که له‌ خه‌لک دو‌ور که‌وتیته‌وه‌ و ده‌ستی له‌ دنیا ته‌ کاندیته، خۆی له‌ خۆیدا، به‌ کاریکێ پینچه‌وانه‌ی یاسا، هه‌له‌وه‌شانده‌وه‌ی یاسایه. هه‌روه‌ها له‌ سه‌د رو‌وه‌وه، نه‌ک ده‌ پروو، ده‌ست به‌سه‌ردا گرتنی یاساکانی ئیسلامه‌ و، ده‌ستدریژی‌یه‌که‌ - له‌ پیناوی فه‌رماندان به‌ ئاره‌زوو - بۆ سه‌ر ئه‌و یاسا قودسی‌یا نه‌.

جینی هه‌یج گومانیک نی‌یه‌ که ره‌فتاریکی وه‌کو ئه‌مه، له‌ گه‌ل پیاوینکدا که گه‌یشتو‌وه‌ته‌ لی‌واری گۆر و، نه‌خۆشی و پیری ماندوویان کردو‌وه‌ و، غه‌ریب و دا‌پراوه له‌ خه‌لک و، ما‌وه‌ی سی و پینج ساله‌ وازی له‌ دنیا هه‌یناوه، تا‌کو ره‌فتاری پینچه‌وانه‌ی سوننه‌تی پیروژ نه‌کات..

بئی گومان ئه‌و ره‌فتاره له‌ گه‌ل ئه‌م پیا‌وه‌دا، به‌ره‌می پیلانیکێ چه‌په‌له‌ له‌ دژی ولات و گه‌ل و ئیسلام و ئاین، له‌ به‌رژه‌وه‌ندیبی ئا‌ژاوه‌گه‌پری و شی‌وو‌عه‌تی پشتی په‌رده‌دا. هه‌روه‌ها له‌ دژی په‌رله‌مانتاره‌ دینداره‌کان، ته‌نانه‌ت به‌ شی‌وه‌یه‌کی گشتی له‌ دژی ئه‌و دعو‌کرانی‌یا‌نه‌ش که نیازیان وایه‌ خزمه‌تی ئیسلام و نیشتمان بکه‌ن و، به‌ گه‌زی و پ‌رانکاری‌یه‌ ترسناکه‌کانی بیانی‌یه‌کاندا ده‌چنه‌وه.

ده‌با پەرله‌مانتاره ئایینداره‌کان وریا بن.. له‌داکۆکی کردندا له‌دژی ئەم پلانه
چەپەڵە، من به‌تەنیا نەهیلنەوه!
ئەو گیانفیدا خزمەتگوزاره‌ی حەقیقەتی قورئان که هیچ کاتێک سووکایەتی قبوول
نەکردوه و..

پرنزی له‌سەر کردە‌ی هیزه‌کانی پرووس نەگرت و له‌بەری هەلنەسایه‌وه، هەرچەند
سێ جاریش به‌ئەنقەست به‌بەردەمیدا هات و پڕۆشت و، له‌پیناوی پاراستنی عیززه‌تی
ئیسلامدا سەری خۆی بلند پراگرت له‌بەرامبەر هەپه‌شە‌ی له‌سێدارەدان و، له‌بەر
پاریزگاریی شەرفی ئیسلام گالته‌ی به‌هەپه‌شە‌ی ئیعدام کرد و..
پرووبه‌پرووی سەر کردە‌ی ئەو ئینگلیزانە بووه‌وه که ئەسته‌مبولیان داگیر کرد و..
له‌دژی ئەوانەش پراوه‌ستا که له‌ژێر کاریگەریی ئینگلیزدا فه‌توایان بۆ دەرده‌کرد،
به‌وه‌ی که له‌چاپ کراوه‌کاندا پێی وتن:

"تف بکه‌نه‌ پرووی بی شەرمی سته‌مکاران"!!

هەر وه‌ک له‌بەردەم په‌نجای پەرله‌مانتار و له‌ئەنجومەنی نوێنەراندان ئاوپی له‌تورپه‌بوونی
مستەفا که‌مال نەدایه‌وه و، پێی وت: "که‌سێک واز له‌نوێژ به‌یئیت خیانه‌تکاره". و..
له‌بەردەم دادگای عورفی سەربازیدا مەرایی نەکرد و، له‌وه‌لامیاندا وتی:
"من ئامادەم گیانی خۆم له‌پیناوی تەنها یه‌ک مەسه‌له‌ی شەریعەتدا به‌خت بکه‌م" و..
بیست و هەشت ساڵ ژبانی گۆشه‌گیری هەلیژارد، تا کو کارێک نەکات له‌کافران
بچیت..

ئەم که‌سه.. گەر به‌پراشکاوی و پینچه‌وانه‌ی یاسا پێی بوتريت:
"ده‌بی شەپه‌ له‌سەر بکه‌یت، تا کو له‌خاخی جووله‌که و قەشه‌ی گاوران بچیت و،
په‌فتار به‌پینچه‌وانه‌ی کۆده‌نگی زانایانی ئیسلام بکه‌یت، ده‌نا سزا ده‌دریت"..
ئەوا ئەو که‌سه‌ی هیچ دوودلی یه‌ک و به‌شایه‌تی میژووی ژبانی، سەد جار پڕۆخی
خۆی ده‌کاته‌ قوربانی حەقیقەتی قورئان، تەنانەت گەر پارچه‌ پارچه‌شی بکه‌ن و بیخه‌نه
ئاگرێکی گەوره‌ی وه‌ک دۆزه‌خه‌وه، چ‌جای به‌ندیخانه‌ و تازار و سزای دنیا!
ئایا حیکمەتی ئەو هیزه‌ مەعنه‌وی یه‌چی یه‌ که‌ له‌خۆراگریی ئەم گیانفیدا یه‌دا هیه‌
بەرامبەر به‌سەختترین سته‌می نەمرودییانه‌ی دوزمنانی په‌نهانی نیشتمان و ئایین و، له‌

پرو به پرو نه بو نه وه ی ئه و هیزه ماددی یه ی ئه و اندا به بهر په ر چدانه وه ی ویرانکاری
ماددی؟

وامن بؤ ئیوه و سهرجه می خاوه ن ویزدانه کانی راده گه یه نم که:
قورئانی حه کیم ئه وه ی فیر کردوه! تا کو نه وه د که سی بی تاوان به هزی چهنه
مولحیدیکه وه که ریژه یان له سه دا ده تینا په ریت، زیانیان پنی نه گات و، له پیناوی
پاراستنی رپسا و ئاسایشی ناوخو به هه موو هیزیکې و، له بهر دانانی پاسه وانیک له دلی
هه موو مرؤفیکدا به وانه کانی نور.

گهر ئه وه نه بویه، له ماوه ی یه ک رؤژدا توله ی خو مم له هه موو ئه و دوژمنانه م
ده سه نده وه که ماوه ی بیست و هه شت سال سته میان لئ کردم!

ده بیست له بهر پاراستنی ئاسایش و له پیناوی بی تاوانه کاندا، له دزی ئه وانه ی
سوو کایه تی به ریز و سهر به رزی ده که ن، بهر گری ناکات و، ده لیت:
"من ئامادم له پیناوی موسلماناندا ژیانی دنیا م به خت بکه م، ته نانه ت ژیانی ئه و
دنیا شم، ئه گهر پیویست بکات!"

له کؤتاییدا و دوا ی ته و او بوونی ری و په سمه پیویسته کان، دادگا بریاری بی تاوانی
دهر کرد، چونکه شتیکی ئه و تزی له وتاره که دا نه بینی که لپیر سینه وه ی له سهر بکریت.

چهنه قوئاغینکی جوړاو جوړی ژیانی له ئیسپارته

قوتابی یه چالا که کانی نور له هه ریه که ی شاره کانی "ئورفه" و "دیار به کر" دا
قوتابخانه یه کی نور یان دامه زرانده و، به خویندنه وه ی په یامه کانی نور بؤ ئاماده بووان له
هه موو توپزه کانی گهل، که زور به یان له قوتابیانی قوتابخانه و زانکو کان بوون، ده ستیان
کرد به وتنه وه ی وانه زانستی یه کان. به مهش قوتابیانی زانسته شه رع یه کانیان
بووژانده وه که بؤ ئه و رؤژ گاره پیویست بوو، هه روه ک خزمه تیکی ئیمانی مه زنیان له
ناوچه کانی خو ره لاتدا پیشکesh کرد.

دادگای "ئافیون" یش کؤتایی پنی هات، چونکه راپورتی ده سته ی شوورای
کاروباری ئایینی، که وردینی له په یامه کانی نور خرابووه ته ستو، له سالی ۱۹۵۶ زدا
تایه تمه ندی ئه و خزمه ته ی دهر خست که له ته و او کاری ئیمانی و ره و شتی په یامه کانی

نوردا هه‌یه. ئیتر "داد‌گای ئافیوون" پشتی بهم راپۆرته به‌ست بۆ دهر کردنی بریاری بی تاوانی په‌یامه‌کانی نوور و قه‌ده‌غه‌ نه‌برونیان. به‌مه‌ش بریاره‌که‌ی داد‌گا سیفه‌تی قه‌تعییه‌تی به‌ده‌ست هینا.

دوای دهر‌چوونی بریاری بی تاوانی له‌ شاری ئافیوون، دادوهری لیکۆئینه‌وه‌ش له‌ شاری ئیسپارته بریاریکی دهر‌کرد سه‌باره‌ت به‌ نایاسایی داد‌گایی کردنی په‌یامه‌کان!
ئیتیر "په‌یامه‌کانی نوور" به‌ر به‌سته‌کانی "داد"یان تیپه‌راندو، ئازادی‌یه‌کی گشتی‌یان به‌ده‌ست هینا و، به‌ شیوه‌یه‌کی باش له‌ لایه‌ن هه‌مووانه‌وه‌ قبوول کران.
هاوکات له‌ گه‌ل به‌رده‌وامبوونی خزمه‌تی په‌یامه‌کانی نوور له‌ سه‌رانسه‌ری نه‌نادۆلدا، قوتابخانه‌کانی نووریش ته‌نھا له‌ نه‌نقهره‌ و نه‌سته‌مبوول و دیاربه‌کر و ئۆرفه‌دا قه‌تیس نه‌مابوون، به‌لکو ته‌شه‌نه‌یان کرد بۆ رووبه‌ریکی فراوانی ولات.
غیره‌مه‌ندان و قوتایانی زانکو له‌ نه‌نقهره‌، هه‌ولی بلاو‌کردنه‌وه‌ی کۆمه‌له‌ په‌یامه‌کانی نووریان بۆ هه‌موو لایه‌کی ولات دا، له‌ ریتی چاپکردنیان به‌ پسته‌ تازه‌کان (لاتینی) له‌ چاپخانه‌کاندا و، گه‌یانندیان به‌ جه‌ماوه‌ر بۆ نه‌وه‌ی سوودی لێ بینن.

□ گه‌رانه‌وه‌ بۆ "بارلا"ی مه‌لنه‌ندی یاد‌گاری‌یه‌کان!

دوای به‌سه‌ر بردنی نزیککی سن مانگ له‌ نه‌سته‌مبوول، مامۆستا خولیای سه‌ردانی نه‌و شارانه‌ی که‌وته‌ دل که‌ چه‌ند ماوه‌یه‌کی نه‌وتۆی ژبانی تیدا برده‌بونه‌ سه‌ر که‌ هه‌ر گیز له‌یاد ناچن.

نه‌وه‌بوو سه‌ردانی "نه‌میرداغ"ی کردو، پاشان رۆشت بۆ "نه‌سکی شه‌هر"، له‌و‌په‌وه‌ بۆ "ئیسپارته" که‌ هه‌شتا رۆژ تیایدا مایه‌وه‌. له‌و‌ئیشه‌وه‌ به‌ هاو‌په‌یه‌تی کۆمه‌لێک له‌ قوتایانی بۆ شارۆچکه‌ی یاد‌گاری‌یه‌کان "بارلا" ..

نه‌و شارۆچکه‌یه‌ی که‌ یه‌که‌م سه‌ره‌ل‌دانی بزوتنه‌وه‌ی نوور و په‌یامه‌کانی نووری به‌خۆوه‌ بینی و، هه‌ر له‌و‌ئیشه‌وه‌ "وته‌کان" و "مه‌کتوبات" و "بریسکه‌کان" به‌ هه‌موو لایه‌ کدا بلاو‌بوونه‌وه‌، که‌ نووره‌کانی هیدایه‌تی قورئانی حه‌کیم ده‌نوینن. چونکه‌ "بارلا" یه‌که‌م مه‌لنه‌ندی قوتابخانه‌ی په‌یامه‌کانی نووره‌ ..

نه‌و شارۆچکه‌یه‌ی که‌ پێش بیست و پینج سال بۆ نه‌وی دوورخرايه‌وه‌، که‌چی خوای گه‌وره‌ فەر و به‌ره‌ که‌تی به‌سه‌ر رۆژ‌گارانێ دوورخسته‌وه‌ی نه‌ودا باراندو، نه‌و

رېژانه شې کرد به تازيز ترين رېژگار ه کانی ژيان له دلیدا و، یاد گاری په کانی ته ویشی کرد به خو شه ویست ترين یاد گاری په کان له دهر وونیدا.

وا ئیستا له رېژنکی سامالی به هاردا ده گه رپته وه بؤ ته وئ و، قور سایی ته و ساله زوران هی له گه ل خویدا ه لگرتو وه که لیوانلیو ه له ه لویست و تاقیکردنه وه و پرو دا وه کان.. ده گه رپته وه بؤ ته وئ و ه ندئ له بهرو بو مه کانی بانگه وازه که شی له دهر ورن که چه ند قوتایی په کن نور له ناو چاویاندا دهر وه وشیته وه و، دلشیان له خو شه ویستی خوا و پیغه مبه ره که ی ﷺ پر بو وه.

خه لکی ته و شار و چکه په که ه والی ه اتنی مامو ستیان بیست، تیگرا به ژن و پیاو، منال و لاریان رېوشتن بؤ پیشوازی و بینینی. ته نانه ت مناله بچو و که کانیش له خو شیدا هه لده به زینه وه و ده یانوت:

"مامو ستا هات.. مامو ستا هات!"

ته وان ته مامو ستا به ویقاره یان نه دیوه، به لام ه والی ته ویان له باو کان و دایکانیان بیستو وه.

له و کاته دا که مامو ستا به ره و ته و خانو وه دهر وشت که ه هشت سال تیایدا مایه وه و په که م قوتابخان هی نور بوو، به به رده م مالی "مسته فا چاوش" ی قوتایی دیرینی خویدا تیپه ری، که ته و دار تاشه بوو ژووره سه رنه گیرا وه که ی له نیوان لقه کانی ته و دره خته دا بؤ دروست کرد، کاته کانی په رستش و تیپرامانی له وئ به سه رده برد.

به به رده م خانووی قوتایی په کهیدا تیپه ری و قوفلیکی گه و ره ی به دهر گاکه په وه بیني ا ته و قوتایی په دیرینه به وه فایه ی له سالی (۹۳۷ ز) دا و له و کاته ی که مامو ستا له تاراو گه ی قهسته مونی ده ژیا، وه فاتی کرد بوو. له بهر ته وه، له دوا ی دهر چوونی مامو ستا له بارلا بینینی ته و ی بؤ نه ره خسا. مامو ستا خزی بؤ رانه گیرا و فرمیسه که کان به چاوانیدا هاتنه خواره وه و سه ر کولمی ته ویان ته ر کرد.

دوا جار گه یشته به رده م خانو وه که ی پیشووی.. به رده م په که م قوتابخان هی که دره خته خو شه ویسته که ی له به رده میدا را وه ستا بوو.. وه ک بلئی ته ویش به خیر ه اتنی بکات! له م کاته دا هه ست و سوزه کانی هاتنه جو ش و دا وای له قوتاییانی و له خه لکه که ش کرد که ماو ه په ک به ته نیایی به جینی بهیلن..

پاشان رۆشت به‌ره‌و ئه‌و دره‌خته‌ی که هه‌شت سال زیاتری له‌گه‌لدا بردبووه سه‌ر،
باوه‌شی پندا کرد و ماوه‌یه‌کی درێژخایه‌ن گریا..

ئه‌م دره‌خته پارچه‌یه‌ک بوو له‌ ژیانی.. له‌ یادگاری‌یه‌کانی..

چه‌نده‌ها شه‌وی له‌ناو لق و په‌له‌کانیدا به‌ شه‌ونویژ و یادی خوای گه‌وره به‌سه‌ر برد!
چه‌ندین سه‌عاتی له‌گه‌لدا گوزهراند که په‌یامه‌کانی نووری داده‌نا و، گوئی له
خشه‌ی گه‌لا و په‌له‌کانی و جریوه‌ی بالنده‌کانی ده‌بوو..

چه‌نده‌ها شه‌وگاری تاریک و درێژخایه‌نی زستان له‌ ژووره‌که‌یدا خه‌وی له‌ ده‌زرا و،
له‌و ته‌نیاپه‌یدا هیچ هاوده‌میکی نه‌بوو جگه‌ له‌ ده‌نگی ئه‌م دره‌خته‌کاتی باه‌لی ده‌کرد..
یان ئه‌و کاتانه‌ی که گوئی له‌ ده‌نگی دلۆپه‌کانی باران ده‌بوو له‌سه‌ر گه‌لاکانی، ئه‌وه‌ش
ده‌بووه‌ هاو‌ده‌م و خه‌مه‌ره‌وین و دلده‌ره‌وه‌ی له‌و ته‌نیاپه‌یدا و هاو‌په‌ینی له‌و غه‌ریبی‌یه‌دا..

وا ئیستا دوای بیست سال ده‌گه‌رته‌وه‌ بۆ لای و به‌ ده‌سته‌کانی ده‌یه‌وینت له‌ ئامیزی
بگریت و له‌ ده‌می پێ شادبوونه‌وه‌یدا خزی بۆ راناگریت و به‌ کوڵ ده‌گری!
دوای ئه‌وه، رۆشته سه‌ره‌وه‌ بۆ ناو ژووره‌که‌ی..

له‌وئ نزیکه‌ی دوو سه‌عات به‌ ته‌نیاپه‌ی مایه‌وه.. ده‌گریا و، یادی ئه‌و رۆژگاره
درێژانه‌ی ده‌کرده‌وه‌ که له‌وئ به‌سه‌ری بردبوون..

قوتایانی و ئه‌و خه‌لکه‌ش که له‌ ده‌وری خانووه‌که‌ گوئیان له‌ ده‌نگی گریانی
مامۆستا بوو، ئه‌وانیش چاوه‌کانیان پر ده‌بوو له‌ فرمیسک.

ئه‌مه‌ش یه‌کیکه‌ له‌و شتانه‌ی که دره‌وشانه‌وه‌ی میهره‌بانیه‌ی بێ پایانی خوا ده‌رده‌خات.
ئه‌وه‌بوو له‌ کاتیکی پێشووتردا له‌ خۆره‌ه‌لاتی ئه‌نادۆله‌وه‌ بۆ ده‌ورو به‌ری ئیسپارته‌ و،
له‌ویشه‌وه‌ بۆ "بارلا"ی ناو چیاکان دوورخراپه‌وه‌، تاکو له‌وئ بمریت و ناویشی
نه‌مینیت. که‌چی ئه‌و رووداوه‌ گرنگانه‌ی سه‌رده‌م که ده‌ورانه‌وری گه‌لان و
نه‌ته‌وه‌کانیان دا و، ژیری و بۆچوونه‌کانیان گۆزری، ئه‌ویان له‌ په‌ی بانگه‌وازی قورئان و
ئیمان نه‌ترازاند.

چونکه‌ له‌ ناخی رۆحی خۆیدا، به‌ یه‌قینیکی ئیمانی، دلنیا بوو له‌وه‌ی که رۆژیک
دینت گه‌ل ئه‌و حه‌قیقه‌ته‌ له‌ ئامیز ده‌گریت که بانگه‌وازی بۆ ده‌کات و، ئه‌و ته‌نیا
"سه‌عید"ه‌ ده‌په‌ته‌ه‌زار به‌لکو سه‌ده‌ه‌زار سه‌عید و.. فتوحات و بلاو بوونه‌وه‌ی

پراستی په کانی ئیمان، که له گه ل مرؤفایه تیدا ده دوین، بى هیچ گرمائیک بهر پوهیه و.. په له هه وری ئه و تاریکی په ی که ده وړانده وری ئاسؤ کانی ئیسلامیان داوه، به نووری ئه و هیدایه ته ی له قورئانه وه وه ری گرتووه ده په ویته وه و، جارنکی تر سه رله نوئ ئه و ئیمانیه ی که پیان وایه به ره و مردن ده ورات، گیانی به به ردا ده کرتیه وه. ئیتر ده ورونه کان ده بووژینه وه و ژیان به بهر نه ته وه ی ئیسلامدا ده کاته وه.

سالی ۱۹۵۶ز

□ دادگای ئافیوون بى تاوانی په یامه کانی نوور راده گه یه نیت

دادگای ئافیوون له سالی (۱۹۴۸ز) دالیژنه یه کی له شاره زیان پیکه ئینا بو و ردبوونه وه له په یامه کانی نوور و، راده برین له باره یانه وه و، ده ستیشن کردنی ئه وه ی که ئه گه ر شتیکیان تیدا بیت یاسای تور کیا لیپر سینه وه ی له سه ر بکات. ئه م دادگایه ماوه ی هه شت سالی خایاند. دواچار له بهرواری ۱۱/۹/۱۹۵۶ز دا، به پشت به سن به و راپورته ی لیژنه ی خه بیره کان که له ۲۵/۵/۱۹۵۶ز دا پیشکشی کردبوو، بریاری دا که ئه م په یامانه هیچ شتیکیان تیدا نی په پیچه وانیه ی یاسا بیت.

□ چاپکردنی په یامه کانی نوور

ئه م بریاره ی دادگا ئه وه ی ده گه یاند که ده توانیت په یامه کانی نوور چاپ بکرتن و به ئاشکرا بلاو بکرتنه وه ..

بویه قوتایانی نوور قوئیان لن هه ئمالي و، چاپخانه کان له ئه سته مبول و ئه نقه ره و سامسؤن و ئه نتالیا ده ستیان کرد به چاپکردنی ئه م په یامانه.

فؤرمه کان له پیش دوا قوناعی چاپدا ده هیترانه وه بو لای مامؤستا. ئه ویش پراستکردنه وه و هه له گیری له سه ر ده کردن.

مامؤستا خو شحال بوو به چاپکردنی په یامه کانی نوور و، ده یوت:

"ئمه جه ژنی په یامه کانی نووره .. چاوه روانی ئه م رؤژه بووم .. که واته ئه رکی سه رشام ته و او بووه و، به م نریکانه کوچ ده کم!"

ئه‌گەر بۆ ئیشیک له مال دهر بچوايه، خیرا ده‌گه‌رايه‌وه و، به‌ قوتابییانی ده‌وت: ده‌بی ئیستا فۆرمه‌کان له چاپخانه‌وه هاتبن، نایب‌ت بواری ئه‌وه بده‌ین چاوه‌ریمان بکه‌ن. ده‌بی هەر ئیستا بگه‌رئینه‌وه!

سالی ۱۹۵۷ز

□ له‌ هه‌لژاردنه‌ گشتی‌یه‌کاندا

له‌م ساله‌دا هه‌لژاردنه‌ گشتی‌یه‌کان له‌ تورکیادا به‌رپه‌وه‌چوو..

دوو پارتی سه‌ره‌کی هه‌بوون که بۆ حوکمی ولات رکه‌به‌ری به‌کتری بوون: پارتی دیموکراتی ده‌سه‌لاتدار و پارتی گه‌لی کۆماری نه‌یار، له‌ گه‌ل چهند پارتیکی بچوو کدا که کاریگه‌ری به‌کی ئه‌وتۆیان له‌سه‌ر دهره‌نجامی هه‌لژاردنه‌کان نه‌بوو. خۆ هه‌ر چهنده‌ پارتی دیموکراتی پارتیکی ئیسلامی نه‌بوو، به‌لام ئه‌وه‌ کهش و هه‌وای نازادی‌یه‌ی که له‌ دوا‌ی ده‌سه‌لات گرتنه‌ ده‌ستی ئه‌م پارتیه‌ بای به‌سه‌ر تورکیادا راکیشا و، که‌مبونه‌وه‌ی شه‌پۆلی دوژمنایه‌تی درندانه‌ به‌رامبه‌ر به‌ ئیسلام، هه‌موو ئه‌وانه، بیانویه‌کی سه‌روزیاد بوون بۆ بزورتنه‌وه‌ ئیسلامی‌یه‌کانی ناو تورکیا که ده‌نگ به‌ پارتی دیموکراتی بده‌ن.

وێپرای ئه‌وه‌ی که مامۆستا سه‌عیدی نوورسی نه‌رۆشته‌ ناو ژییانی سیاسی و، پارتیکی سیاسی پینک نه‌هینا و، هه‌یچ چالاکی‌یه‌کی سیاسی رانه‌گه‌یاند، به‌لام پریاری دا که له‌و رۆژگارانه‌دا ده‌نگ به‌ "پارتی دیموکراتی" بدات، تاکورپی له‌ هاتنی "پارتی گه‌ل" بۆ ده‌سه‌لات بگریت. ئه‌وه‌بوو رۆشت بۆ سندوقی ده‌نگدان و، ده‌نگی خۆی له‌ به‌رژه‌وه‌ندیی "پارتی دیموکراتی" دا.

□ دوا رۆژه‌کان

مامۆستا نوورسی دوا ساله‌کانی ته‌مه‌نی له‌ گه‌ل قوتابی‌یه‌کانیدا له‌ شاری "ئیسپارته" به‌سه‌ربرد. هه‌ندی جاریش سه‌ردانی "بارلا" و "ئه‌میرداغ"ی ده‌کرد. له‌به‌ر ئه‌وه‌ش که رۆشتبووه‌ ساله‌وه، زۆربه‌ی جار له‌ جینگادا ده‌که‌وت.

له‌م کاتانه‌دا خه‌لکی که‌م ده‌بینی و، توانای ئه‌وه‌ی نه‌بوو سه‌ردانی ئه‌وه‌ سهدان که‌سه‌ قبوول بکات که ده‌هاتن بۆ لای. ده‌یوت:

"خویندنه وهی په یامه کانی نوور سهد هیندهی قسه کردن له گهل مندا باشتره".
قوتایانی حالی ئهویان په چاو ده کرد و، گهر خوئی داوای نه کردنایه نه ده چونه
زور وه بۆ لای..

له گهل ئه وه شدا به تهوای له جیهانی دهر وه دانه پرابوو، چونکه به دوا دچوونی
هه واله کانی ده کرد و، په کیلک له قوتایانی خوئی ده ستیشان کردبوو که گرنگترینی ئه
شتانهی بۆ بخوینته وه له رۆژنامه کاندایا بلامه بوونه وه. ئه وه بوو بایه خی به هه والی چاپ
کردنی په یامه کانی نوور و داد گاییه زور و زه بهنده کانی قوتایانی نوور ده دا.

□ کیشه کهی ئه نقره

له بهرواری ۱۶/۴/۱۹۵۸ زدا هه موو ئه قوتایانی نوور که له خزمهتی ماموستادا
بوون و، ئه وان هه که له ئه نقره و ئه سته مبول و ئه سپارته کاریان له بلامه کردنه وهی
په یامه کاندایا ده کرد، ده ستگیر کران.

پارێزه "به کر بهرق" رۆشته پێشه وه بۆ بهر گری لێ کردنیان و، له بهندیخانهی
ئه نقره له گهل قوتایانی نووری به ندرکراودا کۆبوو وه و، پینی وتن:

"پیم خۆشه پای ئیوه له مه سه له یه کی تایهت به خۆتان وه برگرم.. ئایا پێشان باشه
هه ول بدهم که به زووترین کات له بهندیخانه ئازاد بکړین.. یان ده تانه ویت بۆ بهر گری له
بانگه وازه که تان و روونکردنه وهی تیبکو شم، بئ ئه وهی بایه خ به مه سه له ی ئازاد کردنی
خۆتان بدهم!"

هه موو قوتایانی نوور پیکه وه وه لامیان دایه وه که:

"تکات لێ ده کهین هه موو هه ولئیکی خۆت بۆ روونکردنه وهی بانگه وازه
به رزه که مان بخه ره کار. ئیمه رازین به وهی چه ندین سال له بهندیخانه دا بمیننه وه!"
ئهم پارێزه ره له م وه لامه وه هه ستهی کرد له به رده م که سانیکی ئاساییدا نی، به لکو له
به رده م خه لکانیکدا یه که خزیان به بانگه وازه که یان به خشیوه^(۱).

(۱) هه ره وه وه لامهش بوو که ئاراسته ی ژبانی ئهم پارێزه ره ی گۆری و، کردی به یه کیلک له قوتایی به
دلسوز و متمانه پین کراوه کانی ماموستا نوور سی و، هه تا دوا سالی ته مهنی له سالی (۱۹۹۲ ز) دا ژبانی خوئی
بۆ بلامه کردنه وهی په یامه کان و بهر گری کردن له م په یامانه و له قوتایانی نوور، له داد گاییه زور و
زه بهنده کانی تور کیدا، برده سه ر. (وه رگێر)

دوای ئەوه، ئەم پارێزهره به‌ئینی دا که ئەرکی به‌رگری کردن له هه‌موو ئەو دادگا زۆر و زه‌به‌ندانهدا بگه‌ڕێته‌ئێستۆ که قوتایانی نووریان بۆ ده‌بران!

□ دیداره‌کانی مالتاوی

مامۆستا نورسی له دوا‌ڕۆژه‌کانی ژیانیدا زنجیره‌یه‌ك سه‌فه‌ری ئەنجام دا، وه‌ك ب‌ئینی مالتاوی له قوتایانی بکات!

ئوه‌بوو له ۱۹/۱۲/۱۹۵۹زدا رۆشت بۆ ئەنقهره و، له‌ویوه بۆ ئەمیرداغ و، له‌ویوه بۆ قۆنیه و، له‌ویوه جارێکی تر بۆ ئەنقهره و، له‌ویشه‌وه بۆ ئەسته‌مبول له ۱/۱/۱۹۶۰زدا..

دوو رۆژ له‌وئ مایه‌وه، پاشان جارێکی تر له ۳/۱/۱۹۶۰زدا گه‌رپایه‌وه بۆ ئەنقهره و، دوا وانه‌ی به‌ قوتایانی و ته‌وه.

هه‌ر له‌وئ په‌یامنیزی رۆژنامه‌ی "تایمز"ی له‌نده‌نی دیداریکی رۆژنامه‌وانیی دوورودریژی له‌گه‌لدا ساز کرد که له ۶/۱/۱۹۶۰زدا بلاو کرایه‌وه.

پاشان گه‌رپایه‌وه بۆ قۆنیه و، له‌ویشه‌وه هه‌مان رۆژ که‌وته‌ پێ به‌ره‌و ئیسپارته. ئەم سه‌ردانه‌یه‌ك له‌ دوای یه‌كانه‌.. ترس و دلهره‌او کێی له‌ ناوه‌نده‌کانی دژ به‌ ئیسلامدا ورووژاند و، رۆژنامه‌کانیان هێرشێکی توندوتیژیان له‌ دژی مامۆستا ده‌ست پینکرد و، به‌هه‌لبه‌ستنی زنجیره‌ درۆ و بوختانیك رای گشتی‌یان له‌ دژی ده‌ورووژاند، وه‌ك ئەوه‌ی ئاشووبینی خویناوی روو بکاته ولات!

له‌به‌ر ئەوه، کاتێ له‌ به‌رواری ۱۱/۱/۱۹۶۰زدا گه‌رپایه‌وه بۆ ئەنقهره، حکوومه‌ت پێی پراگه‌یاند که باشتر وایه له‌ ئەمیرداغ نیشته‌جێ بێت.

ئوه‌بوو مامۆستا گه‌رپایه‌وه بۆ ئەمیرداغ. به‌لام داوای له‌ حکوومه‌ت کرد که پێی پێی بده‌ن مانگیك له‌ ئەمیرداغ و مانگیکیش له‌ ئیسپارته. ب‌ئینیته‌وه.

له ۲۰/۱/۱۹۶۰زدا مامۆستا به‌دیعوززه‌مان له‌ ئەمیرداغه‌وه رۆشت بۆ ئیسپارته، له‌ویشه‌وه پاش ماوه‌یه‌ك رۆشت بۆ ئافیوون. یه‌ك رۆژی له‌وئ به‌سه‌ر برد و گه‌رپایه‌وه بۆ ئەمیرداغ.

دواهمین وانه سه باره ت به کاری ئیجایی بنیانه ر

تہم وانه یه دواهمین وانه کانیته تی که پیش وه فاتی به قوتاییانی خوئی
وتووہ تہوہ.

(برا ئازیزه کاتم!)

تہر کی سہرشانی ئیمہ کاری ئیجایی بنیانه ر، نهک ته قالای کاری سه لیبی
پرووخینر. ههروه ها خزمه تکر دنی ئیمانہ له باز نهی ره زامه ندیی خوای گه وره دا، بی
تہوہی خویمان له کاریکدا سه پینین که خوای گه وره خوئی تہنجامی ده دات.
ئیمہ له بهرام بهر هه ر چه شنه تہنگانه و گرفتیک بینه پیمان تہر کی خو پراگری و
شوکرانه مان خراو ته تہستو، تہویش به تہنجامدانی تہو خزمه ته ئیمانی یه بنیانه ر ه ی که
پاریزگاری له ئاسایش و ئارامی ده کات.

وا خویم به نمونه ده هیتمه وه:

هه ر له میژه هیچ کاتیک سهرم بو خو سه پاندنی هیچ که سیک نهوی نه کردووه.
تہم ههش چه ندین پروودای زوری ژیانم ده یسه لمنین.

بو نمونه: هه لئه سامم له بهر سهر کرده ی گشتیی پرووس، ههروه ها وهک تہوہی که هیچ
بایه خینکم به پر سیاری پاشا کانی دیوانی دادگای سهر بازی نه دا که هه ره شه ی سیداره و
کوشتیان لنی ده کردم..

تہم ره فتاره م بهرام بهر هه ر چوار سهر کرده که، پروونی ده کاته وه که خو سه پاندنی
هیچ که سیکم پنی قبول نه کراوه..

که چی واما وهی سی ساله به رازی بوونه وه پرو به پرووی هه موو تہو مامه له
نابه چی و نار ه وایانه بوومه تہوہ که له م ماوه یه دا له گه لم کراوه، تاکو هه وول و ته قالامان
بو کاری ئیجایی بیت و، خویمان دوور بجه ینه وه له کاری سه لیبی، بو تہوہی خویم له
ئیشیکدا هه لئه قورتینم که هی خوای گه وره خو یه تی.

تہنانه ت هه موو مامه له نابه چی و ناشیرینه کانی تہم ماوه یه م به رازی بوون و
ئارامگر تینکی جوانه وه پیشوازی کردووه و، له مه شدا "جهر جیس پیغه م بهر، دروودی

خوای لہ سہر بیئت" و ہاوہ لہ بہ ریژہ کام - خویان لئی رازی بیئت - داناوہ بہ سہر مہشق و پیشہ نگی خۆم. ئەوہ بوو ہاوہ لان لہ جہ نگی بہ در و ئو خوددا گہ لئی سہختی یان چہشت.

بۆ نمونہ: دو عام لہو داواکارہ گشتی یہ نہ کرد کہ بریاری ستہ مکارانہی بۆ دہر دہ کردین، ہەر چہ نندہش من ہہشتا و یہک ہہ لہم لئی گرت. لہ بہر ئەوہی ئەرک و بابہتی سہرہ کیی ئەم رۆژ گارہ بریتی یہ لہ جیہادی مہعنہوی و دانانی بہر بہستی توندو تۆل لہ بہر دہم و پیرانکاری یہ مہعنہوی یہ کان و، یار مہ تیدانی ئاسایشی ناو خۆ بہ ہہموو ہیزیکمان.

بەلئی، رپیازی ئیمہ ہیزی تیدایہ.. بەلام تہنہا بۆ دہستہ بہر کردنی ئاسایشی ناو خۆ بہ کارمان ہینا. بۆیہ بہ درئیایی ژیانم و بہ مہ بہستی شوینکەوتنی دہستوری ئەم ئایہ تہ پیروژہ: ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ (واتہ: نابیی ہیچ کەسی لہ سہر تاوانی کەسی تر، تہ نانتہ براکە یی ناو خۆ شہوستانی، سزا بدریت) ئاسایشی ناو خۆم ہیناوتہ دی.

ئەم ہیزہ لہ دژی ہیز شہ دہرہ کی یہ کان نہ بئی نا کرئی بہ کار بہینریت. ئەرکی سہر شامان - بہ پئی ئەم ئایہ تہ پیروژہ - یار مہ تیدانی پاراستنی ئاسایشی ناو خۆ یہ بہ ہہموو توانایہ کمان. ہەر لہ بہر ئەوہ شہ کە لہ سہر انسہری جیہانی ئیسلا میدا مہ گہر بہ ریژہی لہ سہدا یہک لہ چاو شوینانی تر دا، دہنا ئاگری شہری ناو خۆ پرووی نہ داوہ کە ئاسایش تیک بدات. ئەو ریژہ کە مہش ئەنجامی جیاوایی ئیجتیہاد و بۆ چوونہ کان بووہ.

مہزترین مہرجی جیہادی مہعنہوی خۆ ہلئہ قورتاندنہ لہ کار و فرمانی خوای گہورہ دا. واتہ لہ کاریکدا کە ہی خوای گہورہ خۆ یہتی و بہ ئیمہ نہ سپیرواوە. بہو واتایہی ئەرکی سہر شانی ئیمہ تہنہا خزمەتہ، نەک شتی تر. بہلام ہاتنہ دیی ئەنجامہ کانی ئەو خزمەتہ، بہ دہست پەرور دگاری جیہانیانہ و، دہبئی ئیمہ تہنہا سہرقالی جئی بہ جئی کردنی خزمەتہ کە مان بین.

منیش بہ وینہی "جہلالہ دین خوارہ زم شا" دہ لیم:

"ئەرکی سہر شام خزمەتی ئیمانہ.. سہر کەوتن و شکست لہ لایەن خوای گہورہ و ہیہ".

ههروهها وانهی خو تەیار کردنم بە ئیخلاسی تەواوەتی، لە قورئانی پیرۆز وەرگرتوو. بەلێ، هێرشە دەرەکی بە کان دەبێ بە "هیز" بەرگری بکری، چونکە مائ و وەچەمی دوژمن لە هێرشێ لەو جۆرەدا وەک دەسکەوتیکی جەنگ مامەلەیان لەگەڵ دەکری. بەلام لە ناوخوا دا بەو جۆرە نییە، چونکە دەبێ بە شیوەیەکی ئیجابی و بنیاتنەر، واتە بە ئیخلاسی تەواوەتی مرۆف پرۆبەرۆوی و یرانکاری بە مەعنەوی بە کان بێتەوه و، جیهادی دەرەوه جیاپە لە هی ناووه.

خوای گەرە چەندین ملیۆن قوتایی راستەقینەیی پێ بەخشیوم، بەلام ئیمە بە هەموو هیزیکمان و لە پیناوی دەستەبەر کردنی ئاسایشی ناوخوا کاری ئیجابی و بنیاتنەر رادەپەرتین. کەواتە لە سەر دەمی ئیستادا جیاوازییەکی مەزن هەیه لە نێوان جیهادی ناوخوا و هی دەرەوه دا.

بایەتیکێ تر هەیه لە رادەبەدەر گرنگە و، بریتی بە لەوهی کە:

داخوازی بە کانی مەدەنییەنی دەنی [واتە نزم سەبارەت بە فەرمانە کانی قورئانی پیرۆز] لەم پرۆگاری ئیمەدا، پێداویستی بە ناچاری بە کانی مرۆفی لە "چوار" دانەوه زیاد کردوو و گەیاندوو یەتە "بیست" دانە پێداویستی! ئەوەتا بە زیادەرەوی و، خوو پێوه گرتن و، لاسایی کردنەوه، شتە ناپیوستە کانی خستوو تە شوینی شتی پێویست. هەندئ کەس دەبینی کە هەر چەندەش ئیماندارە، بەلام لەبەر سەرقال بوونی تەواوەتی بە کارە کانی گۆزەرانی دنیا، کە لەو گومانەدا یە پێویست بن، دەچی فەزلی ژیانی دنیای دەدات بە سەر هی دوا پرۆژدا!

چل سال پیش ئیستا "سەر کردەیه کی گشتی" چەند ئەفسەریک و تەنانەت هەندئ زانای پیشەوای نارد بۆ لام، بەو نیازەهی کە - تا رادەیهک - مەگپرنەوه بۆ ناو کارە کانی سەر بە دنیا و، وتیان:

"ئیمە ناچارین".

واتە ناچارین لاسایی هەندئ بنەمای ژیانی ئەوروپایی و خواستە کانی شارستانیتی بکەینەوه، بە پێی دەستووری زانراوی:

"الضرورات تبیح المحظورات".

پیم وتن:

ئیه ته‌واو خه‌له‌تاون! چونکه‌ئو "ناچاری"یه‌ی که له‌هه‌لئژاردنی هه‌له‌ی مرؤفه‌وه په‌یدا بوو، هه‌رگیز شتانی حه‌رام ناکات به‌هه‌لال. به‌لام‌ئه‌گه‌ر هؤ‌که‌ی ویست و هه‌لئژاردنی هه‌له‌ی مرؤف نه‌بیئت، واته‌ناچاری‌یه‌که له‌رینگایه‌کی حه‌رامه‌وه نه‌هاتییئت، ته‌وازیانی نی‌یه..

بؤ‌ئموونه: ته‌گه‌ر که‌سیک به‌کاری ویست و هه‌لئژاردنی هه‌له‌ی خوی مه‌ی بخواته‌وه و مه‌ست بیئت، پاشان به‌و‌حاله‌وه تاوانیک‌ئه‌نجام بدات، ته‌وا بریاری شه‌ری له‌سه‌ر ده‌رده‌کریت و سزا ده‌دریت و به‌بی تاوان دانانریت. به‌لام‌ئه‌گه‌ر منالیک ژیری له‌ده‌ست دابیت و له‌ده‌می تیک‌چوونی ژیری و نه‌مانی ئاوازنیدا که‌سیکی کوشت، ته‌وا چاوی لئ ده‌پۆشرئ و سزا نادریت، چونکه به‌ویستی خوی تاوانه‌که‌ی ئه‌نجام نه‌داوه. هه‌ر به‌م‌جۆره.. به‌و‌سه‌ر‌کرده و پێشه‌وايانه‌م وت:

ئایا جگه له‌خواردن و بژئو چی هه‌یه‌ناچاری (زه‌رووره‌ت) بیئت؟

خؤ‌هیچ کاتی ته‌و کردارانه‌ی که له‌ئیختیاری هه‌له و له‌هه‌ز و مه‌یله‌ناره‌واکانه‌وه په‌یدا بووین، نابنه‌به‌هانه و پاساوئیکی شیوا که حه‌رامیان پئ‌هه‌لال بکریت..

بؤ‌ئموونه: ته‌گه‌ر مرؤفیک به‌زۆری خوی گرت به‌شتیکی وه‌که به‌دوادا گه‌رانی فیلمه‌کانی سینهما و سه‌ردانی شانۆگه‌ری و سه‌ما، که هیچ کام له‌وانه به‌"ناچاری" دانانرین، به‌لکو خوو پئوه‌گرتنیک‌ی ئه‌نجامی هه‌لئژاردنی هه‌له‌ی ته‌و که‌سه‌ن، ته‌وا بیانوو‌یه‌کی ته‌وتۆ نابن که ده‌ست بدات بؤ‌هه‌لال کردنی شتی حه‌رام!

ته‌نانه‌ت یاسای مرؤفیش ته‌م‌شتانه‌ی په‌چاو کردوه‌و، "زه‌رووره‌ت"ی بیئ گومان‌ی به‌ده‌ر له‌ئیختیاری مرؤفی جیا کردوه‌ته‌وه له‌و بریارانه‌ی که ئه‌نجامی هه‌لئژاردنی هه‌له‌ی مرؤفن. به‌لام یاسای خوایی به‌شیوه‌یه‌کی بنه‌په‌تی و توندوتۆل و تۆکه‌ه و دامه‌زراو له‌یه‌کی جیا کردوه‌ته‌وه.

برایانم! هیرش مه‌که‌نه‌سه‌ر ته‌و زانایانه‌ی که له‌و گومانه‌دا بوون هه‌ندی ناچار کاری سه‌رده‌م پروه‌ته‌ناوه‌ندی "زه‌رووره‌ت"ه‌وه، لایه‌نی بیدعه‌تیان گرت..

به‌لئ، پروه‌په‌رووی ته‌و هه‌ژارانه‌مه‌بنه‌وه که به‌نه‌زانی لایان و ابروه‌ته‌و کارانه "زه‌رووره‌ت" بن و، هه‌ر به‌و‌پێه‌ش په‌فتاریان کرد. له‌به‌ر ته‌وه‌ی ئیمه‌ه‌یزمان له‌ناوخۆدا

ناخه بڼه کار. که واته په خه بیان پې مه گرن و مه یان هه ژینن، ته نانه ت نه گهر نه یاره کائمان له زانایانی پېشه و اش بن.. من به تنهها خووم سه رجه م بهر هه لست و په خنه و ته گهره کائم خسته نه ستومه وه و، هینده ی گهر د یله به کیش ساردو سپری و که مته ر خه میم نه نواند و، به نیزنی خوای گه و ره له و خزمه ته ټیمانی په دا سه ر که و تنم به ده ست هینا..

ټیستاش و پړای بوونی ملیونان قوتایی نوور، هه ر به کاری ټیجایی په وه خه ریکم و، هه موو ستم و هه ژاندن و سوو کایه تی په کان هه لده گرم.

ټیسه ټاور له دنیا ناده بڼه وه. خو نه گهر سه یری دنیش بکه ین جگه له یار مه تیدانیان هه و لې هېچ شتیکی تر ناده ین. نه و تا به شیوه په کی ټیجایی له ده سته بهر کردنی ټاسا یشدا یار مه ټییان ده ده ین. هه ر له بهر نه م چه شنه راستی یانه په که ټیسه هه رده م چاویان لسی ده پو شین، ته نانه ت گهر نه وان به سته میس مامه نه مان له گه لدا بکه ن.

بلاو بوو نه وه ی په یامه کان قه ناعه ټیکی ته و او ه ټی پی به خشیو ین که "دمو کراتی په کان" پشتی ټایین ده گرن و له دژی راناوه ستن. له بهر نه وه، ده سته ټیانه رپی په یامه کان له دژی سوودی نیشتمان و گه لدا په.

واغوونه په کی بچوو کتان له سه ر نه و ده ستووره بو ده هینمه وه که ده لټی:

"زه رووره ټیک له هه لټیژاردنی هه لته وه په یدا بوو بیټ، نایټه مایه ی حه لال کردنی شتی حه رام":

په یامیکی نه ټینی و تایه ت هه بوو که رټم به بلاو بوو نه وه ی نه دا و، وه سټیم بو قوتایانم به جی هیشت که دوا ی له دنیا ده رچوونم بلاوی بکه نه وه. به لام پشکینی دادگا کان نه و په یامه ی ده ر خست و، به وردی خویندیانه وه و، پاشان بریاری بی تاوانی په یامه که بیان ده ر کرد و، دادگای ته مییزیش پشتی نه و بریاره ی گرت. ټنجا دوا ی نه وه منیش له پیناوی ده سته بهر کردنی ټاسایشی ناوخو و ری نه دان به وه ی که له سه دا نه وه د و پینجی بی تاوانه کان زیانیان پی بگات، و تم: دوا ی راویژ کردن به په کتری ټنجا ده کری بلاو بکریته وه.

"کوفری په ها" ټیستا ټیده کو شیت که دوزه خیکی مه عنه ویی سامناک په ره پی بدات و بلاوی بکاته وه، که ده بی هېچ مرو فیک له سه ر تاسه ری جیهاندا لټی نریک نه بیته وه.

به‌لام یه کئی له نهینیی یه کانی ئەو هی که قورئانی پیروژ "میهره‌بانی یه بۆ هه‌موو جیهانیان" له‌وه‌دایه که هه‌روه‌ک میهره‌بانی یه بۆ سه‌رجه‌م موسلمانان، میهره‌بانی یه بۆ کافران و گشت ئاده‌میزاده کانی! چونکه گریحانی بوونی قیامت و بوونی خوای گه‌وره‌یان له لاده‌ه‌ژینیت و، به‌م گریحانه هه‌ندی له ئازاره کانی ئەو دۆزه‌خه مه‌عنه‌وی یه‌یان له‌سه‌ر شان سووک ده‌کات که هه‌ر له‌م دنیا یه‌دا به‌ ئاگره‌ که‌ی داخ ده‌بن!

ئهمه‌ش نهینیی یه‌کی وردی ئەو هیه که قورئان بووه به:

"میهره‌بانی بۆ هه‌موو جیهانیان".

به‌لام به‌شی "گومرایی" له‌ناو زانست و فه‌لسه‌فه‌دا، ئەو فه‌لسه‌فه و زانسته‌ی که هاو‌بو‌چوونی قورئان نی‌یه و له‌ راسته شه‌قام لایداوه، ده‌ستی داوه‌ته بلاو کردنه‌وه‌ی "کوفری ره‌ها" له‌سه‌ر شیوازی شیووعی یه‌کان. ئەو‌ه‌تا له‌ پێی زه‌ندیق و مونا‌فیان و به‌ هۆی هه‌ندی له‌ سیاسه‌تمه‌داره کافره‌ کانه‌وه خه‌ریکن ئەو بۆ‌چوونه‌ی خۆیان له‌ زه‌ینی خه‌لکیدا مۆتور به‌ ده‌که‌ن که ئازاوه و تۆقاندن به‌ره‌م ده‌هینیت.

له‌ کاتێکدا که‌ پروون و زانراوه "زیان" ناگۆنجی به‌ بی "ئایین" به‌سه‌ر بچیت و، ئەو بنه‌ما یه‌ش که‌ ده‌تی: "هیچ نه‌ته‌وه‌یه‌ک به‌ بی ئایین ژبانی نی‌یه" ئاماژه بۆ ئەم خاله‌ ده‌کات. چونکه - له‌ راستیدا - ناگۆنجی مرۆف به‌ "کوفری ره‌ها" بۆی..

له‌ به‌ر ئەوه، یه‌ کئی له‌ موعجیزه مه‌عنه‌وی یه‌ کانی قورئانی حه‌ کیم له‌وه‌دایه که ئەم وانه‌یه‌ی به‌ قوتایانی نوور به‌خشیه‌وه، تا‌کو له‌م سه‌رده‌م و پوژگاره‌دا بینه به‌ره‌ستیکێ توندوتۆڵ له‌ به‌رده‌م کوفری ره‌ها و تیرۆر و تۆقاندندا.

به‌تی، به‌ راستی "په‌یامه‌کان" پۆلی خۆیان بینی.

به‌تی.. هه‌ر ئەم وانه‌ قورئانی یه‌ بوو که ئیمه‌ی له‌م ته‌وژمه پاماله‌ره‌ پاراست که به‌سه‌ر هه‌موو ولاتی چین و نیوه‌ی ئەوروپا و ده‌وله‌ته‌ کانی به‌لقاندا زال بوو.. ئەم وانه‌یه‌ش بوو که به‌ره‌ستیکێ له‌ به‌رده‌م ئەو هیرشه‌دا بنیات نا. به‌م جووره‌ چاره‌سه‌ریکی باش و گونجاو په‌یدا بوو بۆ وه‌ستان له‌ به‌رده‌م ئەم مه‌ترسی یه‌ کتوپره‌دا.

که‌واته‌ هه‌ر گیز ناگۆنجی "موسلمان" واز له‌ ئایینه‌ که‌ی به‌هینیت و بییت به‌ گاور، یان جووله‌ که، یان به‌لشه‌فیک. چونکه‌ ئە‌گه‌ر گاوری‌ک بییت به‌ موسلمان خۆشه‌ویستی بۆ

حه زره تی عیسا - دروودی خوی له سه ربیت - پتر زیاد ده بیته. ههروه ها جووله کesh
دوای موسلمان بوونی زیاتر هه زره تی موسای - دروودی خوی له سه ربیت - خووش
ده ویت..

به لام ته گهر موسلمان پاشگهز بیته وه و، په یوه ندی ته ستوی به زنجیره ی پیغه مبهری
خوشه ویسته وه ﷺ بیچریت و واز له ئایینه که ی بهیئت، ناتوانی پرواته ناو ئایینیکی
تره وه، به لکو ده بیته تیروریستیکی تۆقینه ر و ئازاوه چی و، هیچ کام له ئاکاره بهرز و
کامله کان له ناو گیانی هودا نامینته وه و، ویزدانیشی به ته وای ده پزیت و به وینه ی
ژه هریکی کوشنده ی لئ دیت له ژبانی کۆمه لایه تیدا.

له بهر هه وه، شوکر و ستایش و سوپاسی خوومان پیشکه شی خوا گه و ره ده که یه که به
ناوی "په یامه کانی نور" هه وه یه کن له وانه کانی قورئانی خوا وه ئیعجاز بۆ رزگار کردنی
هم چه رچه له ناو میلله تی تورک و عه ره بدا و، به هه ردوو زمانی تورکی و عه ره بی
بلا و بوونه وه.

هه وه ش به دلنیایی سه لماوه که هه روه ک شازده سال پیش ئیستا هم په یامانه ئیمانی
شه ش سه ده هزار که سیان رزگار کرد، ئیستاش هم ژماره یه له وه تیپه ر بووه و
گه یشتوو ته ملیونه ها که س.

جا هه روه ک په یامه کانی نور - تاراده یه ک - بوون به هوی رزگار کردنی مرؤفایه تی
له تۆقاندن و تیرۆر، به هه مان جوور بوون به هوی برایه تی و یه کیتی له نیوان هه ردوو برا
به ریزه که ی ئیسلامدا که عه ره ب و تورکن، ته نانه ت به ته سدیقی دوژمنانیشی بوون به
هۆکاریکی په خش بوونی فه رمانه بناغه ییه کانی قورئانی پیروژ.

جا ماده م "کوفری ره ها" له م سه رده مه دا ده بیته به ره به ست له به رده م قورئانی
پیروژدا و، "کوفر" یش بۆ خوی هه ر له م ژبانیه ی دنیا دا دۆزه خیکی معنه و یی زیاتر له
دۆزه خی راسته قینه له خۆیدا هه لده گریت، چونکه له توانادا نی یه که "مردن" بکوژری و
له ناو بیریته، بگره هه موو رۆژی سی هه زار ته رم شایه تی له سه ر به رده و امبوونی "مردن"
ده دا ت.. هه واه هم مردنه سه باره ت به و که سه ی که دوو چاری "کوفری ره ها" بووه،
یا خود پشتی ده گریت، ده بیته دۆزه خیکی معنه و یی هه و تۆ که ده یان جار له دۆزه خی
راسته قینه ئازاری زیاتر بیته ..

چونکه ئەو کەسە، بە هۆی کوفره ره‌هاکه‌یه‌وه، "مردن" به‌ ئیعدام و له‌ناودانی هه‌میشه‌یی ده‌زانیت، چ بۆ خۆی چ بۆ هه‌موو خۆشه‌ویستانی پێشین و داها تووی. ئەوه‌تا هه‌روه‌ك مرۆف به‌ خۆشی و به‌خته‌وه‌ریی خۆشه‌ویستانی به‌خته‌وه‌ر و دلشاد ده‌بیت، به‌ بازار و ئەشکه‌نجه‌شیان بازار ده‌چێژیت ..

که‌واته‌ ئەو کەسه‌ی باوه‌ر به‌ بوونی خوای گه‌وره‌ ناهینیت، هه‌موو ئەو به‌خته‌وه‌ریانه‌ی له‌ کیس ده‌چیت و بازار ده‌چیته‌ جییان.

له‌بهر ئەوه، تاقانه‌ چاره‌سه‌ر له‌م سه‌رده‌مه‌دا که‌ ئەم دۆزه‌خه‌ مه‌عنه‌وییه‌ له‌سه‌ر دلی مرۆف هه‌لبگریت ته‌نها هه‌ر "قورئانی پیروژ" و، به‌شه‌کانی په‌یامه‌کانی نووره‌ که‌ موعجیزه‌یه‌کی مه‌عنه‌ویی قورئانی پیروژن و، به‌ پێی ئاستی تیگه‌شتنی ئەم چه‌رخ و سه‌رده‌مه‌ نووسراون.

ئێستا ئیمه‌ سوپاسی خوای گه‌وره‌ ده‌که‌ین که‌ - تا راده‌یه‌ك - یه‌ کێك له‌ پارته‌ سیاسیییه‌کان هه‌ستی به‌مه‌ کردووه‌ و، پێی له‌ بلاوبوونه‌وه‌ی په‌یامه‌کانی نوور نه‌گرتووه‌ و، به‌ر به‌ستی له‌ به‌رده‌م بلاوبوونه‌وه‌یان دانه‌ناوه‌. ئەو په‌یامانه‌ی که‌ ده‌بسه‌لینن "راستی په‌کانی ئیمان" هه‌ر له‌م دنیا به‌دا تاملی به‌هه‌شتیکی مه‌عنه‌وی به‌ ته‌هلی ئیمان ده‌چێژن. به‌لکو بواری بلاوبوونه‌وه‌ی په‌یامه‌کانی دا و ده‌ستی له‌وه‌ هه‌لگرت که‌ گوشار بچاته‌ سه‌ر ئەوانه‌ی په‌خشی ده‌که‌ن.

برایانم!

نه‌خۆشی په‌که‌م زۆر توند بووه‌ له‌سه‌رم و، له‌وانه‌یه‌ به‌م نزیکانه‌ کۆچ بکه‌م. یان به‌ ته‌واوی پێی قسه‌ کردنم لێ بگيریت، وه‌ك ئەوه‌ی هه‌ندێ جار لیم ده‌گیرا .. له‌بهر ئەوه‌ .. ده‌بێ برایانی ئاخیره‌تم چاوپۆشی بکه‌ن و، هێرش نه‌به‌نه‌ سه‌ر هه‌ندێ کەسی هه‌زار له‌وانه‌ی که‌وتوونه‌ته‌ هه‌له‌وه‌ و، به‌ "أهون الشرين" (واته‌ سووکه‌له‌ترین زیان) یان دا بنین و، هه‌میشه‌ کاری ئیجابی ته‌بجای ته‌بجای به‌ده‌ن، چونکه‌ کاری سه‌لبی نه‌رکی سه‌رشانی ئیمه‌ نی‌یه‌ و، له‌بهر ئەوه‌ش کاری سه‌لبی له‌ ناوخۆدا تاوانیکه‌ لێخۆشبوون هه‌لناگرێ.

خۆ ماده‌م به‌شیک له‌ سیاسه‌تمه‌داره‌کان زیان به‌ په‌یامه‌کانی نوور ناگه‌یه‌ن، بگره‌ که‌مینکیش چاوپۆشی ده‌نوینن، ئەوا به‌ چاوی "أهون الشرين" بۆیان پروانن و، به‌

مه به سستی خوږ زگار کردن له زیانی هره گه وره، هیچ کاتې زیان به وان مه گه یه نن. به لکو هه ول بدن سوودتان هه بیت بویان.

جیهادی معنه ویی ناو خو بریتی به له ته قالا و تیکو شان له دژی ویرانکاری و پروخاننده معنه ویی به کان و، هر گیز جیهادی ماددی نی به. به لکو داخوازی پشکه ش کردنی چهنده خزمه تیکې معنه ویی به. له بهر نه وه، هه روه ک ئیمه خومان له ئیشو کاری ته هلی سیاسه تدا هه لئا قور تینین، ته هلی سیاسه تیش مافی ته وه یان نی به خو یان به ئیمه وه سه رقال بکن.

بؤ نمونه: من چاوپوشیم له هه موو مافه خوراوه کانی خوم کرد و، له یه کیکې پارتیه سیاسی به کان خو ش بووم، هه رچهنده ش بؤ ماوه ی سی سال هه زاران ته نگ و چه له مه و به ندیم له لایه ن ته و پارتیه هاته ری. هه موو ته و ته نگانه و گوشارانه ش بوون به هژی پزگار بوونی له سه دا نه وه و پینجی خه لکانی هه ژار له وه ی که دوو چاری گوشار و ستم و ره خنه بینه وه. چونکه گونا هه که درایه پال له سه دا پینجی ته و پارتیه، به پیی فهرمانی لایه تی پیروزی:

﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾.

که واته ته و پارتیه که دژایه تی کردین، به هیچ شیوه یه ک مافی ته وه ی نی به سکالامان له ده ست بکات.

ته نانه ت داواکاری گشتی، به کاریگه ری و هه م و گومانی هه له ی هه ندی له جاسوس و هه والگه ره کان، له داد گایه کدا داوای سه پاندنی برپاریکی ده کرد له سه ر ئیمه که حه فتا که س بووین تومه تباریان کرد بووین. له وه شدا پشتی به تیگه یشتنی نابه جی و هه له ی خزی و، ورد نه بوونه وه ی له هه واله کان، به سته و. هه روه ک و اتایه کی هه له ی دایه پال به شیکې په یامه کانی نور. به وه هه لانه ش، که له هه شتا هه له زیاترن و هه موویانمان چه سپاند، تیده کوشا که برپاریکمان له دژ ده ربکریت..

یه کتی له برایتان که له هه موو که س زیاتر ته و هیرشانه ی ناراسته کرا و خرابوه به ندیخانه، پوژی له په بجه ره ی به ندیخانه که یه وه کیژوله یه کی منالی بینی، هه والی پرسى که منالی کتی به؟ کاتې پنیان وت: هی داواکاری گشتی به، ته واله بهر خاتری ته و مناله بی تاوانه ته نانه ت دوعای له و داواکاره گشتی به ش نه کرد!

ئومید وایه که ئەو گرفت و پشوییانه‌ی داواکاری گشتی ئیمه‌ی پئوه گیرۆده کرد، هه‌موویان بووبن به‌مایه‌ی خێر و میهره‌بانی، چونکه بوون به‌هزی پتر بلأوبوونه‌وی په‌یامه‌کانی نوور که موعجیزه‌یه‌کی مه‌عنه‌ویی قورئانی پیرۆزه.

برایانم!

له‌وانه‌یه‌ به‌م نزیکانه‌ بمرم. بزنان که ئەم چهرخ و سه‌رده‌مه‌ نه‌خۆشی‌یه‌کی هێر شهبه‌ری تاییه‌ت به‌خۆی هه‌یه، ئەه‌ویش خۆپه‌رستی و خۆشوێستی زات و، چه‌زی بردنه‌سه‌ری ژیانیککی خۆش و جوانه‌ له‌ سایه‌ی ئارایشت و زرق و برقه‌ سه‌رنج راکیشه‌کانی شارستانی و، شتانی تری هاوشیوه‌یان له‌ نه‌خۆشی‌یه‌ درێژخایه‌نه‌کان.

جا ماده‌م ئەو وانه‌یه‌ی په‌یامه‌کانی نوور که له‌ قورئانی پیرۆزم وه‌رگرتوه‌، ده‌ست هه‌لگرته‌ له‌ خۆپه‌رستی و خۆشوێستی زات، تاکو له‌ رێی پابه‌ند بوون به‌ ئیخلاسی راسته‌قینه‌وه‌ بتوانریت "ئیمان" رزگار بکریت..

ئەوا سوپاس بۆ خوای گه‌وره‌ که زۆر کهس هاتنه‌ مه‌یدانه‌وه‌ له‌وانه‌ی که گه‌شتوونه‌ته ئیخلاسی هه‌ره‌ مه‌زنی ته‌واوه‌تی. ئەوه‌تا که سانیکی زۆر هه‌ن که له‌ پیناوی بچوو کترین بابه‌تی ئیماندا خۆوێستی و مه‌نسه‌ب و پله‌ و پینگه‌ی خۆیان به‌خت کرد.

ته‌نانه‌ت له‌ لایه‌ن میهره‌بانیه‌ی خوای گه‌وره‌وه‌ ده‌نگی یه‌کی له‌ قوتاییانی لاواز و هه‌ژاری نوور کز کرا کاتی که دوژمنانیشی بوون به‌ دۆستی و، گفتوگۆی زۆری ئاراسته‌ ده‌کرا، هه‌روه‌ک ئازاری له‌ روانینه‌ی ئەوانه‌وه‌ پێ ده‌گات که به‌ چاوی ریز و سه‌رسوورمانه‌وه‌ بۆی ده‌پوانن، وێپرای ئەوه‌ی که به‌ ئەندازه‌ی ئازاری "زلله‌" ته‌وقه‌ کردنیش ئازاری پێ ده‌گه‌یه‌نیت و لێی بیزاره‌!

کاتی که پرسیری لێ کرا: بۆچی وات به‌سه‌ر هاتوه‌؟ خۆ هینده‌ هاواریت هه‌یه‌ که ژماره‌یان له‌ ملیۆنه‌ها تێپه‌ر ده‌بن، ئەه‌ی بۆچی پارێزگاریی ئەو ریزگرته‌یان ناکه‌یت؟ وه‌لامی دانه‌وه‌: ماده‌م رپبازمان ئیخلاسی ته‌واوه‌تی‌یه، ئەوا به‌ پنی خواستی ئەو ئیخلاسه‌ ده‌بن نه‌ک ته‌نها "خۆپه‌رستی" به‌خت بکریت، به‌لکو ئەگه‌ر ده‌سته‌لاتی هه‌موو دنیاشم بدریت هه‌ر ده‌بن فه‌زلی بابه‌تیکی ئیمانی "باقی" و هه‌میشه‌ی بدریت به‌سه‌ر ئەو ده‌سته‌لاته‌دا.

له بهر نه وهش بوو که له دهمی جهنگ و له هیله کانی پشمه ودا و له نیوان بومبارانی دوزمناندا، پروونکر دنه وهی سهرنجیککی وردی یهک ثایه تی قورثانی به سهر هه موو شتی کدا پیش خست و، فرمانی دا به "حیبیب" ی قوتابی خوی که: "دفته ره که ت دهر بهینه" و، یه کسهر به سواری نه سپه که ی نهو سهرنجه قورثانی یه ی پی و ت تا کو نه ویش بینووسیته وه...

وا ته له بهر امبه ر بومبارانی دوزمناندا ته نانه ت یهک دانه پست و پروونکر دنه وهی یهک دانه سهرنجی وردی قورثانی پیروزی و از لئی نه هینا و، فزلی نه وهی دا به سهر پاراستنی ژیانی خویدا.

کاتی لهو برایه مان پرسی:

هم ئیخلاسه بی وینه و سهر سوورپهینه ره له کئی فیبر بوویت؟

وتی:

له دوو خاله وه:

یه که میان:

له غهزای به دردا که مهزنتین غهزاکانی ئیسلامه، هه ندی له موجاهیدان چه که کانیا ن له بهر دم خویدا نا و بو نویژی جهماعه ت ریزیا ن به ست، نهوانی تریش به چه که وه له حالی ناماده باشیدا راوه ستابوون، پاشان نه مانیش فریای نویژی جهماعه ت که وتن، تا کو پاداشتی نویژی به کومهلان ده ست بکهوئی، وهک نه وهی که پیغه مبهری تازیز ﷺ فرمانی پیدان.

جا ماده م له جهنگدا هم روخسه ته هه بی ت و، ماده م فزلی پاداشتی نویژی جهماعه ت - که سوننه ته - درا به سهر گه وره ترین پروداوی دنیا دا له پیناوی چاودیری کردنی نهو سوننه ته ی پیغه مبه ر ﷺ.. نهوا ئیمه ش وانه ی هم سهرنجه بچوو که ی پیغه مبهری مهزن ﷺ وهره گرین و، به خومان و گیانمان شوینی ده کهوین.

دووه م:

ئیمامی علی - خوای لئی رازی بی ت - له چه ندین شوینی زوری قه سیده ی "البدیعه" دا، به تاییه ت له کورتاییه کهیدا داوای له خوای گه وره کردوه که پاریزگارینکی بو بنیریت بیپاریزیت له بی ئاگایی، کاتی به خشووعه وه له نویژدا

رادوه‌وستی. ئەوه‌تا له‌خوای گه‌وره‌پاراه‌ته‌وه‌که‌پاریزه‌ریکی بۆ‌ته‌رخان‌بکات
بیاریزیت له‌هەر ئالتۆزی‌یه‌ک دوژمنانی بتوانن زه‌فه‌ری پێ‌یبه‌ن کاتی به‌دنیایی و
خشنوعه‌وه‌نوێژده‌خوینیت.

ئهم‌براه‌ه‌زاره‌شتان، که‌پوخته‌ی ژبانی خو‌ی له‌ناو‌خۆپه‌رستی ئهم‌سه‌رده‌مه‌دا
به‌سه‌ر بردوه‌، ئهم‌دوو‌سه‌رنجه‌ورده‌ی له‌سه‌روه‌ری گه‌ردوون و هۆکاری به‌دیها‌تی
جیهان ﷺ و، له‌شیری ئیسلام "ئیمامی‌عه‌لی" - خوای لێ‌پازی بیت وه‌رگرت.
به‌لێ، له‌زه‌مانه‌دا ئهم‌ه‌زاره‌لاوازه‌گرنگیی به‌نه‌ینی‌یه‌کانی قورئان‌دا، له‌
جه‌نگدا بایه‌خی به‌پاراستنی خو‌ی نه‌دا، به‌لکو‌ته‌نها سه‌رنجیکی یه‌ک‌دانه‌پیتی قورئانی
په‌روزی روون‌کرده‌وه‌.

سه‌عیدی نورسی^(۱)

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌نده‌ی له‌میرداغ ۲/۴۰۴-۶۱۶.

بەندى دووھەم

سۆراخى ئارامگا

۱۹۶۰/۳/۲۳ - ۱۹۶۰/۳/۱۹ ز

□ دوا كۆچ^(۱)

لە دواى نوپۇزى عەسرى رۇزى ۱۹۶۰/۳/۱۹ ز مامۇستا گەيشتە "ئىسپارتە". پىش گەيشتنى، پۇلىسنىك بۇ ھەوال زانىنى ھات، وتى: مامۇستا لە ئەمىرداغ دەرچوۋە! پىمان وت: نەھاتوۋە بۇ لاي ئىمە.

دواى تىپەربونى سەعاتىك، مامۇستا بە ئوتومبىلە كە گەيشت. ھەر ھىندەى دەنگى ھۆرپىنە كە مان بىست، خىرا دابەزىينە خوارەو ەو، دەرگاي گەراجە كە مان كىردەو، ئوتومبىلە كەش ھاتە ژوورەو ەو دەرگاگانمان داخست.

مامۇستا لە رىزى پىشتەو ەو پاكشابو، نەخۇشى يە كەى زۇر سەخت بوو. بە باو ەش ھىنامانە دەرەو ە.

كاتى كە بەسەر پلىكانە كە دا سەر كەوتىن ويستمان بىخەينە سەر كۆلمان، قىوولى نە كىرد. ئىتر من و "تاھىرى" رۇشتىنە ژىر بالى، ھەتا گەياندمانە ژوورە كە و، لەسەر شوئىنە كەى دامان نا، پاشان راکشا.

(۱) ئەم يادداشتەم لە "بايرام يوكسەل" بىست. ھەرۋەھا پروانە: (ش: ۸۳/۳ - ۹۰)

پله‌ی گهرمی مامۆستا زۆر به‌رز بوو.. له‌بهر ئه‌وه، لێی دوور نه‌ده‌که‌وتینه‌وه. ته‌نانه‌ت نوێژه‌ کاغمان به‌یه‌ك كه‌سی ده‌خویند، تا‌كو به‌ نۆره‌ له‌ لای بمینینه‌وه و، شه‌ونخوونی بکه‌ین بۆ سه‌ره‌رشتی کردنی.

ئیمه‌ هه‌ر چوارمان: "من و زوبه‌یر و حوسنی و تاهیری" لای مامۆستا بووین. له‌ نیوه‌ی شه‌ودا نۆره‌ی من و كاك زوبه‌یر بوو، پینکه‌وه له‌ لای ما‌بوینه‌وه. یه‌ کینکمان ده‌ستی مامۆستای شل ده‌کرد و، ئه‌وی ترمان پینیه‌کانی ده‌شیلدا.

مامۆستا بۆ منی روانی، وتی: ده‌پۆین.

وتم: به‌لێ مامۆستام ده‌پۆین.. به‌لام بۆ کوئی؟!

وتی: بۆ "ئوورفه" .. بۆ "دیاره‌که‌ر"!

چه‌ند جارێك وشه‌ی: "ده‌پۆین" ی دووباره‌ کرده‌وه.

کاتی من ده‌موت: مامۆستا گیان! بۆ کوئی؟

ئهو ده‌یوت: بۆ "ئوورفه".

زوبه‌یر وتی: له‌وانه‌یه‌ ئهم قسه‌یه‌ی له‌ ژیر تین و ته‌وژمی ئه‌و "تا" سه‌خته‌دا بی‌ت که

زوو به‌ زوو لێی دیت.

له‌ ده‌رووبه‌ری سه‌عات دوو و نیوی شه‌ودا مامۆستا هه‌مان قسه‌ی دووپات

کرده‌وه و، وتی:

"به‌یانی زوو ده‌پۆین بۆ ئوورفه".

زۆر جه‌ختی له‌سه‌ر "ئوورفه" ده‌کرده‌وه!

پاشان برایان "تاهیری" و "حوسنی" هاتن، تا‌كو به‌ نۆره‌ی خۆیان له‌ لای مامۆستا

بمیننه‌وه. من و كاك "زوبه‌یر" یش رۆشتین بۆ ئه‌وه‌ی ژه‌می پارشیو بخۆین، چونکه‌ له‌ ده‌

شه‌وی کۆتایی مانگی ره‌مه‌زанда بووین.

مامۆستا به‌ "حوسنی" شی وتبوو:

"خۆتان ئاماده‌ بکه‌ن.. ده‌پۆین بۆ ئوورفه".

به‌لام كاك حوسنی بۆی روون کردبووه‌وه که تابه‌کانی ئوتومبیله‌ که که‌لکی

سه‌فه‌ر کردنیان پێوه‌ نی‌یه‌. که‌چی مامۆستا جارێکی تر دووپاتی کردبووه‌وه که:

"چەندەشى تېبجىت دەپزىن بۇ ئورفە.. ئوتومبىلىك بىگرن بە كرىئ ئە گەر بە سەد لىرەش بوو.. من ئامادەم جوببە كەم بفرۆشم، گەر پىنوېست بىكات!"
دەستمان كىرد بە ئامادە كىردنى ئوتومبىلە كە بۇ سەفەر. بىنىم ھەر لە راستىدا تايە كانى
ئوتومبىلە كە كەلكى سەفەرىيان پىنوە نەماو، ناشتوانىن لەم كاتەدا تايەى نوئى پەيدا
بىكەين.

لە دەمى سەرقال بوونغان بە ئامادە كىردنى ئوتومبىلە كە، كاك "تاھىرى" بە پەلە ھات
بۇ يارمە تىمان، چونكە مامۇستا ناردبووى. ئەو ھەشى پىن راگە ياندىن كە مامۇستا دەلتى:
"پەلە بىكەن".

ئوتومبىلە كە ئامادە كراو، مامۇستاش بۇ خۆى ئامادەى سەفەر بوو. منىش چاۋەپىنى
ئامازىيە كى مامۇستا بووم بۇ ئەو ھەى لەم سەفەرەدا بەشدار بىم.
كاك زوبەير لە شەوئو ھەبوت: خۆزگە "كاك بايرام" يىشمان لە گەلدا دەبوو، تاكو لە
رېنگادا يارمە تىمان بدات، لەوانىيە بە بىن ئەو كارە كەمان قورس بىت.
لەبەر ئەو، لە كاتى ھاتنەدەر ھەى مامۇستا لە دەرگا كەو، كاك زوبەير لە
"تاھىرى" ى پرسى:

"ئايا بايرامىش دىت؟"

مامۇستا وتى: بەلتى، ئەو يىشمان لە گەلدا دەبىت!

ئىتر مامۇستامان لە رىزى پىشتەو ھە دانا، دواى ئەو ھەى پىنخەفمان بۇ راخست تىايدا،
تاكو بىھەوتەو ھە. من و كاك زوبەيرىش لە رىزى پىشەو ھە لە گەل شۇفېرە كەدا بووین.
سەعات نوئى بەيانى رۆزى ۲۰/۳/۱۹۶۰ز دوو پۇلىس لەسەر شەقامە كە چاۋدىرى
ئىمەيان دە كىرد، چونكە لەو رۇژانەدا ھىرشى ئۆپوزسىيۇن لەسەر ھىكۆومەت زىادى
كىردبوو، تەننەت لە رادىزدا بلاۋ كراپەو ھە كە:

"دەبىت بەدەيوززەمان لە ئىسپارتە يان لە ئەمىرداغ بىمىنئەتەو ھە!"

پىش ئەو ھەى ئوتومبىلە كە بىكەوتە رىن، بەرپىز "فېئە" خانمى خاۋەن خانوۋە كە ھات بۇ
لاى ئوتومبىلە كە، مامۇستاش خواھافىزى بى لى كىردو، وتى:

"خوشكەم! بە خواتان دەسپىرم.. ئومىدەوارى دوعاى خىرتانم.. من زۆر نەخۆشم."

ماموستا ئهم و ته‌یه‌ی به‌په‌ژاره‌یه‌کی زۆره‌وه‌ ده‌ربری، چونکه‌ ساته‌ وه‌خته‌ کانی لیک‌داپ‌ران بوو، ته‌نانه‌ت چاوه‌ کانی ئه‌و ئافره‌ته‌ پرپوون له‌ فرمیسک و، به‌ کاک "تاهیری" ی و ت:

"به‌ خوا من زۆر له‌ سه‌فه‌ری ئهم جاره‌ی ماموستا ده‌ترسم.. وا دیاره‌ ده‌پروات به‌ شوین ئارامگا که‌یدا ده‌ گه‌رپیت!"

پیش ئه‌وه‌ی بکه‌وینه‌ پری، وه‌ سیتمان بۆ کاک تاهیری به‌ جیه‌پشت که‌ ده‌ر گاله‌ هیچ که‌ سیك نه‌ کاته‌وه‌ و پروات بجه‌وینت. ئه‌ویش وه‌ سیته‌ که‌ی جیه‌ جی کرد.

دوای ئیمه‌ش پۆلیس پرسیاران له‌و ئافره‌ته‌ کردبوو که‌:

"ئایا نازانیت ماموستا که‌ی و بۆ کوئی رۆشت?"

ئه‌ویش وه‌ لامي دابوونه‌وه‌ که‌:

"بۆچی من پاسه‌وام؟ من له‌ کوئی ده‌زانم گه‌ر ئیوه‌ نه‌زانن?"

له‌ ده‌می ده‌ر چوونمان له‌ ئیسپارته‌، باران به‌ خوڤ ده‌باری. له‌ پروفیلسی والیی "قۆنیه‌" زۆر ده‌ترساین، چونکه‌ له‌ رۆژنامه‌ کاندا رایگه‌یاندبوو که‌:

"ره‌گ و ریشه‌ی قوتاییانی نوور له‌ بنج و بیخه‌وه‌ هه‌لده‌ کیشم."

له‌ به‌ر ئه‌وه‌، به‌ درێژایی پینگا و به‌رده‌وام "ئایه‌ته‌لکورسی" مان ده‌خویند!

کاتی گه‌بشتینه‌ "ئه‌گریدیر" باران زۆر به‌ خوڤه‌متر دای کرد، به‌ راده‌یه‌کی وا که‌ یه‌ک "پۆلیس" یش له‌ سه‌ر شه‌قامه‌ کاندا نه‌مابوو، هه‌موویان رۆشتبوونه‌ ناو ته‌لاری فه‌رمانگه‌ی پۆلیس. ته‌نانه‌ت ئیمه‌ به‌ به‌رده‌م ئه‌و فه‌رمانگه‌یه‌دا گوزه‌رمان کرد و که‌ سیك ئیمه‌ی نه‌بینی!

به‌م جوڤه‌ شارمان به‌ جی هیشته‌ و، تابلۆی ژماره‌ی ئوتومبیله‌ که‌ شمان به‌ خوڤ داپۆشی، تاكو هیچ کام له‌ چاودیران هه‌ستمان پێ نه‌ کات.

کاتی "قه‌ره‌ ئاغاج" مان به‌ جی هیشته‌، ته‌ندروستی ماموستا باش بوو. بۆیه‌ له‌ ئوتومبیله‌ که‌ دابه‌زی و ده‌ستنوێژی تازه‌ کرده‌وه‌. که‌ چه‌ند کیلۆمه‌تریکی ترمان دوای ئه‌و شوینه‌ بری، له‌ لای چه‌پی پینگا وه‌ستاین و، ماموستا له‌ سه‌ر تاشه‌ به‌ردیک نوێژی خویند.. پاشان که‌وتینه‌ پری.

پېش ئەۋەي بگەينە "قۇنيە" مامۇستا زىكر و ويردە كانى خۇي تەۋاۋ كىرد و، لە شوپنە كەي خۇي راست بوۋەۋە و دانىشت. بەلام ھەر ھىندەي گەيشتينە باخە كانى "مەرام" لە قەراخى "قۇنيە" جارىكى تر نەخۇشى يە كەي زۇرى بۇ ھىنايەۋە و واى لى ھات كە نەتوانىت قسە بكات.

ئيمە رۇشتينە ناۋ شار و، لە دوكانىكدا پەنير و زەيتوۋغان بۇ بەربانگ كېرى، مامۇستاش پارە كەي دا و، وتى:

"رۇلە كام! من زۇر نەخۇشم، ئيوە لە برى من بىخۇن".

لە سايەي خوا و چاۋدىرىي مېھرەبانانەي، ھىچ كەسيك نە لەم شارە و نە لە شارە كانى ترى دواي قۇنيە - سوپاس بۇ خوا - ئيمەي نەيىنى.

پېش ئەۋەي بگەينە "ئەرە كلى" مامۇستا لە شوپنە كەي خۇي دانىشت. ئنجا دەستە كانى ھىنا و، لە پشتى سەرمانەۋە گونى من و كاك زوبەيرى گرت و، پنى وتىن:

"رۇلە كام! ھەرگىز ترستان نەيىت.. دلتىيا بن كە پەيامە كانى نوور پشتى مولخيدە كان و شيوۋەي يە كانيان شكاند. بە پشتيوانىي خواي گەۋرە ئەم پەيامانە ھەميشە سەر كە وتوو دەبن".

ئەم قسەيە شى چەند جارىك دووپات كىردەۋە. دەنگىشى ھىندە نزم بوو كە بە ئەستەم دەمان بىست. پاشان وتى:

"ئەۋانە لىم تېنە گەيشتن.. ئەۋانە لىم تېنە گەيشتن.. ئەۋانە لىم تېنە گەيشتن.. ئەۋانە دەيانويست لە كەدارى سياسەتم بگەن!"

لە ئوتومبىلە كە دابەزىين بۇ نوپۇزى عەسر. بەلام مامۇستا ھەر لە ناۋ ئوتومبىلە كەدا نوپۇزى خوئىند.

لە دەمى نوپۇزى شىۋاندا گەيشتينە "ئولو قشلە".

مامۇستا وتى:

"شتىك ھەبە بىخۇين؟"

من و كاك زوبەير دابەزىين، كەمىك برنجمان لە رېستۇرانتە كە كېرى و ويستمان

خواردن ئامادە بگەين..

به‌لام تاگردانه‌ک‌ه‌ی خۆمان که‌لکی ئه‌وه‌ی نه‌بوو، بۆیه‌ تاگردانی پاسه‌وانه‌ک‌ه‌ی سک‌ه‌ی شه‌مه‌نده‌فهرمان هینا.. که‌ش و هه‌واش یه‌کجار سارد بوو.. له‌ پاسه‌وانه‌ک‌ه‌ زۆر پارامه‌وه‌ که‌ به‌ ئه‌مانه‌ت تاگردانه‌ک‌ه‌ی خۆیمان بداتی و، پینم‌وت: پیرینکی نه‌خۆشمان له‌گه‌لدایه‌ و، تاگردانه‌ک‌ه‌ی خۆشمان شکاوه. ئیتز پاسه‌وانه‌ک‌ه‌ رازی بوو.

ده‌ستمان کرد به‌ ئاماده‌کردنی خواردنه‌ک‌ه‌. زوبه‌یریش له‌ناو ئوتومبیله‌ک‌ه‌ له‌گه‌ل مامۆستا مایه‌وه. شتیکی که‌ممان له‌ که‌ره‌ و هینکه‌ و ماست بۆ مامۆستا دانا، مامۆستاش که‌وچکینکی لێ برد بۆ ده‌می، به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی به‌ هۆی سه‌ختیی نه‌خۆشی یه‌که‌یه‌وه‌ گه‌رووی گیرابوو، نه‌یتوانی هیچ شتیگ بڤخوات!

شه‌و به‌ "ئه‌ده‌نه" و "جه‌بجان" دا تپه‌پرین و، نوێزی خه‌وتناگمان له‌ ده‌ره‌وه‌ی کرد. کاک حوسنی نه‌ختیگ پال که‌وت، تاکو سه‌عاتیگ بڤه‌وێت، چونکه‌ به‌رده‌وام ئوتومبیله‌ک‌ه‌ی لێده‌خوری.

له‌ کاتی پارشیودا گه‌یشتیینه‌ "عوسمانیه" و، رۆشتینه‌ ناو شار تاکو به‌نزین بکه‌ینه‌ ئوتومبیله‌ک‌ه‌ و، ژه‌می پارشیویش بڤۆین. به‌لام مامۆستا تامی هیچ شتیکی نه‌کرد. دوای ئه‌وه‌ نوێزی به‌یانیمان له‌ نزیکي "ئه‌لمان بناری" کرد، مامۆستاش له‌ ئوتومبیله‌ک‌ه‌ دانه‌به‌زی.

جاران خه‌لگ به‌م چیا یه‌یان ده‌وت: "گاوری داگی" واته‌ چیا ی کوفر. به‌لام ئیستا پینی ده‌لین: "نووری داگی" واته‌ چیا ی نووری.

سپیده‌ی به‌یان گه‌یشتیینه‌ "غازی عه‌نتاب" و، له‌ رێستۆرانته‌ک‌ه‌ هه‌ندی شۆریام کپری. هه‌ر له‌وێ هه‌والتی رینگام به‌ره‌و "نزیب" پرسی، چونکه‌ به‌فر و باران به‌ چپری ده‌باری، رینگاش پڕ له‌ مه‌ترسی بوو، له‌م لاو له‌ولای رینگا ئوتومبیلت ده‌بینی له‌ کار که‌وتبوون. به‌لام ئوتومبیله‌ک‌ه‌ی ئیمه‌ له‌ سایه‌ی خواوه‌ پینش با ده‌که‌وته‌وه‌، نه‌ تایه‌کانی نه‌ مه‌کینه‌ک‌ه‌ی - سوپاس بۆ خوا - په‌کی نه‌که‌وت.

کاتیگ گه‌یشتیینه‌ "ئورفه" سه‌عات یازده‌ بوو. کاک "حوسنی"ش زۆر باش شاره‌زای شه‌قامه‌کانی ئه‌وێ بوو.

لە مزگەوتى "قازى ئۇغلو" نىزىك بووينەوہ. كە كاك "عەبدوئلايە گن" لەوئى بوو. ئوتومبىلە كەمان لە نىزىكى مزگەوتە كە پراگرت و، كاك زوبەير بە پەلە رۇشت بۇ مزگەوت تاكو كاك عەبدوئلايە لە هاتنى مامۇستا ئاگادار بىكەتەوہ.

مامۇستا وتى: "با زوو بېرۇين، كاتى چاوە پروانىمان بە دەستەوہ نى بە". كاك زوبەير لە گەل كاك عەبدوئلايە خىرا هاتن بۇ لاي ئوتومبىلە كە و، داوامان لە كاك عەبدوئلايە كرد ناو نىشانى ئوتىلىكى پاك و رېنكويىنكىمان پى بىت. كاك عەبدوئلايە ئوتىلى "ئىپەك پالاس" ى پى نىشان دىن.

مامۇستامان ھەلگرت و، بىردمان بۇ نەھۇمى سى ھەم، زوورى ژمارە (۲۷) و، لەسەر جىنگا كەى دامان نا، تاكو ھەندى ماندوويى سەفەرى دەرىجىت.

لەبەر ئەوہى لە مانگى رەمەزانى پىرۇزدا بووين، خەلكى ئورفە سەرگەرمى خەتمە و خويىندى قورمانى پىرۇز بوون. بەلام ھەر ھىندەى ھەوالى هاتنى مامۇستايان بۇ شارە كەيان بىست، بە پەلە هاتن بۇ ئوتىلە كە و، گلەبى زۇريان لى كردين كە زووتر ئاگادارمان نە كر دوو نەتەوہ مامۇستا تە شريف دەھىنىت، تاكو پىشوازى لى بىكەن!

خەلك لە ھەموو لايە كەوہ دادەبارىن بۇ سەرلىدانى مامۇستا. كاك "زوبەير" ىش لە بەردەرگاي زوورە كەى دانىشتبوو يەك يەك پى پى دەدان بېرۇنە ژوورەوہ. منىش دەستى مامۇستام گرتبوو، ئەوان ماچيان دە كرد و مامۇستاش سەرى ئەوانى ماچ دە كر دەوہ.

مامۇستا خەزى نەدە كر ئەوانە بەجىي بەيلىن. بەلام دواى سەردانە كەيان، من داوام لى دە كردن ژوورە كە چۆل بىكەن، تاكو خەلكى تر بىن بۇ لاي مامۇستا. ئەوانىش پىيان دەوتم: ناينى مامۇستا خۆى خەز ناكات بەجىي بەيلىن!

لە راستىدا من سەرسامى ئەم ھەلوئىستەى مامۇستا بووم! ھاوشىوہى ئەوہمان پىشتىر لى نە بىنىبوو... چونكە نە لە ئىسپار تە و نە لە ئەمىرداغ پى بە كەس نە دەدا لە لاي بىنىتەوہ. تەنانەت كاتى كە لە ئىسپار تە بووين و مامۇستا نە خۇش كەوت، پىم وت:

مامۇستا گيان! ئايا برايان لە نەخۇشى يە كەت ئاگادار بىكەمەوہ؟

وتى:

"نەخىر... جىگە لە ئىوہ با كەسى تر نەيەت بۇ لام".

که چی له‌م‌شاره‌دا که‌سی نه‌ده‌گیرایه‌دواوه.. بگره‌له‌ئامیزیشی‌ده‌گرتن! هه‌موو‌خه‌لکی‌شار و سه‌رجه‌م‌کاسبکاران‌هاتن‌بۆ‌سه‌ر‌لیدانی‌و،‌ده‌ستی‌به‌رووی‌که‌سه‌وه‌نه‌نا،‌به‌لکو‌له‌به‌ر‌خوای‌گه‌وره‌خۆی‌را‌ده‌گرت‌و‌هیچ‌پشووی‌نه‌دا،‌ته‌نانه‌ت‌تامی‌نووستنی‌نه‌چه‌شت. ئیمه‌ش‌به‌هه‌مان‌شپوه‌خه‌و‌نه‌رۆشته‌چاوه‌کانمان.
دوای‌کاک‌زوبه‌یر،‌نۆره‌ی‌خۆم‌وه‌ر‌گرت‌و،‌له‌به‌رده‌م‌ده‌ر‌گای‌ژووره‌که‌ی‌مامۆستا‌دانیشتم.

یه‌کسه‌ر‌دوو‌پۆلیس‌هاتن. یه‌کینکیان‌وتی:

ئاماده‌بن‌بۆ‌رۆشتن،‌کوا‌شۆفیره‌که؟

وتم: مامۆستا‌زۆر‌نه‌خۆشه.

پاشان‌یازده‌پۆلیس‌هاتن. وتیان:

هه‌ر‌ئینستا‌ئاماده‌بن‌و‌ده‌بێ‌یه‌کسه‌ر‌بگه‌رینه‌وه‌بۆ‌ئیسپارته.

پیم‌وتن:

مامۆستا‌له‌مه‌ئاگادار‌ده‌که‌مه‌وه. رۆشته‌م‌ژووره‌وه‌و‌مامۆستام‌ئاگادار‌کرده‌وه،

ئه‌ویش‌رینی‌به‌و‌پۆلیسانه‌دا‌برۆنه‌ژووره‌وه‌بۆ‌لای.

به‌مامۆستایان‌وت:

گه‌رانه‌وه‌تان‌بۆ‌ئیسپارته‌فه‌رمانیکه‌له‌وه‌زاره‌تی‌ناو‌خۆوه‌ده‌ر‌چروه.

مامۆستا‌پینی‌وتن:

زۆر‌سه‌یره‌! من‌بۆ‌ئه‌وه‌هاتم‌تا‌کو‌لیه‌م‌م‌م‌! له‌وانه‌شه‌م‌م‌رم. ئیوه‌حالی‌من‌ده‌بینن؟

برۆن‌به‌ر‌گریم‌لی‌بکه‌ن.

یه‌کینکیان‌وتی:

ئیمه‌فه‌رمانبه‌رداری‌ده‌سه‌لاتین.. چی‌بکه‌ین؟

پاشان‌کاک‌"حوسنی‌یان‌به‌ئوتومبیله‌که‌یه‌وه‌هینایه‌به‌رده‌م‌ئوتیله‌که،‌تا‌کو‌مامۆستا

له‌گه‌ل‌خۆی‌هه‌لبگریت.

له‌م‌کاته‌دا‌ئاپۆرای‌جه‌ماوه‌ر‌به‌رده‌می‌ئوتیله‌که‌ی‌گرت‌و،‌خاوه‌نی‌ئوتیله‌که‌ش‌له

پلیکانه‌ی‌سه‌ره‌وه‌ده‌نگی‌به‌سه‌ر‌پۆلیسه‌کاندا‌به‌رز‌کرده‌وه‌و،‌پینی‌وتن:

"مامۇستا مېوانى منە.. چۆن دە كرېت لىمى دوور بخەنەوه؟"
 جەماوەر لە ھەلچوونىكى يەكجار زۆردا ھاواريان دە كرد:
 "چۆن مېوانىكى بەرىزى وە كو مامۇستا بە زۆر دە برېت، لە كاتىكدا كە لەسەر
 پىنخەفى مردنەيه؟!"

خەلكە كە رېيان بە پۇلىس نەدا پرۆنە سەرەوه بۆ ناو ئوتىلە كە و، تكايان لە
 شۆفىرە كەش كرد ئوتومبىلە كەى لە دەر گای ئوتىل دوور بخاتەوه. ئەويش بە گوڤى
 كردن!

دواى ئەوه، خەلكى كەمىك ھېور بوونەوه و، جارىكى تر دەستيان كردهوه بە سەر
 لىدانى مامۇستا. لەم كاتەدا كارمەندانى دەولەت و پۇلىس و سەرباز و ئەفسەرە كانى
 سوپا و ئەندامانى پارته كان، ھەموويان، ھاتن بۆ سەرلىدانى مامۇستا!
 پاشان جەختى پۇلىس جارىكى تر دەستى پىي كردهوه بۆ چاوپىكەوتنى مامۇستا و،
 ئاگادار كردهوى كە فەرمانە كە لە سەرەوه دەر چوو و، دەبىت ھەر ئىستا لە ئورفە
 دەر بچىن.

ھەر وەھا وتيان:

ئە گەر بە ئوتومبىلە كەى خۆتان نارۆن، بە ئوتومبىلىكى فرىاگوزارى دە تانبەين!
 وەلامان دانەوه كە:

مامۇستامان يەكجار نەخۆشە و تواناى ئەوھى نى يە كە ماوھى پرۆژىكى رەبەقى تر لە
 سەفەردا بىت. جگە لەوھى كە ئىمە دەست ناخەينە كاروبارە كانى، بە تايبەت لەم
 حالەتەيدا كە زۆر لە مردن دە چىت.

يە كىكيان وتى:

فەرمانە كە لە وەزارەتەوھى و، گىرانهوھى نى يە. مامۇستا كەتان ھەر وەك چۆن ھات
 بۆ ئەم شارە، دە شىبىت بە ھەمان جۆر بگەرپتەوه.. ھەر ئىستا ئورفە بە جىي بەيلن!
 وتمان:

ئىمە دەست ناخەينە ناو كارى مامۇستا. فەرموون خۆتان ببىنسن و
 داواكارى يە كە تانى پىش چاوخەن. جا ئە گەر ئەو پىي وتين: دە پرۆين، ئەوا دە پرۆين!

چونكى ھېچ كاتىك قسەى ئەو ناگېرىنە دواوہ و، ناشگۇنجىت ئىمە قسە كەى ئىوہى پى
راپگەيەن!

لەم كاتەدا پۇلىسە كان توورە بوون و، وتیان:

"ئەوہ يانى چى؟ ئايا ناتوانن شتىكى ئاسانى وە كو ئەمەشى پى بلین؟"
وتمان:

"بەلنى ناتوانن. ئىمە ھېچ شتىك بەو نالىين، بەلكو ئەو ھەر چى دەلئىت بە تەواوى
جىيە جىي دە كەين!"
وتیان:

"ئىمەش بە ھەمان شىوہ پەيوەستىن بە فەرمانە رەسمى يە كانەوہ. دەيىت لە ماوہى
ئەوپەرى دوو سەعاتدا ئوورفە بە جىي بەيلن و، بگەرىنەوہ بۇ ئىسپارتە."
كاتىك خەلكى شار دەنگوباسى دەر كردنى مامۇستايان لە ئوورفە بىست، نزيكى
شەش ھزار كەس لە بەردەم ئوتىلە كەدا كۆبوونەوہ.

ئىمەش لەو دەر فەتەدا رۇشتىن بۇ نەخۇشخانە و، سەرۆكى فەرمانگەى تەندروستيمان
لە حالتى مامۇستا ئاگادار كردهوہ و، تىمانگەياندا كە ناتوانىت سەفەر بكات و، داوامان
لىن كرد كە ھەر بۇ خۇى پشكىن بۇ مامۇستا بكات.

پزىشكە كە پشكىنى بۇ مامۇستا ئەنجام دا.. پاشان ئاورى لى داينەوہ و، وتى:
"چۇن پركىشىي ھىنانى مامۇستاتان بۇ ئىرە كردوہ؟ پلەى گەرمىي بەرزە، لە
حالىكدايە كە ھەر گىز نابى لە شوينى خۇى بچوولتت. وەرن لە گەلم تاكو راپۇرتىكتان
لە ليژنەى پزىشكانەوہ بدەمىن كە ناگۇنجى لە شوينى خۇى بچوولتت."
دواى نوپۇزى شىوان، لەبەر وەستانى زۇر و شەونخوونى و ماندووبوون، پرستم لى
پرا. بە كاك زوبەيرم وت:

"من زۇر ماندووم.. راوہ ستاتم بە پىوہ لە پەلوپۇزى خستووم."

وتى: پرۇ لە ژوورە كەدا بچەوہ.

رۇشتىم و نزيكى دوو سەعاتىك نوستىم. پاشان كاك زوبەير ھاتە ژوورەوہ و، وتى:
برام منىش ئارام نەما، ئەم ھەفتەيە خەو نەچووەتە چاوم! وەرە با بە نۇرە بچەوين.

نويۇى خەوتانغان كىرد و، كاك زوبەير نوست. من و كاك حوسنى لاي مامۇستا ماینه وە.

پاشان كاك حوسنى وتى:

لەبەر شەونخونى و پراوەستانى زۆر، پىيە كاتم يە كجار ئازارم دەدەن، دەمە ویت كەمىك بجه سىمە وە.

وتم:

من ئىستا پشوم داوہ.. تۆيش برۆ بجه وە.

بە تەنيا خۆم لە لاي مامۇستا مامە وە.

مامۇستا لەبەر ئەو "تا" قورسەى لىيى ھاتبوو، لە دەمە و بەيانە وە داواى پارچە يەك بەفرى كىردبوو.. كە بۆ بەفر گە پراين دەستمان نە كەوت. كاتى شەو داھات ھەندى لە ھاورپىيان بەفرىيان پەيدا كىرد.

وتم:

مامۇستا گيان! پارچە يەك بەفرىيان پەيدا كىردو وە.

ئاماژەى كىرد كە نايە ویت.

وتم:

مامۇستا گيان! ئايا چا دەم بەكەم؟

ئاماژەى كىرد كە نايە ویت.

لە سەعات دوو و نىوى شەودا لىوہ كانى مامۇستا و رده و شك دەبرونە وە، منىش بە دەستە سىرپىك تەپرم دە كىردن. پاشان ھەر كاتىك دەموىست داىپۆشم ئەو نەيدە ھىشت. ئەمەش ماوہ يە كى كەمى خاياند.

شتىكەم دا بەسەر گلۆپە كەدا بۆ ئەوہى پروناكى يە كەى كەم بىتە وە مامۇستا بىزار نە كات. ئىنجا ھەردو قۆلى مامۇستام را كىشا، يە كسەر باوہ شى پىدا كىردم.. پاشان دەستە كانى لەسەر سنگى دانا و، خەوى لى كەوت! منىش سۇپاكەم دا كىرساند.

لەبەر ئەوہش كە پىم و ابوو مامۇستا نوستو وە، چا و پروان بووم بۆ پارشيو ھەلبسىت.

لە دلى خۆمدا دەموت: دواى برايانى تر دىن و، پىكە وە پارشيو دە كەين.

ئای چه‌نده ساویلکه بووم! نهمده‌زانی که مامۆستا ئیمه‌ی به‌جی هیشتوو و، کۆچی
 بۆ جیهانی نهمری کردوو و، چاوه‌کانی له‌م دنیا فانی‌یه‌ لیکناوه!
 پیشتر ئهم چه‌شنه‌ حاله‌تم نه‌بینیوو! ئیتر چۆن بزائم!
 کاتی پارشیو زۆری به‌سه‌ردا تپه‌ری، برایان حوسنی و عه‌بدوئلا هاتن و، وتیان:
 "ئیمه‌ زۆر نوستووین".

وتم: "ده‌رۆم بۆ زووره‌که‌ی ته‌نیشتمان تاکو نویژی به‌یانی بخوینم. جووله‌تان لیه‌وه
 نه‌یه‌ت، چونکه‌ مامۆستا نوستوو".
 پۆشتم بۆ زووره‌که‌ی تر، نویژی به‌یانیم کرد و، زیکرو ویردی پۆزانهم له‌گه‌ل
 جزمیککی قورئانی پیرۆزدا خویند. هه‌ر هینده‌ی چاوه‌کانم لیکنا تاکو بخه‌وم، برایان هاتن
 وتیان:

"برام! مامۆستا جووله‌ی لێ براوه‌!"

وتم: "مامۆستا نوستوو خه‌به‌ری مه‌که‌نه‌وه".

جاریکی تر هاتنه‌وه و، وتیان:

"مامۆستا هه‌ر هه‌یج ناچوولیته‌وه‌!"

پینکه‌وه پۆشتین بۆ زووره‌که‌ی مامۆستا. زوبه‌یر له‌ لای سه‌ریه‌وه‌ دانیشت و، هه‌ر
 چواریشمان بۆمان ده‌پوانی. مامۆستا هه‌یج نیشانه‌یه‌کی جووله‌ی لێ نه‌ده‌بینرا، به‌لام
 پله‌ی گه‌رمیی ئاسایی بوو! زۆر په‌شۆکاین.

زوبه‌یر وتی: "ئهم جۆره‌ حاله‌تانه‌ زۆر جار لای مامۆستا پروو ده‌ده‌ن".

په‌ژاره‌ دایگرتین. کاک زوبه‌یر وتی: پیاویک هه‌یه‌ ناوی "عومه‌ر ئه‌فه‌ندیی واعیز"ه‌،

سه‌ر له‌م چه‌شنه‌ مه‌سه‌لانه‌ ده‌رده‌کات.

کاتیگ ئه‌و پیاوه‌ ناوبراوه‌ هات و، حالی مامۆستای بینی، وتی:

﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ (البقرة: ۱۵۶)! برایانم! مامۆستا کۆچی دوایی کردوو!

چاوه‌کانم هه‌ر گه‌یز وه‌فاتی مامۆستایان نه‌ده‌سه‌لماند. چونکه‌ سالی (۱۹۴۹ز) که‌ له‌

به‌ندیخانه‌ی ئافیوون بووین، مامۆستایان ژه‌هراخوارد کرد و، زمانی سور هه‌لگه‌را.

ئەو كاتە بەردەوام بۆ حالتى مامۇستا دە گريابىن. كاك ئەحمەد فەيزى - خوالىي خوش
بىت - وتى:

"بۇچى وە كو منداڭ دە گرېن؟ تەمەنى مامۇستا درېژە!"
لېرەشدا قسە كەى كاك "ئەحمەد فەيزى" م بىر ھاتەو. دلى خۆم دايەو و، وتم: تۇ
بلىنى تەمەنى مامۇستا درېژ بىت؟!

خېرا برايان پۇشەن تاكو ھەوال بە پارېز گاكانى ترى ولات بەن!
مامۇستامان بە پارچەيەك كەتانى نەرم داپۇشى..
دواى ماوہيە كى كەم خاوەنى ئوتېلە كە ھات، كە سەيرى مامۇستاي كەرد، زانىي
كۆچى دوايى كەردو. ئىت دەيكيۇشا بە رانى خۇيدا و ھاواری دە كەرد..
دواى ئەو، بەرپوہ بەرى ئاسايىش ھات و، پەرسيارى لە ھۆى شلەژانى خاوەن ئوتېل
كەرد.

وہ لامي دايەو:

بەديعووزەمان وەفاتی كەرد!

وتى:

ھەر بە راستى وەفاتی كەردوہ؟!

وہ لامي دايەو:

بەلنى!

ئىت ھەموو پۇلېسە كان بەردەمى ئوتېلە كەيان بەجى ھىشت. ئىجا پزېشكى تايپەت
ھات تاكو لە وەفاتی مامۇستا دلتيا بىت، وتى:

"الله.. الله.. پلەى گەرمىي زۇر بەرزە.. ئايا ئاوينەيە كتان لە لا ھەيە"؟

ئاوينە كەى لە سەر دەمى مامۇستا دانا و، دلتيا بو لە نەمانى ھەناسەى بە تەواوى.

پاشان وتى:

"بەلنى وەفاتی كەردوہ! بەلام حالەتە كەى لە ھى وەفات ناچىت.. گو مانم تيايدا

ھەيە.. بۇيە پىم باشە جارنى ئەسپەردە نە كرىت."

پاشان راپۇرتى خۇى بۇ بەرپەرسان نووسى.

دوای ئەو، "قازی میرات" هات و، میراتی یەکانی مامۆستای نووسی، کە بریتی بوون لە:

"سەعاتیک و، بەرمالیک و، میزەریکی سەر و، جوبیەیک". هەموو ئەوانەشی پراوەستی عەبدولەجیدی برای مامۆستا کرد.

هەزاران کەسی خەلکی ئوورفە لە بەردەم ئوتیلە کەدا کۆبوونەوه و، پارێزگاکانی تریان لەم هەوالە دلتەزینە ئاگادار کردەوه.

دوای نوێژی نیوهرۆ، تەرمی مامۆستا لە ئوتیلە کەوه برا بۆ "خانەقا" بە مەبەستی شۆردنی.

لەبەر زۆری حەشاماتە کە دوای دوو سەعات یان زیاتر گەیشتینە ئەوی، چونکە هەموو خەلکی ئوورفە هاتبوون و دوکانەکانیان داخستبوو.

لەو کاتەدا کە تەرمە کەى مامۆستایان هەلگرت، من و کاک حوسنی لە هۆشی خۆمان چووین.

کاک عەبدوللأ هاواری کرد بەسەرماندا:

بۆچی ئیوه منالان؟! خیرا کەن بیدار ببهوه.

کاتی بۆ شۆردنی تەرمی مامۆستا گەیشتینە "خانەقا"، لەبەر زۆری جەنجالی یە کە چونە ژوورەوه ئەستەم بوو، بۆیە زۆر بە زەحمەت رۆشتینە ژوورەوه و، توانیمان تەرمی مامۆستا بشۆین. "مەلا حەمید ئەفەندی" کە لە زانیانی ناوداری ئوورفەیه، مامۆستای شۆرد^(۱).

لە شۆردنی تەرمی مامۆستادا، برایان زوبەیر و حوسنی و عەبدوللأ و خلووصی، یارمەتی یان داین.

(۱) "مەلا حەمید ئەفەندی" ئەم یادگاری یە دە گێزینەوه:

لە مزگەوتی "قازی ئۆغلو" لە ئیعتیکافدا بووم. مامۆستام لە خەوندا بینی. پێی وتم: دەبیت لامادەى تەرمە کەم بیت و بمشۆیت، چونکە دەسرم. پێم وت: مامۆستاکەم دروست نی یە کەسیک لە ئیعتیکافدا بیت پرواتە دەرەوه. جا من چی بکەم؟ وتی: سەیری فلان لاپەرەى "ملتقى الابحر" بکە دەبینیت کە دروستە. کە لە خەو هەلسام هیشتا لە ژێر کاریگەری خەونە کەمدا بووم، کتیبی ناوبراوم هینا و سەیری ئەو لاپەرەیه م کرد، بینیم بەو جۆرەیه کە مامۆستا وتی! بەم شیوێهە شەرفی شۆردنی تەرمە کەى ئەوم دەست کەوت. (ش: ۴۵۱)

دوای تەواو بوونی شۆردنی، تەرمە خاویڭە کەیمان برد بۆ مزگەوتی "ئولو جامع" تا کو خەتمە قورئانی پەرۆز لەسەر رۆحی بخوینین.
ئەو شەو تەرمە کە ی لە مزگەوت مایەو.
هەموو خەلکە کە تا بەیانی خەتمی قورئانیان خویند و پادا شتە کەیان پێشکەش بە رۆحی مامۆستا کرد.

هەر هیندە ی رۆژ بوو و هە شاری ئورفە یە کجار جەنجال بوو بوو، لەبەر ئەو ی خەلک لە هەموو شوێنکی تورکیا و هاتبوون.
لەبەر جەنجالی لە پادە بەدەر پیمان و ابو ئەمڕۆ لە تانادا نەیت بە خاک بسپێریت.
بەلام والی شار ناردی بە شوینماندا و، بە جەختەو تەکای لێ کردین کە هەر ئەمڕۆ دوای نوێزی عەسر لە بری رۆژی هەینی تەرمی مامۆستا بنێریت. چونکە جەنجالی لەناو شارە کەدا گەشتوو و تە پادە یە کە لە تانای شاردا نی یە جیی ئەو هەموو ی تیدا بیتەو.
یە کەسەر پراگە نرا کە دوای نوێزی عەسری رۆژی پینج شەمە، نوێزی جەنازە ی لەسەر دە کریت.

خودی والی و سەرۆکی شارەوانی، ئامادە بوون و لە نوێزی جەنازەدا بە شەداریان کرد.

سەرمان لە دیار دە یە کە سەیر سوور مابوو، کە بریتی بوو لەو ی لە دەمی شۆردنی تەرمی مامۆستادا باران نم دەباری و، چەند بالندە یە کە غەریمان بە ژمارە یە کە زۆر دەبینی کە شەکل و شیوەیان نامۆ و پەنگا و پەنگ بوو.

بەم جۆرە، دوای نوێزی عەسری رۆژی پینج شەمە، مامۆستا ئەسپەردە ی خاک کرا.
زۆر کە سیش نەیان توانی ئامادە ی بەرێکردنی تەرمە کە ی بن، مەگەر کە سیک کە بە ئوتومبیلی تاییەت هاتیت. بۆ نمونە ئەوانە ی ئەمیر داغ فریا نە کەوتن..
یە کیک لەوانە کاک "جەیلان" بوو کە خەفە تینکی قوولی خواردا بۆ فریا نە کەوتنی تەرمە کە ی و، وتی:

"سالانیک زۆر خزمەتی مامۆستام کرد، کە چی ئەمڕۆ بە داخەو و ئامادە ی وەفاتی نەبووم!"

□ دوا یادگاری

عه‌بدوله‌جیدی برای ماموستا، ده‌ئیت:

پینج مانگ دوا‌ی وه‌فاتی برا‌که‌م، بانگیان کردم بۆ دیوانی والی له شاری "قۆنیه".
له‌وی سئی جه‌نهرالی سوپام له لای بیینی^(۱).

یه کینکیان پیی وتم:

تاشکرایه ئیمه له بارودۆخیکی ناسکدا ده‌ژیین. رۆژ له دوا‌ی رۆژ نه‌وانه‌ی که له
پاریز گاکانه‌وه سهردانی گۆرپی برا‌که‌تان ده‌که‌ن، له زیادبووندان. ئیمه ده‌مانه‌ویت به
هاو‌کاری ئیوه تهرمه‌که‌ی بۆ ناوه‌راستی نه‌نادۆل بگۆزینه‌وه. بۆیه تکات لئی ده‌که‌ین
ئهم داوا‌کاری یه ئیمزا بکه‌ن!

ئهمه‌یان وت و، کاغه‌زینکیان دایه ده‌ستم که ئهو داوا‌کاری‌یه‌ی به ناوی منه‌وه تیدا
نووسرابوو!

دوا‌ی خویندنه‌وه‌ی، پیم وتن:

"به‌لام من داوا‌ی ئهمم نه‌کردوه.. تکاتان لئی ده‌که‌م لینی گه‌رین با لانی که‌م له
گۆره‌که‌یدا بجه‌ویتنه‌وه!"

که‌چی ئه‌وان له‌سه‌ر هه‌لۆیستی خۆیان سوور بوون و، وتیان هیچ چاره‌یه‌کی ترت له
به‌رده‌مدا نی‌یه!

دوا‌ی ئیمزا کردنی داوا‌کاری‌یه‌که، رۆشتین بۆ فرۆکه‌خانه و، له‌وی فرۆکه‌یه‌کی
سه‌ربازی بردینی بۆ "ئورفه" و، سه‌عات سئیی شه‌و رۆشتین بۆ لای گۆره‌که‌ی. دوو
تابووت و چه‌ند سه‌ربازیك له‌حه‌وشه‌ی مزگه‌وته‌که‌دا ئاماده بوون.

(۱) له (۱۹۶۰/۵/۲۷)دا کۆده‌تایه‌کی سه‌ربازی کۆتایی به‌حوکمی "پارتی دیموکراتی" هینا و، له‌ندامانی
حکومه‌ت بران بۆ ئهو داد‌گایه‌ی که ناوی "داد‌گای ده‌ستور"ی لئی نرابوو. ئهم داد‌گایه‌ به‌جینه‌جینی
کردنی فهرمانی له‌سیداره‌دان بۆ "عه‌دنان مهنده‌رس"ی سه‌رۆک وه‌زیران و دوان له‌ وه‌زیره‌کانی و، به‌ماوه‌ی
زیندانی جیاوازی بۆ وه‌زیره‌کانی تر و به‌رپرسانی پیشووی حکومه‌تی پارتی دیموکراتی، کۆتایی به‌کاره‌کانی
هینا. هه‌روه‌که‌ به‌تاشکرا دۆژمنایه‌تی‌یان بۆ هه‌موو بزووتنه‌وه ئیسلامی‌یه‌کانی ناو تورکیا ده‌ربهری، که‌یه‌کێک
له‌وانه بزووتنه‌وه‌ی قوتایانی نوور بوو. وه‌که‌ بئینی رقی دۆژمنانی ئیسلام له‌ ماموستا نوورسی ته‌نانه‌ت له‌ دوا‌ی
وه‌فاتیشی کۆتایی پین نه‌هاتیبت، بۆیه بیستیان له‌ گۆره‌که‌یدا تۆله‌ی لئی بکه‌نه‌وه. له‌به‌ر ئه‌وه، تهرمه‌که‌ی ئهم
زانا مه‌زنه‌یان بۆ جینه‌کی نه‌زانراو گواسته‌وه!

پزیشکه سەربازی یە کە لیم نزیك بوو وە و، پینی و تم:
 "نیگەرەن مەبە.. مامۆستا دەگوینە وە بۆ ئە نادۆل".
 دوای ئەم قەسەیی پزیشکه کە، خۆم بۆ رانە گیرا و دامە پرمە ی گریان.
 پزیشکه کە فەرمانی دا بە سەربازە کان کە گۆرە کە هەتدەنە وە، بە لام ئەوان دوودل
 بوون لەو کارە، لە توورەیی خوا دە ترسان!
 پزیشکه کە وتی:
 "ئەمە کارنیکە پیمان سپیرراو، چارە یە کی ترمان نی یە جگە لە جیبە جی کردنی".
 ئیتر سەربازە کان گۆرە کە یان هەتدایە وە و تابووتە کە یان لێ دە رهینا.
 کاتی تابووتە کە یان هەتپچری، لە بەر خۆمە وە و تم:
 "دە بی ئیسکە کانی برا خۆ شو یستە کە م ئیستا بوو بن بە تۆز".
 بە لام کە دە ستم لە کفنە کە ی دا، دەتوت دوینی وە فاتی کردو وە! کفنە کە ی وە کو
 خۆی مابوو، هیندە نە بی کە لە لای سەری وە کە میك رەنگی زەرد بوو بوو، هەر وە ک
 بە ئە یە کی لە شیو ی دلۆ یە ئاوی کدا پیو بوو.
 کاتی پزیشکه کە دە مو چاوی ئەوی دە رخست، شیو ی زەردە خە نە یە کم لە سەر
 پو خساری بینی!
 باو و شمان بەو مامۆستا مەز نە دا کرد و، خستمانە ناو تابووتە کە ی تر، ئنجا هە لمان
 گرت بۆ فرۆ کە خانە.
 شە قامە کانی شاری "ئورفە" لە خە لک چۆل کرا بوون و، پربوون لە سەربازی
 چە کدار، چونکە لە شاردا قە دە غە ی هاتو چۆ ر ا گە یە نرا بوو!
 لە ناو فرۆ کە کە دا و لە تە نیشتی تابووتە کە وە بە دلێکی پر لە پە ژار وە دانیشتی ووم و،
 چا وە کانیشم پربوون لە فرمیسک.
 فرۆ کە کە بەر وە "ئافیوون" رۆشت و، لە ویشە وە بە ئوتومیلینکی ئامبولانس
 تابووتە کە برا بۆ ئیسپار تە و، لە شوینیکدا نیژا کە تا ئیستاش نە زانرا وە!
 رەحمە تی فراوانی خوای لێ بی ت و، لە بە هە شتی بەریندا بیحە وینیتە وە، ئامین^(۱).

□ وه‌سیه‌تیک

(هه‌ر له‌ میژه مامۆستامان له‌ سه‌ر ئه‌و ره‌فتاره‌ی ده‌روات که بریتی‌یه له‌ وه‌ی به‌ مه‌به‌ستی پاراستنی پله‌ی به‌رزی زانست، هیچ کاتێ زه‌لیلی له‌ به‌رده‌م گه‌وره‌ترین سه‌رۆکدا نه‌نواندوه‌ و، به‌ بێ به‌رامبه‌ر دیاری له‌ هیچ که‌سیکیش وه‌ نه‌ گرتوه‌.

ئێستاش له‌ به‌ر ئه‌و نه‌خۆشی‌یه‌ی که‌ له‌ راده‌به‌ده‌ر لاوازی کردوه‌، دیاری له‌ که‌س وه‌ر ناگریت - که‌ زانایان پێیان وایه‌ زیان له‌ وه‌ر گرتیدا نی‌یه‌ - بگره‌ له‌ ئیمه‌شی وه‌ر ناگریت که‌ خزمه‌تی ده‌که‌ین، با زۆر بچوو کیش بی‌ت. چونکه‌ به‌ چاوی خۆمان ده‌بینین که‌ هه‌ر کات ئه‌و دیاری‌یه‌ بخوات پێشکه‌شی ده‌که‌ین، پێی نه‌خۆش ده‌که‌ویت!

ئێتر دُنیا بووین له‌ وه‌ی که‌ ئیلهامی دلی کراوه‌ نابێ ئه‌و ده‌ستوره‌ی درێژایی ژبانی بشکینیت..

واته‌ نابێ "په‌یامه‌کانی نوور" بکری‌ن به‌ ئامراز بۆ هیچ شتیک. ئه‌وه‌ش له‌ پیناوی پارێزگاری کردن له‌ ئیخلاسی ته‌واوه‌تیدا.

ئیمه‌ ئێستا له‌ وه‌رزه‌ جه‌ژنی په‌یامه‌کانی نووردا، که‌ بلاو بوو نه‌ وه‌ی ئه‌و په‌یامانه‌یه‌ له‌ هه‌موو لایه‌ کدا. که‌چی هێشتا ده‌بینین مامۆستا له‌ گفتوگۆ وه‌رس ده‌بی‌ت و، به‌ سه‌یر کردن و ته‌وقه‌ له‌ گه‌ل کردنیش ته‌نانه‌ت له‌ لایه‌ن تایبه‌تمه‌ندترین قوتابی و برای خۆیه‌وه‌، قه‌لس و بیزاره‌!

له‌م رۆژه‌ پیرۆزانه‌ی جه‌ژندا ده‌یوت:

"با گۆره‌ که‌م له‌ شوینیکی ته‌واو په‌نه‌اندا بی‌ت و، جگه‌ له‌ یه‌ك دوو که‌سی قوتایانم که‌سی تر شوینه‌ که‌ی نه‌زانی‌ت. ئه‌مه‌ وه‌سیه‌تمه‌ بۆتان. چونکه‌ ئه‌و راستی‌یه‌ی که‌ له‌ دنیا دا رینی گفتوگۆی لێ گرتم، بێ گومان دوای مردنیشم رینم لێ ده‌گریت."

ئیمه‌ش له‌ لایه‌نی خۆمانه‌وه‌ له‌ مامۆستامان پرسى:

ئه‌و که‌سه‌ی دینه‌ سه‌ر گۆره‌ که‌ت، فاتیه‌ ده‌خوینی‌ت و پاداشتی ئه‌و قورمان خویندنه‌ی ده‌ست ده‌که‌وی.. ئێتر چ حیکمه‌تیک له‌ وه‌دا هه‌یه‌ رێ نه‌ده‌ن به‌ وه‌ی سه‌ردانی گۆره‌ که‌ت بکری‌ت؟

وه لآمی دایه وه:

ئو "بئ ئاگایی" یه که له م سهرده مه دا له "خزویستی" و "خزویستی زات" ه وه سهری هه لداوه، و اله خه لکی ده کات که له ده می سهردانی گۆره کاندایه خ به پله و پایه و ناوبانگی دنیایی مردوو که بدهن، وه ک ئه وه ی له دیر زه ماندا فیرعه ونه کان ده چوون تهرمی مردوو کانیا ن به مؤمیا کراوی هه لده گرت و، په یکه ریا ن بۆ داده نان و، وینه کانیا ن بلاوده کردنه وه، تا کو سهرنجه کانیا ن بۆ رابکیشن.

له ئه نجامی ئه مه شدا ئه و سهرنجانه ئاراسته ی واتای ئیسمی یه که - واته خودی که سه کان - کران، نه ک و اتا حه رفی یه که ی، که له غه یری خودی که سه که دایه .. به هه مان جۆر.. ئه هلی دنیای ئه م کاته شمان پرووی بایه خیا ن ئاراسته ی خودی که سه مردوو که و پله و پایه ی دنیای ده که ن له ده می سهردانی گۆره که یدا، له بری ئه وه ی - وه کو جا ران - سهردانیککی شه رعیی ره و او، به نیاز ی ره زامه ندیی خوا و پادا شتی دوا رۆژ بی ت.

له بهر ئه وه ..

وه سه به تان بۆ ده که م که شوینی گۆره که م ئاشکرا نه کریت، له بهر پاریز گاری نه یینی ئیخلاسی ته و او وه تی و، تا کو ئه و ئیخلاسه ش زامدا ر نه که م که له په یامه کانی نووردا هه یه .

ئیه تر که سه نی که فاتحه بخوینیت له هه ر شوینیکی خو ره له ات یا ن خو رئا و ا بی ت و، هه ر که سه نی بی ت، پادا شته که ی به و رۆحه ده گات^(۱).

(۱) پاشه نده کان، پاشه ندی ئه میر داغ ۵۶۶/۲-۵۶۷.

(الداعى^(۱))

گلکۆى پروخاوم حەفتا و نو تەرمى^(۲) سەعیدی گوناھبار و لەش بە ئازارى لە
 ئامیز گرتووه و، هەشتاھەمینیشیان بووه بە کیلى گۆرە کەم.
 ھەر ھەمووشیان، ئەسرىن بۆ زایەبوونی ئیسلام ھەلدەرپۆن..
 سەر جەم تەرمە کانی ناو ئەو گۆرە پر لە مردووم، لە گەل کیلە کەیدا، لە پرمەى
 گریاندان. سبەینیش بە پەلە و خیرا پروو و گۆرە پانی ئەودنیا ھەنگا و دەنیم.
 لەو دلتیایە شدام کە پاشەپۆزى ئاسیا، بە زەوى و ئاسمانیەو، تەسلىمى "دەستى
 سبى" ئیسلام دەبیت.
 چونکە دەستى راستى ئیسلام بەرە کەتى ئیمانى تیداىە و..
 دلتیایى و ئاسایش بە خەلکى دەبەخشیت.^(۳)

* * *

(۱) ئەم پارچەىە ئیمزایەتى. (دانەر)
 (۲) واتە لە یەك سالدا دوو "سەعید" دەمرن، چونکە لە ماوہى سالتیکدا دوو جار لەش نوئ دەبیتەوہ.
 سەرەپرای ئەوہش کە دەریدەخات سەعید ئەم سال لە سالى حەفتا و نۆھەمینیداىە و تا ئەم بەروارە واتە ئەم سالە
 دەژى، چونکە ھەموو سالتیک سەعیدیک دەمریت. (دانەر). (مستەفا صونگور دەلیت: مامۇستا ئەم پەراویزەى
 لە سالى ۱۹۵۱ز لئیرەدا زیاد کردوہ).
 ئەوہش کە ئەم واتایە پتر پروو دە کاتەوہ بڕگەىە کى دانەر خۆیەتى لە بەرھەمىکى دیرینیدا بەم دەقە کە تیايدا
 دەلیت: (من ئیستا پوختەى ھەشتا "سەعید" م کە بە ماوہى چل سال بە چەندین قیامەتى یەك لە دواى یەك و
 زنجیرەىە کى لە بەر گرتنەوہدا تئپەرپون و بەرھەم ھاتوون. پترستى ئەو حەفتا و نو "سەعید" ە مردوہ، یەك
 زیندووی ھەستیارە. خۆ ئە گەر ئاوى "زەمان" بپستیت و رابروہستیت و ئەو سەعیدانەش بەر جەستە ببن و بۆ
 یەك پروانن، ئەو لە بەر جیاوازییە زۆرە کان یەكتر ناناسنەوہ. من بەسەر ئەو قۇناغانەدا تل بوومەوہ، ئیتر
 جوانى و چۆز و چاکە کانیان پەرتەوازە بوون و، خراپە و ناشیرینى و ئازارە کانیانم بۆ ماىەوہ. جا ھەرەك "من"
 ئیستا ھەر ئەو "من" ەم لەو قۇناغانەدا، بە ھەمان جۆر "من" ھەر ئەم "من" ەم لەو مەنزڵانە شدا کە بە مردم دینە
 پینش. ئەو ەندە ھەبە کە لە ھەموو سالتیکدا دوو جار گەردیلە کانی ئەو مەنزڵە کۆچیکى گشتى دە کەن و،
 "من" پۇشاکە کەى خۆى نوئ دە کاتەوہ و، "سەعید" ى نوئ دە پۇشیت و کۆنە کەى لە بەر دادەمالیت).
 داوہرى یەکان، ئاماژە کان، ل: ۸۲۵-۸۲۶.
 (۳) بریسکە کان، بریسکەى سى و دوو ھەم، ل: ۷۵۴.

بہشی چوارہم

نے
تایہ تمہندی یہ کا

بەندى يەكەم

چەند حالەتتىكى تايەت

۱ - كرانەوۋە و داخران

ھەر لە مناليمەوۋە ھەتا ئىستا حالەتە كانى تىنگە يىشتىم لە يە كتر جياوازن. ئەو ھەتا كاتى وا ھەيە وە كو ئەو ھەم كە لە سەر منارە يەك ىم، كە چى لە كاتىكى تردا لە بنى بىردام.. گەلىنى "راستى" ھەن كە خۆشەويستىم و دەمناسن، كە چى لە ماو ھى چر كە يە كدا لىم دەبنە بيانى و ئىنكارى يان لى دەكەم. پاشان لە كاتىكى دىكەدا، بنى ھىچ بانگھىشتىك، "راستى" ھى ھىندە وردم دىنە دەست كە تەننەت ناويشم نەيىستون.. ھەروەك ھەندى كات لە "باقل"^(۱) نەزانتر دەم، كە چى لە سىياسەتدا خۆم بە وىنەى "سەحبان"^(۲) دەبينم^(۳).

(بەلىنى، چارم نى يە؛ ئەم سنووحاتانە بەم چەشنى بۆ دىلم دىن. لە كاتىكدا دەبينم وەك بلىنى لە سەر منارە يە كى بەرزو ھە دەدوئىم، كە چى لە چەندىن كاتى تردا لە بنكى بىرىكى قوولەو ھەو ھار دەكەم)^(۴).

(۱) باقل: ناوى كەسنىكە لە ئەدەبىي ەمرە بىدا بە ئورونەى بنى توانابى لە قسە كردندا دەپهيننەو ھە. (و ھەر گىزى)
(۲) سەحبان: كورپى زوفەرى كورپى ئىياسە. بە سەحبانى وائىل ناسراو ھە. گوتارى بىژنىكى زمانپاراو بوو ھە، بە ئورونەى قسەزانى و پەوانبىژى و حازرە لآمى دەپهيننەو ھە. لە پىش ئىسلام لەدايك بوو ھە تا سالى
(۴) كۆچى ژباو ھە. (و ھەر گىزى)

(۳) داو ھەرى يە كان، مونازەرات، ل: ۲۸۷-۲۸۸.

(۴) مەسنەوى نوورى، خالىك لە نوورى ناسىنى خواى گەورە. ھەرو ھە: راستى تەو حىد يان تەو حىدى راستەقىنە، ل: ۱۳۷.

۲ - وەرئەگرتنى ديارى

(ھەر لە منالیمەوہ پارە و پوول و ديارى خەلکم بە ھىچ جۆرىک لە ھىچ کەسىک وەرئەگرتوہ و، ھەر چەندەش ھەزار بووم و گەلنى پيوستەم بە پارە بوو کە چى ھەرگىز بە خۆم پەوا نەبىنئوہ کە پيوستى يە کاتم لە لای خەلک بدر کينم. لە ھەمان کاتدا زاهىد و، سۆفى و، وەرزشکارى رۆحى و، خانەدان و خاوەن نەسەب و داراى ناوبانگىش نەبووم!

بەرامبەر بەمە، خۆم و ئەو برادەرەنەش کە دەیانناسیم سەريان سوور دەما و ئەم حالەتەمان بەلاوہ سەیر بوو. پاش چەند سالىک لە حىکمەتى ئەمە تىگەيشتم. ئەو بوو بۆم دەرکەوت کە ئەو حالەتە رۆحى يە ناوبراوہى خواى گەورە پى بەخشىبووم، لەبەر ئەوہ بووہ سەر بۆ پارە و تەماع دانەنەوينم و، پاشانىش ھىچ رەخنەيەک ئاراستەى "پەيامە کانى نوور" نە کریت لەو موحاھەدانەى کە ئەم پەيامانە خستوويانەتە ئەستۆيان. دەنا دوزمنا سامناکە کاتم لەو رووہوہ مشتە کۆلئىكى جەرگپريان تى دەسەرەواندم^(۱).

(برايانم! دەزانن من سەدەقە و يارمەتى وەرناگرم و، نام بەھۆى ئەو چەشنە يارمەتىيانەش. لەبەر ئەوہ، بەرگ و پۆشاکى تايبەتى و شە کە پيوستە کانى خۆم دەفرۆشم، تاکو بە پارە کەيان ئەو کتیبانەم لە براکاتم بکرمەوہ کە ئەوان نووسيويانەتەوہ. ئەمەش لەبەر ئەوہى نەيەلم سوود و بەرزەوہندى يە کانى دنيا تىکەل بە "پەيامە کانى نوور" بن، تاکو زيان بەو پەيامانە نە گات و برايانى تریش پەند لەمە وەر بگرن و، ئەوانیش پەيامە کان نە کەن بە "ھۆکار" بۆ ھىچ شتىک^(۲).

(گرنگترىن ھۆکارى پيوست نەبووم بە خەلک، ئەو وتەيە يە کە "ئىبن حەجەر"ى^(۳) باوہر پى کراو - لە لای پیرەوانى مەزھەبى ئىمەى شافىعى - وتوویەتى:

(۱) پاشبەندە کان، پاشبەندى ئەمیرداغ ۳۶۲/۱-۳۶۳.

(۲) پاشبەندە کان، پاشبەندى ئەمیرداغ ۴۵۶/۱.

(۳) زانا و لىکۆلەرىكى مىسرى يە و ناوى: ئەحمەدى کوررى ئەمەدى کوررى عەلىى کوررى حەجەرى ھەيتەمى يە. لە نىوان سالە کانى (۹۰۹ - ۹۷۴ک) دا زياوہ. گەلنى بەرھەمى بەنرخى جى ھىشتووہ، وەک: "الفتاوى الھىتمىة" و "تحفة المحتاج لشرح المنھاج" لە فىقھى شافىعیدا، ھەر وہا "شرح الأربعمىن النووية" و "شرح مشکاة المصابيح"ى تەبرىزى و... ھتد... پروانە: "الأعلام للزركلى ۲۳۱/۱".

"گەر تۆ پياوچاك نەبىت و شتىكت بە نيازى پياوچاكي پىن بىەخشىرىت، حەرامە وەرى بگريت"^(۱).

بەلتى، مروفى ئەم چەرخە، لەبەر ھەلپە و تەماع، ديارى يە ھەرزانە كەى خۆى بە نرختىكى گران دەفرۆشيت! ئەو ەتا كە سىنكى گوناھبارى كۆلەوارى وەك من بە وەلى يە كى پياوچاك دادەنيت و ئنجا كولىرە يە كەم بە ديارى دەداتى!

جا ئەگەر من - خوا نەخواستە - لەو باوەرەدا ئىم كە پياوئىكى چاكام، ئەو ە نىشانەى لەخۆ بايى بوونە و بەلگەى ناچاكي يە. خۆ گەر باوەرپىشم بەو ە نەبىت كە پياوچاكام، ئەوا وەرگرتنى ئەو مائە بۆ من دروست نى يە.

ھەر وەھا وەرگرتنى سەدەقە و ديارى بەرامبەر بەو كارانەى كە پرويان لە دوارۆژە، وەك ئەو ە وايە كە مروف لەم دنيادا و بە چەشنىكى "فانى" چەند بەروبوونىكى "ھەمىشەى" ئەو دنيا لى بكا تەو ە و بە فەنايان بدات"^(۲)!

(گەلتى ھۆكارى زۆر ھەن كە پىن ديارى وەرگرتىم پىن نادەن، گرنگە كە يانتان بۆ باس دە كەم كە برىتى يە لەو ەى "وەرگرتنى ديارى" پەيوەندىي بىنگەرد و گەرموگورى نيوان من و قوتاييانى نور دەشيوئىت.

سەرەپراى ئەو ەى كە من، بەھۆى قەناعەت و بەرەكەت و لانەدائىم لە دەست پىو ەگرتن، تا ئەو پرادە يە دەستكورت و موحتاج نىم كە وەرى بگرم. بەلكو ھەر ناتوانم دەستە كائىم بۆ مالى دنيا درىژ بگەم و، كارىكە لە توانا و ويستى خۆم بەدەرە.

والە نيوان ھۆكارە زۆرە كانى ئەمەدا يەك ھۆكارى ورد باس دە كەم:

(۱) دەقى و تە كەى "ئىبن حەجەر" - كە مامۇستا نورسى پوختە كەى ھىنا - ئەمەى خوارەو ە يە:
 (ھەر كە سىك گومانى سىفەتتىكى وەك فەقىرى و پياوچاكي و نەسەى پىن برىت و لەبەر يە كىك لەو سىفەتائە شتىكى پىن بىەخشىرىت، بە چەشنىك كە بەلگە و نىشانەى زۆر بۆ ئەو ە لە ئارادا بن كە لەبەر ئەو سىفەتائە ئەو شتەى پىن بەخشراو ە، يان بەخشەرە كە پاستەو خۆ بلىت لەبەر ئەو سىفەتە شتە كەى پىن داو ە، ئەو كە سەش لە پاستىدا بە پىچەوانەى ئەو سىفەتە بىت كە گومانى پىن دەبرا، ئەوا حەرامە وەرى بگريت. بە ھەمان جۆر گەر سىفەتتىكى ناديارى و اى تىدا بىت كە ئەگەر بەخشەر پىن بزائىت، ئەو بەخشىنەى نەداتى... ھتد..). پروانە:

"تحفة المحتاج لشرح المنهاج" لابن حجر الهيتمي الشافعي ۱۷۸/۷. (وەرگىز)

(۲) مەكتوبات، مەكتوبى دوو ھەم، ل: ۲۱.

هاورپ‌یه کی دلسۆز که بازرگان و کاسبکاره، ئەندازەبەك "چا"ی له گەل خۆیدا بۆ هینابووم که بایی سی قوروش دەبوو، بەلام من لیم وەر نه‌گرت.

وتی: مامۆستای به‌پیزم! نائومیدم مه‌که و دەست به‌پروومه‌وه مه‌نی، چونکه له‌هه‌سته‌مبووله‌وه بۆم هیناویت!

منیش لیم وەر گرت، بەلام به‌دوو قات نرخه‌که‌یم بێ دا!

وتی: مامۆستا! بۆچی ئەم جۆره مامه‌له‌به‌ده‌که‌یت و ج‌حیکمه‌تیک‌ی تێدایه‌؟

وتم: تاكو نرخ‌ی ئەو دهرسه‌ی که تۆ له‌منی وەر ده‌گرت و هینده‌ی ئەلماس به‌نرخ و به‌هاداره‌ دانه‌به‌زینمه‌ ئاستی ورده‌ شووشه‌ بێ نرخه‌کان. واته‌ من له‌بهر سوودی تۆ واز له‌ سوودی تایه‌تی خۆم ده‌هینم!

به‌ئێ، ئەو دهرسی "راستی"یە که له‌ مامۆستایه‌ك وهری بگرت بۆ به‌ده‌سته‌هینانی خاشاکی دنیا دانه‌به‌زیت و، پێی بۆ ته‌ماع و زه‌لیلی نه‌ترازیت و، له‌ به‌رامبه‌ر خزمه‌تگوزاری‌یه‌کانی له‌ پیناوی حه‌ق و راستیدا داوای هه‌ج شتێك نه‌کات و، ناچاری مه‌رابی که‌سه‌ نه‌بیت، بێ گومان ئەو دهرسه‌، به‌ وینه‌ی "ئه‌لماس" به‌هادار و به‌نرخ ده‌بیت.

به‌لام ئەو دهرسه‌ی که له‌ مامۆستایه‌ك وهر گیراییت ناچاری وهر گرتنی خه‌یر و سه‌ده‌قه‌ و مه‌رابی بووبیت بۆ ده‌وله‌مه‌ندان و، عیززه‌تی زانستی خۆی له‌ پیناوی سه‌رنج راکێشانی خه‌لكیدا داناییت و، له‌ به‌رده‌م ئەوانه‌دا رپا و مه‌رابی بنوینیت که خه‌یری پێ ده‌بخشن و، به‌م کاره‌شی بواری به‌ خۆی داییت به‌روبوومه‌کانی ئەو دنیا‌ی له‌م دنیا وهر بگرت. نرخ‌ی ئەو دهرسه‌، تا ئاستی ورده‌ شووشه‌ داده‌به‌زینته‌ خواره‌وه‌^(۱).

۳ - پرسیارنه‌کردنی له‌ هه‌ج که‌ستێک

ئەوه‌ش له‌بهر ئەو به‌ئینه‌ی که له‌ خه‌ونه‌که‌یدا دای به‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ. هاکات له‌ گەل وه‌لامدانه‌وه‌ی راست و دروستی بۆ هه‌ر پرسیارێک ئاراسته‌ی کراییت. ده‌یوت: "من نکوولیم له‌ زانستی زانایان نی‌یه‌، که‌واته‌ پێویست به‌وه‌ ناکات بۆ تاقیکردنه‌وه‌یان

(۱) پاشه‌نده‌کان، پاشه‌ندی بارلا، ل: ۷۴-۷۵.

پرسىيارىيان ئاراستە بىكەم. بەلام ھەر كەسىك گومانى لە زانستە كەى مندا ھەيە، دەتوانى ھەر پرسىيارىيكى دەوى بىكات، من وەلامى دەدەمەوہ^(۱).

۴ - زوھد و وازھىتان لە دنيا

(سەئىدى كۆن لە نووسراوہ كۆنەكانى و لە "إفادۃ المرام"ى "إشارات الإعجاز"دا ھەوالى بە قوتابى بەكانى دەدا و بە دوويات كردنەوى بەك لە دوای بەك پىنى دەوتن كە: بوومەلەرزەيەكى ماددى و مەعنەويى كۆمەلەيەتتى بەكجار گەورە لەناو گروى مرؤفدا پروو دەدات، ئەو كاتەش خەلكى خۆزگە بە گۆشە گىرى و ژن نەھىنام دەخوازن)^(۲).

[ئىتر خۆى بۆ خزمەتى ئىمان و قورئان بەكلابى كرد، بە تايبەتى دوای ئەوہى كە بىستى پىلاننىكى چەپەل لە دژى قورئانى پىروۆز ساز دە كرئت. تەنانەت لەو پىناوہدا ژنىشى نەھىنا و بە رەبەنى ژيانى بەسەربرد. خۆى بەم جۆرەى خواروہ ھۆى ئەوہ پروو دە كاتەوہ:]

(بەكەم: لەو كاتەدا كە دەبى بۆ بەرەنگارى كردنى ھىرشى ئەو ئىلحادە سامناكەى ماوہى چل سالە پەلامارى ئىمان دەدات، چەندىن فىداكارى وا ھەبن ھەرچى بەكيان ھەيە بەختى بىكەن، پىيارم دا كە نەك تەنھا بەختەوہرىى دنيا بەلكو گەر پىويست بىت بەختەوہرىى دواپروۆژىشم لە پىناوى حەقىقەتى قورئانى پىروۆزدا بەخت بىكەم.

جا لەبەر ئەوہى بتوانم بە تواوى و بە ئىخلاسى راستەقىنەوہ بۆ خزمەتى قورئان لى بىرىم، ناچار بووم واز لە ژن ھىنانى كاتى دنيا بەپىم - كە دەزانم سوننەتتىكى پىروۆزى پىغەمبەرە ﷺ - تەنانەت گەر لەم دنيايەدا دە "حور العين"ى بەھەشتىشم بەنى، ھەر خۆم بە ناچار دەزانم واز لە ھەموويان بەپىم، لە پىناوى ئەو راستى بەدا. چونكە ئەو پىنكخراوہ سامناكانەى مولحيدان چەندىن ھىرشى سەرورم و توندوتىژ بۆ سەر ئەو راستى بەدەبن و چەندەھا پىلاننى چەپەلىشى لە دژ ساز دەكەن.

(۱) Tarihce-i Hayat, ilk Hayati.

(۲) پاشبەندەكان، پاشبەندى ئەمىرداغ ۲/۵۵.

که‌واته‌ئوپه‌پری‌خۆبه‌خت‌کردن و فیداکاری بۆ به‌به‌ستی‌ئهو هه‌وله‌ی‌ئهووان پێویسته و، ده‌بێ هه‌موو کاری که بۆ بلاو‌کردنه‌وه‌ی‌ئاین ده‌کریت‌خاوین و بینگه‌رد و ته‌نها بۆ په‌زنامه‌ندیی‌خوای‌گه‌وره‌بیت، بێ‌ئهو‌هی‌هۆیه‌ک‌بیت بۆ هیچ‌شتیک‌ی‌تر. چه‌نده‌ها‌زانی‌نه‌گه‌ت و که‌سانی‌خو‌اناس‌له‌ئه‌نجامی‌خه‌می‌ژیان و گوزه‌رانی‌خیزان و منالیان، فه‌توایان بۆ بیدعه‌ت‌ده‌ر‌کرد، ته‌نا‌ته‌له‌شی‌وه‌ی‌پشتگه‌یری‌بیدعه‌ت‌خو‌ازانیشدا‌ده‌ر‌که‌وتن!

له‌به‌ر‌ئهمه‌ و له‌ به‌رامه‌به‌ر‌ئهو هه‌رشه‌سامناک و سه‌خته‌ی‌ده‌کریته‌سه‌ر‌ئاین، ده‌بێ پێویست‌نه‌بوون‌به‌خه‌لکی‌و‌به‌لکو‌به‌هه‌موو‌شتیک، ئه‌نجام‌بدریت. به‌تایه‌ت‌دوای‌ماوه‌نه‌دان‌و‌نه‌هه‌یشتنی‌وتنه‌وه‌ی‌وانه‌ی‌"ئاین" له‌قوتابخانه‌کاندا و، گۆرینی‌بانگی‌شه‌رعی.

له‌به‌ر‌ئهو، ده‌ستم‌له‌ژن‌هه‌نان‌هه‌لگرت، که‌ده‌زام "سوننه‌ت" یکی‌په‌غه‌مبه‌ره‌ﷺ، بۆ‌ئهو‌هی‌تووشی‌"حه‌رام" نه‌بم و، بتوام زۆر "واجب" و "فه‌رز"ی‌ئه‌ستۆم‌جیبه‌جی‌بکه‌م. چونکه‌ناکریت‌له‌به‌ر‌به‌جیه‌ینانی "سوننه‌ت" یك‌مرؤف‌دوو‌جاری‌چه‌ن‌دین‌کرداری‌"حه‌رام" بیت.

زانی‌زۆر‌هه‌بوون‌که‌له‌ماوه‌ی‌ئهم‌چل‌ساله‌دا‌ئهم‌سوننه‌ته‌یان‌به‌جی‌هه‌نا، به‌لام‌ناچار‌یش‌بوون‌تووشی‌"ده" گونا‌هی‌که‌بیره‌و‌حه‌رام‌بن و، واز‌له‌به‌شیکی‌فه‌رز‌و‌سوننه‌ته‌کان‌به‌ین!

دوو‌هه‌م: ئایه‌تی‌په‌رۆزی: ﴿فَالْيَكُفُورُ مَا طَابَ لَكُمْ...﴾ (النساء: ۳) و، فه‌رمووده‌ی‌په‌رۆزی: "تناکحوا‌تکاثروا"^(۱)، هه‌روه‌ها‌فه‌رمانه‌کانی‌تری‌هاو‌چه‌شنیان، فه‌رمانی‌"واجب‌بوون" و هه‌میشه‌یی‌نین، به‌لکو‌فه‌رمانی‌"سوننه‌ت"ن. جگه‌له‌وه‌ش‌که‌به‌ندن‌به‌

(۱) تناکحوا‌تاسلوا‌فانی‌أباهي‌بکم‌الأمم‌يوم‌القيامة. رواه‌عبدالرزاق‌والبه‌هقي‌عن‌سعيد‌بن‌أبي‌هلال‌مرسلاً‌بلفظ: (تناکحوا‌تکثروا‌فانی‌أباهي‌بکم‌الأمم‌يوم‌القيامة). قال‌في‌المقاصد: جاء‌معناه‌عن‌جماعة‌من‌الصحابه، فأخرج‌أبو‌داود‌و‌النسائي‌والبه‌هقي‌وغيرهم‌عن‌معقل‌بن‌يسار‌مرفوعاً: تزوجوا‌الولود‌الودود‌فانی‌مکاتر‌بکم‌الأمم‌يوم‌القيامة، ولأحمد‌وسعيد‌بن‌منصور‌و‌الطبراني‌في‌الأوسط‌والبه‌هقي‌وآخرين‌عن‌أنس‌قال‌كان‌رسول‌الله ﷺ يأمر‌بالبائة‌وينهى‌عن‌التبتل‌نمياً‌شديداً، ويقول: تزوجوا‌الولود‌الودود‌فانی‌مکاتر‌بکم‌الأمم‌يوم‌القيامة، وصححه‌ابن‌حبان‌و‌الحاکم... الخ (باختصار‌عن‌كشف‌الخفاء‌للعجلوني‌۱۰۲۱) و‌السيوطي‌في‌الجامع‌الصغير (۳۳۶۶). (وه‌رگيز - له‌چای‌عه‌ره‌ببی‌"اللعمعات‌هوه").

چەند مەر جىنكەۋە دەپ بېنەدى. لەۋانەيە ھەموو ئەۋ مەر جانە بۇ ھەموو كەسىك و لە ھەموو كاتىكدا كۆنەنەۋە و نەيەنە دى.

پاشان فەر موودەى پىرۆزى: "لا رهبانية في الاسلام"^(۱) ئەۋە ناگەيە نىت كە ژن نەھىنان و گۆشە گىرى - ۋەك ئەۋەى راھىبە كان - حەر امن و نايىت بىن. بەلكو ئەم فەر موودەيە ھاندانە بۇ خەلكى تاكو لە ژيانى كۆمە لايەتيدا بەشدار بىن، ۋەك لە ناۋەرۆكى ئەم فەر موودەيدا ھەيە كە دەفەر موئى:

"خير الناس أنفعهم للناس"^(۲) ..

دەنا ھەزاران كەس لە پىۋاچاكانى پېشىن، بە جۆرىكى كاتى، لە خەلكى دوور كەوتۈنەتەۋە و، تا ماۋەيەك ھەزىيان لە گۆشە گىرى بوۋە و، دەستيان لە جوانى دىناى فانى داشۆردوۋە و خۇيان لى دامالپوۋە، تاكو بتوانن بە تەۋاۋى و راستى ژيانى دۋارۆزى خۇيان بىيات بىن.

جا مادەم كەسانىكى زۆرى پىۋاچاكانى پېشىن، لەبەر گەيشىن بە كەمالىكى نەبراۋە و "تايەت بە خۇيان" ۋازيان لە دىنا و ھەموو رازاۋەبى و جوانى يەكى ھىناۋە .. ئەۋا دەپى ئەۋ كەسەى كە بۇ "بەختەۋەرى ھەمىشەبى و نەبراۋەى چەندەھا لىقەۋماۋ" لى دەپرىت و، نايەلئىت بىكەۋنە ھەلدېرى گومرايىۋە و، بۇ بەھىز كەردنى ئىمانى ئەۋان تىدە كۆشئىت لە پىناۋى خزمەت كەردنى راستەقىنەى ئىمان و قورئاندا و، لە بەرامبەر ھېرشە ناكامە كانى دەرەۋە و شالاۋە ئاشكراكانى ناۋخۇدا خۇى رادە گرىت .. ئەۋ كەسەى ئەم كارە گىشتى يە ئەنجام دەدات - نەك كارى تايەتتى بۇ خۇى - پەفتارى پىچەۋانەى سوننەتى پىغەمبەر ﷺ ناكات، بەلكو بە پىى ھەقىقەتى سوننەتى پىغەمبەر ﷺ ھەنگاۋ دەنىت.

پاشان ئەۋپەرى ئاۋاتەخۋازم كە بە ئەندازەى يەك گەردىلەم لەۋ فەر مايشتە راستەى صىددىقى مەزن - خۋالىى رازى بىت - دەست بىكەۋىت كە دەفەر موئى:

(۱) قال ابن حجر: لم أره بهذا اللفظ، لكن حديث سعد بن أبي وقاص عند البيهقي: "إن الله أبدلنا بالرهانية الخنيفة السمحة". كشف الخفاء: ۳۱۵۴

(۲) حديث حسن أخرجه القضاعي في مسند الشهاب وابن عساكر في تاريخ دمشق ۲/۴۲۰/۲ وانظر الصحيحة ۴۲۶ وصحيح الجامع الصغير وزيادته برقم ۶۵۳۸.

"با جه‌سته‌م له دۆزه‌خدا ئەوه‌نده گه‌وره بیټ که ئیتر جیی هیج ئیمانداریکی تری تیدا نه‌بیته‌وه!"

له‌بەر ئەوه‌یه که ئەم سه‌عیده لاوازه "ژن نه‌هینان" و پنیوست نه‌بوونی به‌خه‌لکی، له درێژایی ژیانیدا، بۆ خۆی هه‌لێژاردوه.

سێهه‌م: ئیمه به‌ قوتابییانی نوورمان نه‌وتوو: "ژن مه‌هینن و وازی لێ به‌هینن بۆ خه‌لک.. نایی پینیشیان بوتری.."

به‌لام قوتابیان له‌ناو خۆیاندا چه‌ند پله و چینیکن، هی وایان هه‌یه ده‌بی تا ده‌توانیټ، له‌ ماوه‌یه‌کی ته‌مه‌نیدا، خۆی به‌ پنداویستی‌یه‌کانی دنیاوه نه‌به‌ستیت، تا کو بگات به‌ خۆبه‌خت کردن و دامه‌زراوی ته‌واوه‌تی و هه‌ره مه‌زن..

خۆ ئەگه‌ر ئافره‌تیککی وه‌های لێ هه‌لکه‌وت له‌ خزمه‌تگوزاری ئیمان و قورئاندا یارمه‌تی بدات، ئەوه خیریکه‌ خوا داویه‌تی. چونکه ئەم چه‌شنه ژن هینانه‌ پنی کار و خزمه‌تگوزاری قورئانی لێ ناگریت.

سوپاس بۆ خوا، زۆر که‌سی و له‌ناو قوتابییانی نووردا هه‌ن و، هاوسه‌ره‌کانیشیان له‌ خزمه‌تگوزاری قورئان و ئیماندا هینچیان له‌وان که‌متر نی‌یه. ته‌نانه‌ت کاتی و اه‌یه به‌ بۆنه‌ی ئەو شه‌فه‌قه‌ته‌ بی به‌رامبه‌ر و بی پاداشته‌ی له‌ سروشتیاندا هه‌یه، پینش می‌رده‌ کانیشیان ده‌که‌ون و، به‌م پالنه‌وانیتی‌یه‌ی پینان به‌خشاوه و به‌ ئیخلاسیکی ته‌واو کاره‌کانیان ئەنجام ده‌ده‌ن.

ئنجا زۆربه‌ی قوتابی‌یه‌ پینشینه‌کانی نوور ژنیا هیناوه و، به‌ ته‌واوی و پینکوپینکی ئەم سونه‌ته‌یان جیبه‌جی کردوه. به‌یامه‌کانی نووریش روو ده‌کاته ئەوانه و پینان ده‌لټ:

ماله‌ کانتان بکه‌ن به‌ قوتابخانه‌یه‌کی بچووکی نوور و جیی وه‌رگرتنی زانست و فیربوونی خواناسی. تا کو ئەو منالانه‌ی که به‌ره‌می ئەنجامدانی ئەم سونه‌ته‌ن، له‌سه‌ر ئیمان په‌روه‌رده‌ بین و، له‌ قیامه‌تیشدا شه‌فاعه‌تتان بۆ بکه‌ن و، له‌ دنیا‌شدا کوپ و منال و جگه‌ر گۆشه‌ی باشتان بن. ئەو کاته به‌ ته‌واوی ئەم سونه‌ته‌ پیرۆزه‌تان تیدا جیبه‌جی ده‌بیټ.

دهنا نه گهر مناله كان له سهر په روه رده ي نه وروپايي گه شه بكنه و پينگه ن - وهك له ماوه ي سى سالى رابوردوودا پرووى دا - نهوا زوربه ي نهو منالانه له لايه كه وه سووديان بو دنيا تان ناييت و، له و لاشه وه له قيامه تدا سكالاتان له ده ست ده كنه، چونكه له وئ پيتان ده لئن:

"بوچى ئيمان تان نه پاراستين؟"

ئيوهش بهم و تهيه ي نهوان په ژاره و په شيماني داتان ده گريټ، كاتى كه په شيماني دادى مرؤف نادات و سوودى ناييت. نه مهش پشتگوى خستنى نهو حيكمه تهيه كه له سوننه تى پرووزى پينغه مبه رايه (عليه السلام) ^(۱).

۵ - ريش نه هيشتنه وه

(ريش هيشتنه وه سوننه تيكي پرووزى پينغه مبه ر (عليه السلام) و، ههر ته نها تايهت نى به به زانايانه وه.

منيش ههر له سهره تا وه ريشم نه هيشتنه وه ته وه و، له ناو زينگه و كزمه ليكدا گه و ره بووم كه له سه دا نه وه ديان ريش ناهيلنه وه.

له لايه كى تريشه وه دوژ منانمان هميشه هيرشمان ده كه نه سهر و، له راستيدا ريشى هه ندى له خوز شو ويستانى منيان تاشى ..

ئيتز له م چه شنه پروودا وانه وه له حيكمه تى ريش نه هيشتنه وه م تيگه يشتم و، زانيم كه سه باره ت به من چاوديرى به كى په روه رد گاره. چونكه نه گهر من ريشم به يشتايه ته وه و پاشان نهوان بيانتاشيبايه، نهوا "په يامه كانى نور" زيانى كى گه و ره يان پى ده گه يشت، چونكه نه م په فتاره م پى قبول نه ده كرا و ده مردم!

هه ندىك له زانايان و توويانه:

دروست نى به ريش بتا شريټ.

مه به ستيان له تاشينى ريشه له دواى هيشتنه وه ي. چونكه تاشينى دواى هيشتنه وه ي حه رامه. به لام گهر كه سيك ههر له سهره تا وه نه هيشتنيته وه، نهوا سوننه تيكي جيبه جى نه كړدوه.

(۱) پاشه نده كان، پاشه ندى نه مرداغ ۲/۴۷-۵۷۸.

ئیمه له‌بهر خۆپاراستمان له‌گه‌ستی گوناھی که‌بیره، واماوه‌ی بیست سالمان به‌ ژیانیکی سه‌ختی وه‌ک به‌ندیخانه‌ی تاکه‌که‌سی برده‌سه‌ر. له‌خوای گه‌وره‌داواکارین که‌ بو‌مان بکات به‌که‌فاره‌تی جیبه‌جی نه‌کردنی ئه‌و سونه‌ته‌په‌رۆزه.

هه‌روه‌ها ئه‌مه‌ش به‌ئاشکرا و‌پاشکاوی و‌بێ گومانی راده‌گه‌یه‌م که‌:

په‌یامه‌کانی نوور مو‌لکی قورئانی په‌رۆزن، من جورئه‌تم له‌کوی بوو لافی
خاوه‌ندارتیان لێ بده‌م!

له‌بهر ئه‌وه، هه‌رگیز هه‌له‌ و‌ناته‌واوی به‌کاتم نابن به‌هی ئه‌و په‌یامانه، چونکه‌ من جگه‌ له‌خزمه‌تگوزاریکی گوناهباری ئه‌و نووره‌ و‌بانگه‌وازکار و‌ده‌لالی ئه‌و گه‌وه‌هه‌ر و‌ ئه‌لماسانه، هه‌یچی تر نی‌م. که‌واته‌ حاله‌ته‌ په‌شیواوه‌کانی من هه‌رگیز کار ناکه‌نه‌سه‌ر ئه‌و په‌یامانه، ته‌نانه‌ت هه‌ر نزیکیشیان نابنه‌وه^(۱).

(۱) پاشه‌بنده‌کان، پاشه‌بنده‌ی ئه‌میرداغ ۱/۳۵۳-۳۵۴.

"شاهیده یوکسه‌ل" ده‌گه‌په‌ته‌وه‌ که‌:

له‌ده‌می دادگایی کردندا، دادوه‌ر ئه‌م په‌رسیارانیه‌ی ئاراسته‌ی مامۆستا کرد:

- چ کارئک ده‌که‌یت؟

- په‌زگار کردنی ئیمان. چونکه‌ ئیمانی برایام ئاگری تی به‌ر بووه‌.

- بۆچی ریش ناهه‌په‌لته‌وه‌؟

- تاکو ئیوه‌ نه‌یناشن!

- بۆچی سونه‌تی ژنه‌ینانت واز لێ هه‌یناوه‌؟

- له‌وانه‌ی که‌ ئه‌م سونه‌ته‌یان جیبه‌جی کرد، وازیان له‌ فه‌رزه‌کان هه‌ینا! (ش: ۳/۴۱۱)

"حیلمی ئاریچی" ده‌لێ:

په‌رۆنکیان مامۆستا پێی وتم:

له‌وانه‌یه‌ ئه‌و په‌رسیاره‌ت به‌ دلدا بی‌ت که‌ بۆچی ریشم نه‌هه‌یشتوه‌ته‌وه‌؟ واه‌ۆکاری ئه‌وه‌ت بۆ روون ده‌که‌مه‌وه‌

تاکو گومانه‌که‌تان نه‌مینیت:

ه‌زی کارنه‌کردم به‌م سونه‌ته‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ زیاتر له‌ ملیۆنیک قوتاییم هه‌یه‌. جا ئه‌گه‌ر من ریش به‌په‌لمه‌وه‌،

ئه‌وانیش به‌ پیر و‌لاویانه‌وه‌ ده‌په‌په‌لته‌وه‌، ئه‌و کاته‌ش ریشی لاره‌کان ده‌بینه‌ مایه‌ی گالته‌ پیکردنی هاو‌ریکانیان.

له‌بهر ئه‌وه‌، جیبه‌جی کردنی ئه‌م سونه‌ته‌م دواخستوه‌وه‌. (ش: ۲/۲۶۵)

بهندی دووههم

له گهڻ ئهوانه دا که سهردانیان ده کرد

□ دهستوریتک بۆ ئهوانه ی که سهردانیان ده کرد
(با ههموان بزائن که ئه و کهسه ی سهردائمه ده کات:
یان له بهر چهند کاروباریکی تایبهت به "ژیانی دنیا" دیت.. ئه و با بزانیته که ئه و
دهر گایه داخراوه!!

یان له پرووی ژیانی "ئه و دنیا" وه دیت.. ئه و پرووهش دوو دهر گای تیدا به:
یان پنی وایه من پیاویکی پیروژ و خاوهن پله و پایمه لای خوای گه و ره و، له بهر ئه مه
دیت بۆ لامان.. ئه و ئه و دهر گایهش داخراوه! چونکه من له نهفسی خۆم رازی نیم و ئه و
که سه شم ناوین منی پنی باش بیت. هه رده م همد و سوپاسی زۆر و زه به نده پیشکەش به
خوای گه و ره ده که م که وای لنی نه کردووم له خۆم رازی بم..
پرووه که ی تر بریتی به له وه ی که ته نه ا له بهر ئه وه دیت بۆ لام و سهردائمه ده کات که
من خزمه تگوزار و ده لال و بانگه واز کاری قورئانی پیروژم. جا ئه و که سه ی له م
دهر گایه وه دیت، به خیر بیت و له سه ر چاوم و سه رم دایده نیم^(۱).

□ گوفتاری مامۆستا بۆ میوانه کانی
رۆژنیکیان مامۆستا قوتابی به کی خۆی نارد بۆ ئه نقه ره به مه به سته جیبه جی کردنی
هه ندی کاروباری بانگه واز..

(۱) مه کتوبات، مه کتوبی بیست و شه شه م، ل: ۵۷۵.

کاتی ئه قوتابی به له‌وی بارودۆخی خه‌لکی بینی، له‌به‌ر خۆیه‌وه وتی:
 "هه‌یه‌وو! ئه‌وانه چ کاتیک گوی له راستی به‌کانی نورر راده‌گرن؟
 ئایا چۆن ئه‌و په‌رده ئه‌ستوروی بی ئاگایی ده‌درپت؟

ئه‌وه کارینکی به‌کجار دژواره!"

ئیتز دوو چاری نائومییدی بوو.

کاتی هاته‌وه، مامۆستا پینی وت:

ئهرکی سه‌رشانی ئیمه‌ ته‌نها خزمه‌تکردنه..

به‌لام سه‌رکه‌وتن له‌م کاره‌دا و تینگه‌یاندن خه‌لک، کاریکه تابه‌ته به‌خوای
 گه‌وره‌وه.

ئیمه‌ راپه‌راندنی ئهرکه‌که‌ی خۆمان خراوه‌ته ئه‌ستۆ و، هه‌رگیز پیویست به‌نائومییدی
 ناکات.

که‌واته‌ گرنگی له‌چه‌ندایه‌تیدانی به، به‌لکو له‌چۆنیتیدایه، زۆر جار قوتابی به‌کی
 دلسۆزی فیداکار له‌هه‌زار که‌سی تر که‌ به‌و جۆره‌ نه‌ییت باشتره.
 به‌م جۆره "نائومییدی" به‌که‌ی ئه‌وی نه‌هیشت.

رۆژانی به‌هار و هاوین، هه‌ندئ جار زستانیش، مامۆستا به‌ پنی له‌ده‌وروبه‌ری
 "ئه‌میرداغ" ده‌گه‌را و پیا‌سه‌ی ده‌کرد، هه‌ندئ جاری تریش گالیسکه‌یه‌کی به‌کرئ
 ده‌گرت که‌ ئه‌سپ راپه‌د کیشا و کریکه‌شی ده‌دا و، ده‌یوت:

"من ناچارم کریکه‌ی به‌ده‌م، چونکه‌ ته‌نانه‌ت یه‌ک پاروو خواردنیش که‌هی دیاری
 بی‌ت و نرخه‌که‌یم نه‌داییت، نه‌خۆشم ده‌خات!"

کاتی له‌ناو دارستان و شیوه‌کاندا ده‌گه‌را، جه‌ندرمه‌کان به‌به‌رده‌وامی شوینی
 ده‌که‌وتن.

ئه‌ویش له‌چه‌ند شوینیکی جیا‌جیادا داده‌نیشت بۆ پیداجوونه‌وه و راستکردنه‌وه‌ی
 ده‌ستوروسی په‌یامه‌کان، یان بۆ تیرامان و بیرکردنه‌وه له‌به‌دیها‌تووانی خوای گه‌وره.

ئهم‌حاله‌هه‌تا سالی (۱۹۴۷ز) درپژه‌ی کیشا.

مامؤستا له ماوه يه دا گه لى بايه خى به كاروبارى نووسينه وه و له بهر گرتنه وه ي په يامه كان ده دا، به ده ستنوس يان به ٺاميرى رۆنيؤ كاتى قوتابى يه كانى په پيدا يان كرد. ده يوت:

"په يامه كانى نوور موعجيزه يه كى قورٺانى ٺهوتؤن كه ٺم سهرده مه و سهرده مه كانى دواى ٺمه ش رووناك ده كه نه وه".

ههروه ها خزمه تكر دنى "نوور" ي به مهن ترين ٺهرك و خزمه ته كان داده نا له م زه مانه دا، به و راده يه ي كه كار كردن له و پينا وه دا بووبوه خؤراكى رؤحى، چونكه چه ندين سه عاتى دريؤ خايه نى له راستكر دنه وه و پيدا چورنه وه ي په يامه كاندا به سهرده برد و، نه يده زانى ماندووبون چى يه، ته نانه ت له كاتى نه خؤشى يه سه خته كه شيدا له و كار ه ي دانه پرا.

مامؤستا له هاوده مى و دلنه و ايبى تيكه ل بوونى خه لك بى به ش بوو..

به لام له ناوه ندى ٺم بى به شى يه دا سهر چاوه يه كى وشك نه بووى سامانىكى مه زنى ده ست كه وت. ٺه وه بوو خواى گه و ره به چا كه و ميه ره بانى خؤى "په يامه كانى نوور" ي بى به خشى، كه هه موو سامان و خؤشى و شادمانى و كامه رانى يه كى مامؤستا بووه و، هه موو دلنه و ايبه كى له و په يامانه وه هه لقاوون و، سهر جه مى ٺه و توانا و به هرانه ش كه خواى گه و ره پى به خشيوه بؤ ٺه و په يامانه به كارى هينا وه.

مامؤستا پى و ايه كه ٺهركى فيترى سهر شانى و نه ينى به ديه اتنى خؤى له وه دا يه كه خه لكى له په يامه كانى نوور تيگه يه ني ت و بلاويان بكاته وه له ناوياندا.

بى گومان له ده مى گه رانه كانيدا چه ندين خه لكى جؤراو جؤرى ده يينى و، به نهر مونيانى له گه ل هه مووياندا ده دوا.

به بيئى ٺهوانه ي له نزيكه وه ناسيو يانه و شاره زاي ژيانى بوون، ٺه وه سه لماوه كه مامؤستا، ته نانه ت له قؤناغى پيگه يشتن و لاو يشدا، له لوتكه ي داوين پاكي و راسته وي دا بووه.

گه لى جار دوعاى بؤ مناله بى گونا هه كان و ٺافره تان ده كرد كه قاره مانى سؤزو شه فقه تن و، ٺه وه ي ياد ده خستنه وه كه:

ئافره‌تان له به‌رده‌م خوای گه‌وره‌دا به‌رپرسی په‌روه‌ده‌کردن و ینگه‌یانندی مناله‌کانیانن له‌سه‌ر ئیسلام و، به‌و کاره‌یان به‌شیکیان له‌چاکه‌ی مناله‌کانیان ده‌ست ده‌که‌وئیت. تکای ئه‌وه‌شی له‌ی ده‌کردن که‌دوعای بۆ بکه‌ن و، به‌خوشکی دوا‌پوژی خزی دایده‌نان و، به‌کورتی له‌گه‌لیان ده‌دوا.

ئافره‌تانیش به‌هۆی دله‌ بینگه‌رده‌کانی خۆیان‌ه‌وه‌هه‌ستیان ده‌کرد که‌تا چ‌پراده‌یه‌ک مامۆستا ئه‌مونه‌یه‌کی بلندی حه‌ق و راستی‌یه.

سه‌باره‌ت به‌گفتو‌گۆشی له‌گه‌ل منالاندا، ئه‌وا چه‌ندین په‌ندی ورد و چیژی قوولی له‌خۆ ده‌گرت. چونکه‌به‌وینه‌ی بایه‌خدانی به‌گه‌وره‌کان بایه‌خی به‌وانیش ده‌دا و له‌دله‌وه‌پرووی تیده‌کردن، ئه‌وانیش ته‌نانه‌ت له‌گونده‌کانی ده‌ورو به‌روه‌پرایان ده‌کرد به‌روه‌پرووی!

مامۆستا پیتی ده‌وتن:

پۆله‌کانم!

ئیه‌ به‌ری و بێ گوناهن.. منیش نه‌خۆشم.. تکایه‌دوعام بۆ بکه‌ن، به‌پشتیوانیی خوای گه‌وره‌دوعا‌کانتان قبوول ده‌ییت. منیش له‌لایه‌نی خۆمه‌وه‌به‌شدارتان ده‌که‌م له‌دوعا‌کامدا و، به‌منالی مه‌عنه‌ویی خۆم و قوتایی نوورتان داده‌نیم.

له‌لایه‌نی خۆیه‌وه‌هۆی بایه‌خدانی به‌و منالانه‌ده‌گێرپایه‌وه‌بۆ ئه‌وه‌ی که‌ئه‌وان له‌داهاتوودا ده‌بنه‌قوتایی نوور و، ده‌یوت:

"هاتنیان به‌روه‌پرووم و بایه‌خدانیان پیم، هی ئه‌وه‌یه‌که‌پۆحه‌بینگه‌رده‌کانیان هه‌ستی به‌وه‌کردوه‌" په‌یامه‌کانی نوور" بۆ یارمه‌تیدان و فریاگوزاری ئه‌وان هاتوه‌. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی من پراگه‌یه‌نه‌ری ئه‌و پرووناکی یانم، ئه‌وا به‌بێ ویستی خۆیان ئه‌و خۆشه‌ویستی‌یه‌گه‌رموگورهم بۆ ده‌رده‌پرن".

ئه‌و لاوانه‌ش که‌جابه‌جاری ده‌پوشتنه‌سه‌ردانی، هه‌میشه‌وه‌سیه‌تی بۆ ده‌کردن که‌"په‌یامه‌کانی نوور" بخویننه‌وه‌و، وریایی له‌مه‌ر تیاچوونی په‌وشته‌کان ده‌دانی له‌م سه‌رده‌مه‌دا و، پێویستی به‌جیه‌تانی نوێه‌کانی وه‌بیره‌هینانه‌وه‌. به‌فه‌زلی خوای گه‌وره‌زۆرێک له‌وانه‌بیدار بوونه‌وه‌.

ماموستا به پني ئاسته جياوازه كان له گهل گويي بيستاني ددوا، چ له خهلكي عوام و چ له زاناياني تاييه تمه نند.

هه ندي جار خهلكي گونده كاني دهو رو بهر، يا خود شوانه كان دهاتن بو سهر داني. ماموستا به هه مان ئاست و زماني خو بيان و، بهوپه پري خاكي بوون و خزنه ويستي بهوه قسه ي بو ده كردن. نهوانيش زور دلخوش و سوپاسگوزار ده بوون..

كه چي نه گهر له گهل پرؤفيسور دا قسه ي بكر دايه، نهوا له باره ي گهر دووناسي، يان رووبهري زهوي و تيره كه ي ددوا و، ده ره نجامه كاني به ژماره و په نووس ده ره هينا، يا خود حسابي جووله ي زهوي به خولهك و چر كه بو ده كرد و، ژماره ي دلؤپه كاني باران باريني بو سهر زهوي له ماوه ي خوله كي كندا بو ليك ده دايه وه.. هتد..

ئيتر نهو كه سانه دوو چاري سهر سامي و سهر سوورمان ده بوون له زانياربي زوري ماموستا سه باره ت بهم چه شنه مه سه له و باسانه^(۱).

له ده مي گه پرانه كانيدا كاتي له گهل فه رمان بهر و كرنيكاره كان ددوا، چه نند وانه يه كي پي ده وتن كه له گهل كاره كانياندا بگوئيخت و، به زوري بايه خي نوئي زي بو ده ره خستن و، پني ده وتن:

گهر نويزه كاتان بكن، نهوا كاره كاني دنيا شتان بو ده بيته چه نند كردارنيكي نه وتن كه پاداشتي له سهر وهر ده گرن.

ئاشكرايه كه مه وداي نهو شهوق و سوور بوونه له سهر "كار كردن" چه نده يه گهر مرؤف بير بكاته وه له وه ي كه پاداشتي له سهر وهر ده گريخت، به هوي به جي هيناني نويزه كه ي!

له راستيدا نه م وه سيه ته ي ماموستا رابه ريك بووه بو هه موو كارمه ندان و كرنيكاران و بازارگانان و پيشه وهران.

وا چه نند نمونه يه كه له وانه باس ده كه ين:

له "هسكي شههر" له ئوتيلي "يه لدر" له گهل ماموستادا بووين. ماموستا به كرنيكاره كاني كارگه ي شه كر و سه رؤ كه كاني نهواني وت، كه هاتبوون بو سهر داني:

ئەگەر فەرزەکان جیبەجێ بکەن، هەموو کارە کانتان بۆ دەبێتە عیبادهت، چونکە ئێوە خزمەتیکی گرنگ پێشکەش بە ئەتەو دەکەن کە دەستەبەر کردنی خواستیکی پێویستی خەڵکە.

جارێکیان لەسەر لیواری دەریاچەیی ئەگریدیر "رابەری لاوان" مان دەخویندەو، لەو کاتەدا کرێکارێکی هێلی شەمەندەفەر هات بۆ لامان. مامۆستا پێی وت:

ئەگەر فەرزەکان جیبەجێ بکەیت و خۆت لە گوناھە گەورەکان پاریزیت، هەموو کارە کانت بۆ دەبێت بە عیبادهت. چونکە کارکردن لە سەکەیی شەمەندەفەردا کە ماوەی دەسەعات کورت دەکاتەو، بۆیە سەعات، خزمەتیکی هێندە گەورەییە بە مرۆفایەتی کە هەرگیز لای خوای گەورە بە خۆرابی ناپروات و، لەودنیادا پاداشته‌کەیی بەبەختەویری هەمیشەیی دەداتەو.

رۆژێکیان لە "ئەسکی شەهر" چەند کەسیک لە ئەفسەران و فرۆکەوانەکان و سەربازەکان هاتن بۆ سەردانی. هەمان قەسەیی پێشوو بۆ کردن و، وتی:

رۆژێک دیت کە ئەم فرۆکەوانە لە خزمەتی ئیسلامدا دەبن. جا ئەگەر فەرزە کانتان بەجێ هێنا، ئەو فەرزەوانەش کە لەبەر خواستی "سەربازی" بە ناچاری دەفەوتی بیانگێرنەو، ئەوایە کە سەعاتی ئێوە لە جێی دەسەعات پەرسشدا، بە تەبەت "فرۆکەوان" کە پاداشته سەعاتەکانی لە جێی پاداشته سەعاتدا. هێندە بەسە کە دلی پر بێت لە دلنیاپی ئیمان و، مافی تەواو بە نوێژەکانی بدات، کە ئیمان پێویستی دەکات لەسەری.

لە "ئەمیرداغ" و "ئیسپارته" و "بارلا" بە شوانەکانی دەوت:

چاودیری ئەم ئازەلانی عیبادهتیکی گەورەیی، تەنانەت خوای گەورە چەندین پێغەمبەری لە شوانەکاندا ناردوو. بەلام دەبێ فەرزە کانتان جیبەجێ بکەن، تاکو خزمەتە کەتان بە عیبادهت بۆ دابنرێت.

رۆژێکیان کرێکارەکانی کارەبا و سەرۆکەکانیان لە "ئەگریدیر" هاتن بۆ سەردانی،

پێی وتن:

كاره با سوودی گهلئ زوری بۆ هه موو خه لك هه يه. ده سا فره زه كاتان جينه جي بكه ن، با سوود له و كاره تان بيه ن، چونكه هه موو كۆششيك تان ده يته بازار گاني به كي قازانج به خشي قيامه تي يانه.

ههروه ها سه دان غمو نه ي تری وه كو ئه مانه^(۱).

□ ئاگاداری به ك بۆ ئهوانه ی سهر دانه ده كه ن

(مامۆستامان ده لئیت:

"ئهمه ی خواره وه بۆ هه موو ئه و برا به ریزانه پروون ده كه مه وه كه حه زیان له چاوپينكه وتن و سه رليدانه:

ئه گه ر زۆر پيوست نه كات، توانای چاوپينكه وتنی كه سم نه ماوه. چونكه ئه م ژه هر پیدانه ی ئیستام و، لاوازی جه سه شم، هاو ده م له گهل پیری و نه خۆشیدا، پرستی ئه وه یان لئ پرپوم كه قسه ی زۆر بكه م..

بۆ به دلنیا یه وه پیتان راده گه یه نم كه هه موو به كیل له كئبه كانی په یامه كانی نوور سه عیدیکه بۆ خۆی.. كه واته هه ر په یامیک بخویننه وه، ده هینه ی چاوپينكه وتنی من سوودی لئ وه رده گرن..

ته نانه ت به جۆریکی راسته قینه من له وه په یامه دا ده بیه ن و دیدارم له گهل دا ده كه ن.. هه ر له بهر ئه وه، پرپارم داوه كه هه موو به یانی به ك له ده می خویندنی دوعا و ویره كاغدا، دوعا ی خیر بۆ ئه وان هه ش بكه م كه له بهر خوا ی گه وه ره پینان خۆشه یینه سه رليدان و دیده نم، له بری ئه وه ی كه ناتوانن. بمبیه ن. پشت به خوا له سه ر ئه م پرپاره شم هه ر به رده وام ده م".

وا ماوه ی دوو مانگه مامۆستامان ناتوانیت ته نانه ت له گهل ئه و كه سه شدا بدویت كه له ئیش و كاره كانی دا یارمه تی ده دات، چونكه هه ر هینه ی ده كه ویته قسه به كسه ر پله ی گه رمی به كه ی به رز ده یته وه. خۆشی له سه ر بناغه ی "بیدار كرده وه به كي قه لبی" ده لئیت:

"حیکمەتی ئەمە بریتی بە لەوەی کە پەيامە کانی نوور هیچ پێویستی بەک بە من ناهێلنەوه، کەواتە پێویست بە قسه و گوفتار نەماوه.

سەرەرای ئەوەی کە مەگەر لە گەل بیست سی دانە کەس لە خۆشەویستام، دەنا لە گەل کەسدا نادویم. لەوانەیه رینی قسه کردم لە گەل ئەوانیشدا لە بگیریت، تا کر هەست و سۆزی هەزاران خۆشەویستی ترمان زامدار نەبیت.

دەسا با برایانم. مەبورن لە بوار نەدائیم بە چاوپێکەوتنە تایبەتی بە کان" (۱).

* * *

(۱) پاشبەندە کان، پاشبەندی ئەمیرداغ ۲/ ۵۶۲-۵۶۳.

مامۆستامان دەبوت: "پەيامە کانی نوور وانەیه کی قورئانیی ئەوتۆیه کە لە گەل تینگەپشتنە کانی ئەم سەردەمەدا بە کده گریتهوه". ئەم تابلۆیه‌شی لە پشتهی دەرگای دەرەوهی شوینی مانەوهی هەلئاسیبوو لە ئیسپارته و ئەمیرداغ، هەر کەسێک سەردانی دەکرد، پێی دەوت: بیخوینەرەوه. (پەراوێزی مستەفا صونگور)

بہشتی پنجم

بہد عوزرہ مان و پیمہ کانی لہ جہاندا

تیبینی: ئەم بەشەوی پینجەم لہ کتیبہ عەرەبییە کەدا نییە. بەلام بە پتوستان
زانێ کە لہ لایەنی خۆمانەوہ لەم وەرگێرانە کوردی بەدا زیادێ بکەین، لەبەر ئەو
زانباری یانەئێ کە تیایدا پینشکەش بە خوینەری بەرێژ کران. (وەرگێڕ)

بهندی یه کهم

ناساندنی بهدیعوززه مان و په یامه کانی نوور

به نه ته وه کانی جیهان

بهدیعوززه مان مامؤستا سه عیدی نوورسی هر له دوای وه فاتیوه هه تا ئیستا، له لایه ن دؤستان و قوتایانیه وه و، به فراوانیسی گزی زه وی، به نه ته وه کانی جیهان ده ناسینریت و، وه ک که سایه تی یه کی گه وری جیهانی - له چه ندین بواری جیا جیادا - بوو ته مایه ی لیکۆلینه وه و توؤینه وه و سوود لی و هر گرتن له زانکۆ کانی جیهان و دامه زراوه زانستی یه کانیدا. هر وه ک تاسته زانستی و فیکری و فره هنگی و ئایینی یه په یوه ندیداره بلنده کانی به خوی و په یامه کانیه وه سه رقالم کردوه.

واله خواره وه دا، زور به کورتی، هندی له و بو ارانه پیش چاو ده خهین:

□ یه کهم: کۆنگره و دیداره زانستی و نه کادیمی یه کان.

له ولاتی تورکیا - چ له کوردستانه که ی و چ له به شه کانی دیکه یدا - سال نی یه بگوزهریت که تیایدا چه ندین کۆنگره و دیدار و سیمیناری تایبه ت به نوورسی و په یامه کانی ساز نه کریت، له لایه ن زانکۆ کان یا خود ده سته و کۆمه له پۆشنبری یه کانه وه، که هندی جار تویره ران و پسپورانیا ن له ده ره وه ی ولاته وه بۆ بانگه یشت ده کریت.

جگہ له مانهش، له سهره تاي ساله كاني نه وه دي سهدی پيشوودا قوتاياني نورسی دامه زراويه كي زانستی و پوژنبري يان به ناوی "نيستانبول عيلم وه كولتور وه قفي" ته رخاں كرد بۆ سازداني كۆنگره ي گه وه ي جيهاني له ئاستينكي زانستی و نه كاديمي به زردا، كه هه موو سني سال جارئك له شاري تهسته مبول گري ده دريت و، ده يان توپژينه وه ي به پيزي تيدا پيشكش ده كريت، به هه ر سني زماني توركي و عه ره بي و ئينگليزي، له وانهي كه له لايه ن ليژنه ي پسپور و تايبه ته وه په سه ند ده كرين و له نيوان سه دان توپژينه وه دا هه لده بپوژرين.

هه ر هه مان دامه زراوه ي زانستى ناوبراو له ده ره وه ي تور كياشدا به هاوئا هه نكي له گه ل چه ندين زانكۆي ته م و لاتانه ي كه له خواره وه ناويان ديست، كۆنگره ي زانستى له بواري ناساندني به ديعوز زمان و په يامه كانيدا گري داوه:

(مه غريب، جه زائير، تونس، ميسر، سوودان، چاد، نهيجير، يه مهن، ئيران، ئه رده ن، سووريا، لوبنان، پاكستان، هيندستان، ماليزيا، ئه ندونيسيا، سه نكا فوره، ئوستوراليا، فيليپين، ئه لمانيا، به ريتانيا، هۆله ندا، بۆسنه، بيلاروسيا، بولگاريا، رۇمانيا، ئيتاليا).

هه ره وه اله گه لني ولاتي تری وه ك ئه مريكا و ولاتاني ئه وروپا - به تايهت له زانكۆكاندا - سازداني ته و ديدار و كۆنگره زانستى يانه به رپوه چوه وه، هه ر به رده و اميشه.

□ دووهه م: نووسين و توپژينه وه گشتي به كان.

ويپراي ته م كۆنگره و ديداره زانستى يانه، نووسيني كتيب و وتار و ليكۆلينه وه و توپژينه وه ي جزرا و جزو ريش له به ره ي نورسی و په يامه كانيه وه، له رووبه رينكي فراواني گۆي زه ويدا، سنووري "سه دان" ي تپه راندووه و، به "هه زاران" مه زنده ده كريت.

□ سي هه م: نامه ي ماسته ر و دكتورا.

له كۆليجه په يوه نديداره كاني گه لني زانكۆي جيهاندا نووسيني نامه ي ماسته ر و ته يزي دكتورا له م رووه وه به راده يه ك زور بووه كه قوتاياني نورسی به پيوستيان

زانپوه دیدارنیکي سالانه تايهت بکه ن بژ ټو توپزه رانه و ماموستايانی سهرپه رشتياريان، که هه تا سالی (۲۰۱۳ ز) ټم جوره کونگره سالانه يهش پينج جار گري دراوه. له چه شنه دیدارانه دا، "توپزه ران" ی ټو بابته تانه، به هزر و ټه زمون و بهرهمه کانی ماموستا نورسی شاره زا ده کرين و، رينمايي پيوستيان پيشککش ده کریت. ټم جوره توپزينه وه زانستی يانه ماسته ر و دکتورا خه ريکه سنووری "دهيان" تپده په رين و، چاوه پروان ده کریت له سالانی داهاتوودا ژماره يان به ره و "سه دان" پروات. هينده به سه که بزاین سالی (۲۰۱۲ ز) "سن سده کس" له و توپزه رانه ته نهاله زانکوکانی ولاتی هيندستاندا خه ريکی ټاماده کردنی توپزينه وه کانیان بوون له باره ی نورسی و په يامه کانيه وه!

□ چواره م: وه گيراني په يامه کانی نور بژ زمانه کانی جيهان.

وهك ماشکرايه به شی هه ره زوری بهرهمه کانی ماموستا نورسی به زمانی تورکی به، که زمانی په سمی ده ولته تی عوسمانی و دواتریش هه تا نیستا هی ده ولته تی نویی تورکیایه. چنده بهرهمه میکشی به زمانی عه ره بی نووسیوه، که ټه مانهش - هه ره له ژيانی خویدا - له لایه ن ماموستا عه بدوله جید نورسی برایه وه به پوختی خراونه ته سه زمانی تورکی و، له دواي وه فاتیشی، له لایه ن ماموستا عه بدولقادر بادلیبی قوتایی دلسوزی خوپیوه به وه گيرانيکی تیروته سه ل کراون به تورکی.

هه ولتی وه گيراني په يامه کانی نور بژ زمانه کانی تر ده گه پته وه بژ سه رده می ژيانی ماموستا نورسی و، له و کاته وه دهستی پي کرده. چونکه هه بژ خزی له ساله کانی کوتایی ته مه نیدا ټو هه ولته ی داوه و ناروونی بژ دهره وه ی ولات، به تايه تی بژ به شیکي جيهانی نیسلامی..

ټه وه بوو ټو ده مه ټه رکي وه گيراني هه ندي له په يامه کانی بژ زمانی عه ره بی به ماموستا "عه بدوله جید" ی برای سپارد. دهره نجامي کاره که ی ټه ویش پوخته وه گيرانيک بوو بژ به شیک له په يامه کان. ټنجا ماموستا نورسی هه نديکی له و وه گيرايوانه نارده بژ دهره وه ی ولات، وهك میسر و شام و عیراق و پاکستان و، هه ردو و شاری پیروزی مه ککه و مه دینه. ته نانه ت هه نديکیشی لني ناردين بژ فاتیکان.

دوای وه‌فاتیشی، ته‌قلای قوتابی په‌دلسۆزه‌کانی سه‌بارت به‌وه‌ر‌گیپ‌رانی په‌یامه‌کان بۆ زمانه‌ جیاجی‌کانی جیهان به‌رده‌وام بوو، هه‌تا ئیستاش هه‌ر به‌گه‌رمو‌گۆری کاری تێدا ده‌که‌ن.

ئه‌و دوو زمانه‌ سه‌ره‌کی‌یه‌ی که‌ له‌ دوای زمانی تور‌کی‌یه‌وه‌ دین بۆ بلاو‌بوونه‌وه‌ی په‌یامه‌کان، زمانی "عه‌ره‌بی" و "ئینگلیزی" ن. له‌به‌ر ئه‌وه‌، زیده‌ پروونکر دنه‌وه‌یه‌که‌ له‌سه‌ر وه‌ر‌گیپ‌رانی په‌یامه‌کان بۆ ئه‌و دوو زمانه‌ پێش چاو ده‌خه‌ین:

◆ وه‌ر‌گیپ‌رانی په‌یامه‌کان بۆ زمانی عه‌ره‌بی:

له‌ دێره‌کانی پێش‌وودا ئاماژه‌مان به‌وه‌ دا که‌ وه‌ر‌گیپ‌ران بۆ زمانی "عه‌ره‌بی" له‌ ژبانی مامۆستا نوور‌سیدا ده‌ستی پێ کردووه‌، ته‌نانه‌ت خۆی په‌که‌م وه‌ر‌گیپ‌ره‌! چونکه‌ هه‌ر‌یه‌که‌ له‌ کتیبی "موحا‌که‌مات" و "مونا‌زه‌رات" ی له‌ تور‌کی‌یه‌وه‌ کردووه‌ به‌ عه‌ره‌بی. له‌ دوای خۆی، مامۆستا "عه‌بدو‌لمه‌جید نوورسی" ی برای دیت، که‌ وه‌که‌ باس‌مان کرد پوخته‌ی هه‌ندێ له‌ په‌یامانه‌ی که‌ مامۆستا به‌دیعوززه‌مان بۆی دیاری کردبوو، خسته‌ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی.

دوای ئه‌و "دکتۆر محمهد سه‌عید په‌مه‌زان بۆتانی" - خوالیی خۆش بی‌ت - هه‌ندێ له‌ وه‌ر‌گیپ‌رانه‌کانی مامۆستا عه‌بدو‌لمه‌جیدی به‌ شیوازه‌ به‌رز و په‌وانه‌که‌ی خۆی دا‌رشته‌وه‌.

ئنجاهه‌ریه‌که‌ له‌ مامۆستایان "خه‌لیل ماردینی" و "عاصم حسه‌ینی" هه‌ندیکیان له‌ په‌یامه‌کان به‌ وه‌ر‌گیپ‌رانیکی جوان خسته‌ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی، به‌لام به‌ داخه‌وه‌ له‌سه‌ری به‌رده‌وام نه‌بوون. که‌ ئه‌وه‌ش هانی خه‌مخۆرانی تری دا ئه‌و ئه‌ر که‌ بگرته‌ ئه‌ستۆ.

یه‌کیه‌که‌ له‌و به‌رپزانه‌ مامۆستای دلسۆز "محمهد زاهیدی مه‌لازگوردی" بوو، خوا لیبی خۆش بی‌ت. ئه‌م مامۆستایه‌ هه‌موو په‌یامه‌کانی نووری به‌ شیوه‌ دا‌رشتنی عه‌ره‌بی مه‌لایه‌کی کورد و به‌ وردی وه‌ر‌گیپ‌راوه‌ ته‌ سه‌ر زمانی عه‌ره‌بی! به‌لام به‌ داخه‌وه‌ تا ئیستا چه‌ند به‌ر‌گینکیان لێ چاپ کراوه‌ و هیشتا چه‌ندین به‌رگی تر ماوه‌ که‌ بلاو‌بکرینه‌وه‌، ئومید ده‌که‌ین که‌ قوتاییان و دلسۆزانی به‌ گه‌رمو‌گۆری هه‌ول بۆ چاپکردنی به‌ر‌گه‌کانی تر به‌ده‌ن.

دو اجار و هاوکات لە گەڵ وەرگێڕانە کە ی مامۆستا محەممەد زاھیددا و بە بێ ئاگادار بوون لە یە کترى، مامۆستای خەمخۆر و دلسۆز "ئیحسان قاسم سالتحی" ئەرکی وەرگێڕانی سەر جەمى پەيامەکانى نوورى بۆ زمانى عەرەبى گرتە ئەستۆ و، لە نۆ بەرگى گەورەدا، بە چەندین چاپى يەك لە دواى يەك، لە هەردوو شارى ئەستەمبوول و قاھىرە بلاوى کردنەووە و خستنیە بەردەستى خوینەرەن.

ئەم وەرگێڕانەى مامۆستا "ئیحسان قاسم سالتحی" لەو پرۆووە کە بە زمانىكى عەرەبىى هاوچەرخ و پەوان و پاراو دارپژراووە، چەندین ئەدیب و پەسپۆرى زمانى عەرەبى پێداچوونەوویان بۆ کردووە و، لەبەر چەندین هۆکارى تر، لە سەرتاسەرى جیهانى ئیسلامیدا پێشوازی لى کرا و، سوودىكى زۆرى لە مەودایە کى بەریندا لى وەرگێرا و هەتا ئیستاش هەر سوودى لى وەر دەگیریت. خواى گەورە لى قبوول بکات و، پاداشتىكى بەداتەووە کە شایانى کەرەمى خواوێند بێت.

◆ وەرگێڕانى پەيامەکان بۆ زمانى ئینگلیزى:

لە دواى وەفاتى مامۆستا بەدیعوززەمان، قوتابیانى هەولیان دا هەندى لە پەيامەکان وەر بگێرن بۆ زمانى ئینگلیزى، کە لەم سەردەمەدا بلاوترینى زمانەکانى جیهانە. لە سەرەتادا چەند پەيامىكى کەمیان خستە سەر زمانى ئینگلیزى و، ئەم ئەرکەشيان بە هەندى کەسى شارەزای ئەو زمانە سپارد.

پاشان خواى گەورە وىستى و ابوو کە خوشکىكى بەرىتانى بە ناوى "مارى وێلد" کە پێشتر لە سەر رێپەوى کاسولیک بوو، لە رێى ئەو چەند پەيامەووە بە ئایینى ئیسلام و پەيامەکان ئاشنا بێت و، پاشتر خواى گەورە هیدایەتى بەدات و ئایینى ئیسلام بۆ خۆى هەلبژێریت و، ناوى خۆشى بگۆریت بە "شوکران واحیدە".

ئەم خوشکە ئینگلیزەى کە بۆ خۆى پەسپۆرە لە زمانى تورکیدا، دواى موسلمان بوونى، لى برا بۆ وەرگێڕانى "پەيامەکانى نوور" بۆ زمانى ئینگلیزى! ئیتر خواى گەورە پەستوانى لى کرد و، هەتا ئیستا ئەم بەرگانەى پەيامەکانى نوورى وەرگێراوێتە سەر زمانى ئینگلیزى، کە چەندین جار چاپ کراوێتەووە: (وتەکان، مەکتووبات، بریسکەکان، تیشکەکان، ئاماژەکانى ئیعباز). لە گەڵ چەندین

په‌یامی بچووکدا. هه‌روه‌ك به‌رگینکی گه‌وره‌ی له‌ ژيانی مامۆستا نورسیدا به‌و زمانه‌ داناووه‌، و دواتر بۆ چه‌ن‌دین زمانی تر ته‌رجمه‌هه‌ کراوه‌.

ئینستا ئهم سێی زمانه‌: (تورکی‌یه‌ که‌ی خودی مامۆستا نورسی و، وه‌ر گپ‌رانه‌ عه‌ره‌بی‌یه‌ که‌ی مامۆستا ئیحسان قاسم سالحی و، وه‌ر گپ‌رانه‌ ئینگلیزی‌یه‌ که‌ی خوشکه‌ شوکران واحیده) بوونه‌ته‌ بناغه‌ی سه‌رجه‌م وه‌ر گپ‌رانه‌ کانی تر به‌ زمانه‌ جیاجیاکانی جیهان. واته‌ هه‌موو وه‌ر گپ‌رانه‌ کانی دیکه‌ی په‌یامه‌ کان، له‌ یه‌ کینکی ئهم سێی سه‌رچاووه‌یه‌وه‌ ده‌خرینه‌ سه‌ر زمانه‌ کانی تر.

◆ وه‌ر گپ‌رانی په‌یامه‌ کانی نورر بۆ زمانه‌ کانی تر

کاری وه‌ر گپ‌رانی په‌یامه‌ کانی نورر بۆ زمانه‌ کانی تر به‌ گه‌رمو گوری به‌رده‌وامه‌. هه‌ر ئهمه‌ش هانی قوتایانی نورسی دا که‌ کۆنگره‌یه‌کی سالانه‌ بۆ وه‌ر گپ‌ره‌ کان ساز بکه‌ن، که‌ تیایدا به‌ پڕی و په‌سمی وه‌ر گپ‌ران شاره‌زا ده‌ کرین و، رینماییی پیوستیان ده‌خریشه‌ به‌رده‌ست و، وه‌ر گپ‌ره‌ کانی بۆ خۆیان سوود له‌ ئه‌زمونی یه‌ کتر وه‌رده‌گرن و، را و بۆچوون و زانیاری‌یه‌ کانیان له‌ نیوان خۆیاندا ده‌ گۆر نه‌وه‌.

ئهو زمانانه‌ی تر که‌ له‌ سێی زمانه‌ سه‌ره‌کی‌یه‌ که‌وه‌ وه‌ر گپ‌رانیان بۆ ده‌ کریت، هه‌ندیکیان هه‌نگاوی باشیان ناوه‌ و له‌ ته‌واو بوونی کاری وه‌ر گپ‌ران نزیك بوونه‌ته‌وه‌، هه‌ندیکیی دی له‌و ئه‌ندازه‌یه‌ که‌مز و، هه‌ندیکیی دیکه‌ش هیشتا له‌ سه‌ره‌تادایه‌.

له‌م پرگه‌یه‌ی خواره‌وه‌دا ناوی هه‌ندئێ له‌و زمان و زارانه‌ ده‌خه‌ینه‌ پینش چاوی خۆینه‌ری به‌پرز که‌ کاری وه‌ر گپ‌رانی "په‌یامه‌ کانی نورر" یان تیدا به‌رده‌وامه‌، له‌وانه‌ی که‌ له‌ سنووری زانیاری ئیمه‌دان:

(ئهلمانی، ئه‌لبانی، ئیتالی، ئیسپانی، ئازهری، ئۆزبه‌کی، ئوردوو، ئیندۆنیسی، به‌نگالی، بولگاری، بۆسنی، پرتوگالی، پشتۆ، تاجیکی، ته‌تاری، تالشی، تورکمانی، جۆرجی، چینی، دانیمارکی، پۆمانی، پووسی، ژاپۆنی، سانسکریتی، سلوفاکی، سه‌واحیلی، سویدی، فه‌ره‌نسی، فیلیپینی، فارسی، فیتنامی، قه‌رغیزی، کازاخی، کۆری، کوردی، کرواتیی، گۆجیراتی، لاتینی، مالی، مالیزی، مه‌قه‌دۆنی، نه‌یجیری، هۆسا، هیبرۆ، هیندی، هه‌نگاری، هۆله‌ندی، یۆنانی).

له خودی مامۆستا عه‌بدولقادر بادللیم بیست که مامۆستا "محمد زاهیدی مه‌لاز گوردی" - خوالینی خۆش بیست - جگه‌له‌ وه‌ر گێپرا نه‌ عه‌ره‌بی‌یه‌ که‌ی، هه‌موو په‌یامه‌ کانی وه‌ر گێپرا وه‌ ته‌ سه‌ر زاری کرمانجی ژوو روویش، به‌لام هیشتا هه‌ر ده‌ستوو سن.

برای به‌رێزمان مامۆستا ئیراهیم خه‌لیل ئامه‌دی هه‌ردوو کتیبی "ئاساری به‌دیعیه" (داوه‌ری‌یه‌ کان) و "مه‌سنه‌ویی نووری" ی کردوو به‌ کرمانجی ژوو روو، له‌ لایه‌ن ده‌ز گای په‌خشی "زه‌هرا" وه‌ به‌ پیتی لاتینی بلاو کرا وه‌ ته‌ وه‌.

ده‌ز گای په‌خشی ناوبراو چه‌ند په‌یامیکی تری نووری به‌ کوردی بلاو کردوو ته‌ وه‌، که‌ له‌ لایه‌ن چه‌ند وه‌ر گێپرا وه‌ کراون به‌ زاری کرمانجی ژوو روو.

برای به‌رێزمان مامۆستا مه‌لا فه‌یزی زوزنجی ئامه‌دی "وته‌ بچوو که‌ کان" و "وته‌ی بیست و سێ هه‌م" و "مه‌کتووبی بیستم" ی به‌ زاری دیاره‌ کر دارپشتوو ته‌ وه‌ و، ده‌ز گای په‌خشی "ر.ن.ک" له‌ دوو توپی کتیبیکدا بلاوی کردوو ته‌ وه‌.

له‌م سالانه‌ی دواییشدا ده‌ز گای په‌خشی "خزمه‌ت وه‌قفی" چه‌ند په‌یامیکی دیکه‌ی به‌ زاری کرمانجی ژوو روو بلاو کرده‌ وه‌ که‌ له‌ لایه‌ن چه‌ند وه‌ر گێپرا یکی به‌رێزی لاوه‌ وه‌ کرابوون به‌ کوردی.

ئهم هه‌ولانه‌ی که‌ له‌ سه‌ره‌وه‌ باسمان کردن سه‌باره‌ت به‌ زاری کرمانجی ژوو روو، هه‌موویان له‌ باکووری کوردستاندا ئه‌نجام دراون و، راسته‌وخۆ له‌ زمانی تورکی‌یه‌ وه‌ کراون به‌ کوردی.

له‌ باشووری کوردستانیش، برای به‌رێزمان مامۆستا "ئیدریس غازی" تا ئیستا چه‌ند په‌یامیکی له‌ عه‌ره‌بی‌یه‌ وه‌ر گێپرا وه‌ ته‌ سه‌ر زمانی کوردی، زاری کرمانجی ژوو روو (بادینانی). ئومیدی سه‌ر که‌ وتن و به‌رده‌وامبوونی له‌ خوای گه‌وره‌ بۆ ده‌خوازین.

هیوادارین ئهم خزمه‌ته‌ په‌رت و بلاوه‌ی که‌ بۆ وه‌ر گێپرا نی په‌یامه‌ کان بۆ زاری کرمانجی ژوو روو دراوه‌ و ده‌دریت، له‌ لایه‌ن ئهو دلسۆزانه‌وه‌ په‌یوه‌ست بکریت و، به‌ وینه‌ی ده‌سته‌یه‌کی زانستی ته‌واو که‌ری یه‌ کتر هه‌وله‌ کانیان یه‌ک بخه‌ن و کاره‌ کانیان دابه‌ش بکه‌ن، به‌ پیتی پینمایی مامۆستا نوورسی بۆ ئهو چه‌شنه‌ کارانه‌.

په‌يامه‌كاني نوور به زاری كرمانجی خواروو

□ وەرگیران و کاره‌كاني پیش بلاوکردنه‌وه

خوای گه‌وره به چاکه و میهره‌بانی خۆی پشتیوانیی له وەرگیری ئەم کتیبه و نووسه‌ری ئەم چهند دێره کرد و، له سالی هه‌شتای سه‌ده‌ی بیسته‌مه‌وه ده‌ستم دایه وەرگیرانی ئەم په‌يامانه له زماني عه‌ره‌بی‌یه‌وه بۆ زماني كوردی (زاری كرمانجی خواروو).

خۆ هه‌رچهنده کاری "وەرگیران" ه‌که‌م به‌ته‌نیا که‌س ئەنجام داوه، به‌لام به‌ره‌که‌تی "ئیمان" له په‌يامه‌كاني نووردا وەرگیرانه‌که‌ی ئیمه‌ی له کاری ته‌نیا که‌سه‌وه کرده کارینکی به‌کۆمەن، چونکه ده‌سته‌یه‌ک ئیمانداري دلسۆز و نیاز جوان و وریای نارد به هانای لاوازی و که‌م تواناییمه‌وه که هه‌ر یه‌که‌یان له پروویه‌وه که‌وه هاتن بۆ یارمه‌تیم و به‌شیکي ئەم ئه‌ر که قورسه‌یان له گه‌لدا هه‌لگرتم.

جا ئه‌گه‌ر ناوه‌ینانی سه‌رجه‌می ئه‌و به‌رپزانه‌ی که ده‌ستی خاوینی یارمه‌تی‌یان بۆ ئەم په‌يامه‌ كوردی‌یانە درێژ کردوو له‌یه‌دا مه‌یسه‌ر نه‌بیت، که لیم پروونه به‌و ناوه‌ینانه‌رازی نین چونکه به‌نیازی په‌زانه‌ندی لای خوای گه‌وره ئه‌و خزمه‌تانه‌یان پیشکەش کردوو، ئه‌وا هه‌رگیز ناتوانم پۆلی گه‌وره‌ی ئەم به‌رپزانه‌ لێه‌دا باس نه‌که‌م:

برای به‌رپزم جه‌نابی مامۆستا (حسه‌ین حه‌سه‌ن که‌ریم) مامۆستا له زانکۆی سلیمانی هه‌موو به‌رگه‌كاني سه‌رجه‌می په‌يامه‌كاني نووری له‌گه‌ل وەرگیرانه‌ عه‌ره‌بی‌یه‌کاندا به‌رامبه‌ر کردوو و، گه‌لێ تیپینی سوودبه‌خشی پیش چاو خستوو.

هه‌روه‌ها به‌رپزان (کاک عه‌بدوڵکه‌ریم عه‌بدوڵلا، دکتۆر دیدار کامه‌ران، دکتۆر محمەد خالید، ئەحمەدی کورم) کاری به‌رامبه‌ر کردنه‌وه‌ی وەرگیرانه‌که‌ی ئیمه‌یان له‌گه‌ل ده‌قه‌ تورکی‌یه‌کاندا خسته‌ته‌ستۆی خۆیان و، هه‌رده‌م ئاگادارمان ده‌که‌نه‌وه‌ له هه‌ر تیپینی‌یه‌ک که پێویست بیت بۆ یه‌که‌یه‌ک ده‌رچوونی ئەم كوردی‌یانە له‌گه‌ل ده‌قه‌ ته‌سلێ‌یه‌کاندا. ئەم هه‌وله‌ ورده‌ی ئه‌و به‌رپزانه‌ وای له‌م وەرگیرانه‌ كوردی‌یانە کردوو که وه‌کو ئه‌وه و این راسته‌وخۆ له‌ زماني تورکی‌یه‌وه کرابن به‌ كوردی.

چەند برايه كى بەرپزىش لە رېنكخستنى پىتە كانى پەيامە كاندا لەسەر كۆمپيووتەر بەشدارىيان كىردوو، وەك بەرپزىان كاك (هيووا حسەين، ئوسەيد ئىحسان، ئەسكەندەرى حاجى شىخ قادر، ئەحمەدى كورم، كاك سەئید خاليد) و چەندىن بەرپزى تر. بەلام رۆلى سەرەكى و ماندوو بوونى زۆر لەم پروووە زياتر بەر كاك "هۆشيارى مام توفيق" كەوت كە بۆ ماوەى چەند سالىك ئەم ئەركەى لە ئەستۆ گرت.

پاكنووسى وەر گىپرانى پەيامە كانىش، بەشى ھەرە زۆرى، كاك "شازاد سەئید" خستىە ئەستۆى خەتە جوانە كەى خۆى كە تەنانتە ھەندى جار نەك ھەر پاكنووسە كان بەلكو پەشنووسە كانىشى دەنووسى ەو. ھەندى جارى تر نەك ھەر بە نووسىنەو ەى دەستى بەلكو راستەوخۆ وەر گىپرانە كەى لە زارى من وەر دە گرت و لە كۆمپيووتەردا دەنووسى ەو! جگە لەو ەى كە لە كارى تاپكردندا پشكىكى زۆرى بەر كەوت.

كاك شىخ خاليد بەرزنجىش، وىپراى كارى بەراورد كردن، چەندىن جارىش خۆى و كورپە كانى (دكتور محەمەد و مامۆستا سەئید) بە وردى ئەم پەيامانەيان خويندەو ە و لە راستكردنەو ە و ھەلە گىرى و پىشكەش كردنى تىبىنى ە و ردە كاندا جىدەستىان نمايانە. ھەر لەم كارى ھەلە گىرى و پىداچوونەو ە بەشدا بەرپزانى تىرى وەك كاك (حامىد و جەمال و هۆشيار و شازاد و ھىمن و شاخەوان و فەرمان و سەيوان) بە وردى بەشدارىيان كىردوو ە سوودمان لە تىبىنى ە كانىيان وەر گرتوو ە.

لە پىش ھەموو ئەو بەرپزانەشەو ە ناتوانم رۆلى مامۆستای بەرپزىم "ئىحسان قاسم سالىحى" فەرماوش بكەم كە ھەموو مافىكى شەرى و ياساى ئەم پەيامانەى پىن بەخشىم. خۆ ئەگەر لە نزيكترىشەو ە ئاور لە جىدەستى خاوخىزانم بەدەمەو ە، ئەوالە پرووى ئەمە كەو ە ھەر گىز ناتوانم رۆلى ھاوسەرى خۆشەويستىم لەياد بكەم كە چەندىن سالى درىژخايەن گەلى ئەركى خىزانى منى خستە ئەستۆى خۆى، تاكو بتوانم بۆ ئەم خزمەتە لى بېرىم و بەشىكى كاتە كانى بۆ تەرخان بكەم.

جا من لىرەدا، بە شانازى ەو ە، پىزانىن و سوپاسگوزارى خۆم پىشكەش بە ھەموو ە كىكى ئەو بەرپزانە دەكەم كە ناوم ھىنان و بەوانەش كە ھەر رۆلىكى ئىجابىيان لەم خزمەتەدا بىنيو ە. لە ھەمان كاتدا دەستى نزا و لالانەو ەش لە دەرگانەى خواى گەورە و مېھرەباندا بەرز دەكەمەو ە كە پاداشتى ەك بە ەكى ھەموويان بە پەلى بەرزى بەھەشتى

به‌رین بداته‌وه. هه‌روه‌ك ناوه جوانه‌کانیشی ده‌که‌م به‌تکا‌کار که لی‌مان خۆش بی‌یت و، له‌ودنیادا به‌ر‌ه‌زامه‌ندیی خۆی به‌هره‌مه‌ندمان بکات و، له‌م دنیا‌شدا نیازی خاوی‌ن و پاکیمان له‌کردار و گو‌فتاردا - له‌گه‌ل خۆی و به‌نده‌کانی - پێ به‌خشیت. هه‌روه‌ها به‌روانیی فه‌زل و میه‌ره‌بانیی خۆیشی ئەم ره‌نجمان لێ قبو‌ل بفرموی‌ت. ئامین.

تکای برایانه‌شم له‌خوینداری به‌ریزی ئەم کتیبانه‌وه‌یه که له‌پاشمله‌دوعای خیرمان بۆ پاشه‌که‌وت بکات و، هه‌ر تیبینی‌یه‌کی سوودبه‌خشی هه‌یه، چ له‌رووی وه‌رگیران و چ له‌رووی دا‌رشتن و هه‌ر روویه‌کی تره‌وه‌بی‌ت، به‌دیاری بۆمان بنی‌ریت، تاکو له‌چاپه‌کانی داها‌توودا سوودی لێ وه‌رگیرین و، ئه‌ویش له‌م خیره‌دا به‌شدار بی‌ت.

□ بلا‌و‌کردنه‌وه‌ی ئەم وه‌رگیراوه‌ کوردی‌یانه.

هه‌روه‌ك خ‌وای گه‌وره‌ به‌و جۆره‌یارمه‌تی داین بۆ وه‌رگیرانی به‌ره‌مه‌کانی مامۆستا نوورسی بۆ زمانی کوردی، هه‌ر به‌همان جۆر یارمه‌تیشی داین که تا ئیستا به‌م جۆره‌ی خواره‌وه‌ بلا‌ویان بکه‌ینه‌وه:

یه‌که‌م: له‌شی‌وه‌ی کتیب و نامیلکه‌ی سه‌ربه‌خۆدا

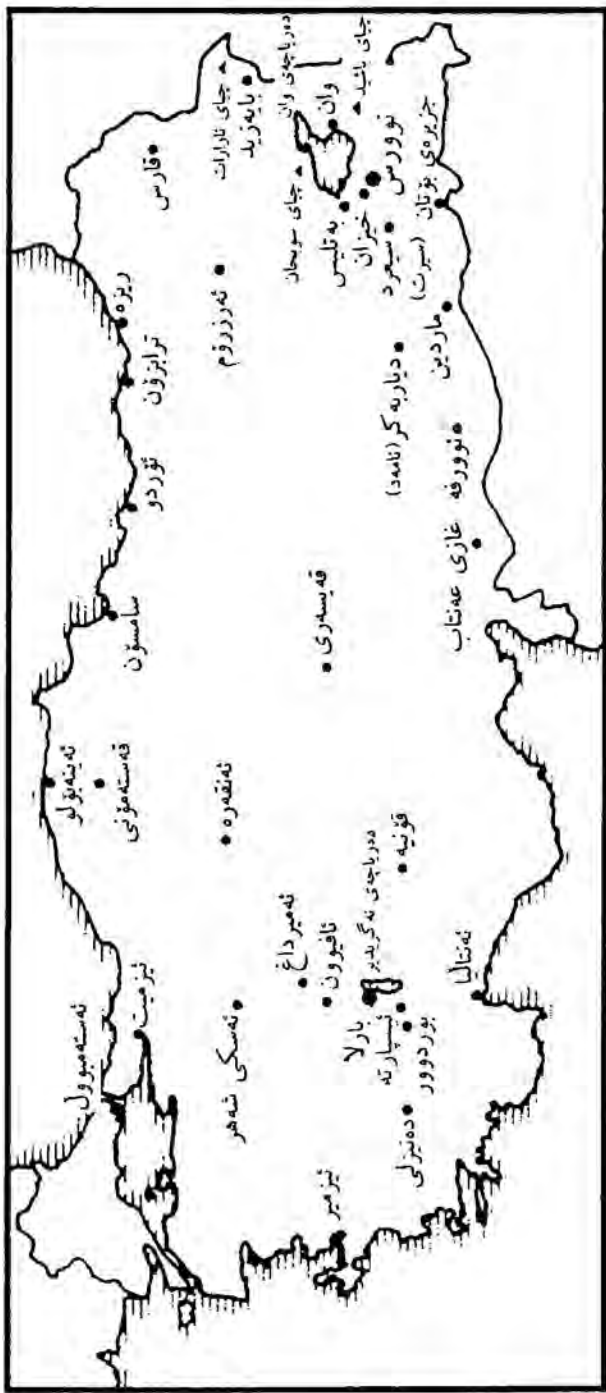
- ۱ - په‌یامی بی‌ماران.
- ۲ - په‌یامی پیران.
- ۳ - وته‌بچوو‌که‌کان.
- ۴ - سروشت هونه‌ره‌ پان هونه‌رمه‌ند؟!
- ۵ - مه‌لایکه‌ت و ژیا‌نی دوا‌پو‌ژ.
- ۶ - په‌یامی ره‌مه‌زان.
- ۷ - حیکمه‌تی خۆپه‌نادان له‌شه‌یتان.
(له‌چاپی یه‌که‌می کتیبی ژماره " ۲۱" یشدا بلا‌و‌کراوه‌ته‌وه)
- ۸ - په‌یامی ئیخلا‌س و برایه‌تی.
- ۹ - زلله‌ی میه‌ره‌بانی.
- ۱۰ - چاره‌سه‌ری وه‌سه‌سه.
- ۱۱ - مرۆف و ئیمان.
- ۱۲ - به‌ری دره‌ختی ئیمان.

- ۱۳ - موعجیزاتی ته‌حمه‌دی.
- ۱۴ - ئیجتههاد له‌م سه‌رده‌مه‌دا.
- ۱۵ - په‌نجه‌ره‌کان.
- ۱۶ - په‌یامی حه‌شر.
- ۱۷ - (من) خودیی مروّف و بزووتنی گه‌ردیله‌کان.
- ۱۸ - رابه‌ری لاوان.
- ۱۹ - رابه‌ری خوشکان.
- ۲۰ - رابه‌ری خزمه‌تگوزاراننی قورئان.
- ۲۱ - راستیی په‌کانی ئیمان.
- ۲۲ - راستیی ته‌وحید.
- ۲۳ - شوکرانه‌بژی‌ری.
- ۲۴ - بیننه‌کانی گه‌شتیارنک.
- ۲۵ - میعراجی پیغه‌مبه‌ر ﷺ.
- ۲۶ - موعجیزاتی قورئانی
- ۲۷ - لاویتی قورئان
- ۲۸ - سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ پلیکانه و رینبازه.
- ۲۹ - نووره‌کانی حه‌قیقه‌ت
- ۳۰ - موناجات
- ۳۱ - کللیک بز جیهانی نوور

دووه‌م: له شیوه‌ی کۆمه‌له‌ په‌یام و به‌رگی گه‌وره‌دا

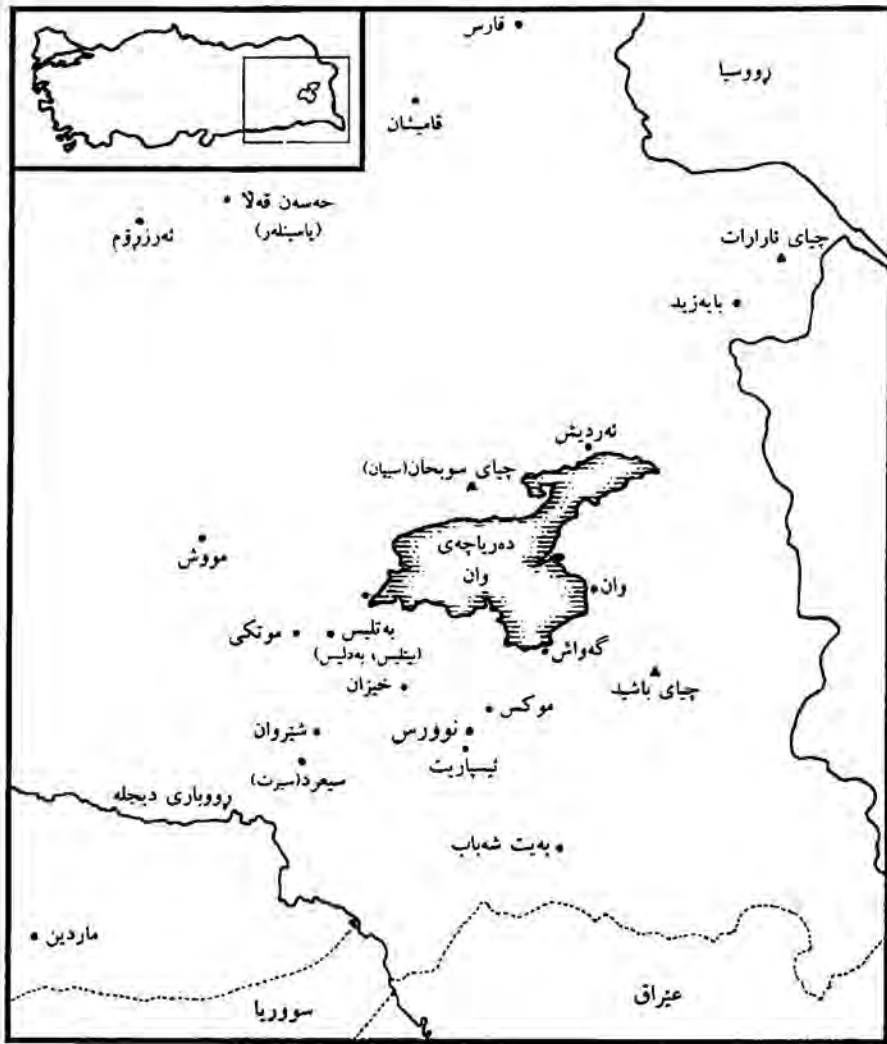
- ۱ - وته‌کان.
- ۲ - مه‌کتووبات.
- ۳ - بریسکه‌کان.
- ۴ - تیشکه‌کان.
- ۵ - پاشبه‌نده‌کان.
- ۶ - داوه‌ری‌یه‌کان
- ۷ - ئامازه‌کانی ئیعجاز (به‌پشتیوانیی خوا، که ئاماده‌کرا بز چاپ، بلاوده‌کریته‌وه).
- ۸ - مه‌سنه‌ویی نووری (به‌پشتیوانیی خوا، که ئاماده‌کرا بز چاپ، بلاوده‌کریته‌وه).
- ۹ - ژياننامه‌ی به‌دیعوززه‌مان سه‌عیدی نوورسی (ئهم کتیبه‌ی به‌رده‌ستت).

نخشه و وینه کان

تەخەشەيەكى ۋىلايىتى تۈركىيە

تەخەشەيەكى ۋىلايىتى تۈركىيە دەستىشان كراۋە كە لەم كىتەيدا نازىيان ھاتتورە

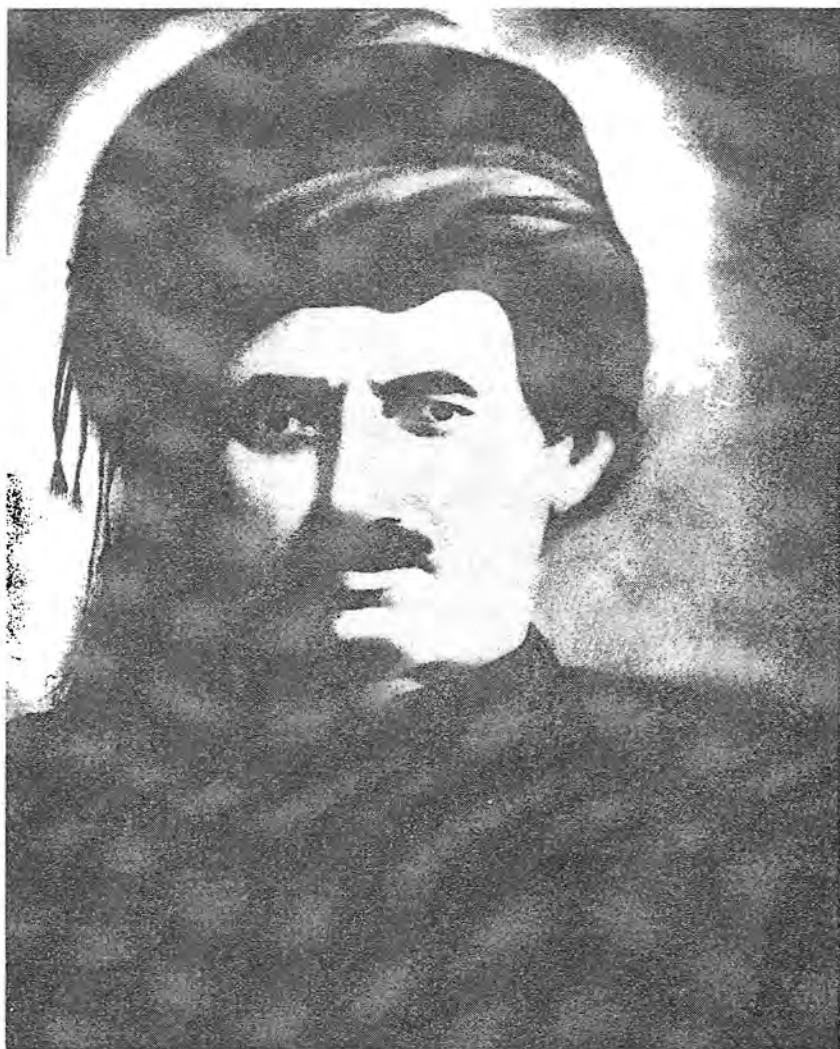
نەخشەیه‌کی ئەو شوێنەکانی باکووری کوردستان
 که لەم کتێبەدا ناونمان هاتوو

نەخشەیەکی شوینی دیل بوونی بەدیعووزەمان و، رتی هەلتهان و گەڕانەوهی دەردەخات

ویتەیهکی بەدیعووزەمان کاتی گەڕانەوهی لە دیلی، لە لایەن ئەتمانیەکانەوه گێراوه
لە سالی ۱۹۱۸زدا

وینه‌ی ماموستا سه‌عیدی نوورسی له‌و کاته‌دا که سه‌ر کرده‌ی
تیه‌ خۆبه‌خشه‌کانی یاریده‌ده‌ران بووه‌ له‌ جه‌نگی یه‌که‌می جیهانیدا

وینه‌ی ماموستا سه‌عیدی نورسی و عهدوره‌حسانی برازی
دوای گه‌رانه‌وه‌ی له‌دیلی، له‌سالی ۱۹۱۸زدا

وینہی ماموستا سعیدی نورسی له سہرہتای دورخستہوہیدا بۆ بارلا

وینہ یہ کی ماموستا سہ عیدی نورسی لہ بہ ندیخانہ دا

وینه‌ی ماموستا سعیدی نورسی له دادگای نافیوون

وینه‌ی ماموستا سه‌عیدی نوورسی دوا‌ی ژهرده‌رخوارددانی له به‌ندیخانه‌ی ئافیوون

وینهی ماموستا سه‌عیدی نورسی (۱۹۵۲ز) له دادگا
له ده‌می به‌رگریدا له کیشه‌ی "رابه‌ری لاوان"

وینه‌ی ماموستا به‌دیعوززهمان له سالی ۱۹۵۲ زدا له نه‌سته‌مبول

وینه‌ی ئەو خانووێ که له بارلا مامۆستا سه‌عیدی نورسی
تیدا نیشته‌جێ کرا، دره‌ختیکی گه‌وره‌ی په‌لکی له به‌رده‌مدایه

وینه‌ی نه‌و دره‌ختی قه‌ترانه‌ی سه‌ر لوتکه‌ی چجای "چام"
که هندی‌ جار ماموستا سه‌عیدی نورسی کاته‌کانی تیرامانی له به‌دیها‌توانی
خوای گه‌روه له‌نار لقه‌کانیدا ده‌برده‌سه‌ر

وینای مامۆستا سه‌عیدی نورسی له ئەستهمبوول له ١/١/١٩٦٠ز

پیرستی بابتہ کان

پیرستی بابت تکان

لا پیره

بابهت

۵	پیشه کیی و هر گنبر
۷	(پیناساندن) پیشه کیی برای بهریز مستهفا صونگور
۳۱	هم ژياننامهیه
	تېروانینی بهدیعووزهمان بۆ میژووی ژيانی خوی:
۳۹	(ژيانم "تو" یکه بۆ خزمهتی ئیمان و قورئان)
۴۳	چهند رووادونکی گرنگ له ژيانی "بهدیعووزهمان سهیدی نوورسی" دا
۵۳	پیشه کیی

بهشی یه کهم

قۆناعی یه کهمی ژيانی

۷۵	بهندی یه کهم: له دایکیبون و گهوره بون
۷۵	ناستامهی کهسی
۷۷	خیزانه کهی
۷۹	عه بدوله جیدی برای
۸۰	عوبهیدی خوشکهزای
۸۱	عه بدوره حمانی یرازای
۸۲	بنه چه و ره چه له کی
۸۳	ئه ندیشه کانی به ره داری له ده می منالیدا
۸۷	ههنگاوه کانی به ره زانست و مامۆستا کانی
۹۰	سه ره برزی و ملکه چ نه کردن
۹۱	مژده دانی پیغه مبهری خو شه ویست ﷺ
۹۲	خویندنی راسته قینه
۹۵	به رگ و پۆشاک زانایان
۹۶	بۆ لای کاکه "مه لا عه بدوللا" ی
۹۷	ته رازوویه کی ورد له ناو گفتو گو یه کدا
۹۸	مه ردایه تیی پیش و هخت
۱۰۰	بۆ سیرت (سیرد)
۱۰۶	گۆشه گهریی له "تیللو" دا

۱۰۷	لابردنی ستم
۱۱۲	سهره‌تای بابه‌خدانی به "سیاسهت" و به کاروباری جیهانی ئیسلامی
۱۱۴	که‌رامه‌تی نویژ کردن
۱۱۵	شه‌فقه‌تی دایک و باوک
۱۱۶	نه‌پروانینی حه‌رام
۱۱۶	له‌به‌ر کردنی مه‌تی کئینه‌کان
۱۱۸	دواوانه
۱۲۰	هه‌وله‌کانی بۆ ئاشته‌وایی له‌ناو هۆزه‌کاندا
۱۲۱	شاره‌زایوونی له‌زانسته‌تازه‌کاندا له‌شاری "وان"
۱۲۳	نازناوی به‌دیعوززه‌مان
۱۲۵	ئالوگۆزی فیکری به‌دیعوززه‌مان
۱۲۶	خزمه‌تگوزاری قورئان
۱۲۸	به‌ندی دوو‌ههم: له‌ئاسۆی ته‌سته‌مبوولدا
۱۲۸	له‌رئیی ته‌سته‌مبوولدا
۱۳۰	پرسیاره‌کانی سه‌رکرده‌ی ژاپۆنی
	داواکاری‌به‌کانی له‌سوئتان عه‌بدو‌لحه‌مید:
۱۳۱	داواکاری‌یه‌که‌م: ته‌نجامدانی چاکسازی له‌کۆشکدا
۱۳۲	په‌خه‌گرتنی له‌حوکمی تاکر‌ه‌وی (استبداد)
۱۳۳	ئیه‌ستیدانیکی لاوازه‌له‌چاو‌ه‌وی که‌له‌مه‌ولا دیت
۱۳۴	داکۆکی‌یه‌که‌له‌سوئتان عه‌بدو‌لحه‌مید
۱۳۵	خه‌ونیک به‌سوئتان عه‌بدو‌لحه‌میده‌وه
۱۳۷	نامه‌یه‌کی تایه‌ت بۆ‌گومان لابردن له‌سه‌ر سوئتان عه‌بدو‌لحه‌مید
۱۳۹	داواکاری دوو‌ههم: دامه‌زراندنی "قوتابخانه‌ی زه‌ه‌راء"
۱۴۱	هۆکاره‌کانی دامه‌زراندنی قوتابخانه‌ی زه‌ه‌راء (زانکۆی زه‌ه‌راء)
۱۴۱	هۆکاری‌یه‌که‌م: دابه‌زینی ئاستی زانسته‌له‌قوتابخانه‌ئایینی‌یه‌کاندا
۱۴۳	هۆکاری دوو‌ههم: چاکسازی له‌ویلايه‌ته‌کانی کوردستاندا
۱۴۳	هۆکاری سه‌ه‌م: به‌رپه‌رچدانه‌وه‌ی پلانیکی چه‌په‌ل له‌دژی قورئان
۱۴۵	هۆکاری چواره‌م: سه‌قامگیر کردنی "ئاشتی" له‌ناوچه‌که‌دا و، به‌راره‌ندان به‌"ده‌مارگیری"
۱۴۸	هۆکاری پینجه‌م: مردنی قوتابخانه‌ئایینی‌یه‌کان
۱۴۹	شوینی دامه‌زراندنی قوتابخانه‌ی زه‌ه‌راء
۱۴۹	مه‌رجه‌کانی قوتابخانه‌ی زه‌ه‌راء
۱۵۲	ده‌رامه‌ته‌کانی قوتابخانه‌ی زه‌ه‌راء
۱۵۳	سوود و به‌روبوومه‌کانی قوتابخانه‌ی زه‌ه‌راء
۱۵۶	هه‌لوئستی کاربه‌ده‌ستان به‌رامبه‌ر به‌داواکاری‌ی بڵاو‌کردنه‌وه‌ی زانسته‌له‌کوردستاندا

- ۱۵۶ تۆمه‌تی "شیتی"!
- ۱۵۷ به‌ره‌و نه‌خۆ‌شخانه‌ی شیتان!
- ۱۵۷ گفتو‌گۆ‌ی له‌گه‌ل پزیشکی نه‌خۆ‌شخانه‌که‌دا
- ۱۶۶ گفتو‌گۆ‌ی له‌گه‌ل "شه‌فیق پاشا"ی وه‌زیری ئاسایشدا
- ۱۶۸ ده‌ره‌نجامی هه‌وله‌کانی بۆ دامه‌زراندنی قوتابخانه‌ی زه‌ه‌راء
- ۱۶۸ حکوومه‌ته‌کانی دواتر پێشوازی له‌و داوا‌یه‌ ده‌که‌ن
- ۱۷۰ هاننه‌دی له‌و قوتابخانه‌یه‌ به‌ پێیاز و قوتاییانی په‌یامه‌کانی نوور
- ۱۷۳ قوتابخانه‌ی یوسفی هه‌مان ئامانجی زه‌ه‌راش ده‌هێننه‌دی
- ۱۷۵ به‌ندی سی‌هه‌م: سه‌ره‌تای وه‌رچه‌رخان له‌ میژووی ژپانیدا
- ۱۷۵ راگه‌یانندی "مه‌شرووتیه‌ت" و، پوونکردنه‌ی ناوه‌رۆکه‌که‌ی
- ۱۷۶ "مه‌شرووتیه‌ت" و ئازادی"ی شه‌رعی، یاخود "ئیسیتیدادینکی نوێ"
- ۱۸۱ دیداریک له‌گه‌ل موفتی میسریدا
- ۱۸۱ وتاریک بۆ سه‌ربه‌ستی
- ۱۸۶ له‌گه‌ل "عه‌مانزویل قه‌ره‌صۆ"دا
- ۱۸۷ هه‌لوێسته‌کانی به‌رامبه‌ر "جۆن تورک" و "ئیتیحاد و ته‌ره‌قی"
- ۱۹۰ داواکاری‌یه‌کانی له‌ "ئیتیحاد و ته‌ره‌قی":
- ۱۹۰ داواکاری‌یه‌که‌م: دامه‌زراندنی "قوتابخانه‌ی زه‌ه‌راء"
- ۱۹۰ داواکاری‌یه‌ دووه‌م: راستگۆیی و، هه‌مانه‌تپاریزی و، ده‌سته‌برکردنی لاینده‌ی زانایان
- داواکاری‌یه‌ سێهه‌م: دامه‌زراندنی هه‌نجومه‌نیککی پراویزکاری بۆ "ئیتیحاد" و،
- بووژاندنه‌وه‌ی "مه‌شیه‌خه‌ت"
- ۱۹۱ بووژاندنه‌وه‌ی "مه‌شیه‌خه‌ت"
- ۱۹۳ داواکاری‌یه‌ چواره‌م: چاکسازی له‌ ئیداره‌ی "حه‌میدیه" له‌ کوردستاندا
- ۱۹۵ داواکاری‌یه‌ پێنجه‌م: پیاوه‌کردنی "دادگه‌ری" به‌ جێبه‌جێکردنی بې‌پاره‌کانی شه‌رع
- ۱۹۷ نه‌یاریکردنی بۆ ئیتیحاد و ته‌ره‌قی و، به‌ ناره‌وا دانانی خۆشویستیان
- ۲۰۰ هه‌لوێستی به‌رامبه‌ر پشیویی دوا‌ی راگه‌یانندی سه‌ربه‌ستی
- ۲۰۱ وتاریک به‌ زمانی کوردی بۆ گه‌لی کورد
- ۲۰۳ هێورکردنه‌وه‌ی هه‌سته‌ وروژاوه‌کان
- ۲۰۳ هێورکردنه‌وه‌ی حه‌ماله‌کان
- ۲۰۵ پشتگیری کۆمه‌له‌ی "یه‌ کیتی محهمدی"
- ۲۰۸ وتاری "به‌رپه‌رچدانه‌وه‌ی گو‌مانه‌کان"
- ۲۱۸ بێدارکردنه‌وه‌ی رۆژنامه‌وانان
- ۲۲۰ وتاری "بۆی شه‌ریعه‌تی له‌حه‌مه‌دی"
- ۲۲۲ پرودای "۳۱"ی مارت (۱۳/۴/۱۹۰۹ز)
- ۲۲۷ هینانه‌وه‌ی سه‌ربازه‌کان بۆ ژێر گوپراپه‌لی فه‌رمانده‌کانیان
- ۲۳۰ بردنی بۆ دادگای عورفی سه‌ربازی به‌هۆی پرودای "۳۱"ی مارتوه
- ۲۳۴ به‌رگریکردنی له‌ بێ تاوانه‌کان، دوا‌ی ئازادبوونی له‌ دادگای سه‌ربازی

۲۳۶	پوخته‌یه کی لهم ماوه‌یه‌ی ژیانی
۲۳۸	له رڼی گه‌رانه‌ویدا بۆ "وان"
۲۳۸	گفتوگۆی له گه‌ل پۆلیسینکی پرووسدا
۲۳۹	دانانی پیمای پره‌چته‌ی عه‌وام (موناژه‌رات)
۲۴۰	هه‌ندڤ له پښه‌کیی ئه‌و په‌یامه
۲۴۳	به‌ره‌و شام
۲۴۳	هه‌ندڤ له پښه‌کیی "وتاری شام"
۲۴۴	ئموونه‌یه‌ك له وتاره‌كه‌ی
۲۴۶	گه‌رانه‌وه‌ی بۆ نه‌سته‌مه‌بوول
۲۴۶	هاورڼه‌تی کردنی سولتان ره‌شاده‌ گه‌شته‌كه‌یدا
۲۴۶	غیره‌ت و په‌رژشی "تایینی" یان هی "نه‌ته‌وه‌یی"؟
۲۴۸	له‌باره‌ی کتیبی "نه‌علیقات" ه‌وه‌ که‌ له زانستی "مه‌نتیق" دا‌دایناوه
۲۴۹	پرووداوه‌كه‌ی به‌تلیس
۲۵۰	به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی ه‌یرشی له‌رمه‌ن
۲۵۱	خه‌وونیک‌ی راست له‌باره‌ی "ئیعجازی قورئان" ه‌وه
۲۵۲	هه‌ره‌شه‌ی جه‌نگ
۲۵۳	به‌ندی چواره‌م: له‌ نه‌بج‌امدانی فه‌رزی جیه‌ادا
۲۵۳	پښکه‌ینانی ه‌یزی خۆ‌به‌خشه‌ران
۲۵۵	له‌ پښه‌کیی "ئامازه‌ کانی ئیعجاز"
۲۵۸	پزگار کردنی هه‌ر شتی‌ك له‌ توانادا بوو
۲۶۱	دیل بوونی
۲۶۳	چه‌ند یاده‌وه‌ری‌یه‌کی پزۆ‌گاران‌ی دیلی
۲۶۵	په‌وشت و خوویه‌ك ژیری‌یه‌کان سه‌رسام ده‌کات
۲۶۷	بێ‌دار بوونه‌وه‌یه‌کی پزۆ‌حی و یارمه‌تی‌یه‌ك له‌ قورئانه‌وه
۲۷۰	گه‌رانه‌وه‌ی له‌ دیلی
۲۷۰	دامه‌زاندنی به‌ نه‌ندام له‌ "دار الحکمه‌ الإسلامیه" دا
۲۷۷	په‌ژاره‌ کانی سه‌باره‌ت به‌ گه‌رفته‌کانی نه‌ته‌وه‌ی ئیسلام
۲۷۷	گفتوگۆیه‌ك له‌ خه‌وونیک‌دا
۲۸۸	بلاو‌کردنه‌وه‌ی "شمس هه‌نگاوه‌کان" بۆ به‌ره‌نگاری کردنی ئینگلیز
۲۹۰	وه‌لامی‌ك بۆ که‌نیه‌سی له‌نگلیکی

به‌شی دووه‌م

سه‌عیدی نوئ

۲۹۵	به‌ندی یه‌که‌م: له‌دایک‌بوونی سه‌عیدی نوئ
۲۹۵	تیبینی
۲۹۷	سه‌ره‌لدانه‌وه‌ی رابوونه‌ پزۆ‌حی‌یه‌که‌ی

۲۹۹	لا بردنی له مپه ره کان له سهر پئی "دل" دا
۳۰۰	سهر کوه تی "دل"
۳۰۱	هه ره شهی پیری و، یاد کردنه وی مردن
۳۱۱	پینمایی قورلانی پیرۆز
۳۱۵	قهیرانیکی رۆحیی سهخت
۳۱۵	یه کخستنی قبیله له "قورلان" دایه!
۳۱۸	ههنگاونان به رهو "سهعیدی نوئی"
۳۲۲	سوننه تی پیغه مبهه <small>ﷺ</small> چرای پینماییه
۳۲۵	به ریگابه کدا رۆشتم له نیوان "دل" و "زیری" دا، که پیشتر نه گهرا بووه بهرا!
۳۲۸	قۆناغه کانی رۆشتم به رهو "سهعیدی نوئی"
۳۳۰	شتینکم نه نووسیوه که نه مبینینیت!
۳۳۱	ئالو گۆرپنکی رۆحی و، یزاری له ژبانی کۆمه لایه تی
۳۳۶	لهو پرووداوهی که "سهعیدی کۆن" ی گۆری به "سهعیدی نوئی"
۳۳۸	پینبازی "بیر کردنه وه"
۳۳۹	پروونکردنه وهی پینبازی: دهسته وسانی و، ههزاری و، شهفه قهت و، بیر کردنه وه
۳۴۱	نزیکی زین پئی بۆ لای خوای گهوره
۳۴۷	به ندی دووهه م: له نهقهره
۳۴۷	بانگهینشت بۆ نهقهره
۳۵۰	وتاریک بۆ نهجومه نی نوینهرانی نهتوه
۳۵۶	له گه ل سهرۆک کۆماردا
۳۵۸	هه ندی و تهی له دادگاگاندا له باره ی مستفا که مالموه
۳۶۳	ره خنه گرتی له سهرۆک کۆمار
۳۶۷	حاله تی رۆحیی له نهقهره
۳۷۲	پوخته ی هم ماوه بهی ژبانی له نهقهره
۳۷۳	به ندی سی هه م: دوور که و ته وه به کی رهنگین
۳۷۳	به رهو "وان"
۳۷۸	وازم له "سیاسهت" هینا
۳۸۶	گرتن و دوورخسته وه
۳۹۰	یاده وه ری به کی تهسته مبول
۳۹۱	دوورخسته وهی بۆ "بوردوور"
۳۹۳	دوورخسته وهی بۆ "ئیسپارته"
۹۳۵	به ندی چواره م: له تاراوگه ی بارلا (به که م قوتابخانه ی نوور)
۳۹۵	روخساری هم قۆناغه
۳۹۵	گرنگه یینی پرووداوه کان و ئالو گۆره کانی ماوه ی نیوان (۱۹۲۲-۱۹۴۰ ز)

۴۰۳	له "بارلا"
۴۰۶	له یاداشته‌کانی "بارلا"
۴۰۶	گوشاری یه‌ک له دوا‌ی یه‌ک
۴۰۶	چه‌ند غوونیه‌ک له و گوشارانه
۴۰۸	خوای گه‌وره ستمه‌ه جؤراو جؤره‌کانی هوانی ده‌گؤزی به‌چه‌ندین جؤری چاکه‌ی خوی
۴۱۰	"ئیمان" هات به‌هانامه‌وه
۴۱۱	چه‌ند جؤزیکی غه‌ریبی
۴۱۴	کؤچی دوا‌یی عه‌بدوره‌حمان و، دل‌دانه‌وه‌یه‌ک له قورئانه‌وه
۴۱۸	هه‌ندئ غوونه‌ی تپرامانی له نیشانه‌کانی گه‌ردوون
۴۲۳	نامه‌یه‌ک که‌ه‌ستیره‌کان ده‌دوینیت!
۴۲۴	"دره‌ختی به‌لک" وه‌ک غوونیه‌ک
۴۲۵	سه‌ره‌ل‌دانی په‌یامه‌کانی نوور
۴۲۵	به‌هره‌مه‌ندبوون به‌هه‌ردوو ناوی جوانی "الرحیم" و "الحکیم"
۴۲۷	دانانی په‌یامی حه‌شر
۴۲۹	ناوی "په‌یامه‌کانی نوور"
۴۳۰	چاودئیری خوایی و که‌رامه‌تی قورئان
۴۳۲	نووره‌کان مولکی قورئانن
۴۳۳	سه‌لمان‌دی راستی به‌کانی ئیمان
۴۳۶	ئاسانکاری ناسایی
۴۳۸	ره‌خنه‌لی نه‌گرتتی
۴۳۸	خیرایی له‌په‌په‌ده‌ده‌ره‌له‌دانانیاندا
۴۳۹	پئوستییی رۆح
۴۴۰	کاریگه‌ری به‌هیزی په‌یامه‌کان
۴۴۲	ئایا هه‌رکی سه‌رشام کؤتایی بئ هاتووه‌ه؟
۴۴۳	هه‌رکی سه‌رشانی بانگه‌واز کار کؤتایی بئ نایه‌ت
۴۴۴	بئنی بلاو بوونه‌وه‌ی په‌یامه‌کانی نوور
۴۴۴	نووسینه‌وه‌ی ده‌ستی
۴۴۶	ئافه‌ه‌تان له‌بئنی نووردا
۴۴۷	هوانه‌ی پئشه‌نگ بوون له‌کاروانی نووردا
۴۴۹	به‌چ هه‌ست و سؤزی‌ک هه‌م خرمه‌تانه‌ه بئجام ده‌درئین
۴۵۱	په‌په‌ه‌ندی قوتایی به‌مامؤستا که‌په‌وه
۴۵۳	به‌ندی پئشه‌جم: له‌به‌ندیخانه‌ی هه‌سکی شه‌هر (به‌که‌م قوتابخانه‌ی یوسفی)
۴۵۵	به‌رگه‌ری مامؤستا نوورسی له‌دادگای هه‌سکی شه‌هردا
۴۵۵	وه‌لام له‌دادگادا

- ۴۶۹ بُو پيش چاوي ليڪڙو لهری به پيڙ و ده ستهی دادوهر
- ۴۷۶ دووهم پاشماره ی بهر گری به کم
- ۴۸۵ بابه تینکی بی نرخ، به لام وه کو تاوانیکی گهوره پرسیارم له باره به وه لسی کراوه
- ۴۸۶ من داوای مافینکی خُوم له ده ستهی دادوهر ده کم
- ۴۸۷ داوای مافینکی گرننگ له سه رُو کی دادگا و نه ندامانی ده کم
- ۴۸۷ به سه رهاتیک که له لایحهی ئیعتیرازه که مدا هاتووه
- ۴۹۰ پيشه کی به ک که بهم دواییه کرا به پاشکوی دوا بهر گری
- ۴۹۷ ئیعتیرازیک له سه ره داواکاری گشتی
- ۴۹۸ سنی هم لایحهی ئیددیعا
- ۵۰۴ دوا بهر گری که پيشککش به "دادوهری سزا" کراوه
- ۵۰۹ دوو چاری سته مینکی بی وینه بووم
- ۵۱۶ سکا لانا مبه ک که پيشکشی ئه نجومه نی وه زیران کرا
- ۵۲۳ له ناو به ندیخانه وه
- ۵۲۵ چه ند نامه به ک له ناو به ندیخانه وه
- ۵۲۵ زلله به کی میهره بانی
- ۵۲۸ شتیکی ئه تو مان له ده ست نه چووه
- ۵۲۹ ور با کرد نه وه به ک له دوو تونی چیر و کینکی به چو و کدا
- ۵۳۱ ﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّءُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ (فاطر: ۴۳)
- ۵۳۲ واز نه هینان له "په پامه کان"
- ۵۳۳ دمه نه کانی تابلزی به کی معنه وی
- ۵۳۵ نوو سینی "تیشکی به کم"
- ۵۳۷ به نندی شه شه م: له تاراو گهی قه سته مونی (دووهم قوتابخانهی نوور)
- ۵۳۷ قوتابخانه یه کی تری نوور
- ۵۳۹ زانسته کان به دیهینه ره مان بین ده ناسینن
- ۵۴۲ "پوسته چی بانی نوور"
- ۵۴۳ چه ند نمونه به ک له نامه کانی بُو قوتایانی
- ۵۴۳ هه نندی ئه نجامی دنیایی له کاری خزمه تی په پامه کانی نوور دا
- ۵۴۴ گرن گرتین لهر کی قوتایی په پامه کان
- ۵۴۴ هاو ریبه تی پالو وانان
- ۵۴۶ داوی ئایینداران
- ۵۴۷ راستی به کانی ئیمان به کم ئامانجن
- ۵۴۸ راست کرد نه وه ی شه فقه تینکی زیاد له پیوست
- ۵۵۰ چاره نووسی کافرانی بین تاوان له به لا و کاره سته کاند
- ۵۵۲ خزمه ته که مان بُو رزگار کردنی رینسا و ئاسایش تیده کوشیت

۵۵۳	سهردهمی که‌سی معنه‌وی
۵۵۴	تفقوا و کرده‌وی چاک
۵۵۸	بۆچی تهنها به په‌یامه‌کانی نووره‌وه سهرقال ده‌یین؟
۵۵۹	بناغه‌کانی مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل په‌خنه‌گراندا
۵۶۱	بۆزیی زانستخواز
۵۶۲	حیکمه‌تی خویندنه‌وی په‌یامه‌کان
۵۶۲	بور به‌په‌خنه‌مه‌دن
۵۶۳	دانانی په‌یامی "آیة الکبری" (بینینه‌کانی گه‌شتیاریک)
۵۶۳	نموونه‌یک له‌م په‌یامه
۵۶۷	بپه‌گه‌یک له‌په‌یامی "موناجات"
۵۶۹	بردنی مامۆستا نوورسی بۆ "ئیسپارته" پاشان بۆ "ده‌نیزی"
۵۷۱	"تیشکی پینجهم" بووه‌ه‌وی دادگایی کردن
۵۷۳	به‌ندی جه‌وته‌م: له‌به‌ندیخانه‌ی ده‌نیزی (دووه‌م قوتابخانه‌ی یوسفی)
۵۷۳	تۆمه‌ته‌کان هه‌مان تۆمه‌تن!
۵۷۶	دانانی په‌یامی "به‌ری دره‌ختی لیمان"
۵۸۱	نامه‌یک بۆ حافز عه‌لی
۵۸۱	شه‌یدبوونی حافز عه‌لی
۵۸۳	پرسه‌و دل‌دانه‌وه‌یه‌کی جوان له‌گۆنجاوترین کاتدا
۵۸۵	گۆنلۆپریک له‌به‌رگری مامۆستا نوورسی له‌دادگای "ده‌نیزی" دا
۵۹۵	بۆ به‌ریز عه‌لی په‌زا، سه‌رۆکی دادگا!
۵۹۷	به‌ریز سه‌رۆکی دادگا!
۶۰۴	چه‌ند نموونه‌یک له‌نامه‌کانی به‌ندیخانه‌ی "ده‌نیزی"
۶۰۴	سووده‌کانی هاتمان بۆ به‌ندیخانه
۶۰۷	که‌مهرین ماندوو‌بوون له‌پیناوی مهن‌نهرین ئامانجا
۶۰۷	هۆکاره‌کانی دوژمنان بۆ په‌رت‌ه‌وازه‌کردنی برابان
۶۰۹	له‌لایه‌ن نه‌وه‌ی نوئی و له‌هلی حه‌قیقه‌ته‌وه‌پیشوازی ده‌کرین
۶۱۰	حیکمه‌تی قه‌ده‌ری خوا له‌به‌ندکردماندا
۶۱۱	ئه‌گه‌ر په‌رده‌ش لا‌بدریت!
۶۱۲	رووناکی په‌کان له‌مه‌ولا ده‌دره‌وشینه‌وه
۶۱۳	شان به‌شان هاوکاریی په‌کۆر بکه‌ن
۶۱۳	هاونشینی برابان
۶۱۴	دووچه‌نده‌نه‌بوونی پاداشت
۶۱۵	به‌رده‌وام دوعای زۆر بکه‌ن
۶۱۶	خۆپاریزی

- ۶۱۷ له بېر دم گرفته كاندا خټرا گر ده بين
- ۶۱۸ دوا ياد گاربي ده نيزلى
- ۶۲۰ به ندى هه شتم: له تاراو گه ي نه مير داغ (سې هم قوتا بخانه ي نور)
- ۶۲۰ دوور خسته وه يه كى ترا
- ۶۲۴ پيڙگري كردن له رۇشتن بۇ مزگوت
- ۶۲۴ ژهر هر دهر خوار دكردنى
- ۶۲۶ خزمه تى ئيمان واده خوازى
- ۶۳۰ پيامنيك له باره ي حيكمه تى دوو پاتيوونه وه كانى قورغانى پيروز
- ۶۳۲ چهن د نمونيه ك له نامه كانى "نه مير داغ"
- ۶۳۲ ئايين ناكه ين به هۇكار بۇ ده سته كه وه تى كانى دنيا
- ۶۳۵ پيامه كان مولكى قورغانن
- ۶۳۵ خواسته كانى خزمه ت به ئيمان
- ۶۳۸ رزگار كردنى ئيمان مه زنترين چاكه يه له م سه رده مه دا
- ۶۳۹ وانى حقه قه تم لاي كنى خوئيندوه؟
- ۶۴۱ راستى هميشه يى له سه ر شانى كه سانى فانى بنيات نانريت
- ۶۴۲ ئيمانداران پيوستيان به راستى يه كى خاوينه
- ۶۴۵ ياد و پهنديك
- ۶۴۷ گومانى باش به خزم نابه م
- ۶۴۸ هممو كه له به ريكى نه فسم گرتوه
- ۶۵۱ چهن د نامه يه ك بۇ به رير سان
- ۶۵۱ گفتو گۇ يه ك له گه ل وه زيرى داد و دادوه ره كان
- ۶۵۳ نامه يه ك بۇ سكرتيرى پارتى گه لى كۇمارى
- ۶۵۹ به ندى نؤ هم: له به نديخانه ي ئافيوون (سې هم قوتا بخانه ي يوسفى)
- ۶۵۹ وروژانده وه ي سه رله نوئى تۆمه ته كان
- ۶۷۰ گولبۇيريك له به رگري مامۇستا نورسى له بېر دم داد گاي "ئافيوون" دا
- ۶۷۰ به رير چدانه وه ي لايحه ي ئيلدپه اء
- ۶۷۹ چهن د خاليكى تر
- ۶۸۳ پاشا وه ي نه و ئعترازه ي كه پيشكه ش به داد گاي "ئافيوون" كرا
- ۶۸۸ پاشكۆزى پاشا وه ي نه و ئعترازه ي كه پيشكه شى داواكارى گشتى داد گاي "ئافيوون" كرا
- ۶۹۵ دوا و تم
- ۶۹۹ بۇ سه رۇ كاپه تى داد گاي ته مييز

- ۷۱۴ چند نامه‌یک له به‌ندیخانه‌ی ئافیرونه‌وه
- ۷۱۴ حیکمه‌تی قه‌دهر
- ۷۱۵ گرفته‌کان دابه‌زینه سووکه‌ترین پله‌یان
- ۷۱۶ کارکردن بۆ په‌یامه‌کانی نوور چیمان بئ ده‌به‌خشیت؟
- ۷۱۶ گفتوگۆ له‌گه‌ل خزمه‌تکاری قورئاندا
- ۷۱۷ قسه‌یه‌ک مه‌که‌ن هه‌ست زامدار بکات
- ۷۱۸ کاروباره‌کانی خۆم به‌ ئیوه‌ ده‌سه‌پیرم
- ۷۲۰ دووچه‌ندانه بوونی پاداشت
- ۷۲۱ سه‌باره‌ت به‌ بیره‌زکە‌ی "مه‌هلپیه‌ت"
- ۷۲۴ خوئینه‌وه‌ی په‌یامه‌کان بیژاری نابه‌خشنی
- ۷۲۵ دلدانه‌وه‌ی په‌ کۆر
- ۷۲۶ وریابن! له‌رزه به‌ خۆشه‌ویستی نیوانتان مه‌خه‌ن
- ۷۲۷ باشترین شوین بۆ کۆبوونه‌وه‌مان
- ۷۲۸ هه‌موو شتی‌کم له‌ پیناوی نووردا به‌خت ده‌که‌م
- ۷۲۹ تفسیر دوو جزیره
- ۷۳۰ په‌یوه‌ستی نیوانتان بئ وینه‌یه
- ۷۳۲ تاقیکردنه‌وه و بۆار پیویسته
- ۷۳۳ دلدانه‌وه‌یه‌کی راسته‌قینه
- ۷۳۴ قه‌دهر چیمان بئ ده‌لیت؟
- ۷۳۵ هیچ په‌یوه‌ندی به‌که‌مان به‌ رینکخراوه‌کانه‌وه‌ نی‌یه
- ۷۳۷ دانانی په‌یامی "الحجة الزهراء"

به‌شی سه‌هه‌م

دوا سه‌اله‌کانی ژییانی

- ۷۴۱ به‌ندی په‌که‌م: دوا سه‌اله‌کانی ته‌مه‌نی
- ۷۴۱ له‌ دوا‌ی به‌ندیخانه‌ی "ئافیرون" هه‌تا سه‌الی (۱۹۵۰ز)
- ۷۴۲ نامه‌یه‌کی که‌سی و تابه‌ت بۆ سه‌رۆکی کاروباری لایینی
- ۷۴۴ نامه‌ی صونگور له‌ نه‌نقه‌روه بۆ مامزستا
- ۷۴۵ سه‌الی ۱۹۵۰ز
- ۷۴۵ بروسکه‌یه‌ک بۆ سه‌رۆک کۆمار
- ۷۴۶ مژده‌ی گۆپانه‌وه‌ی بانگی شه‌رعی
- ۷۴۷ بروسکه‌یه‌ک له‌ فاتیکانه‌وه
- ۷۴۷ بۆ به‌رێز سه‌رۆک کۆمار و له‌ندامانی له‌نجومه‌نی وه‌زیران له‌ نه‌نقه‌ره‌ا

۷۴۹ نامۆزگاری‌یه‌ك بۆ برا دعو کراتی‌یه‌کان
۷۵۰ یه‌که‌م سەردانی ئازادانە‌ی مامۆستا بۆ ئەسکی شەهر
۷۵۱ هەر تەن‌ها حەقیقەتە‌که‌ دە‌دوێت
۷۵۶ سالی (۱۹۵۲ ز)
۷۵۶ کێشە‌ی "پا‌هەری لاوان"
۷۵۸ بە‌رگری لە‌خۆ‌کردنی مامۆستا نوورسی
۷۶۳ چە‌ند بە‌رگە‌یه‌ك له‌ بە‌رگری پارێزەر "حە‌مە‌د مېه‌ری هېلاف"
۷۶۵ بە‌رگری پارێزەر "سە‌نیه‌دین باشاق"
۷۶۵ بە‌رگری پارێزەر "عە‌بدو‌رە‌حمان شە‌ره‌ف لاج"
۷۷۳ پا‌گە‌یان‌دنی بریاری بێ‌ تاوانی
۷۷۳ گۆ‌نارە‌ ئایینی‌یه‌کان له‌ بارە‌ی نوورسی‌یه‌وه‌ دە‌نووسن
۷۷۳ له‌ دوای جو‌دا‌یه‌کی درێ‌زخایە‌ن
۷۸۱ سە‌عیدی نوور و قوتاییانی
۷۸۴ سالی ۱۹۵۳ ز
۷۸۷ بە‌رگری له‌ بە‌رده‌م داد‌گای ئە‌سته‌مبو‌لدا
۷۹۱ چە‌ند قۆ‌ناغێ‌کی جۆ‌راو‌جۆ‌ری ژبانی له‌ ئیسپارته
۷۹۲ گە‌ڕان‌ه‌وه‌ بۆ "بارلا"ی مە‌لە‌ندی یاد‌گاری‌یه‌کان!
۷۹۵ سالی ۱۹۵۶ ز
۷۹۵ داد‌گای ئافیوون بێ‌ تاوانیی پە‌یامە‌کانی نوور پادە‌گە‌هە‌نیت
۷۹۵ چاپ‌کردنی پە‌یامە‌کانی نوور
۷۹۶ سالی ۱۹۵۷ ز
۷۹۶ له‌ هە‌لبۆ‌اردنە‌ گشتی‌یه‌کاندا
۷۹۶ دوا‌ پرۆ‌ژە‌کان
۷۹۷ کێشە‌کی ئە‌نقەرە
۷۹۸ دیدارە‌کانی مالتا‌وایی
۷۹۹ دوا‌هە‌مین وانە‌ سە‌بارە‌ت بە‌ کاری ئی‌جابیی بنیاتەر
۸۱۱ بە‌ندی دوو‌هە‌م: سۆ‌راخی ئارامگا
۸۱۱ دوا‌ کۆ‌چ
۸۲۶ دوا‌ یاد‌گاری
۸۲۸ وە‌سپە‌نیک
۸۳۰ الداعی

به‌شی چواردهم

تایبه‌تمه‌ندی‌به‌کانی

- ۸۳۳ به‌ندی یه‌که‌م: چند حاله‌تیکی تایبه‌ت
- ۸۳۳ کرانه‌وه و داخران
- ۸۳۴ وه‌رنه‌گرتنی دیاری
- ۸۳۶ پرسیارنه‌کردنی له‌هیچ که‌سینک
- ۸۳۳ زوهد و ازهینان له‌دنیا
- ۸۴۱ ریش نه‌هیشته‌وه
- ۸۴۳ به‌ندی دووه‌هم: له‌گه‌ل‌ئوه‌وانده‌که‌سەردانیان ده‌کرد
- ۸۴۳ ده‌ستورینک بۆ‌ئوه‌وانه‌ی که‌سەردانیان ده‌کرد
- ۸۴۳ گو‌فتاری مامۆستا بۆ‌میوانه‌کانی
- ۸۴۹ ئاگاداری‌یه‌ک بۆ‌ئوه‌وانه‌ی سەردام ده‌که‌ن

به‌شی پینجه‌م

به‌دیعوززه‌مان و به‌یامه‌کانی له‌جیهاندا

- ۸۵۳ به‌ندی یه‌که‌م: ناساندنی به‌دیعوززه‌مان و به‌یامه‌کانی به‌نه‌ته‌وه‌کانی جیهان
- ۸۵۳ کۆنگره و دیداره‌زانستی و ئه‌کادیمی‌یه‌کان
- ۸۵۴ نووسین و توؤزینه‌وه‌گشتی‌یه‌کان
- ۸۵۴ نامه‌ی ماستەر و دکتۆرا
- ۸۵۵ وه‌رگێرانی به‌یامه‌کانی نوور بۆ‌زمانه‌کانی جیهان
- ۸۵۶ بۆ‌زمانی عمره‌یی
- ۸۵۷ بۆ‌زمانی لینگیلیزی
- ۸۵۸ بۆ‌زمانه‌کانی تر
- ۸۵۹ به‌ندی دووه‌هم: به‌یامه‌کانی نوور به‌زمانی کوردی
- ۸۵۹ به‌زاری کرمانجیی زووروو
- ۸۶۱ به‌زاری کرمانجیی خواریو
- ۸۶۱ وه‌رگێران و کاره‌کانی پینش بلاو‌کردنه‌وه
- ۸۶۳ بلاو‌کردنه‌وه‌ی ئه‌م وه‌رگێراوه‌کوردی‌یانه
- ۸۶۵ نه‌خشه و وینه‌کان
- ۸۸۱ پیرستی بابه‌ته‌کان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

یا الله ، یا رحمن ، یا رحیم ، یا فرد ، یا حی ، یا قیوم ، یا
حکم ، یا عدل ، یا قدوس!

تو حقیقی نیستی نه عزه و حورمته قورئانی خاوه
نیعجازی بهیان و ریژی پیغمبری نه کره م ﷺ : هه موو نهو
که سانهی که نه م کۆمه له په یامه یان به چاپ گه یاندوو و
یارمه تیده ره به ریژه کانیشیان و قوتاییانی نور به بهه شتی
فیر دهوس و به خته وه ری هه می شه یی شاد بفرموو. نامین..
هه می شه و به رده وام له خزمتهی نیمان و قورئاندا ته و فقیان
بده. نامین.. له بهرامهر هر بیتیکی نه م کتیه دا هزار
کرده وهی چاک له لاپه ره ی کرده وه چاکه کاناندا بنوسه.
نامین.. به فهزل و میهره بانئ خۆت دامه زراوی و
به رده و امی یان له بلا و کردنه وهی په یامه کانی نوردا پی
به خشه. نامین..

یا أرحم الراحمین! سه رجه می قوتاییانی په یامه کانی نور
له هه درو دنیا دا به خته وه بفرموو. نامین.. له شه ری
شه یانه کانی نیس و جینی بیانپارژه. نامین..
له قسور و گوناوه کانی نه م "سه عید" دهسته وسان و
بیچاره یهش خۆش به. نامین.

به ناوی هه موو قوتاییانی نور ره وه:

سه عیدی نورسی

سيرة ذاتية

لمؤلف كليات رسائل النور الأستاذ بديع الزمان سعيد النورسي
بقلمه وقلم طلابه الأقربين
ترجمها من العربية إلى الكردية: فاروق رسول يحيى

AUTOBIOGRAPHY

of

Bediuzzaman Said Nursi

By:

Bediuzzaman Said Nursi and his deciples
Translated from Arabic into Kurdish by:
Farooq Rasool Yahya

Risale-i Nur Külliyyatı Müellifi
Bediüzzaman Said Nursi:
TARİHÇE-İ HAYATI
Kürtçeye Mütercimi:
Faruk Resul Yahya

زندگی نامه

نگارش دانشمند بزرگ: بديع الزمان سعيد نورسي
و شاگردان نزديكش در مورد زندگانی ایشان
مترجم به زبان كردی: فاروق رسول يحيى